FUZÛLÎ DÎVÂNI

FUZÛLÎ

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 194

Edebiyat ve Sanat Serisi	: 43
Kitabın Adı	: FUZÛLÎ DÎVÂNI
Müellifi	: Fuzûlî (ö. 963/1556)
Özgün Dili	: Osmanlı Türkçesi
Hazırlayan	: Dr. Abdülhakim Kılınç
Proje Editörü	: İsmet İpek
Son Okuma	: Uğur Öztürk, Yazma Eser Uzmanı
Arşiv Kayıt	: Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Esad Efendi Nr. 2681, Yazma Bağışlar Nr. 5162 Konya Müzesi Ktp., Nr. 406 Milli Kütüphane 06 Mil. Yz A 140, 06 Hk 101, 06 Mil. Yz. A. 2318/1, 60 Mü 68 Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Nr. 748, Nr. 749;
Kapak Görseli	: Âşık Çelebi'nin *Meşâirü'ş-Şuarâ* adlı eserinde yer alan Fuzûlî tasviri, Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emiri Tarih, Nr. 772, vr. 532[a]
Yapım	: Yüksel Yücel
Baskı	: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş. Dudullu OSB 1. Cadde No. 16 Ümraniye / İstanbul Tel: 444 44 03 www.bilnet.net.tr / Sertifika No. 42716
Baskı Yeri ve Yılı	: İstanbul 2021
Baskı Miktarı	: 1. Baskı, 1500 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Fuzûlî
Fuzûlî Dîvânı

1. Edebiyat, 2. Türk Edebiyatı, 3. Divan Edebiyatı, 4. Osmanlı Şiiri, 5. Fuzûlî
ISBN: 978-975-17-5085-3

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

FUZÛLÎ DÎVÂNI

(İNCELEME – TENKİTLİ METİN)

FUZÛLÎ
(ö. 1556)

Hazırlayan
Abdülhakim Kılınç

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim, sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslâm ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM **4**
KISALTMALAR **9**
ÖNSÖZ **11**
İNCELEME **13**
FUZÛLÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ 13
Doğum Tarihi 13
Doğum Yeri 15
Künyesi 19
Fuzûlî'nin Soyu 20
Tahsili 21
Fuzûlî'nin Ailesi 23
Bağdat ve Civarında Hâkim Olan Güçler ve Fuzûlî ile İlişkileri 23
Fuzûlî'nin Ölümü 33
Şahsiyeti 35
Etkilendiği Şairler 40
Fuzûlî'nin Etkisi 46
Eserleri 48
TÜRKÇE DİVAN'IN ÖNCEKİ KARŞILAŞTIRMALI NEŞİRLERİ 58
METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN USÛL 68
Nüsha Seçimi 71
Farkların Değerlendirilmesi 73
Nüshaların Tavsifi 75
İmla 160
Fuzûlî Dîvânı'nda Kullanılan Aruz Kalıpları 162

TENKİTLİ METİN 165
DİBÂCE 167
KASÎDELER 190
GAZELLER 357
MUSAMMATLAR 675
MUKAT'TA'LAR 713
RUBÂ'ÎLER 745
KAYNAKÇA 785
EKLER 795
EK 1: TÜRKÇE DÎVÂN'DA BULUNMASI ŞÜPHELİ ŞİİRLER 797
EK 2: FUZÛLÎ VE ESERLERİNE DÂİR GÖRSELLER 813

KISALTMALAR

AE1	Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzum 1664
AE2	Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzum 1665
age	adı geçen eser
agm	adı geçen makale
agt	adı geçen tez
AÖ	Milli Kütüphane, Adnan Ötüken 186
BL	British Library, Or. 1163
BN1	Bibliotheque Nationale, Turc 334
BN2	Bibliotheque Nationale, Turc 366
BN3	Bibliotheque Nationale, Supplément turc 391
BoL	Bodleian Kütüphanesi, Or. 51
c.	cilt
DTCF	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Müteferrik 180
Ens.	Enstitü/Enstitüsü
FB	Milli Kütüphane, FB 347
G	Gazel
HM	Harvard Arts Museum, 1985.212
İÜ	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 800
K	Kaside
MK	Milli Kütüphane, A 5675
MMK	Mısır Milli Kütüphanesi, Edeb-i Türkî Talat 118
OR	Avusturya Milli Kütüphanesi, Cod. Mixt. 1308
s.	sayfa
SK	Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya 3901/2
SP	Rusya İlimler Akademisi-St. Petersburg Şarkiyat Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, B 276
ŞH	Berlin Devlet Kütüphanesi, Hs. or. 8168

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā, e	ش	ş
ء	’	ص	ṣ
ب	b, p	ض	ḍ, ż
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	s̲	ع	‘
ج	c, ç	غ	ġ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, g, ñ
د	d	ل	l
ذ	z̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, ū
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ى	y, ı, i, ī

ÖNSÖZ

Fuzûlî, divan şiirinin hakkında en çok araştırma yapılan şahsiyetlerinden biridir. Şairin birçok eseri defalarca basılmış, eserlerinin farklı neşirleri hazırlanmıştır. Türkçe *Dîvân* da Türkiye, Azerbaycan, İran, Özbekistan gibi Türklerin yaşadığı coğrafyalarda farklı araştırmacılar tarafından yayımlanmıştır. *Dîvân*'ın Türkiye'de üç önemli neşri bulunmaktadır. Bu çalışmalar yayın tarihlerine göre şöyle sıralanabilir: Abdulbaki Gölpınarlı (1948), Ali Nihat Tarlan (1950), Komisyon [Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgan Cunbur] (1958). Bu üç çalışmayı karşılaştırarak Fuzûlî'nin üslup ve dil özelliklerinden hareketle doğru varyantları tespit etmeye çalışan Cem Dilçin, Türkçe *Dîvân*'ın metnine önemli katkılarda bulunmuştur.

Daha önceki çalışmalar, farklı yüzyıllardan nüshaların değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Biz, *Dîvân*'ın en eski nüshalarına dayanan metnini hazırlamanın sonraki yıllarda istinsah edilmiş nüshaların değerlendirilmesinde önemli bir işlev göreceğini düşündük. Bu amaçla 16. yüzyıl yazmalarından oluşan bir nüsha grubu oluşturduk. Belirlenen nüshalardan 15 tanesi üzerinde çalışılmıştır. Bu on beş nüshaya Gölpınarlı [G], Tarlan [T], Komisyon [TD] ve Dilçin [D] tarafından yapılan çalışmalar da dâhil edilmiştir. Onlarla çalışmamız arasındaki farklar dipnotta gösterilmiştir. Gerekli görülen yerlerde farkın tercihi ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Daha önceki neşirler ve 16. yüzyıl nüshaları dışında daha sonraki asırlarda istinsah edilmiş ve şiir sayıları bakımından eksiği bulunmayan veya sınırlı sayıda şiirin eksik olduğu nüshalardan bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Çalışmaya dâhil ettiğimiz nüshaların çoğunluğunun birlikte hareket ettiği ancak bizde tereddüt oluşturan durumlarda, kontrol grubu nüshalar farkın sonraki yüzyıllardaki durumu hakkında bilgi sağlaması bakımından değerlendirilmiştir. Kontrol grubu nüshaların 16. yüzyıl yazmaları ile birlikte hareket ettikleri durumlarda nüshaların sağladıkları ile yetinilmiştir. Farklılık durumunda farklardan hangisinin doğru olabileceği hususu daha ayrıntılı çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde birçok yardım aldım. Bu yardımlar ve destekler için minnetimi ifade etmem gereken çok fazla isim ve kurum var. Bu çerçevede Arapça ibare ve ifadelerin doğru okunmasında yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Mehmet Yavuz'a; elindeki İran yazmalarını bizimle paylaşma nezaketinde bulunan Prof. Dr. Ömer Zülfe'ye, metni gözden geçirip önemli uyarılarda bulunan Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalin'e, tarihsiz nüshaların tarihlendirmesi ile ilgili yardımcı olan Nil Baydar'a, kataloglarında bulunan nüshalara ulaşmamızda kolaylık gösteren Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine, Konya Yazma Eser Bölge Müdürlüğüne, Mevlana Müzesi Müdürlüğüne, Millet Yazma Eser Kütüphanesine, Millî Kütüphaneye, Manisa Yazma Eser Kütüphanesine, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesine ve nüshaları dijital ortamda ulaşılabilir hâle getiren Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına; araştırmacılara nezih bir çalışma ortamı sunan İsam Kütüphanesine, bu eserin yayımını gerçekleştiren Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit'e, Çeviri ve Yayım Dairesi Başkanı Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya, eserin yayım sürecindeki emekleri, katkıları ve nüsha yardımları için İsmet İpek ile Uğur Öztürk'e gönülden teşekkür ediyorum.

Son olarak Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ı üzerine çalışma yapmak için bizi yönlendiren, teşvik eden ve metni okuyup kıymetli ikazlarda bulunan Prof. Dr. Kemal Yavuz'a ve çalışmanın her aşamasında değerli katkıları ile yanımızda olan Prof. Dr. A. Azmi Bilgin'e şükranlarımı sunuyorum.

Abdülhakim Kılınç
İstanbul 2021

İNCELEME

FUZÛLÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Fuzûlî, Türk dünyasının üzerinde en çok durulan ve hakkında en çok söz söylenen şairlerinden biridir. Hayatı, eserleri, şahsiyeti ve sanat dehası ile ilgili çok sayıda makale ve kitap yazılmasına rağmen hayatının, eserlerinin, şahsiyetinin ve sanatçı kişiliğinin birçok yönü müphemiyet perdesinin arkasına saklanmıştır. Aşk anlayışı, mezhebi, tasavvufla ilişkisi, dili, doğum yeri, doğum tarihi, iktidarlarla ilişkisi, eserlerinin sayısı gibi hususlar bunca araştırmaya rağmen herkesi tatmin edecek bir açıklamaya kavuşturulabilmiş değildir. Bu konularda yazılan metinlerin çoğu ikinci el kanıtlara ve kestirimlere dayanmaktadır. Maalesef doğrudan bu meselelerde açıklayıcı olabilecek tarihî ve biyografik veriler elde bulunmamaktadır.

Doğum Tarihi

Fuzûlî'nin doğum tarihi ile ilgili birçok tahminde bulunulmuştur. Ebüzziya Tevfik 1504,[1] Süleyman Nazif 1494[2] veya öncesi, Hamid Araslı 1498[3] tarihlerinin Fuzûlî'nin doğum tarihi olabileceğini belirtmişlerdir. Ancak bu tarihlerin yanlışlığı Fuad Köprülü, Abdülkadir Karahan ve Hasibe Mazıoğlu'nun çalışmalarıyla ortaya konmuştur.

Fuad Köprülü, Ebüzziya Tevfik'in yukarıda işaret edilen 1504 tarihinin hiçbir vesikaya dayanılmadan ortaya atıldığını belirtmiş ve muhtelif karinelere dayanılarak bu tarihin on-on beş sene daha evveline götürülmesi gerektiğini ifade etmiştir.[4]

Abdülkadir Karahan, *Beng ü Bâde*'nin Şâh İsmail'e Şeybânî Han'ın ölümü üzerine sunulduğunu hatırlatmış ve bu mesnevinin 1510-1514 yılları arasında yazılmış olduğunu söylemiştir.[5] Bu mesnevi yazıldığında şairin 18-20 yaşlarında olması gerektiğini ifade etmiş ve bunların sonucunda doğum tarihinin 1495'ten önce olması gerektiğini işaret etmiştir. Aynı çalışmanın

1 Ebüzziya Tevfik, *Numûne-i Edebiyat-ı Osmâniyye* (İstanbul: 1329), 25-26.
2 Süleyman Nazif, *Fuzûlî* (İstanbul: 1343), 21.
3 Hamid Araslı, *Leylâ ile Mecnûn* (Bakü: 1958), 5.
4 Fuad Köprülü, "Fuzûlî", *İslâm Ansiklopedisi*, c. 4 (İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1947), 687.
5 Abdülkadir Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti* (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995) 72.

dipnot ile "Notlar ve Açıklamalar" kısmında Elvend Bey'e yazılan Farsça kasideden hareketle Fuzûlî'nin doğum tarihinin 1480 olması gerektiği belirtilmiştir.

Fuzûlî'nin doğum tarihi ile ilgili olarak Hasibe Mazıoğlu'nun, Akkoyunlu hükümdarlarından Elvend Bey için yazılan bir kasideden hareketle tespit ettiği 1480 tarihinin Fuzûlî'nin doğum tarihi olduğu genel kabul görmüştür. Mazıoğlu, Elvend Bey'in 1504 yılında öldüğünü, Fuzûlî'nin bu Farsça kasideyi bu tarihten önce sunmuş olması gerektiğini ortaya koymuş ve bu kasidenin üslubundan ve dönemin protokol kurallarından hareketle Fuzûlî'nin bu kasideyi sunduğunda kasideyi sunabilecek bir yaşta (20-25) olması gerektiğini belirtmiş, böylece Fuzûlî'nin doğum tarihinin 1480 civarı olması gerektiğini söylemiştir.[1] Ancak bu kasidenin ne zaman sunulduğu ile ilgili bir bilgiye sahip olmadığımız için varsayım Elvend Bey'in ölüm tarihi üzerinden ilerlemektedir. Bilmediğimiz bir diğer konu da Fuzûlî'nin bu kasideyi yazdığında kaç yaşında olduğudur. Bu iki hususta bilgi eksikliğine rağmen bu varsayım doğum tarihi konusunda bize isabetli bir aralık vermektedir.

İbrahim Dakukî, Türkçe *Dîvân*'ın dibacesinde yer alan "menşe ve mevlidim Irak" ifadesinin ebced hesabıyla 888(1483) tarihini verdiğini ve bu tarihin hem Mazıoğlu'nun varsayımı ile hem de tarihî gerçeklerle uyum gösterdiğini belirtmiştir.[2] Aynı makalede şairin "Irak-ı Arab" terkibini bozmasının sebebi, hem şairin doğum tarihi düşürmeyi hedeflemesi hem de Arap olmadığını belirtmeye çalışması olarak açıklanmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi elimizde kesin veriler olmadığı için sayın Dakukî'nin verdiği tarih de mümkün aralıkta yer almaktadır. Bununla birlikte Türkçe *Dîvân*'ın dibacesinde bu terkip ayrılmamıştır. Bizim ele aldığımız nüshalardan sadece P nüshasında "Arab" kelimesi yoktur. Diğer nüshalarda ibare "Irak-ı Arab" şeklinde terkipli olarak yer almaktadır. Makalede bu terkipsiz ifadenin hangi kaynaktan alındığı belirtilmemiştir.

---

1 Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî'nin Doğum Tarihi Meselesi", *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 429.

2 İbrahim Dakukî, "Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Divanı Üzerine Düşünceler", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 63-65.

Özetle Fuzûlî'nin 1480 civarında doğmuş olduğu bugün genel kabul görmüştür denilebilir.

Doğum Yeri

Doğum tarihi gibi Fuzûlî'nin doğum yerini de tam olarak bilmiyoruz. Kendisinin Türkçe *Dîvân*'daki beyanından "Irak-ı Arab"da doğduğunu ve yine burada yaşadığını öğreniyoruz. Fakat bu oldukça geniş bir coğrafyaya tekabül ediyor. Irak-ı Arab'da yer alan hangi şehirde doğduğu konusu yine kestirimler yoluyla sonuca bağlanmaya çalışılmıştır. Sam Mirza ve Gelibolulu Âlî, Bağdatlı olduğunu söylemişlerdir. Latîfî, Âşık Çelebi,[1] Ahdî ve Beyânî'nin ondan "Bağdâdî" olarak bahsetmeleri doğum yerinden çok yaşadığı bölgeye nispettendir. Hasan Çelebi, Hille'de doğduğunu, Riyâzî de Kerbelâlı olduğunu belirtmiştir. Türkçe *Dîvân*'ın ön sözünde, Kerbelâ toprağının diğer memleketlerin iksirinden şerefli olduğunun herkesçe bilindiğini ve şiirinin derecesini yükseltenin gerçekte bu anlayış olduğunu belirtmiştir. Yine Farsça *Dîvân*'ın ön sözünde şiirlerinin Necef ve Kerbelâ toprağında yetiştiğini, Bağdat'ın suyu ve havası ile beslenip geliştiğini belirtir. Maalesef şairin bu sözleri de bize doğum yeri ile ilgili net bir bilgi vermez. Çünkü burada bahse konu olan şairden çok şiiridir. Şair, şiirinin hangi iklimde ve hangi hava içerisinde oluştuğunu bize söyleyerek aslında metaforik olarak şiirinin alt yapısına göndermede bulunmaktadır. Bu sebeple *Dîvân* ön sözlerinden bir sonuca varmak mümkün değildir.

Muallim Naci,[2] Faik Reşad,[3] Şemsettin Sami,[4] Gibb[5] ve Süleyman Nazif[6] Fuzûlî'nin Hilleli olduğunu kaynak belirtmeden söylemişlerdir.

Köprülü, E Berthels tarafından yayımlanan Fuzûlî'nin Arapça şiirleri arasında rastlanan "*kaannâka hülliyyun ve arzuka bâbilu*" mısrasına, Sâdıkî'nin "Hille'de mutavattın bolurlar."[7] ifadesine ve belirtmediği "diğer

1 Aşık Çelebi, *Meşâirü'ş-Şuarâ*, haz. Filiz Kılıç, (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2010), 1198.
2 Muallim Naci, *Esâmî* (İstanbul: 1308), 248.
3 Faik Reşad, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmanî* (İstanbul: 1308), 338.
4 Şemseddin Sami, *Kamusu'l-Alam*, c. 5 (İstanbul, 1314), 3416.
5 E. J. Wilkinson Gibb, *A History Of Ottoman Poetry*, c. 3 (London: 1904), 71.
6 Nazif, *Fuzûlî*, 16.
7 M. Oğuzhan Kuşoğlu "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", (Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012), 246.

kaynakların" şehadetlerine dayanarak Fuzûlî'nin Hille'de doğduğuna ve ömrünün büyük bir kısmını orada geçirdiğine hükmetmiştir.[1] Ancak ne Sâdıkî'nin ifadesinden ne de Arapça mısradan kesin olarak bu sonuca varabilmek mümkündür. Bu ifadelerin ikisi de şairin yerleştiği, yaşadığı yer anlamında kullanılmış olabilir. Buradan doğum yerinin Hille olduğu sonucuna ulaşmak çok zordur.

Ali Nihad Tarlan,[2] Abdülbaki Gölpınarlı[3] ve Abdülkadir Karahan[4] şairin Kerbelâ'da doğduğu fikrindedirler.

Abdülkadir Karahan, Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın "İbrâhîm Hân hidmetide Bağdadga barup…"[5] ifadesinden hareketle Bağdat'ın Fuzûlî için "diyâr-ı gurbet" olduğunu söylemiş ve böylece Bağdat'ı elemiştir. Fuzûlî'nin doğum yerinin Bağdat olmadığı hususunda görüş birliği olduğu ifade edilebilir.

Karahan, Hilleli olduğu ile ilgili iddiaları da değerlendirir ve tenkit eder. Fuzûlî'nin Hilleli olduğunu söyleyenlerin esaslı bir vesikaya dayanmadıklarını belirtir. Fuzûlî'nin Hilleli olduğunu ispat için ortaya konan Hilleli bir şaire ait "Şimdi Hille'de iki şair vardır: Fazlî oğul, Fuzûlî baba" mısralarının Fuzûlî'nin Hille'de doğduğunu değil orada mukim olduğunu gösterdiğini söyler. Bu hususta ortaya konan bir diğer delil de Fuzûlî'nin babasının Hille müftüsü olduğu yönündeki rivayetlerdir. Karahan, bu rivayetin eski kaynaklarda bulunmadığını, Ebüzziya Tevfik'in bu rivayeti neye dayanarak ortaya attığının da bilinmediğini söyler. Fuzûlî'nin Hilleli olduğunu söyleyenlerin dayandıkları, Sâdıkî'nin "Hille'de mutavattın bolurlar."[6] ifadesinin de doğumdan çok ikamete işaret olduğunu vurgular. Karahan, böylece Hilleli olduğu hakkındaki görüşü de çürütmeye çalışır.

Karahan, Fuzûlî'nin Kerbelâ'da doğduğu ile ilgili iddialarını onun eserlerine dayandırır. İlk dayanağı Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ıdır. Türkçe *Dîvân*'ın dibacesindeki "li'llâhi'l-ḥamd ve'l-minne ḫāk-i Kerbelā sāyir

1 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 687.
2 Ali Nihad Tarlan'ın da Kerbelâ fikrine sıcak baktığına Karahan'ın çalışmasında işaret ettikleri bir konferanstan anlıyoruz: Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti,* 69.
3 Fuzûlî, *Fuzûlî Divanı*,haz. Abdülbaki Gölpınarlı, (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1948), VI-VIII.
4 Karahan, *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 72.
5 Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 245.
6 Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 246.

memālik cevāhirinden eşref olduġı maʿlūmdur ve rütbe-yi şiʿrümi her yėrde bülend ėden ḥaḳīḳatde bu mefhūmdur" ifadesinde araya karışan manzum ve mensur küçük parçalar hazfedildiğinde "menşe ve mevlidim" tabirine "hak-i Kerbelâ"nın tekabül ettiği görülmektedir, der. Ancak yazarın birbirine bağladığı bu iki ifade birbirinden farklı iki parçada ve farklı bağlamlarda kullanılmıştır. "Menşe ve mevlidim" ifadesi kendi kökeninden bahsettiği kısımda geçmektedir. "Hak-i Kerbelâ" ise şiirinden bahsedilen bölümde yer alır. Fuzûlî, nesirde bağlam veya paragraf değişimlerini genellikle araya bir nazım parçası atarak yapmıştır. Bu sebeple bağlamı birbirinden farklı bu iki ifade arasındaki kısımları "zaid" ifadeler görüp atmak biraz önce yazar tarafından eleştirisi yapılan iddialardan daha zayıf bir iddia ortaya çıkarmaktadır. İkinci olarak yazar, Farsça *Dîvân*'ın dibacesinde yer alan ve şairin bulunduğu yeri tasvir eden bir parçadan hareketle burada tasvir edilen yerin ancak Kerbelâ olabileceğini söylemiştir. Ancak bu da oldukça zayıftır. Çünkü burada psikolojik yaklaşım vardır ve şair bu ruh durumu ile çok güzel bir mekânı da dert ve acı mekânı olarak görebilir. Yazar, Farsça *Dîvân*'da yer alan "Şiirlerim Kerbelâ sahasında Necef toprağında doğup Bağdat havasında yetişmişlerdir." ifadesinden hareketle iddiasını güçlendirmeye çalışır. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi burada da söz konusu olan "şiir"dir. Farsça dibacenin sonunda yer alan aynı doğrultudaki "Kerbelâ toprağı makamım olduğu için Fuzûlî, nazmım nereye varırsa ona hürmet yerinde olur; bu kölenin şiiri toprak, fakat Kerbelâ toprağıdır." nazım parçasını da delil olarak gösterir. Yazar, Türkçe *Dîvân*'ın bir yazmasında geçen bir kıtayı da Fuzûlî'nin Kerbelâ ile ilişkisini göstermesi bakımından çalışmasında zikreder. Kerbelâ'nın tarihî, toplumsal, psikolojik, dinî arka planı göz ardı edilerek sadece Fuzûlî'nin doğumu bakımından meseleye yaklaşmak oldukça hatalıdır. Şairin kendisini değil şiirini Kerbelâ'ya nispet etmek için bu kadar çok göndermede bulunması ancak bu arka plan sayesinde anlaşılabilir. Bu sebeple Karahan tarafından ortaya konan ve onun Kerbelâ'da doğduğuna işaret sayılan deliller açık ve doğrudan böyle bir işarette bulunmamaktadır.

Abdülbaki Gölpınarlı da hazırladığı Türkçe *Dîvân*'ın girişinde aynı delillerden hareketle Fuzûlî'nin Kerbelâ'da doğduğunu söylemiştir.

Kerküklü yazarlar, bir başka iddiayı gündeme taşımışlar ve Fuzûlî'nin Kerküklü olduğunu söylemişlerdir. Dakukî, Fuzûlî'nin etnik kökeninden ve dilinden hareketle onun Kerkük veya dolaylarından olduğunu iddia etmiştir.[1] Bu iddiasını kuvvetlendirmek için Hıdır Lütfî, Molla Sâbir, Reşit Âkif Hürmüzlü, Hâkim Mustafa Rejioğlu, Atâ Terzibaşı gibi Kerküklü yazarlara da atıfta bulunmuştur. Ancak bu iddia "var" olan delillerden çok "yok" olanlar üzerine inşa edilmiştir. Yazar, Fuzûlî'nin Bayat aşiretinden olmasından hareket etmiş ve Bayat aşireti mensuplarının toplu olarak yaşadıkları bölgenin Kerkük ve civarı olduğunu belirtmiş; yine Basra civarında da Bayatların bulunduğuna dair tarihî bilgilerin bulunduğunu fakat Kerbelâ, Hille, Necef ve Bağdat'ta Bayat kabilesinin yerleştiğine dair bir bilgi olmadığını söylemiş ve buna dayanarak şairin Kerküklü olması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak burada bazı sorunlar dikkat çekmektedir. Öncelikle böyle bir sonuca ulaşabilmek için tarihî kayıtların Bayatların yerleştiği yerlerin tam bir kaydını tuttuklarının kesin olması gerekir. İkinci olarak hiçbir Bayat aşireti mensubunun aşiretten uzak bir yerleşim birimine yerleşmediğinin kesin olması gerekir. Üçüncüsü hiçbir Bayat aşireti mensubunun devlet işlerinde görev almadıklarının tespiti ve bu görevle başka şehirlere atamalarının yapılmadığının bilgisi olmalıdır. Fuzûlî'nin en az dört şehir gezdiğini, bazılarında ikamet ettiğini biliyoruz. Peki bunu neden Fuzûlî'nin dedesi veya babası yapmamış olsun? Fuzûlî'nin atalarından birinin gidilen bu şehre yerleşmesi neden garip olsun?

Yazarın iddiasını ispat için ortaya koyduğu ikinci delil daha zayıf görünmektedir. Yazar, Fuzûlî'nin Farsça *Dîvân*'ındaki bir kıtada yer alan "Ben zavallı, anadan doğduğum günden beri yampiri gidişli felekten, gam ve gussadan gayrı bir şey görmedim. Hikmet çobanı beni bu zayıf vücudumla kaba ve densiz Araplar'ın arasına attı."[2] ifadesinden hareketle Fuzûlî'nin Türkmenler arasında doğduğunu Arapların arasına daha sonradan geldiğini iddia etmektedir. Ancak bu kıta Fuzûlî'nin Araplar arasında doğduğunu ispat için de kullanılabilir. Çünkü şair, "doğduğum günden beri" diyerek buna işaret etmiş olabilir.

1 Dakukî, "Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Divanı Üzerine Düşünceler", 55.
2 İbrahim Dakukî'den naklen Hasan Âlî Yücel: op. cit. s.2.

Dakukî, bunlara benzer başkaca deliller de sıralamaktadır fakat yazarın ortaya koyduğu delillerin hiçbirisi şairin memleketi konusunda ikna edici değildir.

Bu tartışmalardan Fuzûlî'nin doğum yeri olarak Necef ve Bağdat'ın pek zikredilmediğini, araştırmacıların bu iki şehir üzerinde pek durmadıklarını anlıyoruz. Geriye kalan Hille, Kerbelâ ve Kerkük şehirlerinden Kerkük'ün ne şairin eserlerinde ne de eski kaynaklarda anıldığını görüyoruz. Böylece elimizde Hille ve Kerbelâ kalmaktadır ki bu ikisinden hangisinin Fuzûlî'nin doğum yeri olduğunu söylemek, eldeki bilgilerle imkânsızdır. Çünkü her iki şehir için de ortaya konan deliller ikincil niteliktedir ve hepsi bir başka şekilde de yorumlanabilir keyfiyettedir.

Künyesi

Kâtip Çelebi dışındaki eski kaynaklarda şairimizin adı genellikle "Fuzûlî-i Bağdadî" veya "Mevlânâ Fuzûlî" olarak geçer. Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*'da[1] "Mehmed b. Süleyman" notunu düşerek onun asıl adının "Mehmed", babasının adının da "Süleyman" olduğunu söylemiş olur. Kâtip Çelebi'den sonra yazılan kaynaklarda da şair, "Mehmed b. Süleyman" olarak anılır. Kaynaklarda bunun hilafına başkaca bir kayıt olmadığı için Fuzûlî'nin adı ve babasının ismi hususunda bir görüş birliği olduğu söylenebilir. Fuzûlî'nin babasının Hille müftüsü olduğu yolundaki rivayetler hiçbir kaynağa dayanmamaktadır.[2]

"Fuzûlî" şairimizin mahlasıdır. Malum olduğu üzere eski şiirimizde her şairin bir mahlas edinmesi gelenektendir. Bu, şiir yazan kişinin şair kimliği ve ismidir. Mahlaslardaki en büyük sorun seçilen ismin başkaları tarafından da kullanılması ve bunun yol açtığı karışıklığın şairlerin doğru değerlendirilmelerine engel olmasıdır. Mehmed b. Süleyman'ın niçin kendisine "Fuzûlî" mahlasını seçtiği hususu bu sorunla bağlantılıdır. Şair, Farsça *Dîvân*'ın dibacesinde mahlas seçme sürecini şöyle anlatır:

1 Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, haz. Şerefeddin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge, (İstanbul, 1941), c. 1, s. 198, 225, 645, 805, 914; c. 2, s. 1075, 1571, 1719, 1742.

2 Karahan, *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 73.

> "Doğru söylemek icabederse işte bu çekinme şimdiki mahlâsımı almama sebep oldu. Zira şi'ire başladığım zamanlar her gün bir mahlâsı beğeniyor, bir müddet sonra aynı mahlâsı kullanan bir şa'ire rastlayıp aldığım mahlâsı değiştiriyordum. Nihayet anlaşıldı ki benden evvel gelen şa'ir dostlarım ibarelerden ziyade mahlâsları kapışmışlar. Düşündüm, eğer şi'irde başkaları ile müşterek bir mahlâs alırsam muvaffak olamadığım takdirde bana yazık olur. Muvaffak olursam mahlâs ortağıma zulüm etmiş olurum. Bu benzerliği ortadan kaldırmak için (Fuzûlî) mahlâsını aldım ve ortaklarımın bana zulüm edip beni muztarib etmelerinden kurtulmak için mahlâsımın himayesine sığındım. Bu lâkab kimsenin hoşuna gitmeyeceği için bir başkasının bana ortak çıkarak beni rahatsız etmeyeceğine karar verdim. Hakikaten de bu lâkabı almakla ortaklıktan bana gelebilecek üzüntülerin kapısını kapadım ve şi'irlerin karışması endişesinden kurtuldum.
>
> …
>
> İkincisi: ben bütün ulûm ve fününu nefsimde toplamış bir insan olmak için çalışıyordum. Bunu ifade eden bir mahlâs bulmuştum. Zira "Fuzûlî" lûgatte ulûm ve fünun gibi fazlın cem'idir. "Fuzûlî"nin halk arasında öteki mânası edebe muhâlif harekettir. Bundan daha edebe muhâlif ne hareket olabilir ki kadri yüksek âlimlerle pek az beraber bulunduğum, merhametli sultanlar tarafından yetiştirilmediğim, seyahatten nefret ettiğim hâlde daima aklî bahislerde hakîmlerin muhtelif hükümlerine i'tiraz eder; naklî mes'elelerde fakihlerin mücadelelerine karışır; edebiyatın muhtelif şubelerinde her şubenin üstadı ile ibarelerin güzelliği, edanın letafeti hususlarında münakaşaya kalkışırım. Her ne kadar bu hareket, Fuzûlî'nin kemaline alâmettir, amma Fuzûlîliğin (fodulluğun) da son derecesine işarettir."[1]

Fuzûlî'nin Soyu

Fuzûlî'nin aslen Türk olduğu ve Oğuzların Bayat boyuna mensup olduğu bugün için araştırmacıların üzerinde anlaştıkları bir husustur. Ancak 20. yüzyılın başında bu konuda da bazı farklı görüşler olduğu dikkat çekmektedir. Rıza Tevfik, onun Fars asıllı olduğunu; A. E. Krımskiy, C. Huart ve Minorsky ise onun aslen Kürt olduğunu iddia etmişlerdir.[2] Arap olduğunu

1 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, (İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1950), 6-7.

2 Bu hususta tartışmalar için bk. Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 113-121; Köprülü, "Fuzûlî", 4: 687; Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî", *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 396.

söyleyen yoktur ki eserlerinin dil özellikleri dikkate alındığında şairin en başarısız örnekleri Arapça ile verdiği görülür. Sanırız bu münasebetle de Araplığını iddia eden olmamıştır. Buna karşın en başarılı olduğu dil Türkçedir. Hem Farsça hem Türkçe *Dîvân*ların dibaceleri hem de *Hadîkatü's-Süedâ*'nın sebeb-i telif bölümü okunacak olursa onun Türk olduğundan şüphe edilmez. Sâdıkî, Fuzûlî'den bahsederken "Mevlânâ Fuzûlî Bayatdur."[1] diyerek onun aslına işaret etmiştir. Bayat aşiretinin bir Türk aşireti olduğu açık bir şekilde ortadadır. Fuzûlî'ye farklı köken arayanların ortaya ciddi bir delil koyamadıkları da görülür.

Tahsili

Ahdî, Fuzûlî'nin tefsir, hadis, hikmet, hendese ve heyette bilgi sahibi olduğunu ifade eder. Fuzûlî de Türkçe *Dîvân*'ın dibacesinde

> "Rişte-yi silk-i şiʿrüm cevāhir-i ʿilmden ʿārī gerden-bend-i ʿālem ola zīrā ki ʿilmsüz şiʿr esāssuz dīvār olur ve esāssuz dīvār ġayetde bī-iʿtibār olur pāye-yi şiʿrümi ḥilye-yi ʿilmden muʿarrā mücib-i ihānet bilüp ve ʿilmsüz şiʿrden ḳāleb-i bī-rūḥ gibi teneffür ḳılup bir müddet naḳd-i ḥayātum ṣarf-ı iktisāb-ı fünūn-ı ʿulūm-ı ʿaḳlī ve naḳlī ve ḥāṣıl-ı ʿömrüm beẕl-i iḳtināʾ-ı fevāyid-i ḥikemī vü hendesī ḳılmaġın mürūr ile leʾālī-yi aṣnāf-ı hünerden şāhid-i naẓmuma pīrāyeler müretteb ḳıldum ve tedrīc ile tetebbuʿ-ı tefāsīr ü eḥādīṣ ėdüp faẓīlet-i şiʿre meẕemmet isnādı töhmet olduġuñ ḥaḳīḳatin bildüm."

diyerek aklî ve naklî ilimleri tahsil ettiğini, hikmet, hendese, tefsir ve hadis ilimlerini öğrenmeye gayret ettiğini belirtmiştir. Fuzûlî; Türkçe, Farsça ve Arapçayı öğrenmiş her üç dilde de eserler vücuda getirmiştir. Şairin eserleri incelendiğinde devrin ilim dallarına ait birçok kavram, terim ve göndermelere rastlanır. Bu durum Fuzûlî'nin eğitimli bir insan olduğu hususunda şüpheye yer bırakmamaktadır. Ancak nasıl bir eğitim aldığı muammadır. Düzenli bir eğitim almış mıdır yoksa kendisini mi yetiştirmiştir? Türkçe *Dîvân*'ın dibacesi bu soruya net bir cevap vermemekle beraber şairin kendisini yetiştirmiş olmasının daha muhtemel olduğunu düşündürmektedir. Fuzûlî'nin düzenli bir eğitim aldığı ile ilgili rivayetler de vardır. Şairin edebî ilimleri Habîbî'den, Arapçayı Rahmetullah'tan öğrendiği ve Rahmetullah'ın

1 Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 245.

kızına âşık olup onun için bir murabba yazdığı hiçbir şekilde doğrulanamayan rivayetlerdir. Aynı şekilde onun Danişmentliği dolayısıyla "molla" ünvanını aldığı da kaynağı bilinmeyen rivayetlerdendir.[1]

Fuzûlî'nin eğitim hayatı ile ilgili Türkçe *Dîvân*'ın dibacesinde yer alan

> "çün zevraḳ-ı vücūdum bādbān-ı ṭabīʿat birle deryā-yı ṭufūliyyetden sāḥil-i idrāk u iḥsāsa yėtdi ve taḥrīk-i hevā vü heves birle āteş-i ṣabvet iştiʿāl bulup ḥarāreti cān u cānāna teʾṯīr ėtdi rāyiż-i iḳtiżā-yı kemāl-i maʿnevī ʿinān-ı tevsen-i iḳbālümi cānib-i iktisāb-ı ādāba münʿaṭıf ḳılup ve āftāb-ı ḥikmet cevher-i ṭabʿuma eṯer-i taḥṣīl-i maʿārif ṣalup raġbet-i kesb-i edeb ḳılduḳda ve gül-i baḫtum kesb-i hüner hevāsıyla açılduḳda maʿden-i cevāhir-i iktisāb-ı kemālüm bir debistān-ı cennet-nişān idi ki ṣaḥn-ı laṭīfi ṣufūf-ı ġılmānla ḫuld-ı berînden ḫaber vėrürdi ve maṭlaʿ-ı aḫter-i ḫuṣūl-i iḳbālüm bir mekteb-i müheẕẕeb idi ki feżā-yı şerīfi serv-ḳad ṣanemler birle cāna cinān müjdesin yėtürürdi."

paragrafı bize oldukça sanatlı bir şekilde onun öğrenim gördüğü okul hakkında bilgi verir. Hem Mazıoğlu[2] hem de Karahan[3] bu paragraftaki okul tasvirinin *Leylâ ve Mecnûn*'daki okul tasviriyle benzerliğine dikkat çekerler ve Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnûn*'da kendi gittiği okulu tasvir ettiğini söylerler.

Köprülü, Sâdıkî'ye dayanarak Fuzûlî'nin İbrahim Han maiyetinde Bağdat'a geldiğini ve onun Kanûnî ordusu karşısında mağlup olarak Irak'a dönüşünde, Hille'de kalıp zahirî ilimleri tahsile çalıştığını ve az zamanda kemale erdiğini belirtir.[4]

Fuzûlî'nin ilme verdiği önem onun eserlerine bakıldığında rahatça anlaşılabilir. Türkçe ve Farsça *Dîvân*larında ilmin önemi ve kendisinin ilimle ilişkisi hakkında dönemin ilim anlayışıyla uyumlu kısımlar yer alır. Farsça *Dîvân*'ında yer alan bir kıtada malın, makamın önemsizliğinden bahsettikten sonra "Sürekli baki kalacak bir fazilet istiyorsan ilme çalış, ilim tahsilinden ar etme."[5] der. Bir diğer Farsça şiirinde "Ululuğun ve şerefin mayası ilim ve edeptir."[6] der.

1 bk. Mazıoğlu, "Fuzûlî", 396; Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 76; Köprülü, "Fuzûlî", 4: 687.
2 Mazıoğlu, "Fuzûlî", 435.
3 Karahan, *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 77.
4 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 687.
5 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 192-193.
6 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 227.

Fuzûlî'nin Ailesi

Fuzûlî'nin Fazlî[1] adında bir oğlu olduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Ahdî, Fazlî'nin zahirî ilimlerle meşgul olduğunu; Türkçe, Farsça, Arapça eserler yazdığını, muamma ve tarih düşürmede kuvvetli olduğunu belirtir.[2] Şairi bilinmeyen Farsça bir kıtada şöyle geçer: "Şimdi Hille'de iki şair vardır. Fuzûlî baba, Fazlî de oğludur. Dünyanın bütün işleri tersinedir. Fazlî baba, Fuzûlî oğul olmalıydı." Fazlî'nin babası kadar değerli bir şair olmadığı ifade edilmiştir. Kaynakların Fazlî'den çok fazla bahsetmemesi de onun babası ayarında bir şair olmadığını göstermektedir. Köprülü,

> "988'de Irak'ta Hristiyanların siyah ve Yahudilerin kızıl külâh giymeleri hakkındaki resmî emir dolayısıyla Fazlî'nin bir kıt'a yazarak Kızılbaşları Yahudiler ile bir tutması üzerine, Safevî tabiiyetindeki Türk şâirlerinden Tekelû kabilesine mensup Şânî'nin, galiz bir kıt'a ile ona cevap verdiğini biliyoruz. (Muhammed Ali Terbiyet, Dânişmendân-ı Azerbaycan, Tahran, 1314, s. 299) ki bu kayıt Fazlî'nin bu tarihte henüz hayatta olduğunu anlatıyor."[3]

diyerek Fazlî'nin 988'den (1580) sonra öldüğünün muhakkak olduğunu belirtir. Ayrıca burada anlatılan olayın Fuzûlî'nin mezhebinin tespiti ile ilgili kullanılıp kullanılamayacağı da ayrı bir tartışma konusudur.

Bağdat ve Civarında Hâkim Olan Güçler ve Fuzûlî ile İlişkileri

Fuzûlî'nin hayatı hakkında pek fazla bilgimiz olmasa da onun yazdığı kasidelerden ve tarihî kayıtlarda bölgeye hâkim olduğu görülen yapılardan hareketle nasıl bir ortamda yaşadığı ile ilgili bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Bunlardan en dikkat çekici olanı hiç kuşkusuz "Muşa'şa'lar"dır.[4]

---

1 Fazlî hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ahdî, *Gülşen-i Şuara,* haz. Süleyman Solmaz, (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005), 476; Bağdadlı Ruhî, *Divan*, 1287, 58, 155; Nazmizâde, *Gülşen-i Hülefa*, haz. İbrahim Müteferrika, (İstanbul, 1143), 64-65; İsmail Hikmet Ertaylan, *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, c. II (Bakü: Azer Neşriyat, 1967), 146-153.

2 Ahdî, *Gülşen-i Şuara,* 476.

3 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 689.

4 Muşa'şa'lar hakkında maalesef çok az bilgiye sahibiz. Osman Gazi Özgüdenli'nin İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı "Muşa'şa'lar" maddesi konuyla ilgili genel bilgileri içermektedir. Bu maddeden özetleyecek olursak: Muşa'şa'ların kurucusu Seyyid Muhammed b. Felâh, Vâsıt'ta doğdu. Hille'de Şiî âlim Cemâleddin ibn Fehd'in yanında eğitim gördü. Dinî düşünceleri üvey babası olan Şeyh Ahmed'in yanında şekillendi. İmam Musa Kazım'ın soyundan geldiğini söyleyen Seyyid Muhammed, Hz. Muhammed

İbrahim Dakukî; Necef, Kerbelâ, Hille ve Bağdat'ın Muşa'şa'î akımının etkisi altında kaldığını belirttikten sonra onların inanç sistemleri hakkında da bilgi vermiştir.[1] "Maddeyi vücudun asıl illeti sayan, toprakları halk arasında âdil bir şekilde dağıtarak sınıf ayrımını ortadan kaldırmakla sosyal değişimi amaçlayan" bir tarikattır. Dakukî'nin verdiği bilgilere göre Muşa'şa'lar ilginç bir fikir karışımının ürünüdür. Dakukî, onların hem Hurufî hem "Aliyullahî" hem Mu'tezilî hem İhvanu's-Safa hem Batınî hem de Safevî düşüncelerinin etkisi altında kaldıklarını söylemektedir.

Fuzûlî'nin hayatı, inancı ve şahsiyeti bakımından Muşa'şa'lar'ın önemi Hille, Necef, Kerbelâ gibi şehirleri ele geçirdikleri 1456 tarihinden sonra artmaktadır. 1480 tarihi civarında doğduğunu kabul ettiğimiz Fuzûlî'den 24 sene önce Muşa'şa'lar Fuzûlî'nin doğduğu, büyüdüğü ve eğitim gördüğü bölgeyi ele geçirmişlerdi. Ancak Muşa'şa'lar'ın bölgede ne kadar süre kaldıkları, etkilerinin derinliği ve Fuzûlî ile temasları konusunda maalesef elimizde yeterli bilgi bulunmamaktadır. İbrahim Dakukî, şairin Berthels tarafından yayımlanan Arapça kasidelerinin Ali b. Muhsin b. Muhammed b. Felah'a sunulduğunu, bu kasidelerde bahsi geçen "Ali"nin "Ali b. Ebû Tâlib" değil, Muşa'şa'lar'ın hükümdarı "Ali b. Muhsin b. Muhammed b. Felah" olduğunu söylemektedir. Bu iddiasını da bu kasidelerde tekrar eden kavramların Müşa'şa'î kavramlar olmalarına dayandırmaktadır. Kasideleri

---

ve Hz. Ali'nin yerde ve gökte devreden bir sır, Hz. Muhammed'in bir peygamber olarak hakikatin bir perdesi, kendisinin de diğer peygamberler gibi bir peygamber ve mehdi olduğunu iddia etti. Görüşlerini önce Vâsıt (844/1440), Dûb gibi şehirlerde yaymaya çalıştı. Bir yıl sonra Timurlular'ın hâkimiyeti altındaki Haviza'ya yerleşmeyi başardı (845/1442). Basra ve Vâsıt'a girmeye çalıştı fakat başarılı olamadı (858/1454). Daha sonra oğlu Seyyid Mevlâ Ali Vâsıt; Hille, Necef ve Kerbelâ'yı ele geçirdi, Ba'kûbâ ve Selmân Fârisî'yi yağmaladı (860/1456). Karakoyunlu Hükümdarı Cihan Şah'ın müdahalesi üzerine geri çekildi. Mevlâ Ali, Karakoyunlular'dan Pir Budak'ın hâkimiyetindeki Lûristan'da bulunan Kuhgîlûye'de faaliyetlerini yaymaya çalışırken öldürüldü (861/1457). Mevlâ Ali'nin, Hz. Ali'nin uluhiyyetin ta kendisi olduğunu ve onun kendisine geçtiğini iddia ettiği ifade edilmiştir. Seyyid Muhammed'in oğlu ve halefi Sultan Muhsin, Karakoyunlular ve Akkoyunlular arasındaki mücadelelerin yarattığı boşluktan yararlanarak Bağdat civarını, Basra Körfezi'ni ve Lur Dağlarını ele geçirmiştir. Sultan Muhsin'in vefatından (905/1500) sonra hanedan içinde karışıklıklar çıkmıştır. Muşa'şa'ları zındıklıkla itham eden Şâh İsmail hanedan üyelerini ya öldürttü ya da kendisine bağladı (914/1508). Şâh İsmail'in ayrılmasının ardından Sultan Muhsin'in oğlu Felâh Haviza'yı yeniden idaresi altına aldı. Safevîler'in Çaldıran'da büyük bir darbe almalarından sonra Muşa'şa'lar Hûzistan'ı yeniden ele geçirdiler. Safevîler'in kısa sürede toparlanmaları üzerine onlara bağlılıklarını sunmak durumunda kaldılar. Muşa'şa'lar Safevîler'e tâbi valiler olarak varlıklarını sürdürdüler. Özgüdenli Osman Gazi, "Müşa'şa'lar", *DİA*, c. 32, (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 155-156.

1 İbrahim Dakukî, "Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Divanı Üzerine Düşünceler", 53-54.

bu varsayımla gözden geçiren Dakukî şiirlerde birçok Muşa'şa'î unsur ve telmih bulmuştur. Bununla birlikte Muşa'şa'lar'ın Irak-ı Arab'ı bir dönem ele geçirdikleri bilinse de burada ne kadar kaldıkları ve halk arasında ciddi bir destek bulup bulamadıkları başka bir tartışma konusudur. Ayrıca Fuzûlî, Ayas Paşa'ya sunduğu bir kasidede, Paşa'yı Muşa'şa' mülkü olarak tanımladığı Cezayir ve Basra'da şer ve fitne kaynağı olan Âl-i Kaş'am idaresine son verdiği için övmektedir.[1] Bu durum "takiye" ile açıklanmaya çalışılabilir. Ancak Fuzûlî'nin takiyeye ihtiyaç duymadığı dönemde neden açıkça Muşa'şa'lar'ı övmediği, onların propagandaya çok fazla ihtiyaç duydukları dönemde neden onlara böylesi bir destek vermediği gibi sorular cevapsız kalmaktadır. Yine de Muşa'şa'lar hakkında daha ayrıntılı ve açıklayıcı bilgilerin ortaya çıkması onlarla şairimiz arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardım edecektir.

Fuzûlî'nin yaşadığı dönemde Bağdat ve civarında hâkimiyet kuran devletlerden biri de Akkoyunlulardır. Akkoyunlular, Uzun Hasan döneminde Bağdat'ı hâkimiyetleri altına almışlardır (1470). Uzun Hasan'ın 1473'te Otlukbeli'de mağlup olması üzerine Akkoyunluların hâkimiyetinde zaaf ortaya çıkmıştır. 1478'de Uzun Hasan'ın ölümüyle Akkoyunlularda iktidar mücadeleleri başladı. Bu taht kavgaları, 1500'de Âmid, Azerbaycan ve Arrân'ın Elvend Bey'e; Irakeyn, Kirman ve Fars'ın Murad'a kaldığı bir anlaşma neticesinde devletin bölünmesiyle sonuçlandı. Bu bölünmeden faydalanan Şâh İsmail, Elvend Bey'i yenerek (1501) Tebriz'i ele geçirdi. Elvend Bey, Şâh İsmail'in karşısında daha fazla tutunamayarak Âmid'e çekildi ve ölümüne kadar burada yaşadı (1504/1505). Murad da 1503'te Şâh İsmail ile yapılan savaşta yenildi. Önce Bağdat'a kaçtı. Burada 1509'a kadar yaşadı. Şâh İsmail'in Bağdat üzerine yürümesi ile beraber burada tutunamayarak Dulkadırlılar'a sığındı. Çaldıran Savaşı'ndan sonra Yavuz Sultan Selim tarafından Güneydoğu Anadolu'nun fethine memur edilen Murad bir savaşta mağlup olup hayatını kaybetti (1514). Böylece Akkoyunlu Devleti'nin varlığı son bulmuş oldu.[2] Akkoyunlu Devleti ile Fuzûlî arasındaki ilişkiler hakkında bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Elimizde, onun Elvend Bey'e sunduğu

1 Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî Kimleri Övmüştür", *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 55.

2 Sümer Fatih, "Akkoyunlular", *DİA*, c. 2, (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 270-274.

Farsça bir kasideden başka bu ilişkiyi gösteren bir vesika bulunmamaktadır. Bağdat'ın hâkimi Murad Bey iken Fuzûlî'nin Elvend Bey'e kaside sunması da üzerinde durulması gereken bir başka husustur.

Adını Erdebil merkezli Safeviyye tarikatının kurucusu Şeyh Safiyyüddin'den alan Safevîler İran'da yaklaşık iki buçuk asır hüküm sürmüşlerdir. Şâh İsmail'in 1501 tarihinde Akkoyunlu hükümdarı Elvend Bey'i mağlup edip Tebriz'de tahta oturması ile beraber tarikat devlete dönüşmüştür. 1503'te de Irak-ı Arab hâkimi Murad Bey Hamedan yakınlarında yenilgiye uğratılmış, böylece Irak'ın kapıları Şâh İsmail'e açılmıştır. 1508 tarihinde de Bağdat ele geçirilmiştir. 1510'da Özbekleri ağır bir yenilgiye uğratarak Merv ve Herat'ı hâkimiyet altına almıştır. Şâh İsmail, Şeybânî Han'ın başını kestirerek Osmanlı Sultanı II. Bayezid'e göndermiştir. Fuzûlî bu galibiyet üzerine *Beng ü Bâde* mesnevisini yazıp Şâh İsmail'e sunmuştur. II. Bayezid'in Şâh İsmail taraftarlarına karşı etkili tedbirler alamaması, onların Anadolu'da etkili olmalarına ve yer yer huzursuzluklar çıkarmalarına sebep olmuştur. II. Bayezid'in hal'inden sonra Yavuz Sultan Selim, Şâh İsmail taraftarlarına karşı sert tedbirler almıştır. Safevîler'i Osmanlı için tehdit olmaktan çıkarmak isteyen Sultan Selim, Safevîler'in üzerine yürümüş 1514 tarihinde Çaldıran'da yapılan büyük bir savaşta zafer kazanmıştır. Tebriz'e giren Sultan Selim orada bulunan sanatçıları İstanbul'a göndermiş, burada bir hafta kaldıktan sonra geri dönmüştür. Bu yenilgiden sonra Şâh İsmail, ölümüne (1524) kadar sakin bir hayat sürmüştür. Onun yerine küçük yaşta tahta geçen I. Tahmasb, hem iç karışıklıklarla hem de komşu ülkelerin taarruzları ile karşı karşıya kalmıştır. Safevîleri büyük bir tehdit olarak gören Kanûnî Sultan Süleyman; Irakeyn Seferi'ne çıkmış, Makbul İbrahim Paşa Tebriz'i ele geçirmiş (1534), Sultan Süleyman da aynı yıl hiçbir direnişle karşılaşmadan Bağdat'a girmiştir. Fuzûlî de Sultan Süleyman'ın gelişini kendisine sunduğu Bağdat Kasidesi olarak ünlenen

Münşī-yi ḳudret ki çekmiş ḫāme-yi ḥikmet-nigār
Ṣafḥa-yı eyyāma ḳılmış ṣebt-i vaṣf-ı her diyār

K10/1

matla'lı kaside ile karşılamıştır. Ancak Şâh Tahmasb, Tebriz'i yeniden ele geçirmiştir. Bağdat ve civarı 1624'te Safevî Hükümdarı I. Abbas tarafından alınana kadar Osmanlılar'ın elinde kalmıştır. 1638 tarihinde IV. Murad Bağdat'ı tekrar Osmanlı topraklarına katmıştır.[1]

Özetleyecek olursak Bağdat, 1456 yılında Muşa'şa'lar'ın kontrolüne geçmiştir fakat Muşa'şa'lar'ın burada ne kadar kaldıklarını tam olarak bilmediğimiz için Akkoyunlular'ın bölgeyi fethettikleri 1470 tarihine kadar onların bölgeye hâkim olduklarını varsayabiliriz. Akkoyunlular 1470-1508; Safevîler 1508-1534, 1624-1638; Osmanlılar ise 1534-1624, 1638-1917 tarihleri arasında Bağdat'ı ellerinde tutmuşlardır. Bu tarihleri Fuzûlî'nin yaşadığı dönemle karşılaştırırsak, 1480 yılında doğan Fuzûlî, ömrünün ilk 28 yılını Akkoyunlular döneminde, orta yaşlarına denk gelen 26 yılını Safevîler döneminde, olgunluk çağlarına denk gelen 22 yılını ise Osmanlılar döneminde geçirmiştir. Ancak Bağdat'ı ellerinde tutan devletler zayıfladıklarında, bölgede yerel güçler lokal hâkimiyetler kurmuştur. Bu münasebetle verilen bu tarihlerin tamamında ilgili devletlerin tam anlamıyla bir hâkimiyet kurduklarını söylemek güçtür.

Fuzûlî'nin eserlerini takdim ettiği, kendilerine kasideler sunduğu şahıslar daha çok Safevî ve Osmanlı devlet adamlarıdır. Şair, Bağdat Safevîler'in hâkimiyeti altına girdikten sonra devlet ricalinden Şâh İsmail'e; İbrahim Han Musullu ve Muhammed Han Tekelü gibi Safevîler'in Bağdat valilerine kasideler ve eserler sunmuştur. Özellikle İbrahim Han Musullu, Fuzûlî'ye ilgi göstermiş, onu Bağdat'a davet etmiştir. Fuzûlî de bu davete icabet etmiş ve İbrahim Han'ın hizmetinde bulunmuştur.[2] İbrahim Han'ın 1527 yılında Bağdat'ı ele geçirmek isteyen yeğeni Zülfikar tarafından öldürülmesinden sonra Fuzûlî de Hille'ye dönmüştür. Fuzûlî'nin İbrahim Han'a içten bir bağlılık gösterdiği Türkçe *Dîvân*'ında bulunan iki kaside ve bir terci-bendin içeriğinden anlaşılabilir. Bu eserlerden şairin, İbrahim Han'dan himaye gördüğü de anlaşılmaktadır. Fuzûlî'nin Şâh İsmail'den ve Muhammed Han Tekelü'den ilgi görüp görmediği ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.

1 Gündüz Tufan, "Safevîler", *DİA*, c. 35, (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 451-457.

2 "İbrahim Han hidmetide Bagdadga barub": Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 245.

İbrahim Han'ın ölümünden sonra Fuzûlî'nin Hille'ye çekilmesi Safevîler'den arzu ettiği ilgiyi göremediğini göstermektedir. 1527 ila 1534 yılları arasında Fuzûlî'nin neler yaptığı hakkında pek bilgimiz bulunmamaktadır. Sâdıkî'nin ifadesine göre Fuzûlî Osmanlılar Bağdat'a girdiklerinde Hille'de zahirî ilimler ile uğraşmaktadır.

Fuzûlî için en üretken dönem, Bağdat'ın Osmanlı hâkimiyeti altında olduğu yıllardır diyebiliriz. Bağdat'ın fethini müteakip Osmanlı ordusu ve bu ordu ile beraber Bağdat'a gelen devlet ricali kışı Bağdat'ta geçirmişler, burada 4 ay kalmışlardır. Fuzûlî de bunu değerlendirmiş ve devlet ricaline kasideler sunmuştur. Fuzûlî'nin bir hami arayışında olduğu bu kasidelerden ve eserlerinden anlaşılmaktadır. Kasidelerini daha çok Osmanlı'nın Bağdat ve civarından sorumlu devlet adamlarına sunduğu görülür. Fuzûlî, Kanûnî Sultan Süleyman'a 4, Makbul İbrahim Paşa'ya 1, Ayas Paşa'ya 7, Rüstem Paşa'ya 1, Lala Cafer Paşa'ya 4, Mehmed Paşa'ya 1, Bağdat Kadısı Seyyid Mehmed Gazi'ye 1, Kazasker Kadir Çelebi'ye 1, Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye 1 ve Veysi Paşa'ya 3 kaside sunmuştur. *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisini Bağdat valisi Veysi Paşa'ya, *Hadîkatü's-Süedâ*'yı yine Bağdat valilerinden Mehmed Paşa'ya sunmuştur.

Fuzûlî'nin yazdığı kasideler karşılığında caizeler aldığını *Künhü'l-Ahbâr* müellifinden öğreniyoruz:

> "Vaktâ ki sâhib-kırân-ı cihân Sultân Süleymân Han Bağdâd fütühâtı ile kâm-rân oldı. Monlâ Fuzûlî rikâb-ı hümâyûna ve sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa-yı şevket-nümûna ve Kadı-ʿasker Kadrî Efendi cenâbına ve muvakkı'-ı sultânî Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nün savb-ı müstetâbına kasîdeler virüp cevâiz-i seniyyelerini aldı."[1]

Ayrıca Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye yazdığı "Şikâyetname" adıyla meşhur olan mektubundan kendisine Bağdat vilâyeti evkaf gelirinin artan kısmından günde dokuz akçe ayrılması yönünde berat-ı hümayun çıktığını ancak bu paranın da evkaf memurlarının ilgisizliği yüzünden bir türlü ödenemediğini öğreniyoruz.[2] Karahan, Fuzûlî'nin mektubundan sonra bu

1 Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, haz. Mustafa İsen, (Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1994), 255.

2 Mazıoğlu, "Fuzûlî", 15.

maaşın kendisine ödendiğini Farsça *Dîvân*'daki 14 beyitlik bir kıtadan hareketle iddia etmektedir.[1] Karahan, Fuzûlî'ye tayin edilen dokuz akçenin "Atebât-ı Âlîye" evkafının gelirinden olduğunu ifade etmiş, Farsça kıtada da "Atebat-ı Âliye"de hizmet gördüğünü ve oradan maaş aldığını belirttiğini söyledikten sonra buradan da şairin kendisine bağlanan tahsisatı bilahare almağa muvaffak olduğu ve muntazam maaş alanlar arasına girdiği sonucuna varmıştır. Biraz aşağıda da "Fuzûlî'ye tahsis edilen maaşın, Şikâyetname'sini yazdıktan bir müddet sonra verilmeğe başlandığı ve onun Kerbelâ veya Necef'te Meşhed-i Hüseyin veya Meşhed-i Ali'de hizmet gördüğü hayli kuvvetle açıklanıyor sanırız." diyerek bizce tefriki gereken iki hususu cem etmiştir. Şairin bir yerde hizmet ettiği için aldığı maaş başka, sunduğu eserler dolayısı ile kendisine bağlanan maaş başkadır. Sanırız bu münasebetle Farsça kıta da bu mevzuda yanlış yorumlanmıştır.

Aynı kıtayı Hasibe Mazıoğlu, Fuzûlî'nin Hz. Ali türbesindeki hizmetleri dolayısı ile maaş aldığına işaret olarak görmüş, bu hizmetin Safevîler dönemine kadar gittiğini ifade etmiştir.[2] Ayrıca metne bakıldığında bu maaşın, sunduğu kasidelerin karşılığında bağlandığına dair en ufak bir ima görülmez. Bu kıtayı bağlanan maaş ile irtibatlandırırsak Fuzûlî'nin küstahlık ettiğini söylemek gerekir. Bu, lütuflara teşekkürlerle karşılık veren Fuzûlî'ye pek yakışacak bir davranış gibi görünmemektedir. Karahan, daha sonra "Birçok kimse, Fuzûlî'yi fakîr, hayatında huzur yüzü görmemiş, dünya nimetlerinden yoksun bir şair sanmıştır. Oysa eserleri; kendilerine kaside yazdığı, mektup yolladığı kişilerin üst düzey şahsiyetler oluşu; onun iki ayrı yerden maaş aldığının anlaşılması, öyle pek fakir olmadığını gösterir."[3] diyerek iki geliri birbirinden ayırmıştır. Ancak bu bildirisinde de önce alamadığı dokuz akçalık evkaf tahsisatının kendisine bağlandığını söylemektedir ki buna dayanak olacak elimizde bir şey yoktur. Yazar, Fuzûlî'nin şikâyetlerinin kesilmiş olmasını bu hususa delil göstermektedir ki bu iyi niyetli bir tahminden öte geçmemektedir. Ayrıca kıtanın tamamen mecazi

1 Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 98-99.

2 Mazıoğlu, "Fuzûlî", 41.

3 Abdulkadir Karahan, "Fuzûlî'nin Psikolojisi Üzerine", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 195-196.

bir dille yazılmış olması da muhtemeldir: "Biz cihanın iyi ve kötüsünü aksettiren aynayı elimizde tutanlarız. Eğer bilmiyorsan aç gözünü, bak./Bizim huzurumuzda dünya yerlere kadar eğilir. Dünya baştanbaşa şöhretimizle dolmuştur./Biz Âl-i Resûl kapısından maaş alanlarız. Uzun senelerden beri bu maaş bize tahsis edilmiştir./Bu maaşa lâyık olduğumuz için o kapı bize kapanmamıştır./Bizim kanaatimizi bütün dünya takdir eder ve beğenir. Biz bahtiyar (civanbaht) ihtiyar ve zengin fakirleriz."[1]

Fuzûlî'nin Kanûnî'ye sunduğu kasidelerde yüksek bir lirizm ve coşku dikkat çeker. Şairin Osmanlılar'ı büyük bir sevinçle karşıladığını söylemek sanırız yanlış olmaz. Bununla birlikte sarayın şaire yaklaşımı beklenen düzeyde olmamıştır. Bunda neyin etkili olduğu hususu üzerinde bazı akıl yürütmeler yapılabilirse de bunların doğruluğunu ispatlamak mümkün değildir. Fuzûlî'nin Bağdat valilerinden geçici bazı ihsanlar aldığı kasidelerinden anlaşılmaktadır. Özellikle Ayas Paşa ve Cafer Çelebi onun için önemli hamilerdir. Fuzûlî, İstanbul'a pek kaside yazıp göndermemiştir. İstanbul'a gönderdiği tek kaside, Rüstem Paşa'nın sadrazam olması (1544 muhtemelen ilk sadrazamlığı) münasebeti ile yazdığı kasidedir. Bu durum, ordu Bağdat'ta iken sunduğu kasidelere beklediği ilgiyi görememesinden de kaynaklanabilir. Bir diğer sebebi de yakın olanı uzak olana yeğlemesi olabilir. Hem Safevîler döneminde hem de Osmanlılar döneminde kasidelerini daha çok Bağdat valilerine sunan Fuzûlî; onlardan lutuf beklemiş, onlara yakın olmak istemiştir.

Hasibe Mazıoğlu'nun yayımladığı Fuzûlî ile Şehzade Bayezid arasındaki dostluğu ve yakınlığı gösteren mektup, şairin Osmanlı ricali ile kaside ve eser sunma dışında da ilişkiler geliştirdiğini göstermektedir.[2] Mektubun dostça üslubu dikkat çeker. Fuzûlî, bu mektubunda şehzadenin hizmetine girmek istediğini fakat maddi zorluklar münasebeti ile bunu gerçekleştiremediğini ifade eder ve şehzadeden yardım ister. Bu yardımın gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmediğimiz gibi şehzade ile Fuzûlî arasındaki yakınlığın nasıl oluştuğunu ve birbirlerine gösterdikleri bu muhabbetin kaynağını da tam bilmiyoruz.

---

1 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 190.

2 Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî'nin Bir Mektubu", *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 559-571.

Fuzûlî'nin seferde ordu ile beraber Bağdat'a gelmiş olan şairler ile görüştüğü *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinde

> Bir nice zarîf-i hıtta-i Rûm
> Rûmî ki didük kaziyye ma'lûm
>
> *Leylâ ve Mecnûn* 413

beytinin devamındaki övgülerinden anlaşılmaktadır. Ancak burada bahsi geçen şairlerin kimler olduğu tam net değildir. Araştırmacılar, Hayâlî ve Taşlıcalı Yahya'nın bu seferde orduya refakat etmelerinden dolayı, Fuzûlî'nin görüştüğü şairler arasında bu iki şairin de bulunmuş olmasının muhtemel olduğunu belirtmişlerdir. Fuzûlî'nin orduya refakat etmiş olan Osmanlı şairleri ile görüştüğü kendi ifadesine göre kesindir. Gelibolulu Âlî de Fuzûlî'den bahsederken "ve merhum Hayâlî Begle ülfet ve sohbet edüp nice günler mu'aşeret kıldı."[1] diyerek Fuzûlî'nin Hayâlî Bey ile görüştüğünü belirtmiştir. Âlî'nin bu bilgiyi nereden aldığı belli değildir. Köprülü, "Fuzûlî'nin, Bağdat fethi esnasında, orduda bulunan şâir Hayâlî ve Taşlıcalı Yahya ile tanışıp dostâne münasebetlerde bulunduğu o devir kaynaklarında kayıtlıdır."[2] der fakat bu kaynakların neler olduğunu belirtmez. Faik Reşad, rivayeti ayrıntılandırarak Hayâlî'nin Bağdat'ta Fuzûlî ve oğlu Fazlî ile görüştüğünü belirtir. Hatta "su" redifli gazelleri Fuzûlî'nin "Su Kaside"sine nazire olarak yazdığını belirtir. Tahir Olgun aynı rivayetten hareketle Hayâlî'ye Taşlıcalı Yahya'yı da ekler ve her ikisinin de "su" redifli gazellerini Fuzûlî'ye nazire olarak yazdıklarını söyler. Köprülü, bunlara Fuzûlî'nin

> Nėce yıllardur ser-i kūy-ı melāmet beklerüz
> Leşker-i sulṭān-ı 'irfānuz velāyet beklerüz
>
> G 114/1

matlaı ile başlayan gazeli ile Hayâlî'nin aynı vezin ve kafiyede iki, Muhibbî'nin de bir gazelini ekler. Ancak kimin kime nazire yazdığını tayin etmenin çok müşkil olduğunu da belirtir.[3] Rivayet ile nazireler arasında kurulan bu doğrudan ilişkinin çok anlaşılır olmadığı kanaatindeyiz. Zira nazire yazılan şairin tanındığı gibi bir algı ne nazire geleneği ile ne de nazire

1 Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, haz. Mustafa İsen, 255.
2 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 688.
3 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 688.

yazma usulü ile bağdaşmaktadır. Ayrıca bu rivayetlerin kaynağının belirsiz olması "muhtemel"in, "kesin"e tevdi edildiğini göstermektedir. Onun için Fuzûlî'nin görüştüğü şairlerin kimler olduğu ile ilgili kayıtları ihtiyatla karşılamak gerekir. Fuzûlî'nin Hayâlî ve Taşlıcalı Yahya ile görüşmüş olması muhtemeldir ama kesin değildir.

Fuzûlî, Rum şairlerine özenmiş ve onların ayrıcalıklara sahip olduklarını düşünmüştür:

> "Ey Rum diyarının zarif şairleri, şükrediniz; Allah sizin muradınızı vermiştir.
> Biz size benzemeyiz. Sizin mevkiiniz bizden yüksektir.
> Çünkü biz ay yüzlü güzellerin kölesiyiz. Hâlbuki o ay yüzlü güzeller sizin kölelerinizdir."[1]

Şair, hem yukarıda sözünü ettiğimiz şehzadeye yazdığı mektupta hem de *Dîvân*'ındaki bazı gazellerin makta beytinde Anadolu'ya gitmek istediğini açıkça ifade etmiştir:

> Fużūlī ister iseñ iẕdiyād-ı rütbe-yi faźl
> Diyār-ı Rūmı gözet terk-i ḫāk-i Baġdād ėt
>
> G 38/7

> Fużūlī eyledi āheng-i ʿıyş-ḫāne-yi Rūm
> Esīr-i miḥnet-i Baġdād gördügüñ göñlüm
>
> G 197/7

Muhtemelen Fuzûlî, Bağdat'ta değerinin yeterince bilinmediği kanaatindedir. Anadolu'ya gitmesi durumunda hem değerinin bilineceğini hem de bir hami bulacağını düşünmektedir.

Fuzûlî'nin ömrünün son yıllarını nasıl geçirdiğini tam bilmiyoruz. Fuzûlî'nin, ömrünün sonlarında Bağdat valisi olarak atanan Solak Ferhat Paşa, Temerrüd Ali Paşa, Behram Paşa gibi devlet adamlarına kaside sunduğuna dair bir kayıt görünmemektedir.[2] Fuzûlî muhtemelen ömrünün son yıllarını Seyyid Mehmed Gazi'ye yazdığı kasidenin ilk beyitlerinde belirttiği gibi uzlet köşesinde geçirmiştir:

1 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 25.
2 Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 14.

Men kimem bir faḳīr ü bī-ser ü pā
Kemterīn bende vü kemīne gedā

Sāyir-i kārgāh-ı ṣabr u sükūn
Sālik-i şāh-rāh-ı faḳr u fenā

Nė mizācumda irtikāb-ı ġurūr
Nė fi'ālümde iḥtimāl-i riyā

Künc-i 'uzletde faḳr u fāḳa ile
Olmışam eyle maḥv kim meṣelā

Merkez-i ḫāki ėtse zīr ü zeber
Bulımaz gerdümi nesīm-i ṣabā

K 38/1-5

Fuzûlî'nin Ölümü

Fuzûlî'nin ölüm tarihi ve sebebi üzerinde hemen hemen görüş birliği vardır. Hem eski kaynaklarda hem sonradan Fuzûlî üzerine yazılan eserlerde Fuzûlî'nin ölümünün 963/1556 yılında taundan gerçekleştiği belirtilir. Ahdî, "ve sene selase ve sittîn ve tıs'a miede maraz-ı tâ'ûnla mat'ûn olup diger-gûn olmışdur."[1] kaydı ile bu hükmün oluşmasına öncülük etmiştir. Ahdî, Fuzûlî'nin ölümüne "geçdi Fuzûlî" tarihini düşürmüş ve bu daha sonraki tezkireciler tarafından da tekrarlanmıştır. Riyâzî, Fâizî gibi tezkireciler de 963/1556 tarihini tekrar ederler. Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*'da 963 ve 970 tarihlerini Fuzûlî'nin ölüm tarihi olarak zikreder. Hasan Çelebi de ölüm tarihini 970 olarak vermiştir.[2] 970 tarihi büyük ihtimalle Fuzûlî'nin ölüm tarihi için düşürülen tarihte "vav"sız yazılan "geçdi" yerine "vav"lı "göçdi" yazılmasından kaynaklanmıştır. Bu yanlışın Ebüzziya Tevfik, Muallim Naci, Şemseddin Sami ve Bursalı Mehmed Tahir'e de Hasan Çelebi'nin tezkiresinden geçmiş olması muhtemeldir.

Fuzûlî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinemediği için kaç yaşında öldüğü de meçhuldür. Ancak Ahdî'nin "ol pîr-i nikû-hisâl"[3] tabirinden onun uzun bir ömür sürdüğü araştırmacılar tarafından tahmin edilmektedir. Mazıoğlu, Fuzûlî'nin "75 yıl kadar bir ömür sürmüş olduğu muhakkaktır."[4] der.

1 Ahdî, *Gülşen-i Şuara*, 460-461.
2 Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014), 760.
3 Ahdî, *Gülşen-i Şuara*, 460.
4 Mazıoğlu, "Fuzûlî", 42.

Fuzûlî'nin öldüğü yer de tartışma konusudur. Eski kaynaklarda Fuzûlî'nin nerede öldüğüyle ilgili bir kayıt yoktur. Mazıoğlu,[1] Köprülü'de[2] yer alan bilgiyi aynen tekrar eder:

> "Bu konuda en eski bilgi Süleyman Faik Efendi mecmuasında olup Fuzûlî'nin mezarının Kerbelâ'da İmam Hüseyin türbesinin yakınında olduğu, önce mezarın üzerinde bir kubbe varken 'Mezârum üzre koyman mîl eger kûyında can versem-Koyun bir sâye düşsün kabrüme ol serv-kâmetden' beytini vasiyet telâkki eden Bağdat valilerinden biri, İmam Hüseyin türbesinin gölgesinin şairin mezarına düşebilmesi için bu kubbeyi yıktırmıştır."

Mazıoğlu ve Köprülü, Ali Suad'ın[3] Kerbelâ'yı ve Fuzûlî'nin türbesini ziyareti sonrasında kitabında aktardığı "türbenin bulunduğu tekkeyi Fuzûlî'nin şeyhi olan Abdülmümin Dede adındaki Bektaşî şeyhi kurmuş, Fuzûlî tekkede 'çerâğ-sûz' imiş, yani tekkenin mumlarını, kandillerini yakmakla görevli imiş ve ölünce şeyhi Abdülmümin Dede'nin yanına gömülmüş" yolundaki sözlü rivayetin hiçbir kaynağa dayanmadığını, bu rivayetin Bektaşîler tarafından uydurulduğunu söylemişlerdir. Bu sebeple Köprülü, Kerbelâ'daki türbenin gerçek bir mezar addedilemeyeceğini ifade eder ve Fuzûlî'nin nerede öldüğü ve mezarının nerede bulunduğu hakkında kesin bir şey söylemenin imkânı olmadığını belirtir.

Karahan, Fuzûlî'nin kesin olarak Kerbelâ'da öldüğünü söylemenin mümkün olmadığını ancak onun Kerbelâ'da gömülü olduğunu ifade eder.[4] Bu hükmü "eskiden beri devam edegelen gelenek ve rivayetler"e dayandırır. Karahan'ın bahsettiği bu rivayetler yukarıda Köprülü ve Mazıoğlunun uydurulmuş dediği Ali Suad tarafından aktarılan rivayetlerdir. Karahan, bir ihtiyat kaydı düşerek Fuzûlî'nin başka bir şehirde ölüp Kerbelâ'ya defnedilmiş olabileceğini de belirtir ve bunun gelenekler bakımından mümkün olduğunu vurgular.

Bu bahisteki tartışmaları özetleyecek olursak Fuzûlî'nin ölüm tarihi ve ölüm sebebinin net olduğunu ancak öldüğü yerin ve mezarının nerede bulunduğunun bilinmediğini söyleyebiliriz.

---

1 Mazıoğlu, "Fuzûlî", 43.
2 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 689.
3 Ali Suad, *Seyahatlerim* (İstanbul, 1912), 105-107, 111-112.
4 Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 110.

Şahsiyeti

Fuzûlî'nin hayata bakışı ile ilgili ilk dikkatimizi çeken husus onun aşkı merkeze yerleştirmiş olmasıdır. Onun *Dîvân*'ındaki her tür, bu bakış açısının etkisi altındadır. Kasidelerinde ve rubailerinde dahi bu bakış açısının etkisi görülür. Kasidelerde bu bakışın bu kadar etkili olması şairin tabiatına hâkim olamadığını düşündürmektedir. Şair, şiirine dâhil ettiği her unsuru aşk algısının bir parçası kılar. Izdırap, ayrılık, kavuşma, kıskançlık, bela, dert, elem, keder, gözyaşı, yalnızlık, neşe, talih, talihsizlik gibi kavramlar bu duyguya eşlik eden veya onu coşturan, artıran kavramlardır. Bu bakımdan Fuzûlî'nin şahsiyetinin şairlikten sonraki yönü Mecnûn'la ve büyük âşıklarla rekabet hâlindeki bir "âşık" kimliğidir. Bu "âşık" kimliği, şair yönünün bir parçası olmakla birlikte bir açıdan da ondan farklıdır. Bazen büyük bir tutku ile maşuka kavuşmak isteyen âşık, bazen kasti olarak ondan ayrı kalmak ister. Bazen ızdırabın son bulması için yalvarırken bazen bu ızdırabın artması için dualar eder. Bu paradoksal durum "âşık" için hiç de çelişik değildir. Çünkü onun asıl amacı aşk hâlinin devamını sağlamak, aşk içinde olmaktır. Kavuşma ümidi olmayan aşk ile kavuşma ile neticelenen aşk onun için yok olmuş demektir. Kavuşma ümidi olmayan aşk, âşık için hedefin yok olmasını doğurur. Bu da yaşadığı duyguyu hiçleştirir. Kavuşma ise aşkın hedefine ulaşması ile son bulmasını getirir. Şair için asıl olan bu arada olmaktır: sürekli maşukun çekiminde olma ancak ona kavuşamama. Fuzûlî'nin aşk anlayışında şehvete yer yoktur. Çünkü o, aşkı maddileştirmeyi doğru bulmaz. O, maddi olmayan bir aşk anlayışına sahiptir. Şair, bu anlayışını da Farsça bir kıtasında açıkça belirtir:

> "Ben sâf tabiatlı, temiz yürekli bir âşıkım. Allahın celâl ve cemal sıfatlarının tecellisine hayran olan bir âşıkım.
>
> Aşkda, güzellerin güzelliklerinin yazısını (hatlarını) meşk ederek kemale ermeğe çalışıyorum.
>
> Nefsani zevklerle alâkam yoktur. Hattâ onu tahayyül bile etmem.
>
> Lâkin bulunduğum şehrin güzellerinden alâkayı kesmek de benim için muhaldir.
>
> Ben ay yüzlü güzellerin peşine düşmüş bir gölgeye benzerim.

> O perilere benzeyen dilberler pek fena bir hâle düşen benden kaçtıkça
>
> Sabrım, kararım elimden gider; arkalarından koşmağa başlarım. Hiç onlara mülâzemet etmekte kusur etmem.
>
> Arzularımı yerine getirmek için bana doğru geldikleri zaman da onlardan kaçarım.
>
> Onların sohbetinden kaçarım, kendimi zelil etmek istemem.
>
> Koruyucu yüksek Tanrıya yemin ederim ki bütün ömrüm böyle geçmiştir, âdetim budur."[1]

Fuzûlî'nin şiirinde, gerek bu aşk anlayışıyla bağlantılı olsun gerekse onun tabiatının eğilimi dolayısıyla olsun, "içine kapanma, uzletnişinlik, şikâyetçilik, his inceliği, aşırı hislilik ve hüzün"[2] gibi ruh hâlleri en çok karşılaştığımız psikolojik unsurlardandır. Bu psikolojik unsurların sembolleştiği kahraman ise "Mecnûn"dur. Mecnûn'u biz sadece şairin *Leylâ ve Mecnûn* isimli eserinde görmeyiz. "Mecnûn"un ruh hâli neredeyse bütün gazellere, hatta zaman zaman diğer türlere de dağılmıştır. "Mecnûn" Fuzûlî'nin hem rakibi hem yansıması gibidir. O, hem aşk hususunda hem acıya dayanma hususunda hem de bunda şöhret kazanma konusunda Mecnûn'la rekabet hâlindedir. O, hem bir şair hem de bir âşık olarak ebedîleşmek arzusundadır. Şair olarak "Fuzûlî" adının büyük şairler arasına yazılmasını ve çağlar boyunca anılmasını, âşık olarak efsane âşıkların önüne geçmeyi, böylece de ölümsüzleşmeyi ister. Bu iki hususta da kendisine güvenmektedir. Şair olarak hem şiirine inanmakta hem de onu eleştirenleri şiirden anlamayan cahiller olarak görmektedir. Bundaki en büyük etken de onun orijinallik tutkusudur. Farsça *Dîvân*'ın dibacesinde bir mazmun bulmak için nelere katlandığını ve ne sıkıntılar çektiğini anlatır. Âşık olarak da kendisine güvenmektedir ki efsane aşk kahramanlarını aşk hususunda yetersiz bulur. Ana rakibi Mecnûn, vefasız ve acıya dayanamayan bir karakterdir. *Leylâ ve Mecnûn*'da Mecnûn'un şairlik ve âşıklık vasıflarını kendinde birleştiren bir kahraman oluşu ve ikisinde de şöhrete kavuşması onu şair için geçilmesi

1 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 203-24.
2 Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 182-183.

gerek bir rakibe dönüştürmüştür. Bu sebeple hedefine Mecnûn'u yerleştirmiştir. *Leylâ ve Mecnûn*'da özellikle Mecnûn dilinden yazılan gazellerde eleştiriler Fuzûlî'ye yönelir.

Fuzûlî'de dikkatimizi çeken bir başka husus ilme gösterdiği saygı ve verdiği önemdir. Onun eserlerine bakıldığında ilmin önemi hakkında yazdıkları hemen göze çarpar. Kendisinin ilim elde etmek için gösterdiği çaba da bunun kanıtıdır. Mehmed b. Süleyman'ın üçüncü kimliği de "âlim"liğidir:

> "Soy ve sopun şerefi insana bir fazilet vermez. Ey sefil, başkasının fazileti ile öğünme.
>
> Sultanlara intisab etmek, emirlere hizmet etmek… Bunlar zeval bulan şeylerdir, bunlara güvenilmez.
>
> Elin sağlamlığına dayanan sanata bağlanma, ondan bir şey umma.
>
> Gelip geçici olan mülke, mala da güvenme,
>
> Daima baki kalacak bir fazilet istiyorsan, ilme çalış, ilim tahsilinden ar etme!"[1]

Daha önce şairin eğitiminden bahsederken Türkçe *Dîvân*'ın dibacesinden alıntıladığımız bölümde belirtildiği gibi Fuzûlî'nin ilimden anladığı, bir mevzu hakkında sadece teknik bilgiye sahip olmak değildir. O, aşktan uzak bir ilmi bir oyalanma gibi görür. İnsanın kendi içinde derinleşmesini sağlamayan; varlığa, kendisine, topluma ve hayata daha derin bir bakış doğurmayan ilim onun için o onu demiş bu bunu demişten ibarettir:

> ʿİlm kesbiyle rütbe-yi rıfʿat
> Ārzū-yı muḥāl imiş ancaḳ
> ʿIşḳ imiş her nė var ʿālemde
> ʿİlm bir ḳīl ü ḳāl imiş ancaḳ
>
> MK 12

Hatta kötü insanların ilim öğrenmesini zararlı görür. Ahlaktan, aşktan, faziletten uzak bir ilim kötüler için fitne, hile ve kötülük aracıdır. Asıl zararlı olan hile de eğitimli insanların hilesidir. Çünkü cahilin hilesi iyi düşünülmediği için kalıcı ve etkili değildir:

---

1 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 192-193.

Ėy muʿallim ālet-i teẕvīrdür eşrāre ʿilm
Ḳılma ehl-i mekre taʿlīm-i maʿārif zinhār
Ḥīle içün ʿilm taʿlīmin ḳılan müfsidlere
Ḳatl-i ʿām içün vėrür cellāda tīġ-ı āb-dār
Her nė teẕvīr ėtse ehl-i cehl aña olmaz şebāt
Mekr-i ehl-i ʿilmdür aṣl-ı fesād-ı rūzgār

MK 7

Onun ilme verdiği önem cehaletten ve cahillerden uzaklaşmasını ve onları tenkit etmesini de beraberinde getirmiştir:

Ėy Fużūlī ṭaleb-i rutbe-yi ʿirfān eyle
Cehl ile ḥāṣıl-ı evḳāt-ı şerīf ėtme telef

G 143/7

Cahillere fazl ve hüner göstermenin zulüm olduğunu çünkü onların bunu alabilecek durumda olmadıklarını, onların bir çocuk gibi kabul edilmeleri gerektiğini veciz bir şekilde ifade eder:

Eyleyüp nādāna ʿarż-ı faẕl u iẕhār-ı hüner
Şerm-sār ėtmek ʿaṭā ummaḳ nėdür ẓulm-ı ṣarīḥ
Sen bilürsen mücmelen andan nė alursan velī
Bilmez ol kim alduġı senden ḥasendür yā ḳabīḥ
Ẓāhiren ṣatmaḳ hüner almaḳ ʿaṭā bir beyʿdür
Ṭıflıdur nādān buyurmaz şerʿ anuñ beyʿin ṣaḥīḥ

MK 23

Cahillerin kemal hakkında bir bilgileri yoktur. Onlar faziletten de anlamazlar. Bu sebeple onların kâmil ve fazıl insanların değerini bilmemelerine şaşılmamalı ve onlar bu münasebetle eleştirilmemelidirler:

Ehl-i kemāle cāhil eger ḳadr ḳılmasa
Maʿẕūrdur melāmetin ėtmek revā degül
Cāhil ṭabīʿatında meẕāḳ-ı kemāl yoḫ
Her nefse iḳtidā-yı ṭabīʿat ḫaṭā degül
Ülfet hemīşe ferʿi olur āşnālıġuñ
Cāhil faẕīlet ehli ile āşnā degül

MK 3

Fuzûlî'nin "şair", "âşık", "âlim" kimliklerine "arif" kişiliğini de eklemek gerekmektedir. Çünkü Fuzûlî, dünya malına ve makama karşı her zaman mesafeli yaklaşmış, maddi zevkleri aşağılamıştır. Onun yer yer tasavvufî bir görünüm kazanan şiirleri, *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinin gösterdiği macera, onun bu arifane yönüne işaret etmektedir. *Rind ü Zâhid*'de ortaya koyduğu karşılıklı argümanlar, şairin kişiliğinde rind ile zâhidin birleştiğini ve "arif"i meydana getirdiğini düşündürmektedir. Çünkü şair, kaba ve içi boş, şekilci bir din anlayışından uzaktır. Bu yönü ile rinddir. Ama o aynı zamanda dinin emir ve yasaklarını önemser. Ruhi derinlik kazanmış bu dinî anlayış ancak zâhid ve rinddin birleşiminden oluşan "arif"likte ortaya çıkar.

Fuzûlî, çağının ahlak ilkelerini övmüş, toplumda ve insanlarda bu ahlak ilkeleri aleyhinde gördüğü davranış, eğilim ve hareketleri de yermiştir. Doğruluk, iffet, sabır, insanların ayıplarını ortaya dökmemek, alçak gönüllülük, adil olma, kanaat, fakr öne çıkardığı ahlaki ilkelerdir.

Riyakârlık, çıkarcılık, ikiyüzlülük, kibir, gurur, hased, rüşvet, zulüm, açgözlülük, mala ve dünyaya rağbet en çok eleştirdiği hususlardır.

Fuzûlî, yalnızlıktan çok yakınmaktadır. Kimsesizlik, *Dîvân*'ında en çok karşılaştığımız temalardan biridir. Ancak Karahan'ın[1] da işaret ettiği üzere Fuzûlî o kadar da kimsesiz değildir. Öncelikle ailesi ve çocukları vardır. Hem Safevîler zamanında hem de Osmanlılar zamanında bölgenin ileri gelenleri ile münasebeti olduğunu, sunduğu kasidelerden ve yazdığı mektuplardan anlıyoruz. Ancak onun kimsesizlik, fakirlik, acı ve ızdırap dolu şiirleri bizim gözümüzde bir "mazlum" portresi çizmektedir. Şair, ezilen ve bunun karşısında elinden bir şey gelmeyen bir insanın hâlet-i ruhiyesine sahip gibidir. Bu hususa dikkat çeken Karahan, onun Hz. Hüseyin'i mazlumların bir sembolü gibi gördüğünü belirtir.[2] Fuzûlî, Hz. Hüseyin'in acısını kalbinde hissetmiş, kendisini onunla özdeşleştirmiştir. Bu yönüyle Fuzûlî'nin şahsiyetine bu "mazlumiyet" algısını da eklemek gerekecektir.

Nükte, mizah ve hiciv de Fuzûlî'nin şahsiyetinin bir parçasıdır. Birçok gazelinde, özellikle makta beyitlerinde "tecrit" sanatını kullandığında

1 Karahan, "Fuzûlî'nin Psikolojisi Üzerine", 197.
2 Karahan, *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 174.

bu sanata nükte ve mizah da eşlik etmektedir. Buralarda şair, kendisiyle ilgili mizahi taşlamalar yapmaktadır. Bu, kendisiyle barışık bir insan davranışıdır.

Şairin eserlerine baktığımızda yukarıdan konuşan bir dile sahip olmadığı görülür. Mütekebbir bir edası yoktur. Bütün bu acı, ızdırap, aşk, yalnızlık duyguları arasında şiirleri, okuyana "sempatik" gelir. Bunda şairin kendisine güvenen fakat yukarıdan bakmayan tavrı etkilidir. Hicivlerinde bile "öfke"den çok, uyarı tonu egemendir. Çok sert hicivleri vardır; ancak bize geçen duygu öfke değil uyarı ve dikkat çekmedir. Şairimiz bağırmayan ama uyarısını yeterli etkililikte yapan bir hiciv zekâsına sahiptir. Zaman zaman hicvettiği durumu veya kişiyi karikatürize eder. Vaize yaptığı budur. Onu önce bir karikatüre dönüştürür. Sonra ironi, tariz, tezat gibi unsurları kullanarak mizahi bir atmosfer oluşturur. Bu üslup içerisinde söylenen her eleştirel söz, ağırlığını korumakla birlikte, öfkeden uzaklaşmaktadır.

Etkilendiği Şairler

Fuzûlî'nin Ali Şir Nevâî, Lütfî, Sekkâkî, Hâtibî, Necâtî, Hayâlî, Taşlıcalı Yahyâ Bey, Ahmedî, Şeyhî, Halîlî, Nizâmî gibi birçok şairden etkilendiği ileri sürülmüştür.

Rıza Tevfik, Fuzûlî'nin Arap ve Osmanlı şairlerinden hemen hemen hiçbir şekilde etkilenmediğini, büyük ölçüde bir kısım İranlı şairlerin etkisi altında kaldığını belirtir. Rıza Tevfik, bu tesirin onlardan ilham almak veya onların şiirlerine nazireler yazmak şeklinde kendisini gösterdiğini ifade eder. İddiasını kuvvetlendirmek bakımından "Gül Kasidesi"nin İran şairi Kâtibî'ye, "Eyle sermestem ki idrâk etmezem dünya nedir?" mısrasıyla başlayan gazelin Ni'metullah-i Kûhistânî'ye nazire olduğunu; *Sâkînâme*'nin ise tamamıyla Hâfız-ı Şirâzî'den mülhem olarak yazıldığını iddia etmiştir. Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinin sebeb-i nazm-ı kitab bölümünde Nizâmî'nin beyitlerini intihaben zikretmesine atıfta bulunur.[1]

1 Abdullah Uçman, "Rıza Tevfik'in Kaleminden Fuzûlî ve "Leylâ ile Mecnûn"", *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı,* haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 30-31.

Köprülü de Rıza Tevfik ile aynı kanaattedir. O da Fuzûlî üzerinde Arap ve Türk şairlerden ziyade İran şairlerinin müessir olduğunu ifade etmiştir.[1] Onun Şeyhî, Ahmed Paşa, Ahmedî, Nevâî gibi şairlerden çok Nesîmî ve Habîbî'den etkilendiğini söyler. Köprülü, Fuzûlî'nin Bağdat'ın fethinden sonra Osmanlı şairlerini tanıdığını, onun yetişme döneminde asıl etkili olan şairlerin Nizâmî, Câmî, Hâtıfî, Selmân Sâvecî, Attâr ve Mevlânâ olduğunu vurgular. Fuzûlî ile diğer şairler arasında yapılan yüzeysel karşılaştırmalarla varılan kanaatlerin ne kadar yanıltıcı olabileceği ile ilgili Köprülü'nün dikkat çektiği bir hususu burada tekrarlamak istiyoruz. Köprülü, "Bir şiirinde Bursalı Ahmed Paşa'nın 'Zihî tasavvur-ı bâtıl zihî hayâl-i muhâl' mısrasını tazmin ettiği için onda Ahmed Paşa tesiri bulunduğu zannına düşen Süleyman Nazif, bu mısranın Şeyhî divânında ve daha evvel de İran şâirlerinde mevcut olduğunu bilse idi, böyle bir iddiaya kalkmazdı." diyerek üç edebiyatı da kapsayacak araştırmalar yapmadan benzerliklerden hareket etmenin bizi doğru sonuçlara ulaştırmayacağına işaret etmiştir.

Fuzûlî'nin *Enisü'l-Kalb*'inin Hâkânî, Dehlevî ve Câmî'nin kasidelerine nazire olarak yazıldığını ifade edenler de vardır. Ali Şir Nevâî'nin de tanzir ettiği esere Fuzûlî'den sonra da pek çok nazire yazılmıştır; fakat Fuzûlî Nevâî'den bahsetmemiştir.[2] Bu sebeple eserin Nevâî dışındaki üç şaire nazire olarak yazıldığı söylenebilir.

Karahan, "Fuzûlî'nin Hâkânî, Nizâmî, Mevlânâ, Sâdî, Husrev, Hâfız, Câmî, Hâtifî ve Hüseyin Vâiz'den mülhem olduğuna eserleri şahittir" der ancak bu hususta ayrıntı vermez.[3]

Ahmet Kartal, Fuzûlî'nin üzerinde Kadı Burhâneddin, Nesîmî, Habîbî, Lütfî, Emîrî, Şeyhî, Ahmet Paşa etkisinden bahsetmiş ancak Ali Şir Nevâî ve Necâtî Beğ'in sürekli tesirleri bakımından önemli olduğunu belirtmiştir.[4]

Taşlıcalı Yahyâ Bey ve Hayâlî'den etkilendiği hususu genellikle Kanûnî'nin Irak Seferi'nde tanışmış olmaları ile ilgili rivayetlerle beraber

1 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 691.

2 Mehmet Kalpaklı, "Nazîre Geleneği Çerçevesinde Fuzûlî'nin Enîsü'l Kalb'i", *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 246, 249.

3 Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 60.

4 Ahmet Kartal, "Türk'ün Fuzûlî Muhabbeti", *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 55.

ele alınır. Çavuşoğlu, Fuzûlî'nin Yahyâ Bey ve Hayâlî Bey'le tanıştığı meselesine ihtiyatla yaklaşır ancak onun Anadolu şairlerini okuduğunu, onlardan faydalandığını Hayâlî Bey ve Necâtî Bey'den verdiği örnek beyitlerle ifade eder. Çavuşoğlu, "su" redifinin önce Zâtî ve Hayretî tarafından kullanıldığını Yahyâ Bey ve Hayâlî Bey'in bu iki şaire nazire yazdıklarını ve "Su Kasidesi"nin de Yahyâ ve Hayâlî beylere nazire olduğunu söyler.[1] Çavuşoğlu, bununla da yetinmeyerek dile hâkimiyet ve yeni mazmun bulmak bakımından Fuzûlî'nin Anadolu şairleri ile kıyaslanamayacağını, Fuzûlî'nin Nevâî'den ziyade Anadolu şairlerine çok şey borçlu olduğunu ifade eder ve bunu da o dönemde Âzerî Türkçesinin işlenmiş bir edebî dile sahip olmayışı ile açıklar. O devir şairlerinin Fuzûlî'nin gazellerini tahmis etmemiş olmaları da onun yaşadığı dönemde büyük şair olarak kabul edilmediğine delil sayılmıştır.[2] Bu görüşlere katılmak zordur. Öncelikle ne mazmunların ne de rediflerin tarihçesi ile ilgili elimizde bir çalışma bulunmaktadır. Klasik şiirin doğası gereği birçok mazmun, ifade, ibare ve hayal şairler tarafından kullanılmıştır. Ancak bunları ilk defa kimin kullandığını anlamak için üç dilde (Arapça, Farsça, Türkçe) mazmunların art-zamanlı olarak incelenmesi gerekmektedir. Gazellerinin tahmis edilmemiş olması meselesi ise her büyük şairin gazellerinin çağdaşları tarafından tahmis edildiği önermesi üzerine inşa edilmiştir ki edebiyat tarihi bunu doğrulamamaktadır. Ayrıca Fuzûlî de hiçbir Anadolu şairinin gazelini tahmis etmemiştir. Bunu Fuzûlî'nin Osmanlı şairlerinden etkilenmediğine bir delil olarak görmek ne kadar mümkündür?

Fuzûlî; Anadolu şairlerini, özellikle Necâtî'yi okumuş, onlardan faydalanmış olabilir. Ancak bu faydalanma hiçbir durumda irtihal olarak adlandırabileceğimiz bir şekilde olmamıştır. Burada şairler arasında bir orjinallik tartışmasına girmeyeceğiz fakat Fuzûlî'nin orijinal mazmunlar bulma hususundaki hassasiyetine değinmekle yetineceğiz.

Ahmedî, Şeyhî, Halîlî ve Nizâmî ise *Leylâ ve Mecnûn*'un sebeb-i telif bölümünde, Rum zariflerinin sohbetlerinde bahis konusu yaptıkları isimler

1 Mehmed Çavuşoğlu, "Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri", *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 235.

2 Mehmed Çavuşoğlu, "Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri", 235, 243-244.

olarak zikredilir.[1] Buradan hareket eden bazı araştırmacılar, Fuzûlî'nin bu şairleri tanıdığını ve onlardan etkilendiğini ifade etmişlerdir.

"Osmanlı ve Fars şâirlerinin Dîvânlarında gördüğümüz benzerlikler de bunların birer taklit olmasından değil, aynı rûh ve ortak bir dünya görüşü içinde yazılmış olmalarındandır."[2] Bunu Fuzûlî ile diğer şairler arasındaki benzerlikler için de söylemek mümkündür.

Onun en çok beğendiği ve tesirinde kaldığı Türk şairi'nin Nevâî olduğu birçok araştırmacı tarafından ileri sürülmüştür.[3] Cem Dilçin, söz tekrarlarının Fuzûlî'nin önemli bir üslup özelliği olduğunu ayrıntıları ile ortaya koymuştur. Fuzûlî'de bulunan söz tekrarlarının pek çok türüne Ali Şir Nevâî'de de rastlandığını belirtmiş ve şairin otuzdan fazla gazeline nazire söylediği Ali Şir Nevâî'nin bu özelliğinden etkilendiğini ifade etmiştir.[4]

Su redifli şiirlerle ilgili yazdığı makalesinde Nevâî'nin su redifli şiirleri ile Fuzûlî'nin "Su Kaside"sini karşılaştıran Tahir Üzgör, bunlar arasında bazı benzerlikler olduğunu söyler.[5] Bu etkinin *Dîvân* dibacelerini ve *Dîvân* tertibini de kapsadığını belirten Üzgör, Fuzûlî'nin *Dîvân*'ında Nevâî'ye nazire olarak yazılmış pek çok gazel olduğunu vurgulamıştır.[6] Yazdığı makalede bu etkiyi örnek şiir karşılaştırmaları ile göstermiştir.

---

1 Olmışdı refîk u hem-zebânum
Ayîne-yi tûti-yi revânum
Bir niçe zarîf-i hıtta-yı Rûm
Rûmî ki didük kaziyye ma'lûm
Ya'nî ki kamu dekâyık ehli
Her mes'elede hakâyık ehli
Hem ilm feninde nükte-dânlar
Hem söz revişinde dür-feşânlar
Kim eyler idi dekâyık-ı râz
Şeyhîden ü Ahmedîden âğâz
Kim söyler idi öğüp kelâmı
Evsâf-ı Halîlî vü Nizâmî

2 Kalpaklı, "Nazîre Geleneği Çerçevesinde Fuzûlî'nin Enîsü'l Kalb'i", 252-253.

3 Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Türkçenin Zenginliği ve Güzelliği", *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 456; Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 523.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği", *Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2007), 99.

5 Tahir Üzgör, "Su Redifli Şiirler ve Fuzûlî'nin Su Kasîdesi'nin Kompozisyonuna Dâir", *Yûnus'tan Fuzûlî'ye* (İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011), 124-125-126.

6 Tahir Üzgör, "Ali Şir Nevâyî ve Fuzûlî Arasında Bazı Benzerlikler", *Yûnus'tan Fuzûlî'ye* (İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011).

Fuzûlî'nin, Lütfî'nin bir gazelini tahmis etmesinden (Cândadur ṣubḥ-ı ezelden mihr-i ruḫsāruñ senüñ) hareket eden bazı araştırmacılar onun Lütfî'den etkilendiğini belirtmişlerdir.[1] Ayrıca Fuzûlî'nin "Èy ḥarīr içre tenüñ muṭlaḳ bilūr içre gül-āb" mısrası ile başlayan muhammesinin Lütfî'nin "Âh kim bagrum firâk otı üze boldı kebâb" mısrası ile başlayan muhammesine nazire olduğu ifade edilmiştir.[2] Mazıoğlu, Fuzûlî'nin hammamiyesinin Lütfî'den etkilendiğini söylemiş ve Lütfî'nin şiirleri ile Fuzûlî'nin şiirlerinin karşılaştırılması durumunda benzer örneklerin artacağını vurgulamıştır.[3]

Fuzûlî, Habîbî'nin bir gazelini tahmis etmiş (Tā cünūn raḫtın gėyüp dutdum fenā milkin vaṭan), bir müseddisini de Habîbî'ye nazire olarak yazmıştır (Dün sāye ṣaldı başuma bir serv-i ser-bülend). Bundan hareket eden araştırmacılar Habîbî'nin Fuzûlî üzerinde etkisi olduğunu söylemişlerdir.[4]

Fuzûlî'nin Anadolu şairlerinden en çok Necâtî'den etkilendiği, aynı redife sahip gazellerden hareketle söylenmiştir.[5] Tunca Kortantamer, Fuzûlî'nin "Gül Kasidesi"nde ilhamını Necâtî'den aldığını; ancak onun hikâye, tipler, mekân, düşünce ve duygu alanında oluşturduğu entelektüel câzibe, derinlik ve kompozisyon bakımından üstün olduğunu ifade eder ve Fuzûlî'nin orijinalitesini iki kaside arasında yaptığı karşılaştırmalarla ortaya koyar.[6] "Gayrı" redifli gazelinin Necâtî'ye nazire olarak yazıldığı genel kabul görmüştür.

Dilçin, Fuzûlî'nin Necâtî'nin ondan fazla gazeline nazire yazdığını ve söz tekrarları bakımından ondan etkilendiğini ifade etmiştir.[7] Dilçin, başka makalelerinde de Necâtî etkisinden bahsetmiştir.[8]

Fuzûlî'nin, Hayâlî'nin gazellerine nazireleri olduğu belirtilmişse[9] de Hayâlî'nin *Dîvân*'ı ölümünden sonra toplandığı için Fuzûlî'nin, şairin

1 Mazıoğlu, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Türkçenin Zenginliği ve Güzelliği", 456-457.
2 Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 525-526.
3 Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 527.
4 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 691; Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 530-531.
5 Mazıoğlu, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Türkçenin Zenginliği ve Güzelliği", 456-457; Çavuşoğlu, "Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri", 233-244.
6 Tunca Kortantamer, "Gül Kasidesi", *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 469.
7 Dilçin, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği", 99.
8 bk. Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I", *Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2007), 300.
9 Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 534-535; Çavuşoğlu, "Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri", 233-244.

bütün şiirlerini görmüş olması pek muhtemel değildir. Ayrıca aynı dönemde yaşamış bu iki şairden hangisinin hangisine nazire yazdığını tespit etmek oldukça güçtür.

Fuzûlî, Muhibbî'nin şiirine de nazire yazmıştır. Ancak bunu etkilenmeden çok himaye arayışının bir başka yolu olarak görmek daha doğrudur.

İhtiyâr-ı fakr eden dergâh ü eyvân istemez
Zâd-ı gamdan özge hergiz kendüye nân istemez

Muhibbî

Teşne-yi câm-ı viṣâlüñ âb-ı ḥayvân istemez
Mâyil-i mûr-ı ḫaṭuñ milk-i Süleymân istemez

Fuzûlî

Hasibe Mazıoğlu "Fuzûlî *Dîvân*'ındaki ilk gazelin matlaının da Hâfız'ınki gibi mülemmâ olması ve Arapça bir mısra ile başlatılması dikkat çekicidir."[1] diyerek daha *Dîvân*'ın başlangıcında iki şair arasında bazı benzerlikler olduğunu belirtmiştir. Ancak bu benzerlik Ali Şir Nevâî'nin *Garâibü's-Sıgar*'ıyla da kurulabilir. Aynı makalede her iki şairde de rindane bir hayat görüşü olduğu; her ikisinin de hem hakiki hem mecazi aşk şiirleri yazdıkları; her ikisinin de doğuştan âşık olmaları, aşkın güçlüklerine tahammül göstermeleri ve aşk yolunda aklın acizliği gibi konularda aynı fikirde olmalarından hareket ederek Hâfız ile Fuzûlî arasındaki yakınlıklara dikkat çekmiştir. Hâfız'dan verdiği 20 beyit ile Fuzûlî'nin Hâfız'dan değişik düzeylerde etkilendiğini ifade eden Mazıoğlu, daha çok mazmunlardan ve bu mazmunların kullanımlarından yola çıkmıştır.

Dilçin, Fuzûlî'nin Farsça şiirlerindeki ikilemeleri incelediği makalesinde Fuzûlî ile Hâfız arasında bazı ikilemeleri kullanma bakımından paralellikler olduğunu verdiği örneklerle belirtmiştir.[2]

Bütün bu değerlendirmelerin ışığında Fuzûlî'nin İran sahası ve Çağatay sahası şairlerinden daha çok etkilendiği söylenebilir. Ancak kimin kimden etkilendiğini söylemek çok da kolay değildir. Çünkü aynı redif veya

1 Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî'de Hâfız-ı Şîrâzî'nin Etkisi", *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 543.

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Farsça Şiirlerinde İkileme", *Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2007), 183.

mazmun hem İranlı hem de Türk şairler tarafından kullanılabildiğinden şairin o redifi veya mazmunu hangi şairden gördüğünü tespit etmek oldukça güç bir iştir. Bununla beraber şairin genel yöneliminden ve eserlerine yansıyan dil ve üslup özelliklerinden hareket edilerek İran, Çağatay ve Âzerî sahasının büyük şairlerinin Osmanlı sahasındaki şairlere göre Fuzûlî üzerinde daha etkili olduğu ifade edilebilir.

Fuzûlî'nin Etkisi

Fuzûlî, Türk dünyası tarafından çok sevilmiş ve sahiplenilmiş şairlerden biridir. Her ne kadar Osmanlı edebî muhiti, onu farklı dil ve üslubundan hareketle, kendi muhiti dışında değerlendirse de halk onu bir Osmanlı şairi gibi benimsemiştir. Azerbaycan'da Âzerî, Kerkük'te Türkmen, Özbekistan'da Özbek bir şair olarak kabul edilmiştir. Onun eserlerinin istinsah yerlerine şöyle bir göz gezdirilince yayılma sahası da ortaya çıkar: Bağdat, Kerbelâ, Necef, Basra, Tebriz, Isfahan, Meraga, Kerkük, Diyarbakır, İstanbul, Edirne, Yenipazar, Budin vb.[1] Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ı Tebriz'de 12, Bulak'da 2, İstanbul'da 23, Hive'de 1, Taşkent'de 45, Bakü'de 5 kez basılmıştır.[2] Hiçbir divan şairi bu kadar geniş bir coğrafyada sevilip benimsenmemiştir. Hiçbirinin şöhreti bu kadar geniş bir alana yayılmamıştır.

Kokan Hanı, Ömer Han, Gâzi, Ma'deli Han, Cânî, Hâzık, Âgâhî, Mirî, Hamza gibi birçok Özbek şairi Fuzûlî'nin şiirlerine ya nazireler yazmışlar ya da gazellerini tahmis etmişlerdir. Harezmli şair Munis de Fuzûlî'ye nazire yazanlardandır.[3]

Orhan Okay, Fuzûlî'nin pek çok şiirinin tanzir edilmiş olduğunu belirttikten sonra bu nazirelerin bir Fuzûlî mektebinden bahsettirecek kadar çok

1 Müjgan Cunbur, *Fuzûlî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* (Ankara, 1958), 5-44.

2 Burada zikredilen rakamlar sayın İsen tarafından bildirisinde belirtilmiştir. Bildiri tarihi olan 1996'dan sonra hem Türkiye'de hem de bahsedilen şehirlerde *Divan*'ın başka baskıları da yapılmıştır. Ancak bizim bu rakamları vermekteki amacımız şairin şöhretinin ve etkisinin yayıldığı sahaları göstermek olduğu için bu tarihten sonraki rakamlar üzerinde durulmamıştır. bk. Mustafa İsen, "Türk Dünyasında Bir Köprü İsim: Fuzûlî", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 43.

3 Maruf Celil, "Fuzûlî ve Özbek Şairleri", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 50-51.

olduğunu söyler.[1] Fuzûlî'nin "bekleriz" redifli gazeline Hayâlî 2, Muhibbî 3 nazire yazmıştır.[2]

Orhan Okay, yakın devir edebiyatımızda yaptığı incelemede yüz küsur şiir kitabında Leylâ-Mecnûn motifinin kullanıldığını gördüğünü ifade eder.[3] Haşim, Sezai Karakoç, Tevfik Fikret bunlardan bazılarıdır. Cumhuriyet Dönemi'nde[4] Fuzûlî *Dîvân*'ına nazire olarak yazılmış iki dîvân bulunmaktadır.[5]

Fuzûlî'nin beste formunda yirminin üzerinde, semâi formunda onun üzerinde, şarkı formunda otuz kadar, gazel formunda yirmi kadar, tevşih formunda bir, durak formunda bir, ilahi formunda bir, muharremiyye formunda bir, nefes formunda iki eseri bestelenmiştir. Bazı eserlerinin birden fazla bestesi vardır. Hepsi dâhil edildiğinde Fuzûlî'nin bestelenmiş eserlerinin sayısı yüze yaklaşmaktadır. Fuzûlî'nin eserlerini 40 farklı bestekâr güfte olarak kullanmıştır: Itrî, Vardakosta Ahmet Ağa, İsmail Dede Efendi, Hacı Ârif Bey, Sâdettin Arel, Sâdettin Kaynak, Refik Fersan, Münir Nurettin Selçuk, Bekir Sıtkı Sezgin, Cinuçen Tanrıkorur bu bestekârlardan bazılarıdır.[6] Azerbaycan'da "Meni candan usandırdı cefadan yar usanmaz mı?" mısrası ile başlayan ünlü gazeli Cihangir Cihangirov tarafından "Fuzûlî Kantatası" adıyla, *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisi ise Üzeyir Hacıbayov tarafından opera olarak bestelenmiştir.

Fuzûlî, elit bir şair olarak bilinmemiş, halkın kalbine ve zihnine de girmiştir. Fuzûlî'nin gazelleri hem klasik fasıllarda hem de mahallî icrâlarda en çok okunan gazeller olmuştur.[7] Sıra gecelerinde onun gazelleri söylenmiş

---

1 Orhan Okay, "Yaşayan Fuzûlî", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 276.

2 İskender Pala, "Fuzûlî'nin Kafiye Örgüsü", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 123-124.

3 Okay, "Yaşayan Fuzûlî", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 276.

4 Cemâl Kurnaz, "Cumhuriyet Döneminde Fuzûlî Divanı'na Bir Nazire: Âlî Divanı", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 283.

5 Şahin Uçar, "XX. Yüzyılda Fuzûlî Divanı'na Bir Nazire: Şeyda Divanı", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 283.

6 Mustafa Uzun, "Fuzûlî'nin Bestelenmiş Şiirleri", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996).

7 Uzun, "Fuzûlî'nin Bestelenmiş Şiirleri", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* , 331

insanların duygularına bir istikamet vermiştir. Urfa, "Elazığ, Diyarbakır, Malatya, Mardin, Erzincan, Bitlis gibi Selçuklu ve Osmanlı döneminin önemli kültür merkezleri olan şehirlerimizde Fuzûlî başta olmak üzere bizim diyebileceğimiz edebiyatımızın tümü canlı bir biçimde, hayatın içinde yaşamaktadır."[1]

Eserleri

Türkçe Eserleri

Türkçe Dîvân

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ında 1 dibace, 45 kaside, 294 gazel, 2 terci-bend, 2 müseddes, 2 tahmis, 3 muhammes, 3 murabba, 42 mukatta, 76 rubai bulunmaktadır. Şiir sayıları farklı neşirlerde değişmektedir. Sâdıkî, müellifin kendi hattı ile olan *Dîvân*'ı gördüğünü ifade etmiş,[2] ondan başka kimse de bu nüshayı gördüğüne dair bir şehadette bulunmamıştır. Bu münasebetle müellif hattının kayıp olduğunu söyleyebiliriz.

Yaptığımız araştırmalarda Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ına ait "yazmalar.gov.tr" adresinde kayıtlı 157 nüsha olduğunu gördük. Yurt içi ve yurt dışında bulunan kütüphanelerdeki birçok nüsha siteye kaydedilmiş olmasına rağmen, kaydedilmeyen oldukça önemli sayıda el yazması bulunduğunu da söyleyebiliriz. Örneğin İstanbul kütüphanelerindeki (mesela Süleymaniye Kütüphanesi) *Dîvân* el yazmalarının hepsi sitede bulunmamaktadır. Özel kütüphanelerdeki (mesela Koyunoğlu Kütüphanesi 3 yazma) yazmalar da sitede yer almamaktadır. Ayrıca Rusya kütüphanelerindeki (mesela Saint-Petersburg İlimler Akademisi Kütüphanesi 11 yazma) yazmalara da sitede rastlamadık. Türkî Cumhuriyetlerdeki nüshaların çoğu da sitede yer almamaktadır. Bazı özel kütüphaneler ile yurt dışında yer alan kütüphanelerde yaptığımız araştırmalardan ve araştırmacıların yazdığı makalelerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ına ait 200'den fazla elyazması olduğunu söylemek mümkündür.

---

1 Cumali Ünaldı Hasannebioğlu, "Çağdaş Bir Şiir Kitabı Olarak Fuzûlî Divanı", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 317.

2 Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 246.

Türkçe *Dîvân*'a ait en eski yazmalar tespit edebildiğimiz kadarı ile Millî Kütüphane [06 Mil Yz A 140 (İ. 1546)], Şehid Murtaza Ali Medresesi Kütüphanesi (Sipehsalar Kütüp.) [307] İran, (Sipehsalar Kütüp.) İran [308], İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi [TY 5465 (İ. 1571)], Azerbaycan Cumhuriyeti İlimler Akademisi Azerbaycan [4062 (İ. 1572)], Millî Kütüphane [06 Hk 101 (İ. 1575)], Millî Kütüphane [06 Mil Yz A 2318/1 (İ. 1575)], Konya Müze Kütüphanesi [464 (İ. 1576)], Ali Emiri Manzum Eserler Millet Kütüphanesi [342 (İ. 1582)], Âsitân-ı Kuds-ı Razavi Kütüphanesi [9659 (İ. 1583)], Mısır Millî Kütüphanesi [Talat 53 (İ. 1584)], Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe El Yazmaları [R 749 (İ. 1586)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (İ. 1588/89)], Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Ms.or.oct.3651 (İ. 1590)], Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (İ. 1590)], Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları [R 748 (İ. 1591)], Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi [2681 (İ. 1593)], Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Vat. Turco 47 (İ. 1595)], Millî Kütüphane [60 Mü 68 (İ. 1595)], Süleymaniye Kütüphanesi [Yazma Bağışlar 5162 (İ. 1597)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [B 3973 (İ. 16. yy)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [B 296 (İ. 1599)] nüshalarıdır. Bir Taşkent nüshasından da bahsedilmiştir ancak bu nüsha ile ilgili ayrıntılı bilgi edinilememiştir.

Leylâ ve Mecnûn

Fuzûlî'nin şâheseri olan bu mesnevi Türk dünyasında yazılan "Leylâ ve Mecnûn"ların en başarılısıdır. 3096 beyit ve bir mensur dibaceden ibarettir. Latifî "bu tarz üzre hamseye cevâbı ve memdûh u makbûl beş pâre kitâbı vardur. Bu birkaç ebyât-ı pür-füsûn anun kitâb-ı *Leylî vü Mecnûn*ındandur."[1] diyerek Fuzûlî'nin hamsesi olduğunu ifade etmiştir. Ancak burada hamseye cevabının Ali Şir Nevâî'ye mi yoksa Nizâmî'ye mi olduğu tam anlaşılamamıştır. Hasan Çelebi "Zebân-ı Türkîde hamsesi vardur. Lâkin cümleden *Leylî vü Mecnûn*'u iştihâr bulmuşdur."[2] diyerek en bilinen mes-

1 Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*, haz. Rıdvan Canım, (Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000), 436.

2 Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, 759.

nevisinin *Leylâ ve Mecnûn* olduğunu belirtmiştir. Beyânî, Hasan Çelebi'deki cümleyi tekrarlar.[1] Riyâzî de hamsesi olduğunu söyler ancak elimizde Fuzûlî'nin hamsesi bulunmamaktadır.

Mesnevi 1535'te tamamlanarak Osmanlıların Bağdat valilerinden Veysi Paşa'ya sunulmuştur.

Fuzûlî'den önce hikâye Araplar arasında anlatılmış, Farslar ve Türklerden "Leylâ ve Mecnûn" mesnevileri yazanlar olmuştur. Fuzûlî'ye kadar bu alandaki en başarılı örnekler Fars edebiyatından çıkmıştır. Nizâmî, Hüsrev-i Dehlevî, Camî, Mektebî, Kâtibî, Derviş Eşref-i Meragî, Hatifî Fars edebiyatında Fuzûlî'den önce Leylâ ve Mecnûn mesnevisi yazan şairlerdir. Türklerden Çağatay sahasında Ali Şir Nevâî, Osmanlı sahasında da Edirneli Şâhidî, Hamdullah Hamdi, Bihiştî, Ahmed Rıdvan, Celilî, Sevdayî ve Hakirî gibi şairler Fuzûlî'den önce Leylâ ve Mecnûn mesnevisi yazmışlardır. Hem Osmanlı sahasında hem de Çağatay sahasında Fuzûlî'den önce Leylâ ve Mecnûn mesnevisi yazıldığı hâlde Fuzûlî'nin, eserin telif sebebini açıkladığı bölümde Türkler arasında bu mesnevinin bulunmadığını söylemesi farklı yorumlara sebep olmuştur. Fuzûlî büyük ihtimalle Osmanlı sahasındakilerden haberdar olmamış Çağatay sahasındakini de lehçe farklılığından dolayı Türkçe saymamıştır. Bununla birlikte Fuzûlî'nin *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinin Ali Şir Nevâî yerine Nizâmî daha çok da Hatıfî[2] izinde yürümesi, Nevâî'nin eserinin şair tarafından görülmemiş olduğunu da düşündürmektedir. Fuzûlî; Hamdullah Hamdi, Celilî, Sevdayî ve Hakirî'nin kullandığı bazı motifleri kendi mesnevisinde kullanmıştır. Bundan hareket eden bazı araştırmacılar şairin kendisinden önceki bu mesnevileri gördüğünü düşünmüşlerdir. Ancak Leylâ ve Mecnûn hikâyesinin rivayetleri ve motifleri hem Arap hem de Fars edebiyatında daha önce çeşitlenmiştir. Fuzûlî'nin bu motifleri daha önceki rivayetlerden alması da muhtemeldir.[3]

---

1 Beyânî, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, (Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997), 29.

2 Leylâ vü Mecnûn hikâyesi ve bu hikâyeyi yazanlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Agah Sırrı Levend, *Arap Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi* (Ankara: İş Bankası Yayınları, 1959).

3 Bu rivayetler için bk. Kemal Yavuz, "Leylâ ile Mecnûn Hikâyesinin Edebiyattaki Yeri", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 2, sy. 4 (2005): 57-69.

Leylâ ve Mecnûn mesnevisinin yurt içinde ve yurt dışındaki kütüphanelerde ellinin üzerinde nüshası vardır. Bu nüshalardan en eski tarihli olanlar Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Decourdemanche. (1578)], Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları [R.852 (1579)], İngiltere Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Or. 7103 (1580)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)], Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Gaulmin/Regius, 1454. (1588)], Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Vansleb/Regius, 1453 (1589)], Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (1590)] nüshalarıdır.

Beng ü Bâde

Şâh İsmail'in Özbek Hanı Şeybânî Han'ı savaşta mağlup etmesinden sonra Fuzûlî 444 beyitlik bu Türkçe mesneviyi yazarak Şâh İsmail'e sunmuştur (1510-1514 arasında). Nüshalar arasında beyit sayılarında farklılıklar görülebilmektedir. Eser Beng (esrar) ile Bâde (şarap) arasında geçen bir münazara şeklindedir. Münazarayı Bâde kazanır. Mesnevide fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilün vezni kullanılmıştır.

Tahir Olgun, bâdenin Şâh İsmail'i, bengin de II. Bayezid'i sembolize ettiğini ifade eder.[1] Eserin sonunda bâde kazanır böylece şair memduhunu zafere kavuşturur. Eser münacaat, tevhit, naat, Hz. Ali'nin övgüsü, Şâh İsmail'in övgüsü ve beng ile bâde'nin münazaralarının bulunduğu bölümlerden oluşur.

Köprülü, şair Gâzî Giray'ın bu esere nazîre olarak *Kahve ve Bâde* isimli küçük bir mesnevî yazdığını Peçevî'den naklen belirtir.[2]

Eserin yurt içinde ve yurt dışındaki kütüphanelerde yirminin üzerinde yazması mevcuttur. Bu yazmalardan en eski tarihli olanları Millî Kütüphane [06 Mil Yz A 2318/1 (1575)], Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Ms.or.quart.1423 (1582)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)], Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (1590)] nüshalarıdır.

1 Tahir Olgun, *Fuzûlî'ye Dâir* (İstanbul, Selamet Basımevi, 1936), 4-13.
2 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 695.

Hadîs-i Erba'în Tercümesi

Manzum kırk hadis tercümesidir. Bu eserde Fuzûlî kendisi kırk hadis seçkisi oluşturmamış; Molla Câmî'nin, Nevâî tarafından da Çağataycaya tercüme edilen, kırk hadisini tercüme etmiştir. Eserde kısa bir mensur giriş bulunmaktadır. Şair, önce hadislerin Arapçalarını vermiş daha sonra dört mısralık kıtalarla tercüme etmiştir. Dört mısralık bir de hatime bulunmaktadır.

Kırk Hadis Tercümesi'nin en eski nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nde [C 1924 (1588/89)] bulunmaktadır. Görebildiğimiz kadarı ile eserin on civarında nüshası vardır.

Hadîkatü's-Süedâ

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'la beraber en çok yazma nüshası bulunan eseridir. Eser tercüme-telif diyebileceğimiz bir yapıdadır. Şair, Hüseyin Vâiz'in *Ravzatü'ş-Şühedâ*'sını tercüme etmek için yola çıkmış, anlatım ve üslup bakımından önemli bir başarı göstermiştir. Yer yer esere eklemelerde bulunmuştur. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da katlini anlatan bu eser konu itibarıyla maktel-i Hüseyn türüne girmektedir. İlk peygamber Hz. Adem'den başlayarak büyük acılarla yüz yüze gelen İslam tarihinin önemli kahramanlarını yaşadıkları acılarla birlikte anlatır. İlk insan, önceki peygamberler, Hz. Muhammed, sahabeler, ehlibeyit ve Hz. Hüseyin sırasıyla ızdırapları ile resmedilirler. Izdırabın derecesi her kademede artar ve Hz. Hüseyin'in katledilmesi ile en üst düzeye ulaşır. Eserde Şia'nın bakış açısı hissedilmez. Eserde asıl vurgulanan Hz. Hüseyin'in yasını tutmanın çok önemli olduğudur. Her bölüm sonunda okur, Hz. Hüseyin'in yasını tutmaya teşvik edilir.

Eserin 229 yazma nüshası tespit edilmiştir.[1]

Türkçe Mektuplar

Fuzûlî'nin beş adet mektubu olduğu kaynaklarda ifade edilmektedir. Bunlar Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye, Musul Mirlivası Ahmed

1 Fuzûlî, *Hadîkatü's-Sü'edâ,* haz. Şeyma Güngör, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987), LV-LVI.

Beg'e, Bağdat Valisi Ayas Paşa'ya, Kadı Alâüddin'e, Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Bayezid'e gönderilen mektuplardır.

Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye gönderilen mektup "Şikâyetname" olarak da bilinmektedir. Bu mektup şairin hiciv ve mizah kabiliyetini gözler önüne sermektedir. Musul Mirlivası Ahmed Beg'e yazılan mektup mirlivadan gelen mektuba cevap mahiyetindedir. Ayas Paşa'ya yazılan mektup çocuğunun doğumu üzerine kaleme alınmış ve şairin tebrikini içermektedir. Şehzade Bayezid'e yazılan mektup şehzadenin yazdığı mektuba cevap niteliğindedir.[1]

Farsça Eserleri

Farsça Dîvân

Fuzûlî'nin Farsça *Dîvân*'ında 1 dibace, 49 kaside, 410 gazel, 1 terkib-bend, 1 müsebba, 1 müseddes, 46 mukatta, 105 rubai bulunmaktadır.

Dîvân'ın başında bulunan mensur mukaddime şairin şiire bakışı, şiirle ilişkisi, niçin Fuzûlî mahlasını seçtiği gibi konularda önemli bilgiler içermektedir. Farsça *Dîvân*'daki kasidelerin çoğu Hz. Ali, ehlibeyit ve imâmların methi ile ilgilidir. Gazeller; mana, ifade ve mazmun bakımından Türkçe gazelleri andırır.

Manisa Muradiye Kütüphanesi [2668 (İ. 1552)], Millet Kütüphanesi [Carullah Efendi 1670 (İ. 1589)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (İ. 1588/89)] Farsça *Dîvân*'ın en eski nüshalarıdır.[2]

Heft Câm (Sâkî-nâme)

Farsça 327 beyitlik küçük bir mesnevidir. Fuzûlî'nin Farsça *Dîvân*'ının sonunda yer almaktadır. "Feûlün feûlün feûlün feûl" vezniyle yazılmıştır. Şairin, Fars edebiyatındaki sâkînâme yazma geleneğine uyarak meydana getirdiği bu eseri kime sunduğu belli değildir. Eser, giriş ve hatime hariç yedi bölümden oluşmaktadır. *Sâkînâme*'nin başında şair pîr-i muganla arasında geçen sohbeti anlatır. Bu yedi bölümde sâkîye seslenişleri sırası ile ney, def, çeng, ud, setar (tanbur), kanun ve mutrip ile münazaralar takip eder.[3]

1 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 696-697; Mazıoğlu, "Fuzûlî", 424-425.
2 Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî", 412-413.
3 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 206-221.

Mesnevi, Harezm musikişinaslarından Muhammed Resûl Mirzâ tarafından mesnevi tarzında Çağatayca'ya tercüme edilmiştir.[1]

Enîsü'l-Kalb

Fuzûlî'nin Sultan Süleyman'ın methinde Hakanî (Bahru'l-Ebrâr), Husrev (Mir'âtü's-Sefâ) ve Molla Camî'ye (Cilâu'r-Rûh) nazire olarak yazdığı 134 beyitlik eseri, kaside bölümü bulunan Farsça *Dîvân* nüshalarında kasideler bölümünün başında yer alır. Eser, tamamlandıktan sonra sultana takdim edilmek üzere İstanbul'a gönderilmiştir.

Rind ü Zâhid

Fuzûlî'nin, içerisinde 75 rubai, 54 kıta, 18 beyit mesnevi, beyit ve mısra türünde manzum parçalar ihtiva eden Farsça mensur eseridir. Eser, o günün toplumsal ve entelektüel hayatının iki önemli tipinin tartışmaları şeklinde düzenlenmiştir. Hikâyenin kahramanlarından Zâhid baba, Rind ise oğuldur. Eser üzerinde fikir beyan eden araştırmacılar Zâhid'in Fuzûlî'nin aklı, Rind'in de gönlü olduğu hususunda birleşmişlerdir. Zâhid bir baba olarak oğlunun dindar bir insan olmasını ister ve bu çerçevede öğütlerde bulunur. Rind ise babasının her söylediğine ters bir cevap verir. Zâhid, İslâmî ilimleri tahsil etmiş bir âlim karakteri çizerken Rind bir mutasavvıf gibi hareket eder. Zâhid'de zühd, ibadet, ilim tahsili gibi hususlar öne çıkar, Rind'de en önemli unsur aşktır. Eserin sonunda tartışma nihayete ulaşır, Rind ve Zâhid vahdette birleşirler.[2] Bu eser Fuzûlî'nin din ve hayat görüşü ile ilgili önemli ipuçları vermektedir. Fuzûlî'nin diğer eserlerinde de Rind ve Zâhid'in elinden çıkmış parçalar vardır. Bunlardan sadece birine odaklanıp Fuzûlî'yi o zannetmek oldukça yanıltıcı olabilmektedir.

Eserin en eski nüshaları Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)] ile Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (1590)] yazmalarıdır. Bunun dışında eserin on kadar nüshası daha bilinmektedir. Eser, Fuzûlî külliyatları içinde yer aldığı için bazılarının kataloglara ayrı bir eser olarak girmemiş olması da muhtemeldir. Eser, Salim Efendi tarafından *Muhavere-i Rind ü Zâhid* adı ile Türkçeye tercüme edilmiştir.[3]

1 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 695.

2 Fuzûlî, *Rind ile Zahid,* haz. Ayan Hüseyin, (İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012).

3 Fuzûlî, *Muhavere-i Rind ü Zahid*, haz. Salim Efendi, (İstanbul: *Tasvîr-i Efkâr Matbaası*, 1285); Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 289

Sıhhat u Maraz

Fuzûlî'nin, devrin tıp bilgisi üzerine inşa edilen, bakışını aşktan, felsefesini tasavvuftan alan Farsça mensur eseridir. Eser; *Hüsn ü Aşk*, *Ruhnâme*, *Kitâb-ı Rûh ve Aşk* isimleri ile de anılmaktadır.

Eserde beden ülkeye benzetilmiş vücudun diğer unsurları da kişileştirilerek hikâyede kendilerine düşen rolleri oynamıştır. Hikâye, bedeni hasta eden unsurlarla onun sıhhati için çalışan kahramanların mücadelesi şeklinde geçer. Sonunda beden sıhhate kavuşur ve zararlı unsurlar defedilir.

Eserin en eski nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nde [C 1924 (1588/89)] bulunmaktadır. Eser, Lebib Efendi tarafından Türkçeye çevrilmiştir (1857).

Muammâ Risâlesi

Şair, bu eserinde muamma türü hakkında bilgi vermiş, ayrıca 190 adet Farsça, 40 adet de Türkçe muamma ve çözümlerine yer vermiştir.[1]

Eserin en eski nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi'ndedir [C 1924 (1588/89)].

Arapça Eserleri
Arapça Dîvân

Kaynaklarda Fuzûlî'nin Arapça *Dîvân*'ından da bahsedilmiştir. Sâdıkî, "Arabîce dîvân, gazel ve kasâyid bitüpdür. Tahmînâ otuz min beyt eş'ârı bar kim bu hakîr öz hattı birle mütâla'a kıldum."[2] derken; Âlî "Fârsî ve Türkî mükemmel dîvânı ve ʿArabî ve Derî ve Rûmî elsinede kasâ'id-i belâgat-nişânı müdevven oldukdan…"[3] demiştir. Bursalı Tahir, Fuzûlî'nin otuz bin beyitlik Arapça *Dîvân*'ını Lebib Efendi'nin gördüğünü ifade etmiştir.[4] Muhtemelen Lebib Efendi Sâdıkî'nin ifadesini olduğu gibi aktarmıştır. Sâdıkî, Fuzûlî'nin toplam otuz bin beyitlik şiiri olduğunu ve müellif hattını

1 Kemal Edib Kürkçüoğlu, "Fuzûli'nin Mu'ammâ Risâlesi", *DTCFD* VII, 1 (1949), 61-19.
2 Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 246.
3 Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, haz. Mustafa İsen, 255.
4 Bursalı Mehmed Tâhir Bey, *Osmanlı Müellifleri,* haz. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen, c. 2 (İstanbul: Meral Yayınevi, 1972), 18.

kendisinin gördüğünü söylemektedir. Sâdıkî'nin tüm manzum eserlerle ilgili verdiği rakam burada sadece Arapça *Dîvân* için söyleniyormuş gibi anlaşılmıştır. Sâdıkî'nin bahsettiği Arapça gazeller henüz bulunamamıştır. Uzunca bir süre ilim âleminden gizli kalan Arapça kasideleri ise Rusya'daki külliyatın içinden çıkmıştır. Bu nüshada 11 kaside ve 1 kıta mevcuttur. Kasidelerin yedisinde Hz. Peygamber, üçünde Hz. Ali methedilmektir. Diğer ikisinin kimin için yazıldığı bilinmemektedir. Âlî'nin de Arapça gazelleri görmediği, sadece kasideleri gördüğü ifadesinden anlaşılmaktadır.

Arapça şiirlerini ihtiva eden tek nüsha Eduardoviç Berthels[1] tarafından haber verilen Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)] nüshasıdır.

Matla'u'l-İ'tikâd fî Ma'rifeti'l-Mebde' ve'l-Me'âd

Fuzûlî'nin Arapça, kelama dair eseridir. Eser dört rükünden oluşmaktadır: ilim ve marifet, kâinatın ahvali, vâcibü'l-vucûd, nübüvvet-risalet ve meâd. Konular açıklanırken yer yer Yunan ve İslâm filozoflarının görüşlerine yer verilir. Bu eserin Fuzûlî'nin mezhebi ile ilgili tartışmaları bitirmesi beklenmiş fakat eser ortaya çıktıktan sonra bu tartışmaları bitirmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Fuzûlî, mezhepler arasında görüş ayrılığı oluşturan hiçbir konuya değinmemiştir. Eserde tasavvufî yaklaşımın yer yer hâkim olduğu dikkatten kaçmamaktadır.

Eserin tek nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)] yazmasıdır.

Fuzûlî'ye Aidiyeti Şüpheli Eserler

Şâh ü Gedâ

Sâdıkî "*Şâh ü Gedâ* ve *Leylî vu Mecnûn* ve *Münâzara-yı Beng ü Bâde* ve *Ravza* itmâmga yitkürübdür."[2] diyerek bu eserden haber vermiştir. Ancak bu eser henüz bulunmamıştır.

---

1 Fuad Köprülü aracılığı ile bkz. Köprülü, "Fuzûlî", 4: 693. (E. Berthels, Bulletin de l'Academie des Sciences de l'URSS, classe des Humanites, 1930, nr 5, 297-36./E. Berthels, Memoires du Comite des Orientalistes, Moskow, 1930, V, 39-71.)

2 Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 246.

Sohbetü'l-Esmâr

Bu eserin Fuzûlî'ye aidiyetini ilk olarak iddia eden Emin Âbid olmuştur.[1] Ancak eserin Fuzûlî'ye ait olmadığını hem Fuad Köprülü[2] hem de Sedit Yüksel[3] kesin ifadelerle belirtmişlerdir.

Cümcümenâme

Fuad Köprülü, Olearius'un seyahatnamesinde Fuzûlî'ye atfen *Cümcümename* isimli bir eser andığını ancak bu eserin Fuzûlî'ye ait olamayacağını belirtir.[4] Başka kaynaklarda mevzu edilmeyen bu eserin Fuzûlî'ye ait olmadığı üzerinde bir tür görüş birliği vardır.

1 Emin Âbid, *Hayat I* (İstanbul, 1927), sy. 16, s. 314.
2 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 697.
3 Sedit Yüksel, "Sohbetü'l-Esmâr Fuzûlî'nin Değildir", *Türkoloji Dergisi* IV, sy. 1 (1972): 115-136.
4 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 697.

TÜRKÇE DÎVÂN'IN ÖNCEKİ KARŞILAŞTIRMALI NEŞİRLERİ

Türkçe *Dîvân*'ın Türkiye'de üç önemli karşılaştırmalı neşri yapılmıştır. *Türkçe Dîvân*'ın farklı nüshalarını karşılaştırmak sureti ile hazırlanan ilk metin Abdülbaki Gölpınarlı tarafından 1948 yılında meydana getirilmiştir. Fuzûlî'nin hayatı, eserleri ve sanatı üzerine uzun bir girişi ihtiva eden çalışma dibace, gazeller, terkipler, kıtalar, rubailer ve şüpheli şiirlerden oluşmaktadır. 163 sayfalık girişi metin takip eder. Gölpınarlı tarafından hazırlanan *Dîvân*'ın ilk baskısı 1 Dibace, 299 gazel, 2 terci-bend, 2 müseddes, 3 muhammes, 2 tahmis, 5 murabba, 47 kıta, 2 beyit, 81 rubai ihtiva etmektedir. Şüpheliler bölümünde Farsça bir naat ile yedi de kıta bulunmaktadır. Kasideler yoktur. *Leylâ ve Mecnûn*'daki bazı manzumeler de sahip oldukları kafiye veya redife göre *Dîvân*'da yerini almıştır.

Gölpınarlı, *Dîvân*'ı hazırlarken 7 nüshadan faydalandığını ifade etmektedir. Bunlardan birincisi ve aynı zamanda *Dîvân*'da esas alınan nüsha, Gölpınarlı'nın "bizim nüsha" olarak isimlendirdiği "1079'da Necef'te Muhammet Bakır tarafından yazılmış" nüshadır. Gölpınarlı'nın bu nüsha ile ilgili değerlendirmesi şöyledir: "Fuzûlî'nin ölümünden 113 yıl sonra Necef'te H. Ali Meşhedi hadimlerinden Muhammed Bâkır tarafından yazılan ve imlâsında Azeri lehçesinin bütün hususiyetleri muhafaza edilen bu nüsha, Konya nüshasından daha tamdır ve gördüğümüz yazmaların en mükemmelidir."[1] Bu değerlendirme Gölpınarlı'nın bu nüshayı neden esas aldığını da ifade etmektedir. Ancak bu kısa paragrafta geçen "tam" ve "en mükemmel" kavramları izaha muhtaçtır. Anladığımız kadarı ile "tam" tabiri nüshanın ihtiva ettiği şiir sayısının fazlalığına, "mükemmel" tabiri ise Âzerî hususiyetlerini taşımasına göndermede bulunmaktadır. 6 nüsha da karşılaştırma nüshası olarak kullanılmıştır.

Gölpınarlı, çalışmada kullandığı nüshaları hangi esaslara göre belirlediğini tam olarak ifade etmemiştir. Çalışmada ikisi doğrudan, iki tanesi dolaylı dört el yazması; iki basma bir de karşılaştırmalı metin kullanılmıştır. Onlarca yazma arasından bu nüshaların hangi özellikleri ile öne çıktığı net

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divanı*, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, CLVI.

değildir. Yazarın kullandığı nüshaların olumlu özelliklerini sıralarken ifade ettiği hususlar sanırız nüsha seçiminde etkili olmuştur. Bunlar "tamlık", "mükemmellik", "Âzerî dil özellikleri taşıması" ve "müstensihin yeterince bilgili olması" olarak sıralanabilir. Bu kıstasların kaç nüshaya tatbik edildiği tam belli değildir. Yazar, Millet Yazma Eser Kütüphanesindeki nüshanın Konya nüshasından sonra en eski nüsha olduğunu fakat hem eksik hem de müstensihinin bazı basit kelimeleri bile yanlış yazabilecek kadar yetersiz olduğunu ifade ederek bu nüshayı elemiştir. Bunun dışında görülen veya elenen bir nüshadan bahsedilmemektedir. Bu da nüsha seçiminin çok sınırlı bir kümeden yapıldığını göstermektedir.

Bir başka sorun da dolaylı olarak kullanılan iki nüshanın araştırmacı tarafından hiç görülmemiş olmasıdır. Çünkü önceki çalışmada varyantların doğru değerlendirilip değerlendirilmediği, yanlış okumaların olup olmadığı, işçilik ve basımdan kaynaklanan bazı hataların meydana gelip gelmediği tam olarak bilinemez.

Gölpınarlı'nın çalışması ilk olması bakımından önemlidir. Dönemin şartlarından kaynaklanabilecek bazı yoksunluklar (katalogların oluşmamış olması, eserlerin tasnif edilmemiş olması, ulaşım ve iletişim imkânlarının yetersizliği vb.) daha iyi bir çalışmanın oluşmasını engellemiş olabilir. Bugün için bu çalışmanın tam anlamıyla bilimsel bir çalışma olarak değerlendirilmesi güçtür ki Gölpınarlı'nın da böyle bir iddiası yoktur. Gölpınarlı'nın eski edebiyat, zihniyet ve yazı hakkındaki birikimi birçok yerde değerlendirmelerinin isabet gücünü artırmıştır. Ancak metni kurarken izlediği yöntem, hazırlanan *Dîvân*'ın sıhhatini menfi yönde etkilemiştir.

Ali Nihad Tarlan, Gölpınarlı'dan iki yıl sonra 1950'de kendi çalışmasını yayımlamıştır. *Fuzûlî Dîvânı Gazel, Musammat, Mukatta' ve Ruba'î Kısmı (Edisyon kritik ve Transkripsiyon)* ismiyle çıkan eser Türkiye'de yayımlanan ilk tenkitli metindir. Çalışma 293 gazel, 2 terci-bend, 2 müseddes, 2 tahmis, 3 muhammes, 3 murabba, 42 mukatta', 76 rubaiden meydana gelmektedir. Çalışmada dibace ve kasideler yoktur.

Tarlan, çalışmasında 6 yazma 1 basma toplam 7 nüshayı karşılaştırmıştır. Bu yedi nüshanın dışında birçok nüshaya başvurduğunu ifade eden

araştırmacı onlardan Millet Yazma Eser Kütüphanesi ve Amasya-Bayazıt Kütüphanesi'nde bulunan nüshaları birkaç yerde zikretmekle yetindiğini belirtmiştir.

Tarlan, nüshaların seçimi ile ilgili olarak ön sözde şunları ifade etmektedir:

> "Şimdiye kadar gözden geçirdiğimiz Fuzûlî Dîvânları içinde bir tane doğruya rastlamadığımızı itiraf etmek mecburiyetindeyiz. Bunların içinde tarihen eski olduğu gibi nisbeten derli toplu yazılmış olan altı nüshayı karşılaştırarak bu edisyon kritiki vücuda getirdik. Bunun haricinda birçok nüshalarla da karşılaştırmalar yapdık; lâkin onların ancak ikisini (Millet kütüphanesi ile Amasya-Bayazıt kütüphanesi nüshaları) birkaç yerde zikretmekle iktifa ettik. Bay Ali Canip Yöntem nüshası, maalesef biraz geç elimize geçdiğinden beşinci formadan sonra onu edisyon kritike idhâl ettik. Ondan evvelki metinlerde bulunan esaslı farkları da eserin sonuna ilâve etmek mecburiyetinde kaldık."[1]

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere araştırmacı nüshaların tespitinde iki kıstası esas almıştır: zaman bakımından eskilik ve derli toplu olmaları. Bu kıstaslar nüshalara nasıl uygulanmışlardır ve bunlarla tam olarak ne anlatılmak istenmektedir bu hususlarda bir açıklama bulunmamaktadır. Örneğin bu iki kıstasa sahip nüshalar mı seçilmiştir yoksa nüshaların bunlardan birine sahip olmaları seçilmeleri için yetmiş midir? Seçilen nüshalar dikkate alındığında nüshaların eskiliğine öncelik verildiği seçilenlerden beşinin 16. yüzyılda istinsah edilmiş olmalarından anlaşılabilir.

Nüsha farklarının tespitinde izlenen yolu ise şöyle dile getirmiştir:

> "Nüsha farklarını da iki esas dâhilinde tesbit ettik: 1- Doğru olması ihtimal dâhilinde olan farklar 2- Nüshalar hakkında karie bir fikir verebilecek bazı sarih yanlışlar. Bunların da ancak muayyen bir kısmını gösterdik. İ nüshasını ancak manzumelerin sırası bakımından esas ittihaz ettik. Gayemiz bütün bu nüshalar içinden doğruyu bulup çıkarmaktı. Çünkü her nüsha bir tane doğruya mukabil bazan on tane yanlışı ihtiva ediyordu. Bunların içinde bazan tek nüshadaki doğruyu aldık. Bazan da kendimizce doğru olması muhtemel olanlarını aşağıya kaydettik.

1 Fuzûlî, *Fuzulî Divanı,* haz. Ali Nihad Tarlan, (İstanbul: Üçler Basımevi, 1950), III.

> Kanaatimizce edisyon kritik; muhtelif nüshaları karşılaştırıp mihanikî olarak farklarını tesbit etmek değil bir sanatkârın eserini zaman ve muhitin üzerine yığdığı yanlışlardan kurtarıp onu aslî siması ile yeniden meydana getirmeye çalışmaktır. Bunun için de ne derece hazırlıklı bulunmak lâzım geldiğini ancak bu telâkki çerçevesi içinde böyle bir eser vücuda getirenler takdir ederler. Bu hususta ufak bir fikir verebilmek için, sanatkârın, değil doğrularını, hattâ gramer, sentaks ve kelimelerin o devirdeki manaları bakımından bugün yanlış telâkki edilen hususiyetlerini benimseyecek derecede onun ruhuna nüfuz etmenin lüzumunu zikr ile iktifa edeceğiz. Biz, şahsan böyle bir iddiada bulunmaktan çok uzağız. Ancak uzun seneler Fuzûlî ile meşguliyetimizin bizde hasıl ettiği bir salâhiyyet vahîmesi ile bu cidden tehlikeli işe girişip dört senelik emek neticesinde bu eseri meydana getirdik."[1]

Tarlan'ın *Dîvân*'ı hazırlarken nasıl bir yöntem takip ettiğini anlamak için bu uzun alıntıya mecbur kaldık. Alıntıdan hareketle Tarlan'ın usulünü anlamaya çalışalım:

Tarlan'ın penceresinden edisyon kritik, nüshaların karşılaştırılarak farklarını tespit etmekten ibaret değildir; edisyon kritiğin amacı eseri yanlışlardan arındırarak eserin asıl hâlini ortaya çıkarmaktır. Bu yargının ilk kısmı doğru olmakla beraber ikinci kısmının izaha ihtiyacı vardır. Açıklanması gereken ilk husus "eserin asli siması" ile neyin kastedildiği, metnin asıl hâlinin nasıl tanınacağı, neyin doğru neyin yanlış olduğuna hangi kıstaslarla karar verileceğidir. Muhtemelen her okuyanın bu ifadeden ilk çıkarımı müstensih nüshasının işaret edildiği olacaktır. Burada "orijinal metin"[2] kavramı ile

1 Fuzûlî, *Fuzulî Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, III-IV.

2 "Orijinal" kavramı hayli tartışmalıdır. Metin tenkidi alanında çalışanlar uzun yıllar bu yöntemin amacını "müellif nüshasını yeniden meydana getirmek, orijinal metne ulaşmak" olarak ifade ettiler. Ancak "orijinal" kavramı etrafında yapılan tartışmalar neyin orijinal olduğu ile ilgili ciddi şüpheler doğurmuştur. Bu şüpheleri dağıtmak isteyenler "yazarın son niyeti" kavramını "orijinal metin" öbeğini somutlaştırmak için devreye sokmuşlardır. Bunu Fuzûlî'nin *Dîvân*'ı üzerinden açıklayacak olursak: Dibacede ifade edildiği kadarı ile Fuzûlî Türkçe *Dîvân*'ını oluşturmadan önce Türkçe şiirler yazmış ve isteyenlere bu şiirleri vermiştir. Daha sonra *Dîvân* oluşturmaya karar verdiğinde "iltimas ile alanlardan iltimas ile alup" *Dîvân*'ını oluşturmuştur. Burada metnin hangi hâli "orijinal" kavramını hak etmektedir: metnin Fuzûlî'nin elinden çıktığı ilk hâli, okuyucudan dönen hâli ve *Dîvân*'a dâhil edilen hâli. Şiirin oluşum sürecinde herhangi bir müdahale olup olmadığını da bilmiyoruz. Bu müdahale aile çevresinden, arkadaşlara, edebî muhitten, önemli devlet ve ilim adamlarına kadar genişleyen bir muhitte cereyan edebilir. Yazarın niyetinin bunların hepsinde teşekkül etme ihtimali de bulunmaktadır. Bu durumda her üç metin de yazarın niyetini yansıtmaktadır. Şairin birden fazla *Dîvân* üretip üretmediğini bilmediğimiz

ilgili tartışmalara girmeden araştırmacının bu amaca nasıl ulaşacağı ile ilgili söylediklerine yoğunlaşmak istiyoruz. Tarlan, bunun için ciddi bir hazırlık gerektiğini ifade ettikten sonra bu hazırlığa örnek olması bakımından şairin ruhuna nüfuz edilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Tarlan, aynı cümle içinde gramer, sentaks ve kelimelerin şairin yaşadığı çağdaki durumuna da değinmektedir. Bunlardan hareketle Tarlan'ın "doğru"yu tespitte izlediği yöntemin iki ayağı olduğunu söyleyebiliriz. İlk olarak dilin eserin meydana getirildiği dönemdeki ve mekândaki şekillerini, kullanımlarını; kelimelerin o dönemdeki anlamlarını "doğru" ile "yanlış"ı ayırt etmede bir kıstas olarak ortaya koyuyor. İkinci olarak şairi tanımak, anlamak hatta ruhuna nüfuz etmek gerektiğini ifade ederek müellifi tanımayı diğer bir kıstas olarak belirlemiş oluyor. Şairin ruhuna nüfuzdan kastın şairin hayatı, eserleri, üslubu, yaşadığı bölge ve zamanı vb. ile ilgili bilgilere sahip olmaktır, diyebiliriz. Ortaya konan her iki kıstas da önemli ve tenkitli metin hazırlayanlar için zorunludur ancak yeterli değildir. Örneğin genel hatlarını bilsek de Fuzûlî'nin dili meselesi oldukça tartışmalı bir husustur. Bir yazarın ve şairin özelde bir metin içinde genelde de bütün eserleri arasında bir tutarlılığın bulunacağından hareketle bazı ifadelerin ona ait olamayacağı anlaşılabilir. Üslubunun ve meselelere yaklaşımının analizi bazı hususların o şair tarafında nasıl ifade edileceğinin anahtarını verir, böylece bazı metin parçalarının ona ait olup olmadığı anlaşılabilir. Ancak bir metnin "asli siması" yalnız bu araçlarla ortaya çıkarılamaz.

Nüshaların tahlili yapılmadan, nüshalar arasındaki ilişkiler gösterilmeden oluşturduğumuz nüsha kümesinin aynı geleneğin farklı kolları olup olmadığından emin olamayız. Bu durumda eserin "asli siması"nı ortaya çıkardığımızı düşünürken yaptığımız, o nüshalar silsilesinin kaynağındaki kopyayı yeniden oluşturmak olabilir. Araştırmacı, nüshaların kendisine sunduğu varyantlar arasında tercihte bulunduğundan, aynı geleneğe ait nüshalar aynı kaynak kopyadan çeşitlendikleri için diğer gelenekteki okumayı hiç sunmayabilir.

---

gibi eserlerine son hâlini kendi el yazısı ile verip vermediğini de bilmiyoruz. Bütün bunlar "orijinal" ve "üst metin" nitelemelerini biraz geçersiz kılmaktadırlar. Bu konu ile ilgili tartışmaları görmek için bk. Jerome J. McGann, *A Critique of Modern Textual Criticism*, Virginia, The University Press of Virginia, 1992.; Gary D. Martin, *Multiple Originals New Approaches To Hebrew Bible Textual Criticism*, Atlanta, Society of Biblical Literature, 2010.

Bu durumda yapılan tercih yanlışlar arasında bir tercih olabilir. Nüshalarda bulaşma olup olmadığının tespiti de önem arz etmektedir. Maalesef Tarlan, nüshalarla ilgili böylesi bir çalışma yapmamıştır.

Tarlan, herhangi bir nüshayı esas almamış, sadece şiirlerin sıraları bakımından İzmir nüshasını esas almıştır. Neden diğerlerinin bu hususta esas alınmadığı izah edilmemiştir.

Tarlan'ın çalışmasında tercih edilen ve edilmeyen okumaların hangi değerlendirmeler sonucunda şekillendiği belirtilmemiştir. Açık hataların olduğu yerlerde izaha ihtiyaç yoktur. Ancak araştırmacı tarafından belirtilen kıstasları karşılayan iki farklı okuma arasında tercih yapılırken nelerin etkili olduğunun açıklanması önem arz etmektedir. Bununla birlikte Tarlan'ın Osmanlı şiiri, Fuzûlî'nin üslubu ve edebiyat ve dil tarihine vukufiyeti çalışmayı önemli kılmaktadır.

1958 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü tarafından Fuzûlî'nin ölümünün 400. yılı münasebetiyle hazırlanan çalışma, hem daha önceki neşirlerde olmayan kasideleri içermesi hem de en fazla nüshadan faydalanması bakımından öne çıkmaktadır.

Ön sözde hazırlanan *Dîvân*'ın daha öncekilerden farkları şu şekilde sıralanmıştır:

1. Baskı sadece Türkiye'de yer alan 68 nüshanın karşılaştırılması suretiyle meydana gelmiştir. Önceki baskılardan faydalanılmamıştır. Bu 68 yazmadan metnin kurulması bakımından faydasız görülenlere ait nüsha farkları gösterilmemiş, bu tür nüshalar şüphede kalınan noktalarda ve metinlerin sayılarının tespitinde kullanılmıştır. Metnin kurulmasında faydalanılan yazmalar arasında herhangi bir fark gözetilmemiştir. Çünkü çalışmayı hazırlayanlar tarihî eskiliğin ve şairin yaşadığı yere yakınlığın nüshaya herhangi bir hususiyet kazandırmadığını bilakis bu kıstasların aldatıcı olacağını düşünmüşlerdir: "Müstensih dikkatli, bilgili ve metne sadık olmadıkça tarih eskiliğinin ve mekân yakınlığının nüshanın sıhhati üzerinde hiçbir müsbet tesire sahip bulunamayacağı aşikardır."[1]

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divanı*, haz. Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgân Cunbur (Ankara: İşbankası Yayınları, 1958) VIII.

Bu paragrafta ifade edilenleri anlamaya çalışalım. Metin 68 nüshanın karşılaştırılması sureti ile oluşturulmuştur. Ancak bu 68 nüshanın analizi yapılmamış, nüshalar arası ilişkiler gösterilmemiş, bu nüshalardan herhangi birinin bir diğerinden kopya olup olmadığı değerlendirilmemiştir. Bu 68 nüshanın da 68 ayrı koldan gelmeleri imkânsız olduğuna göre bu küme içerisinde aynı gelenekten gelen bir hayli nüsha olmalıdır. Bu nüshaların hangi tarafta yoğunlaştıklarını anlamak, baskın olan geleneği görmek ve varyantları değerlendirmek bakımından çok önemlidir.

Hazırlayıcılar tarafından ifade edildiği gibi tarihî eskilik ve mekân yakınlığı tek başına bir değer ifade etmez. Ancak bu durum, kendilerinin de belirttiği gibi, müstensihin dikkati, bilgisi ve metne sadakati ile birleşince nüshanın değerini oldukça artırır. Zaman ve mekân yakınlığından çok "müstensihin, dikkatli, bilgili ve metne sadık olması"nı önemseyen araştırmacılar bununla ilgili bir çalışma yapmamışlardır. Belirtilen 68 nüshadan hangilerinin müstensihleri belirtilen bu kıstaslara sahiptir maalesef bunu bilmiyoruz. Ayrıca müstensihin dikkatinin, bilgisinin ve metne sadakatinin nasıl ölçülebileceği de belirtilmemiştir. İlk söylenildiğinde aşikâr gibi görünen kavramlar uygulama aşamasında müphemiyet kazanmaktadırlar. Öncelikle müstensihle ilgili bir şeyler söyleyebilmek için "hata"ların tasnifi ve tavsifi gerekmektedir. Hangi tür hataların ne gibi saiklerden kaynaklandığı ortaya konmalıdır. Bunun için "hata"ların tespitine ihtiyaç vardır. Bütün bu tespit, tasnif ve tavsif aşamalarından ve mümkünse kopyaladığı başka eserlerde aynı işlemin uygulanmasından sonra müstensihin yaptığı hata türleri ve bu hataların kaynakları hakkında kesin şeyler söylenebilir. Müstensihin durumunu, nüshanın zaman ve mekân bakımından şaire yakınlığıyla kıyaslamak, ikincisinin hilafına bir neticeye ulaşmak, gereği yerine getirilmediği için eleştiriye açık bir durum yaratmaktadır.

2. Türkçe *Dîvân*, hazırlayanların ifadesi ile *Dîvân*'ın bütün bölümlerini ihtiva ettiği gibi bazı fazlalıklar da taşımaktadır. 1 kaside, 5 gazel, 1 müstezat ve 2 rubai bu çalışmada bulunan fazla manzumelerdir. Kaside, çalışmayı hazırlayanların belirttiği üzere, daha önce Kemal Edib Kürkçüoğlu tarafından yayımlanmıştır.

Diğer bir paragrafta yazmaların yalnız birinde veya birkaçında görülen ve bu baskıya alınmış olan metinlerin şaire aidiyetleri, şüphesiz ki, kesin olarak söylenemez denmektedir. Devamında kesin olarak reddedilmelerine imkân bulunmadığı için bu metin parçalarının alınmasında bir sakınca görülmediği belirtilmektedir.

Burada karşımıza çıkan sorun nüsha geleneklerinin ortaya çıkarılmamasından kaynaklanmaktadır. Bu gelenekler tespit edilmiş olsa idi bu şiir parçalarının hangi silsile ile ulaştıklarına dair fikir yürütmek mümkün olurdu. Böylece diğer geleneklerde bulunmayan metinlerin başka bakımlardan incelenmesi zarureti doğardı. Örneğin tek koldan gelen bir metin parçası şüpheyi icap eder. Bu metnin Fuzûlî'ye aidiyeti ile ilgili bir kanaate ulaşabilmek için üslup ve dil incelemeleri yapılabilir ancak bütün bunlar yapıldığı hâlde bir karar verilemiyorsa metin parçası metne dâhil edilir ve o metin parçasının nüshalardaki durumu hakkında bilgi de verilir. Maalesef bu çalışmalar yapılmadığı için üslup bakımından Fuzûlî'ye ait olamayacağı ilk bakışta anlaşılabilen metin parçaları dahi *Dîvân*'a dâhil edilmiştir.

3. Manzumelerin sıralanışında da metne müdahalede bulunulmuştur. *Dîvân*'ı hazırlayanların ifadesi ile gazeliyat bölümündeki alfabetik sıralamaya riayet edilmiş fakat aynı redifi haiz çeşitli gazeller de yine kendi aralarında bir sıralamaya tabi tutulmuşlardır. Kasideler bölümü hariç diğer bölümlerde alfabetik sıralamaya uyulmuştur. Kasideler kronolojik sıralamaya tabi tutulmak istenmiş fakat yazılış tarihleri tam tespit edilemediği için bunun yerine memduhların ehemmiyet derecelerine göre bir sıralama yapılmıştır.

Oysa Fuzûlî, *Dîvân*'da belirli bir sıralama takip etmiştir. Şair, gazeller ile bölümünün harf başlarından bazılarını münacaat-tevhid başlatmış daha sonra naata geçmiş ve diğer konuları ihtiva eden gazeller ile harf içi sıralama devam etmiştir. Burada yapılan ve aynı redifi ihtiva eden gazellerin bir arada toplanmasına dönük müdahale bu sıralamayı bozmuştur. Aynı durum kasideler bölümü için de geçerlidir. Kasideler bölümünün sıralamasında herhangi bir hususiyet dikkatimizi çekmemiş olsa da bu belirlediğimiz esaslara göre manzumeleri sıralama yetkimiz olduğu sonucunu doğurmaz. Bunun yerine nüshalar, manzumelerin sıraları bakımından da karşılaştırılmalı ve sıraları tespit edilmeliydi.

4. Çalışmayı hazırlayanlar Türkçe *Dîvân*'ın yalnız Türkçe metinlerden teşekkülünü tabii görerek tamamıyla Arapça veya Farsça olan metinleri çalışma dışı bırakmışlardır. Yazdığı esere hangi metin parçalarını alıp hangilerini almayacağı müellifin tasarrufunda olan bir hususdur. Çalışmayı hazırlayanlar metin dışında bıraktıkları Arapça ve Farsça metinlerle ilgili çalışma yapsalar ve bunların Türkçe *Dîvân*'da bulunmadıklarını, sonradan müdahale ile eklendiğini ortaya koymuş olsalardı söylenecek söz olmazdı. Ancak şairin Türkçe *Dîvân*'ına aldığı bir metni Türkçe olmadığı gerekçesi ile eser dışına çıkarmak doğru bir yaklaşım değildir.

5. Çalışmayı hazırlayanlar ancak doğru bir metin oluştuktan sonra açıklamalı baskıların yapılabileceğini ifade etmişler, kasideler bölümünde memduhlara ve musammatlar bölümünde de nazirelerin hangi şairlere yazıldıklarına ait kısa notlardan başka metne dair hiçbir açıklama yapılmadığını vurgulamışlardır. Bu bir tercih konusudur. Ancak özellikle bazı kritik varyantlarda neden birinin diğerine tercih edildiğinin açıklanması daha faydalı olurdu. Böylece metin kuruluşunun arkasındaki bakış açısını daha net görmemiz mümkün olurdu.

6. Burada değinmek istediğimiz bir diğer husus da *Dîvân*'da kullanılan şive ile ilgili araştırmacıların ortaya koydukları yaklaşımdır. Şive bahsinde ortalama bir yol tutturduklarını ifade ettikten sonra bununla neyin kastedildiğini ve neden böyle bir tercihte bulunulduğunu şöyle izah etmişlerdir:

> "Önce, eski metinlerin bugün seslendirilmesinde karşılaşılan güçlükler söz konusu edilmek lâzım gelir. Fuzûlî'nin şiirleri bu bakımdan dikkate değer bir örnek teşkil ederler. Bunlar, şimdiye kadar, umumiyetle Azerî lehçesi mahsulleri arasında zikredilmiş ve seslendirilmelerinde daha çok Azerî şivesi esas tutulmuştur. Fakat, sonradan Türkçenin birer kolunu teşkil eden Osmanlı ve Azerî lehçeleri şairin yaşadığı devirde birbirinden henüz kesin bir şekilde ayrılmış bulunmuyorlardı. Bu itibarla, o devirde her iki lehçede müşterek olan birçok söylenişlere rastlamak mümkündür. Eski yazı her iki lehçenin seslerini birbirinden ayırma imkânını çok kere vermediğinden, Osmanlı ve Azerî şairlerinde müşterek kelimelerin söylenişçe birbirinden ne dereceye kadar ayrıldıklarını da kesin olarak tespit etmek güçtür ve daima münakaşa edilebilecek

> bir konudur. Azerî lehçesinin tarihî gelişmesi hakkında şimdiye kadar yapılmış ilmî çalışmaların yetersizliği ve şairin Osmanlı kültürüne asla yabancı bulunmadığı da dikkate alınarak, metinlerin bugünkü harflerle seslendirilişinde her iki lehçenin fonetik özellikleri de aksettirilmiştir."[1]

Fuzûlî'nin dili meselesinin böyle bir çalışma tarafından incelenip vuzuha kavuşturulmasını beklemek çalışmayı hazırlayanlara fazlaca yük yüklemek anlamına gelecektir. Ancak sorun nüshalardaki okunuşların ne kadar hazırlanan esere yansıtıldığı sorunudur. Yukarıda da beyan ettikleri üzere eski yazı birçok söyleniş farkını anlamamıza imkân vermemektedir. Fakat yukarıdaki genel izah, yapılan özel tercihlerin her birini açıklamamaktadır. Nüshaların imlaları ayrıntılı verilmediği için nüshalardan kaçının hangi yönde tercihte bulunduğunu anlayamıyoruz. Ayrıca yukarıda sadece Osmanlı ve Âzerî Türkçelerinden bahsedilmektedir. Fuzûlî'nin dili ile ilgili çalışanların veya şiirlerini okuyanların dikkatini çekecek bir diğer yön onun şiirlerindeki Doğu Türkçesi tesiridir. Tercih edilen aktarım ile farklı yazımlar yok sayılmıştır. Bizce nüshalar sadece varyantlar bakımından değil imla bakımından da karşılaştırılmalı ve hangisinin kaynak nüshada olabileceğine dair varsayımlarda bulunulmalıdır. Bunlara rağmen yapılan çalışma Türkçe *Dîvân* üzerine yapılan çalışmalar silsilesinin çok kıymetli bir halkasını oluşturur.

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divanı*, haz. Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgân Cunbur, X.

METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN USÛL

Nüshalara ve *Dîvân*'ın hazırlanma yöntemine geçilmeden önce birkaç noktanın açıklanmasına ihtiyaç vardır.

a. Fuzûlî'nin dili üzerine yapılan araştırmalar şairin eserlerinin neşirlerine dayanılarak ortaya konmuştur. Yapılan neşirler de şairin Âzerî Türkçesini kullandığı ön kabulünden hareket etmiştir. Fuzûlî, Irak-ı Arap'ta doğmuş, büyümüş ve son nefesini de yine bu topraklarda vermiştir. Şairin dili hakkında bir kanaat oluşturabilmek için Irak Türkmencesinin 16. yy.daki görünümünü bilmek gerekmektedir. Bunu bilmek için de Irak bölgesinde ortaya çıkan metinlerin nüshalar üzerinden incelenmesi icap eder. Maalesef elimizde nüshalara dayalı böyle bir çalışma mevcut değildir. Çalışmanın sınırları düşünüldüğünde bizim bu konuya girmemiz de mümkün olmamıştır. Irak Türkmencesinin 16. yy.daki görünümü ile ilgili kapsamlı bir çalışma ortaya çıkana kadar Fuzûlî'nin dili hakkındaki ilk yargının değişmesini beklemek de gerçekçi değildir. Bu sebeple biz de çalışmada daha önceki neşirlerin yolundan ilerledik ve Âzerî Türkçesinin hususiyetlerini göz önünde bulundurduk.

b. Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ı büyük bir ihtimalle sadece gazellerden oluşmaktadır. Hamid Araslı [1958], Petersburg nüshasında, kasidelerin ayrı bir dibace ile farklı bir kitap gibi düzenlenmesinden hareketle bu hususa ilk değinen araştırmacı olmuştur. Çalışmamız sırasında Araslı'nın bu kanaatini destekleyen iki husus daha dikkatimizi çekmiştir. Öncelikle kasideler 16. yy. nüshalarının çoğunda bulunmamaktadır. Kasidelerin yer aldığı nüshalar da külliyat soylu nüshalardır. S_1 nüshasında *Dîvân*'ın dibacesi kasidelerden sonra gelmektedir.

Dibacenin esas vurgusu gazel üzerinedir. Fuzûlî, gazelin bir şair için önemine ve değerine özellikle vurgu yapar. *Dîvân*'ın dibacesi, tertip edilen metnin gazel *Dîvân*'ı olduğunu da açıkça belirtmektedir.

Şairi *Dîvân* tertip etmesi için teşvik edenler, onu şu cümlelerle harekete geçirmek isterler:

> "Ehālī-yi ʿālemden baʿżı leʾālī-yi münşeʾāt u muʿammāyātuñdan behre-yi feyż almışlar ve baʿżı meṣnevī ve ḳaṣāyidüñden temettuʿ bulmışlar ve baʿżı Fārsī ġazellerüñ naḳş-ı żamīr ėtmişler ve baʿżı ʿArabī

> recezlerüñ ẕevḳine yėtmişler. Ḥāṣā ki Türk-zāde maḥbūblar feyż-i naẓmuñdan behremend olmayalar ve ṭāyife-yi etrāk ṣāḥib-i meẕāḳları būstān-ı kelāmuñda şükūfe-yi **dīvān-ı ġazelin** bulmayalar"

Metinde şairin muammalarının, mesnevilerinin, kasidelerinin, Arapça ve Farsça şiirlerinin insanlar tarafından beğenildiği belirtilmekte ve gazel Dîvânından insanların mahrum bırakılmaması istenmektedir. Şair de bunun üzerine "müteferrıḳ olan **ġazellerden bir muḫtaṣar dīvān** cemʿ ėtmek ṣalāḥın gördüm" diyerek gençliğinde yazdığı gazellerden kısa bir dîvân meydana getirmeye karar verir.

c. Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ı büyük bir ihtimalle şairin olgunluk çağlarında tertip edilmiştir. Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere *Dîvân*, muamma, kaside, mesnevi gibi türler ile Arapça ve Farsça şiirlerinden sonra tertip edilmiştir. Arapça ve Farsça şiirlerin bir *Dîvân* içinde toplanmamış olması mümkünse de diğer türlerin bir kitap hâline getirildiği yukarıdaki alıntıdan anlaşılabilir.

Şair, kendisine Türkçe gazel dîvânı tertip etmesi yönünde nasihat verenleri dinlemiş ancak gazellerini bir araya getirmek için vakit bulamamıştır.

> "İḳtiżā-yı zamān kemāl-i istiġnāya ruḫṣat vėrmedi ki ṣarrāf-ı ḫıred naḳd-i evḳātı ṣarf-ı teṣānīf-i muʿteber ėtmekde iken bu cüzʾiyyāta żāyiʿ ėde ve şeh-bāz-ı ṭabīʿat muʿaẓẓam ṣaydlar gözedürken bir muḫtaṣar şikār ardınca gėde. Nā-çār maḥmil-i iʿtibārumda bu ʿilāve lāzımdur dėyü zamān-ı ṭufūliyyetümde ṣādır olup müteferrıḳ olan ġazellerden bir muḫtaṣar dīvān cemʿ ėtmek ṣalāḥın gördüm"

Dîvân'ın son gazeli de metnin, şairin olgunluk döneminde ortaya çıktığını düşündürmektedir.

1 Göñül yėtdi ecel ẕevḳ-ı ruḫ-ı dil-dār yėtmez mi
Aġardı mūy-ı ser sevdā-yı zülf-i yār yėtmez mi

2 Yėtürdi başuñı gerdūn ayaġa bār-ı miḥnetden
Ḫayāl-i ḫalḳa-yı gīsū-yı ʿanber-bār yėtmez mi

3 Sañа yėtdi ecel peymānesin nūş ėtmege nevbet
Hevā-yı çeşm-i mest ü ġamze-yi ḫūn-ḫᵛār yėtmez mi

4 Yėter oldı ḳulaġa bang-ı rıḥlet dehr bāġından
Nė durmışsan temāşā-yı gül-i ruḫsār yėtmez mi

5 Yėter cemʿ eyle bār-ı maʿşıyet taġyīr-i eṭvār ėt
Ḥayā ḳıl yoḫ mıdur inṣāfuñ ol kim var yėtmez mi

6 Hidāyet menziline yėtdiler saʿy ile aḳrānuñ
Ḍalālet içre sen ḳalduñ sañа ol ʿār yėtmez mi

7 Fużūlī dėme yėtmek menzil-i maḳṣūda müşkildür
Dutan dāmān-ı şerʿ-i Aḥmed-i Muḫtār yėtmez mi

d. Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ı geç tertip edildiği için şairin elinden çıkmış ancak *Dîvân*'a girmemiş şiirler de bulunabilir. Şair, gazellerinden bir dîvân oluşturmaya karar verince gençliğinde yazdığı gazelleri bir araya getirmek istemiştir. Dağınık hâldeki bu gazellerin hepsi kendi elinde bulunmamaktadır. Daha önce kendisinden gazelleri isteyip alanlardan rica etmiş ve dağıttığı gazelleri toplamaya çalışmıştır. Bu toplama girişimi sırasında ulaşamadığı gazellerin de bulunması mümkündür. Ayrıca şair, *Dîvân*'ın "muhtasar" olduğunu açıkça söylemektedir. Bu da *Dîvân*'da yer almayan gazeller bulunduğunu göstermektedir.

> "Zamān-ı ṭufūliyyetümde ṣādır olup müteferrıḳ olan ġazellerden bir muḫtaṣar dīvān cemʿ ėtmek ṣalāḥın gördüm ve ol vaḳtde menden iltimās ile alanlardan iltimās ile alup ṣūret-i cemʿiyyetin iḫtiṣār üzere itmāma yėtürdüm"

e. Türkçe *Dîvân*'da gazellerin sıralamasına müdahale etmek doğru görülmemiştir. Fuzûlî, *Dîvân*'ın gazeller bölümünde, bazı harflerin ilk gazelini münacaat-tevhid diyebileceğimiz bir içeriğe ayırmıştır. "Elif" harfinde *Dîvân*'ın ilk gazeli aşk bahsindedir. Bu harfin ilk gazelini takip eden 2, 3 ve 4. gazeller münacaat-tevhittir. "Be" harfindeki 24. gazel ile "ye" harfindeki 251. gazel de bu bahse ayrılmıştır. Benzer şekilde 5, 6, 37, 47, 132 ve 252. gazeller de naattır. Görüldüğü üzere şair bazı harflerin içindeki gazelleri münacaat ve naat olarak sıralamış daha sonra diğer gazeller gelmiştir. Harfler içerisinde aynı redifi taşıyan gazellerin bir araya getirilmesi durumunda

şair tarafından tertip edilen bu düzen bozulmaktadır. Gazellerin sırası nüshalarda farklılık gösterebilmektedir. Metinde, nüshaların çoğunluğunun gösterdiği doğrultuda bir sıralamaya gidilmiştir.

Nüsha Seçimi

Birçok el yazması bulunan eserler üzerinde çalışılırken yapılması gereken önemli işlerden biri de mevcut el yazmalarından hangilerinin çalışmaya dâhil edileceğine karar vermektir. Bu, yapılacak işin hedefine ulaşması bakımından son derece önemlidir. Bazı özel kütüphaneler ile yurt dışında yer alan kütüphanelerde yaptığımız araştırmalardan ve çeşitli makalelerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ına ait 200'den fazla el yazması olduğunu söylemek mümkündür.

Bu kadar yazma içinden hangilerinin bu çalışmada kullanılması gerektiği önemli bir sorun teşkil etmekteydi. Biz öncelikle tarihli ve tarihsiz nüshaları birbirinden ayırdık. Tarihli nüshalardan da şairin yaşadığı 16. yüzyıla ait nüshaları incelemeye çalıştık. 16. yüzyıla ait 20'nin üzerinde *Dîvân* el yazması olduğunu gördük. Saint-Petersburg İlimler Akademisi'nde bulunan yazmaların kopyaları farklı gerekçelerle tarafımıza verilmedi. Ancak çalışmamızda P ile gösterdiğimiz bu nüshanın "Kaside" bölümünü kısıtlı zaman içerisinde yerinde inceleme fırsatımız oldu. Bu nüshanın "Gazel" bölümü sadece sorunlu görülen yerler bakımından incelenebilmiştir.

Çalışmamızda Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ını 16. yüzyıl nüshaları üzerine kurmayı tercih ettik. Böyle bir metnin ortaya çıkmasının daha sonraki yıllarda istinsah edilmiş metinler ile tarihsiz metinlerin değerlendirilmesinde mihenk taşı rolü oynayacağını düşündük. Daha sonraki yüzyılda istinsah edilmiş bir metin çalışmamızdaki nüshalardan biriyle uyuşuyorsa bu onun kaynağını verecektir, uyuşmuyorsa bu nüsha elde olmayan eski yazmalardan birinden istinsah edilmiş demektir ki bu da onu değerli kılacaktır. Bu amaçla nüshalarda gördüğümüz farklı yazımları olabildiğince (okunamayan, açık imla hatası olan, harfleri silinenler vb. hariç) dipnotta göstermeye gayret ettik.

Tespit ettiğimiz 16. yüzyıl nüshalarından ulaşabildiklerimiz hem fizikî özellikleri hem de muhtevaları bakımından incelenmiştir. Bu aşamada, daha sonra farkların değerlendirilmesinde yardımcı olacak, nüshalar arası ilişkileri ortaya koyan nüsha şeceresinin belirlenmesi için çalışılmıştır.

Önce nüshaların ortak hataları nüsha adları ve sayfa numaraları ile birlikte fişlenmiştir. Daha sonra bu fişler ikili, üçlü, dörtlü vb. paylaşılan hatalar olarak gruplandırılmıştır. Burada ilk tespitimiz, hiçbir nüshanın bir öbüründen doğrudan istinsah edilmediği olmuştur. Bu tespit ulaşabildiğimiz nüshaların tamamının çalışmada yer alması gerektiği anlamına gelmektedir. Daha sonra bu hata grupları incelenmiş ve bazı nüshaların birbirleriyle daha fazla hata paylaştıkları görülmüştür. Bu nüshalar gruplanmıştır.

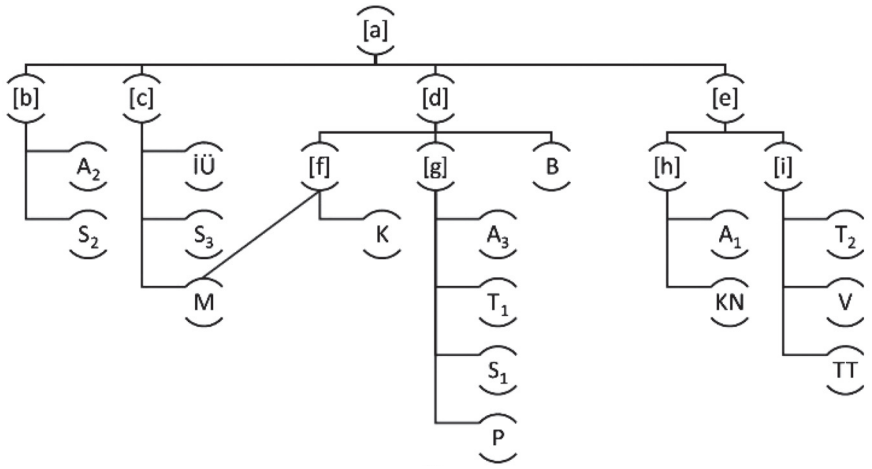

Farkların Değerlendirilmesi

Nüshaların sunduğu farklı okumalar aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilmiş, doğru olduğu düşünülenler metne dâhil edilirken elenenler dipnotta verilmiştir. Farkların değerlendirilmesinde şu ölçütlerden faydalanılmıştır:

a. Vezin, kafiye, redif gibi teknik unsurlar dikkate alınmış, bunlardan birinde sorunlu görülen fark elenmiştir.

b. Beytin veya mısranın sentaks yapısı ile uyumlu olmayan, dil bilgisi kuralları bakımından sorun doğuran farklar dipnotta verilmiştir.

c. Beytin, mısranın veya metnin anlam bütünlüğünü bozan, beyitteki öbür kelimelerle anlam bakımından uyumsuzluk oluşturan kelimeler dipnotta verilmiştir.

ç. Metnin bütünlüğü göz önünde bulundurulmuş; metnin tutarlılığını bozan farklar dipnotta gösterilmiştir.

d. Fuzûlî'nin üslup özelliklerinden kelime tekrarları, simetrik yapı gibi Cem Dilçin ve başka araştırmacılar tarafından ortaya konan hususiyetler dikkate alınmış, üslup özellikleri ile uyumlu fark tercih edilmiştir.

e. Dönemin ve şairin söz varlığı ve kelimeleri kullanım şekli dikkate alınmış, dönemle ve şairin kelime hazinesi ile uyumlu kullanımlar metne taşınmıştır.

f. Yukarıdaki kriterleri taşıyan farklardan azınlıkta kalanlar dipnotta gösterilmiştir. Nüshaların çoğunda bulunan fark metne taşınmıştır.

g. Nüshalardaki yaygınlığı birbirine denk veya yakın olan farklardan;

1. Yukarıdaki ölçütlere uymayanlar dipnota alınmıştır.

2. Geriye kalanlar nüshaların oluşturduğu ailelelere göre incelenmiş, farklı aile gruplarında çoğunluk sağlayan fark seçilmiştir.

3. Daha sonraki asırlarda istinsah edilmiş ve şiir sayıları bakımından eksiği bulunmayan veya sınırlı sayıda şiirin eksik olduğu nüshalardan bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Çalışmaya dâhil ettiğimiz nüshaların

sağladığı veriler ikna edici olmadığında kontrol grubu nüshalar farkın sonraki yüzyıllardaki durumu hakkında bilgi sağlaması bakımından değerlendirilmiştir. Kontrol grubu nüshaların 16. yüzyıl yazmaları ile birlikte hareket ettikleri durumlarda nüshaların sağladıkları ile yetinilmiştir.

4. Bunun da ikna edici bir netice doğurmaması durumunda daha önceki çalışmalara başvurulmuştur.

Tarlan, Gölpınarlı ve Komisyonun hazırladığı *Dîvân*'lardan her üçünün de ittifak ettiği farklarda yukarıdaki ölçütlerden birine aykırı olmadıkça ve onların okumalarına karşı çıkacak ikna edici bir delil bulunmadıkça bu üç çalışma ile beraber hareket edilmiştir. Bu üç çalışmanın farklılaştığı durumlarda Cem Dilçin'in *Fuzûlî Dîvân'ı Üzerine Notlar* isimli eserine başvurulmuştur. Yazarın açıklamalarının yeterince ikna edici bulunmadığı durumlarda, varyantların yaygınlıkları arasındaki fark az olsa da çoğunluğa göre hareket edilmiştir.

h. Dil, üslup ve muhteva bakımından Fuzûlî'ye aidiyetinden şüphe duyduğumuz manzumeleri metnin sonunda verdik. Emin olamadığımız bir manzume (282. Gazel) bütün şüphelerimize rağmen üç nüshada (B, A3, TT) yer aldığı için metin içerisinde verilmiştir. Önceki neşirlerde yer alan ancak değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan veya Fuzûlî'nin diğer eserlerinden aktarılan manzumeler de farkın görünmesi için metin sonunda Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüpheli manzumelerle birlikte verilmiştir.

Nüshaların Tavsifi

Metin Tesisinde Esas Alınan Nüshalar

1. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil. Yz A 140 (A1)

İstinsah Tarihi: h. 1 Şaban 954 (m. 16 Eylül 1547).

Boyut: 208x128-155x77 mm.

Yaprak: 85.

Satır: 16.

Yazı Türü: Nestalik.

Kâğıt Türü: Esmer samanlı.

Temmet Kaydı: "Temmetü'l-kitāb bi-ʿavni'l-meliki'l-vehhāb tārīḫu ġurreti şaʿbānü'l-muʿaẓẓam sene 954"

İçindekiler: Dibace 1^{b}-6^{b}, Gazeller 6^{b}-77^{b}, Musammatlar 77^{b}-82^{a}, Kıtalar 82^{a}-82^{a}, Rubailer 82^{b}-82^{b}.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^{a}'da bir, 50^{a}'da iki mühür bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: "Yaldız zencirekli, kahverengi meşin cilt içindedir. İçinde 1 mukaddime, 289 gazel, 2 terci-bend, 4 muhammes, 7 kıta, 6 müfred vardır. Arka yaprakta 4 macun terkibi, Nevayî (84^{b}), İsmet-i Buharayî (85^{a}), Revnakı (85^{b})den şiirler ve beyitler kaydedilmiştir. Temellük kayıt ve mühürleri silinmiştir."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüshada serlevha ve cedvel bulunmamaktadır.

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i luṭf-āferīne ki sefîne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Ėy ẕātuña mümkināt burhān-ı vücūb
Ṣābit saña imtināʿ-ı imkān-ı ʿuyūb

Der-kenar: 19^{a}'da sayfa kenarında "Olsa ḥāṣıl faḳrdan ḥüzn ü ġınādan ibtihāc" mısrasının karşısına "olman" yazılmıştır ancak bunun hangi kelimeye alternatif olarak yazıldığı tam belli değildir. Nüshada "ḥüzn ü" olması gereken kelime tam okunamadığı için "olman" bu kelimenin yeniden

yazımı olabilir ya da mısra başındaki "olsa" kelimesine alternatif olarak yazılmış olabilir. Ancak her iki durumda da "olman" kelimesi mısra ile uyum göstermemektedir.

64[b]'de "Mihri yoḫ māhlara āh eṣer ėtmez yā Rab" mısrasının bulunduğu gazelin oldukça üstünde bu mısra "Āh eṣer ėtmez yā Rab mihri yoḫ māhlara" şeklinde yazılmıştır. Bu mısranın bir başkası tarafından yazıldığı kanaatindeyiz.

Düzeltmeler: 2[b]'de "Şiʿr bir maʿşūḳdur ḥüsn-i ʿibāret zīveri" mısrasında "maʿşūḳdur" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında "maʿşūḳ" olarak eklenmiştir.

10[b]'de "Bāġa seyr ėt bu ruḫ u laʿl ile kim ġonce vü gül" mısrasında "kim" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

20[a]'da "Dil oldı tīġ-ı firāḳuñla şerḥa şerḥa velī" mısrasında "tīġ" kelimesi önce atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

25[a]'da "Serīr-i salṭanat ẕevḳından efzūndur mańa ol söz" mısrasında "efzūndur" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

27[b]'de "Zāhid gibi ki bādeni ėlden nihān içer" mısrasında "bādeni" kelimesi "bāde" olarak yazılmış daha sonra satır üzerine farklı bir kalemle "-ni" eklenmiş böylece kelime "bādeni" şeklinde düzeltilmiştir.

28[a]'da "'Āşıḳ-ı ṣādıḳ menem Mecnūnuñ ancaḳ adı var" mısrasında "ṣādıḳ" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

30[a]'da "Nergisüñ görmiş gözin maḫmūr ṣanmış ḫ̆ābı var" mısrasında "maḫmūr" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

33[b]'de "Göñülde biñ ġamum vardur ki pinhān eylemek olmaz" mısrasında "ġamum" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında "ġamuñ" olarak eklenmiştir. Aynı sayfada "Saḳın göñlüm yıḫarsan pendden dem urma ėy nāṣiḥ" mısrasında "urma" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

37[a]'da "Aġzuñı dėrlerdi yoḫ dėdüklerince var imiş" mısrasında önce "dėrler" yazılmış daha sonra satır arasında "-di" eki yazılarak "dėrlerdi" şeklinde düzeltilmiştir.

38ᵃ'da "Kim bu rüsvā perdemi çāk ėtdi sırrum ḳıldı fāş" mısrasında "ėtdi" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Aynı sayfada "Sańa zamānede naḳş-ı ṣaḥīfe-yi iḫlāṣ" mısrasında "zamānede" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

38ᵇ'de "N'ola ger dil ḳılsa her dem derd-i ʿışḳuń cāna ʿarż" mısrasında "ḳılsa" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

40ᵃ'da "Ėy Fużūlī şevḳden yaḳduń tenüń rūz-ı viṣāl" mısrasında "yaḳduń" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

41ᵃ'da "Ferric allāhümme hemmī neccinī mimmā eḫāf" mısrasında "hemmī neccinī" yerine önce "Rabbü'l-Ḥaḳ" yazılmış daha sonra "el-Ḥaḳ" kelimesinin üzeri çizilmiş ve satır arasında "neccinī" olarak düzeltilmiştir. Aynı sayfada "Ėy Fużūlī zāhid er daʿvā-yı ʿaḳl eyler nė sūd" mısrasında "zāhid" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında eklenmiştir.

42ᵇ'de "Ḫaṭıńuń āfet-i cān olduġını bildürdüń" mısrasında "āfet" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

47ᵃ'da "Ḥālümi gördükçe menʿ-i ehl-i ʿışḳ eyler faḳīh" mısrasında "ʿışḳ" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

51ᵇ'de "Ėy ḫoş ol şām ki bī-ḫod gidem ol kūya vü ṣubḥ" mısrasında "ki bī-ḫod" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

53ᵃ'da "Bilmişem bulman viṣālin līk bir ümmīd ile" mısrasında "līk" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

53ᵇ'de "Şemʿ-i şām-ı firḳatem ṣubḥ-ı viṣāli n'eylerem" mısrasının "şemʿ-i şām-ı firḳatem" kısmı yazılmış daha sonra bu gazelin daha önce yazıldığı fark edilerek sonrası yazılmamıştır.

63ᵃ'da "Kim ola vara vara cemʿiyyetüm ziyāde" mısrasında "ola vara vara" ifadesi "ola pāre pāre" şeklinde yazılmış daha sonra üzeri çizilerek "ola vara vara" olarak düzeltilmiştir.

63ᵇ'de "Ḫırām ėt bir ḳadem biń ḫāksārı ser-firāz eyle" mısrasında "ḫāksārı" ifadesinin "ḫāk" kısmı atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

64[b]'de "Çıḫmasa ḥasret ile cān-ı figārum bu gėce" mısrasında "ḥasret" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

66[a]'da "Şemʿ-i ruḫsāruñ odı ḳıldı meni āteş-perest" mısrasında "ḳıldı" kelimesinin "y" harfi ile mısrada bulunmayan "şol" kelimesi satır arasında yazılmıştır.

69[a]'da "Ėy dėyen Mūsā ʿaṣāsı ḳaṭʿ-ı deryā ėtmedi" mısrasında "ʿaṣāsı" yerine önce "ḥayāt" yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında "ʿaṣāsı" olarak düzeltilmiştir.

73[a]'da "Her ṭaraf yüz ġam helāküm ḳaṣdın ėtmiş Tañrı-çün" mısrasında "ġam" yerine önce "ḳan" yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında "ġam" olarak düzeltilmiştir.

74[b]'de "Yėtürdi āhumı gerdūna ol büt gör nė kāfirdür" mısrasında "gerdūna" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

81[a]'da "Al ṣaç bāġuñda müşgīn ṣaç perīşān-ḥāliyem" mısrasında "müşgīn ṣaç" ifadesinde "ṣaç" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Aynı sayfada "Ṣanma ḫalḫālüñ gibi mihrüñden ėy meh ḫāliyem" mısrasında "gibi" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında "kimi" olarak eklenmiştir.

2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 5465 (İÜ)

İstinsah Tarihi: h. 28 Safer 979 Pazar (m. 22 Temmuz 1571).

Boyut (dış): 260x186 mm.

Yaprak: 96.

Satır: 13.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt: Abadi.

Temmet Kaydı: "Temmetü'l-kitāb bi-ʿavni'llāhi ve ḥüsni tevfīḳi fī tārīḫi yevmi'l-eḥad bīst u heştüm-i şehr-i ṣafer ḫutime bi'l-ḫayr ve luṭf sene 979"

İçindekiler: Dibace 1[b]-6[b], Gazeller 7[a]-76[b], Musammatlar 76[b]-86[b], Kıtalar 86[b]-90[b], Rubailer 90[b]-96[b].

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1[a]'da 4 mühür, 2 temellük kaydı bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: Katalogda nüsha ile ilgili özel bir açıklama göremedik. Ancak Sabri Kalkandelen tarafından hazırlanan *Dîvân Kataloğu*'nda (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T9865 v. 300-301.) nüsha hakkında bazı bilgiler mevcuttur: "Yazma nefis ta'lik, 989 tarihinde elvan-ı muhtelifede abadi kâğıda yazılı ve cedveller biri laciverd, biri tirşe ve öbürü yaldızla çizilidir. Serlevha İran-kari müzehheb ve cildi kahverengi meşinden ma'mul ve üzeri yeşil kumaş kaplıdır."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüsha tamir görmüştür. Nüsha tamirinde kullanılan materyallerden bazılarının harflerin üzerini kapattığı görülmektedir. Muhtemelen tamirat sırasında nüshanın sayfaları yeniden sıralanmıştır. Özellikle dibace bölümünde sayfalar doğru yerleştirilmemiştir. Dibace bölümünün doğru sıralaması 1[b], 6[a], 6[b], eksik yaprak, 3[a], 3[b], 4[a], 4[b], 5[a], 5[b], 2[a], 2[b] şeklinde olmalıdır.

15[b]'de fazladan yazılan harflerin üzeri kazınmıştır. Nüshanın farklı sayfalarında yer yer kazıntı ve silintilerin meydana geldiği gözlenmiştir. 43[b]'de "Ḳıldı māh-ı rūze ol ḫurşīdi gün günden ża'īf" mısrasının altı kazınmıştır. Yazı müstensihe ait gibi görünmektedir.

Nüshada bazı yerlerde yazının okunmasını engellemeyecek şekilde mürekkep lekeleri görülmektedir. Bu lekeler büyük ihtimalle mürekkebin tam kurumamasından kaynaklanmıştır.

Nüshanın birçok yerinde nem ve çevre şartlarından kaynaklanan lekelere rastlanmaktadır. Kâğıdı muhtelif renklerdedir. Büyük ihtimalle fiziki şartların etkisi ile kâğıtta renk değişmeleri olmuştur. Bu renk değişmeleri zaman zaman yazının da farklı bir elden çıktığı izlenimi vermektedir. Ancak görebildiğimiz kadarı ile bütün nüshada tek yazı kullanılmıştır.

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda i'tibārum gėtdi

Der-kenar: 29[b]'de "olmaz" redifli gazelin "Ṭarīḳ-ı faḳr dutsam ṭabʿ ṭābiʿ nefs rām olmaz/Ġınā ḳılsam ṭaleb esbāb-ı cemʿiyyet tamām olmaz" beyti farklı bir yazı ile kenarda yazılmıştır.

Düzeltmeler: 11[b]'de "Aradan ėy şemʿ çıḫ bir gūşe dut kim bu gėce/ Bezm bir ḫurşīd-ṭalʿatdan münevverdür mañа" beytinin birinci mısrasında metin içinde "āhdan" yazılmış daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile "aradan" olarak düzeltilmiştir.

16[b]'de "Maẓhar-ı āṣār-ı ḳudretdür vücūd-ı kāmilüñ/Feyż-i fıṭratdan ġaraż sensen ṭufeylüñ kāyināt" beytinin ikinci mısrasında metin içinde "fıṭratdan" şeklinde yazılmış olan kelime cetvelin üzerinde farklı bir yazı ile "ḳudretden" olarak kaydedilmiştir ki Gölpınarlı'da da aynı farkı görüyoruz. Değerlendirdiğimiz nüshalarda bu farka rastlamadık. Sayfa kenarındaki bu iki düzeltme aynı kişinin elinden çıktığı intibaını vermektedir.

8[a]'da "Kār-ger düşmez ḫadeng-i ṭaʿne-yi düşmen mañа" mısrasında "ṭaʿne" yerine "nāvek" yazılmış daha sonra kelimenin altına farklı bir yazı ile "ṭaʿne" eklenmiştir.

12[b]'de "Çıḫarmaḳ itseler tenden çeküp peykānın ol servüñ" mısrasında "peykānın ol servüñ" ifadesi önce "peykān-ı dil-sūzın" olarak yazılmış daha sonra iki mısranın arasına müstensihin yazısıyla "peykānın ol servüñ" yazılarak düzeltilmiştir.

75[b]'de "Görmemiş mehd-i zemīn bir ṭıfl sen tek tā felek" mısrasında "zemīn" yerine önce "felek" yazılmış daha sonra satır arasında "zemīn" olarak düzeltilmiştir.

78[a]'da "Zülfini ʿāşıḳlaruñ boynına zencīr ėtmese" mısrası yerine bir alttaki beytin ikinci mısrası yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

85[b]'de "Dėyerler cennet içre āteş olmaz bu ʿacebdür kim" mısrasında "içre" kelimesinin yerine "ile" yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Boşluklar: 17[a] ve 17[b]'de ilk satır, 24[a]'da son satır boş bırakılmıştır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
6b-7a	Dibacede "*Ṣaḥn-ı laṭīf ü der ve'y ḫūbān neşeste ṣaf ṣaf"* mısrasıyla başlayan kıtanın ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	"Yā Rab hemīşe luṭfuñı ėt reh-nümā mańa" mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
9b-10a	"Rişṭedür cismüm ki devr-i çarḫ vėrmiş tāb ańa" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Ġamdan öldüm dėmedüm ḥāl-i dil-i zār sańa" mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.
15b-16a	"Vaṣluñ mańa ḥayāt vėrür fırḳatüñ memāt" mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	"Ėy esīr-i dām-ı ġam bir güşe-yi mey-ḫāne dut" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
19b-20a	"Ḳansı māhuñ bilmezem mihriyle olmış zār ṣubḥ" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"N'ola ger ḳoçsa miyānuñ kemer-i zer güstāḫ" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
21b-22a	"Yanan ʿışḳ āteşine āteş-i dūzaḫdan eymindür" mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki mısrasından sonrası eksiktir.	"Ṣabūḥ içün mańa dürd-i mey-i şebāne yėter" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
28b-29a	"Her kitāba kim leb-i laʿlüñ ḥadīşin yazeler" mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	"N'ola ger reşk-i ruḫsāruńla baġrı ḫūblaruñ ḳandur" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
35b-36a	"Cismümi yandurma raḥm ėt yaşuma ėy baġrı ṭaş" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beş beytinden sonrası eksiktir.	"Ḫalḳa ḫūblardan viṣāl-i rāḥat-efzādur ġaraż" mısrasıyla başlayan gazelin ikinci beytinden öncesi eksiktir.
37b-38a	"Yār vaṣlın isteyen kesmek gerek cāndan ṭama'" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Ėy ḥadeng-i ġamuña sīne-yi aḥbāb hedef" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
41b-42a	"Ṣabā luṭf ėtdüñ ehl-i derde dermāndan ḫaber vėrdüñ" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Gelür ol serv-i sehī ėy gül ü lāle açıluñ" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
47b-48a	"Penbe-yi merhem-i dāġ içre nihāndur bedenüm" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Her ḥabāb-ı eşküme bir ʿaks ṣalmış peykerüm" mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.
51b-52a	"Ḳaçan kim ḳāmetüñden ayru seyr-i būstān ėtdüm" mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden sonrası eksiktir.	"Ėy kemān-ebrū şehīd-i nāvek-i müjgānuñam" mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden öncesi eksiktir.
53b-54a	"N'ola zāhid bilse küfr-i zülfüñ īmān olduġın" mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	"Çirāġ köydüricek āteş-i nihānumdan" mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.
57b-58a	"Tā sirişk-i dīde-yi Ferhādı gördi lāle-gūn" mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden sonrası eksiktir.	"Bār-ı miḥnetden nihāl-i ḳāmetüñ ḥam olmasun" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.

63b-64a	"Su vėrür her ṣubḥ-dem gözyaşı tīġ-ı āhuma" mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	"Göñül seccādeye başma ayaḳ tesbīḥa el urma" mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
87b-88a	"Perde çek ʿaybına ẓulmet gibi ḫalḳuñ dāyim" mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Gelüñ ėy ehl-i ḥaḳīḳat çıḫalum ʿālemden" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
91b-92a	"Ėy mihr-i ruḫuñ ḳadīm ü ʿālem ḥādiṯ" mısrasıyla başlayan rubaiden sonrası eksiktir.	"Ėy şehd-i lebüñ sözi şekervār leẕīẕ" mısrasıyla başlayan rubaiden öncesi eksiktir.

3. Azerbaycan İlimler Akademisi Kütüphanesi, Azerbaycan İlimler Akademisi Cumhuriyet El Yazmaları Fondu Nr. 4062 (B)[1]

İstinsah Tarihi: h. Muharrem 977-Receb 980 (m. Haziran 1569-Aralık 1572).

Müstensih: Mahmud b. Davud.

Boyut: 26,2x15 cm.

Yaprak: 76.

Satır: 20.

Yazı Türü: Nestalik.

Kâğıt Türü: Kalın sarı.

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son:
Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi
Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

Dibace Ketebe Kaydı: "Tamām şod dībāce-yi Dīvān-ı Fużūlī fī yevmi'ṣ-ṣelāṣe şehru muḥarremü'l-ḥarām min şuhūri sene sebʿa ve sebʿīne ve tısʿa mie"

Dîvân Ketebe Kaydı: "Temmet haẕā kitāb bi-ʿavni ʿināyeti'l-meliki'l-vehhāb ʿalā yedi Maḥmūd bin Dāvud-ı Uluniyeviyyü'ṣ-şehīr bi'ṣ-ṣaʿīdī ġafera'llāhu lehu ve li-vālideyne ve aḥsenü'l-bahā ve ileyhi fī evāḫiri recebi'l-mürecceb sene ṣemānin ve tisʿa mie 980"

1 B nüshası hakkında tıpkıbasımını gerçekleştiren Hamid Araslı, yeterli bilgi verdiği için burada ayrıntıya girilmemiştir. Hamid Araslı (Redaktör), *Fuzûlî Divanı*, Bakü, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, 1958, s. 6-7.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
ʿIşḳ dāmına giriftār olalı zār olubem	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

4. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu Nr. 06 Hk 101 (A2)

İstinsah Tarihi: h. Muharrem 984 (m. Mart 1576).

Boyut (dış): 120x80-207x140 mm.

Yaprak: 100+1.

Satır: 13.

Yazı Türü: Nestalik.

Kâğıt Türü: Daire içi terazi ve çiçek filigranlı.

Ketebe Kaydı: "Temmetü'l-kitāb bi-ʿavni'llāhi'l-meliki'l-vehhāb ʿalā yedi aż'afi'l-ibād ila'llāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿabdi'l-faḳīr …… Kerbelā şehrü muḥarremi'l-ḥarām min şuhûri sene 984"

İçindekiler: Dibace 1^{b}-7, Gazeller 8^{a}-77^{b}, Musammatlar 78^{a}-88^{a}, Kıtalar 88^{b}-95^{b}, Rubailer 96^{a}-100.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^{a}'da 5 adet mühür ile temellük kayıtları vardır. 25^{a} ve 50^{a}'da birer, 100^{a}'da da üç adet mühür ile temellük kayıtları bulunmaktadır. 100^{b}'de 4 mühür ile temellük kayıtları vardır.

Katalogdaki Açıklama: "Söz başları kırmızı, sırtı onarılmış kahverengi meşin, kabartma şemseli, vişne çürüğü meşin kaplı mukavva cilt. Ketebe kaydı okunamadı. 1^{a}'da Lali-zâde Mehmed Masum'un temellük kaydı ve mührü, ayrıca Mehmet Tahir'e ait 1216 tarihli temellük kaydı ve mührü ve Mehmet Hanif'in mührü ve temellük kaydı vardır. Millî Eğitim Bakanlığı Ankara Genel Kitaplık kaşesi basılıdır."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1^{b} ve 2^{a}'da kırmızı mürekkeple cedvel yapılmıştır. Nüshanın öbür sayfalarında cedvel yoktur. Nüshada serlevha da bulunmamaktadır. 76^{b}, 77^{b} gibi bazı sayfalarda silintiler oluşmuştur.

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḫdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi
Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

Der-kenar: 1[b] ile 4[a] arasında kenarda Farsça *Dîvân*'ın mukaddimesi bulunmaktadır. 4[a]'nın sonundan 14[b]'nin sonuna kadar Farsça *Dîvân*'daki gazellerin bir kısmı yer almaktadır. Muhtemelen müstensih ortada Türkçe, kenarda Farsça *Dîvân*'ı istinsah etmek arzusuyla yola çıkmış fakat bir sebepten bunu gerçekteştirmemiştir. 15[a]'da "bah tabiri bak lafzından mürekkebdir", 21[a]'da "ben tek lafzı ben gibi dėmekdür bu *Dīvān*'da tek lafzı pek çokdur", 25[b]'de "zülf yani perçem", 39[a]'da "dünya tek dünya gibi dėmekdür", "tek lafzı edat-ı teşbihdür" gibi açıklamalar yapılmıştır. 16[b], 22[a], 25[b], 26[a], 28[b], 36[b], 40[a], 40[b], 41[a], 42[b], 52[b], 56[b], 60[b], 67[b], 69[b], 75[b]'de beyitlerle ilgili değerlendirme notları düşülmüştür. Ayrıca sayfa kenarında müstensih hataları da düzeltilmiştir. 56[b]'de bu notları düşen kişinin "Hanif" isimli birisi olduğu 1220 tarihini attığı bir değerlendirme notundan anlaşılmaktadır. Nüshanın yeniden ciltlenmesi sırasında bazı metin parçaları kesilmiştir. 100[b]'de bir ölüm kaydı bulunmaktadır. Son sayfada Farsça bir şiir vardır.

34[a]'da metin içerisinde atlanan "Çekme zaḥmet çek elüñ tedbīr-i derdümden ṭabīb/Kim degül sen bildügüñ men çekdügüm bīmārlıġ" beyti sayfa kenarına yazılmıştır.

Düzeltmeler: 1[b]'de "şuaʿrā-yı İslāmı ṣaḥīḥ ü sālim" ifadesinde "sālim" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

3[b]'de "Mecnūn gibi istimāʿ-ı şiʿr içün başuma üşüp" ifadesinde "istimāʿ-ı şiʿr içün" bölümü atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

19[a]'da "Ḳansı gülşen gül-büni serv-i ḫırāmānuñca var/Ḳansı gül-bün üzre ġonce laʿl-i ḫandānuñca var" matlalı gazelde "ḳansı" kelimeleri "ḳanḳı" olarak düzeltilmiştir. Bu düzeltmenin bir başkası tarafından yapıldığını düşünüyoruz.

24[b]'de "Cünūn feyżiyle āzād olmuşam ḳayd-ı ʿalāyıḳdan" mısrasında "cünūn feyżiyle" kelimeleri sayfa kenarında daha açık olarak farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır. Aynı sayfada "'Alāmet āh-ı serd ü rū-yı zerd ü eşk-i alümdür" mısrası kenarda farklı bir yazı ile "ü" bağlaçları olmadan tekrar yazılmıştır.

27[a]'da "Ṭarīḳ-ı faḳr dutsam ṭabʿ ṭābiʿ nefs rām olmaz" mısrasında "faḳr" yerine önce "ṭabʿ" yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında "faḳr" olarak düzeltilmiştir.

31[a]'da "Bilmez idüm bilmek aġzuñ sırrını düşvār imiş" mısrasında "aġzuñ" kelimesi satır arasında farklı bir yazı ile daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

34[b]'de mısraların eşleşmesinde yanlışlık yapılmış daha sonra noktalı çizgi ile bu yanlışlık giderilmiştir.

36[b]'de "Cürʿa cürʿa mey içüp zīb-i cemāl arturduñ" mısrasında "arturduñ" kelimesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında tekrar yazılmıştır. Aynı sayfada "Tīz çekmezsen cefā tīġın meni öldürmege" mısrasında "tīz çekmezsen" ifadesi metin içinde "tīz çekmesen" olarak yazılmş daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile "tīz çekmezsen" olarak düzeltilmiştir.

39[b]'de "Gelür ol serv-i sehī ėy gül ü lāle açıluñ" mısrasında "açıluñ" kelimesi sayfa kenarında farklı bir yazı ile daha açık yazılmıştır. Aynı sayfada "Vaḳtidür çıḫmaġa dünyā ḳapusından egilüñ" mısrası sayfa altında farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

50[a]'da "Gül görüp yāduñ ile çāk-i girībān ėtdüm" mısrasında önce "yaduñ ilen" yazılmış daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile "yāduñ ile" olarak değiştirilmiştir.

53[a]'da "Esīr-i ġurbetüz biz senden özge āşnāmuz yoḫ" mısrasında "özge" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

54[b]'de "Dūst bī-pervā felek bī-raḥm devrān bī-sükūn" mısrasında "bī-sükūn" kelimesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

57[b]'de "Murād-ı ḫāṭıruñ ger müşkil olmaḳdur işüm olsun" mısrasında "işüm olsun" kelimesi; "Bilürdüm sende hem var ol hevā kim mende var ėy ney" mısrasında "mende var ėy ney" ifadesi; "Ḥarīṣ eyler meni pendüñ meẕāḳ-ı ʿışḳa ėy nāṣiḥ" mısrasında "ḥarīṣ eyler" ifadesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

60[b]'de "Nihāl-i derddür Mecnūn yėr ėtmiş sāyesin āhū" mısrasında "yėr ėtmiş" ifadesi; "Ḳaşuñ yayı firāḳından ḫadengüñ gibi inceldüm" mısrasında "inceldüm" kelimesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

61[a]'da "Henūz ol māh ṣormaz kim nė feryād u fiġāndur bu" mısrası kenarda farklı bir yazı ile yazılmıştır. Bu mısranın olması gereken yerde bir önceki gazelin son mısrası olan "Nice gün içmeye mey zühd ile nā-geh duta ḫū" bulunmaktadır. Kenara doğru mısra, farklı el yazısı ile yazılmış ve yanlış mısranın üzeri çizilmiştir.

74[a]'da "Dāmenüñ doldursa gerdūn dürr ilen tök ebr tek" mısrasında "ebr tek" ifadesi metinde doğru kaydedilmiş iken düzelten kişi tarafından anlaşılmadığı için sayfa kenarında farklı bir yazı ile "bir etek" olarak yeniden yazılmıştır.

76[a]'da "Yeñi aydan felek saṭḥında biñ ḳāleb düzüp bozmış" mısrasında "yeñi aydan" ifadesi farklı bir yazı ile kenarda yeniden yazılmıştır.

82[b]'de "Nė devr-i gerdiş-i gerdūn menüm murādum ile" mısrasında metinde "murādum ilen" olan ifade sayfa kenarında farklı bir yazı ile "murādum ile"; "Nė ġāyet-i emelüm ḥüsn-i iʿtiḳādum ile" mısrasında metinde "iʿtiḳādum ilen" olan ifade sayfa kenarında faklı bir yazı ile "iʿtiḳādum ile" olarak yazılmıştır. Aynı sayfada "Hemīşe yaḫşıya yaḫşı virür yamana yaman" mısrası sayfa kenarında farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

92[a]'da "Dehr bir bāzārdur her kim metāʿın ʿarż ėder" mısrasında "ʿarż ėder" ifadesi sayfa kenarında farklı bir yazı ile daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

Boşluklar: 17[b]'de "Ḥarīf-i bezm-i ġamem ḫūn-ı dil şarābum olup/ Terāne-yi ṭarabum āh-ı ʿāşıḳāne yėter" beytinin ikinci mısrası silinmiştir.

78[a]'da "el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān" mısrasında "belā vü miḥnetinden" ifadesinin bulunması gereken yer boş bırakılmıştır. Gerçi bu mısranın da içinde yer aldığı beyit her bendin sonunda tekrar edildiği için müstensih yazma gereği de duymamış olabilir. Bu durum öbür bendlerin sonunda da tekrarlanmaktadır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	**Eksik Kısım**	
9b-10a	"Ġam diyārında ecel peyki güẕār ėtmez mańa" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Faḳr milki taḫt ʿālem terki efserdür mańa" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
14b-15a	"Ḳılsa vaṣluñ ṣāmumı ṣubḥa berāber yoḫ ʿaceb" mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.	"Leblerüñ tek laʿl lafẓuñ tek dür-i şehvār yoḫ" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
17b-18a	"Ṣabūḥ içün mańa dürd-i mey-i ṣebāne yėter" mısrasıyla başlayan gazelin altıncı beytinden sonrası eksiktir.	"Ġubār-ı secde-yi rāhuñ ḫaṭ-ı levḥ-i cebīnümdür" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
30b-31a	"Ėy göñül ol ḫançer-i müjgāna eylersen heves" mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden sonrası eksiktir.	"Bilmez idüm bilmek aġzuñ sırrını düşvār imiş" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
75b-76a	"Meger ḫˇāb içre gördüñ ėy göñül ol çeşm-i şehlāyı" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Maḥşer güni görem dėrem ol serv-ḳāmeti" mısrasıyla başlayan gazelin ikinci beytinden öncesi eksiktir.
77b-78a	"Dün göñül dil-bere şerḥ-i ġam-ı pinhān ėtdi" mısrasıyla başlayan gazelin altıncı beytinden sonrası eksiktir.	"Men kimem bir bī-kes ü bī-çāre vü bī-ḫānumān" mısrasıyla başlayan terci-bendin ikinci bendinden öncesi eksiktir.

5. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil. Yz. A. 2318/1 (A3)

İstinsah Tarihi: h. 984 (m. 1575).

Müstensih: Derviş Ahmed İstanbulî.

Boyut: 195x110-150x77 mm.

Yaprak: 112.

Satır: 15.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Kahverengi yerli.

Temmet Kaydı: "Temmet tamām şod *Dīvān*-ı Fużūlī-yi Baġdādī raḥmetu'llāhi ʿaleyhi ketebehü'l-faḳīrü'l-vācibi't-taḥḳīr dervīş Aḥmed-i Sitanbūlī bende-yi Şeyḫ ʿAlī bin sulṭān ʿayālī bin sulṭān Gülşenī ḳuddise sırruhu temm sene 984"

İçindekiler: Dibace 1[b]-8[b], Gazeller 9[b]-88[a], Musammatlar 88[a]-97[b], Kıtalar 97[b]-104[b], Rubailer 104[b]-111[b].

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 20[a]'da 1, 91[a]'da 1 mühür vardır.

Katalogdaki Açıklama: "1[b]-9[b] serlevhalar nefis laciverdi müzehhep cetveller ve söz başları yaldızlıdır. Zencirekli kahverengi meşin ciltlidir. İçinde 1 dibace, 299 gazel, 2 terci-bend, 2 müsedddes, 2 muhammes, 2 tahmis, 4 murabba, 43 kıta, 74 rubai ve sonunda Fuzûlî'nin *Beng ü Bāde*'siyle Nişancı Paşa'ya mektubu yazılıdır. 1[a]'da Trabzonlu Hacı Hamzaoğlu Nazif Baba'nın 1271 (1855), Kayıkçı-zâde Ali Ulvî'nin 1303 (1887) tarihli temellük kayıtları vardır. Memduh Şevket Esendal'ın bağışıdır."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Dibace ve *Dîvân* başlangıcında serlevha bulunmaktadır. Gazel başlangıçlarında zaman zaman çiçek motifli bezemeler yapılmıştır. Nüsha'nın bazı sayfalarında yıpranmalar olduğu için yer yer tamir gördüğü anlaşılmaktadır (67[b], 68[a], 68[b], 69[a] vb.).

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son:
Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi
Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

Der-kenar:
Göz ḫaṭuñdan merdümin maḥv ėtmedin bulmaz murād
Żāyiʿ eyler ḥüsnüñi ḫaṭṭuñ sevād üzre sevād

Matlalı gazelin, matla beyti aşağıdaki şekilde kaydedilmiştir. Yukarıdaki matla beyti ise 26[a]'da kenarda farklı bir yazı ile not edilmiştir.

Merdümin maḥv ėtmedin olmaz ḫaṭuñdan dīde şād
Bulmaġ olmaz ẕevḳ ḫaṭlardan açılmadın sevād

Düzeltmeler: 1[b]'de "şuaʿrā-yı İslāmı ṣaḥīḥ ü sālim" ifadesinde metin içerisinde "şuʿrā" kelimesi silintiden dolayı tam okunamadığı için kenarda farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

2[a]'da "Nüsebbiḥu men ehde'n-nufūse ile'l-münā" mısrasında "ehde'n-nufūse" tamlaması silintiden dolayı tam okunamadığı için sayfa kenarında farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

2[b]'de "Bi-ṣenā'ihi rufiʿat medāricu ḳadrinā" mısrasında "bi-ṣenā'ihi" ifadesi silinmiştir. Bu ifade farklı bir yazı ile sayfa kenarında tekrar yazılmıştır.

3[a]'da "Ḫurşīd-levḥ çün meh her yek nihāde der pīş" mısrasında "ḫurşīd-levḥ" ifadesinde "levḥ" önce atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

6[b]'de "ġayra maḳdūr olmamaḳ" ifadesinde "olmamaḳ" kelimesi "olmaḳ" olarak yazılmış daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile "olmamaḳ" şeklinde düzeltilmiştir.

9[b]'de "'Işḳ kilki çekdi ḫaṭ ḥarf-i vücūd-ı ʿāşıḳa" mısrasında "ḫaṭ" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

10[b]'de "Dem-ā-dem ʿaks alur mir'āt-ı ʿālem ḳahr u lüṭfuñdan" mısrasında "ʿālem" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

17[a]'da "Kim alur başlardaki sevdā cemālinden niḳāb" mısrasında "niḳāb" yerine "ḥicāb" yazılmış daha sonra sayfa kenarında "niḳāb" da kaydedilmiştir. Sayfa kenarındaki yazının bir başkasına ait olduğunu ihtiyat payı bırakarak ifade edebiliriz.

23[b]'de "Fużūlīni yaşur ėy żaʿf meh-veşler cefāsından" mısrasında "żaʿf" kelimesi net okunamadığı için altına tekrar yazılmıştır.

24[b]'de "'Işḳın Fużūlī-yi zār terk ėtmek oldı düşvār" mısrasında "oldı" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

25[b]'de "Ḫalḳı medhūş eylemiş ḫˇāb-ı şeb-i ṭūl-i emel" mısrasında "eylemiş" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

26[b]'de "Ṣoḥbetümden hem vuḥūş ėtmiş teneffür hem ṭuyūr" mısranda "ėtmiş" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

29[a]'da "Gözüm kim baġrumuñ ḳanın töker pergāle pergāle" mısrasında "ḳanın" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

32[b]'de "Lebüñ devrinde kim insān olan cān dėr aña muṭlaḳ" mısrasında "olan" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

33[b]'de "Ġālibā kim aña maḳṣūd dişüñ gibi güherdür" mısrasında "aña" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

41[b]'de "Saña ėy şūḫ-ı sengīn-dil dėmen büt nėşe kim büt hem" mısrasında "dil" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

44[a]'da "Ādem evvel ser-i kūyuñ vėrüp almış cennet" mısrasında "evvel" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

44[b]'de "Senüñle ėtdügiyçün daʿvā-yı taḳdīm ḥüsn içre" mısrasında "ėtdügiyçün" ifadesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

45[b]'de "ʿĀrif ol sevdā-yı ʿışḳ inkārın ėtme ėy ḥakīm" mısrasında "ol" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

47[a]'da "Maña ẓulm-i ṣarīḥ ol kāfir eyler kimse menʿ ėtmez" mısrasında "kāfir" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

50[a]'da "Barça āfāḳ ehliden çekmiş taʿalluḳ dāmenin" mısrasında "barça" kelimesinin altında "bilüñ" şeklinde okuyabileceğimiz bir kelime yazılmıştır. Elimizdeki nüshaların hiç birinde buna benzer bir varyanta rastlamadık. Bu düzeltme satır arası düzeltmelerin bir başkası tarafından yapıldığını gösteren önemli bir göstergedir.

57[b]'de "Terk-i ʿışḳ eyle dėdüñ terk-i dil ü cān ėtdüm" mısrasında "eyle" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

60[a]'da "Men ḫarāb-ı bāde-yi ṣāf u ʿiẕār-ı sādeem" mısrasında "bāde" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

61[b]'de "Ėy Fużūlī ḳıl kemāl-i ʿaḳl kesbin yoḫsa men" mısrasında "ḳıl" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

66[b]'de "Fużūlī her cefā kim gelse ḫoşdur cāna cānāndan" mısrasında "gelse" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

68[a]'da silintiler olduğu için bu sayfada bulunan gazellerin bir kısmı sonradan bir başkası tarafından yazılmıştır.

72[a]'da "Ẕikri ile ḫoş geçür hemîşe zamānuñ" mısrasında "geçür" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

78[b]'de "Tā ki servüm başa başum üzre gāhī bir ḳadem" mısrasında "üzre" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

79[b]'de "Aldı gülzār içre ṣu ʿaks-i ʿiẕār-ı alüñi" mısrasında "ṣu" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

88[a]'da "Zemīne keyfe yuḥyi'l-arż yazmış ḫāme-yi sebze" mısrasında "yuḥyi" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

99[a]'da "Ḫırmen-i elṭāfuñ eṭrāfında olan ḫūşe-çīn" mısrasında "eṭrāfında" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Boşluklar: 66[a]'da "Ki baġrum ḳanına yėr ḳalmadı sīnemde peykāndan" mısrasının son iki kelimesi kısmen silinmiştir.

67[b]'de "'Işḳını āsān görüp oldum esīri ṭıfl iken" mısrasının ilk üç kelimesi; "Ėy Fużūlī ḫūblar vaṣlına eylersen heves" mısrasının ilk iki kelimesi; "Yėre düşmez her nė oḳ kim atsa ol ebrū kemān" mısrasının ilk kelimesi kısmen silinmiştir.

69[a]'da "Terk-i edeb ėtdüñ n'ola düşseñ naẓarumdan" mısrasında "n'ola" kelimesi silinmiş burada boşluk oluşmuştur.

69[b]'de "Tā sirişk-i dīde-yi Ferhādı gördi lāle-gūn" mısrasında "Ferhādı" kelimesi kısmen silinmiştir. Aynı sayfada "Tābiʿ olsun cümle-yi ʿālem senüñ fermānuña" mısrasında "cümle-yi ʿālem" tamlaması kısmen silinmiştir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Eyle ser-mestem ki idrāk ėtmezem dünyā nedür	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
Biz cihān maʿmūresin maʿnāda vīrān bilmişüz	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
Vefā her kimseden kim umdum andan yüz cefā gördüm	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
Ġayr ile her dem nėdür seyr-i gülistān ėttigüñ	Murabba	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri göñlümde nihān oldugın ol māh bilür	Gazel
Ėy cihān-dīde gözüm bunca ki çoḳ yaşuñ var	Gazel
Segridür cilveye ol serv semendin yeñemez	Gazel
Ḳāmetüñ serv [ü] yüzüñ gül-berg-i raʿnāsan gülüm	Gazel

6. Konya Müze Kütüphanesi, Nr. 406 (KN)

İstinsah Tarihi: h. Rebiülahir 984 (m. Haziran-Temmuz 1576).

Müstensih: Hüseyin bin Gülşenî Muallim Kâşî.

Boyut: 202x123, 150x78 mm.

Yaprak: 89.

Satır: 14.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı samanî.

Temmet Kaydı: "Temmetü'l-kitāb bi-ʿavni'l-meliki'l-vehhāb taḥrīren fī-tārīḫi şehri rebiʿu'l-āḫir sene 984

هر که خواند دعا طمع دارم
زانکه من بنده کنه کارم

el-faḳīrü'l-ḥaḳīr dāʿī Ḥüseyn bin Gülşenī muʿallim kāşī

İçindekiler: Gazeller 2[a]-82[b], Musammatlar 83[a]-88[b], Kıtalar 88[b], Rubailer 89[a].

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 2[a]'da 2, 89[a]'da 1 mühür bulunmaktadır.

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ʿışḳa eyler iḳtidā

Son: Ėy ẕātuña mümkināt burhān-ı vücūb
Ṣābit saña imtināʿ-ı imkān-ı ʿuyūb

Şāyeste-yi niʿmet-i ḥayāt-ı ebedī
Ervāḥ-ı maʿārifüñle ebdān-ı ḳulūb

Der-kenar: 2[b]'de 3. gazelin 6. beyti; 3[b]'de 6. gazelin 4. beyti; 8[b]'de 23. gazelin 7. beyti; 9[b]'de 27. gazelin 3. beyti; 11[b]'de 33. gazelin 5. beyti; 12[a]'da 35. gazelin 5. beyti; 13[a]'da 39. gazelin 4. beyti; 20[a]'da 64. gazelin 4 ve 6. beyti; 22[a]'da 71. gazelin 6. beyti; 23[b]'de 78. gazelin 3. beyti; 27[a]'da 90. gazelin 4 ve 6. beyti; 33[a]'da 114. gazelin 7. beyti; 35[b]'de 123. gazelin 3. beyti; 51[b]'de 181. gazelin 6. beyti; 62[b]'de 218. gazelin 4. beyti; 66[b]'de 233. gazelin 3. beyti; 67[a]'da 244. gazelin 3 ve 4. beyti; 67[b]'de 245. gazelin 3. beyti; 75[b]'de 264. gazelin 4. beyti; 79[a]'da 279. gazelin 4. beyti; 79[b]'de 283. gazelin 4 ve 5. beyti; 82[a]'da 292. gazelin 6. beyti; 82[b]'de 294. gazelin 6. beyti farklı bir yazı ile sayfa kenarına yazılmıştır.

Eksik Varak: Aldı gülzār içre ṣu ʿaks-i ʿiẕār-ı alüñi

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
75[b]-76[a]	"Aldı gülzār içre ṣu ʿaks-i ʿiẕār-ı alüñi" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Her gören ʿayb ėtdi āb-ı dīde-yi giryānumı" mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beyti eksiktir.

7. Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum Nr. 342 (M)

İstinsah Tarihi: h. 13 Zilhicce 990 (m. 8 Ocak 1583).

Müstensih: Hüseyin.

Boyut (dış): 179x120 mm.

Yaprak: 106.

Satır: 13.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı sarı.

Temmet Kaydı: "Tamām şod *Dīvān*-ı merḥūm mevlāna Fużūlī bi-tesvīdi'l-ʿabdi'l-faḳīr ḥüseyn şāgird-i mevlānā-yı meẕkūr …… taḫalluṣ tāriḫi 13 şehrü ẕilḥicce'l-ḥarām min şuhūri sene 990 der belde-yi maḥrūse-yi Baṣra……"

İçindekiler: Dibace 1[b]-8[b], Gazeller 8[b]-87[a], Musammatlar 87[b]-97[b], Kıtalar 97[b]-100[b], Rubailer 101[a]-105[b].

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1ª'da 3, 1ᵇ'de 1, 68ᵇ'de 1, 105ᵇ'de 2, 106ª'da 2 mühür bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: "Kahverengi meşin bir cilt içerisindedir."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1ª'da tarihler, bir beyt ile kitabın yazarını ve adını belirten bir yazı bulunmaktadır. 1ᵇ'de dibace başlamaktadır. Serlevha yoktur. Dibacenin üstünde besmele yer almaktadır.

Nüsha neme maruz kaldığı için kâğıtta renk değiştirmeler ve yıpranmalar görünmektedir. Cedvel kullanılmamıştır. Nüshada iki farklı yazı olduğu düşünülmektedir. Kanaatimiz bu yönde olmasına rağmen yazıdaki farklılığın kalemin açılmasından kaynaklanabileceğini de ihtiyaten belirtelim. 40ª'ya kadar birinci yazı, 40ª ile 45ᵇ arasında ikinci yazı, 46ª ile 46ᵇ arasında birinci yazı, 47ª ile 53ᵇ arasında ikinci yazı, 54ª'dan nüshanın sonuna kadar birinci yazı kullanılmıştır.

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefîne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi
Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

Düzeltmeler: 14ª'da "Aradan ėy şemʿ çıḫ bir güşe dut kim bu gėce" mısrasında "ėy şemʿ çıḫ" yerine "çıḫ ėy şemʿ" yazılmış daha sonra "çıḫ" üzerine "ḫ" (muahhar) harfi "ėy şemʿ" üzerine "m" (mukaddem) harfi konulmak sureti ile bu ikisinin yer değiştirmesi gerektiği gösterilmiş ve yanlış sıralama düzeltilmiştir.

18ª'da "ġāfil" kelimesi kenarda daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

65ᵇ'de "gezicek" kelimesi kenarda daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

84ᵇ'de "Hicrān gėcesin görgeç dūzaḫ elemin bildüm" mısrasında önce "cemʿ ėtmişken ġaflet" yazılmş daha sonra satır arasında "dūzaḫ elemin gördüm" olarak düzeltilmiştir.

86[b]'de "Baḳma her gonce-leb ü gül-ruḫa āh ėtme daḫı" "gonce-leb" atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
48b-49a	"Ḳıldı zülfüñ tek perīşān ḥālümi ḥālüñ senüñ" mısrasıyla başlayan gazelin ikinci beytinden sonrası eksiktir.	"Ḳıymaduñ sākin-i kūyuñ olana peykānuñ" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

8. Mısır/Kahire Millî Kütüphane, Türkçe Yazmalar Talat 53 (K)

İstinsah Tarihi: h. 992 (m. 1584).

Boyut (dış): 185x100 mm.

Yaprak: 99.

Satır: 12-13.

Yazı Türü: Talik.

Temmet Kaydı: "Temmetü'l-kitāb bi-ʿavni'l-meliki'l-vehhāb fī yevmi'l-cumʿa şehri rebīʿüṯ-ṯāni sene iṯnā ve tısʿīn ve tısʿamie"

İçindekiler: 1[b]-7[a] arasında Dibace, 7[a]-74[a] arasında Gazeller, 74[a]-84[b] arasında Musammatlar, 84[b]-91[a] arasında Kıtalar, 91[a]-97[b] arasında Rubailer bulunmaktadır.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1[a]'da 2, 1[b]'de 3, 97[a]'da 3, 98[b]'de 1 mühür bulunmaktadır. 98[a]'da bir temellük kaydı ile beraber 1019 tarihi yazılmıştır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüshanın bilgisayar kopyası fotokopiden hazırlandığı için maalesef 1[a]'da yer alan yazılar tam olarak okunamamaktadır. Kopya renksiz olduğu için serlevhanın ve cedvellerin renkleri hakkında bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak serlevha bulunduğunu ve nüshanın muntazam cedvelli olduğunu söyleyebiliriz.

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi
Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi,

Der-kenar: Sayfa kenarlarında bazı düzeltmeler yapılmıştır (ör. 18ª ṣubḥ temden: ṣoḥbetümden vb.). 20ª'da kenarda "Fuzûlî" dışında harfleri tam okunamayan bir iki kelime vardır. Muhtemelen fotokopi sırasında nüshanın kenarları kesilmiştir. 22ª'nın sayfa kenarında fotokopide sonları kesilmiş üç beyit yer almaktadır. 61ᵇ'de sayfa kenarında tam tespit edilemeyen birkaç kelime vardır. 86ª'nın kenarında beş beyitlik bir manzume vardır. 97ª'da mühürlerin altında dört beyitlik bir manzume vardır. 98ª, ejder redifli üç beytlik bir manzume ile başlamaktadır. Bu manzumenin altında 1015 tarihi bulunmaktadır. Aynı sayfada muhtelif şiir parçaları yer almaktadır. 98ᵇ'de muhtelif beyit ve kıtalar bulunmaktadır. 99ª'da bir beyt ve okunamayan bazı karalamalar vardır.

Düzeltmeler: 46ᵇ'de "Gerd-i naʿl-i bād-pāyüñ örte cismüm üzre ḫāk" mısrasında önce "gerd-i naʿlüñ bād-pāy" yazılmış daha sonra "gerd-i naʿl-i bād-pāyüñ" olarak satır arasında düzeltilmiştir.

68ª'da "Bizi çün çeng tek muʿtād ḳılduñ nāle-yi zāre" mısrasında "zāre" kelimesi atlanmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

79ᵇ'de "Kim batar cismine tende her tüg olmış bir tiken" mısrası "Kim batar cismine her bir nāvek olmış bir diken" şeklinde satır arasında tekrar yazılmıştır.

Boşluklar: 1ᵇ'de "emmā baʿd rāḳım-ı tesvīdāt-ı" ilk üç kelimenin olması gereken yerde boşluk vardır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
45b-46a	"Ėy meh menümle dūstlarum düşmen eyledüñ" mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	"Gelür ol serv-i sehī ėy gül ü lāle açıluñ" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Ġayr ile her dem nėdür seyr-i gülistān ėttigüñ	Murabba	*Leylâ vü Mecnûn*

9. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Nr. 749 (T1)

İstinsah Tarihi: h. 1 Rebiülahir 995 (m. 11 Mart 1587).

Boyut: 195x130 mm.

Yaprak: 192.

Satır: 13.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı sarı.

Temmet Kaydı: "Temmetü'l-kitāb el-melikü'l-vehhāb fī tārīḫi ġurreti şehrü rebīʿü'l-āḫir sene 995"

İçindekiler: Dibace 1[b]-7[b], Kasideler 8[b]-74[a], Gazeller 75[b]-165[a], Musammatlar 165[b]-166[a], Kıtalar 166[b]-184[a], Rubailer 184[a]-192[b].

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1[a]'da biri silinmiş, biri bozulmuş ikisi sağlam toplam dört adet mühür ile "hümayun" başlıklı bir temellük kaydı vardur.

Katalogdaki Açıklama: "Cetveller kırmızı. Miklepli kahverengi deri cilt."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1[b]'de ve 75[b]'de serlevha için yer bırakılmış fakat serlevha yapılmamıştır. Nüshada bölüm başlangıçları müzehheb, gerisi kırmızı cedvellidir. Söz başları kırmızı mürekkeble yazılmıştır. 8[b]'de kaside başlangıcında mavi, kırmızı, sarı serlevha vardır. 75[b]'de gazeller başlamaktadır. İlk gazel farklı bir yazı ile yazılmıştır. Nüshanın birçok yerinde satır sonları sıkışık yazılmıştır.

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad o mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi sükkān-ı…

Son:
Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum boyuña ṣabr u ḳarārum gėtdi
Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

Der-kenar: 7[a]'da "Aʿra'l-ḳażāyā ʿani'l-intāci manṭıḳuhū" mısrasında "manṭıḳuhū" kelimesi cedvel içine sığmadığı için cedvel dışına yazılmıştır.

22[a]'da "Beyżasın ḳoynında ḥıfẓ ėtmiş olup ġam-ḫˇār gül" mısrasında "ġam-ḫˇār" kelimesi cedvel dışına yazılmıştır. Redif olan "gül" ise atlanmıştır.

28[a]'da "Umardum nūr-ı raḥmet rūzi oldı şemʿ-i ruḫsārun" mısrasında "ruḫsārun" kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

60[a]'da "Fesād u iḫtilāfı devr merfūʿ ėtdi erkāndan" mısrasında "erkāndan" kelimesinin bir kısmı cedvel dışına yazılmıştır.

72[a]'da "Cihān bir cism anuñ ḥükm-i revānı fi'l-meṡel-i cāndur" mısrasında "cāndur" kelimesinin bir kısmı cedvel dışına yazılmıştır.

111[b]'de "Göz yıġup ṣalmış ḥabāb-ı ḫūn bināsıyçün esās" mısrasında "esās" kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

116[a]'da "Girmedin tīġuñ senüñ ortaya ḳaṭʿ olmaz nizāʿ" mısrasında "nizāʿ" kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

159[a]'da "Ki dem düşdükçe açdurmaz mańa göz eşk ṭuġyānı" mısrasında "ṭuġyānı" kelimesi cedvel dışına yazılmıştır. Aynı sayfada"Raḳam ėtdügiyçün ėl oḳıyup bilür oldı rāz-ı nihānumı" mısrasında "nihānumı" kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

Düzeltmeler: 25[a]'da "Dutdı dest-i nāle-yi maẓlūm devrān dāmenin" mısrasında "nāle" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

55[b]'de "Sipihr-i nā-muvāfıḳ devri cevr-i bī-şumār eyler" mısrasında "devri" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Boşluklar: 43[b]'de "Olur mihr-i ḥāżır şeb-i zāc-ı muẓlem" mısrasında "olur" kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

44[a]'da "Gāh Ẕekeryā gibi çekmiş cefālar bıçḳıdan" mısrasında "gibi çekmiş" kelimeleri, üzerlerindeki leke münasebeti ile net okunamamaktadırlar.

141[a]'da "Men ġarīb-i milk rāh-ı vaṣl pür-teşvīş ü mekr" mısrasında "milk rāh-ı" kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

149[b]'de "Ḳarardur āftābı sāye çekseń perde ruḫsāre" mısrasında "çekseń" kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Āferīn ėy ṣāniʿ-i ten perver-i cān āferīn	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*
Yā menbaʿa'l-mekārim ü yā maʿdene'l-vefā	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*
Zihī kāmil ki ʿaḳl-ı nüktedān derkinde ḥayrāndur	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	**Türü**
Ḳāmetüñ serv [ü] yüzüñ gül-berg-i raʿnāsan gülüm	Gazel

10. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar C 1924 (P)

İstinsah Tarihi: h. Cemaziyelahir 997 (m. Mayıs 1589).

Boyut: 28x18,5-17x10.

Yaprak: 377+?.

Satır: 13.

Yazı Türü: Nesih-Talik.

Ketebe Kaydı: "Tamām şod kitāb-ı Leylī vü Mecnūn-ı Fużūlī be-tārīḫ-i cemāẕiyye'l-āḫir sene 997"

İçindekiler: 2[a]-10[a] Kırk Hadîs, 10[b]-51[b] *Matlaʿu'l-İʿtikād*, 51[b]-56[b] Nişancı Paşaya Mektup, 1[b]-89[b] *Leylā vü Mecnūn*, 90[b]-103[a] Muammalar, 103[a]-104[a] Muammayat-ı Türki, 105[b]-112[b] *Sıhhat u Maraz*, 113[b]-131[a] *Rind ü Zāhid*, 132[a]-141[b] *Beng ü Bāde*, 142[a]-144[a] Kaside Dibacesi, 144[a]-188[b] Farsça Kasideler, 190[a]-199[a] Arapça Kasideler, 200[b]-233[a] Türkçe Kasideler, 234[a]-237[b] Türkçe *Dîvân* Dibacesi, 238[b]-292[a] Türkçe *Dîvân*, 293[a]-297[b] Farsça *Dîvân* Dibacesi, 298[a]-377[a] Farsça *Dîvân*.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 188[b]'de ve 234[a]'da farklı iki temellük kaydı vardır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1[b]'de ortada başlayıp 57[a]'ya kadar kenarda devam eden *Leylā vü Mecnūn* 57[a]'dan itibaren hem ortada hem de kenarlarda devam etmiş ve 89[b]'de tamamlanmıştır. *Leylā vü Mecnūn*'un sonunda (89[b]) tamamlanma tarihi vardır: 997.

Farsça kasideler 144[a]'nın kenarında başlamaktadır. Dibace Farsçadır. Farsça, Arapça ve Türkçe kasideler arasında birer sayfa boşluk bırakılmıştır.

292[a]'dan sonra sayfa numaralarında bir karışıklık olmuştur. Sol sayfanın ortasındaki numaralama yanlıştır. Bu sebeple sol üst köşedeki numaralara dikkat edilmesi gerekir.

Külliyatın başından sonuna kadar metin hem ortaya hem de kenarlara yazılmıştır. *Leylā vü Mecnūn* dışındaki metinlerin sonunda tarih bulunmamaktadır. Nüsha yer yer tamir görmüştür. Mecmuada Arapça metinler nesih ile Farsça ve Türkçe metinler ise talik ile yazılmıştır.

Her sayfada ortada 13 satır vardır. Kenarlarda genellikle 12 beyit bazı sayfalarda ise 11 beyit bulunmaktadır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
250b-251a	"Āh eyledügüm serv-i ḫırāmānuñ içündür" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Ḫam ḳad ile ağlaram ol ṭurre-yi ṭarrārsuz" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.

11. Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Nr. 1912 (S_1)

İstinsah Tarihi: h. 999 (m. 1590).

Boyut: 230x140-210x100 mm.

Yaprak: 219.

Satır: 17 (değişik)

Yazı Türü: Talik.

Temmet Kaydı: "Tamām şod *Dīvān*-ı Türkī-i efṣaḥu'l-fuṣaḥā mevlānā Fużūlī sene 999"

İçindekiler: *Leylā vü Mecūn* 1[b]-96[a], Türkçe Kasideler 97[b]-136[b], Dibace 137[b]-142[a], Gazeller 143[a]-201[a], Musammatlar 201[a]-208[a], Kıtalar 208[a]-213[b], Rubailer 213[b]-219[b].

Beng ü Bāde 1[b]-14[a] (der-kenar), Nişancı Paşaya Mektup 14[b]-18[a] (der-kenar), Farsça Kasideler 18[a]-80[b] (der-kenar), *Rind ü Zāhid* 81[a]-101[a] (der-kenar)

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1[a]'da ikisi yıpranmış 4 mühür vardır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 137[b]'de serlevha için yer bırakılmış fakat serlevha yapılmamıştır. Cedveller müzehhebdir.

Baş: Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā
Bahār gülşene gėydürdi ḥulle-yi ḫaḍrā

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi
Ḫāk oldum her yañā ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

Der-kenar: 117[b]'de "Yine deşt ser-sebzdür faṣl-ı ḫurrem/Cihān bī-tekellüf tekellüfde ʿālem" matlalı kasideden önce "Ėy rehber-i ṭālibān-ı dergāh-ı ʿAlī" mısrası ile başlayan Farsça bir dörtlük bulunmaktadır.

Düzeltmeler: 104[b]'de "Feżā-yı bār-gāh-ı ʿadlinüñ āʿyān-ı maḳbūli" mısrası silinmiş daha sonra yeniden yazılmıştır. Bu yazının farklı bir elden çıkmış olduğu kanaatindeyiz.

141[b]'de "mecālis ü meḥāfilde istidʿā-yı istiʿdād" ifadesindeki "istidʿā" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

143[a]'da "Niṣār-ı şefḳatüñdür kim olur iẓhār-ı ḥamdüñ-çün" mısrasında "niṣār" kelimesi yerine önce "nişān" yazılmış daha sonra üzeri çizilerek "niṣār" olarak düzeltilmiştir.

143[b]'de "Ḫīn-i daʿvā-yı nübüvvet müddeʿī ilzāmına" mısrasında "nübüvvet" yerine önce "mahabbet" yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden "nübüvvet" olarak düzeltilmiştir. Bu düzeltmenin bir başkası tarafından yapılmış olması muhtemeldir. Aynı beytin ikinci mısrası "Cāhil iken ėl kemāl-i ʿilm bes burhān saña" şeklinde yazılmış daha sonra "kemāl-i ʿilm bes burhān saña" kısmının üzeri çizilerek "senüñ ʿilmüñ yėter burhān saña" şeklinde düzeltilmiştir. Bu düzeltmenin de bir başkası tarafından yapıldığını düşünüyoruz.

Aynı sayfada "Bāḳī-yi muʿciz nė ḥācet dīn-i Ḥaḳ iṣbātına" mısrasında "dīn" kelimesi yerine "emr" yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden "dīn" olarak satır arasında düzeltilmiştir.

Aynı sayfada "Sensen ol ḥātim ki refʿ ėtmiş cemīʿ-i ḥākimi" mısrasında "cemīʿ-i" kelimesi yerine önce "tamam-ı" yazılmış daha sonra kırmızı kalemle üzeri çizilerek "ṭ" notuyla birlikte satır arasında "cemīʿ-i" olarak düzeltilmiştir.

Aynı sayfada "Māh-ı nevdür yoḫsa sen ḳılduḳda seyr-i āsmān" mısrasında "ḳılduḳda" yerine "ėtdükde" yazılmış daha sonra üzeri çizilerek "ḳılduḳda" olarak düzeltilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi bu sayfadaki düzeltmelerin bir başkası tarafından farklı bir nüsha kullanılarak yapıldığı kanaatindeyiz.

155[b]'de "Nė beñzer ol mańa derdi anun taḳrīre ḳābildür" mısrasında "taḳrīre" kelimesi yerine önce "dermāna" yazılmış daha sonra üzeri çizilerek "taḳrīre" şeklinde düzeltilmiştir. Bu düzeltme farklı bir yazı ile yapılmıştır.

160[b]'de "Sākin-i künc-i ġamuñ seyr-i gülistān istemez" mısrasında "künc" yerine "ḫāk" yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden "sahh" notuyla birlikte "künc" olarak düzeltilmiştir.

162[b]'de yanlış eşleştirilen mısraların noktalı çizgi ile doğru eşleşmeleri yapılmıştır.

183[b]'de "Sańa mı ḳaldı çekmek her zamān bir yār hicrānın" "zamān" yerine önce "ṭaraf" yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden "zamān" olarak düzeltilmiştir.

193[a]'da metin içerisinde atlanan "Ġāyet-i zühd ü veraʿ zāhid viṣāl-i ḥūr ise/Vechi yoḫ menʿ ėtmegüñ ḥūrī-liḳālardan meni" mısrası cedvele bitişik cep yapılarak içine yazılmıştır.

201[b]'de mısralar yanlış eşleştirilmiş daha sonra noktalı çizgi ile düzeltilmiştir.

210[b]'de "Nuṭḳı insān olur ammā özi insān olmaz" mısrasında "nuṭḳı" kelimesinin altına "sözi" yazılmıştır.

Boşluklar: 126[a]'da "Sürūr ehline zencīr-i taʿalluḳ hey'et-i cisri" mısrasında "cisri" kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

134[b]'de "Devr ṭavr-ı dil-küşā kilkinden ėtmiş iktisāb" mısrasında "ṭavr-ı dil-küşā" kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

166[b]'de "Dėr meh-i bedrdür engüşt-i nübüvvetden şaḳ" mısrasında "nübüvvetden" kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

177[b]'de "Özine ṣohbetümi ʿār bilüpdür bilübem" mısrasında "bilübem" kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır. Ancak bu kelime redif olduğu için eksikliği bir sorun yaratmamaktadır.

184[b]'de "Ki Ḥaḳ nėçün ṣalupdur cennete meyḫāne evbāşın" mısrasında "ṣalupdur" kelimesinin "sad" harfinin olması gereken yerde boşluk vardır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
101b-102a	"Saçma ėy göz eşkden göñlümdeki odlare ṣu" mısrasıyla başlayan kasidenin yirmi ikinci beytinden sonrası eksiktir.	"Münşī-yi ḳudret ki çekmiş ḫāme-yi ḥikmet-nigār" mısrasıyla başlayan kasidenin on üçüncü beytinden öncesi eksiktir.
142b-143a	Dibaceden sonra boş bir yaprak vardır.	"Zihī ẕātuñ nihān u ol nihāndan māsivā peydā" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
143b-144a	"Ėy melek-sīmā ki senden özge ḫayrāndur saña" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Baḥr-i ʿışḳa düşdüñ ėy dil leẕẕet-i cānı unut" mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.

12. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Nr. 748 (T_2)

İstinsah Tarihi: h. 1 Rebiülevvel 1000 (m. 17 Aralık 1591).

Müstensih: Mahmud b. Şâh Muhammed-i Erdebilî.

Boyut: 220x135 mm.

Yaprak: 17.

Satır: 14

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı.

Temmet Kaydı: "Temmet bi-ʿavni'llāhi ve ḥüsni tevfīḳıhi ʿalā yedi ʿabdi'l-faḳīr Maḥmūd ibn Şāh Muḥammed-i Erdebilī ġafara'llāhu lehu veli vālidihümā fî ġurreti şehrü rebīʿu'l-evvel sene elf"

İçindekiler: Dibace 1[b]-5[b], Gazeller 6[b]-87[a], Musammatlar 87[b]-96[b], Kıtalar 96[b]-102[b], Rubailer 102[b]-107[a] sayfaları arasında bulunmaktadır.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1[a]'da 1, 44[b]'de 1, 50[a]'da 1 mühür bulunmaktadır.

Minyatürler: 1[a], 6[a], 27[a], 41[a], 63[a], 69[a], 72[b] sayfalarında yer almaktadır.

Katalogdaki Açıklama: "Serlevha müzehhep, cetveller yaldızlı. İçinde 7 minyatür vardır. Kitabın kenarlarını kurt yemiştir."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Vişne çürüğü bir cild içindedir. Kapağın içi ebruludur. Dibace başlangıcında ve gazellerin başlangıcında iki ayrı serlevha vardır.

1[a]'da kitabın ismi yer almaktadır. Sayfa numaralarında bir hata oluşmuştur. 89. yapraktan 91. yaprağa atlanmıştır. Bu yanlışlığa rağmen, karışıklığa sebebiyet vermemek için, nüshadaki numaralara tabi olunmuştur.

Baş: Ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i siḥr-āferīne ki sefīne-yi sükkān-ı…

Son:
Ruḫsāruña ʿayb ėtme nigāh ėtdügümi
Gözyaşı töküp nāle vü āh ėtdügümi
Ėy pādişeh-i ḥüsn teraḥḥum çaġıdur
ʿAfv eyle ki bilmişem günāh ėtdügümi

Der-kenar: 9[a]'da sayfa kenarında "Cemaleh" başlığı ile Arapça bir cümle yazılmıştır. 19[b]'de sayfanın kenarında Arapça bir ibare yazılıdır. 22[a]'da sayfa kenarında tam okunamayan bir ibare vardır.

20[a]'da redif kelimesi; 21[a], 55[a], 75[a], 100[a]'da kafiye kelimesi; 23[a], 83[a]'da kefiye ve redif kelimeleri cedvel içine sığmadığı için cedvel dışına yazılmıştır. 56[a]'da "ḥakīm" redifli gazelin 6 beyti cedvel içine, bir beyti ise kenara yazılmıştır. 64[a]'da "ṣaḳın" redifli gazelin bir beyti atlanmıştır. Kenarda bu gazelle aynı redifli ancak başka nüshalarda rastlamadığımız: "Ėy ki bir

dem meni cevrüñle ėtme pāy-māl/Ėy ḥabīb-i nūr-ı ʿaynum āh u zārumdan ṣaḳın" beytine yer verilmiştir.

72[b]'de minyatürün altında farklı bir yazı ile Arapça dört satırlık bir ibare yazılıdır.

107[b]'de Arapça muhtelif manzum parçalar vardır.

108[b]'de Fasrça bir beyit vardır.

Düzeltmeler: 15[a]'da "Sen nė nūr-ı pāksen ėy maẓhar-ı ṣunʿ-ı İlāh" mısrasında "ṣunʿ" yerine "nūr" yazılmış satır arasında "ṣunʿ" kelimesi de kaydedilmiştir.

19[a]'da "Nė münāsib ki ḳılam bir nice nādān ile baḥṣ" mısrasında "ḳılam" kelimesi satır arasında bir daha yazılmıştır.

21[b]'de "Ṣarf ėder her laḥẓa biñ biñ lü'lü'-i şehvār ṣubḥ" mısrasında "biñ biñ" ikilemesinde kelimelerden biri atlanmış daha sonra satır arasında "yüz" kelimesi eklenmiş böylece ikileme "yüz biñ" olarak değişmiştir.

29[b]'de "Başa dem düşdükçe taḳṣīr eylemez eyler meded" mısrasında ilk üç kelime kusurlu yazılmış daha sonra satır arasında "başuma düşdükçe" olarak yine hatalı düzeltilmiştir. Aynı sayfada "Ki dāyim ġarḳa-yı gird-āb-ı eşk-i çeşm-i pür-ḫūndur" mısrasında "çeşm" kelimesi satır arasında yazılmıştır.

40[b]'de "Temennā-yı bihişt ü meyl-i gülzār-ı İrem ḳılmaz" mısrasında "gülzār" kelimesi hatalı yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

41[b]'de "Ḫıştlar tek bir biri üzre ciger pergālesin" mısrasında "pergālesin" kelimesi "pergālesi" yazılmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

47[b]'de "Gelür olsañ ḳıluram ferş-i rehüñ perde-yi çeşmüm" mısrasında "çeşmüm" kelimesi önce "çeşm" yazılmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

63[b]'de "Çāre umdum laʿl-i şīrīnüñden eşk-i telḫüme" mısrasında "umdum" kelimesi metin içerisinde "buldum" yazılmış daha sonra sayfa kenarında "umdum" olarak düzeltilmiştir.

68[a]'da "Şifā luṭf ėt dil-i bīmāra laʿl-i nūş-ḫandüñden/İyen hem olma ėy bī-derd ġāfil derd-mendüñden" matlalı gazelin makta beyti kenarda yer almaktadır.

70[a]'da "Tā göründi ṣafḥa-yı ḥüsnüñde ḫaṭṭuñ reşkden" mısrasında "ḫaṭṭuñ" kelimesi atlanmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

71[a]'da "Ėy Fużūlī ẕevḳ-ı derd-i ʿışḳa noḳṣān ḥayfdur" mısrasında "ḥayfdur" kelimesi yerine "olmasun" yazılmış daha sonra "ḥayfdur" olarak sayfa kenarında düzeltilmiştir.

80[a]'da "Pāy-bend-i luṭf olup bir yėrde sākin bulmadum/Deşt-i ḥayretde tereddüdden yorulmış göñlümi" beytinin yanında "görmedüm" yazılmıştır. Bu kelimenin neyin alternatifi olarak yazıldığı nüshada açık değildir. Fakat ilk mısranın sonunda yer alan "bulmadum" kelimesi yerine TD'de "görmedüm" farkı kayıtlıdır. Dilçin de "görmedüm" farkının daha doğru olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple kenarda yer alan bu düzeltmenin "bulmadum" kelimesinin alternatifi olduğu söylenebilir. Ancak metin içerisindeki "bulmadum" kelimesi de silinmemiştir. Bu durumda birkaç varsayımda bulunabiliriz. Bu düzeltme ya başkası tarafından yapılmıştır ya müstensih örnek nüshasında yer alan iki farkı korumuştur ya da müstensih, istinsah ettiği metni başka bir nüsha ile karşılaştırmış ve bu farkı oradan aktarmıştır. Düzeltme yazısı müstensihin yazısından pek farklılık göstermemektedir. Bu durumda ilk seçenek elenmektedir. Öbür iki seçenekten hangisinin geçerli olduğunu söylemek hayli zordur. Burada bir hususa daha dikkat etmek gerekmektedir. Bu beyitten önceki beyit "görmedüm" kelimesini içermektedir: "Ḫançer-i bī-dād ile her dem urar zaḫm üzre zaḫm/Hīç bir dem görmedüm oñmış oñulmış göñlümi". "görmedüm" kelimesinin fizikî yakınlığı, müstensihin bu kelimeyi yanlış beyit karşısına yazdığını da düşündürmektedir.

81[b]'de "Dėrler ki var Vāmıḳ u Mecnūn ʿaceb degül" mısrasında "Vāmıḳ" yerine "ʿāşıḳ" yazılmış daha sonra satır arasında "Vāmıḳ" olarak düzeltilmiştir. Aynı sayfada "Çekersen ėy muṣavvir ṣūretin ol meh-veşüñ ammā" mısrasında fazladan "nā-geh" yazılmış daha sonra üzeri çizilmek sureti ile düzeltilmiştir.

87[b]'de mısralar yazlış eşleştirilmiş daha sonra noktalı çizgi ile düzeltilmiştir. Aynı sayfada "Yār ḫod ḳılmaz ḥarīm-i vaṣlına maḥrem meni" mısrasında "vasluña" yazılmış sayfa kenarında "vaṣlına" olarak düzeltilmiştir.

89[a]'da "Zemīn sebz ü hevā cān-baḫş u gülşen rāḥat-efzādur" mısrasında "cān-baḫş" yerine "ḫürrem" yazılmış daha sonda mısra üzerinde düzeltilmiştir.

99[b]'de "İstemen nādān mañа ger virse genc-i sīm ü zer" mısrasında "ger virse nādān mañа" şeklinde yazılmış daha sonra "mukaddem" ve "muahhar" sembolleri kullanılarak "nādān mañа ger virse" olarak düzeltilmiştir.

104[a]'da "Tedrīc ile vaṣluñ aña dermān eyler" mısrasında "tedrīc" yerine "tecrīd" yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

105[a]'da rubainin ilk mısrası olarak kaydedilen ve yanlışlığı açık "Ḳılup ḫurşīd-i ḫırman matlaʿı ümmīd gerdūnın" mısrası kenarda "Zāhid mey-i nābdandur ikrāh ġalaṭ" olarak düzeltilmiştir.

Boşluklar: 4[a]'da "Bī-hūde taʿarrużdan nė biter li'llāhi'l-ḥamd" ifadesinde "li'llāhi'l-ḥamd" kelimeleri kısmen silinmiştir.

12[b]'de "Zāhidā sen ḳıl teveccüh gūşe-yi miḥrāba kim" mısrasında "sen" kelimesinin üzerinde mürekkep lekesi olduğu için kısmen okunabilmektedir.

33[a]'da "Sevgendler bu bābda pīr-i muġān içer" mısranda "sevgendler" kelimesinin ilk hecesinin üzerinde leke vardır.

93[b]'de "Hem Fużūlī ʿışḳ u ʿāşıḳlığı meşhūr olmadın" mısrasında "ü ʿāşıḳlığı" kelimelerinin bulunması gereken yerde boşluk vardır. Aynı sayfada "Çāre ḳıl kim boldı cānum asru efgāruñ senüñ" mısrasında "asru efgāruñ senüñ" kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

97[b]'de "ʿĀriyetden özüñe ḳılma ḳamer tek zīnet" mısrasında "ʿāriyetden" kelimesinin "nun" harfi dışındaki harfleri silinmiş ve burada bir boşluk oluşmuştur.

99[b]'de "Kim ʿıvażsız māla nādāndan taṣarrufdur vebāl" mısrasında "nādāndan taṣarrufdur vebāl" kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

100[a]'da "Mażmūnı ẕevḳ-baḫş u serīʿu'l-ḥuṣūl ola" mısrasında "ü serīʿu'l-ḥuṣūl ola" kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

101[b]'de "Nūr-ı feyżinden hilāl-i ḳadrüñ efzūn olmadın" mısrasında "nūr-ı feyżinden" kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

102[a]'da "Felek-i sifle ḳılur miḥnet ü ġam pā-māli" mısrasında "-māli" ifadesi kısmen silinmiştir.

104[b]'de "Terk-i edebin zevālden eyle ḳıyās" mısrasında "zevālden" kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
46b-47a	"Sāḳiyā mey ṣun ki dām-ı ġam-durur huş-yārlıġ" mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden sonrası eksiktir.	"Miḥnet-i ʿışḳ ėy dil āsāndur dėyu çoḫ urma lāf" mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Cān vėrme ġam-ı ʿışḳa ki ʿışḳ āfet-i cāndur	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
Eyle ser-mestem ki idrāk ėtmezem dünyā nedür	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

13. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Nr. 2681 (S_2)

İstinsah Tarihi: h. 1002 (m. 1593).

Boyut: 230x180 mm.

Yaprak: 76.

Satır: 16.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı sarı.

Temmet Kaydı: "Temmet *Dīvān*-ı efṣaḥu'l-fuṣaḥā ve emlaḥu'ş-şuʿarā ḥażreti mevlānā Fużūlī-yi Baġdādī ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-ʿazīz sene 1002"

İçindekiler: Dibace 1[b]-6[a], Gazeller 6[b]-64[a], Musammatlar 64[a]-66[b], Kıtalar 66[b]-70[a], Rubailer 70[a]-72[b] sayfaları arasında bulunmaktadır.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1[a]'da 2 mühür, 1 temellük kaydı bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: "Kahverengi meşin bir cilt içerisindedir."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Zahriyenin a yüzünde kitabın ismi ile bir beyit ve bir kıta bulunmaktadır:

Eger yārüm benümle yār olursa
Nė ġam baña cihān aġyār olursa

Bu mektūbum kebūter-veş açup per
Uçup seyr eylesün bir demde çarḫı

Ėrişdür menzil-i maḳṣūda yā Rabb
Bi-ḥaḳḳı ḥażreti maʿrūf-ı kerḫi raḥmetu'llāhi ʿaleyh

Zahriyenin b yüzünde Türkçe bir kıta vardır:

Ėy efendi çoḳ görme bir kitāb ṭālibe
Gül varāġın ṣaḳınurken ėrer bülbül firḳate

Bād-ı ṣarṣar esdi yüzdi çün gülistān zīnetin
Baḫş ḳılmaz bāġbānuñ ʿömr ėrdi laʿnete

Bende-yi Hasan

1[a]'da "kebikeç" yazısı, bir kıta ile bir beyit vardır. 1[b]'de dibace vardır ve serlevhalıdır. Sadece 1[b] ve 2[a]'da cedvel kullanılmıştır. *Dîvân*'ın geri kalanı cedvelsizdir. Ayetler ve söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Ėy feyż-i vücūd şāhid-i cūd saña
Ve'y şāhid-i cūd her nė mevcūd saña
Ümmīd-i ḳabūl iʿtimād-ı keremüñ
Merdūduñı ėtmiş yine merdūd saña

Der-kenar: 73[b]'de Farsça mensur bir metin vardır.

Düzeltmeler: 1[b]'de "sefîne-yi ümmīd" tamlamasında "ümmīd" kelimesi satır arasına yazılmıştır. Aynı sayfada "fünūn-ı şiʿri mażmūn" ifadesinde "mażmūn" kelimesi satır arasına yazılmıştır.

2[b]'de "rūz-ı ezelden kilk-i ḳażā" ifadesinde "ḳażā" kelimesi satır arasına yazılmıştır.

3[b]'de "cemʿ olup muḳteżā ẓuhūr-ı āṯār" ifadesinde "olup" kelimesi satır arasına yazılmıştır. Aynı sayfada "ėy sebze-yi nev-bahār-ı ḥüsn-ʿibāret" ifadesinde "nev-bahār" kelimesi satır arasına yazılmıştır.

4[a]'da "ve bu vāsıṭadan bünye-yi istiʿdād-ı kemālüñ raḫne bula" ifadesi metin içerisinde atlanmış daha sonra sayfa kenarına yazılmış ve altına "sahh" notu düşülmüştür.

6[a]'da "Tüseddidü minhāce'l-vüṣūli ile'l-ʿulā" mısrasında "vüṣūli ile'l-ʿulā" kelimeleri sayfa kenarına yazılmıştır. Aynı sayfada "ʿAyb bāşed heme cā maṭraḥ-ı medd-i naẓareş / Gerded ez gerd-i ḥased dīde-yi inṣāfeş ḳūr" beyti; "ṣayḳal-i iḥsānla" ifadesi ve "ġubārın götüre va'llāhu'l-müʿīn" ibareleri sayfa kenarına yazılmıştır. Düzeltmelerin yapıldığı yerlerde ve düzeltmenin başında Arap rakamları kullanılmıştır.

11[b]'de "Gelse ʿālī-ḳadrler faḳr ehli durmaḳdur edeb" mısrasında "ehli" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

12[a]'da "ʿAks-i rūyuñ ṣuya ṣalmış sāye zülfüñ topraġa" mısrasında "ṣuya" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Aynı sayfada "Kilk-i ḳudret levḥ-i sīnemde seni ḳılmış raḳam/Eyleyüp maḥbūblar mecmūʿasından intiḫāb" beyti metin içinde atlanmış daha sonra sayfa kenarına yazılmıştır.

15[b]'de "Yorılur eylese ol serv-i ḫırāmān ile baḫṣ" mısrasında "serv" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

16[b]'de "Dut ki Çīn milkini dutduñ Hindden alduñ ḫarāc" mısrasında "milkini" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

18[b]'de "Laʿl ü gevher çoḳ lebüñ tek laʿl-i gevher-bār yoḫ" mısrasında "tek" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

21[a]'nın sayfa kenarında "Ṣabūḥ içün mańa dürd-i mey-i şebāne yėter/ Eṣer ki var ḫarāb olmaġa bahāne yėter" matlalı gazelle aynı redif ve kafiyede bir beyit yer almaktadır. Ancak bu beyit S2 ile beraber sadece TT'nin sayfa kenarında farklı bir yazı ile yer almaktadır: "İrāde-yi ḫāṭır-ı cānānı gözlerem yoḫsa/Fenā-yı düşmene bir āh-ı ʿāşıḳāne yėter"

21[b]'de "Ten-i zārumda derd-i ʿışḳ gün günden füzūn olmāk" mısrasında "gün" kelimesi; "Gözüm kim baġrumuñ ḳanın töker pergāle pergāle" mısrasında "töker" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

23[b]'de "Zāhid-i bī-ḫod nė bilsin ẕevḳını ʿışḳ ehlinüñ" mısrasında "bī-ḫod" kelimesi önce "ḫod" yazılmş daha sonra satır arasında "bīn" eklenmek sureti ile "ḫod-bīn" şekline dönüştürülmüştür.

25[b]'de "Sirişküm gör meni ėy ebr özüñden kem ḫayāl ėtme" mısrasında "ėy" ünlemi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

28[b]'de "Gitse başum şemʿ tek mümkin degül ifşā-yı rāz" mısrasında "degül" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

30[b]'de "Ḳıyās ėt şemʿden vehm eyle çerḫuñ inḳılābından" mısrasında "eyle" kelimesi; "Kim ol baş almaġa ḳaṣd ėtmeyince tāc-ı zer vėrmez" mısrasında "almaġa" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. "Bu rūşendür ki nem āyīneden zengār kem ḳılmaz" mısrasında "nem" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında "āb" şeklinde eklenmiştir.

31[a]'da "Ḫāk-i reh ėtdi ʿāşıḳ-ı miskīni ol heves" mısrasında "ėtdi" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

31[b]'de "Ol ġamzeden göñül eger isterseñ iltifāt" mısrasında "eger" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

34[b]'de "Yėtmek olmaz lafẓ-ı cān-baḫşuñla aġzuñ sırrına" mısrasında "cān" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

51[b]'de "Ki maʿlūm ola derd ehline ḳabrüm ol ʿalāmetden" mısrasında "ḳabrüm" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

53[b]'de "Bildi kim ḫāk-i reh oldum etegin dutmaḳ içün" mısrasında "etegin" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

55[b]'de "Dem-be-dem cānumı ėy derd ü belā incitmeñ" mısrasında "ėy derd ü belā cānumı" yazılmış sonra "m" ve "ḫ" harfleri kullanılarak kelimelerin sıralaması düzeltilmiştir.

56[a]'da "Serv ü gül neẕẕāresin n'eyler sańa ḫayrān olan" mısrasında "n'eyler" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

58[b]'de "Ruḫsāre noḳṭa olmaḳ resm-i ḫaṭ olmasaydı" mısrasında "noḳṭa" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında "noḳṭa" yerine "üzre" yazılmıştır. "Müştāk-ı ṭāḳ-ı ebrūñ eksük baḳar hilāle" mısrasında "ṭāḳ" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

59[b]'de "Oyunda şāh berāber degül piyāde ile" mısrasında "degül berāber" yazılmış daha sonra mukaddem-muahhar harfleri kullanılarak sıralama düzeltilmiştir.

61[a]'nın sayfa kenarında yazan kelime kesildiği için okunamamaktadır. Ancak başındaki işaretten bir düzeltme olduğu anlaşılmaktadır.

61[b]'de "Ġamum pinhān dutardum men dėdiler yāre ḳıl rūşen" mısrasında "dėdiler" kelimesi; "Ėy olan sākin-i mescid nė bulupsan bilmen" mısrasında "mescid" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

62[a]'da "Sipihr-i pür-kevākibden degül derde deva mümkin" mısrasında "degül" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. "Perde çek çihreme hicrān güni ėy ḳanlu sirişk" mısrasında önce "çihreme hicrān güni" yazılmış daha sonra satır arasında "hicr güni çeşmüme" olarak düzeltme yapılmıştır.

63[a]'da "Rāh-ı ʿışḳ içre mańa ancaḳ fenā maḳṣūd idi" mısrasında "ancaḳ" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
7b-8a	"Ėy olup miʿrāc burhān-ı ʿulüvv-i şān sañа" mısrasıyla başlayan gazelin sekizinci beytinden sonrası eksiktir.	"Ġam diyārında ecel peyki güẕār ėtmez mañа" mısrasıyla başlayan gazelin son beytinden öncesi eksiktir.
26b-27a	"Sülūk-i faḳr eṭvārum meẕāḳ-ı ʿışḳ ḥālümdür" mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	"Girüp mey-ḫāneye muġ meşrebiyle kim ki ḫū eyler" mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.

14. Vatikan Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Koleksiyonu Vat. Turco 47 (V)

İstinsah Tarihi: h. Cemaziyelahir 1004 (m. Şubat 1596).

Boyut: 205x140mm.

Yaprak: 91.

Satır: 14-15.

Yazı Türü: Nesih.

Temmet Kaydı: "Temmet *Dīvān*-ı Fużūlī raḥmetu'llāhi ʿaleyh fī evāḫiri şehri cumāẕiyye'l-āḫir ʿalā yedi eż'afi'n-naḫīf Aṣlan bin Naẓar Dādiyānī fī sākinü Dādiyān meşhūrun be-nezd-i ḳalʿa-yı ʿāmine sene erbaʿa ve elf"

İçindekiler: Gazeller 1b-76b, Musammatlar 76b-84a, Kıtalar 84a-88b, Rubailer 88b-90a.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1a'da 1, 90a'da 14, 90b'de 4, 91a'da 1 adet mühür bulunmaktadır. 90a'da temmet kaydının altında üç adet temellük kaydı vardır.

1a'da muhtelif yazılar vardır. Nüshada dibace yoktur. Serlevha ve cedvel de bulunmamaktadır.

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ʿışḳa eyler iḳtidā

Son: Feryād ki ʿışḳ bī-ḳarār ėtdi meni
Derd ü ġamla zār u nizār ėtdi meni
Ḫāk-i ser-i kūyuñda ġubār ėtdi meni
Ser-geşte vü ḫār u ḫāksār ėtdi meni

Der-kenar: 90[b]'de Şems-i Tebrizi'ye ait bir gazel vardır. Aynı sayfada muhtelif yazılar bulunmaktadır. 91[a]'da tütünle ilgili bir dörtlük onun altında da şarab başlıklı bir dörtlük bulunmaktadır. 91[b]'de mensur bir metin bulunmaktadır.

Düzeltmeler: 2[b]'de "Ḥükemā fırḳa-yı dūn felsefe cemʿ-i süfehā" mısrasındaki "felsefe" yerine "ḳılmaġa" yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Kelimenin üzeri çizilmediği ve yazı farklı olduğu için düzeltmenin bir başkası tarafından yapıldığını söyleyebiliriz. Düzelten kişi muhtemelen "sin" harfini "mim" okuduğu için "fe"yi "kaf", ikinci "fe"yi de "gayn" harfine dönüştürmüştür.

14[a]'da "'Arż-ı ruḫsār ėt bugün ėy meh güm olsun gökde gün" mısrasında "olsun" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

14[b]'de "Nuṭḳum dutulur ġonce-yi ḫandānuñı gör geç" mısrasında "ġonce" kelimesi yerine başka bir kelime yazılmış daha sonra üzeri çizilerek "ġonce" kelimesi kaydedilmiştir. Aynı sayfada "Çoḳ ʿışḳa heves ėdeni gördüm ki hevāsın" mısrasında "ʿışḳa" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasına yazılmıştır.

19[a]'da "Eşer ki var ḫarāb olmaġa bahāne yėter" mısrasında "var" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

23[a]'da "Ve'y serv nė ḫoş cān alıcı ʿişvelerüñ var" mısrasında "ḫoş" kelimesi atlamış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

25[a]'da önce "N'ola ger ṣāḥib-i keşf bir ʿömrdür ḫalvet çeker" şeklinde yazılan mısrada "ger" kelimesinin üzeri çizilmiş ve satır arasına "ise" eklenerek mısra "N'ola ṣāḥib-i keşf ise bir ʿömrdür ḫalvet çeker" şeklinde düzeltilmiştir.

26[a]'da "Maña düşvārdur ol ger saña āsān görünür" mısrasında "ger" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

29[b]'de "Fiġān kim baġrımuñ ol lāle ruḫ ḳan olduġın bilmez/Ciger pergālesinde dāġ-ı pinhān olduġın bilmez" mısralı gazelin satır arasına Farsça bir mısra yazılmıştır.

30ª'da "Fenā milkine çoḳ ʿazm ėtme ėy dil çekme zaḥmet kim" mısrasında "çekme" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

33ª'da "Bu nė dīndür Allāh Allāh büte secde vācib olmış" mısrası önce "Bu sözde büte secde vācib olmış" şeklinde yazılmış daha sonra "Bu sözde Allāh Allāh büte secde vācib olmış" olarak satır arasında değiştirilmiştir.

34ª'da "İḥtiyāṭ ėt yanmasun nā-geh ḳuru yanında yaş" mısrasında "nā-geh" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

42ᵇ "Ki başumdan gidüpdür sāye-yi serv-i ḫırāmānuñ" mısrasında "sāye" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

43ª'da "Ḳılma gözden çihre vü ḫālüñ nihān kim ḳılmaya" mısrasında "ḳılma" kelimesi atlanmış daha sonra mısranın başına eklenmiştir.

44ᵇ'de mısralar yanlış eşleştirilmiş daha sonra noktalı çizgi ile doğru eşleşme gösterilmiştir.

45ª'da "Kim bu dergehde muḳarrerdür ʿazīz olmaḳ ẕelīl" mısrasında "muḳarrerdür" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

56ᵇ'de "Ḥarīṣ eyler meni pendüñ meẕāḳ-ı ʿışḳa ėy nāṣiḥ" mısrasında "'ışḳa" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

61ᵇ'de "Ḳanda olsañ ṭaleb-i devlet-i dīdār eyle" mısrasında "ṭaleb" kelimesi "ṭamaġ" şeklinde yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

64ª'da "Su vėrür her ṣubḥ-dem göz yaşı tīġ-ı āhuma" mısrasında "ṣubḥ"-kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

82ª'da "Cāndadur ṣubḥ-ı ezelden mihr-i ruḫsāruñ senüñ" mısrasında "mihr-i ezelden" yazılmış daha sonra "mihr"in üzeri çizilerek "ṣubḥ" yazılmıştır.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Eyle ser-mestem ki idrāk ėtmezem dünyā nedür	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
Yandı cānum hecr ile vaṣl-ı ruḫ-ı yār isterem	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

15. Millî Kütüphane, Tokat Müzesi Koleksiyonu 60 Mü 68 (TT)

İstinsah Tarihi: h. 1 Muharrem 1004 (m. 6 Eylül 1595).

Müstensih: Abbas b. İmankulu.

İstinsah Yeri: Şemahî (Dağıstan)

Boyut: 225x133-176x85.

Yaprak: 89.

Satır: 19.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Samanlı kâğıt.

Ketebe Kaydı: "Temmetü'l-kitābi emlaḥu'ş-şuʿarā ve efṣaḥu'l-büleġā ve efżalü'l-füżelā ve evżaḥu'l-ʿurefā ve ekmelü'ẓ-ẓurefā aʿnī mevlānā-yı fāżıl monlā Fużūlī-yi Baġdādī yevmü'l-erbaʿā min evveli muḥarremi'l-ḥarām sene erbaʿa ve elf fī beldeti'ş-Şemāhi ḫumiyet ʿani'l-āfāti ve't-terāḫī ʿalā yedi eżʿafi ʿıbādu'llāhi'l-muḥtāc ilā raḥmeti'llāhi'l-meliki'l-ġanī ʿAbbās bin İmāmḳulı ʿufiye ʿanhümā ……"

İçindekiler: Kasideler 1[b]-11[a], Dibace 11[b]-15[b], Gazeller 15[b]-74[a], Musammatlar 74[b]-81[b], Kıtalar 82[a]-85[b], Rubailer 85[b]-89[a].

15[b]-17[a] (der-kenar) *Beng ü Bāde*.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1[a]'da 1, 23[b]'de 1, 67[b]'de 1 adet Millî Kütüphane mührü bulunmaktadır. 1[a]'da 1 temellük kaydı vardır.

Katalogdaki Açıklama: "Serlevha ve mihrabiye laciverdi müzehhep ve mülevven cetveller yaldızlı. Yıpranmış vişne rengi meşin cilt."

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1[a]'da "sabit" başlıklı bir beyit ve "fiyatı 40 guruş" yazısı bulunmaktadır. Kaside ve dibace başlangıcı serlevhalıdır.

Baş: Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā
Bahār gülşene ġeydürdi ḫulle-yi ḫaḍrā

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum ġetdi
Baḫdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum ġetdi

Ḫāk oldum u her yañа ġubārum ġetdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum ġetdi

Der-kenar: 19[a]'da metin içerisinde atlanan

Ėy kemān-ebrū raḳībe vėrme ġamzeńden naṣīb
Oḳ atarsań ṭaşa peykānuń gerekmez mi sańa

beyti sayfa kenarına yazılmıştır.

20[a]'da

Ṣubḥ ṣalup mihr-i ruḫuńdan niḳāb
Çıḫ ki temāşāya çıḫa āftāb

matlalı gazel farklı bir el yazısı ile tahminimizce farklı bir örnek nüsha kullanılarak kenara yazılmıştır. Nüshada "Şeb ki miftāḥ-ı meh-i nev ola gencīne-ġüşā" mısrası ile başlayan gazelin ilk iki beyti bulunurken "Ḳılsa vaṣluń şāmumı ṣubḥa berāber yoḫ ʿaceb" mısrası ile başlayan gazelin de ilk iki beyti bulunmamaktadır. Yukarıda matla beytini verdiğimiz gazel ise sıralamada bu iki gazelin arasında bulunan 8 gazelden biridir. Öbür 7 gazel bu nüshada bulunmadığı için eksik yaprak olduğunu söyleyebiliriz. Muhtemelen nüshayı okuyan birisi bu gazeli müstensihin atladığını düşünerek kenara yazmıştır. Bu gazeli kenara yazan kişi ile 21[a]'da kenarda "Nābī"ye ait

Bir zamān biz daḫı hem-ṣoḥbet-i cānāne idük
Güline bülbül idük şemʿine pervāne idük

matlalı gazeli yazan kişi aynı kişidir.

28[a]'da

Ṣabūḥ içün mańa dürd-i mey-i şebāne yėter
Eṣer ki var ḫarāb olmaġa bahāne yėter

matlalı gazelle aynı redif ve kafiyede bir beyit vardır. Ancak bu beyit S2 ile beraber sadece TT'nin sayfa kenarında farklı bir yazı ile yer almaktadır:

İrāde-yi ḫāṭır-ı cānānı gözlerem yoḫsa
Fenā-yı düşmene bir āh-ı ʿāşıḳāne yėter

Muhtemelen sayfa kenarına öbür eklemeleri yapan kişi bu beyti de farklı bir nüshadan buraya aktarmıştır.

54b'de

Ėy kemān-ebrū şehīd-i nāvek-i müjgānuńam
Bulmışam feyż-i naẓar senden senüń ḳurbānuńam

matlalı gazelin yanında kenarda farklı bir yazı ile Gölpınarlı'da da bulunan bir beyit yazılmıştır:

Ilda bir ḳurbān keserler ḫalḳ-ı ʿālem ʿıyd içün
Dem-be-dem sāʿat-be-sāʿat ben senin ḳurbānuñam

Bu beytin farklı bir el yazmasından buraya aktarıldığı kanaatindeyiz.

74[a]'da sayfa kenarında farklı bir yazı ile dört mısra kaydedilmiştir. Mısra sonları kesildiği için bu yazı tam olarak okunamamıştır.

77[a]'da sayfa kenarında farklı bir yazı ile

Dün sāye ṣaldı başuma bir serv-i ser-bülend
Kim ḳaddi dil-rubā idi reftārı dil-pesend

Güftāre geldi nā-geh açup laʿl-i nūş-ḫand
Bir piste gördüm anda töker rīze rīze ḳand

Ṣordum meger bu dürc-i dehendür dėdüm dėdi
Yoḫ yoḫ devā-yı derd-i nihānuñ-durur senüñ

bendiyle başlayan müseddese nazire olduğunu varsaydığımız bir manzume vardır. Son bendini okuyamadığımız için kime ait olduğunu söylemek oldukça güçtür.

77[b]'de sayfa kenarında farklı bir yazı ile aynı müseddesin bir bendine yer verilmiştir.

86[a]'da sayfa kenarında "Mey şevḳı olupdur maña ʿādet ėy şeyḫ" ve "Bir āb u hevādur eşk-i germ ü dem-i serd" mısraları ile başlayan iki rubai vardır.

87[a]'da sayfa kenarında "Kūyuñda senüñ nė ṭaşa kim urdum baş" mısrası ile başlayan bir rubai bulunmaktadır.

88[a]'da sayfa kenarında "Hem-dem gör aḫan sirişk-i alümni benüm" mısrası ile başlayan bir rubai bulunmaktadır.

89[a]'da sayfanın üstünde "Hüsrev" başlığı ile iki adet dörtlük yer almaktadır. Sayfanın sağ kenarında "Li-Mevlânâ Fuzûlî Gazel-i Fârsî" başlığı altında Fuzûlî'nin Farsça "çerā" redifli gazeline yer verilmiştir. Bu gazelden sonra "velehu" denerek geçiş yapılmış fakat altındaki gazele bağlanma imkânı olmayan bir beyit verilmiştir. Bu beytin altında Fuzûlî'nin bir başka Farsça gazeli vardır. Bu gazelden sonra "Rubâî-yi Fuzûlî" başlığı atılmış ve burada Farsça bir rubai ile bir beyit yazılmıştır.

89[b]'de Saib ve Nabi'ye ait beyitlerle kime ait olduğunu bilmediğimiz bazı beyitler bulunmaktadır.

90[a]'da kitabın sahibi torununun doğum tarihini kayda geçirmiştir.

Düzeltmeler: 4[a]'da "Devām-ı ḥüsn-i ḳabūl u ṣebāt-ı resm-i vefā" mısrası önce "Devām-ı ṭavr-ı tecellī ṣebāt-ı resm-i vefā" şeklinde kaydedilmiş daha sonra satır arasında "tecellī" kelimesinin üzerine "sahh" notuyla beraber "tecemmül" yazılmıştır.

4[b]'de "İste peykānın göñül hecrinde şevḳum sākin ėt" mısrasında "peykānın" kelimesinin sonu önce "kef" ile yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında "nun" olarak düzeltilmiştir.

6[a]'da önce mısraların sıralaması yanlış yapılmış daha sonra noktalı çizgilerle hangi mısraların birlikte olmaları gerektiği gösterilmiştir. Aynı sayfada "Nė şek ki aḫdı bevādīde barmaġından su" mısrasında önce "aḫdı" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

9[b]'de "Ḥükm içün şimdi Süleymāna virildi ḫātem" mısrası "Ḥükm-i Süleymāna şimdi virildi ḫātem" olarak kaydedilmiş, bir bozukluk olduğu düşünülmüş olacak ki kenarda "Ḥükmle şimdi Süleymāna virildi ḫātem" şeklinde düzeltilmeye çalışılmıştır.

25[a]'da "Ol müşg-bū ġazāle iḫlāṣum eyle vāżıḥ" mısrasında "iḫlāṣ" yazılmış daha sonra satır arasında "sahh" notuyla birlikte "iḫlāṣum" olarak düzeltilmiştir.

32[a]'da "'Āşıḳ-ı ṣādıḳ menem Mecnūnuñ ancaḳ adı var" mısrasında "adı" kelimesi tam okunamadığı için kenara tekrar yazılmıştır.

38[a]'da

> Kūh-kenden görünür kūhda āṯār henūz
> Ol nė beñzer mańa anuñ eṯeri var henūz

beytinde birinci mısradaki "henūz " ve ikinci mısradaki "ol" kelimeleri silinmiş sonra bir başkası tarafından tekrar yazılmıştır.

41[b]'de "Cān u dil bir ʿömrdür tīġuñ-çün eylerler cedel" mısrası "Cān u dil bir ʿömrdür tīġuñ-çün eyler şitāb cedel" şeklinde yazılmış daha sonra "şitāb" kelimesinin üzeri çizilmiştir.

45[a]'da önce mısraların sıralaması yanlış yapılmış daha sonra noktalı çizgilerle hangi mısraların birlikte olmaları gerektiği gösterilmiştir.

59[a]'da "Ġam uġurlar ʿışḳ bāzārında naḳd-i ʿömrümi" mısrasında "bāzārında" kelimesi yerine önce "yolunda" yazılmış daha sonra satır arasında "bāzārında" olarak düzeltilmiştir.

62[a]'da "Doḳunur ṭaʿne oḳı ḳaşuñ ucından yaya" mısrasında "ṭaʿne" kelimesi yerine önce "gamze" yazılmış daha sonra satır arasında "bedel" notuyla birlikte "ṭaʿne" olarak düzeltilmiştir.

75[a]'da "Çıḫardı sebze vü gül ḫākdan çoḳ laʿl ü fīrūze" mısrası "Çıḫardı ḫākdan sebzeler çoḳ laʿl ü fīrūze" şeklinde kaydedilmiş daha sonra "sebzeler" kelimesinin üzerine "çün" yazılmıştır.

76[b]'de "Nė devr-i gerdiş-i gerdūn menüm murādum ile" mısrası önce "Nė gerdiş-i gerdūn-ı dūn benüm murādum ile" şeklinde kaydedilmiş daha sonra "gerdūn" kelimesinin üzeri çizilerek altına "felek" yazılmıştır.

Boşluklar: 1[b]'de "Bu ẕevḳ ṣaldı Züleyḫā-yı lāleye bir şevḳ" mısrasında "bu ẕevḳ" kelimeleri kısmen silinmiş burada boşluk oluşmuştur.

2[a]'da "Yazıldı muhmel ü muʿcem aña ḥurūf-ı hecā" mısrasında "muʿcem aña ḥurūf-ı hecā" kelimeleri silinti sebebi ile tam okunamamaktadır.

2[b]'de "ḫayāl-i maḥż ṣanup kāyinātı nergis-i mest" mısrasında "ṣanup" kelimesi kısmen silinmiştir.

3[a]'da "Henūz perdeye aʿyānı çekmedin esmā" mısrasında "çekmedin" kelimesi ksmen silinmiştir.

23[b]'de "Size yoḫ cihān içre imkān-ı ṣāliṣ" mısrasında "ṣāliṣ" kelimesi silinmiştir.

24[a]'da "Nāle-yi zārum Fużūlī ḫoş gelür ol gül-ruḫa" mısrasında "nāle" kelimesi silinmiştir.

29[b]'de "Mańa ol rişteyi ejder ḳılan bilmen nė efsūndur" mısrasında "efsūndur" kelimesi silinmiştir.

31[b]'de "Mey içmedin açılmaz imiş bāb-ı maġfiret" mısrasında "mey" kelimesi silinmiştir.

34[b]'de "Anuñ tek ābnūs oḳ lāyıḳı fūlād peykāndur", "Senüñ ʿaksüñ alan fūlād gözgüler firāvāndur", "Perīler ṭāʿatiyçün ḫātem-i ḥükm-i Süleymāndur" mısralarının sonu kazıntı veya silinti sebebi ile okunamamaktadır.

55[b]'de "Mey içüp aġyār ile seyr-i gülistān eyleyen" mısrasında "gülistān" kelimesi silinmiştir.

56[a]'da "Felek ʿışḳuñda ol ġāyetde ey meh muẓṭarib olmış" mısrasının ilk dört kelimesi kısmen silinmiştir.

63[b]'de "Ḫoş kāmil-i zamānsen aḥsent bu kemāle" mısrasında "ḫoş" kelimesi kısmen silinmiştir.

76[a]'da "Dutaram bir yār men hem ʿömr taḳṣīr ėtmese" mısrasında "bir yār men" kelimeleri silinmiştir.

87[b]'de "Düşvārdur olmazsa refīḳuñ tevfīḳ" mısrasında "tevfīḳ" kelimesi silinmiştir.

88[a]'da

> Efġāndur işüm serv-i ḫırāmānuñ içün
> Ḳandur cigerüm ġonce-yi ḫandānuñ içün

ilk mısrada "içün", ikinci mısrada "ḫandānuñ" kelimeleri kısmen silinmiştir.

88[b]'de "Öz ḳanumı eylerem özümle daʿvā" mısrasında "ḳanumı eylerem" kelimeleri leke altında kaldığı için kısmen okunabilmektedir.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	**Eksik Kısım**	
19b-20a	"Şeb ki miftāḥ-ı meh-i nev ola gencīne-ġüşā" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Ḳılsa vaṣluñ şāmumı ṣubḥa berāber yoḫ ʿaceb" mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Āh kim bir dem felek re'yümle devrān ėtmedi	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

16. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 5162 (S3)

İstinsah Tarihi: h. 1006 (m. 1598).

Müstensih: İbni Emir Fakîhü'l-Hemedânî.

Boyut: 200x135,140x80 mm.

Yaprak: 16.

Satır: 13.

Yazı Türü: Talik.

Ketebe Kaydı: "Temmetü'l-kitāb bi-ʿavnu'llāhi Teʿālā ve ḥüsni tevfīḳ ʿalā yedi kātibi ʿabdi'l-müznib ilā muḥtācı raḥmeti'llāhi ʿalā ibni Emīr Faḳīḥü'l- Hemedānī ġafera ẕünūbehu ve setera ʿuyūbehu fî-tārīḫi sene sitte baʿde'l-elf mine'l-hicriyye'n-nübuvvetiyye fî-medīnetü'ş-Şāmı şerīf 1006"

İçindekiler: Gazeller 1[b]-84[b], Musammatlar 84[b]-94[b], Kıtalar 94[b]-99[b], Rubailer 99[b]-106[b].

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 51[b]'de bir adet mühür bulunmaktadır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüsha suya ve neme maruz kaldığı için kâğıt renginde değişiklikler meydana gelmiştir. Nüsha, muhtemelen, dağıldığı için tamir görmüş ve tekrar toplanmıştır. Sayfa numaraları bu tamirden sonra verildiği için sayfalar yerinde görülse de gazeller birbirini takip etmemektedir. Nüshada dibace yoktur. Gazel başlangıcında serlevha bulunmaktadır. Nüsha muntazam cedvellidir.

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ʿışḳa eyler iḳtidā

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

Der-kenar: Ön kapağın iç kısmında üzerinde tarih bulunan bir eşya listesi vardır.

106[b]'de temmet kaydının yanındaki boşluğa Arapça bir dua yazılmıştır.

Düzeltmeler: 36ª'nın kenarında, metinde "Kim vėrse cān yoluñda bulur ḫāk olup maḳām" şeklinde yer alan mısra "Kim vėrse cān yoluñda bulur ḫāk-i maḳdemüñ" şeklinde düzeltilmiştir. TD ve G de bu ikinci şekli tercih etmişlerdir. Yazı farklı olduğu için bu düzeltmenin daha sonra başkası tarafından, bir başka nüsha ile karşılaştırma yapılarak meydana getirildiğini söylemek mümkündür.

37ᵇ'de "Kār-ger düşmez ḫadeng-i ṭaʿne-yi düşmen mańa" mısrasındaki "ṭaʿne" kelimesi yerine "nāvek" yazılmış daha sonra bu kelimenin üzeri çizilerek kenara "ṭaʿne" yazılmış ve hata düzeltilmiştir. Hem mevcut kelimenin üzeri çizilerek yapıldığı için hem de aynı yazı kullanıldığı için bu düzeltmenin müstensih tarafından yapıldığı söylenebilir.

38ª'da "ʿĀşıḳa şevḳuñla cān vėrmek igen müşkil degül" mısrasındaki "vėrmek igen" S3'te "vėrmegin" yazılmış daha sonra kenarda "vėrmekligin" olarak düzeltilmiştir. Bu ikisi de doğru değildir. Muhtemelen "igen" kelimesindeki "elif" harfi "vėrmek" kelimesindeki "kef" ile çok yakın yazıldığı için müstensih bunları birleşik görmüş ve öyle de yazmıştır. Ancak bu durumun vezinde hata doğurduğunu anlayan birisi bu kusuru kelimenin nüshadaki anlamını koruyarak gidermeye çalışmıştır.

55ª'da "Her kimüñ devr-i ḳamerde ṭāliʿi fīrūz olur" mısrasında "fīrūz" kelimesi önce "mevzūn" yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden satır arasında "fīrūz" olarak düzeltilmiştir.

72ª'da "Sādedür ḫaṭṭuñ ḫayālinden żamīrüm defteri" mısrasında "ḫaṭṭuñ" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında onun yerine "ḫāl" yazılmıştır.

95ᵇ'de "Feyż-i cūduñ ḳıldı eşk-i ḫˇārumı dürr-i şemīn" mısrasında "ḳıldı" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Boşluklar: 10ᵇ'de

> Esīr-i ġurbetüz biz senden özge āşnāmuz yoḫ
> Ayaġuñ kesme başuñ-çün bizüm miḫnet-serālardan

beyti çizgi hâlinde kısmen silinmiştir.

84[b]'de "Nemlü eşkümden zemīn memlū ünümden āsmān" mısrasında "nemlü" kelimesi üzerindeki lekeden dolayı net okunamamaktadır.

Zaman Zaman Müracaat Edilen Nüshalar

Metin tesisinde esas alınan nüshaların tereddütlerimizi tam gideremediği durumlarda başvurduğumuz bu nüsha grubu ağırlıklı olarak tarihsiz yazmalardan oluşmaktadır. Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanı Nil Baydar'ın 16. yüzyılda istinsah edilmelerini mümkün gördüğü bu nüshalardan (S4 ve sonrasındaki S kodlu tarihsiz nüshalar) esas nüsha grubunun tam çoğunluk sağlayamadığı, diğer neşirlerle farklı okumalar sunduğu veya sağlanan okumalardan emin olamadığımız hâllerde yararlandık. 16. yy.daki kasideli nüsha sayısı sınırlı olduğundan, aynı hâllerde KS kodlu nüshaların kaside kısmına başvurduk. Bu grup nüshaların okuma farkları esas nüsha grubuyla birlikte müracaat edilen yerler bakımından dipnotta gösterilmiştir.

1. Staatsbibliothek Zu Berlin Preuss. Kulturbesitz Orientabteilung, Ms. or. oct. 3651 (BN)

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ʿışḳa eyler iḳtidā

Son: من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم
هر دو کردیم به اظهار هنر کام طلب

یافتیم از دو کرم پیشه مراد دل خویش
او زر از شاه عجم من نظر از شاه عرب

İçindekiler: 2b-70b Gazeller, 70b-75a, 76a-76b Musammatlar, 75a-75b Mukattaʿlar,75b Rubailer, 77a Farsça *Dîvân*'dan bir rubai ve bir kıta.

Varak: 77.

Satır: 14.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. 12 Rebiülevvel 999 (m. 8 Ocak 1591).

Müstensih: Abdülvehhâb el-Hicâzî.

Boyut: 241x161, 154x84 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
33b-34a	"Rāz-ı ʿışḳuñ ṣaḫlaram élden nihān éy serv-i nāz" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Çarḫ her ay başına ṣalmış ḳaşuñdan bir ḫayāl" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Cān vérme ġam-ı ʿışḳa ki ʿışḳ āfet-i cāndur	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
آسودهٔ کربلا بهر حال که پست	Rubai	Farsça *Dîvân*
من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم	Kıta	Farsça *Dîvân*

2. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 307 (TN)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gétdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gétdi

Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gétdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gétdi

İçindekiler: 1b-9a Dibace, 9b-107a Gazeller, 107b-119a Musammatlar, 119b-127b Mukattaʿlar, 127b-135a Rubailer, 135b-152b *Beng ü Bâde*.

Varak: 135.

Satır: 12.

Yazı: Talik.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Biz cihān maʿmūresin maʿnāda vīrān bilmişüz	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönlümde nihān olduğın ol māh bilür	Gazel
Ėy cihān-dīde gözüm bunca ki çoḳ yaşuñ var	Gazel
Segridür cilveye ol serv semendin yeñemez	Gazel
Dehr bir menzil ḥalāyıḳ kārbānı pīş imes	Gazel

3. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 1337 (TZ)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yańa ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler: 1b-8b Dibace, 9a-88b Gazeller, 88b-99a Musammatlar, 99a-105a Mukattaʿlar, 105a-114a Rubailer, 114b-129b *Beng ü Bâde*.

Varak: 114.

Satır: 12.

Yazı: Talik.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
8b-9a	Dibacede yer alan "ماثم حصاد الكلام عظيمت" mısrasından sonrası eksiktir.	"اشرقت من فلک البهجت شمس و بها" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
36b-37a	"Sāḳiyā cām dut ol ʿāşıḳa kim ḳayġuludur" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Ẕevḳ şevḳıyla cihān ḳaydın çeken zaḥmet çeker" mısrasıyla başlayan gazelin son dört beytinden öncesi eksiktir.

59b-60a	"Milk-i ḥüsnüñ böyle ẓālim pādişāhı olmaġıl" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Ėy ruḫuñ ḳıble-yi cān ḫāk-i derüñ Kaʿbe-yi dil" mısrasıyla başlayan gazelin son beytinden öncesi eksiktir.
64b-65a	"Her ḥabāb-ı eşküme bir ʿaks ṣalmış peykerüm" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Şemʿ-i şām-ı firḳatem ṣubḥ-ı viṣāli n'eylerem" mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
68b-69a	"Ėy gėyüp gül-gün dem-ā-dem ʿazm-i cevlān eyleyen" mısrasıyla başlayan gazelin ilk altı beytinden sonrası eksiktir.	"Dūst bī-pervā felek bī-raḥm devrān bī-sükūn" mısrasıyla başlayan gazelin son altı beytinden öncesi eksiktir.
75b-76a	"Ramażān oldı çeküp şāhid-i mey perdeye rū" mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.	"Meni cāndan uṣandurdı cefādan yār uṣanmaz mı" mısrasıyla başlayan gazelin son beş beytinden öncesi eksiktir.
104b-105a	"Ėy ki ʿālemde maḥabbet adını meẓmūm ėdüp" mısrasıyla başlayan kıtanın ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	"Doġrulıġ ile iste ʿulüvv-i maḳām kim" mısrasıyla başlayan kıtanın son beytinden öncesi eksiktir.

4. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Nr. 3944 (S4)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son:

Ėy feyż-i vücūd şāhid-i cūd sañа
Ve'y şāhid-i cūd her nė mevcūd sañа

Ümmīd-i ḳabūl iʿtimād-ı keremüñ
Merdūduñı ėtmiş yine merdūd sañа

İçindekiler: 1b-9a Dibace, 9b-110b Gazeller, 110b-115a Musammatlar, 115aMukattaʿlar, 115a Rubailer.

Varak: 115.

Satır: 11.

Yazı: Talik.

Boyut: 234x140, 120x70 mm.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Eyle ser-mestem ki idrāk ėtmezem dünyā nedür	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

5. Süleymaniye Kütüphanesi, Darülmesnevi Nr. 408 (S5)

Baş: Cāna cinān müjdesin yetürdi…

Son: Ėy Fużūlī ḳadümüz ḳıldı felek ḫam yaʿni
Vaḳtidür çıḫmaġa dünyā ḳapusından egilüñ

İçindekiler: 1b-6a Dibace, 6b-78b Gazeller, 78b-83a Musammatlar, 83a-83b Mukattaʿlar, 83b-84a Rubailer.

Varak: 84.

Satır:12-14.

Yazı: Talik.

Boyut: 240x147, 185x90 mm.

Eksik Varak:

Varak	Eksik Kısım
1b	Baş tarafta eksik varak yok gibi görünmesine rağmen dibacedeki "cāna cinān müjdesin yėtürürdi" ifadelerinden öncesi nüshada eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم	Kıta	Farsça *Dîvân*
آسودهٔ کربلا بهر حال که پست	Rubai	Farsça *Dîvân*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
از سبقت صوری خلافت مقصود	Rubai

6. Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Nr. 236 (S_6)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler:1b-6a Dibace, 6b-73a Gazeller, 73a-82b Musammatlar, 82b-89a Mukattaʿlar, 89a-95a Rubailer.

Varak: 95.

Satır: 14.

Yazı: Talik.

Boyut: 174x110, 129x73 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
64b-65a	"Tā sirişk-i dīde-yi Ferhādı gördi lāle-gūn" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beş beytinden sonrası eksiktir.	"Gör sirişküm şeb-i hicrān dėme kim ḳandur bu" mısrasıyla başlayan gazelin son dört beytinden öncesi eksiktir.
70b-71a	"Ėy vücūd-ı kāmilüñ esrār-ı ḥikmet maṣdarı" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beş beytinden sonrası eksiktir.	"Āyīne sėver cāndan ruḫsāre-yi cānānı" mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Eyle ser-mestem ki idrāk ėtmezem dünyā nedür	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
Girībān oldı rüsvālıġ elinden çāk dāmen hem	Murabba	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Nevā vü sāz ile mey nūş ėdenler dil-rübālardur	Gazel

7. Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Nr. 45 (S7)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler: 1b-7a Dibace, 7b-80b Gazeller, 80b-90a Musammatlar, 90a-96a Mukattaʿlar, 96a-103a Rubailer.

Varak: 13.

Satır: 14.

Yazı: Talik.

Boyut: 132x88, 103x70 mm.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Biz cihān maʿmūresin maʿnāda vīrān bilmişüz	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
ʿIşḳ derdi ėy muʿālic ḳābil-i dermān degül	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	**Türü**
Mihri göñlümde nihān olduğın ol māh bilür	Gazel
Ėy cihān-dīde gözüm bunca ki çoḳ yaşuñ var	Gazel
Ḳāmetüñ serv [ü] yüzüñ gül-berg-i raʿnāsan gülüm	Gazel
Dėyem cenāb-ı ḥażrete yevmü'ṣ-su'āl eger	Kıta

8. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 4407 (S8)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler: 1b-4a Dibace, 4b-70b Gazeller, 71a-76b Musammatlar, 78a-79b Mukattaʿlar, 77a-77b, 80a-82aRubailer.

Varak: 85.

Satır: 17.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. Şevval 1242 (m. Mayıs 1827).

Boyut: 140x80, 226x140 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
3b-4a	Dibacedeki "ṣūret-i cemʿiyyetin cemʿ ėdüp rişte-yi redîfe" ifadesinden sonrası eksiktir.	Dibacedeki "*Burīde bād zebānī ki der-fażā-yı süḫan*" mısrasıyla başlayan kıtanın son iki mısrasından öncesi eksiktir
76b-77a	"Perīşān-ḥālüñ oldum ṣormaduñ ḥāl-i perīşānum" mısrasıyla başlayan murabbanın ilk üç bendinden sonrası eksiktir.	Eksik varaktan sonrası "Ḫayl-i ġamuñ ėtdi naḳd-i ʿömrüm tārāc" rubaisi ile başlamaktadır.
77b-78a	"Ėy şehd-i lebüñ sözi şekervār leẕīẕ" mısrasıyla başlayan rubaiden sonrası eksiktir.	"Ḫamd-i bī-ḥad dem-be-dem ol mübdiʿ-i eşyāya kim" mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beyti eksiktir.

9. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 4741 (S9)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefîne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler: 2a-8b Dibace, 9b-91a Gazeller, 91a-100b Musammatlar, 100b-107b Mukattaʿlar, 107b-115a Rubailer.

Varak:124.
Satır: 14.
Yazı: Talik.
Boyut: 186x115, 142x75 mm.
Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
9b-10a	"یا من احاط علمک الاشیاء کلها" mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	"اشرقت من فلک البهجة شمس و بها" mısrasıyla başlayan gazelin son beytinden öncesi eksiktir.
49b-50a	"Olmaz oldı görüp aḥvālümi ėl ḫūblara ʿāşıḳ" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Cān vėrür rāyiḥa-yıtürbet-i pāküñ ėy pāk" mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
ʿIşḳ derdi ėy muʿālic ḳābil-i dermān degül	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönlümde nihān olduġın ol māh bilür	Gazel
Ėy cihān-dīde gözüm bunca ki çoḳ yaşuñ var	Gazel

10. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 7117 (S_{10})

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son:
Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler: 1b-7a Dibace, 8b-89a Gazeller, 89a-94b Musammatlar, 94b-102a Mukatta'lar, 102a-106b Rubailer.

Varak: 16.

Satır: 12.

Yazı: Rika ve Talik.

Boyut: 166x106, 130x75 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
59b-60a	"Muḫālif devrden gül-gün şarābı ḳana degşürdüm" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Hicrān ile yanar gėceler rişte-yi cānum" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
72b-73a	"Ḫoşdur ėy gün ṭāli'üñ kim düşdüñ ol ḫāk-i dere" mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Ėy vücūd-ıkāmilüñ esrār-ı ḥikmet maṣdarı" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Eyle ser-mestem ki idrāk ėtmezem dünyā nedür	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
Cān vėrme ġam-ı 'ışḳa ki 'ışḳ āfet-i cāndur	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Ġoncesin gül bülbülün ḳatline peykān eylemiş	Gazel

11. Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa Nr. 414 (S11)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son:

چون خاك كربلاست فضولی مقام من
نظمم به هر كجا كه رسد حرمتش رواست

زر نيست و سيم نيست و گهر نيست و لعل نيست
خاك است شعر بنده ولی خاك كربلاست

İçindekiler: 1b-8a Dibace, 8b-102a Gazeller, 102a-114a Musammatlar, 114a-122a Mukatta'lar, 122a-131b Rubailer.

Varak:140.
Satır: 12.
Yazı: Talik.
Boyut: 225x140, 160x80 mm.
Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
54b-55a	"Gel ey rāḥat ṣanan esbāb cem'in ḳılma nādānlıġ" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"'Ayş içün bir ṭurfa menzildür bahār eyyāmı bāġ" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir. Burada sayfa eksiği olmayabilir. Sadece "Sāḳiyā mey ṣun ki dām-ıġam-durur huş-yārlıġ" mısrasıyla başlayan gazel eksik görünmektedir. Müstensih reddade olarak "Sāḳiyā" yazıp dalgınlık eseri, bu gazeli atlamış olabilir.
56b-57a	"Olmaz oldı görüp aḥvālümi èl ḫūblara 'āṣıḳ" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Gelür ol serv-i sehī èy gül ü lāle açıluñ" mısrasıyla başlayan gazelin son dört beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Eyle ser-mestem ki idrāk ètmezem dünyā nedür	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*
من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم	Kıta	Farsça *Dîvân*
آسودهٔ کربلا بهر حال که پست	Rubai	Farsça *Dîvân*
چون خاک کربلاست فضولی مقام من	Kıta	Farsça *Dîvân*/Dibace

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Nevā vü sāz ile mey nūş èdenler dil-rübālardur	Gazel

12. Ankara Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil Yz A 3401 (KS_1)

Baş: Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā
Bahār gülşene gėydürdi ḫulle-yi ḫaḍrā

Son: Pervāneye ẓulm-i bī-ḥisāb eyler şemʿ
Ẓulm odına baġrını kebāb eyler şemʿ

Gūyā ki bilür ẓulm ser-encāmı nėdür
Bī-hūde degül ki ıżṭırāb eyler şemʿ

İçindekiler: 1b-50b Kasideler, 51b-57a Dibace, 57b-131a Gazeller, 131a-139b Musammatlar, 139b-145b Mukattaʿlar, 145b-149b Rubailer.

Varak:150.

Satır: 16.

Yazı: Talik.

Boyut:130x90-112x70 mm.

Eksik Varak:

Varak	Eksik Kısım
101-102	"Nė ḫoşdur elde gül-gūn cām başda ʿışḳ sevdası" mısrasıyla başlayan kasidenin yedinci bendinin ilk beytinden sonrası eksiktir.
185	"Pervāneye ẓulm-i bī-ḥisāb eyler şemʿ" mısrasıyla başlayan rubaiden sonrası eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
ʿIşḳ derdi ėy muʿālic ḳābil-i dermān degül	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönlümde nihān olduġın ol māh bilür	Gazel
Ėy cihān-dīde gözüm bunca ki çoḳ yaşuñ var	Gazel

13. Ankara Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil Yz A 8496 (KS_2)

Baş: Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā
Bahār gülşene gėydürdi ḥulle-yi ḫaḍrā

Son: Ėtmiş iken efḍal-i ḫalḳ-ı cihān iḳbāl ile
Erzel-i ehl-i cehennem eyleye Sübḥān seni

İçindekiler: 1b-48a Kasideler, 48b-54a Dibace, 54a-123a Gazeller, 123a-132a Musammatlar, 132a-135b Mukattaʿlar, 136b-242b Farsça *Dîvân*.

Varak: 136.

Satır: 15.

Yazı: Talik.

Boyut:260x155-210x130 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
2b-3a	"Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā" mısrasıyla başlayan kasidenin kırkıncı beyti ve sonrası eksiktir.	"Nė kim ṣaḥīfe-yi tedbīre ʿaḳl ėder masṭūr" mısrasıyla başlayan kasidenin yedinci beytinden öncesi eksiktir.
6b-7a	"Āb levḥi üzre çekmiş mevcden mısṭer ṣabā" mısrasıyla başlayan kasideden sonrası eksiktir.	"*Ebbida'llāhümme fi'l-āfāḳi emni'l-müslimīn*" mısrasıyla başlayan kasidenin son altı beytinden öncesi eksiktir.
63b-64a	"Ġayra eyler bī-sebeb biñ iltifāt ol nūş-leb" mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden sonrası eksiktir.	"Ėy esīr-i dām-ı ġam bir gūşe-yi mey-ḫāne dut" mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.
69b-70a	"Göz ḫaṭuñdan merdümin maḥv ėtmedin bulmaz murād" mısrasıyla başlayan gazelin yedinci beytinden sonrası eksiktir.	"Çeşm-i ṣūret-bāzuma müjgān şafı hengāmedür" mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
70b-71a	"Ḫoşem kim dem-be-dem giryān gözüm ol ḫāk-i pādandur" mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.	"Menüm kim bir leb-i ḫandān içün giryānlıġum vardur" mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.

127b-128a	"Dün sāye ṣaldı başuma bir serv-i ser-bülend" mısrasıyla başlayan müseddesin ilk üç bendinden sonrası eksiktir.	"Ten bozıldı eşk-i çeşm-i ḫūn-feşānumdan menüm" mısrasıyla başlayan muhammesten öncesi eksiktir.
133b-134a	"Baḫīl ḳılmasa cemʿ ėtdügidirem ṣarfın" mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Hemīşe dūstum oldur dėrem ki māl vėrüp" mısrasıyla başlayan kıtanın son iki beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Āferīn ėy ṣāniʿ-i ten perver-i cān āferīn	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*
Zihī kāmil ki ʿaḳl-ı nüktedān derkinde ḥayrāndur	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*

14. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 45 Hk 6417 (KS3)

Baş: Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā
Bahār gülşene gėydürdi ḥulle-yi ḫaḍrā

Son: Ger kūyuña eşküm güẕer eyler güstāḫ
Ve'r ḳaddüñe çeşmüm naẓar eyler güstāḫ

ʿAyb eyleme reng-i çihre-yi zerdüm gör
Kim çoḫları ʿālemde zer eyler güstāḫ

İçindekiler: 1b-51a Kasideler, 58b-135a Gazeller, 51b-57b Musammatlar, 135a-138a Mukattaʿlar, 138a-139b Rubailer.

Varak: 139.

Satır: 15.

Yazı: Nesih.

Boyut: 205x130-115x69 mm.

15. Süleymaniye Kütüphanesi, Carullah Nr. 1660 (KS4)

Baş: Seḥāb-ı feyż emel gülşenin ḳılup sīrāb
Gül-i murād açılup ola müstecāb duʿā

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler: 1a-30b, 33a-38b Kasideler, 31b-32b, 39a-43a Dibace, 44b-126a Gazeller, 126a-133b Musammatlar, 134a-140b Mukattaʿlar, 140b-148a Rubailer.

Varak: 151.

Satır: Değişik.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. Şevval 1069 (m. Temmuz 1659)

Müstensih: Mustafa b. Hüseyin el-Ladîkî.

Boyut: 177x105, 150x80 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
1a	Nüshanın baş tarafında eksik vardır.	"Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā" mısrasıyla başlayan kasidenin son dört beytinden öncesin eksiktir.
8b-9a	"Çıḫdı yaşıl perdeden ʿarż eyledi ruḫsār gül" mısrasıyla başlayan kasideden sonrası eksiktir.	"Ėrişdi vaḳt ki gül başa būstāna ḳadem" mısrasıyla başlayan kasidenin son altı beytinden öncesi eksiktir.
10b-11a	"Bu baḥr-i nīl-gūn biñ mevc her sāʿat ʿıyān eyler" mısrasıyla başlayan kasideden sonrası eksiktir.	"Yine açıldı gül ü ḳıldı cihānı ḫurrem" mısrasıyla başlayan kasideden öncesi eksiktir.
69b-70a	"Āşiyān-ı murġ-ı dil zülf-i perīşānuñdadur" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Ẕevḳ şevḳıyla cihān ḳaydın çeken zaḥmet çeker" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
129b-130a	"Getür sāḳī ḳadeḥ kim nev-bahār-ı ʿālem-ārādur" mısrasıyla başlayan terci-bendin dördüncü bendinin ilk mısrasından sonrası eksiktir.	"Tā cünūn raḫtın gėyüp dutdum fenā milkin vaṭan" mısrasıyla başlayan tahmisin son mısrasından öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Āferīn ėy ṣāniʿ-i ten perver-i cān āferīn	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*
Yā menbaʿa'l-mekārim ü yā maʿdene'l-vefā	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*
Zihī kāmil ki ʿaḳl-ı nüktedān derkinde ḥayrāndur	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*

16. Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Nr. 684 (KS5)

Baş: ḥamd-i bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı…

Son: اذنی سمعت بجانب الحی خطاب
قد اسکرنی و ملت من غیر شراب

یا من یرید الوصل الینا یأتی
لاتحسب بیننا اذا جئت هجاب

İçindekiler: 1b-6b Dibace, 7b-49b Kasideler, 55b-125a Gazeller, 125a-133b Musammatlar, 133b-139b Mukattaʿlar, 139b-147a Rubailer.

Varak: 146.

Satır:15.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. 3 Muharrem 1102 (m. 7 Ekim 1690).

Müstensih: Muhammed b. Hasan b. Ahmed el-Alâî.

Boyut: 204x139, 150x92 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
5b-6a	Dibacedeki "*Eger ʿömr-hā merdüm-i bed-sirişt*" mısrasıyla başlayan kıtadan sonrası eksiktir.	Dibacedeki "naẓmdan neşri seçilmeye ve edā-yı süsti ile şāhid-i maʿnā cemālinden niḳāb açılmaya" ifadelerinden öncesi eksiktir.

57b-58a	"Cām içre mey ki dāyire ṣalmış ḥabāb aña" mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.	"Ġamzesin sėvdüñ göñül cānuñ gerekmez mi saña" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
133b-134a	"Ḥamd-i bī-ḥad dem-be-dem ol mübdiʿ-i eşyāya kim" mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beytinden sonrası eksiktir.	"Ėy vücūd-ı kāmilüñ āyīne-dār-ı feyż-i Ḥaḳ" mısrasıyla başlayan kıtanın son beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	**Türü**	**Bulunduğu Eser**
Āferīn ėy ṣāniʿ-i ten perver-i cān āferīn	Kaside	*Leylâ vü Mecnûn*
ʿIşḳ derdi ėy muʿālic ḳābil-i dermān degül	Gazel	*Leylâ vü Mecnûn*

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirler ya Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüpheli ya da başka şairlere ait olduğu bilinen şiirlerdir.

Şiir	**Türü**	**Şairi**
el-Kasîdetü't-Tantarâniyye	Kaside	**Şair:** Ebû Nasr Muînüddîn Ahmed b. Abdirrezzâk et-Tantarânî **Mütercim**: Şemseddin Ahmed Kemalpaşazâde
Dėsem cenāb-ı ʿizzete yevmü'ṣ-ṣavāb eger	Kıta	-
قَد ذابَ مِن الفِراق لَحمی و دَمی	Rubai	-
اذنی سمعت بجانب الحی خطاب	Rubai	-

17. Biblioteca Apostolica Vaticana, Nr. Borg. Turc. 13 (KS6)

Baş: Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā
Bahār gülşene gėydürdi ḥulle-yi ḫaḍrā

Son: Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḳdum yüzüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi

Ḫāk oldum u her yañа ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

İçindekiler: 1b-33b Kasideler, 34b-39a Dibace, 39b-109a Gazeller, 109a-117b Musammatlar, 117b-123a Mukattaʿlar, 123a-129a Rubailer.

Varak: 135.

Satır: 17.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. Şaban 1032 (m. Haziran 1623).

Müstensih: Muhammed ibn Muhammed.

Boyut: 210x130, 150x90 mm.

Notlar: Aşağıdaki şiirin Türkçe *Dîvân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü	Şairi
Dehr bir menzil ḥalāyıḳ kārbānı pīş imes	Gazel	-

Türkçe Dîvân Nüshaları[1]

1. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 140; 954 (1546) tarihli.
2. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 2318/1; 984 (1576) tarihli.
3. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 101; 984 (1576) tarihli.
4. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 3347; 1081 (1669) tarihli.
5. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz FB 321/7; 1084 (1672) tarihli.
6. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 779; 1094 (1682) tarihli.
7. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8187; 1106 (1693) tarihli.
8. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 4724/1; 1123 (1710) tarihli.
9. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5086/8; 1160 (1746) tarihli.
10. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3321; 1229 (1813) tarihli.
11. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3952; 1247 (1830) tarihli.
12. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5086/7; 1260 (1844) tarihli.
13. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 1762; 1262 (1845) tarihli.
14. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3397; 1287 (1869) tarihli.
15. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz FB 267; tarihsiz.

1 Fuzûlî'nin Türkçe Divanının nüshalarını burada verilenlerle sınırlamak mümkün değildir. Henüz kataloglara girmemiş birçok nüsha bulunabileceği gibi özel kütüphanelerde yer alan nüshalar da araştırmacıların istifadesine sunulmamış olabilir.

Listedeki nüshalardan bazıları çeşitli nedenlerle görülememiştir. Bu nüshalarla ilgili bilgiler kataloglardan ve Fuzûlî hakkında yapılan bilimsel çalışmalardan elde edilmiştir.

16. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3401; tarihsiz.
17. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3654; tarihsiz.
18. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3750/1; tarihsiz.
19. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3972/2; tarihsiz.
20. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5377; tarihsiz.
21. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 7658; tarihsiz.
22. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5974; tarihsiz.
23. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8496; tarihsiz.
24. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8524; tarihsiz.
25. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 2318/3; tarihsiz.
26. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 911; tarihsiz.
27. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8949/4; tarihsiz.
28. Millî Kütüphane, Adana İl Halk Kütüphanesi, Nr. 01 Hk 1088; tarihsiz.
29. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 446; tarihsiz.
30. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 1280; tarihsiz.
31. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 276/1; tarihsiz.
32. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 539; 1130 (1718) tarihli.
33. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 228; 1262 (1846) tarihli.

34. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 396; tarihsiz.
35. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 540; tarihsiz.
36. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 230; tarihsiz.
37. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 229; tarihsiz.
38. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Üniversite A, Nr. 336; tarihsiz.
39. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Mustafa Con A, Nr. 38/II; tarihsiz.
40. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Laleli, Nr. 1912; 999 (1590) tarihli.
41. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi, Nr. 2681; 1002 (1593) tarihli.
42. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 5162; 1006 (1598) tarihli.
43. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Beyazıt Ktp., Nr. 5762; 1033 (1623) tarihli.
44. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 6391; 1034 (1625) tarihli.
45. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Carullah, Nr. 1660; 1069 (1659) tarihli.
46. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İzmir, Nr. 518; 1077 (1666) tarihli.
47. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reisülküttâb, Nr. 975; 1083 (1672) tarihli.
48. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbn Mirza, Nr. 2; 1099 (1687) tarihli.
49. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail, Nr. 472; 1101 (1690) tarihli.
50. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi, Nr. 684; 1102 (1691) tarihli.
51. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mihrişah Sultan, Nr. 364; 1107 (1695) tarihli.
52. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 30; 1117 (1704) tarihli.

53. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih, Nr. 3851; 1227 (1812) tarihli.
54. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Düğümlü Baba, Nr. 420; 1235 (1819) tarihli.
55. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 4407; 1242 (1827) tarihli.
56. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hasib Efendi, Nr. 343; 1244 (1828) tarihli.
57. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbrahim Efendi, Nr. 584; 1254 (1838) tarihli.
58. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 49; 1255 (1839) tarihli.
59. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, Nr. 555; 1254 (1838) tarihli.
60. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 429; 1260 (1844) tarihli.
61. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Uşşaki Tekkesi, Nr. 98; 1268 (1851) tarihli.
62. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi, Nr. 235; 1281 (1864) tarihli.
63. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İhsan Mahvi, Nr. 102; 1284 (1867) tarihli.
64. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Serez, Nr. 2691; 1284 (1867) tarihli.
65. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbrahim Efendi, Nr. 600; 1286 (1869) tarihli.
66. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Uşşaki Tekkesi, Nr. 97; 1286 (1869) tarihli.
67. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hafız İbrahim Gürpınar, Nr. 1547; 1286 (1869) tarihli.
68. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Düğümlü Baba, Nr. 405; 1288 (1871) tarihli
69. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hafız İbrahim Gürpınar, Nr. 1455; 1289 (1872) tarihli.

70. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüseyin Kazım, Nr. 167; 1291 (1874) tarihli.
71. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Antalya Tekelioğlu, Nr. 1280; 1291 (1874) tarihli.
72. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Selim Ağa Ktp. Hüdai Efendi, Nr. 1253; 1291 (1874) tarihli.
73. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Zühdü Bey, Nr. 206; 1296 (1878) tarihli.
74. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, A. Erip Gürtay, Nr. 85; 1296 (1878) tarihli.
75. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sami Benli, Nr. 254; 1296 (1878) tarihli.
76. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nr. 3457; 1296 (1878) tarihli.
77. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın, Nr. 4291; 1296 (1878) tarihli.
78. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Zühdü Bey, Nr. 194; 1308 (1890) tarihli.
79. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sefayihi, Nr. 457; 1308 (1890) tarihli.
80. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sami Benli, Nr. 260; 1308 (1890) tarihli.
81. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fethi Sezai Türkmen, Nr. 452; 1308 (1890) tarihli.
82. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İzmirli İsmail Hakkı, Nr. 3416; 1315 (1897) tarihli.
83. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Şerif Muhiddin Targan, Nr. 148; 1315 (1897) tarihli.
84. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sami Benli, Nr. 251; 1328 (1910) tarihli.
85. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın, Nr. 4289; 1328 (1910) tarihli.
86. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Sevil Akay, Nr. 326; 1342 (1923) tarihli.

87. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 28/1; tarihsiz.
88. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, Nr. 3944; tarihsiz.
89. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Darülmesnevi, Nr. 408; tarihsiz.
90. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih, Nr. 3852; tarihsiz.
91. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi, Nr. 37; tarihsiz.
92. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, M. Arif-M. Murad, Nr. 80; tarihsiz.
93. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nafız Paşa, Nr. 1516; tarihsiz.
94. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Pertev Paşa, Nr. 414; tarihsiz.
95. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuri Arlasez, Nr. 45; tarihsiz.
96. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reşid Efendi, Nr. 774; tarihsiz.
97. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 2378; tarihsiz.
98. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 2452; tarihsiz.
99. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 4741; tarihsiz.
100. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 5807; tarihsiz.
101. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 7117; tarihsiz.
102. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 5148; tarihsiz.
103. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi, Nr. 236; tarihsiz.
104. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbni Mirza, Nr. 172; tarihsiz.
105. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Köprülü 3, Nr. 719; tarihsiz.
106. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Özel, Nr. 284; tarihsiz.
107. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Antalya Tekelioğlu, Nr. 1344; tarihsiz.
108. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Nr. 386; tarihsiz.

109. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 4966/8; tarihsiz.
110. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 4966/16; tarihsiz.
111. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 4966/25; tarihsiz.
112. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 4967/10; tarihsiz.
113. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 4959/8; tarihsiz.
114. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, 4959/39; tarihsiz.
115. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nk 4959/93; tarihsiz.
116. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 342; 990 (1582) tarihli.
117. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 341; 1018 (1609) tarihli.
118. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 344; 1094 (1683) tarihli.
119. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 340; 1222 (1807) tarihli.
120. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 339; 1256 (1840) tarihli.
121. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 338; 1257 (1841) tarihli.
122. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 343; tarihsiz.
123. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserleri, Nr. 345; tarihsiz.
124. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 989/2; tarihsiz.
125. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 990; tarihsiz.

126. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Nr. Y. 897; 982 (1574) tarihli.
127. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Nr. R. 749; 995 (1586) tarihli.
128. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Nr. R. 748; 1000 (1591) tarihli.
129. Topkapı Sarayı Müze Kütüphaensi, Nr. H. 896; 1062 (1652) tarihli.
130. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 5465; 979 (1571) tarihli.
131. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 5719; tarihsiz.
132. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 3599; tarihsiz.
133. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 2859; tarihsiz.
134. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 2851; tarihsiz.
135. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 592; tarihsiz.
136. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 2850; tarihsiz.
137. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 1532; tarihsiz.
138. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 813; tarihsiz.
139. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. 3944; tarihsiz.
140. Koç Üniversitesi, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. MS 371; tarihsiz.
141. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Nr. M. Cevdet K. 81; tarihsiz.
142. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, Nr. 05 Ba 624; 1048 (1637) tarihli.
143. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, Nr. 05 Ba 1684; 1244 (1827) tarihli.
144. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 19 Hk 2160/1; 1155 (1741) tarihli.
145. Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Nr. 21 Hk 1609; tarihsiz.
146. Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Nr. 21 Hk 621; tarihsiz.
147. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 4783; tarihsiz.
148. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 2439; tarihsiz.
149. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 4224; tarihsiz.
150. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 5409; tarihsiz.
151. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 6032; tarihsiz.
152. Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi, Raşid Efendi, Nr. 1304; 1071 (1660) tarihli.
153. Konya Müze Kütüphanesi,[1] Nr. 464; 984 (1576) tarihli.

1 Gölpınarlı'nın 2429, D.6. 66, Tarlan'ın 404 numarayla metin tesisinde kullandığı Konya Müze Kütüphanesi nüshası bütün aramalarımıza rağmen çalışmanın hazırlanma sürecinde bulunamamıştır. Divanın basım aşamasında sayın İdris Akman'ın yardımlarıyla elde edilebilmiş fakat çalışmaya dâhil edilememiştir.

154. Konya Müze Kütüphanesi, Nr. 6; 1070 (1660) tarihli.
155. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi, Nr. 07 El 3022/1; 1118 (1705) tarihli.
156. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, Nr. 27 Hk 127; tarihsiz.
157. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi, Nr. 07 El 3011; tarihsiz.
158. Konya Bölge Yazma Eser Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Nr. 42 Kon 2662; tarihsiz.
159. Konya Bölge Yazma Eser Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Nr. 42 Kon 3190; tarihsiz.
160. Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Nr. 13793; tarihsiz.
161. Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Nr. 13834; tarihsiz.
162. Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Nr. 14504; tarihsiz.
163. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 43 Va 1356; tarihsiz.
164. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 45 Hk 2669; tarihsiz.
165. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 45 Hk 6417; tarihsiz.
166. Sivas Gürün İlçe Halk Kütüphanesi, Nr. 58 Gürün 85; 1249 (1833) tarihli.
167. Tokat Müzesi, Nr. 60 Mü 68; 1004 (1595) tarihli.
168. Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Nr. 61 Hk 196; tarihsiz.
169. Kuzey Kıbrıs Sultan II. Mahmud Kütüphanesi, Nr. 314; tarihsiz.
170. Kuzey Kıbrıs Selimiye Camii, Nr. 20/3; tarihsiz.
171. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. M-236; tarihsiz.
172. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. M-19; 1243 (1828) tarihli.
173. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-2598; 1272 (1856) tarihli.
174. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. 5791; 1281 (1864) tarihli.
175. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. M-216; tarihsiz.

176. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-1810; 1260 (1844) tarihli.
177. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-3844; tarihsiz.
178. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-3039; 1254 (1838) tarihli.
179. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. C-175; tarihsiz.
180. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-6614; 1218 (1803) tarihli.
181. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-3028; 1258 (1842) tarihli.
182. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-4299; 1264 (1874) tarihli.
183. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-5108; 1263 (1846) tarihli.
184. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-4366; tarihsiz.
185. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-7025; 1264 (1847) tarihli.
186. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. A-611; tarihsiz.
187. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-2343; tarihsiz.
188. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-2241; tarihsiz.
189. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-3675; 1100 (1683) tarihli.
190. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-1316; tarihsiz.
191. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-120; tarihsiz.
192. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-245; 1247 (1831) tarihli.

193. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-2953; (1602) tarihli.
194. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. C-192; 1085 (1674) tarihli.
195. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. M-205; tarihsiz.
196. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-1715; 1245 (1829) tarihli.
197. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-1721; tarihsiz.
198. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-1336; tarihsiz.
199. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-2704; tarihsiz.
200. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-2753; tarihsiz.
201. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. C-257; tarihsiz.
202. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemmed Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü, Nr. B-1434; tarihsiz.
203. Azerbaycan CCP İlimler Akademiyası Respublika Elyazmaları Fondu; Nr. 4062; 980 (1572) tarihli.
204. Kazan Devlet Üniversitesi Fennî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. T 2168; 1263 (1846) tarihli.
205. Kazan Devlet Üniversitesi Fennî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. T 1730; 1231 (1815) tarihli.
206. Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 2506; tarihsiz.
207. Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 5734; 1243 (1827) tarihli.
208. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2135; 1041 (1632) tarihli.
209. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 16878; 1081 (1670) tarihli.
210. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 16927; 1087 (1676) tarihli.

211. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 18974; 1131 (1718) tarihli.
212. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 1494; 1251 (1835) tarihli.
213. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2629; 1253 (1837) tarihli.
214. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 15692; 1263 (1846) tarihli.
215. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 15681; 1264 (1847) tarihli.
216. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 762/6; tarihsiz.
217. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2294; tarihsiz.
218. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2703; tarihsiz.
219. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 25723; tarihsiz.
220. Tahran Millî Kütüphaensi, Nr. 18670; tarihsiz.
221. Tahran Milli Kütüphanesi, Nr. 20632; tarihsiz.
222. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 305; 1069 (1658) tarihli.
223. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 306; tarihsiz.
224. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 307; tarihsiz.
225. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 308; tarihsiz.
226. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 4987; 1223 (1808) tarihli.
227. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 4798/2; 1287 (1870) tarihli.
228. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 291/46-firuz; tarihsiz.
229. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 13463/9; tarihsiz.
230. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 5160/2; 1260 (1844) tarihli.
231. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 4307/1; tarihsiz.
232. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 5091; tarihsiz.
233. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 6568; tarihsiz.
234. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 6569; tarihsiz.
235. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 6570; tarihsiz.
236. Tahran Hüseyin Miftah Kütüphanesi, nr 1442; tarihsiz.
237. Tahran Hüseyin Miftah Kütüphanesi, Nr. 1212; tarihsiz.
238. Tahran Hüseyin Miftah Kütüphanesi, Nr. 888; 1120 (1708) tarihli.
239. Tahran Melik Kütüphanesi, Nr. 2135; 1041 (1631) tarihli.
240. Tahran Melik Kütüphanesi, Nr. 4583; 1259 (1843) tarihli.
241. Tahran Melik Kütüphanesi, Nr. 5032/2; 1261 (1845) tarihli.

242. Tahran Asgar Mehdevî Kütüphanesi, Nr. 483; tarihsiz.
243. Tahran Asgar Mehdevî Kütüphanesi, Nr. 284/1; tarihsiz.
244. Tahran Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nr. 19/1; 1068 (1658) tarihli.
245. Tahran Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nr. C-228; tarihsiz.
246. Tahran Dânişserây-ı Ali-Mirza Abdülazim Han Gurgânî Kütüphaensi., Nr. 197; tarihsiz.
247. Tahran Dairetü'l-Maarif Kütüphanesi, Nr. 427/2; tarihsiz.
248. Tahran Doktor Mehdi Beyani, Nr. 56/9; 995 (1586) tarihli.
249. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 9659; 991 (1583) tarihli.
250. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 15105; 993 (1585) tarihli.
251. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 12547; 1279 (1862) tarihli.
252. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 15945; 1144 (1731) tarihli.
253. Meşhed Gevherşad Kütüphanesi, Nr. 444; tarihsiz.
254. Meşhed Gevherşad Kütüphanesi, Nr. 928; tarihsiz.
255. Meşhed Medrese-i Ayetullah Hoyi Kütüphanesi, Nr. 148; 1228 (1813) tarihli.
256. Meşhed Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nr. 19 ferh; tarihsiz.
257. Tebriz Millî Kütüphanesi Nr. 2859; 1007 (1598) tarihli.
258. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 2627; 1234 (1818) tarihli.
259. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 2653; 1299 (1881) tarihli.
260. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 1337; tarihsiz.
261. Kum-Gulpâyegânî Kütüphanesi, Nr. 57/186-8516; 1010 (1602) tarihli.
262. Kum-Gulpâyegânî Kütüphanesi, Nr. 8/110-1400; 1026 (1617) tarihli.
263. Kum Gulpâyegânî Kütüphanesi., Nr. 39/205-7825/1; tarihsiz.
264. Kum-Gulpâyegânî Kütüphanesi, Nr. 59/78-8858; tarihsiz.
265. Kum Mescid-i Azam Kütüphanesi, Nr. 2110/1; tarihsiz.

266. Kum Merkez-i İhyayi Kütüphanesi, Nr. 1531; 1228 (1813) tarihli.
267. Isfahan Kitabhane-i Umumi, Nr. 551/2; tarihsiz.
268. Meraga MeragaUmumi Kütüphanesi., Nr. 27; 1091 (1680) tarihli.
269. Yezd Seryezdî Kütüphanesi, Nr. 273; tarihsiz.
270. Damgan Kemerbenî Haşim Kütüphanesi, Nr. 76; tarihsiz.
271. Şiraz Bünyad-ı Farsşinasi Kütüphanesi, Nr. 70; tarihsiz.
272. Kaşan Medrese-i Sultani Kütüphanesi, Nr. 207; 1205 (1790) tarihli
273. Musul Mektebetü'l-Evkâfi'l-Amme, Türkçe Yazmalar, Nr. Medresetü'l-Emniye fî Câmi'i'l-Başâ 22/13; tarihsiz.
274. Musul Mektebetü'l-Evkâfi'l-Amme, Türkçe Yazmalar, Nr. Medresetü'l-Muhammediye 21/16; tarihsiz.
275. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 53; 992 (1584) tarihli.
276. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 16; 1074 (1663) tarihli.
277. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 28; 1074 (1663) tarihli.
278. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 183; 1254 (1838) tarihli.
279. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 174; tarihsiz.
280. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 314; tarihsiz.
281. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 123; tarihsiz.
282. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 52; tarihsiz.
283. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 121; tarihsiz.
284. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. ez-Zekiye 62; tarihsiz.
285. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 313; tarihsiz.
286. Mısır Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. 5688; tarihsiz.
287. Mısır Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. 8687/1; tarihsiz.
288. Mısır Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. 8687/2; tarihsiz.
289. Medine Arif Hikmet Kütüphanesi, Nr. 811/77; 993 (1585) tarihli.
290. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 1924; 997 (1589) tarihli.

291. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 296; 1009 (1600) tarihli.
292. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 1550; 1099 (1688) tarihli.
293. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. E 12; 1199 (1785) tarihli.
294. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 153; 1239 (1823) tarihli.
295. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 2474; 1240 (1825) tarihli.
296. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 3973; tarihsiz.
297. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. A 110; tarihsiz.
298. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. A 1571; tarihsiz.
299. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 4261; tarihsiz.
300. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 754; tarihsiz.
301. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 3958; tarihsiz.

302. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 1774; tarihsiz.
303. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Ms. or. oct. 3651; 999 (1590) tarihli.
304. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Diez A quart. 74; 1102 (1691) tarihli.
305. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Ms. or. oct. 315; 112? tarihli.
306. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Hs. or. 960; tarihsiz.
307. Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. Cod. Turc. 028; 1000? (1592) tarihli.
308. Bayerische Staatsbibliothek Müncshen, Nr. A. Or. 6910 u; 1254 (1838) tarihli.
309. Bayerische Staatsbibliothek Müncshen, Nr. A. Or. 7878; 1266 (1859) tarihli.
310. Bayerische Staatsbibliothek Müncshen, Nr. A. Or. 6910; 1286 (1869) tarihli.
311. Bayerische Staatsbibliothek Müncshen, Nr. 4 A. Or. 3340; 1312 (1894) tarihli.
312. Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Vat. Turco 47; 1004 (1595) tarihli.
313. Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Borg Turco 13; tarihsiz.
314. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1370; 1082 (1671) tarihli.
315. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1457; 1247 (1832) tarihli.
316. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Bibliotheque Mazarine; 1254 (1838) tarihli.
317. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1475; tarihsiz.
318. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1264; tarihsiz.

319. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Add MS 19445; 1041 (1632) tarihli.
320. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 7102; 1061 (1651) tarihli.
321. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 406; tarihsiz.
322. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 9822; tarihsiz.
323. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Add MS 7916; tarihsiz.
324. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Add MS 7917; tarihsiz.
325. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 7101; tarihsiz.
326. İngiltere Bodleian Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. MS. Turk. e. 44; tarihsiz.
327. Dublin The Chester Beatty Library, T.M. Miniatures, Nr. 440; tarihsiz.
328. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. K19/I; 1068 (1657) tarihli.
329. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. L50; 1252 (1836) tarihli.
330. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. AC45; 1254 (1838) tarihli.
331. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. AC44; 1273 (1856) tarihli.
332. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. L22/I; tarihsiz.
333. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. AC17/I; tarihsiz.
334. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. L50; tarihsiz.
335. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. K31; tarihsiz.
336. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. P AC 326/II; tarihsiz.
337. Avusturya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Mxt. 430; tarihsiz.
338. Avusturya Dükalık Kütüphanesi, Gotha Koleksiyonu, Nr. pt. 185/ Seetzen: Haleb Nr. 504; tarihsiz.
339. Dallas Museum of Art, The Keir Collection of Islamic Art, Nr. K.1.2014.1386; tarihsiz.

340. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 1663; 1094 (1683) tarihli.
341. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 394; 1236 (1821) tarihli.
342. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 1281; tarihsiz.
343. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 338; tarihsiz.
344. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 1023; tarihsiz.
345. Uppsala University Library, O Nov. 73/Zettersteen Katalog Nr. 497; tarihsiz.

İmla

A_1, T_2 ve V nüshalarında nanzal "n"lerin yazımında ağırlıklı olarak "nun kef" harfleri kullanılmıştır. Öbür nüshalarda çoğunlukla "kef" harfi tercih edilmiştir. Ancak öbür nüshalarda da istinsah edildiği yerden bağımsız olarak zaman zaman "nun kef"li kullanıma rastlanmaktadır. Bu durum, esas olanın "nun kef"li kullanım olduğunu, öbürünün sadeleşme veya uyarlama ile geliştiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte yayında kullanılan yazı tipi karşılamadığı için "nun kef"li kullanım metinde gösterilememiştir.

A_1 nüshasında birinci kişi zamiri "men" olarak kaydedilmiştir. T_2 nüshasında A_1'den az ama öbür nüshalardan daha fazla "men" tercihine rastlıyoruz. B, A_2, A_3, K, T_1, S_1, S_2, V ve TT nüshalarında "ben" kullanımı ağırlıkta iken "men"li kullanımlara da rastlıyoruz. M ve S_3 nüshalarında ise "men" tercihi çok seyrek görünmektedir. Bütün bunlar değerlendirildiğinde aslolanın "men" olduğunu, "ben" kullanımının uyarlama sonucu geliştiğini söyleyebiliriz.

A_1 ve V nüshalarında daha fazla, öbür nüshalarda ise çok seyrek olarak "yıl || yılan" gibi kelimelerin başındaki "y" sesinin kullanılmadığı, kelimelerin "ıl || ılan" şeklinde yazıldığı görülmektedir.

Benzetme edatı A_1'de ağırlıklı olarak "kimi" öbür nüshalarda ise "gibi" olarak yazılmıştır. T_2 ve V nüshalarında "gibi" kullanımına daha çok yer verilse de A_1 dışındaki nüshalarla karşılaştırıldığında "kimi" kullanımı bu nüshalarda daha fazladır.

A_1, T_1, S_1 ve S_3 nüshalarında bazen öbür nüshalarda ise seyrek olarak "ev, sev-" gibi bazı Türkçe kelimelerin ilk hecesindeki ünlünün dar ünlü ile yazıldığı (iv, siv-) gözlenmiştir. Bu nedenle bu kelimeler de kapalı e ile gösterilmiştir.

"Bak, yok, çok, ok" gibi kelimelerin son seslerinin yazımında "ḳ || ḫ" harflerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. "ḳ || ḫ" değişimine bütün nüshalarda rastlanmaktadır. Ancak A_1 nüshasında ağırlıklı olarak "ḫ" harfi tercih edilmiştir. T_2 ve V nüshalarında "ḳ" harfi tercih edilmesine rağmen öbür nüshalardan daha fazla "ḫ" kullanımına denk geliyoruz. Geriye kalan nüshalarda seyrek olarak "ḫ" kullanımına rastlansa da daha

çok "ḳ" tercih edilmiştir. Bu durumda A1 dışındaki nüshaların "ḳ" tercihi yaptıklarını söyleyebiliriz. Ancak "yok, bak" gibi kelimelerin redif oldukları gazeller, "ḫ" sıralamasında yazılmışlardır. Ayrıca bu gazellerde kelimeler "ḫ"lı yazılmıştır. Bu durumda esas olanın "ḫ"lı yazım olduğunu söylemek mümkündür.

Nüshalarda "ḳ || k || ġ" değişimine de rastlıyoruz. Özellikle, son hecesi kalın ünlülü kelimelerin mastarının yazımında, bu üç harfin, bütün nüshalarda birbirinin yerine kullanıldığını gözledik. Ancak bütün nüshalarda ağırlıklı olarak "ḳ" harfi tercih edilmiştir. Öbürlerinin oranı "ḳ" harfine göre daha düşüktür.

Değerlendirdiğimiz nüshalarda "c || ç" harflerinin kullanımında bir standart oluşmadığı gözlenmiştir. "nice || niçe", "gonce || gonçe" gibi kelimeler her iki harfle de yazılmıştır. Maalesef "nice" ve "niçe"nin -beyitteki anlamlarını göz önünde bulundurduğumuzda- "nasıl" ve "birçok" anlamlarının yazım ile ortaya konduğunu görmedik. Bu sebeple bu yazımın metinde bir anlam farklılaşması yarattığı kanaatinde değiliz. Bu, henüz bu harflerle ilgili uygulamanın netleşmemesinin sonucu olabilir. Aynı durum "b || p" harflerinin kullanımlarında da gözlenmektedir. Bu harflerin nüshalarda birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir.

"Jeng || zeng" kelimesinin yazımında değerlendirdiğimiz nüshaların çoğunda "zeng" kelimesi tercih edilmiştir. A3 ve S2 nüshalarında "jeng" kullanımına, S1 ve V nüshalarında ise karışık kullanıma rastlıyoruz. Bu durum, muhtemelen, "jeng || zeng" kelimesinin imlasının oturmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Nüshalarda "d || t || ṭ" harflerinin Türkçe kelimelerde birbirinin yerine kullanıldığı gözlenmektedir. Genellikle kalın ünlülü kelimelerde her üçü arasında değişim görülürken ince ünlülü kelimelerde "t || d" arasında değişimler olduğunu görüyoruz. Örneğin "dut" kelimesi genellikle "d" harfi ile yazılmış fakat zaman zaman "ṭ || t" harfleri de kullanılmıştır; "dikmiş" kelimesi ise "tikmiş" olarak da yazılmaktadır. "daş" kelimesinin her üç harfle de yazılmış örnekleri vardır. Bununla birlikte "toprak" kelimesi "t || ṭ" harflerinden biriyle yazılmıştır. "toprak" kelimesinin yazımında V nüshasında Çağatay sahasına özgü "tofrak" imlasının tercih edildiği dikkat çekmektedir.

"Su, Sor-, bas-" gibi kalın ünlülü kelimelerin yazımında "ṣ || s" değişimi gözlenmektedir. "su" kelimesi A_1, B, A_2, M, T_2 ve V nüshalarında genellikle "s" harfi ile yazılmıştır. "Sor, bas" kelimeleri genellikle "ṣ" harfiyle yazılmış fakat zaman zaman bu kelimelerin "sin" harfiyle yazılmış şekillerine de rastlanmaktadır.

"Hangi" kelimesiyle ilgili nüshalarda beş farklı yazım karşımıza çıkmaktadır: "Hansı || Kansı || Hankı || Kankı || Kangı". A_1'de "ḫanḳı" ve "ḫansı" kullanımlarına rastlıyoruz. B'de ağırlıklı olarak "ḳansı" kullanılmış fakat seyrek olarak "ḫansı" ve "ḳanḳı" şekillerinin de kullanıldığını görüyoruz. A_2, K ve S_1 nüshalarında ağırlıklı olarak "ḳansı" kullanılmış olmakla birlikte "ḳanḳı" şekline de yer verilmiştir. A_3, M, T_1, S_2 ve S_3'te "ḳansı" tercih edilmiştir. Ancak A_3'te "ḳanġı", M ve S_2'de "ḳanḳı" şekillerine de seyrek olarak yer verilmiştir. T_2 ve TT'de "ḫansı" tercih edilmiştir. Ancak T_2'de "ḳansı", TT'de "ḳansı" ve "ḫanḳı" şekillerine seyrek olarak rastlanmaktadır. V nüshasında "ḫansı" daha çok kullanılmakla beraber "ḳanḳı" şekline de yer yer rastlanmaktadır. Basitleştirecek olursak B, A_3, M, T_1, S_2 ve S_3 nüshalarında "ḳansı"; T_2 ve TT nüshalarında "ḫansı"; A_2, K ve S_1 nüshalarında "ḳansı" ve"ḳanḳı" karışık; A_1'de "ḫanḳı" ve "ḫansı" karışık; V'de "ḫansı" ve "ḳanḳı" karışık kullanıldığını söyleyebiliriz.

Fuzûlî Dîvânı'nda Kullanılan Aruz Kalıpları

176 *Remel-i müṯemmen-i maḥẕūf*: Fāʿilātün Fʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

80 *Hezec-i müṯemmen-i sālim*: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

68 *Remel-i müṯemmen-i maḫbūn-ı maḥdūf-ı aṣlem-i ḍarb*: Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

27 *Mużāriʿ-i müṯemmen-i aḫreb-i mekfūf-i maḥẕūf*: Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

22 *Müctesṯ-i müṯemmen-i maḫbūn-ı maḥẕūf*: Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

7 *Hezec-i müṯemmen-i aḫreb-i mekfūf-i maḥẕūf*: Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

6 *Mużāriʿ-i müṯemmen-i aḫreb*: Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

5 *Ḫafîf-i müseddes-i maḫbūn-ı maḥẕūf*: Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

3 *Ḫafîf-i [müseddes-i] maḫbūn, sālim-i ṣadr, [maḳṭūʿ-ı ʿarūż u ḍarb]*: Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün (Bir yukarıdaki kalıpla bu kalıp, Türk edebiyatında ilk ve son tef'ilesi değişmeli olarak kullanılmış aynı kalıp olarak kabul edilmektedir. Ancak üç manzumede ilk ve son tef'ileler değişmesiz kullanıldığından ayrıca listelenmesi lüzumlu görülmüştür.)

2 *Basīṭ-i müs̱emmen-i sālim*: Müstefʿilün Fāʿilün Müstefʿilün Fāʿilün

2 *Müteḳārib-i müs̱emmen-i maḳṣūr*: Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūl

2 *Müteḳārib-i müs̱emmen-i sālim*: Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün

2 *Remel-i müs̱emmen-i maḫbūn*: Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün

2 *Ṭavīl-i müs̱emmen-i sālim*: Feʿūlü Mefāʿīlün Feʿūlü Mefāʿilün

1 *Hezec-i müseddes-i maḥẕūf*: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

1 *Hezec-i müs̱emmen-i aḫreb*: Mefʿūlü Mefāʿīlün Mefʿūlü Mefāʿīlün

1 *Kāmil-i müseddes-i sālim*: Mütefāʿilün Mütefāʿilün Mütefāʿilün

1 *Kāmil-i müs̱emmen-i sālim*: Mütefāʿilün Mütefāʿilün Mütefāʿilün Mütefāʿilün

1 *Münserih-i müs̱emmen-i maṭvī-yi menḥūr:* Müfteʿilün Fāʿilātü Müfteʿilün Faʿ

1 *Münserih-i müs̱emmen-i maṭvī-yi mekşūf*: Müfteʿilün Fāʿilün Müfteʿilün Fāʿilün

1 *Recez-i müs̱emmen-i sālim*: Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün Müstefʿilün

1 *Remel-i müseddes-i maḫbūn-ı maḥẕūf*: Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 *Remel-i müs̱emmen-i meşkūl*: Feʿilātü Fāʿilātün Feʿilātü Fāʿilātün

1 *Serīʿ-i müseddes-i maṭvī-yi mekşūf*: Müfteʿilün Müfteʿilün Fāʿilün

(Yukarıda dibacede geçen 24 manzume ile 42 kaside, 294 gazel, 12 musammat, 42 mukattanın veznine yer verilmiştir. Rubailerin vezni listede yer almamaktadır.)

TENKİTLİ METİN

FUZÛLÎ DÎVÂNI

DÎBÂCE

Ḥamd-i[1] bī-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-āferīne[2] ki sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı[3] biḥār-ı[4] buḥūr-ı naẓmı temevvüc-i istiġrāḳ-ı[5] [6]﴿وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُۥنَ﴾ müstaġraḳ-ı[7] gird-āb-ı ḥırmān[8] ėtmiş[9] ikensilsile-yi istiṣnā-yı[10] [11]﴿اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا﴾ bıraḫup[12] ṣuʿarā-yı İslāmı[13] ṣaḥīḥ ü sālim sāḥil-i necāta çekmiş ve sipās-ı[14] bī-ḳıyās ol nāẓım-ı[15] āsmān u zemīne ki besmele-yi[16] naẓmın efser-i farḳ-ı furḳān ėdüp mezraʿa-yı ḳulūb-ı[17] ehl-i ʿirfāna[18] nihāl-i[19] meveddet-i kelām-ı[20] mevzūn[21] tikmiş.[22]

Ḳıṭʿa: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

[23] Zihī ṣāniʿ ki levḥ-i cāna kilk-i ḥüsn-i tevfīḳı
Ezelden iḳtiżā-yı naẓm-ı cān-perver raḳam ḳılmış
[24] Kemāl-i şiʿr kesbi mümkin olmaz olmadın andan
[25] Aña minnet ki ṭabʿ-ı naẓm luṭf ėtmiş kerem ḳılmış

---

1 ḥamd-i bī-ḥad: ḥamd-i bī-ḥad ve ṣenā-yı bī-ʿadd [TD].
TD'de tercih edilen "ḥamd-i bī-ḥadd ve ṣenā-yı bī-add" kalıbı devamında gelen "sipās-ı bī-ḳıyās" kalıbıyla paralellik arz etmemektedir. Oysa nüshaların çoğunluğunun da gösterdiği "ḥamd-i bī-ḥadd" ve "sipās-ı bī-ḳıyās" arasında paralellik vardır.
2 nuṭḳ-āferīne: siḥr-āferīne T_2, S_4, S_6, TZ lutf-āferīne A_1.
3 sefīne-yi ümmīd-i sükkān-ı: sükkān-ı sefīne-yi ümmīd S_1 sefīne-yi sükkān-ı T_1, A_2, T_2, İÜ, S_4, TZ.
4 biḥār-ı: biḥār ü [TD] - S_4.
5 istiġrāḳ-ı: istiḥrāc-ı T_1.
6 ve'ş-şuʿarā'u yettebiʿuhumü'l-ġāvun: ve'ş-şuʿarā'u yettebiʿuhumü'l-ġāvun ile A_2 - M, İÜ, TZ.
Şairlere gelince, onlara da sapkınlar uyar. *Kur'an*: 26. Şuara 224.
7 müstaġraḳ: - B.
8 ḥırmān: ḥırmāne A_3.
9 ėtmiş: yėtmiş A_3.
10 istiṣnā-yı: - T_1.
11 ille'lleẕīne āmenū: - K, M, İÜ, TZ. Ancak inananlar müstesna. *Kur'an*: 26. Şuara 227.
12 bıraḫup: bıraġup S_1, S_2.
13 İslāmı: - S_1.
14 ve sipās-ı: sipās-ı A_1.
15 nāẓım-ı: nāẓım-ı naẓm-ı [TD] naẓm-ı S_4.
16 besmele-yi: bismi'llāh-ı A_1.
17 ḳulūb: - S_6.
18 ʿirfāna: ʿirfān ü idrāke [TD].
19 nihāl: nihān M.
20 kelām: kemāl T_2, S_4.
21 mevzūn: mevzūniyyet S_1.
22 tikmiş: dikmiş S_1, B tikmiş ve maḫzen-i esrār ḳılmış [TD].
23 levḥ: evc M.
24 olmadın andan: bī-meded andan [TD] olmadın giryān [G].
25 aña: oña A_1 || naẓm: naẓmı M, S_2, K, P.
İÜ'de hem eksik varak vardır hem de sayfalar tekrar toplanmış ve sıralamada hatalar yapılmıştır. Sayfalar birbirini takip etmemektedir. Örneğin 1^b bu kıta ile bitmekte 2^a "mecālis ü meḥāfilde istidʿā-yı istiʿdād ḳılup" ifadeleri ile başlamaktadır. Bu durum nüshanın birçok yerinde tekrarlanmaktadır.

Fārsī: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

مبدعی کز خامه ی توفیق او دارد رقم
صفحه ی ادراك ارباب سخن نقش خیال
طبع موزون از علامت های لطف خاص اوست
نیست چون علم دگر مقدور کسب این کمال

ʿArabī: Feʿūlü Mefāʿīlün Feʿūlü Mefāʿilün

نسبح من اهدی النفوس الی المنی
و قدر اشکال الامور و حلها
نقدس من لولا اعانة فضله
لما علم الاسماء آدم کلها

Ve durūd-ı[7] nā-maʿdūd ol muḫāṭab-ı kelām-ı muʿciz-niẓāma[8] ki fünūn-ı şiʿri mażmūn-ı[9] [10]﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ﴾ merdūd-ı ṭabāyiʿ[11] ḳılmış[12] iken lisān-ı ḥikmet[13]-beyānı[14] [15]«إِنَّ مِنَ الشِّعرِ حِكمَةً» taḳrīr-i dil-peẕīriyle maḳbūl-i ḳulūb-ı ehl-i ḥāl ėtmiş ve ṣenā-yı bī-riyā[16] ol ḳāfiye-yi[17] naẓm-ı enbiyāya ki ʿadem-i

1 mebdeʿi: mübdii [G].
2 naḳş: ḥüsn A_2.
3 ḫāṣ: ḥavāṣ A_1.
O, öyle bir yaratıcıdır ki söz erbabının idrak sayfasında hayaller onun tevfik kalemiyle nakş edilir. Ahenkli söz söyleme mizacı, onun hususi lutfunun alametlerindendir. Bu kemali diğer ilimler gibi elde etmek mümkün olmaz.
4 ḳaddera: ḳaddera'l- T_1.
5 men: mev A_1.
6 lemā: illā T_1 lā A_1 || esmā'e ādeme: ādeme'l-esmā'i A_1, T_2, S_4, S_6, S_{10}, TZ.
İnsanları dileğine kavuşturanı, güç işleri yaradanı ve onların çözümünü takdir edeni tespih ederiz. Öyle bir ilahı mukaddes sayıyoruz ki o, yardımının fazlı olmasa Âdem'e bütün isimleri öğretmezdi.
Atıf: *Kur'an*: 2. Bakara 31.
7 ve durūd: durūd İÜ.
8 niẓāma: niẓām T_2.
9 mażmūn-ı: - S_{10}, [G].
10 ve mā ʿallemnāhu'ş-şiʿra: ve mā ʿallemnāhu'ş-şiʿra ve mā yenbaġī lehu A_1, T_2, S_1, S_4, S_6, S_{10}, S_{11}, [TD, G] - M, İÜ. Biz o peygambere şiir öğretmedik. *Kur'an*: 36. Yasin 69.
11 ṭabāyiʿ: ṭabʿ T_2, S_4.
12 ḳılmış: ėtmiş S_1.
13 ḥikmet: kelime A_1.
14 beyānı: beyān A_1, T_2 beyān-ı [G].
15 inne mine'ş-şiʿri ḥikmetün: - M, İÜ inne mine'ş-şiʿri li-ḥikmetün P, S_4, S_{10} inne mine'l-beyāni li-ḥikmetün S_6. Şiirden bir kısmı şüphesiz hikmettir. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cuʿfî el-Buhârî, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, Çev. Mehmed Sofuoğlu, Ötüken Neşriyat: İstanbul, 1987, C. 13, s. 6109, (Edeb 90).
16 bī-riyā: bī-pāyān ü bī-riyā [TD] bī-müntehā S_4.
17 ḳāfiye-yi: ḳāfiye-yi şeyḥ A_2 ḳāfiye-yi senc İÜ ḳāfiye-yi süḫān M, ḳāfile-yi S_4.

iltifâtlarıyla[1] rütbe-yi şi'r[2] pâye-yi[3] ihânetde ḳalmış iken sa'âdet-intisâb-ı[4] şerîfleriyle fi'l-cümle derece-yi i'tibâra yetmiş.

Türkī: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ol dür-i dürc-i *ene efṣaḥ*[5] ki ḥikmet dâyesi
6 Şi'r şehdiyle leb-i cân-perverin ter ḳılmamış
7 Şi'r bir zîverdür ammâ biz gibi nâḳışlara
Ol ki kâmildür anı muḥtâc-ı zîver ḳılmamış

Fārsī: Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

احمد مرسل آن که در عالم
8 هرچه باشد طفیل خلقت اوست
9 رتبه ی شعر هم ازوست بلند
10 محك جوهر نبوت اوست

'Arabī: Mütefā'ilün Mütefā'ilün Mütefā'ilün

اثنی علی خیر الانام محمد
11 کشف الدجا بضیاء بدر جماله
12 بثنائه رفعت مدارج قدرنا
خصت تحیتنا علیه و آله

---

1 iltifâtlarıyla: iltifât ile M iltifatıyla S_{10}.
2 rütbe-yi şi'r: şi'r A_1, S_6.
3 pâye: - S_4.
4 sa'âdet-intisâb-ı: silsile-yi sa'âdet-intisâb-ı A_3, K, [TD] sa'âdet-i intisâb-ı [G].
5 Ben Arab'ın en fasihiyim. Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envâri'l-Câmi'atü li-Düreri Ahbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968, C. 17, s. 157; Ebü's-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (İbnü'l-Esîr), *en-Nihâye Fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, Tahk. Tâhir Ahmed ez-Zâvî ve Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Beyrut: Dâru'l-İhyâi et-Türâsi'l-Arabî, C. 1, s. 171.
6 ḳılmamış: ḳılmış A_1.
7 biz: ben A_2, İÜ || gibi: tegi T_2 kimi S_6, [TD]. Son iki beyit A_1'de yoktur.
8 ḫilḳat: ḳudret S_4.
9 hem: ḥam B.
10 maḥak-ı: mihak-ı [G] || cevher: gevher M, K.
O, elçi olarak gönderilen Ahmed ki âlemde her ne varsa o yaratıldığı için var olmuştur. Şiirin rütbesinin yüceliği ondandır. Nübüvvet cevherinin mihengi odur. Atıf: Sen olmayaydın kainatı yaratmazdım. Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa ve Müzîlü'l-İlbâs 'Amme'ştehere Mine'l-Ehâdîs 'Alâ Elsineti'n-Nâs*, Nşr. Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs, C. 2, s. 191, (No. 2123); Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envâri'l-Câmi'atü li-Düreri Ahbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968, C. 16, s. 47.
11 bi-žiyāi: bi-žiyāi ve A_3 || bedri: nūrı A_2, TT, M - T_2.
12 ḳadrinā: ḳadrihā A_1.
İnsanların en hayırlısı olan Hz. Muhammed'i överim. Onun güzellik ayının ışığı ile gecenin karanlığı dağıldı. Onu övmekle kıymetimizin mertebesi arttı. Ona ve âline selâm olsun.

Emmā baʿd[1] rāḳım-ı tesvīdāt-ı[2] ṣaḥāyif-i ʿiṣyān Fużūlī-yi nātüvān bu ṭarz[3] ile beyān-ı ḥāl[4] ve bu[5] nehcle şerḥ-i[6] mā-fi'l-bāl ėder ki çün zevraḳ-ı vücūdum bādbān-ı ṭabīʿat birle[7] deryā-yı ṭufūliyyetden[8] sāḥil-i idrāk ü iḥsāsa yėtdi ve taḥrīk-i[9] hevā vü heves birle āteş-i ṣabvet[10] işti'āl bulup ḥarāreti cān u cānāna[11] te'ŝīr ėtdi, rāyiż-i[12] iḳtiżā-yı kemāl-i[13] maʿnevī ʿinān-ı[14] tevsen-i iḳbālümi[15] cānib-i iktisāb-ı ādāba[16] münʿaṭıf ḳılup ve āftāb-ı ḥikmet cevher-i ṭabʿuma[17] eŝer-i taḥṣīl-i maʿārif[18] ṣalup raġbet-i kesb-i edeb ḳılduḳda[19] ve gül-i baḫtum kesb-i hüner[20] hevāsıyla açılduḳda[21] maʿden-i cevāhir-i iktisāb-ı kemālüm[22] bir debistān-ı[23] cennet-nişān idi ki ṣaḥn-ı laṭīfi ṣufūf-ı ġılmānla[24] ḫuld-ı berīnden ḫaber vėrürdi[25] ve maṭlaʿ-ı[26] aḫter-i ḫuṣūl-i iḳbālüm[27] bir mekteb-i müheẕẕeb[28] idi ki feżā-yı şerīfi serv-ḳad ṣanemler birle[29] cāna[30] cinān[31] müjdesin yėtürürdi.[32]

---

1 emmā baʿd: - M, İÜ, K, T_2 ve lehū S_4.
2 tesvīdāt-ı: tesvīdāt-nāme TT.
3 bu ṭarz: her ṭarz İÜ.
4 ḥāl: - S_1.
5 bu: - S_1.
6 şerḥ: beyān A_1.
7 S_7'de bu kelimeden sonrası "āteş-i ṣabvet" ile başlayan kısma kadar yok.
8 ṭufūliyyetden: ġaflet-i ṭufūliyyetden A_3, T_1, S_2, TN, [TD] - B, [T_2'de bu kelimeden sonrası "el-ḥaḳḳ bu kelimāt-ı dil-peẕīri" kısmına kadar yok.].
9 taḥrīk-i: taḥrīk ü T_1.
10 ṣabvet: ṣabāvet S_2 cünūn A_1, S_4, S_6, S_{11}, TZ, [TD, G] ḥayāt M.
11 cān u cānāna: cāna u cānāna T_1 cāna vü cināne B, A_3, K, M cān u cināne İÜ, S_{10} cān u cihāna TT, S_4, S_7 cāna vü cihāna A_1, S_6, TZ.
12 rāyiż-i iḳtiżā-yı: rāyiż-i A_1, B, A_2, TT, K, M, İÜ, S_4, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, TZ ve rāyiż-i iḳtiżā-yı [TD, G].
13 kemāl-i: cemāl-i A_1, S_4, S_6.
14 ʿinān: - K, S_4.
15 iḳbālümi: iḳbāl A_1.
16 iktisāb-ı ādāba: iktisāb-ı edāya S_1, S_7, S_{10} edāya A_1, S_6, ādāba S_4.
17 ṭabʿuma: ṭabʿa A_1, S_4, S_6.
18 maʿārif: maʿārifet T_1.
19 ḳılduḳda: ḳılduḳça S_4, S_6.
20 kesb-i hüner: hüner İÜ, S_1, TT.
21 açılduḳda: açılduḳça A_1, S_4, S_6.
22 cevāhir-i iktisāb-ı kemālüm: cevāhir-i iktisāb birle S_1 cevāhirü'l-kitāb-ı kemālüm T_1, A_1 cevher-i iktisāb-ı kemālüm S_{10}.
23 bir debistān-ı: bir būstān-ı A_2, TT, İÜ būstān-ı kemāl-i S_1.
24 ġılmānla: ġılmana A_1, TT, S_4, S_6, S_{10}, TZ.
25 vėrürdi: vėrdi T_1, A_3, S_6, S_{10}, TZ.
26 maṭlaʿ: meṭāliʿ [TD, G].
27 aḫter-i ḫuṣūl-i: ḫuṣūl-i aḫter-i İÜ.
28 müheẕẕeb: müheẕẕib [TD] müheẕẕeb-i te'dīb A_2 te'dīb İÜ.
29 ṣanemler birle: ṣanemlere TT semenberler ile A_1, S_6, S_{10} sīm-berler S_4.
30 cāna: - TT.
31 cinān: cihan S_4.
32 yėtürürdi: yėtürdi A_3, A_1, T_1, İÜ, S_4, S_{10}, TZ.

Fārsī: Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

صحن لطیف و در وی خوبان نشسته صف صف
دیدارشان مبارك همچون سطور مصحف
خورشید لوح چون مه هر یك نهاده در پیش
برگ کتاب چون گل هر یك گرفته بر کف

Emmā henūz ol[4] nev-reslere[5] nezāket-i ṭabʿdan tāb-ı[6] iktisāb-ı[7] deḳāyıḳ-ı ʿulūm ve ṭāḳat-ı meşaḳḳat-ı taʿlīm-i ḥaḳāyıḳ-ı ḥudūd u[8] rüsūm olmamaġın[9] maḥfil-i bihişt-āsālarında[10] hemīşe eşʿār-ı ʿāşıḳāneden ġayrı[11] nesne oḫınmazdı ve müṭālaʿa ėtdükleri evrāḳda ciger-sūz ġazellerden[12] ġayrı[13] bir ḫaṭṭ[14] bulınmazdı.

Türkī: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Şiʿr bir maʿşūḳdur ḥüsn-i ʿibāret zīveri
Cān u dilden nāzenīn maḥbūblar ʿāşıḳları

Ol ṭā'ife-yi girāmī müdāvemet-i ṣanāyiʿ-i[17] eşʿār ile ve[18] muvāẓabet-i leṭāyif-i[19] güftār ile hem ḥüsn ḥālātından vuḳūf bulmışlardı ve[20] hem ʿışḳ kemālātından ḫaber-dār olmışlardı.[21]

---

1 laṭīf ü: laṭīf A_1, A_3, T_1, S_1 || der ve'y ḥübān: ḥübān der v'ey S_4, S_6, S_{10}, TZ, [G, TD].
2 ḥurşīd-levh: ḥurşīd-i levh [G] || çün meh her yek: her yek çün meh A_1, S_4, S_6 çün zer her yek TT.
3 ber: der T_1.
Bir yer ki orada güzeller saf saf oturuyordu. Onların görünüşü Kur'an satırları gibi mübarekti. Her biri, ay gibi güneş levhasını önüne koymuştu. Her biri gül gibi kitap sayfasını elinde tutuyordu.
4 ol: - A_1, S_4, S_5.
5 nev-reslere: nev-reslerde [G].
6 tāb-ı: bāb-ı S_2.
7 iktisāb-ı: iktisāb ü S_4.
8 ḥudūd u: ḥudūd A_2.
9 olmamaġın: olmaġın A_1, S_5, S_{10}.
10 bihişt-āsālarında: bihişt-āşārlarında A_2, A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_2, TT, P, TN, S_5, S_7, S_8, S_9, TZ.
11 ġayrı: ġayr TT, S_4, S_5, S_{10} – A_1.
12 ġazellerden: ġazellerinden A_3, T_1.
13 ġayrı: ġayr S_4, S_5, S_{10}.
14 bir ḫaṭṭ: - S_1, A_3.
15 maʿşūḳdur: maʿşūḳadur K, S_1, TT, S_4, S_5, TZ, [G] maʿşūk A_1 || ḥüsn-i: ḥüsn ü TT, S_{10} ḥüsndür A_1 || ʿibāret: - A_1.
16 maḥbūblar: maʿşūḳlar A_1.
17 ṣanāyiʿ: ṣaḥāyif S_2.
18 eşʿār ile ve: eşʿār ile S_{11} eşʿār ve [TD].
19 leṭāyif: laṭīf S_4.
20 ve: - S_5.
21 olmışlardı: oḫlardı T_1.

Türkī: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1 Ėy ḫoş ol kim ṭabʿ-ı mevzūnıyla baḫş-i şiʿr ėdüp
Ḫūb-rūlar vāḳıf-ı mażmūn-ı eşʿār olalar
Dėmedin fehm ėdeler keyfiyyet-i esrār-ı ʿışḳ
ʿĀşıḳ-ı bī-çāre ḥālinden ḫaber-dār olalar

Men ki[2] ṣaḥīfe-yi[3] cibilletümde[4] rūz-ı ezelden[5] kilk-i ḳażā ḥarf-i[6] maḥabbet-i naẓm raḳam ḳılmışdı[7] ve ḥadīḳa-yı ḫilḳatümde bidāyet-i[8] fıṭratdan[9] toḫm-ı meveddet-i[10] mevzūniyyet ekilmişdi,[11] ol[12] mecmaʿuñ ṣeḥāb-ı[13] imtizācından nihāl-i ṭabīʿatüm[14] nem çeküp iẓhār-ı ezhār-ı[15] istiʿdād-ı[16] naẓm ėtdi ve ol[17] maḥfilüñ[18] hevā-yı iḫtilāṭından ser-sebz olup[19] mezraʿa-yı mizācumda gül-i meẕāḳ-ı[20] şiʿr bitdi.[21]

Türkī: Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

22 Şāhid-i naẓm serā-perde-yi ḳuvvetde iken
23 Ḳıldı ol bezmi görüp fiʿl feżāsına ḫırām
24 Ġonceler göñlini açmaġa leṭāyif birle
25 Bülbüle vėrdi ṣabā ruḫṣat-ı taḳrīr-i kelām

---

1 ėdüp: eder [G].
2 men ki: – A_1 ben S_5 çün TZ.
3 ṣaḥīfe-yi: ṣafḥa-yı A_2, A_3, B, M, K, T_1, S_1, TN, S_4, S_5, S_7, S_8, S_9, S_{11}, TZ, [G] – A_1.
4 cibilletümde: raḥlümde S_5.
5 rūz-ı ezelden: bidāyet-i rūz-ı ezelden [TD].
6 ḳażā ḥarf-i: ḳażādan B.
7 ḳılmışdı: ḳılmışlardı T_1.
8 bidāyet: hidāyet S_5.
9 fıṭratdan: fıṭratından A_3.
10 meveddet: maḥabbet K - [G].
11 ekilmişdi: ekilmiş T_1.
12 ol: ve ol S_2.
13 ṣeḥāb-ı imtizācından nihāl-i ṭabīʿatüm nem çeküp iẓhār-ı ezhār-ı: - M.
14 ṭabīʿatüm: ṭabʿum A_1, S_4.
15 ezhār: enhār S_1 - T_1, [G].
16 istiʿdād-ı naẓm ėtdi ve ol maḥfilüñ: - M.
17 ve ol: ol A_2.
18 maḥfilüñ: mahfelin [G].
19 ser-sebz olup: sebz olup S_1 gül-bün-i cibilletüm ser-sebz olup [TD, G].
20 meẕāḳ: fırāḳ T_1 yapraḳ A_1.
21 bitdi: yėtdi T_1, A_1.
22 ḳuvvetde: ḳudretde A_1, TT.
23 bezmi: naẓmı A_3 naẓm T_1 || fiʿl: faʿl M.
24 ġonceler: ġoncenüñ A_1, S_6, S_{11} ġonce-veş [TD] || göñlini: gül-büni A_2 || açmaġa: almaġa A_1 || leṭāyif birle: leṭāfet A_1, leṭāfet birle S_4.
25 taḳrīr: taḳdīr S_1.

Lā-cerem ʿandelīb-i şeydā gibi[1] ser-mest[2] oldum ve ol[3] güllere ḳarşu terennüm ėtmege[4] istiʿdād-ı fıṭratdan[5] ruḫṣat buldum.[6] Ufḳ-ı ṭabʿumda[7] hilāl-i mevzūniyyet ṭulūʿ ėdüp ol[8] ḫurşīd-veşlerden iḳtibās-ı nūr-ı şevḳ ėtmegin[9] gün günden[10] bir ġāyetde[11] mütezāyid[12] oldı ki az müddetde eşiʿʿa-yı[13] envār-ı naẓmumla[14] çoḫ[15] şehirler[16] doldı.

Türkī: Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

17 Ṣıyt-ı feṣāḥatıyla sözüm dutdı ʿālemi
Men mehd-i iʿtibārda ṭıfl-ı zebūn henūz
Būy-ı ḫoşumla oldı muʿaṭṭar dimāġlar
Men nāfe-yi vücūdda bir ḳaṭre ḫūn henūz

Zamān zamān[18] sevdā-yı[19] şiʿr sāyīr efʿālüme[20] ġālib düşüp ve gürūh gürūh[21] Leylī-veşler Mecnūn gibi[22] istimāʿ-ı şiʿr içün başuma üşüp[23] şāʿirliġüm muḳarrer oldı ve āvāze-yi naẓmumla[24] ʿālemler doldı.[25]

---

1 gibi: kimi A_1, S_4, [TD].
2 ser-mest: mest S_4.
3 ve ol: ol [G].
4 ėtmege: ėtmegi M.
5 fıṭratdan: fıṭrīden T_1, A_3, S_2, P ruḫṣat: - S_1.
6 buldum: buldum ve S_2 – S_1.
7 ṭabʿumda: ṭabʿumdan A_1, S_{11} ṭabʿuma K, M, S_8, [G, TD], ṭabīʿatümde TN, S_4, S_6, S_{10}, TZ.
8 ol: ve ol M, S_4, S_5, TZ.
9 ėtmegin: ėtdügin A_1 ėtmegüm [TD].
10 gün günden bir: gün günden ziyāde bir M günden beter S_1.
11 ġāyetde: ġāyete S_2, S_4.
12 mütezāyid: mezīd S_4.
13 eşiʿʿa: istiʿdād A_2.
14 naẓmumla: naẓmla A_3, S_1.
15 çoḫ: - S_4.
16 şehirler: şehirler ve vilāyetler [G, TD].
17 dutdı: ṭutdı M, S_2.
18 zamān: - S_1.
19 sevdā: sevād S_1 - A_1, A_2, TT, S_5.
20 efʿālüme: efʿālümüz A_1.
21 gürūh gürūh: gürūh-ı A_3, [G] gürūh ve gürūh S_5.
22 gibi: kimi A_1, [TD].
23 üşüp: çuhuşup [G].
24 naẓmumla: naẓmla S_1, A_3.
25 āvāze-yi naẓmumla ʿālemler doldı: āvāze-yi naẓmumla çoḳ şehirler doldı TT, S7 āvāze-yi naẓmum ile ʿālemler doldı ve şöhret-i tām buldı [TD] şöhret-i tam buldu [G].

Şiʿr: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1 Ṭabīʿat şöhre-yi şehr olmaġa meyl-i tamām ėtdi
2 Nė pinhān eyleyem sevdā meni rüsvā-yı ʿām ėtdi

Bu[3] ḥāle muḳārin meşşāṭa-yı himmet[4] revā görmedi ki muḫaddere-yi ḥüsn-i naẓmum[5] pīrāye-yi[6] maʿārifden ḫālī[7] minaṣṣa-yı[8] dehrde cilve ḳıla ve[9] ṣarrāf-ı[10] istiʿdād-ı ʿulüvv-i rifʿat[11] rıżā vėrmedi ki rişte-yi silk-i şiʿrüm cevāhir-i ʿilmden ʿārī[12] gerden-bend-i ʿālem ola.[13] Zīrā ki[14] ʿilmsüz şiʿr esāssuz[15] dīvār olur[16] ve[17] esāssuz[18] dīvār ġayetde bī-iʿtibār olur. Pāye-yi şiʿrümi[19] ḥilye-yi[20] ʿilmden muʿarrā[21] mūcib-i ihānet bilüp ve[22] ʿilmsüz şiʿrden[23] ḳāleb-i bī-rūḥ[24] gibi[25] teneffür ḳılup bir müddet naḳd-i ḥayātum[26] ṣarf-ı iktisāb-ı fünūn-ı ʿulūm-ı[27] ʿaḳlī vü naḳlī[28] ve ḥāṣıl-ı ʿömrüm beẕl-i iḳtināʾ-ı[29] fevāyid-i ḥikemī vü hendesī ḳılmaġın[30] mürūr ile[31] leʾālī-yi aṣnāf-ı hünerden[32]

---

1 ṭabīʿat: maḥabbet S_1, M.
2 eyleyem: eyleyin A_2, M ėdeyüm A_1 || sevdā: ʿışḳuñ M.
3 bu: ve bu S_5.
4 himmet: himmetüm [G, TD].
5 naẓmum: naẓm A_2, TT, A_1, S_5.
6 pīrāye: birle A_1.
7 ḫālī: ʿārī ve ḫāli S_2.
8 minaṣṣa-yı: manṣıbe-yi S_1, TT, A_3, A_1 manassa-yı [G].
9 ḳıla ve: ḳıla A_1.
10 ṣarrāf: ṭarf M.
11 rifʿat: rifʿatüm M, K, S_1, A_3, S_7, S_8, S_9, [TD, G].
12 ʿārī: muʿarrā M.
13 ola: ile T_1.
14 zīrā ki: zīrā T_1.
15 esāssuz: üstādsuz A_1, S_4, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, TZ esāsı yoḳ [G, TD].
16 dīvār olur: dīvārdur S_1, A_2, S_8 dīvār ve İÜ dīvār gibi olur S_2, [G, TD].
17 ve: - A_1, K.
18 esāssuz: üstādsuz A_1, S_4, S_5.
19 şiʿrümi: şiʿri A_2, İÜ şiʿrimin [G].
20 ḥilye: - A_1.
21 muʿarrā: muʿarrā olmagı [TD] olmaġın [G] - S_4.
22 bilüp ve: bilüp M.
23 şiʿrden: şiʿrden fāyidesüz M.
24 bī-rūḥ: rūḥ M.
25 gibi: kimi A_1, [TD].
26 naḳd-i ḥayātum: naḳd-i cānum ve ḥayātum A_1.
27 ʿulūm: ʿilm T_1, A_3, TT, TN, S_7, S_9, [TD] – A_1.
28 ʿaḳlī vü naḳlī: naḳlī vü ʿaḳlī S_5.
29 iḳtināʾ: iḳtibās K, [G, TD] iḳtiżā T_1, TN – TT, iḫtitām S_4 ifṣā S_8.
30 ḳılmaġın: ḳılup TT ḳıldum S_1 ḳılmaġını S_4, S_5.
31 mürūr ile: tedrīc ile TT mürūr-ı dühūr ile S_5.
32 hünerden: şiʿrden A_2, İÜ.

şāhid-i[1] naẓmuma[2] pīrāyeler[3] müretteb ḳıldum ve[4] tedrīc[5] ile tetebbuʿ-ı[6] tefāsīr ü eḥādīṯ[7] ėdüp faẓīlet-i şiʿre meẕemmet[8] isnādı[9] töhmet[10] olduġuñ[11] ḥaḳīḳatin bildüm.

Türkī: Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün

12 Şiʿr ẕevḳından olmayan vāḳıf
13 Ehl-i naẓmı meẕemmet eylemesün
Kendü cehline iʿtirāf ėtsün
Her kerāmāta siḥr söylemesün

el-Ḳıṣṣa esbāb-ı iḫtirāʿ-ı fünūn-ı naẓm cemʿ[14] olup muḳteżā[15] ẓuhūr-ı āṯār[16] olduġı zamānlarda ki her[17] dem dest-i ḳudretüm[18] muḫteriʿāt-ı maṣnūʿadan gerden-i kāyināta bir ḥamāyil aṣardı[19] ve her sāʿat seyyāḥ-ı ṭabīʿatüm[20] ḫadāyıḳ-ı[21] müʾellefāt-ı bedīʿadan bir gülistāna ḳadem[22] baṣardı.[23] Bir gün bir nigār-ı müşgīn-ḫaṭṭ ki[24] dāne-yi ḫāline[25] müşg-i Çīn[26] dėmek ḫaṭāyıdı ve zülfi reşkinden nāfe-yi Tataruñ rūzgārı ḳara idi, serv-i nāz[27] gibi[28]

1 şāhid: meşşāṭa S_4, S_5.
2 naẓmuma: naẓma TT, A_2 naẓmına S_5.
3 pīrāyeler: pīrāye A_1, T_1, S_2.
4 ḳıldum ve: ėdüp ve M ėdüp A_3 ėtdüm ve A_2.
5 tedrīc: mürūr TT.
6 tetebbuʿ: beliġ S_4.
7 tefāsīr ü eḥādīṯ: ehadis ü tefāsir [G].
8 şiʿre meẕemmet: - A_1, S_4 meẕemmet S_5.
9 isnādı: isnādı ki T_1 isnādın A_2, İÜ isnādını M isnād-ı K üstadı A_1, S_4.
10 töhmet: naḳṣ-ı himmet [G, TD] – A_1, S_4, S_5, S_{11}, TZ.
11 olduġuñ: olduġı TT olduġın S_1, S_4, TN olduġınuñ S_6, S_8, S_{10}, TZ, [G, TD] || ḥaḳīḳatin: ḥaḳīḳatini M, K, P.
12 vāḳıf: āgāh [G, TD].
13 ehl-i naẓmı: ehl-i şiʿri TT naẓm ehlin A_1.
14 iḫtirāʿ-ı fünūn-ı naẓm cemʿ: iḫtirāḳ-ı fünūn-ı naẓm A_1 iḫtirāʿ-ı fünūn cemʿ S_2 iḫtirāʿ-ı naẓm cemʿ TT, iḫtirāʿ-ı fünūn-ı naẓm S_4.
15 muḳteżā: muktazī-yi [G].
16 ẓuhūr-ı āṯār: āṯār ẓuhūr S_1.
17 ki her: her K, [G, TD].
18 dest-i ḳudretüm: ḳudretüm desti TT.
19 aṣardı: aṣdı K.
20 ṭabīʿatüm: ṭabʿum A_1, S_4.
21 ḫadāyıḳ: ḫalāyıḳ A_3.
22 ḳadem: - S_5.
23 baṣardı: baṣdı K.
24 ḫaṭṭ ki: ḫaṭṭ A_3 ḫad ki S_2.
25 ḫāline: ḫāl-i siyāhına A_2, İÜ.
26 çīn: ḫoten A_3, [G, TD].
27 nāz: revān [G, TD].
28 gibi: kimi A_1, [TD].

ḫırāmān ḫırāmān[1] men[2] üftādesine[3] sāye-yi merḥamet ṣaldı[4] ve şīrīn şīrīn[5] kelimātla[6] ḫāṭırum[7] ṣorup[8] gönlüm aldı. Eṣnā-yı muḥāveret[9] ve ḥīn-i[10] muṣāḥabetde[11] dėdi[12] ki ėy[13] şukūfe-yi būstān-ı feṣāḥat[14] ve ėy[15] sebze-yi nev-bahār-ı ḥüsn-ʿibāret![16] Li'llāhi'l-ḥamd[17] irāde-yi tevfīḳ-ı Subḥānī ve meşiyyet-i teʾyīd-i Rabbānī memālik-i[18] fünūn-ı naẓm u neṣr tesḫīrin sańa müyesser ėtmişdür ve nevbet-i[19] riyāset-i eḳālīm-i süḫan[20] tedrīcle sańa yėtmişdür. Egerçi ʿArabda ve ʿAcemde ve Türkde yegāne[21] kāmiller çoḫdur ammā sen[22] gibi[23] cemīʿ-i lisāne ḳādir[24] cāmiʿ-i cemīʿ-i[25] fünūn-ı naẓm u neṣr[26] yoḫdur,[27] ḥālā ki[28] miftāḥ-ı zebānuń rūy-ı rūzgāra ebvāb-ı feyż açmaḳdadur[29] ve ġavvāṣ-ı ṭabʿuń ḫāṣṣ u ʿāma[30] deryā-yı feṣāḥatden cevāhir[31] çıḫarup saçmaḳdadur.[32] Ehālī-yi[33] ʿālemden[34] baʿżı leʾālī-yi münşeʾāt u

1 ḫırāmān ḫırāmān: ḫırāmānī ḫırāmānī A_3 ḫırāmān A_1 – TT.
2 men: - İÜ.
3 üftādesine: gedāsına S_1.
4 ṣaldı: ṣalup S_1.
5 şīrīn şīrīn: şīrīn S_2.
6 kelimātla: kelimātlarla B.
7 ḫāṭırum: ḫālüm S_1.
8 ṣorup: sorup TT, A_1, S_5.
9 muḥāveret: muḥāveretde S_1 muṣāḥabet A_1 maḥāret A_3.
10 ḥīn: ʿīn A_1, İÜ.
11 muṣāḥabetde: mücāvirinde A_1.
12 dėdi: eyitdi [G, TD].
13 ki ėy: k'ėy İÜ.
14 feṣāḥat: belāġat A_3, T_1.
15 ėy: ve'y S_2, İÜ.
16 ḥüsn-ʿibāret: ʿibārāt A_3.
17 li'llāhi'l-ḥamd: el-ḥamdü li'llāh A_1.
18 memalik: - İÜ.
19 ve nevbet-i: nevbet-i [G].
20 eḳālīm-i suḫan: iḳlīm-i suḫan S_1, M, A_1 suḫan-ı eḳālīm B.
21 yegāne: yegāne yegāne A_1, M, S_2, TT, İÜ, TN, S_4, S_6, S_{10}, S_{11} ve yegāne yegāne S_5.
22 sen: senüń S_2.
23 gibi: kimi A_1, [TD].
24 ḳādir: ḳādir ü A_3.
25 cāmiʿ-i cemīʿ-i: cemīʿ-i A_3, S_4, [G, TD] cāmiʿ-i S_{11}.
26 u neṣr: neṣrde māhir A_3, u neṣre māhir S_4.
27 yoḫdur: yoḫdur ammā A_1 yoḳdur ki S_1.
28 ḥālā ki: ḥālā S_1.
29 açmaḳdadur: açmakta [G].
30 ḫāṣṣ u ʿāma: u ʿāma S_5 ḫavāṣṣ u ʿavāma S_6, S_{10}, [G, TD].
31 cevāhir çıḫarup: cevāhir-i belagat çıḫarup [G, TD] cevāhir-i maʿnā S_8.
32 saçmaḳdadur: ṣaçmaḳdadur S_2, K.
33 ehālī: ammā ehālī A_2, S_1 ve ġavvāṣ-ı T_1.
34 ʿālemden: ʿālemde K, M, P, TN, S_8, S_{10} fikret T_1 ʿālem [TD].

muʿammāyātuñdan[1] behre-yi feyż[2] almışlar[3] ve baʿżı meṉnevī vü[4] ḳaṣāyi-düñden[5] temettuʿ bulmışlar ve baʿżı Fārsī ġazellerüñ[6] naḳş-ı[7] żamīr ėtmişler ve baʿżı[8] ʿArabī[9] recezlerüñ[10] ẕevḳine yėtmişler.[11] Ḥāṣā ki[12] Türk-zāde[13] maḥ-būblar[14] feyż-i naẓmuñdan behremend olmayalar[15] ve ṭāyife-yi Etrāk ṣāḥib-i meẕāḳları[16] būstān-ı kelāmuñda[17] şükūfe-yi dīvān-ı ġazelin[18] bulmayalar,[19] bu sebebden ṭarḥ-ı binā-yı[20] ṭabīʿatüñ[21] ḳābil-i ḳuṣūr[22] ola ve bu vāsıṭadan[23] bünye-yi[24] istiʿdād-ı[25] kemālüñ raḫne bula.

Şiʿr: Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūl

26 Ġazeldür ṣafā-baḫş-ı ehl-i naẓar
27 Ġazeldür gül-i būstān-ı hüner

Ġazāl-i ġazel ṣaydı āsān degül
28 Ġazel münkiri ehl-i ʿirfān degül

---

1 muʿammāyātuñdan: muʿammāyātuñda T_1.
2 behre-yi feyż: feyz [G].
3 almışlar: almışlardur S_2.
4 meṉnevī vü: meṉnevī A_3, T_1, S_5.
5 ḳaṣāyidüñden: ḳaṣāyidün A_1.
6 ġazellerüñ: ġazellerüñden S_1.
7 naḳş-ı: naḳīş-ı naḳş-ı A_2 naḳşın naḳş-ı İÜ ẕevḳ bulmışlar S_1 ẕevḳına yėtmişler M, K, B.
8 meṉnevī ve ḳaṣāyidüñden temettuʿ bulmışlar ve baʿżı fārsī ġazellerüñ naḳş-ı żamīr ėtmişler ve baʿżı: - [G].
9 ʿarabī: ġazeli S_5.
10 recezlerüñ: zecerlerüñ A_1 zecellerüñ İÜ, S_5 ricālaruñ A_3, ġazellerüñ S_4.
11 żamīr ėtmişler ve baʿżı ʿarabī recezlerüñ ẕevḳine yėtmişler: ve baʿżı ʿarabī recezlerüñ naḳş-ı żamīr ėtmişler K żamīr ėtmişlerdür S_2 – M, B, S_1.
12 ḥāṣā ki: kim A_2 ḥāṣā kim İÜ.
13 türk-zāde: zāde-yi T_1.
14 maḥbūblar: maḥbūbları TT, S_4.
15 behremend olmayalar: behre bulmayalar S_1.
16 meẕāḳları: meẕāḳlara T_1, A_3, M meẕāḳlar İÜ.
17 būstān-ı kelāmuñda: būstānuñda TT būstān-ı kelāmuñdan M.
18 ġazelin: ġazel A_2, B, M, K, S_1, S_2, TT, İÜ, S_4, S_8, S_9, S_{11}, TZ - A_1, S_6, S_{10} ġazelüñ [TD].
19 bulmayalar: bulmayalar ve A_3, T_1.
20 bina: - A_1, S_4, S_5.
21 ṭabīʿatüñ: cemʿüñ B cāmiʿiyyetüñ A_3, T_1, M, K, TZ.
22 ḳuṣūr: taṣavvur A_2, İÜ.
23 vāsıṭadan: vāsıṭa ile TT.
24 bünye: binā S_1, TT āyīne A_1, S_4.
25 istiʿdād: istidʿâ B, M, K, A_1, A_2, A_3, T_1, S_1, S_2, TT, P, İÜ, TN, S_4, S_5, S_7, S_8, S_9, S_{11}, TZ.
(Kelime, değerlendirdiğimiz nüshaların çoğunda "istidʿâ" olarak yazılmıştır. Anlama daha uygun düştüğü düşünülerek değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygın olmamasına rağmen "istiʿdād" yazımı tercih edilmiştir.)
26 naẓar: hüner TT.
27 gül-i būstān-ı: gülistān-ı ehl-i M.
28 münkiri: münkir TT.

1 Ġazel bildürür şāʿirüñ ḳudretin
2 Ġazel arturur nāẕımuñ şöhretin

3 Göñül gerçi eşʿāra çoḫ resm var
4 Ġazel resmin ėt cümleden iḫtiyār

Ki her maḥfilüñ zīnetidür ġazel
Ḫıredmendler ṣanʿatıdur ġazel

5 Ġazel dė ki meşhūr-ı devrān ola
6 Oḫımaḳda yazmaḳda āsān ola

el-Ḥaḳḳ[7] bu kelimāt-ı dil-peẕīri ki[8] ol bī-naẕīrden ėşitdüm, mażmūn-ı kelāmın[9] maḥż-ı naṣīḥat görüp īcāb-ı[10] iltimāsına[11] iḳdām ėtdüm ammā iḳtiżā-yı zamān[12] kemāl-i istiġnāya[13] ruḫṣat vėrmedi ki ṣarrāf-ı ḫıred[14] naḳd-i evḳātı[15] ṣarf-ı teṣānīf-i[16] muʿteber[17] ėtmekde iken bu cüzʾiyyāta żāyiʿ ėde ve şeh-bāz-ı[18] ṭabīʿat[19] muʿaẓẓam ṣaydlar[20] gözedürken[21] bir[22] muḫtaṣar şikār[23] ardınca gėde. Nā-çār maḥmil-i iʿtibārumda[24] bu[25] ʿilāve

1 şāʿirüñ: sāġaruñ İÜ.
2 nāẕımuñ: şāʿirüñ A_2, İÜ.
3 eşʿāra: eşʿārda S_2 || resm: resmi S_1, S_5 meyli A_1.
4 ġazel resmin: ġazelini sen A_1.
5 ġazel di: ġazeldür A_1.
6 oḫımaḳda: oḳımaġda T_1 || yazmaḳda: yazmaġda T_1.
7 el-ḥaḳḳ: el-ḥaḳḳ ki A_1.
8 dil-peẕīri ki: dil-peẕīri T_1.
9 kelāmın: kelām K.
10 īcāb-ı: īcāb u S_2.
11 iltimāsına: iltimasa İÜ.
12 zamān: zamān ve S_2 zamāndın A_1, S_4.
13 istiġnāya: istiġnā S_1, M, S_2, B, A_1, A_3, TT, T_2, P, İÜ, S_4, S_5, S_6, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ istiġfāra T_1 istiġfār TN istiġnāda K, S_7.
14 ṣarrāf-ı ḫıred: ṣarrāf-ı ḫurde-dān-ı ḫıred TT.
15 evḳātı: evḳātumı P.
16 ṣarf-ı teṣānīf: teṣānif-i ṣarf T_2.
17 muʿteber: muʿtebere S_2, P, [G, TD].
18 şeh-bāz: şāh-bāz T_2.
19 ṭabīʿat: ṭabīʿatüm TT, İÜ.
20 ṣaydlar: ṣaydları B, T_2, S_4 ṣaydlan İÜ ṣayd M.
21 gözedürken: geẕerken İÜ.
22 bir: bu S_1, K, T_2, S_2, B, M, TT, A_2, A_1, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_{11}, TZ.
23 şikār: - S_1.
24 iʿtibārumda: iʿtibārda M.
25 bu: bir M.

lāzımdur[1] dėyü[2] zamān-ı ṭufūliyyetümde[3] ṣādır olup[4] müteferrıḳ olan ġazellerden[5] bir[6] muḫtaṣar dīvān[7] cemʿ ėtmek ṣalāḥın gördüm ve ol vaḳtde[8] menden iltimās ile alanlardan[9] iltimās ile alup[10] ṣūret-i cemʿiyyetin[11] iḫtiṣār[12] üzere[13] itmāma yėtürdüm.[14] Ümmīd[15] ki erbāb-ı feṣāḥat[16] ve aṣḥāb-ı belāġat[17] müşāhede ve muṭālaʿa ḳılduḳda[18] menşe'[19] ü mevlidüm[20] ʿIrāḳ-ı ʿArab[21] olup tamāmī-yi ʿömrde[22] ġayrı[23] memleketlere seyāḥat ḳılmaduġumdan[24] vāḳıf olduḳda[25] bu ʿilleti[26] mücib-i[27] suḳūt-ı iʿtibār bilmeyeler ve[28] maḥall u[29] maḳāmuma[30] göre rütbe-yi istiʿdāduma[31] ḥaḳāretle[32] naẓar ḳılmayalar. Zīrā[33] iʿtibār-ı vaṭan istiʿdād-ı ẕātā teʾṣīr ėtmez ve ṭopraġda[34] yatmaġla[35]

---

1 ʿilāve lāzımdur: ʿilāvede lāzımdur M ġāliyyede lāzımdur A_1 ʿilāve lāzım S_1, S_4 ʿilāvelerindür T_2.
2 dėyü: düyu ve A_2.
3 ṭufūliyyetümde: ṭufūliyyetde S_2.
4 olup: olan TT.
5 ġazellerden: ġazellerümden A_2, İÜ.
6 bir: bu S_4.
7 dīvān: dīvānı S_4.
8 vaḳtde: vaḳt TT.
9 iltimās ile alanlardan: iltimās alanlardan A_3 alanlardan P iltimās ile aḫẕ ėdenlerden [G, TD] - S_4.
10 iltimās ile alup: istidʿā ile alup T_2 alup S_1, M iltimās ile aldum ve [G, TD]
11 cemʿiyyetin: cemʿiyyetini A_3, S_9 cemʿiyyeti T_1, B, TN cemʿiyyet iḫtiyār ėtdüm ve S_2 – S_7 cemʿin [G, TD].
12 iḫtiṣār: iḫtiṣāra TT, TZ.
13 üzere: ile S_4.
14 itmāma yėtürdüm: bitürdüm [G].
15 ümmīd: ümmīddür S_2, [G, TD].
16 erbāb-ı feṣāḥat: aṣḥāb-ı feṣāḥat [G, TD].
17 aṣḥāb-ı belāġat: erbāb-ı belāġat [G, TD].
18 ḳılduḳda: ḳılduḳlarında TT.
19 menşe' ü: menşe'-i A_1, İÜ, A_2, A_3, M, K, T_1, TT, TN, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.
20 mevlidüm: mevlūdüm A_1, İÜ, A_2, A_3, T_1, T_2, TT, TN, S_4, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.
21 ʿırāḳ-ı ʿarab: ʿırāḳ P ʿırāḳ ü ʿarab S_5.
22 ʿömrde: ʿömrümde S_2, TZ, [G, TD].
23 ġayrı: ġayr T_1, T_2, A_1, S_5 ve ġayr S_4.
24 ḳılmaduġumdan: ḳılmaduġumda T_1, K, S_7 ḳılmaduġum M ḳılmaduġın S_5 ḳılduġumdan S_6, S_{10} ḳılmaduġuma [G, TD].
25 olduḳda: olduḳlarında TT.
26 ʿilleti: ʿillet A_3, T_1.
27 mücib-i: mücib-i ihānet A_2.
28 bilmeyeler ve: bilmeyeler A_2, M.
29 maḥall u: maḥall T_2, A_2, P, S_4.
30 maḳāmuma: efʿālüme A_2 fiʿālüme İÜ.
31 rütbe-yi istiʿdāduma: istiʿdāda T_2.
32 ḥaḳāretle: ḥaḳāretlere A_1.
33 zīrā: zīrā ki S_5.
34 ṭopraġda: ṭopraḳda A_2, S_2, M topraġda A_1, T_1 topraḳda B, K, P, İÜ.
35 yatmaġla: yatmaḳla B, S_1, M, P yatmaḳ ilen K, S_4.

ṭılādan cilā gėtmez, nė[1] ehl-i bilād olmaġla nādān ṣāḥib-ḳabūl[2] olur ve nė[3] beyābānlarda durmaġla[4] dānā ḳabūl-i vaḥşet[5] ḳılur.[6]

Fārsī: Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūl

اگر عمرها مردم بد سرشت
[7] بود همدم حوریان در بهشت

[8] در آن محفل پر صفا روز و شب
[9] ز جبریل خواند فنون ادب

[10] برآن اعتقادم که انجام کار
[11] نگردد از او جز بدی آشکار

وگر سا لها گوهر تابناك
[12] فتد خوار و بی قدر بر روی خاك

بر آنم که کمتر نشیند غبار
ز خاکش بر آیینه ی اعتبار

چو از خاك خیزد همان گوهر است
[13] شهان را برازنده ی افسر است

Tevaḳḳuʿ budur[14] ʿumūmen ehālī-yi ʿizz ü[15] iʿtibārdan ḥuṣūṣan büleġā-yı Rūm u füṣaḥā-yı[16] Tatardan ki eger[17] şāhid-i ḥüsn-i ʿibāretümde[18] ol diyā-

1 nė: ve nė M, TT, K.
2 ṣāḥib-ḳabūl: ṣāḥib-i ḳabūle S_1.
3 ve nė: nė T_2, P.
4 durmaġla: - [G].
5 ḳabūl-i vaḥşet: ḳabūl-i cehl A_1, TT, T_2, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11} ehl-i ḳabūl A_2, İÜ ḳabūl-i ḥamāḳat S_2 ḳābil-i vaḥşet [G].
6 ḳılur: olur A_2, İÜ, [G] ḳalur T_2.
7 der-bihişt: bihişt A1, A2, M, İÜ, S5.
8 der ān: be ān S_1 der on [G] || maḥfil: menzil TT mahfel [G] || pür-ṣafā: pür-belā S_1, [G].
9 ḫ̌āned: honed [G].
10 ber ān: der ān S_1 || ki: ser A_3.
11 negerded: negerdedī A_1.
12 ḫ̌āru: ḫ̌ār A_3, B, İÜ, [G] zār TT || bī-ḳadr: bī-bāk S_1.
13 berāzende: ber-endāze T_1.
Kötü yaratılışlı bir insan, bütün ömrünü cennette hurilerin arkadaşı olarak geçirse; o safalı yerde gece gündüz Cebrail'den edep dersi öğrense; şuna inanıyorum ki işin sonunda ondan kötülükten başka bir şey gelmez. Eğer parlak bir inci, kıymetsiz ve hor görülüp yıllarca toprakta kalsa; inanıyorum ki onun itibar aynasına topraktan toz bulaşır fakat topraktan kaldırıldığında yine şahların tacına layık bir mücevher olur.
14 budur: budur ki S_2, İÜ, [G].
15 ʿizz ü: ʿizz T_2.
16 füṣaḥā: - TT.
17 eger: egerçi S_2.
18 ʿibāretümde: ʿibāretde İÜ ʿibāretümden S_5.

ruñ elfâẓ u[1] ʿibāretlerinden[2] zīver olmasa[3] ve muḫaddere-yi naẓmum ol[4] milkler[5] leṭāyif ü[6] ḍarbü'l[7]-meṣellerinden zīnet[8] bulmasa[9] maʿẕūr buyuralar. Zīrā[10] her milküñ[11] ehline ʿāriyetden[12] ʿār gelür[13] ve her ṭāyifede[14] her kim[15] var ise tetebbuʿ-ı aġyārı mūcib-i[16] ġayret bilür.[17] Bu diyāruñ[18] ışṭılāḥātı ġayra[19] maḳdūr[20] olmamaḳ[21] ʿöẕr-ḫᵛāhumuz yėter[22] bī-hūde taʿarrużdan nė biter.[23] Li'llāhi'l-ḥamd[24] ve'l-minne[25] ḫāk-i Kerbelā sāyir memālik[26] cevāhirinden[27] eşref olduġı maʿlūmdur[28] ve rütbe-yi şiʿrümi[29] her yėrde[30] bülend[31] ėden ḥaḳīḳatde[32] bu mefhūmdur.[33] İlāhī[34] bu maḥabbet-nāme-yi nāmī ve bu ferzend-i dil-pesend-i[35] girāmī ki zāde-yi ṭabʿ-ı füsūn-sāz[36] ve netīce-yi

---

1 elfâẓ u: elfâẓ A_1, S_5.
2 ʿibāretlerinden: ʿibāretlerden A_1 ʿibārātlarından S_1 ʿibāretinden S_4 ʿibāretlerin S_5.
3 olmasa: bolmasa A_3 olmaya A_1.
4 naẓmum ol: naẓm ol S_1, B, T_2, TZ naẓm A_1, S_5.
5 milkler: memleketler TT, S_{11} milküñ S_9 milklerüñ [G, TD].
6 leṭāyif ü: leṭāyif T_2.
7 ḍarbü'l: ḍarb-ı A_2, M – K.
8 zīnet: yol S_4 zīb [G, TD].
9 bulmasa: tapmasa S_4 bulmasa bu dāʿīyi [G, TD].
10 zīrā: zīrā ki T_2, S_2, M, K, A_1, P, S_4, TZ.
11 her milküñ: milküñ M her memleketin [G].
12 ʿāriyetden: - S_4.
13 gelür: olur A_2, İÜ.
14 ṭāyifede: ṭāyifeden B, P.
15 kim: ne kim [G, TD].
16 mūcib-i: mūcib-i süḳūṭ-ı M.
17 bilür: bolur A_1 bilüp [TD, G].
18 bu diyāruñ: ve bu diyāruñ A_3, K bir diyāruñ S_1.
19 ġayra: ġayr-ı T_1, A_3.
20 maḳdūr: maġdūr T_2.
21 olmamaḳ: olmaḳ T_1, A_3.
22 yėter: yėter ve S_1.
23 nė biter: nė yėter A_1.
24 li'llāhi'l-ḥamd: el-ḥamdü li'llāh M, S_4.
25 ve'l-minne: ve'l-minne ki A_3, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_{10}, S_{11}, [G, TD].
26 memālik: memāliküñ A_1, T_2, S_4.
27 cevāhirinden: iksīrinden [G, TD].
28 maʿlūmdur: maʿlūm A_3.
29 şiʿrümi: şiʿri M, İÜ, S_5.
30 her yėrde: ser-perde-yi T_1.
31 bülend: maḳbūl A_3.
32 ḥaḳīḳatde: ḥaḳīḳat A_1, S_5 – TT, ḥaḳīḳati S_4.
33 mefhūmdur: mefhumdur münācaat S_2 güher-i manẓūmdur A_2, İÜ.
34 ilāhī: - A_1.
35 dil-pesend: - T_1 dil-bend S_5, [G].
36 füsūn-sāz: fünūn-sāz A_1 süḫan-sāz S_5.

idrāk-i siḥr-pervāzumdur,[1] emtiʿa-yı ʿacz u niyāz[2] ve bedreḳa-yı[3] sūz u güdāz birle[4] ʿazīmet-i ġurbet[5] ėtdi[6] ve cevāhir-i maʿnā vėrüp[7] aḳmişe-yi taḥsīn almaġa feżā-yı ʿāleme[8] maḥmil-i[9] ticāret yüritdi. Nėtekim[10] tevfīḳ-ı ʿināyet[11] hem-rāh ėdüp[12] mażīḳ-ı[13] ʿademden[14] nüzhetgāh-ı vücūda getürdüñ[15] ve teʾyīd-i[16] merḥamet[17] muʿāvin[18] ėdüp vādī-yi ġaybdan[19] bādiye-yi[20] şühūda yėtürdüñ. Nė diyāre yėtse[21] ve nė vilāyete gėtse[22] maḳdem-i şerīfin[23] mübārek ü[24] meymūn ve müşāhede-yi[25] laṭīfin[26] ḫuceste vü[27] hümāyūn ėdesen. İlāhī bu maḥbūb-ı zībāyı[28] ve bu şāhid-i raʿnāyı[29] ki meşşāṭa-yı luṭfuñ[30] ruḫsārına[31] zīnet vėrmişdür ve ḥilye-yi tevfīḳuñ pīrāye-yi[32] ḫüsnin[33] rütbe-yi[34] kemāle yėtürmişdür, ʿumūmen cemīʿ-i ehl-i fesāddan[35] ḫuṣūṣan üç[36]

---

1 siḥr-pervāzumdur: siḥr-pervāzdur M, A_2, İÜ siḥr-pervāzında T_2.
2 u niyāz: - S_1.
3 siḥr-pervāzumdur emtiʿa-yı ʿacz u niyāz ve bedreḳa-yı: - [G].
4 birle: ile M her ki T_1.
5 ġurbet: diyār-ı ġurbet TT – A_3.
6 ėtdi: ėdüp S_1 cezm ėtdi A_2, İÜ.
7 vėrüp: dėyü S_2.
8 ʿāleme: ʿālemde A_1.
9 maḥmil: maḥfil TT - S_4.
10 nėtekim: nėşe kim A_1
11 ʿināyet: ʿināyeti S_2 ʿināyet-i rabbānī S_1 ʿibāret S_4.
12 ėdüp: olup A_2, İÜ.
13 mażīḳ: tażyıḳ A_1.
14 ʿademden: ʿademde P.
15 getürdüñ: getür S_5.
16 ve teʾyīd-i: - [G]
17 merḥamet: merḥameti S_2 merḥamet-i sübḥānī S_1.
18 muʿāvin: muʿāvenet S_1, [G, TD].
19 ġaybdan: gaybetten [G].
20 bādiye-yi: bādiyeden A_1.
21 diyāre yėtse: diyāre gėtse B, A_3, T_1, S_2, TT, TN, S_7, S_9, S_{11}, [G, TD].
22 vilāyete gėtse: vilāyete yėtse B, A_3, T_1, S_2, TT, TN, S_7, S_9, S_{11}, [G, TD].
23 şerīfin: şerīf A_1.
24 mübarek ü: - TT.
25 müşāhede: muṭālaʿa M, P, TZ maṭlaʿ K, [G] meṭāliʿ [TD].
26 laṭīfin: laṭīfi T_2.
27 ḫuceste vü: ḫuceste S_1, P, S_5 – A_1.
28 zībāyı: zībā TT, S_6, S_{10}, S_{11} cihān-peymāyı [G, TD].
29 raʿnāyı: raʿnā TT.
30 luṭfuñ: zülfüñ A_1.
31 ruḫsārına: ruḫsāre nė S_5.
32 pīrāye-yi: pīrāyesin T_2.
33 ḫüsnin: ḫüsn TT, S_4 – T_2.
34 rütbe: - S_4.
35 cemīʿ-i ehl-i fesāddan: cemīʿ-i ehl-i fesād İÜ ehl-i fesāddan TT, S_{10}, [G, TD], cemīʿ-i ehl-i fesāddan ve S_4, S_6.
36 üç: ol S_4.

ṭāyife-yi bed-nihāddan ḥışn-ı[1] ḥimāyetüñde[2] maḥrūs u maṣūn[3] ėdesen. Biri[4] ol kātib-i nā-ḳābil ü[5] mümlī-yi[6] cāhil[7] ki ḫāme-yi[8] muḫālif-taḥrīri[9] tīşe-yi bünyān-ı[10] maʿārifdür[11] ve kilk-i küdüret[12]-teʾsīri miʿmār-ı binā-yı zeḫārifdür.[13] Gāh bir noḳṭayla[14] maḥabbeti miḥnet[15] gösterür ve gāh bir ḥarf ile[16] niʿmeti nıḳmet[17] oḫıdur.[18]

ʿArabī: Müstefʿilün Fāʿilün Müstefʿilün Fāʿilün

16 تبت يدا كاتب لولاه ما خربت

20 معمورة اسست بالعلم و الادب

21 اردى من الخمر فى الافساد نسخته

22 تستظهر العيب طايراً من العنب

Türkī: Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

Ḳalem olsun eli ol kātib-i bed-taḥrīrüñ

23 Ki fesād-ı raḳamı sūrumuzı şūr eyler

24 Gāh bir ḥarf süḳūṭıyla ḳılur nāşırı nār

25 Gāh bir noḳṭa ḳuṣūrıyla gözi kūr eyler

---

1 ḥışn-ı: ḥışn u S_2.
2 ḥimāyetüñde: ḥimāyetüñden S_5.
3 maḥrūs u maṣūn: maḥrūs u mażmūn A_1, TN maṣūn u maḥrūs S_6, S_{10}, [G, TD].
4 biri: - İÜ.
5 nā-ḳābil ü: nā-ḳābil T_2, S_5.
6 mümlī: mühmil T_2 ḥamlī T_1 - S_5.
7 cāhil: - S_5.
8 ḫāme: - S_4.
9 muḫālif-taḥrīri: taḥrīri K muḫālif-ṭabʿı S_4.
10 bünyān: bünyād A_1.
11 maʿārifdür ve: maʿārifdür TT.
12 küdüret: küdüreti S_2.
13 zeḫārifdür: zeḫārıḳdur A_1 || ve kilk-i küdüret-teʾsīri miʿmār-ı binā-yı zeḫārifdür: - [G].
14 noḳtayla: lafẓ ile M, K, B, S_2, TT, P, S_5.
15 maḥabbeti miḥnet: miḥneti maḥabbet B, T_1, S_1, TZ.
16 bir ḥarf ile: bir noḳtayla A_1, B, T_1 – S_1 bir ḥarf-i taġayyür ile S_4.
17 nıḳmet: laʿnet T_1 nıġmet A_1, T_2, TZ.
18 oḫıdur: ḳılur S_2.
16 kātibin: - T_2 || levlāhu: levlā T_2 || ḥaribet: ḥazīb A_1.
20 biʾl-ʿilm: biʾl-ḳalem B, S_2, S_4 || edeb: edīb A_1.
21 mineʾl-ḫamri fiʾl-ifsādi: mineʾl-ḫayri fiʾl-ifsādi İÜ, S_4 mineʾl-ḥarfi fiʾl-ifsādi S_2 mineʾl-ḥamri fiʾl-iżdādi M mineʾl-ḥamri fiʾl-fesādi A_3 mineʾl-ḥamri fiʾl-fesād ve T_1 mineʾl-ḥamriʾl-ifsādi T_2 || nüsḫetihi: nüsḫıyyehu A_1.
22 ʿaybe: ġaybe S_1, T_1, T_2, S_4, TZ || ʿineb: ġaybi S2 ʿaybi S_4.
Kurusun elleri o kâtibin ki o olmasa ilim ve edeple kurulmuş olan mamure yıkılmazdı. Yazdığı metnin nüshasını bozmak bakımından şaraptan da kötüdür. İneb (üzüm) kelimesini bozup ayb (ayıp) hâline getirir.
23 fesād: sevād A_1, T_2, S_4 || sūrumuzı: sözimüzi S_4, S_5.
24 ḥarf: lafẓ S_1 || nāşırı: nāşır T_2 nāẓırı S_{11} nādiri S_{10}, [G, TD].
25 gözi: gözin B.

Fārsī: Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1 باد سرگشته بسان قلم آن بی سر و پا
2 که بود تیشه ی بنیاد معارف قلمش
زینت صورت لفظ است خطش لیك چه سود
3 پرده ی شاهد معناست سواد رقمش

Biri[4] ol nāḳış-ı bed-sevād ki ṭabʿ-ı nā-mevzūnıyla[5] mecālis[6] ü meḥāfilde istidʿā-yı[7] istiʿdād[8] ḳılup şiʿr oḫıduḳça[9] naẓmdan neşri[10] seçilmeye ve edā-yı süsti[11] ile[12] şāhid-i maʿnā cemālinden niḳāb açılmaya.[13]

ʿArabī: Müstefʿilün Fāʿilün Müstefʿilün Fāʿilün

14 كم من لسان سقيم من تصرفه
15 صارت لألى عقود النظم منثوراً
16 اعرى القضايا عن الانتاج منطقه
17 تصريفه قلب المضموم مكسوراً

---

1 bād-ı: bād [G] || ān: ol A_1 on [G].
2 bünyād: bünyān M, TT, S_5, S_9, S_{10}, [G, TD] || ḳalemeş: raḳameş A_1, M.
3 raḳameş: ḳalemeş A_1.
O perişan adamın başı dönsün ki kalemi, marifetlerin binasını yıkan bir kazmadır. Hattı, sözün dış görünüşünün süsüdür fakat ne fayda ki mana güzelinin perdesidir yazısının karası.
4 biri: ve biri A_1, M, S_4 - İÜ || nā-mevzūnıyla: nā-mevzūnla A_3, İÜ, K, S_2 nā-mevzūn ile B nā-mevzūn T_1.
5 "ile" edatının yazımında nüshalar arasında bir birlik bulunmamaktadır. A_1, A_2, M, S_1, T_2, TT nüshalarında kelime ناموزونيله şeklinde yazılmıştır ki burada kelime "nā-mevzūnıyla" veya "nā-mevzūn-ıla" şeklinde okunabilir. A_3, İÜ, K, S_2 nüshalarında kelime ناموزونله şeklinde yazılmıştır bu da "na-mevzunla" olarak okunur. B nüshasında ise ناموزون ايله "nā-mevzūn ile" imlası kullanılmıştır. T_1'de "ile" edatı bulunmamaktadır. Aşağıda "süstiyle" kelimesi bazı nüshalarda "süsti ile" yazıldığı için iyelik ekli okunuş tercih edilmiştir.
6 mecālis: meclis T_1.
7 istidʿā-yı: - S_1, S_7 daʿvī-yi S_{10}, [G, TD].
8 istiʿdād: istiʿdād-ı fehm K istiʿdād-ı mevzūniyyet TT – A_1.
9 oḫıduḳça: oḳıduġunca S_2, İÜ oḳıduḳda S_{10}, [G, TD]
10 naẓmdan neşri: naẓmı neşrden S_{10} naẓmı neşrinden [G, TD]
11 süsti ile: süstiyle T_1, S_1, S_2 süstile İÜ süst ile A_1, T_2, S_4, S_5 süstle A_2, A_3, B.
12 Yukarıda da değinildiği üzere "ile" edatının yazımında farklılıklar bulunmaktadır. M, K, TT, P nüshalarında سستي ايله "süsti ile" imlası kullanılmıştır. T_1, S_1, S_2 nüshalarında kelime سستيله "süstiyle" veya "süst-ile" şeklinde okunabilecek bir imla ile yazılmıştır. A_2, A_3, B nüshalarında سستله "süstle" imlası kullanılmıştır. A_1, T_2 nüshalarında kelime سست ايله "süst ile" şeklinde yazılmıştır. İÜ'de ise kelime سُسْتِلَه "süstile" şeklinde harekeli yazılmıştır. Bazı nüshalarda iyelik ekinin açık olarak yazılmasından dolayı iyelik ekli okunuş tercih edilmiştir.
13 niḳāb açılmaya: perde açmaya A_2, İÜ.
14 taṣarrufuhi: taṣarrufu A_1, T_2, S_5.
15 ṣāret: ve ṣāret B ḥisāret T_1 || menṣūrā: menṣūran S_4 ʿaṣūrā T_1.
16 aʿra'l: aġriyyü'l- T_1, S_{10} aʿral [G] || ʿani'l: mine'l- A_1, T_2, S_4 || intāci: etbāḥi A_2, M, K, T_1, S_1 eṣbāḥi B.
17 taṣrīfuhu: taṣrīfü'l- A_3 tasrifihi [G] || maẓmūme: maẓlūmi A_1 maẓmūne M.
Konuşmayı beceremeyen insanlardan dolayı nazım gerdanlığının incileri dağılır. Onun mantığı, önermeleri sonuçsuz bırakır; sözdeki tasarrufu ötreyi esre yapar.

Fārsī: Mefāʿīlün Feʿilātün Mefāʿīlün Feʿilün

1 بریده باد زبانی که در فضای سخن
2 ازو مبانی افکار منهدم گردد
3 ز انقلاب تصاریف لهجه ی بد او
4 وجود حسن عبارات منعدم گردد

Türkī: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

Bī-naṣīb olsun naʿīm-i ḫuldden ol zişt kim
Nā-mülāyim lehcesi mevzūnı nā-mevzūn ėder
5 Tīşe-yi lafẓı binā-yı naẓmı vīrān eyleyüp
Süst güftārı feṣāḥat ehlini maġbūn ėder

Biri[6] ol ḥāsid-i ḫaṭā-pīşe ve[7] muʿānid-i[8] cefā-endīşe[9] ki ṭabʿ-ı nā-mevzūnıyla[10] daʿvā-yı şiʿr ėde[11] ammā deḳāyıḳ-ı eşʿāra[12] ṣāḥib-şuʿūr[13] olmaya ve[14] idrāk-i rekīkiyle[15] lāf-ı naẓm[16] ura ammā ḥaḳāyıḳ-ı güftāre rāh-ı[17] taṣarruf[18] bulmaya, lā-cerem ḥased[19] dīde-yi inṣāfın[20] kūr ėdüp idrāḳine[21]

---

1 zebānī: zebān A_2.
2 mebānī: meʿānī S_2, T_1 || efkār: eşʿār T_1 || münhedim: münheẓim T_1 münhezim A_1.
3 inḳılāb-ı: inḳılāb u A_1, A_2, B, S_1, TT, İÜ, S_4 || teṣārif-i: teṣārif ü A_2, S_1, S_4, S_5, TZ.
4 münʿadim: münheẓim T_1.
Dil kesilsin o kişi ki onun yüzünden söz fezasında düşüncenin binası yıkılır. Kötü lehçesinin değişik tasarrufuyla ibaret güzelinin varlığı mahvolur.
5 lafẓı: nazmı [G]. Son iki mısra T_2'de yoktur.
6 biri: ve biri M, S_4, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, [TD, G] - İÜ.
7 ḫaṭā-pīşe ve: ḫaṭā-pīşe ve ol A_1 ḫaṭā-pīşe S_5 cefā-pīşe ve S_{10}, S_{11}, TZ, [G, TD].
8 muʿānid: - S_5.
9 cefā-endīşe: - S_5 ḫaṭā-endīşe S_{10}, S_{11}, TZ, [G, TD].
10 nā-mevzūnıyla: nā-mevzūn ile TT, TN, S_5, S_{11} nā-mevzūnla A_3, K, T_1, S_2, S_7, S_8, S_{10} nā-mevzūnı ile [G, TD].
11 ėde: ėder A_2, İÜ.
12 eşʿāra: şiʿre A_2, İÜ.
13 şuʿūr: vuḳūf S_1.
14 olmaya ve: olmaya T_2.
15 rekīkiyle: rekīk ile İÜ, K, S_2 rekīkle TT, T_2, A_3 rekīk B – S_1 rekīki ile [G, TD].
16 naẓm: - A_3.
17 rāh: - S_5.
18 olmaya ve idrāk-i rekīkiyle lāf-ı naẓm ura ammā ḫaḳāyıḳ-ı güftāre rāh-ı taṣarruf: - T_1.
19 ḫased: - İÜ, A_2.
20 inṣāfın: inṣāfı S_1.
21 idrāḳine: iʿtiḳāde TT idrāḳ-ı rekīk ile lāf-ı naẓm üzre A_1.

iʿtimād ėden[1] cāhiller ḥużūrında bī-hūde bī-hūde[2] taʿarrużlar ėde ve[3] herze herze daḫller eyleye[4] tā[5] şiʿrden ẕevḳ-ı istimāʿ gėde.

ʿArabī: Feʿūlü Mefāʿīlün Feʿūlü Mefāʿilün

6 مأثم حساد الكلام عظيمة
7 بصيرتهم محض الضلالة فى الملا
8 تضيع مراعات الصنايع بينهم
9 تسدد منهاج الوصال الى العلى

Fārsī: Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

10 آه از آن باديه پيماى بيابان حسد
11 كه ندارد دل ظلمانى اش از عرفان نور
12 چون عناكب به دو بيتى كه به هم مى بافد
13 خويش را ديده به از بانى ى بيت المعمور
عيب باشد همه جا مطرح مد نظرش
گردد از گرد حسد ديده ى انصافش كور

Türkī: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

Ḫazāndur gülşen-i ʿirfāna ḥāsid
14 İlāhī ḥāsidi ḫ̆ār eyle dāyim
İşidür maʿrifet ehline āzār
15 İlāhī ḥāsidi zār eyle dāyim

---

1 ėden: ede ve [G].
2 bī-hūde bī-hūde: bī-hūde A_1, T_1, S_1, [G].
3 taʿarrużlar ėde ve: taʿarrużlar ve S_2 taʿarrużlardan A_1 taʿarużlardan ve S_{11} lāflar urub [TD] lāflar urup ve S_{10}, [G].
4 daḫller eyleye: daḫlleri ile İÜ, S_4 daḫller ile A_2, T_2, S_5.
5 tā: tā ki A_3, T_1, TN, S_7, S_9 - S_2, TT, İÜ, A_2, T_2, S_4, S_5, S_6 tā kim S_{10}, [TD, G].
6 meāṣimu: mātemi T_1, A_1, B, S_2, S_5.
7 ḍelāleti fī'l-melā: ḍelāleti'l-belā T_2 || melā: belā A_1, B, A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, T_2.
8 beynehüm: minhüm İÜ.
9 tüseddidü: tüseddedü [G] || vüṣūli: uṣūli TT. Bu mısra A_1'de yoktur.
Güzel söze haset edenlerin günahı çok büyüktür. Onların basireti, insanlar arasında delaletin ta kendisidir. İnsanların arasında sanatlara riayet etmeyerek yüceliğe ulaşma yolunu kapatır.
10 ān: on [G]. Bu mısra A_1'de yoktur.
11 nedāred: nedār İÜ.
12 çün: çü A_2, B, M, T_2, S_4.
13 bānī: bānū A_1, TT, T_2, S_5.
Ah o haset çölünde gezen kişinin elinden ki kara gönlünün irfan nurundan nasibi yoktur. O, örümcek gibi iki beyti birbirine dokuduğunda kendini Beytü'l-Maʿmûr'un mimarından üstün görür. Onun nazarı her nereye baksa kusur görür. Haset tozu onun insaf gözünü kör etmiştir.
14 ḫ̆ār: kör T_1.
15 zār: kör TT.

Raḥmet-i[1] Īzid[2] ol ḥelāl-zāde-yi pāk-iʿtiḳāde ki[3] bu[4] nev-res şāhidlere[5] müşāhede[6] ḳılduḳça[7] aʿlāsınuñ[8] ḥilye-yi taḥsīnle cemāl-i kemāline[9] zīnet yėtüre ve ednāsınuñ[10] şāne-yi[11] mürüvvet birle zülf-i ḫaṭāsından ʿuḳad-ı ʿuyūbın çıḫarup[12] āyīne-yi ḳudretden[13] ṣayḳal-i iḥsānıyla[14] noḳṣān ġubārın götüre.[15] Va'llāhu'l-muʿīn.[16]

Temmet.

1 raḥmet: ve raḥmet S_{10}, [G, TD].
2 īzid: ḫudā S_1, īzid-i müteʿāl S_4, īzidi S_5.
3 pāk-iʿtiḳāde ki: pāk-iʿtiḳāde kim K, P pāk-iʿtikaada kim [G] nīk-nihād u pāk-iʿtiḳāde kim [TD].
4 bu: bir S_{10}, [G, TD] - T_2.
5 şāhidlere: şāhide A_1, TT, T_2, S_4, S_5, S_{11} şāhid S_{10}, [TD, G].
6 müşāhede: naẓar A_1, S_1, T_2, S_4, S_5 naẓar u müşāhede TT.
7 ḳılduḳça: ḳılduġunca S_2 ḳılduḳda P.
8 aʿlāsınuñ: aʿlāsın TT, S_4.
9 cemāl-i kemāline: kemāl-i cemāline S_5.
10 ednāsınuñ: ednāsın TT, S_4 ināṣuñ S_5.
11 şāne: şāhid S_2 || ʿuḳad: ʿıḳd [G].
12 çıḫarup: arıdup S_4.
13 ḳudretden: ḳadrinden P.
14 iḥsānıyla: iḥsānla A3, İÜ, M, K, S_1, S_2 iḥsān TT iḥsānı ile [TD].
15 götüre: götür S_1.
16 va'llāhu'l-muʿīn: va'llāhu'l-müsteʿān ve bihi nestaʿīn T_1 va'llāhu'l-muʿīn bi'l-ḫayr A_1 hüve'l-müveffiḳu ve'l-muʿīn A3 va'llāhu aʿlem bi'ṣevāb ve ileyhi'l-merciʿu ve'l-meʿāb TT va'llāhu'l-müsteʿān tamām şod dibāce-yi dīvān-ı Fużūlī fī yevmi'ṣ-ṣāliṣ ṣehrü muḥarremi'l-ḥarām min şuhūr-i sene sebʿa ve sebʿīne ve tısʿa mie B va'llāhu müeyyidü ve minhü't-tevfiḳ İÜ va'llāhu'l-muʿīnü'l-müsteʿān S_4 va'llāhul müsteān ve aleyhit tekelān, bi mennihī ve keremih [G, TD].

KASÎDELER

1.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Hevā ʿarāyis-i gülzāre oldı çihre-güşā
   Bahār gülşene gėydürdi ḥulle-yi ḫaḍrā

2. Çemen eyāletine oldı naṣb[4] ḫusrev gül
   Hevāya ebr ṣıfat ḥükmin ėtmege icrā

3. Yazıldı sebze-yi nev-ḫīzden ḫaṭ-ı aḥkām
   Çekildi sāye-yi maṭbūʿ-ı servden ṭuġrā

4. Ṣarīr-i āb-ı revān u ṣafīr-i murġ-ı çemen
   Nükāt-ı tehniye-yi maḳdem ėtdiler inşā

5. Zebān-ı sūsen-i āzād u sebze-yi nev-ḫīz
   Ṣenā-yı rıfʿat u iclāle oldılar gūyā

6. Ṣaḳāyıḳ alnı zemīn-būsdan olup mecrūḥ
   Benefşe ḳāmeti oldı tevāżuʿ ile dü-tā

7. Müretteb eyledi bir bezm gülşen içre bahār
   Ki vėrdi ẕevḳ-ı temāşāsı neşʾe-yi ṣahbā

8. ʿAnādil ėtdi beyān-ı merātib-i naġamāt
   Ḳamārī oldı terāne-keş ü sürūd-serā

9. Ṣadā-yı murġ bıraḥdı büzürg ü kūçege şevḳ
   Sürūd-ı nāyla ʿuşşāḳa ḥāṣıl oldı nevā

10. Bilindi ġoncede gül bergi ẓāhir olmaġla
    Ki ġonce başına yaġdurdı jāle seng-i cefā

---

1 ||Bu kaside "Tevhit"tir.

1 || T_1 8^b, P 200^b, S_1 97^b, TT 1^b, KS_1 1^b, KS_2 1^b, KS_3 1^b, KS_5 7^b, KS_6 1^b.

1 || 2^b ebr: āb TT.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "oldı nasb" biçiminin Fuzûlî'nin üslubu dikkate alındığında hatalı olduğunu bunun "nasb olındı" şeklinde düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak değerlendirdiğimiz nüshalarda bunu destekleyecek bir kanıta rastlamış değiliz. Cem Dilçin, bu düzeltmenin kanıtını Ziya Paşa'nın *Harabat*'ında bulmuştur. Biz değerlendirdiğimiz nüshaların tanıklığı ile yetindik.

1 || 4^b nükāt-ı: nekāset T_1 gėtdiler TT.

1 || 5a āzād u: āzād S_1, TT, P, KS_1.

1 || 5^b rıfʿat u: rıfʿat S_1, P || iclāle: iḳbāle TT.

1 || 7^b temāşāsı: temāşā-yı TT || neşʾe-yi: teşneʾ-i T_1.

1 || 8^b ḳamārī: ḳamār TT, S_1 ḳumārī [TD] || keş ü: keş TT.

1 || 9a büzürg ü: büzürg S_1, TT.

1 || 9^b nāyla: ābla P, T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6.

11. Cerāḥat olmasa aʿżāda ẓāhir olmaz ḳan
Tereşşuḥ eylemez elbette sınmadın mīnā

12.[2] Hümāy-veş varaḳ-ı yāsemīn ü berg-i semen
Uçup hevāya gülistāna düşdi ẓıll-ı hümā

13. Bahār tāciri mıṣr-ı çemen ġanīlerine
Bıraḫdı Yūsuf-ı gül ʿarż eyleyüp ġavġā

14. Bu ẕevḳ ṣaldı Züleyḫā-yı lāleye bir şevḳ
Ki laʿl ü müşg töküp vėrdi aġırınca bahā

15. Ḥadīḳa taḫta-yı taʿlīm olup reyāḥīnden
Yazıldı mühmel ü muʿcem aña ḥurūf-ı hecā

16. Müzeyyen eyledi evrāk-ı lāleyi şebnem
Ḥurūf-ı lālede olmaz egerçi noḳṭa revā

17. Götürdi şebnemi ezhārdan ḥarāret-i mihr
Şükūfe noḳṭaların gerçi ḥükm ėder imlā

18. Debīr-i bād vėrüp ṭıfl-ı ʿandelībe sebaḳ
Götürdi çihre-yi ezhārdan niḳāb-ı ḫafā

19. Ḳamu dıraḫt bulup refʿ-i istiḳāmet-i ḥāl
Şükūfe ḥamli ile kesr buldılar illā

20. Nihāl-i bī-bedel-i serv kim ḳalup manṣūb
Ṣebāt-ı ḥāl ile anlardan oldı müsteṣnā

21. Ṣadā-yı seyl çeker medd-i muttaṣıl yaʿni
Ki medd-i muttaṣıl ile olur ḳırāʾat-ı mā

22. Görindi heyʾet-i āb-ı revānda şekl-i ḥabāb
Ṣübūta yėtdi ṣebāt-ı nücūm u seyr-i semā

23. Ḥuṭūṭ-ı muḫtelif ü müstaḳīmi enhāruñ
Çemende ṣaldı zevāyā-yı güne güne binā

---

1 || 11b sınmadın: ṣınmadın TT.
2 Bu beyit T_1'de yoktur.
1 || 18b ezhārdan: her rāzdan P, T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5 – S_1.
1 || 19a istiḳāmet-i ḥāl: istiḳāmete yol [TD].
1 || 21a çeker: çeküp T_1.
1 || 21b mā: māʿ [TD].
1 || 23ª muḫtelif ü: muḫtelif T_1, S_1, P, KS_1, KS_3 || müstaḳīmi: müstaḳīm TT.

24. Riʿāyet-i ṭuruḳ-ı müstaḳīmden nėçe kim
Olur ḥuṣūl-i maḳāmāt-ı cennetü'l-meʾvā

25. Hevā-yı bāġdan ėtdüm bu ḥikmeti maʿlūm
Ki iʿtidāldedür ṣıḥḥat-i[3] ḥavāss u ḳuvā

26. Bahār[5] gülşeni ezhārla görüp memlū
Yaḳīnüm oldı ki mümkin degül vücūd-ı ḫalā

27. Naẓarda olmaġ ile ṣubḥ u şām ġonce vü gül
Bedīhī oldı kemāl ehline ḥuṣūl-i ṣafā

28. Netīce sālibe olmaḳ ḫilāf-ı ʿādetdür
Olınca mücib-i ṣuġrāya müttefiḳ kübrā

29. Żamīr-i gül-büne gül rengi ṣaldı āteş-i bīm
Ki ḥumre ḳana olur nefs ėvinde rāh-nümā

30. Gül āteş üzre ḳılur ʿıḳd-ı zühre-yi şebnem
Tedārik-i ḳamer ü şems ėder ṣabāḥ u mesā

31. Bu kīmiyā sebebinden ʿaceb midür olsa
Elinde dāne-yi erzen meşābesinde ṭılā

32. Şükūfe sīmine farż eyledi ḫurūc-ı zekāt
Medār-ı ḥavl u bülūġ ü[10] niṣāb ü[11] istinmā

---

1 || 24[a] nėçe: nėte TT.
1 || 25[b] ṣıḥḥat: hüccet [TD].
3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "hüccet" kelimesinin yanlış olduğunu "iʿtidāl" ile ilişkisi münasebetiyle bu kelimenin "sıhhat" olması gerektiğini dönemin tıp ilmiyle ilgili terminolojisine başvurarak ifade etmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshaların delaleti de bu yöndedir.
1 || 26[a] bahār: bisāṭ TT || gülşeni: gülşen-i S_1 || görüp: olup T_1, S_1 ėdüp KS_2, KS_5, KS_6 ḳılup [TD].
5 P'de bu kelime üzerinde oynandığı için aslını okumak oldukça güçtür. Anlaşıldığı kadarı ile sonradan düzeltme yapılmaya çalışılmış, bu da kelimeyi bozmuştur. Muhtemelen "bahar" olan kelime "feza" şekline sokulmuştur. Düzeltme sonradan yapıldığı için dipnotta göstermedik.
1 || 29[b] ḳana: ḳanım T_1.
1 || 30[a] ḳılur: ḳılup TT.
1 || 30[b] ėder: olur T_1.
1 || 31[b] elinde: elümde P.
1 || 32[b] ḥavl u: ḥavl-i T_1, KS_2, KS_3, KS_5 || bülūġ ü: bülūġ-i S_1, P, KS_3, [TD] || niṣāb ü: niṣāb-ı KS_2, KS_6, [TD].
10 Bu mısrada zekâtın şartları sıralandığı için bu kelimenin tamlamasız okunuşu tercih edilmiştir.
11 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "nisab-ı" okunuşunun yanlış olduğunu, "nisab" ve "istinma" kelimelerinin yakın anlamlı olmaları sebebi ile atıf terkibi biçiminde yazılmalarının daha doğru olduğunu belirtmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshaların şahadeti de bu yöndedir.

33. Ḥuḳūḳ def‘i içün aġniyā-yı eşcāra
Ṣaḥāyif-i çemen oldı eyādi-yi fuḳarā

34. Bahārdan ten-i gül-bünde eyleyüp heyecān
Ḥarāret-i demevī ḳıldı ġuddeler peydā

35. Boyandı ḳanı ile ṣafḥa-yı çemen gül gül
Meger ki faṣdına ḥükm eylemiş ṭabīb-i hevā

36. Ḥibāl-isiḥre dönüp cünbiş-i cedāvil-i āb
Kelīm-i serv añа ‘aksdin bıraḫdı ‘aṣā

37. Olup terennüm-i bülbül ‘azāyim-i tesḫīr
Çemen perīlerine lāzım oldı ‘arż-ı liḳā

38. Bisāṭ-ı gülşene dün eyledüm güẕer ki demi
Ḳılam neẕāre-yi āṣār-ı ḳudret-i mevlā

39. ‘Aceb nizā‘ ile gördüm çemen ẓarīflerin
Ta‘aṣṣub ile ḳamu sālik-i ṭarīḳ-ı ḫatā

40. Ḳamu gümān[9] ile müsted‘ī-yi ṭarīḳ-ı necāt
Velī ḳamusına bāṭıl delīl-i istid‘ā

41. Ṣanup şükūfe mebādī ṣunūf-ı eşcārı
Ḳılurdı baḥṣ ki cā’iz ta‘addüd-i ḳudemā

42. Vėrüp teselsüle ḳuvvet ṭabī‘at-ı kec-i āb
Olurdı nāfī-yi iṣbāt-ı ‘illet-i ūlā

43. Ḫayāl-i maḥż ṣanup kāyinātı nergis-i mest
Ḳılurdı cehl ile nefy-i ḥaḳāyıḳ-ı eşyā

---

1 || 33a def‘i: vaḳf TT.
1 || 34a bahārdan: rebi‘den TT || heyecān: sübḥān S_1.
1 || 34b ġuddeler: ‘uḳdeler KS_5, [TD].
1 || 35b ḥükm: ḳaṣd TT.
1 || 36a ḥibāl: ḫayāl TT.
1 || 37b liḳā: beḳā T_1.
1 || 38b ḳudret: ṣan‘at [TD].
1 || 39a nizā‘la: nizā‘da KS_2, KS_5, [TD].
1 || 39b ta‘aṣṣub: ta‘accüb [TD].
1 || 40a gümān: kemāl [TD].

9 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde TD’deki “kemal” farkı yerine “güman” şeklini önermektedir. “güman” okunuşunun 41 ve 43. beyitlerle tutarlılık gösterdiğini ifade etmektedir. Bizim değerlendirdiğimiz nüshaların şahadetleri de bu yöndedir.

1 || 41a ṣanup: ṣalup S_1, P, KS_1, KS_3 || ṣunūf-ı: ṣunūfa P.

44.[1] Ėderdi bülbül-i kāfir-nihād secde-yi gül
Taʿabbüd-i ṣanem ile dutup necāta recā

45. Nesīm vāḳıf olup ol fesāda menʿ ėtdi
Ki ėy gürūh-ı perīşān dutuñ ṭarīḳ-ı hüdā

46. Bu kār-ḫāne bir üstāddan degül ḫālī
Gerek bu ḳudrete elbette ḳādir-i dānā

47. Ḳılur delālet-i ʿillet vücūd-ı her mevcūd
Velī nė sūd ki ṣāḥib-naẓar degül aʿmā

48. Mükevvenāta ḥudūṯ ol ḳadīmdendür kim
Kemāl-i ẕātına mümkin degül ḳabūl-i fenā

49. Ḳadīr ü Muḳtedir ü Ḳāhir ü Muḳaddir ü Ḥayy
ʿAlīm ü ʿĀlim ü ʿAllām ü Aʿlem ü Aʿlā

50. Zihī mükevvin-i kāmil ki ḳudretindendür
Perī-liḳālara luṭf-ı tenāsüb-i aʿżā

51. Melāḥat-i leb-i mey-gūn u lehce-yi şīrīn
Nezāket-i ḳad-i mevzūn u çihre-yi zībā

52. Ṣafā-yı cism-i laṭīf ü ḳabūl-i cevher-i pāk
Leṭāfet-i ḫaṭ-ı müşgīn ü zülf-i ʿanber-sā

53. Kemāl-i ḳudret ü ʿilminedür şevāhid-i ʿadl
ʿUḳūd-ı silsile-yi kār-ḫāne-yi dünyā

54. Besā'iṭe[11] şeref-i maḥremiyyet-i vaḥdet
Mürekkebāta ḳabūl-i terekküb-i eczā

---

1 S_1 ve P'de aşağıdaki beyitle yer değiştirmiştir.
1 || 44a nihād: nihāda S_1 || secde-yi: secde vü S_1.
1 || 44b necāta recā: necat-ı recā P, T_1, KS_1.
1 || 45a ol: bu [TD] || fesāda: fesādı TT, KS_3, [TD].
1 || 46b ḳādir-i: ḳādir [TD].
1 || 48a mükevvenāta: mükevvenāt T_1.
1 || 49a muḳtedir ü: muḳtedir S_1, P || ḳādir ü: ḳādir T_1.
1 || 49b ʿallām u: ʿallām S_1.
1 || 50b aʿżā: aṭā T_1.
1 || 51b mevzūn u: mevzūn S_1.
1 || 52a ṣafā: ṣıfat TT.
1 || 53a ḳudret ü: ḳudret-i TT, P.
1 || 54a besā'iṭe: besā'iṭ-i TT, KS_6, [TD].

11 P'de "besā'iṭe" olarak yazılan kelimenin sonu T_1 ve S_1'de açık değildir. Bu sebeple hem "besā'iṭe" hem de "besā'iṭ-i" şeklinde okunabilir. Cem Dilçin'in, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde ortaya koyduğu gerekçeler doğrultusunda metindeki şekil tercih edilmiştir.

55. Hevā-yı mekrümetinden ḳabūl-i feyż ḳılup
Mürebbi-yi çemen olmış[2] bahār-ı rūḥ-fezā

56. Nesīm-i merḥametinden alup ifāde-yi cūd
Cihānı reşk-i cinān eylemiş nesīm-i ṣabā

57. Ṣafā-yı luṭf-ı ʿamīmi nüfūẕ ėdüp ḳılmış
Mizāc-ı nāmiyeʾi müstaʿidd-i neşv ü nemā

58. Feżā-yı gülşen-i luṭfı merātiʿ-i aḥbāb
Meżāyıḳ-ı reh-i ḳahrı mehālik-i aʿdā

59. Sühāya luṭfı eger ḳılsa ẕerre-perverlik
Yėter maḳām-ı müsāvāt-ı āftāba Sühā

60. Veʾr[7] olsa ḳahrına maẓhar ʿanāṣır u eflāk
Nikāḥ ʿaḳdin üzer ümmehātdan ābā

61. Ḥisāb-ı rızḳını ėtmiş tamāmī-yi beşerüñ
Henūz Ādeme peyvend ḳılmadın Ḥavvā

62. Beyān-ı ḥāline yėtmiş cemīʿ-i maḫlūḳuñ
Henūz perdeye aʿyānı çekmedin esmā

63. Kemāl-i terbiyeti nevk-i ḫāre vėrmiş renk
Laṭīf ėdüp laḳabın eylemiş gül-i raʿnā

---

1 || 55[a] ḳılup: bulup TT.
1 || 55[b] rūḥ-fezā: rūḥ-efzā T_1, P, KS_1, KS_3, KS_5, KS_6, [TD].
2 P'de "olmış" kelimesi silinmiş ve yerine "olmadı" yazılmıştır. Kalem farklı olduğu için bu düzeltmenin müstensih dışında biri tarafından yapıldığını düşündüğümüzden dipnotta göstermedik.
1 || 56[a] ifāde-yi: ifāża-yi [TD].
1 || 58[a] merātiʿ: مرابع P – S_1.
1 || 58[b] meżāyıḳ: ḫāḳāyıḳ T_1, P, KS_1, KS_3 || aʿdā: aʿḍā [TD].
1 || 59[a] sühāya: sühā-yı TT.
1 || 60[a] veʾr: ger [TD] || ʿanāṣır u: ʿanāṣır-ı TT.
7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde metindeki şeklin doğru olduğunu ifade etmektedir.
1 || 61[a] ėtmiş: ḳılmış [TD].
1 || 61[b] ḳılmadın: ḳılmadı S_1.
1 || 62[a] ḥāline: ḥāliḳa S_1, T_1 || cemīʿ-i: bu cümle TT.
1 || 62[b] perdeye: perde-yi P perdeʾe TT.
1 || 63[a] nevk: berg TT.

64. Gül āteşin bir avuç ḫāk-i reh-güẕāre ṣalup
Kül eyleyüp[2] ḳomış adını bülbül-i şeydā

65. Türāb-ı dergehine ittiṣāl şevḳi ile
Kef-i tażarruʿ-ı deryāda dāmen-i ṣaḥrā

66. Ziyāret-i ḥaremin ḳılmamaḳ cezāsı içün
Ḥavāle ḫançer-i seyl-āba sīne-yi deryā

67. Cemīʿ-i vaḳt şifā-ḫāne-yi ʿaṭāsından
Cemīʿ-i ḫalḳa müyesser cemīʿ-i derde devā

68. Rumūz-ı ḥikmetin eyler beyān merātib ile
Cemīʿ-i ḥāl-i beşer ḫˇāh faḳr u ḫˇāh ġınā

69. Marīż-i ʿārıża-yı naḳṣdur nüfūs-ı[8] tamām
Kimine fāyide perhīz ėder kimine ġıdā

70. Şerīf ẕātlara evc-i imtiḥānından
Vesīle-yi şeref-i ḳurb olur nüzūl-i belā

71. Ḫasīs nefslere genc-i iltifātından
Mezīd-i ʿillet-i idbār olur vüfūr-ı ʿaṭā

72. Delīl-i ẕillet-i ʿiṣyān-durur taʿarruż-ı ḥāl
Ṭarīḳ-ı ḥüsn-i rıżāsı cemīʿ-i ḥāle rıżā

73. Zihī kerem ki naẓar ḳılmayup ʿadāvetine
Müyesser eylemiş İblīse iʿtibār-ı beḳā

---

1 || 64b şeydā: güya T_1.

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde söz dizimi açısından iki ulacın bir arada bulunmasının gereksizliğine vurgu yaparak "eyleyüp" yerine "eylemiş" farkını önermiştir. P'de "eyleyüp" olan kelimenin üzerinde düzeltme yapılmış ve "eylemiş"e dönüştürülmüştür. Faklı kalemle yapıldığı için dipnota almadık. P'nin de düzeltmeden önceki hâlini dikkate aldığımızda nüshaların şahadetleri doğrultusunda kelime "eyleyüp" olarak kaydedilmiştir.

1 || 65a türāb: ṣevāb S_1.
1 || 66a ḳılmamaḳ: ḳılmamaġ T_1, TT.
1 || 66b seyl-āba: seyl-āb T_1.
1 || 67a ʿaṭāsından: şifasından T_1.
1 || 68a ile: ilen TT.
1 || 68b faḳr: şāh TT || ġınā: gedā TT.
1 || 69a nüfus-ı: nüfūs [D].

8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde bu kelimenin tamlamasız okunması gerektiğini söylemiştir.

1 || 70b ḳurb: - T_1.
1 || 72a ẕillet: 'illet TT || 'iṣyān-durur: 'iṣyāndur T_1, S_1, KS_3, KS_5, [TD] 'iṣyāndur u P.
1 || 72b rıżāsı: rıżā-yı S_1.

74. Zihī kerīm ki ifrāṭ-ı luṭf u iḥsānı
Mesīḥi eyledi miḥrāb-ı secde-yi tersā

75. Faḳīr-i dergehine leẕẕet-i rıżāsı ile
Taʿalluḳāt-ı ṭarīḳ-ı fenādan istiġnā

76.[2] Esīr-i miḥnet-i ʿışḳına ẕevḳ-ı şevḳı ile[3]
Ḫilāf-ı ḳāʿide meyl-i ṭabīb ü ẕikr-i şifā

77. Zihī ḥaḳīḳat-ı ẕātuñda lāf ʿaḳl u cünūn
Ḳapuñ maḳām-ı müsāvāt-ı pādişāh u gedā

78. Naʿīm-i lem yezelī anda kim sañа vāṣıl
Muʿaẕẕeb-i ebedī ol ki senden ola cüdā

79. Ṭavāf-ı Kaʿbe-yi vaṣluñ taḥassüriyle müdām
Sürūd-ı seyle ṣafīr ü ḫurūş-ı raʿde ṣadā

80. Müheyminā Ṣamedā bende-yi siyeh-rūyam
Ṣaḥīfe-yi ʿamelüm maʿṣıyet ḫaṭıyla ḳara

81. Teraḥḥum ėt ki meni ḳāmet-i şikeste ile
Benefşe-yi çemen-i derd ḳıldı bār-ı ʿanā

82. Nihāl-i gülşen-i derdem ki ṣu yėrine vėrür
Mаña hemīşe ciger ḳanı bāġbān-ı ḳażā

83. Dirīġ ü derd ki encāma yėtdi ʿömr ü henūz
Ḫarāb-ı bāde-yi zerḳam esīr-i dām-ı hevā

84. ʿAẕāb-ı rūz-ı cezā vehmi ile şām u seḥer
Bir ıżṭırāb u ʿaẕāb içreem men-i rüsvā

---

1 || 75a rıżāsı: ricāsı TT.
1 || 75b taʿalluḳāt-ı ṭarīḳ-ı fenādan istiġnā: ḫilāf-ı ḳāʿide meyl-i ṭabīb ü ẕikr-i şifa S_1.
2 Bu beyit S_1'de yoktur.
3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "zevk-i şevki ile" farkının daha doğru olduğunu, bir önceki beyitte bulunan "lezzet-i rızası ile" okunuşuyla paralellik taşıdığını söylemiştir.
1 || 76a ẕevḳ-ı şevḳı ile: ẕevḳ ü şevḳı ile P, KS_1, KS_3, [TD].
1 || 76b ṭabīb ü: ṭabīb P.
1 || 77a ʿaḳl u: ʿaḳl T_1, TT, P, KS_1, KS_3, KS_5, KS_6.
1 || 77b pādişāh u: pādişāh-ı S_1.
1 || 79a vaṣluñ taḥassüriyle müdām: vaṣluñ ile müdām S_1 naḫr ile müdām T_1 kūyuñ edā-yı lebbeyki TT.
1 || 79b raʿde: raʿd u TT.
1 || 81b benefşe-yi: benefşe vü S_1 || bār: - TT.
1 || 82a gülşen-i: gülşene S_1 || ṣu: su S_1.
1 || 83a ʿömr ü: ʿömr KS_3, KS_5, [TD].
1 || 83b hevā: belā S_1, TT riyā KS_5, [TD].

85. Kim ol ʿaẕābı meger iḳtiżā-yı ʿadl vère
ʿAẕāb-ı rūz-ı cezā münkirine rūz-ı cezā

86. Egerçi ġuṣṣa dutar rūz u şeb girībānum
Elümden eylemen ümmīd dāmenini rehā

87. Muḳīm-i ḥücre-yi şevḳam feżā-yı ḳurbuńda
Hemīşe şemʿ-i ümīdümde işţiyāḳ-ı ṣadā

88. Ki ėy faḳīr ḥarīm-i viṣāle bismi'llāh
Taʿallül ėtme ki demdür emānet ola edā

89. Seḥāb-ı feyż emel gülşenin ḳılup sīrāb
Gül-i murād açılup[3] ola müstecāb duʿā

90. Ümīd var ki āyīne-yi żamīrümden
Hemīşe ṣayḳal-ı iḥsānuń ola jeng-zedā

91. Ümīd var ki luţfuńdan olmaya nevmīd
Dil-i Fużūlī-yi āşüfte-ḥāl u bī-ser ü pā

92. Müyesser ola aña şāh-rāh-ı ʿışḳuńda
Devām-ı ḥüsn-i ḳabūl ü ṣebāt-ı resm-i vefā

---

1 || 87[a] feżā: ḳażā T_1 || ḳurbuńda: ḳurbuńdan TT, P.
1 || 89[a] gülşenin: gülşen T_1.
1 || 89[b] murād: murāduń [TD] || açılup: açup [TD].
3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'de "muradun açup" şeklinde geçen farkın yanlış olduğunu, doğrusunun "murad açılup" olması gerektiğini belirtir. Değerlendirdiğimiz nüshaların şahadetleri de bu yöndedir.
1 || 91[b] dil-i: dili TT, KS_1 || ḥāl u: ḥāl-i T_1, TT, P, KS_5, KS_6 ḥāli KS_1.
1 || 92[b] ḥüsn-i ḳabūl u: ṭavr-ı tecemmül TT.

2.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1.[3] Nė kim ṣaḥīfe-yi tedbīre ʿaḳl ėder masṭūr
Ṣaġınmañ anı olur olmaz olmayan maḳdūr

---

2 || Bu kaside "Naat"tır.

2 || T_1 12^a, P 202^b, S_1 100^a, TT 5^a, KS_1 7^b, KS_2 3^a, KS_3 4^b, KS_4 1^a, KS_5 10^a, KS_6 7^a.

3 Kasidenin 1 ve 2. beyitleri arasında değerlendirdiğimiz nüshalardan sadece TT'de bulunan 22 beyit yer almaktadır. Yaygınlık dikkate alındığında bu beyitlerin kasidenin parçası olarak görülmesi güçtür.
Feẓā-yı ṣunʿda her ṣūrete naẓar ḳılsañ
Ne bilesen nedür andan ḳusūre-yi manẓūr
Ne iṣṭılāḥladur kim bilür medār-ı felek
Ne iʿtibār iledür kim bilür mürūr-ı duhūr
Müderris-i felek olmaḳ nedür müzevvir-i ḥüsn ?
Ṣerār-ı nāre nedür muttaṣıl tetebbuʿ-ı nūr
Gehī muḥāfaẓa-yı ʿışḳa güvāh ʿāciz olup
Vücūd-i ḳābil-i insāna ol olur maḳdūr
Gehī müşāhede-yi ḥüsne durmayup insān
Ḳabūl-i feyż ile ḳābil düşer tecelliye Ṭūr
Naẓar neżāre-yi maḥbūbdan tapup pertev
Dimāġ-ı ʿāşıḳa bir şevḳ ṣala nāle-yi sūr
Ġubār-ı meyte deryā-yı şūr mevcinden
Ḥalel yetüp bedeni ḳılsa rūḥdan mehcūr
Ne dersiz ola mı ol şevḳ cism ile fānī
Veyā refīḳ ola mı rūḥ-ı pāk tā dem-i ṣūr
Felek ẕukūr ü ināṣı ėdende bir bir ḫāk
Ėdende resmini ol ḫākden şebāt-ı ẕuḥūr
Ḳuvā-yı neşv ü nemā ol nebātı sārf ėde mi
Bir özge bünyede terkīb eylegec maʿmūr
Ne dersiz ola mı her cinse ʿāyid öz ṭabʿı
Veyā ẕükūr ināṣī ola mı ināṣ ẕükūr
Yaḳīn ki her işi her kim gümān ėdüp her nevʿ ?
Beyān-ı vāḳıʿ olan ḳıldı ʿaḳldan mestūr
Öyle baṣ ayaġuñ kim bu yolda ḫāk oluban
Nişān-ı pāy-ı gedā tāc-ı ser ḳılur Faġfūr
Sürūr-ı sīne tapar cāhil olsa ṣadr-nişīn
Meger ṣudūra ṣudūr eylemez ṣudūr-ı ṣudūr
ʿUlüvv-i ḳadr bilür ḳasr-ı rıfʿatin menʿüm
Żamīr-i ḳāṣıra yetmez meger ḳuṣūr-ı ḳuṣūr
Tenaʿum ile Süleymānı sāḫilin devrān
Tereddüd ile müheyyā ḳılur ẕaḫīre-yi mūr
Binā-yı ḥaşmet-i devrān-ı دورغزن ʿālem
Mürūr-ı dehr ile baġlar esās-ı خانیه kūr
Binā-yı bidʿata miʿmārdur şeh-i ẓālim
Meʿāş ceẕbine aʿyān-ı devletimüzdür ?
Mezīd-i ḥaṭṭ-ı bedendür muḳavvā-yı eşrār
Ḥarīş-i şān-ı ʿaseldür mürebbī-yi zenbūr
Ḳılan kifāfa ḳanāʿat-şikest ġam görmez
İżāfe cezm ḳılur dāḫil olduġın meksūr
Hevā-yı nefs ü ṭamaʿ çekdürür cefā yaʿnī
Ki ḥarf-i cer olur esmāda ʿāmil mecrūr
Kilīd-i maḫzen-i maḳṣūddur musībet-i ʿışḳ
Tapar ḳabūl-i ʿināyet olan ʿināya ṣabūr

2 || 1^b ṣaġınmañ: saġınmañ TT.

2. Hevā-yı dār-ı belā umma her hevāyīden
Kim ol maḳāmdadur ser-bülend olan Manṣūr

3. Ḥarīf-i erre-yi ġam ṣanma her ḳuru aġacı
Ki yazılur Ẕekeriyyā adına ol menşūr

4. Dil-i pür-āteş-i ʿāşıḳdur āh-ı serdle ḫoş
Olur bürūdete māyil ṭabāyiʿ-i maḥrūr

5. Füsürde zāhid eger ʿāşıḳ-ı ciger-sūza
Refāḳat ėtse yüz ıl ẓulmetine düşmez nūr

6. Ṣaġınma bir arada iḫtilāṭ ḳılmaġ ilen
Dutar mizāc-ı ḳaranfil ṭabīʿat-ı kāfūr

7. Ḫoşem ki ʿışḳla rüsvā-yı ḫāṣ u ʿāmem men
Felek bu şīve ilen eylemiş meni meşhūr

8. Müdām naḳd-i hevā ḫāṭırumdadur meknūn
Hemīşe ẕikr-i maḥabbet dilimdedür meẕkūr

9. Nėçük hevā nė maḥabbet meveddet-i şāhī
Ki ḫalḳadur sebeb-i feyż-i Kirdigār-ı ġafūr

10. Meh-i sipihr-i nübüvvet Muḥammed-i Ḳureşī
Çirāġ-ı şām-ı ebed āftāb-ı ṣubḥ-ı nüşūr

11. Şehenşehī ki Süleymān-ı milk-i maʿnā olup
Muṭīʿ oldı ańa cinn ü ins ü vaḥş u ṭuyūr

---

2 || 2[a] belā: vefā [TD] || umma: olma S_1.
2 || 2[b] maḳāmdadur: maḳāma-durur TT.
2 || 4[b] maḥrūr: mecrūr S_1.
2 || 6[b] dutar: bulur T_1 tapar TT.
2 || 7[a] ḫāṣ u: ḫāṣ -ı TT.
2 || 7[b] ilen: ile TT, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, KS_6, [TD].
2 || 8[b] ẕikr: fikr [TD] || meẕkūr: meşhūr S_1.
2 || 9[a] nėçük hevā nė: nėçün hevā-yı TT nėçük hevāya KS_1 nėçün hevāya KS_6 nėçün hevā nė KS_5 niçün ki ḫān-ı [TD].
2 || 10[a] nübüvvet: meveddet S_1.
2 || 11[b] cinn ü ins: ins ü cinn KS_4, [TD] || ins ü: ins TT.

12.[1] Cihānı açmaġ içün tapşurıldı ḥażretine
Kilīd-i maḫzen-i maḥrūse-yi vuḳūf u şuʿūr

13.[3] Yetürdi silsile tār-ı ḥisāb-ı hicretine
Üzülmesün dėyüben rişte-yi sinīn ü şuhūr

14. Şikest nuḳre-yi ḫāliṣ-ʿıyāruma ḳoydı
ʿIyār-ı nuḳre-yi ẕātında iḫtimāl-i küsūr

15. Ruḥ u ḳadidür olan[7] ḫalvet-i cinān içre
Çirāġ-ı meclis-i ġılmān u şemʿ-i maḥfil-i ḥūr

16. Nė şek ki aḫdı berārīde[9] barmaġından su
Bu şerḥadur mutaẓammın ḥuṭūṭ-ı mevc-i buḥūr

17. Muḫālif emrinedür bāde kim ayaġa düşer
Naḳīždür aña kim gūş-māl yėr ṭanbūr

18. Eyā şehī ki gürūh-ı peyember-i mürsel
Bihişte başmaz ayaġ senden almadın destūr

19. Egerçi ḫāmeye el urmaduñ elüñde idi
Ḫaṭ-ı beṭālet-i İncīl ü ḥarf-i nesḫ-i Zebūr[13]

20. Nė söz ki anda senüñ yoḫ rıżā-yı ḫüddāmuñ
Ḳalur serāy-ı ṭabīʿatda tā ebed maḥṣūr

---

1 T_1'de bu beytin 2. mısrası yerine 13. beytin 2. mısrası yazılmıştır. Göz kayması sebebiyle 13. beyit atlanmıştır.

2 || 12[a] açmaġ: açmaḳ TT.

2 || 12[b] vuḳūf u: vuḳūf TT.

3 Bu beyit T_1'de yoktur.

2 || 13[b] sinīn ü: sinīn TT.

2 || 14[a] ʿıyāruma: ʿıyārına TT.

2 || 14[b] nuḳre: ṭalḳım TT.

2 || 15[a] ruḥ: ruḥı TT || ḳaddidür: ḳaddi TT.

2 || 15[b] ġılmān u: ġılmān S_1 || ḫūr: nūr P.

7 P'de "olan" düzeltilmiş "atan" yazılmıştır. Farklı kalem olduğu için dipnota eklenmemiştir.

2 || 16[a] ki: ger P || aḫdı: açdı S_1 || berārīde: bevādīde [TD] || su: ṣu TT.

9 Bu kelime T_1, S_1, TT ve P'de açık olarak "berārīde" şeklinde yazılmıştır. Arapça sözlüklerde "sahra" anlamına gelen bu kelime yerine TD'de hiçbir nüsha farkı gösterilmeksizin "bevādīde" okunuşu tercih edilmiştir.

2 || 17[b] gūş-māl: gūş-māli TT || yėr: olur KS_5 alur [TD].

2 || 18[b] başmaz: basmaz S_1 || ayaġ: ayaḳ S_1.

2 || 19[a] el: ėl T_1.

2 || 19[b] ḥarf-i nesḫ-i: nesḫ-i ḥarf-i T_1, KS_4, KS_6, [TD].

13 Aynı mısrada yer alan tamlamalar arasındaki anlam simetrisi gözetilerek metindeki tercih yapılmıştır. "hat-ı betalet-i İncil" tamlaması ile "harf-i nesh-i Zebur" tamlaması arasında hem şekil hem de mana itibarıyla paralellik söz konusudur. Tamlamanın "nesh-i harf-i Zebur" şeklinde kurulması durumunda bu paralellik yok olmaktadır.

21. Bıraḫ ḥicāb niḳābın güzel cemālüñden
Ki tā göre seni ortada görmeyen nėce kūr

22. Bu mesned içre nėçe mest-i ḫ ʿāb-ı nāz olasan
Ėrişdi ṣubḥ gel aç imdi nergis-i maḫmūr

23.[2] Fesād ehl-i cihāna bıraḫdı yüz feterāt
Ḳıyāmet oldı nė yatmaġ mecālidür örü dur

24. Zamāne muntaẓır-ı iḳtidā-yı emrüñdür
Sözüñ nė ise yürüt buyruġuñ nė ise buyur

25.[4] *Fetaḥtü ʿayne recāʾi bi-seyfike'l-ḳāhir*
Ḳad isteʿantü bihī min ʿaduvvike'l-maḳhūr

26.[6] *Recevtü enneke taḳżi'l-umūra fī-yevmin*
Bi-emri Rabbike ḳad turceʿü ileyke umūr

27.[7] *Lezimtü ẕeyleke ercū rıżāke fi'd-dāreyn*
Kefā vüṣūḳu recāʾī bi-luṭfike'l-mevfūr

28. Şehā Fużūlī-yi dil-ḫasteem bi-ḥamdi'llāh
Reh-i şerīʿatüñe tābiʿ emrüñe meʾmūr

29. Olup-durur sözümüñ naẓm u neṣri naʿtüñde
Hemīşe gevher-i manẓūm u lü'lüʾ-i menṣūr

---

2 || 21a niḳābın: niḳābını S_1 niḳābı TT.
2 || 21b seni ortada: nėcesin irte (?) TT.
2 Bu beyit TT'de yoktur.
2 || 23a bıraḫdı yüz: bıraḫdılar [TD].
2 || 23b yatmaġ: yanmaḳ T_1 || örü dur: dur otur S_1, P, KS_4, KS_6 otur KS_1, KS_2, KS_3 devr olur T_1 uru dur [TD].
4 Senin kahreden kılıcınla ümit gözümü açtım. Kahredilmiş düşmanına karşı kılıcından yardım istedim.
*TD'de 25. beyitten sonra fazla beyit:
بک الملاذ و انت المعاذ فی الدارین
علی الصراط اذا حان للأنام عبور
6 Bütün işleri bir günde halledeceğini ümit ederim. Rabbinin emriyle bazı işlerin yapılması senden umulur.
7 İki dünyada da rızanı isteyerek eteğine yapıştım. Lutfuna olan ümidimin sağlamlığı bana yeter.

30. Feṣāḥat ehli arasında iʿtibārum var
Nė iʿtibār ger oldıysa heyʾetüm maḥḳūr

31. Özüm ḥaḳīr be-ġāyet sözüm müfīd besī
Nėçük ki ḥükm miṣālinde *saṭrü beyne suṭūr*

32. Ümīd var ki dutduḳca milk-i rūḥ niẓām[4]
Ümīd var ki tapduġca ʿahd-i ʿömr mürūr

33. Mürūr-ı ʿömri ṣenā-yı Resūl ilen geçürem
Ölende anı ėdem armaġān-ı ehl-i ḳubūr

---

2 || 30[a] var: yoḳ TT.
2 || 31[a] besī: velī T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, [TD].
2 || 31[b] nėçük: cinān TT.
2 || 32[a] milk-i rūḥ niẓām: mülk rāḥ-ı niẓām [TD].
2 || 32[b] tapduġca: tapduḳça TT.
4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "milk rah-ı nizam" şekli yerine "mülk-i ruh nizam" farkını önermektedir. Değerlendirdiğimiz nüshaların şahadeti de bu yöndedir.
2 || 33[a] ʿömri: ʿömr T_1 || ilen: ile KS_5, [TD].
2 || 33[b] anı ėdem: ėdem anı KS_1, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6, [TD].

3.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[3] Saçma ėy göz eşkden göñlümdeki odlare ṣu
Kim bu deñlü tutışan odlare ḳılmaz çāre ṣu

2.[5] Āb-gündur günbed-i devvār rengi bilmezem
Yā muḥīṭ olmış gözümden günbed-i devvāre ṣu

3. Ẕevḳ-ı tīġuñdan ʿaceb yoḫ olsa gögsüm[7] çāk çāk
Kim mürūr ilen bıraḫur raḫneler dīvāre ṣu

4. Vehm ilen söyler dil-i mecrūḥ peykānuñ sözin
İḥtiyāṭ ilen içer her kimde olsa yāre ṣu

---

3 || Su Kasidesi. Bu kaside "Naat"tır.

3 || T_1 13[a], P 203[a], S_1 101[a], TT4[a], KS_1 8[b], KS_2 3[b], KS_4 2[a], KS_5 11[a], KS_6 32[b].

3 Tahir Üzgör "Su Kasîdesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair", Cem Dilçin de "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalelerinde Türkçe kelimelerin ünlü uyumuna aykırı olacak şekilde yazılmasına karşı çıkmışlardır. Özellikle sonda bulunan "su" kelimesinden önceki kelimelerin kafiye ve redif ihtiva eden kısımlarında (yönelme durumu) vokalin yeni yazıyla okunuşundaki a/e farklılığı iki araştırmacı tarafından tartışılmıştır. Her iki araştırmacı da "a"nın "e" okunmasının doğru olmadığını belirtmiştir. Örneğin "yare" sözcüğünün "yara" olarak yazılması gerektiğini öbür kelimelerde de ünlü uyumuna dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Biz kafiyeyi önceleyerek "yare" yazımını tercih ettik.
(Tahir Üzgör, "Su Kasîdesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair", *Yûnus'tan Fuzûlî'ye*, İstanbul, MVT Yayıncılık, 2011, s. 133-142.)

3 || 1[a] ṣu: su S_1 kasidenin bütün redifleri için geçerli.

3 || 1[b] tutışan: ṭuṭuşan T_1.

5 Bu beyit TT'de yoktur.

3 || 3[a] gögsüm: göñlüm TT, KS_2, KS_4, KS_5, [TD].

3 || 3[b] ilen: ile T_1, TT.

7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni" isimli makalesinde bu beyti örnekler arasında zikretmiş ve TD'deki "gönlüm" şeklini kullanmıştır. Bu durumda yazarın TD'deki farkı doğru kabul ettiğini düşünebiliriz. Ancak yazar adı geçen makalede:

> Cism-i zārum tīġ-ı bī-dāduñdan oldı çāk çāk
> Tünd sudan raḫneler peydā ḳılan dīvār tek (G. 161/5)
>
> Ẕevḳ-ı tīġuñdan ʿaceb yoḳ olsa gögsüm çāk çāk
> Kim mürūr ilen bıraḳur raḫneler dīvāre su

beyitlerinin aynı mazmuna dayandığını ifade etmiştir. Yazar bu iki beytin ortak mazmununu "suyun duvarda çatlaklar meydana getirmesi gibi, sevgilinin kılıç gibi bakışlarının âşığın vücudunu parçalaması" olarak açıklamaktadır. Bu tespitten hareket ettiğimizde "gögüs" farkı daha tercih edilebilir görünmektedir. Çünkü "gögüs-cism-ten-vücut" bağlantısı "gönül" ile öbür üç kavram arasındaki bağlantıya oranla daha kuvvetlidir.

3 || 4[a] vehm ilen: merhem ilen T_1.

3 || 4[b] içer her kimde olsa yāre: bıraḳur raḫneler dīvāre S_1.

5. Ṣuya vėrsün bāġbān gülzārı zaḫmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzüñ tek vėrse biñ gülzāre ṣu

6. Oḫṣadabilmez ġubārını muḥarrir ḫaṭṭuña
Ḫāme tek[3] baḫmaḳdan inse gözlerine ḳare ṣu[4]

7. ʿĀrıżuñ yādıyla nemnāk olsa müjgānum n'ola
Żāyiʿ olmaz gül temennāsıyla vėrmek ḫāre ṣu

8. Ġam güni ėtme dil-i bīmārdan tīġuñ dirīġ
Ḫayrdur vėrmek ḳarangu gėcede bīmāre ṣu

9. Men lebüñ müştāḳıyam zühhād Kevṣer ṭālibi
Nėşe kim meste mey içmek ḫoş gelür huş-yāre ṣu

10. İste peykānın göñül hecrinde şevḳum sākin ėt
Ṣusuzam bir kez[8] bu ṣaḥrāda menüm-çün are ṣu

11. Ravża-yı kūyına her dem durmayup eyler güẓār
ʿĀşıḳ olmış ġālibā ol serv-i ḫoş-reftāre ṣu

12. Ṣu yolın ol kūydan ṭoprak olup dutsam gerek
Çün raḳībümdür daḫı ol kūya ḳoyman vare ṣu

---

3 || 5[a] ṣuya: suya S_1.
3 || 6[b] baḫmaḳdan: baḫmaġdan S_1.
3 Fatih Köksal, "Bazı Beyitlerinden Hareketle Su Kasidesi'ne Yeni Bakışlar" isimli makalesinde bazı nüshalarda "hame tek" yerine "hamenün" okunuşu bulunduğunu, bu okunuşla beytin sanat bakımından daha güçlü olacağını ifade etmiştir. Bu okunuş tercih edildiğinde "muharrir" kelimesi de "muharrer" okunmaktadır. Bu durumda beyit şöyle olmaktadır:

Oḫṣadabilmez ġubārını muḥarrer ḫaṭṭuña
Ḫāmenüñ baḫmaḳdan inse gözlerine ḳara su

Değerlendirdiğimiz nüshalarda bu okunuşu destekleyen bir imla bulunmadığı için nüshaların şahadetiyle yetinilmiştir.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "kara su" grubunun bir göz hastalığının Türkçe karşılığı olması münasebetiyle terim olduğunu, bu sebeple "karasu" şeklinde bitişik yazılması gerektiğini söylemiştir. Biz, bu şekilde yazılması durumunda beytin ve kelimenin anlamında bir daralma meydana geleceği düşüncesi ile ayrı yazmayı tercih ettik.

3 || 8[a] güni: düni TT.
3 || 8[b] ḳarangu: ḳarañu KS_4, KS_6, [TD] || gėcede: kimsede T_1.
3 || 9[b] nėşe kim: nitekim KS_1, KS_5, [TD].
3 || 10[a] hecrinde: hicrānda TT.
3 || 10[b] ṣusuzam: susuzam S_1 || kez: göz T_1.
8 Bu kelime "gez" olarak da okunabilir.
3 || 12[a] ṣu: su S_1 || ṭoprak: toprak S_1 ṭoprag T_1 || dutsam: tutsam TT dutsan S_1.
3 || 12[b] ḳoyman: gėtmen S_1.

13. Dest-būsī[2] ārzūsından ger ölsem dūstlar
Kūze eyleñ ṭopraġum ṣunuñ anuñlan yāre ṣu

14. Serv sergeşlik ḳılur ḳumrī niyāzından meger
Dāmenin duta ayaġına düşe yalvare ṣu

15. İçmek ister bülbülüñ ḳanın meger bu[5] reng ile
Gül budaġınuñ mizācına gire ḳurtare ṣu

16. Ṭıynet-i pākini rūşen ḳılmış ehl-i ʿāleme
İḳtidā ḳılmış ṭarīḳ-ı Aḥmed-i Muḫtāre ṣu

17. Seyyid-i nevʿ-i beşer deryā-yı dürr-i ışṭıfā
Kim sepüpdür muʿcizātı āteş-i eşrāre ṣu

18. Ḳılmaġ içün tāze gülzār-ı nübüvvet revnaḳın
Muʿcizinden eylemiş iẓhār seng-i ḫāre ṣu

19. Muʿcizi bir baḥr-i bī-pāyān imiş ʿālemde kim
Yėtmiş andan biñ biñ āteş-ḫāne-yi küffāre ṣu

20. Ḥayret ilen barmaġın dişler kim ėtse istimāʿ
Barmaġından vėrdügin[10] şiddet güni enṣāre ṣu

21. Dūstı ger zehr-i mār içse olur āb-ı ḥayāt
Ḫaṣmı ṣu içse döner elbette zehr-i māre ṣu

---

3 || 13a dest-būsī: dest-būsı [TD] || ārzūsından: ārzūsiyle KS_6, [TD] || ger: - TT.
3 || 13b eyleñ: ėdüp TT || ṭopraġum: topraġum S_1 || anuñlan: anuñla [TD].
2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "-i" ekinin Farsça "yâ-yı masdarî" eki olduğunu belirtmiş bu sebeple uzun yazılması gerektiğini ifade etmiştir. Biz de bu doğrultuda hareket ettik.
3 || 14b duta: ṭuta TT.
3 || 15a bu: bir TT, P, [TD].
3 || 15b ḳurtare: yalvare TT.
5 Tahir Üzgör "Su Kasîdesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde "bu" farkının tercih edilmesi gerektiğini sebepleriyle açıklamıştır.
3 || 16b aḥmed-i: aḥmede T_1.
3 || 17b sepüpdür: sönüpdür S_1.
3 || 18a ḳılmaġ: ḳılmaḳ TT.
3 || 18b muʿcizinden: muʿcizinde TT.
3 || 20b vėrdügin: vėrdügi T_1, KS_2, KS_4, KS_5, KS_6, [TD]
10 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "virdügin" varyatının sözdizimi açısından daha doğru olduğunu söylemiştir. Tahir Üzgör "Su Kasîdesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde aynı görüştedir.
3 || 21a içse: - S_1.
3 || 21b ṣu: su S_1 || döner: dutar S_1.

22. Eylemiş her ḳaṭreden biñ baḥr-i raḥmet mevc-ḫīz
El ṣunup urġaç vużū’ içün gül-i ruḫsāre ṣu

23.[2] Ḫāk-i pāyine yėtem dėr ʿömrlerdür muttaṣıl
Başını ṭaşdan ṭaşa urup gezer āvāre ṣu

24. Ẕerre ẕerre ḫāk-i dergāhına ister ṣala yüz[4]
Dönmez ol dergāhdan ger olsa pāre pāre ṣu

25. Ẕikr-i naʿtin[6] virdini dermān bilür ehl-i ḥaṭā
Eyle kim defʿ-i ḫumār içün içer mey-ḫˇāre ṣu

26. Yā Ḥabība’llāh yā Ḫayra’l-beşer müştāḳuñam
Eyle kim leb-teşneler yanup diler hemvāre ṣu

27. Sensen ol baḥr-i kerāmet[8] kim şeb-i miʿrācda
Şebnem-i feyżüñ yėtürmiş ṣābit ü seyyāre ṣu

---

3 || 22a raḥmet: ḥayret TT.
3 || 22b el: ėl S_1, T_1.

2 Bu beyit TT’de yoktur. S_1’de eksik varak bulunduğundan kasidenin bu beyti ve sonrası yoktur.

3 || 24a ṣala yüz: ṣala nür P, [TD] ṣalınur KS_1, KS_5, [D] ṣala yol KS_4.
3 || 24b dönmez: dutmaz T_1.

4 16. yüzyıl yazmaları içerisinde şairin kasidelerini içeren nüshalar oldukça sınırlıdır. Sonraki yüzyıllara da bakıldığında birçok nüshada kasidelerin bulunmadığı görülür. Bu sebeple kasidelerdeki karşılaştırmalar gazellerde olduğu kadar çeşitlilik taşımamaktadır. “sala yüz” değerlendirdiğimiz nüshalardan dördünde (T_1, TT, KS_2, KS_6) bulunmaktadır. “sala yüz”, “sala nur”, “salınur” okunuşları, birincisini doğru kabul ettiğimizde, sıraladığımız şekilde bir bazulmaya uğramış olabilir. Fakat elimizdeki nüshalar bu hususta ikna edici bir delil sunmamaktadır. “sala nur” okunuşu Cem Dilçin’in “Su Kasidesi’nin Bir Beytindeki Yaygın Yanlış Üzerine” isimli makalesinde sıraladığı sebepler münasebeti ile uygun görülmemektedir. Dilçin’in alternatif olarak zikrettiği “salınur” okunuşu da “ister”le birlikte düşünüldüğünde sentaksta bir uyumsuzluk yaratmaktadır. Çünkü “salınmak” söz konusu olduğunda “istemek” fiili gereksiz olmaktadır. İstemekten sonra nesne ihtiyacı hissedilmektedir. Fatih Köksal “Bazı Beyitlerinden Hareketle Su Kasidesi’ne Yeni Bakışlar” isimli makalesinde, “sala yol” farkının göz ardı edilmemesi gerektiğini belirttikten sonra eldeki karinelerin “sala nur” okunuşunun doğruluğunu güçlendirdiğini ifade eder. Elimizdeki nüshalarda bulunan “sala yüz” okunuşu hem “sala nur” okunuşunun sakıncalarını ortadan kaldırdığı, hem de sentaks gereklerini karşıladığı için daha doğru görünmektedir. “sala yüz” okunuşu tercih edildiğinde sihr-i helal sanatı da ortaya çıkmaktadır. “yüz” kelimesi hem “yüz salmak” hem “yüz dönmemek” anlamlarını içerecek bir genişliğe ulaşmaktadır.

3 || 25a naʿtin: naʿtüñ [TD] || virdini: vird ėder KS_1, KS_2, KS_4, KS_5 derdine T_1, P, KS_6.

6 Tahir Üzgör, “Su Kasîdesi’nin Metni ve Okunuşuna Dair” isimli makalesinde, “naʿtin” farkının doğruluğunu sebepleriyle açıklamıştır.

3 || 26b teşneler: teşne TT || diler: isteye TT.

8 Tahir Üzgör, “Su Kasîdesi’nin Metni ve Okunuşuna Dair” isimli makalesinde, İÜ 592 numaralı nüshada “kerâmet” kelimesinin yerinde “mahabbet” farkının bulunduğunu, en umulmadık nüshaların doğru farkları verebileceklerini belirtir ancak kendilerinin de umumi temayüle uyarak “kerâmet” şeklini kullandıklarını söyler. Bizce “kerâmet” şeklinin tartışılması için elimizde yeterli kanıt bulunmamaktadır. Ayrıca beytin genel çerçevesi mucize/keramet üzerine kuruludur. “mahabbet” farkı bu anlam çerçevesine tam oturmamaktadır.

28. Çeşme-yi ḫurşīdden her dem zülāl-i feyż iner
Ḥācet olsa merḳadüñ tecdīd ėden miʿmāre ṣu

29. Bīm-i dūzaḫ nār-ı ġam ṣalmış dil-i sūzānuma
Var ümīdüm ebr-i iḥsānuñ sepe ol nāre ṣu

30. Yümn-i naʿtüñden güher olmış Fużūlī sözleri
Ebr-i nisāndan dönen tek lü'lü'-i şehvāre ṣu

31.[3] Ḫˇāb-ı ġafletden olup[4] bīdār olanda rūz-ı ḥaşr
Eşk-i ḥasretden tökende dīde-yi bīdāre ṣu

32. Umduġum oldur ki maḥrūm olmayam dīdārdan[7]
Çeşme-yi vaṣluñ vėre bu teşne-yi dīdāre ṣu

---

3 || 28[b] ėden: ėder P.
3 || 29[b] sepe: ṣepe TT.
3 Bu beyit TT'de yoktur.
4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "ġafletden olan" biçiminin yerine "ġafletden olup" farkını önermektedir. 31 ve 32. beyitlerin anlam yönünden birbirine bağlı olduklarını bu sebeple de "olup" farkının iki beytin sözdizimi ve anlamına daha uygun olduğunu söylemiştir. Tahir Üzgör de "Su Kasîdesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde İstanbul'daki nüshaların biri dışında (İ.Ü. 592) hepsinde "olup" farkının bulunduğunu belirtmiş ve bu farkın tercih edilmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak sayın Üzgör'ün bir nüsha dışında İstanbul'daki bütün nüshalarda "olup" farkı bulunduğu yönündeki tespiti hatalıdır. Bununla birlikte değerlendirdiğimiz nüshaların bu beyitle ilgili şahadetlerinin yetersizliği bizi Dilçin ile Üzgör'ün tercihleri doğrultusunda hareket etmeye itmiştir.
3 || 31[a] ḫˇāb-ı ġafletden olup: ḫˇāb-ı ġafletde ölüben T_1 ḫˇāb-ı ġafletden olan P, KS_6, [TD] ḫˇāb-ı ġafletde olan KS_1, KS_2, KS_4.
3 || 31[b] tökende: dolanda T_1, P.
3 || 32[a] maḥrūm olmayam dīdārdan: rūz-ı ḥaşr maḥrūm olmayam [TD].
3 || 32[b] çeşme-yi: şebnem-i TT || bu: men [TD].
7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "rūz-ı ḥaşr maḥrūm olmayam" şeklinin yanlış olduğunu, "maḥrūm olmayam dīdārdan" farkının tercih edilmesi gerektiğini belirtir. Tahir Üzgör de "Su Kasîdesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde "maḥrūm olmayam dīdārdan" farkını tercih etmiştir. Her iki araştırmacı da "rūz-ı ḥaşr" tamlamasının bir önceki beyitte bulunması sebebiyle bu beyitte de bulunması durumunda kesret-i tekrar olacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca Tahir Üzgör, nüshaların durumunun da bu farkı desteklediğini söylemiştir.

4.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Çeker bī-raḥmler yanında her sāʿat zebān ḫançer
Günāhum ṣābit eyler ölmegüm ḫāṭır-nişān ḫançer

2. Zülāl-i vaṣlına leb-teşneem bir Türk-i bed-ḫūyuñ
Kim andan ḳaṭre-yi āb istesem dartar revān ḫançer

3. Vėrür pervāne öz cānın sańa çün iḫtiyār ile
Nė ḥācet ṣuʿleden ėy şemʿ çekmek her zamān ḫançer

4. Ḥazer ḳıl gezme çoḫ pervāsuz ėy bülbül ki ḳatlüñ-çün
Tikenden dāmeni altında ḳılmış gül nihān ḫançer

5. Müjeñ ḳanum töküp ġamzeñ alur cānum ʿaceb ṣanma
İşidür tökse ḳan oḫ ʿādetidür alsa cān ḫançer

6. Ḳaşuñla gözleründür her ṭaraf ya bir nizāʿ üzre
Çeküpdür birbirine ėki ser-ḫoş Türkmān ḫançer

7. Ḥayāl-i ġamzeñ ile bes ki rāḥat gėtdi cismümden
Ṣanasan[7] pehlū-yı çākümdedür[8] her üstüḫˇān ḫançer

8. İletsem ḫançerüñ şevḳını ḳabre her bahār olġaç
Olur sebze yėrine ḫāk-i ḳabrümden ʿıyān ḫançer

9. Ḳocar zerrīn kemerle bėlüñi veh bu nė ṭāliʿdür
Ki altun ḳuvvetiyle beyle olmış kām-rān ḫançer

10. Ḥayāli gözdedür kirpüklerüñ depretme ėy merdüm
Edeb şarṭı degül mihmāna çekmek mīzbān ḫançer

11. Göz açup būstāna ḫaṭṭ-ı sebzüñsüz naẓar ḳılsam
Görinür gözlerüme sebze-yi her būstān ḫançer

---

4 || Hançer Kasidesi. Bu kaside "Naat"tır.
4 || T_1 14^b, P 203^b, KS_1 9^b, KS_2 5^a, KS_3 5^b, KS_4 3^a, KS_5 12^a, KS_6 8^a.
4 || 2^b istesem: ėtsem T_1.
4 || 5^b tökse: dökse T_1.
4 || 6^a gözleründür: gözlerüñden P || ya bir: yatur KS_1, [TD].
4 || 7^b ṣanasan: ṣanarsan KS_5, [TD] || çākümdedür: cānumdadur [TD].

7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "sanarsan" farkının yaygın olmadığı için yanlış olduğunu ifade etmiştir.

8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "canumdadur" farkının beytin mazmunu göz önüne alındığında yanlış olduğunu belirtmiştir.

12. Dehānuñ yoḫ dėmişler söyle bu güftār ḳandandur
Bėlüñ peydā degüldi ḳanda dutmışdur mekān ḫançer

13. Muḥāl-i ʿaḳldur kim ola müjgānuñ gibi ḫūnī
Eger üstād elinden ṣu yėrine içse ḳan ḫançer

14. Ruḫ-ı zerdüm ṣalupdur ḫançerüñ gözgüsine ʿaksin
Veyā sīmin elüñde[3] dutduġuñdur zer-nişān ḫançer

15. Zebān-ı tīz ile ortaya girmiş muttaṣıl gūyā
Olam dėr mādiḥ-i Peyġamber-i āḫir zamān ḫançer

16. Şehinşāhī ki tīġ-ı āb-dārı ẓāhir olduḳda
Elinden ṣaldı Ḫüsrev nīze vü Nūşīrevān ḫançer

17. Yemenden baş çekende mehçe-yi rāyāt-ı iḳbāli
Bıraḫdı tīre ṭopraġa şeh-i Hindūstān ḫançer

18. Ṣaf-ārā-yı meṣāf-ı Bedrdür iẓhār-ı muʿcizde
Şikāf-ı perniyān-ı bedr içün ḳılmış nişān ḫançer

19. ʿAdū-yı cāhınuñ ḳaṭʿ-ı ḥayātı-çün çeker her ay
Ġılāf-ı lāciverdīden hilāl-i āsmān ḫançer

20. Seḥer feyżī ki dün tek tīre ḳılmazdı dil-i ṣāfın
Güneş tek ḳaṣdına çekseydi biñ nā-mihrbān ḫançer

21.[5] Saḫī-ṭabʿī ki ruḫsārı siper tek çīn bıraḫmazdı
Eger ḳaṣdına çekseydi ḳamu ehl-i zamān ḫançer

22. Olurdı dīde-yi bed-bīne iẓhār-ı nübüvvetde
Anuñ gönderdügi her nāme-yi muʿciz-beyān ḫançer

23. Ġazālarda duʿā-yı cevşenine çāre ḳılmazdı
Özin her nėçe ḳılsa tecrübe tīr imtiḥān ḫançer

---

4 || 13a gibi: kimi [TD].
4 || 14b elüñde: bilüñde KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6 [D] bilekde [TD].
3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "bilekde" ve bizim metinde tercih ettiğimiz "elünde" farklarının yanlış olduğunu söylemiştir. "Bel-hançer" ilişkisi münasebetiyle doğru farkın "bilünde" olması gerektiğini belirtmiştir. P'de bu kelime oldukça ilginç yazılmıştır: الکده kefin alında da üç nokta vardır. Bu durumda müstensihin tereddüt ettiğini hem "elünde" için elifi hem de "belünde" için üç noktayı karine olarak metinde bıraktığını söyleyebiliriz.
4 || 20b biñ: ḳamu T_1 || nā-mihrbān: ehl-i zebān T_1.
5 Bu beyit T_1'de yoktur.
4 || 21a ruḫsārı: ruḫsāra P.
4 || 21b zamān: cihān [TD].
4 || 22b anuñ: aluñ T_1 || gönderdügi: gönderdi T_1.

24. Eyā şāhī ki baḫsam ḫançer-i şerʿüñ niẓām içün
Çeküpdür biñ şehenşeh tīġ u biñ ṣāḥib-ḳırān ḫançer

25. Eger nāmūs-ı şerʿüñ olmasaydı ḫalḳa müstevlī
Nė bir pür-dil çekerdi tīġ u nė bir pehlivān ḫançer

26. Naḳīż-i ḥükmüñüñ ḳaṭʿ-ı fesādıyçün eliflerden
Kelāmu'llāh bī-ḥad tīġ çekmiş bī-kerān ḫançer

27. Münāfıḳ ėdebilmez şerʿüñe medḫal ki çevreñde
Per ü bāl-i melāyik görse eylerdi gümān ḫançer

28. Bi-ḥamdi'llāh ki ḥālā dīde-yi bed-ḫˇāha naʿtüñden
Fużūlī naẓmınuñ her saṭrıdur bir cānsitān ḫançer

29. Zebān-ı ḫāmesi iṣbāt-ı iʿcāzuñda küffāre
Gehī dil-dūz nāvek gösterür geh ḫūn-feşān ḫançer

30. Şefīʿü'l-müẕnibīnā maḫşer eyyāmı ki dūzaḫdan
Çeker her laḥẓa mücrim ḳaṣdına bir bī-emān ḫançer

31. Budur ümmīd kim maḥfūẓ olam ḥışn-ı penāhuñda
Ġılāf içre nėçük kim ṣaḫlanur görmez ziyān ḫançer

---

4 || 24a baḫsam: dā'im KS_5, [TD].
4 || 27b per ü bāl-i melāyik: per ü bālin melāyik KS_1, KS_3, KS_4 melāyik perr ü bālin KS_2, KS_5, [TD] || eylerdi: dīv eyler T_1, P, KS_1, KS_2, KS_4, KS_6.
4 || 28a naʿtüñden: naʿtüñde P.
4 || 29a zebān-ı: zebān u T_1 || ḫāmesi: ḫāmesini T_1.
4 || 30b şuʿle: laḥẓa T_1, P, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5.
4 || 31b nėçük kim: nitekim [TD].

5.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Āb levḥi üzre çekmiş mevcden mısṭer[4] ṣabā
Sebzeden naḳl ėtmege vaṣf-ı ḫaṭ-ı dil-ber ṣabā

2. Almaġ içün ḳıymetiyle sebzeden şebnem dürin
Yāsemenden sīm dökmiş yā semenden zer ṣabā

3. Aġzuñ esrārın diler fāş ėde açup ġonceni
Gör nė reng ile ḳılur iẓhār-ı her mużmer ṣabā

4.[6] Encümenler seyr ėdüp nesrīn beyāzın gezdürür
Ḥüsn-i ḥulḳuñda dürüst ėtmek diler maḫżer ṣabā

5. İnfiʿāl ėtmiş meger sürʿatde raḫşuñdan senüñ
Kim gezer maḫfī görinmez kimseye micher ṣabā

6. Aḫtarup bulmaġ diler vaṣf-ı ruḫuñ kim muttaṣıl
Nüsḫa-yı gül-berg evrāḳın ḳılur ebter ṣabā

7. Āb-gūn tīġuñca olmaz bunca dā'im kim vėrür
Tīġ-ı āb-ı cūybāre mevcden cevher ṣabā

8. Ayaġuñ ṭoprāġını yėrden alur taʿẓīmle
Ġālibā düzmek diler başına bir efser ṣabā

9. Ėşidüpdür ġālibā ḳaddüñle şemʿüñ baḫṣini
Her ḳaçan gördiyse eyler şemʿe ḳaṣd-ı ser ṣabā

10. Āsitānuñda muḳīm olmaġa bulsaydı ḳabūl
Ḥaḳ bilür olmazdı ser-gerdān-ı baḫr ü ber ṣabā

---

5 || Saba Kasidesi. Bu kaside "Naat"tır.
5 || T_1 16[a], P 204[b], TT4[a], KS_1 13, KS_2 6[a], KS_3 6[b], KS_4 4[a], KS_5 13[a], KS_6 4[a].
5 || 1[a] mısṭer: manẓar TT.
5 || 1[b] vaṣf-ı: ister TT.
4 Kelimenin aslı "mıstar" şeklinde kalın okunuyorsa da kafiye gereği "mıster" olarak kaydedilmiştir.
5 || 2[a] almaġ: almaḳ TT.
6 Bu beyit TT'de yoktur.
5 || 5[b] micher: micmer TT.
5 || 6[a] bulmaġ: bulmaḳ TT.
5 || 6[b] ebter: ezber [TD].
5 || 7[a] bunca: munca TT || dā'im kim: kim dāyim [TD].
5 || 8[b] ġālibā: başına TT.

11. Āsmāne ḳadr ile çıḫsa nė ḥāṣıl çün degül
Aña ḳābil kim ola ḳapuñda[2] ḫāk-i der ṣabā

12.[3] Āteş-i bī-dāde köymişdür olupdur dād-ḫˇāh
Gördügi yėrde ṣaçar başına ḫākister ṣabā

13. Āb-ı deryā üzre geh İlyās-veş seyrān ėder
Gāh eyler mesken İbrāhīm tek āzer ṣabā

14. Oddan āfet görmez ü ṣudan żarar gūyā ḳılur
Ḳanda olsa iḳtidā-yı şerʿ-i Peyġamber ṣabā

15. Aḥmed-i Mürsel ki fermān-ber Süleymāndur aña
Eyle kim gördi Süleymān oldı fermān-ber ṣabā

16. Ol şehenşeh kim rıżāsıyla gezer her ḳanda var
Ger şimāl ü ger cenūb ü ger debūr u ger ṣabā

17. Ėy gül-i bāġ-ı rusül bir tāze gülşendür ḳapuñ
Kim dem-i Cibrīle ol gülşende ṭaʿn eyler ṣabā

18. İsteyüp bulmaz ḳapuñ feyż almaġ içün muttaṣıl
Ḳanḳı gülşen seyrine girse çıḫar mużṭer ṣabā

19. İledür ḫāk-i derüñi ẕerre ẕerre gülşene
Ḳılmaġ içün tūtiyā-yı dīde-yi ʿabher ṣabā

20. Āteş-i bī-dād ile ʿālem yanar ger ḳılmasa
ʿAdlüñi şāyiʿ gezüp her dem yėdi kişver ṣabā

21. Olduġıyçün ẕerre tek pinhān girür gülşenlere
Bī-sebeb raḫt-ı gül ü nesrīni ġāretger ṣabā

22. Öz günāhına şefāʿat isteyüp feryād ėdüp
Çizginür ḫāk-i mezāruñ üzre tā maḥşer ṣabā

---

5 || 11[b] ḳapuñda: ṭapuñda [TD].

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "tapunda" biçiminin yanlış olduğunu doğrusunun "kapunda" olması gerektiğini gerekçeleri ile ifade etmiştir.

3 TT'de bu beyit ve sonrası mahlas beytine kadar yoktur. Mahlas beyti bu nüshada son beyittir, ondan sonraki beyitler de bu nüshada bulunmamaktadır.

5 || 14[b] iḳtidā: iḳtiżā P.

5 || 16[a] rızasıyla: rıżāsıylan P.

5 || 16[b] cenūb u ger debūr: debūr u ger cenūb T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.

5 || 18[a] ḳapuñ: ruḫuñ T_1 || feyż: feyżin P, KS_6 feyżi KS_1, KS_4 vaṣfın T_1 || almaġ içün: anuñ-çün P, T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_6 ėtmek-çün KS_5.

5 || 21[a] girür: girüp T_1.

5 || 21[b] nesrīni: nesrīne P.

23. Ėtmezem terk-i temennā-yı ṭavāfuñ çıḫsa cān
Ḫāk hem olsam ġubārumnı sańa ėlter ṣabā

24. Açmış ümmīd-i reh-i vaṣluñ dil-i pür-ḫūnumı
Eyle kim faṣl-ı bahār açar gül-i aḥmer ṣabā

25.[2] Ola naʿtüñden Fużūlīnüñ kelāmı dil-peẕīr
Eyle kim gülden bulur enfās-ı cān-perver ṣabā

26. Eyle inceldüm żaʿīf oldum ki ḫāk-i kūyuña
Ḳābilem ḫāṣāk tek olsa mańa rehber ṣabā

27. İltimāsum baḫtdan oldur ki ḥükmüñ ʿāleme
Ola cārī tā çemen milkindedür server ṣabā

---

5 || 23b olsam ġubārumnı: olsa ġubārumnı T_1 olsam ġubārumı KS_4, KS_5, [TD].
2 Bu beyit T_1 ve P'de son beyittir.
5 || 26b kābilem: ḳāyilem P.
5 || 27a ḥükmüñ ʿāleme: cārī ḥükm ile T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, KS_6 cārī ḥükm ola KS_4.
5 || 27b ola cārī tā: tā reyāḥīne T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.

6.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Ėrişdi vaḳt ki faṣl-ı ḫazān-ı nā-hemvār
Ḳıla ḫunuk ḥarekātın müzāḥim-i eşcār

2. Sipāh-ı behmen ü dey lāle vü gül esbābın
Hücūm eyleyüben ġāret eyleye nė ki var

3. Çemen ẓarīflerin rence-ḫāṭır eylemege
Nesīmden ola ẓāhir sülūk-i nā-hemvār

4. Hevā muḫālefetinden ṭapılmaya muṭlaḳ
Mizāc-ı nāmiyede iʿtidālden āṣār

5. Ṣabā leṭāfet ilen gülşen içre sāyir iken
Bula zamāne ṣabā[7] tek taġayyür-i eṭvār

6. Açup taʿarruż elin zemherīr gülzāra
Nė berg ḳala bu ġāretde būstānda nė bār

7. Ḫoş ol ki duta bu mevsimde gūşe-yi ʿuzlet
Tereddüd ėtmeye muṭlaḳ ḳarāra vėre ḳarār

8. Ḥużūr ilen gire bir künce ibtidā-yı ḫazān
Sürūr ilen çıḫa bir bāġa ibtidā-yı[9] bahār

9. Arada bilmeye bārān u berḳ u bād nėdür
Yėtürmeye eṣer-i devr ḫāṭırına ġubār

---

6 || Bu kaside Hz. Ali'nin methindedir.
6 || T_1 17^a, P 205^a, KS_1 16, KS_3 7^b, KS_4 4^b, KS_5 14^a, KS_6 9^a.
6 || 1^b ḳıla: felek KS_1, KS_3 || ḫunuk: ṣu tek [TD].
6 || 3^a rence: rencide T_1.
6 || 4^b nāmiyede: cāmiyede T_1.
6 || 5^a ilen: ile KS_3, KS_4, [TD].
7 P'de kelime "sıba" olarak harekelenmiştir.
6 || 6^a gülzāra: gülşende KS_3 eşcāra [TD].
9 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "ibtida-yı" şekli yerine metin tamiri yapılarak "intiha-yı" biçiminin getirilmesi gerektiğini gerekçeleri ile birlikte ifade etmektedir. Biz nüshaların şahadetiyle yetindik.
6 || 9ª bilmeye: bilmese T_1 bulmaya KS_4 || berḳ: berf KS_1, KS_3, KS_4, KS_6, [TD] || nedür: neden KS_1, KS_3, KS_4, KS_5.

10. Aña refīḳ hemān bir kitāb ola bir sāz
Aña nedīm hemīn bir ḳadeḥ ola bir yār

11. Menem bunuñ gibi eyyāmda serāsīme
Esīr-i dām-ı belā vü sitem ġarīb-i diyār

12. Nė seyr ḳılmaġa pergār tek tenümde tüvān
Nė noḳṭa tek bir arada oturmaġa zinhār[2]

13. Hezār ġam müteveccih mańa bu hem bir ġam
Ki yoḫ-durur ġam-ı dil ẓāhir ėtmege ġam-ḫˇār

14. Nė bir refīḳ ki hem-derd olam men-i miskīn
Nė bir ṭabīb ki derd-i dil eyleyem iẓhār

15. Ḫazān içinde ḳalan gül budaġıyam ki hevā
Mańa şikest vėrüp ḳalmışam bürehne[4] vü ḫˇār

16. Kimi ki dūst dėdüm çıḫdı düşmen-i cānum
Kimi ki yār dėdüm oldı ʿāḳıbet aġyār

17. Bu faḳr ilen ki menüm rāḥatum-durur müşkil
Bu ḥāl ilen ki menüm dirligüm-dürür düşvār

18. Meger meded ḳıla ol pādişāh-ı ḳişver-i ʿilm
Ki ʿilmidür ḳamu eşyāya vāḳıf-ı esrār

19. Şeh-i serīr-i Necef āftāb-ı evc-i şeref
ʿAliyy-i ʿālī-yi aʿlā ḳasīm-ı cennet ü nār

20. Ümīd var ki bir şemme-yi ʿināyet ilen
Müceddeden vėre luṭfı tesellī-yi men-i zār

21. Riʿāyetümi rucuʿ ėde pāk nuṭfesine
Yegāne seyyid-i ʿarş-āsitān u kūh-veḳār

---

6 || 12[b] zinhār: pergār T_1, P yėr var [TD].

2 Bu kaside değerlendirdiğimiz nüshalardan T_1 ve P'de vardır. Her ikisinde de "pergar" farkı bulunmaktadır ve bu okunuşla beyte anlam verilememektedir. Muahhar nüshalardaki "zinhar" kelimesinin "emniyet, sığınak, himaye" gibi anlamları düşünülerek bu okunuş tercih edilmiştir.

6 || 15[b] bürehne: şikeste T_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_5.

4 Bu kasidenin bulunduğu T_1 ve P nüshalarında kelime "şikeste" olarak kaydedilmiştir. Bu kelime ile mısranın baş tarafındaki "şikest" arasında bedii olmayan bir tekrar vardır. Bu nedenle KS_6'daki "bürehne" okunuşu tercih edilmiştir.

6 || 19[b] ʿālī: ʿalī P.

6 || 21[b] ʿarş-āsitān u: ʿarş-āsitān P, T_1, KS_1, KS_4, KS_5.

22. Muḥammed-i Necefiyy ü yegāne-yi ṣānī[2]
Ki ṣūret-i Ḥaḳadur ẕāt-ı pāki āyine-dār

23. Bülend-mertebeī kim ʿulüvv-i ḳadrinden
Ḥarīm-i dergehine Cebreʾīl bulmaz bār

24. Eyā bülend-naẓar māh-ı āftāb-eṣer
Ki reʾy-i pāküñ ilendür mürūr-ı dehre medār

25. Ṣafā-yı meşrebüñe iʿtimād eyleyüben
Bir ėki nükte beyān eyleyem men-i efgār

26. Teneffür eyleme kim bī-kesem men ü bī-kes
Özidür öz sözini ʿarża eyleyen nā-çār

27. Şehā men ister idüm bir zevālsüz sāye
Kim anda olmaya muṭlaḳ meżarrat-ı eşrār

28. Saña yėtürdi meni hādi-yi reh-i taḥḳīḳ
Dėdi budur ki dilersen yitürmegil zinhār

29. Bugün ümīdle bir ʿömrdür ki dergehüñe
Bıraḫmışam ser-i iḫlāṣ u ṣıdḳ leyl ü nehār

30. Ümīd var ki ümmīdüm olmaya ḥırmān
Ümīd var ki iḳbālüm olmaya idbār

31. Cemīʿ-i ehl-i cihāna bu nükte rūşendür
Ki müslim ehl-i saʿādet-dürür şaḳī ḳüffār

32. Tamām-ı zümre-yi İslāma hem muḳarrerdür
Ki cümleden yėg olur āl-i Aḥmed-i Muḫtār

33. Bu hem muḥaḳḳaḳ olupdur cemīʿ-i sādāta
Ki sensen Aḥmed-i Muḫtār nesline ser-dār

---

6 || 22ª muḥammed-i necefiyy ü yegāne-yi ṣānī: meh-i sipihr-i siyādet meknūne-yi ṣānī P muḥammed-i necefiyy ü meknūne-yi ṣānī T_1 muḥammed-i necefîdür ki kevne-yi ṣānī KS_1, KS_4, KS_6 muḥammed-i necefiyy ki kevne-yi ṣānī KS_3 muḥammed-i necefiyy kümūne-yi ṣānī KS_5.

2 Bu kasidenin yer aldığı T_1 ve P nüshalarında kelime "meknune-yi sani" şeklinde kaydedilmesine ragmen, bu fark aruza uymadığı için, TD'deki "ü yegane-yi sani" okunuşu tercih edilmiştir.

6 || 26ᵇ özidür: özümdür P || sözini: söziylen T_1, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6 sözümi P.

6 || 28ᵇ yitürmegil: itürmegil P.

6 || 29ᵇ iḫlāṣ u: iḫlāṣ P, T_1, KS_1, KS_3, KS_4.

6 || 31ᵇ saʿādet-dürür: saʿādetdür ü P, KS_1, KS_4, KS_5, KS_6 saʿādet olur [TD].

34. Delīl-i vāżıḥ ilen vāżıḥ oldı kim sensen
Güzīn-i ehl-i cihān melceʾ-i ṣıġār u kibār

35. Gerek ki sen olasan cümle-yi cihāna penāh
Gerek ki sen olasan ehl-i faḳra istiẓhār

36. Eger ṭarīḳ-ı mürüvvet saña hem olmasa resm
Ḥaḳīḳatüñde vefādan ṭapılmaya āṣār

37. ʿAceb yoḫ eylesem ikrāh ehl-i īmāndan
Cemīʿ-i zümre-yi İslāmdan olup bī-zār

38. Necefde baġlamayam ėl ḫıdmetine kemer
Gėdüp Firenk diyārına baġlayam zünnār

39. Belālaruñ çeküben dönmeyüp ṭarīḳüñden
Dutup ṭarīḳ-ı sülūk-i muhācir ü enṣār

40. Meni ṭarīḳüñe iḫlāṣ-ı pāk ü ṣıdḳ-ı dürüst
Çeküp-dürür ki saña cāndan ėtmişem iḳrār

41. Eger günāh ise iḫlāṣum eyleyem tövbe
Ve ger ḫaṭā ise ṣıdḳum ḳılayum istiġfār

42. Eger ḳabūl u ger nā-ḳabūl ḫıdmetüñe
Özümni men ṣanuram bir kemīne ḫıdmetkār

43. Eger ṭarīḳa-yı ḫıdmetde ḳılmışam taḳṣīr
Ve ger ḳapuñda ṭapup behre ėtmişem inkār

44. Maña ḥarām ola rāḥat ki ṭapmışam senden
Ve ger ne ḫaṣma müvekkel Müheymin-i Cabbār

45. Şehā Fużūlī-yi üftāde ḫāk-i rāhuñdur
Hemīşe naḳd-i ḥayātı senüñ yoluñda niṣār

---

6 || 38a baġlamayam: baġlamazam KS_1, KS_3, KS_4, KS_5 baġlamasam KS_6 || el: ḥaḳ [TD], āl P, KS_6 ḫalḳ KS_5.
6 || 38b gėdüp: girüp P, T_1, KS_1, KS_4, KS_5, KS_6.
6 || 39a çeküben: çekübem P, T_1, KS_4, KS_6 çekerim KS_5.
6 || 43a ḫıdmetde: ḫıdmete T_1.
6 || 45b yoluñda: yolgında P.

46. Dėme ki milke heves ėde yoḫsa māla ṭamaʿ
Nė milk ü māla baḫar dīde-yi ulü'l-ebṣār

47. Esīr-i dām-ı belādur ve ger ne zīver içün
Teveccüh ėtse degül aña dār-ı dünyā dār

48. Müdām tā felek-i tīz-gerd dā'irdür
Hemīşe tā ki ṭapar emr-i ʿālem istimrār

49. Seni ki cümle-yi ʿālemde ferd-i kāmilsen
Penāh-ı emn ü emānında ṣaḫlasun Settār

---

6 || 46[a] milke…māla: māla…… milke P.
6 || 48[a] dā'irdür: dāyiredür T_1.
6 || 48[b] ṭapar: ṭapa KS5, [TD].
6 || 49[b] ṣaḫlasun: ṣaḳlaya P.

7.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġonce baġrı dehr bī-dādıyla evvel ḳan olur
Ṣoñra yüz luṭf ile göñli açılur ḫandān olur

2. Ḳaṭre-yi bārān ki bir müddet ṣadef ḥabsin çeker
Yoḫ iken ḳadri ṭapar[3] ḳıymet dür-i ġalṭān olur

3. Dāne toprāġ içre şiddet çekdügiyçün nėce gün
Baş çeküp ḫırmenlenür ārāyiş-i bustān olur

4. Ḳahrdan ikrāh ėdenler luṭfa olmaz müsteḥaḳ
Müsteʿidd-i derd olanlar ḳābil-i dermān olur

5. Miḫnete ṣabr eyleyen rāḥat ṭapar çün Yūsufa
Salṭanat taḫtınuñ evvel pāyesi zindān olur

6. Ger rıżā olsa ḳażāya müşkil olmaz hīç ḥāl
ʿĀrife ṣabr ile her müşkil ki var āsān olur

7. Fiʿldür aṣl-ı rıżā-yı Ḥaḳ nė kim aṣl u neseb
Ḫāk-i fermān-ber beşer ʿāṣī melek şeyṭān olur

8. Sāyir-i maḫlūḳdan bir kimse olsa pāk-dil
Ehl-i beytüñ fırḳasından ṣayılur Selmān olur

9. Ḫˇāh seyyid ḫˇāh ʿāmī kām bulmaz bī-edeb
Fiʿli müstaḥsen olan müstevcib-i iḥsān olur

10. Yüz meşaḳḳat çekse kām-i dil ṭapar encām-ı kār
Her kimüñ ʿālemde mevlāsı Şeh-i Merdān olur

11.[6] Tābiʿ-i fermān ėder ḥükmine cümle ʿālemi
Murtażā ḥükmine her kim tābiʿ-i fermān olur

---

7 || Bu kaside Hz. Ali'nin methindedir.

7 || T_1 19[a], P 206[a], KS_1 18, KS_3 9[a], KS_4 6[a], KS_5 15[b], KS_6 10[b].

3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "tapar" şekli yerine "tapup" biçimini önermektedir. Beytin anlamı ve sözdizimi dikkate alındığında aynı kelimenin ulaç ekli hâlinin daha doğru olduğunu söylemektedir.

7 || 5[a] çün: kim T_1.

7 || 9[a] bulmaz: tapmaz P, KS_1, KS_3, KS_6.

6 P'de altındaki beyitle yer değiştirmiştir.

12. Tīre olmaz rāst-rev ger çekse bend-i āhenin
Rāst-rev tīr-i ḫadengüñ zīveri peykān olur

13. Ol şehenşeh kim eger bir mūra ḳılsa iltifāt
Mūr ḥükm eyler Süleymān üstine sulṭān olur

14. Ol imām-ı dīn ü dünyā kim anuñ düşmenligi
Müşriküñ dīnine vü dünyāsına noḳṣān olur

15. Ṭaş olur aslan eger ḳahr ile ḳılsa bir naẓar
Ḥükm ḳılsa düşmeni ḳaṣdına daş aslan olur

16. Ẕerreī mihr-i ruḫuñdan ṭapsa pertev āsmān
Āsmān üzre tamām encüm meh-i tābān olur

17. Feyż-i luṭfıylan eger insānı ėtse terbiyet
Ḳadr ile insān melek-nisbet ʿaẓīmü'ş-şān olur

18. Ve'r melek hem ṭapsa ʿayn-ı iltifāṭından naẓar
ʿAḳl-ı kāmil kesb ėdüp elbette bir insān olur

19. Luṭf u ḳahrından ṭapar muḳbil ʿaṭā müdbir cezā
Ḳaṭʿ u faṣl-ı ḥaşr içün ol laḥẓa kim dīvān olur

20. Kevṯer ü cennet anuñ ḥükmindedür ol vech ile
Munca neslinden hemīn Ādem aña mihmān olur

21. Nūḥ ṣanduḳına geştī tek aparmışdur penāh
İḫtiyāt eyler ki nā-geh bir daḫı ṭūfān olur

22. Gerçi İsmāʿīle ḳurbān gökden inmiş ḳadr içün
Ḥaḳ bilür ḳadr içün[8] İsmāʿīl aña ḳurbān olur

23. Muʿcizi bir gülşen-i pākīzedür kim istese
ʿAndelīb ol gülşene Dāvūd-ı ḫoş-elḥān olur

---

7 || 12[a] çekse: çekmese T_1.
7 || 15[a] naẓar: naẓardur T_1.
7 || 16[a] ẕerreī: ẕerre'i P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6 ẕerre T_1.
7 || 17[a] insānı: insāna [TD] || ėtse: ḳılsa KS_3, KS_5, [TD].
7 || 20[a] kevṯer ü: kevṯer [TD] || ol: bu KS_5, [TD].
7 || 21[a] nūḫ: nūḥ anuñ P || geştī: geşī T_1 || aparmışdur: aparmış P.
7 || 22[b] içün: ile P.
8 P'de silinip "ile" yazılmıştır.

24. Her kim iḫlāṣ ile ḫāk-i merḳadinden ẕerreī
Alsa anuñla ṭebābet eylese Loḳmān olur

25. Dūstı ger maʿṣıyet ḳılsa olur ġufrān-peẕīr
Düşmeni biñ ṭāʿat ėtse mūcib-i ʿiṣyān olur

26. Sāye-yi luṭf u kerem ger ṣalsa ḫāk-i tīreye
Cirm-i ḫāk-i tīre reşk-i ravża-yı Rıḍvān olur

27. ʿAḳl kim ġavvāṣ-ı deryā-yı kemāl-i ʿilmdür
Cevher-i ẕātın taṣavvur eylese ḥayrān olur

28. Fehm kim seyyāḥ-ı ṣaḥrā-yı diyār-ı derkdür
Vādī-yi idrākini seyr ėtse ser-gerdān olur

29. Devri anuñ āl u aṣḥābından almaz rūzgār
Devr anuñdur devr ilen her nėçe kim devrān olur

30. Ḳaṣr-ı vaṣfınuñ bināsın ḳılsa miʿmār-ı ḫıred
ʿİzz ü cāh ü devlet ü iḳbāl çār erkān olur

31. Ol sipihr-i devlet ü iḳbālden yüz dönderür
Devlet ü iḳbāl her kimden ki rū-gerdān olur

32. Var ümīdüm feyż-i luṭfından Fużūlī kim müdām
Tā dilümde ḳuvvet-i nuṭḳ u tenümde cān olur

33. Dem uram evṣāf-ı evlād-ı ʿAlīden nitekim
Medḥ-i evlād-ı ʿAlī müstevcib-i ġufrān olur

---

7 || 24a ẕerreī: ẕerre'i P, T_1, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6, ẕerre KS_1.
7 || 28a ṣaḥrā KS_6: deryā P, T_1, KS_1, KS_3, KS_4, KS_5 iḳlīm [TD].
7 || 30b çār: dörd P.
7 || 32a luṭfından: devletden P.
7 || 33a nitekim: nişe kim KS_6 kim müdām [TD].
7 || 33b medḥ-i evlād-ı: mādiḥ-i āl-i [TD].

8.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Çıḫdı yaşıl perdeden ʿarż eyledi ruḫsār gül
   Sildi[3] mir'āt-ı żamīr-i pākden zengār gül

2. Cām dut sāḳī ki gül-bünler gül iẓhār ėtdiler
   Sen daḫı bir gül-bün-i raʿnāsan ėt iẓhār gül

3. Geldi ol dem kim ola iẓhār-ı ḥikmet ḳılmaġa
   İnşirāḥ-ı ṣadr ile ṣadr-ı ṣaf-ı ezhār gül

4. Yėtdi ol mevsim ki açmaġa göñüller milkini
   Ola gülşende reyāḥīn ḫayline ser-dār gül

5. Ādem iseñ bāġ seyrin eyle bu mevsimde kim
   Bāġı reng ü būy ile ḳıldı bihişt-āṣār gül

6. Çārsū-yı bāġ seyrānı bugün merġūbdur
   Kim şükūfe anda ṣarrāf oldı vü ʿaṭṭār gül

7. Çıḫmış iken bezm-i gülşenden yine ʿavdet ėdüp
   Cām-ı mey añdurdı ehl-i tevbeye tekrār gül

8.[6] Ḥabsden Yūsuf çıḫup sulṭān-ı Mıṣr olmış kimi
   Oldı açup ġoncesin ārāyiş-i gülzār gül

---

8 || Gül Kasidesi. Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman'ın methindedir.

8 || T_1 20^a, P 206^b, KS_1 20, KS_3 10^b, KS_4 7^a, KS_5 16^b, KS_6 26^a.

3 Tahir Üzgör, "Fuzûlî'yi Anlamak" isimli makalesinde "sildi" kelimesinin "saldı" okunması gerektiğini 7 yazma ve 11 basma nüshadan 5 yazma ve 11 basma nüshaya dayanarak; ayrıca Tarama Sözlüğü'nde "sildi" kelimesinin bulunmamasını delil göstererek ortaya koymuştur. Beyti farklı anlam boyutlarıyla açıklayan Üzgör, "saldı" okunuşunun beyte anlam bakımından da uyduğunu belirtmiştir. Yazma ve basma nüshaların şahadeti, bu nüshaların analizi tam olarak yapılmadığı için kuşkuya açıktır. Ancak Tarama Sözlüğü'nde "sildi" kelimesinin bulunmaması, Fuzûlî'nin farklı beyitlerde de "saldı" kelimesini "kaldırmak" ve "ref etmek" anlamlarında kullanması Tahir Üzgör'ün iddiasını kuvvetlendirmektedir. Bununla beraber "sil" kelimesinin Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nda, kelimenin bu dönemde var olduğunu gösterecek kadar kullanıldığını ifade edelim. Bu münasebetle Tarama Sözlüğü'nde kelimenin bulunmaması bu dönemde bu kelimenin olmadığı anlamına gelmemektedir. Kaldı ki P'de de kelime yazılırken "sin" harfinin altına "esre" konmuştur. (Tahir Üzgör, "Fuzûlî'yi Anlamak", *Yûnus'tan Fuzûlî'ye*, İstanbul, MVT Yayıncılık, 2011, s. 107-119.)

8 || 5^b bāġı: yaʿni T_1.

8 || 7^a yine ʿavdet ėdüp: iʿādet eyleyüp T_1.

8 || 7^b añdurdı: suñdurdı [TD].

6 Bu beyit T_1'de yoktur.

9. Ṣan Züleyḫā ḫalvetidür ġonce-yi der-beste kim
Çıḫdı andan dāmen-i çāk ile Yūsufvār gül

10. Çāk olup bulmış ṣafā bād-ı seḥerden ṣanasan
Bāddur Cibrīl ü ḳalb-i Aḥmed-i Muḫtār gül

11. Şebnem-i gülzār-ı ruḫsār-ı Resūlu'llāhdur
Neşr-i ʿıṭr ile ḳılur her dem añı işʿār gül

12. Dürr-i şebnem ṣaçdı rengīn berglerden her ṭaraf
Laʿl-i ḫandān ėtdi ḫūblar gibi gevher-bār gül

13. Ṣūret-i ḥāline ḥayrān eyledi ʿāḳilleri
Açdı ʿirfān ehline gencīne-yi esrār gül

14. Sebze üzre gezdürür bād-ı ṣabā gül bergini
Ṣanki sebze āsmāndur kevkeb-i seyyār gül

15. Ḳıldı pinhān ġoncenüñ luʿb ile gözden ḥoḳḳasın
Bulmaḳ olmaz hīç reng ile zihī ʿayyār gül

16. Yüz çevirmiş ḫārdan ayrılmaḳ ister bī-sebeb
Münʿam-ı nākes gibi aṣlından eyler ʿār gül

17. Ḫār-ı ġayret n'ola ger ṣancılsa gül-bün baġrına
Ayrılup andan olur hem-ṣoḥbet-i aġyār gül

18. Yėridür odlara yansa ḥasret ile ḫār kim
Andan alur zīb ü zīnet ġayra olur yār gül

19. Bī-vefālıḳ ʿādetin dutmış anuñ-çündür bu kim
ʿÖmrden olmaz cihān bāġında berḫordār gül

20. Ḳanḳı bülbül ḳanı dutmış bilmezem kim muttaṣıl
Geh esīr-i ḫār olur geh mübtelā-yı nār gül

21. Seyr-i bāġ ėtdüm seḥer gördüm açup mecmūʿasın
Ḥıfẓ ėdüp bu maṭlaʿı eylerdi istiḥżār gül

22. ʿĀṣıḳ olmış ḫüsnüñe ėy serv-i ḫoş-reftār gül
Çāk çāk ėtmiş senüñ-çün sīne-yi efgār gül

---

8 || 11^{b} añı: aña T_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6.
8 || 12^{b} gibi: kimi [TD].
8 || 13^{a} ʿāḳilleri: ġāfilleri KS_1, KS_4, KS_5, KS_6 bülbülleri KS_3 ʿārifleri [TD].
8 || 16^{b} gibi: kimi [TD].
8 || 18^{b} alur: olur P.

23. Gül nė nisbetdür sańa senden ańa yüz farḳ var
Sen büt-i perde-nişīnsen şāhid-i bāzār gül

24. Eyle pinhān eylemiş gögsinde sırr-ı ʿışḳuñı
Kim ayaġından aṣarlar eylemez iḳrār gül

25. Tūtiyā-yı çeşm içün her ṣubḥ-dem yollar dutup
Ḫāk-i dergāhuñ ṣabādan eyler istifsār gül

26. Seyr-i gülzār ėtdügüñ peyk-i ṣabādan fehm ėdüp
Genc-i zer ḳılmış müheyyā ḳılmaġa īṣār gül

27. Berg-i gül ṣanma ki[4] rengīn ḫıştlar cemʿ eylemiş
Çekmege ol genc-i zer ḥıfẓına bir dīvār gül

28. Tā serīr-i sebzeyi depretmeye taḥrīk-i bād
Sāyesinden urdı her levḥine[6] bir mismār gül

29. Her seḥer gülzār levḥinde çeker yüz dāyire
Ġālibā minḳār-ı bülbülden alur pergār gül

30. ʿAyş içün gülşen şebistānın münevver ḳılmaġa
Her aġacdan aṣdı bir ḳandīl-i pür-envār gül

31. Bunca ḳandīli fürūzān eyledi ammā nė sūd
Dūd-ı dilden ḳıldı bülbül rūzgārın tār gül

32. Dār-ı dünyāyı feżā-yı cennete dönderdi līk
Ġonce gibi bülbüle dünyāyı ḳıldı dar gül

---

8 || 24b iḳrār: iẓhār KS1, KS4, KS5, [TD].
8 || 26a peyk-i: biñ kez P.
8 || 27a berg-i gül ṣanma ki: berg-i güller ṣanma [TD] berg-i güller ṣanma kim KS1, KS3 bergler ṣanma ki KS6 || rengīn: ki KS1 – KS3 || ḫıştlar: ḫışt KS1.
4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "berg-i güller sanma" şeklinin de anlama uyduğunu ancak cümlede anlamı belirleyicilik ve düzenleyicilik işlevi sebebi ile "ki" bağlacına ihtiyaç duyulduğunu belirterek "berg-i gül sanma ki" farkının yeğlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.
8 || 28b levḥine: dürcine [TD].
6 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "dürcine" veya başka çalışmalarda "dercine" olarak okunan farkın yanlış olduğunu, doğrusunun "levhine" olması gerektiğini belirtmiştir.
8 || 29a levḥinde: levḥine KS5, [TD].
8 || 32b gibi: kimi [TD].

33. Bir zebān-ı ḥāldür her yapraġı fehm ėtseler
Perde-dār-ı ḫāk olanlardan vėrür aḫbār gül

34. Bülbül-i zār ėtdügi feryādlar teʾs̱īridür
Bī-sebeb ḫ̱ʿāb-ı ʿademden olmamış bīdār gül

35. Bāġbān sulṭān-ı ʿādil devridür tenbīh ḳıl
Urmasun gülzāre āteş ẓulm ėdüp zinhār gül

36. Cevr eliyle ġonce tek pīrāhenin çāk ėtmesün
Cünbiş-i nā-muʿtedilden ḳılsun istiġfār gül

37. Yoḫ̱sa nā-geh ṣūret-i ḥāli olur sulṭāna ʿarż
Ḳahra uġrar müḳteżā-yı vaż‘-ı nā-hemvār gül

38. Ol gül-i bāġ-ı ḫ̱ilāfet kim bahār-ı devleti
ʿĀlem-efrūz olalı görmez cefā-yı ḫ̱ār gül

39. Oldı devrinde hevā maḥbūs-ı zindān-ı ḥabāb
Ġālibā görmiş hevādan şemme-yi āzār gül

40. Berg-i gül gezdürmez oldı maḫ̱mil-i bād-ı ṣabā
Ḥaddi yoḫ̱ kim çekdüre bād-ı ṣabāya bār gül

41. Ṣarṣar-ı ḳahr-ı cihān-sūzından āgāh olalı
Açmaz oldı būstān-ı fitne-yi eşrār gül

42. Ḫ̱alvet-i luṭfınadur nūr-ı dil-i müʾmin çirāġ
Gülşen-i ḳahrınadur dāġ-ı dil-i küffār gül

43. Şāh-ı dīn Sulṭān Süleymān-ı saʿādetmend kim
Kesb ėder ḫ̱ulḳ-ı ḫ̱oşından nüzhet-i eṭvār gül

44. Başa ṣalmış mihrini rūz-ı ezelden çarḫ̱-ı pīr
Eyle kim gül-ruḫ̱lar eyler zīnet-i destār gül

---

8 || 34ª bülbül-i zār: bülbülüñ zār KS_1, KS_3, KS_4, [TD].
8 || 36ª ġonce tek: ġoncenüñ P.
8 || 38ª ḫ̱ilāfet: leṭāfet T_1.
8 || 42ª müʾmin: düşmen T_1.

45. İnḳılāb-ı devrden bulmazdı hergiz iḫtilāl
Alsa andan ḥükmine fermān-ı istimrār gül

46. Ẕevḳ bāzārında bulmazdı bu reng ile revāc
Ėtmeseydi naḳş-ı mihrin sikke-yi dīnār gül

47. Olmaġ içün muṭrib-i bezmi dutup bir dāyire
Ögrenür her ṣubḥ bülbülden fen-i edvār gül

48. Maṭbaḫ-ı cūdına kim dūdına sünbüldür ġulām
Ḫār-keşlik ṣanʿatın dutmış degül bī-kār gül

49. Ḳurtılur fetḥ ėtdügi kişver belā-yı fitneden
Kim açılduḳda dikenden ayrılur nā-çār gül

50. Şerḥ ėdüp sūsenlere evṣāf-ı ḫulḳın gezdürür
Ġonceden her ṣubḥ açup gülşende yüz ṭūmār gül

51. Ḳaṭre-yi şebnem midür yā el açup sāyil gibi
Ḫāzin-i luṭfından almış lüʾlüʾ-i şehvār gül

52. Ḳoymayup devrinde vīrān kārgāh-ı gül-büni
Bir ayaġ üzre durup olmış aña miʿmār gül

53. ʿAdli eyyāmında şebnem ṣanmañuz kim bülbülüñ
Beyżasın ḳoynında ḥıfẓ ėtmiş olup ġam-ḫᵛār gül

54. Dāmen-i pākiyle ol behcet-fezā-yı milkdür
Ger cihān bāġında cennet güllerinden var gül

55. Vażʿ-ı ʿālemden felek maḳṣūdı oldur kim olur
Beslemekden ḫārı manẓūr-ı ülüʾl-ebṣār gül

56. Ḳadrine vėrmez ḫalel dünyāya ḳılmaġ iltifāt
Zīb ü zīnet vėrdügiyçün ḫāre olmaz ḫār gül

---

8 || 46b sikke-yi: sikke vü P, KS1, KS3.
8 || 50a süsenlere: süsenleri T1, KS1, KS4, KS6.
8 || 50b yüz: bir [TD].
8 || 53b beyżasın: aḫçasın KS1, KS3, KS4, KS5, KS6, [TD].
8 || 55a oldur: oldı P, KS4, KS5, KS6 oldı vü KS1 ol dėyü T1.
8 || 56a ḳadrine: ferrine [TD] || dünyāya: ḫār ile [TD].
8 || 56b ḫār: bār T1.

57. Mīve ol sulṭān-ı ʿādildür nihāl-i devlete
Sābıḳā gelmiş selāṭīn-i felek-miḳdār gül

58. N'ola ger sābıḳlar oldıysa fenā oldur ġaraż
Mīve gösterdükde dökmek resmdür eşcār gül

59. Ḳıl Fużūlī medḥin ol şāhuñ ki bāġ-ı medḥinüñ
Bülbüli olurdı bulsa ḳuvvet-i güftār gül

60. Gerçi yoḫdur iʿtibāruñ medḥin ėt iẓhār kim
ʿĀdet-i devr-i zamāndur ḫāre vėrmek bār gül

61. Var ümīdüm nėce kim resm-i medār-ı dehrdür
Yılda bir kez ʿāleme ʿarż eylemek dīdār gül

62. Feṯḥ bāġında aña her dem ḫilāf-ı bāġ-ı dehr
Tāze tāze açа luṭf-ı Īzid-i Cebbār gül

8 || 59b ḳuvvet: ḳudret P, KS1, KS3, KS4, KS5, KS6.
8 || 60b ḫāre vėrmek bār: ḫāre olmaḳ yār [TD].

9.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[3] *Ebbeda'llāhümme fi'l-āfāḳi emni'l-müslimīn*
Bā devām-ı devlet-i pāyende-yi sulṭān-ı dīn

2.[4] *Nevvera'llāhümme fi'l-İslāmi miṣbāḥü'l-beḳā*
Bā şebāt-ı ḥaşmet-i şāhenşeh-i rūy-ı zemīn

3.[5] *Ḫalleda'llāhümme sulṭānen bihi bāhe'z-zamān*
Şod zi-feyż-i ū feżā-yı milk firdevs-i berīn

4. Ol kerem deryāsı iḥsān u mürüvvet kānı kim
Yoḫ aña beñzer felek dürcinde bir dürr-i şemīn

5. İḳtidāsı iʿtilā-yı şerʿa istidlāl-i ṣıdḳ
Nuṣreti ḥaḳīḳat-i İslāma burhān-ı yaḳīn

6.[8] *Bārgāh-ı ḳadr-i ū-rā çarḫ ḫāk-i āsitān*
Sāʿid-i iḳbāl-i ū-rā ʿadl ṭarz-ı āsitīn

7.[9] *Ān ki ṣadr-ı salṭanat ūrā-est ez rūz-ı nuḫust*
Ān ki ʿaḳd-i memleket bā-ust tā rūz-ı pesīn

8.[10] *Ekberü'l-enṣāri li'd-dīni'l-ḳavīmi'l-müstaḳīm*
Aʿẓamü'l-aʿvāni li'ş-şerʿi'l-muʿalliyyü'l-metīn

---

9 || Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman'ın methindedir.
9 || T_1 22[b], P 208[a], TT 8[a], KS_1 24, KS_2 7[a], KS_3 12[b], KS_5 18[b], KS_6 27[b].
3 Allah'ım, din sultanının bâki devleti var oldukça Müslümanların emniyetini her yerde ebedî kıl.
4 Allah'ım, İslam'da bekâ kandilini yeryüzü şahlar şahının haşmetinin sebatıyla ışıklandır.
5 Allah'ım, zamanının övüncü olan sultana ebedî yaşam ver. Onun feyzi ile ülkenin fezası cennete döndü.
9 || 4[a] iḥsān ü: iḥsān TT || kānı: kanı TT.
9 || 5[a] iḳtidāsı: iḳtidā-yı TT || istidlāl: istidlā TT.
9 || 5[b] nuṣreti: nuṣret-i P, T_1, KS_1, KS_3, KS_6 rufiʿat TT || ḥaḳīḳat-i: ḥaḳīḳati TT cemʿiyyeti KS_5 cemʿiyyet-i [TD].
8 Onun kadr sarayının yanında felek eşik toprağıdır. Adalet, onun ikbal bileğinin süsüdür.
9 Saltanatın liderliği ta ezelden onundur. Memleketin düzeni son güne kadar onunla sağlanacaktır.
10 O, doğru ve sağlam dinin en büyük yardımcısıdır. Yüce ve sağlam şeriatın en büyük destekçisidir.

9.[1] *Mebdeʾü'l-iḥsāni min ānin bedā fī-külli ān*
Menşeʾü'l-işfāḳi min ḥīnin neşā fī-külli ḥīn

10. Ol ki ʿadlin eyleyüp iʿlām ḥıfẓ-ı şerʿ içün
Müjdeler vėrmiş Resūluʾllāha Cibrīl-i Emīn

11. Dergeh-i ḳadrine biñ Dārā vü İskender gedā
Ḫırmen-i luṭfına biñ Faġfūr u Ḫāḳān ḫūşe-çīn

12.[4] *Nūr-ı ʿadleş kerde müstaġnī zi-behr-i rūşenī*
Rubʿ-i meskūn-rā zi-bezm-ārā-yı çarḫ-i çārümīn

13.[5] *Ḫüsrevān-ı ʿaṣr-rā der-āsitān-ı devleteş*
Vāriṣān-i milk ez-behr-i ḫarāc-ı ū rehīn

14.[6] *Pādişāhān-ı ḳadīmüʾl-ʿahd-rā der-milkhā*
Genc genc ez-bahr-i mā yüḫtāc-i dergāheş defīn

15.[7] *Beẕl der-ḥüsn-i mizāceş ʿıṭr der-ṭabʿ-ı gül-āb*
ʿAdl der-ṭabʿeş ḥalāvet der-mizāc-ı engübīn

16. Oldı ḥükminden revān-perver feżā-yı baḥr u berr
Ḳad efāḍaʾr-rūḥa cismen kāne min māʾin ve ṭīn[9]

17. Farżdur ol mālik-i milküñ şenā-yı rıfʿati
İnnehū ḫayrün lenā ẕikrün ve Ḳurʾānün Mübīn[11]

18. Server-i Cemşīd-şān Dārā-yı İskender-nişān
Ḫüsrev-i ṣāḥib-ḳırān Keyḫusrev-i nuṣret-ḳarīn

---

1 O, doğduğu andan beri ihsanın kaynağı ve şefkatin menşeidir.
9 || 10a iʿlām: iʿlān T_1.
9 || 11b ḫāḳān: ḳayşer TT.
4 Onun adaletinin nuru, yeryüzünü aydınlattı; insanların yaşadığı dört kıtayı feleğin dördüncü katındaki meclis süsüne (güneş) muhtaç olmaktan kurtardı.
5 Asrın padişahları onun devletinin eşiğindedir. Ülkelerin varisleri ona verilecek haraç için rehindir.
6 Onun hiç bir şeye ihtiyaç duymayan dergahında sarf olunmak üzere eski zamanların padişahları ülkelerinde birçok hazineler gömmüştür.
7 Gül suyunun tabiatında nasıl güzel koku varsa onun mizacında da cömertlik vardır. Balın mizacında tatlılık olduğu gibi onun tabiatında da adalet vardır.
9 || 16a baḥr u berr: berr ü baḥr [TD].
9 Onun zikri bizim için Kur'an gibi hayırlıdır.
9 || 17a mālik: vāriṣ TT.
11 Onun zikri bizim için Kur'an gibi hayırlıdır.

19.[1] *Pādişāh-ı baḥr u berr Sulṭān Süleymān ān ki hest*
Der-ḫilāfet cā-nişīnān-ı Nebī-rā çārümīn

20. Her żarardan sāye-yi ʿadlindedür āsūde ḫalḳ
İnnehüm aṣḥābü kehfin innehū ḥışnün ḥaṣīn[3]

21. Mehd-i milki meʾmen-i ehl-i zamāndur fitneden
Aḥsenü'l-aḥvāli fi'l-erḥāmi aḥvālü'l-cenīn[4]

22.[5] *ʿAzm-i ū rā hest peyk-i fetḥ dāʾim der-rikāb*
Cezm-i ū rā hest raḫş-ı ʿadl dāʾim zīr-i zīn

23.[6] *Her kücā rūy āvered hestend zīr-i rāyeteş*
Fevz ü rāḥet der-yesār u fetḥ ü nuṣret der-yemīn

24.[7] Her yaña ʿazm ėtse ġālibdür ṣavāb-ı reʾy ile
ʿAzmuhu ʿazmunʿaẓīmun reʾyuhu reʾyun rezīn[8]

25.[9] *Küllü ʿazmin fihi maḳrūnun bi-tevfīḳı'ṣ-ṣavāb*
Küllü reʾyin fihi tevfīḳun mina'llāhi'l-muʿīn

26. Leşkeri noḳṣān eger görürse aʿdādan nʾola
Hest baḥr-i nuṣreteş fevc-i melāʾik der-kemīn [12]

27.[13] Āsitānına cebin sürse felekler yoḫ ʿaceb
Hest vażʿ-ı āsitān-ı ū ʿalā vażʿi'l-cebīn[14]

---

1 Denizlerin ve karaların padişahı Sultan Süleyman, hilafette Peygamber'in makamına oturanların makamında oturmaktadır.
9 || 19b çārümīn: cānişīn TT.
3 Onlar Ashab-ı Kehf'tir, o da sağlam bir kale.
4 Hâllerin en güzeli rahimdeki bir ceninin hâlidir.
5 Onun azmi, üzengisinin yanında duran fetih habercisidir. Onun kararı/niyeti, daima eğerinin altındaki adalet atıdır.
6 T1'de yoktur. O, hangi tarafa yönelse zafer ve kolaylık solunda, fetih ve yardım sağında bayrağı altındadır.
7 T1'de yoktur.
8 Onun azmi büyük, görüşü ölçülüdür.
9 Onun her azmi, başarıyla sonuçlanır. Her görüşü, yardım eden Allah'ten gelen bir başarıdır.
9 || 25b muʿīn: metīn TT.
9 || 26a eger görürse: görürse ceyş-i [TD].
12 Bölük bölük melekler ona yardım etmek için pusudadır.
13 T1'de yoktur.
14 Onun kapısının eşiği alın konulmak içindir.

28.[1] *Küngüre-eyvān-ı ḳadreş rāst dā'im ber-zebān*
Hāẕihi cennātü ʿadnin fedḫulūhā ḫālidīn

29.[2] *Der-behişt ü duzaḫand ez-luṭf u ḳahreş nīk ü bed*
Ḳahruhu milḥun ücācün luṭfuhu māun maʿīn

30. Maḳṣadı feṯḥ-i memālikden revāc-ı dīn hemān
Kimseye yoḳ maḥż-ı milk ü māl içün gönlinde kin

31. Her perī-peyker ki kāfirden müselmān eylemiş
Olacaḳdur cennet içre ḫıdmeti'yçün ḥūr-ı ʿīn

32.[4] *Ey zi-ber-destān-ı ʿālem zīr-i dest-i himmetet*
Devr-i çarḫ engüşt-i fermān-ı tu-rā engüşterīn

33.[5] *Nīst dūr ez-nisbetī ger ḫātem-i fermān-ı tū*
ʿArṣa-yi milk-i Süleymān-rā koned zīr-i nigīn

34. Vaḳtidür kim ḫāme-yi taḳdīrden taṣvīr alup
Ṣūret-i dīvār-ı dīvānuñ ola ḫāḳān-ı Çīn

35. Vaḳtidür k'ola sevād-ı Hind ü ṣaḥrā-yı Ḥabeş
Şāhid-i milküñ zenaḫdānında ḫāl-i ʿanberīn

36.[8] *Kerden-i devrān dü-tā geşte zi-ṭavḳ-ı ḥükm-i tū*
Her ki bīned devr-i ū-rā nīst ʿaḳl-ı dūr-bīn

---

1 Onun kadir köşkünün kulesi, dile gelerek daima şöyle der: İşte Adn cennetleri! Ebedî kalmak üzere girin.
2 Lütuf cennetinde ve kahır cehenneminde iyi ve kötünün karşılığı olarak kahrı yakıcı tuz, lütfu akan su gibidir.
9 || 30[a] maḳṣadı: maḳṣad TT || memālikden: cemālüñden TT.
9 || 30[b] kimseye: kimseden P, KS_1, KS_3, KS_6 kesden T_1, TT kimse KS_5.
4 Ey dünya halkı himmetinin elinin altında bulunan! Feleğin çemberi senin ferman parmağının yüzüğüdür.
5 Eğer senin ferman yüzüğün (mührün), Süleyman peygamberin ülkesini hükmü altına alsa buna şaşılmaz.
9 || 34[a] taṣvīr: taṣvīb [TD] || alup: añup T_1.
9 || 34[b] dīvānuñ: eyvānın TT.
9 || 35[a] k'ola: ola T_1, TT, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6 kim ola KS_5 || hind ü: hind TT, P, KS_1, KS_3 .
8 Devranın boynu, senin hükmünün boyunduruğu altında iki büklüm olmuştur. Her kim onu dönerken görürse uzak görüşlü akıl sahibi değildir.

37.[1] *Āferīneş der-penāh-ı ʿadl-i milk-ārāy-ı tust*
Āferīn ėy pādişāh-ı milk-perver āferīn

38.[2] *Nīst ḥadd-i herkesī tecdīd-i naʿti niʿmetet*
Belki nenʾmāyed Fużūlī hem fużūlī bīş-ezīn

39. Var ümīdüm kim hemīşe irtifāʿ-ı ḳadr ile
Ola iḥsānuñ neşāṭ-engīz-i her zār u ḥazīn

40. Göstere sūd-ı beḳā pīrāye-yi iḥsān saña
Muḳteżā-yı *lā yużīʿu'llāhu ecraʾl-muḥsinīn*[5]

1 Bütün dünya senin ülkeni süsleyen adaletine sığınmıştır. Aferin ey vatanperver padişah aferin!
2 Senin nimetlerinin övgüsünü yenilemek kimsenin haddi değildir; belki bundan fazlasını söylemek Fuzûlî olur hem de haddini bilmezliktir.
9 || 39[b] zār u: zār-ı T_1, KS_3 rāz-ı KS_1 ḳalb-i [TD].
9 || 40[a] göstere: göster T_1 gösterür KS_1, KS_3, KS_6 || pīrāye: sermāye T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6 || saña: baña TT.
5 Atıf: *Kur'an*: 9. Tevbe 120. Allah güzel davrananların ecrini zayi etmez.

10.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Münşī-yi ḳudret ki çekmiş ḫāme-yi ḥikmet-nigār
Ṣafḥa-yı eyyāma ḳılmış ṣebt-i vaṣf-ı her diyār

2. Büḳʿa-yı Baġdāduñ ėtmiş vaṣfını dārü'ṣ-selām
Kim añа teslīm ü taḥsīn ėde her kişver ki var

3. Evliyā burcı dėmiş zīrā ki ḫāk-i eşrefi
Büḳʿa büḳʿa evliyā'ullāha olmışdur mezār

4. Ḥabbeẕā Baġdād-ı ḫayr-encām cemʿiyyet-eṣer
Kim olupdur maẕhar-ı āṣār-ı feyż-i Kirdigār

5. Hem ḫilāfet ḥükmüni hem salṭanat fermānını
Bundan ėtmiş ʿāleme cārī mürūr-ı rūzgār

6.[8] Bundadur bāḳī nişān-ı muʿciz-i Ḫayrü'l-Beşer
Ṭāḳ-ı Kisrā nüsḫa-yı milk-i mülūk-i kām-kār

7. Bunda olmış ḥüccet-i ḥükm-i ḫilāfet münṭavī
Bundadur ḫāk-i ḫilāfet-ḫīz-i ḫatm-i çār-yār

8. Bunda baġlanmış ġazā şemşīrini sulṭān-ı Rūm
Bunda ṣalmış sāye-yi iḳbāl Şāh-ı Ẕülfiḳār

9.[10] Bunda ḳılmış sırr-ı Ḥaḳ ẓāhir Şehīd-i Kerbelā
Bundadur taḥḳīḳ-ı ṣıdḳ u kiẕb içün dārü'l-ʿiyār

---

10 || Bağdat Kasidesi. Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman'ın methindedir.
10 || T_1 24[a], P 208[b], S_1 102[a], TT 6[b], KS_1 27, KS_2 7[a], KS_3 14[a], KS_5 19[b], KS_6 11[b].
10 || 1[a] ḳudret: ḥikmet T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, KS_6.
10 || 1[b] vaṣf-ı her diyār: her vaṣf-ı diyār TT.
10 || 2[a] baġdāduñ: baġdādı TT || vaṣfını: kentin ? TT.
10 || 2[b] teslīm ü taḥsīn: taḥsīn ü teslīm TT || ki var: ü yār TT.
10 || 3[a] zīrā ki: vaṣfın ki TT vaṣfuña P.
10 || 4[a] ḫayr-encām: ḫayr-encām u [TD].
10 || 4[b] feyż-i: luṭf-ı [TD].
10 || 5[b] cārī: cāy-ı TT.
8 Bu beyit TT'de yoktur.
10 || 8[a] ġazā: ḳażā TT.
10 Bu beyit T_1 ve S_1'de yoktur.
10 || 9[b] ʿiyār: ḳarār TT.

10. Bunda olmış münteşir feyżi İmām-ı Aʿẓamuñ
Bunda olmış behre-yi ʿilm-i şerīʿat intişār

11. Bundadur Maʿrūfa ser-menzil Cüneyde cilvegāh
Bundadur Behlūle zencīr-i cünūn Manṣūra dār

12. Deştin ėtmiş seyr biñ Ḫātem gibi ṣaḥrā-nişīn
Şehrin ėtmiş taḫt biñ Nūşīrevān tek şehriyār

13.[3] Bundan olmış ṣıyt-ı iḥsān u kerem āfāḳ-gīr
Bundan olmış maʿdelet resmi şiyāʿ u iştihār

14. Ṣaḥn-ı ṣaḥrāsında biñ Leylī vü Mecnūn cilveger
Kūhsārı üzre biñ Şīrīn ü Ḫüsrev bāde-ḫˇār

15.[6] Her ġarībe nāzenīn şehr ü vilāyātı vaṭan
Her mizāca muʿtedil āb u hevāsı sāzgār

16.[8] Türbet-i maḳbūli birr ü fācire teʾşīr-baḫş
Ḫāk-i pāki ṣūret-i her niyyete āyīne-dār

17. Bu mücerrebdür ki bulmaz ẓulm bunda imtidād
Bu muḳarrerdür ki olmaz bunda ẓālim pāy-dār

18. Gerçi birḳaç gün felek ḫayl-i belā taʿyīn ėdüp
Ḳılmaġ isterdi bu milküñ raḫt-ı ʿayşın tārumār

19. Küfr müstevlī olup ḳılmışdı İslāmı zebūn
Cehl istīlā bulup ėtmişdi ʿilm ehlini ḫār

---

10 || 10[a] feyżi: feyż T_1.
10 || 10[b] olmış: bolmış TT.
10 || 12[a] ėtmiş seyr: ėtmiş T_1 ėtmiş sebz TT || gibi: kimi [TD].
3 Bu beytin üzerindeki beyitler S_1'de yoktur.
10 || 13[a] bundan: bunda T_1, P, KS_1, KS_2, KS_5, KS_6, [TD] || iḥsān u: iḥsān-ı S_1.
10 || 13[b] bundan: bunda KS_1, KS_2, KS_5, [TD] || olmış: almış T_1, KS_1, KS_5 bulmış [TD] || resmi şiyāʿ ü: resmi şiyāʿ T_1 resm-i şiyāʿ P, KS_1, KS_3, KS_5, KS_6 resm-i şiyāʿ ü KS_2 resm-i şecāʿat TT.
10 || 14[b] şīrīn ü ḫüsrev: şīrīn ḫüsrev S_1 ferhād ü şīrīn [TD].
6 Bu beyit TT'de yoktur.
10 || 15[a] vilāyātı: vilāyetdür P, T_1, KS_1, KS_3, KS_6.
8 Bu beyit TT'de yoktur.
10 || 16[a] maḳbūli: maḳbūl P.
10 || 17[b] olmaz bunda ẓālim: olmaz bunda ẓulmi TT ẓālim bunda olmaz KS_3, KS_5, [TD].
10 || 18[a] ḫayl-i: ḫayli TT.
10 || 18[b] ḳılmaġ: ḳılmaḳ TT || raḫt-ı: milk-i S_1, TT, KS_1, KS_2, KS_3.
10 || 19[b] istīlā bulup ėtmişdi ʿilm ehlini: istīlā bulup ėtmişdi ehl-i ʿilmi P, KS_2 istilā bulup ḳılmışdı ʿilm ehlini T_1, KS_6 ṭuġyān eyleyüp olmışdı ehl-i ʿilm S_1, TT.

20. Dutdı dest-i nāle-yi maẓlūm devrān dāmenin
Ṣaldı dūd-ı āh-ı dil āyīne-yi çarḫa ġubār

21. Çarḫ fi'l-ḥāl oldı ol re'y-i ġalaṭdan münfaʿil
Devr fi'l-fevr oldı ol fikr-i ḫaṭādan şerm-sār

22. Luṭf-ı Īzid şāmil-i aḥvāl-i ehl-i faḳr olup
Ḳıldı feyż-i ʿadl ile tedbīr-i ʿacz ü inkisār

23. Bayır olmış milke taʿyīn ėtdi miʿmār-ı ḫıred
Ṣuṣamış gülzāra irsāl ėtdi ebr-i nev-bahār

24. Bād-pāy-ı ʿazm-i kişver-gīr-i ʿālem-gerd ile
Kuḥl-ı aʿyān-ı ʿAcem ḳılduḳda gerd-i reh-güẕār

25. Ḳıldı meşhūr-ı ʿArab feṯḥ-i ʿAcem tārīḫini
Geldi burc-ı evliyāya pādişāh-ı nām-dār[4]

26. Rūşen ėtdi ʿadlden her buḳʿasında biñ çirāġ
Cārī ėtdi feyżden her milkine biñ cūybār

27.[6] *Ḥalleda'llāhümme sulṭānen saḳā arża'l-ʿIrāḳ*
Ḥīne mā'żṭarret bi-irsāli's-seḥābī ke'l-biḥār

28.[7] *Muḳtedin levlāhu mā sirnā ilā ṣaḥni's-sürūr*
Muhtedin levlāhu mā nimnā ʿalā mehdi'l-ḳarār[8]

29.[9] *ʿAdluhū ʿan nā'ibāti'd-dehri kehfün li'l-enām*
Mālehüm illā bihi't-teskīnu ʿinde'l-ıżṭırār

---

10 || 22b tedbīr-i: tedbīr ü S_1.
10 || 23b ṣuṣamış: susamış S_1.
10 || 24b gerd-i: ḫāk-i KS_2, [TD].

4 Kasidenin bu mısrasıyla Sultan Süleyman'ın Bağdad'ı fethine tarih düşülmüştür (941).

10 || 26a buḳʿasında: buḳʿasına TT buḳʿasından KS_2 gūşesinde KS_5, [TD] || biñ: bir TT.
10 || 26b biñ: bir TT.

6 Allah'ım! Susuz kaldığı bir zamanda denizler gibi bulutlar gönderip Irak toprağını sulayan Sultan'ı ebedî kıl.

7 Ona tabi olmasaydık mutluluk meydanına giremezdik. O yol göstermeseydi huzur beşiğinde yatamazdık.

8 T_1'de "karar" kelimesinin yazımı tek noktalı "firar" şeklindedir.

9 Onun adaleti, zamanın felaketlerinden korunmak için bir sığınaktır. İnsanlar zorda kaldıklarından ancak onunla sükun bulurlar.

30.[1] *Seyfuhū min ḥādiṣāti'd-devri ḥıṣnun li'l-ʿudā*
Mālehüm illā ḳarārun fîhi min hevli'l-fırār

31.[2] *Ṣıytuhū bi'l-ʿadli li'l-İslāmi aṣlü'l-intiẓām*
Ẕikruhū bi'l-mecdi li'l-eslāfi vechü'l-iftiḫār

32.[3] *Ān bulend-aḫter ki faẓl-ı evvelīn ü āḫirīn*
Yāfte der-cevher-i ẕāt-ı şerīfeş inḥiṣār

33.[4] *Nūr-ı milk-ārāy-ı māh ez-şemʿ-i cūdeş müstefād*
Tīġ-ı ʿālem-gīr-i mihr ez-dest-i fetḥeş müsteʿār

34.[5] *ʿArṣa-yı dīvān-ı ḥükmeş nüṣḫa-yı ṣaḥrā-yı ḥaşr*
Kāfir anca muẓṭar u maḳhūr müslim dest-kār

35.[7] *Kārgāh-ı lutf u ḳahreş maẓhar-ı nār u naʿīm*
Müʾmin āncā ḥurrem ü ḫoş-vaḳt münkir ḫ ʿār u zār

36.[9] *Dergeheş ʿarş-īst der-rifʿat ki ez-çarḫ-ı berīn*
Mī-nümāyed devr bā-sükkān-ı ān ḳurb u civār

37.[10] *Ḥaşmeteş baḥr-īst ez-vüsʿat ki hest ez-vey muḥīṭ*
Ḳaṭreī efgende taḥrīk-i ṭalāṭum ber-kenār

---

1 Bu beyit TT'de yoktur. T_1'de ikinci mısranın hatalı olma ihtimali vardır. Çünkü daha birkaç beyit önce "karar" kelimesi kafiye olarak kullanılmıştır. S_1'de bu kaside olmadığı için TD'nin okunuşu tercih edilmiştir. Onun kılıcı, devrin hadiselerine karşı düşman için bir kaledir. Onlar, firar korkusundan ancak bu kalede eman bulurlar.

2 Onun adaletle şöhret bulması İslam için düzenin ta kendisidir. Onun şan ve şerefle anılması öncekiler için bir iftihar vesilesidir.

3 Öyle talihlidir ki öncekilerin ve sonrakilerin fazlı, onun şerefli zatının cevherinde toplanmıştır.

4 Ülkeyi süsleyen ayın nuru, onun cömertlik mumundan beslenir. Dünyayı zapteden güneşin kılıcı, onun fetih elinden ödünç alınmıştır.

5 Onun hüküm divanının arsası, mahşer meydanının kopyasıdır. Kafir orada çaresiz ve mahvolmuş, Müslüman ise dileğine ulaşmıştır.

10 || 34b maḳhūr: maḳhūr-end ü T_1.

7 Kahrının atölyesi ateşin, lütfunun atölyesi nimetlerin ortaya çıktığı yerdir. Mümin ora neşeli ve mutlu, münkir hor ve zelildir.

10 || 35a ḳahreş: ḳadreş T_1.

9 Onun dergâhı yücelikte adeta arş-ı aʿlâ gibidir. (Öyle ki) çarh-ı berînden (yüce feleklerden) arşın sakinlerinin onun etrafında devr ettiği görülür.

10 Bu beyit TT'de yoktur. Haşmeti genişlik bakımından öyle bir denizdir ki okyanuslar, onun kıyıya vuran dalgalarından bir damladır.

38.[1] *Ger küned ez-ṣad hezār efzūnter evṣāfeş raḳam*
Nīst mümkin dāden-i şerḥ-i yekī ez-ṣad hezār

39. Ol şehinşāh-ı felek-ṭābiʿ ki vėrmiş devleti
Baḥr u ber ḥükmünde ḫurşīde livā-yı zer-nigār

40. Ḥadd-i ẕātı māverā-yı iḳtidār-ı resm-i ʿaḳl
Resm-i feyż-i fıṭratı mā-fevḳ-ı ḥadd-i iḳtidār

41. Fevz gülzārında bir ser-sebz naḫl-i bārver
Feyż deryāsında bir pākīze dürr-i şāhvār

42. Her nė kim ʿālem añа muḥtāc andan ol ġanī
Her nė anuñla tefāḫur ḫalḳa andan añа ʿār

43. Milk-i istiġnāda feyż-i niʿmetinden lā-yezāl
Ḥāzin-i gerdūna ḥükm-i sedd-i bāb-ı iftiḳār

44. Cilvegāh-ı evc-i istiʿlāda vehminden müdām
Bād-pāy-ı ḫoş-ḫırām-ı çarḫa bīm-i iʿtibār

45. Pādişāh-ı baḥr u ber Sulṭān Süleymān-ı velī
Server-i ṣāḥib-naẓar şāhinşeh-i şefḳat-şiʿār

46. Ol nihāl-i gülşen-i devlet ki şāḫ-ı gül gibi
Luṭf u ḳahrından vėrür aḥbāba gül aʿdāya ḫār

47. Her cihetden ẕāt-ı pāki noḳṭa-yı pergār-ı milk
Ḥāṣıl andan her ṭaraf yümn-i yemīn yüsr-i yesār

48. Bānī-yi ḥikmet ki erkān-ı ʿanāṣırdan müdām
Çār dīvār-ı serāy-ı ṣanʿat eyler üstüvār

49. Ṣalmadın kūh-ı şukūhından anuñ seng-i esās
Her binā żımnında istiḫkāma ḳılmaz iʿtibār

---

1 Yüz binlerce vasfını yazmak mümkünse de o yüz binden birini bile şerh etmek mümkün değildir.

10 || 39[a] şehinşāh-ı: şehinşāhı TT.
10 || 39[b] ḫurşīde: ḫurşīd S_1.
10 || 40[a] māverā-yı iḳtidār: iḳtidār-ı māverā T_1, P, KS_2, KS_3, KS_6 || resm-i: resm ü KS_2 vehm-i KS_5 vehm ü [TD].
10 || 42[a] andan ol: ol andan TT, [TD].
10 || 43[a] istiġnāda: istiġfāre S_1 || niʿmetinden: niʿmetüñden T_1.
10 || 43[b] gerdūna: gerdūn T_1 || ḥükm: lazım P.
10 || 44[b] iʿtibār: iʿtiḳār T_1 iʿtişār S_1.
10 || 46[a] gibi: kimi [TD].
10 || 47[a] pergār-ı milk: pergār tek S_1, [TD].

50. Yėdi aḫter kim ḳażā emrin ser-encām ėtmege
Nāḳa tek ḳudret beyābānında çekmişler ḳaṭār

51. Ḳaṭʿ-ı rāh-ı Kaʿbe-yi maḳṣūd ėderlerse n'ola
Ol ḳażā-ḥükm ü ḳader-fermāna vėrmişler mehār

52. Munḳaṭıʿdur dehrden ʿaṣrında tedbīr-i umūr
Mürtefiʿdür çarḫdan devrinde teklīf-i medār

53. Fāş söylerler ki biz maʿzūlüz emr ü nehyden
Ḥākim oldur andadur fermān anuñdur iḫtiyār

54. İstese gerdūn gezüp rūy-ı zemīni şarḳ u ġarb
Nuṣret-i İslām içün bulmaz anuñ tek şehriyār

55. Şerʿ ḥıfẓında etemm-i muʿcizāt-ı Muṣṭafā
Din ẓuhūrında şerīk-i ecr-i aṣḥāb-ı kibār

56. Olmasa mümkin feżā-yı ʿarṣa-yı ʿadlinde seyr
Ẓulm ėderdi dār-ı dünyā ehline dünyāyı dar

57. Ḥaḳ ėki ʿādil Süleymān ḥākim ėtmiş ʿāleme
Evvel ü āḫir ḳılup sırr-ı ʿadālet āşkār

58. Ol Süleymānuñ şükūhı dīve ṣalmış rüsta-ḫīz
Bu Süleymān ṣavleti küffārı ėtmiş ḫāksār

59. Ol Süleymāna mecāl-i ʿazmde maḥmil hevā
Bu Süleymāna zamān-ı rezmde maḥkūm nār

60. ʿĀlemüñ vaṣfın Süleymān milki dėrlerse n'ola
Çün Süleymāndan Süleymāna ḳalupdur yādigār

61. Almaġa ḳıymet vėrüp yėrden ġubār-ı dergehin
Çarḫ tedbīr-i ticāret eylemiş leyl ü nehār

---

10 || 50[a] yėdi: heft [TD].
10 || 51[b] ḳażā-ḥükm ü: ḳażā-ḥükm TT, P, S_1, T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5.
10 || 52[b] çarḫdan: çarḫda T_1.
10 || 53[a] biz maʿzūlüz: maʿzūlüz biz TT.
10 || 54[a] zemīni şarḳ u ġarb: zemīni şarḳ ġarb S_1 cihānı ser-te-ser KS_5, [TD].
10 || 54[b] bulmaz: tapmaz TT.
10 || 55[a] şerʿ: şerḥ S_1 şehr TT || etemm-i: mütimm-i [TD].
10 || 56[a] ʿadlinde: devletde T_1.
10 || 56[b] ėderdi: ėder T_1.
10 || 58[a] ṣalmış: salmış S_1.
10 || 59[a] mecal-i: meḥall-i TT.
10 || 59[b] zamān: - T_1.
10 || 61[a] dergehin: dergehüñ S_1.

62. Ay u günden keyl ėdüp ḫalḳı dutup şāhid[2] vėrür
Nūrını peymāne peymāne alur andan ġubār[3]

63. Bi'llāh ėy devlet ki dergāhında maḥremsen anuñ
Düşse furṣat ḥālüm ol dergāha ʿarż ėt zinhār

64. Ḳılmışam tertīb-i ṣaḫn-ı ṣıdḳa biñ dürr-i ṣenā
Bulmazam ruḫṣat ki dergāha ḳılam bir bir niṣār

65. Menden ol ġāyib aña men rūz u şeb ehl-i duʿā
Menden ol fāriġ aña men muttaṣıl ümmīd var

66. Yā Rab olmaz mı ola āḫir bu derd-i iştiyāḳ
Yā Rab olmaz mı ola zāyil bu renc-i intiẓār

67. Buldı ʿālem feyż-i ʿāmından ʿilāc-ı derd-i dil
Ḥāşa li'llāh kim ḳala ancaḳ Fużūlī dil-figār

68. Var ümīdüm kim aña hem ola şāmil merḥamet
ʿĀm olur elbette feyż-i sāye-yi Perverdigār

69. Tā medār-ı gerdiş-i gerdūn bulup imkān-ı devr
Defter-i devrān ėde ḥıfẓ-ı ḥisāb-ı heft ü çār

70. Heft aḫter ėde emr-i pādişāha inḳıyād
Çār ʿunṣur ola ṭabʿ-ı pādişāha sāzgār

---

10 || 62a ḫalḳı dutup şāhid vėrür: ḫalḳı dutup şāhidlere S_1, KS_1, KS_3 şāhid dutup ḫalḳa vėrür [TD].
10 || 62b ġubār: ʿiyār T_1, TT, P, [TD].

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'deki "şāhid dutup ḫalḳa" şeklinin yanlış olduğunu, doğrusunun "ḫalḳı dutup şāhid" olması gerektiğini belirtmiştir.

3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "'iyār" farkının yanlış olduğunu, metnin anlamına ve şairin üslubuna uygun olmadığını belirtmiş ve "ġubār" okunuşunun tercih edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. S_1'de kelime "ġubār" şeklinde yazılmıştır. TT'de bu kelimenin noktaları kullanılmamıştır. Altındaki kelimenin noktalarının müşterek kullanıldığını kabul etmemiz durumunda TT'de bu kelimeyi "'iyār" olarak okuyabiliriz. Ancak bu hâliyle bu nüshada ikisi de mümkünmüş gibi görünmektedir. Bunların dışındaki iki nüshada da kelime "'iyār" olarak kaydedilmiştir. Biz, Cem Dilçin'in açıklamaları doğrultusunda hareket edip S_1'deki okunuşu tercih ettik.

10 || 65a ġāyib: ġāfil [TD] || aña men: ben āna T_1 baña ben P.
10 || 66a mı ola: ola mı P.
10 || 66b renc-i: renc ü T_1.
10 || 68a aña hem ola şāmil merḥamet: oña hem ola şāmil merḥamet P, S_1 aña merḥamet şāmil ola T_1 ola hem aña şāmil merḥamet TT ola hem şāmil aña merḥamet [TD].
10 || 69b heft ü: heft S_1.

11.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

I[3]

1. Nė ḫoşdur elde[4] gül-gün cām başda ʿışḳ sevdāsı
   Gönülde vaṣl ẕevḳı cānda cānānlar temennāsı
2. Gönül birḳaç zamān endūh-ı hicrān ile zār ėtmek
   Yine ümmīd ile āheng-i bezm-i vaṣl-ı yār ėtmek

II

1. Nė ḫoşdur ol müsāfir kim sefer ʿazmini cezm eyler
   Dutup rāh-ı tevekkül menzil-i maḳṣūda ʿazm eyler
2. Bulup sūdın seferden kesb ėdüp sermāye-yi ʿışret
   Dönüp milkine her menzilde bir tedbīr-i bezm eyler
3. Feraḫnāk eyle kim her nāzenīn şeh-bāz-ı ṣayd-efgen
   Alur ṣaydın olur ḫoş vaḳt u ḫurrem māyil-i mesken

III

1. Nė ḫoşdur āşiyāndan dem-be-dem şeh-bāz pervāzı
   Şikār üzre hevā dutmaḳda olmaḳ çarḫ hem-rāzı

---

11 || Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman ve Veysi Paşa'nın methindedir.

11 || T_1 27[a], P 210[b], S_1 103[a], KS_1 100, KS_2 9[b], KS_3 16[a].

3 Bu terkib-bendin nüshalardaki düzenlenişi arasında farklılıklar vardır. T_1'de I. bent 5 beyit, II. bent 4 beyit, III. bent 5 beyit, IV. bent 6 beyit, V. bent 7 beyit, VI. bent 8 beyit, VII. bent 9 beyittir. Ancak bu düzende I. bendin kafiye düzeni hatalı olmaktadır. S_1 ve P'de I. bent 2 beyit, II. bent 3 beyit, III. bent 4 beyit, IV. bent 5 beyit, V. bent 6 beyit, VI. bent 7 beyit, VII. bent 8 beyit, VIII. bent 9 beyittir. S_1'deki düzenleme hem kafiye sorununu ortadan kaldırmakta hem de metnin şemasını doğru oluşturmaktadır. Yukarıda da görüleceği gibi ilk bentten itibaren her bendin beyit sayısı birer artarak devam etmiştir. T_1'deki düzen buna da aykırıdır. Cem Dilçin de "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'nin T_1 ile aynı olan düzeninin hatalı olduğunu göstermiştir.

4 T_1'de bu kelime اولده şeklinde yazılmıştır. Kelime bu hâliyle okunamadığı için dipnota alınmamıştır.

11 || I || 2[a] temennāsı: temāşāsı T_1.

11 || I || 2[b] ümmīd ile: ümmīd T_1 āheng ile [TD].

11 || II || 1[a] ʿazmini: ʿazmine T_1.

11 || II || 1[b] maḳṣūda: maḳṣūdı T_1.

11 || II || 3[a] her: bir P.

11 || II || 3[b] u: - T_1.

2. Urup minḳār açup çengāl tökmek ṣaydlar ḳanın
Yėtürmek kebk ü dürrāc ü teẕerve şeh-per āvāzı

3. Alandan ṣoñra ṣaydın şād meyl-i āşiyān ėtmek
Nėçük kim feṯḥ ėdüp milk-i Firengi server-i ġāzi

4. Ṣafā vü ẕevḳ ile meyl-i nigāristān-ı Rūm ėtmiş
Ḫilāfet taḫtını müstaḳdim-i feyż-i ḳudūm ėtmiş

IV

1. Zihī sulṭān-ı rūşen-rāy[5] milk-ārā-yı deryā-dil
Ki tevfīḳ-ı ẓafer iḳbāle ḳılmış cevherin ḳābil

2. Binā-yı ihtimāmından dem-ā-dem olmasa muḥkem
Ṭılısm-ı dīn-i Ḥaḳ ṭuġyān-ı küfr ile olur bāṭıl

3. ʿUlüvv-i iḳtidārından pey-ā-pey bulmasa revnaḳ
Olur naḳş-ı saʿādet ṣafḥa-yı eyyāmdan zāyil

4. Şeh-i dünyā vü dīn Sulṭān Süleymān şāh-ı ʿādil-dil
Rıżāsın ṣaḫlayan hem dīn ü hem dünyā ḳılur ḥāṣıl

5. Ḥavādiṯ defʿine ʿālemde ḳādir pādişāh oldur
Penāh isterse ʿālem ḫüsrev-i ʿālem-penāh oldur

V

1. Ḥarīm-i Ḥaḳ çirāġı salṭanat şemʿ-i şebistānı
Riyāz-ı ʿadl servi evc-i raḥmet māh-ı tābānı

2. Ḫilāfetde velāyet ehlinüñ himmetlü ser-dārı
Velāyetde ḫilāfet taḫtınuñ devletlü sulṭānı

---

11 || III || 2[a] tökmek: dökmek T_1.
11 || III || 2[b] kebk ü: kebk S_1, KS_1, KS_3 || dürrāc u: dürrāca S_1, T_1, KS_1 || tezerve: tezerv T_1, KS_1.
11 || III || 3[b] nėçük kim: nėce kim [TD] nėçün kim KS_2 || server-i: ḫüsrev-i T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3.
11 || III || 4[b] müstaḳdim: müstesʿid T_1.
11 || IV || 1[a] deryā: rūşen S_1.
11 || IV || 1[b] ḳābil: ḳāyil T_1.

5 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "-rāy" hecesinde medd yapılmasının Fuzûlî'nin aruzu kullanma üslubuna uymadığını belirtmiş ve doğrusunun "rūşen-rāy ü" olması gerektiğini ifade etmiştir.

11 || IV || 4[a] ʿādil-dil: ʿādil kim S_1.
11 || IV || 4[b] ṣaḫlayan: ṣaḳlayan T_1, P || dünyā: īmān T_1.
11 || IV || 5[b] ḫüsrev-i: ḫüsrev ü S_1.
11 || V || 1[a] çirāġı: çirāġ T_1.

3. Sikender taḫtınuñ iḳbāl ile maḳbūl Dārāsı
Süleymān milkinüñ iṣbāt ile vāriṣ Süleymānı

4. Melāẕ-ı memleket memdūḥ-ı millet maẓhar-ı raḥmet
Her āfet refʿi her ġam çāresi her derd dermānı

5. Şerīʿat zīveri dīn revnaḳı İslām āyīni
Mürüvvet menbaʿı inṣāf deryāsı kerem kānı

6. Ki her kim her dil ile her nė vaṣfın ḳılsa efzūndur
Aña beñzer şehenşeh görmemiş tā devr-i gerdūndur

VI

1. Şehinşāhī ki gerdūn dergeh-i ḳadrine çākerdür
Cemīʿ-i müddeʿāsı feyż-i devletden müyesserdür

2. Nė fermān kim ḳılursa Ḥaḳ rıżāsına muṭābıḳdur
Nė yan kim ʿazm ḳılsa baḫtına tevfīḳ rehberdür

3. Feżā-yı bārgāh-ı ʿadlinüñ aʿyān-ı maḳbūli
Ser-ā-ser her biri ʿadline bir pākīze maẓherdür

4. Muḳaddem cümleden ol server-i ṣāḥib-saʿādetdür
Ezelden ṭīneti inṣāf u ʿadl ile muḫammerdür

5. Niẓāmü'l-ʿizzü ve'l-iḳbāl Sulṭān Veys-i rūşen-dil
Ki dārü'l-milk-i Rūm envār-ı ʿadliyle münevverdür

6. Göñül vaḳt oldı ol ḳuṭb-ı zamān devrinde iẓhār ėt
Nė maḳṣad kim zamānlar bāṭın-ı pāküñde mużmerdür

7. ʿAdālet ḫulḳınuñ ṭarzını ol pākīze-tenden sor
Nübüvvet ḫırḳasınuñ ẕevḳını Veysü'l-Ḳarenden sor

---

11 || V || 4b refʿi: defʿi P, T_1, KS_1, KS_2, KS_3.
11 || V || 5b inṣāf: elṭāf P.
11 || V || 6a her nė: her S_1.
11 || VI || 2a rıżāsına: rıżāsıyla S_1, T_1.
11 || VI || 2b baḫtına: taḫtına T_1.
11 || VI || 3a ʿadlinüñ: ḳadrinüñ T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3.
11 || VI || 3b bir: hem T_1 || maẓherdür: gevherdür P.
11 || VI || 4a ṣāḥib-saʿādetdür: ṣāḥib-saʿādet kim P ṣāḥib-saʿādet S_1.
11 || VI || 4b inṣāf u: inṣāf-ı T_1, S_1.
11 || VI || 6a devrinde: sözünde T_1 || ėt: - T_1.
11 || VI || 7a ḫulḳınuñ: ṭıynetinüñ [TD] || pākīze-tenden:pāk-tenden [TD] || sor: ṣor T_1.
11 || VI || 7b sor: ṣor T_1.

VII

1. Şehā cennet dilerdüm Ḥaḳ müyesser ḳıldı dīdāruñ
Umardum nūr-ı raḥmet rūzi oldı şemʿ-i ruḫsārun

2. Murādum Kaʿbe idi ṭavf-ı dergāhuñ naṣīb oldı
Çekerdüm laʿl içün ḥasret ėrişdi semʿe güftāruñ

3. Ḳılurdum ārzū Ḥaḳdan kilīd-i maḫzen-i maḳṣūd
Görindi dīde-yi ümmīdüme dest-i güher-bāruñ

4. Ṣafā-yı ṭalʿatuñ maḥv ėtdi göñlümden elem naḳşın
Muʿālic oldı ḫāżır ḳalmadı teşvīşi bīmāruñ

5. Ṭarīḳ-ı ʿizz ü iḳbāli itürmişdüm olup ġāfil
Meni ġaflet yuḳusından uyatdı baḫt-ı bīdāruñ

6. Nė ṭāʿat ecridür yā nė duʿā teʾşīridür yā Rab
Ki maṭlūbı müyesser oldı miḥnetsüz ṭalebkāruñ

7. Fużūlī ḥüsn-i eṭvār ile olmış ḳurbuña māyil
Budur teʾşīri ʿālemde hemīşe ḥüsn-i eṭvāruñ

8. Ṣafā-yı niyyet ile yoḫ duʿā ḳılmaḳda taḳṣīri
Duʿā olsa riyāsuz beyledür elbette teʾşīri

VIII

1. Binā-yı rifʿatüñ tā devr-i gerdūn var var olsun
Medār ėtdükçe ʿālem devletüñ ʿālem-medār olsun

2.[7] Serāy-ı himmetüñ kim ḫalḳa ṣalmış sāye-yi raḥmet
Esās-ı nuṣret ü feṭḥ ile dāyim üstüvār olsun

3. Metāʿ-ı irtifāʿ-ı ḳadrüñe bīm-i ḥavādiṣden
Hemīşe devlet-i tevfīḳ-ı Ḥaḳ ḥışn-ı ḥiṣār olsun

---

11 || VII || 3[b] ümmīdüme: ümmīd T_1.
11 || VII || 4[b] muʿālic: muʿālec [TD] meşāliḥ T_1, KS_2, KS_3 || ḫāżır: ḫāṭır [TD] || ḳalmadı: ḳaldı T_1.
11 || VII || 5[a] itürmişdüm: yitürmişdüm T_1.
11 || VII || 5[b] ġaflet: - T_1 || uyatdı: uyardı [TD].
11 || VII || 6[a] ecridür: ḳurbıdur T_1.
11 || VII || 7[a] māyil: ḳābil S_1.
11 || VII || 7[b] teʾşīri: teʾşīr S_1.
11 || VIII || 1[a] rifʿatüñ: devletüñ [TD].
11 || VIII || 2[b] üstüvār: ber-ḳarār T_1.

7 P'de aşağıdaki beyitle yer değiştirmiştir.

4. Tamāmī-yi umūruñ her cihetden mūcib-i taḥsīn
Cemīʿ-i ḫıdmetüñ manẓūr-ı ʿayn-ı iʿtibār olsun

5. Sen olġıl ercümend-i milk düşmen ḳayd-ı ġam çeksün
Sen olġıl ser-bülend-i dehr düşmen ḫāksār olsun

6. Feżā-yı buḳʿa-yı Baġdād ʿadlüñden olup rūşen
Mizāc-ı pāküñe āb u hevāsı sāzgār olsun

7. Serīr-i ḥükm-i burc-ı evliyā senden bulup zīver
Ṣafādan her güni nev-rūz u her faṣlı bahār olsun

8. Senüñ vaṣfuñla gün günden tapup revnaḳ menüm naẓmum
Menüm naẓmumla vaṣfuñ virdi ehl-i rūzgār olsun

9. Zebān olduḳça bir dem gėtmesün ẕikrüñ zebānumdan
Ḫayāl-i ḫıdmetüñ maḥv ėtmesün Ḥaḳ levḥ-i cānumdan

---

11 || VIII || 5[b] düşmen ḫāksār: düşmen ḫār zār KS_2 ḥāsid ḫār ü zār [TD].
11 || VIII || 6[a] olup: alup S_1 || rūşen: revnaḳ S_1.
11 || VIII || 6[b] pāküñe: bālüñe T_1 || āb u: luṭf-ı S_1, T_1, P, KS_2, KS_3.
11 || VIII || 8[a] vaṣfuñla: vaṣfuñ ki T_1 || tapup revnaḳ menüm naẓmum: bulupdur revnaḳın naẓmum [TD].

12.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Geldi ol ʿĪsā kim andandur ḥayāt-ı ehl-i ḥāl
Yoḫdur ansuz ḫalḳ cisminde ḥayāta iḥtimāl

2. Geldi ol Ḫıżr-ı mübārek-pey kim ansuz bī-delīl
Mużṭarib ḳalmışdı ehl-i fażl u erbāb-ı kemāl

3. Geldi ol Mehdī ki salmışdı zamān-ı ġaybeti
ʿIḳd-ı naẓm-ı kişver-i İslāma bīm-i inḥilāl

4. Geldi ol Āṣaf ki ḳondurmışdı buʿd-ı şevketi
Dāmen-i milk-i Süleymāna ġubār-ı iḫtilāl

5. Ser-firāz-ı[8] rast-ʿahd u nīk-reʾy ü ḫūb-rūy
Server-i pākīze-eṭvār u pesendīde ḫiṣāl

6. Cevher-i ḳābil Ayās-ı ʿāḳıbet-Maḥmūd kim
Ḫalḳa göstermiş anı Īzid felekden bir miṣāl

7. Merḥabā ėy revnaḳ-efzā-yı serīr-i ʿizz ü cāh
Merḥabā ėy zīb-baḫş-ı mesned-i cāh u celāl

8. Serverā ḥaḳḳā ki ḫurşīd-i cemālüñden cüdā
Aḫter-i iḳbāline yėtmişdi Baġdāduñ zevāl

9. Olmış iken eşk seyl-ābıyla aʿmā şükr kim
Buldı çeşm-i milk ḫāk-i maḳdemüñden iktiḥāl

---

12 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

12 || T_1 29[a], P 211[a], S_1 105[a], KS_1 31, KS_2 11[a], KS_3 18[a], KS_5 21[b], KS_6 29[a].

12 || 1[b] yoḫdur: yoḳ-durur T_1 || cisminde: çemende S_1 || ḥayāta: ḥayāt T_1 || iḥtimāl: pāymāl S_1.

12 || 2[a] bī-delīl: bī-bedel T_1.

12 || 3[a] salmışdı: ṣalmışdur T_1 || zamān: zebān S_1.

12 || 4[a] buʿd-ı: naʿl-i KS_6 baġda KS_5 cünd-i [TD].

12 || 5[a] ser-firāz-ı: ser-firāz ü [TD] || rast-ʿahd u: rast-ʿahd S_1, P nīk-ʿahd ü KS_5, [TD] || reʾy ü: reʾy S_1, P, KS_2 || ḫūb-rūy: nīk-ḫū KS_5, [TD].

12 || 5[b] pākīze-eṭvār u: pākīze-eṭvār T_1, S_1, KS_2.

8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'deki "Ser-firāz ü" farkının yanlış olduğunu doğrusunun "Ser-firāz-ı" olması gerektiğini gerekçeleri ile açıklamıştır.

12 || 6[b] felekden: melekden P.

12 || 7[b] mesned-i: mesned ü S_1.

12 || 8[b] zevāl: vebāl T_1, S_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6.

10. Ḳalmamışdı feyż gūyā kim sańa imdād içün
Evliyā ḳılmışdı burc-ı evliyādan irtiḥāl

11. Ėy ḫoş ol kim ḫırmen-i aʿdāyı ber-bād ėtmege
Cānib-i deryāya ḳılduń seyr mānend-i şimāl

12. Ḫaşm milkine ḫırāmān eyledüń ḫaḍrā ʿalem
Şerr-i şeyṭān defʿine açduń melek-veş perr ü bāl

13. Girdüń ol iḳlīme kim baḥr ile berrinde anuń
Yoḫ sańa bir mūnis ü ġam-ḫˇār ġayrı Ẕü'l-Celāl

14. Ḳılmaduń emvāc-ı deryā-yı ʿadāvetden ḥaẕer
Çekmedüń aḥvāl-i āṣār-ı ḥavādiṣden melāl

15. Kesdüń evvel fitne başın intiẓām-ı milk içün
İbtidā-yı kār-ı ḫayr ėtdüń mübārek oldı fāl

16. Feṯḥ ḳılduń ol yėri kim devr-i Ādemden berü
Ḳılmamışdı ṣāḥibinden ġayre hergiz intiḳāl

17. Alduń ol iḳlīmi kim ʿālemde yüz biń pādişāh
Ḫasretiyle vėrdi cān feṯḥin bilüp emr-i muḥāl

18. Açduń ol milki ki yüz biń salṭanat lāfın uran
Oldı ʿacz ile anuń daʿvā-yı tesḫīrinde lāl

19. Şāhid-i Baṣra perīşān-ḥāl iken vėrdüń ańa
Ḫaṭṭ u ḫāl-i leşker-i İslāmdan zīb-i cemāl

20. Minberin ẕikr-i hümāyūn ile ėtdüń ser-bülend
K'ol maḳāmı ḥayfdur ḳılmaḳ erāẕil pāy-māl

---

12 || 12[b] perr: bir perr T_1.
12 || 13[a] baḥr ile berrinde: berr ile baḥrinde S_1.
12 || 14[b] aḥvāl-i: aḥvāl u P.
12 || 15[a] başın: başını T_1.
12 || 16[b] ġayre: özge T_1.
12 || 17[b] ḥasretiyle: ḥasretiylen [TD].
12 || 19[a] perīşān-ḥāl iken: perīşān-ḥāl-ilen T_1.
12 || 19[b] zīb-i: zīb ü KS_2, KS_3, [TD].
12 || 20[a] minberin: muʿcizin S_1, T_1, KS_5, KS_6 muʿcizüń KS_1, KS_3 muʿciz-i KS_2.
12 || 20[b] k'ol: ol T_1 || ḳılmaḳ: ḳılmış [TD].

21. Sikkesine pādişāh ismiyle vėrdüñ zīb ü fer
Ḥayfdur kim ola ol raʿnā siyeh-rū lā-yezāl

22. Kesdüñ ol iḳlīmden ehl-i Firengüñ raġbetin
Açabilmez oldı küffār ol yaña çeşm-i ḫayāl

23. Ḫalḳa iʿlām ėtmege dīn-i Muḥammed ṭāʿatin
Eyledüñ ol Mescid-i Aḳṣāya taʿyīn-i Bilāl

24. Ser-ḥad-i Hindūstān açduñ sańa yüz āferīn
Rūm ruḫsārına ḫayli zīnet arturdı bu ḫāl

25. Ger sańa düşmen muḳābil durmadıysa vechi var
Ol-durur ḫuffāş sensen āftāb-ı bī-zevāl

26. Feṭḥ yüz urmış sańa her ḫanda kim ʿazm eyleseñ
Hīç kimden ṣūrete gelmez ḫilāf-ı imtiṣāl

27. Leşkerüñ ʿazm ėtse bir sāʿatde eyler tārumār
Her nė tedbīr ü teʾemmül ḳılsa ḥaṣmuñ māh u sāl

28. Meyl ḳılsañ himmetüñ ṣarfına döymez bir naẓar
Ḳılsa aʿdā cümle ʿömrin ṣarf-ı ẓabṭ-ı milk ü māl

29. ʿArṣa-yı ceng ü cidālüñ ḳatlden ḫālī ḳılup
Muttaṣıl reʾyüñle tīġuñdur ḳılan ceng ü cidāl

30. Tīġuñ ister rezm ėdüp ḳanlar töke başlar kese
Reʾyüñ ėtmez düşmenüñ feṭḥini muḥtāc-ı ḳıtāl

31. Beyle kim tevfīḳ-ı Ḥaḳ nuṣret naṣīb ėtmiş sańa
İktisāb-ı rifʿat ü iḳbāle düşmişdür mecāl

---

12 || 21a vėrdüñ: urduñ T_1 || zīb ü: zīb S_1.
12 || 21b ḥayfdur kim ola ol raʿnā siyeh-rū lā-yezāl: ḥayf idi kim rām ola āġyāre ol raʿnā ġazāl [TD].
12 || 23b mescid-i: maʿbed-i T_1.
12 || 24b bu: o S_1.
12 || 25b ḫuffāş: ḫuffāş u P.
12 || 26a urmış: vermiş P dutmış [TD] || ḫanda: ḳanda P.
12 || 26b kimden: kimse KS_6 kesden [TD] || imtiṣāl: ibtiṣāl T_1.
12 || 28a meyl: seyl KS_5 seyr [TD].
12 || 29a ḳılup: ḳalup P, KS_2 degül KS_5, [TD].
12 || 30a ėdüp: ėde KS_5, [TD] || ḳanlar töke başlar kese: başlar kese ḳanlar töke KS_5, [TD].
12 || 30b feṭḥini: feṭḥine T_1.
12 || 31b rifʿat ü: rifʿat-i S_1.

32. Dut cihān maʿmūresin ser-ʿasker-i İslām olup
Nev-cevānlar zūr-ı bāzūsına döymez pīr Zāl

33. Cevher-i ẕātuñda çün nāmūs-ı naẓm-ı milk var
Luṭfı şāhenşāh-ı İslāmuñ sańa olsun ḥelāl

34. Oldı rūşen kim sańa āġāz-ı rifʿatdür bu feṯḥ
Pertev-i ḫurşīdden bedr olacaḳdur bu hilāl

35. Var ümīdüm kim muḫālifler arasında müdām
Āsmān ḳılduḳça nīrān-ı ʿadāvet işti ʿāl

36. Muttaṣıl feṯḥ ola rūzī cānib-i Ḥaḳdan sańa
Feyż-i medḥüñle Fużūlī ḫasteye ḥüsn-i meḳāl

---

12 || 32b pīr: pīre P.
12 || 33a nāmūs-ı: tedbīr-i KS_5, [TD].
12 || 34a rifʿatdür: raḥmetdür T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, KS_6.
12 || 35b işti ʿāl: iştiġāl T_1, S_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, KS_6.

13.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Çihre vü ḫaṭṭuñ ḫayāli çeşmümi ḳılmış maḳām
   Açmaġa Baḥreyni cemʿ olmış sipāh-ı Rūm u Şām
2. Cilvegāh ėtmiş ġubār-ı dergehüñ müjgānumı
   Sāḥil-i deryāyı dutmış ʿasker-i dārüʾs-selām
3. Rāh-ı ʿışḳuñda sirişküm gösterür her yan ḫabāb
   ʿAzm-i rāh ėtdükde leşker resmdür naṣb-ı ḫiyām
4. Ceng ėderler birbiriyle tīġuñ içün ḫūblar
   Resmdür leşkerde ṣular üzre ḳılmaḳ izdiḥām
5. Serv lāf-ı ḥüsn ėder göster ḳıyāmuñ menʿ ḳıl
   Baş çeken ser-keşlerüñ defʿine vācibdür ḳıyām
6. Ḳoyma zülfüñ düşmege māh-ı ruḫ-ı raḫşānuña
   Ḳıl Müşaʿşaʿ milkinüñ sāḥirlere seyrin ḥarām
7. Gönlümi gör dīdeden geh ḳan töker geh ḳan içer
   Med ü cezrini temāşā ḳıl bu deryānuñ müdām
8. Dil ėvine revzen aç sīnem delüp tīġuñla kim
   Muntaẓırdur feṭḥ-i rāh-ı Kaʿbe içün ḫāṣ u ʿām
9. Ėy göñül devrān çeküp gerdūna Keyvān maḥmilin
   Şemsden Merrīḥe vėrmiş tevsen-i zerrīn-ligām
10. Çarḫ ḳalḫānını zerrīn ḳubbe ėtmiş mihrden
    Māh-ı nev tīġın şafaḳdan eylemiş gül-gūn niyām
11. Feṭḥ esbābını yükletmiş ḳaṭār-ı hefteye
    İḥtiyāṭ üzre olup görmiş sefer ḳaydın tamām

---

13 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.
13 || T_1 30^a, P 212^a, S_1 106^a, KS_1 33, KS_2 12^b, KS_3 19^a, KS_5 22^b.
13 || 3^a her yan: yėr yėr T_1 her dem KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, [TD].
13 || 4^a ėderler: ėder S_1, [TD].
13 || 4^b ṣular: sular S_1 || ḳılmaḳ: ḳılmış T_1.
13 || 6^b seyrin: yėrin T_1.
13 || 7^a töker: döker T_1.
13 || 8^a delüp: dolup S_1 || tīġuñla: tīrüñle T_1.

12. Ġālibā sulṭān-ı dīvān-ı ḳażā ḥükm eylemiş
Kim vėre dārü's-selāma düşmen-i ser-keş selām

13. Ḥākim-i taḳdīrden devrāna olmış emr kim
Ėde milk-i Baṣrayı maḥrūsa-yı Baġdāda rām

14. Baġlamış himmet bu fermānı ser-encām ėtmege
Ḥażret-i pāşā-yı Keyvān-ḳadr u gerdūn-iḥtişām

15. Ser-firāz-ı ʿāḳıbet Maḥmūd-ı[3] ḳuṭb-ı rāst-rev
Aʿdel-i aḳrān Ayās-ı nīk-rāy u nīk-nām

16. Ol Mesīḥā-dem ki emvāt-ı elem iḥyāsına
Ḫāk-i dergāhındadur keyfiyyet-i *yuḥyi'l-ʿiẓām*

17.[4] *Ḫalleda'llāhümme tekrīmen lenā iḳbālehu*
Aḥsena'llāhümme fī eyyāmihi ḥāle'l-enām

18. Ėy ġubār-ı dergehüñden ḳadr-i gerdūn ʿāriyet
Ve'y fürūġ-ı mihr-i rūyuñdan ṣafā-yı ṣubḥ vām

19. Devrden ḥāṣıl saña[7] dāyim neşāṭ-ı müstezād
Baḫtdan rūzī saña peyveste cāh-ı müstedām

20. Cām-ı bezm-i rezmüñ içmekde[9] dil-i düşmen kebāb
Defʿ-i nār-ı ḳahruñ ėtmekde ḫayāl-i ḫaşm ḫām

---

13 || 14[b] pāşā: pādişāh T_1 || keyvān-ḳadr u: keyvān-ḳadr P, T_1, S_1, KS_1, KS_2 gerdūn-ḳadr KS_5.

13 || 15[a] ʿāḳıbet maḥmūd-ı: ʿāḳıbet-maḥmūd u P, KS_1, [TD].

3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "'āḳıbet Maḥmūd-ı" farkının tercih edilmesi gerektiğini belirtmiş, TD'de bulunan "'āḳıbet-Maḥmūd u" şeklinin yanlış olduğunu gerekçeleri ile ortaya koymuştur.

4 Allahım! Bize ihsan edip onun ikbalini ebedî kıl. Allahım! Onun devrinde halkın hâlini güzelleştir.

13 || 18[b] ṣubḥ vām: ṣubḥ u şām S_1.

13 || 19[a] ḥāṣıl… dāyim: dāyim……ḥāṣıl P || saña: baña T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, [TD].

7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'deki "maña" biçimiyle beytin anlamsız olduğunu gerekçeleri ile ortaya koymuştur.

13 || 20[a] içmekde: içmekden [TD].

9 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'de bulunan "içmekden" farkının yanlış olduğunu gerekçeleri ile açıklamıştır.

21. Her şuʿāʿ-ı ḫançerüñ berḳ-ı fenādan bir şerer
Her ṣadā-yı nāveküñ milk-i ʿademden bir peyām

22. ʿÖmrlerdür ḳatl-i aʿdādan ecel çekmiş elin
Anı dīvān-ı ḳażādan tīġuñ ėtmiş iltizām

23. Ḥaḳ Teʿālādan saña feṯḥ-i dem-ā-dem luṭf-ı ḫāṣ
Senden ehl-i ʿāleme luṭf-ı pey-ā-pey feyż-i ʿām

24. Rezmgāhuñda mizāc-ı tīġ u ṭabʿ-ı rumḥuñı
Muḫtelif ḳılmış ṭarīḳ-ı iftirāḳ u iltiyām

25. Çalışup her bir ʿadūñı tīġuñ ėtdükçe ėki
Her ėki bir olmaġa rumḥuñ ḳılur iḳdām-ı tām

26. Ḳaṣd-ı feṯḥ-i milk ḳılmışsan mübārekdür bu reʾy
ʿAzm-i defʿ-i düşmen ėtmişsen müyesserdür bu kām

27. Çoḫ zamānlardur ki ṣayd-ı merdüm-i tüccār içün
Reh-güẕār-ı Hinde ḳurmışdur ḥiṣār-ı Baṣra dām

28. Anda ḳanlar yuddurupdurlar tereddüd ehline
Geldi ol dem kim çeke tīġuñ olardan intiḳām

29. Teprenen ʿasker midür yā Dicledür Baġdāddan
Eyleyüp ṭuġyān Cezāyirden yaña ḳılmış ḫırām

30. Dutmaġ olmaz beyle seyl-ābuñ öñin ḫāṣāk ile
Ḳılmasunlar menʿine ehl-i Cezāyir ihtimām

31. Yėl bıraḫdı Hind deryāsına ʿazmüñden ḫaber
Titredi deryā mehābet Hind ṣubḥın ḳıldı ṣām

32. Ḳıldı Ḳuṭbü'l-Mülki taḥrīküñ yėrinden münḥarif
Gėtdi ḫavfuñla Niẓāmü'l-Mülk milkinden niẓām

---

13 || 24a rezmgāhuñda: rezmgāh T_1 || tīġ ü: tīġ S_1.
13 || 25a ʿadūñı: ʿadūyı S_1.
13 || 26a reʾy: feṯḥ T_1.
13 || 29a teprenen: deprenen T_1 || ʿasker: leşker P || dicledür: dicle T_1.
13 || 31b titredi: ditredi T_1.

33. Vehm-i tīġuñ eyledi ehl-i Firengi zerd-reng
Ḳıldı gerd-i leşkerüñ ṣaḥrā-yı Hindi müşg-fām

34. Müşg söylersem sipāhuñ gerdine ḳılman ḫaṭā
Çün Fużūlī ḫasteye andan muʿaṭṭardur meşām

35. Tā şeb ü rūz iḫtilāfiyle muḳarrerdür medār
Tā meh ü ḫurşīd devrānında mümkindür devām

36. Var ümīdüm ḫˇāb-ı ġafletden ḥasūduñ durmayup
Baḫtuñı bīdār ėde tevfīḳ-ı Ḥayy-ı lā-yenām

13 || 34ª gerdine: gerdin T_1.
13 || 35b tā meh ü: nāme-yi T_1.
13 || 36ª ḥasūduñ: ḥasūd S_1.

14.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

I

1. Şükr kim çarḫ istiḳāmet üzre devrān eyledi
Cemʿ-i ehl-i devlet aʿdāyı perīşān eyledi

2. Dehr ḫalḳ-ı Baṣra vü ehl-i Cezāyir fitnesin
Çoḫ zamānlar gerçi ḳanlar yutdı pinhān eyledi

3. ʿĀḳıbet bīm-i żarardan pādişāh-ı ʿālemi
Biʿż-żarūre vāḳıf-ı āṣār-ı ʿişyān eyledi

4. Ġayret-i ḥükm-i ḫilāfet ol diyāruñ fetḥini
Bir mücāhid bende-yi maḳbūle fermān eyledi

5. Maẓhar-ı raḥmet Ayās-ı merḥamet-endīşe kim
Anı evc-i ʿadle Ḥaḳ ḫurşīd-i raḫşān eyledi

6. Sāye-veş toprāġa şaldı düşmen-i bed-ḫᵛāhını
Her yére kim rāyet-i ʿazmin ḫırāmān eyledi

7. Baṣra teshīri Cezāyir fetḥi müşkil emr iken
Eshel-i vech ile[9] bu düşvārı āsān eyledi

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

---

14 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.
14 || T_1 31^b, P 231^a, S_1 107^a, KS_1 36, KS_2 13^b, KS_3 20^b, KS_6 13^b.
14 || I || 1^b aʿdāyı: aʿdāsın [TD].
14 || I || 2^a dehr: dehre [TD] || fitnesin: fitnesi [TD].
14 || I || 2^b ḳanlar: ḳan [TD] || yutdı: yuddı T_1 yutdurdı [TD].
14 || I || 3^a bīm-i: bīm ü P.
14 || I || 3^b biʿż-żarūre: biʿż-żarūret P, S_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6.
14 || I || 5^b anı: onı S_1.
14 || I || 6^a toprāġa: toprāġı S_1 || şaldı: saldı S_1.
14 || I || 7^b vech ile: emr ile P.

9 P'de bu kelimenin olduğu yerde silinti vardır. Dipnottaki kelime sonradan eklenmiş olabilir.

II

1. Ḳıldı Baġdād üzre feṯḥ içün müretteb bir sipāh
Kim ʿalemden bād taḥrīkiyle mesdūd oldı rāh

2. Keṣret ol ġāyetde kim encüm tökilse çarḫdan
Zīnet içün bir güher bulmazdı anda bir külāh

3. Ger ṣabā nā-geh araya düşse mānend-i ḥabāb
Anlara èltürdi leşker izdiḥāmından penāh

4.[4] Vaḥş ile ṭayr u melek yüz dutdı ġurbet ʿazmine
Ḳalmayup anlara leşkerden vaṭanda cāygāh

5. Her yaña ḳaldurdı rāyet bir emīr-i nām-dār
Her yaña ṣaf baġladı bir server-i Cemşīd-cāh

6. Dutdı ṣaf ṣaf yèr yüzin leşker süṭūr-ı ḫaṭ gibi
Ol ḫaṭuñ maẓmūnı istiḳlāl-i ḥükm-i pādişāh

7. Ètmek olmaz beyle leşker cemʿini tedbīr ile
Yār u yāver olmasa tevfīḳ u teʾyīd-i İlāh

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

III

1. Māh-ı nevden Diclede gösterdi zevraḳler miṣāl
Kim görüpdür kim ola bir āsmānda biñ hilāl

2. Her biri bir ṭāyir-i evc-i belādur tīz-per
Ṣayd-ı murġ-ı rūḥ-ı ḫaṣm eyler ḳılup taḥrīk-i bāl

3. Yoḫsa sāyildür dehānında ḳızıl bayraḳ zebān
Ḥākim-i taḳdīrden feṯḥ-i bilād ètmiş suʾāl

---

14 || II || 1b taḥrīkiyle: taḥrīkine T_1, P.
14 || II || 2a tökilse: dökilse T_1.
14 || II || 3b anlara: olara S_1, P èvlere T_1 || leşker izdiḥāmından penāh: leşkerden vaṭanda cāygāh T_1.
4 Bu beyit T_1'de yoktur.
14 || II || 4a vaḥş ile: vaḥş u S_1, P || dutdı: dutmışdı S_1, P, KS_6.
14 || II || 5b bir: bu P || cemşīd: cemşīde S_1.
14 || II || 6a ḫaṭ gibi: ḫaṭṭuñı T_1, S_1, KS_1, KS_3 ḫaṭṭumı KS_2 || gibi: kimi [TD].
14 || II || 6b istiḳlāl: istiʿlāl T_1, KS_6 istiʿāl KS_1.
14 || II || 7a beyle: böyle T_1.
14 || II || 7b tevfīḳ ü teʾyīd-i: tevfīḳ-ı teʾyīd-i T_1, KS_1, KS_3, KS_6 teʾyīd-i tevfīḳ S_1.
14 || III || 1a nevden diclede: nev dicleden S_1 nevden dicleden P, KS_1 nev diclede [TD].
14 || III || 3b feṯḥ-i: ḥükm-i T_1.

4. Göñli açılmış meger bulmış bu reng ile cevāb
Çarḫ-ı aḫḍardan ki māniʿ yoḫ teveccüh eyle al

5. Ṣuda zevraḳdur mı yāḫod aġzın açmış bir neheng
Bayraḳ ol āteş ki bulmışdur deminden işti'āl

6. Server-i ṣāḥib-ẓafer zevraḳlere zīnet vėrüp
Ḳıldı düşmen milkine irsāl-i esbāb-ı ḳıtāl

7. Ṣaldı ġavġā-yı tüfeng maġzına aʿdānuñ ġırīv
Buldı vehminden mizāc-ı milk-i düşmen iḫtilāl

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

IV

1. Rāyetin bir cānibinden eyleyüp gerdūn ḫırām
Gerd-i leşkerden ruḫın gerdūnuñ ėtdi müşg-fām

2. Ruḫṣat-ı ʿazm-i ġazā Şāh-ı Necefden isteyüp
Geldi dergāhına gösterdi ṭarīḳ-ı iḫtirām

3. Buldı ol sulṭān-ı ʿādilden kemāl-i iltifāt
Pīr irşādıyla ḫoşdur her ʿamelde ihtimām

4. Buḳʿa buḳʿa ḳıldı ṭay maʿmūre-yi maḥrūse'i
Aldı feyż-i feṭḥ-i milk içün duʿā-yı ḫāṣ u ʿām

5. Yėtdi ol ser-ḥadde kim āġāz-ı milk-i ḫaṣmdur
Girdi ol meydāna kim ḥükm anda olmışdur tamām

6. Geldi ol menzilde ʿīd-i rūze ḫāk-i pāyine
Feṭḥden vėrdi beşāretler ki ola şād-kām

7. Yėddi aḫterden felek düzdi anuñ-çün bir ḳaṭār
Kim çeker ṣaḥrāda esbāb-ı sipāhın ṣubḥ u şām

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

---

14 || III || 5[a] zevraḳdur: zevraḳ KS_1, KS_3 bir zevraḳ [TD].
14 || III || 5[b] işti'āl: iştiġāl T_1.
14 || III || 7[a] tüfeng: turmaġuñ ? T_1 tüfengi [TD] || maġzına aʿdānuñ: maġz-ı aʿdāya [TD]
14 || IV || 1[a] cānibinden: cānibden S_1.
14 || IV || 4[a] maḥrūse'i: maḥrūsaya P.
14 || IV || 6[a] ʿīd-i rūze: ʿīd-i rūz S_1, KS_2 rūz-ı ʿīd [TD].
14 || IV || 6[b] ki: kim [TD].

V

1. Şeyḫi Āl-i Ḳaşʿamʿuñ şerriyle bir şeyṭān idi
Memleket içre fesādı şöhre-yi devrān idi

2. Gerçi ṣūretde iṭāʿat ẓāhir eylerdi velī
Ṣūret-i aḫşāmı ḫāl-i çihre-yi ʿiṣyān idi

3. Müḳtedāsı emr ü nehyinden hevā-yı nefs olup
Şerʿ ḥükmi vādi-yi reʾyinde ser-gerdān idi

4. Ḫansı ḫırmen-sūḫte zerʿīne ḳılsa bir naẓar
Bezr içün her nesne kim ḳoysaydı bir iḥsān idi

5. Baş çıḫarmaḳ istemezdi zerʿ vehminden anuñ
Gerçi fellāḥuñ gözi yaşı aña bārān idi

6. Her ève bir gėce mihmān olsa ḳavminden biri
Adı mihmānlıġ velī maʿnāda bir tālān idi

7. Ḳıldı pāşā-yı saʿādetmend refʿ ol fitneʾi
Ṣanmañuz kim defʿi tedbīri anuñ āsān idi

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

VI

1. Ol ḳażādan kişver-i aʿdāya teprendi ʿalem
Düşdi bir ṣaḥrāya reh kim arturur ẕikri elem

2. Bir beyābān kim yoḫ anda nevʿ-i insāndan eṣer
Aña nisbet vādi-yi merdüm-nişīn milk-i ʿadem

3. Naḳş-ı rīki ḫaṭṭ-ı āfet nevg-i ḫārı tīġ-ı kīn
Yėr mizācında belā mużmer hevā ṭabʿında sem

---

14 || V || 2ª gerçi ṣūretde iṭāʿat: ṣūretde gerçi ṭāʿat T_1 ṣūretā gerçi iṭāʿat P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6 || eylerdi: ėderdi S_1, T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3.
14 || V || 3ª nehyinden: nehyinde S_1.
14 || V || 3ᵇ şerʿ: şerʿ ü S_1.
14 || V || 4ª ḫansı: ḳanḳı T_1, P.
14 || V || 5ª istemezdi: istemez S_1 || çıḫarmaḳ: çıḳarmış P.
14 || V || 7ᵇ defʿi: defʿ KS_1, KS_2, KS_3, KS_6, [TD] || tedbīri: tedbīr P.
14 || VI || 1ª teprendi: depretdi KS_3, KS_6, [TD].
14 || VI || 2ª yoḫ: - T_1.
14 || VI || 3ª rīki: rengi P, S_1, KS_1, KS_2, KS_6.
14 || VI || 3ᵇ sem: hem T_1.

4. Faṣl hem bir faṣl kim serd olmaġın āb u hevā
Ḫalḳdan ḳaṭʿ-ı ḥayāt eylerdi ʿĪsā ursa dem

5. Eyle mühlik şiddet-i dey kim ḥarāret bulmaġa
Gördügi yėrde düşerdi odlara ḫurşīd hem

6. Eyle ḳāṭıʿ tīġ-ı sermā kim laḥidden çıḫmaġa
Rūḥ eger emvāta ʿavd ėtseydi eylerdi sitem

7. Beyle mevsim eyle ṣaḥrāyı delīl-i ḫayr ile
Ḳaṭʿ ėdüp leşker Cezāyir milkine baṣdı ḳadem

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṯbāt-ı istiḥkāmdur

VII

1. ʿArṣa-yı milk-i Cezāyir oldı nā-geh āşkār
Himmete ʿarż ėtdi gerdūn bir nihāyetsüz diyār

2. Keṯret-i eşcārı ol ġāyetde kim ol milkde
Bilmemiş āb u zemīn hergiz ki bir ḫurşīd var

3. Ṣanasan her naḫli bir jūlīde-mū dīvānedür
Ki aña zencīr āb olmazsa dutmazdı ḳarār

4. ʿArṣa-yı şaṭranc tek ṣaḥnında şaṭlardı ḫuṭūṭ
Ḳalʿalar ḫaṭ gibi şaṭ üzre bī-ḥadd ü bī-şumār

5. Gerçi anlar maḳṣad-ı aṣlī degüldi leşkere
Olmaġın ol fırḳa-yı nā-pāk ḫāk-i reh-güẕār

6. Eshel-i emr ile çoḫ ser-leşkeri pā-māl ėdüp
Bī-nihāyet ḳalʿa-yı muḥkem olındı tārumār

---

14 || VI || 4[a] serd: bir P || āb u: ṭabʿ-ı S_1, T_1.
14 || VI || 5[a] şiddet-i: şiddeti P.
14 || VI || 6[a] çıḫmaġa: çıḳmaḳa T_1.
14 || VI || 7[a] eyle: beyle P, KS_3, [TD] böyle KS_1, KS_2, KS_6.
14 || VI || 7[b] başdı: basdı S_1.
14 || VII || 1[a] oldı nā-geh: nā-geh oldı P.
14 || VII || 1[b] himmete: himmet T_1 || bir nihāyetsüz: bī-nihāyet [TD] || diyār: sebzezār [TD].
14 || VII || 3[b] ki: kim T_1, KS_2 ger P, KS_1, KS_3, KS_6 || olmazsa: olmasa P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6 olsa T_1.
14 || VII || 4[a] şaṭlardı: şaṭlardan S_1 şaṭardı T_1 || ḫuṭūṭ: huṭūṭ [TD].
14 || VII || 4[b] ḫaṭ: ol ḫaṭ T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6 || gibi: kimi S_1, [TD] || bī-ḥadd u: bī-ḥadd T_1, P, KS_1, KS_3, KS_6 || bī-şumār: şumār KS_2.
14 || VII || 6[a] ser-leşkeri: ser-keşleri S_1 ser-keşler KS_3 ser-leşkere P || ėdüp: olup S_1, P, KS_1, KS_6 oldı KS_3.
14 || VII || 6[b] tārumār: tār-mār KS_2, KS_3, KS_6, [TD]

7. Ḳalʿalar feṯḥin kilīd-i bāb-ı nuṣretdür dėyü
Ṣafḥa-yı eyyāma taḥrīr ėtdi kilk-i rūzgār

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṯbāt-ı istiḥkāmdur

VIII

1. Oldı andan ṣoñra peydā Baṣra ehlinden nişān
Fitne odından şererler ḳıldı ẓāhir āsmān

2. Geldi istiḳbāle çoḫ sengīn-dil ü āhen-ḳabā
Oldı ʿālem-sūz seng ü āhen-i āteş-feşān

3. Her dil-āver nādir-i milk-i Ḫorāsān u ʿIrāḳ
Her mübāriz ser-ḫaṭ-ı mecmūʿa-yı Hindūstān

4. Leşker-i İslām ile āġāz-ı ülfet eyleyüp
Āşnālıġ dem-be-dem efzūn olup ḳaynardı ḳan

5. Münhezim ʿaskerden ammā bir elemsüz hem degül
Zehri ol ḳavmüñ ẕenebden ṣaçılup zenbūr san

6. Ol feżā-yı miḥnet-efzādan yėtince Baṣraya
Dehr bāġ-ı fitneden bir gül açardı her zamān

7. Līk bir ferd olmayup żāyiʿ sipāh-ı Rūmdan
Rezm sevdāsında ol tüccāra düşmişdi ziyān

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṯbāt-ı istiḥkāmdur

IX

1. Bir seḥer kim tīġ-ı zerrīn çekdi şāh-ı bāḫter
Gök yüzinde ḳoymadı encüm sipāhından eṯer

2. Baṣraya ḳarşu sipāh-ı Rūmdan ʿarż oldı ṣaf
Baġladı rūy-ı zemīn bed-ḫᵛāh ḳatline kemer

---

14 || VIII || 2ᵃ sengīn-dil ü: sengīn-dil T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3.
14 || VIII || 2ᵇ seng ü: seng S_1 sengīn KS_2 biñ P, KS_1, KS_3 yüz biñ KS_6.
14 || VIII || 4ᵃ islām ile: islāma T_1.
14 || VIII || 4ᵇ āşnālıġ: āşnālıġum S_1 || efzūn olup: efzūn S_1.
14 || VIII || 5ᵃ ʿaskerden: leşkerden P.
14 || VIII || 5ᵇ ṣaçılup: saçılup S_1 ṣaçılur T_1.
14 || VIII || 7ᵃ olmayup: olmadı [TD].
14 || VIII || 7ᵇ rezm: sūd [TD]

3. Rāyet-i ḫaḍrā açıldı ol ḥiṣāruñ feṯḥine
Yoḫsa ḳalʿ-ı ḳalʿa-yı küffāra Cibrīl açdı per

4. Nehr-i ʿAṣṣārı ʿubūr-ı leşker içün doldurup
Mār-ı Ḍaḥḥāke Ferīdūn-ı zamān buldı ẓafer

5. Çeşm-i ḫurşīdi sinān u rumḥ-ı ḫūn-ḫˇār ėtdi kūr
Gūş-ı gerdūnı ṣadā-yı nāy-ı rūyın ḳıldı ker

6. Geldi düşmenden muḳābil bir sipāh-ı bī-kerān
Kim sevād-ı keṣretin ḥaṣr ėdebilmezdi naẓar

7. Leşker-i İslāma nuṣret vėrdi luṭf-ı Kirdigār
Şām olınca ḳalmadı ol şuʿlelerde bir şerer

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

X[6]

1. Şām kim ruḫsāre çekdi husrev-i encüm niḳāb
Ḳıldı şeyḫ-i Baṣra baḫtı salṭanat taḫtında ḫˇāb

2. Vėrdi ʿaḳl u reʾyine daḫl-i mehābet inḥirāf
Ṣaldı cism ü cānına emr-i ṣalābet ıżṭırāb

3. Ḳaçdı ol dūn-ı siyeh-rū devlet ü iḳbālden
Eyle kim şeh-bāz vehminden firār eyler ġurāb

4. Sāyesin topraġa ṣaldı her ṭarafdan ol ḥiṣār
Ṣalıcaḳ bir cānibinden şuʿle-yi ḫurşīd tāb

5. Ṣubḥ-dem pāşā-yı ʿādilden münevver oldı milk
Oldı zāyil ẓulmet-i şeb ṣaldı pertev āftāb

---

14 || IX || 3[a]: açıldı: çekildi [TD].
14 || IX || 4[a] ʿaṣṣārı: aʿṣār-ı [TD] || leşker: ʿasker T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6.
14 || IX || 5[a] ḫurşīdi: ḫurşīd S_1 || sinān u: sinān-ı P.
14 || IX || 5[b] gerdūnı: gerdūn S_1 || rūyın: rūy S_1 rūbın P, KS_2 || ḳıldı ker: itdi ker KS_2, [TD] ḳıldı P.
14 || IX || 6[b] sevād: sevdā S_1.
14 || IX || 7[b] şuʿlelerde: şuʿlelerden T_1.
6 P'de 10. bendin ilk üç beyti 232b'de kenarda da yazılmıştır.
14 || X || 3[a] devlet ü: devlet-i S_1.
14 || X || 4[a] topraġa: ṭopraġa T_1.
14 || X || 4[b] cānibinden: cānibden T_1.
14 || X || 5[a] ṣubḥ-dem: ṣubḥdan S_1.

6. Vėrdi milk ü māl ü cism ü cānına ḥalḳuñ emān
Ḳıldı cennet ol yėri cennetde ḫod olmaz ʿaẕāb[2]

7. Yėtmedi ʿācizlere ġavġā-yı leşkerden żarar
Bī-tekellüf ḫoş kerāmetdür żararsuz inḳılāb

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

XI

1. Serverā bed-ḫˇāh ḫāk-i reh-güẕār olsun sańa
Ḫanda kim ʿazm eyleseñ tevfīḳ yār olsun sańa

2. Olmasun başuñdan eksük pādişāhuñ sāyesi
Ḥırz-ı devlet sāye-yi Perverdigār olsun sańa

3. Ḳılmasun luṭfın nihān reʾy-i münīrüñden felek
Her nihānī luṭf kim var āşkār olsun sańa

4. Çekmesün şemşīrden minnet ṣalāḥ-ı devletüñ
Muṣliḥ-i aḥvāl devr-i rūzgār olsun sańa

5. Feth içün her ḫanda kim teprense ʿazmüñ rāyeti
Düşmen-i bed-ḫˇāh ḫāk-i reh-güzār olsun sańa

6. Olmasun ḫāmūş bāġ-ı medḥinüñ bülbülleri
Dāʿī-yi devlet Fużūlī tek hezār olsun sańa

7. Evvel-i ʿazmüñde fetḥ-i milke nuṣret bulduġuñ
Mūcib-i tekmīl-i ʿizz ü iʿtibār olsun sańa

8. Hīç şek yoḫ kim bu nuṣret nuṣret-i İslāmdur
Pādişāhuñ milkine iṣbāt-ı istiḥkāmdur

---

14 || X || 6[a] māl ü: māl T_1, S_1, P, KS_1, KS_2.
14 || X || 6[b] cennetde: - T_1.
2 P'de "yiri cennetde" kelimelerinin yerinde boşluk vardır.
14 || X || 7[a] yėtmedi: yėtmedin P.
14 || XI || 1[b] ḫanda: ḳanda T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6.
14 || XI || 3[a] luṭfın: luṭfı T_1, P, KS_1, KS_2, KS_6.
14 || XI || 3[b] nihānī: nihān u S_1.
14 || XI || 5[a] ḫanda: ḳanda T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_6 || teprense: deprene T_1.
14 || XI || 5[b] ḫāk-i reh-güzār: ḫār ü ḫāksār [TD] ḫāk-i ḫār u ḫāksār T_1.

15.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Ėrişdi vaḳt ki gül baṣa būstāna ḳadem
   Cihānı eyleye luṭf-ı bahār reşk-i İrem

2. Vėre benefşe ile berg-i erġuvān çemene
   Ṣafā-yı zīnet-i peyvend-i ābnūs u beḳem

3. Hevādan eyleye eşcārı ebr gevher-bār
   Ṣaḥīfe-yi çemen üzre leʾāli-yi şebnem

4. Güneşden ola sipihr-i kevākib-i seyyār
   Çenār sāyesi altında sebze-yi ḫurrem

5. Ṣaḥīfe-yi çemen üzre tereddüd ėde nesīm
   Mesīḥ cilvegehi ola dāmen-i Meryem

6. ʿUḳūd-ı şebnem ile rūz u şeb ḥarāret-i mihr
   Ḫuṭūṭ-ı sebzeʾi geh mühmel ėde geh muʿcem

7. Musāvi ola leṭāfetde āsmān u zemīn
   Berāber ola yügürmekde eşheb ü edhem

8. Çemende oḫına ḥükm-i eyālet-i nev-rūz
   Miṣāl-i ḥükme niṣār eyleye şükūfe direm

9. Revāc-baḫş ola gülzāre iʿtidāl-i hevā
   Nėçük ki ḫıṭṭa-yı Baġdāda server-i aʿẓem

10. Gül-i bahār-ı ʿadālet nihāl-i gülşen-i cūd
    Şükūfe-yi çemen-i luṭf u serv-i bāġ-ı kerem

---

15 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.
15 || T_1 35^b, P 212^b, S_1 110^a, KS_1 42, KS_2 17^a, KS_3 23^b, KS_5 23^b.
15 || 1^a baṣa: basa S_1.
15 || 3^b üzre: üstinde T_1, P, KS_1, KS_3 || leʾāli: lāle S_1, T_1, KS_1, KS_3.
15 || 4^a kevākib-i: kevākib ü KS_2, KS_5, [TD].
15 || 4^b çenār: çenāre T_1.
15 || 5^a çemen: semen S_1.
15 || 6^b sebzeʾi: sebzeni S_1.
15 || 7^a ola: oldı T_1.
15 || 7^b ola: oldı T_1.
15 || 9^b nėçük ki: nėçün ki KS_5 nite ki [TD].
15 || 10^a nihāl: bahar S_1 || cūd: dīn P.

11. Meh-i sipihr-i eyālet Ayās Pāşā kim
Esās-ı milkdür endīşesiyle mustaḥkem

12. Bülend-ḳadr cenābī ki reʾy-i rūşenine
Degül deḳāyıḳ-ı ādāb-ı salṭanat mübhem

13. Müşerref eylememiş bir anuñ gibi kāmil
Serīr-i salṭanatı andan esbaḳ u aḳdem

14. Vücūd-ı kāmiline yoḫ naẓīr ʿālemde
Nė iḫtiyāc ki men söyleyem bilür ʿālem

15. Eyā bülend-naẓar āftāb-ı evc-i şeref
Ki ḫalḳ rızḳınadur dest-i himmetüñ maḳsem

16. Faḳīr-i sofra-yı inʿāmuñ aġniyā-yı zamān
Garīḳ-ı niʿmet-i iḥsānuñ evliyā-yı niʿam

17. Ḥarīm-i dergehüñe ʿazm ėden faḳīrlere
Niṣāb-ı niʿmet ile farż olur ṭavāf-ı Ḥarem

18. Taḳarrübüñ senüñ ol rütbe-yi saʿādetdür
Kim anda lāzım olur ḳurb-ı Ḥaḳ Teʿālā hem

19. Ümīd ile dutalı dāmen-i ʿadāletüñi
Ėrişmez oldı girībān-ı milke dest-i sitem

20. Ḳażā yazanda senüñ ismüñe beḳā milkin
Ḳılur ʿadūlaruñı nevk-i tīġuñ ile ḳalem

21. Bu olmasaydı ġaraż ṣafḥa-yı vücūda ḳażā
Senüñ ʿadūlaruñ ismini eylemezdi raḳem

---

15 || 13ª gibi: kimi [TD].
15 || 16ᵇ ġarīḳ: ṭarīḳ T_1.
15 || 18ª rütbe: türbe S_1.
15 || 20ª yazanda: yaza T_1.

22. Fesād-ı ṭaʿnesin insāna eyleyen melegi
Ger ėtmeseydi senüñ ḥüsn-i sīretüñ mülzem

23. Ṭahāret ü veraʿ u zühd ü taḳvā ile müdām
Binā-yı ḥüsn-i sülūküñdür ol ḳadar muḥkem

24. Fesāda ḳāyil olup infiʿālden başın
Yuḳaru ḳaldurabilmezdi bir benī ādem

25. Ki baḥr-i ḥīle-yi İblīs aña ger olsa muḥīṭ
Taṣavvur eylemek olmaz kim ol binā çeke nem

26. Gelüp ḥużūruña görseydi pāk meşrebüñi
Çalardı ḥaclet ile cāmı tevbe daşına Cem

27. Girüp sipāhuña olsaydı vāḳıf-ı rezmüñ
Tefāḫur ėtmez idi ḍarb-ı tīġ ile Rüstem

28. Bu nevʿ ile ki zamānuñda cism-i milk müdām
Bulur ḥayāt-ı mücedded zamān zamān dem dem

29. Vücūd ḥıfẓını ʿadlüñ eger ėdinse murād
Binā-yı feyż ile mesdūd olurdı rāh-ı ʿadem

30. Muḳarrer eyledi gerdūn ki dehr durduḳça
Nihāl-i ḳāmetüñi bār-ı ġamdan ėtmeye ḫem

31. Zamāne üzre gören sāye-yi ʿadāletüñi
Revā mıdur ki ėde sāye-yi ʿadāleti kem

---

15 || 22b sīretüñ: ṣūretüñ T_1.
15 || 23a zühd ü: zühd S_1.
15 || 24a fesāda: fesād T_1 || ḳāyil: ḳābil KS_1, KS_3, KS_5, [TD] || başın: başı S_1.
15 || 25b ol binā: bina P.
15 || 26a gelüp: gelür T_1, P, KS_1.
15 || 26b daşına: ṭaşına T_1.
15 || 27a girüp:görüp T_1, [TD] || sipāhuña: sipāhuñı [TD].
15 || 28a müdām: medār S_1.
15 || 29a ḥıfẓını: ḥıfẓuñı T_1 ʿilmini KS_3 || ʿadlüñ: lutfuñ KS_3, [TD].
15 || 31a gören: görür S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5.
15 || 31b ki: kim S_1.

32. Şehā Fużūlī-yi zārem ki çarḫ-ı bī-hūde-gerd
Ṣalupdur āyine-yi ṭabʿuma ġubār-ı elem

33. Tenümde zaḫm-ı ḫadeng-i belā velī şādem
Ki luṭfuñ olsa bulur cümle zaḫmlar merhem

34. Ümīd var ki teshīr-i milk-i ʿālem içün
Feżā-yı çarḫda çekdükçe āftāb ʿalem

35. Zamān zamān yüzüñe baġlu ḳapular açıla
Nefes nefes olup efzūn ḳapuñda ḫayl u ḥaşem

36. Müyesser ola ki tevfīḳ-ı fetḥ ile tīġuñ
Ola ʿIrāḳ-ı ʿArabda kilīd-i ṣulḥ-ı ʿAcem

15 || 33b cümle: barça S_1.
15 || 35a açıla: açılur S_1.
15 || 36a fetḥ ile: feyż ile T_1.
15 || 36b ṣulḥ-ı: ṣubḥ-ı S_1 fetḥ-i T_1, P, KS_1, KS_3 ṣulḥ ü KS_2.

16.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy muṣaffā şīşe-yi cevlānī-yi fīrūze-fām
Maʿden-i yāḳūt-ı ṣahbā gül-bün-i gül-berg-i cām

2. Ġonce-yi gülzār-ı ḥikmet ḥoḳḳa-yı şehd-i şifā
Dürc-i dürr-i maʿrifet miʿyār-ı idrāk-i tamām

3. Perde-dār-ı duḫter-i rez dāye-yi bintü'l-ʿineb
Maḥrem-i sulṭān-ı mey maṭbūʿ-ı ebnā-yı kirām

4. El dutup düşmişleri bir bir ayaġa durġuzan
Ṣarf ėden varın göñüller açmaġa her ṣubḥ u şām

5. Nāzenīn dil-ber gibi aḥbāba ḳanlar yudduran
Derd ilen ʿāşıḳ gibi ḳanlar töken gözden müdām

6. Veh nė cevhersen ki bilmez hīç kim ḫāṣiyyetüñ
ʿAcz evṣāfuñdadur taḳṣīre ḳāyil ʿaḳl-ı tām

7. Geh gülüp ḳahḳah[8] ter eylersen dimāġın meclisüñ
Geh egilüp ḫalḳa ʿöẕr ile ḳılursan iḫtirām

8. Nė duʿādur bilmezem ḳulḳul dėyüp ẕikr ėtdügüñ
K'ol duʿānuñ ḥürmetin vācib bilüpdür ḫāṣ u ʿām

9. ʿAḳl alursan cān baġışlarsan kemāl-i siḥrle
Dīvi ṣalup şīşeye odı ḳılursan ṣuya rām

---

16 || Bu kaside Bağdat ve Halep Beylerbeyi Veysi Paşa'nın methindedir.
16 || T_1 37[a], P 213[a], S_1 111[a], KS_1 44, KS_2 18[a], KS_3 24[b], KS_4 9[a], KS_5 24[b].
16 || 1[a] muṣaffā: ṣafā-yı [TD].
16 || 2[a] şifā: ʿanā KS_5 ġınā [TD].
16 || 4[a] düşmişleri: düşmişlerdi S_1 || durġuzan: ṭurġurur KS_1 ṭurġuran KS_2, KS_3 durduran KS_5 durġurup [TD].
16 || 5[a]gibi: kimi S_1, [TD].
16 || 5[b] gibi: kimi [TD] || töken: döken T_1.
16 || 6[b] ḳāyil: kabil KS_3, KS_5, [TD].
8 T_1'de "ḳahḳah" kelimesi "ḳısa ḳısa" gibi yazılmıştır.
16 || 9[b] dīvi ṣalup: dīvi salup S_1 dīv ṣalursan KS_5, [TD] || ṣuya: suya T_1.

10. Gāh durmaḳ geh egilmek geh ayaġa düşmegüñ
Ẓāhir eyler geh sücūd u geh rükūʿ u geh ḳıyām

11. Bir riyāyī zāhide beñzer sülūküñ kim ola
Daşrası taḳvā ilen zībā içi dolu ḥarām

12. Yoḫ yoḫ eṭvāruñ münezzehdür riyādan şübhesüz
Sende mużmerdür ḫavaşş-ı şerbet-i *yuḥyi'l-ʿiẓām*

13. Ḳılmasunlar ṭaʿne ger mey-ḫāneler seyr eyleseñ
Ṣūfī-yi ṣāfī-derūnsan zāyir-i Beytü'l-Ḥarām

14. el-Emānet ėy çirāġ-ı ehl-i ḳadr ü iʿtibār
el-Mürüvvet ėy niẓām-ı ehl-i ʿizz ü iḥtişām

15. Çün ṣafā-yı niyyetüñ tevfīḳ-ı ḫüsn-i sīretüñ
Ḳıldı ḳurb ilen seni bėg ḫıdmetinde şād-kām

16. Umduġuñ ser-menzil-i maḳṣūduña başduñ ḳadem
Kimse maḥrūm olmayan dergāhda dutduñ maḳām

17. Ḫāṭıruñdan çıḫmasun maḥrūm olan üftādeler
Tañrı-çün yāduñda dut ger düşse taḳrīb-i kelām

18. ʿArża ḳıl menden duʿā ol maʿden-i inṣāfa kim
Feyż-i ʿadliyle perīşān milk tapmışdur niẓām

19. Ḥāris-i maʿmūre-yi Baġdād ḳuṭb-ı ehl-i Rūm
Ḥāmī-yi milk-i Ḥamā müstaḥfiẓ-i ser-ḥadd-i Şām

20. Veys Bėg ḥażretleri ḫurşīd-i evc-i iḳtidār
Şehriyār-ı nīk-rāy u nīk-baḫt u nīk-nām

---

16 || 10[a] geh egilmek: gāh egilmek P.
16 || 10[b] sücūd u geh rükūʿ: rükūʿ ü geh sücūd KS_2, KS_5, [TD] || geh ḳıyām: nė ḳıyām T_1.
16 || 11[a] sülūküñ: birūnuñ KS_5, [TD].
16 || 12[b] sende mużmerdür: sendedür mażmūn-ı S_1, P, KS_1, KS_3.
16 || 14[b] ʿizz ü: ʿizzet-i T_1.
16 || 15[a] sīretüñ: ṣūretüñ T_1.
16 || 15[b] ilen: ile KS_5, [TD] || şād-kām: ehl-i kām S_1, P, KS_1, KS_3, KS_4.
16 || 16[a] başduñ: basduñ S_1 || ḳadem: ayaġ S_1.
16 || 16[b] maḥrūm: maḥrem S_1, P.
16 || 17[b] tañrı-çün: ḥaḳḳ içün KS_5, [TD].
16 || 18[a] ʿarża: ʿarż T_1.
16 || 18[b] milk tapmışdur: milki bulmışdur T_1.
16 || 20[b] şehriyār-ı: şehriyār u S_1 || nīk-baḫt u: nīk-baḫt S_1.

21. Emr-i iḳbālin müretteb ḳılmaġa olmış añа
Şām bir Hindī kenīzek ṣubḥ bir Rūmī ġulām

22. Ol biri tezyīn-i ḥalvetgāhına iḳdām ėdüp
Bu biri tertīb-i eyvānına eyler ihtimām

23. Cāma ḳılmış Cem sifārişler ki yėtgeç bezmine
Öp elin iḫlāṣumı ʿarż ėt yėtür menden peyām

24. Bādeye Cemşīd emānet yüklemiş kim Tañrı-çün
Görgeç anı düş ayaġına yėtür menden selām

25. Ėy ḫırāmān serv kim tā devre gelmişdür ḳadeḥ
Görmeyüpdür sen gibi bir ṭurfa serv-i ḫoş-ḫırām

26. Sāġar-ı ḫulḳuñ nesīminden muṣaffādur dimāġ
Bāde-yi luṭfuñ şemīminden muʿaṭṭardur meşām

27. Ḫanda kim girdiyse düşmen kām çıḫdı cām-ı mey
Şükr-li'llāh kim senüñ bezmüñde oldı dūst kām

28. Özgeler devrinde çoḫ ḳan yuddurupdur sāġara
Devr-i ẓālim vėrmeyüp tertīb olan bezme devām

29. Devlet-i cāvīd imdādıyla furṣatdur bugün
Sāġar istiʿcāl ėdüp devrāndan alsa intikām

30. Serverā fāriġ degül senden Fużūlī bir zamān
İnnehū müsteḏ'ī istibḳā'eküm beyne'l-enām[8]

31.[9] *Eşraḳat minküm ʿale'ẕ-ẓalmā'i envārü'l-hüdā*
Ḫalledet āṣāra envārin bihā zāle'ẕ-ẓalām

16 || 23b peyām: selām KS_1, KS_3, KS_5, [TD].
16 || 24a bādeye: bāde T_1.
16 || 24b görgeç anı: göricek KS_5, [TD] || ayaġına: ayaġına vü [TD] || selām: peyām KS_1, KS_3, KS_5, [TD].
16 || 25b gibi: tegi T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4 kimi [TD].
16 || 26a sāġar-ı: sāġara S_1.
16 || 26b bāde-yi: bādeye T_1, S_1, KS_3, KS_5.
16 || 27a ḫanda: ḳanda T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
16 || 28a yuddurupdur: yutdurup miñ KS_5, [TD].
16 || 28b tertīb: terġīb [TD].
16 || 29a cāvīd: cāvīdüñ S_1.

8 Halk içinde kalmanız istenir.

9 Sizden karanlıklara hidayet nuru saçıldı. Karanlıkları yok eden ışıkların eseri daim olsun.

17.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Bu baḥr-i nīl-gūn biñ mevc her sāʿat ʿıyān eyler
Ulu'l-ebṣāra bir bir keşf-i esrār-ı nihān eyler

2. Nişān-ı keṣret-i eşyā dem-ā-dem ehl-i taḳlīde
Rumūz-ı nükte-yi tevḥīd-i Ḥaḳ ḫāṭır-nişān eyler

3. Beyān-ı mā-cerā-yı mā-selef ḥāl ehline bir bir
Zebān-ı ḥāl ilen keyfiyyet-i ḳudret beyān eyler

4. Tenaʿumda ġurūr u faḳrda ḥırmān şiʿār ėtme
Ki ḥikmet bu ėki ḥāletde ḫalḳı imtiḥān eyler

5. Vėrür faḳr içre şükr ehline ḳadr-i Mūsa-yı ʿİmrān
Tenaʿum içre terk ehlin Süleymān-ı zamān eyler

6. Ḫoşā ol kim bilüp faḳrın tenaʿum milk-i dünyānuñ
Yoḫın eyler taṣavvur var varın yoḫ gümān eyler

7. Ziyān u sūdını dehrüñ fenā fehm eyleyen ʿārif
Ḫayātın sūd sevdāsıyla ṣarf ėtse ziyān eyler

8. Yamanlıġ yaḫşılıġ keyfiyyetin maʿlūm ėden ʿāḳil
Yamanlıġ ėdene yaḫşılıġ ėtmezse yaman eyler

9. Felek gūyā degül ehl-i firāset kim vefā ehli
Cefāsından anuñ peyveste feryād u fiġān eyler

10. Men andan isterem taʿẓīm ü tekrīm ü tüvānālıġ
Meni gün günden ol zār u żaʿīf ü nā-tüvān eyler

11. Tenümde żaʿfdan bir üstüḫˇān ḳalmış-durur gerdūn
Müdām ol üstüḫˇānı ġam ḫadengine nişān eyler

---

17 || Bu kaside Bağdat ve Halep Beylerbeyi Veysi Paşa'nın methindedir.
17 || T_1 38^a, P 214^a, S_1 112^a, KS_1 46, KS_2 19^a, KS_3 26^a, KS_4 10^a, KS_5 25^b, KS_6 16^b.
17 || 1^a ʿıyān: beyān T_1, S_1, KS_4.
17 || 4^a faḳrda: faḳra S_1.
17 || 6^a bilüp: bulup T_1 || faḳrın: faḳrı S_1, P, KS_1, KS_6 faḳr KS_2 faḳrını KS_4, KS_5.
17 || 6^b yoḫın: yoḳın T_1, P || varın: devrān T_1 || yoḫ: yoḳ S_1, T_1, P.
17 || 9^a vefā: fenā T_1.
17 || 10^a taʿẓīm ü: taʿẓīm S_1.

12.[1] Nėçün kim ḫākdān-ı ʿālem-i süflīde ʿādetdür
Kemān-dār oḫ atan sāʿat nişānın üstüḫ̱ʿān eyler

13. Ėrişmez kimseden aḥvālüme feyż-i naẓar bes kim
Meni żaʿf-ı beden dāyim naẓarlardan nihān eyler

14. Göñül vīrānesin maʿmūr ḳılmaġ ḳaṣdına çeşmüm
ʿIẕārum üstine cedvel çeküp ṣular revān eyler

15. Bi-ʿaynih eyle kim cedvel çeküp ṣu eyleyüp cārī[5]
Emīr-i kām-rān vīrāne yėrler ābdān eyler

16.[6] Ser-efrāz-ı zamāne mīr Veys-i maʿdelet-pīşe
Ki ʿadli her zamān rūḥ-ı Resūli şād-mān eyler

17. Zihī ṣāliḥ ki dāyim iḳtidā-yı emr-i maʿrūfı
İṭāʿat ehlini āsīb-i dūzaḫdan żamān eyler

18. Aña ḳılsun iṭāʿat buyruġ ilen eylesün ṭāʿat
Ḳıyāmet vaḳti her kim meyl-i gülzār-ı cinān eyler

19. Vėrür Ḳurʾān yėrine ṣıḥḥat-i ṭāʿat eger zāhid
Namāz içre duʿā-yı devleti vird-i zebān eyler

20. Eger taʿlīm vėrse ṣūret-i dīvāra ehl-i dil
Ḳılup kāmil ḳamu maʿnāda anı nükte-dān eyler

21. Eyā pākīze-aḫlāḳ u felek-ḳadr ü melek-sīret
Ki her nā-kāma yėtse iltifātuñ kām-rān eyler

---

1 Bu beyit S_1'de yoktur.
17 || 12ª süflīde: sefîlde T_1.
17 || 14ᵇ cedvel: cedveller S_1 || ṣular: sular S_1.
17 || 15ª ṣu eyleyüp: ṣular ḳılup P || ṣu: su S_1.
5 P'de mısralar yer değiştirmiştir.
6 Bu beyit T_1'de yoktur. Bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Göz kayması hatalarından biridir.
17 || 16ª ser-efrāz-ı zamāne mīr veys-i maʿdelet-pīşe: meh-i evc-i seḥā elvend bėg ol maʿdelet-pīşe P.
17 || 17ª maʿrūfı: maʿrūfuñ S_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6.
17 || 17ᵇ żamān: emān KS_5 rehān [TD].
17 || 18ª ṭāʿat: ḫıdmet T_1.
17 || 19ᵇ devleti: devletin KS_2, KS_4, KS_6, [TD].
17 || 20ª ehl-i dil: kirmānı [TD].
17 || 20ᵇ maʿnāda: maʿnādan T_1, P, KS_2, KS_4, KS_6.
17 || 21ª pākīze-aḫlāḳ u: pākīze-aḫlāḳ P, S_1, KS_2 || felek-ḳadr u: felek-ḳadrī S_1 felek-ḳadr P, KS_5 || melek-sīret: melek-ṣūret KS_1.

22. Bahār eyyāmına ger feyż-i aḫlāḳuñ eṣer ṣalsa
Hevāsını ḳılur cān-baḫş u ebrin dür-feşān eyler

23. Ḫazān faṣlını ger ṭabʿ-ı laṭīfüñ terbiyet ḳılsa
Töker altun varaḳlar adını berg-i ḫazān eyler

24. Kemāl-i ḥimmetüñ çün milk taʿmīrinedür sāʿī
Ḳamu ṣaḥrāları elbette bāġ u būstān eyler

25. Bugünden ṣoñra ḳalmaz hīç vīrān milk ḥayrānem
Ki caġd ābād yėrden ḳaçsa ḫanda āşiyān eyler

26. Bugünden ṣoñra ṣaḥrālar olur merdüm-nişīn yā Rab
Eger vahşī gelüp rām olmasa ḫanda mekān eyler

27. Vėrür taʿmīr milk-i bayıra bārān-ı iḥsānuñ
Nėçük kim āb-ı Ḫıżr emvātı ḥayy-i cāvidān eyler

28. Saña ṭāʿat yėter ancaḳ bu kim dāyim ḥavādiṣden
Ḫalāyıḳ ḥıfẓuñı maḥrūse-yi emn ü emān eyler

29. Ḫudāvendā saña mensūbdur aḥkām-ı şerʿiyye
Nėçün gerdūn mańa devrüñde cevr-i bī-kerān eyler

30. Nė ḥayf ėtdüm ańa kim döne döne ḥayf alur menden
Nėsin öldürmişem kim laḥẓa laḥẓa ḳaṣd-ı cān eyler

31. Günahsuz baġrumı ḳan eyledi cāʿiz midür beyle
Rıżā-yı Ḫaḳḳ içün bir ṣor ki nā-ḥaḳ nişe ḳan eyler

32. Fużūlīden götürme sāye-yi elṭāf u iḥsānuñ
Kemāl-i ʿadlüñi ẕikr ile meşhūr-ı cihān eyler

33. Ümīdüm var kim tā āsmāndur devr ilen dāyir
Senüñ rāyuñca olsun devrler kim āsmān eyler

---

17 || 22ª ṣalsa: salsa S_1 ḳılsa KS_3, [TD].
17 || 22ᵇ cān-baḫş ü: cān-baḫş S_1, KS_5, [TD].
17 || 23ᵇ töker: döker T_1.
17 || 25ᵇ ḳaçsa: ḳaça T_1 || ḫanda: ḳanda T_1.
17 || 26ᵇ ḫanda: ḳanda T_1, P.
17 || 27ᵇ nėçük: nėçün T_1 || ḥayy-i: ḥayy ü [TD].
17 || 29ᵇ nėçün: nėçük P.
17 || 31ᵇ nėşe: nice [TD].
17 || 32ª elṭāf u: elṭāf S_1.
17 || 33ª ümīdüm: ümīd T_1.

18.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Bir gün ki dey ʿalāmetin ėtmişdi āşkār
   Dutmışdı yüz füsürdelige ṭabʿ-ı rūzgār
2. Bād-ı ḫazān yėtüp ḫarekāt-ı şenīʿ ile
   Her yan dıraḫt raḫtını ėtmişdi tārumār
3. Ṣarṣar hücūm-ı ġāret-i būstāna ʿazm ėdüp
   Aṣliyle ḳoymamışdı aġaçlarda berg ü bār
4. Bergini şāḫ-ı gül yėle vėrmişdi ser-be-ser
   Yaʿnī tecemmüline cihānuñ nė iʿtibār
5. Ṭay ḳılmış idi sebze bisāṭını būstān
   Yaʿnī ki muʿteber degül esbāb-ı müsteʿār
6. Ėl beyle faṣllarda temennā-yı künc ėder
   Men eyledüm ṣabā gibi gülşen yañа güẕār
7. Bir bāġa düşdi reh-güẕerüm gördüm anda cemʿ
   Tertīb-i ʿayş ḳılmaġa esbāb her nė var
8. Dolmış ḳadeḥ şarāb ile gelmiş araya kim
   Ger lāle gėtdi ise menem şemʿ-i lālezār
9. Mīnā-yı sebz luṭf ile durmış ayaġa kim
   Ger ġonce fāni oldı mañа ʿömr-i pāy-dār
10. Gelmiş kebāb devre vü söyler ki ėy ḳadeḥ
    Hergiz dutar mı ḫidmet-i yārān ėden ḳarār

---

18 || Kaside-yi Şitaiye/Kış Kasidesi
18 || T_1 65^b, P 214^b, S_1 113^a, KS_1 48, KS_2 20^a, KS_3 28^a, KS_4 30^b-37^a, KS_5 26^b, KS_6 17^b.
18 || 1^a dey: dīn S_1.
18 || 2^b dıraḫt: dıraḫt-i [TD] || tārumār: tār-mār S_1, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6, [TD]
18 || 3^a hücum: hücūmı P.
18 || 4^a ser-be-ser: ser-te-ser [TD].
18 || 6^a beyle: böyle T_1.
18 || 6^b gibi: kimi [TD].
18 || 8^a araya: ayaga [TD].
18 || 8^b gėtdi: bitdi [TD].
18 || 9^b mañа: menem [TD] || pāy-dār: lālezār T_1.
18 || 10^a devre vü: devreye S_1.
18 || 10^b dutar mı: döner mi T_1.

11. Her ṭurfa naḫl berg-i ḫazān ile baġlamış
Meyl-i ʿimāret eyleyüben ṭāḳ-ı zer-nigār

12. Yıġmış feżā-yı bāġa ḫazān bergi ḫışṭlar
Gūyā hevā hücūmına dutmaḳ diler ḥiṣār

13. el-Ḳıṣṣa ol bisāṭda men germ-i şevḳ olup
Aldum metaʿ-ı ẕevḳ vėrüp naḳd-i iḫtiyār

14. Oldum tamām ġarḳa-yı deryā-yı şevḳ ü ẕevḳ
Dutdum ṭarīḳ-ı rābıṭa-yı ʿaḳlden kenār

15. Her dem bir iltifāta fidā eyledüm ḫıred
Her laḥẓa bir hevesde niṣār eyledüm vaḳār

16.[3] Her kim ayaġ şundı mańa men ayaġına
Cins-i ḫavāss u naḳd-i ḫıred eyledüm niṣār

17. Ervāḥ-ı ḳuds bezmi imiş anı bilmedüm
Men mest-i bī-ḫod oldum olar ḳaldı hūş-yār

18. Bī-hūş düşmişem müteġayyir mizāc ile
Ġāfil ki leyldür mi geçen devr yā nehār

19. Olmış hücūm-ı ḫādiṣeden hūş münhezim
Ḳılmış ṣafā-yı ʿaḳl mey-i tīreden kenār[7]

20. Bir laḥẓadan ki ṣayḳal-ı idrāk-i müstaḳīm
Nā-geh götürdi āyine-yi ṭabʿdan ġubār

21. Açdum gözümi görmedüm ol bezmden eṣer
Ḥaḳḳā budur ṭabīʿat-ı dünyā-yı bī-medār

22. Ḳılmaz ḳamu ḳażiyyede emrini müstedām
Olmaz cemīʿ-i emrde bünyādı üstüvār

---

18 || 12[b] dutmaḳ: dutmaġ S_1.
18 || 15[b] veḳār: niṣār S_1.
3 Bu beyit S_1'de yoktur.
18 || 16[b] cins-i: cins ü T_1.
18 || 17[a] ḳuds: ḳudsī T_1.
18 || 17[b] mest-i: mest ü T_1.
18 || 19[b] mey-i: dil-i [TD] || kenār: fırār P.
7 P'de de bu kelimenin "kenar" olması ihtimali vardır. "fırar" kelimesinin altında silinti hâlinde "kef" harfinin izi görünmektedir. Ya silindiği için başkası tarafından eklenmiş ya da birisi düzeltme maksadı ile "kenar" yerine "fırar" yazmıştır.
18 || 20[a] laḥẓadan: laḥẓaī [TD].

23. Gördüm yėrüm feżā-yı bisāṭ-ı sürūr iken[1]
Olmış mażīḳ-ı mezbele-yi ʿacz u inkisār

24. Hem-ṣoḥbetüm cemāʿat-i ehl-i ḳabūl iken
Olmış nedīm ü hem-nefesüm nėce mūr u mār

25. Cismüm cefā-yı şiddet-i berd ile nā-tüvān
Başum belā-yı ḥādiṣe daşıyla sengsār

26. Ehl-i cefā tenümde olan kisvetüm alup
Ḳoymış meni bürehne vü lerzān u ḫār u zār

27.[4] Nė bir refīḳ kim ola ol demde dest-gīr
Nė bir enīs kim ola ol ġamda ġam-güsār

28. ʿİzid yüzüme baġlamış ebvāb-ı raḥmetin
Yaʿnī budur nihāyet-i ʿiṣyān-ı bāde-ḫˇār

29. Çoḫ bāde bezm-i devrde nūş ėtmişem velī
Men hīç meyde görmemişem bu ṣıfat ḫumār

30. Hem ẕillet ile dergeh-i Ḫālıḳda münfaʿil
Hem ḥayret ile ḫalḳ arasında şerm-sār

31. Devrāna eyledüm bu muṣībetde iʿtirāż
K'ėy çarḫ-ı bī-mürüvvet ü bed-ʿahd-i nā-be-kār

32. Bir ʿömrdür ki mecmaʿ-ı ehl-i kemālde
ʿAyş u neşāṭ ile içerem cām-ı ḫoş-güvār

33. Hergiz özümni görmemişem beyle bī-ṣuʿūr
Hergiz özümni görmemişem beyle ḫāksār

---

1 P'de 23. beytin ilk mısrası ile 24. beytin ikinci mısrası birleştirilmiş öbür mısralar düşürülmüştür. Ancak daha sonra satır arasına bu iki mısra eklenmiş ve düzeltilmiştir. Düzeltmenin kimin tarafından yapıldığından emin değiliz buna rağmen farkları dipnotta gösterdik.

18 || 24a hem-ṣoḥbetüm: hem-demlerüm P.
18 || 24b nedīm ü: nedīm S_1 || nėce: nėçe T_1, S_1.
18 || 25b daşıyla: ṭaşıyla T_1.
4 Bu beyit T_1'de yoktur.
18 || 27b enīs: şefīḳ [TD].
18 || 28a raḥmetin: raḥmeti T_1.
18 || 31b bī-mürüvvet ü: nā-mürüvvet ü S_1, KS_6 bī-mürüvvet T_1, P, KS_1, KS_2 || bed-ʿahd-i: bed-ʿahd ü S_1, KS_5, KS_6.
18 || 33a özümni: özümi KS_5, [TD] || beyle: böyle T_1.
18 || 33b özümni: özümi KS_1, KS_5, [TD] || beyle: böyle T_1.

34. Mey-ḫ̬ʿāreler mücālesetinden alup sürūr
Mey ṭabʿuma olurdı feraḥ-baḫş u sāzgār

35. Ḥālā nė vāḳiʿ oldı ki vėrdüñ bugün mańa
Noḳsān-ı ʿarż-ı hāl ü şikest-i ten-i figār

36. Devrān cevāb vėrdi men-i bī-nevāya kim
Ėy ḫaste bu muṣībete ṣabr eylegil şiʿār

37. ʿĪẕā-yı cān u cism[4] naṣīḥat-durur sańa
İdrāk ehlisen bu naṣīḥatdan ėtme ʿār

38. Aldanma mey neşāṭına vü dėme dem-be-dem
Kim nėşe beyle anı ḥarām ėtdi Kirdigār

39. Her emr ü nehye ʿibret ilen iʿtibār ḳıl
Her işde iʿtibārı şiʿār eyle zīnhār

40. Refʿ oldı ol muṣībet ü andan ʿıyān olan
Taḥḳīḳ-ı sırr-ı ḥikmet-i Ḥaḳ ḳaldı pāy-dār

41. Ve'r gėtdi raḫt hem ġam ilen ḳılma ıżṭırāb[9]
Ṣabr ėt kim ol küdūrete hem yoḫdur iʿtibār

42. Bir resmdür bürehne olup ḳışda her dıraḫt
Tecdīd-i kisvet eylemek eyyām-ı nev-bahār

---

18 || 35ª vėrdüñ: itdüñ [TD] || mańa: beni S_1, [TD].

18 || 35ᵇ noḳṣān-ı ʿarż-ı ḥāl ü: noḳṣān-ı ʿarż-ı ḥāl S_1, KS_5 noḳṣān-ı ʿarż ü ḥāl ü KS_1 noḳṣān-ı ʿarż ü ḥāl KS_6 beyle zebūn ü zār ü [TD] || şikest-i ten-i figār: şikest-i ten-i nigār S_1 şikeste-veş figār KS_5 şikest ü ten-i figār KS_6 şikest-ten ü figār [TD].

18 || 36ª men-i bī-nevāya: bu nā-tüvāna [TD].

18 || 37ª naṣīḥat-durur: bu naṣīḥat-durur T_1.

4 Kelime grubu, değerlendirdiğimiz nüshalarda ve TD'de "cism ü cān" şeklinde kaydedilmiş olmasına rağmen aruz gereği "cān ü cism" yazımı tercih edilmiştir.

18 || 38ᵇ nėşe beyle anı: nėşe böyle anı S_1, KS_4, KS_6 nėşe anı böyle KS_2 kim nėşe beyle KS_3 anı nėce böyle KS_5 anı beyle ile [TD].

18 || 39ª ʿibret: ḫayret T_1.

18 || 39ᵇ iʿtibārı: iʿtibār P, T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.

18 || 40ª refʿ: defʿ P.

18 || 40ᵇ pāy-dār: āşkār KS_5, [TD].

18 || 41ª raḫt: vaḳt [TD] || hem ġam ilen ḳılma: ḳıla żaraʿ ėtme T_1.

9 P'de "hem ġam ilen" kelimelerinin üzeri çizilmiş ve üzerine "naḫl gibi" yazılmıştır. Yazı farklı olduğu için bu düzeltmenin sonradan yapıldığını düşünüyoruz.

18 || 42ª bir: bu KS_5, [TD] || olup: olur T_1.

43. Sen hem nihāl-i nev-res-i gülzār-ı ʿışḳsan
Ger gėtdi berg ḫāṭıruña yėtmesün ġubār

44. Kesme bahār-ı luṭf u keremden ümīdüñi
Tecdīd-i raḫt-ı tāzeye olġıl ümīdvār

45. Cüzʿī ḫasāret ile melūl olma şükr ḳıl
Bėg[3] ḫāk-i dergehine fidā beyle ṣad hezār

18 || 44[b] olġıl: olgil S_1, P.
18 || 45[a] ḳıl: kim S_1, T_1, KS_1, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.
18 || 45[b] bėg: yėg KS_2, [TD] || beyle: böyle T_1.

3 Bu kelime T_1 ve S_1'de پک şeklinde yazılmıştır. P'de ise ilk harf biraz silinmiş, altında bir nokta ile silinmiş nokta izi görünmektedir. İkinci harf olarak da "kef" harfi açıktır. Bu yazım "bėg, biñ" olarak okunabilir. Tek noktanın ب olarak değerlendirilmesi durumunda "pek, bėg, biñ" okunuşları öne çıkmaktadır;ى olarak değerlendirilmesi durumunda ise "yėg" okunuşu ortaya çıkmaktadır. KS_1, KS_3, KS_4 ve KS_6'da kelime بیک şeklinde yazılmıştır. Bu yazım kelimenin "bėg" veya "biñ" şeklinde okunmasını mümkün kılmaktadır. KS_2'de kelime یک şeklinde yazılmıştır. Bu yazımı "yėg" okumak mümkündür. Bin, sad ve hezar ile olan sayı ilişkisi bakımından; bėg, "hak-i dergeh"in tamlayanı olması bakımından; yėg ise birinci mısradaki hasaretin alternatifini ileri sürmesi bakımından çağrışıma dâhil olmuş olabilir. Beytin sonundaki "sad hezar" bin okunuşunu elemektedir. Geriye "yėg" ve "bėg" kalmaktadır. Elimizdeki nüshaların çoğunun şehadeti "bėg"den yanadır.

19.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Yine açıldı gül ü ḳıldı cihānı ḫurrem
Çemen-ārā-yı vücūd oldı gül-i bāġ-ı ʿadem

2. Müjde-yi lāle vü gül vėrdi meger bād-ı bahār
Ki niṣār ėtdi şükūfe aña dīnār u direm

3. Lāle bir reng ile keşf eyledi esrār-ı derūn
Ki dil-i ḫākde ḳalmadı rumūz-ı mübhem

4. Şemʿ-i gül vėrdi çemen bezmine bir nūr-ı sürūr
Ki çirāġ ile bulınmaz eṣer-i ẓulmet-i ġam

5. Bāddan ġoncelere ḥāmile oldı gül-bün
Eyle kim ʿĪsāya Cibrīl deminden Meryem

6. Dem-i cān-baḫşını gūyā yėle vėrmiş ʿĪsā
Ki bulur cān ten-i eşcār deminden her dem

7.[6] Dem bu demdür bu demi ḫoş göregör ėy ʿārif
Aña ʿĪsā demini urma geçen demden dem

8. Sebze-ḫīz oldı hevādan ölüler ṭopraġı
Sebze her levḥ-i mezāra bu ḫaṭı ḳıldı raḳem

9.[9] Ki nėçün ġaflet ile fevt ola bir mevsim kim
Ola andan diriler tek ölüler hem ḫurrem

10. Ḫāk-i Cem üzre çıḫup lāle dutup cāmını dėr
Ki kimüñ var ise bir cāmı bugün oldur Cem

11. Ādemī istese ṭopraġda elbette bulur
Bugün ol feyżi ki ṭopraġı ėdüpdür Ādem

---

19 || Bu kaside Vezir-i Azam Rüstem Paşa'nın methindedir.
19 || T_1 39^b, P 215^b, S_1 114^b, TT 9^a, KS_1 51, KS_2 21^b, KS_3 30^a, KS_4 11^a, KS_5 28^a.
19 || 4^a şemʿ-i: şemʿ ü S_1, TT, KS_3 şāḫ-ı KS_5, [TD].
19 || 4^b ẓulmet-i: ẓulmet ü KS_2, [TD].
19 || 5^a ḥāmile: ḥāmil T_1.
19 || 6^b cān: cān ü [TD] || ten-i: ten [TD] || her: bir S_1, KS_3 nėye TT.
6 TD'de 7 ve 8. beyitler yer değiştirmiştir.
19 || 7^a göregör: görür TT.
19 || 7^b aña: aña P.
19 || 8^a ṭopraġı: toprağı S_1, T_1.
9 TD'de 9 ve 10. beyitler yer değiştirmiştir.
19 || 11^b feyżi: feyżdür TT feyż P || ėdüpdür: ḳılubdur [TD].

12. Sebzeden zeng ʿiyān eyledi āyīne-yi bāġ
Bes ki çekdi dün ü gün şebnem ü bārāndan nem

13. Ṭurfa kim sebze ile revnaḳ-ı bāġ oldı ziyād
Gerçi her āyineden zeng ṣafā eyler kem

14. Bülbüle minnet ėdüp dün dėr idi bād-ı bahār
Ki menem vāsıṭa-yı revnaḳ-ı milk-i ʿālem

15. Dėdi bülbül aña ėy ehl-i ḫilāf eyleme lāf
Bir ḫayā ḳıl bu sözi söyleme epsem epsem

16. Sen eger bilmez iseñ cümle-yi āfāḳ bilür
Ki kimüñdür bu mübārek eṣer-i feyż-i ḳadem

17. Tāze gülzār-ı vezāretde açılmış bir gül
Vėrmiş āfāḳa nesīm-i eṣeri luṭf-ı İrem

18. Ḳılmış andan bu ṣafā kesbini gülzār-ı vücūd
Olmış anuñla bu bünyād-ı leṭāfet muḥkem

19. Ol ser-efrāz kim anuñ gibi bir ferruḫ-ruḫ
Pāye-yi ḳadre ḳadem başmadı andan aḳdem

20. Andan aldı ʿaẓamet emr-i vezāret gūyā
Ḥükm içün şimdi Süleymāna vėrildi ḫātem

21.[7] Aña ḫatm oldı reh ü resm-i ḥükūmet gūyā
Şimdi naṣb oldı bu dergāha vezīr-i aʿẓem

22. Ḥüsn-i reʾyiyle bugün ḥükme girür dīv ü perī
Ḍarb-ı tīġiyle bugün feṭḥ olur iḳlīm-i ʿAcem

23. Ki Süleymān-ı zamān Āṣafı ėtdi nāyib
Oldı ser-ʿasker-i Keyḫusrev-i devrān Rüstem

---

19 || 12ª zeng: reng T_1, S_1, KS_1, KS_2 jeng TT, KS_3, KS_4.
19 || 12ᵇ çekdi: geçdi [TD] || şebnem ü: şebnem-i TT, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5 || nem: - TT.
19 || 13ᵇ her: kim T_1 || zeng: jeng TT.
19 || 14ª bād-ı: ebr-i TT.
19 || 17ᵇ luṭf-ı: feyż-i TT.
19 || 19ª gibi: kimi [TD] || bir: bir bu T_1 || ferruḫ-ruḫ: ferruḫ-pey TT.
19 || 19ᵇ ḳadre: ḳadr T_1 || başmadı: basmadı S_1.
19 || 20ᵇ içün şimdi süleymāna: süleymāna şimdi TT.
7 Bu beyit TT'de yoktur.
19 || 22ª girür: vėrür TT gire P.
19 || 22ᵇ iḳlīm-i: milk-i TT.

24. Ol cevān-baḫt ki icrā-yı ʿadāletde müdām
Nesaḳ-ı şerʿledür emr-i şerīfi tevʾem

25. Pertev-i raḥmet-i Ḫaḳ ḥażret-i Rüstem Pāşā
Ser-i erbāb-ı seḫā server-i pākīze-şiyem

26. Ger ṣabādan ḫaber-i ʿadlin ėşitse ėdemez
Şemʿ pervāneye muṭlaḳ diri olduḳça sitem

27. Milk naẓmında eger ḥükmine olsa vāḳıf
Zülf-i maḥbūbı hevā eyleyebilmez derhem

28. İʿtidāl istese erkān-ı mizāca ʿadli
Ėrişür ṣıḥḥat-i ʿām ile eṭıbbāya elem

29. Feyż-i nuṣret bulur elbette cihān-gīrliġe
Himmeti her kime ḫurşīd-ṣıfat vėrse ʿalem

30. Ṣafḥa-yı nāme gibi cezm dutar her yėre kim
Kilk-veş çekse süṭūr-ı sipeh-i ḫayl u ḥaşem

31. Rifʿat-i ḳadrini ḫurşīde suʾāl ėtdi zemīn
Ḫāk-i dergāhına yād eyledi ḫurşīd ḳasem

32. Kim anuñ bulmayup aḥvāline bir ẕerre vuḳūf
Ḳalmışam dāʾire-yi ḥayret içinde men hem

33. Ṭāʿat-ı Ḫāliḳadur ḥüsn-i rıżāsı dāʿī
Rızḳ-ı maḫlūḳa kef-i baḥr-i nevāli maḳsem

34. Baḥr u kān eyleseler daʿvā-yı iḥsān u seḫā
Kerem ü cūdını gördükde olurlar mülzem

---

19 || 25a raḥmet-i ḥaḳ: merḥamet KS5 merḥamet ol [TD] || rüstem: aḥmed TT.
19 || 26a ḫaber: eṣer TT.
19 || 28a ʿadli: ʿadl S1.
19 || 30a nāme: nāmī P, T1 || gibi: kimi [TD].
19 || 30b sipeh-i: sipehi P sipihr-i T1.
19 || 31a ḫurşīde: ḫurşīd S1.
19 || 32b ḥayret: ḥasret TT.
19 || 33a ṭāʿat: ṭāḳat T1.
19 || 33b kef-i: kefi TT || nevāli: nevāl TT.
19 || 34a iḥsān u seḫā: iḥsān yaʿnī KS5 iḥsān ammā [TD].
19 || 34b ü: - T1 || cūdını: cūdına T1.

35. Ḳanı ol rütbe ki cūdıyla anuñ baḫş ėde baḥr
Ḳanı ol ḥavṣala kim kān-ı keremden[2] ura dem

36. Her nė tedrīc ile biñ yılda olur behre-yi kān[4]
Her nė yüz yılda mürūr ile olur ḥāṣıl-ı yem

37. Beẕl bir demde ėder meclisine ḫāzin-i cūd
Ṣarf bir günde ḳılur bezmine ḳassām-ı kerem

38. Bi'llāh er görmiş olaydı kerem-i bī-bedeli
Anı muʿciz ṣanup īmāna gelürdi ḫātem

39. Serverā cümle-yi āfāḳa yėtürmiş ʿadlüñ
Vüsʿat üzre eṣer-i rābıṭa-yı ḫˇān-ı niʿam

40. N'ola ger dār-ı şifā-yı keremüñden yėtse
Bu Fużūlī-yi dil-efgārına hem bir merhem

41. Var ümīdüm ki cihān olmaya ḫālī senden
Nėce kim var nücūm u felek ü levḥ ü ḳalem

42. Şuġl-i ʿālem ola tedbīrüñ ile rāst müdām
Ḳadd-i gerdūn ola pā-būsuñ içün dāyim ḫam

---

19 || 35a anuñ: aña TT || ėde baḥr: ėdeler TT.
19 || 35b keremden: kereminden S_1, T_1, P, KS_1, KS_4 || ura: üze T_1.
2 P'de bu kelimenin yazımı çok açık değildir. "Keremden" kelimesinde yukarıda bir nokta vardır ama bu noktanın yanlışlıkla mı konulduğu yoksa "nun" harfinin noktası mı olduğu tam belli değildir.
19 || 36a biñ: - KS_5 || olur behre-yi kān: vėreler behre-yi KS_5 vère baḥr ile kān [TD].
19 || 36b ile: ilen TT || olur: ḳıla KS_5 ḳılur [TD].
4 İncelediğimiz nüshalarda "olur behre-yi kān" şeklinde kaydedilmiş olan kısım TD'de "vire baḥr ile kān" olarak karşımıza çıkar. Cem Dilçin, "Stilistik Açıdan 'Öncelemeler' ve Fuzûlî'nin Şiirlerinde 'Yüklem Öncelemesi'" isimli makalesinin dipnotunda TD'deki farkın yanlış olduğunu delilleriyle ortaya koymaktadır.
19 || 37a bir: her S_1 || cūd: ḫūr S_1.
19 || 38a bi'llāh: va'llāh TT.
19 || 40b dil-efgārına: dil-fıgārına KS_1, KS_3 dil-efgāruña [TD].
19 || 41a ḫālī senden: senden ḫālī P.
19 || 41b levḥ ü: levḥ TT.
19 || 42b pā-būsuñ: pā-būs TT.

20.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. *Bi-ḥamdi'llāhi ve'l-minne* ki tevfīḳāt-ı Rabbānī
Yėtürdi menzil-i maḳṣūda İbrāhīm Sulṭānı

2. Ṭarīḳ-ı Kerbelā rāh-ı Necef bir rehber isterdi
Bu yolda gördi Ḫaḳ Ḫıżr olmaġa sulṭāna erzānī

3. Velāyet dürlerinüñ maʿdenidür evliyā burcı
Emīn-i Ḫaḳ görüp sulṭāna tapşurdı felek anı

4. Eyā sulṭān-ı ʿālī-himmet ü ser-dār-ı ʿādil-dil
Ki sensen gevher-i inṣāf u dürr-i maʿdelet kānı

5. Müşerref eyledi ẕāt-ı şerīfüñ ḫāk-i Baġdādı
ʿİmāret ḳıldı reʾy-i genc-baḫşuñ milk-i virānı

6. Ṣafā tapdı vüṣūl-i maḳdemüñden yeñle cān baġı
Esās aldı binā-yı himmetüñden ʿadl eyvānı

7. Ḳadem başduñ diyār-ı eşref-i Baġdāda bir bir sen
Mezārāt u buḳāʿü'l-ḫayr senden oldı nūrānī

8. Ziyāretler ki ḳılduñ āsitānlar kim ṭavāf ėtdüñ
Ḳabūl olsun ki tapduñ her birinden feyż-i pinhānī[7]

9. Maḳām-ı Ḳanber ü evlād-ı Faźl u baʿż-ı ehl-i beyt
Ṭavāf ėtdüñ cevān-merdāne ḳılduñ ʿarż iḥsānı

10. ʿAlīnüñ pençesin ḳılduñ ziyāret kim muḳarrerdür
Yeñi gördükde maḫdūmın el öpmek bende fermānı

---

20 || Bu kaside Safevîler'in Bağdat Valisi İbrahim Han Musullu'nun methindedir.
20 || T_1 41ª, P 216ᵇ, S_1 115ᵇ, KS_1 54, KS_2 23ª, KS_3 31ª, KS_4 12ª, KS_5 29ª.
20 || 2ᵇ sulṭāna: sulṭān KS_2 sulṭānı [TD].
20 || 5ª ḫāk-i: milk-i KS_2, [TD].
20 || 5ᵇ genc-baḫşuñ: genç baḫtuñ S_1 || milk-i: ḫāk-i [TD].
20 || 7ª bir bir sen: u yėr yėr S_1 yėr yėr KS_2 u bir bir P bir bir hep KS_1 yėr yėr hep KS_3 yėr yėr sen KS_4 sen bir bir KS_5 sen yir yir [TD].
20 || 8ª ziyaretler ki: ziyaret her ki S_1.
20 || 8ᵇ pinhānī: rabbānī P, KS_3 sübhānī KS_4 iḥsānī KS_5 rūḥānī [TD].
7 P'de bu kelimenin yazımı açık değildir. "pinhani" olmak için noktaları eksiktir ve fazladan bir "ra" harfi vardır. "ruhani" olmak için de "vav" ve "ha" harfleri eksiktir. Bu sebeple "dad" harfinin noktasını ortak kabul edip "rabbani" okuduk.
20 || 9ᵇ ʿarż iḥsānı: çoḫ zer-efşānī KS_5, [TD].
20 || 10ᵇ maḫdūmın: maḫdūmı S_1 || el: ėl T_1, S_1 || fermānı: - S_1 dāmānı KS_5, [TD].

11. Żiyā-yı[2] rifʿatüñden sāye buldı seyr vaḳtinde
Gehī Behlūl-i Dīvāne gehī Manṣūr-ı Ḥāḳānī

12. Hemīşe ḥaşmuñı Şāh-ı Velāyet daşa döndersün
Nėçük kim gördüñ ėtmiş muʿciz ilen daş aşlanı

13. Maḳām-ı mınṭaḳa ṭavfın ḳılup olduñ kemer-beste
Öpüp ʿavn u muʿīn dergāhın ėtdüñ tāze īmānı

14. Cevād u Kāẓımuñ ʿaṭṭār-ı Baġdād olduġın bildüñ
Yüz urduñ tapduñ ol ʿaṭṭārdan her derde dermānı

15. Naḳiyy[6] ü ʿAskeriyy ü Mehdiye enṣār gönderdüñ
Ki ālāyişlü kāfir leşkerinden ṣaḫlaya anı

16. Fırāt-ı pāk tek Bābil diyārına ḳadem başduñ
Bir evc-i Zühre oldı senden ol Hārūt zindānı

17. Miṣāl-i Meşhed-i şems[9] ü mezār-ı Cümcüme yėr yėr
Temāşāsıyla gördüñ muʿcizāt-ı Şāh-ı Merdānı

18. ʿUḳayl İbni Ebī Ṭālibden istimdād ėdüp himmet
Ṭarīḳ-ı Kerbelāya başladuñ aḳrān u aʿyānı

---

20 || 11[a] żiyā: zāl S_1 kemāl P.

2 P'de bu kelime silinmiş ve yerine farklı bir yazı ile "kemal" yazılmıştır.

20 || 12[b] nėçük: nėçün T_1, KS_4, KS_5 nice [TD].

20 || 13[a] mınṭāḳa: mınṭaḳa P.

20 || 15[a] naḳiyy: taḳiyy S_1, T_1, P, KS_1, KS_2, KS_4.

6 Bu kelimenin "Nakiyy" olması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü üstteki beyitle beraber bu iki beyitte on iki imamdan beş tanesinin ismi zikredilmektedir. 15. beyitte yer alan "Takiyy" 14. beyitte yer alan "Cevad"ın lakabıdır. Bu durumda şair, aynı imamı iki defa zikrederken "Nakiyy"e yer vermemiş olmaktadır. Ayrıca 14. beyitte bahsedilen Cevad ve Kazım'ın kabirleri Bağdad'da aynı türbe içinde bulunurken Naki ve Askeri'nin mezarları Samarra'da aynı türbenin içinde yer almaktadır. Mehdi, ise Askeri'nin oğludur ve Samarra'da doğmuştur. İbrahim Han Musullu'nun medhinde yazılan bu kasidenin bu beyitlerinde memduhun ziyaret ettiği ve imar ettiği şehirler oralarla özdeşleşen imamlar üzerinden anlatılmıştır. Ancak değerlendirmeye dâhil ettiğimiz yazmaların çok azında (KS_3, KS_5) bu görüşümüzü destekleyecek yazıma rastladık.

20 || 16[a] tek: - T_1.

20 || 16[b] bir evc-i zühre: burūc-ı zühre KS_2, KS_5 burūc-ı zühresinde [TD] || senden ol: ol [TD].

20 || 17[a] yėr yėr: bir bir P.

20 || 17[b] temāşāsıyla: temāşāyla T_1, S_1, KS_1, KS_4, KS_5.

9 TD'de "şems" kelimesi büyük harfle başlamıştır ki bu da onun özel bir isim olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca bazı tez çalışmalarında "şems" kelimesinin "Şems-i Tebrizi" olarak anlaşıldığı da görülmüştür. Bu beyitte şairin mevzu ettiği kişi İmam Rıza'dır. İmam Ali Rıza, bu şehirde vefat ettiği için "şehadet yeri" anlamında şehir, Meşhed olarak adlandırılmıştır. İmam Rıza'nın kabri de Meşhed'dedir.

20 || 18[a] himmet: merdüm T_1.

19. Çü deşt-i Kerbelāya leşker-i İslāmı cemʿ ėtdüñ
Yaḳīn oldı ki Şāh-ı Kerbelānuñ istenür ḳanı

20. Edā-yı ṭāʿat u ʿarż-ı niyāz ėtdüñ bi-ḥamdi'llāh
Ki maḳbūl oldı Beytu'llāha İbrāhīm ḳurbānı

21. Yėtürdüñ niyyet-i pāk ile bir bir cedd ü ābāya
Selām-ı ravża-yı pākīze-yi Şāh-ı Ḫorāsānı

22. Bugün ser-menzil-i maḳṣūda yėtdüñ rāh-ı vaḥdetde
Refīḳ oldı saña tevfīḳ tapduñ vaṣl-ı cānānı

23. Nė cānān cān-ı muṭlaḳ belki cāndan efḍal ü eşref
Ki dergāhında eyler cān niṯārın insī vü cānnī

24. Ḫudānuñ *innemā*[3] ḳavlinde ḫalḳ içre velīʿahdi
Resūlüñ *laḥmüke laḥmī*[4] ser-i ḫ̌ānında mihmānı

25. Gehī muḥtāca vėrmiş Ḳanberi ṭuġyān ėdüp luṭfı
Gehī aṣlandan almış mużṭarib ḥāletde Selmānı

26. Ṭufeyli gevher-i ẕāt-ı şerīfi ādem ü ʿālem
Fidā-yı cevher-i cism-i laṭīfi baḥri vü kānı

27. Emīrü'l-Mü'minīn Ḫayder ʿAlī İbni Ebī Ṭālib
Ki Cibrīl-i Emīndür ḫalvet-i vaḥdetde derbānı

28. Nėdür dünyā vü ʿuḳbā bī-rıżā-yı Murtażā bi'llāh
Nė ol bāḳī gerek ṣıdḳ ehline muṭlaḳ nė bu fānī

---

20 || 22a vaḥdetde: vaḥdetden S_1.
20 || 23a cānān cān-ı: cān cānān-ı T_1, S_1, KS_1, KS_3, KS_4.
20 || 23b niṣārın: niṣārī [TD].
3 Atıf: *Kur'an*: 5. Maide 55. Sizin veliniz ancak Allah'tır, peygamberidir, bir de Allah'ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekatı veren müminlerdir.
4 Etin etim, kanın kanımdır. Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envâri'l-Câmiʿatü li-Düreri Ahbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968, C. 39, s. 19.
20 || 25b ḥāletde: ḥālinde KS_1, KS_2, KS_3, [TD].
Bu beyitten sonra TD'de değerlendirdiğimiz nüshalarda olmayan bir beyit vardır:
. Gehī vėrmiş Resūl'e ʿarşda arslan ile mührin
Gehī ʿarż ėtmiş elde ḫātem-i ḥükm-i Süleymān'ı
20 || 26b fidā-yı cevher-i cism-i lāṭīfi: fidāy u cevher ü cism-i laṭīf S_1.
20 || 27b vaḥdetde: vaḥdete T_1, S_1.

29. Müdām ol kim bu dergāhuñ ḳamu sādāt u ḫüddāmın
Ser-ā-ser cemʿ-i ḫāṭır ḳılduñ ol cemʿ-i perīşānı

30. Men-i ġāfilden āgāh ol ki bir kemter ṣenā-ḫʷānem
Gerek sen tek ser-efrāzuñ menüm tek bir ṣenā-ḫʷānı

31. Fużūlī bu ḥarem içre şeb ü rūz u geh ü bī-geh
Duʿā-yı ḫayr ḳıl sulṭāna terk ėt resm-i nisyānı

32. Nė evrād u duʿā kim ḳıldı sulṭān āsitānlarda
Ḳabūl ėt kim budur dil-şād ėden yüz biñ müselmānı

---

20 || 29ª sādāt u: sādāt S_1, T_1, KS_4, KS_5 || ḫüddāmın: ḫüddāmı S_1.
20 || 31b resm-i nisyānı: resm-i bustānı KS_5 seyr-i bu-stānı [TD].
Bu beyitten sonra TD'de değerlendirdiğimiz nüshalarda olmayan bir beyit vardır:
. İlāhī tā binā-yı dehr bāḳīdür muḫalled ḳıl
Bu sulṭān-ı cevan-baḫtı bu serdār-ı cihan-bānı
20 || 32ª evrād u: evrād T_1, S_1, KS_1 || āsitānlarda: āşnālarda T_1.
20 || 32b ėt kim: olsun [TD].

21.

Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün

1. Yine deşt ser-sebzdür faṣl-ı ḫurrem
Cihān bī-tekellüf tekellüfde ʿālem

2. Nebātāt emvātına vėrmiş iḥyā
Hevā-yı Ḫıżır-ḥaşlet ü ʿĪsevī-dem

3. Mesīḥ-i şükūfe ẓuhūrına muṭlaḳ
Ṣabā ʿaṭse-yi Ādem ü şāḫ Meryem

4. Bisāṭ-ı besātīn ü basṭ-ı reyāḥīn
Biri fāricü'l-hem biri kāşifü'l-ġam

5. Gül evrāḳı eşcārda eyle mużmer
Ki maʿnā-yı nādir ʿibāretde mübhem

6. Gül-i surḫ-ı sūrī ʿarūs-ı muḳannaʿ
Dıraḫt-ı şükūfe nigār-ı muʿammem

7. ʿAnādil ḫaṭībine gül-bün menābir
Şükūfe sipāhına gülzār muḥayyem

8. Bugün zülf-i ehl-i melāḥatden özge
Degül hīç kim mużṭarib-ḥāl ü derhem

9. Bugün ebr ü bād-ı bahārīden özge
Degül kimse ser-geşte vü dīde pür-nem

10. Bahāruńdur āyā bu teʾşīr bilmen
Veyā devlet-i feyż-i ḫāḳān-ı aʿẓem

---

21 || Bu kaside Safevîler'in Bağdat Valisi İbrahim Han Musullu'nun methindedir.
21 || T_1 42^b, P 217^a, S_1 116^b, KS_1 56, KS_2 24^a, KS_3 32^b, KS_4 13^a, KS_5 30^a.
21 || 1^a ser-sebzdür: ser-sebzdür fażl S_1 ser-sebzedür KS_1 her sebzedür KS_5 her sebzeden [TD].
21 || 1^b cihān: cinān S_1.
21 || 2^b ḫıżır-ḥaşlet ü: ḫıżr-ḥaşlet T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4.
21 || 4^b fāricü'l: fāriḥu'l T_1.
21 || 5^a evrāḳı: evrāḳ-ı S_1 || eyle: oldı [TD].
21 || 5^b mübhem: mudġam P.
21 || 8^b kim: kes [TD] || mużṭarib-ḥāl u: mużṭarib-ḥāl S_1.
21 || 9^a bahārīden: baharından S_1.
21 || 10^b devlet-i feyż-i ḫāḳān-ı: pertev-i devlet-i ḫān-ı S_1.

11. Felek-mertebe ḳuṭb-ı ḫurşīd-seyrī
Ki nev-rūz-ı ʿadliyledür milk ḫurrem

12. Miṣāl-i aṣāletde ismiyle cārī
Ezel tā ebed ḥükm-i ṭuġrā vü ḫātem

13. Ḥisāb-ı saḫāvetde emriyle mecrā
Gedā adına ḥāṣıl-ı maʿden ü yem

14. Egerçi zamānında mümkindür ėtmek
Gedā genc-i dīnār u dirhem ferāhem

15. Bulınmaz bu maʿmūrede bir ḫarābe
Defîn olmaġa genc-i dīnār u dirhem

16. Naẓar feyż-i rūḥı[5] ṣıfātında ʿāciz
Ḫıred cevher-i cismi derkinde mülzem

17. Kemālāt kesbine ʿaḳl-ı mücerred
Nė cism-i muṣavver nė rūḥ-ı mücessem

18. Ruḫ-ı meh-veşi āyet-i naṣr-rāyet
Ḳad-i dil-keşi rāyet-i feṯḥ-perçem

19. ʿİnān-ber-ʿinān feṯḥ ü nuṣret refîḳı
Nė ṣarı ki ḳılsa ʿazīmet muṣammem

20. Semiyy-i Ḫalīl-aḫter-i burc-ı ḥikmet
Ki raḫşınadur ġāşiye-keş yüz Edhem

21. Ḳużātuñ żamīrine iẓhār-ı dāyim
Hem efʿāl-i mutḳan hem aʿmāl-i mübrem

---

21 || 11[a] ḫurşīd-seyrī: ḫurşīd-sīret [TD].
21 || 12[b] ṭuġrā vü: ṭuġrā T_1.
21 || 13[b] adına: bulsa ger P || maʿden ü: maʿden S_1.
21 || 16[a] rūḥı: rūḥ KS_5, [TD].
21 || 16[b] cevher-i cismi: cevherī cism T_1, P, KS_1.
5 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'de bulunan "rūḥ" farkının yerine "rūḥı" biçimini önermektedir. TD'nin herhangi bir nüsha farkı göstermeden kaydettiği kelime P, T_1 ve S_1'de "rūḥı" şeklindedir.
21 || 18[a] ruḫ-ı meh-veşi āyet-i naṣr-rāyet: ḳad-i dil-keşi rāyet-i nusret-āyet [TD].
21 || 18[b] ḳad-i dil-keşi rāyet-i feṯḥ-perçem: ruḫ-ı meh-veşi rāyet-i feṯḥe perçem [TD].
21 || 19[b] ṣarı: sarı P || muṣammem: mużammem T_1.
21 || 21[b] mutḳan hem: müsterhem [TD].

22. Ḳader tek vuḳūfına inşā hemīşe
Hem eşkāl-i muġlaḳ hem esrār-ı mübhem

23. Ḥükūmet-şiʿārā vilāyet-penāhā
Ki cāh u ḥükūmet sañadur müsellem

24. Eger māha mihr-i ruḫuñ ṣalsa pertev
Meh olmaz daḫı mihrden ẕerrece kem

25. Eger yėtse pervāneye ḥükmüñ ėy şemʿ
Olur[5] mihr-i ḥāżır şeb-i dāc-ı muẓlem

26. Şarāb-ı meẕāḳuñda keyfiyyet-i şehd
Mizāc-ı sinānuñda ḫāṣıyyet-i sem

27. Senüñ pāy-būsuñ temennāsı birle
Ḳadüm tek ḳad-i āsmān muttaṣıl ḫem

28. Zemīn pāy-būsuñla bir ḳadr bulmış
Kim ol ḳadre ḳādir degül āsmān hem

29. Şehā sensen ol gevher-i dürc-i ḥikmet
Ki sendendür elbette her derde bir em

30. Nė dil-rīş kim zaḫm tek açdı aġzın
Saña ʿarż-ı ḥāl ėtmege tapdı merhem

---

21 || 22ª inşā: ifşā T_1, P, KS_1, KS_2, KS_4.
21 || 23ᵇ cāh u: cāh-ı KS_5, [TD].
21 || 24ª ṣalsa: salsa S_1.
21 || 25ᵇ olur: ḳılur P – T_1 || ṣeb-i dāc-ı: ṣeb ü evc-i S_1 ṣeb-i ẕāc-ı KS_1 aña tāc-ı KS_5 aña zāc-i [TD].
5 P'de bu kelimeye müdahale edilmiş gibi görünmektedir. Muhtemelen dipnottaki şekle dönüştürülmüştür.
21 || 26ᵇ sinānuñda: sinānında T_1.
21 || 29ᵇ elbette: er tapsa S_1.

22.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Veh nėdür ol ṭāyir-i ferḫunde-bāl u tīz-per
Kim olur bir ṭurfa āyīn ile her dem cilveger

2. Aġzı açuḳ çıḫmaz āvāzı ayaġı yoḫ yürür
Cān iledür seyri ammā dėmek olmaz cānever

3. Bir demürden daşlu dīvār ile mustaḥkem ḥiṣār
Bir esāsı ḳayr ilen ḳāyim binā-yı muʿteber

4. Yeñi aydur heyʾeti ammā yeñi aylar gibi
Bedr olmaz nėce kim gök üzre ser-gerdān gezer

5. ʿĀdeti uçmaġda özge ḳuşlaruñ ʿaksi müdām
Uçabilmez muttaṣıl bāl u perī olmasa ter

6. Gāh Ẕekeryā gibi çekmiş cefālar bıçḳıdan
Geh büt-i Āzer gibi olmış giriftār-ı teber

7. Boynı baġlu bir ḳara ḳuldur hevāsı ḳaçmaġa
Bulduġın alup ḳaçar ṣaḫlamasañ şām u seḥer

8. Bir mubaṣṣırdur ki dāyim dīde-yi ḥayret açup
Āsmān taḥḳīḳ-ı aḥvāline ṣalmışdur naẓar

9. Ṣayılur pehlūlarınuñ üstüḫ ʿānı żaʿfdan
Beyle żaʿf ilen aġır yükler çeker eyler hüner

10. Yėrde gezmez vaḥş tek ammā yürür andan revān
Gökde uçmaz ṭayr tek ammā uçar andan beter

---

22 || Bu kaside Bağdat ve Halep Beylerbeyi Veysi Paşa'nın methindedir.
22 || T_1 43^b, P 217^b, S_1 117^b, KS_1 58, KS_2 25^a, KS_3 33^a, KS_4 14^a, KS_5 31^a, KS_6 18^b.
22 || 1^a ferḫunde-bāl ü: ferḫunde-bāl T_1, S_1, KS_1, KS_2, KS_5.
22 || 1^b ile: içre [TD].
22 || 2^b iledür: ilendür T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_6.
22 || 3^a daşlu: daşlar T_1.
22 || 4^a gibi: kimi [TD].
22 || 5^a uçmaġda özge: uçmaḳda özge T_1 uçmaḳda dāyim KS_2 uçmaḳdur ammā [TD].
22 || 6^a gāh: geh KS_4, [TD] || gibi: kimi [TD] || cefâlar: çoḫ cefâlar [TD].
22 || 6^b gibi: kimi [TD].
22 || 7^b ṣaḫlamasañ: ṣaḳlamasañ T_1, P.
22 || 8^b taḥḳīḳ-ı: taḥḳīḳi KS_3, [TD] || ṣalmışdur: salmışdur S_1.
22 || 9^b beyle: böyle T_1 || ilen: ile [TD].
22 || 10^b gökde: gökden T_1.

11. Ger bükilmişdür ḳadi ʿayb eylemeñ bir pīrdür
Nūḥ devrinden vėrür bir bir suʾāl ėtseñ ḫaber

12. Baş açup yaġmurlara ṣuya baturmış kisvetin
Yaş uşaġdur levḥi sāde hīç bilmez ḫayr u şer

13. Cānı yoḫ līkin rıżā-yı ḫalḳ ḥāṣıl ḳılmaġa
Geh aşaġa geh yuḳaru yügürüp cānlar çeker

14. Dīve beñzer gezdürür başda Süleymān taḫtını
Yoḫsa kāndur ṣaḫlanur gögsinde ḳıymetlü güher

15. Yoḫsa zevraḳdur anı ḳılmış müretteb seyr içün
Veys Bėg ḥażretleri ol şehriyār-ı nāmver

16. Ėy beḳā-yı ʿizz ü cāhuñ mūcib-i temkīn-i milk
Veʾy ṣenā-yı luṭf u ḳahruñ menşeʾ-i nefʿ ü żarer

17. Ḫāk-i pāyuñdan eger bir ẕerre tapsaydı ṣadef
Beslemezdi irtifāʿ-ı ḳadr içün muṭlaḳ güher

18. Eyle emniyyetdür eyyāmuñda kim münʿimlerüñ
ʿİşret aṣrāfından özge māline yoḫdur ḫaṭer

19. Tīşe-yi bennāya dėrdi erre-yi neccār-ı dūn
Ẓulmümüzden hem ḥacer āsūde oldı hem şecer

20. Eyle kim ʿadlüñ żarar resmin götürdi milkden
İḥtiyāṭ içün gerekmez kimseye dīvār u der

21. Düşmenüñ maġlūb olup dāyim ẓafer bilmez nėdür
Sen ḳaçan kim ʿafv ḳılsañ ol ṣanur anı ẓafer

22. Yol aparsaydı senüñ iḥsānuña bir ẕerrece
Āftābuñ minnetin çekmezdi nūr içün ḳamer

---

22 || 12[a] ṣuya: suya S_1.
22 || 13[b] yügürüp: yürüyüp KS_5 segridüb [TD].
22 || 16[a] temkīn: teskīn P.
22 || 17[b] beslemezdi: bilmezdi T_1 || güher: dürer [TD].
22 || 18[b] aṣrāfından: eṭrāfından S_1, KS_1, KS_6 ifrāṭından P isrāfından KS_5, [TD].
22 || 19[a] dūn: devr T_1.
22 || 20[a] żarar: ḫaẕer S_1, T_1, KS_6.
22 || 20[b] iḥtiyāṭ: iḥtiyāc S_1.
22 || 22[a] ẕerrece: ẕerre meh T_1.

23. Ẕevḳ içün şevḳuñ tapup ser-mest olan ʿāriflere
Ḥācet olmaz cām-ı mey içmek senüñ şevḳuñ yėter

24. Şām-ı bezmüñ eyle rūşendür ki her kim şemʿ tek
Tapsa anuñ ẕevḳını ḳılmaz temennā-yı seḥer

25. Vaṣf-ı ẕātuñ ḥadden efzūndur şehā maʿẕūr dut
Kim ḳılur ibrām ḫavfından Fużūlī muḫtaṣer

26. Var ümīdüm tā bu deryā üzre geştī-yi hilāl
Gāh geşt-i ḫāver eyler gāh seyr-i bāḫter

27. Bāḫterden ḫāvere olsun ṣalā-yı ṣavletüñ
Şöhretüñden olmasun ḫālī feżā-yı baḥr u ber

22 || 23a olan: olur S_1 || ʿāriflere: ġāfillere P ʿāḳillere T_1, KS_4.
22 || 26a üzre: üse T_1.
22 || 26b geşt-i ḫāver: seyr-i ḫāver KS_2, [TD] || seyr-i bāḫter: geşt-i bāḫter KS_2, [TD].

23.[1]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Bu ṣürāḥī meṣelā bir ṣanem-i raʿnādur
Ki dem-ā-dem ṭarab-engīz ü neşāṭ-efzādur

2. Serv tek ḳāmet-i dil-cūy ile ʿuşşāḳ-firīb
Şemʿ tek pertev-i ruḥsār ile bezm-ārādur

3. Gül-bün-i bāġ-ı ṭarab ġonce-yi gülzār-ı feraḥ
Gül kim andan açılur cām-ı mey-i ṣahbādur

4. Reng-i zerd ü mey-i surḫın gören eyler ḥayret
Ki ḫazān içre ʿaceb bu nė gül-i ḥamrādur

5. Gāh hem-silsile-yi ʿāşıḳ-ı ḫūnīn cigeri[5]
Boynı zencīr-i cünūn ḳaydı çeken şeydādur

6. Gāh yüz ʿāşıḳ-ı şeydāyı ḳılup mest ü ḫarāb
Eylemez hīç teraḥḥum işi istiġnādur

7. Bezm içün her ṭarafın ṭurfe igitler dutmış
Ṣanasan ḫilʿat-ı zer-beft ile bir mīrzādur

8. Bāṭın-ı ṣāf-ıla bir ṣūfīye beñzer ki müdām
Secdesinde eṣer-i ṣıdḳ u ṣafā peydādur

9. Kehrübāyī don ilen bir büt-i ser-keşdür kim
Cilve-yi nāz ile şeh meclisine zībādur

---

1 Bu kasidenin İbrahim Han Musullu için yazılmış olma ihtimali vardır. Hem kasidede "Han" ünvanın kullanılması hem de şaraptan bahsedilmesi bizde bu kanaatin oluşmasına sebep olmuştur. Musammatlar bölümünde yer alan ikinci Terci-Bend sakinamedir ve İbrahim Han Musullu için yazılmıştır.

23 || T_1 69^b, P 218^a, S_1 118^b, KS_1 60, KS_2 26^a, KS_3 34^a, KS_4 34^b, KS_5 32^a.

23 || 4^a zerd ü mey-i: zerdüm ile KS_2, KS_5, [TD] || surḫın: surḫuñ T_1 || gören: görüp KS_3, [TD] || ḥayret: ḥasret P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5.

23 || 5^a cigeri: dil olup P.

5 P'de burada bir silinti vardır. Dipnota aldığımız şeklin düzeltilmiş hâli mi yoksa orjinali mi olduğu tam belli değildir.

23 || 6^a şeydāyı: şeydānı [TD].

23 || 7^a ṭarafın: ṭarafı S_1 || ṭurfe: - S_1.

23 || 9^a ilen: ile T_1.

23 || 9^b şeh: şeb S_1.

10. Ol şehinşāh ki feyżinden umar kām müdām
Bezm-i vaḥdetde eger Ḫıżr u eger ʿĪsādur

11. Çāker-i çākeri Faġfūr ile Ḫāḳān oluban
Bende-yi bendesi İskender ile Dārādur

12. Cem ü Cemşīd degül bezmde hem-tāsı anuñ
Server-i bī-bedel ü ḫüsrev-i bī-hem-tādur

13. Ḫān-ı ʿādil hem anuñ pertev-i iḳbālinden
Bir eşer tapdı ki ṣāḥib-naẓar u bīnādur

14. Neş'e-yi ẕevḳ bulan cām-ı rıżāsından anuñ
Bezm-i ʿışḳında ḳamu ʿömr ḳadeḥ-peymādur

15. Ėy Fużūlī dün ü gün eyle duʿā ṣıdḳ ile kim
Ola bu devlet ü iḳbāl ile tā dünyādur

23 || 10b ḫıżr u: ḫıżr S_1 || eger: ger T_1, P, KS_2, KS_4, KS_5.
23 || 11a çāker-i: çākeri S_1, T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
23 || 11b bende-yi: bendesi T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
23 || 12b server-i: serveri T_1, S_1 || ḫüsrev-i: ḫüsrevi S_1.
23 || 14a anuñ: kām S_1, T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
23 || 15b devlet ü: devlet-i S_1.

24.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Meger ḳılur raḳam-ı vaṣf-ı ḫaṭṭ-ı yār ḳalem
Ki ḫaṭṭ-ı yār gibi oldı müşg-bār ḳalem

2. Meger diler ṣıfat-ı laʿl-i yār ėde taḥrīr
Ki laʿl-i yār gibidür güher-niṣār ḳalem

3. Eger cefā çeke ṣūret-nigārdan[6] yüz il
Dėmeñ çeke ṣıfat-ı ṣūret-i nigār ḳalem

4. Yazanda mīm ü elif ol ḳad ü dehāna şebīh
Kemāl-i siḥrine[8] çoḫ ḳıldı iftiḫār ḳalem

5.[9] Velī ḫırām u tekellüm vėrür de ʿāciz olup
Ḫaṭına çekdi ḫaṭ u oldı şerm-sār ḳalem

6. Nė yėrde kim yügürür nāfe nāfe müşg töker
Dutup-durur reviş-i āhu-yı Tatār ḳalem

7. Ḫuceste Ḫıżrdur āb-ı ḥayāt içmek içün
Zamān zamān ẓulumāta ḳılur güẕār ḳalem

8. Nė içdi miḥbereden bilmezem ki vālih olup
Özine eyledi ser-geştelik şiʿār ḳalem

---

24 || Kaside-yi Kalemiye/Kalem Kasidesi. Bu kaside Reîsü'l-Küttâb Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nin methindedir.

24 || T_1 63^a, P 218^b, S_1 119^a, TT 10^b, KS_1 61, KS_2 26^b, KS_3 34^b, KS_4 28^b, KS_5 32^b, KS_6 31^b.

24 || 1^b gibi: kimi [TD].

24 || 2^b gibidür: kimidür [TD].

24 || 3^a il: yıl P.

6 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde, metinde kullanılan "suret nigardan" şekli yerine ressam, nakkaş anlamındaki "suret-nigardan" farkını önermektedir. Biz de Cem Dilçin'in görüşü doğrultusunda hareket ettik.

24 || 4^b kemāl-i: kemāl ü [TD].

8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "kemâl-i sihrine" farkının doğru olduğunu ifade etmiştir.

9 Bu beyit TT'de yoktur.

24 || 5^b ḫaṭ u: ḫaṭ S_1.

24 || 8^a miḥbereden: micmereden S_1, KS_6 baḥr-i keremden TT mihberede [TD] || bilmezem ki: ki böyle TT.

9. Ḳara başın götürüp dāyim elden ele[2] gezer
Dutarlar ise daḫı eylemez ḳarār ḳalem

10.[3] Bir öz başına ulalmış[4] ḳarārı yoḫ delüdür
Çıḫınca dutmasalar ʿālemi yaḫar ḳalem

11. Siyāh-baḫtlıġı yazmış alnına taḳdīr
N'ola geçürse ḳara günde rūzgār ḳalem

12. Diliyle muttaṣıl öz başına belā getürür
Ki ḫalḳa gizlü sözi eyler āşkār ḳalem

13. Ticāret ehline beñzer müsāferet yolına
Ḫuṭūṭ saṭrlarından çeker ḳaṭār ḳalem

14. Ḳara-durur yüzi ol vechden kim eyler fāş
Öziyle yāri arasında her nė var ḳalem

15. Şikeste nāmeleri yaʿni ehl-i ḥüsne ṣatar
Metāʿ-ı memleket-i Hind ü Zengibār ḳalem

16. Öper ṣaḥīfe yüzin veh görüñ bu ṭāliʿi kim
Bulur viṣāl-i nigār-ı semen-ʿiẕār ḳalem

17.[10] Midād-ı ṭurrasına yüz sürer zihī devlet
Dutar hemīşe ser-i zülf-i tāb-dār ḳalem

18. Anuñ-çün elden ele gezdürür ekābir kim
Tapupdur Āṣaf-ı devrāndan iʿtibār ḳalem

19. Gül-i ḥadīḳa-yı iḳbāl Muṣṭafā Çelebi
Kim oldı devlet-i ḳurbiyle kām-kār ḳalem

---

24 || 9[a] elden ele: ėlden ėle S_1, KS_1, KS_3, [TD] ėlden ele P.

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "ilden ile" farkının yanlış olduğunu, beyitte söz konusu olanın "elden ele gezmek" deyimi olduğu için "elden ele"nin tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

3 Bu beyit TT'de yoktur.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'de yer alan "öğ almış" şekli ile beyte açık seçik bir anlam verilemediğini belirtmiş, sözlüklerde de "öğ almak" gibi bir söz veya deyime rastlamadığını ifade etmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunan "ulalmış" farkının daha doğru olduğunu vurgulamıştır.

24 || 10[a] ulalmış: öğ almış [TD].

24 || 12[a] muttaṣıl öz başına: öz başına muttaṣıl TT, KS_2, [TD].

24 || 14[a] ḳara-durur: ḳaradur T_1.

24 || 15[a] nāmeleri: nāmelere S_1, TT || ḥüsne: ḥased S_1 ḫile TT || ṣatar: satar S_1.

24 || 16[a] yüzin veh: yüzin-ver TT.

24 || 16[b] bulur: tapar T_1, TT, KS_4.

10 Bu beyit T_1'de yoktur.

20.[1] Semiyy-i Aḥmed-i Mürsel ki ḳıldı aña ṭufeyl
Demī ki levḥ ile yaratdı Kirdigār ḳalem

21. Nesīm-i ḫulḳınuñ evṣāfın ėtmege taḥrīr
Çemen eline vėrür sebze her bahār ḳalem

22. Eyā bülend-cenābī ki midḥatüñde olur
Hemīşe muʿterif-i ʿacz u inkisār ḳalem

23. Riyāz-ı ḳadrde faẓluñ nihāl-i reʿfetdür
Nihāl-i faẓluña bir ṭurfa şāḫ-sār ḳalem

24. Nihāl-i devlete ḳadrüñ riyāż-ı ḥikmetdür[4]
Riyāż-ı ḳadrüñe bir ṭurfa cüybār ḳalem

25. Eline almaz imiş Muṣṭafā ḳalem dėrler
Bu ẕillet ile besī olmış idi ḫ ʿār ḳalem

26. Saña yėtürdi özin nisbet ile tapmaḳ içün
Zamānede senüñ aduñla iʿtibār ḳalem

27. Kelīm-i Ṭūr-ı vefāsan ki ehl-i ḫayr u şere
Elüñde gāh ʿaṣā oldı gāh mār ḳalem

28. Bıraḫdı cānını dārü'ş-şifā-yı dergehüñe
Hücūm-ı ḥādiṣeden ḫaste vü nizār ḳalem

29. Elüñden içdügi şehd-i şifā-yı ḥikmetden
Mizāc-ı nāzügine oldı sāzgār ḳalem

30. Besī ʿazīzlerüñ ḫidmetine baġladı bėl
Ḳamunı terk seni ḳıldı iḫtiyār ḳalem

31. Ṣebāt-ı ʿahdüñi eyyāmdan ḳılup maʿlūm
Senüñle eyledi ʿahdini üstüvār ḳalem

32. Arayup ehl-i hüner varını yėtince saña
Cihān içinde besī çekdi intiẓār ḳalem

---

1 Bu beyit TT'de yoktur.

24 || 21[b] sebze her: sebzeden [TD].

24 || 24[a] devlete: devlet TT.

4 Bu beyit P'de yoktur.

24 || 26[a] tapmaḳ: tapmaġ S_1, P.

24 || 29[a] elüñden: elüñde TT, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5 || şehd-i: şehd ü P || ḥikmetden: ḥikmetde TT, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5.

24 || 29[b] oldı: tapdı S_1, TT, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, KS_6.

24 || 30[b] ḳamunı: ḳamuyı T_1 || terk: terk ü KS_1, KS_2, KS_5, [TD].

33. Vėrüp niẓām-ı cihān Āṣaf u Niẓāmü'l-Mülk
Gėdüp cihānda sańa ḳaldı yādgār ḳalem

34. Senüñ muṭīʿüñ eger olmasaydı olmaz idi
Sevād-ı aʿẓam-ı ḫaṭṭ içre şehriyār ḳalem

35. Alınmış aḳçañ ilen bir ḳuluñ-durur maḳbūl
Başın eger keseler eylemez firār ḳalem

36. Sözüñ yürütmege başdan ayaġ ėdüp yügürür
Kemāl-i şefḳatüñedür ümīdvār ḳalem

37.[4] Sipihr-menziletā ol Fużūlī-yi zārem
Ki ḥāl-i zārumı yazınca oldı zār ḳalem

38. Ṣenā-yı ẕātuña çoḫdur sözüm velī nė dėyem
Ki süstlik ḳıluban vėrdi iḫtiṣār ḳalem

39.[5] Dėdi ṣaḫın sözi çoḫ ėtme ṣaḫla şarṭ-ı edeb
Ki çoḫ sözinden olupdur siyāh-kār ḳalem

40. Ümīd var ki naẓm-ı niẓām-ı ʿālem içün
Felekde tā ola levḥ ile pāy-dār ḳalem

41. Sen olasan ḳaleme iʿtibār içün ḥāmī
Sańa ḥükūmet içün ola dest-yār ḳalem

---

24 || 33ª āṣaf u: āṣaf T_1, TT.
24 || 35ª aḳçañ: aḥça KS_5, [TD] || ilen: ile T_1, [TD] || ḳuluñ-durur: ḳuluñdur T_1.
24 || 36ª ayaġ: ayaḳ S_1, P || yügürür: her dem T_1.
24 || 36ᵇ şefḳatüñedür: şefḳatüñdedür TT.
4 Bu beyit TT'de yoktur.
5 Bu beyit TT'de yoktur.
24 || 39ª ṣaḫın: ṣaḳın T_1, P || ṣaḫla: ṣaḳla T_1, P.
24 || 41ª ḳaleme: ḳalem T_1 || ḥāmī: cāmī S_1.

25.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Bāġ levḥini ḫazān bergi zer-efşān eyler
   Āb ol levḥde meşḳ-ı ḫaṭ-ı reyḥān eyler

2. Ėy göñül geldi bahār eyle çemen seyrānın
   Gör ki ḥālā nė ʿamel ʿāmil-i devrān eyler

3. Yine pīr-i felek eṭfāl-i reyāḥīni yıġup
   Feyż-i taʿlīm ile būstānı debistān eyler

4. Şu ayaġını kesüp bī-hūde gezmeklerden
   Sebzeye hem-sebaḳ-ı ders-i gülistān eyler

5. Ġonceʾi metn-i meṭāliʿde ėdüp ʿuḳde-güşāy
   Lāleʾi şerḥ-i ṭevāliʿde sebaḳ-ḥᵛān eyler

6. Sünbüli ʿilm-i İlāhīde ḳılup mūy-şikāf
   Sūseni baḥṣ-i riyāżīde suḫan-dān eyler

7. Ders-i manṭıḳ oḫır iken dil ilen murġ-ı seḥer
   Dutılup oḫıduġı gülleri ḫandān eyler

8. Bülbüli her nėce kim ḥāfıẓ-ı ḫoş-lehce-yi āb
   Ögredüp ḥüsn-i edā ḳāriʿ-i Ḳurʾān eyler

9. Gör nezāket ki gelüp ṣubḥ ṣaḥaf-ḥᵛānı aña
   ʿAyb-ı taḳrīr ḳılup ṭaʿne-yi elḥān eyler

---

25 || Bu kaside Anadolu Kazaskeri Kadir Çelebi'nin methindedir.
25 || T_1 61ª, P 219ª, S_1 120ª, KS_1 64, KS_2 28ª, KS_3 36ª, KS_4 27ª, KS_5 33ᵇ.
25 || 2ª seyrānın: seyrānı [TD].
25 || 3ª yıġup: yıḳup S_1, T_1.
25 || 3ᵇ taʿlīm ile: taʿlīmine S_1.
25 || 4ª şu: su S_1.
25 || 4ᵇ sebzeye: sebzeyi [TD].
25 || 5ª gonceʾi: gonceni S_1.
25 || 5ᵇ lāleʾi: lāleni S_1.
25 || 9ª gelüp: gülüp P, T_1, KS_4 gelür KS_5.
25 || 9ᵇ taḳrīr: taḥrīr T_1, P || ḳılup: ḳılur T_1, S_1 || ṭaʿne: ṭuġrā T_1.

10. Faṣl-ı[2] keyfiyyet-i ḳānūn-ı ṭıb ėtmiş ḥāṣıl
Baḥṣ-i teşḫīṣ-i maraż daʿvā-yı dermān eyler

11. Şerbet-i bāde ilen çoḫ ṣınadum ḫastelere
Eyler anı ki nė Buḳrāṭ u nė Loḳmān eyler

12.[4] Bilmezem siḥr mi muʿciz mi nesīmüñ işi kim
Ḥarekātı ḫıred-i ḫīreyi[5] ḥayrān eyler

13.[6] Her mizāca ki diler eyle ḳılur medḫal kim
Anı idrāk nė ervāḥ nė ebdān eyler

14. Ḥabbeẕā dehr ki peyveste seḥāb-ı feyżin
Bāʿiṣ-i terbiyet-i bāġ u beyābān eyler

15. Ġoncenüñ görse açar rişte-yi ṭabʿında girih
Bülbülüñ bilse işin müşkilin āsān eyler

16. İntiẓār ile daşı laʿl ḳılup reng vėrür
Rūzgār ile ṣuyı lü'lü'-i ġalṭān eyler

17. Ḳaṭre'i müddet ilen muttaṣıl-ı baḥr ḳılur
Ẕerre'i vāṣıl-ı ḫurşīd-i diraḫşān eyler

18. Līk ġāyetde taʿaccüb ḳıluram kim nė içün
Men-i maḥrūmı hemīn ḫaste-yi ḥırmān eyler

---

25 || 10[a] faṣl: faẓl S_1.

2 Bu kelime tamlamalı ve tamlamasız okunabilir. Tamlamasız okunduğunda "fasl" özne olmaktadır. Bu sebeple tercih olunabilir. Ancak emin olunamadığı için "TD"nin tercihi doğrultusunda hareket edilmiştir.

25 || 11[a] ilen: ile T_1, KS_4, [TD] || ḫastelere: ḫasteleri T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.

4 13. beyit S_1'de yoktur. S_1'de 13. beytin 2. mısrası göz kayması sonucu 12. beytin 2. mısrası olarak kaydedilmiştir.

5 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde metinde "ḫıred-i ḫīreyi" şeklinde yer alan kelime grubunun semantik açıdan "ḫıredi ḫīre vü" olması gerektiğini belirtmiştir.

6 Bu beyit S_1'de yoktur.

25 || 14[a] feyżin: feyżi P.

25 || 15[a] ġoncenüñ: ġonce tek S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3.

25 || 15[b] işin: işi S_1, P, KS_1, KS_3, KS_4.

25 || 16[a] ḳılup: ḳılur S_1.

25 || 16[b] ṣuyı: suyı S_1.

25 || 17[a] ḳaṭre'i: ḳaṭreni S_1.

25 || 17[b] ẕerre'i: ẕerreni S_1.

19. Ġayra iḥsānı çoḫ u luṭfı yüküş lïk maña
Sitemi vāfir ü bī-dādı fırāvān eyler

20. Kāş baġrumı ḳażā ṣu ėde gözyaşı içün
Çeşme tek durmayuban çün meni giryān eyler

21. Kāş cismümi felek daş ėde bī-dāde dözem
Maʿden-i laʿl gibi çün cigerüm ḳan eyler

22. Yėr yüzinden götürilmekde gümānum daḫı yoḫ
Beyle kim ten çürüyüp gözyaşı ṭuġyān eyler

23. Bī-ḫaberler bilemez eşk-i revānum eṣerin
Gerçi tenbīhine dil nāle vü efġān eyler

24. Ehl-i ṭuġyāna eṣer eyleyemez girye-yi Nūḥ
Gerçi her dem oları vāḳıf-ı ṭūfān eyler

25. Ėy felek bu nė revādur ki sipāh-ı sitemüñ
Dil-i maʿmūrumı yaġma ile vīrān eyler

26. Bir dėmezsen mi ki nā-geh sitemümden bu faḳīr
Ḳāḍı-yı ʿaskere şerḥ-i ġam-ı pinhān eyler

27. Ol ḳażā-ḥükm ki çarḫ ėtse ḫilāf-ı reh-i şerʿ
Ḳılduġından añı zecr ile peşīmān eyler

28. Ol ḳader-nāme ki mūr-ı ḫaṭınuñ mażmūnı
Nėye kim ẓāhir olur ḥükm-i Süleymān eyler

29. ʿArş-temkīn ü felek-mertebe Ḳādir Çelebi
Ki felek tābiʿidür her nėye fermān eyler

30. Çarḫ bir tīġ çeküpdür yeñi aydan ki müdām
Kimi gördiyse muḫālif aña ḳurbān eyler

---

25 || 19[a] çoḫ u: çoḳ S_1 || yüküş: öküş KS_4, [TD].
25 || 20[a] ṣu: su S_1.
25 || 20[b] meni: ben-i S_1.
25 || 21[a] cismümi: cismüni P.
25 || 21[b] gibi: kimi [TD].
25 || 22[b] beyle: böyle T_1 || ten: ben S_1.
25 || 23[a] eṣerin: ne içün [TD]
25 || 27[b] añı: aña [TD].
25 || 29[a] ʿarş-temkīn ü: ʿarş-temkīn S_1, KS_5, [TD].
25 || 29[b] felek: ḳader T_1, S_1, KS_4.
25 || 30[b] ḳurbān: fermān S_1.

31. Biñ yıluñ berhemenin mevʿiẓe-yi maʿrifeti
Ḳābil-i dīn ḳılur u ḳāyil-i īmān eyler

32. ʿArż-ı īmān büte ger ḳılsa dem-i cān-baḫşı
Cān vėrüp muʿciz ilen anı müselmān eyler

33. Lafẓ-ı cān-perver ilen reşḥa-yı kilk-i hünerin
Nė dem-i ʿĪsā vü nė çeşme-yi ḥayvān eyler

34. Ėy veraʿ-pīşe ki dāyim ḳadem-i ṣābitüñi
Resm-i İslāma ḳażā ḳāyim-i erkān eyler

35. Rāyiż-i tünd-rev-i ṭabʿ-ı laṭīfüñ dün ü gün
Tevsen-i fikret ilen çarḫda cevlān eyler

36. Meyl ėder ḫıdmetüñe devlet-i tevfīḳ tapup
Kim ki Ḥaḳdan ṭaleb-i rütbe-yi ʿirfān eyler

37.[5] Sen maḳām ėtmedügüñ maʿbede ʿābidlerden
Kim ki meʿvā-yı melāyik dėse bühtān eyler

38. Ṣalmasa sübḥa özin dāʾire-yi meclisüñe
Rişte-yi ʿaḳdin üzüp çarḫ perīşān eyler

39. Saña ger durmasa bir laḥẓa muḳābil miḥrāb
Başını daşa urup çāk-i girībān eyler

40. Senden ayrılsa muṣallāyı ayaḳlara ṣalup
Żaʿf-ı ṭāliʿ ḳara ṭopraġ ile yeksān eyler

41. Her siyeh-dil ki ḳomaz baş ḫaṭuña ḫāme-ṣıfat
Ḳara cāhildür eger daʿvā-yı irfān eyler

---

25 || 31b ḳābil: ḳāyil S_1, KS_2, KS_3 || ḳılur u: ḳılur S_1, P, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5 || ḳāyil: ḳābil T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5 māʾil [TD].
25 || 33a lafẓ: naḳd P || hünerin: hüneri T_1 ḳalemi P.
25 || 33b ʿīsā vü: ʿīsā S_1.
25 || 35b çarḫda: ʿarşda T_1, S_1, KS_4.
25 || 36a tapup: bulup T_1.
5 Bu beyit T_1'de yoktur.
25 || 37a maʿbede: maʿbed S_1, P.
25 || 37b bühtān: ʿişyān S_1.
25 || 38a ṣalmasa: ṣalma S_1.
25 || 39b başını daşa urup: daşlara başın urup [TD].

42. Gerçi sulṭānadur İslām ḳıyāmı mensūb
Saña mensūbdur ol saʿy ki sulṭān eyler

43. Serverā bende Fużūlīni kemān-ḳad gerdūn
Muttaṣıl derd ü belā oḫına ḳalḫan eyler

44. Ėşidüp ṭaʿne-yi dem-serdleri her dem kim
Şemʿ tek şerḥ-i ġam-ı kulbe-yi aḥzān eyler

45. Eyle kim fehm ėdübem ḥāl-i dilin sensen ü bes
Sen eger ḳılmaz iseñ aña kim iḥsān eyler

25 || 43a Fużūlīni: Fużūlīyi KS_3 Fużūlī'i KS_1 || kemān-ḳad: kemān-ı KS_2, KS_4, [TD].
25 || 43b oḫına: oḳına P, T_1 || ḳalḫan: ḳurbān ḳalḫan P ḳalfān T_1.
25 || 44a ėşidüp: ėşidür S_1.
25 || 45a fehm ėdübem ḥāl-i dilin: fehm ėdüben ḥāl-i dilin KS_1 fehm ėdübem ḥāl-i dilüm KS_2 fehm ėdüben ḥāl-i dili KS_3 ḥāl-i dilin fehm ėdüben KS_5 cān ü dilin fehm ḳılan [TD].
25 || 45b ḳılmaz: bilmez T_1 || aña kim: kim aña [TD].

26.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Nė müşkil olsa ḳılur çarḫ rūzgār ile ḥal
Mürūr ile açılur tāb-ı tār-ı ṭūl-ı emel

2.[3] Göñül murādını tedrīc ile bulur ṭālib
Taḥammül olsa yėter dāmen-i meṭālibe el

3.[5] Niẓām-ı ʿālem içün eksük olmaz ehl-i ṣalāḥ
Ḳomaz umūrını ʿālem muʿaṭṭal u muḫtel

4. Firāset ehli kim olmaz ṣalāḥ-ı millet içün
Bu naẓm silsilesi eylemez ḳabūl-i ḥalel

5. Cihānı çarḫ müdebbirden eylemez ḫāli
Degül meṣāliḥ-i müstaʿmel-i cihān mühmel

6.[9] Nişān-ı revnaḳ-ı Baġdāddur bu kim ḳılmış
Ẓuhūr-ı luṭf-ı mücedded Ḫudā-yı ʿazze ve cel

7. Nė luṭfdur yine kim ḫıṭṭa-yı ʿIrāḳ-ı ʿArab
Kemāl-i merḥamet-i Kirdigāra oldı maḥal

8. Muṣavver eyledi naḳş-ı saʿādet-i ebedī
Bisāṭ-ı buḳʿa-yı Baġdāda naḳş-bend-i ezel

9. Münevver eyledi ʿadliyle evliyā burcın
Hümā-yı evc-i hüner ḳuṭb-ı aʿdel ü ekmel

10. Muʿīn-i şerʿ-i şerīf-i Nebī Meḥemmed Bėg
Ki ẕikridür sebeb-i ẕikr-i Aḥmed-i Mürsel

---

26 || Bu kaside Safevîler'in Bağdat Valisi Mehmed Han Tekelü'nün methindedir.
26 || T_1 44^b, P 220^a, S_1 121^b, KS_1 66, KS_2 29^b, KS_3 37^b, KS_4 14^b, KS_5 35^a, KS_6 30^a.
3 S_1'de 3. beytin ikinci mısrası bu beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir.
26 || 2^a ṭālib: ḥāṣıl T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.
5 Bu beyit S_1'de yoktur.
26 || 3^b muḫtel: mümeşşel T_1.
26 || 4^b silsilesi: silsilesini T_1.
26 || 5^b müstaʿmel: müstaʿcel KS_4, [TD].
9 TD'de 6 ve 7. beyit yer değiştirmiştir.
26 || 7^a ʿırāḳ-ı: ʿırāḳ u S_1, P, KS_2.
26 || 7^b merḥamet: maʿrifet P, [TD] raḥmet KS_4.
26 || 10^a muʿīn: mübīn T_1.

11. Zihī bülend-maḳāmī ki pāye-yi ḳadri
ʿUlüvv-i ṭārem-i aʿlāyı gösterür esfel

12. Semend-i ḳadri eger ṣalsa mıḫ-ı rīze-yi naʿl
Olur cevāhir-i iḳlīl-i Müşterī vü Zuḥal

13. Nė milke kim eşer-i iltifātı ṣalsa şeref
Olur ḫazānı bahāra ġamı neşāṭa bedel

14. Vücūd-ı bī-bedeli āftābdur ammā
Bir āftāb ki dāyim medārı ola Ḥamel

15.[5] Bülend-ḳadr şehā sensen ol saʿādetmend
Ki şān-ı ḳadrüñedür āyet-i vefā münzel

16. Tefaḫḫuş eyleseler ḥüsn-i ʿāḳıbet ehlin
Cemīʿ-i ḫāṭıra sensen ḫuṭūr ėden evvel

17. Müyesser olsa ṭarīḳ-ı iṭāʿatüñ ḫalḳa
Memālik içre olur refʿ-i iḥtilāl-i milel

18. İḥāṭa ḳılsa cemīʿ-i umūra tedbīrüñ
Ḥudūd-ı milkde merfūʿ olur rüsūm-ı cedel

19. Muvāfıḳa şeref-i ṭalʿatuñ mümidd-i ḥayāt
Muḫālife eşer-i maḳdemüñ ḥużūr-ı ecel

20. Degül zamānede maḫfī debīr-i reʾyüñden
Ḥisāb-ı defter-i dāniş mufaṣṣal u mücmel

21. Ḥakīm-i maʿrifetüñ milke mültefit olalı
Bozıldı maʿreke-yi fitne vü bisāṭ-ı ḥiyel

---

26 || 11b aʿlāyı: aʿlānı S_1.
26 || 12a mıḫ: mih [TD] || rīze: zerrīn [TD].
26 || 12b iḳlīl-i: iḳlīl ü S_1.
26 || 13a iltifātı ṣalsa: iltifāt u ṣala T_1.
26 || 14a bī-bedeli: bī-bedel T_1, S_1, KS_1.
5 Bu beyit T_1'de yoktur.
26 || 16a ʿāḳıbet: ʿāfiyet T_1.
26 || 17b iḥtilāl: iḫtilāf T_1.
26 || 19b ḥużūr: ḥuṣūl [TD].
26 || 20b defter-i: defter ü S_1.
26 || 21a milke: ṣulḥa [TD].
26 || 21b bozıldı: pozıldı S_1 || fitne vü: fitne-yi S_1.

22. Ṣaraldı şehd-i kelāmuñdan ehl-i mekr yüzi
Mezīd-i ʿillet-i ṣafrā olur şifā-yı ʿasel

23. Gėderdi ḥiddet-i ḳahruñ fesād ṭuġyānın
Ḳılur mażarrat-ı balġam izālesin ḥanẓel

24. Şehā Fużūlī-yi bī-dil duʿā-yı devletüñi
Bilüpdür aḥsen-i aʿmāl-i ḫayr u ḥüsn-i ʿamel

25. Hemīşe cāh u celāletde[5] müstedām ol kim
Medār-ı emn ü emānsan niẓām-ı dīn ü düvel

---

26 || 22ª ṣaraldı: ṣarardı KS_3, KS_6, [TD] || mekr: dil KS_1, KS_3, KS_4 derd KS_2, [TD].
26 || 23ª ḥiddet: telḥi [TD].
26 || 24ᵇ aʿmāl: aḳvāl [TD] || ḫayr u: ḫayr-i KS_5, KS_6, [TD].
26 || 25ª cāh u celāletde: cā vü celāl ile S_1, P.
5 P'de yukarıdaki noktalar silinmiş alta eklenmiştir. "celalet" "celal ile" olmuştur.

27.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Nė luṭfdur yine kim buldı sebzeden gülzār
   Nė feyżdür yine kim ṣaldı bāġa bād-ı bahār

2. Müzeyyen oldı ḫaṭ-ı sebze ile rūy-ı zemīn
   Leṭāfet-i ḫaṭ-ı sebz ile eyle kim ruḫ-ı yār

3. Ḥicāb-ı ġaybda her feyż-i Ḥaḳ ki maḫfi idi
   Cihāna eyledi luṭf-ı nesīm gül iẓhār

4. Ṣafā-yı ʿālem içün şāḥid-i ʿināyet-i Ḥaḳ
   Riyāż-ı dehrde ʿarż eyledi gül-i ruḫsār

5. Ṣaḥīfe-yi çemene yazdı ḫāme-yi sebze
   Ḫaṭ-ı delāʾil-i iṣbāt-ı Īzid-i Cebbār

6. Meẓāhir-i eṣer-i raḥmet ėtdi her ṭarafı
   Kemāl-i ḳudret-i Ḥaḳ *feʾnẓurū ulu'l-ebṣār*

7. Görinse ḫalḳ rıżāsı zamāneden nė ʿaceb
   Zamāne ṣūret-i iḳbāle oldı āyine-dār

8. Sipihr-i minneti altında olsa dehr nʾola
   Götürdi āyine-yi dehrden sipihr ġubār

9. Çirāġ-ı berḳ ḳılup şemʿ-i lāleʾi rūşen
   Ṣadā-yı raʿd ḳılup çeşm-i nergisi bīdār

10. Tutışdı ḫayret ile sīne-yi ẕevi'l-efhām
    Açıldı ʿibret ile dīde-yi ulu'l-ebṣār

11. Dimāġı ėtdi muʿaṭṭar hevā-yı ġāliye-bū
    Hevāyı ėtdi muʿanber seḥāb-ı gevher-bār

12. Żamīre ẕevḳ vėrüp müjde-yi teveccüh-i gül
    Cihāna ṣaldı ṣafā maḳdem-i nesīm-i bahār

---

27 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

27 || T_1 45^b, P 220^b, S_1 122^a, KS_1 68, KS_2 30^b, KS_3 38^b, KS_4 15^b, KS_5 35^b, KS_6 19^b.

27 || 3^a her: be-her T_1.

27 || 5^b ḫaṭ-ı delā'il-i: ḫaṭ-ı delāyilin S_1 ḫaṭdan ėl T_1.

27 || 6^b ulu'l-ebṣār: ile'l-āṣār T_1.

27 || 7^a ḫalḳ rıżāsı: ḫalḳa rıżā-yı T_1.

27 || 11^b ėtdi: ḳıldı [TD] || seḥāb: semā T_1.

13. Anuñ gibi ki bu iḳlīme yümn-i maḳdem ile
Bıraḥdı ẕevḳ ü ṣafā server-i sipihr-veḳār

14. Gül-i ḥadīḳa-yı iḳbāl u serv-i bāġ-ı hüner
Meh-i sipihr-i edeb şehriyār-ı naʿt-şiʿār[3]

15. Muḥīṭ-i merkez-i devlet Ayās Pāşā kim
Medār-ı milkedür iḳbāli noḳṭa-yı pergār

16. Sipihr-menziletī kim bıraḫsa ḫāke naẓar
Ḳılur ḫavāṣ ile ḫāki zer-i tamām-ʿiyār

17. Muḥīṭ-ḥavṣalaī kim ger ėtse ḳaṭreye meyl
Teveccüh ile ḳılur ḳaṭre'i dür-i şehvār

18. Ṣadāḳatinde ṣebāt-ı saʿādet ü iḳbāl
Siyāsetinde ṣevāb-ı muhācir ü enṣār

19. Ṣalāḥ ehline ḥilmiyle vāli-yi müşfiḳ
Fesād defʿine ʿadliyle ḥākim-i ḳahhār

20. Vücūd-ı kāmiline pādişāh-ı ʿālemden
Sirāyet eylemiş āṣār-ı salṭanat nė ki var

21. Cihān-firūzı gören ol meh-i tamāmı bilür
Ki āftāb-ı cihān-tābdandur ol envār

22. Eyā bülend-naẓar āftāb-ı evc-i hüner
Ki resmdür saña ḥüsn-i ḫaṣā'il-i eṭvār

23. Kemāl-i maʿdeletüñ vėrdi istiḳāmet-i milk
Ṭabīb-i ḥāẕiḳa ṣan kim ėrişdi bir bīmār

24. Münevver eyledi iḳbālüñ evliyā burcın
Livā-yı ʿadlüñ olup evliyāya şemʿ-i mezār

25. Revāc-baḫş-ı ṭarīḳ-ı İmām-ı Aʿẓam olup
Binā-yı şerʿ ile vėrdüñ umūr-ı milke ḳarār

---

27 || 13[a] gibi: kimi [TD].
27 || 14[a] iḳbāl u: iḳbāl S_1.
27 || 14[b] naʿt: luṭf T_1.
3 P'de "naat" kelimesinin yerinde bulunan kelime okunamamıştır. Harfler üzerine çizgiler çekildiği için harfleri tanımak mümkün olmamıştır.
27 || 21[a] cihān-firūzı: cihān-firūz T_1, S_1, KS_2, KS_5, KS_6.

26. Çirāġ-ı ṭalʿat ile Kerbelāya ṣalduñ nūr
Ol āsitānede ḳılduñ dür-i niyāz niṣār

27. Tamāmi-yi ümerādan sańa müsellemdür
Riʿāyet-i neseb ü şerʿ-i Aḥmed-i Muḫtār

28. Yėter bu ecr sańa ol zamān ki ʿarż olınur
Cezā içün Ḥaḳa bir bir ʿibādet-i ebrār

29. Ḫilāf-ı ġayr naṣīb oldı ḫīn-i hükm sańa
Ziyāret-i ḥarem-i pāk-i Ḥayder-i Kerrār

30. Kim ol ḫalīfe-yi rābiʿdür ü münāsibdür
Sańa ki ḥākim-i rābiʿsen ańa ḳurb-ı civār

31. Şehā saʿādet ü iḳbālüñedür ehl-i duʿā
Cemīʿ-i ehl-i cihān kemterīn Fużūlī-yi zār

27 || 27b neseb ü: neseb P.
27 || 28b ʿibādet: saʿādet T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
27 || 31a saʿādet ü: saʿādet S_1, P || iḳbālüñedür ehl-i duʿā: iḳbālüñe duʿā-gūdur [TD].

28.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Yine ḳıldı ṣabā gülzāre daʿvet bülbül-i zārı
Yine ḳumrī maḳām ėtdi feżā-yı ṣaḥn-ı gülzārı

2. Yine düşdi hevādan sebzezāre ḳaṭre-yi şebnem
Yine gülzāre ṣaldı ẓıll-ı raḥmet ebr-i āẕārı

3. Yine dīvāne-yi ʿışḳ eyledi dārüʾş-şifā meylin
Yine gülzāre çıḫdı kūşe-yi miḥnet giriftārı

4. Yėrinden depreden men mübtelāyı şevḳ-ı ġālibdür
Hevādur gezdüren yėrden yėre ebr-i girān-bārı

5. Bu ʿişretgāhuñ itmāmında bir daş olmasa eksük
Meni yėrden yėre naḳl eylemezdi dehr miʿmārı

6. Ḳad-i ḫam birle taḥrīküm yėrümden maḥż-ı ḥikmetdür
Ḳażā ṣūretgeri bī-hūde gezdürmez bu pergārı

7. Mekān taġyīri ṣıḥḥat mūcibidür nʾola naḳl ėtse
Ṭabīb-i ḥikmet-i Ḥaḳ milkden milke bu bīmārı

8. Maña men olduġum menzilde rāḥat raḥm ėdüp gelmez
Düşüp zaḥmetlere nā-çār men oldum ṭalebkārı

9. Hevā-yı seyr ḳıldum irtifāʿ-ı ḳadr içün zīrā
Yėrinde her metāʿuñ pest olur elbette miḳdārı

10. Revāc-ı ʿışḳ vėrmek ḳaṣdına çıḫdum diyārumdan
Hüner żāyiʿdür ol kişverde kim yoḫdur ḫarīdārı

11. Maḥabbet ḳılmaġa iẓhār-ı ġurbet iḫtiyār ėtdüm
Nė çāre yoḫ bu cinsüñ olduġum yėrlerde bāzārı

---

28 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.
28 || T_1 47ª, P 221ᵇ, S_1 123ª, KS_1 70, KS_2 31ᵇ, KS_3 26ᵇ, KS_4 16ᵇ, KS_5 36ᵇ.
28 || 3ª meylin: meyli [TD].
28 || 5ª itmāmında: itmāmına T_1, P itmāmından KS_1.
28 || 6ª yėrümden: yėrinden P || maḥż: ʿayn [TD].
28 || 7ª ėtse: olsa S_1.
28 || 8ª maña: saña S_1, KS_1, KS_2, KS_5 || raḥm: meyl KS_2, KS_5, [TD].
28 || 9ª hevā-yı: hevāya KS_5.

12. Mübārekdür sevād-ı dūd-ı āhum ḳanda ʿazm ėtsem
Yaman olmaz seḥābuñ gezdügi yėrlerde āṣārı

13. Mükerremdür sirişküm ḳanda yėr dutsam bu yüzden kim
Bahār-engīz olur her ḳanda kim seyl-āb olur cārī

14. Yine ėy bülbül-i bī-çāre eyyām-ı bahār oldı
Ėrişdi vaḳt kim baḫt ola ehl-i derd ġam-ḫˇārı

15. Güle gül açıla nergis leṭāfet būstānında
Ḳopa seyl-āb-ı ẕevḳ ile elem[3] ḫāṣākı ġam ḫārı

16. Saña ola müyesser ḫalvet-i vaḥdetde gül vaṣlı
Naṣīb ola mańa pāṣā-yı gül-ruḫsār dīdārı

17. Zihī pāṣā-yı milk-ārā-yı devletmend ü rūşen-dil
Ki maḳbūl-i cemīʿ-i ḫalḳdur mecmūʿ-ı eṭvārı

18. Sülūk-i dil-keşi ṭayy-ı ṭarīḳ-ı istiḳāmetde
Muḫālif devrden ḳılmış peşīmān çarḫ-ı ġaddārı

19. Ḥaḳīḳatde İlāhuñ ekber-i āyāt-ı taḳdīri
Şerīʿatda Resūlüñ aʿẓam-ı aʿvān u enṣārı

20. Zamānında zamāne ẓulmi yoḫ inṣāfı var ėtmiş
Aña mensūbdur ẓulm ile inṣāfuñ yoġı varı

21. Ferāġat ḫˇābgāhın bekleyüp bīm-i ḫavādiṣden
Olupdur pāsbān-ı milk ü millet baḫt-ı bīdārı

22. Bahār-ı gülşen-i devlet Ayās-ı pāk-dāmen kim
Vücūdı her ḫalelden pākdür her ʿaybdan ʿārī

23. Zihī şemʿ-i şebistān-ı seḫā vü luṭf kim olmış
Ḳamu aḥbāba vü aʿdāya rūşen nūrı vü nārı

---

28 || 12ª ḳanda: ḫanda S_1.
28 || 15ᵇ elem: sitem S_1, P.

3 S_1'de "سم" şeklinde yazılan kelime büyük ihtimalle noktaları unutulan bir "t" de içermektedir. Çünkü kelime bu hâliyle hem vezin hem de anlam bakımından sorunludur. Bu sebeple kelimeyi "sitem" olarak dipnota kaydettik.

28 || 16ª ola: olsa KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, [TD] || vaḥdetde gül: - T_1.
28 || 17ª devletmend ü: devletmend S_1, T_1, P, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5.
28 || 19ª ilāhuñ: ḫudānuñ [TD] || āyāt: āyāta P.
28 || 19ᵇ aʿvān u: aʿvān-ı S_1.
28 || 20ᵇ yoġı: yoḳı T_1.
28 || 21ᵇ milk ü: milk S_1.
28 || 22ª pāk-dāmen: pāk-ṭīnet T_1.

24. Şehā şefḳat-şiʿārā sensen ol pākīze-sīret kim
Saña ḥācet degül iḥsān içün derd-i dil iẓhārı

25. Vücūd-ı bī-miṯālüñ devlet-i İslāma nuṣretdür
Mücerred ṣıyt-ı rezmüñ eylemiş maġlūb küffārı

26. Ferīd-i ʿaṣrsan ammā gezer her ḳalbde mihrüñ
Güneş birdür velī maḳsūmdur her yėrde envārı

27. Felekdür eyle maḥkūmuñ ki ḫurşīdi ḳılur ḥāżır
Eger yarım gėce bezmüñde lāzım olsa iḥżārı

28. Revāndur eyle fermānuñ ki ger seyl-āba[3] ḥükm ėtse
Ḫilāf-ı ṭabʿ esfelden olur aʿlāya reftārı

29. Eger ḳılsañ iʿānet veʾr ihānet iḫtiyār ėtseñ
Ḳılur tebdīle ḳābil luṭf u ḳahruñ mūrı vü mārı[5]

30. Zamānuñ cümle-yi evḳātını ṣubḥ eylemiş gūyā
Çirāġ ile bulınmaz ẓulm devrinüñ şeb-i tārı

31. Kemāl-i ḥüsn-i aḫlāḳuñ beyān eyler açılduḳça
Semen mecmūʿası nesrin kitābı ġonce ṭūmārı

32. Ṣafā-yı ṭabʿuña mümkin olurdı eylemek nisbet
Bahār āyīnesinde olmasaydı sebze zengārı

33. Taṣavvur eylemek olmaz saña mānend bir kāmil
Hemānā sende ḫatm olmış kemāl-i ḳudret-i bārī

34. Ṣabā vaṣf-ı ruḫuñ ḳılduḳda gül vaṣfını söylerken
Dutıldı ġonce nuṭḳı bülbülüñ ḥaṣr oldı güftārı

35. Ṣebāt-ı ʿadl içün revnaḳ bıraḫduñ milk-i Baġdāda
Beḳā-yı genc içün ėy Ḫıżr yapduñ eski dīvārı

---

28 || 27[a] ḥāżır: ḥāṭır T_1 ʿāciz S_1.
28 || 27[b] yarım: yarı [TD].
28 || 28[a] seyl-āba: ḫurşīde T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, [TD].
28 || 28[b] esfelden: esfelde P.
3 P'de "seyl-âba" yazan yer kazınmış sonra "seyl-âba" yazılmıştır.
28 || 29[b] mūrı vü mārı: nūrı vü nārı P.
5 P'de metin üzerinde oynanarak dipnottaki şekle dönüştürülmüştür.
28 || 30[a] gūyā: milküñ S_1.
28 || 33[a] bir: her T_1, S_1, KS_1, KS_2, KS_3.
28 || 34[a] söylerken: söylersen S_1.
28 || 35[b] eski: köhne KS_3, [TD].

36. Bugün Baġdādda bir kimse yoḫ kim aña reʾfet yoḫ
Cemīʿ-i merdüm-i Baġdāda olmış reʾfetüñ sārī

37. Dutılmışdı dilüm miḥnet görüp ḥüsn-i tekellümden
Getürdi yāduma ẕevḳ-ı ṣıfātuñ şevḳ-ı eşʿārı

38. Meni endīşe-yi ḫırmān ṭarīḳ-ı küfre ṣalmışdı
Ümīd-i luṭf u iḥsānuñ bėlümden açdı zünnārı

39. Memālik-perverā yoḫ senden özge bir müdebbir kim
Dem-ā-dem maṭraḥ-ı luṭf ėde ʿuşşāḳ-ı dil-efgārı

40. Fużūlī bülbül-i gülzār-ı ḥüsn-i iltifātuñdur
Bahār oldı yine güftāra taḥrīk ėtdi minḳārı

41. Diler tafṣīl ile ḥāl-i dilin şerḥ eyleye ammā
Nė şerḥ ėtsün saña maʿlūmdur mecmūʿ-ı eṭvārı

42. Ėtüpdür gūşe-yi ʿuzletde ṣormaz hīç kim ḥālin
Nė ola bir faḳīrüñ ḥāli kim olmaya bir yārı

43. Cefāsın hīç bir dil çekmez andan ġayrı aġyāruñ
Anuñ-çün ġālibā ḫalḳ eylemişdür Tañrı aġyārı

44. Ümīdüm var kim resm-i muḳarrer üzre olduḳça
Müzeyyen şām zülfiyle ʿarūs-ı ṣubḥ ruḫsārı

45. Saña mensūb ola ḫalvet-serāy-ı dehr tezyīni
Senüñle çizgine ʿişretgeh-i iḳbāl pergārı

---

28 || 37b ẕevḳ: şevḳ T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4 || şevḳ: feyż T_1 defter S_1, KS_1, KS_3, KS_4 ḥüsn P ẕevḳ KS_2.
28 || 38b ümīd-i: ümīd ü S_1.
28 || 42a ėtüpdür: yatupdur KS_3 ḳalupdur [TD].
28 || 42b bir: bu P.
28 || 43a bir dil: bī-dil P.
28 || 44b müzeyyen: ḳarīn-i KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, [TD].

29.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ẓulmet-i ḥayretde ẕikrüñdür mańa vird-i zebān
Ṭūṭiyem gūyā yemüm şekker yėrüm Hindūstān

2. İḫtilāṭ-ı ḫalḳdan çekdüm taʿalluḳ dāmenin
Ḳāf-ı ʿuzletde mańa sīmurġ-nisbet āşiyān

3. Cīfe-yi dünyāya çoḫ meyl ėtmezem kerkes gibi
Bir hümā-ṭabʿam ġıdā besdür mańa bir üstüḫᵛān

4. Yüz feṣāḥat ṭūṭī-yi ṭabʿumda mużmerdür velī
Kim dutar āyīne kim iẓhār ėdem rāz-ı nihān

5. Sākinem bir yėrde kim yoḫ iʿtibārum ẕerrece
Rūşenī reʾyem hümā-yı himmetüm ḫurşīd san

6. Ḳaṣr-ı ḳadr ü rişte-yi derküm refīʿ olmaḳ nė sūd
Çün musāvīdür bu ḳavme āsmān u rīsmān

7. Şāh-bāz-ı himmetüm her ṣayda ḳılmaz iltifāt
Şehriyār-ı rifʿatüm her mesnedi ḳılmaz mekān

8. ʿĀlem-i ṣūretde ger yoḫdur şükūh u şevketüm
ʿĀlem-i maʿnāda yoḫ bir men gibi ṣāḥib-ḳırān

9. Mesned-ārā-yı serīr-i devlet-i bāḳī menem
Kim sözüm żımnında her iḳlīme ḥükmümdür revan

10. Devlet-i dünyā içün çekmen selāṭīn minnetin
Faḳr sulṭānı menem kim devletümdür cāvidān

11. Bī-tereddüd dutmışam baḥr-i taʿalluḳdan kenār
Bī-tekellüf bulmışam bī-hūde ġavġādan emān

---

29 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.
29 || T_1 48^b, P 222^a, S_1 124^b, KS_1 73, KS_2 33^a, KS_3 39^b, KS_4 17^b, KS_5 37^a.
29 || 2^b ʿuzletde: ʿuzletdür T_1, S_1, KS_3, KS_4.
29 || 3^a ėtmezem: ėtmedüm [TD] || gibi: kimi [TD].
29 || 5^b rūşenī reʾyem hümā-yı: ger rūşen-reʾy-i viṣāli S_1 rūşen-reʾy-i viṣāli P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5 rūşenī dāʾim hümā-yı [TD].
29 || 8^a şükūh u: şükūh T_1, P, KS_2, KS_3, KS_4.
29 || 8^b gibi: kimi [TD].

12. Ser-bülendem ser-keşem erbāb-ı ʿucb u kibre līk
Maʿrifet ehline gerd-i rāh u ḫāk-i āsitān

13. Bendeem ol māh-ı evc-i rifʿat ü iḳbāle kim
Görmemişdür bir aña mānend devr-i āsmān

14. Muḳtedā-yı ehl-i dāniş ḥāmī-yi erbāb-ı faźl
Kār-fermāy-ı żamīr-i pāk ü ṭabʿ-ı ḫurde-dān

15. Naẓm-baḫş-ı milk Caʿfer Bėg-i rūşen-rāy kim
Feyż-i fıṭrīdür aña cāh u celāl ü ʿizz ü şān

16. Ṭabʿ-ı gerdūn ṭavʿ-ı fermānına ėtmiş iftiḫār
Raḫş-ı devrān rāyiż-i rāyına tapşurmış ʿinān

17. Diḳḳat-i efkārı ol ġāyetde kim fikr eylese
Ḥikmet-i eşyāda dutmaz dāmen-i ʿilmin gümān

18. Müdrik-i evṣāfı reʾy-i ṣāʾib[8] ü ṭabʿ-ı selīm
Tābiʿ-i fermānı ʿaḳl-ı pīr ü baḫt-ı nev-cevān

19. Ṣafvet-i iḫlāṣı ol miḳdār kim ḳahr eylese
Ḫāṭır-ı bed-ḫʷāha ḳahrından ḫuṭūr ėtmez ziyān

20. Ėy şükūh-ı rifʿatüñ pīrāye-yi gülzār-ı dehr
Veʾy niẓām-ı reʾfetüñ ārāyiş-i milk-i cihān

21. Bīm-i ḳahruñ ḫānümān-ı ḫaṣma berḳ-ı ḫāne-sūz
Luṭf-ı ṭabʿuñ lālezār-ı milke ebr-i dür-feşān

---

29 || 12a ser-bülendem: ser-bülend-i P || ʿucb u: ʿucb S_1 || kibre: kibr ü S_1 kibr P, KS_1, KS_4, KS_5.
29 || 12b rāh u: rāh S_1, P, KS_1, KS_4, KS_5.
29 || 13a rifʿat u: rifʿat S_1.
29 || 14b pāk ü: pāk KS_1, KS_4, [TD].
29 || 15a bėg: beg ki [TD] || kim: ile [TD].
29 || 16b rāyına: - S_1.
29 || 17a eylese: āyīne S_1.
29 || 18a reʾy-i ṣāʾib: rāy-ṣāḥib [TD].
29 || 18b nev-cevān: nā-cevān S_1.
8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'de geçen "rāy-sāḥib" şeklinin hem vezin hem de paralel söyleyiş bakımından hatalı olduğunu söylemektedir.
29 || 19a iḫlāṣı: aḫlāḳı S_1.
29 || 19b ziyān: zamān S_1.
29 || 21a ḫānumān: cān ü māl [TD].

22. Serverā sen çeşme-yi iḥsān u baḥr-i luṭfsan
Teşne-yi şehd-i viṣālüñdür Fużūlī nā-tüvān

23. Ol zamāndan kim meni aḫlāḳuñ ėtmiş muʿteḳid
Ḥaḳ bilür virdüm duʿā-yı devletüñdür her zamān

24. Var ümīdüm tā medār-ı ʿadldür ʿālem-penāh
Var ümīdüm tā livā-yı fetḥdür kişversitān

25. Olasan iḳbāl ü ʿizz ü rifʿat ü iclāl ile
Kām-gīr ü kām-yāb u kām-kār u kām-rān

29 || 22^{b} şehd-i: şehd ü S_1.
29 || 25^{a} iḳbāl ü: iḳbāl S_1.

30.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ṣafḥa-yı çihre-yi al üzre sevād-ı ḫaṭ-ı yār
   Dil-i pür-ḫūnumuñ āyīnesine ṣaldı ġubār

2. Ėy ʿiẕār u ḫaṭuña ʿanber ü kāfūr ġulām
   Dem-be-dem ṣafḥa-yı kāfūra ḫaṭuñ ʿanber-bār

3. Ḫaṭ-ı sebz ile füzūn oldı leṭāfet ruḫuña
   Kim görüpdür vėre āyīneye revnaḳ zengār

4. Ṣaf-ı ʿuṣṣāḳ hücūm ėtdi meger kim ḥüsnüñ
   Laʿl gencīnesine ġāliyeden çekdi ḥiṣār

5. Biñ belā oḫına ṣancıldı ruḫuñ ʿaksinden
   Olalı sāde göñül ʿārıżuña āyine-dār

6. Açdı göñlüm çiçegin ẕevḳ-ı ḫaṭ-ı ruḫsāruñ
   Dün ü gün oldı berāber nė ʿaceb olsa bahār

7. Ḫaṭ u gül ẓāhir olan āhū-yı Çīndür çeşmüñ
   Her ṭaraf cünbişe geldükçe ḳılur müşg niṯār

8. Ėy büt-i seng-dil ü sīm-ten ü müşgīn-ḫāl
   Ve'y meh-i serv-ḳad ü sebz-ḫaṭ u lāle-ʿiẕār

9. Göñlüm alduñ ki bahāsın vėresen naḳd-i vefā
   Ėtmedüñ ʿahde vefā ḳuluña ḳılduñ inkār

10. Nė revā olmaya āṣār-ı mürüvvet sende
    Sen teġāfül ḳılasan men olam āşüfte vü zār

11. Ṭutalum kim saña sulṭān mańa çāker dėrler
    İttiṣāl eyle menümle vü ger eylersen ʿār

---

30 || P'de bu kasidenin başlığı olarak "fî medh-i Fazîl Efendi" yazmaktadır.
30 || T_1 49^b, P 222^b, S_1 125^a, KS_1 75, KS_2 34^a, KS_3 40^a, KS_4 18^b, KS_5 38^a, KS_6 20^b.
30 || 3^b āyīneye: āyīneme T_1.
30 || 4^a ʿuṣṣāḳ: ʿuṣṣāḳa S_1 || ḥüsnüñ: ḫaṭṭuñ S_1.
30 || 5^a ruḫun: ḫaṭun S_1.
30 || 7^b cünbişe: cennete T_1.
30 || 8^a seng-dil ü: seng-dil T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3 || sīm-ten ü: sīm-ten T_1, P, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5.
30 || 8^b serv-ḳad ü: serv ḳaddi T_1, KS_5 serv-ḳadd P, KS_1, KS_2 || sebz-ḫaṭ ü: sebz-ḫaṭ T_1, P, KS_1, KS_2.
30 || 11^a saña sulṭān mańa çāker: bańa çāker saña sulṭān S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5, KS_6.
30 || 11^b ger: eger P.

12. Kerem ėt göñlümi vėr ġayr ile bāzār ėderem
Sen saña men mańa āzār ile olmaz bāzār

13. Bi'llāh incitme meni yoḫsa şikāyet ḳıluram
Nėce bir ṣabr ėdeyüm ḳalmadı cānumda ḳarār

14. Li'llāhi'l-ḥamd degül milk tehī ḥākimden
Şerʿ icrāsına Baġdādda bir ḥākim var

15. Vāżıʿ-ı maʿdelet ü re'fet ü inṣāf u edeb
Ṣāḥib-i merḥamet ü şefḳat u temkīn ü vaḳār

16. Ol ẕekī-ṭabʿ ki taḥḳīḳ-ı ṣıfātında anuñ
Ṭaleb-i maʿrifet efkārı ėdüpdür efgār

17. Ẕātı gevher ṣadef-i ḥikmete līkin yektā
Ṭabʿı kevkeb felek-i diḳḳate ammā seyyār

18. Derkine ḳısm-ı bedīhīde taṣavvur maḥṣūr
ʿİlmine ḥācib-i esrār vuḳūʿ-ı iẓhār

19. Bezmi erbāb-ı temennāya maḳām-ı maḳṣad
Ḳilki ehl-i Ḥaḳa miftāḥ-ı künūz-ı esrār

20. ʿİlm minhācına eṭvārı uṣūl-i tavżīḥ
Feyż miṣbāḥına āṣārı sülūk-i envār

21. Fuḳahā fırḳasına ṣūret-i fiʿli fetvā
Cümleden cümleye ol ṣadr-ı şerīʿat muḫtār

22. Ėy vücūduń sebeb-i taḳviyet-i şerʿ-i şerīf
Bünye-yi millet-i Zehrāya sedāduń miʿmār

23. Ḫıdmetüń olmasa maḳṣūd nė mümkin ki vėre
Naẓm-ı eṣnāf-ı ṣelāṣe eṣer-i heft ü çihār

24. Noḳṭa-yı dā'ire ger olmasa ẕātuń nė ʿaceb
Olsa nüh dā'ire-yi çarḫ muʿaṭṭal pergār

---

30 || 12a ėderem: ėdeyüm S_1.
30 || 13b bir: ben P.
30 || 15a re'fet ü: re'fet T_1.
30 || 15b temkīn ü: temkīn S_1.
30 || 17a ḥikmete: ḥükmine T_1.
30 || 18b ḥācib: ḥācet T_1.
30 || 20b āṣārı: āṣār S_1, P, KS_1, KS_4, KS_6.
30 || 22b millet: ḳıllet KS_4 ʿillet [TD].
30 || 24b çarḫ: çarḫa T_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6.

25. Ḫıdmet-i bezmüñe meʾmūr melāyik ṣaf ṣaf
Ẓāhiren ṣūret-i insāna girüp leyl ü nehār

26. Māh-sīmālar ile ʿarṣa-yı bezmüñ gerdūn
Serv-bālālar ile ḫāk-i ḥarīmüñ gülzār

27. Serverā ecr-i ʿamel ʿācil ü ācil Ḫaḳdan
Cennet olmış saña bu maʿni-yi şāhid-āṣār

28. N'ola gördükçe seni olsa Fużūlī gūyā
Sen bir āyīnesen ol ṭūṭi-yi şīrīn-güftār

29. Var ümīdüm nėce kim kārgeh-i ḥikmetden
Ḫāk ü eflāke muḳadder ola meḳṣ ile medār

30. Seyr-i eflāk ola ḫāk üzre senüñ reʾyüñle
Kemer-i ḫıdmetüñi ėde devāyir aḳṭār

---

30 || 26a sīmālār: sīmālu T_1 || bezmüñ: rezmüñ S_1, P, KS_1.
30 || 26b serv-bālālar: serv-i bālālar [TD].
30 || 27a ecr: cerr T_1.
30 || 27b bu: bir T_1 || maʿni-yi: maʿniye T_1.

31.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Sevād-ı buḳʿa-yı Baġdād çeşm-i heft kişverdür
Çirāġ-ı merdümi nūr-ı ʿadāletden münevverdür

2. Ḳamu eṭrāfına āb-ı ḥayāt-ı ʿadldür cārī
Cemīʿ-i ehline tevfīḳ-ı cemʿiyyet müyesserdür

3. Sürūrı muttaṣıl ẕevḳı dem-ā-dem niʿmeti bī-ḥad
Feżāsı ʿāfiyet-efzā hevāsı rūḥ-perverdür

4. Sürūr ehline zencīr-i taʿalluḳ heyʾet-i cisri
Ser-i āfāḳa bārū-yı ḥiṣār-ı ḥışnı efserdür

5. Binā-yı buḳʿa-yı maḳbūli ehl-i ḫayra menzilgeh
Basīṭ-i ḫāk-i pāki evliyāʾullāha bisterdür

6. Revādur evliyā burcı dėmek ol buḳʿa-yı pāke
Ki her ʿallāmeye menzilgeh ü her ʿilme maẓherdür

7. Efāżıl buḳʿa buḳʿa ḫāk-i pākin menzil ėtmişler
Naẓar ḳıl ṣafḥa ṣafḥa levḥine gör kim nė defterdür

8. Sevād-ı āferīniş nüsḫasından bir varaḳdur kim
Ḳavānīn-i ʿadālet anda merḳūm u muḥarrerdür

9. N'ola Ferhād-veş ʿuşşāḳı olsa cümle Ḫusrevler
Mübārek ṣafḥasında ṣūret-i Şīrīn muṣavverdür

10. Kitāb-ı kāyināta ṣarṣar-ı fitne güẕer ḳılmış
Hemān bu ṣafḥa ḳalmış bāḳi-yi evrāḳı ebterdür

11. Mekārihden ḥaẕer iḳbāle raġbet ḳılmaġa dāyim
Melekdür her ṭarafdan ḳāṣıdı ṣanmañ kebūterdür

12. Zülāl-i maʿdelet ser-çeşmesi olsa ʿaceb olmaz
Ḥarīm-i bārgāh-ı rifʿati sāḳī-yi Kevṣerdür

---

31 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

31 || T_1 51^a, P 223^b, S_1 126^a, KS_1 76, KS_2 35^a, KS_3 41^b, KS_4 19^b, KS_5 38^b, KS_6 21^a.

31 || 4^a cisri: cezāsı T_1 eczası P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6 – S_1.

31 || 4^b ḥiṣār-ı: ḥiṣārı KS_4, [TD] ḥiṣār ü KS_6 || ḥışnı: tāc ü [TD]

31 || 8^a sevād: hevā P.

31 || 9^b ṣafḥasında: ṣafḥasından S_1.

31 || 12^b rifʿati: rifʿat S_1, T_1, KS_1, KS_2, KS_3 rifʿate KS_5.

13. Bu milküñ şāhid-i tevfīḳ-ı iḳbāli budur ḥālā
Ki pāşā-yı saʿādetmend ehl-i milke serverdür

14. Zihī ser-dār-ı ṣāʾib-reʾy ṣāḥib-ʿadl[2] deryā-dil
Ki şān u şevketi aʿdāya manṣūr u muẓafferdür

15. Degül ḥadd-i beşer ḥüsn-i ʿafāf u luṭf-ı efʿāli
Melāʾik fırḳasından bir ʿaceb ẕāt-ı muṭahherdür

16. Münezzehdür ġubār-ı ẓulmden mirʿāt-ı idrāki
Teʿāla'llāh nė ḫoş pākīze-ṭabʿ u pāk-cevherdür

17. Żamīr-i bī-melāli aṣveb-i efkāre cevlāngeh
Vücūd-ı bī-miṣāli aḥsen-i efʿāle maṣdardur

18. Ṣebāt-ı milkine burhān yėter keyfiyyet-i ʿadli
ʿAdālet ḫanda olsa müstedām olmaḳ muḳarrerdür

19. Emīr-i aʿdel ü ekrem Ayās-ı pāk-ṭīnet kim
Zülāl-i ʿadl birle ṭīnet-i pāki muḫammerdür

20. Şehā sen mesned-ārāy-ı serīr-i ʿizz ü rifʿatsan
Ṭırāz-ı iʿtibāruñ ṣafḥa-yı devrāna zīverdür

21. Cemāl-i enverüñdür āsmān-ı maʿdelet māhı
Veyā ol māh kim ḫurşīd-i raḫşāna berāberdür

22. Penāh-ı milk ü milletsen sedād-ı ḥüsn-i tedbīrüñ
ʿAdū yeʾcūcınuñ defʿine bir sedd-i Sikenderdür

23. Saña tābiʿ olan çekmez melāl ü miḥnet-i ʿālem
Nė ġam ẓulmāt vehminden aña kim Ḫıżr rehberdür

---

31 || 14b şān u: şān T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4 || şevketi: şevket S_1.

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "sā'ib-re'y sāḥib-'adl" yerine "sā'ib-re'y ü sāḥib-'adl ü" şeklini önermektedir. Yazar "sā'ib-re'y sāḥib-'adl" biçiminde, "-re'y" ve "-'adl" hecelerinde medd yapıldığını bunun da Fuzûlî'nin aruzu kullanma üslubuna aykırı olduğunu ifade etmiştir.

31 || 15a luṭf-ı efʿāli: luṭf u iḳbāli P.
31 || 16a idrāki: iḳbāli [TD].
31 || 17a cevlāngeh: cevlānger P.
31 || 17b bī-miṣāli: bī-miṣālüñ T_1 || maṣdardur: maẓherdür [TD].
31 || 18b ḫanda: ḳanda T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.
31 || 19a aʿdel ü: aʿdel T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_4 || pāk-ṭīnet: pāk-sīret P.
31 || 20a sen: bes P.
31 || 21a enverüñdür: enverüñden P.
31 || 21b veyā: velī S_1.
31 || 23a melāl ü: melāl-i T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
31 || 23b vehminden: defʿinden [TD].

24. Vėrür cān tīġ-ı ḫūn-rīzüñ ḫayāliyle ʿadū gūyā
Ḫayāl-i tīġ-ı ḫūn-rīzüñ ecel murġına şeh-perdür

25. Peyām-ı şevketüñ yėtdükçe aʿdāyı zebūn eyler
ʿAzā'im-ḫ ʿāna dīv elbette maḥkūm u musaḫḫerdür

26. Senüñ tīġuñdan ister bir cilā kesb eyleye ḫālā
Cihān āyīnesi kim gerd-i miḥnetden mükedderdür

27. Senüñ taḥrīk-i raḫş-ı iḳtidāruñdan umar teskīn
Bugünler dehr kim teşvīşden ġāyetde mużṭerdür

28. Muḫālif ẓulmet-i ḥayretde ḳalmış ʿazm-i cezm ėt kim
Bu ẓulmet defʿi muḥtāc-ı şuʿāʿ-ı tīġ u ḫançerdür

29. Cezāyir ehli ṭuġyān üzredür ʿazm ėt ki şemşīrüñ
Fesād-ı ḫūn-ı fāsid defʿine ḫūn-rīz neşterdür

30. ʿAzīmet ḳıl ki devrān muntaẓırdur feṭḥ ẕevḳine
Revān ol kim zamāne tābiʿ ü düşmen muḥaḳḳerdür

31. Cezāyir milkini ḳıl Baṣra iḳlīmine mülḥaḳ kim
Pey-ā-pey feṭḥ ü nuṣret niʿmet-i ġayr-i mükerrerdür

32. Ser-efrāzā Fużūlī ġayrdan ḳaṭʿ-ı naẓar ḳılmış
Senüñ dergāhuña bir ṣādıḳu'l-iḫlāṣ çākerdür

33. Yėter luṭfuñ aña dāyim degül ḥācet ṭaleb ḳılmaḳ
Tereddüdsüz olur ḥāṣıl nė kim Ḫaḳdan muḳadderdür

34. Ümīdüm var kim re'yüñce ola seyri devrānuñ
Feżā-yı āsmān tā cilvegāh-ı seyr-i aḫterdür

---

31 || 27b kim: ol T_1.
31 || 28a cezm: rezm [TD] || ėt kim: ėtgil P, [TD].
31 || 28b muḥtāc-ı şuʿāʿ-ı tīġ ü ḫançerdür: kim teşvīşden ġāyetde mużṭerdür S_1.
31 || 31b feṭḥ ü: feṭḥ S_1.
31 || 33a ḳılmaḳ: ḳılmaġ S_1.
31 || 33b muḳadderdür: muḳarrerdür S_1.

32.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Nė mevcūd olmasa esbāb-ı dünyādan degül müşkil
   Bu müşkildür ki mevcūd olmaya bir ḥākim-i ʿādil

2. Nė derd-i dil ki yüz gösterse devrāndan degül miḥnet
   Budur miḥnet ki şerḥin ḳılmaġa olmaya ehl-i dil

3.[4] Marīżüñ olsa biñ derdi bu derd anlardan efzündur
   Ki teşḫīşine olmaya ṭabīb-i ḥāẕiḳ ü kāmil

4. Belādur kim dil-i ʿāşıḳ gibi vīrān ola kişver
   Ola ol ḥālden ḥākim olan maḥbūb-veş ġāfil

5. Hevā-yı nefse tābiʿ ola ehl-i milkden fāriġ
   Ḳılup ʿuşşāḳınuñ terkin raḳībine ola māyil

6. Binā-yı ḫāne-yi rāḥat mürūr ile ola vīrān
   Ṭılısm-ı naẓm-ı cemʿiyyet ola tedrīc ile bāṭıl

7. Nė ḫoşdur ehl-i ʿālem raġbetiyçün ola ḥākimde
   Ruḫ-ı raḫşān leb-i ḫandān dil-i dānā kef-i bāẕil

8. Müdārā-yı ḳulūb-ı münḳabiż bir derddür mühlik
   Mülāḳāt-ı mülūk-i tünd-ḫū bir zehrdür ḳātil

9. Nė ümmīd ile ṣūret baġlasun iẓhār-ı şerḥ-i ġam
   Cevāb-ı telḫden yėgrek bilür ḥırmānını sāyil

---

32 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.
32 || T_1 52^b, P 224^a, S_1 127^a, KS_1 79, KS_2 36^a, KS_3 42^b, KS_4 21^b, KS_5 39^b, KS_6 30^b.
32 || 2^a yüz: - T_1 || devrāndan degül miḥnet: derdi bu derd anlardan efzündur T_1.
32 || 2^b budur miḥnet ki şerḥin ḳılmaġa olmaya ehl-i dil: ki teşḫīşine olmaya ṭabīb-i ḥāẕiḳ-ı kâmil T_1.
4 Bu beyit T_1'de yoktur.
32 || 3^b ḥāẕiḳ ü: ḥāẕiḳ S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
32 || 4^a gibi: kimi [TD].
32 || 6^a rāḥat: raḥmet T_1 || ola: olup S_1, T_1, P, KS_1, KS_6 olur KS_3, KS_4, KS_5.
32 || 8^a müdārā: müdāvā [TD].
32 || 8^b mülāḳāt: mükāfāt [TD].
32 || 9^b ḥırmānını: ḥırmānı S_1.

10. Nişān-ı ḥüsn-i ṭāliʿ bu yėter Baġdāda kim hergiz
Aña rāḥat mülāḳātında yoḳ bir māniʿ ü ḥāyil

11. Bi-ḥamdi'llāh ṣalāḥ-ı devlet içün mesned-i rifʿat
Bugün bir ḳuṭb-ı ṣāḥib-ʿadl u ṣā'ib-re'yedür menzil

12. Sipihr-i devlet ü iḳbāl Caʿfer Bėg-i milk-ārā
Ki yeksāndur anuñ ʿadline ḥükm-i ʿālī vü sāfil

13. Zihī ʿādil ki devrānında dihḳān tīre ṭopraġa
Bıraḫsa dāne-yi cev ḫūşe-yi pervīn ḳılur ḥāṣıl

14. Felek te'şīr-i iḳbālinden ister ḳuvvet-i ṭāliʿ
Kim olmış baḥr maḥṣūline kān edvārına ʿāmil

15. Umūr-ı ḫayr u iḥsān buldı eyyāmında biñ revnaḳ
ʿAdālet mültezemdür ol umūra merḥamet kāfil

16. Ḥisāb-ı mücmel-i evṣāfıdur bir pāk defter kim
Cihāt-ı ḫayr maḥṣūli anuñ cemʿinedür dāḫil

17. Zamānında żamān ehline hergiz çekmemiş kātib
Ḥisāb olduḳda ġayr-i ʿizz ü rifʿat bāḳī vü fāżıl

18. Ser-efrāz-ı nevāl-i niʿmet ü idrār-ı iḥsānuñ
Cemīʿ-i milkedür cārī cemīʿ-i ḫalḳadur şāmil

19. Teveccüh ḳıl melālet çekme ikrāh ėtme kim Ḥaḳdan
Bir āyetdür niẓām-ı milk ü millet şānuña nāzil

---

32 || 10b māniʿ ü: māniʿ S_1.
32 || 11b ʿadl u: ʿadl S_1, T_1, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5 || ṣā'ib: - S_1.
32 || 12a devlet ü: devlet S_1 || caʿfer bėg-i milk-ārā: milk-ārāy caʿfer beg [TD] caʿfer bėg-i felek-ārā S_1.
32 || 12b ʿālī vü: ʿālī S_1.
32 || 14a ister: almış [TD].
32 || 15a umūr-ı: umūr u S_1.
32 || 15b kāfil: kāmil T_1.
32 || 16b cihāt-ı: cihānuñ [TD] || ḫayr: ḫayr-ı [TD].
32 || 17a żamān: zamān T_1.
32 || 17b bāḳī vü: bāḳī S_1.
32 || 18a nevāl: envâl S_1, T_1, P, KS_2, KS_3, KS_4, KS_6 || idrār-ı: idrār u S_1.

20. Eger ḥükm ėtse ḥüsn-i ṭāliʿüñ bārān olup lüʾlüʾ
Saña minnetsüz eyler ebr ü deryā ḥāṣılın vāṣıl

21. Saña nisbet bu rütbe rütbe-yi meẕmūmdur ammā
Nė çāre zīnet-i eyyāma sensen cevher-i ḳābil

22. ʿAdālet sende ḳonmışdur saña muḥtācdur kişver
Güher ümmīdi birle dāmen-i deryā dutar sāḥil

23. Şehā ger olmasaydı luṭf u idrāküñ teḳāżāsı
Fużūlīnüñ ḳalurdı kārgāh-ı ṣanʿatı bāṭıl

24. Ṣenā-yi ʿizz ü iḳbālüñ diler elbette bir mādiḥ
Ẓuhūr-ı luṭf u iḥsānuñ diler elbette bir sāyil

25. Ümīdüm var kim tā nūr u ẓulmet ola ʿālemde
Cihāndan sāye-yi cāh u celālüñ olmaya zāyil

---

32 || 20[a] olup: olur KS_1, KS_6, [TD].
32 || 20[b] ebr ü: ebr T_1, S_1, P, KS_1, KS_3, KS_5, KS_6 || ḥāṣılın: ḥāṣıl u T_1, KS_1, KS_4 [TD] ḥāṣıl KS_2, KS_3, KS_5.
32 || 22[a] ḳonmışdur: bulmışdur P.
32 || 24[a] ṣenā: binā T_1, S_1, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6.
32 || 24[b] luṭf u: luṭf-i [TD] || iḥsānuñ: iḥsāna S_1 || diler: gerek S_1, T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_6.
32 || 25[a] nūr u: nūr S_1 || ola: var S_1.

33.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ṣabr her derde mürūr ile müdāvā eyler
Ṣāḥib-i ṣabr bulur her nė temennā eyler

2. Devrden dehrde her maḳṣada bir mevʿid var
Vaḳtsüz gerçi aña ṭabʿ teḳāżā eyler

3. Yėtmedin vaḳt murādına teḳāżā ḳılmaz
Her muḥaḳḳıḳ ki ḫabīrüm dėyü daʿvā eyler

4. Resm-i devrān-ı felekdür bu ki ehl-i ṭalebi
Nėce gün ḥayret-i ḥırmān ile īẕā eyler

5. Ṣūret-i şāhid-i iḳbāli ḳabūl ėtmek içün
Ġālibā āyine-yi ṭabʿı mücellā eyler

6. Ṭālibüñ devr-i sipihr ile muḫālif revişi
ʿIḳdlar rişte-yi aḥvāline peydā eyler

7. Żāyiʿ olmaz ėrişür maḳṣadına ṣabr ḳılup
Kim ki dehr ile medārında müdārā eyler

8. Devr bī-hūde degül her nė muḳadder olsa
Aña tedrīc ile esbāb müheyyā eyler

9. Hīç maḫlūḳda yoḫ ḳudret-i īcād-ı umūr
Her nė eyler eşer-i ḳudret-i mevlā eyler

10. Ḳılmasa luṭf-ı Ḥaḳ u devlet-i tevfīḳ meded
Zehri zenbūr ḳaçan şehd-i muṣaffā eyler

11. Men gibi zāre nė nisbet şeref-i neyl-i murād
Luṭf-ı Ḥaḳdur ki meni maḳṣada ihdā eyler

12. Ėy göñül kesme ṭaleb bādiyesinden ḳademüñ
Ki ṭaleb rütbe-yi iḳbāli muʿallā eyler

---

33 || T_1 67^b, P 224^b, S_1 128^a, KS_1 70, KS_2 37^a, KS_3 43^b, KS_4 33^a, KS_5 40^b, KS_6 22^b.
33 || 3^a murādına: murādını [TD].
33 || 4^b ḥayret-i: ḥayret ü T_1.
33 || 5^a iḳbāli: iḳbāl S_1, T_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6.
33 || 6^b ʿıḳdlar: ʿuḳdeler KS_2, KS_4, KS_5, [TD] || peydā: bī-dād T_1.
33 || 11^a gibi: kimi [TD].

13. Līk ḥāl ehline iẓhār ėdegör derd-i derūn
Ḫaste aḥvālini maʿlūm eṭibbā eyler

14. Ekmel-i ḫalḳdan iste şeref ü rifʿat kim
Ḳurb-ı ednā hevesi rütbe-yi ednā eyler

15. Gerçi ṣūretde şerīk-i beşeriyyet çoḫ olur
Derk-i esrār-ı ḥaḳīḳat dil-i dānā eyler

16. Az olur ḳābil-i idrāk-i rümūz-ı maʿḳūl
Ṣanma her ḫāki ḳażā ʿālem-i esmā eyler

17. Müstaʿidd-i şeref-i rifʿat olan nādir olur
Ṣanma her ābı hevā lü'lü'-i lālā eyler

18. Çoḫ olur gerçi meʿādinde cevāhir ṣınıfı
Pādişeh zīver-i efser dür-i yektā eyler

19. Sāʿid-i ʿadldedür ḳuvvet-i īcād-ı niẓām
ʿArż-ı iʿcāz-ı nübüvvet yed-i beyżā eyler

20. Pençe-yi ʿazmdedür[7] ḳudret-i ıṣlāḥ-ı fesād
Siḥr defʿin meded-i muʿciz-i Mūsā eyler

21. Naẓm-ı dünyā sebeb-i salṭanat-ı ʿuḳbādur
Aʿdel-i ḫulḳını Ḫaḳ nāẓım-ı dünyā eyler

22. Arturup ṣūret-i ḥāline kemāl-i maʿnā
Ṣūret ü maʿnā ile cümleden aʿlā eyler

23. Mücmelā ḥażret-i pāṣā-yı felek-ḳadr gibi
ʿĀlem-efrūz ḳılur memleket-ārā eyler

---

33 || 13a derd: rāz S_1 zār T_1.
33 || 14a iste: ister P || şeref ü: şeref-i T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.
33 || 14b rütbe-yi ednā: rütbe-yi dānā T_1, S_1, KS_1, KS_3, KS_4.
33 || 15a ṣūretde: ṣūrete P.
33 || 16a rümūz: umūr S_1.
33 || 19a sāʿid: sāye T_1.
33 || 20a ʿazmdedür: ḥarfdedür T_1, S_1, KS_3, KS_4, KS_6 ḥaremdedür (ḥazmdadur) P ṣarfdadur KS_1 || ıṣlāḥ-ı: ıṣlāḥ u T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_5.
33 || 20b defʿin: defʿine T_1.
7 Değerlendirdiğimiz nüshalar, bu kelime hususunda sağlıklı bir görünüm arz etmedikleri için TD'nin tercihi doğrultusunda hareket edilmiştir.
33 || 21a sebeb-i: sebebi [TD] || ʿuḳbādur: ʿādildür [TD].
33 || 21b dünyā: eşyā [TD].
33 || 23a gibi: kimi [TD].

24. Ol ẕekī-ṭabʿ ki dīvān-ı ḫilāfet ḥükmin
Rubʿ-ı meskūna anuñ diḳḳati icrā eyler

25. Ol seḫā-pīşe ki bir demde ḳılur ṣarf-ı gedā
Her nė yüz yılda ʿiyān maʿden ü deryā eyler

26. Sāye-yi rāyet-i iḳbāli yėten yėrlerde
Rūzgārını ʿadūnuñ şeb-i yeldā eyler

27. ʿArṣa-yı rezmde her dem ki ḳılup meyl-i ġazā
Cümlesin ʿuḳde-güşā-yı ṣaf-ı heycā eyler

28. Dağıdur tīġ ile terkīb-i ʿadū eczāsın
Līk her cüz'in anuñ lā-yetecezzā eyler

29. Şeb-i heycāda ki seyyāre-yi peykānı ile
Ser-i ḫaṣmını ḳażā evc-i Ṣüreyyā eyler

30. Zaḫm-ı tenden açuban rūḥ-ı muḫālif revzen
Çıḫup ol evc-i Ṣüreyyāya temāşā eyler

31. Meded-i reʾy-i münīriyle gelür fiʿle müdām
Levḥ-i ḳudretde ḳażā her nė ki inşā eyler

32. Lafẓ-ı pākinden ėder ḥüsn-i ʿibāret kesbin
Felek aḥkām-ı ḳaderden nė ki imlā eyler

33. ʿĀlemi eylese bir ẕāt-ı müşaḫḫaṣ taḳdīr
Ḫāk-i pāyini anuñ dīde-yi bīnā eyler

34. Şöhret-i ismi yėter şāhid-i ḥüsn-i ʿameli
Ehl-i Ḥaḳ ismden idrāk-i müsemmā eyler

35. Ėy ki ehl-i naẓara nāṣiye-yi iḳbālüñ
Salṭanat nūrını her laḥẓa hüveydā eyler

36. Sende mevdūʿdur esrār-ı ḫilāfet genci
Ehl-i idrāki ṣuver vāḳıf-ı maʿnā eyler

---

33 || 25a gedā: güẕer T_1, S_1, KS_1, KS_4.
33 || 26a iḳbāli: iḳbāl S_1.
33 || 27b ṣaf: ṣıfat T_1.
33 || 29b ḫaṣmını: ḫaṣmı S_1.
33 || 31a meded: mürūr T_1 || münīriyle: münīrüñle T_1, KS_3, KS_4 żamīriyle [TD].
33 || 31b ḳudretde: ḳuvvetde S_1.
33 || 32b ki: kim S_1, [TD].
33 || 35a nāṣiye: nāḫiye T_1 nāmiye P.
33 || 36a sende mevdūʿdur: sendedür sende çu KS_1, KS_3, [TD].

37. Mümkin olmaz ki ola naẓm-ı cihān reʾyüñsüz
Ṣūret-i kevn ḳaçan terk-i heyūlā eyler

38. Ravża-yı ḫāk-i derüñ bāġ-ı gül-i cennetdür
Kim ki cennet diler ol ravżada meʿvā eyler

39. Muttaṣıl gerçi niyāz ile dutup dāmānuñ
Tīġ senden ṭaleb-i keşret-i aʿdā eyler

40. Cilvegāh-ı ʿalemüñ mesned-i emniyyetdür
Eşer-i reʾfetüñ aʿdāyı eḥibbā eyler

41. Mārı tehdīd-i ʿaẕāb-ı ġażabuñ mūr ḳılur
Peşşeʾi terbiyetüñ ʿizz ile ʿanḳā eyler

42. Evliyā burcına yėtdi ḳademüñ şek yoḫ kim
Ḫāk-i pāküñdeki emvātını iḥyā eyler

43. Ėy ḫoş ol maḳbere kim bulmaġa emvātı ḥayāt
Anı tevfīḳ güẕergāh-ı Mesīḥā eyler

44. Serverā ṣāmit iken leẕẕet-i medḥüñ ẕevḳı
Ṭūṭī-yi nuṭḳ-ı Fużūlīni şeker-ḫā eyler

45. Eyle kim faṣl-ı ḫazān bülbüli lāl ėtmiş iken
Şevḳ-ı neẕẕāre-yi gül ẕevḳ ile gūyā eyler

46. Cān-ı mehcūrına rāḥat yėtürür dīdāruñ
Çemen-i sebz bahārı feraḥ-efzā eyler

47. Zīb-i medḥüñden alur lehce-yi nā-hemvārum
Ḫārı merġūb-ı cemāl-i gül-i raʿnā eyler

48. Gerçi ṣaḫlardı nihān naẓmumı baḫt-ı siyehüm
Saña yėtdükde nė kim var ise ifşā eyler

---

33 || 37a naẓm: resm S_1.
33 || 37b kevn: kevn ki [TD].
33 || 39a dutup: dutar [TD].
33 || 40a ʿalemüñ: ʿamelüñ P, [TD].
33 || 42b pāküñdeki: pākindeki P.
33 || 45b gül: güli T_1, S_1, KS_1, KS_4.
33 || 46b çemen-i: çemeni P || bahārı: bahār T_1, S_1, KS_1.
33 || 47a alur: ėder T_1, KS_4 alup [TD] || nā-hemvārum: nā-hemvārı [TD].
33 || 48a ṣaḫlardı: ṣaḳlardı T_1, P || naẓmumı: naẓmını T_1, S_1, KS_1, KS_3, KS_5, KS_6 || siyehüm: mübhem T_1.

49. Dutalum server-i aʿyāna ḥicāb-ı ẓulemāt
Ḫıżrdan āb-ı ḥayātı nėce iḫfā eyler

50. Dāverā beyle zamānlarda ki ʿadlüñ eṣeri
Çāre-yi defʿ-i ġam-ı her dil-i şeydā eyler

51. Ehl-i ʿirfāna kemāl-i keremüñ her sāʿat
Luṭflar ẓāhir ėdüp meyl-i muḥābā eyler

52. Nė revādur bu ki peyveste sipāh-ı ġam u derd
Göñlümüñ milkini bī-vāsıṭa yaġma eyler

53. Men nihān-ḫāne-yi ʿuzletde iken faḳr menüm
Keşf-i esrārum ėdüp ʿāleme rüsvā eyler

54. Her zamān ḫalḳ mańa ḳılmaġa iṭlāḳ-ı cünūn
Meni endūh serāsīme-yi sevdā eyler

55. Bu belāda kime iẓhār-ı şikāyet ḳılayum
Her kime ẓulm geçüpdür sańa şekvā eyler

56. Vāḳıf-ı sırr-ı süḫan kimsene yoḫ senden ġayr
Sen eger eylemeseñ kim mańa pervā eyler

57. Var ümīdüm nėce kim mübdiʿ-i āṣār-ı vücūd
Ṣarf-ı taḳdīr ḳılup ḫilḳat-ı eşyā eyler

58. Ola bāḳī eṣer-i maʿdeletüñ kim dāyim
Eṣer-i ẓulmden āfāḳı müberrā eyler

---

33 || 50[a] zamānlarda: zebānlarda T_1.
33 || 51[b] meyl-i: meyl ü S_1, P, KS_2, KS_5.
33 || 53[a] menüm: bizüm S_1, KS_1 yėrüm T_1, KS_4, KS_6.
33 || 54[b] sevda: aʿdā P.
33 || 55[a] belāda: beladan KS_1, [TD] belalarda KS_6 || kime: nė ki T_1, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5 nėçe KS_3 nė KS_6 sańa [TD] || ḳılayum: ḳıldum T_1, KS_4 ḳılsam KS_5.
33 || 56[a] kimsene: kimse S_1 sırrına T_1, P, KS_1, KS_3, KS_4 kimseye KS_2.
33 || 56[b] eylemeseñ: bilmez isen P || mańa: aña T_1.
33 || 57[b] ṣarf: ʿarż P ʿörf T_1, KS_3, KS_4, KS_6 ġarḳ KS_1, KS_5.

34.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy sańa iḳbāl-i rūz-efzūn ʿaṭā-yı Kirdigār
Muttaṣıl taʿẓīmüñe meʾmūr devr-i rūzgār

2. Āftāb-ı āsmān-ı ʿadlsan olmaz ʿaceb
Ḳılsa iḳbālüñ teḳāżā-yı ʿulüvv-i iḳtidār

3. Ḳurb-ı dergāh-ı ḫilāfet şevḳı cāẕibdür sańa
Eyler iseñ nʾola taġyīr-i mekān bī-iḫtiyār

4. ʿAdl bir maḳbūl ṭāʿatdür ki ḳalmaz ecrsüz
ʿĀdilüñ elbette ḳadrin arturur Perverdigār

5. Gerçi taḥrīküñ senüñ ḥikmet teḳāżāsıyladur
Ḫanda ʿazm ėtseñ olur senden münevver ol diyar

6. Pertev-i iḳbāl ile şemʿ-i cihān-efrūzsan
Ẕevḳ-ı dīdāruñdadur ḫāṣiyyet-i feyż-i bahār

7. Ḫansı ḫār-ı ḫuşke luṭfuñ yėtse eyler bārver
Ḫansı ṣaḥrāya güẕār ėtseñ ḳılursan lālezār

8. Ebr-i nīsānsan degül bī-hūde taḥrīküñ senüñ
Bir gül eyler kesb senden baḥr dürr-i şāhvār[7]

9. Ḫanda olsañ olduġuñ kişverde olmaz inḳılāb
Ḫansı ġam ehline kim yėtseñ olursan ġam-güsār

10. Līk senden ayrılan ḫalḳuñ işi düşvārdur
Bir şebistānuñ çirāġın alsalar olmaz mı tār

---

34 || T_1 53^b, P 225^b, S_1 129^b, KS_1 84, KS_2 39^a, KS_3 45^a, KS_4 20^b, KS_5 42^a, KS_6 24^a.
34 || 3^b eyler iseñ: eyler olsañ S_1.
34 || 5^b ḫanda: ḳanda T_1, P.
34 || 6^a iḳbāl ile: iḳbālüñe T_1.
34 || 6^b feyż: bād [TD].
34 || 7^a ḫansı: ḳanḳı T_1, P.
34 || 7^b ḫansı: ḳanḳı T_1, P.
34 || 8^b bir: bu T_1, KS_4 her [TD] || gül: gün [TD].
7 TD'deki varyantlar beytin anlamına daha uygun görünüyor. Bununla birlikte değerlendirdiğimiz nüshalarda bu varyantlarla ilgili bir şehadete rastlamadık.
34 || 9^a ḫanda: ḳanda T_1, P || olduġun: olduġuñ P.
34 || 9^b ḫansı: ḳanḳı T_1, P || kim: - T_1 || yėtseñ: yėtseñ sen T_1.
34 || 10^b alsalar: añsalar T_1.

11. Tīre olmaz mı cihān pinhān olıcaḳ āftāb
Gėdicek gül devri bāġuñ gül-büni olmaz mı ḫār

12. Ḫaste kesmez mi ḥayāṭından ṭamaʿ gėtse ṭabīb
Gėtse cān olmaz mı cism-i derd-perver ḫāksār

13.[2] Ėy felek bi'llāh nėdür mūcib ki bu milk ehline
Cevri bī-ḥad ėtdüñ ü bī-dādı ḳılduñ bī-şumār

14. Nėşe ḳılduñ ʿāfiyet milkini vīrān ẓulm ile
Nėşe ṣalduñ ẕevḳ mirʿātına miḫnetden ġubār

15. Sen bilürsen kim bu milk ehline olmışdur şefīḳ
Ḥażret-i pāşā-yı ṣāḥib-rifʿat ü gerdūn-vekār

16. Ol ṣalupdur bunda āṣār-ı kerem āvāzesin
Ol ḳılupdur bunda cemʿiyyet esāsın üstüvār

17. Nėşe alduñ başumuzdan sāye-yi iḳbālini
Nėşe ėtdüñ ehl-i idrāke bu ẓulmi āşkār

18. Ėtmedüñ mi vehm andan kim ḳılam bir āh ile
Heft ṭāḳ u nüh revāḳuñ raḫt u baḫtın tārumār

19. ʿÖẕr ile gerdūn dönüp vėrdi cevābum k'ėy faḳīr
Bī-tekellüf olmışam men hem bu işden şerm-sār

20. Līk maʿlūm eyle kim bu mā-cerā menden degül
Sen ḳılurduñ iltimāsın bu işüñ leyl ü nehār

21. Eyleyüp ʿacz u niyāz ile duʿā-yı bī-riyā
Ol ser-efrāza sen isterdüñ ʿulüvv-i iʿtibār

22. Lā-cerem olmaz teżāʿuf mesnedi taġyīrsüz
Yėtmeyince menzile bulmaz ṭaleb ehli ḳarār

---

34 || 12[a] gėtse: kesse S_1.
34 || 12[b] gėtse: çıḳsa S_1.
2 Bu beyit T_1, S_1 ve P'de yoktur. Metnin akışı göz önüne alınarak önceki neşirden aktarılmıştır.
34 || 14[a] nėşe: nice [TD] nėçe KS_5.
34 || 14[b] nėşe: nice [TD] nite KS_5.
34 || 15[b] ṣāḥib-rifʿat u: ṣāḥib-rifʿat T_1, S_1, P, KS_5.
34 || 16[b] esāsın: esās T_1, S_1.
34 || 18[a] ḳılam: ḳılur T_1.
34 || 18[b] ṭāḳ u: ṭāḳ S_1 || raḫt u: raḫt S_1.
34 || 19[a] cevābum: cevābın [TD].
34 || 21[b] iʿtibār: iḳtidār T_1.

23. Nėce ḳılsuñ ārzū-yı iḫtilāṭın ehl-i ḳurb
Nėce çeksün ehl-i rıfʿat maḳdemine intiẓār

24. N'ola ger ḫurşīd-veş devr ėtse ol ṣāḥib-naẓar
Ger yıraḳdur ger yaḳun iḥsānına ümmīdvār

25. Ḫanda olsa görmesün tāb-ı ḥavādiṣden żarar
Ẕāt-ı pākin ṣaḫlasun her fitneden Perverdigār

26. Ėy ki hicrānuñ dil-i efgāra ṣalmış ıżṭırāb
Firḳatüñ teʾṣīri ėtmiş cānı maḥzūn cismi zār

27. İsterem dāyim görem dīdāruñ ammā n'eyleyem
İḫtiyārum yoḫ menüm reʾyümce çarḫ ėtmez medār

28. Var ümīdüm ḫanda olsañ devlet ü iḳbāl ile
Ola baḫtuñ kām-yāb u kām-rān u kām-kār

29. Ola vāṣıl ḫanda olsañ devlet ü iḳbālüñe
Her duʿā kim ṣıdḳ ile eyler Fużūlī ḫāksār

---

34 || 23b ehl: evc S_1, T_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6.
34 || 24a devr ėtse: dūr olsa S_1 devr olsa P dūr ise KS_3.
34 || 24b yıraḳdur: ıraḳdur P.
34 || 25a ḫanda: ḳanda T_1, P.
34 || 25b ṣaḫlasun: ṣaḳlasun T_1, P.
34 || 28a ḫanda: ḳanda T_1, P || devlet ü: devlet S_1, P.
34 || 29a ḫanda: ḳanda T_1, P || devlet ü: devlet S_1.

35.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Felek her devrde bir feyż-i ḥikmet āşkār eyler
Teḳālīb-i zamān iẓhār-ı ṣunʿ-ı Kirdigār eyler

2. Ḳaradan aġı farḳ ėtmez bu remzin bilmeyen dehrüñ
Ki nėçün geh nehārı leyl ü geh leyli nehār eyler

3. Beyāż üzre sevād-ı nüsḫa-yı esrār-ı ḥikmetdür
Ḫıred her ḥarfini manẓūr-ı ʿayn-ı iʿtibār eyler

4. Esīr-i derd olanlar rūzgāruñ inḳılābından
Eger ṣabr ėtseler dermānların hem rūzgār eyler

5. Felek devrānınuñ aḥvāline vāḳıf olan ʿārif
Ṭarīḳ-ı ṣabr u teslīm ü tevekkül iḫtiyār eyler

6. Muḳārin olsa āṣār-ı saʿādet tīre ṭopraġa
Nesīm-i nev-bahār ol tīre ṭopraġa güẕār eyler

7. Mücellā eyleyüp āyīne-yi ṭabʿın küdūretden
Ḳılup ḫurrem vėrüp luṭf-ı ṭabīʿat lālezār eyler

8. Vėrür her ḫasteye elbette devrān-ı felek dermān
Velī birḳaç zamān bīmār-ı derd-i intiẓār eyler

9. Ḳılur her nā-murādı ʿāḳıbet maḳṣūdına vāṣıl
Velī bir nėce müddet ẕüll-i ḫırmān ile zār eyler

10. Zamāne her diyāra istese āṣār-ı emniyyet
Aña ṣāḥib-livā bir server-i reʾfet-şiʿār eyler

11. Ḳażā her kişverüñ ehline cemʿiyyet murād ėtse
Aña elbette bir dānā-yı kāmil şehriyār eyler

---

35 || Bu kaside Safevîler'in Bağdat Valisi Mehmed Han Tekelü'nün methindedir.
35 || T_1 54^b, P 226^b, S_1 130^b, KS_1 86, KS_2 40^a, KS_3 46^a, KS_4 22^a, KS_5 43^a, KS_6 25^a.
35 || 1^a devrde: derde T_1.
35 || 2^b leyl ü: leyl S_1 || leyli: leyl S_1.
35 || 3^a nüsḫa-yı: nüsḫa kim [TD].
35 || 5^a devrānınuñ: devr ėtmegi [TD].
35 || 9^a ḳılur: ḳılup [TD].
35 || 10^b reʾfet: āfet S_1.

12. Bi-ḥamdi'llāh bugün bu milke ṣalmış sāye bir ʿādil
Kim anuñ nisbetiyle ʿizz ü rifʿat iftiḫār eyler

13. Ser-efrāzī ki feyż-i ḫāk-būs-ı āsitānından
İnüp her dem güneş kesb-i ʿulüvv-i iḳtidār eyler

14. Ṣafā-yı ẕikr-i ḫāk-i pāyıdur ol ṣayḳal-ı raḥmet
Ki mirʿāt-ı dil-i aḥbābdan refʿ-i ġubār eyler

15. Felek meşşāṭası vėrdükde zīb-i şāhid-i devlet
Anuñ māh-ı livā-yı rifʿatin āyīne-dār eyler

16. Zamāne inḳılābından ferāġat isteyen ʿārif
Anuñ maʿmūre-yi iḳbālini ḥışn-ı ḥişār eyler

17. Semiyy-i Aḥmed-i Mürsel Meḥemmed Bėg o deryā-dil
Ki ʿadli ḫalḳa ʿarż-ı raḥmet-i Perverdigār eyler

18. Eyā ser-dār-ı rūşen-rāy milk-ārāy[4] ferruḫ-ruḫ
Ki her manṣıbda ismüñ iḳtiżā-yı iştihār eyler

19. Kemāl-i māʿrifet her ḫanda vü her devrde olsa
Seni ser-defter-i erbāb-ı temkīn ü veḳār eyler

20. Bu milke sāye-yi devlet bıraḫmışsan bi-ḥamdi'llāh
Yėridür ger saña milk ehli cān naḳdin nişār eyler

21. Nėçün kim ẕāt-ı pāküñ maẓhar-ı feyż-i ʿadāletdür
Bu milküñ her günin nev-rūz u her faṣlın bahār eyler

---

35 || 12a ṣalmış: salmış S_1.
35 || 16a inḳılābından: inḳılabında T_1.
35 || 17a o deryā-dil: deryā-dil T_1, S_1, KS_1, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.
4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "ruşen-rāy milk-ārāy" yerine "ruşen-rāy u milk-ārāy u" şeklini önermektedir. Yazar "ruşen-rāy milk-ārāy" biçiminde, "-rāy" ve "-ārāy" hecelerinde medd yapıldığını bunun da Fuzûlî'nin aruzu kullanma üslubuna aykırı olduğunu ifade etmiştir.
35 || 19a ḫanda: ḳanda T_1, P.
35 || 20a devlet: re'fet S_1 || bi-ḥamdi'llāh: zihī himmet P.
35 || 20b yėridür ger saña milk ehli cān naḳdin nişār eyler: esās-ı devletüñ bī-şek bu himmet üstüvār eyler P.
35 || 21b nev-rūz u: nev-rūz S_1.

22. Meşāhid revnaḳına ʿazm ḳılmışsan zihī himmet
Esās-ı baḫtuñı bī-şek bu himmet üstüvār eyler

23. Şehīd-i Kerbelāya su getürmek ḳaṣdın ėtmişsen
Seni elbette ʿālemde bu niyyet pāy-dār eyler

24. Ser-efrāzā Fużūlī ḫasteye bu milk-i ġurbetde
Sipihr-i nā-muvāfıḳ devri cevr-i bī-şumār eyler

25. Egerçi bī-ḳarār ėtmişdür ol bīmāreʾi miḫnet
Bulup temkīn senüñ ẕevḳ-ı viṣālüñle ḳarār eyler

26. Cemīʿ-i ḫalḳdan ḳaṭʿ eylemiş ser-rişte-yi ülfet
Eger sen hem teraḥḥum ḳılmasañ terk-i diyār eyler

27. Sen ol pākīze-ṭalʿat āftāb-ı ʿālem-ārāsan
Ki luṭfuñ göñlümi yüz maḳṣada ümmīdvār eyler

28. Vėrür medḥ-i[5] şerīfüñ cevher-i güftāruma revnaḳ
Ṣadefdür ḳaṭre-yi bārānı dürr-i şāhvār eyler

29. Ḳılur şemʿ-i cemālüñ nūrı ṭabʿ-ı tīremi rūşen
Güneşdür seng-i bī-miḳdārı laʿl-i āb-dār eyler

30. Ümīdüm var kim var olasan ʿālemde ḳadr ile
Ḳażā her nėce kim yoḫdan cihān ehlini var eyler

35 || 22b esās-ı baḫtuñı bī-şek bu himmet üstüvār eyler: bu himmetle seni ḫallāḳ-ı ʿālem kām-kār eyler [TD] esās-ı himmetüñ bī-şek bu himmet üstüvār eyler T_1, P esāsın himmetüñ bī-şek bu himmet üstüvār eyler KS_1 esās-ı himmetüñ bī-şek bu sünneti üstüvār eyler KS_2 esās-ı devletüñ bī-ḥad bu himmet üstüvār eyler KS_3 esās-ı himmetüñ bī-şek bu mühimmi üstüvār eyler KS_4 esās-ı himmetüñ bī-şek bu semti üstüvār eyler KS_5.

35 || 25a bīmāreʾi: bī-çāreyi KS_2, KS_5, KS_6, [TD] peymāneʾi KS_1, KS_3, KS_4.

35 || 26a ḫalḳdan: ḫalḳda T_1.

35 || 28a medḥ: şerʿ T_1, P, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5 şemʿ S_1 semʿ KS_6.

5 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD'den aktarılmıştır.

36.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Cihānı eyledi feyż-i bahār reşk-i cinān
Bıraḫdı ferş-i leṭāfet zemīne luṭf-ı zamān

2. Hevā ṣunūf-ı reyāḥīne vėrdi zīb-i ẓuhūr
Ṭırāz-ı ḥulle-yi ḫāk oldı ḥilye-yi elvān

3. Tiküp şükūfe vü ġonce çemende çetr ü otaġ
Maḳām-ı bezm-i sürūr oldı ʿarṣa-yı būstān

4. Degül ʿalāmet-i faṣl-ı rebīʿ ḳavs-ı ḳuzaḥ
Edā-yı ḫıdmet içün baġladı sipihr miyān

5. Mükemmel olmaġa esbāb-ı ʿayş bī-tenḳīż
Müyesser olmaġa ālāt-ı bezm bī-noḳṣān

6. Seḥāb u seyl ile irsāl olındı gülzāre
Ḳamu ẓaḫīre-yi baḥr ü ḳamu defīne-yi kān

7. Tamāmi-yi berekātın zemīn ḳılup mebẓūl
Cemīʿ-i luṭf-ı nihānın zamāne ḳıldı ʿiyān

8. Bisāṭ-ı sebzeye gül-bün yaşıl serīr tiküp
Yaḫup çirāġların her ṭaraf gül-i ḫandān

9. Yıġıldı nesteren ü sūsen ü gül ü lāle
Dėrildi nergis ü nesrīn ü sünbül ü reyḥān

10. Nefīresiyle hem-āvāzdur neḳāre-yi raʿd
Ḳılup niṣār-ı muḳarrer cevāhirin bārān

---

36 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.
36 || T_1 55^b, P 227^a, S_1 131^b, KS_1 88, KS_2 41^a, KS_3 47^a, KS_4 23^a KS_5 44^a.
36 || 1^b ferş: feyż [TD].
36 || 3^a tiküp: diküp T_1 || çetr ü: çetr T_1, S_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4 || otaġ: otaḳ T_1, P.
36 || 4^a rebīʿ: bahār T_1, KS_1, KS_3 bahār ü KS_4 rebīʿ ü [TD] || ḳavs-ı: ḳavs u S_1.
36 || 5^b ālāt: āyāt T_1.
36 || 6^a seḥāb u: seḥāb T_1, S_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_5 || seyl ile: seylüñe T_1.
36 || 6^b baḥr: laʿl T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5.
36 || 8^a tiküp: diküp T_1.
36 || 8^b çirāġların: çirāġ gözin T_1.
36 || 9^a sūsen ü: sūsen S_1.
36 || 9^b dėrildi: dizildi KS_2, [TD].
36 || 10^a hem-āvāzdur: hem-āhenk olup S_1 hem-āvāz olup P.
36 || 10^b ḳılup: ḳılur KS_2, KS_5, [TD] || niṣār-ı: niṣāra S_1 || muḳarrer: mükerrer [TD].

11. Çemende eylediler ṭıfl-ı ġonceyi sünnet
Ṣaçıldı gülşene gül gül cerāḥatından ḳan

12. Yėtürdi eyle ṣafā devr-i rūzgāra bu sūr
Ki sūr-ı ḫıtne-yi naḳd-i yegāne-yi devrān

13. Gül-i bahār-ı emāret cenāb-ı Caʿfer Bėg
Ki ṭavḳ-ı reʾyinedür çarḫ bende-yi fermān

14. Niẓām-ı salṭanat u milke eşref-i esbāb
Binā-yı millet ü İslāma aʿẓam-ı erkān

15. Bahār-ı rifʿat u iḳbāle elṭaf-ı ezhār
Nihāl-i şevket ü iclāle aʿdel-i aġṣān

16. Sipihr-menziletā sensen ol mekān-ı ḥayā
Ki yoḫ ṣıfātuña ḥadd-i iḥāṭa-yı imkān

17. Mübārek ola bu sūr u sürūr-ı bezm-i ḥużūr
Kim oldı cümle-yi ḫalḳ-ı cihāna feyż-resān

18. Neşāṭ-ı ʿayşıñuñ evṣāfı dutdı āfāḳı
Ṣafā vü ẕevḳınuñ āvāzesiyle doldı cihān

19. Sipihr ḳıldı bu bezm-i neşāṭa beẕl-i ṣafā
Melāyik oldı bu sūr u sürūra fātiḥa-ḫᵛān

20. Ki aṣl-ı ḳāʿide-yi ḥıfẓ-ı şerʿdür bu ʿamel
Budur muḳaddem-i eṣnāf-ı ṭāʿat-ı Raḥmān

21. Şehā Fużūlī-yi zārem ki devr-i ʿadlüñde
Buḳāʿ-ı emn ü emāndur mańa maḳām u mekān

22. Niṣār-ı bezmüñ içün ger bulursa ḥüsn-i ḳabūl
Getürmişem güher-i iʿtiḳād u cevher-i cān

23. Ümīd var ki olduḳça rūzgāra vücūd
Müyesser ola sańa irtifāʿ-ı şevket ü şān

---

36 || 11ª ġonceyi: ġonce T_1, S_1 || sünnet: maḥsūn S_1 maḫtūn [TD].
36 || 11ᵇ ṣaçıldı: saçıldı T_1, S_1.
36 || 12ᵇ sūr-ı ḫıtne: ṣadr-ı fitne T_1.
36 || 13ᵇ ṭavḳ: ṭavʿ [TD] || reʾyinedür: reʾyine-dürür T_1.
36 || 14ª salṭanat u: salṭanat P.
36 || 14ᵇ binā: beḳā T_1 || millet ü: millet-i S_1, KS_3, KS_4, KS_5, [TD].
36 || 15ª iḳbāle: iḳbāl u T_1.
36 || 17ª sūr u: sūr S_1, P, KS_1, KS_2, KS_3 sürūr T_1.
36 || 17ᵇ cihāna: cihānı T_1.
36 || 19ᵇ sūr u: sūr S_1, P seyr T_1, KS_1, KS_2, KS_4 bezm KS_2.
36 || 23ª ki: kim S_1.

37.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy hilāl-i ʿīd ġālibdür saña ebrū-yı yār
Ḥüsn-i ṣūret sende bir var ise anda ėki var

2. Yār ebrūsına beñzetmen seni ėy māh-ı nev
Sen güneş birle görinmezsen saña nė iʿtibār

3. Ḳaşlaruñdandur ḫacil gūyā hilāl-i ʿīd kim
Gėce eksük görinür gündüz çoḫ olmaz āşkār

4. Cilve eyler māh-ı nev ėl ḳarşusında şām-ı ʿīd
Sen girüp ortaya ḳaşuñ göster ol dutsun kenār

5. Nā-tüvān gördüm hilāl-i ʿīdi dün yārum gibi
Ol daḫı gūyā ki żaʿf-ı rūzeden olmış nizār

6. Yeñi ayı ḳaşlaruñ sevdāsı rüsvā eylemiş
Gösterürler birbirine anı ehl-i rūzgār

7. Māh-ı nevdür bilmezem tābān şafaḳdan yoḫsa kim
Ḳana batmış nevk-i şemşīr-i emīr-i nām-dār

8. Ol ser-efrāz-ı felek-rıfʿat ki reʾy-i rūşeni
Eylemişdür refʿ mirʿāt-ı ḥaḳāyıḳdan ġubār

9. Cevher-i pākīze-yi ẕāt-ı şerīf-i kāmili
ʿĀleme luṭf u mürüvvet maʿdeninden yādgār

10. Şefḳat ü ḳahr iledür bir sāye-güster naḫl kim
Tākdür aṣlı vėrür hem ġūre hem engūr bār

11. Ḳahrı ol reng ile kim deryā mizācın ḫuşk ėder
Çalsa ger Mūsā-ṣıfat deryāya tīġ-ı āb-dār

12. Şefḳati ol resme kim āteş ṭabīʿatdan çıḫar
Ṣalsa İbrāhīm-veş od üzre luṭf ile güẕār

---

37 || T_1 56^b, P 227^b, S_1 132^a, KS_1 90, KS_2 41^b, KS_3 48^a, KS_4 23^b, KS_5 44^b.
37 || 2^a beñzetmen: beñzetmiş T_1.
37 || 5^a gibi: kimi [TD].
37 || 6^a ayı ḳaşlaruñ sevdāsı rüsvā eylemiş: aydur hey'eti ammā yeñi aylar gibi T_1.
37 || 8^b ḥaḳāyıḳdan: ḥaḳīḳatden S_1 || ġubār: kenār S_1.
37 || 9^b luṭf u: luṭf S_1.
37 || 12^b ṣalsa: salsa S_1.

13. Hem ṭarīḳ-ı maʿdelet reʾyinden anuñ müstaḳīm
Hem esās-ı ʿāfiyet ʿadlinden anuñ üstüvār

14. Ėy ṣafā-yı meşrebüñ milk-i ezel tek bī-kerān
Veʾy biḥār-ı himmetüñ baḥr-i ebed tek bī-kenār

15. Ger sen olsayduñ emīr-i şevket-i İskenderī
Vādī-yi hiḳmetde bulmazdı Arisṭō iştihār

16. Veʾr sen ėtseydüñ ḳabūl-i minnet-i Nūşīrevān
Eylemezdi hīç kim Büzürcmihre iʿtibār

17. Maḥż-ı şerʿ olmış ʿafākaʾllāh vücūd-ı kāmilüñ
Feyż-i tefsīr ü ḥadīṯ ü fıḳhdan leyl ü nehār

18. Ṣafḥa-yı mihr-i ruḫuñdur mevżiʿ-i nūr-ı Nebī
Çār ṭabʿ-ı kāmilüñ meʾvā-yı mihr-i çār-yār

37 || 13a reʾyinden: reʾyinde P || anuñ: reʾyüñ T_1.
37 || 13b anuñ: bābuñ T_1.
37 || 14b biḥār: muḥīṭ [TD].
37 || 15a emīr: emīn S_1.

38.

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Men kimem bir faḳīr ü bī-ser ü pā
Kemterīn bende vü kemīne gedā

2. Sāyir-i kārgāh-ı ṣabr u sükūn
Sālik-i şāh-rāh-ı faḳr u fenā

3. Nė mizācumda irtikāb-ı ġurūr
Nė fiʿālümde iḥtimāl-i riyā

4. Künc-i ʿuzletde faḳr u fāḳa ile
Olmışam eyle maḥv kim meṣelā

5. Merkez-i ḫāki ėtse zīr ü zeber
Bulımaz gerdümi nesīm-i ṣabā

6. ʿAzl ḳılmış meni ʿamellerden
ʿĀmil-i kār-ḫāne-yi dünyā

7. Ḳılmazam kār u bār-ı ʿāleme meyl
Çekmezem ʿazl u naṣb içün ġavġā

8. Mańa vėrmiş cihān ḳamu faḳrın
N'ola ursam cihāna istiġnā

9. ʿĀlem-i ʿuzletüñ yegānesiyem
Ḳāfdan ḳāfa yoḫ mańa hem-tā

10. Ṣūretüm faḳr u sīretüm münʿim
Hey'etüm mūr u himmetüm ʿanḳā

11. Rifʿat-i ḳadrüm iltifāt ėtmez
Ger Süleymān ḳılursa ʿarż-ı ʿaṭā

12. Fāni-yi muṭlaḳam ḳabūl ėtmen
Minnet-i Ḫıżr ile zülāl-i beḳā

---

38 || Bu kaside Bağdat Kadısı Seyyid Gazi Mehmed'in methindedir.
38 || T_1 57^b, P 227^b, S_1 132^b, KS_1 96, KS_2 42^b, KS_4 24^b, KS_5 45^a, KS_6 5^a.
38 || 1^a faḳīr ü: faḳīr T_1, P, KS_2, KS_6.
38 || 2^a sāyir: sāye T_1.
38 || 8^b ursam: itsem KS_2, [TD].
38 || 10^a faḳr u: faḳr S_1.

13. Dėmezem vaḫṣiyem ṭabīʿat ile
Ṭālib-i ẕevḳ-ı ṣoḥbetem ammā

14. Bir diyār içreem ki ḫalḳından
Eylemez hīç kim mańa pervā

15. Kimse yoḫ derdüm eyleyem iẓhār
Eyleyem andan iltimās-ı devā

16. Laʿl-veş daş içindedür vaṭanum
Gül kimi ḫārı ḳılmışam meʾvā

17. Dün bu ḥāl ile maḥv-ı ḥayret iken
Geldi bir ḳāṣıd u getürdi mańa

18. Bir ʿaceb nāme-yi feraḫ-teʾşīr
Maḫżı-ı ḥüsn-i ʿibāret ü imlā

19. Ẓāhiri dil-peẕīr ü feyż-resān
Bāṭını ẕevḳ-baḫş u rūḥ-fezā

20. Naḳş-ı ḫaṭṭında elṭaf-ı ṣūret
Ṭarz-ı lafẓında eşref-i maʿnā

21. Cilvegāh-ı naẓarda her lafẓı
Bir perī-peyker ü melek-sīmā

22. ʿİşve vü şīve vü kirişme ile
Dil ėder ṣayd u ʿaḳl ėder yaġma

23. Fehm ḳılduḳda ḥüsn-i mażmūnın
Ḳıldum anda sürūrlar peydā

24. Bendeyi luṭf birle yād ėtmiş
Ḥażret-i seyyid-i ḫuceste-liḳā

---

38 || 15[a] eyleyem: eylesem [TD].
38 || 16[b] kimi: gibi T_1 || ḫārı: ḫār P, T_1, S_1, KS_1, KS_2.
38 || 17[a] ile: içre [TD].
38 || 18[b] ḥüsn-i: ḥüsn ü T_1, S_1, P, KS_1, KS_4, KS_5.
38 || 19[a] dil-peẕīr ü: dil-peẕīr S_1.
38 || 19[b] ẕevḳ: feyż T_1 || baḫş u: baḫş S_1 || rūḥ-fezā: rūḥ-efzā P.
38 || 21[b] perī-peyker ü: perī-peyker S_1, T_1, P, KS_2, KS_5.
38 || 22[a] ʿişve vü: ʿişve S_1.
38 || 22[b] ṣayd u: ṣayd S_1.
38 || 23[b] anda: andan T_1.

25. Ol felek-ḳadr kim aña vėrmiş
Ḥikmet-i Ḥaḳ kemāl-i ṣıdḳ u ṣafā

26. Ẕāt-ı pāki cemīʿ-i ʿālemden
Şeref-i rütbe ile müsteşnā

27. Feyż-i[3] ʿilm-i ifāde-yi beşeri
Aña ervāḥ-ı ḳudsden ilḳā

28.[4] Aṣlıdur nūr-ı pāk-i Muṣṭafavī
Ḥükmidür revnaḳ-ı serīr-i ḳażā

29.[5] ʿİlmidür bāʿiṯ-i refāhet-i ḫalḳ
Fiʿlidür mūcib-i rıżā-yı Ḫudā

30. Az olur bir arada cemʿ olmaḳ
Ḥükm ü ʿilm ü siyādet ü taḳvā

31. Mīr Seyyid Meḥemmed-i ḳāḍī
Menbaʿ-ı ʿilm ü ḥilm ü cūd u seḫā

32.[8] *ʿAẓẓema'llāhu ḳadrahü'l-ʿālī*
Refeʿa'llāhu şānehü'l-aʿlā

33.[9] *Zeyyeda'llāhu ʿizze ve rif'atehu*
Neffeẕa'llāhu ḥükmehu ebedā

34. Ėy ḳażā-ḥükm kim müyesserdür
Ẕātuña iḳtidār-ı ʿizz ü ʿalā

35. Gül-i gülzār-ı ʿıtret-i nebevī
Çemen-ārā-yı millet-i zehrā

36. Nūr-ı çeşm-i tamāmi-yi sādāt
Muḳtedā-yı cemīʿ-i ehl-i ẕekā

---

38 || 25[b] ḥikmet: ḥażret KS_2, KS_5, [TD].
38 || 27[a] feyż: ġayr T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5, KS_6 || ʿilm-i: ʿilmi P.
38 || 27[b] ilḳā: ibḳā T_1, S_1, KS_1, KS_2, KS_4, KS_5.

3 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD'den aktarılmıştır.
4 T_1'de bu beytin ikinci mısrası yerine 29. beytin ikinci mısrası yazılmıştır.
5 Bu beyit T_1'de yoktur.
38 || 30[a] olmaḳ: olmaġ S_1.
38 || 31[a] ḳāḍī: ġāzī [TD].

8 Allah onun yüksek kadrini yüceltsin. Allah onun yüksek şanını yüceltsin.
9 Allah onun şan ve şerefini artırsın. Allah onun hükmünü ebedî kılsın.

37. Mañа taḳṣīr ḥükmin ėtmişsen
Dėmek olmaz bu ḥükme ḥükm-i ḫaṭā

38.[1] Līk bir bende-yi ḥaḳīrem men
ʿAmelüm ehl-i ḫayra ḫayr duʿā

39. Ṣāḥib-i ʿusretem mañа nė düşer
Kim olam hem-nişīn-i ehl-i ġınā

40. Maḫż-ı cehlem mañа nė nisbetdür
Ki ḳılam meyl-i ṣoḥbet-i fużalā

41. Gerçi eflāke raġbet eyler ḫāk
Yėtmez aʿlāya rütbe-yi ednā

42. Luṭf senden mañа münāsib iken
Menden olmaḳ muṭālebet nė reva

43. Ėy Fużūlī bu nevʿ-i daʿvāda
Maṣlaḥatdur dutam ṭarīḳ-ı rıżā

44. Ḥāl müşkildür anda kim bir ola
Ṣāḥib-i ḥükm ü ṣāḥib-i daʿvā

45. Var ümīdüm ki tā meʾāṣir ile
Ṣābit ü sāyir ola arż u semā

46. Ola ḥükm-i ḳażā ile bāḳī
Ḳāḍı-yı ġāzī-yi ḫuceste-liḳā

1 Bu beyit T_1'de yoktur.
38 || 42b olmaḳ: ėtmek [TD].
38 || 44b ḥükm ü: ḥükm T_1.
38 || 45a meʾāṣir: mü'eṣṣir [TD] || ile: ola KS_4, [TD] olup KS_6.
38 || 45b ola: ile [TD].

39.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳıldı defʿ-i ġam dil-i ʿuşşāḳdan ẕevḳ-ı bahār
Āh kim gösterdi ʿışḳ ehline devrān hecr-i yār

2. Sākin-i ḫum-ḫāne peydā ḳıldı şevḳ-ı seyr-i bāġ
Geldi ol dem kim ḳıla bī-çāreler terk-i diyār

3. Ṣaldı göz gird-ābına neẓẓāre-yi gül mevc-i ḫūn
Ḳıldı dil āyīnesin pür-zeng ẕevḳ-ı sebzezār

4. Ġonce tek çāk oldı ceyb-i sırr-ı erbāb-ı ʿafāf
Aldı meyl-i seyr-i gülzār ehl-i temkīnden veḳār

5. Dutdı cām-ı lāle-gūn erbāb-ı ʿışret gül görüp
Ḳan içürdi ḫalḳa nīreng ile çarḫ-ı ḫīlekār

6. Dūstlar eyyām-ı gül olsaydı hengām-ı sürūr
Raʿd-ı nālān dem-be-dem ḳılmazdı ebri eşk-bār

7. Faṣl-ı gül ṭabʿında emniyyetden olsaydı eṣer
Ġarḳ-ı ḫūn-ı lālezār olmazdı tīġ-ı kūhsār

8. Sīne-yi ṣaḥrāya tīġ-ı seylden düşmezdi çāk
Nev-ʿarūs-ı ġoncenüñ dāmānını dutmazdı ḫār

9. Jāle ṭaşından gögermezdi teni gül-bünlerüñ
Gülşeni zencīre ḳılmazdı muḳayyed cūybār

10. Bu ʿalāmetlerden āgāh olmayandur bī-ḫaber
Bī-ḫaberdür ol ki ʿayş eyler bu mevsim iḫtiyār

11. N'ola ger ḥayret ḳılup sūsen zebānı olsa lāl
N'ola ger ḥasret çeküp aġlarsa bülbül zār zār

12. Ėy dil-i ġāfil degül bī-hūde teşrīf-i rebīʿ
Andadur mużmer kemāl-i ḳudret-i Perverdigār

---

39 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.
39 || T_1 64^b, P 228^b, S_1 134^a, KS_1 91, KS_2 44^a, KS_3 48^b, KS_4 29^b, KS_5 46^b.
39 || 2^a ḫum-ḫāne: ġam-ḫāne S_1.
39 || 3^b zeng: reng S_1, KS_1, KS_4, KS_5 jeng KS_3, [TD] || ẕevḳ: ʿaksi P.
39 || 4^a ġonce tek: ġonceden T_1, S_1, P, KS_1, KS_2, KS_4.
39 || 6^a hengām: eyyām [TD].
39 || 9^b gülşeni: gülşen T_1, S_1, KS_1 || ḳılmazdı: ėtmezdi KS_2, KS_3, KS_5, [TD] çekmezdi T_1, S_1, KS_1, KS_4.
39 || 12^b mużmer: mażmūn T_1, S_1, P, KS_1, KS_3.

13. Ġālibā taḳdīrden sükkān-ı ḫalvetgāh-ı ḫāk
Ruḥṣat almışlar kim ėdüp sırr-ı ḥikmet āşkār

14. Cümle-yi ezhār ḫalvetde gėyüp rengīn libās
Eyleyüp her yılda bu dünyāya bir nevbet güẕār

15. Ėdeler ġāfillere tekmīl-i esbāb-ı ġurūr
Olalar ʿācizlere manẕūr-ı ʿayn-ı iʿtibār

16. Dutalar bir dem ḳarār ammā yine dil-gīr olup
Ėdeler ser-menzil-i maʿhūda dünyādan firār

17. Dār-ı dünyā eyle ser-menzil degüldür kim ola
Nāzenīnler ṭabʿına āb u hevāsı sāzgār

18. Teng-nā-yı ʿālem-i fānī degüldür ol maḳām
Kim ola bünyādı müstaḥkem esāsı üstüvār

19. Ėy ḳażā ger ārzūmend-i ṣebāt-ı dehr iseñ
Emrin ėt teslīm-i ḫüddām-ı emīr-i nām-dār

20. Ol felek-rifʿat ki rāyındandur istiḥkām-ı milk
Ol melek-sīret kim andandur revāc-ı rūzgār

21. Çeşme-yi luṭfından ėtmiş baḥr taḥṣīl-i seḫā
Nāʾib-i ḳadrinden almış çarḫ refʿ-i iḳtidār

22. Devr ṭavr-ı dil-küşā kilkinden ėtmiş iktisāb
Çarḫ ḳadr-i mürtefiʿ baḫtından ėtmiş müsteʿār

23. Naḳş-ı levḥ-i iʿtibārı ser-ḫaṭ-ı aḥkām-ı ʿadl
Ṣūret-i aḥkāmı sırr-ı ḥikmete āyīne-dār

24. Kār-ı sāz-ı milk Caʿfer Bėg-i rūşen-rāy kim
Nüsḫa-yı ḫükminedür mażmūn rıżā-yı Kirdigār

---

39 || 13b almışlar: ėtmişler T_1, S_1, KS_1, KS_3, KS_4 || kim ėdüp: ėdüp bu T_1.
39 || 14a ḫalvetde: ḫalvetden S_1.
39 || 15b ʿācizlere: ʿāriflere [TD]
39 || 19b emrin: emrüñ KS_2, KS_5, [TD].
39 || 20b kim: ki S_1.
39 || 21b ḳadrinden: ḳudretden KS_3, KS_5, [TD].
39 || 22a ṭavr-ı dil-küşā: ṭavr-ı dilüñ T_1 - S_1.
39 || 22b ḳadr-i mürtefiʿ baḫtından: mihr-i bī-riyā ḫulḳından KS_4, [TD].
39 || 23b ḥikmete: ḥikmet T_1.
39 || 24a rūşen-rāy: o rūşen-rāy KS_2, [TD].

25. Ehl-i ḥükme tā ebed efʿāli düstūrü'l-ʿamel
Naẓm-ı milke vażʿ-ı ḳānūnı esās-ı pāy-dār

26. Ėy ezelden mesned-i reʾfetde ẕāt-ı kāmilüñ
Kām-baḫş u kām-rān u kām-bīn ü kām-kār

27. Nev-bahār-ı ẕevḳ-ı vaṣluñdan cüdā gülzār-ı milk
Ḫārzār-ı derddür zindān-ı ẕüll ü inkisār

28.[4] Ḥaḳ bilür kim gülşen-i vaṣluñdan ayru murġ-ı dil
Pāy-bend-i rişte-yi teşvīşdür leyl ü nehār

29. Olmazam bir laḥẓa bī-raʿd-ı fiġān u berḳ-ı āh
Ḳanda kim seyr eylesem giryān u sūzān ebrvār

30. ʿĀḳıbet gülzār-ı şevḳuñda nihāl-i miḥnetüm
Āb-ı çeşm ü dāġ-ı dilden ḳıldı ẓāhir berg ü bār

31. Müjde-yi teşrīf-i vaṣluñ geldi çoḫ ammā nė sūd
Sūz-ı hicrānı ziyād eylerdi dāġ-ı intiẓār

32. Serverā gül-berg-i ruḫsār-ı laṭīfüñ görmege
Muntaẓırdur zār u ser-gerdān Fużūlī tek hezār

33. Nėce müştāḳ olmasunlar devlet-i dīdāruña
Muġtenemdür bī-tekellüf ḥākim-i reʾfet-şiʿār

34. Var ümīdüm kim bahār olduḳça bezm-ārā-yı milk
Görmeye āyīne-yi ṭabʿuñ ḥavādiṣden ġubār

---

39 || 25a ḥükme: ḥikmet P.
39 || 26a ezelden: ezelde S_1.
39 || 27a cüdā gülzār-ı milk: ayru mürg-i dil T_1.
39 || 27b derddür: devrdür S_1.
4 T_1'de bu beyit yoktur. Bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak yazılmıştır. Bu da müstensihin gözünün kaydığını ve iki beyti birleştirdiğini göstermektedir.
39 || 28b teşvīşdür: teşdīddür S_1, P, T_1, KS_1, KS_4 tehdīddür KS_3.
39 || 29a bir: her P || bī-raʿd-ı: bī-raʿd u T_1, P || fiġān u: fiġān-ı P.
39 || 30a ʿāḳıbet: ʿāfiyet S_1 || şevḳuñda: şevḳuñdan KS_1, [TD] medḥüñde KS_3.
39 || 30b dāġ-ı: dāġ u S_1 || berg ü: berg T_1 || bār: nār T_1.
39 || 31a çoḫ: çün [TD].
39 || 31b hicrānı: hicrāna T_1, S_1, P, KS_1, KS_3, KS_4.

40.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ṣunʿ-ı Ḥaḳ kim yoḫ iken ʿālemi ėtmiş peydā
   Andan almış eṣer-i naẓm niẓāmın eşyā

2. İḳtiżā-yı nesaḳ-ı milk ü niẓām-ı millet
   Ḫāṣ u ʿāmuñ kimin ednā kimin ėtmiş aʿlā

3. Tā żarar yėtmeye ednālara aʿlālardan
   Eylemiş ʿāleme fermān-ı ḫilāfet icrā

4. Enbiyā birle selāṭīni müfevvaż ḳılmış
   Olmaġa niyyet-i ʿadl ile memālik-ārā

5. Ḥükmdür ḥükm ki dünyāya vėrür zīb-i niẓām
   Ḥükmdür ḥükm ki dīn resmini eyler iḥyā

6.[7] Ḥükm ger olmasa dünyāya ṣalur ẓulm fesād
   Ḥükm ger olmasa bulmaz nesaḳ-ı milk beḳā

7. Ḥākim oldur ki muvāfıḳ ola ḥükmine ḳader
   Ḥākim oldur ki muṭābıḳ ola emrine ḳażā

8. Ḥākim oldur ki anuñ olmaya ẕātında ṭamaʿ
   Ḥākim oldur ki anuñ olmaya fiʿlinde riyā

9. Şemʿden görse ki pervāneye bir ẓulm yėter
   Kese başın dėmeye żāyiʿ olur nefʿ-i żiyā

10. Bulmayan devlet-i tevfīḳ ü ʿināyet Ḥaḳdan
    Nė revā kim ḳıla icrā-yı ḥükūmet daʿvā

---

40 || Bu kaside Bağdat Valisi Baltacı Mehmed Paşa'nın methindedir.
40 || T_1 59^a, P 229^b, S_1 135^a, KS_1 93, KS_2 45^a, KS_3 49^b, KS_4 25^b, KS_5 46^b, KS_6 6^a.
40 || 2^a milk ü: milk P.
40 || 2^b ednā: aʿlā [TD] || aʿlā: ednā [TD].
40 || 3^a tā żarar yėtmeye: ḳāṣır-ı rütbeye P.
40 || 4^b olmaġa: olalar [TD].
40 || 5^a vėrür zīb-i niẓām: ṣalur ẓulm fesād T_1.
7 Bu beyit T_1'de yoktur. Müstensihin gözü kaymış bir önceki beyit ile bu beyti birleştirmiştir.
40 || 6^a ger: eger KS_5, KS_6, [TD].
40 || 6^b ger: eger KS_5, KS_6, [TD].
40 || 8^b ki: kim S_1.
40 || 10^a devlet-i: devlet ü KS_2, [TD] || tevfīḳ ü: tevfīḳ-ı P, T_1, S_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5, KS_6.

11. Reviş-i ʿadldedür mertebe-yi ḳurb u ḳabūl
ʿAdlsüz ḥākime daʿvā-yı ḥükūmet nė revā

12. Bir veraʿ ehli eger ḳılsa ʿibādet yüz yıl
Sāʿat-i ʿadlce vėrmez eṣer-i ḳurb-ı Ḫudā

13. Ḥükmdür vāsıṭa-yı mevt ü ḥayātı ḫalḳuñ
Vāy ol ḥākime kim eyleye ḥükminde ḫaṭā

14. Ḳıla maẓlūmları merḥametinden maḥrūm
Vėre ẓālimlere öz nefʿi içün istīlā

15. Raḥmet ol ḥākime kim olmaya ėlden ġāfil
Naḳd-i evḳātı ola beẕl-i[3] niyāz-ı fuḳarā

16. Nėtekim ḫıṭṭa-yı Baġdādı müşerref ḳılmış
Maẓhar-ı merḥamet ü ʿadl Meḥemmed Pāşā

17. Ol ser-efrāz ki yümn-i ḳadem-i muḥteremi
Evliyā burcına olmış sebeb-i defʿ-i belā

18. Niyyeti ḫayr olup aʿmāli ṣalāḥ olmaġ ile
Hīç kes yoḫ kim añа eylemeye ḫayr duʿā

19. Beyle ḥākim eṣer-i raḥmetidür Yezdānuñ
Ḳansı iḳlīme ḳadem başsa vėrür ẕevḳ ü ṣafā

20. Var ümīdüm kim anı ḳılmaya şermende-ʿamel
Ol zamān kim ḳurılur maḥkeme-yi rūz-ı cezā

21. Var ümīdüm ki bula feyż-i icābet Ḫaḳdan
Her duʿā kim ḳıla ṣıdḳ ile Fużūlī-yi gedā

---

40 || 11a ḳurb u: ḳurb-ı T_1.
40 || 15b evḳātı: evḳātın [TD] || ola: ėde [TD] || beẕl: nūr P, T_1, S_1, KS_1, KS_6 ṣarf KS_2, KS_5 naʿt KS_3.
3 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD'den aktarılmıştır.
40 || 16b merḥamet ü: merḥamet-i S_1.
40 || 17b olmış: ėtmiş T_1, S_1, KS_1, KS_3, KS_4, KS_6.
40 || 18a aʿmāli: efʿāli [TD].
40 || 18b kes: kim T_1, S_1, KS_2, KS_4 || kim: ki T_1.
40 || 19a beyle: böyle T_1.
40 || 19b ḳansı: ḳanḳı T_1, P, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4, KS_5 || ẕevḳ ü: ẕevk-i T_1, S_1, KS_2.
40 || 21b kim: ki S_1.

41.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Götürdi bād burḳaʿ çihre-yi gül-berg-i ḫandāndan
   Getürdi ʿālemi murġ-ı çemen efġāna efġāndan

2. Nėdür yā Rab çemende ʿandelībüñ rişte-yi dāmı
   Meger açdı girih sünbül ser-i zülf-i perīşāndan

3. Eger ḳavs-ı ḳuzaḥdan tīr-i bārān ėtmedi gerdūn
   Nėdür āyā sebeb kim doldı gül-bün cismi peykāndan

4. Ve ger bir dāġ-ı pinhān ile baġrın yaḫmadı devrān
   Nėdür maḳṣūdı her dem lālenüñ çāk-i girībāndan

5. Bahār eyyāmıdur ḳurtıldı ʿālem her küdūretden
   Ḳılup kesb-i ṣafā cüll-āb-ı feyż-i ebr-i nīsāndan

6. Hevā faṣṣādı çekdi ḫārdan neşter meger bildi
   Ki düşmişdür girih gül-bünlerüñ aʿżāsına ḳandan

7. Göz açdı ʿıḳd-ı şebnemden ṭarāvet kesb ėdüp nergis
   ʿAraḳ ḳurtardı tedrīc ile ol bīmārı hicrāndan

8. Ṣafā kesb ėtdi ḫüsn-i istiḳāmet eyledi ḥāṣıl
   Mizāc-ı milk-i ʿālem iʿtidāl-i ṭabʿ-ı devrāndan

9. Ṣalāḥ-ı iʿtidāli dehr mensūb ėtdi eżdāda
   Fesād-ı iḫtilāfı devr merfūʿ ėtdi erkāndan

10. Çemen bezmine revnaḳ vėrmege gül ġonceden çıḫdı
    Müzeyyen ḳılmaḳ içün Mıṣrı Yūsuf çıḫdı zindāndan

---

41 || Bu kaside Vezir-i Azam ve Serasker İbrahim Paşa'nın methindedir.
41 || T_1 60^a, P 230^a, S_1 136^a, KS_1 94, KS_2 46^a, KS_3 50^b, KS_4 26^b, KS_5 47^a.
41 || 1^b efġāna: feryāda [TD].
41 || 3^a ḳavs-ı: ḳavs u T_1, S_1.
41 || 4^a devrān: gerdūn P.
41 || 4^b her: bir S_1.
41 || 6^b gül-bünlerüñ: gül-bün reg-i S_1.
41 || 7^a ėdüp: ėder S_1, KS_1, [TD].
41 || 8^b iʿtidāl-i ṭabʿ-ı: iḳtidā-yı ʿaḳd-i T_1, P, KS_1, KS_3, KS_4 iḳtidā-yı ʿahd-i KS_2, KS_5 iʿtidāl-i ʿahd-i [TD].
41 || 9^a ṣalāḥ-ı: ṣalāḥ u [TD] || dehr: dehre T_1 || eżdāda: eżdādı T_1.
41 || 9^b fesād-ı: fesād u [TD]
41 || 10^b ḳılmaḳ: ḳılmaġ T_1.

11. N'ola çeşm-i ter ile çıḫsa ḥabs-i ḫākden nergis
N'ola ger çıḫsa Yaʿḳūb-ı belā-keş beytü'l-aḥzāndan

12. Bıraḫdı zeng mirʿāt-ı serāba sebze-yi ṣaḥrā
Nem-i ḫāk ėtdi raḫş-ı gird-bādı menʿ cevlāndan

13. Ser-ā-ser ḳıldı eczā-yı zemīn emvātını iḥyā
Meger bir cürʿa āb-ı Ḫıżr idi her ḳaṭre bārāndan

14. Muʿālic ṣıḥḥat-i bīmār içün çoḫ çekmesün zaḥmet
Bugün kim kesb olur ol müddeʿā seyr-i gülistāndan

15. Fażīlet ol degül kim ṣafḥa-yı gülzārı doldurdı
Bahār-ı ʿālem-ārā sünbül ü nesrīn ü reyḥāndan

16. Budur kim ravża-yı dārü's-selāmı eyledi memlū
Ser-efrāz-ı saʿādetmend luṭf u ʿadl u iḥsāndan

17. Niẓām-ı milk İbrāhīm Bėg ol pāk-sīret kim
Teḳāżā-yı tefevvuḳ eylemiş efrād-ı insāndan

18. Ser-efrāzī ki idrāki felek-rāy[7] u melek-sīret
Münezzehdür kemāl-i nisbeti emṣāl ü aḳrāndan

19. Kemāl-i fażl-ı ẕātı Āṣaf evṣāfında ḫatm olmış
Götürmiş zeng-i naḳṣ āyīne-yi milk-i Süleymāndan

20. Dil-i pür-nūrına ḳılmaz güẕār efkār-ı nā-ṣā'ib
Kim ol ḳandīl memlūdur leb-ā-leb nūr-ı ʿirfāndan

21. Göñül ger meyl-i gülzār ėtse faṣl-ı gül anuñ-çündür
Ki taʿlīm ala medḥin lehce-yi murġ-ı ḫoş-elḥāndan

---

41 || 11[a] ter ile: terümle T_1 || çıḫsa: çıḳar T_1.
41 || 12[a] zeng: jeng KS_1, [TD].
41 || 13[b] bir: her [TD] || cürʿa: ḳaṭre KS_3, [TD] || her: bir [TD].
41 || 16[b] luṭf u: luṭf-ı T_1 || ʿadl u: ʿadl S_1.
41 || 17[a] ol pāk-sīret: pāk-sīret S_1.
41 || 18[a] ki idraki: zekī-ṭabʿı P || felek-rāy u: melek-rāy u T_1 melek-rāy S_1, P, KS_2, KS_3, KS_4 || melek-sīret: felek-sīret T_1, KS_1, KS_2, KS_3, KS_4 felek-seyrī S_1.
41 || 18[b] emṣāl ü: emṣāl S_1.
7 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD'den aktarılmıştır.
41 || 19[a] ẕātı: ẕāt T_1, S_1, P, KS_1, KS_3, KS_4, KS_5.
41 || 19[b] zeng: jeng KS_1, KS_3, [TD] reng KS_5.

22. Ve ger göz merdümi būstān temāşāsına meyl ėtse
Anuñ-çündür ki ṭarḥ-ı bezm ėde idrāk būstāndan

23. Ser-efrāzā bi-ḥamdi'llāh bahār-ı pertev-i ʿadlüñ
Der-i feyż açdı gülzār-ı ʿIrāḳa bāġ-ı Rıḍvāndan

24. ʿAceb yoḫ sebze-veş ger ḫākden baş çekse emvātı
ʿAceb yoḫ olsa biñ genc-i nihān ẓāhir bu vīrāndan

25. Fużūlī ḫāme-veş ser-geşte-yi ṣaḥrā-yı vaṣfuñdur
Ḳadem ser-menzil-i taḳṣīre baṣmaz ol beyābāndan

26. Yėter cānına medḥüñden dem-ā-dem ẕevkler gūyā
Ki tār-ı gevher-i medḥüñ ḳılupdur rişte-yi cāndan

27. İlāhī tā nesīm-i ṣunʿ taḥrīkiyle ʿālemde
Olur dāmān-ı gülşen pür-güher ebr-i dür-efşāndan

28. Riyāż-ı ḳadrüñe gün günden efzūn ola cemʿiyyet
Ümīdüñ gülşeni maḥrūs ola seyl-āb-ı ḥırmāndan

---

41 || 22b bezm: bezmin S_1, [TD] || ėde idrāk: idrāk ėde S_1 ala seyr-i [TD].
41 || 23a pertev-i: re'fet-i [TD].
41 || 26a yėter: beher T_1.
41 || 26b ki: kim S_1.
41 || 28a günden: dünden S_1.

42.

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

1. *el-Ḥamdü li'llāhi'llezī ḫalaḳa'ş-semāvāti'l-'ulā*[3]
K'andan tapar ḫāk-i zemīn feyż-i bahār-ı dil-güşā

2. Burhān-ı Ḥaḳdur ėy göñül her nesteren nisbetlü gül
Ṣāni' olan mümkin degül maṣnū'dan olmaḳ cüdā

3. Tā ḫatm-i aḥvāl-i derūn 'arż ėtdi 'aḳl-ı ẕū-fünūn
Ma'būda boldı reh-nümūn tapdı ṭarīḳ-ı ihtidā

4. Ṣābit Ḥaḳı gül-nār ėder ḫalḳı ki yoḫdan var ėder
Bir dāneden iẓhār ėder biñ ṭurfe la'l-i ḫoş-nümā

5. Cem'i perīşān kim iter rehberleri sünbül yėter
Kim tīre ṭopraḳdan biter eyler göñüller mübtelā

6.[7] Ḥaḳ maẓharıdur her çiçek ger dutsañ ėy naḳḳāş şek
Bir nārven şeklini çek vėrgil añа neşv ü nemā

7. Ḥaṭ vėrdi reyḥān kim yaḳīn bir Tañrı var ėy ehl-i dīn
'Avviẕū bi-Rabbi'l-'ālemīn iste'īẕū mimmā nehā[9]

8. Dutmış Ḥaḳa nergis yüzin açmış ḥaḳīḳat-bīn gözin
Ḳılmış naẓar görmiş özin sırr-ı Ḥaḳ ilen āşnā

9. Ẕāt-ı münezzeh pertevi ḳaddāḥı ėtmiş Ḥaḳ ėvi[11]
Hem ṣūrī vü hem ma'nevī gör anda esrār-ı Ḫudā

---

42 || Elifname. Bu kaside Hz. Ali ve On İki İmam'ın methindedir.
42 || T_1 73^a, P 231^b, KS_4 38^a.
3 Yüksek gökleri yaratan Allah'a hamd olsun.
42 || 3^b boldı: oldı [TD].
42 || 4^a ḫalḳı: ḫalḳa T_1.
42 || 4^b dāneden: kāndan [TD].
42 || 5^b tīre: tīr T_1.
7 T_1'de 6 ve 7. beyit karışmıştır. T_1 6b'de, 7b'deki mısra bulunmaktadır.
42 || 6^a ḫaḳ maẓharıdur her çiçek ger dutsañ ėy naḳḳāş şek: ḫaḳḳ maẓharıdur reyḥān kim yaḳīn bir tañrı var ėy ehl-i dil T_1.
9 Âlemlerin Rabbine sığının, onun yasakladıklarından sakının.
42 || 8^b ilen: ile [TD].
11 TD'de bu beyit: "Bū-stānda gör nīlüferi dutmuş ṭarīḳ-ı ber-teri
Ezhāruñ olmuş reh-beri gör anda esrār-ı Ḫudā"

şeklinde yazılmıştır. Değerlendirdiğimiz nüshada bu beyit yoktur. Ayrıca kaside bir elifname olduğu için bu beytin doğru olması mümkün değildir. (Bu elifname ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bknz. Nihat Öztoprak, "Elifname Yazma Geleneğine Göre Fuzûlî'nin Elifnamesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Bu Alamet ile Bulur Soran Beni Fuzûlî Kitabı*, İstanbul, Kesit Yayınları, 2011, s. 319-333.)

10. Rāh-ı ṭalebdür bī-ʿaded maʿbūda ėy ehl-i ḫıred
Ger isteseñ ḳurb-ı Ṣamed ṣad-berg olur rehber sańa

11. Zinhār maḥv ol ḥikmete baḫgil kemāl-i ḳudrete
Nīlūfer-i ḫoş-ṣūrete gör kim vėrür āb u hevā

12. Sen[2] olmasañ medhūş tek baḫsañ bir ehl-i hūş tek
Ḥaḳḳā ki merzengūş tek tesbīḥ-ḫᵛāndur her giyā

13. Şāḫ oldı minber yeksere çıḫdı şükūfe minbere
Ṣalvāt ėder Peyġambere ṣallū ʿalā ḫayrü'l-verā

14. Ṣaḥn-ı çemende erġuvān her bergi ėtmiş bir zebān
Tekrār eyler her zamān medḥ-i ʿAliyyü'l-Murtażā

15. Żāyiʿ geçürmez yāsemīn ʿömr-i laṭīf ü nāzenīn
İḫlāṣ ilen eyler özin ḫāk-i reh-i Ḫayrü'n-Nisā

16. Ṭurfa reyāḥīn ser-be-ser kesb ėtdi ʿıṭr-ı müşgter
Ḫulḳ-ı Ḥasenden bir eşer gülzāre göstergeç ṣabā

17. Ẓāhir ḳılur ḫūnīn kefen lāle ḳılur yüz pāre ten
Dutar dönüp ṭarf-ı çemen Şāh-ı Şehīd içün ʿazā

18. ʿĀbid-ṣıfat çekmekde ġam olmış benefşe ḳaddi ḫam
Gūyā ḳılur ol pāk hem Zeyne'l-ʿİbāda iḳtidā

19. Ġam defʿi içün her ṭaraf gülşende çekmiş sebze ṣaf
Bāḳır ṣenāsından şeġaf tapmış ḳılur vird ü ṣenā

20. Feyż-i Ḥaḳ ėtmiş ārzū çıḫmış şeḳāyıḳ sürḫ-rū
Ḳılmış bi-emr-i Ḥaḳ ġulū Ṣādıḳı bilmiş pīşvā

21. Ḳahr ile çarḫ-ı lāciverd ger yāsemīni ḳılsa zerd
Nė ġam çü görgeç ehl-i derd eyler ańa Kāẓım devā

---

42 || 12a sen: ger P, [TD].

42 || 12b merzengūş: berzengūş KS_4, [TD] || giyā: gedā T_1.

2 Nihat Öztoprak, "ger" kelimesinin elifname geleneği göz önünde bulundurulduğunda "sen" okunması gerektiğini belirtmiştir. "ger" okunması durumunda, elifnamenin harf sırası bozulmaktadır. T_1 ve KS_4'te "sen" varyantı kullanılmıştır. (Nihat Öztoprak, Elifname Yazma Geleneğine Göre Fuzûlî'nin Elifnamesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler, Bu Alamet ile Bulur Soran Beni Fuzûlî Kitabı, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011, s. 319-333.)

42 || 14a bergi: bergini [TD].

42 || 15a laṭīf ü: laṭīf-i T_1, KS_4.

42 || 15b ilen: ile [TD].

42 || 17b dönüp: ṭutup T_1, KS_4.

42 || 19b ṣenāsından: ṣenāsında [TD] || tapmış: bulmış [TD] || vird ü: vird-i KS_4, [TD].

42 || 20b ṣādıḳı: ṣādıḳını T_1, KS_4 || bilmiş: ḳılmış KS_4, [TD].

22. Keşf ėtmege esrār-ı Ḥaḳ açmış semen sīmīn varaḳ
Vėrmiş aña gūyā sebaḳ ʿilm içre Şāh-ı Dīn Rıżā

23. Luʿbet-ṣıfat gör zanbaḳı gülzāre vėrmiş revnaḳı
Olmış hevā-ḫᵛāh-ı Taḳī kesb eylemiş andan ṣafā

24. Meddāḥ tek sūsen dili olmış medāyiḥ nāḳili
Medḥinüñ olmış ḳābili Sulṭān Naḳıyy-i baḥr-ʿaṭā

25. Nesrīnüñ açuḳ defteri olmış ḥaḳāyıḳ maẓharı
Andan ṣıfāt-ı ʿAskerī fehm ėtmiş erbāb-ı ẕekā

26. Vaḳt oldı ġonce açıla gül ḫurdesin ẓāhir ḳıla
Mehdī ẓuhūrını bile fāş ėde her sırrın ḳażā

27. Her yėrde tā nev-rūz ola gül būstān-efrūz ola
Nev-rūz tek fīrūz ola eyyām-ı Şāh-ı Evliya

28. Yaʿnī gül-i gülzār-ı cān Ḥayder İmām-ı Müʾminān
Ol kim añadur bī-gümān miskīn Fużūlī bir gedā

---

42 || 22b ṣāh-ı dīn: sulṭān T_1, KS_4.
44 || 24b ḳābili: ḳāʾili [TD].
42 || 26b mehdī: mehdīni T_1 || her sırrın: sırrını [TD].
42 || 27a yėrde: yėle T_1 yėlde KS_4 || ola: o T_1.
42 || 27b evliyā: mehliḳā T_1, KS_4.

GAZELLER

1.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. *Ḳad enāra'l-ʿışḳu li'l-ʿuşşāḳi minhāce'l-hüdā*[2]
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ʿışḳa eyler iḳtidā

2. ʿIşḳdur ol neş'e-yi kāmil ki andandur müdām
Meyde teşvīr-i ḥarāret neyde te'ṯīr-i ṣadā

3. Vādī-yi vaḥdet ḥaḳīḳatde maḳām-ı ʿışḳdur
Kim müşaḫḫaş olmaz ol vādīde sulṭāndan gedā

4. Eylemez ḫalvet-serāy-ı sırr-ı vaḥdet maḥremi
ʿĀşıḳı maʿşūḳdan maʿşūḳı ʿāşıḳdan cüdā

5. Ėy ki ehl-i ʿışḳa söylersen melāmet terkin ėt
Söyle kim mümkin midür taġyīr-i taḳdīr-i Ḫudā

6. ʿIşḳ kilki çekdi ḫaṭ ḥarf-i vücūd-ı ʿāşıḳa
Kim ola ṯābit Ḥaḳ iṯbātında nefy-i māʿadā

7. Ėy Fużūlī intihāsuz ẕevḳ bulduñ ʿışḳdan
Beyledür her iş ki Ḥaḳ adıyla ḳılsañ ibtidā

---

1 A_1 6^b, B 13, A_2 8^a, A_3 9^b, KN 2^a, M 8^b, K 7^a, T_1 75^b, P 238^b, T_2 6^b, S_2 6^b, V 1^b, TT 15^b, S_3 1^b, BN 2^b, TN 9^b, S_4 9^b, S_5 6^b, S_6 6^b, S_7 7^b, S_8 4^b, S_9 9^b, S_{10} 8^b, S_{11} 8^b.

2 Aşk, âşıklar için hidayet yolunu aydınlattı.

1 || 1^b ʿışḳa: ḥaḳḳa S_4.

1 || 2^a neş'e: neşve-yi T_1 nişān S_3 || ki: kim T_1, P, B, A_2, KN, TT, S_2, M, A_1, S_4, S_5, S_8, [T, TD] || andandur: ondandur A_1.

1 || 2^b teşvīr: taṣvīr S_5.

1 || 3^b sulṭāndan: sulṭāndın A_1, KN, T_2, S_2, V.

1 || 4^a ḫalvet: vaḥdet A_1, S_3, V, TT.

1 || 5^a terkin: terk A_2.

1 || 5^b kim: ki [G] || mümkin: mümkindür A_1 || ḫüda: ḳażā B.

1 || 6^a ʿışḳ: ʿışḳı S_3 || ḥarf: levḥ T_1, [TD] naḳş T_2 ḥarfin A_3.

1 || 7^b beyledür: böyledür B, A_2, A_3, M, T_1, V, S_3, S_8, [T] || adıyla: yādıyla TT || ḳılsañ: ḳılsan V ėtseñ A_2.

2.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. *Yā men eḥāṭa ʿilmüke'l-eşyā'e küllehā*[3]
Nė ibtidā saña mutaṣavver nė intiha

2. Kim vėrse cān yoluñda bulur ḫāk-i maḳdemüñ[5]
Gūyā ki ḫāk-i rāhuñadur naḳd-i cān behā

3. Sensen ḳılan meẓāhir-i ümmīd ü bīm ėdüb
Mūsānı ʿilm genci ʿaṣāsını ejdehā

4. Senden bulupdur Aḥmed-i Mürsel maḳām-ı ḳurb[8]
Taḥsīn-i yā vü sīn ile teşrīf-i ṭā vü hā

5. Yaʿḳūbda nişāne-yi şevḳuñ ġam u elem
Yūsufda neş'e-yi naẓaruñ behcet ü bahā

6. Bulmazdı ḳahruñ açmasa ḫ̲ʷān-ı siyāsetin
Hel min mezīd[11] loḳmasına dūzaḫ̲ iştihā

7. Yā Rab belā-yı ḳayda Fużūlī esīrdür
Ol bī-dili bu dām-ı küdūretden ėt rehā

---

2 A_1 6b, B 13, A_2 8a, A_3 9b, KN 2a, M 9a, K 7b, T_1 76a, P 238b, T_2 6b, S_2 6b, V 1b, TT 16a, S_3 36a, BN 2b, TN 10a, S_4 10a, S_5 6b, S_6 6b, S_7 7b, S_8 4b, S_9 9b, S_{10} 8b, S_{11} 9a.

2 || 1b nė: tā T_1.

3 Ey, ilmi bütün şeyleri tamamıyla kuşatan!

2 || 2a yoluñda: yolında A_1, S_4 || ḫāk-i maḳdemüñ: ḫ̲āk olup maḳām B, A_2, A_3, KN, M, T_1, P, S_2, S_3, TN, S_7, S_9 ḫāk-i maḳdemüñ maḳam TT ḫāk olup müdām K, BN ḫāk olup ḳadem A_1, T_2, V, S_5 ḫāk ol ḳadem S_6, S_{11}.

2 || 2b behā: fidā K, V.

5 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygın olmamasına rağmen beytin anlamı göz önünde bulundurularak "hâk-i makdemün" okunuşu tercih edilmiştir.

2 || 3a meẓāhir-i: meẓāhire S_2 || ümmīd ü: ümmīd-i M, K, [TD].

2 || 3b mūsānı: mūsāya M mūsāyı S_8 || ʿilm genci: ʿilm ü genci V genc-i ʿilm A_3

2 || 4a bulupdur: buluptur B || maḳām: ḥitāb V || ḳurb: līk V.

8 S_3 ve A_2'de maktadan önce gelmektedir. T, TD ve D'de de maktadan önce gelmektedir.

2 || 5a ġam u: ġam-ı V.

2 || 5b neş'e-yi: teşne-yi T_1 nişāne-yi S_8.

2 || 6a ḳaḥruñ: ḳaḥrın KN ḳaddüñ T_1 || ḫ̲ʷān: ḫ̲ūn V, K || siyāsetin: siyāseti M.

11 O gün cehenneme "Doldun mu?" diyeceğiz; "Daha yok mu?" diye cevap verecek. *Kur'an*: 50. Kaf 30.

2 || 7a ḳayda: ḳaydda A_3.

2 || 7b bī-dili bu: mübtelāyı A_1, KN || dām: ḳayd A_1, KN dem o V dām o S_5.

3.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Yā Rab hemīşe luṭfuñı ėt reh-nümā mańa
Gösterme ol ṭarīḳi ki gėtmez sańa mańa

2. Ḳaṭʿ eyle āşnālıġum andan ki ġayrdur
Ancaḳ öz āşnālaruñ ėt āşnā mańa

3.[3] Bir yolda ṣābit ėt ḳadem-i iʿtibārumı
Kim rehber-i şerīʿat ola muḳtedā mańa

4. Yoḫ mende bir ʿamel sańa şāyeste āh eger
Aʿmālüme göre vėre ʿadlüñ cezā mańa

5.[5] Ḫavf u ḫaṭāda mużṭaribem var ümīd kim
Luṭfuñ vėre beşāret-i ʿafv u ʿaṭā mańa

6.[7] Men bilmezem mańa geregin sen ḥakīmsen
Menʿ eyle vėrme her nė gerekmez mańa mańa

7. Oldur mańa murād ki oldur sańa murād
Ḫāṣā ki senden özge ola müddeʿā mańa

8. Ḫabs-i hevāda ḳoyma Fużūlī-ṣıfat esīr
Yā Rab hidāyet eyle ṭarīḳ-ı fenā mańa

---

3 A_1 7ª, İÜ 7ª, B 13, A_2 8ᵇ, A_3 10ª, KN 2ᵇ, M 9ª, K 7ᵇ, T_1 76ª, P 239ª, T_2 7ª, S_2 7ª, V 2ª, TT 16ª, S_3 36ª, BN 3ª, TN 10ª, S_4 10ª, S_5 7ª, S_6 7ª, S_7 8ª, S_8 5ª, S_{10} 9ª, S_{11} 9ª.

3 || 1ª ėt: ḳıl A_3, [TD].

3 || 1ᵇ ṭarīḳi: ṭarīḳ V || gėtmez: varmaz A_3 yėtmez S_{10}, [G, TD].

3 Bu beyit S_2'de yoktur. İÜ'de varak eksiktir. Gazelin sadece son üç beyti bulunmaktadır.

3 || 3ª bir: bu TT her KN || yolda: yėrde A_1, KN, V, S_4, S_5, S_{10}, [TD, G] || ėt: - V.

3 || 3ᵇ muḳtedā: rehnümā TT.

5 Bu beyit B'de yoktur.

3 || 5ª ḫavf u ḫaṭāda: ḫavf u ḫaṭarda A_1, KN, V, S_4, [G] ḫavf-ı ḫaṭarda S_{10} ḫavf-ı ḫaṭāda S_8, S_{11}, [T, D] ḫavf u recāda S_6.

3 || 5ᵇ afv ü: afv-i T_1, A_1, KN, K, T_2, S_8, [TD, T, D] || ʿaṭā: ḫaṭā A_1, [TD, T, D].

7 Bu beyit A_1'de yoktur.

3 || 6ª bilmezem: bilmezin A_3 || geregin: ne gerek S_4 || sen: - P sen bil V.

3 || 6ᵇ mańa mańa: sańa mańa B, KN, K, T_1, P, S_2, TT, T_2, V, BN, S_4, S_5, S_7, S_8, S_{10}, S_{11}, [G].

3 || 7ª ki: kim TT.

3 || 8ª ḫabs-i hevāda: ḫabs ü hevāda TT ḫabs-i bedende S_4 || ḳoyma: ḳoma M || ṣıfat esīr: esīr ṣıfat S_2.

4.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Zihī ẕātuñ nihān u ol nihāndan māsivā peydā
   Biḥār-ı ṣunʿuña emvāc peydā ḳaʿr nā-peydā

2. Bülend ü pest-i ʿālem şāhid-i feyż-i vücūduñdur
   Degül bī-hūde olmaḳ yoḫ iken arż u semā peydā

3. Kemāl-i ḥikmetüñ iẓhār-ı ḳudret ḳılmaġa ėtmiş
   Ġubār-ı tīreden āyīne-yi gītī-nümā peydā

4. Dem-ā-dem ʿaks alur mirʾāt-ı ʿālem ḳahr u luṭfuñdan
   Anuñ-çün geh küdūret ẓāhir eyler geh ṣafā peyda

5. Gehī toprаġa eyler ḥikmetüñ biñ meh-liḳā pinhān
   Gehī ṣunʿuñ ḳılur topraḳdan biñ meh-liḳā peydā

6.[7] Cihān ehline tā esrār-ı ʿilmüñ ḳalmaya maḫfī[8]
   Ḳılupdur ḥikmetüñ küffār içinde enbiyā peydā

7. Niṣār-ı şefḳatüñdür kim olur iẓhār-ı ḥamdüñ-çün
   Fużūlī tīre ṭabʿından kelām-ı cān-fezā peydā

---

4 A_1 7ª, İÜ 7ª, B 14, A_2 11ª, A_3 10ᵇ, KN 2ᵇ, M 9ᵇ, T_1 76ᵇ, P 239ª, S_1 143ª, T_2 7ᵇ, S_2 7ª, V 2ª, TT 16ᵇ, S_3 36ᵇ, BN 3ᵇ, TN 10ᵇ, S_4 10ᵇ, S_5 7ᵇ, S_6 7ª, S_7 8ª, S_8 5ª, S_{10} 9ª, S_{11} 9ᵇ.

4 || 1ª māsivā: ḳamu A_1.

4 || 2ᵇ yoḫ: yoġ A_2, A_3, M.

4 || 3ª ḥikmetüñ: ḳudretüñ B, S_1 ḳudret ü A_3 || ḳudret: ḥikmet B, S_1, A_3.

4 || 4ª alur: olur T_1, TT || ʿālem: ḥüsnüñ V, T_2 ḥüsnüñ ü S_5 || u: - V, T_1, A_1.

4 || 4ᵇ anuñ: onuñ A_1.

4 || 5ª toprаġa: ṭoprаġa A_3, TT, S_2 ṭofraġa V ṭoprаḳda M || biñ: miñ A_1, KN, || meh-liḳā: lāle-ruḫ S_3, A_2, İÜ.

4 || 5ᵇ ṣunʿuñ ḳılur topraḳdan: ṣunʿuñ ḳılur ṭoprаḳdan A_2, TT, M ṣunʿuñ ḳılur toprаġdan A_1, KN, T_2, İÜ, S_4, S_5 ṣunʿuñ ḳılur tofraġdan V ṭoprаḳdan ṣunʿuñ ḳılur A_3 || biñ: miñ A_1, KN, || meh-liḳā: lāle-ruḫ S_2.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

4 || 6ª ʿilmüñ: ʿālem M ḥikmet A_1 || ḳalmaya: olmaya V, M.

4 || 7ª niṣār: nişān B, T_1, S_3, T_2, P, BN, S_6, S_8, S_{10}, [TD, D] niyāz S_7 || olur: ḳılur T_1 ola V, A_1, KN, S_4, S_5, [G].

4 || 7ᵇ ṭabʿından: ṭabʿuñdan T_2 || kelām: nişān T_1.

5.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] *Eşraḳat min feleki'l-behceti şemsün ve bihā*
Mele'e'l-ʿālemü nūran ve sürūran ve behā

2. Çıḫdı bir gün ki żiyāsında tamāmī-yi rusül
Oldı maḥv eyle ki ḫurşīd şuʿāʿında Sühā

3. Oldı bāzār-ı cihān revnaḳı bir dürr-i yetīm
Ki degül ėki cihān ḥāṣılı ol dürre bahā

4. Rütbe-yi ḥikmet-i miʿrāc-ı kemāline göre
Ḥükemā fırḳa-yı dūn felsefe cemʿ-i süfehā

5. Münhī-yi maʿrifeti ḥāl diliyle dā'im
Ḳılur ehl-i Ḥaḳa esrār-ı ḥaḳīḳat inhā

6. Nėce taḳrīr ėdeyüm vaṣfını bir şāhuñ kim
Aña vaṣṣāf ola yāsīn ü muʿarrif ṭāhā

7. Ėy Fużūlī reh-i şerʿini dut ol rāhberüñ
Bu ṭarīḳ ile ḍalāletden özüñ eyle rehā

---

5 A_1 7b, İÜ 7a, B 14, A_3 11a, KN 3a, M 9b, T_1 76b, P 239a, S_1 143a, T_2 7b, S_2 7b, V 2b, TT 16b, S_3 36b, BN 8b, TN 11a, S_4 11a, S_5 7b, S_6 7b, S_7 8b, S_8 5b, S_{10} 9b, S_{11} 10a, TZ 9a.

2 Güzellik göğünden bir güneş doğdu; bütün âlem onun sayesinde ışık, sevinç ve güzellikle doldu.

5 || 1a şemsün: şemʿen İÜ.

5 || 2b oldı: eyle V || eyle: oldı V öyle P [T] || şuʿāʿında: żiyāsında M, S_5 || sühā: bahā A_3, T_1.

5 || 4a ḥikmet-i: ḥikmet ü A_3.

5 || 4b fırḳa-yı: fırḳası [G] || cemʿ-i: cemʿi M, T_2, P, TT, S_4, S_5, S_8, [G].

5 || 5a münhī: menbaʿ T_1 müntehī A_1, KN, S_4 || maʿrifeti: maʿrifet A_3, S_8 || dā'im: müdām S_4.

5 || 5b inhā: icrā A_3 inşā S_3.

5 || 6a ėdeyüm: ėdübem A_1 ėdeyin B, M, T_1, S_1, S_2 ėdesen T_2 || bir: ol A_1, KN, TT, [D, TD].

5 || 6b aña: oña A_1 || vaṣṣāf: evṣāf A_1, A_3, KN, V, S_2, T_2, S_5, TZ || yāsīn ü: yāsīn A_1, M, T_1, S_1, V.

5 || 7a dut: ṭut A_3, B, S_2, M || ol: olgil T_1 || rāhberüñ: rehber T_1.

5 || 7b bu: bir T_1.

6.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy olup miʿrāc burhān-ı ʿulüvv-i şān sańa
Yėre inmiş gökden istiḳbāl ėdüp Furḳān sańa

2. Ḥīn-i daʿvā-yı nübüvvet müddeʿī ilzāmına
Cāhil iken ėl senüñ ʿilmüñ yėter burhān sańa

3. Kilk-i ḥükmüñ çekdi ḥarf-i sā'ir-i edyāna ḫaṭ
Ḥükm iṣbāt ėtdi nefy-i sā'ir-i edyān sańa

4.[5] Bāḳī-yi muʿciz nė ḥācet dīn-i Ḥaḳ iṣbātına
ʿĀlem içre muʿciz-i bāḳī yėter Ḳur'ān sańa

5.[7] Vaṣf-ı Cibrīl-i Emīn ėtmiş ḳabūl-i ḫıdmetüñ
Sırr-ı Ḥaḳ keşfine anuñla yėtüp fermān sańa

6.[9] Sensen ol ḥātim ki refʿ ėtmiş cemīʿ-i ḥākimi
Ḫātem-i ḥükm-i risālet tapşurup devrān sańa

---

6 A_1 7b, İÜ 7b, B 15, A_2 11a, A_3 10a, KN 3b, M 10a, K 8a, T_1 77a, P 239a, S_1 143a, T_2 8a, S_2 7b, V 2b, TT 16b, S_3 37a, BN 4b, TN 11a, S_4 11b, S_5 8a, S_6 7b, S_7 9a, S_8 5b, S_9 10a, S_{10} 10a, S_{11} 10a, TZ 9a.

6 || 1a burhān-ı: burhānı M, T_2.

6 || 1b inmiş: yėtmiş A_1, İÜ, KN, S_4 yinmiş S_5 || ėdüp: içün M, TZ, [TD, G] || furḳān: ḳurʿān A_3, K, M, S_8, [G].

6 || 2a ḥīn: ʿayn T_1 || nübüvvet: maḥabbet B.

6 || 2b senüñ ʿilmüñ yėter burhān sańa: kemāl-i ʿilm bes burhān sańa B, M, K, T_1, T_2, P, TZ, [T].

6 || 3a kilk: küllī T_1 || ḥükmüñ: ḥikmet A_3 || ḥarf-i: ḥarfi V || edyāna: edyāya V.

6 || 3b ḥükm: ḥükm-i [T, G] || 2. mısra: kim ola ṣābit ḥaḳ iṣbāṭında nefy-i māʿadā V.

5 Bu beyit A_1'de yoktur.

6 || 4a dīn: emr B.

6 || 4b ḳurʿān: furḳān KN, T_1, TT, S_4, S_5, [G] fermān V.

7 Bu beyit B, A_3 ve S_1'de yoktur.

6 || 5a emīn: - T_1 || ḳabūl: tamām T_2 || ḫıdmetüñ: ḥikmetüñ TT ḥākimi T_2.

6 || 5b ḥaḳ: - TT || anuñla: onuñla A_1 || yėtüp: yėtürüp TT.

9 Bu beyit T_2'de yoktur.

6 || 6a ḥātim: ḥākim A_2, M, S_2, S_3, İÜ, S_4, TZ hātem [G] || refʿ: defʿ A_2, S_3, İÜ || cemīʿ: tamām B, T_1, A_3, S_8, TZ || ḥākimi: ʿālemi A_3 hātemi [G].

6 || 6b risālet: ḫilāfet A_3 || tapşurup: dapşurup V, K.

7. Ol ḳadar ẕevḳ-ı şefāʿat cevher-i ẕātuñdadur
Kim gelür ʿarż-ı ḥaṭā maʿnāda bir iḥsān sańa

8.[2] Māh-ı nevdür yoḫsa sen ḳılduḳda seyr-i āsmān
Ḳaldurup barmaḳ getürmiş āsmān īmān sańa

9.[4] Yā Nebī luṭfuñ Fużūlīden kem ėtme ol zamān
Kim olur teslīm miftāḥ-ı der-i ġufrān sańa

---

6 || 7[a] cevher-i: cevheri [T, TD, D] || ẕātuñdadur: ẕātuñda var A_1, KN, M, S_2, V, BN, TN, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, TZ , [G, T, TD] luṭfuñda var TT.

6 || 7[b] gelür: gör T_1 || maʿnāda: müfside S_5 || bir: yüz [G] || iḥsān: āsān V, S_5.

2 Bu beyit T_2'de yoktur.

6 || 8[a] nevdür yoḫsa: nevdür yoḫsa A_3, A_1 nev ṣanma ki S_2 || sen: ben T_1 || ḳılduḳda: ḳılduḳça A_1, KN, TZ ėtdükde T_1, B, K, M, P.

4 Bu beyit S_2'de yoktur.

6 || 9[a] nebī luṭfuñ: nebīyu'llāh T_1 || ėtme: ėtse T_1.

6 || 9[b] miftāḥ: burhān A_3.

7.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Kārger düşmez ḫadeng-i ṭaʿne-yi düşmen mañа
Keşret-i peykānuñ ėtmişdür demürden ten mañа

2. Eyminem seng-i melāmetden kim alup çevremi
Oldı zencīr-i cünūn bir ḳalʿa-yı āhen mañа

3. Andanam rüsvā ki seyl-āb-ı sirişküm çāk ėder
Zaḫm-ı tīġuñ ḳanı gėydürdükçe pīrāhen mañа

4. Dem-be-dem şemʿ-i cemālüñden münevver olmasa
Ėy gözüm nūrı gerekmez dīde-yi rūşen mañа

5. Hīç meskende ḳarārum yoḫ-durur ol ẕevḳden
Kim ḳaçan ḫāk-i ser-i kūyuñ ola mesken mañа

6. Başda bir serv-i semenber vaṣlınuñ sevdāsı var
Sūd ḳılmaz bāġbān neẓẓāre-yi gülşen mañа

7. Ėy Fużūlī odlara yansun bisāṭ-ı salṭanat
Yėgdür andan Ḥaḳ bilür bir gūşe-yi külḫan mañа

---

7 A_1 8ª, İÜ 8ª, B 15, A_2 11ᵇ, A_3 11ª, KN 3ᵇ, M 10ᵇ, K 8ᵇ, T_1 77ᵇ, P 239ᵇ, S_1 143ᵇ, T_2 8ª, V 3ª, TT 17ª, S_3 37ᵇ, BN 5ª, TN 11ᵇ, S_4 12ª, S_5 8ª, S_6 8ª, S_7 9ª, S_8 6ª, S_9 10ª, S_{10} 10ª, S_{11} 10ᵇ, TZ 9ᵇ.

7 || 1ª ṭaʿne: nāvek A_2, M, İÜ - S_3 || düşmen: düşmendür T_1.

7 || 1ᵇ demürden: ṭemürden M devrden T_1 demür S_5.

7 || 2ª eyminem: imenem [T] ol menem [G] ėy benem S_8 || kim: ki A_3, B, T_1, T_2, S_1 || alup: alur KN || çevremi: çoḳ yėri T_1.

7 || 3ª ėder: ėdüp K, S_5, S_8, [G].

7 || 3ᵇ ḳanı: ḳan A_1 - T_2 .

7 || 4ª cemālüñden: cemālinden S_1, T_2 || olmasa: olmaya S_3, İÜ.

7 || 5ª ḳarārum: ḳarār A_3 ḳarār hīç T_1 || yoḫ-durur: yoḳdur TT || ol ẕevḳden: ol demden berü TT.

7 || 5ᵇ ḳaçan: ḫaçan A_1, KN, S_4, S_5 || mesken: medfen S_8.

7 || 6ª sevdāsı var: sevdāsıdur A_2, İÜ sevdāsı bar A_1.

7 || 7ᵇ andan: ondan T_2 || külḫan: gül-ḫan [TD].

8.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Ėy melek-sīmā ki senden özge ḥayrāndur sańa
Ḥaḳ bilür insān dėmez her kim ki insāndur sańa

2. Vėrmeyen cānın sańa bulmaz ḥayāt-ı cāvidān
Zinde-yi cāvīd aña dėrler ki ḳurbāndur sańa

3. ʿĀlemi pervāne-yi şemʿ-i cemālüñ ḳıldı ʿışḳ
Cān-ı ʿālemsen fidā her laḥẓa biñ cāndur sańa

4. ʿĀşıḳa şevḳuñla cān vėrmek igen müşkil degül
Çün Mesīḥ-i vaḳtsan cān vėrmek āsāndur sańa

5. Çıḫma yārüm gėceler aġyār ṭaʿnından ṣaḳın
Sen meh-i evc-i melāḥatsan bu noḳṣāndur sańa

6. Pādişāhum ẓulm ėdüp ʿāşıḳ seni ẓālim dėmiş
Ḫūb olanlardan yaman gelmez bu bühtāndur sańa

7. Ėy Fużūlī ḫūb rūlardan teġāfüldür yaman
Ger cefā hem gelse anlardan bir iḥsāndur sańa

---

8 A_1 8ª, İÜ 8ª, B 15, A_2 12ᵇ, A_3 11ᵇ, KN 4ª, T_1 77ᵇ, P 239ᵇ, S_1 143ᵇ, T_2 8ᵇ, V 3ᵇ, TT 17ª, S_3 37ᵇ, BN 5ª, TN 12ª, S_4 12ª, S_5 8ᵇ, S_6 8ᵇ, S_7 9ᵇ, S_8 6ª, S_9 10ᵇ, S_{10} 10ᵇ, S_{11} 11ª.

2 S_1'de varak eksiktir. Gazelin sadece ilk beyti vardır.

8 || 1ª sīmā: sīret A_2, S_3, İÜ || özge: ġayrı A_2.

8 || 2ᵇ aña: oña A_1 || ḳurbāndur: ḳurbān V.

8 || 3ª pervāne-yi: perverde-yi A_2, S_3, İÜ pervāne tek T_1.

8 || 3ᵇ biñ: miñ A_1, KN, yüz TT, S_5, S_8.

8 || 4ª şevḳuñla: şevḳınla T_2 || vėrmek igen: vėrmek iyen A_2, KN, V, TT, T_2, P, İÜ, S_4, S_5, S_8 vėrmegin S_3 vīrmek iñen [T] vėrmek bilüñ A_1 || müşkil degül: āsan degil [G].

8 || 4ᵇ çün: sen S_8.

8 || 5ª ṭaʿnından: cevrinden T_2 || ṣaḳın: saḳın A_2, KN, V, S_3, S_5.

8 || 5ᵇ evc: burc V || melāḥatsan: saʿādetsen A_2, S_4.

8 || 6ª pādişāhum: pāşāhum A_3, T_1 || seni: sańa T_1, S_5.

8 || 6ᵇ olanlardan: rūlardan B, A_3 [G] rūlardan hīç T_1.

8 || 7ª rūlardan: olanlardan A_1, V, T_2, BN, S_4, S_5, [D, T].

8 || 7ᵇ hem gelse: gelse hem A_1, [G] || anlardan: onlardan A_1, T_1 || bir: bu A_2 ki B, T_1, P, [G].

9.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Cām içre mey ki dāyire ṣalmış ḥabāb aña
Āyīnedür ki ʿaks ṣalur āftāb aña

2. Zāhid suʾāl ėderse ki meyden nėdür murād
Bizde ṣafādur anda küdūret cevāb aña

3. Ḳan yaş töküp yanında gezer āteşüñ kebāb
Maʿşūḳa beñzer āteş ü ʿāşıḳ kebāb aña

4. Eyler göñülde eşk ḫaṭuñ şevḳını füzūn
Oddan çıḫar buḫār saçılduḳça āb aña

5. Çeşmüñ marīżi oldı göñül laʿlden em ėt
Renc-i ḫumāra düşdi devādur şarāb aña

6.[7] Teklīf-i cennet eyleme kūyuñda göñlüme
Çün cennet ehlidür nė vėrürsen ʿaẕāb aña

7. Mesdūddur Fużūlīye mey-ḫāneler yolı
Yā Rab hidāyet eyle ṭarīḳ-ı ṣavāb aña

---

9 A_1 8^b, İÜ 8^b, B 16, A_2 12^a, A_3 11^b, KN 4^a, M 10^b, T_1 78^a, P 239^b, T_2 8^b, V 3^b, TT 17^b, S_3 38^a, BN 3^b, TN 12^a, S_4 12^b, S_5 8^b, S_6 8^b, S_7 9^b, S_8 6^b, S_9 10^b, S_{10} 10^b, S_{11} 11^a.

9 || 1^a ṣalmış: salmış V || aña: oña A_1.

9 || 1^b ṣalur: salur V ṣalupdur S_8 || aña: oña A_1.

9 || 2^b bizde: bizden B, A_3, T_1,V, TT || aña: oña A_1.

9 || 3^a töküp: döküp T_1, S_8 töker A_2, M || gezer: döner [T, G, TD].

9 || 3^b āteş ü: āteş T_1 || aña: oña A_1.

9 || 4^a göñülde eşk: göñülde naḳş V füzūn göñülde A_1 || ḫaṭuñ: ḫaṭṭı T_1 || şevḳını füzūn: ẕevḳını füzūn TT, S_4 eşk şevḳını A_1.

9 || 4^b oddan: otdan A_3, B, M, T_1 || saçılduḳça: ṣaçılduḳça S_3 || aña: oña A_1 || 2. mısra: oddur buḫār ẓāhir ėder merdüm āb aña TT.

9 || 5^a laʿlden: laʿlüñe A_2, KN, S_3, İÜ, A_1, V, BN, S_4, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, [T, G] laʿlüñ TT || em ėt: yėtür A_1, V, A_2, S_3, İÜ, BN, S_4, S_5, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, [T, G] em bilür TT.

9 || 5^b aña: oña A_1.

7 Bu beyit M'de yoktur.

9 || 6^b cennet ehlidür: ehlidür şehā T_1 || aña: oña A_1, A_2.

9 || 7^a mey-ḫāneler yolı: mey-ḫāne yolları A_3.

9 || 7^b ṣavāb: ṣevāb A_1, M, V || aña: oña A_1.

10.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dūstum ʿālem senüñ-çün ger olur düşmen mańa
Ġam degül zīrā yėtersen dūst ancaḳ sen mańa

2. ʿIşḳa ṣaldum men meni pend almayup bir dūstdan
Hīç düşmen eylemez anı ki ėtdüm men mańa

3. Cān u ten olduḳça menden derd ü dāġ eksük degül
Çıḫsa cān ḫāk olsa ten nė cān gerek nė ten mańa

4. Vaṣl ḳadrin bilmedüm firḳat belāsın çekmedin
Ẓulmet-i hecr ėtdi çoḫ mübhem işi rūşen mańa

5. Dūd u aḫkerdür mańa serv ile gül ėy bāġbān
N'eylerem men gülşeni gülşen sańa külḫan mańa

6. Ġamze tīġın çekdi ol māh olma ġāfil ėy göñül
Kim muḳarrerdür bugün ölmek sańa şīven mańa

7. Ėy Fużūlī çıḫsa cān çıḫman ṭarīḳ-ı ʿışḳdan
Reh-güẕār-ı ehl-i ʿışḳ üzre ḳıluñ medfen mańa

---

10 A_1 8^b, İÜ 9^a, B 16, A_2 9^a-12^b, A_3 12^a, KN 4^b, M 11^a, T_1 78^b, P 240^a, T_2 9^a, V 4^a, TT 17^b, S_3 38^b, BN 4^a, TN 12^b, S_4 13^a, S_5 9^a, S_6 9^a, S_7 10^a, S_8 6^b, S_9 11^a, S_{10} 11^a, S_{11} 11^b, TZ 10^a.

10 || 1^b degül zīrā: degül zīrā ki A_1 yemezin kim A_2, S_3, İÜ.

10 || 2^a ṣaldum: ṣalduñ S_4 || men: sen S_4 || meni: bańa TT teni A_1 - S_4 || pend: bend A_3, T_1, T_2 pendini S_4 || almayup: eyleyüp B, A_2, T_1, A_3, T_2 almadum M || bir: ey T_2 her A_1, KN, V, TT, S_4, S_8 || dūstdan: dūstlar T_2.

10 || 2^b ki: kim A_2, M, S_3 || ėtdüm: ėtdüñ S_4, S_5 || men: sen S_4, S_5.

10 || 3^a cān ü: cān S_4 || olduḳça: olduġca S_3 || menden: tenden V, M bende T_1, TT.

10 || 3^b nė cān gerek nė ten: nė ten gerek nė cān S_8.

10 || 4^a bilmedüm: bilmedin [G] || firḳat: hicrān B, A_3, M, T_1, T_2, P, BN, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ, [G] || belāsın: cefāsın A_2, S_3, İÜ.

10 || 4^b çoḫ: çün A_3, [G] || mübhem: tārīk [TD, T, D].

10 || 5^a dūd u: dūd-ı A_1, A_2, M, T_1, T_2, V, TN, S_4, S_7, S_8, S_9, S_{11}, TZ verd-i TT || mańa: sańa S_4 || serv ile: seyrān u TT || gül ėy: ėy gül B.

10 || 5^b külḫan: gül-ḫan [TD].

10 || 6^a ol māh: ol meh A_1, TT, S_5, S_8 ola T_1 || olma ġāfil: ġāfil olma TT, S_5, S_8 ola ġāfil T_1 || ġāfil ey: ey ġāfil S_4.

10 || 7^a çıḫsa: çıḳdı M, T_2 || çıḫman: çıḳmam T_1, S_8 çıḳmañ V.

10 || 7^b üzre: içre A_3, A_2, V, S_3, İÜ, BN, TN, S_5, S_7, S_9, TZ, [T] - S_8.

11.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Kemāl-i ḥüsn vėrüpdür şarāb-ı nāb sańa
Sańa ḥelāldür ėy muġbeçe şarāb sańa

2. Seni melek göreli yazmaz oldı ʿışḳı günāh
Velī yazıldı bu yüzden besī ṣevāb sańa

3. Lebüñ suʾāline vėrmez cevāb ʿuşşāḳuñ
Suʾāl olursa bu senden nėdür cevāb sańa

4. Cezā güninde ṣorılmaz ḫaṭālar eyledügüñ
Yėter fiġān ile men vėrdügüm ʿaẕāb sańa

5. Meni ḳarārum ile ḳoymaz olduñ ėy gerdūn
Yėridür āhum ile vėrsem inḳılāb sańa

6. Ṣafā-yı cevher-i tīġından umma kām ėy dil
Ṣaġınma su vėre ėy teşne ol serāb sańa

7. Fużūlī başuña ol serv sāye ṣaldı bugün
ʿUlüvv-i rıfʿat ile yėtmez āftāb sańa

---

11 A_1 9ª, İÜ 9ª, B 16, A_2 12ª, A_3 12ª, M 11ᵇ, K 8ᵇ, T_1 78ᵇ, P 240ª, T_2 9ᵇ, V 4ª, TT 18ª, S_3 38ᵇ, BN 4ª, TN 13ª, S_4 13ª, S_5 9ª, S_6 9ª, S_7 10ª, S_8 7ª, S_9 11ᵇ, S_{10} 11ᵇ, S_{11} 12ª, TZ 10ª.

11 || 2ª ʿışḳı: ʿışḳa V, A_2, S_3, İÜ, S_7, [T] ʿışḳ T_1, T_2, S_8, S_9, S_{11} || yazmaz oldı ʿışḳı: ʿışḳı yazmaz oldu [G].

11 || 2ᵇ ṣevāb: ṣavāb KN, T_2 günāh A_2.

11 || 3ª vėrmez: yazmaz A_2.

11 || 4ª ṣorılmaz: sorılmaz A_1, KN, A_3, T_1, TT, V, S_5 || ḫaṭālar: ʿaṭālar A_2 ḫaṭālaruñ A_1 cevāb S_4 || eyledügüñ: cürmi A_1 ʿuşşāḳuñ S_4.

11 || 5ª ḳarārum: ḳarār KN, T_1, V, S_4 || ile: ilen T_2 || olduñ: elüñden S_4.

11 || 5ᵇ vėrsem: vėrürsem ki T_1.

11 || 6ª ṣafā: ṣuʿā B, A_3, M, K, T_1, P, T_2, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10} ṣarāb S_{11} || kām: raḥm B, A_3, M, K, T_1, P, T_2, S_7, S_8, S_9, S_{11} || dil: göñül T_1, P.

11 || 6ᵇ ṣaġınma: sağınma A_1, KN, V || su: ṣu S_3, TT, K || vėre: vėrür A_1, KN || ol: bu A_3, KN, [G] || serāb: ṣarāb T_1.

11 || 7ª başuña: sańa A_2 || ṣaldı: saldı KN, V, S_5.

12.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Rişţedür cismüm ki devr-i çarḫ vėrmiş tāb aña
Merdüm-i çeşmüm düzer her dem dür-i sīrāb aña

2. Sāye-yi zülfüñ şebistānındadur şemʿ-i ruḫuñ
Nėce yėtsün ḳadr ile ḫurşīd-i ʿālem-tāb aña

3.[4] Derddür dėrler ṣafā-baḫş-ı ḥarīf-i bezm-i ʿışḳ
Sāḳiyā çoḫ ėtme teklīf-i şarāb-ı nāb aña

4.[6] Dürd-i mey tek ġarḳa-yı ḫūn-āb gördüm göñlümi
Gör nė geldi başına n'ėtdi şarāb-ı nāb aña

5. Ḳāmet-i ḫam birle bir ehl-i kerāmetdür ḳaşuñ
Ṭaş olupdur gūyiyā baş egmemiş miḥrāb aña

6.[9] Çeşmüñi ehl-i naẓar ḳaṣdına taʿyīn eyleyen
Nāz-ı ġamzeñden müheyyā eylemiş esbāb aña

---

12 A_1 9[a], İÜ 9[b], B 17, A_2 9[a], A_3 12[b], KN 5[a], T_1 79[a], P 240[a], T_2 9[b], V 4[b], TT 18[a], S_3 39[a], BN 5[b], TN 13[a], S_4 13[b]-15[a], S_5 9[b], S_6 9[b], S_7 10[b], S_8 7[a], S_9 11[b], S_{10} 11[b], S_{11} 12[a], TZ 10[b].

12 || 1[a] rişţedür: rişţedür ki T_1 || aña: oña A_1.

12 || 1[b] düzer: -durur virür T_1 –durur TT, A_3 || dem dür-i: dem-be-dem V || aña: oña A_1.

12 || 2[a] zülfüñ: zülf-i T_1.

12 || 2[b] yėtsün: batsun T_1 || aña: oña A_1.

4 Bu beyit B, T_1, P, S_7, S_{10} ve S_{11}'de yoktur.

12 || 3[a] derddür dėrler: derd dürdidür V, TT, S_6, [TD, D] dürd-ü derdidür [T] dürd derdidür [G] dürd devridür A_1, T_2, S_4, S_5, S_8 dürd devride KN || ṣafā: şifā V.

12 || 3[b] aña: oña A_1.

6 Bu beyit TT, T_2, S_3, V, A_1, KN, A_2, BN, S_4, S_5 ve S_6 nüshalarında yoktur. Kendisinden önceki beyitle aynı kafiye kelimesine sahip olması nedeniyle sonradan eklenmiş olması muhtemeldir. Cem Dilçin de *Notlar*'da beytin Fuzûlî'ye ait olma ihtimalinin düşük olduğunu ifade etmektedir. [Dilçin 2001, s. 15]

12 || 4[a] ḫūn-āb: ḫūnābe [G].

12 || 5[a] bir: bil V || kerāmetdür: kerāmetdür ü T_1.

12 || 5[b] ṭaş: daş A_1, KN, T_2, TT, S_4, S_5 || olupdur: olur B, T_1, P || gūyiyā: görgilen A_1, KN, [T] elbette B, T_1, P gūyyā [TD, D] || egmemiş: egmese T_1, B, P || aña: oña A_1.

9 Bu beyit V'de yoktur.

12 || 6[a] taʿyīn: taʿayyün A_1, İÜ, B, A_2, A_3, T_1, T_2, TT, S_3, TN, TZ || eyleyen: ilen A_2, İÜ, T_1, T_2, S_3 eyleyip [G].

12 || 6[b] nāz-ı: nāz u A_3, KN, TT, T_2, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [G, T] tīr-i [TD, D] || ġamzeñden: ġamzeñdür S_4 || aña: oña A_1.

7. Terlemiş ruḫsār ile ḫūblar açarlar göñlümi
Gör nė gülşendür ki āteşden vėrürler āb aña

8. Silk-i ehl-i ḥāle çekmiş zāhidi eşk-i riyā
Mis gibi kim sīm ḳadrin bildürür sīm-āb aña

9. Ėy Fużūlī ḳalmamış ġavġā-yı Mecnūndan eṯer
Ġālibā efsāne-yi Leylī getürmiş ḫˇāb aña

12 || 7[a] ḫūblar: her dem V || açarlar: açar ger A_3 açalar KN.
12 || 7[b] vėrürler: vėrüpdür A_2, S_3, İÜ || aña: oña A_1.
12 || 8[a] eşk: ehl A_3, A_2, S_3, İÜ.
12 || 8[b] mis: ben A_2, A_3, İÜ sen KN || gibi: kimi A_2, S_3, A_1, İÜ, KN, [T, G, TD] || bildürür: buldurur B, KN, bildür A_1, T_2 || sīm-āb: sīr-āb KN || aña: oña A_1.
12 || 9[b] leylī: ʿışḳum İÜ, B, A_2, A_3, T_1, P, V, TT, S_3, TN, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10} ʿışḳuñ S_{11} || aña: oña A_1.

13.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. ʿIşḳ eṭvārın müsellem eyledi gerdūn mañā
Bunca kim yėldi yügürdi yėtmedi Mecnūn mañā

2. Ḳıldı menden refʿ teklīf-i namāzı mestlik
Ṣaldı Ḥaḳ bir neşʾe-yi cām-ı mey-i gül-gūn mañā

3. Bāġbān ger meyl ḳılman servüñe maʿẕūr dut
Servden yėgrek gelür ol ḳāmet-i mevzūn mañā

4. Dūstlar ḳan yaş töküp ḳıldı meni rüsvā-yı ḫalḳ
Veh ki düşmen çıḫdı āḫir dīde-yi pür-ḫūn mañā

5.[6] Olmazam her ḳanda kim olsam giriftār olmadın
Bir belādur göz bir āfetdür dil-i maḥzūn mañā

6. Ėy Fużūlī nāvek-i āhumla aldum intiḳām
Döne döne gerçi bī-dād ėtdi çarḫ-ı dūn mañā

---

13 A_1 9^b, B 17, A_2 9^a, A_3 12^b, KN 5^b K 9^a, T_1 79^b, P 240^b, T_2 10^a, V4^b, TT 18^b, S_3 39^b, BN 5^b, TN 13^b, S_4 15^a, S_5 9^b, S_6 9^b, S_7 11^a, S_8 7^b, S_9 12^a, S_{10} 12^a, S_{11} 12^b, TZ 11^a.

13 || 1^a eṭvārın: eṭvārı T_2 || eyledi: eylemiş S_4.

13 || 1^b bunca: munca A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5, [T, TD, G] nice BN || yėldi: yolda A_1 yeldi [T, G] yel tek [G].

13 || 2^a refʿ: menʿ A_2, A_3, S_3 || namāzı: namāz V.

13 || 2^b ṣaldı: saldı A_1, KN, B, V, S_5 || ḫaḳ bir: bir ḫaḳ A_2, A_3, T_2, V, S_3, S_4, S_5, TZ bir çoḳ T_1 ancaḳ [G].

13 || 3^a meyl: seyl T_1 || ḳılman: ḳılmañ V ḳılmam A_2, T_1, S_3 || dut: ṭut B.

13 || 4^a dūstlar: eşk ile A_2, A_3, S_3 || ḳan yaş: ḳanlar T_1 || töküp: döküp T_1, B || ḫalḳ: ʿışḳ V, T_2, A_1, A_2, A_3, S_3, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}, TZ, [G].

13 || 4^b pür-ḫūn: giryān T_2 mecnūn A_1.

6 Bu beyit V'de yoktur.

13 || 5^a ḳanda: ḫanda KN, T_2, S_5.

13 || 5^b maḥzūn: pür-ḫūn A_1 KN,.

13 || 6^b bī-dād: peydā V.

14.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġam diyārında ecel peyki güẕār ėtmez mańa
Yoḫ ṣanup varum meger kim iʿtibār ėtmez mańa

2. Yār cevr ėtmez mańa aġyār taʿlīm ėtmedin
Bi'llāh aġyār eyleyen iḥsānı yār ėtmez mańa

3.[4] Dağıdur her laḥẓa raḫt-ı ʿayşumı āhum yėli
Ḳansı nā-ḥaḳ ẓulmdür kim rūzgār ėtmez mańa

4. ʿIşḳ ẕevḳıyle ḫoşem terk-i naṣīḥat ḳıl refīḳ
Men ki tiryākī-mizācem zehr kār ėtmez mańa

5. Çarḫdan aşurmadın yāduńla āh-ı āteşīn
Ḳadr ėdüp gerdūn şererden zer niṣār ėtmez mańa

6. Naḳd-i cān tārāc-ı ġamdan saḫlamaḳ düşvārdur
ʿIşḳ tā seng-i melāmetden ḥiṣār ėtmez mańa

7.[9] Yād-ı laʿlüńle Fużūlī gözleyüp rāh-ı ʿadem
Var bir tedbīri ammā āşkār ėtmez mańa

---

14 A_1 9b, B 18, A_2 9b, A_3 13a, KN 5b, M 11b, K 9a, T_1 79b, P 240b, T_2 10a, V 5a, TT 18b, S_3 39b, BN 6a, TN 14a, S_4 15b, S_5 10a, S_6 10a, S_7 11a, S_8 7b, S_9 12a, S_{10} 12a, S_{11} 13a, TZ 11a.

14 || 1b ṣanup: ṣanur S_5, [T, TD] || kim: ki M.

14 || 2b eyleyen: etdügi [T].

4 Bu beyit M'de yoktur.

14 || 3a dağıdur: ṭaġıdur T_1 || ʿayşumı: ʿayşuma S_3 || raḫt-ı: berg-i [TD].

14 || 3b ḳansı: ḥansı A_1, KN, TT, B, V, T_2, S_4, S_5.

14 || 4a terk-i naṣīḥat ḳıl refīḳ: el çek ʿilācumdan ṭabīb V.

14 || 5a aşurmadın: yaşurmadın V || yāduńla: yaşumla TT.

14 || 5b ḳadr: ʿöẕr K ġadr [G] || şererden zer: şerārından V.

14 || 6a düşvārdur: āsān olur V düşvār olur [G].

9 S_2'de bu gazelin önceki beyitleri yoktur. Sadece son beyti vardır.

14 || 7a yād: rāh V aġzı T_2 || laʿlüńle: fikriyle T_2.

14 || 7b tedbīri: tedbīr KN, S_3, T_2, [G].

15.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Cānumuñ cevheri ol laʿl-i güher-bāre fidā
ʿÖmrümüñ ḥāṣılı ol şīve-yi reftāre fidā

2. Derd çekmiş başum ol ḫāl-i siyeh ḳurbānı
Tāb görmiş tenüm ol ṭurre-yi ṭarrāre fidā

3. Gözlerümden tökilen ḳaṭre-yi eşküm güheri
Leblerüñden saçılan lüʾlüʾ-i şehvāre fidā

4. Çāk sīnemde olan ḳanlu ciger pāreleri
Mest çeşmüñde olan ġamze-yi ḫūn-ḫˇāre fidā

5. Pāre pāre dil-i mecrūḥ-ı perīşānumdan
Ser-i kūyuñda olan her ite bir pāre fidā

6. Cān u dil ḳaydını çekmekden özüm ḳurtardum
Cānı cānāneye ėtdüm dili dil-dāre fidā

7. Ėy Fużūlī nʾola ger saḫlar isem cānı ʿazīz
Vaḳt ola kim ola bir şūḫ-ı sitemkāre fidā

---

15 A_1 10ª, B 18, A_3 13ª, KN 6ª, M 12ª, K 9ᵇ, T_1 80ª, P 240ᵇ, T_2 10ᵇ, S_2 8ª, V 5ª, TT 18ᵇ, S_3 40ª, BN 6ª, TN 14ª, S_4 15ᵇ, S_5 10ª, S_6 10ª, S_7 11ᵇ, S_8 8ª, S_9 12ᵇ, S_{10} 12ᵇ, S_{11} 13ª, TZ 11ᵇ.

15 || 2ª derd çekmiş: ḳara günlü T_2.

15 || 3ª tökilen: ṣaçılan M, K, S_8, [G] saçılan T_1, B, P, S_{10}.

15 || 3ᵇ saçılan: ṣaçılan S_2 dökilen M, K, T_1, B, P, S_8, [G] görinen A_1, KN.

15 || 4ª çāk: çāk-i [T, TD, G].

15 || 4ᵇ mest: mest-i [T].

15 || 5ª mecrūḥ-ı: mecrūḥ u A_3.

15 || 5ᵇ olan: gezen A_1, V, T_2, TT, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [TD, T, D] || ite: āyīne T_1.

15 || 6ª çekmekden: çekmegüñden A_1.

15 || 6ᵇ cānı: cān T_1 || dili: dil T_1, A_1, KN, K, M.

15 || 7ª saḫlar: ṣaḳlar S_2 saḳlar T_1 || cānı: cān-ı T_1, V, S_2, TZ, [TD].

15 || 7ᵇ bir: ol B || şūḫ: yār TT.

* V'de fazla beyit:

İç mey-i nāb ki bağrından ėder cümle kebāb
Āteş-i ʿışḳla ʿuşşāḳ-ı ciger-ḫˇāre fidā

16.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] Ġamdan öldüm dėmedüm ḥāl-i dil-i zār sańa
Ėy gül-i tāze revā görmedüm āzār sańa

2. İç mey-i nāb ki baġrından ėder cümle kebāb
Āteş-i ʿışḳ ile ʿuşşāḳ-ı ciger-ḫˇār sańa

3. Mey-i gül-gūnda degül nergis-i mestüñ ʿaksi
Ḳadeḥ olmış göz açup ʿāşıḳ-ı dīdār sańa

4. ʿĀrıżuñ gül gül ėdüpdür mey-i gül-gūn tābı
Veh ki bir gülden açılmış nėce gülzār sańa

5. Bāġa seyr ėt bu ruḫ u laʿl ile kim ġonce vü gül
Göstere ḫūn-ı dil ü dīde-yi ḫūn-bār sańa

6.[7] Dėr idüm ḳāmetüñe serv velī özge imiş
Ḥarekāt-ı reviş ü şīve-yi reftār sańa

7.[9] Egilüp ṭarf-ı bünāgūşuña[10] derd-i dilümi
Ya uṭaġań dėye ya ṭurre-yi destār sańa

---

16 A_1 10[a], İÜ 10[a], B 18, A_3 13[b], KN 6[a], M 12[a], K 9[b], T_1 80[a], P 241[a], T_2 10[b], S_2 8[a], V 5[b], TT 19[a], S_3 40[a], BN 6[b], TN 14[b], S_4 16[a], S_5 10[b], S_6 10[b], S_7 11[b], S_8 8[a], S_9 12[b], S_{10} 12[b], S_{11} 13[b], TZ 12[a].

2 İÜ'de eksik varaktan dolayı gazelin ilk üç beyti yoktur.

16 || 2[a] nāb: nābı S_2 || baġrından: baġrumdan M, S_3, S_2, TZ baġruñdan T_2.

16 || 3[a] nergis-i: nergisüñ V.

16 || 3[b] olmış: olmış ḳadüng T_2 || dīdār: dil-dār B.

16 || 4[a] ėdüpdür: açupdur A_1, İÜ, A_3, KN, T_2, S_2, V, TT, S_3, BN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{11}, [G, T] olupdur M || mey-i: mey ü T_1 || tābı: sāfı S_5.

16 || 4[b] veh ki: veh T_2, TT āh ki TT.

16 || 5[a] bāġa: bāġı S_2 || ruḫ u: ruḫ-ı M, K, T_1, V, T_2, [G].

16 || 5[b] göstere: gösterür V || dil ü: dil K.

7 Bu beyit T_2'de yok. S_4'te bir önceki beytin ikinci mısrası buraya da yazılmıştır.

16 || 6[b] ḥarekāt-ı: ḥarekāt u KN, S_3, TT, S_2, M, P, İÜ, TZ, [T, G] || reviş ü: reviş-i TT, B, V || şīve-yi: şīve vü S_2, B.

9 Bu beyit V'de yoktur.

10 Steingas sözlüğündeki yazım tercih edilmiştir.

16 || 7[b] uṭaġań: otakın [G] || dėye: dėse B, K, T_1, P, TZ || destār: ṭarrār K, S_5.

8. Tā giriftāruñam āzād olabilmen ġamdan
Hīç kim olmasun ėy serv giriftār saña

9.[2] Laʿl-i nābuñ hevesi baġrumı ḳan eyledügin
Āh kim ḳanlu yaşum ḳılmadı iẓhār saña

10. Ėy Fużūlī felegüñ var senüñle naẓarı
Kim ġam u miḥnetini vėrdi nė kim var saña

16 || 8[a] tā: ben A_3, T_1, B, M, K men P || giriftāruñam: giriftāruñam ü B, M, K || āzād: fitneden T_1, B, M, K || olabilmen: olabilmem TT olmam T_1, M olman B, K || ġamdan: āzād T_1, B, M, K, P.

16 || 8[b] serv: şūḫ B, A_3, M, K, T_1, P, TN, S_5, S_7, S_8, TZ.

2 Bu beyit A_1'de yoktur.

16 || 9[a] hevesi: hevesin T_1 || eyledügin: eyledügi V, TT, S_3, M, İÜ.

16 || 9[b] yaşum: yaşın T_1 || ḳılmadı: ėtmedi A_3, T_2, S_4, S_5, S_{10}, [G] ḳılmadum T_1 eyledi M, [TD].

16 || 10[a] var senüñle: varsa ola S_3, İÜ.

16 || 10[b] kim: ki V, S_3, T_2, İÜ, S_4 || nė kim: nitekim T_1.

17.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġamzesin sėvdüñ göñül cānuñ gerekmez mi sańa
   Tīġa urduñ cism-i ʿüryānuñ gerekmez mi sańa
2. Āteşīn āhumla eylersen mańa teklīf-i bāġ
   Bāġbān gül-berg-i ḫandānuñ gerekmez mi sańa
3. Yėle vėrme dağıdup her yan ayaḳlardan götür
   Ėy perī zülf-i perīşānuñ gerekmez mi sańa
4. Ėy kemān-ebrū raḳībe vėrme ġamzeńden naṣīb
   Oḫ atarsan ṭaşa peykānuñ gerekmez mi sańa
5.[6] Yandurup cānum cihān-sūz ėtme berḳ-ı āhumı
   Āsmān ḫurşīd-i raḫşānuñ gerekmez mi sańa
6. Küfr-i zülfinden meni menʿ eylemeḳ lāyıḳ mıdur
   Ṣūfī inṣāf eyle īmānuñ gerekmez mi sańa
7. Dutalum kim eşk seyl-ābına yoḫdur iʿtibār
   Ėy Fużūlī çeşm-i giryānuñ gerekmez mi sańa

---

17 A_1 10^b, İÜ 10^b, B 19, A_3 14^a, KN 6^b, M 12^b, K 10^a, T_1 80^b, P 241^a, T_2 11^a, S_2 8^b, V 6^a, TT 19^a, S_3 41^a, BN 7^a, TN 15^a, S_4 16^b, S_5 11^a, S_6 11^a, S_7 12^a, S_8 8^b, S_9 13^a, S_{10} 13^a, S_{11} 14^a, TZ 12^a.

17 || 1^a cānuñ: cānın A_1.

17 || 1^b urduñ: vėrdüñ M.

17 || 2^a āhumla: āh ile V || eylersen: ėdersen T_1 || mańa: beni S_3, İÜ.

17 || 3^a her yan: her dem V, T_2, S_5, TZ, [G] || ayaḳlardan: ayaġlardan A_1, KN, TT, S_4 ayaḫlardan V.

17 || 4^a ġamzeńden: ġamzenden V || naṣīb: firīb V.

17 || 4^b atarsan: atarsañ T_1, TT || ṭaşa: daşa T_2, K, A_1, KN, V, S_4 taşa S_5 || peykānuñ: peygānın [G].

6 Bu beyit TT'de yoktur.

17 || 5^b āsmān: āsumān [T] || raḫşānuñ: raḫşān S_2.

17 || 6^a zülfinden: zülfüñden A_1, KN, S_2, S_3, İÜ, V, T_2, S_5 || lāyıḳ mıdur: lāyıḳ degül A_1, S_3, TT, T_2, İÜ, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [T, TD].

17 || 6^b inṣāf eyle: inṣāfla V || īmānuñ: īmān V.

17 || 7^a dutalum: ṭutalum B, M dutayum A_1, KN, || kim: ki T_2.

18.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gerçi ėy dil yār içün yüz vėrdi yüz miḥnet sańa
Ẕerre'i ḳaṭʿ-ı maḥabbet ėtmedüñ raḥmet sańa

2. Saḫlama naḳd-i ġam-ı ʿışḳını ėy cān ẓāhir ėt
Kim vėrem ḥabs-i bedenden çıḫmaġa ruḫṣat sańa

3. Çāre-yi bih-būdumı ṣordum muʿālicden dėdi
Derd derd-i ʿışḳ ise mümkin degül ṣıḥḥat sańa

4. Dutaram yarın ḳıyāmetde ḥabībüm dāmenüñ
Mestsen ġaflet şarābından bugün mühlet sańa

5. ʿIşḳ ehlin āteş-i hicrāna eylersen kebāb
Döne döne imtiḥān[7] ėtdüm budur ʿādet sańa

6. İncidür nālem seni veh n'ola ger bir tīġ ile
Çeşm-i cellāduñ ėde iḥsān mańa minnet sańa

7. Sende dün gördüm Fużūlī meyl-i miḥrāb-ı namāz
Terk-i ʿışḳ ėtmek mi istersen nėdür niyyet sańa

---

18 A_1 11ª, İÜ 10ᵇ, B 19, A_3 14ª, M 13ª, K 10ª, T_1 81ª, P 241ª, T_2 11ᵇ, S_2 8ᵇ, V 6ª, TT 19ᵇ, S_3 41ª, BN 7ª, TN 15ᵇ, S_4 17ª, S_5 11ª, S_6 11ª, S_7 12ª, S_8 10ª, S_9 13ᵇ, S_{10} 13ᵇ, S_{11} 14ᵇ, TZ 14ᵇ.

18 || 1ª gerçi ėy dil yār içün: gerçi mihrinde dilā T_2.

18 || 1ᵇ ẕerre'i: ẕerrece İÜ, S_8, [G, T, TD] || ėtmedüñ: ḳılmaduñ A_1, KN, T_2.

18 || 2ª saḫlama: ṣaḳlama M, S_2 saḳlama T_1 || cān: dil TT.

18 || 2ᵇ kim: tā T_2, S_4, S_5 || vėrem: vėren S_3 verem [T] verip [G] || çıḫmaġa: çıḳmaḳa V, S_3, T_2, S_5.

18 || 3ª bih-būdumı: bī-hūdemi B, K, S_5 || ṣordum: sordum KN, TT, S_5.

18 || 3ᵇ ʿışḳ ise: ʿışḳdur B, K, T_1, TZ, [G] || mümkin degül: müşkīldür M.

18 || 4ª dutaram: ṭutaram B || dāmenüñ: dāmenin A_1, V.

18 || 4ᵇ şarābından: şarābında K.

18 || 5ª ʿışḳ ehlin: ehl-i ʿışḳı T_2, S_4, S_5.

18 || 5ᵇ ėtdüm: ėtdüñ T_2, S_3, İÜ, S_4, S_5, [T, TD, D] ettim [G].

7 Kelimenin tecrübe etme, deneme anlamı göz önünde bulundurulmuştur.

18 || 6ª veh: - A_1, KN, T_2, S_4, S_5, [G] || ger: eger A_1, KN, T_2, S_4, S_5, [G] || bir: bu A_3.

18 || 7ª sende dün: sendedür V || meyl: - S_5 || miḥrāb-ı: miḥrāb u B, TT, K, S_3, T_2, İÜ, TZ, [G].

18 || 7ᵇ istersen: eylersen V || niyyet: minnet V.

19.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ėy bī-vefā ki ʿādet olupdur cefā sańa
Bi'llāh cefādur olma dėmek bī-vefā sańa

2. Geh nāz u geh kirişme vü geh ʿişvedür işüñ
Cānın sėvenler olmasa yėg āşnā sańa

3. Biñ cān olaydı kāş men-i dil-şikestede
Tā her biriyle bir kez olaydum fidā sańa

4. ʿIşḳuñda mübtelālıġumı ʿayb ėden ṣanur
Kim olmaḳ iḫtiyār iledür mübtelā sańa

5. Ėy dil ki hecre döymeyüp istersen ol mehi
Şükr ėt bu ḥāle yoḫsa gelür bir belā sańa

6. Ėy gül ġamuñda eşk ruḫ-ı zerdüm ėtdi al
Bildürdi ola ṣūret-i ḥālüm ṣabā sańa

7. Düşmez çü şāh ḳurbı Fużūlī gedālara
Ol şehden iltifāt nė nisbet mańa sańa

---

19 A_1 11[a], İÜ 10[a], B 19, A_3 14[b], KN 7[a], M 13[a], K 10[b], T_1 81[a], P 241[b], T_2 11[b], S_2 9[a], V 6[b], TT 19[b], S_3 40[b], BN 7[b], TN 15[b], S_4 17[a], S_5 11[b], S_6 11[b], S_7 12[b], S_8 8[b], S_9 13[b], S_{10} 14[a], S_{11} 14[b], TZ 12[b].

19 || 2[a] ʿişvedür: şīvedür T_1, M, K, S_3 ġamzedür [G] || kirişme vü: kirişme S_5.

19 || 2[b] olmasa: olmaya V, T_2.

19 || 3[a] biñ: min A_1, KN, bin S_5 || dil-şikestede: dil-şikesteye KN, V, A_3, S_2, TT, B, İÜ, T_1, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [T] dil-şikeste A_1, M, S_3.

19 || 3[b] bir: biñ S_2 [G].

19 || 4[a] ėden: olan A_1.

19 || 4[b] iledür: ile S_2.

19 || 5[a] döymeyüp: dözmeyüp V, K, [TD] doymayup [G].

19 || 5[b] şükr: şükr ile A_1 || yoḫsa: - A_1 || bir: yüz [G].

19 || 6[a] ėy gül: ol kim TT || ėtdi: ėtdüm V oldı K.

19 || 6[b] bildürdi ola: bildürmedi mi K.

19 || 7[b] şehden: şāhdan T_1, V || nisbet: lāzım V || mańa: sańa TT, İÜ || sańa: bańa TT, İÜ.

20.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] Şeb ki miftāḥ-ı meh-i nev ola gencîne-ġüşā
Ḳıla peymâne-yi gerdûnı cevâhir-peymā

2. Gizleyüp çeşme-yi ḫurşîd ṣuyın kūze-yi çarḫ
Ḳaṭre ḳaṭre ḳıla encüm reşeḥātın peydā

3. Lāle-reng ola şafaḳdan felek-i mînā-fām
Ṭaşra ṣalmış gibi ʿaks-i mey-i gül-gūn mînā

4. Meh-i nev cāmını devre getüre sāḳī-yi dehr
Encüm-i çarḫa ṣala neş'e-yi te'ṯīr-i hevā

5. Men hem ol rūḥ-fezā rāḥı tökem sāġara kim
Naḫl-i himmet reşaḥātından ala neşv ü nemā

6. Dutar olsam nė ʿaceb mey etegin dürd-ṣıfat
Eyleyüpdür nėce ṭopraġı bu ikṯīr ṭılā

7. Cām devrinde Fużūlī oḫıram mey vaṣfın
Āteş-i ḫırmen-i ġam āb-ı ḥayāt-ı ḥükemā

---

20 A_1 11[b], İÜ 11[a], B 20, A_3 14[b], KN 7[b], M 13[b], K 10[b], T_1 81[b], P 241[b], T_2 12[a], S_2 9[a], V 6[b], TT 19[b], S_3 41[b], BN 7[b], TN 16[a], S_4 17[b], S_5 11[b], S_6 11[b], S_7 13[a], S_8 9[a], S_9 14[a], S_{10} 14[a], S_{11} 15[a], TZ 13[a].

2 TT'de bu gazelin sadece ilk beyti vardır.

20 || 1[a] ki: çü A_1.
20 || 1[b] ḳıla: ḳıldı M ḳılma S_4.
20 || 2[a] ṣuyın: suyın A_1, KN, T_2, B, V, M || kūze-yi: kūzeye [G].
20 || 3[a] ola: oldı V, S_4 || mînā-fām: mînā-renk V, M.
20 || 3[b] ṭaşra: daşra A_1, KN, S_3, V, K, İÜ dışra T_2, S_4, S_5 || gibi: kimi A_1, V, [G, TD].
20 || 4[a] meh: mey S_5 || getüre: getürür S_4 || dehr: çarḫ T_2.
20 || 4[b] encüm-i: encümi T_2, S_5, [G] || ṣala: sala A_1, V.
20 || 5[a] hem: - V || rāḥı: rāḥatı A_1 || tökem: dökem B kim A_1.
20 || 5[b] naḫl-i: gül-i A_1, KN, || himmet: ġayret T_2 ʿışret [TD] || reşaḥātından: reşaḥātında T_1, T_2 || ala: ola T_1, V alur S_4 || neşv ü: bir neşv KN neşv A_3.
20 || 6[a] dutar: ṭutar B, M || mey etegin dürd-ṣıfat: dürd-ṣıfat mey etegin T_2.
20 || 6[b] ṭopraġı: topraġı B, KN, K, T_2 tofraġı V.
20 || 7[a] oḫıram: oḫıdum M, K, T_1, P, T_2, S_2, V, TN, S_5, S_{11} oḫıduñ BN, S_6.

21.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Faḳr milki taḫt ʿālem terki efserdür mańa
Şükr-li'llāh devlet-i bāḳī müyesserdür mańa

2. Zülf ü ruḫsārı ḫayāliyle nėdür ḥālüñ dėmeñ
Eyleyem kim gėce vü gündüz berāberdür mańa

3.[4] Ḥūr u ṭūbā vaṣfın ėy vāʿiẓ bugün az eyle kim
Hem-dem ol ṭūbā-ḳıyām u ḥūr-peykerdür mańa

4. Aradan[7] ėy şemʿ çıḫ bir gūşe dut kim bu gėce
Bezm bir ḫurşīd-ṭalʿatdan münevverdür mańa

5. Vėrdi bād-ı ṣubḥ bir ḫurşīd-ṭalʿat müjdesin
Şemʿ-veş veh kim bu dem ölmek muḳarrerdür mańa

6. Zāhidā sen ḳıl teveccüh gūşe-yi miḥrāba kim
Ḳıble-yi ṭāʿat ḫam-ı ebrū-yı dil-berdür mańa

7. Ėy Fużūlī cemʿ olur peyveste ėl neẕẕāreme
ʿArṣa-yı deşt-i cünūn ṣaḥrā-yı maḥşerdür mańa

---

21 A_1 11^b, İÜ 11^b, B 20, A_2 10^a, A_3 15^a, KN 7^b, M 14^a, K 11^a, T_1 82^a, P 241^b, T_2 12^a, S_2 9^b, V 7^a, S_3 42^a, BN 8^a, TN 16^b, S_4 18^a, S_5 12^a, S_6 12^a, S_7 13^a, S_8 9^a, S_9 14^b, S_{10} 14^b, S_{11} 15^b, TZ 13^a.

21 || 1^a taḫt: taḫt u B, KN, T_2, P, İÜ, S_6, [TD, T, D] || terki: terk A_1, B, A_2, KN, K, S_2, V, T_1, BN, TN, S_4, S_5, S_7, S_8, TZ.

21 || 2^a zülf ü: zülf K, T_1, S_4 || ruḫsārı: ruḫsārıyla T_1 ruḫsāruñ V || ḫayāliyle: ḫāliyle A_1, T_2, A_2, S_2, S_3, M, S_4, TZ - T_1 || dėmeñ: dėme V.

21 || 2^b eyleyem: n'eyleyem T_1, A_3, B, S_2, S_3, İÜ n'eyleyin A_2 eyle T_2, S_5 öyleyem [T] || gėce vü gündüz: rūz ü şeb cümle T_2, S_5.

4 Bu beyit A_1'de yoktur.

21 || 3^a ṭūbā: ġılmān T_2 || vaṣfın: vaṣlın A_2 || vāʿiẓ: zāhid V, A_3, K, M.

21 || 3^b ṭūbā-ḳıyām u: ṭūbā-ḫırām u [T, TD, D] ṭūbā-ḳıyām KN, T_1, B, S_4, S_6, S_{10} ṭūbā-ḫırām S_5 || ḥūr-peykerdür: ḥūrī-peykerdür V.

21 || 4^a aradan: arada V āhdan A_2, A_3, S_2, İÜ || dut: ṭut B, M.

21 || 4^b ṭalʿatdan: ṭalʿatdın A_1, KN ḫilʿatdan M ḫilḳātdan K.

7 İÜ'de önce âhdan yazılmış, sonra sayfa kenarında, farklı bir yazı ile "aradan" olarak düzeltilmiştir.

21 || 5^a ṣubḥ bir: ṣubḥ-dem A_1, KN, [G] || ḫurşīd-ṭalʿat: ḫurşīd-i raḫşān [G] ḫurşīd-i tābān A_1, KN, || müjdesin: müjdesi K.

21 || 5^b veh kim: gūyā A_2 || bu dem: bugün V, T_2.

21 || 6^b ṭāʿat: ḥācet A_1 || 2. mısra: ḳıble ile ol ḫam-ı ebrū berāberdür banga V.

21 || 7^a olur: olup A_3, S_3, İÜ || peyveste ėl: ėl dā'imā S_5.

22.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Şerbet-i laʿlüñ ki dėrler çeşme-yi ḥayvān aña
   Ol vėrür cān dem-be-dem ʿuşşāḳa vü men cān aña

2. Oḫlaruñdan kim tiken tek ṣancılupdur her ṭaraf
   Gül-bün-i ġamdur ḳadüm her ġonce bir peykān aña

3. Ḫāl u ḥaṭdur bilmen ol āyīne-yi ruḫsār üze
   Yā gözümden ʿaks ṣalmış merdüm ü müjgān aña

4. Dutma ėy ḳan dem-be-dem ṭuġyān ėdüp ten çākini
   Ḳoy bu manẓardan demī neẕẕāre ḳılsun cān aña

5. Baḥre lü'lü' dişlerüñ vaṣfın meger söyler ṣabā
   Kim ḳulaḳ dutmış ṣadef içre dür-i ġalṭān aña

6. Göñlüme ṣalmış ḥaṭuñ ẕevḳın felek ḳan yutdurup
   Ṭıfl tek kim oḫıdurlar zecr ile Ḳur'ān aña

7. Ėy Fużūlī ol ṣanem efġānuña raḥm eylemez
   Ṭaşa beñzer baġrı te'şīr eylemez efġān aña

---

22 A_1 11^b, İÜ 11^b, B 21, A_2 10^a, A_3 15^a, KN 8^a, M 14^a, K 11^a, T_1 82^a, P 241^b, T_2 12^b, S_2 9^b, V 7^a, S_3 42^a, BN 8^a, TN 16^b, S_4 18^a, S_5 12^a, S_6 12^a, S_7 13^b, S_8 9^b, S_9 14^b, S_{10} 14^b, S_{11} 15^b, TZ 13^b.

22 || 1^a aña: oña A_1.

22 || 1^b aña: oña A_1.

22 || 2^a oḫlaruñdan: oḳlaruñdur [G, D].

22 || 2^b gül-bün-i: gül-bünidür B, A_2, A_3, M, K, T_1, P, S_2, S_3, S_7, S_9, S_{10}, TZ || ġamdur: ḥam İÜ, B, A_2, A_3, M, K, T_1, P, S_2, S_7, S_9, S_{10}, TZ cāndur T_2 ġam S_3 || ḳadüm: tenüm S_5 || bir: biñ T_2, S_5 || aña: oña A_1.

22 || 3^a bilmen: bilmem T_1 || āyīne-yi: āyine [G] || ruḫsār üze: ruḫsārda A_1, KN, ruḫsāruña V.

22 || 3^b ʿaks: eşk M, K || ṣalmış: salmış V || merdüm ü müjgān: merdüm-i müjgān A_1, V, A_3, A_2, S_2, K, M, P, İÜ, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [G] merdüm-i peykān T_1, S_7 || aña: oña A_1.

22 || 4^a dutma: ṭutma A_3, S_3, M, B || ḳan: cān V || ten: ben T_1, V göz [G].

22 || 4^b manẓardan: manẓarda S_5 || ḳılsun: ḳılsuñ A_1 || aña: oña A_1.

22 || 5^a dişlerüñ: dişlerin T_1 || 1. mısra: dişlerüng vaṣfın meger lü'lü'lere söyler ṣabā A_1, KN.

22 || 5^b ḳulaḳ: ḳulaġ V, T_2 || dutmış: tutmış B, S_5 ṭutmış M || aña: oña A_1 || ḳulaḳ dutmış ṣadef içre: ṣadef içre ḳulaḳ dutmış S_4.

22 || 6^a ṣalmış: salmış V, S_5 || ḥaṭuñ ẕevḳın: meger ḥaṭuñ A_2 || ḳan: cān A_2 || yutdurup: yuddurup T_1, M, V, S_5 || 1. mısra: ṣaldı ḥaṭuñ ẕevḳını dil cāna ḳanlar yutdurup B, T_1, M, K, P, S_8, S_{10}, TZ, [D].

22 || 6^b ile: ilen T_2 || aña: oña A_1.

22 || 7^a efġānuña: aḥvālüñe V.

22 || 7^b ṭaşa: daşa A_1, KN, T_2, S_4, S_5 || baġrı: gönlü [G] || eylemez: ėtmez T_1, A_2, M ėtmemiş V || aña: oña A_1.

23.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Her zamān manẓūr bir şūḫ-ı sitemgerdür mańa
Ḳanda olsam bir belā Ḥaḳdan muḳarrerdür mańa

2. Ol ḫam-ı ebrūya ḳılsam secde her sāʿat nʾola
Ḳıble ile ol ḫam-ı ebrū berāberdür mańa

3. Ġam degül cismümde ger seng-i melāmet zaḫmı var
Şaḥne-yi bāzār-ı sevdāyem bu zīverdür mańa

4.[5] Gözde ḫūn-ālūd peykānuñ ḫayāliyle ḫoşem
Her biri gūyā ki bir berg-i gül-i terdür mańa

5.[7] Zaḫmlardan biñ aġız açdum edā-yı şükr içün
Her oḫuñ bir niʿmet-i ġayr-ı mükerrerdür mańa

6.[9] ʿAḳl irşādıyla bulmaḳ kām mümkindür velī
Dām-ı rāh ol ḥalḳa-yı zülf-i muʿanberdür mańa

7.[10] Aḫter-i baḫtum vebālin gör ki ol mehden gelen
Mihrlerdür özgeye cevr ü cefālardur mańa

8. Ėy Fużūlī menzil-i maḳṣūda yėtsem nė ʿaceb
Ḫıdmet-i pīr-i muġān irşādı rehberdür mańa

---

23 A_1 12ª, İÜ 12ª, B 21, A_2 10ᵇ, A_3 15ᵇ, KN 8ᵇ, M 14ᵇ, K 11ᵇ, T_1 82ᵇ, P 242ª, T_2 13ª, S_2 10ª, V 7ᵇ, S_3 42ᵇ, BN 8ᵇ, TN 17ª, S_4 18ᵇ, S_5 12ᵇ, S_6 12ᵇ, S_7 13ᵇ, S_8 9ᵇ, S_9 15ª, S_{10} 15ª, S_{11} 16ª, TZ 14ª.

23 || 1ª manẓūr: manzūrı T_1 manẓūra V || bir: her A_1.

23 || 1ᵇ ḳanda: ḫanda A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5 || ḥaḳdan: çoḳdan T_1.

23 || 2ª her: bir S_3.

23 || 2ᵇ ol: her A_1.

23 || 3ª cismümde: cismüñde V || zaḫmı: dāġı V.

23 || 3ᵇ şaḥne: şıḫne [TD].

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

23 || 4ª ḫūn-ālūd: ḫūn-ālūde B, BN, TN, S_8, [T, TD].

7 Bu beyit V'de yoktur.

23 || 5ª biñ: miñ A_1, KN, || açdum: açmış T_1 açdı B, M, K, T_2, S_3, P, TZ || şükr içün: şükre kim A_1, B, K, M, S_6, S_9 şükr kim KN, T_1, P, BN, TN, S_4, S_5, S_{11}, TZ şükr hem A_3.

23 || 5ᵇ oḫuñ: oḳın T_1.

9 Bu beyit V'de yoktur.

10 Bu beyit A_1'de yoktur.

23 || 7ª ki: kim P, BN, S_{10}, [G, T, TD] || gelen: gelür A_3, V.

* 21. Gazelin ikinci beyti P ve T_1'de 23. gazelde yeniden yazılmıştır:
Zülf-i ruḫsāruñ ḫayāliyle nėdür ḫālüñ dėmeñ
Eyleyem kim gėce hem gündüz berāberdür bańa

23 || 8ª yėtsem: yėtmek V || nė: mi V yok [G].

23 || 8ᵇ irşādı: irşād u S_2 irşād T_2.

24.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Menüm tek hīç kim zār u perīşān olmasun yā Rab
   Esīr-i derd-i ʿışḳ u dāġ-ı hicrān olmasun yā Rab

2. Dem-ā-dem cevrlerdür çekdügüm bī-raḥm bütlerden
   Bu kāfirler esīri bir müselmān olmasun yā Rab

3. Görüp endīşe-yi ḳatlümde ol māhı budur derdüm
   Ki bu endīşeden ol meh peşīmān olmasun yā Rab

4. Çıḫarmaḳ ėtseler tenden çeküp peykānın ol servüñ[5]
   Çıḫan olsun dil-i mecrūḥ peykān olmasun yā Rab

5. Cefā vü cevr ile muʿtādem anlarsuz n'olur ḥālüm
   Cefāsına ḥad ü cevrine pāyān olmasun yā Rab

6. Dėmeñ kim ʿadli yoḫ yā ẓulmı çoḫ her ḥāl ile olsa
   Göñül taḫtına andan ġayrı sulṭān olmasun yā Rab

7. Fużūlī buldı genc-i ʿāfiyet mey-ḫāne küncinde
   Mübārek milkdür ol milk vīrān olmasun yā Rab

---

24 A_1 12^a, İÜ 12^b, B 21, A_2 10^b-13^a, A_3 16^a, KN 8^b, M 15^a, K 12^a, T_1 83^a, P 242^a, T_2 13^a, S_2 10^a, V 7^b, S_3 43^a, BN 9^a, TN 17^b, S_4 19^a, S_5 13^a, S_6 12^b, S_7 14^a, S_8 10^a, S_9 15^a, S_{10} 15^a, S_{11} 16^b, TZ 14^b.

24 || 2^b esīri: esīr KN, V || bir: hīç KN.

24 || 3^a ḳatlümde: ḳatlümden V || ol māhı: olmadı [G] || derdüm: ḳaṣdum T_1.

24 || 3^b bu: ol [G] || peşīmān: perişan KN.

24 || 4^a ėtseler: atalar A_1 || servüñ: māhuñ T_1 || 1. mısra: çıḳarmaḳ ėtseler peykānın ol servüñ çeküp tenden M.

24 || 4^b mecrūḥ: mecrūḥ u T_1 sūzān u T_2, S_5 pür ḫūn-u [G].

5 İÜ'de "peykānın ol servüñ" ifadesi önce "peykān-ı dil-sūzın" olarak yazılmış daha sonra metindeki şekilde düzeltilmiştir.

24 || 5^a ile: ilen A_2, S_3, İÜ || anlarsuz: eylersiz A_1 || n'olur: n'ola T_1 nėdür S_3, İÜ.

24 || 6^b ġayrı: ġayr A_1, KN, V, T_2, S_3, S_4, S_5.

24 || 7^a küncinde: küncinden İÜ, KN.

25.

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Ėy nāvek-i şevḳuñ siperi sīne-yi aḥbāb
Zülfüñ ḫamı erbāb-ı vefā ṣaydına ḳullāb

2. Miḥrābda şekl-i ḫam-ı ebrū-yı laṭīfüñ
Vācib bu cihetden ḳamuya secde-yi miḥrāb

3. Sūzum dėr idüm şemʿ saña eyleye rūşen
Neẕẕāre-yi ruḫsāruña yoḫ şemʿde hem tāb

4. Ḫurşīd-i cemālinden ol ay ṣaldı niḳābın
Ṣubḥ oldı dur ėy baḫt nėdür bunca şeker ḫʷāb

5. Dün ṣubḥ yėtürdüm felege mevc-i sirişküm
Ġarḳ ėtdi felek üzre olan encümi gird-āb

6. Sāḳī meger ol laʿl sözin dėr mey-i nāba
Kim düşdi ayaġına elin öpdi mey-i nāb

7. Cemʿiyyet-i esbāba göñül vėrme Fużūlī
Kim tefriḳadur ḫāṭıra cemʿiyyet-i esbāb

---

25 A_1 12^b, İÜ 12^a, B 22, A_2 13^a, A_3 16^a, KN 9^a, M 15^a, K 12^a, T_1 83^a, P 242^a, T_2 13^b, S_2 10^b, V 8^a, S_3 42^b, BN 9^b, TN 18^b, S_4 19^b, S_5 13^a, S_6 13^a, S_7 14^b, S_8 10^b, S_9 15^b, S_{10} 15^b, S_{11} 16^b, TZ 15^a.

25 || 1^a şevḳuñ: şevḳın T_1 ġamzeñ A_3, S_2, TN || siperi: siper-i T_1, V.

25 || 1^b ḫamı: ḫam T_1, V || ṣaydına: ḳaṣdına A_2.

25 || 3^a şemʿ: şemʿe T_2 || eyleye: eylese A_1, KN, [T] eyledi S_5.

25 || 4^a ḫurşīd-i: ḫurşīd [G] || cemālinden: cemālinde V || ṣaldı: saldı V aldı A_1.

25 || 4^b dur: ṭur A_3 || baḫt: şemʿ M, K || bunca: munca A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5, TZ.

25 || 5^b ėtdi: oldı A_1, S_5, [G] || encümi: encüm-i [G].

25 || 6^a laʿl: laʿli S_2 || dėr: dėrdi A_3.

25 || 7^a esbābā: esbāb A_1 || vėrme: verdi [G].

25 || 7^b ḫāṭıra: ḫāṭır-ı A_2, B, A_3, KN, K, T_1, T_2, V, TZ.

26.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ṣubḥ çekmiş[3] çarḫa çalmış ṭaşa tīġın āftāb
Ẓāhir ėtmiş ol meh-i dellāke ʿayn-ı intisāb

2. Dem-be-dem taḥrīk-i tīġından bulur başlar ṣafā
Eyle kim ṣu mevc urup ẓāhir ḳılur her dem ḥabāb

3. Her ser-i mūyumda bir baş olsa mūy-ı ser gibi
Kesse varın tīġ-ı ḫūn-rīzinden ėtmen ictināb

4. Keşf-i esrār-ı melāḥat cevher-i tīġındadur
Kim alur başlardaki sevdā cemālinden niḳāb

5. Ġuṣṣasından başumuñ ḳıl gibi incelmiş tenüm
Kim tenümle tīġı ortasında başumdur ḥicāb

6. Tīġ-ı çābük-seyrine āhū-yı Çīn dėrsem n'ola
Seyr ḳılduḳça töker ṣaḥrā-yı Çīne müşg-i nāb

7. Mūy-ı jūlīdemle tīġından ümīdüm kesmezem
Ėy Fużūlī ḫālī olmaz berḳ-ı lāmiʿden seḥāb

---

26 A_1 12b, B 22, A_2 13b, A_3 17a, KN 9a, M 15b, K 12b, T_1 83b, P 242b, T_2 13b, S_2 10b, V 8a, BN 10a, TN 18b, S_4 19b, S_5 13b, S_6 13a, S_7 15a, S_8 10b, S_9 16b, S_{10} 15b, S_{11} 17a, TZ 15b.

26 || 1a çalmış: ṣalmış A_2 || ṭaşa: daşa A_1, KN, V, T_2, S_5.

26 || 1b ėtmiş: olmış A_1 || dellāke: dellāk A_1 || intisāb: iktisāb [G].

3 Hazırladığı Fuzûlî Divanı'nda kelimeyi "çekmiş" olarak okuyan Tarlan, Fuzûlî Divanı Şerhi'nde "çıkmış" okunuşunu tercih etmiş ve beyti buna göre açıklamıştır.

26 || 2a taḥrīk: taḥrīr KN tecrīd T_1 || tīġından: tīġuñdan A_1 || ṣafā: cefā K.

26 || 2b eyle kim ṣu: öyle ṣu kim T_1 || ẓāhir: peydā [G].

26 || 3a gibi: kimi KN, V, [T, TD].

26 || 3b ḫūn-rīzinden: ḫūn-rīzüñden V || ėtmen: ėtmem T_1, [G] ėtmeñ V.

26 || 4a esbāb: erbāb S_5 || tīġındadur: tīġuñdadur V.

26 || 4b alur: olur T_1, K || başlardaki: başlardaġı S_2 başlar u T_1 || sevdā: hem T_1 || niḳāb: ḥicāb A_3.

26 || 5a ḳıl gibi: ḳıl kimi A_1, KN, [T, TD] mūyı tek [G].

26 || 5b tenümle: benümle T_2, S_5 || tīġı: tīġ T_1 || ortasında: ortasındadur T_2 || başumdur: başum T_2.

26 || 6b töker: döker T_1, B, K || müşg: dürr M.

26 || 7a tīġından: tīġuñdan A_1, KN,.

26 || 7b berḳ: ḥarf A_3 || lāmiʿden: āhumdan V.

27.[1]

Müfteʿilün Müfteʿilün Fāʿilün

1. Ṣubḥ ṣalup mihr-i ruḫuñdan niḳāb
Çıḫ ki temāṣāya çıḫa āftāb

2. Rişte-yi cānum yėter ėt pür-girih
Ṣalma ser-i zülf-i semen-sāya tāb

3. Mest çıḫup ṣalma naẓar her yaña
Görme revā kim ola ʿālem ḥarāb

4. Kesme naẓar cānib-i ʿuṣṣāḳdan
Nāle-yi dil-sūzdan ėt ictināb

5. Ṣāmlar encüm ṣayaram ṣubḥa dek[7]
Ėy şeb-i hecrüñ mańa rūz-ı ḥisāb

6. Dūzaḫa girmez sitemüñden yanan
Ḳābil-i cennet degül ehl-i ʿaẕāb

7.[9] Ṣaldı ayaḳdan ġam-ı ʿālem meni
Vėr mańa ġam defʿine sāḳī ṣarāb

---

1 Bu gazel TT'de sayfa kenarında farklı bir yazı ile kaydedilmiştir. Farklı bir nüshadan aktarıldığı kanaatindeyiz. Dipnotta TT'ye ait okumalarda bu göz önünde bulundurulmalıdır.

27 A_1 13[a], İÜ 13[a], B 22, A_2 13[b], A_3 17[a], M 15[b], K 12[b], T_1 84[a], P 242[b], T_2 14[a], S_2 11[a], V 8[b], TT 20[a], S_3 43[b], BN 10[a], TN 19[a], S_4 20[a], S_5 13[b], S_6 13[b], S_7 15[b], S_8 11[a], S_9 16[b], S_{10} 16[a], S_{11} 17[b], TZ 15[b].

27 || 1[a] mihr: māh T_1, A_3, B, S_2, M, K, P, TT, TN, S_4, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [G] meh A_1.

27 || 1[b] çıḫa: çıḫar V, A_1.

27 || 2[b] ṣalma: salma V, S_5.

27 || 3[a] ṣalma: salma V || yaña: ḳula V.

27 || 5[a] ṣāmlar: gėceler T_2, TT, BN, S_4, S_5, S_6, S_7, [TD, T, D] || ṣayaram: sayaram T_2, S_5 || ṣubḥa: ṣubḥ A_1.

27 || 5[b] rūz-ı ḥisāb: rūz-ı ʿaẕāb T_2 yevmü'l-ḥisāb TT, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [TD, G, D].

7 Şair, ilk mısrada şam-subh ve şeb-ruz kelimelerini kullanarak hem tezat hem de tenasüp yapmıştır. Akşamın karşıtı sabah, gecenin karşıtı gündüzdür. Bu sebeple "gice" yerine "şam" daha uygundur. Ayrıca "ruz" kelimesinin hem gündüz hem de gün anlamı vardır. "Yevm"in ise gün anlamı daha belirgindir. Bu durumda gece ile karşıtlık ilişkisi "ruz" kadar açık olmamaktadır. Bu sebeple "ruz" kelimesinin daha uygun olduğunu düşünüyoruz.

27 || 6[a] girmez: girem T_2, gėtmez S_5.

9 Bu beyit V'de yoktur.

27 || 7[a] ayaḳdan: ayaġdan A_1, KN, T_2, S_4 || ʿālem: devrān TT.

8. Raḥm ḳıl üftādelerüñ ḥāline
Hīç gerekmez mi saña bir ṣevāb

9. Yār su'āl ėtse ki ḥālüñ nėdür
Ḫasta Fużūlī nė vėrürsen cevāb

27 || 9[a] ėtse: ėtdi A_1, İÜ, B, A_2, A_3, KN, M, P, S_2, S_3, S_{10}.
27 || 9[b] vėrürsen: dėrsen T_2.
*TD'de fazla beyit:
Nūş ėdeli bāde-yi la'l-i lebüñ
Nerkis-i mestüñ kimi ḥālüm ḫarāb

28.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġālibā bir ehl-i dil toprāġıdur dürd-i şarāb
Kim ḳılup ḥürmet binālar dutmış üstinde ḥabāb

2. Berḳ u bārān ṣanma kim gördükçe āh u eşkümi
Bilmezem nemdür menüm aġlar mańa yanar seḥāb

3. Ėy ṣoran ḥālüm bu istiġnā suʾālinden nė sūd
Ḥālüm eylersen suʾāl ammā ėşitmezsen cevāb

4. Deşt-i ġamda ḫāk-i ḳabrüm üzre serv-i gird-bād
Çekse baş ol servden su kesme ėy seyl-i serāb

5. Yėtmeyüp vaṣlına sen Leylī-veşüñ bir ʿömrdür
Men gibi Mecnūn olup ṣaḥrāya düşmiş āftāb

6. Ol büt ebrūsın ḳoyup miḥrāba döndürmen yüzüm
Ḳoy meni zāhid mańa çoḫ vėrme Tańrıʾyçün ʿaẕāb

7. Naḳd-i ʿömrüñ bir ṣanem ʿışḳında ṣarf ėtdüñ tamām
Ėy Fużūlī āh eger senden ṣorılsa bu ḥisāb

---

28 A_1 13^b, İÜ 13^a, B 23, A_2 14^a, A_3 17^b, KN 9^b, M 16^a, K 13^a, T_1 84^a, P 242^b, T_2 14^b, S_2 11^b, V 8^b, S_3 43^b, BN 10^b, TN 19^b, S_4 20^b, S_5 14^a, S_6 13^b , S_7 15^b, S_8 11^a, S_9 17^a, S_{10} 16^b, S_{11} 18^a, TZ 16^a.

28 || 1^a toprağıdur: ṭoprağıdur A_2, A_3, S_2, S_3, M tofrağıdur V || dürd: cām A_3, S_7, [TD] nuḳl V.

28 || 1^b ḳılup: ḳılur P, T_1, S_8 || ḥürmet: ḥayret V || dutmış: tutmış B yapdı M.

28 || 2^a berḳ u: berḳ-ı M, T_2, [G] || āh u eşkümi: āh-ı eşkümi M, T_2, [G] eşk ü āhumı K.

28 || 2^b menüm: meni B, A_2, KN, S_2, K, M, S_3, İÜ, S_5, S_7, S_9, TZ, [T] ki ebr S_4 [G] ki berḳ TN || mańa: beni S_5 || seḥāb: kebāb M || bilmezem nemdür menüm: ḥālümi beyle görüp T_2, BN.

28 || 4^a serv-i gird-bād: serv-ü gird-bād [G].

28 || 4^b su: ṣu A_3, K, T_1, S_2, S_3 || serāb: ṣarāb S_3, M, İÜ.

28 || 5^b gibi: kimi A_1, KN, tegi V || düşmiş: düşmen T_1.

28 || 6^a ḳoyup: görüp T_1, B || döndürmen: döndürmem T_1, [G] döndürmiş B döndürmez M döndürsin S_5 || yüzüm: yüzin M.

28 || 6^b ḳoy: ḳo T_1, B.

28 || 7^a ʿömrüñ: ʿömrüm A_1, KN, P || ʿışḳında: ʿışḳına T_1 uġrunda [T] || ėtdüñ: ėtdüm A_1.

28 || 7^b eger senden: senden ger A_3 || ṣorılsa: sorılsa A_1, KN,.

29.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Ḳılsa vaṣluñ şāmumı ṣubḥa berāber yoḫ ʿaceb
Resmdür faṣl-ı bahār olmaḳ berāber rūz u şeb

2.[4] Gün ki sāyeñ düşdügi yėrden durur bir vechi var
Gelse ʿālī-ḳadrler faḳr ehli durmaḳdur edeb

3. Olmadın mey-ḫāne-yi ʿışḳuñda mest-i cām-ı ẕevḳ
Düzmedi bezm-i felekde Zühre ḳānūn-ı ṭarab

4. Nūr-ı ruḫsāruñdur ol maḳṣad ki īmān ehline
Ḳılsa Ḥaḳ rūzī cehennem āteşi oldur sebeb

5.[8] Ġālibā maḳṣad viṣālüñdür ki dün gün durmayup
Çarḫ ser-gerdān gezer bilmez nėdür renc ü taʿab

6.[10] Beste-yi zencīr-i şevḳüñdür nesīm-i ter-mizāc[11]
Teşne-yi cām-ı viṣālüñdür muḥīṭ-i ḫuşk-leb

7.[13] Ḳılma feyż-i niʿmet-i vaṣluñ Fużūlīden dirīg
Yoḫdur özge maḳṣadı senden seni eyler ṭaleb

---

29 A_1 13^b, İÜ 14^a, B 23, A_2 14^b, A_3 18^b, KN 10^a, M 16^b, K 13^a, T_1 84^b, P 243^a, T_2 14^b, S_2 11^b, V 9^a, TT 20^a, S_3 44^b, BN 10^b, TN 21^a, S_4 21^a, S_5 14^a, S_6 14^a, S_7 17^a, S_8 11^b, S_9 18^b, S_{10} 16^b, S_{11} 18^a, TZ 16^b.

2 Bu beyit TT'de yoktur.

29 || 1^a vaṣluñ: dün tek A_2, A_3, S_3, İÜ, TN || yoḫ: nė T_2.

4 Bu beyit TT'de yoktur.

29 || 2^a yėrden: yėrde A_2 || durur: ṭurur A_3 düşer S_3, İÜ düşerse A_2 durar [T].

29 || 2^b faḳr ehli: ehline S_4 dervīş S_5 || durmaḳdur: durmaġdur T_2 ṭurmaḳdur A_3.

29 || 3^a olmadın: olmadı A_3, TZ || ẕevḳ: ʿışḳ T_1, A_2, S_2, S_3, İÜ, S_8, S_{11}, TZ şevḳ V, TT.

29 || 3^b düzmedi: düzmedin T_1, A_2, A_3, V, S_3, İÜ, TN, S_4, S_5 || zühre: zühre vü M.

29 || 4^a nūr-ı ruḫsāruñdur: nūr-ı ruḫsāruñda S_3, S_2 nūr-ı ruḫsāruñ A_2 cennet-i vaṣluñdur T_1, A_3, B, M, K, P, T_2, BN, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

29 || 4^b ḳılsa ḥaḳ: ḳıla ḥaḳ TT olmasa T_2 || rūzī: rūz-ı TT || āteşi oldur: āteşi olur A_3 āteşidür ol T_1 āteşin oldur [G].

8 Bu beyit A_2'de yoktur.

29 || 5^a durmayup: görmeyüp A_1, S_4.

10 Bu beyit A_2'de yoktur.

11 Şevk ve visal kavramlarının ikisi de soyuttur. Şair, birinci mısrada zülfü ikinci mısrada da dudağı mazmun olarak kullanmıştır. Her ikisini de açıkça anmamıştır. Şevk yerine zülfü tercih etmemiz durumunda mazmun aleniyet kazanacak ve mısranın derinliği yok olacaktır.

29 || 6^a şevḳüñdür: zülfüñdür A_1, V, [TD, D].

13 Bu beyit A_2'de yoktur.

29 || 7^a feyż: faż T_1 || vaṣluñ: fażluñ V.

30.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sen yüzüñden ʿālemi rūşen ḳılup ṣalduñ niḳāb
   Yazıya ṣalsun bugünden böyle nūrın āftāb

2. Sen nė nūr-ı pāksan ėy maẓhar-ı ṣunʿ-ı İlāh
   Kim alur şemʿ-i ruḥuñdan āftāb u māh tāb

3. ʿAks rūyuñ ṣuya ṣalmış sāye zülfüñ topraġa
   ʿAnber ėtmiş topraġuñ adın ṣuyuñ ismin şarāb

4. Yėlde bulmış būy-ı zülfüñ ṣuda ʿaks-i ʿārıżuñ
   Kim yėli baġrına baṣup ṣuya göz tikmiş ḥabāb

5. Laʿl-gün meydür elüñde sāġar-ı sīmīn ile
   Yā nigīn-i laʿldür reşk-i lebüñden oldı āb

6. Kilk-i ḳudret levḥ-i sīnemde seni ḳılmış raḳam
   Eyleyüp maḥbūblar mecmūʿasından intiḫāb

7. Ėy Fużūlī her ʿamel ḳılsañ ḥaṭādur ġayr-ı ʿışḳ
   Bu-durur men bildügüm *va'llāhu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb*

---

30 A_1 14^a, İÜ 13^b, B 24, A_2 14^b, A_3 18^a, KN 10^b, K 13^b, T_1 85^a, P 243^a, T_2 15^a, S_2 12^a, V 9^a, TT 20^a, S_3 44^a, BN 11^a, TN 20^a, S_4 21^b, S_5 14^b, S_6 14^a, S_7 16^a, S_8 11^b, S_9 17^b, S_{10} 17^a, S_{11} 18^b, TZ 16^b.

30 || 1^a sen: pes V || ṣalduñ: salduñ V.

30 || 1^b ṣalsun: salsun V || böyle: beyle T_2, V, BN, S_{11}, TZ, [TD] soñra A_1, A_2, A_3, KN, TT, S_3, İÜ, TN, S_5, S_6, S_7, S_{10}, [T, G].

30 || 2^a nūr-ı pāksan: pāk nūrsan K || ṣunʿ: nūr A_2, S_2, T_2 luṭf V, S_4.

30 || 2^b kim: nūr A_1, KN, [G] || alur: olur T_1 || şemʿ-i: nūr-ı A_3, S_3, İÜ nūrı S_2, [T] || ruḥuñdan: ruḥından S_3 || āftāb ü: āftāb S_5 || māh tāb: māhitāb [T] māhtāb [G].

30 || 3^a ʿaks: ʿaks-i [G, TD] || rūyuñ: laʿlüñ TT || ṣuya: suya T_2, A_1, A_2, B, KN, V, S_5 || topraġa: ṭopraġa A_2, S_3, TT, S_2 tofraġa V.

30 || 3^b topraġuñ: ṭopraġuñ A_2, S_3 ṭopraġın TT tofraġuñ V || ṣuyuñ: ṣuyın TT suyuñ A_2, B, K, A_1, V, T_2, S_3, S_5 || ismin: adın A_3 ismi S_5 || şarāb: gül-āb A_3, K, T_2, BN, TN, S_7, S_8, S_9, TZ, [TD, T, D].

30 || 4^a ṣuda: suda V, T_2, B, A_2, A_1, KN, S_3, İÜ, S_5.

30 || 4^b baṣup: basup S_3 basmış V || ṣuya: suya A_1, A_2, T_2, S_3, B, V, S_5 || tikmiş: dikmiş T_1, A_3, B.

30 || 5^a elüñde: elinde V || sāġar: sāid [G] || sīmīn: müşgīn T_2 || ile: bile S_5.

30 || 5^b oldı: aldı T_2 olmış [G] || āb: nāb S_3.

30 || 6^a ḳılmış raḳam: ėtmiş raḳam V çekmiş raḳam A_1, KN, ḳıldı raḳam TT naḳş eylemiş [G].

30 || 7^a ḳılsañ: ḳılsan V.

31.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Kūh-ken Şīrīne öz naḵşın çeküp vėrmiş firīb
Gör nė cāhildür yonar ṭaşdan öziyçün bir raḵīb

2. Ḳaşlaruñ yayı bir oḫ luṭf eylemiş her ʿāşıḳa
Men hem andan eylerem bir oḫ temennā yā naṣīb

3. Tūtiyā-yı ḫāk-i pāyüñ feyżine yol bulmasam
Nūr-ı çeşmüm ʿayb ḳılma kūr olur dėrler garīb

4. Muẓṭaribdür çāre-yi derdümde veh kim bilmeyüp
Bir devāsuz derde uġratmış özin miskin ṭabīb

5. Berḳ-ı āhumdan ėvüm her kūşe bulmış raḫneler
Gel gör ėy gül kim giriftār-ı ḳafesdür ʿandelīb

6.[8] Ėy mańa ṣabr ėt dėyen ḥāl-i dilümden bī-ḫaber
ʿIşḳ olan yėrde n'ėder ārām yā n'eyler şekīb

7. Ėy Fużūlī incime senden teġāfül ḳılsa yār
Resmdür kim göstere aḥbāba istiġnā ḥabīb

---

31 A_1 14[a], B 24, A_3 16[b], KN 10[b], M 16[b], K 13[b], T_1 85[a], P 243[a], T_2 15[a], S_2 12[a], V 9[b], TT 20[a], BN 11[b], TN 18[a], S_4 21[b], S_5 14[b], S_6 14[b], S_7 14[a], S_8 12[a], S_9 15[b], S_{10} 17[a], S_{11} 19[a], TZ 17[a].

31 || 1[a] naḵşın: naḵşı S_5 || vėrmiş: vėrdi S_5.

31 || 1[b] ṭaşdan: daşdan A_1, KN, V, TT, T_2, S_4, S_5 || öziyçün: özine A_3.

31 || 2[a] bir oḫ luṭf eylemiş: naṣīb ėtmiş bir oḳ T_2 || her: bir B.

31 || 2[b] andan: ondan A_1, KN, T_1 || bir oḫ: senden T_2.

31 || 3[a] bulmasam: bulmışam A_1, KN, M, K, T_1, V, TT, S_4, S_5, S_7, S_{10}, S_{11}, TZ, [G].

31 || 3[b] kūr: kör [TD, T].

31 || 4[a] derdümde: derdüme A_1 derd-i dilümden S_4 || bilmeyüp: bulmayup A_1 || veh kim bilmeyüp: bī-ḫaber S_4.

31 || 4[b] bir: bu A_1, KN.

31 || 5[a] ėvüm: dūdum A_1 odum V || bulmış: olmış T_2 bolmuş [G].

8 Bu beyit A_3'te yoktur.

31 || 6[a] ḥāl: derd V || ḥāl-i dilümden bī-ḫaber: bilmez ki ḥālüm nicedür S_4.

31 || 6[b] yā: veyā T_2, K.

31 || 7[a] incime senden teġāfül ḳılsa yār: ger teġāfül ḳılsa yār incime sen TT.

31 || 7[b] resmdür: resmidür T_1, V || göstere: gösterür M.

32.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ol ki her sāʿat gülerdi çeşm-i giryānum görüp
   Aġlar oldı ḥālüme bī-raḥm cānānum görüp

2. Eyleyen taʿyīn-i eczā-yı müdāvā derdüme
   Terk ėdüp cemʿ ėtmedi ḥāl-i perīşānum görüp

3. Lāle-ruḫlar gögsümüñ çākine ḳılmazlar naẓar
   Hīç bir raḥm eylemezler dāġ-ı hicrānum görüp

4. Dut gözin ėy dūd-ı dil çarḫuñ ki devrin terk ėdüp
   Ḳalmasun ḥayretde çeşm-i gevher-efşānum görüp

5. Pertev-i ḫurşīd ṣanmañ yėrde kim devr-i felek
   Yėre urmış āftābın māh-ı tābānum görüp

6. Ṣuda ʿaks-i serv ṣanmañ kim ḳoparup bāġbān
   Ṣuya ṣalmış servini serv-i ḫırāmānum görüp

7. Ėy Fużūlī bil ki ol gül-ʿārızı görmiş degül
   Kim ki ṭaʿn eyler menüm çāk-i girībānum görüp

---

32 A_1 14^b, İÜ 14^a, B 24, A_3 16^b, KN 11^a, M 17^a, K 14^a, T_1 85^b, P 243^b, T_2 15^b, S_2 12^a, V 9^b, TT 20^b, S_3 44^b, BN 11^b, TN 17^b, S_4 22^a, S_5 15^a, S_6 15^a, S_7 15^a, S_8 12^a, S_9 16^a, S_{10} 17^b, S_{11} 19^a, TZ 17^b.

32 || 2^a eyleyen: eylemeñ V.

32 || 2^b perīşānum: perīşānuñ V.

32 || 3^a çākine: dāġına V, A_3 || ḳılmazlar: ḳılmadılar TT || naẓar: ḥaṭā V.

32 || 3^b eylemezler: eylemez T_1 || dāġ: çāk T_1 || hicrānum: nihāñum B, M, T_2 pinhānum KN, K, TT, S_2 girībānum T_1.

32 || 4^a dut: ṭut B || çarḫuñ: bi'llāh M.

32 || 4^b efşānum: efşānın [G].

32 || 5^a ṣanmañ: ṣanma S_3.

32 || 6^b ṣuya: suya A_1, KN, T_2, B, V, S_3, M, S_5 || ṣalmış: salmış V, K.

32 || 7^a bil ki: bilmek V || ʿārızı: ʿārızın KN, V, A_3, S_2, S_3, İÜ, S_4 || görmiş: mümkin V.

32 || 7^b kim ki: ol ki A_1, KN, T_2, BN, S_4, S_5 kim S_7 || ṭaʿn: ʿayb A_1, KN, T_2, S_2, S_3, İÜ, BN, S_4, S_5, S_6, [T, G, TD] || eyler: ėder S_2, S_3, V, İÜ.

33.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Rūzgārum buldı devrān-ı felekden inḳılāb
Ḳan içer oldum ayaġın çekdi bezmümden şarāb

2. Şuʿle-yi āh ile yandurdum dil-i ser-geşte'i
Bir od oldum çizginen çevremde olmaz mı kebāb

3. Laʿlüñ ile bāde baḫş ėtmiş zihī güm-rāhlıḳ
Oldı vācib eylemek ol bī-edebden ictināb

4.[5] Vėrmez oldı el viṣāl-i pīç-i zülfüñ āh kim
Rişte-yi tedbīrden devrān-ı kec-rev açdı tāb

5. Olmadı ol māha rūşen yanduġum hicrān güni
Yanduġın şeb tā seḥer şemʿüñ nė bilsün āftāb

6. Göz ki peykānuñ ḫayāliyle saçar her yan sirişk
Bir ṣadefdür ḳaṭre-yi bārānı eyler dürr-i nāb

7.[9] Oldı ebr-i dūd-ı āhum perde-yi ruḫsār-ı māh
Āh kim almaz cemālinden henūz ol meh niḳāb

8. Kesmedi menden ser-i kūyında āzārın raḳīb
Ėy Fużūlī nėşe cennet içre yoḫ dėrler ʿaẕāb

---

33 A_1 14^b, İÜ 14^b, B 25, A_3 19^a, KN 11^a, M 17^b, K 14^a, T_1 85^b, P 243^b, T_2 16^a, S_2 12^b, V 10^a, TT 20^b, S_3 45^a, BN 12^a, TN 21^b, S_4 22^b, S_5 15^a, S_6 15^a, S_7 17^b, S_8 12^b, S_9 18^b, S_{10} 18^a, S_{11} 19^b, TZ 17^b.

33 || 1^a buldı: oldı T_2.

33 || 1^b içer: yudar TT || çekdi: kesdi T_2, S_4, S_5.

33 || 2^a yandurdum: yandurduñ V || ser-geşte'i: ser-geşteni A_1, TT, İÜ, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [T, G, TD] ser-geşteden BN er-geştemi KN.

33 || 2^b çevremde: yanumda T_2, S_2, S_3, İÜ, BN, [G].

33 || 3^a laʿlüñ ile: laʿliñe KN || ėtmiş: ėtdi M || güm-rāhlıḳ: güm-rāhlıġ A_1, KN, S_5.

33 || 3^b vācib: lāzım M.

5 Bu beyit V'de yoktur.

33 || 4^a el viṣāl-i: el viṣāle M, TT, K, S_{10}, [G] yol viṣāle [TD, D].

33 || 4^b tāb: bāb T_1.

33 || 5^a ol māha: ol māh T_1 māhuma V || güni: odı K.

33 || 6^a göz: gün A_3 || ḫayāliyle: ḳapup gökden T_1, B ḳapup gözden M, K || saçar: ṣaçar K, S_2 || yan sirişk: dem sirişk M su sirişk S_2 yana eşk [G].

33 || 6^b bārānı: bārān V, TT.

9 Bu beyit A_1 ve S_2'de yoktur.

33 || 7^a ebr-i: ebrū V.

33 || 7^b almaz: olmaz KN, V anlar S_3.

33 || 8^a menden: bendin V || kūyında: kūyuñda A_1, V, T_2 || āzārın: āzārı A_3 āvāzın A_1.

33 || 8^b nėşe cennet içre yoḫ dėrler: nėşe dėrler cennet içre yoḳ A_3 nėşe cennet içre yoḳdur bu S_3, İÜ cennet içre nėşe yoḳ dėrler B nėşe cennet içre dėrler yoḫ S_4.

34.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Derd-i ʿışḳum defʿine zaḥmet çeker dāyim ṭabīb
Şükr kim olmış aña zaḥmet mańa rāḥat naṣīb

2. Bir zebāndur şerḥ-i ġam taḳrīrine her berg-i gül
Eylemez bī-hūde gül gördükde efġān ʿandelīb

3. Bilse ẕevḳum vaṣldan firḳatde efzūn olduġın
Vaṣldan menʿüm revā görmezdi reşkinden raḳīb

4. Ṭaʿn-ı ġafletdür perī-ṭalʿatlara iẓhār-ı ḥāl
Şanma kim aḥbāb ḥālinden olur ġāfil ḥabīb

5. Āh bilmen n'eyleyem ḳurtılmaḳ olmaz ḳayddan
Men ḥarīf-i sāde-dil ḫūblar cemāli dil-firīb

6. Şemʿ ḳurbıyla tefāḫur ḳılma ey pervāne kim
Ḫırmen-i ʿömrüñ köyer berḳ-ı fenādan ʿan ḳarīb

7. N'ola aġlarsa Fużūlī ravża-yı kūyuñ añup
Lā cerem giryān olur ḳılġaç vaṭan yādın ġarīb

---

34 A_1 15^a, İÜ 15^a, B 25, A_3 18^b, KN 11^b, M 17^b, K 14^b, T_1 86^a, P 243^b, T_2 16^a, S_2 12^b, V 10^b, TT 21^a, S_3 45^a, BN 12^a, TN 21^a, S_4 23^a, S_5 15^b, S_6 15^b, S_7 17^a, S_8 12^b, S_9 18^a, S_{10} 18^a, S_{11} 20^a, TZ 18^a.

34 || 1^a dāyim: her dem T_2, S_2, S_3, İÜ.

34 || 1^b ańa: oña A_1.

34 || 2^a ġam taḳrīrine: ʿışḳum ėtmege TT.

34 || 2^b gördükde: görmekde TT.

34 || 3^a vaṣldan: vaṣlın A_1 vaṣldın TT || firḳatde efzūn olduġın: bu ḳadar nėtekim hecr ile S_2, S_3 yoḳdur nėtekim hecr ile İÜ.

34 || 3^b vaṣldan: vaṣldın S_2, TT || reşkinden: reşkindin A_1, TT.

34 || 4^a ṭaʿn: ʿayn TT.

34 || 5^a bilmen: bilmem T_1, A_3, K || n'eyleyem: n'eyleyin M || ḳurtılmaḳ: ḳurtılmaġ S_2 || ḳayddan: ʿışḳdan T_1.

34 || 6^a ḳurbıyla: vaṣlıyla A_3.

34 || 6^b ʿömrüñ: mihrüñ T_1 || köyer: yanar B yaḳar S_2 kūyer [T] || berḳ: bād T_2.

34 || 7^a añup: görüp A_1, A_3, B, KN, M, K, T_1, S_2, S_3, P, İÜ, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [T, G].

34 || 7^b ḳılġaç: ḳılḳac A_1 ḳılgeç KN ḳılmaġ K ḫālet T_1 || yādın: yādı T_1, T_2 || ġarīb: ḳarīb TT.

35.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Pāy-bend oldum ser-i zülf-i perīşānuñ görüp
   Nuṭḳdan düşdüm leb-i laʿl-i dür-efşānuñ görüp

2. Oda yaḫdum şemʿ-veş cānum baḫup ruḫsāruña
   Çarḫa çekdüm dūd-ı dil serv-i ḫırāmanuñ görüp

3.[4] Gezdürür her yan gözüm eşk üzre baġrum pāresin
   Ḫilʿat-ı gül-gūn ile raḫş üzre cevlānuñ görüp

4. Bir zamān geçmez ki dil tīġuñdan olmaz çāk çāk
   Açılur her dem dutılmış göñlüm iḥsānuñ görüp

5. Göñlümi tenhālıḳ eylerdi perīşān sīnede
   Olmasaydı cemʿ her yanında peykānuñ görüp

6. Bend ü zindān-ı ġam u miḥnetden olmışdum ḫalāṣ
   Āh kim düşdüm yine zülf ü zenaḫdānuñ görüp

7. Ėy Fużūlī bunca kim dutduñ nihān ḥāl-i dilüñ
   ʿĀḳıbet fehm ėtdi ėl çāk-i girībānuñ görüp

---

35 A_1 15^a, İÜ 15^a, B 25, A_3 18^a, KN 11^b, M 18^a, K 15^a, T_1 86^b, P 244^a, T_2 16^b, S_2 13^a, V 10^b, TT 21^a, S_3 45^b, BN 12^b, TN 20^b, S_4 23^a, S_5 15^b, S_6 15^b, S_7 16^b, S_8 13^a, S_9 18^a, S_{10} 18^b, S_{11} 20^a, TZ 18^b.

35 || 1^a ser-i: perī M, K.

35 || 1^b dür-efşānuñ: devā-baḫşuñ T_1.

35 || 2^a ruḫsāruña: dīdāruña T_2.

4 Bu beyit S_3'te yoktur.

35 || 3^a gezdürür: gözdürür T_1 yaġdurur A_3 || yan: su S_2 || gözüm eşk: göz TT || üzre: içre T_1, B.

35 || 3^b cevlānuñ: peykānuñ T_2.

35 || 4^a geçmez ki: olmaz ki T_1, TZ, [G].

35 || 4^b dutılmış: ṭutılmış B, S_2, M || iḥsānuñ: iḫsānın V.

35 || 5^a tenhālıḳ: tenhālıġ S_3, TT, S_2, İÜ.

35 || 5^b yanında: yanda A_1.

35 || 6^a bend ü: bend-i A_3, S_4, S_8, S_9 || zindān-ı: zindān u T_1, A_1, S_2, V, TT, T_2, BN, S_5, S_6, S_7, S_{11}, TZ zindāndan A_3 || ġam u: ġam B, A_1, S_2, K, A_3.

35 || 6^b zülf ü: zülf-i T_1, S_5 çāh-ı V, A_3 || zenaḫdānuñ: perīşānuñ S_5.

35 || 7^a bunca: munca A_1, TT, V, T_2, S_5, TZ || dutduñ: ṭutduñ B, A_3, S_2 dutdı S_4 || ḥāl: derd A_1, KN, TT rāz V.

35 || 7^b fehm: çāk A_1 || ėl: ol T_1 || çāk: fehm A_1 || girībānuñ: girībānum T_2, S_3, İÜ.

36.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġayra eyler bī-sebeb biñ iltifāt ol nūş-leb
İltifāt ėtmez mańa muṭlaḳ nėdür bilmen sebeb

2. Cevr olur ʿādet ġażab vaḳti nė ʿādetdür bu kim
Cevrin az eyler mańa ol māh çün eyler ġażab

3. N'ola ġamzeñ fikri düşdiyse dil-i sūzānuma
Ẓālimüñ ger olsa āteş menzili olmaz ʿaceb

4. Dem-be-dem ger dürr-i eşküm düşse gözden vechi var
Yaş uşaḳlardur yetīm anlarda yoḫ resm-i edeb

5. Cevr göñlümdür çeken gözdür gören ruḫsāruñı
Allāh Allāh kām alan kimdür çeken kimdür taʿab

6. Yār bī-dād eylemez ʿuşşāḳ feryād ėtmedin
Her nėce rūzī muḳadder olsa vācibdür ṭaleb

7.[7] Muṭrıb aġlatma sürūduñla Fużūlī ḫasteni
Seyl-i eşkinden ṣaḳın ḳopmaya bünyād-ı ṭarab

---

36 A_1 15^b, İÜ 15^b, B 26, A_3 17^b, M 18^b, K 15^a, T_1 86^b, P 244^a, T_2 16^b, S_2 13^a, V 11^a, TT 21^a, S_3 46^a, BN 12^b-14^a, TN 20^a, S_4 23^b, S_5 16^a, S_6 16^a, S_7 16^a, S_8 13^a, S_9 17^a, S_{10} 18^b, S_{11} 20^b, TZ 18^b.

36 || 1^a biñ: miñ A_1.

36 || 1^b muṭlaḳ: bilmem T_1 || bilmen: muṭlaḳ T_1 bilmem A_3, [G].

36 || 2^b cevrin: cevri T_1 cevr S_4 || māh çün eyler: tünd-ḫū ḳılġaç T_1, A_3, K, M, B, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

36 || 4^a dürr-i eşküm düşse gözden: düşse gözden dürr-i eşküm T_1, A_3, K, M, B, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ gözden düşse dürr-i eşküm S_6.

36 || 4^b yaş uşaḳlardur yetīm: yaş uşaġlardur yetīm A_3, KN, S_3, İÜ yaş uşaḫlardur yetīm V ṭıfllardur gūyiyā S_2 yaş uşaġlardur velī TT || anlarda: onlarda A_1 || resm-i: resm ü T_1.

36 || 5^a cevr: cevri A_3, S_2, S_8, [T, TD, G].

36 || 6^a yār: yād V || bī-dād: pervā K bir dād S_2 feryād V || ʿuşşāḳ: ʿuşşāḳa A_1, İÜ, A_3, M, K, S_2, V, TT, S_3, BN, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [T] || feryād: bī-dād V.

36 || 6^b nėce: nėçük TT, BN, S_4, S_5 || muḳadder: muḳarrer KN.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

36 || 7^a sürūduñla: sürūd ilen S_2 sürūduñlan KN, S_3 || ḫasteni: ḫaste'i M, S_2.

36 || 7^b ṣaḳın: saḳın A_1, KN, K, S_3, İÜ, S_5.

37.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Vaṣluñ mańa ḥayāt vėrür firḳatüñ memāt
   Subḥāne ḫāliḳin ḫalaḳa'l-mevte ve'l-ḥayāt[3]
2. Hicrānuña taḥammül ėden vaṣluñı bulur
   Ṭūbā limen yusāʿiduhu'ṣ-ṣabru ve'ṣ-ṣebāt[5]
3.[6] Mihrüñdür iḳtinā-yı meḳāṣıd vesīlesi
   Mā şā'e men erāde bihi'l-fevze ve'n-necāt[8]
4.[9] Tökmiş riyāż-ı ṭabʿuma bārān-ı ṣevḳuñı
   Men enzele'l-miyāhe ve aḥyā bihe'n-nebāt[11]
5. Ḥaḳ āferīnişe sebeb ėtdi vücūduñı
   Evcebte bi'ẓ-ẓuhūri ẓuhūre'l-mükevvenāt[13]
6. Īzid serīr-i ḥüsne seni ḳıldı pādişāh
   Aʿlā kemāle ẓātike fī aḥseni'ṣ-ṣıfāt[14]
7. Ḳılduñ edā-yı naʿt Fużūlī tamām ḳıl
   Kemmilhu bi's-selāmi ve temmimhu bi'ṣ-ṣalāt[16]

---

37 A_1 15^b, İÜ 15^b, B 26, A_3 19^b, KN 12^a, M 18^b, K 15^b, T_1 87^a, P 244^a, T_2 17^a, S_2 13^b, V 11^a, TT 21^b, S_3 46^a, BN 14^a, TN 22^a, S_4 24^a, S_5 16^b, S_6 16^a, S_7 17^b, S_8 13^b, S_9 19^a, S_{10} 19^a, S_{11} 21^a, TZ 19^a.

37 || 1^b ḫāliḳın: ḫāliḳī A_3, TT, K, B, P, [G] ḳādiren V || mevti: mevt-i [G].

3 Ölümü ve hayatı yaratan Allah'ı tenzih ederim.

37 || 2^b yusāʿiduhu: yusāʿidü V, A_3 müsaadet [G].

5 Sabır ve sebatın yardım ettiği kimse ne mutludur!

6 Bu beyit V'de yoktur. İÜ'de varak eksik olduğundan bu gazelin sadece ilk iki beyti bulunmaktadır.

37 || 3^a mihrüñdür: ḳahruñdur T_1, A_3, TZ luṭfuñdur [T] || iḳtinā-yı: iḳtiżā-yı S_3, S_2, S_4 ifṣā-yı A_3, M iġtinā-yı S_5.

37 || 3^b erāde: ecāde [G].

8 Kişi neye niyetlenirse ve neyi isterse kurtuluş ve zafer onun vasıtasıdır.

9 Bu beyit V'de yoktur.

37 || 4^a tökmiş: dökmiş T_1, B || ṭabʿuma: ṭabʿuña T_1 tabʿına [G] || ṣevḳuñı: eşkümi TT.

37 || 4^b men: mā T_2.

11 Yağmuru yağdırıp, bitkileri dirilten.

37 || 5^a ėtdi: ėtmiş T_2.

13 Zuhurunla varlığın zuhuruna sebep oldun. Atıf: Sen olmayaydın kainatı yaratmazdım. Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs ʿAmmeştehere Mine'l-Ehâdîs ʿAlâ Elsineti'n-Nâs*, Nşr. Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs, C. 2, s. 191, (No. 2123); Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envâri'l-Câmiʿatü li-Düreri Ahbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968, C. 16, s. 47.

14 Zatının üstünlüğünü en güzel sıfatlarla yüceltti.

37 || 7^a naʿt: naʿtı S_2 || ḳıl: ėt S_5.

37 || 7^b kemmilhu: kellimhu A_1, B, A_3, M, T_1, T_2, V, TT, BN, S_3, S_4 kemmilte K kellemte S_5, [G] || selāmi ve: selāmi S_2 || temmimhi: temmimte K, S_4, S_5.

16 Selam ile onu tamamla, salat ile onu bitir. Atıf: *Kur'an*: 33. Ahzab 56.

38.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Yüri yėter mańa ėy sīm-eşk bī-dād ėt
Ger aḳçeń ile alınmış ḳul isem āzād ėt

2.[3] İtürme itleri āvāzınuń göńül ẕevḳın
Yėter ḳara gėceler herze herze feryād ėt

3. Ḫarāb olan göńül ėy büt senüń maḳāmuńdur
Teġāfül eyleme birḳaç ṭaş ile ābād ėt

4. Ėşidmedüń mi göńül ʿışḳ müşkil olduġını
Sańa bu müşkil işi kim dėdi ki bünyād ėt

5. Ḫilāf-ı ʿādete çoḫ olma ėy perī māyil
Yėter füsūn ile teshīr-i ādemī-zād ėt

6. Ṣabā esīrleri ḳaṣdın eylemiş ol gül
Bizi hem anda eger düşse furṣatuń yād ėt

7. Fużūlī ister iseń iẕdiyād-ı rütbe-yi faźl
Diyār-ı Rūmı gözet terk-i ḫāk-i Baġdād ėt

---

38 A_1 16^a, B 27, A_3 19^b, KN 12^b, M 19^a, K 15^b, T_1 87^b, P 244^b, T_2 17^a, V 11^a, TT 21^b, S_3 46^b, BN 14^a, TN 22^a, S_4 24^a, S_5 16^b, S_6 16^b, S_7 18^a, S_8 13^b, S_9 19^a, S_{10} 19^b, S_{11} 21^a, TZ 19^b.

38 || 1^a sīm-eşk: eşk terk-i A_1 sīm-i eşk [G, TD, T].

38 || 1^b aḳçeń: aġçe S_5 || ḳul isem: ḳuluńsam A_3.

3 Bu beyit TT ve S_5'te yoktur.

38 || 2^a āvāzınuń: āvāz ile T_1 āvāzını M.

38 || 2^b feryād: efġān M.

38 || 3^a olan göńül: göńül olan A_1 || büt senüń: seng-dil T_2.

38 || 3^b eyleme: etme vü [G] || ṭaş: daş A_1, V, TT, KN, T_2, S_4, S_5.

38 || 6^a eylemiş: ėtmiş T_1, A_1 || gül: gül-būy T_1.

38 || 6^b anda: onda A_1.

38 || 7^a iseń: isen V || faźl: ʿışḳ T_2, TT, BN, S_4 ʿaḳl [G].

38 || 7^b rūmı: rūm A_3, K, B, S_3, M, P, TZ.

39.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. ʿAks-i ruḫsāruñ ile oldı müzeyyen mirʾāt
   Beden-i mürdeye feyż-i naẓaruñ vėrdi ḥayāt

2. Beñzedürdüm ḳad-i mevzūnuña fi'l-cümle eger
   Cān içinde elif ėtseydi ḳabūl-i ḥarekāt

3. Ḫaṭ bu mażmūn iledür ṭarf-ı zenaḫdānuñda
   Ki bu zindānuñ esīrine yoḫ ümmīd-i necāt

4. Kākülüñ ḳıldı muḳarrer mańa ser-geşteligi
   Dėmesün kimse ki yoḫ gerdiş-i devrāna ṣebāt

5. Ġamze peykānın ėder ʿāşıḳa çeşmüñ ṣadaḳa
   Eyle kim merdüm-i münʿim vère muḥtāca zekāt

6. Āferīn cevher-i maḳbūlüñe kim ʿālemde
   Mümkin olmaz bu ṣıfāt ile ki sensen bir ẕāt

7. Ėy Fużūlī veraʿ u zühd ile muʿtād olduñ
   Bilmedüñ ḥālüñi bī-hūde geçürdüñ evḳāt

---

39 A_1 16[a], B 27, A_3 20[a], KN 13[a], M 19[a], K 16[a], T_1 87[b], P 244[b], T_2 17[b], S_2 13[b], V 11[b], TT 22[a], S_3 46[b], BN 14[b], TN 22[b], S_4 24[b], S_5 17[a], S_6 16[b], S_7 18[b], S_8 14[a], S_9 19[b], S_{10} 19[b], S_{11} 21[b], TZ 19[b].

39 || 1[b] mürdeye: mürdemi V.

39 || 3[a] bu mażmūn: mevzūn S_4.

39 || 3[b] esīrine: esīrinde S_3.

39 || 4[a] kākülüñ: kāküli TT || ser-geşteligi: āşüfteligi S_4.

39 || 4[b] yoḫ: var A_3, TZ || devrāna: devrānda T_1, B, P gerdūna M, S_7, [TD, T, D].

39 || 5[b] muḥtāca: muḥtāc A_1.

39 || 7[b] ḥālüñi: ḥālini T_2, S_5.

40.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Ėy esīr-i dām-ı ġam bir gūşe-yi mey-ḫāne dut
Dutma zühhāduñ muḫālif pendini peymāne dut

2. Dişledümse laʿlüñ ėy ḳanum töken ḳahr eyleme
Dut ki ḳan ėtdüm ʿadālet eyle ḳanı ḳana dut

3. Çizginürken başuña şemʿ-i ruḫuñdan cānumı
Menʿ ḳılma anı hem ol şemʿe bir pervāne dut

4. Ger saña efġānumı bī-hūde dėrse müddeʿī
Ol söze dutma ḳulaḳ men çekdügüm efġāna dut

5. Dutmazam zencīr-i zülfi terkin ėy nāṣiḥ meni
Ḫ̌āh bir ʿāḳil ḫayāl ėt ḫ̌āh bir dīvāne dut

6.[8] Ėy olup sulṭān dėyen dünyāda menden ġayrı yoḫ
Sen seni bir cuġd bil dünyānı bir vīrāne dut

7. Ėy Fużūlī dehr zālinüñ firībinden ṣaḳın
Olma ġāfil er gibi depren işüñ merdāne dut

---

40 A_1 16^b, İÜ 16^a, B 27, A_3 20^a, KN 13^a, M 19^b, K 16^a, T_1 88^a, P 244^b, T_2 18^a, S_2 14^a, V 12^a, TT 22^a, S_3 47^a, BN 13^a, TN 23^a, S_4 25^b, S_5 17^a, S_6 17^a, S_7 18^b, S_8 14^a, S_9 20^a, S_{11} 22^a, TZ 20^a.

2 İÜ'de eksik varaktan dolayı ilk beş beyit yoktur.

40 || 1^a dut: ṭut A_3, M tut B.

40 || 1^b dutma: ṭutma A_3, B, S_2 || zühhāduñ: zühhād T_2 || dut: ṭut A_3 tut B.

40 || 2^a dişledümse: dişlemedümse T_1, V || töken: döken T_1, B || ḳahr: menʿ T_2 ʿayb M.

40 || 2^b dut: ṭut A_3 tut B || dut: ṭut A_3 tut B.

40 || 3^a ruḫuñdan: ruhumdan [G] || cānumı: ḥālümi T_1, K göñlümi A_3 || başuña şemʿ-i ruḫuñdan cānumı: dūstlar kāmınca fermānuñda çarḫ V.

40 || 3^b ḳılma: ėtme V || anı: onı K || dut: ṭut A_3 tut B.

40 || 4^b dutma: ṭutma A_3, M, S_2 tutma B || ḳulaḳ: ḳulaġ T_2, V, A_1 || çekdügüm: ḳılduġum V ėtdügüm TT || dut: ṭut A_3, M tut B.

40 || 5^a dutmazam: ėtmezem T_1, A_3, S_2, TT, P, TN, S_7, S_8, S_9 ḳılmazam A_1, KN, [G, TD] || zülfi: zülfin S_4, S_5.

40 || 5^b ʿāḳil: ġāfil T_1 || dut: ṭut A_3 tut B.

8 Bu beyit TZ ve S_5'te yoktur.

40 || 6^a olup: dėyen TT || dėyen: olup TT || dünyāda: ʿālemde T_2 || menden: senden T_1 || ġayrı: özge V, T_2 ġayr A_1, KN, S_4.

40 || 6^b seni: beni S_4 || bil: ṭut M || dünyānı: dünyāyı T_1, A_3, M, S_2, TT, K, S_6, S_8 || dut: ṭut A_3 tut B.

40 || 7^a firībinden: firībinde V.

40 || 7^b olma: ola T_1 || gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || depren: tepren A_1, KN, V, T_2, S_4, [T] || işüñ: özüñ TT sözüñ T_2.

41.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Baḥr-i ʿışḳa düşdüñ ėy dil leẕẕet-i cānı unut
Bāliġ olduñ gel raḥimden içdügüñ ḳanı unut

2.[4] Vėrdi rıḥletden ḫaber mūy-ı sefīd ü rūy-ı zerd
Çihre-yi ḫandānı vü zülf-i perīşānı unut

3. Çek nedāmetden göge dūd-ı dil ü tök ḳanlu yaş
Serv-i nāzı terk ḳıl gül-berg-i ḫandānı unut

4. Gör ġanīmet faḳr milkinde gedālıġ şīvesin
İʿtibār-ı manṣıb u dergāh-ı sulṭānı unut

5. Çekme ʿālem ḳaydını ėy ser-bülend-i faḳr olan
Salṭanat taḫtına ėrdüñ bend ü zindānı unut

6. Levḥ-i ḫāṭır ṣūret-i cānāna ḳıl āyīne-dār
Anı yād ėt her nė kim yāduñda var anı unut

7. Ėy Fużūlī çek melāmet reh-güẕārından ḳadem
Laḥẓa laḥẓa çekdügüñ bī-hūde efġānı unut

---

41 A_1 16^b, B 28, A_3 20^b, KN 13^b, M 20^a, K 16^b, T_1 88^a, P 245^a, S_1 144^a, T_2 18^b, S_2 14^a, V 12^a, TT 22^a, BN 13^b, TN 23^a, S_4 25^a, S_6 17^a, S_7 19^a, S_8 14^b, S_9 20^a, S_{11} 22^a, TZ 20^b.

2 Bu beyit S_1'de yoktur.

41 || 1^a leẕẕet: ẕevḳ S_2, T_1, T_2, B, A_3, TT, P, BN, TN, S_8 laʿl A_1, KN, S_4, [G] terk TZ || cānı: dünyānı B, A_3, P, BN, TN dünyāyı S_2, T_1, T_2, TT, S_8, TZ cānānı A_1, KN, S_4, [G].

4 Bu beyit S_1'de yoktur.

41 || 2^b ḫandānı vü: gül-gūn ile T_2.

41 || 3^a nedāmetden göge: nedāmet göge dek TT || dūd-ı dil ü: ėy dūd-ı dil V dūd-ı dili A_1, S_8, [TD, D] dūd-ı dil KN dūd-ı dilüm S_4 dūd-ı dilin [G] || tök: dök B, M tek S_4.

41 || 3^b terk: terkin T_2 || ḳıl: dut T_1, K tut B ṭut M ėt T_2 || ḳıl gül-berg-i: kılgıl berk-i [G].

*A_3, S_7 ve S_9'da fazla beyit:

Ėy ḫarāb-ı bāde ẕevḳ-ı laʿl-i cānānı unut
Zehr nūş ėtdüñ bisāṭ-ı leẕẕet-i cānı unut

* A_3, TN, S_9, ve TD'de fazla beyit:

Maʿṣıyet dersin yėter tekrār ḳıl döndür varaḳ
Özge ḫarfüñ meşḳın ėt evvelki ʿunvānı unut

41 || 4^a milkinde: milkinden M || gedālıġ: gedālıḳ V, T_2, M gedālik S_2.

41 || 4^b iʿtibār-ı: iʿtibār ü [T] || manṣıb ü: manṣıb-ı T_1, S_1, B, K, S_2, P, BN, TN, S_8, S_{11}, TZ, [T].

41 || 5^a olan: iken A_1 çün T_2.

41 || 5^b ėrdüñ: vėrdüñ M yėtdüñ T_2 || bend ü: bend-i T_1, A_3.

41 || 6^a cānāna: cānānı K || āyīne-dār: āyīne-vār TZ, [T, G].

41 || 6^b anı: onı A_1 || yāduñda var: yāduñdadur T_1, S_1, B, S_2, P, S_8, S_{11} yāduñ-durur T_2, BN || anı: onı A_1.

41 || 7^a melāmet: nedāmet A_3 || ḳādem: etek T_2.

42.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ṭılısm-ı genc içün biñ ism-i aʿẓam yād dutduñ dut
   Ṭılısmı sındurup genci töküp ismi unutduñ dut

2. Töküp mey cām-ı mey dutmaḳ temennāsın çıḫar başdan
   Yüküş ḳanlar töküp ʿālemde çoḫ ḫūn-ābe yutduñ dut

3. Şarāb-ı nāb ẕevḳından nė ḥāṣıl çün degül bāḳī
   Riyāż-ı ʿömre biñ kez ṣu vėrüp āḫir ḳurıtduñ dut

4. Çü nė Cemşīd bulmışdur beḳā keyfiyyetin nė Cem
   Bu bezm içre Cem ü Cemşīd elinden cām dutduñ dut

5. Fużūlī ḳıl ḳıyās-ı ḥālüñ ehl-i dehr ḥālinden
   Ḳumār u mekr ü tezvīri ḥiyel ehlinden utduñ dut

---

42 A_1 17^a, İÜ 16^a, B 28, A_3 20^b, KN 13^b, M 20^a, T_1 88^b, P 245^a, S_1 144^a, T_2 18^a, S_2 14^b, V 12^b, TT 22^b, S_3 47^b, BN 13^a, TN 23^b, S_4 25^b, S_5 17^b, S_6 17^b, S_7 19^a, S_8 14^b, S_9 20^b, S_{11} 22^b, TZ 20^b.

42 || 1^a biñ: miñ A_1, KN bir S_3, İÜ || dutduñ: ṭutduñ A_3, S_2 tutduñ B dutmaḳ S_3 || dut: ṭut A_3 tut S_2, B.

42 || 1^b sındurup: ṣındurup S_2, TT || töküp: döküp A_3, B, T_1, S_1, P, TZ bulup S_3, M, İÜ, [TD, D] || dut: ṭut A_3, M tut S_2, B.

42 || 2^a töküp: döküp B, T_1, S_1 || cām-ı: cāma T_1 cāmını V || mey: cem A_3, [G] - V || dutmaḳ: ṭutmaḳ A_3 tutmaḳ B tutmaġ TT.

42 || 2^b yüküş: üküş A_3, S_2 || töküp: döküp B, T_1, S_1 || çoḫ: yüz V || yutduñ: dutduñ S_3, İÜ, A_1, V utduñ T_2 || dut: ṭut A_3, S_2 tut B.

42 || 3^b riyāż-ı: nihāl-i S_{11}, [TD] || biñ: miñ A_1, KN || ṣu: su M, A_1, B, V, T_2 || dut: ṭut A_3 tut B, S_2.

42 || 4^a çü: çi [G] || bulmışdur: almışdur V ṭatmışdur S_3, İÜ tapmışdur TT bilmişdür A_1, KN, S_4, S_5, [G].

42 || 4^b içre: içinde V || cem ü: cem T_1, V || dutduñ: ṭutduñ A_3, B, S_2 || dut: ṭut A_3, M tut B.

42 || 5^a ḳıyās: libās S_4 || ḥālüñ: ḥālüñi S_2 || dehr: derd TT, V, A_1 faḳr S_4 nerd [G] || ḥālinden: derdinden S_3 derdden İÜ.

42 || 5^b ḳumār u: ḳumār B, S_6, S_7, S_9, S_{11} ḳumārı S_3, İÜ, TN, [TD, D] || mekr ü: mekr-i TT || tezvīri: tezvīr ü S_3, İÜ, [TD, D] tezvīrin S_4 || utduñ: unutduñ A_1 || dut: ṭut A_3, S_2 tut B.

43.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Mürde cismüm iltifātuñdan bulur her dem ḥayāt
Ölürem ger ḳılmasañ her dem mańa bir iltifāt

2. Yazabilmez leblerüñ vaṣfın tamām-ı ʿömrde
Āb-ı ḥayvān vėrse kilk-i Ḫıżra[4] ẓulmetden devāt

3. Men faḳīrem sen ġanī vėrgil zekāt-ı ḥüsn kim
Şerʿ içinde hem mańadur hem sańa vācib zekāt

4. Görmeyince ʿışḳuñı[7] īmāna gelmez ʿāşıḳuñ
Yüz peyember cemʿ olup gösterseler biñ muʿcizāt

5. Maẓhar-ı āṣār-ı ḳudretdür vücūd-ı kāmilüñ
Feyż-i fıṭratdan ġaraż sensen ṭufeylüñ kāyināt

6. Cevher-i ẕātuñdadur mecmūʿ-ı evṣāf-ı kemāl
Bu ṣıfāt ile ki sensen ḳandadur bir pāk ẕāt

7. ʿIşḳa tā düşdüñ Fużūlī çekmedüñ dünyā ġamın
Bil ki ḳayd-ı ʿışḳ imiş dām-ı taʿalluḳdan necāt

---

43 A_1 17^a, İÜ 16^a, B 28, A_3 21^a, KN 14^a, M 20^a, K 16^b, T_1 88^b, P 245^a, S_1 144^a, T_2 18^b, S_2 14^b, V 12^b, TT 22^b, S_3 47^b, BN 13^b-15^a, TN 23^b, S_4 26^a, S_5 17^b, S_6 17^b, S_7 19^b, S_8 14^b, S_9 20^b, S_{10} 20^a, S_{11} 22^b, TZ 21^a.

43 || 1^a bulur: tapar S_3, İÜ olur T_1.

43 || 1^b bir: yüz [G].

43 || 2^b kilk-i ḥıżra: ḥıżra kilk-i V, A_1, KN, TT, S_2, S_3, İÜ, S_4, S_5, S_8, S_{10}, S_{11}, [G] ḫıżra kilke K ḫıżr-ı kilke S_1, B, M, P, TZ ḫıżr u kilk ü T_2 ḫıżra kilk ü BN, S_6 || ẓulmetden: ẓulmetde İÜ ḥikmetden A_3.

4 Metindeki şekil A_3, T_1, TN, S_7, S_9 nüshalarında yer almaktadır. TD, T ve D de metindeki şekli kullanmışlardır. Dilçin'in açıklamaları doğrultusunda bu varyant tercih edilmiştir.

43 || 3^a ḥüsn: hüsn-i kāmil T_1.

43 || 3^b mańadur hem sańa: bańa vü hem sańa S_3, M sańadur hem bańa A_3, TT, A_1.

43 || 4^a ʿışḳuñı: ḥüsnüñi [TD, D] yüzüñü [T].

43 || 4^b gösterseler: getürseler T_1 || biñ: miñ A_1, KN.

7 "Hüsnünü" farkı daha doğru görünmektedir ancak değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmamaktadır.

43 || 5^a āṣār: iẓhār A_1.

43 || 5^b fıṭratdan: ḳudretten [G] || ṭufeylüñ: ṭufeyl V.

43 || 6^b ile: ilen A_3, S_2 || ḳandadur: ḳanda var T_1, S_2, [G] ḫandadur V, A_1, KN, T_2, S_4.

43 || 7^a ʿışḳa tā: ʿışḳa TT || düşdüñ: düşdüm T_1, S_1, B, A_3, M, K, P, TZ düşelden TT || çekmedüñ: çekdügüñ A_1 çekmedüm T_1, S_1, B, A_3, M, K, P, TZ.

43 || 7^b ḳayd: dām S_1 ḳıblen T_1 || ʿışḳ imiş: ʿışḳdur S_3, İÜ || dām: ḳayd S_1.

44.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ṣabā aġyārdan pinhān ġamum dil-dāre iẓhār ėt
Ḫabersüz yārümi ḥāl-i ḫarābumdan ḫaber-dār ėt

2.[3] Getür yādum anuñ yanında ger görseñ ki ḳahr eyler
Ḫamūş olma yine düşnām taḳrībiyle tekrār ėt

3. Göñül ġam dünlerin tenhā geçürme iste bir hem-dem
Ecel ḫˇābından efġānlar çeküp Mecnūnı bīdār ėt

4.[6] Çü yoḫ ʿışḳ āteşi bir şuʿle çekse ṭāḳatüñ ėy ney
Baş aġrıtma dem-i ʿışḳ urma ancaḳ nāle-yi zār[8] ėt

---

44 A_1 17[a], İÜ 16[b], B 29, A_3 21[a], KN 14[a], M 20[b], K 17[a], T_1 89[a], P 245[a], S_1 144[b], T_2 19[a], S_2 15[a], V 12[b], TT 23[a], S_3 48[a], BN 15[a], TN 24[a], S_4 26[b], S_5 17[b], S_6 18[a], S_7 19[b], S_8 15[a], S_9 21[a], S_{10} 20[a], S_{11} 23[a], TZ 21[b].

44 || 1[a] pinhān: tenhā A_3 || ġamum: ġamı S_2.

3 Bu beyit S_5'te yoktur.

44 || 2[a] ger: ve'r S_1, A_3, B, K, TT, TN, S_7, TZ her M || görseñ ki: görsen ki KN, V, S_4 gördükçe M.

44 || 3[a] dünlerin: dünleri S_1 tünleri T_2 günlerin A_1, V, B, [G].

44 || 3[b] mecnūnı: mecnūn V.

6 Bu beyit A_1 ve S_3'te yoktur.

44 || 4[a] āteşi: āteşine T_1 || bir şuʿle çekse: - T_1 her şuʿle çekse S_4 || ṭāḳatüñ: āteşüñ K.

44 || 4[b] urma: üzre T_1 || nāle-yi: nāle vü A_3, [TD, D].

8 Cem Dilçin, "nāle" ve "zār" yakın anlamlı kelimeler olduğu için "nāle vü zār" farkının doğru olduğunu belirtmektedir (Dilçin s. 48, 53). Ancak divanın geneline bakıldığında, nüshalarda her iki şekle yer verilmekle beraber, "nāle-yi zār" farkının daha yaygın olduğu görülmektedir. Fuzûlî'nin bir gazelini tahmis ettiği Lutfî *Dîvân*'ında da "nāle-yi zār" farkının kullanıldığı görülmektedir.

1. 133 gazel 4. beyit

çün ḫayālı meẕhebinde yoḳ-turur resm-i vefā
ay köñül nė yerge yėtsün nāle-yi zārıñ seniñ

2. 140. gazel 3. beyit

ol seniñ taş köñlüñe bilmen nėdin kār eylemes
kim felekni küydürür bu nāle-yi zārım meniñ

3. 283. Gazel 7. beyit

bolmaġıl nevmīd cāndın lüṭfī köp hicrān tüni
vaslıġa bir kün tigürgey nāle-yi zārım mini

5.[1] Meni reşk odına pervāne tek ėy şemʿ yandurma
Yėter ḫurşīd-i ruḫsāruñ çirāġ-ı bezm-i aġyār ėt

6. Giriftār-ı ġam-ı ʿışḳ olalı āzāde-yi dehrem
Ġam-ı ʿışḳa meni bundan beter yā Rab giriftār ėt

7. Fużūlī baḫmaḳ olur ol güneş yādıyla ḫurşīde
Nė vech ilen kim olsa gün geçer fikr-i şeb-i tār ėt

1 Bu beyit S_5'te yoktur.

44 || 5[a] reşk: eşk M || reşk odına pervāne tek: pervāne tek reşk odına V || şemʿ: ʿışḳ [G].
44 || 5[b] ḫurşīd-i: ḫurşīd ü T_1.
44 || 6[a] dehrem: derdem [G].
44 || 6[b] yā rab: derde B, T_1 || bundan beter yā rab: yā rab beter mundan A_1.
44 || 7[a] baḫmaḳ: baḳmaġ: A_3, B, S_1, S_2 baḫmaġ A_1, KN, TT, T_2 || olur: olmaz B, A_3, TT.
44 || 7[b] ilen: ile M, S_2, T_2, S_3, İÜ, S_4 || kim: ki S_3 || olsa: olsun S_1, S_4.

45.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ḫaṭ-ı ruḫsāruñ ėder luṭfda reyḥān ile baḥş
Ḥüsn-i ṣūretde cemālüñ gül-i ḫandān ile baḥş

2. Cenneti kūyuña zühd ehli münāsib dėseler
Nė münāsib ki ḳılam bir nėce nādān ile baḥş

3.[4] Yüzüñe durmasun āyīne urup lāf-ı ṣafā
Nė revā meh ḳıla ḫurşīd-i diraḫşān ile baḥş

4.[6] Gerçi şimşādda çoḫ lāf-ı leṭāfet vardur
Yorılur eylese ol serv-i ḫırāmān ile baḥş

5. Ḳılsa cān laʿli ile feyż yėtürmek baḥşin
Cānib-i laʿlini dut ėy gönül ėt cān ile baḥş

6. Düşer od şemʿ diline bu sebebden ki ḳılur
Dil uzadup gėceler ol meh-i tābān ile baḥş

7. Ṣıfat-ı ḥüsnüñ ėder ḫaste Fużūlī nė ʿaceb
Ḥüsn-i güftārda ger eylese Ḥassān ile baḥş

---

45 A_1 17b, İÜ 16b, B 29, A_3 21b, KN 14b, M 21a, K 17a, T_1 89b, P 245b, S_1 144b, T_2 19a, S_2 15a, V 13a, TT 23a, S_3 48a, BN 15a, TN 24b, S_4 26b, S_5 18a, S_6 18a, S_7 20a, S_8 15b, S_9 21a, S_{10} 20b, S_{11} 23b, TZ 21b.

45 || 1a luṭfda: luṭfla S_2.

45 || 2a cenneti: cennet S_3, İÜ, KN, cennet-i [T] || kūyuña: kūyuma T_1 || zühd: zāhid T_1 || dėseler: dėdiler K, M.

4 Bu beyit S_3'te yoktur.

45 || 3a durmasun: ṭurmasun A_3 || urup: ḳılup T_2 || lāf-ı: ehl-i A_1 || ṣafā: ṣabā S_5.

45 || 3b revā meh: revādur S_1, M || ḫurşīd-i diraḫşān ile: ol serv-i ḫırāmānla T_1.

6 Bu beyit T_1 ve S_1'de yoktur.

45 || 4b eylese: ėtmeye A_1 || yorılur eylese ol: pozulur eylese ol TN, S_5, S_6 yėridür eylese ol S_7 yüz bulur eylese ol S_{11} ḥaddi yoḫdur ki ura [TD, D] bükilür eylese ol S_{10}, [G].

45 || 5a laʿli: laʿlüñ S_1, T_2, S_4, S_5 || ile: ilen S_3, K, M, İÜ, KN, S_5 || feyż: feyż ki T_1.

45 || 5b dut: ṭut A_3, B, M.

45 || 6a düşer od: od düşer V || şemʿ diline: şemʿ-i leṭāfet T_1.

45 || 6b uzadup: uzadur A_3 || gėceler: ki ḳılur V.

45 || 7b güftārda: güftārla A_3, S_2, V, S_3, İÜ || ḥassān ile: iḥsān ile A_1, T_1, S_4, S_5, TZ.

46.

Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün

1. Cihān içre her fitne kim olsa ḥādiṯ
Aña serv-i ḳaddüñdür elbette bāʿiṯ

2. Medārisde taḥḳīḳ-ı mūy-ı miyānuñ
Deḳāyıḳdan ortaya ṣalmış mebāḥiṯ

3. Muvaḥḥidlere ḳılma inkār zāhid
Mey-i vaḥdeti ṣanma ümmü'l-ḫabāyiṯ

4.[5] Ėki dīdesiz ʿāleme Yūsuf u sen
Size yoḫ cihān içre imkān-ı ṯāliṯ

5.[7] Maña cemʿ olur ḳanda kim var bir ġam
Menem milk-i ʿışḳ içre Mecnūna vāriṯ

6. Töküp eşk kūyuñda vaṣluñ diler dil
Ṣaçar nefʿçün dāne ṭopraġa ḥāriṯ

7. ʿİẕār u lebüñ vaṣfın eyler Fużūlī
Aña hem müfessir dėrem hem muḥaddiṯ

---

46 A_1 17^b, İÜ 17^a, B 29, A_3 21^b, KN 14^b, M 21^b, K 17^b, T_1 89^b, P 245^b, S_1 145^a, T_2 19^b, S_2 15^b, V 13^b, TT 23^a, S_3 48^b, BN 15^b, TN 24^b, S_4 27^b, S_5 18^a, S_6 18^b, S_7 20^a, S_8 15^b, S_9 21^b, S_{10} 20^b, S_{11} 23^b, TZ 22^a.

46 || 1^a fitne: nėçe K || olsa: ola TT, M, T_2, S_4, S_5.

46 || 1^b aña: oña A_1, S_5 || ḳaddüñdür: ḳaddimdir [G] || elbette: elbetde V.

46 || 2^b deḳāyıḳdan: ẕevḳ-ı ayaḳda T_1 deḳāyıḳda KN, S_4, [G] || ṣalmış: salmış V, S_5.

46 || 3^a muvaḥḥidlere: muvaḥḥidler S_2 || ḳılma: ḳılsa A_1, T_2 ḳılsam KN.

5 Bu beyit S_2'de yoktur.

46 || 4^a yūsuf u: yūsuf V.

7 Bu beyit S_2'de yoktur.

46 || 5^a ḳanda: ḫanda A_1, KN, T_2, TT, S_5.

46 || 5^b ʿışḳ: ġam T_1, S_1, M, K, P, TZ eşk [G].

46 || 6^a töküp: döküp B, K, S_1 || eşk: eşki S_2 || kūyuñda: kūyında S_3 || vaṣluñ: vaṣfın V vaṣfuñ S_4.

46 || 6^b ṣaçar: saçar B, KN, V, T_2, S_5 || ṭopraġa: toprаġa T_2, K, S_5 tofraġa B.

46 || 7^a ʿiẕār u: ʿiẕār A_1, T_1, S_1, V, S_2.

47.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy ġubār-ı ḳademüñ ʿarş-ı berīn başına tāc
Şeref-i ẕātuña ednā-yı merātib miʿrāc

2. Müntehī şerʿüñe edyān-ı tamāmī-yi rüsül
Baḥrsan sā'ir-i erbāb-ı risālet emvāc

3. Ḫāzin-i genc-i şefāʿat seni ḳılmış Īzid
Hīç kim yoḫ ki saña olmaya āḫir muḥtāc

4. Sünnetüñ maġfiret esbābına minhāc-ı ḥuṣūl
Ṭāʿatüñ maʿṣıyet emrāżına tedbīr-i ʿilāc[6]

5. Ḫalḳa taḳlīd-i sülūküñ sebeb-i ḥüsn-i meʿāş
Milke taġyīr-i ṭarīḳuñ eṣer-i sū'-i mizāc

6. Ḳāyim olmazdı niẓām u nesaḳ-ı aṣl-ı vücūd
Vėrmeseydüñ eṣer-i ʿadl ile dünyāya revāc

7. Şükr-li'llāh ki Fużūlīni ėdüp dāḫil-i feyż
Raġbetüñ dā'ire-yi ḫavfdan ėtmiş iḫrāc

---

47 A_1 18ª, İÜ 17ᵇ, B 30, A_3 22ª, KN 15ª, M 21ᵇ, K 18ª, T_1 90ª, P 245ᵇ, S_1 145ª, T_2 19ᵇ, S_2 15ᵇ, V 13ᵇ, TT 23ᵇ, S_3 48ᵇ, BN 16ª, TN 25ª, S_4 27ᵇ, S_5 18ᵇ, S_6 18ᵇ, S_7 20ᵇ, S_8 16ª, S_9 22ª, S_{10} 21ª, S_{11} 24ª, TZ 22ª.

47 || 1ª ʿarş: ehl M, K.

47 || 1ᵇ miʿrāc: muḥtāc M, K.

47 || 2ª şerʿüñe: ʿarşuña T_1 ẕātuña TT || tamāmī-yi: tamāmī ki T_1 || müntehī şerʿüñe: müfti-yi şerʿ ki [G].

47 || 3ª şefāʿat: risālet S_5 || ḳılmış: ėtmiş S_3, İÜ.

47 || 3ᵇ hīç kim: kimsene V || yoḫ ki: yoḳ T_1 || olmaya: olmasa K.

47 || 4ª sünnetüñ: sen tegi A_1, V, S_4 sen tek K || esbābına: emvācına TT.

47 || 4ᵇ emrāżına: emzācına V.

6 A_1, A_3, İÜ, KN, S_3, S_4 ve S_5'te 4 ve 5. beyitlerin ikinci mısraları yer değiştirmiştir. S_5'te 5. beyit yoktur.

47 || 5ª sebeb-i: sebebi [G].

47 || 5ᵇ sū'-i: sū vü A_1, S_1.

47 || 6ª niẓām u: niẓām-ı V, A_1, KN, TT, T_2, BN, TN, S_3, S_4, S_8, [G] niẓāmı S_6 || nesaḳ-ı: nesaḳ u M, K || aṣl: ehl KN, S_3, İÜ, TZ.

47 || 7ª ėdüp dāḫil-i feyż: edipsin dāhil [G].

47 || 7ᵇ ḫavfdan ėtmiş: havf-u recādan [G].

48.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cān çıḫar tenden göñül ẕikr-i leb-i yār eylegeç
   Ten bulur cān yeñleden ol lafẓı tekrār eylegeç

2. Ḳılma ėy efġān gözin bīdār mest-i ḫˇāb iken
   Olmaya bir fitne bīdār ola bīdār eylegeç

3. Ṣoḥbetümden ʿār ėdüp ėy gül meni terk ėtme kim
   Gül olur efsürde terk-i ṣoḥbet-i ḫār eylegeç

4. Varumı fikr-i dehānuñla yoḫ ėtdüm kim ḳażā
   Böyle emr ėtmiş mańa yoḫdan meni var eylegeç

5.[6] ʿArż-ı ruḫsār ėt bugün ėy meh güm olsun gökde gün
   Eyle kim encüm olur gün ʿarż-ı ruḫsār eylegeç

6.[8] Her zebān bir tīġdur gūyā Züleyḫā ḳatline
   Yūsufı almaḳda ehl-i ʿışḳ bāzār eylegeç

7. Nāle-yi zārum Fużūlī ḫoş gelür ol gül-ruḫa
   Açılur gül göñli bülbül nāle-yi zār eylegeç

---

48 A_1 18^a, İÜ 17^b, B 30, A_3 22^a, KN 15^a, M 22^a, K 18^a, T_1 90^a, P 246^a, S_1 145^a, T_2 20^a, S_2 16^a, V 14^a, TT 23^b, S_3 49^a, BN 16^a, TN 25^b, S_4 28^a, S_5 18^b, S_6 19^a, S_7 21^a, S_8 16^a, S_9 22^a, S_{10} 21^b, S_{11} 24^b, TZ 22^b.

48 || 1^b yeñleden: yeñiden TT, V || tekrār: iẓhār V.

48 || 2^b bīdār: peydā V, [TD] || bīdār eylegeç: bīdād eylegeç V.

48 || 3^a ṣoḥbetümden: ṣoḥbetinden [G] || gül: büt T_1 || terk: menʿ T_2, TT, S_4.

48 || 3^b gül: kim V || efsürde: fersūde T_2 || terk: berg S_1.

48 || 4^a yoḫ: yoġ A_3, S_2 || kim ḳażā: ki ḳażā M, K varumı A_1.

48 || 4^b böyle: beyle KN, T_2, S_5, TZ, [TD] || mańa: saña S_1, T_2.

6 Bu beyit S_3 ve TZ'de yoktur.

48 || 5^a güm olsun: kim ölsün T_2, A_1, B, KN, K [TD] ki ölsün A_3, T_1, S_2, İÜ kim olsun [G].

48 || 5^b eyle: öyle S_1, B || olur: ölür [TD, G].

8 Bu beyit S_5'te yoktur.

48 || 6^a zebān: zamān A_1, KN, K, T_1, S_1, S_2, S_3, V, S_7, S_9, S_{11}, TZ || gūyā: yā rab S_1.

48 || 6^b yūsufı: yūsuf T_1 || almaḳda: almaġda A_1.

48 || 7^a nāle-yi: nāle vü [TD, D] || zārum: zāruñ TT, [TD, T, G].

48 || 7^b nāle-yi: nāle vü V, A_3, [TD, D] - S_5.

49.

Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün

1. Ėy göñül yārı iste cāndan geç
   Ser-i kūyın gözet cihāndan geç
2. Yā ṭamaʿ kes ḥayāt ẕevḳından
   Yā leb-i laʿl-i dilsitāndan geç
3. Milk-i tecrīddür ferāġat ėvi
   Terk-i māl eyle ḫānümāndan geç
4. Lā mekān seyrinüñ ʿazīmetin ėt
   Bu ḫarāb olıcaḳ mekāndan geç
5. İʿtibār ėtme milk-i dünyāya
   İʿtibār-ı ʿulüvv-i şāndan geç
6. Ehl-i dünyānuñ olmaz āḫireti
   Ger bunı ister iseñ andan geç
7. Meskenüñ bezmgāh-ı vaḥdetdür
   Ėy Fużūlī bu ḫākdāndan geç

---

49 A_1 18^b, İÜ 18^a, B 30, A_3 22^b, KN 15^b, M 22^a, K 18^b, T_1 90^b, P 246^a, S_1 145^b, T_2 20^b, S_2 16^a, V 14^a, TT 24^a, S_3 49^a, BN 16^b, TN 25^b, S_4 28^b, S_5 19^a, S_6 19^b, S_7 21^a, S_8 16^b, S_9 22^b, S_{10} 21^b, S_{11} 24^b, TZ 23^a.

49 || 1^a yārı: yār V, TT.

49 || 2^a ḥayāt: cihān TT || ẕevḳından: ʿömrüñden S_3, S_2, İÜ.

49 || 3^a ferāġat ėvi: beḳā ezelī S_3, S_2, İÜ.

49 || 3^b ḫānümāndan: ḫān-māndan T_1, B.

49 || 4^b olıcaḳ: olacak A_1, KN, S_2, K, S_5 || mekāndan: cihāndan V.

49 || 6^b bunı: munı A_1, KN, S_5 || iseñ: isen A_1, V, S_5.

49 || 7^a bezmgāh: bir mekān V.

50.

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Gönlüm açılur zülf-i perīşānuñı görgeç
   Nuṭḳum dutılur ġonce-yi ḫandānuñı görgeç

2. Baḫduḳça saña ḳan saçılur dīdelerümden
   Baġrum delinür nāvek-i müjgānuñı görgeç

3. Raʿnālıġ ile ḳāmet-i şimşādı ḳılan yād
   Olmaz mı ḫacil serv-i ḫırāmānuñı görgeç

4. Çoḫ ʿışḳa heves ėdeni gördüm ki hevāsın
   Terk ėtdi senüñ ʿāşıḳ-ı nālānuñı görgeç

5.[6] Kāfir ki degül muʿterif-i nār-ı cehennem
   Īmāna gelür āteş-i hicrānuñı görgeç

6.[7] Nāzüklik ile ġonce-yi ḫandānı ėden ẕikr
   Ėtmez mi ḥayā laʿl-i dür-efşānuñı görgeç

7. Sen ḫāl-i dilüñ söylemeseñ n'ola Fużūlī
   Ėl fehm ḳılur çāk-i girībānuñı görgeç

---

50 A_1 18^b, İÜ 18^b, B 31, A_3 23^a, KN 16^a, M 22^b, K 18^b, T_1 91^a, P 246^a, S_1 145^b, T_2 20^b, S_2 16^b, V 14^b, TT 24^a, S_3 49^b, BN 16^b, TN 26^a, S_4 28^b, S_5 19^a, S_6 19^b, S_7 21^b, S_8 16^b, S_9 22^b, S_{10} 22^a, S_{11} 25^a, TZ 23^a.

50 || 1^b dutılur: ṭutılur A_3, S_3, İÜ tutılur B.

50 || 2^a saçılur: ṣaçılur K, TT, S_2 tökilür T_1.

50 || 3^a raʿnālıġ: raʿnālıḳ A_1, V, M, T_2, S_4 || şimşādı: şimşād A_1, KN, V, T_2 || ḳılan yād: eden ẕikr [G].

50 || 4^a çoḫ: çün S_3 || ėdeni: eyleyen A_1.

6 Bu beyit KN'de yoktur.

7 Bu beyit S_3'te yoktur.

50 || 6^a nāzüklik: nāzükliġ B || ḫandānı: ḫandānuñ M, K ḫandān T_1 || ėden: ḳılan T_1, T_2, S_2, İÜ || ẕikr: yād B, T_1, V, A_3, T_2, S_2, [G].

50 || 6^b ėtmez mi ḥayā: ėtmez ḥayā S_1 olmaz mı ḫacil T_1.

50 || 7^a söylemeseñ: söylemesün A_1 söylemedüñ T_2, S_5.

50 || 7^b çāk-i girībānuñı: nāvek-i müjgānuñı TT.

51.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Münḫarifdür sāḳiyā endūh-ı dünyādan mizāc
Bāde dut kim ʿillet-i endūha ġafletdür ʿilāc

2. Faḳr milkin dut ger istiġnāda istersen kemāl
Salṭanatdan geç ki ol vādīde çoḫdur iḫtiyāc

3. Çekme taḫt u tāc ḳaydın bī-ser ü pālıḳ gözet
Kim ayaġa benddür taḫt u belādur başa tāc

4.[5] Bir perī zülfin dutup ḫālinden alsañ kām-ı dil
Dut ki Çīn milkini dutduñ Hindden alduñ ḫarāc

5. Terk-i tecrīd iḫtiyār ėt kim diyār-ı ʿışḳda
Faḳr bāzārına esbāb-ı fenādandur revāc

6. Naḳş-ı zāyildür umūr-ı dehre ḳılma iʿtibār
Olsa ḥāṣıl faḳrdan ḥüzn ü ġınādan ibtihāc

7. Ėy Fużūlī men melāmet milkinüñ sulṭānıyam
Berḳ-ı āhum tāc-ı zer sīm-i sirişküm taḫt-ı ʿāc

---

51 A_1 19ª, İÜ 18ᵇ, B 31, A_3 23ª, KN 16ª, M 23ª, K 19ª, T_1 91ª, P 246ᵇ, S_1 146ª, T_2 21ª, S_2 16ᵇ, V 14ᵇ, TT 24ª, S_3 49ᵇ, BN 17ª, TN 26ᵇ, S_4 29ª, S_5 19ᵇ, S_6 20ª, S_7 21ᵇ, S_8 17ª, S_9 23ª, S_{10} 22ª, S_{11} 25ᵇ, TZ 23ᵇ.

51 || 1ª dünyādan: ġafletden V miḫnetden M.

51 || 1ᵇ dut: ṭut A_3 tut B || ʿillet: ḳıllet S_3, İÜ || endūha: endūh S_3, V, TT, S_2, İÜ.

51 || 2ª dut: ṭut A_3 tut B || istiġnāda istersen kemāl: istiġnāda isterseñ kemāl T_1, S_2, A_3, S_4 isterseñ kemāl-i salṭanat [TD].

51 || 2ᵇ ki: kim A_1, KN, TT, S_2, T_2, S_3, İÜ, S_4, S_5, [G, TD] || vādīde çoḫdur: vādīdedür çoḳ V.

51 || 3ª taḫt u tāc: tāc u taḫt A_1, K, S_6, S_{11}, [T] || pālıḳ: pālıġ A_3, TT.

51 || 3ᵇ taḫt u belādur: taḫt-ı belādur V.

5 Bu beyit S_5'te yoktur.

51 || 5ª terk-i tecrīd: terk ü tecrīd KN, S_3, TT, P, İÜ, T_2, BN, TN, S_5, S_6, S_8, S_{11}, [T, TD].

51 || 5ᵇ faḳr: ʿışḳ S_1, A_3, K || bāzārına: bāzārında S_5 || esbāb: erbāb [G].

51 || 6ª ḳılma: ḳılmañ V.

51 || 6ᵇ olsa: kim ola S_2 ola S_3, V, T_2, İÜ || faḳrdan: dehrden TT || ḥüzn ü: ḥüzn T_1, S_1, V, T_2, A_1, P, TZ ḫ̔ān TT || ġınādan: fenādan S_3, İÜ ʿanādan A_3, KN, K, M, V, T_2 || ibtihāc: intihāc KN, T_1, A_3, K, T_2, V, S_3, TN, S_9.

51 || 7ᵇ tāc-ı: tāc u S_1 || sīm-i: sīm ü A_1.

52.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Olur ḳaddüm dü-tā ʿışḳuñ yolında her belā görgeç
Ṭarīḳ ehline ʿādetdür tevāżuʿ āşnā görgeç

2. Nihān ʿışḳını maʿlūm ėtse ʿālem dūd-ı āhumdan
ʿAceb yoḫ kim gümān-ı genc ėder ḫalḳ ejdehā görgeç

3. Füzūn olduḳça ʿışḳuñ germ olur eşküm bu gözümde
Egerçi ṣu bürūdet kesbini eyler hevā görgeç

4. Gözüñ her laḥẓa kim cānum deler göñlüm ḳılur efġān
Bi-ʿaynih eyle kim feryād ėder itler gedā görgeç

5. Revāc-ı naḳd naḳş-ı sikkedendür n'ola ḳadr ėtse
Maña ėl cism-i ʿuryānumda naḳş-ı būriyā görgeç

6.[8] Men-i dervīşe ėl hem cevr ėder sen cevr ḳılduḳça
Kim eyler ẓulm menʿin pādişāhum sen revā görgeç

7.[10] Fużūlīni yaşur ėy żaʿf meh-veşler cefāsından
Ki meh-veşler ḳılurlar biñ cefā bir mübtelā görgeç

---

52 A_1 19^a, İÜ 19^a, B 31, A_3 23^b, KN 16^b, M 23^a, K 19^a, T_1 91^b, P 246^b, S_1 146^a, T_2 21^a, S_2 17^a, V 15^a, TT 24^b, S_3 50^a, BN 17^a, TN 26^b, S_4 29^b, S_5 19^b, S_6 20^a, S_7 22^a, S_8 17^a, S_9 23^a, S_{10} 22^b, S_{11} 25^b, TZ 24^a.

52 || 1^a yolında: yolundan [T] || her: bir V, TT, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, [G, TD, D].

52 || 1^b ʿādetdür: vācibdür S_4.

52 || 2^a nihān ʿışḳını maʿlūm ėtse: nihānī ʿışḳumı ger bilse V, S_6, [G] || ʿışḳını: ʿışḳumı B, S_8, S_{11}, [TD, T, D] ʿışḳumnı TN, S_{10}.

52 || 3^a ʿışḳuñ: ʿışḳum B, S_5 || bu gözümde: bu gözümden TT bu gözgüde A_1 bu çeşmümde S_2 gözüm içre B budur ṭurfe T_2, BN budur vechi S_7 yügürmekde V, S_6, [TD, T, D] bu yüzlerde S_4 bu görmekde KN, S_{11} töker gerdun [G].

52 || 3^b egerçi: eger ki A_1 || ṣu: su A_1, KN, B, V, T_2, M, İÜ, S_5 || kesbini eyler: kesbini ėdüp A_1 kesbi eyler çün T_2.

52 || 4^a gözüñ: ġamuñ A_3, S_3, TT, S_2, İÜ, V, A_1, KN, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11} oḫuñ [TD, D] || cānum: baġrum A_3, TN, S_7, S_9, [T, G, TD] || deler: diler M, K, S_2, V, TZ alur T_2 || göñlüm: cānum M.

52 || 4^b feryād ėder: eyler fiġān T_1, S_1, A_3 efġān ėder S_5.

52 || 5^a naḳd naḳş-ı: naḳş-ı tünd T_1 naḳd-i ʿışḳın K || n'ola ḳadr ėtse: n'ola ger ḳadr olsa TT || naḳd: naḳd-i [G] || ḳadr ėtse: ġadretse [G].

8 Bu beyit TT'de yoktur.

52 || 6^a men-i: bu ben M, K dil-i S_3, İÜ.

52 || 6^b pādişāhum: pādişāhum hem A_1.

10 Bu beyit İÜ ve S_3'te yoktur.

52 || 7^a żaʿf: şemʿ T_1, S_1 eşk T_2 || cefāsından: ḫaṭāsından S_4.

52 || 7^b ḳılurlar: ḳılur S_2 || biñ: miñ A_1, KN, || cefā bir: cefālar [G] || mübtelā: āşnā V.

53.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ger degül bir māh mihriylen menüm tek zār ṣubḥ
Başın açup nėşe her gün yaḫasın yırtar ṣubḥ

2. Gün degül her gün bir ay mihriyle gögsin çāk ėdüp
Tāze tāze dāġlardur kim ḳılur iẓhār ṣubḥ

3. Tīġ-ı ḫurşīd ile refʿ olsa yėridür kim müdām
Yandurup pervāneʾi şemʿe vėrür āzār ṣubḥ

4.[5] Ṣubḥı şām u şāmı ṣubḥ olmış menem ʿālemde kim
Şām şemʿ-i bezm olup ayrıldı menden yār ṣubḥ

5. Gör nė ʿāşıḳdur ki bir ḫurşīd vaṣlın bulmaġa
Ṣarf ėder her laḥẓa biñ biñ lüʾlüʾ-i şehvār ṣubḥ

6.[9] ʿIşḳda ṣādıḳlıġ iẓhār ėtdi dāġın gösterüp
Ġālibā dėrlerdi kāẕib ḳıldı andan ʿār ṣubḥ

7. Hecr şāmında ġam ėtmişdi Fużūlī ḳaṣd-ı cān
Olmasaydı merḥametden dem urup ġam-ḫˇār ṣubḥ

---

53 A_1 19b, İÜ 19a, B 32, A_3 23b, M 23b, KN 16b, T_1 92a, P 246b, S_1 146b, T_2 21b, S_2 17a, V 15a, TT 24b, S_3 50b, BN 17b, TN 27a, S_4 30a, S_5 20a, S_6 20b, S_7 22a, S_8 17b, S_9 23b, S_{10} 22b, S_{11} 26a, TZ 24a.

53 || 1a mihriylen: mihriyle V, S_3, İÜ, [T, G, TD].

53 || 1b başın: baş TT.

53 || 2a bir ay: perī T_1 || ėdüp: ėder V.

53 || 2b dāġlardur: dāġlar S_1 || ḳılur: ṣalur T_1.

53 || 3a olsa: olmaḳ V.

53 || 3b yandurup: yandurur A_3, S_4 yanduran S_5 || pervāneʾi: pervāneni S_6, [T, TD] pervāneyi S_{11}.

5 Bu beyit TT'de yoktur.

53 || 4a ṣubḥı: ṣubḥ S_4, S_5 || şāmı: şām S_4, S_5 || menem: baña S_4.

53 || 4b şām şemʿ-i bezm: şām u bezm-i şemʿ V || ayrıldı: ayırdı A_1 || yār: zār A_1.

53 || 5a bir: her T_1 - S_4 || vaṣlın: vaṣfın M viṣālin S_4 || bulmaġa: tapmaġa S_2.

53 || 5b ėder: - T_1 || biñ biñ: miñ miñ A_1, KN, yüz biñ S_2 yüz miñ T_2.

9 Bu beyit V'de yoktur.

53 || 6a ʿışḳda: ʿışḳdan A_3, TT, S_2, S_3, İÜ ʿāşıḳ-ı T_1 ʿışḳ-ı T_2 || ṣādıḳlıġ: ṣādıḳlıḳ A_1, TT, S_3, M, İÜ ṣādıḳdur T_1 ṣādıḳlıġda T_2 || dāġın: her dem TT.

53 || 7a hecr şāmında: ʿışḳ şāmından TT hecr şāmına [G] || ḳaṣd-ı cān: ḳaṣdına M, T_2.

53 || 7b ġam-ḫˇār: iẓhār M.

54.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Eger murād ise vėrmek ṣafā-yı cevher-i rūḥ
Felek miṣāl yürit sāġar-ı ṣarāb-ı ṣabūḥ

2. Buyurma tövbe mańa ol ṣarābdan nāṣiḥ
Ki görse anı dutar cezm-i terk-i tevbe Naṣūḥ

3. Hücūm-ı ġamda mańa anı ėtdi zevraḳ-ı mey
Kim ėtmedi anı ṭūfān olanda geştī-yi Nūḥ

4. Müdām çeşmüme ḳan doldurur ḥadeng-i ġamuń
Yuva başumda dutan ḳuşları ėdüp mecrūḥ

5.[6] Dil oldı tīġ-ı firāḳuńla şerḥa şerḥa velī
Nė sūd çün sańa olmadı ḥāl-i dil meşrūḥ

6.[8] Tenümde sancılu nāveklerüńle şādem kim
Der-i belā bu kilīd iledür mańa meftūḥ

7.[10] Fużūlī oldı bėlüń fikri ile mūy-miṣāl
Henūz bulmadı ol sırra iḥtimāl-i vużūḥ

---

54 A_1 19^b, B 32, A_3 24^a, KN 17^a, M 23^b, K 19^b, T_1 92^a, P 247^a, S_1 146^b, T_2 21^b, S_2 17^b, V 15^b, TT 25^a, S_3 51^a, BN 17^b, TN 27^b, S_4 30^a, S_5 20^a, S_6 20^b, S_7 22^b, S_8 17^b, S_9 23^b, S_{10} 23^a, S_{11} 26^b, TZ 24^b.

54 || 1^b miṣāl: miṣāli S_3, TT || yürit: vėrüp S_4.

54 || 2^a ol: o A_3.

54 || 2^b ki görse: görürse T_1 || anı: onı T_2 || cezm-i terk-i: terk-i cezm-i T_1, A_3.

54 || 3^a ġamda: ġamdan K.

54 || 3^b ėtmedi anı: anı ėtmedi TT ėtmedi aña V.

54 || 4^a doldurur: ṭoldurur B, A_3, TT.

54 || 4^b başumda: başumdan V başında [G] || dutan: ṭutan B dutar M || ėdüp: ėden V.

6 Bu beyit S_1'de yoktur.

54 || 5^a tīġ-ı: derd ü V || firāḳuńla: firāḳla V cefāngla K viṣālüńle TT.

54 || 5^b sańa: - V || olmadı ḥāl-i dil: ḥāl-i dil olmadı T_1, A_3, TN, S_7, S_8, S_9, [G, D].

8 Bu beyit V'de yoktur.

54 || 6^a sancılu: ṣancılu M, TT, S_2.

10 Bu beyit M'de yoktur.

54 || 7^a oldı bėlüń fikri ile: derd ü ġam bėlüń oldı S_3.

54 || 7^b ol sırra: ol sırr u S_3 ol sende [G] || vużūḥ: fütūḥ V.

55.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳansı māhuñ bilmezem mihriyle olmış zār ṣubḥ
Her gün eyler ḫalḳa bir dāġ-ı nihān iẓhār ṣubḥ

2. Batdı encüm çıḫdı gün yā bir esīr-i ʿışḳdur
Tökdi dürr-i eşk çekdi āh-ı āteş-bār ṣubḥ

3. N'ola ger emvāta iḥyā vėrse ṣubḥuñ demleri
Ẕikr-i laʿlüñdür kim eyler dem-be-dem tekrār ṣubḥ

4. Bir muṣavvirdür ki zerrīn kilk ile her gün çeker
Ṣafḥa-yı gerdūna naḳş-ı ʿārıż-ı dil-dār ṣubḥ

5. Müjde bir ḫurşīdden vėrmiş meger bād-ı ṣabā[8]
Kim niṣār eyler aña yüz biñ dür-i şehvār ṣubḥ

6.[9] ʿĀṣıḳ-ı ṣādıḳdur iẓhār-ı ġam eyler her seḥer
Āh ile ḫalḳı yuḳusından ḳılur bīdār ṣubḥ

7.[11] Ėy Fużūlī şām-ı ġam encāmına yoḫdur ümīd
Bir tesellīdür saña ol söz ki dėrler var ṣubḥ

---

55 A_1 20^a, İÜ 19^b, B 33, A_3 24^a, KN 17^a, M 24^a, K 20^a, T_1 92^b, P 247^a, S_1 147^a, T_2 22^a, S_2 17^b, V 15^b, TT 25^a, S_3 50^b, BN 18^a, TN 27^b, S_4 30^b, S_5 20^b, S_6 21^a, S_7 23^a, S_8 18^a, S_9 24^a, S_{10} 23^b, S_{11} 26^b, TZ 25^a.

55 || 1^a ḳansı: ḫansı A_1, KN, V, TT, S_4, S_5, [T] || māhuñ: māhum KN ayuñ A_3.

55 || 2^a bir: her S_4.

55 || 2^b çekdi: saçdı S_4.

55 || 3^b laʿlüñdür: laʿlüñden T_1, A_3, K, M, S_1, B, P, T_2, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ.

55 || 4^a zerrīn kilk: rengīn kilk S_3, İÜ, [T] kilk-i zer TT || gün: gün kim TT.

55 || 4^b gerdūna: gerdūn V.

55 || 5^a müjde bir: müjde A_1, KN, S_3, S_2, S_4 müjdeî bir [G] || vėrmiş: almış S_3, S_2, İÜ || ṣabā: seḥer İÜ, B, KN, M, K, T_1, P, S_1, T_2, S_2, S_3, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [T].

55 || 5^b eyler: ėder T_1, A_3 || aña: oña A_1 seher [G] || biñ: miñ A_1, KN, T_2.

8 Bir sonraki beytin ilk mısrasının sonunda yer alan "seher" kelimesinin bu mısrayı etkilediği ve bu yüzden "seher" kelimesinin değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygınlık kazandığı düşünülmektedir. Bu nedenle A_1, A_3, TT, S_7 ve TZ nüshalarında bulunan "saba" okunuşu tercih edilmiştir.

9 Bu beyit B'de yoktur.

55 || 6^a ṣādıḳdur: ṣādıḳlıḳ V || her: tā A_1.

55 || 6^b yuḳusından: yuḫusından A_1, A_3, V || ḳılur: ḳılup S_2, [G].

11 Bu beyit V'de yoktur.

55 || 7^b saña: bañа KN.

56.

Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün[1]

1. Ol müşg-bū ġazāle iḷlāṣum eyle vāżıḥ
Belliġ ṣabā selāmen miskiyyete'r-revāyıḥ[3]

2. Olġaç ḥabībe vāṣıl bizden hem olma ġāfil
Lā taḳṭaʿi'r-resā'il lā tektemi'ṣ-ṣerāyıḥ[5]

3. Yüzde sirişk ḳanı söyler ġam-ı nihānı
Ḳad teẓherü'l-meʿānī bi'l-ḫaṭṭi fi'l-levāyıḥ[7]

4. Men mübtelā-yı hicrān menden ırak cānān
Ve'l-ʿömrü keyfe mā kān miṣle'r-riyāḥi rāyıḥ[9]

5. ʿIşḳın Fużūlī-yi zār terk ėtmek oldı düşvār
Yā ʿārifen bimā ṣār lā tukṣiri'n-neṣāyıḥ[11]

---

56 A_1 20[a], B 33, A_3 24[b], KN 17[b], M 24[b], K 20[a], T_1 92[b], P 247[a], S_1 147[a], T_2 22[b], S_2 18[a], V 15[b], TT 25[a], S_3 51[a], BN 18[b], TN 28[a], S_5 20[b], S_6 21[a], S_7 23[a], S_8 18[a], S_9 24[b], S_{11} 27[a], TZ 25[a].

56 || 1[a] eyle: oldu [G].

3 Ey seher yeli! Ona benden misk kokulu selamlar götür.

56 || 2[a] olġaç: olmaġ V.

56 || 2[b] ṣerāyıḥ: neṣāyıḥ V sevāyıḥ S_5.

5 Mektupları kesme, açık şeyleri gizleme.

56 || 3[b] teẓherü'l: maẓherü'l- T_1, TT, K, A_3 naẓherü'l- S_2 || bi'l: fi'l- T_2 || fi'l: ve'l- V.

7 Manalar, levha üzerinde hat ile ortaya çıkar.

56 || 4[a] ırak: ırağ A_1, KN, B, A_3, S_2, S_3, S_5 yırak S_1.

56 || 4[b] riyāḥi: riyāḥü'r A_3, T_1, T_2.

9 Ömür, öyle ya da böyle rüzgâr gibi geçip gider.

56 || 5[a] ėtmek: ėtmez T_1 ėtdi T_2, S_5 || oldı: eyle V, T_2, S_5.

56 || 5[b] bimā: bilā V.

11 Ey yaşananları bilen! Çok nasihat eyleme.

57.

Müfteʿilün Fāʿilün Müfteʿilün Fāʿilün/fāʿilāt

1. Kimsede ruḫsāruña ṭāḳat-ı neẕẕāre yoḫ
ʿĀşıḳı öldürdi şevḳ bir naẓara çāre yoḫ

2. Baġrı bütünler mańa ṭaʿne ėderler müdām
Hālümi şerḥ ėtmege bir cigeri pāre yoḫ

3. Yıġdı menüm başuma dehr ġamın n'eylesün
Bādiye-yi ʿışḳda men gibi āvāre yoḫ

4.[5] Dehrde hem-tā sańa var perī yoḫ dėsem
Var güzel çoḫ velī sen gibi ḫūn-ḫˇāre yoḫ

5.[7] Gözde gezer çizginüp ḳaṭre-yi eşküm müdām
Ḳaṭre-yi eşküm gibi çarḫda seyyāre yoḫ

6. Çāk görüp gögsümi ḳılma ʿilācum ṭabīb
Żāyiʿ olur merhemüñ mende biter yāre yoḫ

7. Zārlıġum ʿışḳdan var Fużūlī velī
Ol meh-i bed-mihrden raḥm men-i zāre yoḫ

---

57 A_1 20^b, B 33, A_3 24^b, KN 17^b, M 24^b, K 20^b, T_1 93^a, P 247^a, S_1 147^b, T_2 22^b, V 16^a, TT 25^b, S_3 51^b, BN 18^b, TN 28^b, S_4 31^a, S_5 21^a, S_6 21^a, S_7 23^b, S_8 18^a, S_9 24^b, S_{10} 23^b, S_{11} 27^a, TZ 25^b.

57 || 1^a neẕẕāre: neẕẕār A_3 || yoḫ: yoḳ V.

57 || 1^b şevḳ: - V || yoḫ: yoḳ V.

57 || 2^a bütünler: yavaşlar K || ṭaʿne: ṭaʿn TT.

57 || 2^b cigeri: ciger A_1, K || yoḫ: yoḳ V.

57 || 3^b men: biz V || gibi: kimi A_1, KN, S_5, [TD] || yoḫ: yoḳ V.

5 Bu beyit T_1'de yoktur.

57 || 4^a var perī yoḫ dėsem: var perī yoḳ dėsem M, K var imiş yoḳdur velī V var perī yoḫ demen [T, TD] vār perī yok dėmem TN, S_8, [G].

57 || 4^b güzel: güzeli V perī TT || gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || ḫūn-ḫˇāre: āvāre V || yoḫ: yoḳ V.

7 Bu beyit M'de yoktur.

57 || 5^a gezer: gezüp T_1, A_3, B, K, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ || çizginüp: çizginür V, TT, T_1, T_2, A_3, B, K, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ || müdām: velī [T].

57 || 5^b gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || seyyāre: sitāre V || yoḫ: yoḳ V.

57 || 6^a gögsümi: sīnemi A_3.

57 || 6^b yoḫ: yoḳ V.

57 || 7^a ʿışḳdan: ʿışḳda V, T_2, [G].

57 || 7^b bed-mihrden: bī-mihrden A_1, KN, V, B, S_3, P, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, [G, T] nā-mihrden M nā-mihrbān K bī-raḥmden TT || men: ten S_3 || yoḫ: yoḳ V.

58.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] N'ola ger ḳoçsa miyānuñ kemer-i zer güstāḫ
Getürüp çoḫları ortaya zer eyler güstāḫ

2. Ḫāk-i sāġar Cem ü Cemşīddür ėy pīr-i muġān
Ḫaber ėt sāḳiye kim dutmaya sāġar güstāḫ

3. Reşk odıyla yaḫılur rişte-yi cānum ki nėçün
Deger ol ʿārıża gīsū-yı muʿanber güstāḫ

4. Revzenüñden ḳoma kim gün düşe ḫalvetgehüñe
Ḫarem-i şāha nė lāyıḳ gire çāker güstāḫ

5. Saḫla ėy eşk edeb gėtme ser-i kūyına çoḫ
Ki düşer gözden ü yüzden sürilür her güstāḫ

6. Hevesüm bāde-yi gül-gūna bu ümmīd iledür
Kim olam mest dutam dāmen-i dil-ber güstāḫ

7. Beñzedürsen özüñi itlerine her sāʿat
Ėy Fużūlī olabilmez saña beñzer güstāḫ

---

58 A_1 20^b, İÜ 20^a, B 33, A_3 25^a, KN 18^a, M 25^a, K 20^b, T_1 93^a, P 247^b, S_1 147^b, T_2 23^a, S_2 18^a, V 16^a, TT 25^b, S_3 51^b, BN 19^a, TN 28^b, S_4 31^a, S_5 21^a, S_6 21^b, S_7 23^b, S_8 18^b, S_9 25^a, S_{10} 24^a, S_{11} 27^b, TZ 26^a.

2 İÜ'de eksik varak olduğu için gazelin ilk beş beyti yoktur.

58 || 1^b çoḫları ortaya: ortaya çoḳları T_2.

58 || 2^a cem ü: gül ü T_2 cem V, A_1, TT, T_2, S_3, M, TZ gil-i [G].

58 || 2^b ḫaber: yėter A_3 || ėt: tā T_2 || sāḳiye: satmaya A_1 || dutmaya: ṭutmaya A_3, B.

58 || 4^a revzenüñden: ravżañdan A_1 || ḳoma: ḳoyma A_1, KN,.

58 || 4^b şāha: şāh KN, V || gire: ki yėre S_1.

58 || 5^a saḫla: ṣaḳla S_2, TT.

58 || 5^b ki: kim T_1 || gözden ü yüzden: yüzden ü gözden T_2, [G] gözden yüzden KN.

58 || 6^a hevesüm: mevsim A_3, T_1, TT.

58 || 6^b kim: ki TT || mest: mest ü [T] || dutam: ṭutam A_3 tutam KN.

58 || 7^b olabilmez: olabilmen S_1.

59.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Reng-i rūyuñdan dem urmış sāġar-ı ṣahbāya baḫ
Āftāb ilen ḳılur daʿvā dutılmış aya baḫ

2. Şemʿ başından çıḫarmış dūd-ı şevḳ-ı kākülüñ
Beyle kūteh ʿömr ile başındaki sevdāya baḫ

3. Ėy selāmet ehli ol ruḥsāre baḫma zinhār
İḥtirāz eyle melāmetden men-i rüsvāya baḫ

4. Bildi ʿışḳında nemed-pūş olduġum āyīne tek
Raḥm ėdüp bir kez mańa baḫmaz bu istiġnāya baḫ

5. Sīnemi çāk eyle gör dil ıżṭırābın ʿışḳdan
Revzen aç her dem hevādan mevc uran deryāya baḫ

6. Ėy dėyen kim şām-ı iḳbālüñ nė yüzden tīredür
Sāye ṣalmış aya ol gīsū-yı ʿanber-sāya baḫ

7. Ėy Fużūlī her nėce menʿ eylese nāṣiḥ seni
Baḫma anuñ ḳavline bir çihre-yi zībāya baḫ

---

59 A_1 21^a, İÜ 20^a, B 34, A_2 15^a, A_3 25^a, KN 18^b, M 25^a, K 21^a, T_1 93^b, P 247^b, S_1 147^b, T_2 23^a, S_2 18^b, V 16^b, TT 26^a, S_3 52^b, BN 19^a, TN 29^a, S_4 31^b, S_5 21^b, S_6 22^a, S_7 24^a, S_8 18^b, S_9 25^a, S_{10} 24^a, S_{11} 28^a, TZ 26^a.

59 || 1^a reng-i: reng ü A_1, İÜ, A_2, M, S_1, S_3, S_5 ||rūyuñdan: rūyından V, M || sāġar-ı: sāġar u M, K.

59 || 1^b ilen: ile B, S_2, K, M, T_2, P, TZ || dutılmış: ṭutılmış A_3, M.

59 || 2^a şevḳ: şemʿ V, A_1, KN, T_2, S_5 müşkīn S_4, [G].

59 || 2^b beyle: böyle A_3, B, M, T_1, S_1, S_2, TT || ʿömr ile: ʿömrlü KN || ile: ilen S_4, S_5 || başındaki: başındaġı S_2.

59 || 3^a selāmet: melāmet V || ehli: ehl K || baḫma: baḫmañ V.

59 || 3^b eyle: ėtme A_1.

59 || 4^a: ʿışḳında: ʿışḳından M, P, S_{10}, TZ ʿışḳda T_1, A_2 ʿışḳuñda A_1 ʿışḳumdan V || āyīne tek: āyīne-veş S_2, TT, A_1, KN, T_2, V, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [TD, G, D].

59 || 4^b bir kez: hergiz T_1, S_3, İÜ, S_4.

59 || 5^a ʿışḳdan: ʿışḳda [G].

59 || 5^b mevc uran: mevc urur KN mevc-zen S_4.

59 || 6^a iḳbālüñ: hicrānuñ M || tīredür: ḳaradur TT.

59 || 7^b anuñ: onuñ A_1 || çihre: sūret S_1, T_1, B, V, M, K, S_2, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ.

60.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Leblerüñ tek laʿl lafẓuñ tek dür-i şehvār yoḫ
Laʿl ü gevher çoḫ lebüñ tek laʿl-i gevher-bār yoḫ

2.[4] Senden ėtmen dād cevrüñ var luṭfuñ yoḫ dėyüp
Mest-i ẕevḳ-ı şevḳuñam birdür yanumda var yoḫ

3.[6] Kime iẓhār eyleyem bilmen bu pinhān derdi kim
Var yüz biñ derd-i pinhān ḳudret-i iẓhār yoḫ

4.[8] Devr ser-mest-i şarāb-ı ġaflet ėtmiş ʿālemi
Munca ser-mestüñ temāşāsına bir huş-yār yoḫ

5.[10] Ḫalḳı medhūş eylemiş ḫ̌āb-ı şeb-i ṭūl-ı emel
Ṣubḥ taḥḳīḳ-ı ʿalāmātına bir bīdār yoḫ

6.[12] Ṣūreti zībā ṣanemler yoḫ dėmen büt-ḫānede
Var çoḫ ammā sańa beñzer büt-i ḫūn-ḫ̌ār yoḫ

7.[14] Ėy Fużūlī sehldür her ġam ki ġam-ḫ̌ārı ola
Ġam budur kim mende biñ ġam var bir ġam-ḫ̌ār yoḫ

---

60 A_1 21[a], İÜ 20[a], B 34, A_2 15[a], A_3 25[b], KN 18[b], M 25[b], T_1 94[a], P 247[b], S_1 148[a], T_2 23[b], S_2 18[b], V 16[b], TT 26[a], S_3 52[a], BN 19[b], TN 29[b], S_4 31[b], S_5 21[b], S_6 22[a], S_7 24[a], S_8 19[a], S_9 25[b], S_{10} 24[b], S_{11} 28[a], TZ 26[b].

2 Bu beyit A_2'de yoktur.

60 || 1[a] laʿl: laʿl ü S_1, B, P, S_4, S_5, S_6, S_7, S_{11}, [T, G, TD] || şehvār: şehvāre V.

60 || 1[b] laʿl ü: laʿl M, T_1, A_1, V || tek: - T_1 || laʿl-i: laʿl ü S_4 || gevher-bār: gevher-bāre V.

4 Bu beyit A_2'de yoktur.

60 || 2[a] senden: benden V || ėtmen: ėtmeñ V ėtsem TT || cevrüñ: cevrin V || var: var u S_3, M, İÜ, [T] || dėyüp: dėyü M, A3 dutup T_1.

60 || 2[b] ẕevḳ-ı şevḳuñam: ẕevḳ ü şevḳuñam A3, S_3 ẕevḳ-ı şevḳ kim KN şevḳ-ı ẕevḳuñam S_2.

6 Bu beyit A_2'de yoktur.

60 || 3[a] eyleyem: eyleyin S_3, M, İÜ || derdi: derd T_1.

60 || 3[b] biñ: miñ A_1, KN || ḳudret: ḳuvvet A_1, V, TT, [G] ṭāḳat S_3, İÜ || iẓhār: tekrār [G] güftār [T].

8 Bu beyit A_2'de yoktur.

60 || 4[b] munca: bunca B, TT, S_2, S_3, M, P, İÜ || temāşāsına: temāşāsında S_3, İÜ || huş-yār: huş-yāre V.

10 Bu beyit A_2'de yoktur.

60 || 5[b] ṣubḥ: hīç A_1 || taḥḳīḳ-ı: taḥḳīḳüñ T_2, TT taḥḳīḳi S_4, [G, TD] || bīdār: huş-yār M.

12 Bu beyit S_2'de yoktur.

60 || 6[a] ṣūreti: ṣūret-i M, T_1, S_3, İÜ, S_4, S_5 || dėmen: dėmeñ V dėyen S_1, M dėme TT denen [G].

60 || 6[b] sańa: bir sańa [TD] || ḫūn-ḫ̌ār: ḫūn-ḫ̌āre V ayyār [G].

14 Bu beyit İÜ ve S_3'te yoktur.

60 || 7[b] kim mende biñ: kim mende miñ KN kim mende miñ KN ki bende biñ TT mende kim miñ A_1 ki biñ V kim bende yüz S_4 ki bende min [G] || var: var ü A3 [T].

61.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Germdür şām u seḥer mihrüñle çarḫ-ı lāciverd
Geh sirişk-i al ėder iẓhār geh ruḫsār-ı zerd

2. Ṣubḥa yarar ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ dėmeñ ʿālemde kim
Bir nefes geçmez ki çekmez sūz-ı dilden āh-ı serd

3. Yaḫşı şanma ėy göñül ehl-i ḫıred eṭvārını
Olma ġāfil ʿışḳ derdinden yaman olmaz bu derd

4.[5] Mümkin olduḳça felek manṣūbesinden ḳıl ḥaẕer
Nėşe kim ḫālī degül bī-dād naḳşından bu nerd

5. Ẓulmet-i ġam ıżṭırābın çekmez ol āzāde kim
Her taʿalluḳdan ola ḫurşīd-veş ʿālemde ferd

6. Ėy Fużūlī kesme ol meh-veş viṣālinden ümīd
Ṣabr ḳıl kim devr devrānı degül bī-hūde gerd

---

61 A_1 21^b, İÜ 20^b, B 34, A_2 15^a, A_3 25^b, KN 19^a, M 25^b, K 21^a, T_1 94^a, P 248^a, S_1 148^a, T_2 23^b, S_2 18^b, V 17^a, TT 26^a, S_3 52^b, BN 19^b, TN 29^b, S_4 32^a, S_5 22^a, S_6 22^b, S_7 24^b, S_8 19^a, S_9 25^b, S_{10} 24^b, S_{11} 28^b, TZ 27^a.

61 || 1^a mihrüñle: mihrinle T_2 mihrüñde K.

61 || 1^b iẓhār: iẓhār ü B, K, S_5 [T]

61 || 2^a yarar: beñzer A_3, K, P, S_1, M, B, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ, [T, G, TD] || ʿāşıḳ-ı: ʿāşıḳa T_1.

61 || 2^b çekmez: çeker A_1.

61 || 3^b olmaz: olur T_2, S_4, S_5.

5 Bu beyit V'de yoktur.

61 || 4^b naḳşından: derdinden TT.

61 || 5^a ẓulmet-i: ẓulmet ü V || āzāde: āzād V āvāre TT, S_5.

61 || 5^b -veş: tek A_3, B, M, K, T_1, S_1, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ.

61 || 6^a meh-veş viṣālinden: meh-veş cemālinden KN, T_2, BN, S_4, S_5, [T, G, TD] meh-veş fiʿālinden A_2, S_3, İÜ meh-veşlerinden sen A_1 || ümīd: naẓar T_2.

61 || 6^b kim: ki V - S_2.

62.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Nāledendür ney gibi āvāze-yi ʿışḳum bülend
Nāle terkin ḳılmazam muṭlaḳ[3] kesilsem bend bend

2. Ḳıl meded ėy baḫt yoḫsa kām-ı dil mümkin degül
Böyle kim ol dil-rübā bī-derddür men derdmend

3.[5] Dāġlardur odlu göñlümde ḳarası ḳopmamış
Yā şebāt-ı ʿışḳ içün od üzre bir nėce sipend

4. Açılur göñlüm gehī kim girye-yi telḫum görüp
Açar ol gül-ruḫ tebessüm birle laʿl-i nūş-ḫand

5. Ḫāk-i rāhuñdan meni ḳaldurabilmez sāye tek
Ḳılsa gerdūn āftābuñ her şuʿāʿın bir kemend

6. Cām dut dėr sāḳī-yi gül-çihre zāhid terk-i cām
Ėy göñül fikr eyle gör kim ḳansıdur dutmalu pend

7. Ėy Fużūlī ṣūret-i faḳruñ ḳabūl-i dūstdur
Hīç dervīşi senüñ tek görmedüm sulṭān-pesend

---

62 A_1 21^b, İÜ 20^b, B 35, A_2 16^a, A_3 26^a, KN 19^a, M 26^a, K 21^b, T_1 94^b, P 248^a, S_1 148^b, T_2 24^a, S_2 19^a, V 17^a, TT 26^b, S_3 53^a, BN 20^a, TN 30^a, S_4 32^b, S_5 22^a, S_6 22^b, S_7 24^b, S_8 19^b, S_9 26^a, S_{10} 25^a, S_{11} 29^a, TZ 27^a.

62 || 1^a gibi: kimi KN, [T, TD].

62 || 1^b ḳılmazam: urmazam A_3 || muṭlaḳ: her dem T_1, S_1, S_2, T_2, V, S_4, S_5, S_{10}, S_{11}, [G] bir dem A_1, BN, S_6 ney tek [T, TD, D].

3 Cem Dilçin, hem "Fuzûlî Divanı Üzerine Notlar" isimli çalışmasında hem de "Fuzûlî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni" isimli makalesinde doğru farkın "ney tek" olması gerektiğini Fuzûlî'nin üslubunu nazar-ı dikkate alarak ifade eder. Ancak değerlendirdiğimiz nüshalarda "ney tek" okunuşu bulunmamaktadır.

62 || 2^a meded: hū T_1, K, A_3, M, TZ || yoḫsa: ve'r-ne T_1, K, A_3, M, B, S_2, P, TN, S_7, S_9, TZ.

62 || 2^b böyle: beyle A_1, KN, TT, T_2, A_2, S_3, S_4, S_5, TZ, [T, G, TD] || bī-derddür men: bī-derd ü ben A_3.

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

62 || 3^a odlu: odlar T_1 || göñlümde: sīnemde TT gögsümde S_2, TZ, [T, G, TD] || ḳopmamış: ḳoyulmış KN.

62 || 3^b şebāt: şerār A_1 || od: ot A_2, KN, T_1, S_1, İÜ.

62 || 4^a girye-yi telḫum: nāle-yi zārum TT.

62 || 5^a ḳaldurabilmez: ḳaldurabilmen S_1 || tek: -veş S_2.

62 || 5^b āftābuñ her: āftābın her V, TT āftābından S_1 || şuʿāʿın: şuʿāʿuñ A_1 || bir: her A_1 || ḳılsa gerdūn āftābuñ: āftābın kılsa gerdun [G].

62 || 6^a dut: ṭut A_3, M tut B.

62 || 6^b ḳansıdur: ḫansıdur A_1, KN, V, TT, T_2, S_4, S_5 || dutmalu: ṭutmalu A_3 tutmalu B.

62 || 7^b sulṭān: müşkil T_1.

63.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Göz ḫaṭuñdan merdümin maḥv ėtmedin bulmaz murād
Żāyiʿ eyler ḥüsnüñi ḫaṭṭuñ sevād üzre sevād

2. Olabilmez çīn-i zülfüñden cüdā göz merdümi
Cārī olmışdur bu ʿādet ṭurrasuz olmaz midād

3. Göñlüñ āhumdan teraḥḥum ṣūretin gösterdi līk
Mevcden su naḳşına çoḫ ėtmek olmaz iʿtimād

4. Eşk ü āhum nefreti ḳatʿ ėtdi ėlden ülfetüm
Çizginen çevremde yā gird-ābdur yā gird-bād

5. Geçdi tenden oḫlaruñ tenhā ḳalup dil dem-be-dem
Nāleler eyler geçen hem-demlerin ėtdükçe yād

6. Çāk-i sīnemden göñül çıḫduḳça şād olsam n'ola
Öyle āfetden yaḫasın ḳurtaran olmaz mı şād

---

63 A_1 22[a], İÜ 21[a], B 35, A_2 15[b], A_3 26[a], KN 19[b], M 26[b], K 21[b], T_1 94[b], P 248[a], S_1 148[b], T_2 24[a], S_2 19[a], V 17[b], TT 26[b], S_3 53[a], BN 20[a], TN 30[a], S_4 32[b], S_5 22[b], S_6 23[a], S_7 25[a], S_8 19[b], S_9 26[a], S_{10} 25[b], S_{11} 29[a], TZ 27[b].

2 Bu gazelin matla beyti, A_3'te metin içerisinde dipnottaki şekilde, kenarda ise metindeki şekilde kaydedilmiştir. Kenardaki yazı farklı olduğu için bunun sonradan eklendiği söylenebilir.

63 || 1[a] merdümin: merdümi S_5 || maḥv: terk TT || ėtmedin: ėtmedi A_1 olmadın V || bulmaz: tapmaz A_2 || 1. mısra: merdümin maḥv ėtmedin olmaz ḫaṭuñdan dīde şād A_3, TN, S_9.

63 || 1[b] ḥüsnüñi ḫaṭṭuñ: ḥüsn-i ḫaṭuñ hem V || 2. mısra: bulmaġ olmaz ẕevḳ ḫaṭlardan açılmadın sevād A_3, TN, S_9.

63 || 2[a] olabilmez çīn: olabilmen S_1.

63 || 2[b] ṭurrasuz: kilksüz T_2.

63 || 3[a] göñlüñ āhumdan: göñli āhumdan S_4 āhdan göñli S5 gönlüm āhumdan [G] || ṣūretin: ṣūreti S_3 || gösterdi: götürdi M gönlüm [G].

63 || 3[b] su: ṣu A_3, TT, S_2 || çoḫ ėtmek: göstermek V || iʿtimād: iʿtiḳād T_1, S_1, S_3, B, M, TZ.

63 || 4[a] eşk ü: reşk V eşk KN, M, K, T_1, TZ, [G] || nefreti: nefret T_1.

63 || 4[b] çizginen: çevrülen V || gird-ābdur: gerdūndur V.

63 || 5[a] 1. mısra: geçdi oḳuñ neyleri tenden dil ėtmedi dem-be-dem T_2.

63 || 5[b] nāleler: nāle V, S_4 || eyler: eylerler V ḳılur TT eyler dil S_4 || hem-demlerin: hem-demleri A_3, T_1 || ėtdükçe: ḳıldıkça [G].

63 || 6[a] çāk-i: çāh-ı [T] || sīnemden: sīnemde S_1, V, T_2, S5 || göñül: oḳuñ S_4 || şād: yād S_3.

63 || 6[b] öyle: eyle A_1, KN, TT, T_2, A_2, V, S_3, S_4, S_5, TZ, [T, G] beyle [TD] || olmaz: olmaya M.

7.[1] Şīve-yi şimşād-ı ḳaddüñ görse eyler bāġbān
İʿtidāl-i servden elbette selb-i iʿtiḳād

8. Ḳoyma nāḳış ehl-i derd içre Fużūlīni ṭabīb
Eyle bir dermān ki derdin ėde gün günden ziyād

1 Bu beyit V'de yoktur.

63 || 7a şīve: şīşe B || ḳaddüñ: ḳadrin T_1.

63 || 7b iʿtidāl: iʿtiḳādı T_1, iʿtiḳāli S_1 iʿtiḳād M.

63 || 8a ḳoyma: dėme A_2, S_3, S_2 || derd: derde S_1 || Fużūlīni: Fużūlīden İÜ || 1. mısra: dėme nāḳış derd içre bu Fużūlīni ṭabīb V.

63 || 8b derdin ėde gün günden: ola derdi gün günden T_1, S_1 gün günden ėde derdin T_2.

64.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy meẕāḳ-ı cāna cevrüñ şehd ü şekker tek leẕīẕ
Dem-be-dem zehr-i ġamuñ ḳand-i mükerrer tek leẕīẕ

2. Āteş-i berḳ-ı firāḳuñ nār-ı dūzaḫ tek elīm
Cürʿa-yı cām-ı viṣālüñ āb-ı Kevṯer tek leẕīẕ

3.[4] Şerḥ aḥvālüm sańa meste naṣīḥat gibi telḫ
Telḫ güftāruñ mańa maḫmūra sāġar tek leẕīẕ

4.[6] Dāġ-ı ʿışḳuñ derdi ẕevḳ-ı salṭanat tek dil-peẕīr
Ḫāk-i kūyuñ seyri feṯḥ-i heft-kişver tek leẕīẕ

5. N'ola bulsam ẕevḳ köydürdükçe gögsüm üzre dāġ
Ehl-i derde dāġ olur bī-derde zīver tek leẕīẕ

6.[9] Tāze tāze dāġ-ı derdüñdür dil-i sūzānuma
Fi'l-meṯel ḥırṣ ehline cemʿiyyet-i zer tek leẕīẕ

7.[11] Ėy Fużūlī ʿālemüñ gördüm ḳamu niʿmetlerin
Hīç niʿmet görmedüm dīdār-ı dil-ber tek leẕīẕ

---

64 A_1 22a, İÜ 21b, B 36, A_2 16a, A_3 26b, M 26b, K 22a, T_1 95a, P 248b, S_1 149a, T_2 24b, S_2 19b, V 17b, TT 27a, S_3 53b, BN 20b, TN 30b, S_4 33a, S_5 22b, S_6 23a, S_7 25b, S_8 20a, S_9 26b, S_{10} 25b, S_{11} 29b, TZ 28a.

64 || 1a cāna: cānāne S_5 || cevrüñ: şevḳüñ A_1 || şehd ü: şehd A_2, V şehdi [G] || şekker tek: şekkerden A_2.

64 || 1b ġamuñ: lebüñ A_1.

64 || 2a firāḳuñ: meẕāḳuñ V || nār: nāle T_1.

4 Bu beyit T_2 ve S_5'te yoktur.

64 || 3a şerḥ: şerḥ-i [T, G, TD] || meste: mest A_2, V ḳılsa T_1 || gibi: kimi B, A_1, KN, [TD].

6 Bu beyit A_1'de yoktur.

64 || 4a dāġ: derd S_5 || ʿışḳuñ: şevḳuñ S_5 || derdi: derd-i T_1, M, V, S_5.

64 || 4b seyri: yėri A_3.

64 || 5a köydürdükçe gögsüm üzre: yandurdukça gögsüm üzre S_2 gördükçe gögsüm üzre V köydürdükçe sīnem üzre T_1, S_1, B, M, A_3, K, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ gögsüm üzre köydürüñce A_1.

64 || 5b derde: derd ü A_1.

9 Bu beyit A_1'de yoktur.

64 || 6a tāze tāze: tā nihāl-i V || derdüñdür: derdüñden T_1, S_1, A_3, K, M, T_2, TZ derdüñ-dürür V.

11 Bu beyit V'de yoktur.

65.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cilve-yi ʿaks-i ruḫuñ āyīnede ėy reşk-i ḥūr
Rūşen ėtmiş anı kim ḫurşīddendür aya nūr

2. Berḳ-ı āhum gök yüzin dutmış sirişküm yėr yüzin
Ṣoḥbetümden hem vuḥūş ėtmiş teneffür hem ṭuyūr

3. ʿIşḳ resmi ger budur müşkil yėter dermāna derd
Derd ehli bī-zebān bī-derdler mest-i ġurūr

4. Dāġ-ı dil-sūzın firāḳuñ ḳıldı gün günden füzūn
Nūr-ı māh efzūn olur ḫurşīdden olduḳça dūr

5. Vaʿde-yi luṭfuñ çoḫ ammā baḫt yār olmaz nė sūd
Gül getürmez āb-ı şīrīn vėrmek ile ḫāk-i şūr

6. Tār-ı zülfüñdür mi ruḫsāruñda cānlar meskeni
Yā bıraḫmış bir reh-i pür-pīç ü ḫam gülzāre mūr

7. Ol ser-i kūy itleri içre Fużūlī yoḫ yėrüm
Bes mańa mātem-serā men ḳandan u bezm-i sürūr

---

65 A_1 22ª, B 36, A_2 16ᵇ, A_3 26ᵇ, KN 20ª, M 27ª, K 22ᵇ, T_1 95ᵇ, P 248ᵇ, S_1 149ª, T_2 25ª, S_2 19ᵇ, V 18ª, TT 27ª, S_3 54ᵇ, BN 21ª, TN 31ª, S_4 33ᵇ, S_5 23ª, S_6 23ᵇ, S_7 25ᵇ, S_8 20ᵇ, S_9 27ª, S_{10} 26ª, S_{11} 30ª, TZ 28ª.

65 || 1ª ʿaks-i ruḫuñ āyīnede: ḥüsn-i ruḫuñ āyīnede TT āyīnede ʿaks-i ruḫuñ V.

65 || 1ᵇ ḫurşīddendür aya nūr: ḫurşīddendür ʿayn-ı nūr A_1 ḫurşīddendür āyīne dūr A_3.

65 || 2ª dutmış: ṭutmış A_3, M.

65 || 2ᵇ ėtmiş: eyler [G].

65 || 3ª resmi: derdi T_2, TT.

65 || 3ᵇ bī-derdler: bī-derd M || mest-i: ser-mest-i M.

65 || 4ª dil-sūzın: dil-sūzuñ V dil-sūz S_2, P, TN, S_5, S_8 dil-sūzum TT dil-sūzınuñ S_{10} dil-sūzı [T, G, TD] || gün günden: gün-be-gün S_1 || füzūn: ziyād TT.

65 || 4ᵇ olduḳça dūr: alduḳça nūr A_3, A_1, T_2, S_4, S_5, S_8, S_{10}.

65 || 5ª luṭfuñ: vaṣluñ T_1, S_1, B, A_3, M, K, P, V, T_2, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ luṭfı S_4 || çoḫ: çoġ A_3, S_2 || baḫt yār: yār baḫt T_1, S_1.

65 || 5ᵇ getürmez: götürmez T_1, A_1, TZ bitürmez [T, TD] || vėrmek ile: vėrmeyince M || ḫāk: āb V cāy TT.

65 || 6ª tār: yār A_3 tāze T_1 tāb [T] || zülfüñdür: laʿlüñdür A_3 || cānlar: dutmış V || meskeni: çekmege T_2.

65 || 6ᵇ bir: bu S_1 || reh-i: yėre A_3, T_1, V || pür-pīç ü: pür-pīç M, K || ḫam: ḫam u S_1.

65 || 7ª kūy: kū A_1, A_3, V || itleri içre: içre itleri A_1 élleri içre [G].

65 || 7ᵇ bańa: saña S_2 || mātem-serā men: mātem-serāy T_1, A_2, A_3, B, V, S_7, S_9 mātem-serā sen S_2 mātem-serāyın M, TZ || ḳandan: ḫandan S_1, V, TT, S_6, [T] ḳandadur S_2 ḳanda S_5, S_{10} ḫanda S_{11} || bezm-i: ḳandan T_2, BN, S_4, [G] ḫandan V, [TD, D] ḳanda S_5.

66.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1.[2] Yanan ʿışḳ āteşine āteş-i dūzaḫdan eymindür
Nė kim bir kez yanar yandurmaḳ anı ġayr-ı mümkindür

2. Bıraḫdum zevraḳ-ı dil eşk baḥrine saḳın ėy māh
Temevvüc vėrmesün teşvīş aña kim anda sākindür

3. Dehānuñ dürcini ḫāl-i lebüñ gözden nihān ėtmiş
Emānet gör ki Hindū maḫzen-i lü'lüye ḫāzindür

4. Ġamuñ kim tökdi ḳanum dilde sākin olduġın bildüm
Ki ḫalvet çekmegüñ teʾsīri keşf-i sırr-ı bāṭındur

5. Ciger dāġına merhem oldı peykānuñ bi-ḥamdi'llāh
Saʿādet kevkebine aḫter-i baḫtum muḳārindür

6. Ruḫuñdan nūr uġurlar şemʿ başın kesseler cāʾiz
Budur bir ḳul ser-encāmı ki sulṭānına ḫāyindür

7. Fużūlī ḫālī olmaz ṣūret-i dil dūst fikrinden
Bu maʿnādan ki Beytu'llāh dėrler ḳalb-i müʾmindür

---

66 A_1 22^b, İÜ 21^b, B 36, A_2 16^b, A_3 27^a, KN 20^a, M 27^b, K 22^b, T_1 95^b, P 248^b, S_1 149^b, T_2 25^a, S_2 20^a, V 18^a, TT 27^b, S_3 54^a, BN 21^a, TN 31^b, S_4 34^a, S_5 23^a, S_6 23^b, S_7 26^a, S_8 20^b, S_9 27^a, S_{10} 26^a, S_{11} 30^a, TZ 28^b.

2 İÜ'de eksik varaktan dolayı sadece ilk iki beyit vardır.

66 || 1^a eymindür: iymindür [TD] īmendür [T] eymendir [G].

66 || 1^b yanar: yana M, S_4, [G] || yandurmaḳ: yandurmaġ A_3, S_2.

66 || 2^a dil: - S_2 || saḳın: ṣaḳın S_3, S_2, M || māh: āh M, T_1, A_2 eşk S_1 dil [G].

66 || 2^b aña: oña A_1 || anda: onda A_1.

66 || 3^a dehānuñ: dehān V || dürcini: dürci V şevḳını TT dercini [G].

66 || 3^b emānet: ʿimāret A_1 || ki: - S_1 || hindū maḫzen-i lü'lüye: lü'lüʾ maḫzen-i hindūya M, K hindū maḫzeni lü'lüye S_4, S5, [G].

66 || 4^a ġamuñ kim: ġamuñ ger V || tökdi: dökdi A_3, B, M, K, T_1, S_1 || sākin: pinhān [TD, G, D].

66 || 4^b çekmegüñ: çekmenüñ V, S_2, [G] çekdügüñ M || keşf-i sırr-ı: sırr-ı keşf-i B, A_2, S_2, K, S_3, M, P, TZ.

66 || 6^a uġurlar: alur çün T_1 || kesseler: kesse bir T_1.

66 || 6^b sulṭānına: sulṭān ile V sulṭānıyla S5.

66 || 7^a olmaz ṣūret-i dil: olma ṣūret-i dil A_3 ėtme gönlüñi şol T_1.

66 || 7^b maʿnādan: maʿnāda T_1, S5.

67.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Çeşm-i ṣūret-bāzuma müjgān ṣafı hengāmedür
Ḳana batmış her müjem bir ṣūḫ-ı gül-gün cāmedür

2. Tā ḫaṭuñ üzre ḫam-ı ebrūlaruñ ser-germiyem
Her sözüm derd-i dil imlāsına bir ser-nāmedür

3. Gösterür her dem ʿalāmetler ḳıyāmetden ḳadüñ
Ḳāyim ėtmiş ḥaşr burhānın ʿaceb ʿallāmedür

4. Yüzde naḳş-ı ḫūn-ı dil rāz-ı nihānum fāş ėder
Şerḥ-i gam taḳrīrine her kirpügüm bir ḫāmedür

5. Derdüm oldur kim müselmān olmış ol tersā-beçe
Küfre olan ẓulmler ṭaʿnı bugün İslāmadur

6.[7] Ėy ṣabā raḥm ėt kim ol bī-derd ḳılmış terk-i cevr
Çāre-yi derd-i dilüm mevḳūf bir iʿlāmadur

7. Ėy Fużūlī bulmadum reng-i riyādan bir ṣafā
N'ola ger meylüm bu reng ile mey-i gül-fāmadur

---

67 A_1 22b, B 37, A_2 17a, A_3 27a, KN 20b, K 23a, T_1 96a, P 248b, S_1 149b, T_2 27b, S_2 20a, V 18b, TT 27b, S_3 54a, BN 23a, TN 31b, S_4 36b, S_5 25a, S_6 25b, S_7 26a, S_8 20b, S_9 27b, S_{10} 26b, S_{11} 31a, TZ 28b.

67 || 1a ṣafı: saf-ı A_2, S_3, S_5, [T, TD, D] || hengāmedür: bīgānedür T_2.

67 || 1b ḳana: ḳanuma K.

67 || 2a ebrūlaruñ ser-germiyem: ebrūda sırrın görmişem TT.

67 || 2b derd-i: derd ü V derddür ü T_2.

67 || 3a ḳadüñ: ḳaşuñ V.

67 || 4a rāz: zār u S_1 naḳş TT.

67 || 4b taḳrīrine: taḳdīrine V taḥrīrine S_7, S_9, [T, TD, D] || kirpügüm: kiprügüm V.

67 || 5a olmış: oldı TT.

67 || 5b ẓulmler: ẓālimlerüñ A_1, KN, || ṭaʿnı: yaʿni [G] || islāmadur: hengāmedür A_1.

7 Bu beyit A_2'de yoktur.

67 || 6a ėt kim: ėt ki A_3, TT, S_3, [G] eyle V || bī-derd: bī-dād V || terk-i cevr: cevri terk V.

67 || 6b derd-i: derd ü KN, V || mevḳūf: mevḳūfı A_3 || iʿlāmadur: ʿallāmedür V, S_2.

67 || 7a riyādan: deryādan S_1.

68.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Şuʿle-yi şemʿ-i ruḫuñ aġyāre bezm-efrūz olur
   Āh kim yėtgeç mañа bir berḳ-ı ʿālem-sūz olur

2. Ġayr çeşmüñden bulur her dem nigāh-ı merḥamet
   Men nė ḳıldum kim naṣībüm nāvek-i dil-dūz olur

3. Her gün açar göñlümi ẕevḳ-ı viṣālüñ yeñleden
   Gerçi güller açmaġa her yılda bir nev-rūz olur

4. Hāle tek çıḫmaz ėvinden māh-ṭalʿatlar müdām
   Her kimüñ devr-i ḳamerde ṭāliʿi fīrūz olur

5. Sāʿidüñ ẕevḳıyle terk ėtmiş Fużūlī ʿālemi
   Meyl-i ṣaḥrā eylemez her ḳuş ki dest-āmūz olur

---

68 A_1 23^a, B 37, A_2 17^b, A_3 27^b, KN 21^a, M 27^b, K 23^a, T_1 96^b, P 249^a, S_1 150^a, T_2 27^b, S_2 20^b, V 19^a, TT 27^b, S_3 54^b, BN 23^b, TN 32^a, S_4 37^a, S_5 25^b, S_6 26^a, S_7 26^b, S_8 21^a, S_9 27^b, S_{10} 27^a, S_{11} 31^a, TZ 29^a.

68 || 1^b yėtgeç: yėtmez A_1.

68 || 2^a ġayr: ġayrı A_3, S_2 ġayra V, T_2.

68 || 2^b kim: ki V.

68 || 3^a açar: açılur A_1 || yeñleden: yeñiden V nev-be-nev S_2.

68 || 3^b yılda: ılda V, A_1.

68 || 4^a tek: dek T_2 dik KN, S_4 -veş A_2, S_2, V, S_3.

68 || 4^b ḳamerde: felekde S_3.

68 || 5^b her: bir A_1, KN, S_2, M, S_{10}, S_{11}, [T, TD, D].

69.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Ṣabūḥ içün mańa dürd-i mey-i şebāne yėter
   Eṣer ki var ḫarāb olmaġa bahāne yėter

2. Cefā oḫın mańa yaġdurmań ancaḳ ėy eflāk
   Dėmeń ki yėddi kemān-dāra bir nişāne yėter

3. Beyāna yėtmege derd ü ġamum fesāneleri
   Zebānum āteş-i dilden çıḫan zebāne yėter

4. Ḳopardı merdüm-i çeşmüm göńül bināsın kim
   Habāb-ı eşk hevā naḳdine ḫızāne yėter

5. Lebüń ḫayāli ile pāre pāre oldı ciger
   Güvāh-ı ḥāl mańa eşk-i dāne dāne yėter

6. Ḥarīf-i bezm-i ġamem ḫūn-ı dil şarābum olup
   Terāne-yi ṭarabum āh-ı ʿāşıḳāne yėter

7.[8] Fużūlī istemezem mesned-i Cem ü Cemşīd
   Mańa nişīmen-i devlet şarāb-ḫāne yėter

---

69 A_1 23^a, İÜ 22^a, B 37, A_2 17^b, A_3 27^b, KN 21^a, M 28^a, K 23^b, T_1 96^b, P 249^a, S_1 150^a, T_2 28^a, S_2 20^b, V 19^a, TT 28^a, S_3 55^a, BN 23^b, TN 32^a, S_4 37^a, S_5 25^b, S_6 26^a, S_7 26^b, S_8 21^a, S_9 28^a, S_{10} 27^a, S_{11} 31^b, TZ 29^b.

69 || 1^a dürd-i: dürdi V || mey: - S_2.

69 || 1^b ki var: var ki K çü var KN, [G].

69 || 2^a yaġdurmań: yaġdurma A_1, T_2, TT, S_5, [G] yaġdurmaḳ K yaḳdurma V, S_4.

69 || 2^b yėddi: yetdi A_3.

69 || 3^a yėtmege: etmege [G] || derd ü: derd-i TT sūz u T_2 || ġamum: ġam V, A_1.

69 || 3^b çıḫan: çıḳar S_3.

69 || 4^a ḳopardı: ḳopar S_1 || bināsın: bināsını A_3.

69 || 4^b hevā: göńül A_1, M || naḳdine: naḳdüme S_3 || ḫızāne: bahāne A_1.

69 || 5^a lebüń ḫayāli: ḫayāl-i tīġuń T_2 || pāre pāre oldı: oldı pāre pāre S_4, [G] || ciger: göńül A_1, KN,.

69 || 6^a ġamem: ġam M || şarābum: şarāb V, T_1 || olup: olur S_1.

8 Bu beyit A_2'de yoktur.

69 || 7^a cem ü: cem V, S_2.

69 || 7^b şarāb-ḫāne: ol āsitāne TT.

69 || S_4, S_{10}, G'de maktadan önce iki beyit bulunmaktadır:

Raḳīb ėderse cefā men velī yine şādem
Ki yaḫşı yaḫşıya uġrar yaman yamane yėter

Sen ėy raḳīb ḫaẕer ḳıl şerār-ı āhuma kim
Bu şuʿleden seni yaḫmaġa bir zebāne yėter

70.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Geh gözde geh göñülde ḫadengüñ mekān dutar
Her ḳanda olsa ḳanlunı elbette ḳan dutar

2. Dil çekse n'ola cān u teni ḫāk-i kūyuña
Ḫār u ḫas ėltür anda ki ḳuş āşiyān dutar

3. Ẕikr-i lebüñle zülfüñe cān boldı dest-res
Anuñ gibi ki oḫıyup efsūn yılan dutar

4. Dil dutdı ġonce ile berāber dehānuñı
Bu ʿaḳl-ı nāḳıṣ ile özin ḫurde-dān dutar

5. Ḫurşīd ḫırmenine urar şuʿle şuʿle od
Āhum ki laḥẓa laḥẓa reh-i āsmān dutar

6. Cān eyledükçe meyl-i temāşā-yı ḳāmetüñ
Göz revzenin sirişk-i revānum revān dutar

7. Dutmaḳ diler ḳapuñda Fużūlī maḳām līk
Bu sırrı kimseye açabilmez nihān dutar

---

70 A_1 23^b, İÜ 22^a, B 38, A_3 27^b, KN 21^b, M 28^a, K 23^b, T_1 97^a, P 249^a, S_1 150^a, T_2 28^a, S_2 21^a, V 19^a, TT 28^a, S_3 55^a, BN 24^a, TN 32^b, S_4 37^b, S_5 26^a, S_6 26^a, S_7 27^a, S_8 21^b, S_9 28^a, S_{10} 27^b, S_{11} 31^b, TZ 29^b.

70 || 1^a ḫadengüñ: ḫadeng KN, T_1, K || dutar: ṭutar A_3, B.

70 || 1^b ḳanda: ḫanda A_1, KN, V, T_2, S_4 || ḳanlunı: ḳanlun T_1 ḳanlu A_1 ḳanluyı TT || dutar: ṭutar A_3, B.

70 || 2^a teni: dili TT.

70 || 2^b ėltür: olur S_3, S_2, İÜ ister V ilter [T] || anda: onda A_1, K || dutar: ṭutar A_3, B.

70 || 3^a ẕikr: fikr V || zülfüñe: zülfde T_1 || cān: dil [G] || boldı: oldı S_3, S_2, İÜ, [TD] buldı [T].

70 || 3^b anuñ: onuñ A_1 || gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || ki: kim T_2, [T, TD] || yılan: ılan V, S_3, A_1 || dutar: ṭutar A_3, B.

70 || 4^a dutdı: ṭutdı A_3, B tutdı S_1.

70 || 4^b özin: olan İÜ || ḫurde-dān: nükte-dān A_1 || dutar: ṭutar A_3, B.

70 || 5^a od: ot A_1, KN, A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, P, İÜ.

70 || 5^b reh-i: rāh-ı S_2 || dutar: ṭutar A_3, B.

70 || 6^b revzenin: revzen T_1 || dutar: ṭutar A_3, B.

70 || 7^a dutmaḳ: ṭutmaḳ A_3, B || ḳapuñda Fużūlī: Fużūlī ḳapuñda S_3, TT, S_2, K, M, İÜ, S_8, S_{10}, [T, G, TD].

70 || 7^b kimseye: kimse V || dutar: ṭutar A_3, B.

71.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1.[2] Ḫoşem kim dem-be-dem giryān gözüm ol ḫāk-i pādandur
Ziyānı olmaz ol gözyaşınuñ kim tūtiyādandur

2. Dem-ā-dem merdüm-i çeşmüm içer ḳan zülf ü ḫālüñden
Belī ekşer meʿāşı ehl-i deryānuñ ḳaradandur

3. Dėme Ferhād ḳanın tökmiş ancaḳ ʿışḳ şemşīri
Menüm gör ḳanlu yaşum kim bu hem ol mā-cerādandur

4. Muʿanber sünbülüñden almadın bū olmadum rüsvā
Bu rüsvālıḳ mańa senden degül bād-ı ṣabādandur

5. Ḥabāb-ı eşk içinde mūy-ı jūlīdemle ḫoş-ḥālem
Başumda bu hümāyūn sāye ol ʿālī binādandur

6. Vefā resmin unutmışsan dėyu incimezem zīrā
Bu kim menden cefā kem eylemezsen hem vefādandur

7. Kemāl-i ḫüsn-i meşreb ʿārī olmaḳdur taʿarrużdan
Riyā ehline hem çoḫ iʿtirāż ėtmek riyādandur

8. Fużūlī tökme çoḫ yaş iḫtiyāṭ ėt gėtmesün nā-geh
Gözüñden sürme kim gerd-i reh-i ehl-i ṣafādandur

---

71 A_1 24^a, B 38, A_3 28^b, KN 22^a, M 28^b, K 24^a, T_1 97^b, P 249^b, S_1 150^b, T_2 29^a, S_2 21^a, V 19^b, TT 28^b, BN 24^b, TN 33^a, S_4 38^b, S_5 26^a, S_6 27^a, S_7 27^b, S_8 21^b, S_9 28^b, S_{10} 27^b, S_{11} 32^a, TZ 30^a.

2 S_5'te bir sonraki gazelin ilk beyti bu gazelin matla beyti olarak yazıldığı için bu beyit yoktur.

71 || 1^b yaşınuñ: yaşının A_1.

71 || 3^a tökmiş: dökmiş B, K, S_1, S_2.

71 || 3^b gör: göz A_1 || mā-cerādandur: ḫāk-i pādandur A_1.

71 || 4^a rüsvā: sevdā A_1.

71 || 4^b senden: benden S_1.

71 || 5^b bu: ol S_1, T_1 || ol: bu S_1, T_1 || binādandur: hümādāndır [G].

71 || 6^a resmin: resmi K || unutmışsan: unutmuşsun [G] || zīrā: senden T_2 ondan [G].

71 || 7^a ʿārī: ʿālī V, A_3, T_1, S_4, [G] ḫālī S_1, TT.

71 || 8^a tökme: dökme A_3, B, M, K.

71 || 8^b gözüñden: gözüñde V gözümden KN, T_2 gözinde S_5 || gerd: ḫāk B.

72.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1.[2] Perīşān ḫalḳ-ı ʿālem āh u efġān ėtdügümdendür
Perīşān olduġum ḫalḳı perīşān ėtdügümdendür

2.[4] Ten-i zārumda derd-i ʿışḳ gün günden füzūn olmaḳ
Yėten bī-derde tedbīr ile dermān ėtdügümdendür

3. Gözüm kim baġrumuñ ḳanın töker pergāle pergāle
Dem-ā-dem ārzū-yı laʿl-i cānān ėtdügümdendür

4.[7] Degül bī-hūde ger yaġsa felekden başuma ṭaşlar
Bināsın tīşe-yi āhumla vīrān ėtdügümdendür

5.[9] Ḳaçan rüsvā olurdum ḳan yudup ṣabr ėdebilseydüm
Melāmet çekdügüm bī-hūde efġān ėtdügümdendür

6.[11] Ḫaṭā senden degül cismüm oḫuñdan bī-naṣīb olsa
Ḥabāb-ı eşk-i gül-gün içre pinhān ėtdügümdendür

7. Fużūlī iḫtilāṭ-ı merdüm-i ʿālemden ikrāhum
Perī-veşler ḫayālin mūnis-i cān ėtdügümdendür

---

72 A_1 23^b, İÜ 22^b, B 38, A_3 29^a, KN 21^b, K 24^a, T_1 98^a, P 249^b, S_1 150^b, T_2 28^b, S_2 21^b, V 20^a, TT 28^b, S_3 55^b, BN 24^a, TN 33^a, S_4 38^a, S_5 26^a, S_6 26^b, S_8 22^a, S_9 29^a, S_{10} 28^a, S_{11} 32^b, TZ 30^b.

2 S_5'te bu gazelin matla beyti bir önceki gazelin ilk beyti olarak yazılmıştır. Bu nedenle S_5'te bu gazelin ilk beyti dışındaki beyitler bulunmamaktadır.

72 || 1^a efġān: fiġān T_1.

72 || 1^b ḫalḳı: ġayrı TT.

4 Bu beyit A_3'te yoktur.

72 || 2^a günden: gündin V || olmaḳ: ėtme S_4.

72 || 2^b bī-derde: bī-derd B, K bir derde A_1 bī-derdlere TT bī-derd-ile T_1, S_1 || tedbīr ile: tedbīr ilen V tedbīr-i S_1, T_1, TT.

72 || 3^a kim: ki V || baġrumuñ: baġrumın A_1 || töker: döker S_1, S_2, B, K.

7 Bu beyit KN ve A_1'de yoktur.

72 || 4^a felekden: felekdin V || ṭaşlar: daşlar S_3, V, T_2, İÜ, S_4.

9 Bu beyit KN ve A_1'de yoktur.

72 || 5^a ḳaçan: ḫaçan V, S_4 || rüsvā: rüsvāy T_1, A_3 || yudup: yutup V.

11 Bu beyit S_3'te yoktur.

72 || 6^a ḫaṭā senden: ḫaṭā menden V ḫaṭāsı andan [G] || oḫuñdan: oḳından V, A_1, T_2, TT || bī-naṣīb: mużṭarīb S_2, TT, İÜ || olsa: olmaḳ K, [TD, D].

72 || 7^b ḫayālin: ḫayāli T_1.

73.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ḳabrüm ṭaşına kim ġam odından zebānedür
Ṭaʿn oḫın atma kim ḫaṭarı çoḫ nişānedür

2. Eyler ḳadeḥ zamāne ġamın defʿ ġālibā
Devr-i ḳadeḥ muḫālif-i devr-i zamānedür

3. Ḳaldurdı eşk-i dün meni ol āsitāneden
Kim maḳṣadum menüm daḫı ol āsitānedür

4. Vāʿiẓ sözine dutma ḳulaḳ ġāfil olma kim
Ġaflet yuḳusınuñ sebebi ol fesānedür

5.[6] Neẓr ėtmişem firāḳuña kim yoḫ nihāyeti
Naḳd-i sirişkümi ki tükenmez ḫızānedür

6. Cān vėrmeyem mi ġurbete kim bīm-i ṭaʿneden
Yād-ı vaṭan fiġānuma sensüz bahānedür

7. Ėy dil ḫaẓer ḳıl āteş-i āhuñla yanmasun
Cismüm ki derd ḳuşlarına āşiyānedür

8. Menden Fużūlī isteme eşʿār-ı medḥ ü ẕem
Men ʿāşıḳam hemīşe sözüm ʿāşıḳānedür

---

73 A_1 24ª, İÜ 23ª, B 39, A_3 29ª, KN 22ª, M 29ª, K 24ᵇ, T_1 98ª, P 249ᵇ, S_1 151ª, T_2 29ª, V 20ª, TT 28ᵇ, S_3 56ª, BN 25ª, TN 33ᵇ, S_4 38ᵇ, S_5 26ᵇ, S_6 27ª, S_7 27ᵇ, S_8 22ª, S_9 29ᵇ, S_{10} 28ª, S_{11} 33ª, TZ 30ᵇ.

73 || 1ª ṭaşına kim: daşına kim A_1, KN, V, TT, S_4, S_5 ki ṭaşına K || zebānedür: nişānedür S_1, A_1, B, M, V, K, P, S_9, S_{10} || 1. mısra: levḥ-i mezāruma ki odumdan zebānedür T_2.

73 || 2ª ġamın: okun [G] || defʿ: refʿ S_4.

73 || 3ª eşk-i dün: eşk dün [G, T] || āsitāneden: āsitāndan [T].

73 || 3ᵇ menüm daḫı: daḫı varın S_3.

73 || 4ª dutma: ṭutma A_3, M dutmaḳ A_1 || ḳulaḳ: ḳulaġ V, T_2.

73 || 4ᵇ yuḳusınuñ: yuḫusınuñ A_3, V.

6 Bu beyit V'de yoktur.

73 || 5ᵇ tükenmez: dükenmez B, A_3, TT, K.

73 || 6ª vėrmeyem mi: vėrme gel K || bīm: ehl S_3, İÜ || ṭaʿneden: ṭaʿnedür A_1.

73 || 7ª āhuñla: āhınla T_2 āhumla TT, S_5.

73 || 8ª eşʿār-ı: eşʿār u A_1.

73 || 8ᵇ sözüm: işüm S_4, [G].

74.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cānı kim cānānı içün sėvse cānānın sėver
Cānı içün kim ki cānānın sėver cānın sėver

2. Her kimüñ ʿālemde mıḳdārıncadur ṭabʿında meyl
Men leb-i cānānumı Ḫıżr āb-ı ḥayvānın sėver

3.[4] Başa dem düşdükçe taḳṣīr eylemez eyler meded
Ol sebebden muttaṣıl çeşmüm ciger ḳanın sėver

4. Müşg-i Çīn āvāre olmışdur vaṭandan men gibi
Ḳansı şūḫuñ bilmezem zülf-i perīşānın sėver

5.[7] Ṣu ki ser-gerdān gezer başında vardur bir hevā
Ġālibā bir gül-ruḫuñ serv-i ḫırāmānın sėver

6. ʿĀḳıbet rüsvā olup mey tek düşer ėl aġzına
Kim ki bir ser-mest sāḳī laʿl-i ḫandānın sėver

7. N'olacaḳdur terk-i ʿışḳ ėtme Fużūlī vehm ėdüp
Ġāyeti dėrler ola bir bende sultānın sėver

---

74 A_1 24b, İÜ 22b, B 39, A_3 29b, KN 22b, M 29a, K 25a, T_1 98b, P 250a, S_1 151a, T_2 29b, S_2 21b, V 20b, TT 29a, S_3 56a, BN 25a, TN 34b, S_4 39a, S_5 27a, S_6 27b, S_7 28a, S_8 22b, S_9 29b, S_{10} 28b, S_{11} 33a, TZ 31a.

74 || 1a cānānı: cānān A_1, S_2 cānāna A_3, TT || cānānın: cānānı KN.

74 || 1b cānı içün: cān içün her S_1 || 2. mısra: kim ki cānānın sėver cānı içün cānın sėver TT.

74 || 2a kimüñ: kime A_1 || ṭabʿında: ʿālemde M, K.

4 Bu beyit A_1 ve S_5'te yoktur.

74 || 3a dem: - S_4 || eyler: ʿışḳuñ M - K || meded: müdām K.

74 || 3b çeşmüm: çeşm K cismüm V, T_2 göñlüm S_1.

74 || 4a men: ney V || gibi: kimi A_1, A_3, KN, [T, G, TD].

74 || 4b ḳansı: ḫansı A_1, KN, TT, V, T_2, S_4, S_5, [T] || sėver: siver K.

7 Bu beyit TT ve S_5'te yoktur.

74 || 5a ṣu: su A_1, KN, V, B, M, K, İÜ.

74 || 5b ḫırāmānın: ḫırāmānuñ V || sėver: siver K.

74 || 6a mey: ney V ben TT, [G] || ėl: ḫalḳ A_3, B, T_1, S_1, K, P, TN, S_7, S_8, S_9, TZ.

74 || 7a 1. mısra: terk-i ʿışḳ ėtme Fużūlī n'olacaḳdur vehm ėdüp A_1, KN, S_4, S_5, [G].

75.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Müjem ser-çeşmeler menzil dutan āşüfte Mecnūndur
   Anuñ-çün beste-yi zencīr-i seyl-i eşk-i gül-gündur

2. Sevād-ı noḳṭa-yı gird-āba beñzer merdüm-i çeşmüm
   Ki dāyim ġarḳa-yı gird-āb-ı eşk-i çeşm-i pür-ḫūndur

3. Ḫamīde ḳāmetüm kim dāġ-ı dilden ḳana ġarḳ olmış
   İçinde noḳṭası gūyā ki ḳan altındaki nūndur

4. İşit derd-i dilüm efsāne-yi Mecnūna meyl ėtme
   Kim ol efsāneden hem añlanan muṭlaḳ bu mażmūndur

5. Feraḥ-baḫş-ı dil-i maʿşūḳ olur şerḥ-i ġam-ı ʿāşıḳ
   Sürūd-ı bezm-i Şīrīn nāle-yi Ferhād-ı maḥzūndur

6. Kemend-i çīn-i zülfüñ vehmi gėtmez zār göñlümden
   Maña ol rişteyi ejder ḳılan bilmen nė efsūndur

7. Fużūlī vėrmedi ṭaʿn oḫları gözyaşına teskīn
   Öñin bend ėtmek olmaz ḫār u ḫāşāk ile Ceyḥūndur

---

75 A_1 24^b, İÜ 23^b, B 39, A_3 30^a, KN 22^b, M 29^b, K 25^a, T_1 99^a, P 250^a, S_1 151^b, T_2 29^b, S_2 22^a, V 20^b, TT 29^a, S_3 56^b, BN 25^b, TN 35^a, S_4 41^a, S_5 27^a, S_6 27^b, S_7 28^b, S_8 22^b, S_9 30^a, S_{10} 29^a, S_{11} 33^b, TZ 31^b.

75 || 1^a ser-çeşmeler: ser-çeşmesin V || dutan: ḳılan B, A_3, T_1, K, M, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ.

75 || 2^a çeşmüm: dīdem T_2.

75 || 2^b eşk-i çeşm-i: çeşm-i eşk-i T_1, A_3 seyl-i çeşm-i TT || pür-ḫūndur: gül-gündur A_3.

75 || 3^b noḳṭası: noḳṭa-yı A_1, KN || gūyā: ḫālüñ A_1, KN || ḳan: ḳaş V nūn S_1 ḫāl A_1 ḳaf S_{11}, [TD] || altındaki: altındaġı S_2.

75 || 4^a derd-i dilüm: sözüm dilā S_1.

75 || 4^b kim: ki S_3 || añlanan: añlayan S_3, S_5 || muṭlaḳ: ancaḳ V, A_3, TT.

75 || 5^a dil: ġam S_1, T_1.

75 || 5^b bezm-i: bezm ü T_1 || ferhād-ı: ferhād u KN, V, S_4 || maḥzūndur: mecnūndur V, S_4, [G].

75 || 6^a vehmi gėtmez zār: vehmi gėtmez şāh V ki gėtmez zārı S_2.

75 || 6^b rişteyi: rişteni V rişte A_1, KN.

75 || 7^a oḫları: oḳların S_1.

75 || 7^b ḫāşāk: ḫāşāki V.

76.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ġubār-ı secde-yi rāhuñ ḫaṭ-ı levḥ-i cebīnümdür
Sücūd-ı dergehüñ sermāye-yi dünyā vü dīnümdür

2. Eger ʿazm-i reh ėtsem şevḳ-ı vaṣluñ hādi-yi rāhum
Ve ger ārām hem dutsam ḫayālüñ hem-nişīnümdür

3. Hevā-yı ravża-yı kūyuñ bahār-ı gülşen-i cānum
Nihāl-i ḳāmetüñ servüm ʿiẕāruñ yāsemīnümdür

4. Yaḳīnümdür ki maḳṣūdum olur ḥāṣıl sańa yėtsem
Bi-ḥamdi'llāh mańa senden yańa rehber yaḳīnümdür

5. Ṭalebkār-ı viṣālem müjde-yi vaṣluñ dirīġ ėtme
Kim ol müjde feraḥ-baḫş-ı dil-i endūhgīnümdür

6.[7] Götürdi ẕevḳ-ı vaṣluñ ḫāṭırumdan ravża pervāsın
Sözüñ Kevṯer münevver meclisüñ ḫuld-i berīnümdür

7.[9] Mańa yüz gösterür her laḥẓa yüz biñ şāhid-i devlet
Çü mir'āt-ı ruḫuñ manẓūr-ı çeşm-i pāk-bīnümdür

8.[11] Serīr-i salṭanat ẕevḳından efzūndur mańa ol söz
Ki luṭf ilen dėmişsen bir ġulām-ı kemterīnümdür

9.[13] Berī oldum Fużūlī ġayrdan ol dil-rubā ancaḳ
Enīsüm mūnisüm yārum nigārum nāzenīnümdür

---

76 A_1 25ª, İÜ 23ᵇ, B 40, A_2 18ª, A_3 34ª, KN 23ª, M 29ᵇ, K 25ᵇ, T_1 100ª, P 250ª, S_1 151ᵇ, T_2 30ª, S_2 22ª, TT 29ᵇ, S_3 56ᵇ, BN 25ᵇ, TN 39ᵇ, S_4 41ᵇ, S_5 27ª, S_6 28ª, S_7 32ª, S_8 23ª, S_9 34ª, S_{10} 29ª, S_{11} 34ª, TZ 31ᵇ.

76 || 1ª rāhuñ: zülfüñ A_2, S_3, İÜ.

76 || 2ª eger: eger ben A_3.

76 || 2ᵇ ve ger: eger T_2 || hem dutsam: hem ṭutsam A_3, M dutsam hem TT.

76 || 3ª ravża: gülşen A_3 || gülşen: ravża A_3.

76 || 3ᵇ ʿiẕāruñ: ʿiẕār S_3, T_2.

76 || 4ᵇ yańa: mańa KN sańa TT, S_5.

76 || 5ª dirīġ ėtme: ravża pervāsın T_1.

7 Bu beyit T_1'de yoktur.

76 || 6ª götürdi: çıḳardı A_3, S_1, B, M, K, P, TN, S_7, S_8, S_9, TZ || ẕevḳ-ı vaṣluñ ḫāṭırumdan: ẕevḳ-ı şevḳ ḫāṭırumdan A_1 ḫāṭırumdan ẕevḳ-ı vaṣluñ A_2, S_2, S_3, İÜ.

9 Bu beyit S_5'te yoktur.

76 || 7ª biñ: miñ A_1, KN, K.

11 Bu beyit Gölpınarlı'da yoktur.

76 || 8ª salṭanat ẕevḳından: salṭanatdan daḫı A_3 || efzūndur: artuḳdur T_2.

76 || 8ᵇ ilen: ėdüp A_1 || bir: kim TT ben S_1.

13 Bu beyit S_5'te yoktur.

76 || 9ª oldum: oldı A_1 || ġayrdan: ġayrlardan S_2 || ol dil-rubā: ol perī S_2.

76 || 9ᵇ yārum: oldur K || nigārum: nigār-ı S_1, K, A_1, A_3, TZ.

77.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Dėmiş her ġonceye ʿāşıḳlıġum rāzın ṣabā dėrler
Ėl aġzın dutmaḳ olmaz ḳorḫaram ėy gül sańa dėrler

2. Esīr-i derd-i ʿışḳ u mest-i cām-ı ḥüsn çoḫ ammā
Bizüz meşhūr olan Leylī sańa Mecnūn mańa dėrler

3. Senüñ mihr ü vefā gösterdügüñ aġyāra çoḫ gördüm
Ġalaṭdur kim seni bī-mihr oḫırlar bī-vefā dėrler

4.[5] Sańa dėrler büt-i Çīn zülfüñe zünnār söylerler
Zihī īmānı yoḫlar küfr söylerler ḥaṭā dėrler

5.[7] Mańa dėrlerdi evvel bir melekdür sėvdügüñ ḥālā
Görenler men faḳīre gökden inmiş bir belā dėrler

6. Marīż-i ʿışḳ ʿıḳd-ı zülfüñ eyler ārzū zīrā
Muʿālicler bu mühlik derde müşkildür devā dėrler

7. Fużūlī ʿāşıḳa anlar ki dėrler terk-i ʿışḳ eyle
Dėmezler mi ḥaṭā taġyīr ḳıl ḥükm-i ḳażā dėrler

---

77 A_1 25ª, İÜ 24ª, B 40, A_2 18ª, A_3 34ᵇ, KN 23ᵇ, M 30ª, K 26ª, P 250ᵇ, S_1 152ª, T_2 30ᵇ, S_2 22ᵇ, V 21ᵇ, TT 29ᵇ, S_3 57ª, BN 26ª, TN 40ᵇ, S_4 42ª, S_5 27ᵇ, S_6 28ª, S_7 33ª, S_8 23ª, S_9 35ᵇ, S_{10} 29ᵇ, S_{11} 35ª, TZ 32ª.

77 || 1ª ʿāşıḳlıġum: ʿāşıḳlıḳum V, T_2, S_4, S_5 || rāzın: rāz-ı K bād-ı A_2, S_3, İÜ.

77 || 1ᵇ dutmaḳ: ṭutmaḳ M ṭutmaġ A_3, S_2 || gül: meh V.

77 || 2ª ʿışḳ u: ʿışḳ K, S_1 || mest-i: mest ü V || cām-ı: cām u V.

77 || 2ᵇ bizüz: budur A_1, A_2, S_2, S_3, K, İÜ || olan: olan ancaḳ TT.

77 || 3ª mihr ü: mihr-i TT, [G].

77 || 3ᵇ kim: hem A_3.

5 Bu beyit S_5'te yoktur.

77 || 4ª çīn zülfüñe zünnār: zülfüñe hem tār TT.

7 Bu beyit S_2 ve S_5'te yoktur.

77 || 5ª dėrlerdi: dėrlerdi ki A_2 || evvel: gehī ol T_2 ėl kim [G] || ḥālā: ėy cān A_1 ammā V, T_2.

77 || 5ᵇ men: sen A_1, A_2, KN, TT, K, M, V, B, S_3, P, İÜ, S_6, S_{11}, [T] || faḳīre: faḳīri V, T_2, [TD].

77 || 6ª marīż-i ʿışḳ ʿıḳd-ı: marīż-i derd-i ʿışḳ A_2 marīż-i derd-i ʿışḳuñ A_1, A_3 marīż-i ʿışḳ ʿuḳd-i [T] marīz-i derd ʿıḳd-ı KN, [G] || zīrā: ėy cān A_1 ammā V, T_2.

77 || 6ᵇ mühlik: müşkil A_1, S_5.

77 || 7ª anlar ki dėrler: dėrler olar kim [TD].

77 || 7ᵇ ḳażā: ḫudā V, S_5.

*S_1'de fazla beyit:

Beni rüsvā ḳılup bir bī-vefāya mübtelā dėrler
Nė pinhān eyleyem ėy bī-vefā senden sańa dėrler

78.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ṣabādan gül yüzüñde sünbül-i pür-pīç ü tāb oynar
   Ṣanasan per açup gülşende bir müşgīn ġurāb oynar
2. Ḫayāl-i ʿārıżuñ cevlān ėder bu çeşm-i pür-nemde
   Nėçük kim mevclenmiş suda ʿaks-i āftāb oynar
3. Ruḥuñ görgeç olur sūz-ı derūn u dūd-ı dil ḥāṣıl
   Bahār eyyāmı sıçrar berḳ-ı raḫşende seḥāb oynar
4. Iraḳ olsun yaman gözden nė ḫoş sāʿatdur ol sāʿat
   Ki ʿuşşāḳ ile maʿşūḳ eyleyüp nāz u ʿitāb oynar
5. Riyāyī zāhid-i ḫuşkuñ semāʿından n'olur ḥāṣıl
   Ḫoş ol kim rind-i mey-ḫˇāre içüp cām-ı şarāb oynar
6. Ḳılur göz perdesin ḫūn-āb-ı ḥasret çāk her dem kim
   Ruḫuñda leẕẕet-i dīdār ẕevḳından niḳāb oynar
7.[8] Fużūlī reşkden ditrer dil-i pür-ḫūnı ʿuşşāḳuñ
   Bünāgūşında yāruñ her zamān kim laʿl-i nāb oynar

---

78 A_1 25^b, İÜ 24^b, B 40, A_2 18^b, A_3 33^a, KN 23^b, M 30^b, K 26^a, T_1 102^b, P 250^b, S_1 152^b, T_2 30^b, S_2 22^b, V 22^a, TT 30^a, S_3 57^b, BN 26^b, TN 38^b, S_4 39^b, S_5 27^b, S_6 28^b, S_7 31^a, S_8 23^b, S_9 33^a, S_{10} 29^b, S_{11} 35^a, TZ 32^b.

78 || 1^a gül: gün A_3 || yüzüñde: yüzinde KN, T_2, S_4, S_5 yüzüñden T_1, A_1, V || sünbül-i: sünbülüñ S_1, A_3, V || pür-pīç ü: pür-pīç K.

78 || 1^b şanasan: sanarsan T_2 şabā sen T_1|| bir: - S_2.

78 || 2^a cevlān: pervāz T_2 || bu: bir S_1.

78 || 2^b nėçük kim: nėçün kim A_3, S_8, S_{11}, [G] nėtekim S_2 nėce kim TT || mevclenmiş: mevce gelmiş A_2, S_2, S_3, İÜ, [T] mevc ėtmiş S_4 mevcelenmiş [G] || suda: ṣuda A_3, TT.

78 || 3^a olur: olup A_2 || sūz-ı: āh-ı V cānā S_4 derd-i S_6 || derūn u dūd: derūn derd İÜ, B, A_2, M, T_1, P, T_2, TT, S_3, S_7, S_9, S_{11} derūn derd A_3, A_1, S_2, K, S_8, S_{10} derūn dūd KN, S_2, S_4 derūn u sūz S_6 derūna derd [G] || dil: - M.

78 || 3^b sıçrar: ṣıçrar A_3, S_4 çıḳar V || berḳ: berḳ ü T_2 || raḫşende: raḫşından V.

78 || 4^a ıraḳ: ıraġ KN, T_1, A_3, B, S_3, T_2, S_2, İÜ, S_5 yıraġ TT.

78 || 5^a riyāyī: riyāsı A_3 || zāhid-i: zāhide S_4 || ḫuşkuñ: ḥüsnüñ S_4 || n'olur: bolur A_2 olur A_3.

78 || 5^b rind-i: rind ü S_3 || mey-ḫˇāre: mey-ḫˇāne V, [G].

78 || 6^a ḳılur: ḳılup A_2 || her dem kim: ėder her dem V, T_1 ėdüp her dem A_3 her geh kim [G].

78 || 6^b ruḫuñda: ruḫuñdan V, T_1, M, K || ẕevḳından: ṣevḳından TT ẕevḳında S_4.

8 Bu beyit K'da yoktur.

78 || 7^a ditrer: titrer A_1, KN, A_2, V, S_3, T_2, S_4, S_5 || ḫūnı: ḫūn A_1, M, V, S_5, TZ.

78 || 7^b lāʿl-i: laʿl ü V.

*S_7, T, TD ve G'de fazla beyit:

Bu ġamlar kim menüm vardur baʿīrüñ başına ḳoysañ
Çıḳar kāfir cehennemden güler ehl-i ʿaẕāb oynar

*S_8'de fazla beyit:

Derūnumda olan derdi baʿīrüñ şırtına ḳoysam
Cehennemden çıḳar kāfir güler ehl-i ʿaẕāb oynar

79.

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Āh eyledügüm serv-i ḫırāmānuñ içündür
Ḳan aġladuġum ġonce-yi ḫandānuñ içündür

2. Ser-geşteligüm kākül-i müşgīnüñ ucından
Āşüfteliġüm zülf-i perīşānuñ içündür

3. Bīmār tenüm nergis-i mestüñ eleminden
Ḫūnīn cigerüm laʿl-i dür-efşānuñ içündür

4. Yaḫdum tenümi vaṣl güni şemʿ tek ammā
Bil kim bu tedārik şeb-i hicrānuñ içündür

5.[4] Ḳurtarmaġa yaġma-yı ġamuñdan dil ü cānı
Saʿyum naẓar-ı nergis-i fettānuñ içündür

6. Cān vėr göñül ol ġamzeye kim bunca zamānlar
Cān ile seni besledügüm anuñ içündür

7. Vāʿiẓ bize dün dūzaḫı vaṣf ėtdi Fużūlī
Ol vaṣf senüñ kulbe-yi aḫzānuñ içündür

---

79 A_1 25^b, İÜ 24^b, B 41, A_2 19^a, A_3 33^a, KN 24^a, M 30^b, K 26^b, T_1 102^b, P 250^b, S_1 152^b, T_2 31^a, S_2 23^a, V 22^a, TT 30^a, S_3 57^b, BN 26^b, TN 38^b, S_4 40^a, S_5 28^a, S_6 29^a, S_7 31^b, S_8 23^b, S_9 33^b, S_{10} 30^a, S_{11} 35^b, TZ 32^b.

79 || 2^a ucından: elinden S_1.

79 || 3^a mestüñ eleminden: mestānuñ elinden S_4.

4 Bu beyit S_1'de yoktur.

79 || 5^a yaġma-yı: yaġmadı V || ġamuñdan dil: dilüñden ġam A_1.

79 || 5^b saʿyum: tīġ T_2 saʿy S_4 || naẓar-ı: naẓarı İÜ, S_3 naẓarum S_4 || fettānuñ: mestānuñ TT, S_4.

79 || 6^a kim bunca: bir nėce T_1 kim munca S_1, A_1, KN, T_2, S_5, TZ || zamānlar: zamāndur A_3.

79 || 6^b ile: içre T_1, S_1, B, K, M, TN, S_7, S_8, S_9, TZ || anuñ: onuñ T_2.

79 || 7^a dūzaḫı: dūzaḫ V.

80.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳansı gülşen gül-büni serv-i ḫırāmānuñca var
   Ḳansı gül-bün üzre ġonce laʿl-i ḫandānuñca var

2. Ḳansı gülzār içre bir gül açılur ḥüsnüñ gibi
   Ḳansı gül bergi leb-i laʿl-i dür-efşānuñca var

3. Ḳansı bāġuñ var bir naḫli ḳadüñ tek bārver
   Ḳansı naḫlüñ ḫāṣılı sīb-i zenaḫdānuñca var

4. Ḳansı ḫūnī sen gibi cellāda olmışdur esīr
   Ḳansı cellāduñ ḳılıcı nevk-i müjgānuñca var

5. Ḳansı bezm olmış münevver bir ḳadüñ tek şemʿden
   Ḳansı şemʿüñ şuʿlesi ruḫsār-ı tābānuñca var

6. Ḳansı yėrde tapılur nisbet saña bir genc-i ḥüsn
   Ḳansı gencüñ ejderi zülf-i perīşānuñca var

7. Ḳansı gülşen bülbülin dėrler Fużūlī sen gibi
   Ḳansı bülbül nālesi feryād u efġānuñca var

---

80 A_1 26ª, İÜ 25ª, B 41, A_2 19ª, A_3 33ᵇ, KN 24ª, K 26ᵇ, T_1 103ª, S_1 152ᵇ, T_2 31ª, S_2 23ª, V 22ᵇ, TT 30ª, S_3 58ª, BN 27ª, TN 39ª, S_4 40ª, S_5 28ª, S_6 29ª, S_7 31ᵇ, S_8 24ª, S_9 33ᵇ, S_{10} 30ᵇ, S_{11} 36ª, TZ 33ª.

80 || 1ª ḳansı: ḫanḳı A_1 ḳanḳı KN, V ḫansı T_2, TT, S_4, S_5 || gül-büni: gül-bün S_1.

80 || 1ᵇ ḳansı: ḫanḳı A_1 ḳanḳı KN, V ḫansı T_2, TT, S_4, S_5.

80 || 2ª ḳansı: ḳanḳı KN, V ḫanḳı A_1 ḫansı T_2, TT, S_4, S_5 || gülzār: bāġuñ A_1 || ḥüsnüñ: rūyuñ A_3 || gibi: kimi A_1, [T, G, TD] tegi A_2.

80 || 2ᵇ ḳansı: ḳanḳı KN, S_1 ḫanḳı A_1 ḫansı V, T_2, TT, S_4, S_5 || gül bergi leb-i: gül bergüñ leb-i S_3, İÜ gül bergüñ lebi S_2 gül berg leb-i KN, V.

80 || 3ª ḳansı: ḳanḳı KN, V ḫanḳı A_1 ḫansı T_2, TT, S_4, S_5 || bāġuñ: naḫlüñ T_1, S_1 || bir: her S_4.

80 || 3ᵇ ḳansı: ḳanḳı KN, S_1, K ḫansı V, TT, T_2, S_4, S_5 ḫanḳı A_1 || naḫlüñ: gülüñ A_2, A_1 şāḫun S_2 || ḫāṣılı: mīvesi A_3.

80 || 4ª ḳansı: ḳanḳı KN, V, K ḫanḳı A ḫansı T_2, TT, S_4, S_5 || ḫūnī: ḫūnin S_4, [G] || gibi: tegi A_1, TT, S_5 kimi KN, [T, G, TD].

80 || 4ᵇ ḳansı: ḳanḳı KN, S_1, K ḫanḳı A_1 ḫansı V, TT, T_2, S_4, S_5 || nevk-i: tüg-i A_3.

80 || 5ª ḳansı: ḳanḳı KN, S_1, K, V ḫanḳı A_1 ḫansı T_2, TT, S_4, S_5 || bir: bu V || ḳadüñ tek: ruḫuñ tek V ruḫuñ-veş [D].

80 || 5ᵇ ḳansı: ḳanḳı KN, S_1, K ḫanḳı A_1 ḫansı V, T_2, TT, S_4, S_5 || ruḫsār: ḫurşīd TT || tābānuñca: ruḫsāruñca TT.

80 || 6ª ḳansı: ḳanḳı KN, S_1, K, V ḫanḳı A_1 ḫansı T_2, TT, S_4, S_5 || yėrde: yėrden KN || tapılur: bulınur S_1, T_1, A_3, B, K, TN, TZ.

80 || 6ᵇ ḳansı: ḳanḳı KN, K, A_1 ḫansı V, T_2, TT, S_4, S_5.

80 || 7ª ḳansı: ḳanḳı KN, S_1, K, V ḫanḳı A_1 ḫansı T_2, TT, S_4, S_5 || gülşen: kūyuñ K gülüñ A_3, S_3, İÜ, S_1, T_1, B, A_2, TN, S_7, S_9, TZ bülbül BN || bülbülin: bülbüli T_1, A_3, S_3, A_1, V, T_2, TT, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10} gülşeni BN || dėrler: söyler T_2, TT, V, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [G] || gibi: kimi A_1, KN, TN, [T, TD].

80 || 7ᵇ ḳansı: ḳanḳı KN, S_1, K ḫanḳı A_1 ḫansı V, TT, T_2, S_4, S_5 || bülbül: bülbülüñ A_3, K, B, S_1, T_1, TN, TZ || nālesi: sürūdı A_3, K, B, S_1, T_1, TN, S_7, S_9, TZ || feryād u: āh u A_3, K, B, TN, TZ āh S_1, T_1.

81.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün

1. Veh nė ḳāmet nė ḳıyāmet bu nė şāḫ-ı gül-i terdür
Nė belādur naẓar ehline nė ḫoş medd-i naẓardur

2. Göz yolıdur ki göñül milkine ḫūblar girer andan
Dutma ėy eşk anı bi'llāh ki ʿaceb rāh-güẕerdür

3.[3] Nė güher bulsa begenmez bıraḫur yazıya derya
Ġālibā kim aña maḳṣūd dişüñ gibi güherdür

4. ʿIşḳ ʿaybını bilüpsen hüner ėy zāhid-i ġāfil
Hünerüñ ʿaybdur ammā dėdügüñ ʿayb hünerdür

5. Sitemüñ gerçi yamandur anı terk eyleme bi'llāh
Ki teġāfül sitemüñden daḫı elbette beterdür

6. Āḫir olmaz nėce kim gözyaşı aḫarsa hemānā
Ki dem-ā-dem aña imdād ḳılan ḫūn-ı cigerdür

7. Serserī başma ḳadem ʿışḳ ṭarīḳine Fużūlī
İḥtiyāṭ eyle ki ġāyetde ḫaṭarnāk seferdür

---

81 A_1 26ª, İÜ 25ᵇ, B 42, A_2 19ᵇ, A_3 33ᵇ, KN 24ᵇ, M 31ª, K 27ª, T_1 103ᵇ, S_1 153ª, T_2 31ᵇ, V 22ᵇ, TT 30ᵇ, S_3 58ᵇ, BN 27ª, TN 40ª, S_4 40ᵇ, S_5 28ᵇ, S_6 29ᵇ, S_7 32ª, S_8 24ª, S_9 34ª, S_{10} 30ᵇ, S_{11} 36ª, TZ 33ᵇ.

81 || 2ª andan: ondan A_1.

81 || 2ᵇ dutma: ṭutma A_3, M || bi'llāh ki: bi'llāh TT, [G] || rāh-güẕerdür: medd-i naẓardur S_1.

3 Bu beyit S_5'te yoktur.

81 || 3ª bulsa: olsa [G] || bıraḫur: bıraġur A_3.

81 || 3ᵇ aña: oña A_1 || gibi: kimi A_1, KN, [T, TD].

81 || 4ª bilüpsen: bilürsen T_2, TT, A_1, TZ, [T] || ġāfil: ḫod-bīn A_2, S_3, İÜ.

81 || 4ᵇ ʿayb: ʿayb u V.

81 || 5ᵇ sitemüñden: sitemüñde V || daḫı: senüñ S_4 || elbette: elbetde V || beterdür: yamandur A_2, T_2.

81 || 6ª gözyaşı: gözyaşını V || hemānā: hemān TT.

81 || 6ᵇ aña: oña A_1 saña S_1 || ḳılan: ilen KN.

81 || 7ª başma: basma A_1, KN, T_1, S_1, T_2, V.

82.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḥüsnüñ olduḳça füzūn ʿışḳ ehli artuḳ zār olur
Ḥüsn nė miḳdār olursa ʿışḳ ol miḳdār olur

2. Cennet içün menʿ ėden ʿāşıḳları dīdārdan
Bilmemiş kim cenneti ʿāşıḳlaruñ dīdār olur

3. ʿIşḳ derdinden olur ʿāşıḳ mizācı müstaḳīm
ʿĀşıḳuñ derdine dermān ėtseler bīmār olur

4. Zāhid-i bī-ḫod nė bilsin ẕevḳını ʿışḳ ehlinüñ
Bir ʿaceb meydür maḥabbet kim içen huş-yār olur

5. ʿIşḳ sevdāsına ṣarf eyler Fużūlī ʿömrini
Bilmezem bu ḫˇāb-ı ġafletden ḳaçan bīdār olur

---

82 A_1 26^b, İÜ 25^b, B 42, A_2 19^b, A_3 34^a, KN 24^b, M 31^b, K 27^a, T_1 103^b, S_1 153^a, T_2 32^a, S_2 23^b, V 23^a, TT 30^b, S_3 58^b, BN 27^b, TN 40^a, S_4 42^b, S_5 28^b, S_6 30^a, S_7 32^b, S_8 24^b, S_9 34^b, S_{10} 31^a, S_{11} 36^b, TZ 33^b.

82 || 1^a ḥüsnüñ: ʿışḳuñ V || olduḳça: olduġça TT || artuḳ: ġāyet V.

82 || 1^b nė: her A_1, KN, V, TT, T_2, İÜ, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, TZ, [T, G] || olursa: olsa T_2 olur S_1.

82 || 2^a dīdārdan: dīdār içün A_1.

82 || 2^b ʿāşıḳlaruñ: ʿāşıḳları V.

82 || 3^b ʿāşıḳuñ: ʿ ʿāşıḳ B, K || dermāñ: tīmār S_1, T_1, B, V || ėtseler: eylesen T_1.

82 || 4^a bī-ḫod: ḫod-bīn B, S_2 || bilsin: bülsüñ A_1 || ẕevḳını: leẕẕetin A_2, S_2 leẕẕet S_3, İÜ defʿini A_1 ḳadrini M || ʿışḳ ehlinüñ: derd ehlinüñ A_1, KN, M ʿāşıḳlarıñ TT.

82 || 4^b bir: bu K.

82 || 5^b ḳaçan: ḫaçan A_1, T_2, S_4, S_5.

83.

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Ėy gül nė ʿaceb silsile-yi müşg-i terüñ var
Ve'y serv nė ḫoş cān alıcı ʿişvelerüñ var

2. Acıtdı meni acı sözüñ tünd nigāhuñ
Ėy naḫl-i melāḥat nė belā telḫ berüñ var

3. Peykānları ile doludur çeşm-i pür-ābum
Ėy baḥr ṣaġınma senüñ ancaḳ güherüñ var

4.[5] Ol seng-dile nāle-yi zāruñ eṣer ėtmiş
Ėy dil saña bu ẕevḳ yėter tā eṣerüñ var

5. ʿIşḳ içre göñül dėme ki men bī-ḫodem ancaḳ
Ėy ġāfil özüñden senüñ ancaḳ ḫaberüñ var

6.[8] Çoḫ baḫduġuñuñ ġamze ilen baġrın ezersen
Her kime ki baḫmazsan anuñla naẓaruñ var

7. ʿIşḳ ehline ol māh Fużūlī naẓar ėtmiş
Sen hem özüñi göster eger bir hünerüñ var

---

83 A_1 26^b, İÜ 26^a, B 42, A_2 20^a, A_3 34^b, KN 25^a, M 31^b, K 27^b, T_1 104^a, S_1 153^b, T_2 32^a, S_2 23^b, V 23^a, TT 31^a, S_3 59^a, BN 27^b, TN 40^b, S_4 42^b, S_5 29^a, S_6 30^b, S_7 32^b, S_8 24^b, S_9 35^a, S_{10} 31^a, S_{11} 37^a, TZ 34^a.

83 || 1^b ve'y: ėy T_1, TT.

83 || 2^a acıtdı: incitdi T_1, A_3 || acı: telḫ TT, S_5 || nigāhuñ: firāḳuñ T_1.

83 || 2^b belā: ʿaceb [D, TD].

83 || 3^a peykānları: peykānlaruñ T_1, TT, S_5 peykānlar A_1, S_3, TZ dürdāneler A_3 peykānların [G] || doludur: ṭoludur A_3, M dolu-durur A_2, S_2, TZ.

83 || 3^b ṣaġınma: ṣanusan A_1 ṣanursan KN, TT ṣanursañ S_5 sanırsın [G].

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

83 || 4^a nāle-yi: nāle vü V || zāruñ: zārın T_1 zārum V || ėtmiş: ėtmez A_2.

83 || 4^b dil: cān V - İÜ || bu: bir KN.

83 || 5^b ġāfil: yār [G].

8 Bu beyit S_2'de yoktur.

83 || 6^a çoḫ: çün TT, A_1, KN, BN, S_4, S_5, S_7, S_{11}, [T, D] || baḫduġuñuñ: baġduġuñuñ İÜ baġduġuñ T_1, A_1, S_{11} baḳduġuña B, A_3, M, K, S_1, TT, T_2, TN, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, [G, TD] baġduġuña BN, S_5 || ġamze ilen: ġamze ile A_1, V, S_8, S_{10}, S_{11}, TZ, [T, G] ġamzesin K || ezersen: üzersen [TD].

83 || 6^b kime: kim V || baḫmazsan: baḫsan V baġmazsan S_5 || anuñla: anuñlan T_2 onuñla A_1 || naẓaruñ: çoḳ naẓaruñ V.

84.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Laḥẓa laḥẓa lebüñ añup ėdicek efġānlar
Ḳaṭre ḳaṭre saçılur dīdelerümden ḳanlar

2. Ḳaṭre ḳaṭre dėme ḳandur ki çıḫar çeşmümden
Dem-be-dem göñlüm odıyla eriyen peykānlar

3. Ḳaşlaruñ yayına meyl eyleyeli cān u göñül
Dün ü gün men bilürem kim nė çekerler anlar

4. Açma kākül girihin başuñ içün görme revā
Ki perīşān olalar bir nėce ser-gerdānlar

5.[6] Yėl deger zülfüñe ya ḳoymayup öz ḥāli ile
Gezdürürler anı elden ele her dem cānlar

6. Eyle ʿuşşāḳa cefālar ki vefālar göresen
Ṣanma kim żāyiʿ olur eyledügüñ iḥsānlar

7. Ṣorma zühhāda Fużūlī reh ü resmin ʿışḳuñ
Nė bilürler reviş-i ehl-i ḫıred nādānlar

---

84 A_1 27^a, İÜ 26^a, B 42, A_2 20^a, A_3 35^a, KN 25^a, M 32^a, K 27^b, T_1 104^a, S_1 153^b, T_2 32^b, S_2 24^a, V 23^a, TT 31^a, S_3 59^a, BN 28^a, TN 41^a, S_4 43^a, S_5 29^a, S_6 30^a, S_7 33^b, S_8 24^b, S_9 35^a, S_{10} 31^b, S_{11} 37^a, TZ 34^b.

84 || 1^b saçılur: şaçılur S_2.

84 || 2^a çıḫar: çıkan [G].

84 || 2^b eriyen: erinen A_1 erinür V, TT.

84 || 3^b dün ü: dün V, T_2.

84 || 4^a başuñ: başın V.

6 Bu beyit TT'de yoktur.

84 || 5^a deger: degüp V || yā ḳoymayup: yā ḳomayup M, B, K, S_5, TZ tā ḳoymayup S_3, İÜ baḳılmayup V.

84 || 5^b anı: onı A_1.

84 || 6^b kim: ki V.

84 || 7^a ṣorma: sorma KN, V, TT || zühhāda: zühhād S_1, S_5 || reh ü resmin: reh-i resmin V, TT, S_1, S_4, TZ || ʿışḳuñ: ʿışḳın A_1.

84 || 7^b reviş-i: reviş ü A_1.

85.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Tökdükçe ḳanumı oḫuñ ol āsitān içer
   Bir yėrdeem esīr ki ṭoprāġı ḳan içer

2. Ehl-i zamāne ḳanına çoḫ teşnedür zemīn
   Ḳanın kimüñ tökerse felek ol revān içer

3. Mey içmedin açılmaz imiş bāb-ı maġfiret
   Sevgendler bu bābda pīr-i muġān içer

4. ʿUḳbāda Kevṣer istemesün rind-i meygede
   Dünyāda bes degül mi mey-i erġuvān içer

5. Ġamzeñ görinmeyüp göze ḳanlar içer müdām
   Zāhid gibi ki bādeni ėlden nihān içer

6. Meyden egerçi tevbe vėrür ėl Fużūlīye
   Ėy serv sen ḳadeḥ ṣunar olsañ revān içer

---

85 A_1 27^a, İÜ 26^b, B 43, A_2 20^b, A_3 35^b, KN 25^b, M 32^a, K 28^a, T_1 104^b, S_1 154^a, T_2 33^a, V 23^b, TT 31^a, S_3 59^b, BN 28^b, TN 42^a, S_4 43^b, S_5 29^b, S_6 30^b, S_7 34^a, S_8 25^a, S_9 35^b, S_{10} 31^b, S_{11} 37^b, TZ 34^b.

85 || 1^a tökdükçe: dökdükçe A_3, B, K, M, S_1 || ḳanumı oḫuñ: ḳanumı oḳın V oḫı ḳanumı T_2, S_5, [T] ḳanumı yėre TT ḳanumı oḫı S_4.

85 || 1^b ṭoprāġı: toprāġı KN, K, S_5 tofrāġı V.

85 || 2^a çoḫ: çün T_1, S_4.

85 || 2^b kimüñ: kimin A_1 || tökerse: dökerse B, M, K, S_1 || revān: zamān M, K, TN, S_{10}, TZ, [TD, D] hemān [T].

85 || 4^a rind: pīr V, T_2, TT.

85 || 4^b dünyāda: deminde T_2, S_4.

85 || 5^a içer: töker V.

85 || 5^b gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || bādeni: bāde'i A_2, M.

85 || 6^a vėrür: vėre S_1, T_1, A_3.

85 || 6^b ėy serv sen: ol ḫūr-veş TT || olsañ: olsan V olsa TT.

*S_1'de fazla beyit:

Ḫūnī gözüñ delüp ḳara bağrumnı ḳan içer
Bir mest Türke beñzer içince yaman içer

86.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1.[2] Girüp mey-ḫāneye muġ meşrebiyle kim ki ḫū eyler
Olup mü'min bihişte kāfirem ger ārzū eyler

2.[4] Meger dīvānedür sevdā-yı ebrūsıyla zāhid kim
Baḫup miḥrāba dāyim öz öziyle güft ü gū eyler

3. Dem-ā-dem ḳaṭre ḳaṭre ḳan yaşumdur kim çıḫar gözden
Veyā peykānlaruñ kim āteş-i dil anı su eyler

4. Reh-i ʿışḳuñda olman teng-dil sevdā hücūmından
Ṭarīḳ-ı salṭanat her kim dutar ġavġāya ḫū eyler

5. Dėdüm kimdür perīşān eyleyen ʿāşıḳlar aḥvālin
Ṣabā gösterdi tār-ı sünbül-i zülfin ki bu eyler

6. Fużūlī zülfüñe baġlandı ammā eyle inceldi
Ki gūyā żaʿf anı hem zülfüñe bir tār-ı mū eyler

---

86 A_1 27^b, İÜ 29^a, B 43, A_2 25^b, A_3 36^a, KN 25^b, K 28^a, T_1 104^b, S_1 154^a, T_2 33^a, V 23^b, TT 31^b, S_3 64^a, BN 28^b, TN 42^b, S_4 43^b, S_5 29^b, S_6 31^a, S_7 34^a, S_8 25^a, S_9 36^b, S_{10} 32^a, S_{11} 37^b, TZ 35^a.

2 Bu beyit S_2'de yoktur.

86 || 1^a mey-ḫāneye: büt-ḫāneye V || muġ: mey [G] || meşrebiyle: meşrebiylen A_1, A_2, KN, T_2, S_4, S_5, [G].

86 || 1^b olup: girüp A_1 görüp KN || bihişte: bihişti [D, T].

4 Bu beyit S_2'de yoktur.

86 || 2^b öziyle: öziylen KN, V, S_4, S_5 || güft ü: güft A_2, TT, K, T_2, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_{10}, S_{11}.

86 || 3a ḳan: - S_2.

86 || 3^b veyā: dėme V || su: ṣu A_3, TT, S_2.

86 || 4^a ʿolman: olmaz A_2, S_3, İÜ olmaḳ V, S_4 || teng-dil: seng-dil S_4, [G].

86 || 4^b dutar: ṭutar A_3.

86 || 5^a dėdüm: dėdi A_2, S_3, İÜ.

86 || 5^b zülfin: zülfini yaʿni A_1 zülfüñ KN.

86 || 6^a ammā: tā S_2 || eyle: öyle B, K, T_1, S_1.

86 || 6^b bir: hem S_1 || zülfüñe: - S_2 || tār-ı mū: tāre mū T_2 tār mū [TD] tār S_1 || anı hem: anı [G].

87.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Saçuñ endīşesi taḥrīk-i zencīr-i cünūnumdur
   Cünūnum defʿine ẕikr-i leb-i laʿlüñ füsūnumdur

2. Diyār-ı derd ser-gerdānıyam her kim meni ister
   Delīl-i rāh ḳaṭre ḳaṭre eşk-i lāle-gūnumdur

3. Felekde berḳ-ı āhumdan ser-ā-ser yandı kevkebler
   Ḳalan odlara yanmış kevkeb-i baḫt-ı zebūnumdur

4. Gelen nāveklerüñ bir bir yaḫup ḳoymaz bulam ẕevḳın
   Meni ḥırmān odına yanduran sūz-ı derūnumdur

5. Ser-i kūyuñda göñlüm berḳ-ı āhın ṣanma bī-hūde
   Ḳarañgu gėce ʿazm-i kūyuñ ėtsem reh-nümūnumdur

6. Lebi şīrīnlerüñ şevḳıyla Ferhādı menem ʿaṣruñ
   Yanumda cemʿ olan seng-i melāmet Bīsütūnumdur

7. Fużūlī ḫālī olmaḳ cām-ı ʿayşum ṣāf-ı ṣahbādan
   Nişān-ı baḫt-ı nā-fercām u iḳbāl-i nigūnumdur

---

87 A_1 27b, İÜ 26b, B 43, A_2 21a, A_3 36b, KN 26a, M 32b, K 28b, T_1 105a, S_1 154b, T_2 33b, S_2 24a, V 24a, TT 31b, S_3 59b, BN 29a, TN 43a, S_4 44a, S_5 30a, S_6 31b, S_7 35a, S_8 25b, S_9 37a, S_{10} 32a, S_{11} 38a, TZ 35a.

87 || 1b ẕikr: fikr A_3.

87 || 2a 1. mısra: benem deşt-i belā ser-geştesi her kim beni ister T_2.

87 || 2b rāh: rāhı A_2, KN, TT, S_2, S_3, T_2, İÜ, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}.

87 || 3a felekde: felekden K || āhumdan: āhumda T_2.

87 || 3b odlara: odlar T_2.

87 || 4a nāveklerüñ: nāveklerin A_1, V peygānların [G] || bir bir: birin V yėr yėr A_2 || bulam: alam T_2 || ẕevḳın: kāmın T_2.

87 || 4b meni: seni T_1 || ḥırmān: ḥasret [G] || sūz-ı derūnumdur: baḫt-ı zebūnumdur T_2.

87 || 5a kūyuñda: kūyında V, M, K || āhın: āhum A_1, V, [G].

87 || 5b ḳarañgu: ḳaranḳu K, S_1, V, S_3 ḳarañu A_3, S_2.

87 || 6a lebi: leb-i TN, S_5, S_7, S_9 || şevḳıyla: ẕevḳıyla T_1, B, V, T_2, TZ, [G].

87 || 7a olmaḳ: olmaz V || ṣāf-ı: ṣāf u A_1 KN, sâf [G, TD].

87 || 7b nişān: delīl T_2, BN || nā-fercām u: nā-fercām V || nigūnumdur: zebūnumdur T_2, K.

88.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Mende Mecnūndan füzūn ʿāşıḳlıḳ istiʿdādı var
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ menem Mecnūnuñ ancaḳ adı var

2.[3] N'ola ḳan tökmekde māhir olsa çeşmüm merdümi
Nuṭfe-yi ḳābil-durur ġamzeñ gibi üstādı var

3. Ḳıl tefāḫur kim senüñ hem var men tek ʿāşıḳuñ
Leylinüñ Mecnūnı Şīrīnüñ eger Ferhādı var

4. Ehl-i temkīnem meni beñzetme ey gül bülbüle
Derde yoḫ ṣabrı anuñ her laḥża biñ feryādı var

5. Eyle bed-ḥālem ki aḥvālüm görende şād olur
Her kimüñ kim devr cevrinden dil-i nā-şādı var

6. Gezme ey göñlüm ḳuşı ġāfil feżā-yı ʿışḳda
Kim bu ṣaḥrānuñ güẕergehlerde çoḫ ṣayyādı var

7. Ey Fużūlī ʿışḳ menʿin ḳılma nāṣiḥden ḳabūl
ʿAḳl tedbīridür ol ṣanma ki bir bünyādı var

---

88 A_1 28[a], B 44, A_2 21[a], A_3 31[a], KN 26[a], M 33[a], K 28[b], T_1 100[b], S_1 154[b], T_2 33[b], S_2 24[b], V 24[a], TT 32[a], BN 29[a], TN 36[b], S_4 44[b], S_5 30[a], S_6 31[b], S_7 29[b], S_8 25[b], S_9 31[a], S_{10} 32[b], S_{11} 38[b], TZ 35[b].

88 || 1[a] ʿāşıḳlıḳ: ʿāşıḳlıġ A_3, KN, S_1, S_2.

88 || 1[b] var: bar A_1.

3 Bu beyit V'de yoktur.

88 || 2[a] tökmekde: tökmekle T_1, A_3 dökmekde B, K, S_1 || çeşmüm: çeşmüñ TT, S_4.

88 || 2[b] nuṭfe: nuṭḳa A_3 || ḳābil-durur: ḳābildür T_1 ḳābildür vėrür A_3, S_9 ḳābil'dür ü S_6, [TD] || gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || var: bar A_1.

88 || 3[a] men: benüm A_3.

88 || 3[b] mecnūnı: mecnūn T_1, V mecnūn u A_1 || şīrīnüñ: şīrīn anuñ A_1 ferhādın T_1 || ferhādı: şīrīni T_1 || var: bar A_1.

88 || 4[a] beñzetme: oḫṣatma V.

88 || 4[b] anuñ: onuñ A_1 || biñ: miñ A_1, KN, yüz S_1, T_1, A_3, [G] || yoḫ ṣabrı: ṣabrı yoḫ S_8, [G, D] çoḫ ṣabrı S_7.

88 || 5[a] eyle: öyle V, B.

88 || 5[b] kim devr cevrinden: kim devr cevrinde A_1 göñlinde devrāndan M kim cevr devrinden S_5.

88 || 6[a] göñlüm ḳuşı: murġ-ı dilüm S_2 gönül kuşu [G] || ʿışḳda: dehrde A_3, T_1, M.

88 || 6[b] güẕergehlerde: güẕergāhında A_1, V, TT, TN, S_4, S_9, [G, D] || var: bar A_1.

88 || 7[b] tedbīridür: tedbīri degül A_2, S_2 tedbīr yoḳ S_4 || ṣanma: ṣanmañ V || ki bir: kim A_2, S_2 ki KN || var: bar A_1.

89.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Muḳavves ḳaşlaruñ kim vesme birle reng dutmışlar
Ḳılıçlardur ki ḳanlar tökmek ile jeng dutmışlar

2. Ḳılup taġyīr-i ṣūret vesmeden yaġma ḳılurlar dil
Ḥarāmī ḳaşlaruñ resm ü reh-i nīreng dutmışlar

3. Göñül mirʾātını eyler mükedder ʿaḳl teklīfi
Ḫoş ol bī-bākler kim terk-i nām u neng dutmışlar

4. Feżā-yı[6] ʿömrden gūyā degüller ġonce tek vāḳıf
Olar kim özlerin dünyā içün dil-teng dutmışlar

5. Meni kim sengsār-ı miḥnetem bāzār-ı ʿışḳ içre
Belā dāġı çeken Ferhād ile hem-seng dutmışlar

6. Lebüñ devrinde zāhidler dutup mey-ḫāneler küncin
Ḳılup tesbīḥ tārın terk zülf-i çeng dutmışlar

7. Seḥer bülbüller efġānı degül bī-hūde gülşende
Fużūlī nāle-yi dil-sūzına āheng dutmışlar

---

89 A_1 28ª, İÜ 27ª, B 44, A_2 21ᵇ, A_3 31ᵇ, KN 26ᵇ, M 33ª, K 29ª, T_1 100ᵇ, S_1 154ᵇ, T_2 34ª, S_2 24ᵇ, V 24ᵇ, TT 32ª, S_3 60ª, BN 29ᵇ, TN 37ª, S_4 45ª, S_5 30ᵇ, S_6 32ª, S_8 26ª, S_9 31ᵇ, S_{10} 32ᵇ, S_{11} 38ᵇ, TZ 36ª.

89 || 1ᵇ tökmek ile: dökmek ile B, K, S_1, TT tökmeginden A_1, [G] || jeng: zeng A_1, A_2, KN, M, T_1, T_2, S_1, TT, S_3, S_4, S_5, TZ, [G] || dutmışlar: ṭutmışlar A_3.

89 || 2ᵇ ḳaşlaruñ: gözlerüñ B, T_2 || resm ü: resm-i A_3, T_1, TT, A_2, TN, S_4, S_6, S_8, S_{10}, [G] resmi S_9 reng ü S_{11} || reh-i: reh ü A_2, V, S_6 || dutmışlar: ṭutmışlar A_3.

89 || 3ᵇ nām u neng: nām-ı neng V neng ü nām TT || dutmışlar: ṭutmışlar A_3.

89 || 4ª feżā: fenā T_1, A_3, TN, S_9, [T, TD, D] ḳażā TT, S_8 || ʿömrden: ʿömrde KN, V, TT, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_9, S_{11} || degüller: degüldür S_1, M, K || ġonce tek: ġonceler A_2, S_2, S_3, İÜ.

89 || 4ᵇ dutmışlar: ṭutmışlar A_3.

6 "fenā" okunuşu beytin anlamıyla daha uyumlu görünmektedir. Biz, değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygın olan varyantı tercih ettik.

89 || 5ª meni: benüm A_3, V, M, TZ menüm A_1 benem [G].

89 || 5ᵇ dāġı: ṭaġı S_2 dāġın A_1, V, S_8, S_{10}, S_{11}, [T, TD, D] || çeken: kazan [G] || dutmışlar: ṭutmışlar A_3.

89 || 6ª dutup: ṭutup A_3.

89 || 6ᵇ terk: tār A_3 || zülf-i: zülf ü V, A_1, TZ yār u T_2 || dutmışlar: ṭutmışlar A_3 || tārın terk: tarı terk S_4 terkin tār-ı S_{10}, [TD].

89 || 7ᵇ sūzına: sūzuña V || dutmışlar: ṭutmışlar A_3.

90.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Āşiyān-ı murġ-ı dil zülf-i perīşānuñdadur
Ḳanda olsam ėy perī göñlüm senüñ yanuñdadur

2. ʿIşḳ derdiyle ḫoşem el çek ʿilācumdan ṭabīb
Ḳılma dermān kim helāküm zehri dermānuñdadur

3. Çekme dāmen nāz ėdüp üftādelerden vehm ḳıl
Göklere açılmasun eller ki dāmānuñdadur

4.[5] Gözlerüm yaşın görüp şūr ėtme nefret kim bu hem
Ol nemekdendür ki laʿl-i şekker-efşānuñdadur

5. Mest-i ḫ̆āb-ı nāz olup cemʿ ėt dil-i ṣad-pāremi
Kim anuñ her pāresi bir nevk-i müjgānuñdadur

6.[8] Bes ki hicrānuñdadur ḫāṣiyyet-i ḳaṭʿ-ı ḥayāt
Ol ḥayāt ehline ḥayranem ki hicrānuñdadur

7. Ėy Fużūlī şemʿ-veş muṭlaḳ açılmaz yanmadın
Tāblar kim sünbülinden rişte-yi cānuñdadur

---

90 A_1 28b, İÜ 27b, B 44, A_2 22a, A_3 31b, KN 27a, M 33b, K 29b, T_1 101a, S_1 155a, T_2 34a, S_2 25a, V 21a, TT 32a, S_3 60b, BN 29b, TN 37a, S_4 45b, S_5 30b, S_6 32a, S_7 29b, S_8 26a, S_9 32a, S_{10} 33a, S_{11} 34a, TZ 36a.

90 || 1b ḳanda: ḥanda A_1, KN, V, TT, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, TD] || yanuñdadur: yanındadur A_1.

90 || 2b dermān: derdüm S_5 || helāḳüm: ʿilācum TT, B || zehri: zehr M, K.

90 || 3a üftādelerden: üftādeler T_1, S_5 || vehm: raḥm T_1 || ḳıl: ėdüp T_2.

5 Bu beyit A_1'de yoktur.

90 || 4a yaşın: yaşı S_5 || şūr: - V || hem: vehm T_1 nem [G, D].

90 || 4b ol: o A_3 || nemekdendür: nemekdāndur S_5.

90 || 5a ḫ̆āb-ı nāz olup: ḫ̆āb-ı nāz iken A_2, S_2, S_3, İÜ, [T] ḫ̆āb-ı nāzsan T_1, TN, S_7, S_9 ḫ̆āb-ı nāz ėdüp A_1, KN, S_5, S_6, S_9, [G] nāz-ı ḫ̆ābın A_3 nāz-ı ḫ̆āb ėdüp V cām-ı nāz ėdüp TT ḫ̆āb-ı nāz ilen S_4 ḫ̆āb-ı nāz ile TZ ḫ̆āb-ı nāz ol [D, TD] || ṣad-pāremi: bīmārumı A_1 ṣad-pāre'i T_2 sad pāreni [G].

90 || 5b anuñ: onuñ A_1 || bir: her V || nevk: tüg A_3.

8 Bu beyit A_1'de yoktur.

90 || 7a şemʿ-veş: şemʿ tek A_3, B, S_1, T_1, M, K, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ || yanmadın: tābdan TT.

90 || 7b sünbülinden: sünbülüñden A_2, S_2, S_3, M, İÜ, V, A_1, S_5 || cānuñdadur: cānumdadur A_1 cānānuñdadur S_1 ḫālüñdedür M.

91.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Sāḳiyā cām dut ol ʿāşıḳa kim ḳayġuludur
   Ḳayġu çekmek nė içün cām ile ʿālem doludur

2. Telḫ güftārsuz olmaz leb-i yār ėy ʿāşıḳ
   Çoḫ heves eyleme ol şerbete kim aġuludur

3.[4] Ḳoyalum başı ḫum-ı bāde ayaġına gelüñ
   Dutmamaḳ olmaz anuñ ḥürmetini bir uludur

4. Bunca kim kūh-ṣıfat başuma daşlar urılur
   Dīde-yi baḫtum uyanmaz nė aġır uyḳuludur

5. Dil-i pür-ḫūnuma yaġdurma belā peykānın
   Ḥaẕer ėt şīşeye nā-geh żarar eyler doludur

6. Göñlümüñ zaḫmına peykānuñı ėtdüm merhem
   Genc-i ġamdur n'ola ger böyle demür ḳapuludur

7. Nergisüñ fikri Fużūlī göz ü göñlümde gezer
   Dutar āhū vaṭan ol yėrde ki otlu ṣuludur

---

91 A_1 28b, İÜ 27b, B 45, A_2 21b, A_3 32a, KN 27a, M 33b, K 29b, T_1 101b, S_1 155a, T_2 34b, V 21a, TT 32b, S_3 60b, BN 30a, TN 37b, S_4 45b, S_5 31a, S_6 32b, S_7 30a, S_8 26a, S_9 32a, S_{10} 33b, S_{11} 34b, TZ 36b.

91 || 1a dut: ṭut A_3, S_3, İÜ.

91 || 1b doludur: ṭoludur A_2, A_3, B, M.

91 || 2a ʿāşıḳ: sākī A_1.

91 || 2b ol: o S_1.

4 Bu beyit S_5'te yoktur.

91 || 3a ḳoyalum: ḳoyalın T_2 ḳoya kim S_1 || başı: baş V || ḫum-ı: ḳamu A_1, V, [G] ḫamu S_4 || gelüñ: müdām [G].

91 || 3b dutmamaḳ: dutmamaġ K, T_1 dutmaġ S_1 ṭutmamaġ A_3 || olmaz: olmaz mı [G] || anuñ: onuñ A_1 || bir: kim TT.

91 || 4a bunca: munca TT, A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5 || kūh: dürd A_1 gerd V kūy T_2, S_4, S_5 || başuma: başına TT || daşlar: ṭaşlar TT, A_2, A_3, M, S_3, İÜ.

91 || 4b ağır: aḳır İÜ ʿaceb K yavuz A_3, T_1 yaman A_1, [G] || uyḳuludur: yuḳuludur S_3, M, TT, T_2, İÜ, S_4, S_5 uyḫuludur A_1 yuḫuludur KN, V, [T].

91 || 5b şīşeye: şīşesi T_2 şīşe T_1, A_1, A_3, TZ şīşe'e K, S_1 || doludur: ṭoludur A_3.

91 || 6a ėtdüm merhem: merhem eyle A_3 kıldum merhem [G].

91 || 6b ġamdur: ġamda S_3 || böyle: beyle A_2, KN, TT, T_2, S_3, S_5, TZ, [G, TD] || demür: ṭemür M.

91 || 7a göz ü: gözü vü T_1 gözi S_1 || göñlümde: göñlinde B, KN, K, M, S_1, A_3, T_2, BN, TN, S_6, S_{11}, [G, T] göñlüñde S_8.

91 || 7b dutar: ṭutar A_3 || āhū: ol āhū A_2 || ol yėrde: yėrde A_2 anda T_2 || otlu: odlu A_3, T_1, TZ || ṣuludur: suludur B, V, A_1, K, T_2, S_3, S_5.

92.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Meni ẕikr ėtmez ėl efsāne-yi Mecnūna māyildür
Nė beñzer ol mańa derdi añun taḳrīre ḳābildür

2. Beyābānlarda Mecnūndan ġam u derdüm suāl ėtmeñ
Nė bilsün baḥr ḥālin ol ki menzilgāhı sāḥildür

3. Menüm tek olabilmez şöhre-yi şehr-i belā Mecnūn
Ḳabūl eyler mi bu rüsvālıġı her kim ki ʿāḳildür

4. Nė müşkil ḥāli olsa ʿāşıḳuñ maʿşūḳ ėder çāre
Ger ol bī-derd bilmezse bu ḥāli ḥāl müşkildür

5. Firāḳ eyyāmı seyl-āb-ı sirişkümden ḫaber dutmaz
Ḳıyāmet mā-cerāsından gör ol ẓālim nė ġāfildür

6.[7] Faḳīh-i medrese maʿẕūrdur inkār-ı ʿışḳ ėtse
Yoḫ özge ʿilmine inkārumuz bu ʿilme cāhildür

7. Fużūlī ėl seni Mecnūndan efzūn dėr melāmetde
Buña münkir degül Mecnūn daḫı maʿḳūle ḳā'ildür

---

92 A_1 29^a, İÜ 28^a, B 45, A_2 22^b, A_3 32^a, KN 27^b, M 34^a, K 30^a, T_1 101^b, S_1 155^b, T_2 25^b, S_2 25^a, V 21^b, TT 32^b, S_3 61^a, BN 21^b, TN 38^a, S_4 34^a, S_5 23^b, S_6 24^a, S_7 30^b, S_8 26^b, S_9 32^b, S_{10} 33^b, S_{11} 30^b.

92 || 1^a māyildür: ḳāildir [G].

92 || 1^b derdi: ẕikri T_2 || anuñ: onuñ A_1 || taḳrīre: dermāna B, K, T_1, A_3.

92 || 2^a beyābānlarda: beyābān-gerd A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, TD, D] beyābān gird-i [G] || ġam u derdüm suāl ėtmeñ: ġam-ı derdüm suāl ėtmeñ V, T_1 suāl ėtmeñ ġam u derdüm K pür-şikem ḥālini ṣormayuñ T_2, ġam u derdüm suāl ėtme S_4.

92 || 2^b baḥr: ġarḳa A_2, TT, S_2, S_3, İÜ || menzilgāhı: menzilgāh V.

92 || 3^b rüsvālıġı: rüsvālıḳı T_2.

92 || 4^a ḥāli: ḥāl A_2, İÜ || maʿşūḳ ėder çāre: teʾşīr ėder yāre TT.

92 || 5^a dutmaz: vėrmez A_3, S_3, İÜ, S_4, [G].

92 || 5^b ẓālim: ġāfil A_2, S_2, S_3, İÜ.

7 Bu beyit KN ve A_1'de yoktur.

92 || 6^a faḳīh-i: faḳīh ü V || ėtse: içre [G].

92 || 6^b yoḫ: yoġ S_2 || ʿilme: ʿilmde K.

92 || 7^a efzūn: artuḳ S_1, A_3, V, T_1, TN, S_7, S_9, [G].

92 || 7^b buña: muña A_1, KN añа V, T_2, BN, S_4, S_5 bunu [G].

93.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ol perī-veş kim melāḥat milkinüñ sulṭānıdur
   Ḥükm anuñ ḥükmi mańa fermān anuñ fermānıdur

2. Sürdi Mecnūn nevbetin şimdi menem rüsvā-yı ʿışḳ
   Doġru dėrler her zamān bir ʿāşıḳuñ devrānıdur

3. Laḥẓa laḥẓa göñlüm odından şererlerdür çıḫan
   Ḳaṭre ḳaṭre göz töken ṣanmañ sirişküm ḳanıdur

4. Ḫ ʿār baḫmañ ger göñül çāk olsa tīġ-ı ʿışḳdan
   Kim cünūn gülzārınuñ bunlar gül-i ḫandānıdur

5. Ėy Fużūlī ola kim raḥm ėde yār efgānuña
   Aġlaġıl zār anca kim zār aġlamaḳ imkānıdur

---

93 A_1 29^a, İÜ 28^a, B 46, A_2 22^b, A_3 32^b, KN 27^b, M 34^b, K 30^a, T_1 102^a, S_1 155^b, T_2 25^b, S_2 25^b, V 24^b, TT 33^a, S_3 61^b, BN 21^b, TN 36^a, S_4 34^b, S_5 24^a, S_6 24^a, S_7 30^b, S_8 26^b, S_9 32^b, S_{10} 34^a, S_{11} 39^a.

93 || 1^b anuñ: onuñ A_1 || mańa: durur A_1.

93 || 2^b doġru: ṭoġru M.

93 || 3^a odından: ivinden [G] || çıḫan: çıḳar S_2, İÜ.

93 || 3^b göz töken: göz döken A_3, B, M, K, S_1 gözgü tek V gözdeki S_4 || ṣanmañ: ṣanma TT, S_4.

93 || 4^a Ḫ ʿār baḫmañ ger göñül çāk olsa tīġ-ı ʿışḳdan: çākler cismümde tīġ-ı ʿışḳdan ʿayb ėtmeñüz B, A_3, M, K, T_1, S_1, S_7, S_8, S_9, S_{10}, [TD, D].

93 || 4^b cünūn: göñül A_2, S_3, İÜ || bunlar gül-i: bu gonçe-yi A_2, S_3, S_2, İÜ bir gonçe-yi V, TT, S_{11} bu bir gül-i TN munlar gül-i S_6.

93 || 5^a ola: eyle A_2, S_3, İÜ || raḥm ėde yār efgānuña: raḥm ėde efgānuña yār M efġānuña raḥm ėde yār K.

93 || 5^b aġlaġıl: aġlagil V, B, S_2, K, M, T_2, S_4, S_5 aġla gör A_1 aġla kim A_2, S_3, TT, İÜ || zār anca kim: zārınca kim S_1, T_1, S_3 zārıncılaġıl A_3 zārıncılaḳlar TT || aġlamaḳ: aġlamaġ T_2.

94.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Menüm kim bir leb-i ḫandān içün giryānlıġum vardur
   Perīşān ṭurralar devrinde ser-gerdānlıġum vardur

2. Yaşum taḫt-ı revāndur tāc-ı zerrīn şuʿle-yi āhum
   Görüñ kim devlet-i ʿışḳ ile nė sulṭānlıġum vardur

3. Yumılmaz eşk ṭuġyānından ansuz çeşm-i ḫūn-bārum
   Ḫayāl-i ṣūret-i cānāna ḫoş ḥayrānlıġum vardur

4. Sirişküm gör meni ėy ebr özüñden kem ḫayāl ėtme
   Hevā-yı ʿışḳ ile biñ sence eşk-efşānlıġum vardur

5. Fużūlī cām-ı mey terkin ḳılup zühd ile taḳvādan
   Ḳamu dānāya rūşendür bu kim nādānlıġum vardur

---

94 A_1 29^a, İÜ 28^b, B 46, A_2 23^a, A_3 32^b, KN 27^b, M 34^b, K 30^b, T_1 102^a, S_1 156^a, T_2 26^a, S_2 25^b, V 25^a, TT 33^a, S_3 61^b, BN 22^a, TN 38^a, S_4 35^a, S_5 24^a, S_6 24^b, S_7 31^a, S_8 27^a, S_9 33^a, S_{10} 34^a, S_{11} 39^b.

94 || 1^a kim: çün S_4.

94 || 2^a yaşum: başum S_3, B, İÜ, BN, S_4, S_{10}, [G] || āhum: āhumdur B.

94 || 2^b ile: içre V || nė: bir A_2.

94 || 3^a yumılmaz: yuyulmaz S_3 bulınmaz T_2 || ṭuġyānından: ṭuġyānında A_1, A_2, S_3, İÜ, BN, S_5, S_6, S_{10}, [T, TD, G] || ansuz: muṭlaḳ [T] || çeşm-i ḫūn-bārum: çeşm-i ḫ̔ārum S_3 çeşm-i giryānum A_1, KN, merdüm-i çeşmüm A_3, T_1.

94 || 3^b cānāna: cānānla T_2 cānān ile S_4 || ḫoş: - V, S_4.

94 || 4^a gör meni: gördin V gözgüsin S_5 || ebr: eşk A_1 || özüñden: özinden S_4 özün tek [G] || kem: çoḳ S_4 nem [G] - KN.

94 || 4^b hevā: ḫayāl T_1 || biñ: miñ A_1, KN || eşk: ʿışḳ B müşk A_2, S_3, İÜ.

94 || 5^a cām-ı: cām u TT || taḳvādan: dutduñ ḫū [T].

94 || 5^b rūşendür: ẓāhirdür S_5 || nādānlıġum: dānālıġum V.

*A_3, TN, S_7 ve S9'da maktadan önce fazladan bir beyit bulunmaktadır:

Lebüñ devrinde kim insān olan cān dėr aña muṭlaḳ
Eger āb-ı ḥayāt ėtsem ṭaleb ḥayvānlıġum vardur

95.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ẕevḳ şevḳıyla cihān ḳaydın çeken zaḥmet çeker
Ehl-i ẕevḳ oldur kim andan dāmen-i himmet çeker

2. Gün çeker yėrden göge her dem ġubār-ı rāhuñı
Tūtiyā içün velī yėrden göge minnet çeker

3. Ėy çeken ġayr ile pinhān bezm ėdüp mey gāh gāh
Yād ḳıl andan ki bezmüñ yād ėdüp ḥasret çeker

4. Ḥālī ėtmiş ġayrdan zülfüñ ḥayāli göñlümi
N'ola ṣāḥib-keşf ise bir ʿömrdür ḫalvet çeker

5.[6] Çek ṣabūḥı ṣubḥ naḳḳāşına ʿarż-ı ʿārıż ėt
Böyle çeksün ger felek levḥine bir ṣūret çeker

6. Serv-ḳāmetler semen-ruḫsāreler ṭopraġıdur
Her semen kim açılur her serv kim ḳāmet çeker

7.[9] Ḳaṭre-yi eşküm ḳaṭārı sīne çākinden girüp
Ten ėvine daşradan bār-ı ġam u miḥnet çeker

8. Ėy Fużūlī baḫmayam tā ġayra her ḫūnīn müje
Āteşīn bir mīldür kim çeşmüme ġayret çeker

---

95 A_1 29b, B 46, A_2 23b, A_3 37a, KN 28a, M 35a, K 30b, T_1 105b, S_1 156a, T_2 26a, S_2 25b, V 25a, TT 33a, S_3 62a, BN 22a, TN 43b, S_4 35a, S_5 24a, S_6 24b, S_7 35a, S_8 27a, S_9 37b, S_{10} 34b, S_{11} 39b, TZ 37a.

95 || 1a ẕevḳ: ẕevḳ ü A_3 şevḳ V || şevḳiyle: ẕevḳiyle V ʿışḳıyla K || zaḥmet: mihnet [G].

95 || 1b kim: ki A_3, V || andan: ondan A_1.

95 || 2a gün: cān KN || yėrden göge her dem: gökden yėre her dem S_1, T_1, S_3, S_9 her dem göge yėrden T_2, TT, BN, TN, S_4, S_5, S_6 yirden göge servüm [T] her dem göze yerden [G] || rāhuñı: rāhuñ A_1.

95 || 2b velī: belī B, BN, [T, TD, D] || yėrden göge: gökden yėre T_1, S_1, A_3, M, K, S_7, [T, TD, D].

95 || 3a çeken: çeküp S_4, [G] || pinhān: ḫalvet V || mey gāh gāh: gāh gāh mey S_4.

95 || 3b andan: ondan A_1, [G] anı [TD] || ḥasret: zaḥmet TT.

95 || 4a ḥayāli: ḥayāl M, S_2 cefāsı TT.

95 || 4b keşf ise: keşf ile S_1, B, V keşf ola A_3, K keşf ėtse T_1 keşfe A_1 || bir ʿömrdür ḫalvet: levḥine bir ṣūret TT.

6 Bu beyit TT'de yoktur.

95 || 5b böyle: beyle A_2, KN, V, S_3, T_2, S_4, S_5, TZ, [T, G, TD] || ger: kim B || levḥine: evcine A_1.

95 || 6a semen-ruḫsāreler: semen-ruḫsārlar A_3, KN, TT, T_2, M, BN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_{10}, S_{11}, TZ, [T, TD, D] perī-ruḫsāreler [G] || ṭopraġıdur: topraġıdur A_2, KN, T_2, S_5.

9 Bu beyit S_3 ve S_5'te yoktur.

95 || 7a ḳaṭārı: ḥayāli TT || sīne çākinden: sīne çākden V çāk-i sīnemden A_2, T_2, BN, S_4, S_6, [G, D].

95 || 7b daşradan: ṭaşradan A_3, TT, S_2, M || bār: yār A_2 || ġam u: ġam-ı V, A_1, KN, S_2, K, M, S_4, [G] ḥam-ı A_2.

95 || 8a baḫmayam: baḳmaya T_1, A_3 baḫmasam A_2 bakmasın [G] || ġayra: ġayr V, A_2.

95 || 8b kim: ki M || çeşmüme: çeşme-yi A_2, KN, S_3.

96.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Her kitāba kim leb-i laʿlüñ ḥadīṣin yazeler
Rişte-yi cān birle ẕevḳ ehli anı şīrāzeler

2. Bu nė sırdur sırr-ı ʿışḳuñ dėmedin bir kimseye
Şehre düşmiş men seni sėvdüm dėyu āvāzeler

3. Şeyḫler mey-ḫāneden yüz dönderürler mescide
Bī-ṭarīḳatlar gerek kim doġru yoldan azeler

4. Çākler gögsümde ṣanmañ kim açupdur tīġ-ı ʿışḳ
Gönlümüñ şehrine mihrüñ girmege dervāzeler

5.[7] Ėy Fużūlī yār eger cevr ėtse andan incime
Yār cevri ʿāşıḳa her dem maḥabbet tāzeler

---

96 A_1 29^b, İÜ 28^b, B 46, A_2 23^a, A_3 37^b, KN 28^b, M 35^a, K 31^a, T_1 106^a, S_1 156^b, T_2 26^b, S_2 26^a, V 25^b, TT 33^b, S_3 61^b, BN 22^b, TN 44^a, S_4 35^b, S_5 24^b, S_6 24^b, S_8 27^b, S_9 37^b, S_{10} 35^a, S_{11} 40^a, TZ 37^a.

2 İÜ'de eksik varak olmasından dolayı bu gazelin ilk üç beytinden sonrası bulunmamaktadır.

96 || 1^b cān: mercān T_1 || birle: bile A_1 || ẕevḳ ehli: ʿışḳ ehli A_1, KN, V, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_8, [T, G, TD] şevḳ ehli TT ehl-i ẕevḳ M, K derd ehli S_{10}.

96 || 2^b sėvdüm: bildüm A_1 || dėyü: dėyen T_2, S_5.

96 || 3^a dönderürler: dönderenler T_2.

96 || 3^b bī-ṭarīḳatlar gerek kim: bī-ṭarīḳatlarnı gör kim V, [TD, D] bī-tarīkatleri gör kim [G] bī-ṭarīḳatlar gerekdür T_2, S_{10}, TZ bī-ṭarīḳatlar görüñ kim TN, S_9 || doġrı: ṭoġru M, S_2.

96 || 4^a çākler: çāk V || gögsümde: sīnemde S_2 || ṣanmañ: ṣanma T_2, S_5.

7 Bu beyit A_1'de yoktur.

97.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Seyr ḳıl gör kim gülistānuñ nė āb u tābı var
Her ṭaraf biñ serv-i ser-sebz ü gül-i sīrābı var

2. Pençe-yi berg-i çenār ėtmiş müheyyā şāneler
Añlamış gūyā ki sünbül kākülinüñ tābı var

3. Rāḥat içün ferş ṣalmış sebze-yi ter gülşene
Nergisüñ görmiş gözin maḫmūr ṣanmış ḫˇābı var

4. Bulınur her derde istersen gülistānda devā
Ḥoḳḳasında ġoncenüñ ṣan kim şifā cüllābı var

5. Ġālib olmış ḫalḳa ẕevḳ-ı seyr-i gülşen ġālibā
Çekmege ḫalḳı benefşe zülfinüñ ḳullābı var

6. Güldi gül açıldı nergis lāle doldı jāleden
Ėy ḫoş ol kim ʿışret ü ʿayş ėtmege esbābı var

7.[8] Ger Fużūlī meyl-i gülzār ėtse faṣl-ı gül nʾola
ʿAyş içün ḫūn-ābe-yi dilden şarāb-ı nābı var

---

97 A_1 30^a, B 47, A_2 23^b, A_3 37^b, KN 28^b, K 31^a, T_1 106^a, S_1 156^b, T_2 26^b, S_2 26^a, V 25^b, TT 33^b, S_3 62^b, BN 22^b, TN 44^a, S_4 35^b, S_5 24^b, S_6 25^a, S_7 35^b, S_8 27^b, S_9 38^a, S_{10} 35^a, S_{11} 40^a, TZ 37^a.

97 || 1^b biñ: miñ A_1, KN, TZ bir A_2, S_2, S_3 || ser-sebz ü: her sebzüñ V sebz ü biñ TT ser-sebz S_5 || gül-i sīrābı: gül ü sīrābı V, S_4.

97 || 2^b kākülinüñ: ḳākülüñ V, T_2, K, B zülfüñ pür TT ḳākülüñ tek A_1, S_4 || tābı: tārı A_2.

97 || 3^a rāḥat içün ferş: rāḥat içün nūş A_2, S_3 rāhuñ içün ferş V || ṣalmış: salmış V || ter gülşene: bir gülşene A_2, S_3 gülşene ṣaçın T_2.

97 || 3^b gözin: gözi A_1 gözüñ S_4 || ṣanmış: sanmış V.

97 || 4^a istersen: isterseñ A_3, B, KN, S_1, S_2.

97 || 4^b ḥoḳḳasında: ḥoḳḳasından KN, V || ṣan kim: ṣanmañ V gūyā B.

97 || 5^a ġālibā: gūyiyā B.

97 || 5^b zülfinüñ: zülfüñ TT.

97 || 6^a güldi gül açıldı: gül gül açıldı vü K || nergis: sünbül [G] || doldı: ṭoldı A_3.

97 || 6^b ʿışret ü: ʿışret-i K, S_1.

8 Bu beyit A_3'te yoktur.

97 || 7^b nābı: nāb V.

98.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Serv-i āzād ḳadüñle mańa yeksān görinür
   Nėye ser-geşte olan baḫsa ḫırāmān görinür

2. Cān görinmez dėseler tende inanman nėşe kim
   Luṭfdan her nėce baḫsam tenüñe cān görinür

3. Dėrem aḥvālümi cānāna ḳılam ʿarż velī
   Görebilmen özümi anda ki cānān görinür

4. Ėy dėyen ṣabr ḳıl āh eyleme yāri göricek
   Mańa düşvārdur ol ger sańa āsān görinür

5. Ṣordum aḥvālümi ʿışḳında müneccimlerden
   Baḫdılar ṭāliʿ ėvine dėdiler ḳan görinür

6. Nė kemān-dārsan ėy meh ki atup ġamze oḫın
   Yıḫduġuñ ṣaydda nė zaḫm u nė peykān görinür

7. Bir ṣanem zülfine gūyā ki vėrüpdür göñlin
   Ki Fużūlīnüñ iyen ḫāli perīşān görinür

---

98 A_1 30^a, B 47, A_2 24^a, A_3 37^a, KN 29^a, M 35^b, K 31^b, T_1 106^b, S_1 156^b, T_2 27^a, S_2 26^b, V 26^a, TT 33^b, S_3 62^b, BN 23^a, TN 44^b, S_4 36^a, S_5 25^a, S_6 25^b, S_7 36^a, S_8 27^b, S_9 38^a, S_{10} 35^b, S_{11} 40^b, TZ 37^b.

98 || 1^a āzād: āzāde K, S_2, TZ || ḳadüñle: hadinle [G] || yeksān: āsān A_1.

98 || 1^b baḫsa: nėce A_3 || ḫırāmān: perīşān V.

98 || 2^a tende: bende S_3 || inanman: inanmań V görinmez A_2 inanmaz S_1, A_1 inanmam [G] inanmış S_5.

98 || 2^b baḫsam: baḫsań V || tenüñe: bańa V.

98 || 3^a dėrem: dėdüm A_2, [G] || ʿarż: şerḥ S_4.

98 || 3^b anda: onda A_1.

98 || 4^a ḳıl: ile [G].

98 || 4^b düşvārdur: düşvār A_3.

98 || 5^a ṣordum: sordum V, S_5 || ʿışḳında: ʿışḳuńda T_2, S_4, S_5 ʿışḳ içre V.

98 || 6^a kemān-dārsan: kemān ebrūsan TT || ġamze: ġamzeń A_3, T_1, V.

98 || 6^b yıḫduġuñ: yıḫduguñ V urduġuñ A_1, S_2, A_2, S_3 || zaḫm u: zaḫm A_2, KN, S_3, A_3, TT, B, BN, TN, S_4, S_5, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}.

98 || 7^a zülfine: göñline A_1 || göñlin: göñlüñ V.

98 || 7^b Fużūlīnüñ: Fużūlīni S_5, TZ || iyen: igen A_3, TT, B, S_2 oña A_1 || ḫāli: ḫāl S_3 yāri A_1.

99.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Sülūk-i faḳr eṭvārum meẕāḳ-ı ʿışḳ ḥālümdür
Tecerrüd ʿālemi seyrinde ʿālem pāy-mālümdür

2. Ḫayālümde budur kim bulmışam ʿālemde bir ḫilḳat
Nė ʿālem ḳanḳı ḥilḳat ṣanduġum bāṭıl ḫayālümdür

3.[4] Cünūn feyżiyle āzād olmışam ḳayd-ı ʿalāyıḳdan
Kemāl ü faźl terki rütbe-yi faźl u kemālümdür

4. Menem şemʿ-i viṣāle yanduran pervāne-veş varın
Fenā-yı muṭlaḳum cānān ile bezm-i viṣālümdür

5.[7] Ṭabībā ḳılmışam teşḫīṣ derd-i ʿışḳdur derdüm
ʿAlāmet āh-ı serd ü rūy-ı zerd ü eşk-i alümdür

6.[9] Hevādan mevce gelmiş baḥr-i derdem şāhid-i ḥālüm
Dil-i pür-ıżṭırāb u nāle-yi bī-iʿtidālümdür

7. Fużūlī ʿālem-i faḳr u fenāda münʿim-i vaḳtem
Diyār-ı meskenet naḳd-i ḳanāʿat milk ü mālümdür

---

99 A_1 30^b, B 47, A_2 24^b, A_3 35^b, KN 29^a, M 35^b, K 31^b, S_1 157^a, T_2 34^b, S_2 26^b, V 26^a, TT 34^a, S_3 63^a, BN 30^a, TN 41^b, S_4 46^a, S_5 31^a, S_6 32^b, S_7 33^b, S_8 28^a, S_9 36^a, S_{10} 35^b, S_{11} 41^a, TZ 38^a.

99 || 1^a faḳr: ʿışḳ S_1, A_1, A_3, TT, M, K, BN, TN, S_4, S_5, S_7, S_{10}, TZ, [G] || meẕāḳ: ṭarīḳ A_2, S_2, S_3 || ʿışḳ: meşḳ TT.

99 || 2^a ḫilḳat: ḫilʿat [G].

99 || 2^b ḳanḳı: ḥanḳı A_1 ḳansı A_2, S_2, S_3 ḥansı KN, TT, V, S_4, S_5, [T] ḳanġı A_3 || ṣanduġum: sandugum V || nė ʿālem ḳanḳı ḫilḳat ṣanduġum: nė ḫilḳat ḥansı ʿālem ol benüm T_2 || ʿālem…ḫilḳat: ḫilʿat…ḫilʿat [G].

4 Bu beyit ve gazelin sonraki beyitleri S_2'de yoktur.

99 || 3^a feyżiyle: faźl ile A_3 || ʿalāyıḳdan: ʿalāyıḥdan A_1.

99 || 3^b kemāl u: kemāl-i V, A_2, TT, B, S_3, TZ, [G] || faźl: feyż A_1 || terki: terkini V || faźl u: faźl S_1, A_1 - V.

99 || 4^a menem: beni V.

7 Bu beyit S_5'te yoktur.

99 || 5^a ʿışḳdur: ʿışḳa S_3 ʿışḳ ile A_2 ʿışḳ imiş V.

99 || 5^b ʿalāmet: melāmet A_3.

9 S_1 ve T_1'de yoktur.

99 || 6^a derdem: derd T_2 derdim [G] || şāhid: şāhum M.

99 || 6^b pür-ıżṭırāb u: pür-ıżṭırābum A_1 ıżṭırār u A_2.

99 || 7^a fenāda: fenādan A_3, K ġınādan M.

99 || 7^b naḳd-i: naḳd u T_2, S_{10}, [TD] || milk ü: milk V, A_3.

100.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Şifā-yı vaṣl ḳadrin hecr ile bīmār olandan ṣor
Zülāl-i ẕevḳ şevḳın teşne-yi dīdār olandan ṣor

2. Lebüñ sırrın gelüp güftāre menden özgeden ṣorma
Bu pinhān nükteni bir vāḳıf-ı esrār olandan ṣor

3.[4] Gözi yaşlularuñ ḥālin nė bilsün merdüm-i ġāfil
Kevākib seyrini şeb tā seḥer bīdār olandan ṣor

4.[6] Ḫabersüz olma fettān gözlerüñ cevrin çekenlerden
Ḫabersüz mestler bī-dādını huş-yār olandan ṣor

5. Ġamuñdan şemʿ tek yandum ṣabādan ṣorma aḥvālüm
Bu aḥvāli şeb-i hicrān menümle yār olandan ṣor

6. Ḫarāb-ı cām-ı ʿışḳam nergis-i mestüñ bilür ḥālüm
Ḫarābāt ehlinüñ aḥvālini ḫammār olandan ṣor

7. Maḥabbet leẕẕetinden bī-ḫaberdür zāhid-i ġāfil
Fużūlī ʿışḳ ẕevḳın ẕevḳ-ı ʿışḳı var olandan ṣor

---

100 A_1 30b, B 48, A_2 24b, A_3 36a, KN 29b, M 36a, K 32a, S_1 157a, T_2 35a, V 26b, TT 34a, S_3 63a, BN 30b, TN 42b, S_4 46b, S_5 31b, S_6 33a, S_7 34b, S_8 28a, S_9 36b, S_{10} 36a, S_{11} 41a, TZ 38a.

100 || 1a ile: ilen KN, S_3, TT.

100 || 1b zülāl-i ẕevḳ şevḳın: zülāl-i şevḳ ẕevḳın A_1, KN, K, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, TZ, [TD, G, D] zülāl u şevḳ ẕevḳın V zülāl-i laʿl şevḳın [T].

100 || 2a sırrın: ẕevḳın T_2 şīrīn K sırrı KN, S_5 || menden: ey mey [G].

100 || 2b nükteni: nüktemi S_1 nükte'i M, TT nükteyi A_2, [G].

4 Bu beyit B ve T_1'de yoktur.

100 || 3a yaşlularuñ: yaşluların TT, [T].

6 Bu beyit TT ve T_1'de yoktur.

100 || 4a cevrin: cevri S_4.

100 || 4b bī-dādını: bī-dādı A_1 bī-dād bī-dādını S_3 || huş-yār: bī-dād A_1.

100 || 5a ṣabādan: ṣabādan u A_1 żiyādan T_1.

100 || 5b aḥvāli: aḥvāl S_3 || şeb-i hicrān menümle yār: benimle tā seher bīdār [G].

100 || 6b aḥvālini: ḥālini bir A_3, T_1, S_1, B, M, K, TN, S_7, S_9, TZ ḫālin yürü S_{10}, [G].

100 || 7a bī-ḫaberdür: bī-ḫaberler A_2.

100 || 7b ẕevḳın ẕevḳ-ı: ẕevḳını ki V || ʿışḳı: ʿışḳın A_1.

101.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ḫam açılduḳça zülfüñden belā vü miḥnetüm artar
Bi-ḥamdi'llāh ki ʿömrüm uzanur cemʿiyyetüm artar

2.[3] Dėmeñ eksük meni tedrīc ile yāḳūt olan ṭaşdan
Boyanduḳça ciger ḳanıyla ḳadr ü ḳıymetüm artar

3. Dutagör göz yolın ėy eşk kim temkīnüm eksükdür
Bu ṣūret-ḫānenüñ gördükçe naḳşın ḥayretüm artar

4.[6] Marīż-i derd-i ʿışḳam terk-i ʿālemdür murādum kim
Bu nā-ḫoş milkde eglendügümce zaḥmetüm artar

5. Bükildi ḳāmetüm ḥasret yükinden veh ki ʿālemde
Ümīdüm eksilüp her laḥẓa yüz biñ ḥasretüm artar

6. Nė şerbetdür ġamuñ kim içdügümce eksilür ṣabrum
Nė siḥr eyler ruḫuñ kim baḫduġumca raġbetüm artar

7. Çoḫ olduḳça ġam u derdüm reh-i ʿışḳ içre ḫoş-ḥālem
Fużūlī şād olup şükr ėtmeyem mi niʿmetüm artar

---

101 A_1 31[a], B 48, A_2 25[a], A_3 28[b], M 36[b], K 32[a], T_1 97[a], S_1 157[b], T_2 35[b], V 26[b], TT 34[b], S_3 63[b], BN 30[b], TN 34[a], S_4 47[a], S_5 31[b], S_6 33[a], S_7 27[a], S_8 28[b], S_9 28[b], S_{10} 36[b], S_{11} 41[b], TZ 38[b].

101 || 1[b] bi-ḥamdi'llāh ki: bi-ḥamdi'llāh [G] || uzanur: uzanup A_1, V.

3 Bu beyit S_5'te yoktur.

101 || 2[a] dėmeñ: dėmen K || olan: ola V || ṭaşdan: daşdan A_1, KN, T_2, TT, S_4.

101 || 3[a] temkīnüm: teskīnüm S_3 || eksükdür: eksildür [G].

101 || 3[b] naḳşın: naḳş KN, K.

6 Bu beyit S_3'te yoktur.

101 || 4[a] ʿālemdür: ʿālemde A_1 || murādum: ʿilācum T_2.

101 || 4[b] nā-ḫoş milkde: nā-ḫoşlikde ben S_4 nā-ḫoşlikde S_5 || eglendügümce: eglendikçe dāyim B diñlendükçe S_4 eglendügüm içün S_5 || zaḥmetüm: miḥnetüm K, [G].

101 || 5[a] ḥasret: ḥayret S_1.

101 || 5[b] biñ: miñ A_1, KN || ḥasretüm: ḥayretüm S_1, A_3, M, T_1, S_5, S_8.

101 || 6[a] şerbetdür: şīrīndür T_1, A_3.

101 || 7[a] çoḫ: çoġ A_3 yoḳ T_1 çün V || olduḳça: olduġca T_2 || ġam u: ġam K || reh-i: ġam-ı A_3 || ḫoş-ḥālem: bed-ḥālem A_3.

101 || 7[b] ėtmeyem mi: ėtmeyem S_1.

102.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. N'ola ger reşk-i ruḫsāruñla baġrı ḫūblaruñ ḳandur
Ṭaşı te'şīr ile laʿl eyleyen ḫurşīd-i raḫşāndur

2. Müjeñ ger seng-diller göñlini alsa ʿaceb olmaz
Anuñ tek ābnūs oḫ lāyıḳı fūlād peykāndur

3.[4] Perī-veşler dil-i saḫtına düşmiş mihr-i ruḫsāruñ
Senüñ ʿaksüñ alan fūlād gözgüler firāvāndur

4. Dehānuñ dürci kim ḳaydın çekerler ḫūr-peykerler
Perīler ṭāʿatiyçün ḫātem-i ḥükm-i Süleymāndur

5. İtüñ yolında ḫūblar sürseler yüz n'ola emrüñle
Melek ḫayli sücūd-ı Ādem ėtmek naṣṣ-ı Ḳur'āndur

6.[8] Ḳatı göñline baġrı ṭaşlaruñ düşmiş ġam-ı ʿışḳuñ
Bir oddur ʿışḳ-ı dil-sūzuñ ki ṭaşlar içre pinhāndur

7. Gezer kūyında her yan çoḫ girībān-çāk gül-ruḫlar
Bu reng ile Fużūlī ol ser-i kū bir gülistāndur

---

102 A_1 31ª, İÜ 29ª, B 48, A_2 25ª, A_3 30ᵇ, KN 30ª, M 36ᵇ, K 32ᵇ, T_1 98ᵇ, S_1 157ᵇ, T_2 35ᵇ, V 27ª, TT 34ᵇ, S_3 64ª, BN 31ª, TN 34ᵇ, S_4 47ª, S_6 33ᵇ, S_7 28ª, S_9 30ª, S_{10} 36ᵇ, S_{11} 42ª, TZ 39ª.

102 || 1ª ruḫsāruñla: ruḫsāriyle [G].

102 || 1ᵇ ṭaşı: daşı KN, T_1, TT, V, T_2, A_1, S_4 || te'şīr ile laʿl eyleyen: laʿl eyleyen te'şīr ile T_2.

102 || 2ª müjeñ: ġamuñ V || alsa: dilse [G] || olmaz: şanma M, S_3, İÜ.

102 || 2ᵇ anuñ: onuñ A_1 || lāyıḳı: lāyıḳ T_2, S_4 || fūlād: pūlād KN, T_1, TT, A_3, T_2, A_1, BN, TN, S_{11}, TZ.

4 Bu beyit S_3'te yoktur.

102 || 3ª mihr-i ruḫsāruñ: merdüm-i ʿışḳuñ V.

102 || 3ᵇ alan: olan V, T_2 || fūlād: pūlād KN, T_1, A_1, A_3, TT, T_2, TN, S_9, S_{11}, TZ - T_1.

102 || 4ª dehānuñ: dehānı TT || kim ḳaydın çekerler: ḳaydın kim çekerler [G] || ḫūr-peykerler: ḫūr u peykerler V.

102 || 4ᵇ ṭāʿatiyçün: ṭāʿatına S_1 || ḥükm-i: milk-i A_1, B, S_3, İÜ.

102 || 5ª itüñ: anuñ T_1, A_3, V, S_9, S_{10} atuñ S_{11} senüñ TT, [TD] || yolında: yoluñda TT || sürseler: sürtseler [G] || emrüñle: ʿuşşāḳa T_1 tofraġa V.

102 || 5ᵇ ḫayli: ḫayl A_2, K, İÜ || ādem: ādeme A_1 || naṣṣ-ı: farż-ı A_3, T_1.

8 Bu beyit A_1 ve S_3'te yoktur.

102 || 6ª ṭaşlaruñ: daşlaruñ KN, TT, T_1, K, V, T_2 || düşmiş: dutmış T_1, K dolmış İÜ girmiş S_1 || ʿışḳuñ: şemʿüñ İÜ.

102 || 6ᵇ dil-sūzuñ: sūzānuñ KN || ṭaşlar: daşlar KN, T_1, B, V, TT, S_4 odlar T_2.

102 || 7ª gezer: geze [G] || kūyında: kūyuñda A_2, S_3, T_2, BN, S_6, S_{10}, TZ, [G, T, TD] || her yan çoḫ: çoḳ her yan K her yanuñ V.

102 || 7ᵇ ol: an K.

103.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ṣabrum alup felek mañа yüz biñ belā vėrür
   Az olsa bir metāʿ añа ėl çoḫ bahā vėrür

2. Düşdüm belā-yı ʿışḳa ḫıredmend-i ʿaşr iken
   Ėl şimdi menden alduġı pendi mañа vėrür

3. Ṣanmañ ʿaceb ruṭab yėrine vėrse laʿl-i ter
   Naḫlī ki ḳan yaşum añа neşv ü nemā vėrür

4. Ḫāk-i derüñdür ol ki dün ü gün ṣevāb içün
   Hem aya sürme hem güneşe tūtiyā vėrür

5. Ḳılmaz ḳabūl ṣūret-i iḳbāl bunca kim
   Āyīne-yi vücūduma cevrüñ cilā vėrür

6. Ney gibi cismüm oldı oḫuñdan delük delük
   Dem urduġumca yėrlü yėrinden ṣadā vėrür

7. Her derdsüzden umma Fużūlī devā-yı derd
   Ṣabr eyle kim ki derd vėrüpdür devā vėrür

---

103 A_1 31ª, İÜ 29ᵇ, B 49, A_2 26ª, A_3 30ª, KN 30ª, M 37ª, K 33ª, T_1 99ᵇ, S_1 158ª, T_2 36ª, S_2 27ª, V 27ª, TT 34ᵇ, S_3 64ᵇ, BN 31ᵇ, TN 35ᵇ, S_4 47ᵇ, S_5 32ª, S_6 33ᵇ, S_7 29ª, S_9 30ᵇ, S_{10} 37ª, S_{11} 43ª, TZ 39ª.

103 || 1ª alup: alur S_1, TN || biñ: miñ A_1, T_2 bin S_4 || belā: cefā A_1.

103 || 2ª belā-yı: cünūn-ı T_2 || ʿaṣr: ʿışḳ A_1.

103 || 2ᵇ şimdi: imdi A_1 || menden: senden V şimdi A_1 || alduġı: aldugı S_3 || pendi: pendin S_2.

103 || 3ª ʿaceb ruṭab yėrine: ruṭab yėrine eger TT || laʿl-i ter: laʿl-i ter ʿaceb TT || ruṭab: ruṭub [TD] ratab [G].

103 || 3ᵇ naḫlī ki ḳan: pür-laʿl kim A_1 bir naḫl kim A_2, KN, TT, S_2, V, T_2, S_3, İÜ, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, G] naḫlüñ ki ḳan A_3 naḫl ki ḳan T_1 || neşv ü: neşv T_1.

103 || 4ª derüñdür: derüñde T_1 derüñ ki TT || ol ki dün ü gün: ol ki dün-i gün KN, T_1, S_1, V, TZ gėce vü gündüz TT || ṣevāb: türāb V ṣavāb S_4.

103 || 5ª ḳılmaz: ḳılma T_1, A_2, A_3, S_3, İÜ, S_7 || ḳabūl: ḳabūl-i [G] || iḳbāl: iḳbāli S_2, [TD] iḳbāle S_4, S_5 || bunca: munca A_1, KN, V, K, T_2, S_4, S_5, TZ.

103 || 6ª gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || cismüm oldı oḫuñdan: cismüm oldı oḫındañ A_1, S_4 cismüm oldı ġamuñdan A_2 oldı cismüm oḳından V oldı cismüm oḫuñdan T_2, TZ.

103 || 6ᵇ urduġumca: urduġunca T_1, A_3, S_3 urduḳumca V, S_4 || yėrinden: yėrümden V.

103 || 7ª devā-yı derd: devā vėrür T_1.

103 || 7ᵇ kim ki: ol ki V, TT, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [TD, D, G] || derd: derdi A_3.

104.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ezel kātibleri ʿuşşāḳ baḫtın ḳāre yazmışlar
   Bu mażmūn ile ḫaṭ ol ṣafḥa-yı ruḫsāre yazmışlar

2. Ḫavāṣ-ı ḫāk-i pāyüñ şerḥini taḥḳīḳ ėdüp her dem
   Ġubār ilen beyāż-ı dīde-yi bīdāre yazmışlar

3. Gülistān-ı ser-i kūyuñ ṣıfātın bāb bāb ėy gül
   Ḫaṭ-ı reyḥān ile cedvel çeküp gülzāre yazmışlar

4. Ėki saṭr eyleyüp ol ėki mey-gūn laʿller vaṣfın
   Görenler her birin bir çeşm-i gevher-bāre yazmışlar

5. Girüp büt-ḫāneye ḳılsañ tekellüm cān bulur şeksüz
   Muṣavvirler nė ṣūret kim der ü dīvāre yazmışlar

6. Muḥarrirler yazanda her kime ʿālemde bir rūzī
   Maña her gün dil-i ṣad-pāreden bir pāre yazmışlar

7. Yazanda Vāmıḳ u Ferhād u Mecnūn vaṣfın ehl-i derd
   Fużūlī adını gördüm hem ol ṭūmāre yazmışlar

---

104 A_1 31^b, İÜ 29^b, B 49, A_2 26^a, A_3 31^a, KN 30^b, M 37^a, K 33^a, T_1 99^b, S_1 158^a, T_2 36^b, S_2 27^a, V 27^b, TT 35^a, S_3 64^b, BN 32^a, TN 36^a, S_4 48^a, S_5 32^a, S_6 34^a, S_7 29^a, S_8 28^b, S_9 31^a, S_{10} 37^a, S_{11} 43^a, TZ 39^b.

104 || 1^b ruḫsāre: gülzāre S_1.

104 || 2^a ḫāk-i: - V || şerḥini: şerḥi K sırr-ı ḫaṭın T_1 || ėdüp: ėden V ėder S_2, S_4 || her dem: merdüm A_1, KN, V, BN, [T, TD, D].

104 || 2^b ilen: ile S_1, M, K, B, T_2, TT, TZ || bīdāre: ḫūn-bāre B, A_3, M, K, T_1, S_1,TT, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [G, TD].

104 || 3^a ṣıfātın: kitābın B.

104 || 3^b ile: ilen KN, S_2, S_4, S_5 || gülzāre: - T_1.

104 || 4^a laʿller: laʿli S_2 || mey-gūn: - S_1.

104 || 5^a büt-ḫāneye: mey-ḫāneye T_1, S_2, T_2, A_3.

104 || 6^b her gün: kısmet [G].

104 || 7^a ferhād u: ferhād V || vaṣfın ehl-i derd: derd ehli vaṣfın S_2.

104 || 7^b Fużūlī: Fużūlīni V Fużūlīnüñ S_2 || adını: adın S_2 || gördüm hem ol: hem gördüm ol S_3, M, S_2, İÜ, S_{11}, TZ gördüm ser-i V, A_1, KN, TT, T_2, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_8, S_{10}, [T, G, TD].

*T'de fazla beyit vardır. Bu beyit TZ'de sayfa kenarında yer almaktadır.

Eṭibbā nusḫa-yı dermān yazanda ehl-i emrāża
Perī-veşler lebin em dib men-i bīmāra yazmışlar

105.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gūşe-yi ebrūlaruñda çeşm-i cādūlar mıdur
   Yoḫsa girmiş yaya tīr-endāz Hindūlar mıdur

2. ʿIḳd-ı şebnemdür gül-i ter üzre yāḫod her ṭaraf
   Ḳaṭre ḳaṭre terden ol ruḫsār üze sular mıdur

3. Ėki ejderdür ki bir genc üste baş ḳoymış yatur
   Ya müselsel ʿārıżuñ devrinde gīsūlar mıdur

4. Eşk-i çeşmümdür ser-i zülfüñ ḫayāliyle müdām
   Ya düzilmiş rişte-yi müşgīne lü'lü'lar mıdur

5. Sen misen ancaḳ Fużūlī beyle ḫūblar māyili
   Yoḫsa ʿışḳ ehli ḳamu sen tek belā-cūlar mıdur

---

105 A_3 36^b, T_2 31^b, V 28^a, TN 43^a, S_4 41^a, S_6 29^a, S_7 35^b, S_9 37^a, S_{10} 30^a, S_{11} 42^a.
105 || 1^a ebrūlaruñda: ebrūlarından V.
105 || 2^b ḳaṭre ḳaṭre: ḳaṭre S_4 || terden: inmiş [G] || ruḫsār: gül-ruḫsār S_4 || sular: būlar A_3.
105 || 3^a ki bir: ki A_3 || üste: üstine A_3 üzre T_2, [T].
105 || 4^b müşgīne: mişg üzre [T] || lü'lü'lar: hindūlar T_2.
105 || 5^a sen misen: sen miseñ T_2 || beyle: böyle A_3.
105 || 5^b ḳamu: ḫamu A_3.

106.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Buldı kūyuñdan devā derd-i dil-i bīmārumuz
Sen aġasan biz ḳuluz kūyuñdadur tīmārumuz

2. Zāhidā gör sīne çāki şuʿlesin bizden saḳın
Bir ocaġuz biz ki sūzāndur der ü dīvārumuz

3.[5] N'ola ger olduysa fānī Kūh-ken men bāḳīyem
ʿIşḳa bizdendür beḳā yoḫdur yoḫ olmaḳ varumuz

4. Gülşen-i ġam naḫliyüz perverde āb-ı dīdeden
Dāġlar berg āh-ı āteş-bārumuzdur bārumuz

5.[8] Ehl-i terküñ ḳulıyuz oldur bize cāndan ʿazīz
Yūsuf ise ḫod-fürūş anuñla yoḫ bāzārumuz

6. Eşkümüz gird-ābı ʿālī ʿömrümüz bünyādı pest
Gör nė alçaḳ dirlik ile çizginür pergārumuz

7. Ėy Fużūlī cevr-i yār ü ṭaʿne-yi aġyārdan
Var yüz biñ ġam bu hem bir ġam ki yoḫ ġam-ḫᵛārumuz

---

106 A_1 31b, İÜ 30a, B 49, A_2 26b, A_3 38a, KN 31a, M 37b, K 33b, T_1 106b, S_1 158b, T_2 37a, S_2 27b, V 28a, TT 35a-35b, S_3 65a, BN 32a, TN 44b, S_4 48b, S_5 32b, S_6 34a, S_7 36a, S_8 29a, S_9 38b, S_{10} 37b, S_{11} 43b, TZ 40a.

2 Bu beyit A_1'de yoktur. TT'de gazelin üçüncü mısrasından itibaren bir sonraki gazelle karıştırılmıştır. Bu sebeple gazel 35b'de tekrarlanmıştır.

106 || 1a kūyuñdan: kūyuñda A_3, TT, S_5, TZ, [T, G, TD] derdüñden V || devā derd-i dil-i: devā-yı derd-i dil [G].

106 || 1b kūyuñdadur: kūyuñda var K.

106 || 2a zāhidā: zāhidüñ V || çāki: çāk V, S_3, İÜ çākin S_5 || bizden: benden [G] || saḳın: ṣaḳın KN, S_2, TT, B.

106 || 2b biz: - V || der ü dīvārumuz: dil-i sūzānumuz A_2.

5 Bu beyit M ve K'de yoktur.

106 || 3a olduysa: öldiyse [G].

106 || 3b yoḫ: yoġ A_3, S_2 || olmaḳ: olmaz S_3, S_4.

106 || 4a naḫliyüz: naḫliüz A_1.

106 || 4b berg āh-ı: hem berg V berg āh ü S_5.

8 Bu beyit V'de yoktur.

106 || 5a terküñ: terkin TT derküñ M derdüñ S_1, K.

106 || 5b yūsuf ise: yūsufuz biz A_1, T_2 yūsuf -ı ʿazīz KN yūsuf olsa TT ḳavm-i dünyā S_2.

106 || 6a ʿālī: ḫālī S_3, İÜ - V || pest: süst S_1, K.

106 || 6b alçaḳ: ancak T_1 || dirlik: dirlikün T_1, A_3.

106 || 7a yār u: yār T_1.

106 || 7b biñ: miñ A_1, KN || bir ġam: - S_1.

107.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḫam ḳad ile aġlaram ol ṭurre-yi ṭarrārsuz
Gerçi dėrler çengden çıḫmaz terennüm tārsuz

2. Sīne-yi çākümden eksük ėtme tīr-i ġamzeñi
Ėy gül-i raʿnā bilürsen kim gül olmaz ḫārsuz

3. Ṣaḫlamazdum nāveküñ gözde belāsın çekmesem
Beslemezdüm ṣu vėrüp ol naḫli olsa bārsuz

4.[5] Yol azarsan ẓulmet-i ḥayretde ėy dil vāḳıf ol
Zīnhār ol kūya varma āh-ı āteş-bārsuz

5. Girye-yi zār ile ḫoş-ḥālem ki baḥr-i ʿışḳda
Eşksüz göz bir ṣadefdür lüʾlüʾ-i şehvārsuz

6.[8] Cāna āzār-ı ḫadengüñ ḫoş gelür ėy ḳaşı yay
Bir sifāriş ḳıl ki bizden ötmesün āzārsuz

7. Zühdden geçmez Fużūlī eylemez terk-i riyā
Pend çoḫ vėrdüm ėşitmez ʿārsuzdur ʿārsuz

---

107 A_1 32^a, İÜ 30^b, B 50, A_2 26^b, A_3 38^a, KN 31^a, M 38^a, K 33^b, T_1 107^a, P 251^a, S_1 158^b, T_2 37^a, S_2 27^b, V 28^b, S_3 65^a, BN 32^b, TN 45^a, S_4 48^b, S_5 33^a, S_6 34^b, S_7 36^b, S_8 29^a, S_9 39^a, S_{10} 38^a, S_{11} 44^a, TZ 40^a.

107 || 1^a ol: bu A_2.

107 || 1^b gerçi: ger A_1.

107 || 2^a çākümden: çākümde A_1, [G].

107 || 3^a ṣaḫlamazdum: saḳlamazdum S_3 saḫlamazdum A_1, KN, T_2, TT, TZ || nāveküñ: nāvekim [G] || gözde: gözden KN, TT, A_2, S_3, İÜ dilde B, A_3, M, K, T_1, P, S_1, S_2, TN, S_7, S_8, S_9, TZ || çekmesem: çekmişem A_3 çekmedin V görmedin [G] || nāveküñ gözde: gözde nāvekler V.

107 || 3^b beslemezdüm ṣu vėrüp ol naḫli: su vėrüp ol naḫli beslerdüm mi T_1, S_1, A_3, B, M, K, TN, S_7, S_9, [TD] bilmez idim su vėrüp ol nahli A_2, S_3, [G] su vėrüp besler midüm ol naḫli TZ || olsa: ki olmaz S_4, S_5.

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

107 || 4^a ḥayretde: ġāfletde A_1.

107 || 4^b varma: gėtme A_3, K, B, T_1, S_1, TN, S_7, S_8, S_9, TZ || āh-ı: aḫter A_1.

107 || 5^a zār ile: āh ile T_2 zārumla V || ḫoş-ḥālem ki: ḫoşem kim bu K.

107 || 5^b eşksüz: eşkümiz İÜ || göz: ol K || bir ṣadefdür: perdesinde A_2 perdesinden S_3, İÜ.

8 Bu beyit KN, A_1 ve S_5'te yoktur. P'de bu gazelin sadece son iki beyti vardır.

107 || 6^a ḫadengüñ: ḫadeng S_4 || ėy ḳaşı yay: ḳaşı yay T_1 ėy ḳaşı yā S_2, B.

107 || 6^b sifāriş: sipāriş A_3 || ötmesün: geçmesün M, TZ olmasun A_3, K, S_1, T_1, S_2, T_2, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{11}, [G] ütmesün [TD].

108.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ṭarīḳ-ı faḳr dutsam ṭabʿ ṭābiʿ nefs rām olmaz
Ġınā ḳılsam ṭaleb esbāb-ı cemʿiyyet tamām olmaz

2. Dehānuñdan eẕer görmen miyānuñdan nişān veh kim
Men-i nā-kāma ʿömrümden müyesser hīç kām olmaz

3. Muḳīm-i kūy-ı derd eyler meni āh-ı ciger-sūzum
Bu āheng-i melāl-efzāya bundan yėg maḳām olmaz

4.[5] Mürīd-i sāḳiyem kim luṭfı ehl-i ẕevḳa dāʾimdür
Nė ḥāṣıl ehl-i zühdüñ şefḳatinden kim müdām olmaz

5. Dėdüm ʿuṣṣāḳa cevr ėtme dėdi ol ḫūblar şāhı
Siyāset olmayınca ʿışḳ milkinde niẓām olmaz

6. Lebüñden ḳaṭre ḳaṭre ḳan içer göñlüm kerāhetsüz
Şekerden olıcaḳ mey ḳaṭresi gūyā ḥarām olmaz

7. Fużūlīni melāmet eyleyen bī-derd bilmez mi
Ki bāzār-ı cünūn rüsvālarında neng ü nām olmaz

---

108 A_1 32^a, İÜ 30^b, B 50, A_2 27^a, A_3 38^b, KN 31^b, T_1 107^b, P 251^b, S_1 158^b, T_2 37^b, S_2 28^a, V 28^b, TT 35^b, S_3 65^b, BN 32^b, TN 45^b, S_4 49^a, S_5 33^a, S_6 35^a, S_7 36^b, S_8 29^b, S_9 39^a, S_{10} 38^a, S_{11} 44^a, TZ 40^b.

108 || 1^a faḳr: faḳrı S_2 ṭabʿ S_3, İÜ || dutsam: ṭutsam A_3 ẕevḳum S_4 || ṭābiʿ: tābiʿ B || nefs: nefse T_1.

108 || 1^b ġınā: fenā S_1 ʿanā T_1 || ṭaleb: felek V.

108 || 2^a dehānuñdan: dehānuñda V || görmen: görmem S_3, [G] görmez S_1 || veh kim: tapman TT.

108 || 2^b men-i: benüm B || nā-kāma: nā-kām V.

108 || 3^a kūy-ı: kūh-ı T_1, A_3 || meni: - T_1 büti S_5.

108 || 3^b bu: bir S_3, İÜ, S_4 || melāl-efzāya: maḳām-efzāya S_4, [G] || bundan: mundan A_1, V, S_4, S_5, TZ.

5 Bu beyit S_5'te yoktur.

108 || 4^a kim: ki S_1 || luṭfı: luṭf S_3, V, İÜ || ehl-i: ehli S_3, İÜ || ẕevḳa: derde T_2, S_4, [T, G] || dāʾimdür: ḳāyimdür S_4.

108 || 4^b zühdüñ: ẕevḳuñ V || şefḳatinden: şoḥbetden A_3, T_1.

108 || 5^a ʿuṣṣāḳa cevr ėtme: cevr ėtme ʿuṣṣāḳa T_1, A_3 || ḫūblar: ḫūblaruñ S_4.

108 || 6^b şekerden: şeker S_1 || olıcaḳ: olmayınca B.

108 || 7^a Fużūlīni: Fużūlī S_2 || bilmez mi: bilmezler mi A_1.

108 || 7^b rüsvālarında: rüsvālarından V sevdālarında T_1.

109.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. ʿĀlem oldı şād senden men esīr-i ġam henūz
ʿĀlem ėtdi terk-i ġam mende ġam-ı ʿālem henūz

2. Cān baġışlardı lebüñ iẓhār-ı güftār eyleyüp
Urmadın ʿĪsā lebi cān-baḫşlıḳdan dem henūz

3. Secdegāh ėtmişdi ʿışḳ ehli ḳaşuñ miḥrābını
Ḳılmadın ḫayl-i melāyik secde-yi Ādem henūz

4. Cāna derdüñ cisme peykānuñ revān ėtmişdi ḥükm
Cism ile cān irtibāṭı olmadın muḥkem henūz

5.[5] Eşk ṣarf eyler felekden kām ḥāṣıl ḳılmaġa
Bu güher ḳadrini bilmez dīde-yi pür-nem henūz

6.[7] Perde-yi çeşmüm maḳām ėtmişdi bir tersā-beçe
Olmadın mehd-i Mesīḥā dāmen-i Meryem henūz

7. Ėy Fużūlī eyledi her derde dermān ol ṭabīb
Bir menüm zaḫmumdur ancaḳ bulmayan merhem henūz

---

109 A_1 32^b, İÜ 31^a, B 50, A_2 27^b, A_3 38^b, KN 31^b, M 38^a, K 34^a, T_1 107^b, P 251^a, S_1 159^a, T_2 37^b, S_2 28^a, V 29^a, TT 36^a, S_3 17^a, BN 33^a, TN 45^b, S_4 49^b, S_5 33^a, S_6 35^a, S_7 37^a, S_8 29^b, S_9 39^b, S_{10} 38^b, S_{11} 44^b, TZ 41^a.

109 || 1^a ʿālem oldı: oldı ʿālem A_1, KN, V, T_2, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_{11} || senden: senden ü T_2.

109 || 1^b ėtdi: oldı A_1.

109 || 2^b urmadın: urmadı A_2, S_3, İÜ, BN vėrmedin T_2, S_5 || lebi: leb-i A_2, S_3, V, S_2, T_2, İÜ, S_8, S_9, S_{11}, [G] gibi A_3, K, M, S_7 || baḫşlıḳdan: baḫşlıġdan A_1, KN, T_1, K, T_2.

109 || 4^a derdüñ: urduñ A_1 || ḥükm: - T_2.

109 || 4^b olmadın: olmadı T_1.

5 Bu beyit S_3 ve S_5'te yoktur.

109 || 5^a ḳılmaġa: ėtmege A_2.

7 Bu beyit V'de yoktur.

109 || 6^a bir: ol TT, S_4.

109 || 7^b zaḫmumdur ancaḳ: zaḫmum-durur ancaḳ B, S_1 zaḫmumdan ancaḳ S_3, İÜ derdümdür ancaḳ [T] derd ü ġamumdur T_2, A_1, KN || bulmayan: bulmadı T_1, A_3 bulmamışdur A_2 ḳaldı TT bulmadum TZ || merhem: bī-merhem TT dermān A_1, İÜ em A_2.

110.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġamze peykānın gözüñ men mübtelādan ṣaḫlamaz
Ṣarf ėder ehl-i naẓar naḳdin gedādan ṣaḫlamaz

2. Dil n'ėder yanumda çün ḳılmaz meni ġamdan ḫalāṣ
Çekmen ol taʿvīẕ bārın kim belādan ṣaḫlamaz

3. Cāna cismüm ol ḫadeng-i ġamzeden olmaz penāh
Hīç cevşen kimseni tīr-i ḳażādan ṣaḫlamaz

4. ʿIşḳdan bir dem ten-i sūzānı dūr ėtmez felek
Veh nėce fānūsdur şemʿi hevādan ṣaḫlamaz

5.[6] ʿĀlemi şeydā ḳılur ger olsa hem gözden nihān
Her perī-veş kim ser-i zülfin ṣabādan ṣaḫlamaz

6.[8] Eylerem bī-ḫod fiġān gördükçe kūyuñ itlerin
Āşnā derd-i nihānın āşnādan ṣaḫlamaz

7. Bī-sebeb ṣanmañ Fużūlīnüñ melāmet çekdügin
Bī-ḫaberdür meşrebin ehl-i riyādan ṣaḫlamaz

---

110 A_1 32b, B 51, A_2 27b, A_3 39a, KN 32a, M 38b, K 34a, T_1 108a, P 251a, S_1 159a, T_2 38a, S_2 28b, V 29a, TT 36a, BN 33a, TN 46a, S_4 50a, S_5 33b, S_6 35b, S_7 37b, S_8 30a, S_9 39b, S_{10} 38b, S_{11} 45a, TZ 41a.

110 || 1a peykānın: peykānuñ T_1 || gözüñ: görüñ T_1 || ṣaḫlamaz: saḫlamaz V, T_2, A_1, TT, S_5 saḳlamaz K.

110 || 1b ṣaḫlamaz: saḳlamaz K saḫlamaz A_1, KN, V, TT, T_2, S_5.

110 || 2a yanumda: yanında [G] || çün: çoḳ A_1, K, S_5 || ḳılmaz meni ġamdan: ġamdan beni ḳılmaz V, T_2 ḳılmaz meni senden A_1.

110 || 2b kim: çün T_2 || çekmen ol: çekmeyin [G] || ṣaḫlamaz: saḳlamaz K saḫlamaz A_1, V, TT, T_2, S_5.

110 || 3a cāna: cānı A_3 || cismüm: cismüñ V.

110 || 3b kimseni: kimse'i M, TT, S_2 || ḳażādan: belādan KN, S_1, T_2, V || ṣaḫlamaz: saḳlamaz K saḫlamaz A_1, TT, V, T_2, S_5.

110 || 4a ʿışḳda: ʿışḳdan K || bir: her T_1, A_2 || ten-i: men-i T_1, M, B, S_2, TN, S_9 meni A_3, TZ dil-i T_2, TT, [T] || sūzānı: sūzān A_3.

110 || 4b ṣaḫlamaz: saḳlamaz K saḫlamaz A_1, KN, V, T_2, TT, S_5.

6 Bu beyit S_5'te yoktur.

110 || 5a ḳılur ger: ḳılurdı TT ḳılurlar S_4 || hem gözden: gözden hem A_3, B, S_1, T_1, K, TT, P, TN, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}, TZ.

110 || 5b her: bir A_1, A_3, B, M, K, T_1, S_1, TN, S_7, S_9, TZ || zülfin: zülf V || ṣabādan: hevādan T_2 || ṣaḫlamaz: saḳlamaz K saḫlamaz A_1, KN, V, TT, T_2.

8 Bu beyit A_3 ve V'de yoktur.

110 || 6a eylerem: eyledüm A_2 n'eylerem S_5 || fiġān: nihāñ T_1, S_1.

110 || 6b derd-i: rāz-ı B, T_1, S_1, M, K, P, TN, S_4, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ, [G] || ṣaḫlamaz: saḳlamaz K saḫlamaz A_1, KN, TT, T_2, S_5.

110 || 7a ṣanmañ: sanmañ V || çekdügin: çekdügüñ A_1 çekdin T_2.

110 || 7b ṣaḫlamaz: saḳlamaz K saḫlamaz A_1, V, TT, T_2, S_5.

111.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Rāz-ı ʿışḳuñ ṣaḫlaram élden nihān éy serv-i nāz
Gétse başum şemʿ tek mümkin degül ifşā-yı rāz

2. Ḫūblar miḥrāb-ı ebrūsına meyl étmez faḳīh
Ölse kāfirdür müselmānlar aña ḳılmañ namāz

3. Kimse ol bed-ḫūya iẓhār édebilmez ḥālümi
Éy sürūd-ı nāle Tañrı'yçün sen olgil çāre-sāz

4.[5] Ḳālebüm görmiş tehī tökmek diler bir tāze rūḥ
Berḳ-ı āhum kim gelen peykānuña vérmiş güdāz

5.[7] Men ḫod öldüm éy türābumdan olan sāġar müdām
Rindler bezmin gezüp bir bir yétür menden niyāz

6. Ḫūb ṣūretlerden éy nāṣiḥ meni menʿ étme kim
Pertev-i envār-ı ḫurşīd-i ḥaḳīḳatdur mecāz

7. Éy Fużūlī ḳalmışam ḥayretde bilmen n'eyleyem
Devr ẓālim baḫt nā-fermān ṭaleb çoḫ ʿömr az

---

111 A_1 33a, İÜ 31a, B 51, A_2 28a, A_3 39b, KN 32a, M 38b, K 34b, T_1 108a, P 251b, S_1 159b, T_2 38b, S_2 28b, V 29b, TT 36a, S_3 17a, BN 33b, TN 46b, S_4 50b, S_5 33b, S_6 35b, S_7 37b, S_8 30a, S_9 40a, S_{10} 39a, S_{11} 45a, TZ 41b.

111 || 1a rāz: rāh K || ṣaḫlaram: saḫlaram A_1, KN, T_2, V, S_5 saḳlaram S_3, B, K, İÜ || élden: dilde [G].

111 || 2a étmez: eyler T_1.

111 || 2b aña: oña A_1 || ḳılmañ: ḳılmaz S_1, K.

111 || 3a ḥālümi: ḥālini A_1, M, K, T_1, S_1, P, S_9 derdini S_7 derdümi TZ.

111 || 3b olgil: olġıl A_2, KN, S_2, TT, S_3.

5 Bu beyit S_5'te yoktur.

111 || 4a tehī: - S_4 || tökmek: dökmek B, S_1, T_1, K, TT || tāze: pāre T_2.

111 || 4b gelen: gülüb [G].

7 Bu beyit B, M, K, S_1 ve T_1'de yoktur.

111 || 5a türābumdan: ṣarābumdan A_1, A_2, S_2 sarāyumdan S_3, İÜ || olan: dolan S_2 dutan S_3, İÜ.

111 || 5b gezüp: görüp T_2, [G] || bir bir: yér yér A_2 || menden: yérden V.

111 || 6a ḫūb ṣūretlerden: ṣūret-i ḫūblardan TT ḫūb rūlardan KN || étme kim: eyleme A_2, A_3, S_2, T_2, S_3, İÜ, TN, S_{10} eyle kim TZ.

111 || 6b envār-ı ḫurşīd-i: ḫurşīd-i envār-ı TT.

111 || 7a bilmen: bilmem A_3, T_1 || n'eyleyem: n'eyleyin M.

111 || 7b nā-fermān: nā-fercām S_6, [TD] || ṭaleb: - S_1 || çoḫ: çoġ T_1 || az: dırāz S_1.

112.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Fiġān kim baġrumuñ ol lāle-ruḫ ḳan olduġın bilmez
Ciger pergālesinde dāġ-ı pinhān olduġın bilmez

2. Ḥabībüm göñlümi cemʿ eylemez ruḫsārı devrinde
Meger zülfi gibi ḥālüm perīşān olduġın bilmez

3. Ḳılur taḳṣīr ėdüp bir luṭf her dem göñlüm almaḳda
Vefā resmin ṣanur düşvār āsān olduġın bilmez

4.[5] Güzeller devlet-i vaṣlın bulup maġrūr olan ʿāşıḳ
Neşāṭ-ı vaṣlda endūh-ı hicrān olduġın bilmez

5. Dil-i ṣad-pāreden bī-dād kesmez ġamze-yi mestüñ
Nė ġāfil pādişehdür milk vīrān olduġın bilmez

6. Ṣanur zāhid özin ḫālī ḫayālüñden ġalaṭdur bu
Bu ḫayrān olduġındandur ki ḫayrān olduġın bilmez

7. Fużūlī ḫasteye düşmen söziyle dūst cevr eyler
Zihī sāde muʿārıż ḳavli buhtān olduġın bilmez

---

112 A_1 33^a, İÜ 32^a, B 51, A_2 28^a, A_3 39^b, KN 32^b, M 39^a, K 34^b, T_1 108^b, P 251^b, S_1 159^b, T_2 38^b, S_2 29^a, V 29^b, TT 36^b, S_3 18^a, TN 46^b, S_4 49^b, S5 34^a, S_6 36^a, S7 38^a, S_8 30^b, S9 40^a, S_{10} 39^a, S_{11} 45^b, TZ 41^b.

112 || 1^a kim baġrumuñ ol lāle-ruḫ: ol lāle-ruḫ kim baġrumuñ A_2, S_2, S_3, İÜ.

112 || 1^b pergālesinde: pergālesinden A_1, S_2, T_2, M, A_2, A_3, V, S_3, İÜ, TN, S_4, S5, S_6, S7, S_8, S_{11} || pinhāñ: hicrān S_3, V, T_1, S_2, İÜ, S_8.

112 || 2^a eylemez: eyleyüp K || ruḫsārı: ruḫsār V, A_3, K, T_2, S5 ruḫsār-ı perī T_1.

112 || 2^b zülfi: kim K || gibi: kimi A_1, KN, [T, G, TD] zülfi K || ḫālüm: ü ḫāl K ḫālin T_1 ʿālem A_1, T_2.

112 || 3^a ḳılur: ḳılup A_3 || almaḳda: almaġda T_2, S5 almaḳdan [T].

112 || 3^b ṣanur: sanur V.

5 Bu beyit A_2 ve S_3'te yoktur.

112 || 4^a güzeller: görenler V || bulup: bulan T_1, [G] tapup A_3 olup V || maġrūr: maʿẕūr V maġdūr T_1 maḳdūr S_1.

112 || 4^b vaṣlda: vaṣldan A_1, KN, T_2, A_3, S_4, S5, S7, TZ, [T] vaṣldın S_2.

112 || 5^a bī-dād: bī-dādı S_{11}, [T, TD, D] || kesmez: gėtmez T_1.

112 || 5^b milk: milki A_3, S9, [T, G, TD].

112 || 6^a ḫayālüñden: cemālüñden A_2 || ġalaṭdur: ġalaṭ bu kim S5 ḫaṭādır [G].

112 || 6^b bu: bes S_2 || olduġındandur: olduġındur A_2, A_3, V, S_4.

112 || 7^a dūst: yār V.

112 || 7^b ḳavli: ḳavl S_3, İÜ, TN, S_{10} ḳavle S_2, A_2, A_3, B, M, K, T_1, S_1, S7 sözi TZ.

113.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Göñülde biñ ġamum vardur ki pinhān eylemek olmaz
   Bu hem bir ġam ki ėl ṭaʿnından efġān eylemek olmaz

2. Nė müşkil derd olursa bulınur ʿālemde dermānı
   Nė müşkil derd imiş ʿışḳuñ ki dermān eylemek olmaz

3. Fenā milkine çoḫ ʿazm ėtme ėy dil çekme zaḥmet kim
   Bu tedbīr ile defʿ-i derd-i ḥicrān eylemek olmaz

4. Saḳın göñlüm yıḫarsan pendden dem urma ėy nāṣiḥ
   Hevā-yı nefs ile bir milki vīrān eylemek olmaz

5. Dehānuñ üzre laʿlüñ istemiş dil defʿi müşkildür
   Görinmez hīç cürmi yoḫ yėre ḳan eylemek olmaz

6. Duʿālar eylerem menden yaña bir dem güẕār ėtmez
   Nė çāre siḥr ile servi ḫırāmān eylemek olmaz

7. Fużūlī ʿālem-i ḳayd içre sen dem urma ʿışḳından
   Kemāl-i cehl ile daʿvā-yı ʿirfān eylemek olmaz

---

113 A_1 33^b, İÜ 31^b, B 52, A_2 28^b, A_3 40^a, KN 32^b, M 39^b, K 35^a, T_1 109^a, P 251^b, S_1 160^a, T_2 39^a, S_2 29^a, V 30^a, TT 36^b, S_3 17^b, TN 47^b, S_4 51^a, S_5 34^a, S_6 36^a, S_7 38^a, S_8 30^b, S_9 40^b, S_{10} 39^b, S_{11} 46^a, TZ 42^a.

113 || 1^a biñ: miñ A_1, KN || ġamum: ġamuñ A_1, KN.

113 || 1^b ṭaʿnından: ṭaʿnında S_1.

113 || 2^a müşkil derd: müşkil ḥāl A_3 || olursa: olsa T_2 || dermānı: bir dermān [G].

113 || 2^b dermān: pinhān T_1.

113 || 3^a dil: can S_4, [G].

113 || 3^b ile: bile KN || defʿ-i derd-i: defʿ-i dāġ-ı A_2, S_3, İÜ defʿ-i V derd-i defʿ-i K refʿ-i derd-i S_4.

113 || 4^a saḳın: ṣaḳın S_2, TT || yıḫarsan: yakarsın [G] || nāṣiḥ: zāhid A_1.

113 || 4^b milki: milk KN, V, A_3, A_1.

113 || 5^a üzre: üstine TT || istemiş: söylemiş K diler TT || dil: ol V.

113 || 5^b cürmi: ẓulmi A_3, M, K, S_1, P.

113 || 6^a eylerem: eyledüm M, T_2 ėderem TT || menden: bir dem TT || yaña: bañа TT, S_5 || bir dem: her dem V, S_5 yandan TT.

113 || 6^b ile: ilen TT, S_4, S_5 || servi: serv A_1, KN, S_1.

113 || 7^a içre sen: içersen [T] || ʿışḳından: ʿışḳuñdan A_1, KN, T_2, V ʿışḳdan TT.

113 || 7^b cehl: ḳurb A_1 || ile: ilen TT || ʿirfān: imkān A_1.

114.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Nėce yıllardur ser-i kūy-ı melāmet beklerüz
Leşker-i sulṭān-ı ʿirfānuz velāyet beklerüz

2. Sākin-i ḫāk-i der-i mey-ḫāneyüz şām u seḥer
İrtifāʿ-ı ḳadr içün bāb-ı saʿādet beklerüz

3. Cīfe-yi dünyā degül kerkes gibi maṭlūbumuz
Bir bölük ʿanḳālaruz ḳāf-ı ḳanāʿat beklerüz

4. Ḫˇāb görmez çeşmümüz endīşe-yi aġyārdan
Pāsbānuz genc-i esrār-ı maḥabbet beklerüz

5.[6] Ṣūret-i dīvār ėdüpdür ḥayret-i ʿışḳuñ bizi
Ġayr seyr-i bāġ ėder biz künc-i miḥnet beklerüz

6.[8] Kārvān-ı rāh-ı tecrīdüz ḫaṭar ḫavfın çeküp
Gāh Mecnūn gāh men devr ile nevbet beklerüz

7. Ṣanmañuz kim gėceler bī-hūdedür efġānumuz
Milk-i ʿışḳ içre ḥiṣār-ı istiḳāmet beklerüz

8. Yatdılar Ferhād u Mecnūn mest-i cām-ı ʿışḳ olup
Ėy Fużūlī biz olar yatduḳça ṣoḥbet beklerüz

---

114 A_1 33^b, İÜ 32^a, B 52, A_2 29^a, A_3 40^a, KN 33^a, M 39^b, K 35^b, T_1 109^a, P 251^b, S_1 160^a, T_2 39^a, S_2 29^b, V 30^a, TT 37^a, S_3 17^b, TN 47^b, S_4 51^a, S_5 34^b, S_6 36^b, S_7 38^b, S_8 31^a, S_9 40^b, S_{10} 40^a, S_{11} 46^a, TZ 42^b.

114 || 1^a yıllardur: ıllardur A_1, V.

114 || 2^a mey-ḫāneyüz: mey-ḫāneüz A_1, TT, T_2 || sākin-i ḫāk-i der-i mey-ḫāneyüz şām u seḥer: ḫāk-i dergāhın naẓardan sürme ėy seyl-āb-ı çeşm V.

114 || 3^a gibi: kimi A_1, KN, [TD].

114 || 4^b pāsbānuz: pāsbān-ı S_4, S_5, [G] || esrār-ı: esrāruz TT, S_4, S_5, [G] || maḥabbet: melāmet V.

6 Bu beyit S_5'te yoktur.

114 || 5^a dīvār: dīdār V || ḥayret: ḥasret A_3 || bizi: beni S_3, A_2, İÜ.

114 || 5^b ġayr: ġayrı A_3, S_2 || seyr-i bāġ: bāġı seyr TT || ėder: ėdüp A_1, KN, T_2, S_4 || miḥnet: ḫalvet V ʿuzlet S_3, A_2, S_2, İÜ maḥabbet T_2.

8 Bu beyit A_1'de yoktur.

114 || 6^a kārvān: kār-bān S_7, S_8, [TD].

114 || 6^b men: biz V, S_2 || ile: içre A_3, B, K, T_1, S_1, S_2, P, TN, S_7, S_9, S_{10}, TZ, [G].

114 || 7^a ṣanmañuz: ṣanmaguñuz V ṣanmaġın S_1 || efġānumuz: feryādumuz A_3, B, T_1, S_1, TT, TN, S_4, S_5, S_6, S_{11}.

114 || 7^b milk-i ʿışḳ: milk V || içre: ile [T].

114 || 8^a ʿışḳ: şevḳ KN.

114 || 8^b ėy: besi B || olar: olur S_1 || ṣoḥbet: nevbet S_3, A_2, M, İÜ.

115.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Teşne-yi cām-ı viṣālüñ āb-ı ḥayvān istemez
Māyil-i mūr-ı ḫaṭuñ milk-i Süleymān istemez

2. Ẓulmet-i zülfüñ giriftārı dem urmaz nūrdan
Ṭālib-i şemʿ-i ruḫuñ ḫurşīd-i raḫşān istemez

3. Eylemez meyl-i bihişt üftāde-yi ḫāk-i derüñ
Sākin-i künc-i ġamuñ seyr-i gülistān istemez

4.[5] Cevrden āh ėtme ėy ʿāşıḳ ki ʿayn-ı luṭfdur
Dūst esbāb-ı kemāl-i ḥüsne noḳṣān istemez

5.[7] ʿIşḳdan vehm ėtmesün ʿāşıḳ yıḫar göñlüm dėyü
Hīç sulṭānem dėyen milkini vīrān istemez

6.[9] ʿĀşıḳ iseñ rind ü rüsvālıḳdan ikrāh ėtme kim
ʿIşḳ sırrın iḳtižā-yı devr pinhān istemez

7. Ėy Fużūlī muttaṣıl devrān muḫālifdür saña
Ġālibā erbāb-ı istiʿdādı devrān istemez

---

115 A_1 34^a, İÜ 32^b, B 53, A_2 29^a, A_3 40^b, KN 33^b, M 40^a, K 35^b, T_1 109^b, P 252^a, S_1 160^b, T_2 39^b, S_2 29^b, V 30^b, TT 37^a, S_3 18^b, TN 48^a, S_4 51^b, S_5 34^b, S_6 36^b, S_7 38^b, S_8 31^a, S_9 41^a, S_{10} 40^a, S_{11} 46^b, TZ 42^b.

115 || 1^b māyil-i: beste-yi TT.

115 || 2^a zülfüñ: ẓulmüñ K || nūrdan: devrden S_1, K, T_1 ʿışḳdan TT özgeden T_2, dāddan S_4.

115 || 2^b raḫşān: tābān A_2, TT, S_4, S_5, S_6, S_7, S_{11}, TZ, [G].

115 || 3^b künc-i: ḫāk-i S_1, T_2 || ġamuñ: derüñ T_2.

5 Bu beyit S_5'te yoktur.

115 || 4^a āh ėtme: incime V.

7 Bu beyit P ve S_5'te yoktur.

115 || 5^a vehm: ḫavf T_2 āh K, S_8, S_9, S_{10}, TZ || yıḫar: yaḳar [T, G] || dėyü: dėyüp K, B, T_1, S_1, V, TN, S_6, S_9, S_{10}, [G] evin [D].

115 || 5^b sulṭānem: sulṭān A_1, K || dėyen: bīmden A_1.

9 Bu beyit M, T_2 ve S_3'te yoktur.

115 || 6^a iseñ: isen A_1 || ü rüsvālıḳdan: ü rüsvālıġdan KN, K rüsvālıġdan A_1, A_3, S_2 rüsvālıḳdan T_1 || ėtme kim: eyleme A_1, A_3 || ʿāşıḳ iseñ rind ü rüsvālıḳdan ikrāh ėtme kim: ʿāşıḳuñ rüsvālıḳdan eyleme ikrāh kim A_2, S_2.

115 || 6^b ʿışḳ: dūst TT.

115 || 7^a muttaṣıl: dāyimā S_5 || saña: baña A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_9, S_{10}, TZ.

115 || 7^b erbāb: esbāb KN.

116.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḫalḳa aġzuñ sırrını her dem ḳılur iẓhār söz
Bu nė sırdur kim olur her laḥẓa yoḫdan var söz

2.[3] Arturan söz ḳadrini ṣıdḳ ile ḳadrin arturur
Kim nė miḳdār olsa ehlin eyler ol miḳdār söz

3. Vėr söze iḫyā ki dutduḳça seni ḫˇāb-ı ecel
Ėde her sāʿat seni ol yuḳudan bīdār söz

4. Bir nigār-ı ʿanberīn-ḫaṭdur göñüller almaġa
Gösterür her dem niḳāb-ı ġaybdan ruḫsār söz

5. Ḫāzin-i gencīne-yi esrārdur her dem çeker
Rişte-yi iẓhāra biñ biñ gevher-i esrār söz

6.[8] Olmayan ġavvāṣ-ı baḥr-i maʿrifet ʿārif degül
Kim ṣadef terkīb-i tendür lü'lü'-i şehvār söz

7. Ger çoḫ isterseñ Fużūlī ʿizzetüñ az ėt sözi
Kim çoḫ olmaḳdan ḳılupdur çoḫ ʿazīzi ḫˇār söz

---

116 A_1 34^a, İÜ 32^b, B 53, A_2 29^b, A_3 41^a, KN 33^b, M 40^a, K 36^a, T_1 110^a, P 252^a, S_1 160^b, T_2 39^b, S_2 30^a, V 31^a, TT 37^b, S_3 18^b, TN 48^b, S_4 52^a, S_5 35^a, S_6 37^a, S_7 39^a, S_8 31^b, S_9 41^b, S_{10} 40^b, S_{11} 47^a, TZ 43^a.

116 || 1^a ḳılur: ėder V.

116 || 1^b olur: ḳılur TT ėder [G].

3 Bu beyit S_5'te yoktur.

116 || 2^a arturan: yaşuran A_2, S_2.

116 || 2^b ehlin eyler: eyler ehlin T_2.

116 || 3^a dutduḳça: dutduḳda S_4, [G].

116 || 3^b yuḳudan: yuḫudan A_1, KN, V, [T] uyḳudan İÜ uyḫudan A_3, B, TZ uḳudan T_2 ḫˇābdan S_3, M, S_4, S_5.

116 || 4^a nigār-ı: nigārın A_1, KN || ʿanberīn: ʿanber A_1 || göñüller: göñül S_4 || almaġa: almaġa kim S_4, S_5 .

116 || 4^b ġaybdan: çihreden A_2, S_2 || ruḫsār: dīdār S_3, M, İÜ.

116 || 5^b iẓhāra: iẓhār V esrāra T_2 || biñ biñ: miñ miñ A_1, KN yüz biñ S_2 || gevher-i esrār: lü'lü'-i şehvār A_2, S_3, M, TT, İÜ.

8 Bu beyit A_2 ve V'de yoktur.

116 || 6^b terkīb-i: terkībi İÜ.

116 || 7^a ger çoḫ isterseñ: gerçi istersen A_1, KN, S_4 ger sen isterseñ S_5 çünki istersin [G] || ʿizzetüñ: aġzı tek A_3 || sözi: sözüñ A_2, T_2.

116 || 7^b kim çoḫ: ki çoḳ S_1 kim çoġ A_3, S_2 || olmaḳdan: olmaġdan A_1, S_5 || çoḫ: her S_3, M, İÜ.

117.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Mańa bād-ı ṣabā ol serv-i gül-ruḫdan ḫaber vėrmez
Açılmaz ġonce-yi baḫtum ümīdüm naḫli ber vėrmez

2. Töküp gözyaşını sensüz helāküm isterem ammā
Ecel peykine seyl-i eşk gird-ābı güẕer vėrmez

3.[4] Gözümde mesken ėt ḫār-ı müjemden iḫtirāz ėtme
Gül-i ḫandāna ṣordum ḫāra yār olmaḳ żarar vėrmez

4.[6] Eger cān almaḳ istersen tenümden tīġuñı kesme
Ki pejmürde nihāle vėrmeyince ṣu ṣemer vėrmez

5.[8] Ḳıyās ėt şemʿden vehm eyle çarḫuñ inḳılābından
Kim ol baş almaġa ḳaṣd ėtmeyince tāc-ı zer vėrmez

6. Belā żımnında rāḥat olduġın iẕhār ėder ḫalḳa
Felek bī-hūde ḫār-ı ḫuşkdan gül-berg-i ter vėrmez

7. Fużūlī dehrden kām almaḳ olmaz olmadın giryān
Ṣadef ṣu almayınca ebr-i nīsāndan güher vėrmez

---

117 A_1 34b, İÜ 33a, B 53, A_2 29b, A_3 41a, KN 34a, M 40b, K 36a, T_1 110a, P 252a, S_1 161a, T_2 40a, S_2 30a, V 31a, TT 37b, S_3 19a, TN 49a, S_4 52b, S_5 35a, S_6 37a, S_7 39b, S_8 31b, S_9 41b, S_{10} 40b, S_{11} 47a, TZ 43b.

117 || 1a ol: sen T_2, S_5.

117 || 1b ümīdüm: ümīd T_1 ümīdi S_1 || ber: ter T_1.

117 || 2a töküp: döküp İÜ, B, M, K, S_1, S_3 || sensüz helāküm: helāküm sensüz A_3.

4 Bu beyit V'de yoktur.

117 || 3a gözümde: gözünde T_1, M, S_5 || müjemden: müjemde K.

117 || 3b ṣordum: sordum T_1, S_2 her dem A_2, A_1, KN, TT, T_2, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [T, TD, D] servim [G] || ḫāre: ḫār A_2, TZ, [TD].

6 Bu beyit V'de yoktur.

117 || 4a almaḳ: almaġ A_3, TT, TZ || istersen: isterseñ A_3, S_3, M, İÜ || tenümden: tenümde T_2 || tīġuñı: oḫuñı İÜ, B, A_3, M, K, T_1, P, S_1, S_3, TN, S_7, S_8, S_9.

117 || 4b ṣu: su A_1, A_2, B, KN, K, T_2, S_5.

8 Bu beyit V'de yoktur.

117 || 5b ol: - M, T_1, S_3.

117 || 6a żımnında: zaḫmetde A_1.

117 || 6b ḫār-ı ḫuşkdan: ḫār u ḫuşkdan V || vėrmez: olmaz A_2.

117 || 7a kām: kām-ı dil A_2 || almaḳ: almaġ S_2 || olmaz: umma A_2.

117 || 7b ṣu: su A_1, B, KN, T_2, V, M, S_5 || nīsāndan: lisāndan V nīsān bir K || vėrmez: olmaz A_2.

118.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Nem-i eşküm mükedder ḫāṭırumdan defʿ-i ġam ḳılmaz
Bu rūşendür ki nem āyīneden zengār kem ḳılmaz

2. Ḫam-ı ebrū-yı müşgīnüñ görürse zāhid-i kec-bīn
Daḫı ḳāmet sücūd-ı gūşe-yi miḥrāba ḫam ḳılmaz

3. Saña ey şūḫ-ı sengīn-dil dėmen büt nėşe kim büt hem
Egerçi seng-dildür böyle bī-dād u sitem ḳılmaz

4.[5] Cefā vü cevr ile ḳan oldı baġrum yā Rab ol bed-ḫū
Nėçün terk eylemez cevr ü cefāsın[7] bir kerem ḳılmaz

5. Murādum giryeden kesb-i ġubār-ı reh-güẕāruñdur
Gözüm yaşı dem-ā-dem çihremi bī-hūde nem ḳılmaz

6.[9] Ḫaṭuñ devrinde eşk-i al ile derd ü ġamum şerḥin
Dem olmaz kim ruḫ-ı zerd üzre müjgānum raḳam ḳılmaz

7. Fużūlī bī-nevā[12] tā ravża-yı kūyuñda sākindür
Temennā-yı bihişt ü meyl-i gülzār-ı İrem ḳılmaz

---

118 A_1 34b, İÜ 33b, B 54, A_2 30a, A_3 41b, KN 34a, M 41a, K 36b, T_1 110b, P 252b, S_1 161a, T_2 40b, S_2 30b, V 31a, TT 37b, S_3 19a, TN 49a, S_4 52b, S_5 35b, S_6 37b, S_7 39b, S_9 42a, S_{10} 41a, S_{11} 47b, TZ 43b.

118 || 1b nem: - T_1.

118 || 1b nem: āb S_2 || zengār: jengārı A_3, A_2, T_1, [TD, T, D] zengārı S_4.

118 || 2a müşgīnüñ görürse: müşgīnüñ ki görse K, TZ müşgīnüñi görse A_2, B, S_1, S_2, S_3, P, İÜ, S_9, S_{10} pür-çīnüñ görürse T_2 || kec-bīn: ḫod-bīn S_3, İÜ, S_5.

118 || 2b ḫam: kem T_2.

118 || 3a dėmen: dėmem T_1, S_3, K, A_3, İÜ, TN, S_7, S_9 dėyem S_1 dėmezün S_2 düşmen M || büt: kim M eyit T_1 - S_2 || büt hem: her büt A_3 kim büt B kim ben S_1.

118 || 3b seng-dildür: seng-diller TT sengdendür T_1 sengdür A_3 || böyle: beyle V, A_2, KN, T_2, S_3, M, S_5, TZ, [T, G, TD] || bīdād: āhen T_2 || ü sitem: sitem T_2.

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

118 || 4a ile: ilen A_2, TT, S_2, T_2.

118 || 4b nėçün: nėçük T_2 nişe [G] || cevr ü cefāsın: bīdād u cevrin B, M, S_1, İÜ, TZ bīdād-ı cevrin A_3, K, T_1 || bir kerem: kerem K.

7 Göz kayması hatalarından biridir, bu sebeple de farklı geleneklerden ulaşan nüsha topluluklarında bir birinden bağımsız olarak aynı hata paylaşılmış olabilir. Bir üst beyitteki "bidad" kelimesi "cefa"nın yerine geçmiştir.

118 || 5b çihremi: çihre A_3.

9 Bu beyit S_3'te yoktur.

118 || 6a devrinde: yādıyla A_2 || derd ü: derdüm T_1.

118 || 6b kim: ki S_2 || zerd üzre: zerd ile A_1 zerdümde M, T_2, S_4, S_5, [G].

118 || 7a bī-nevā: ḫaste-dil A_1, A_2, KN, V, T_2, TT, S_2, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, G, TD] || kūyuñda: kūyında T_1.

118 || 7b bihişt ü: bihişt V, M || meyl-i: vaṣl-ı M.

12 Tarlan'da metindeki şeklin doğru olabileceği belirtilmiştir.

119.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Kūh-kenden görinür kūhda āṣār henūz
   Ol nė beñzer mańa anuñ eṣeri var henūz

2. Çekdi Mecnūn ayaġın bādiyeden līk vėrür
   Ḳanlu güller ayaġından çekilen ḫār henūz

3. Vādi-yi ʿışḳda sevdāyla ser-geşte idüm
   Gelmedin gerdişe bu günbed-i devvār henūz

4. Noḳṭa-yı ḫāline baġlanmış idi cān u göñül
   Gezmedin dāyire-yi devrde pergār henūz

5. Māha çekdüm şeb-i hicrān ʿalem-i şuʿle-yi āh
   Āh kim olmadı ol māh ḫaber-dār henūz

6. Nāle-yi zārum ile ḫalḳa ḥarām oldı yuḳu
   Ḳara baḫtum yuḳudan olmadı bīdār henūz

7. Merhem-i vaṣlı ile buldı ḳamu derde devā
   Bu Fużūlī elem-i hecr ile bīmār henūz

---

119 A_1 35^a, İÜ 33^b, B 54, A_2 30^b, A_3 42^a, KN 34^b, M 41^a, K 36^b, T_1 110^b, P 252^b, S_1 161^b, T_2 40^b, S_2 30^b, V 31^b, TT 38^a, S_3 19^b, TN 49^b, S_4 53^a, S_5 35^b, S_6 37^b, S_7 40^a, S_8 31^b, S_9 42^a, S_{10} 41^b, S_{11} 48^a, TZ 44^a.

119 || 1^a kūh-kenden: kūh-kendür A_3 kūh-kende S_5 || görinür: görinen A_3.

119 || 1^b anuñ: onuñ A_1, KN.

119 || 2^a vėrür: durar A_1 durur A_2.

119 || 3^b gelmedin gerdişe bu günbed-i devvār henūz: gezmedin dāyire-yi devrde pergār henūz S_1, S_3, İÜ.

119 || 4^b devrde: dehrde A_3 || pergār: devvār T_2 || gezmedin dāyire-yi devrde pergār henūz: gelmedin gerdişe bu günbed-i devvār henūz S_1, S_3, İÜ.

119 || 5^a māha: çarḫa A_3, T_1, S_1, S_3, İÜ, TN, S_7, S_9 || āh: ile A_1.

119 || 6^a yuḳu: yuḫu A_1, A_3, KN, S_1, V.

119 || 6^b yuḳudan: yuḫudan KN, V, A_3 uḳudan T_2 bu yuḳudan A_2 bu yuḫudan A_1 || olmadı: ola A_1.

119 || 7^a merhem: ḥarem A_2 || vaṣlı: vaṣluñ T_2 vaṣl TT vaṣlın [G] || buldı: oldı A_2, S_2 || ḳamu: ġam ü S_4 || derde: dillerde TT derd A_3, T_1, K, S_3, P, İÜ, S_8, TZ.

119 || 7^b elem-i: elem ü V.

120.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy göñül ol ḫançer-i müjgāna eylersen heves
Ḳaṣd-ı cān ėtdüñ beḳā-yı ʿömrden ümmīd kes

2. Çekme ġurbet ʿazmine ėy sārbān maḥmil ṣaḳın
Kim bu yolda bīm-i ġurbetdendür efġān-ı ceres

3. Ḥāl-i zārumdan seni feryādum āgāh eyledi
Şükr-li'llāh oldı feryādum mańa feryād-res

4. Birbirine sancılup her yan tenümde oḫlaruñ
Murġ-ı rūḥum ḳaydına olmış müretteb bir ḳafes

5.[8] Ṭaʿne-yi ehl-i melāmetden nė noḳṣān ʿāṣıḳa
Berḳ-ı lāmiʿ defʿin eyler mi hücūm-ı ḫār u ḫes

6.[10] Sūz-ı ʿışḳuñ tende nā-geh bulmasun noḳṣān dėyü
Cān çıḫınca isterem çıḫmaya tenden bir nefes

7.[12] Ėy Fużūlī men ḳanāʿat milkinüñ sulṭānıyam
Salṭanat esbābı egnümde palās-ı faḳr bes

---

1 B, K, M, S_1, S_3, P, İÜ'de bu gazelin son iki beyti ile 123. gazelin son iki beyti (6 ve 7. beyitler) yer değiştirmiştir. 5, 6 ve 7. beyitler A_2'de yoktur. P'de son iki beyit bulunmamaktadır. T_1'de 123. gazelin 6. beyti de bu gazele dâhil edilerek gazelin beyit sayısı 8'e çıkarılmıştır. Elimizdeki nüsha geleneklerinden A_2 ve T_1 gruplarında gördüğümüz bu durum bu iki grubun ortak atasından kaynaklanmış olabilir. Son iki beytin ikincil örnekte sayfa kenarında veya satır arasında kaydedilmesi bu soruna sebep olmuş olabilir.

120 A_1 35^a, İÜ 34^a, B 54, A_2 30^b, A_3 42^a, KN 34^b, M 41^b, K 37^a, T_1 111^a, P 252^b, S_1 161^b, T_2 41^a, S_2 31^a, V 31^b, TT 38^a, S_3 19^b, TN 50^a, S_4 53^b, S_5 36^a, S_6 38^a, S_7 40^a, S_8 32^a, S_9 42^b, S_{10} 41^b, S_{11} 48^a, TZ 45^b.

120 || 1^b ümmīd: peyvend TT, S_4, S_5, S_6, S_8, S_{11} peyvendi [T, TD, D] || 2. mısra: nėce ʿāṣıḳsan ki āhuńdan tutışmaz ḫār u ḫes V.

120 || 2^a ʿazmine: seyrine S_5 || sārbān: kārvān A_3, TT || ṣaḳın: saḳın KN, V, TT, K, T_2, S_5 bugün [G].

120 || 2^b yolda: yėrde A_1 || ġurbetdendür: ġurbetdür bil V.

120 || 3^a zārumdan: zārından [G] || feryādum: efgānum A_1, B, S_3, İÜ.

120 || 3^b mańa: saña S_4.

120 || 4^a birbirine: her yėrine A_1 birbiriyle S_6 || sancılup her yan: bes ki sancıldı A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ sancılur her yan A_2 sancılur her dem T_2 sancılup her dem A_1.

120 || 4^b olmış: oldı S_1, S_3, B, K, M, P, İÜ, S_8, S_9, S_{10}, TZ || bir: her S_4.

8 Bu beyit A_2'de yoktur.

120 || 5^b defʿin: defʿini A_3 || eyler mi: eyler A_3.

10 Bu beyit S_5'te yoktur.

120 || 6^a nā-geh: tā ki A_3 || bulmasun: ḳoymasun A_3 olmasun T_2.

120 || 6^b çıḫınca: çıḳarsa T_2, S_4, [G].

12 Bu beyit A_2'de yoktur.

120 || 7^a ḳanāʿat: melāmet V, T_2, S_5.

120 || 7^b palās-ı: libās-ı A_3.

121.[1]

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ḫāk-i reh ėtdi ʿāşıḳ-ı miskīni ol heves
Kim pāy-būs-ı yāre ḳaçan bula dest-res

2. Rāz-ı derūnı daşraya ṣalmaḳ revā degül
Budur günāhı kim aşılur muttaṣıl ceres

3. Dīdār-ı dūstdur ėki ʿālem netīcesi
Yoḫ andan özge ʿāşıḳa ʿālemde mültemes

4.[6] Sīnem hevā-yı ʿışḳuñ ile doldı ney gibi
Dem urduġumca āh u fiġāndur çıḫan nefes

5. Her ḳayd olursa maḥż-ı belādur ki bülbüle
Ger şāḫ-ı gülden olsa küdūret vėrür ḳafes

6. Ol ġamzeden göñül eger istersen iltifāt
Tīġ-ı tecerrüd ile cihāndan ʿalāḳa kes

7. Olmaz vücūd-ı ʿāşıḳa ʿışḳ içre iʿtibār
Döymez Fużūlī āteş-i sūzāna ḫār u ḫes

---

1 Bu gazel, B'de sayfanın üst kısmında bulunmaktadır.

121 A_1 35^b, B 54, A_3 42^b, KN 34^a, T_1 111^b, T_2 41^b, S_2 31^a, V 32^a, TT 38^b, TN 50^b, S_4 54^a, S_5 36^a, S_6 38^a, S_7 40^b, S_8 32^a, S_9 43^a, S_{10} 42^a, S_{11} 48^b, TZ 44^b.

121 || 1^a miskīni: miskīnin T_1.

121 || 1^b ḳaçan: ḫaçan A_1, KN, S_5, [T] || bula: ola V bulsa S_4.

121 || 2^a derūnı: derūn T_2 || daşraya: ṭaşraya S_2, TT.

121 || 3^b andan: ondan A_1, KN || ʿāṣıḳa: ʿāṣıḳda A_1 ʿāṣıḳ T_1.

6 Bu beyit S_4'te yoktur.

121 || 4^a ʿışḳuñ: ʿışḳ T_1 || doldı: ṭoldı A_3, B oldı V, T_2 || gibi: kimi [TD].

121 || 4^b urduġumca: urduġunca A_3.

121 || 5^a maḥż-ı: ʿayn-ı TT || ki: o V.

121 || 5^b vėrür: -durur KN.

121 || 6^a ġamzeden: ġamzede A_3 || göñül eger: eger göñül TT || istersen: isterseñ A_3, S_2, B || iltifāt: ʿāfiyet A_1.

121 || 6^b cihāndan: cihānda A_1.

121 || 7^b döymez: dözmez A_1, KN, V, T_2, S_4, [T, TD] durmaz S_7, [G] || sūzāna: hicrāna V, T_2, [G].

122.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gözyaşumdan sūz-ı pinhānum ḳılur ʿārif ḳıyās
Bī-ḫaber teʾṣīr-i encümden degül aḫter-şinās

2. Ḳan yėter kim dem-be-dem gözden inüp örter tenüm
Deşt-i ġam Mecnūnıyam men ḳandan u ḳandan libās

3.[5] Ḥışţlar tek bir biri üzre ciger pergālesin
Göz yıġup ṣalmış ḥabāb-ı ḫūn bināsıyçün esās

4. Ėy ṣanan jūlīde mū başında Mecnūnuñ saḳın
Bī-tekellüf gėtme kim Leylī ėvidür ol palās

5. Laḥẓa laḥẓa ḫam ḳadüm peykānuñ ister yā ḳılur
Ẕerre ẕerre māh-ı nev ḫurşīdden nūr iḳtibās

6. Tīġ-ı ġamzeñ eyle bürrāndur ki cellād-ı ecel
Tökse ḳan taʿcīl içün tīġuñdan eyler iltimās

7. Ėy Fużūlī zehr-i ḳahr ile doludur ṭās-ı çarḫ
Çekmez anuñ ḳahrını her kim çeker bir dolu ṭās

---

1 Bu gazel, B'de kenarda bulunmaktadır.

122 A_1 35^b, B 55, A_3 42^b, KN 35^b, T_1 111^b, T_2 41^b, S_2 31^b, V 32^a, TT 38^b, TN 51^a, S_4 54^a, S_5 36^b, S_6 38^b, S_7 40^a, S_8 32^b, S_9 42^b, S_{10} 42^b, S_{11} 49^a, TZ 44^b.

122 || 1^a yaşumdan: yaşından TT || ḳılur: ḳılup A_1 ėder B || ʿārif: ʿāşıḳ V.

122 || 2^a ḳan yėter: ḳan-durur B || inüp: iner A_3 yinüp A_1, KN, T_1, T_2, S_4.

122 || 2^b mecnūnıyam: mecnūn kim T_1 || ḳandan ü ḳandan: ḫandan ü ḫandan V, T_2 ḳandan ḳandan KN, S_5 || libās: ṭarab S_4.

5 Bu beyit S_5'te yoktur.

122 || 3^a pergālesin: pergālesi A_1, T_2, V, S_4.

122 || 3^b yıġup: yaḳup A_1, KN, V, [T] yumup S_4 yıhup [G] || ṣalmış: salmış KN, V || esās: libās A_1 ḥabāb V.

122 || 4^a ṣanan: ṣabā [T, TD, D] || jūlīde mū: jūlīde-mū [TD] || başında mecnūnuñ: mecnūn başındaki TT || saḳın: ṣaḳın S_2.

122 || 4^b gėtme: girme A_1, KN, S_{10} gezme [T] || leylī: mecnūn TT, S_8, [G].

122 || 5^b nev: - V.

122 || 6^a tīġ: tīr S_4 || ġamzeñ eyle bürrāndur: bürrān birle ġamzeñdür A_1 || eyle: öyle T_1.

122 || 6^b tökse: nevk V || tökse ḳan taʿcīl içün: tökerse ger ḳan taʿlīm içün B || tīġuñdan: tīġ andan A_3, B, S_2 tīġuñdur V || eyler: ėder V.

122 || 7^a ile: ilen TT || doludur: ṭoludur A_3, B, S_2.

122 || 7^b anuñ: onuñ T_2, A_1 || ḳahrını: mihrini T_1 || dolu: ṭolu B.

123.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Mesken ėy bülbül saña geh şāḫ-ı güldür geh ḳafes
Nėce ʿāşıḳsan ki āhuñdan tutışmaz ḫār u ḫes

2. Yār kūyında ger olsaydı müselmānlar yėrüm
Kāfirem ger ravża-yı Rıḍvāna eylerdüm heves

3.[5] Kūh feryādı ṣadāsın vėrdi Ferhāduñ dėmeñ
Naḳş-ı Şīrīndür vėrür āvāz olup feryād-res

4. Nāḳa Leylī maḥmilin çekmiş beyābān seyrine
Eyle Mecnūnı bu ḥāletden ḫaber-dār ėy ceres

5. Bir nefes ḳalmış ḥayātumdan ḥabībüm ṣubḥ tek
N'ola ger bir mihr gösterseñ maña āḫir nefes

6. Ḫāli ėtdüm dil hevā-yı iḫtilāṭ-ı ḫalḳdan
Bezm-i ġamda ney gibi hem-dem maña feryād bes

7.[10] Ėy Fużūlī ger saña cemʿiyyet-i dildür murād
Baġla bir dil-dāra göñlüñ ġayrdan peyvend kes

---

1 Bu gazel, B'de sayfanın üst kısmında bulunmaktadır. P'de gazelin sadece son iki beyti vardır.

123 A_1 36^a, B 55, A_3 43^a, KN 35^b, T_1 112^a, P 253^a, T_2 42^a, S_2 31^b, V 32^b, TT 38^b, TN 51^a, S_4 54^b, S_5 36^b, S_6 38^b, S_7 41^a, S_{10} 42^a, S_{11} 49^a, TZ 45^a.

123 || 1^b ʿāşıḳsan: ʿāşıḳsañ TT ʿāşıḳ S_2 || tutışmaz: dutışmaz T_2.

123 || 2^a kūyında: yanında A_1 || ger olsaydı müselmānlar: müselmānlar ger olsaydı T_2, TT, S_6, TZ, [G, T, TD].

123 || 2^b eylerdüm: eylersem V, S_2.

5 Bu beyit A_1ve S_4'te yoktur.

123 || 3^a ṣadāsın: ṣādāsı V || dėmeñ: dėdi V.

123 || 3^b virür: vėrüp [TD, D] || āvāz: āzār A_3 || olup: olur S_{10}, [TD, D].

123 || 4^b mecnūnı: mecnūnın A_1 || ḥāletden: ḥālinden A_1.

123 || 5^a nefes: ramak [G] || ḥayātumdan: ḥayātumda V || ṣubḥ tek: ṣubḥa din [G].

123 || 6^a ḫalḳdan: ġayrdan T_2, S_4 || ḫāli ėtdüm dil hevā-yı iḫtilāṭ-ı ḫalḳdan: bes ki elden renceem kesdüm ḳamudan ülfetüm T_1.

123 || 6^b ġamda: ġamdan T_1 || gibi: kimi A_1, KN, S_4, [T, TD] || hem-dem: her dem [G] || feryād bes: feryād-res A_1, B, V, T_2, T_1,TN, S_7, S_{11}, TZ.

10 Bu beyit V'de yoktur.

123 || 7^b ġayrdan: ġayrıdan A_3 || peyvend: peyvendi B, [D] ümmīd A_3, TT, S_7.

124.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy ḫoş ol mest ki bilmez ġam-ı ʿālem nė imiş
   Nė çeker ʿālem içün ġam nė bilür ġam nė imiş

2. Bir perī silsile-yi ʿışḳına düşdüm nā-geh
   Şimdi bildüm sebeb-i ḫilḳat-i Ādem nė imiş

3. Vāʿiẓ evṣāf-ı cehennem oḫır ėy ehl-i veraʿ
   Var anuñ meclisine gör ki cehennem nė imiş

4. Oḫı gögsümden ötüp ḳalmış imiş peykānı
   Āh bildüm sebeb-i āh-ı dem-ā-dem nė imiş

5. Ėy Fużūlī meze-yi ṣāḳī vü ṣahbā bildüñ
   Tövbe ḳıl tā bilesen zerḳ ü riyā hem nė imiş

---

124 A_1 36^a, İÜ 34^a, B 55, A_3 43^a, KN 36^a, M 42^a, K 37^b, T_1 112^b, P 253^a, S_1 162^a, T_2 42^a, S_2 32^a, V 32^b, TT 39^a, S_3 20^a, TN 51^b, S_4 55^a, S_5 37^a, S_6 39^a, S_7 41^b, S_8 32^b, S_9 43^b, S_{10} 43^a, S_{11} 49^b, TZ 45^b.

124 || 2^a silsile-yi: silsilesi V, S_5 silsilenüñ TT || ʿışḳına: zülfine T_1, A_3, K ḳaydına V, S_5 || düşdüm: düşdi T_1 || nā-geh: göñlüm T_1.

124 || 2^b ḫilḳat-i ādem: āh-ı dem-ā-dem A_1.

124 || 3^a vāʿiẓ: zāhid S_2 || oḫır: ḳılur S_3, V, TT, M, İÜ, S_{10}, S_{11} dėyer A_3, B, K, T_1, S_1, S_2, P, S_7, S_9 vėrür TN.

124 || 3^b var anuñ: varın A_1 || gör ki: bil ki B, M, K, S_1, V, S_2, S_3, P, İÜ, TN, S_5, S_7.

124 || 4^a gögsümden: göñlümden TT gögsümde S_5 siynemden [G] || ötüp: ḳalup T_2, S_5 alup S_2 ütüp [TD, G] || ḳalmış imiş: ötmiş imiş T_2 ötmiş S_5 ḳalmış V kalmış onun [G].

124 || 5^a meze-yi: meze vü A_3 || ṣāḳī vü: ṣāḳī-yi K, V sāġar-ı T_1, A_3 bāde-yi KN || bildüñ: bildüm S_2.

125.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Bugün tīġın çeküp çıḫmışdur ol nā-mihribān ser-ḫoş
Ṣaḳın ey raḥm eden cānına kim bilmez emān ser-ḫoş

2. Aña huş-yār iken derd-i dil isterdüm deyem sāḳī
Pey-ā-pey ṣunma cām u ḳılma ol servi revān ser-ḫoş

3. Degül taḳvādan etsem bāde terkin vehmüm andandur
Ki iẓhār eyleyem ḫalḳ içre ʿışḳın nā-gehān ser-ḫoş

4. Meger ḳan içmek ile esrimişdür nergis-i mestüñ
Besī mey nūş edenler gördüm olmaz böyle ḳan ser-ḫoş

5.[6] Mey-i ʿışḳuñla ser-mest olduġum elden nihān ḳalmaz
Muḥāl-i ʿaḳldur kim saḫlaya rāzın nihān ser-ḫoş

6.[8] Göñül tā oldı bī-ḫod aldı ġamzeñ cānumı tenden
Vérür yaġmaya naḳdin gencüñ olġaç pāsbān ser-ḫoş

7. Fużūlī ġayr ile ḫalvet meger bezm etmiş ol gül-ruḫ
Raḳīb-i kec-revi gördüm bugün bārī yaman ser-ḫoş

---

125 A_1 36b, İÜ 34b, B 55, A_3 43b, KN 36a, M 42a, K 37b, T_1 112b, P 253a, S_1 162a, T_2 44a, S_2 33b, V 33a, TT 39a, S_3 20a, TN 52a, S_5 37a, S_6 39a, S_7 41b, S_8 33a, S_9 43b, S_{10} 43a, S_{11} 50a, TZ 46a.

125 || 1a çıḫmışdur: çıḫmışdı A_1.

125 || 1b ṣaḳın: saḳın T_1, A_1, B, KN, V, K, S_5.

125 || 2a aña: oña A_1 || derd-i dil: derdümni TT || isterdüm: istermen K, B, S_2, TZ dėmek TT || dėyem: isterem TT.

125 || 2b cām u: cāmı A_3, B, K, S_1, P, S_{10}, [G] cām V sākī T_2 || ol: ey S_1 || servi: serv A_1, KN, T_1, V.

125 || 3a vehmüm: ḳorḫum A_1 || andandur: ondandur A_1.

125 || 3b ʿışḳın: ʿışḳı T_2 rāzın [G].

125 || 4a meger: bu gün [G] || esrimişdür: esrimiş K, B, M, S_3, S_1, P, S9 esrimişlerüñ [T] || nergis-i mestüñ: nergislerüñ yoḳsa M, S_3, S_1, İÜ nergislerüñ ve'r-ne K, B, S9 nergis yoḫsa [T].

125 || 4b böyle: beyle KN, T_2, TT, K, S_5, TZ, [T, G, TD] eyle V, T_1.

6 Bu beyit A_1'de yoktur.

125 || 5a ʿışḳuñla: ʿışḳınla T_2 || ḳalmaz: ḳılmaz K olmaz S_2.

125 || 5b ʿaḳldur: ʿışḳdur TT || rāzın: rāz KN, S_1 rāzı [G].

8 Bu beyit S_5'te yoktur.

125 || 6a cānumı: cānını [G].

125 || 6b gencüñ: gėce S_3, TT, M || olġaç: olcaġ V.

125 || 7a ile: ilen A_1, KN, TT, S_2, T_2, S5, TZ, [G] || ḫalvet: pinhān T_2 || etmiş ol: etmiş o S_3 eylemiş T_2.

125 || 7b bārī: yāri A_1, A_3, P, S_1, S_2 gėder TT || yaman: ʿıyān M.

126.

Feʿilātü Fāʿilātün Feʿilātü Fāʿilātün

1. Büt-i nev-resüm namāza şeb ü rūz rāġıb olmış
   Bu nė dīndür Allāh Allāh büte secde vācib olmış

2. Eṣer-i ḳabūl-i ṭāʿat añа vėrmiş eyle ḥālet
   Ki ḳulūb-ı ehl-i ḥāle ḥarekātı cāẕib olmış

3. Feraḥum görüp cefāsın ḥasenāta dāḫil eyler
   Nė melek kim ol perīnüñ ʿameline kātib olmış

4. Nė ʿaceb ger olsa ġamdan dünüm ü günüm berāber
   Naẓarumdan ol yüzi gün nėce gün ki ġāyib olmış

5. Ġam-ı hecrdür kim artar eṣeriyle ʿışḳ ẕevḳı
   Ġalaṭ eylemiş Fużūlī ki viṣāle ṭālib olmış

---

126 A_1 36^b, İÜ 34^b, B 55, A_3 43^b, KN 36^b, M 42^b, K 38^a, T_1 113^a, P 253^a, S_1 162^a, T_2 42^b, S_2 33^a, V 33^a, TT 39^b, S_3 20^b, TN 52^a, S_4 55^a, S_5 37^b, S_6 39^b, S_7 42^a, S_8 33^a, S_9 44^a, S_{10} 43^a, S_{11} 50^a, TZ 46^a.

126 || 1^b nė dīndür: sözde V || vācib: rāġıb A_1.

126 || 2^a añа: oña A_1 || eyle: öyle T_1.

126 || 2^b ḳulūb: ḳabūl A_1, TT || ehl: - S_4 || ḥarekātı: ḥarekāt T_2, S_4.

126 || 3^b kim: ki M, S_3, İÜ.

126 || 4^b yüzi gün: yüzi gül V, TT, [G].

126 || 5^a hecrdür: ʿışḳdur V || kim: ki A_1, TT, M, S_3, İÜ, [TD].

126 || S_4'te ikinci beyitten sonra fazladan bir beyit bulunmaktadır:

Besī sordum aġzı sırrın ḫıred-ı girih-güşādan
Dėdi ẕerrei ėrür kim güneş içre ġāyib olmış

127.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Bilmez idüm bilmek aġzuñ sırrını düşvār imiş
   Aġzuñı dėrlerdi yoḫ dėdüklerince var imiş

2. ʿĀciz olmış yıḫmaġa āhıyla kūhı Kūh-ken
   N'eylesün miskīn anuñ ʿışḳı hem ol miḳdār imiş

3.[3] Ṭaşa çekmiş ḫalḳ içün Ferhād Şīrīn ṣūretin
   ʿArż ḳılmış ḫalḳa maḥbūbın ʿaceb bī-ʿār imiş

4. Kaʿbe iḥrāmına zāhid dėdiler bėl baġladı
   Eyledüm tahḳīḳ anuñ baġlanduġı zünnār imiş

5. ʿÖmrlerdür eylerem aḥvāl-i dünyā imtiḥān
   Naḳd-i ʿömr ü ḥāṣıl-ı dünyā hemān bir yār imiş

6. Ẕevḳ-ı dīdārıyla dil-dāruñ yoḫ ėtdüm varumı
   Devlet-i bāḳī ki dėrler devlet-i dīdār imiş

7. Dün Fużūlī ʿārıżuñ görgeç revān tapşurdı cān
   Lāf ėdüp dėrdi ki cānum var emānet-dār[9] imiş

---

127 A_1 37[a], İÜ 35[b], B 56, A_2 31[a], A_3 43[b], KN 36[b], M 43[a], K 38[a], T_1 113[a], P 253[a], S_1 162[b], T_2 42[b], S_2 32[a], V 34[a], TT 39[b], S_3 21[a], TN 52[b], S_4 55[b], S_5 37[b], S_6 39[b], S_7 42[a], S_8 33[b], S_9 44[a], S_{10} 43[b], S_{11} 50[b], TZ 46[b].

127 || 2[a] olmış: imiş [G] || yıḫmaġa āhıyla kūhı kūh-ken: kūh-ken yıġmaġa āh ile kūhı A_1 yaḳmaġa āhıyla kūhı kūh-ken S_4, S_7, S_{10}, [T].

127 || 2[b] ʿışḳı hem: hem ʿışḳı T_2, S_5.

3 Bu beyit V'de yoktur.

127 || 3[a] ṭaşa: daşa KN, T_2, TT, S_4, S_5 || ferhād: ferhād ü A_1, KN, K, P.

127 || 3[b] ʿarż: ʿarża S_{10}, [T, G].

127 || 4[a] zāhid dėdiler: zāhid dėrler V gör kim zāhidi TT.

127 || 4[b] anuñ: onuñ T_2 || baġlanduġı: baġlanduġın A_3, T_1 baġladuġı V belindeki A_1.

127 || 5[a] ʿömrlerdür: ʿömrdür kim S_2.

127 || 5[b] ʿömr ü ḥāṣıl-ı: ʿömrüñ ḥāṣılı A_3 || hemān: hemīn S_1, V, S_4, [G].

127 || 6[a] yoḫ: yoġ A_3 || varumı: varunı KN.

127 || 7[a] tapşurdı: ṭapşurdı A_3 dapşurdı K.

127 || 7[b] ėdüp: urup S_{11}, TZ, [D] || emānet-dār: emānet-vār S_2, P, S_{11}, [D].

9 A_3, KN, M, T_1, S_1, T_2 nüshalarında "dal" ve "vav" harfleri arasındaki fark bariz değildir. Bu münasebetle kelime hem "-dar" hem de "-var"lı şekilde okunabilir.

128.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Dil ki ser-menzili ol zülf-i perīşān olmış
N'ola cürmi ki aṣılmasına fermān olmış

2. Şāhsan milk-i melāḥatde sańa ḳullar çoḫ
Biri oldur ki varup Mıṣrda sulṭān olmış

3. Raḥm ėdüp ʿāṣıḳuñı ḥaşr güni yaḫmayalar
Ki bu dünyāda esīr-i ġam-ı hicrān olmış

4.[5] Dėdiler ġam gėderür bāde çoḫ içdüm sensüz
Ġam-ı hicrāne müfīd olmadı ol ḳan olmış

5.[7] Bāġbān-ı çemen-i dehre ḫayāl-i dehenüñ
Sebeb-i terbiyet-i ġonce-yi ḫandān olmış

6. Ādem evvel ser-i kūyuñ vėrüp almış cennet
Ėşidüp ṭaʿn-ı melek ṣoñra peşīmān olmış

7. Ėy Fużūlī menüm aḥvālüme bir vāḳıf yoḫ
Böyle kim ʿālem anuñ ḥüsnine ḥayrān olmış

---

128 A_1 37^a, İÜ 35^a, B 56, A_3 44^a, KN 37^a, M 42^b, K 38^b, T_1 113^b, P 253^b, S_1 162^b, T_2 43^a, S_2 32^b, V 34^b, TT 39^b, S_3 21^a, TN 52^b, S_4 55^b, S_5 38^a, S_6 40^a, S_7 42^b, S_8 33^b, S_9 44^b, S_{10} 44^a, S_{11} 50^b, TZ 47^a.

128 || 1^a dil: ḳalb TT || menzili: menzil A_1, KN, K, V, S_5.

128 || 2^a milk-i: milk ü V || ḳullar: fermān V.

128 || 3^a raḥm: ẓulm A_3, K || ʿāṣıḳuñı: ḥaşr güni T_2, K || ḥaşr güni: ʿāṣıḳuñı T_2, K.

5 Bu beyit M ve S_3'te yoktur.

128 || 4^a çoḫ: çoġ A_3 || içdüm: - T_1.

128 || 4^b ol: bu T_2.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

128 || 6^a almış: ėtmiş T_1.

128 || 7^b böyle: beyle A_1, KN, V, TT, T_2, S_4, S_5, TZ, [T, TD] şöyle [G].

129.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ḥabāb-ı eşk-i ḫūnīn cismümi élden nihān ėtmiş
Ġam-ı ʿışḳuñ meni rüsvā-yı bī-nām u nişān ėtmiş

2. Götürmiş ḫākden ṭuġyān-ı eşküm ḫār u ḫāşāki
Başum üzre melāmet ḳuşlarıyçün āşiyān ėtmiş

3.[4] Büküp miḥnet yükinden ḳaddümi çıḫmış tenümden cān
Ṭavāf-ı kūyuñ ėtmek ḳaṣdına ṭayy-ı mekān ėtmiş

4. Senüñle ėtdügiyçün daʿvā-yı taḳdīm ḥüsn içre
Felek taʿẕīr ėdüp Leylīni rüsvā-yı cihān ėtmiş

5. Meger terkīb-i ʿĪsā gerd-i ḫāk-i dergehüñdendür
Ki durmış ḫākdan ḳadr ile ʿazm-i āsmān ėtmiş

6.[8] Gezen peykānlaruñdur tende yā cān bāġına ʿışḳuñ
Belā ser-çeşmesinden her ṭaraf sular revān ėtmiş

7. Fużūlīden mizācın münḫarif gördüm bugün yāruñ
Meger furṣat bulup bir şemme ḥāl-i dil beyān ėtmiş

---

129 A_1 37^b, B 56, A_2 31^a, A_3 44^b, KN 37^a, M 43^b, K 38^b, T_1 113^b, P 253^b, S_1 163^a, T_2 43^a, S_2 32^b, V 33^b, TT 40^a, S_3 21^b, TN 53^a, S_4 56^a, S_5 38^a, S_6 40^a, S_7 42^b, S_9 44^b, S_{10} 44^a, S_{11} 51^a, TZ 47^a.

129 || 1^a ḫūnīn: gül-gūn A_2, S_2.

129 || 1^b ġam-ı: belā-yı T_2, A_1, KN, S_4, S_5, [T, G] || ʿışḳuñ: ʿışḳ A_1, KN, T_2, S_5, [T, G] || meni: men A_1, TT, T_2, S_4, S_5, S_6, S_9, [T, G] men-i [TD] || rüsvā-yı: rüsvāyı A_1, A_2, KN, V, TT, [G] || bī-nām u nişān: meşhūr-ı cihān A_1.

129 || 2^a eşküm: eşkin [G].

129 || 2^b ḳuşlarıyçün: ḳuşlarına A_3, M, S_3.

4 Bu beyit M ve S_3'te yoktur.

129 || 3^a çıḫmış: bükmiş V || cān: oḳ V.

129 || 3^b ḳaṣdına: ḳaṣdıdur S_2 || ṭayy-ı: ḥall-i V.

129 || 4^a daʿvā-yı: daʿviyi [G] || taḳdīm: taḳvīm S_6, TZ, [T] taḳvīm-i [G].

129 || 4^b taʿẕīr: takdīr S_5, [G] || leylīni: leylī'i S_2 || rüsvā-yı cihān: bī-nām u nişān V.

129 || 5^a gerd-i ḫāk: ḫāk-i kūy B ḫāk-i rāh TT || dergehüñdendür: dergehindendür V.

129 || 5^b durmış: ṭurmış T_1, A_3 duymış V || ḳadr ile: ṭuġyān V || ʿazm-i: ḫāk-i M cāyın S_3.

8 Bu beyit V'de yoktur.

129 || 6^a peykānlaruñdur: peykānlaruñda S_1.

129 || 6^b ser-çeşmesinden: ser-çeşmesine T_2 || sular: ṣular T_1, S_3, S_2, M cūlar A_3, TT.

129 || 7^b ḥāl-i dil: ḥālinden A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_3, P, TN, S_7, S_9, S_{10} ḥālin T_2.

130.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Tā ki ṭāḳ-ı zer-nigārın çarḫ vīrān eylemiş
Ḫışt-ı zerrīnin ṣabā ferş-i gülistān eylemiş

2. Kātib-i taḳdīr ḫaṭṭ-ı sebz taḥrīr ėtmege
Levḥ-i gülzārı ḫazān bergi zer-efşān eylemiş

3. Ḳaṭʿ ėdüp faṣl-ı ḫazān āb-ı revān şīrāzesin
Nüsḫa-yı gülzāruñ evrāḳın perīşān eylemiş

4.[5] Devr cevrin gör ki nüzhet-baḫş-ı ehl-i ẕevḳ iken
Cūybār u gülşeni zencīr ü zindān eylemiş

5.[7] Eylemiş tedbīr teşvīş-i ḫazān tārācına
Lāle rengīn raḫtını dāġ içre pinhān eylemiş

6. Rūzgārın tīre baḫtın ḳara nuṭḳın lāl ėdüp
Mātem-i gül bülbüli zāġ ile yeksān eylemiş

7. Ėy Fużūlī dehr ḥālin şāḫ-ı gülden ḳıl ḳıyās
Kim vėrüp evvel tecemmül ṣoñra ʿuryān eylemiş

---

130 A_1 37b, B 57, A_2 31b, A_3 44b, KN 37b, M 43b, K 39a, T_1 114a, P 253b, S_1 163a, T_2 43b, S_2 33a, V 33b, TT 40a, S_3 22a, TN 53b, S_4 56b, S_5 38b, S_6 40b, S_7 43a, S_8 34a, S_9 45a, S_{10} 44a, S_{11} 51b, TZ 47b.

130 || 1a tā ki: tāk [TD] || ṭāḳ-ı: çarḫ-ı A_1 || nigārın: nigārını T_1 nigārı TT.

130 || 1b zerrīnin: zerrīni A_3, S_8, [G] zerrīn A_1, A_2, M, K, T_1, S_1, T_2, TT, TN, S_3, S_4, S_6, S_7, S_9.

130 || 2a sebz: sebze A_1, B, A_2, M, T_1, P, S_1, S_2, V, TT, S_3, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, [T] sebzi A_3, K, S_{11}, TZ sebzde KN || taḥrīr: taḥrīk V.

130 || 2b gülzārı: gülzār TT gülzārın A_2 gülzāruñ T_2, S_4 gülzāra [G] || bergi: bergin A_1, T_2, V berkin [G].

130 || 3b gülzāruñ: gül-berg A_2 gülzārı S_5.

5 Bu beyit A_3'te yoktur.

130 || 4a nüzhet-baḫş-ı: nüzhetgāh-ı baḫş V nüzhet-gāh-ı S_5, S_{10}, [TD] || ẕevḳ iken: ẕevḳdür T_2.

130 || 4b cūybār u: cūybār-ı A_1, A_2, KN, M, T_2, S_1, S_2, S_3, V, TT, P, TN, S_4, S_5, S_7, S_8, S_9, S_{10}, [G] cūybāra K || zencīr ü: zencīr-i V, S_2, P, S_6, S_8, S_9, S_{10}, [G] zencīre KN.

7 Bu beyit A_3'te yoktur.

130 || 5a tedbīr: tedbīr ü S_2, A_2 tedbīr-i [T] || teşvīş-i: teşvīşin S_1, S_2, [T] teşvīşi V, [G] || ḫazān: ḫırāmān A_2 || tārācına: tārācınuñ A_1, B, A_2, KN, M, K, T_1, P, S_1, S_2, V, TT, S_3, S_7, S_9, S_{10}, [T, G].

130 || 5b rengīn: reng V || raḫtını: nakşını A_1.

130 || 6a rūzgārın: rūzgāruñ TT rūzgār S_4, S_5 || baḫtın: baḫtı TT, S_4 - A_2 || nuṭḳın: lafẓın A3 zülfîn A_1, S_4, S_5 || lāl: dāl A_1 dāġ KN.

130 || 6b bülbüli: bülbül V.

130 || 7a ḳıl: ėt A3 || ḥālin: ḥāli S_4.

130 || 7b vėrüp: görüp A_2.

131.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cismümi yandurma raḥm ėt yaşuma ėy baġrı ṭaş
İḥtiyāṭ ėt yanmasun nā-geh ḳuru yanında yaş

2. Ḫoş geçer neẕẕāre-yi ḥüsnüñle ʿömrüm var ümīd
Kim ėde maḳbūl-i dergāhuñ meni ḥüsn-i maʿāş

3.[4] Ṭavf-ı kūyuñda ayaḳdan başa ėrmiş bir meded
N'ola ger ḳaddüm büküp her dem ayaġum olsa baş

4.[6] Fitne yayın ḳurmaġa āteş mi olmış iḥtiyāc
Kim urarsan ʿāleme āteş çatup peyveste ḳaş

5.[8] Ėy ḥabāb-ı eşk nā-yāb ėt ten-i ʿüryānumı
Kim bu rüsvā perdemi çāk ėtdi sırrum ḳıldı fāş

6. Pāre pāre göñlümüñ sūz-ı derūna tābı yoḫ
Göz yolından ḳaṭre ḳaṭre ḳan olup çıḫsaydı kāş

7. Ėy Fużūlī ġarḳ-ı ḫūn-āb ėtdi göz merdümlerin
Göreyüm ḳullāb-ı müjgāna urılsun ḳanlu yaş

---

131 A_1 38^a, İÜ 35^b, B 57, A_2 31^b, A_3 44^b, KN 37^b, M 43^a, K 39^a, T_1 114^b, P 254^a, S_1 163^b, T_2 44^a, S_2 33^b, V 34^a, TT 40^b, S_3 21^b, TN 53^b, S_4 57^a, S_5 38^b, S_6 40^b, S_7 43^a, S_8 34^a, S_9 45^a, S_{10} 44^b, S_{11} 51^b, TZ 48^a.

131 || 1^a raḥm ėt: rahmet [G] || ṭaş: daş A_1, KN, TT, T_2, S_4, S_5.

131 || 1^b yanında: yanınca A_3, S_3, M odına S_1, K, İÜ.

131 || 2^a geçer: çeker A_2, S_2 || ʿömrüm: gönlüm S_3, M, İÜ.

131 || 2^b maḳbūl-i dergāhuñ: maḳbūl dergāha A_1, KN, V, B, T_2, S_4, S_5, S_6, [T, G].

4 Bu beyit T_2'de yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk beş beyti vardır.

131 || 3^a kūyuñda: kūyuñdan S_4 || meded: ḳadem V.

6 Bu beyit M, T_2, ve S_3'te yoktur.

131 || 4^a olmış: oldı A_2, A_3 || iḥtiyāc: iḥtiyāṭ A_3, T_1.

131 || 4^b çatup: çaḳup İÜ.

8 Bu beyit V'de yoktur.

131 || 5^a ėt: - A_1 || ʿüryānumı: vīrānumı S_5.

131 || 6^a göñlümüñ sūz-ı derūna: göñlüme sūz-ı derūnum A_2, KN, TT, S_2, M, S_3, T_2, S_4, S_5, S_6, [T] göñlümi sūz-ı derūnum A_1 göñlümüñ sūz-ı derūnı V.

131 || 6^b olup: töküp S_3, M.

131 || 7^a ėtdi: - S_2 || merdümlerin: merdümleri A_1.

131 || 7^b göreyüm: göreyin A_3, S_2 göregim KN.

132.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Zihī cevāhir-i iḥsān-ı ʿāma maʿden-i ḫāṣ
Dür-i şefāʿat içün baḥr-i raḥmete ġavvāṣ

2. Yėtüp ḥużūruña miʿrāc vaḳti ḳılmışlar
Ḳamer ḫuṣūl-i meʾāṣir Süheyl kesb-i ḫavāṣ

3. Felek hem ol gėce bulmış ṣafā ki ṣūfī tek
Ḳarār dutmayup olmış bu bezmde raḳḳāṣ

4. Reh-i mütābaʿatüñdür ṭarīḳ-ı fevz ü necāt
Hevā-yı merḥametüñdür ümīd-i ḫayr u ḫalāṣ

5.[5] Tefāḫur eyle Fużūlī ki andan özge degül
Saña zamānede naḳş-ı ṣaḥīfe-yi iḫlāṣ

---

132 A_1 38[a], B 57, A_2 32[a], A_3 45[a], KN 38[a], M 44[a], K 39[b], T_1 114[b], P 254[a], S_1 163[b], T_2 44[b], S_2 34[a], V 34[b], TT 40[b], S_3 22[a], TN 54[a], S_4 57[a], S_5 39[a], S_6 41[a], S_7 43[b], S_8 34[a], S_9 45[b], S_{10} 44[b], S_{11} 52[a], TZ 48[a].

132 || 2[a] yėtüp: gelip [G].

132 || 3[a] gėce: - S_4 || ṣafā ki: ṣafā-yı T_1, S_4 || tek - S_2.

132 || 3[b] dutmayup: ṭutmayup A_3 bulmayup V, B || olmış: eyler V || bu: ol B o K, S_1.

132 || 4[a] fevz ü: fevz T_2 cūd V feyż ü S_4.

132 || 4[b] hevā: deva V || merḥametüñdür: merḥametüñden K, S_4 raḥmetüñdür TT || ümīd-i: ümīd ü A_1 || ḫayr u: ḫayr-ı A_3, [G] ḫırz V.

5 Bu beyit M ve S_3'te yoktur.

132 || 5[a] ki: kim A_3, B, K, S_1, P || andan: anda S_1 onda A_1.

132 || 5[b] ṣaḥīfe-yi: ṣafḥa-yı T_1.

133.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Ḫalḳa ḫūblardan viṣāl-i rāḥat-efzādur ġaraż
ʿĀṣıḳa ancaḳ taṣarrufsuz temāṣādur ġaraż

2. Zāhidā terk ėtme ṣāhidler viṣāli rāḥatın
Ger ʿaẕābuńdan hemīn ġılmān u ḥavrādur ġaraż

3.[5] Ḥūr u Kevṣerden ki dėrler ravża-yı Rıḍvānda var
Sāḳī-yi gül-çihre vü cām-ı muṣaffādur ġaraż

4. Ẕevḳsüz lāzım çıḫar dünyādan ol dünyā-perest
Kim aña dünyādan ancaḳ ẕevḳ-ı dünyādur ġaraż

5.[8] Rāḥat olsaydı ġaraż dünyāda faḳr isterdi ḫalḳ
Ġālibā kim ḫalḳa bir bī-hūde ġavġādur ġaraż

6. ʿĀrif ol sevdā-yı ʿışḳ inkārın ėtme ėy ḥakīm
Kim vücūd-ı ḫalḳdan ancaḳ bu sevdādur ġaraż

7. Ḳıl Fużūlī terk-i ibrām-ı tekellüm kim yėter
Ṣūret-i ḥālüń ger iẓhār-ı temennādur ġaraż

---

133 A_1 38[a], İÜ 36[a], B 58, A_2 32[a], A_3 45[a], KN 38[a], M 44[a], K 39[b], T_1 115[a], P 254[a], S_1 163[b], T_2 44[b], S_2 34[a], V 35[a], TT 40[b], S_3 22[b], TN 54[b], S_4 57[b], S_5 39[a], S_6 41[a], S_7 43[b], S_8 34[b], S_9 45[b], S_{10} 45[a], S_{11} 52[b], TZ 48[b].

2 İÜ'de bu gazelin ilk beyti yoktur.

133 || 1[a] ḫalḳa ḫūblardan viṣāl-i: ḥalḳa vaṣl-ı ḫūblardan V ḫalḳa ḫūblardan neṣāt-ı T_2 ḫūblardan ḫalḳa vaṣl-ı S_2.

133 || 2[a] zāhidā: zāhid İÜ || rāḥatın: ṣūretin V.

133 || 2[b] ger: kim A_1, A_2, S_2 göz S_4 gör KN, [G] || ʿaẕābuńdan: ʿibādetden S_{10}, [TD] || hemīn: hemān A_1 hemen S_4|| ġılmān u: ġılmān KN, K.

5 Bu beyit V'de yoktur.

133 || 3[a] ḫūr u: ḥavz-ı [G] || kevṣerden: kevṣerde T_1 kevṣerler M, S_3, İÜ, S_5 || rıḍvānda var: rıḍvāndadur A_2, [G].

133 || 3[b] gül-çihre vü: gül-çihre B.

133 || 4[a] çıḫar: çıḫa [TD] || dünyādan: dünyāda V, S_1 || ol dünyā-perest: fakr isterdi ḫalḳ V.

133 || 4[b] aña: oña A_1 || dünyādan: dünyāda T_1, A_3, S_3, İÜ.

8 Bu beyit M, V ve S_3'te yoktur.

133 || 5[a] ġaraż: isterdi İÜ.

133 || 5[b] kim: ki T_2 || ġavġādur: sevdādur A_1.

133 || 6[a] ʿışḳ: ʿışḳuń S_2 || inkārın: inkār T_1 kārın S_2 || ėtme: eyle S_2 || ḥakīm: faḳīh V, S_4.

133 || 7[a] ḳıl: ėy A_2, S_2 || ibrām-ı: ibrām u M, K, T_1, S_1, T_2, V, S_3, P, İÜ, TN, S_8, S_9 || tekellüm: tekellüf M, S_3 || kim: ḳıl A_2, S_2.

134.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳıl ṣabā göñlüm perīşān olduġın cānāna ʿarż
Ṣūret-i ḥālin bu vīrān milküñ ėt sulṭāna ʿarż

2. Derhem olmış sünbülüñ gūyā ki ḳılmışdur aña
Mū-be-mū ḥāl-i dilüm diller uzadup şāne ʿarż

3. Tende cānum bir perīnüñdür emānet saḫlaram
Ol zamāndan kim emānet ḳıldılar insāna ʿarż

4. Ḫalḳ küfr ehline īmān ʿarż ėder men dem-be-dem
Küfr-i zülfüñ eylerem gögsümdeki īmāna ʿarż

5. Ṣūret-i bī-cān ile cennet dolar büt-ḫāne tek
Ḳılsalar cennetde taṣvīrüñ çeküp ġılmāna ʿarż

6. Münʿimüñ ʿarż-ı tecemmüldür işi faḳr ehline
N'ola ger dil ḳılsa her dem derd-i ʿışḳuñ cāna ʿarż

7.[9] Ėy Fużūlī böyle pinhān dutma eşk-i alüñi
Eyle her reng ile kim var ol gül-i ḫandāna ʿarż

---

134 A_1 38^b, İÜ 36^a, B 58, A_2 32^b, A_3 45^b, KN 38^b, M 44^b, K 40^a, T_1 115^a, P 254^b, S_1 164^a, T_2 45^a, S_2 34^a, V 35^a, TT 41^a, S_3 22^b, TN 54^b, S_4 58^a, S_5 39^b, S_6 41^b, S_7 44^a, S_8 34^b, S_9 46^a, S_{10} 45^a, S_{11} 52^b, TZ 48^b.

134 || 1^a göñlüm: ḥālüm T_2 || cānāna: dil-dāre A_1, A_2.

134 || 1^b ṣūret-i: ṣūretin V || milküñ ėt: milküñ A_1 milkinüñ S_4, [G].

134 || 2^a olmış: olmamış A_1 ėtmiş S_3, M, İÜ || aña: oña A_1.

134 || 3^a saḫlaram: ṣaḳlaram M, K, S_2.

134 || 4^a küfr: men küfr A_1 || īmān: - S_2 || men: men kim S_2.

134 || 4^b eylerem: ėderem S_3, TT, T_2, M, İÜ, S_8 || gögsümdeki: gönlümdeki [G].

134 || 5^a bī-cān ile: büt-ḫāneler S_1, A_3, K || dolar: dola S_1, K, TZ || büt-ḫāne tek: mey-ḫāne tek A_2, M, S_3 bütḫānenin [G].

134 || 5^b çeküp: ḳılup S_4.

134 || 6^b dil: - S_4 || ḳılsa: ḳılsaydı S_4.

9 Bu beyit A_2'de yoktur.

134 || 7^a böyle: beyle KN, T_2, S_4, S_5, TZ, [T, G, TD] eyle V || dutma: ṭutma A_3 || böyle pinhān dutma eşk-i ālüñi: isterem dil-dār ḥālüm şormaya A_1.

134 || 7^b her: bir S_2 bu [G] || kim:- S_2 || gül-i: meh-i V || eyle her reng ile kim var ol gül-i ḫandāna ʿarż: reşkden kim bulmaya vaṣl leb-i dil-dāre ʿarż A_1.

135.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳılmaġıl muḥkem göñül dünyāya ʿaḳd-i irtibāṭ
Sen bir āvāre müsāfirsen bu bir vīrān ribāṭ

2. Bu çemende ġonceler güller gören ʿārif bilür
Kim ṣebāt üstinde ḳalmaz hīç ḳabż u inbisāṭ

3. Ehl-i ʿirfāndur cihān keyfiyyetin taḥḳīḳ ėden
Kim neşāṭından bulur yüz ġam ġamından yüz neşāṭ

4.[5] ʿIşḳ devrānı mańa tapşurdı Mecnūn nevbetin
Ḫālī olmaz naḳş-ı erbāb-ı vefādan bu bisāṭ

5. Her gören meh-rūya ṣarf ėtme Fużūlī ʿömrüñi
Bī-vefālardan ḥaẕer ḳıl dut ṭarīḳ-ı iḥtiyāṭ

---

135 A_1 38b, İÜ 36b, B 58, A_2 32b, A_3 45b, KN 38b, M 45a, K 40a, T_1 115b, P 254b, S_1 164a, T_2 45a, S_2 34b, V 35b, TT 41a, S_3 23a, TN 55a, S_4 58a, S_5 39b, S_8 35a, S_9 46a, S_{10} 45a, S_{11} 53a, TZ 49a.

135 || 1a ḳılmaġıl: ḳılmagil A_1, KN, K, S_1, T_2, S_4, S_5 || dünyāya: dünyāda KN, [G].

135 || 1b bir: yėr S_1 dünyā V || vīrān: köhne S_3, M, [G] bir V.

135 || 2a ġonceler: gonce-yi [G] || bilür: degül V, A_3, S_2.

135 || 2b ṣebāt: bisāṭ V, [G] || ḳalmaz hīç: ḳalmışdur A_2, S_2 || ḳabż u: feyż ü M feyż-i A_1, KN, A_3, T_1, K, S_1, P, S_4, TN, S_8, S_9, S_{10}, [G] fenādan A_2, S_2 ḳalmaz V ḳabż-ı S_{11}, TZ.

135 || 3a taḥḳīḳ ėden: ʿārif bilür V.

135 || 3b bulur: olur A_2, B, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, İÜ, TN, S_9 alur A_3 || yüz: bir TT || neşāṭından … ġamından: neşāṭında … ġamında [G].

5 Bu beyit TT'de yoktur.

135 || 4a devrānı: devrānın A_2 || tapşurdı: ṭapşurdı V dapşurdı K.

135 || 4b bu: ol A_3.

135 || 5a gören: yėten A_1, KN, T_1, S_4, S_5, S_{10}, [G, T, TD] || ʿömrüñi: naḳd-i ʿömr S_4.

135 || 5b dut: ṭut A_3 || iḥtiyāṭ: inbisāṭ V, S_4.

136.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dürcdür laʿl-i revān-baḫşuñ dür-i şehvār lafẓ
Dürcden dürler tökersen eyleseñ iẓhār lafẓ

2. Eyle aġzuñ tengdür kim söyleşür sāʿat saña
Gerçi nāzükdür vėrür elbette bir āzār lafẓ

3. Yėtmek olmaz lafẓ-ı cān-baḫşuñla aġzuñ sırrına
Vaḥydür gūyā bu kim muṭlaḳ aġız yoḫ var lafẓ

4. Nėşe laʿlüñ gėç gelür güftāra gūyā kim bilür
Men gibi ol laʿlden ayrılmaġı düşvār lafẓ

5.[6] Ġonce laʿlüñle leṭāfetden dem urmış bilmezem
N'eyler iẓhār eylegeç ol laʿl-i gevher-bār lafẓ

6. Ėy Fużūlī isterem dil-dār ḥālüm ṣormaya
Reşkden kim bulmaya vaṣl-ı leb-i dil-dār lafẓ

---

136 A_1 39ª, İÜ 36ᵇ, B 58, A_2 33ᵇ, A_3 46ª, KN 39ª, M 45ª, K 40ᵇ, T_1 115ᵇ, P 254ᵇ, S_1 164ᵇ, T_2 45ᵇ, S_2 34ᵇ, V 35ᵇ, TT 41ª, S_3 23ª, TN 55ª, S_4 58ᵇ, S_5 40ª, S_8 35ª, S_9 46ᵇ, S_{10} 45ᵇ, S_{11} 53ª, TZ 49ᵇ.

136 || 1ᵇ eyleseñ: eylesen TT, V, T_2.

136 || 2ª eyle: öyle A_3, S_1, T_1, B, M, S_3, İÜ || saña: oña A_1 || eyle aġzuñ: aġzın eyle [G, D] || söyleşür: söyleşen [TD, D].

136 || 3ª yėtmek: ėtmek V bilmek [G] || lafẓ -ı: laʿl-i A_1, A_3, M, T_1, S_1, S_3, V, TT, İÜ, TN || sırrına: sırrını [G].

136 || 3ᵇ bu kim: ki S_4 || muṭlaḳ: dėrler A_3 || aġız yoḫ: yoḳ aġzuñ TT || muṭlaḳ aġız yoḫ var: yoḫdur muṭlaḳ aġzuñ bar S_4.

136 || 4ª nėşe: nėce V || bilür: görür A_1, KN, A_2, S_2, T_2, V, S_4, S_5, S_{10}, [T, G, TD] aña TT bulur S_9.

136 || 4ᵇ men: sen A_2 || gibi: kimi A_1, KN, S_4, [T, G, TD] || ayrılmaġı: ayrılmaġa T_2 ayrılmaġın S_4 || ol laʿlden ayrılmaġı: ayrılmaġı ol laʿlden [G].

6 Bu beyit A_1'de yoktur.

136 || 5ª laʿlüñle: gülşen S_2 laʿlüñ S_4 laʿlüñlen KN, [TD] || leṭāfetden: leṭāfetde T_2.

136 || 6ª ṣormaya: ṣormaġa A_2 sormaya KN, T_2, S_4, S_5.

136 || 6ᵇ reşkden: vaṣldan A_2 || bulmaya: bulmasun A_2, A_3, B, K, S_2, TT, V, S_1, P, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [G] || dil-dār: dīdār S_1.

137.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Āftāb-ı ṭalʿatuñ dutduḳça evc-i irtifāʿ
Ḳatl-i ehl-i ʿışḳa tīġ-ı ġamzedür andan şuʿāʿ

2. Deşt dutmaḳ ʿādetin ḳoymışdı Mecnūn ʿışḳda
Şöhre-yi şehr olmaġuñ resmin men ėtdüm iḫtirāʿ

3. Zerḳ deryāsında bir ḫāşākdür kim çizginür
Ṣūfī-yi şeyyād kim devrān dutup eyler semāʿ

4.[5] Geçdügüm dünyā vü ʿuḳbādan senüñ-çün oldı fāş
Doġru dėrler *külli sırrın cāvezü'l-işneyn şāʿ*

5. Ol büt-i ser-keş gelür ṣalmış cemālinden niḳāb
Ėy selāmetü'l-firāḳ ėy ʿaḳl u īmānü'l-vidāʿ

6. Cān u dil bir ʿömrdür tīġuñ-çün eylerler cedel
Girmedin tīġuñ senüñ ortaya ḳaṭʿ olmaz nizāʿ

7. Ėy Fużūlī āḫiret milkine lāzımdur sefer
Böyle fāriġ gezme taḳvādan müheyyā ḳıl metāʿ

---

137 A_1 39ª, İÜ 37ª, B 59, A_2 33ª, A_3 46ª, KN 39ª, M 45ᵇ, K 40ᵇ, T_1 116ª, P 254ᵇ, S_1 164ᵇ, T_2 45ᵇ, S_2 35ª, V 35ᵇ, TT 41ᵇ, S_3 23ᵇ, TN 55ᵇ, S_4 58ᵇ, S_5 40ª, S_6 41ᵇ, S_8 35ª, S_9 46ᵇ, S_{10} 45ᵇ, S_{11} 53ᵇ, TZ 49ᵇ.

137 || 1ª ṭalʿatuñ: devletüñ T_1, A_3, B, A_1 || dutduḳça: bulduḳça A_2, S_2.

137 || 1ᵇ ḳatl-i ehl-i ʿışḳa tīġ-ı: ehl-i ʿışḳa ḳatl-i tīġı V ḳatl-i ehl-i ʿışḳa T_1 || ġamzedür: ġamzeñ A_3 || andan: anda A_2, S_4 andandur A_3.

137 || 2ª dutmaḳ: dutmaġ A_3, KN, T_2 || ḳoymışdı: dutmışdı T_2 || ʿışḳda: ʿışḳdan T_2 dīnde V.

137 || 2ᵇ iḫtirāʿ: irtifāʿ A_1.

137 || 3ᵇ şeyyād: huş-yār A_3 şeyyāda S_5 || dutup: ṭutup A_3.

5 Bu beyit A_1'de yoktur.

137 || 4ª dünyā vü: dünyā V || oldu: boldu S_4.

137 || 4ᵇ doġru: ṭoġru A_3, S_2, TT.

137 || 5ª ṣalmış: almış V.

137 || 6ª eylerler: eyler M, TT, S_5.

137 || 6ᵇ girmedin: gelmedin A_1, S_4, [G] çekmedin T_2 gėtmedin S_5 || ḳaṭʿ: refʿ T_2 || olmaz: - M.

137 || 7ª āḫiret: ʿāfiyet S_4.

137 || 7ᵇ böyle: beyle A_2, KN, V, T_2, S_4, S_5, TZ, [G, TD] || fāriġ: ġāfil S_1, T_2, [G] kāhil S_4.

138.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Yār vaṣlın isteyen kesmek gerek cāndan ṭamaʿ
Her kişi kim vaṣl-ı yār ister kesüñ andan ṭamaʿ

2. Ārzū-yı vaṣl-ı cānān cāna āfetdür göñül
Yā taʿalluḳ cāndan üz yā vaṣl-ı cānāndan ṭamaʿ

3. Çün mańa bir ẕerre yoḫ tāb-ı temāşā-yı cemāl
Men kimem vaṣl ėtmek ol ḫurşīd-i raḫşāndan ṭamaʿ

4.[5] ʿĀşıḳ oldur kim temennā-yı belā-yı hecr ėde
Yoḫsa çoḫdur mihr ėden ol māh-ı tābāndan ṭamaʿ

5. Rişte-yi ṭūl-ı emel dām-ı belādur n'eyleyem
Üzmek olmaz ol ser-i zülf-i perīşāndan ṭamaʿ

6.[8] ʿĀrıżın görmek ḥayātum tāze eyler veh nė ʿayb
Ger gedā vech-i maʿāşın ḳılsa sulṭāndan ṭamaʿ

7.[10] Muttaṣıl ḥırmān ḳılur ḥāṣıl ṭamaʿdan ehl-i ḥırṣ
Ṭurfa kim artar aña geldükçe ḥırmāndan ṭamaʿ

8. İster olsań ḥasret ü ḥırmāna her dem düşmemek
Kes Fużūlī dehrden ümmīd ü devrāndan ṭamaʿ

---

138 A_1 39^b, İÜ 37^b, B 59, A_3 46^b, KN 39^b, K 41^a, T_1 116^a, P 255^a, S_1 164^b, T_2 46^a, S_2 35^a, V 36^a, TT 41^b, S_3 24^a, TN 56^a, S_4 59^a, S_5 40^b, S_6 42^a, S_8 35^b, S_9 47^a, S_{10} 46^a, S_{11} 54^a, TZ 50^a.

138 || 1^a isteyen: istemek A_1 isteyeñ V.

138 || 1^b kesüñ: keser T_1.

138 || 2^a göñül: velī S_3, İÜ.

138 || 3^b men: ney V || kimem: kim ü İÜ, B, A_3, K, T_1, P, S_1, S_3, TN, S_6, S_8, S_9, S_{11}, TZ, [T] gibi V || raḫşāndan: tābāndan [G].

5 Bu beyit K'da yoktur.

138 || 4^a belā: viṣāl T_1 melāl A_3 || hecr: vaṣl A_3 ʿışḳ [G].

138 || 4^b çoḫdur: yoḳdur TT || ėden: ėder A_3, T_1.

138 || 5^a n'eyleyem: n'eyleyin S_1.

138 || 5^b üzmek: kesmek S_2.

8 Bu beyit A_3 ve S_3'te yoktur.

138 || 6^a ʿārıżın: ʿārıżuñ A_1, KN, T_2, V ʿārıż T_1.

10 Bu beyit A_1'de yoktur.

138 || 7^a ḥırṣ: zühd V.

138 || 7^b ṭurfa: turfedür T_2 || aña: bańa S_4 || ḥırmāndan: devrāndan V.

138 || 8^a ister olsań: ister iseñ S_3, T_2, İÜ, V, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [G] || ḥasret ü: ḥasret-i A_1, T_2, S_{10}, [G] ḥayret ü B, T_1, P, S_1, S_2, TT, TN ḥayret-i S_3, V, K, A_3, İÜ, S_8, S_9 || her: bir İÜ || düşmemek: düşmeseñ A_1.

138 || 8^b dehrden: devrden T_1 || ümmīd ü: ümmīd KN, V, TT, S_2, S_3, TZ, [G].

139.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dil uzadur baḥs ile ol ʿārıż-ı ḫandāne şemʿ
Od çıḫar aġzından ėtmez mi ḥaẕer kim yane şemʿ

2. N'ola ġayret āteşi cānum eritse mūm tek
Bu nė sözdür kim dėmişler ʿārıż-ı cānāne şemʿ

3. ʿĀrıż-ı cānān ile baḥs-i kemāl-i ḥüsn ėder
Dil ucındandur ki her sāʿat düşer noḳṣāne şemʿ

4. Geh ayaġı baġlu geh boynı nėdendür bilmezem
Bir perī ʿışḳında olmışdur meger dīvāne şemʿ

5.[7] N'ola cānum ḳāmetüñ isterse göñlüm ʿārıżuñ
Resmdür ʿālemde bülbül gül sėver pervāne şemʿ

6. Ḳıl şebistānı müşerref kim niṣāruñ ḳılmaġa
Rişteden dürler çeküp cemʿ eylemiş dāmāne şemʿ

7. Ėy Fużūlī şevḳden yaḫduñ tenüñ rūz-ı viṣāl
N'ėtdüñ ėy ġāfil gerekmez mi şeb-i hicrāne şemʿ

---

139 A_1 39b, İÜ 37a, B 60, A_2 33b, A_3 46b, KN 40a, M 46a, K 41a, T_1 116b, P 255a, S_1 165a, T_2 46a, S_2 35b, V 36b, TT 42a, S_3 24a, TN 56a, S_5 40b, S_6 42b, S_7 44a, S_8 35b, S_9 47b, S_{10} 46a, S_{11} 54a, TZ 50b.

139 || 1a ḫandāne: cānāne A_1, KN,.

139 || 2a cānum: baġrum A_3, TT, S_3, B, İÜ, S_7, [T] || eritse: erite T_1.

139 || 3a ḫüsn: şiʿr S_5.

139 || 3b sāʿat: demde K.

139 || 4b dīvāne: pervāne S_3, İÜ.

7 Bu beyit İÜ, V ve S_3'te yoktur. İÜ'de 4. beyitteki "divane-pervane" değişmesi bu atlamadan kaynaklanmış olabilir.

139 || 5a cānum ḳāmetüñ isterse göñlüm ʿārıżuñ: göñlüm ʿārıżuñ isterse cānum ḳāmetüñ T_2, S_5, S_6, S_{10}, [T, TD, D].

139 || 5b bülbül gül: gül bülbül S_5 || sėver: diler M.

139 || 6a şebistānı: şebistānın A_1 || müşerref: münevver T_2, B.

139 || 6b dürler: diller A_1, KN, T_2, S_5, S_7, [G] || dāmāne: pervāne A_1, T_2, S_5, [G] dürdāne M dīvāne K, TZ.

139 || 7a şevḳden: ẕevḳden A_2 || yaḫduñ: yaḳdın A_1 || tenüñ: tenin A_1 meger T_2.

139 || 7b hicrāne: hicrān A_1 || şemʿ: sańa A_1.

140.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Gel ėy rāḥat ṣanan esbāb cemʿin ḳılma nādānlıġ
Ṭarīḳ-ı faḳr dut kim faḳr imiş ʿālemde sulṭānlıġ

2. Murād er salṭanatdan kām-ı dildür nefse tābiʿsen
Nė ḥāṣıl salṭanat adıyla ḳılmaḳ bende fermānlıġ

3. Perīşānlıġdan ėy ehl-i cihān siz cemʿ ėdüñ ḫāṭır
Ki men cemʿ eyledüm her ḳanda vardur bir perīşānlıġ

4. Nė ṭāliʿdür bu kim ʿālemde āġāz ėtmedüm bir iş
Kim ol işden ser-encām ėtmedüm ḥāṣıl peşīmānlıġ

5. Maña ẓulm-i ṣarīḥ ol kāfir eyler kimse menʿ ėtmez
Fużūlī küfr olur mı ger dėsem yoḫdur müselmānlıġ

---

140 A_1 40[a], B 60, A_2 34[a], A_3 47[a], KN 40[a], K 41[b], T_1 117[a], P 255[a], S_1 165[a], T_2 46[b], S_2 35[b], V 36[b], TT 42[a], S_3 24[b], TN 56[b], S_4 59[b], S_5 41[a], S_6 42[b], S_7 44[b], S_8 36[a], S_9 47[b], S_{10} 47[a], S_{11} 54[b], TZ 50[b].

140 || 1[a] gel ėy: ėy gel A_1 || esbāb cemʿin: esbāb-ı cemʿin [TD] esbāb-ı dünyā [G].

140 || 1[b] dut kim: ṭut kim A_3, S_2 tut kim B dutsam A_1 || ʿālemde: ʿışḳda A_1.

140 || 2[a] murād er: murād üz A_3, S_1, TZ murāduñ S_2, A_1 || salṭanatdan: salṭanatdur S_1 || nefse: yoḳsa A_1.

140 || 2[b] ḳılmaḳ: ḳılmaġ A_3, V, T_2, S_5.

140 || 3[a] perīşānlıġdan: perīşānlıḳdan A_2, A_3, B, K, T_1, S_1, S_2, S_3, P, [TD] || ehl-i: ḫalḳ-ı A_3, B, K, T_1, S_1, S_3, TN, S_9, S_{11}, TZ, [G] || ėdüñ: ėdin A_1.

140 || 3[b] ḳanda: ḫanda A_1, KN, TT, V, T_2, S_4, S_5 || vardur: kim vardur T_1 kim var S_3, A_3, TT.

140 || 4[b] ėtmedüm: ėtmedin S_1, K || ḥāṣıl: āḫir V, A_3, K || peşīmānlıġ: perīşānlıġ TT - S_1.

140 || 5[a] menʿ: raḥm A_1.

140 || 5[b] olur mı: olur K ola mı [TD, D].

141.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sāḳiyā mey ṣun ki dām-ı ġam-durur huş-yārlıġ
Mestlikdür kim ḳılur ġam ehline ġam-ḫˇārlıġ

2. Var fikrin yoḫ ġamın çekmek nėdür bir cām ilen
Bī-ḫaber ḳıl kim mańa bir ola yoḫlıġ varlıġ

3. Cān metāʿınuñ bahāsıdur nė kim devrān vėrür
Ṭurfa bu kim ṣanuram şefḳatdür ol ġaddārlıġ

4. Menden āḫir çün ḳılur bī-zārlıġ esbāb-ı dehr
Dehr esbābından ol yėg kim ḳılam bī-zārlıġ

5.[6] Ṭaʿne-yi aġyār çekmekdür işüm bir yār içün
Kim olup aġyāra yār eyler mańa aġyārlıġ

6.[8] Çekme zaḥmet çek elüñ tedbīr-i derdümden ṭabīb
Kim degül sen bildügüñ men çekdügüm bīmārlıġ

7.[10] Ėy Fużūlī eylerem ḳaṭʿ-ı taʿalluḳ barçadan
Bu ṭarīḳ içre mańa tevfīḳ ėderse yārlıġ

---

141 A_1 40^a, B 60, A_2 34^a, A_3 47^a, KN 40^b, M 46^a, K 41^b, T_1 117^a, P 255^a, S_1 165^b, T_2 46^b, S_2 36^a, V 36^b, TT 42^a, S_3 25^a, TN 56^b, S_4 60^a, S_5 41^a, S_6 42^b, S_7 44^b, S_8 36^a, S_9 48^a, S_{10} 47^a, TZ 51^a.

141 || 1^a ṣun: dut S_4 || ġam-durur: ġamdur T_1, S_3.

141 || 1^b mestlikdür: mestliġdür T_2 bu meseldür TT || ḳılur: ėder S_5.

141 || 2^a var: kār [G] || fikrin: fikri KN, S_3, S_5 fikrini S_4 || ġamın: ġamuñ T_1, A_1 ġamı S_3 || nėdür: nėden A_2 nėdendür V || bir: her S_4 || ilen: ile B, S_1, S_3, M, TT, TZ mey S_5.

141 || 2^b bī-ḫaber: bir ḫaber V || mańa: sańa S_4 || yoḫlıġ: A_1 yoḳlıḳ A_2, S_2, M yoḫlıḳ V.

141 || 3^a nė: bu A_2 - V || vėrür: eder [G].

141 || 3^b bu: bir V - A_1, KN, T_2, S_4, S_5 || kim: kim ben A_1, T_2, S_4, S_5 || şefḳatdür: şefḳatden V şefḳatdurur A_3, S_3 || ol: - S_3.

141 || 4^a çün: çoḳ S_1 || bī-zārlıġ: bī-zārlıḳ V, S_2, A_1.

141 || 4^b ḳılam: ḳılur A_1, M, [G] || bī-zārlıġ: aġyārlıġ A_1.

6 Bu beyit A_2'de yoktur.

141 || 5^a aġyār: aġyārı S_3 || çekmekdür: çekmegüñdür A_1.

141 || 5^b olup: olur A_1, S_1, T_2, S_9, S_{10}, [G] olam A_3, S_7.

8 Bu beyit T_2'de yoktur.

141 || 6^a tedbīr: tīmār S_3 || derdümden: derinden A_3.

10 Bu beyit T_2'de yoktur.

141 || 7^a eylerem: eyledüm TT isterem V || barçadan: cümleden S_3 ḳamudan B yārdan A_1, [G].

141 || 7^b içre: ile [G] || mańa: sańa S_4 || ėderse: olursa A_3.

142.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. ʿAyş içün bir ṭurfa menzildür bahār eyyāmı bāġ
Anda dutsun ġonce-veş her kim ki ʿayş ister otaġ

2. Ġonceler açıldı seyr-i bāġ ėdüñ ėy ehl-i dil
Kim görüp güller göñüller açılan çaġdur bu çaġ

3. Senden ėy bülbül füzūndur mende miḥnet faṣl-ı gül
Sensen ü biñ tāze gül ḥālā men ü biñ tāze dāġ

4. Bāġa servüm geldügin bilmiş seḥerden şāḫ-ı gül
Rūşen ėtmiş reh-güẕārı üzre her yan biñ çirāġ

5. Çekseler zencīr ile gülzāra gėtmen kim mańa
Sünbül-i zülfüñ firāḳından müşevveşdür dimāġ

6. Mevsim-i güldür velī gėtmen çemen seyrine kim
Ravża-yı kūyuñ mańa ol seyrden vėrmiş firāġ

7. Maḥrem olmaz rindler bezmine mey nūş ėtmeyen
Ėy Fużūlī çek ayaġ ol bezmden yā çek ayaġ

---

142 A_1 40^b, B 60, A_2 34^b, A_3 47^b, KN 40^b, M 46^b, K 42^a, T_1 117^b, P 255^b, S_1 165^b, TT 42^b, S_3 24^b, TN 57^a, S_4 60^a, S_5 41^b, S_6 43^a, S_7 45^a, S_8 36^b, S_9 48^a, S_{10} 46^a, S_{11} 55^a, TZ 51^a.

142 || 1^b anda: onda A_1 || dutsun: ṭutsun A_3.

142 || 2^a seyr-i: sensüz A_1.

142 || 2^b görüp: gelüp S_4 || göñüller: - T_1.

142 || 3^b sensen ü: sen sen ü [G] || biñ: min A_1, KN, S_4 bir A_3 || men ü: men A_3 || biñ: miñ A_1, KN, S_4 || dāġ: dil A_1.

142 || 4^b biñ: miñ A_1, KN,.

142 || 5^a gėtmen: gėtmem T_1.

142 || 5^b firāḳından: dimāġından S_4.

142 || 6^a gėtmen: varmam M.

142 || 6^b maña: beni S_3 || seyrden: servden S_3 || firāġ: dimāġ A_1.

142 || 7^a bezmine: bezminde A_1, KN, S_5, [T, TD].

142 || 7^b bezmden: bezmde S_1.

143.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] Ėy ḫadeng-i ġamuña sīne-yi aḥbāb hedef
Muntaẓır ḫançer-i müjgānuña cānlar ṣaf ṣaf

2. Ḫāk-i dergāhuña her ṣubḥ sürer gün yüzini
Ġālibā andan aña ḥāṣıl olupdur bu şeref

3. Ḥāşā li'llāh ki dīvāne-yi şevḳ-ı ḫaṭuña
Sebeb-i ḳayd ola zencīr-i suṭūr-ı muṣḥaf

4. Ṣaldı deryāya ṣabā ḫançer-i ġamzeñ vehmin
Ki çıḫarmaya daḫı gevher-i nā-süfte ṣadef

5. Ėy göñül ʿāleme aldanma sańa reng vėrür
Ḫākdür kim anı geh laʿl ḳılur gāh ḫazef

6. Bezm-i Cemşīd fenā bulmaġ ile bildüm kim
Devr cevrinden imiş nāle-yi ney nevḫa-yı def

7. Ėy Fużūlī ṭaleb-i rutbe-yi ʿirfān eyle
Cehl ile ḥāṣıl-ı evḳāt-ı şerīf ėtme telef

---

143 A_1 40b, İÜ 38a, B 61, A_2 34b, A_3 47b, KN 41a, M 46b, T_1 117b, P 255b, S_1 166a, S_2 36a, V 37a, TT 42b, S_3 25a, TN 57b, S_4 60b, S_5 41b, S_6 43b, S_7 45a, S_8 36b, S_9 48b, S_{10} 46b, S_{11} 55a, TZ 51b.

2 İÜ'de gazelin ilk beş beyti yoktur.

143 || 1b müjgānuña: ḫūn-rīzüñe A_1.

143 || 2a sürer: sürür S_4 || gün: kān S_4 || yüzini: nūrını S_4.

143 || 2b andan: ondan A_1 || aña ḥāṣıl olupdur: oña ḥāṣıl olupdur A_1 olupdur aña ḥāṣıl V.

143 || 3a ki: ki bu A_3, T_1, TT, [G, T, TD].

143 || 4a ġamzeñ: müjgān A_1, KN || vehmin: demini [G].

143 || 5a reng vėrür: vėrür reng A_1.

143 || 5b kim: gāh V || anı: onı A_1 anga S_1 || gāh: gāhī S_2.

143 || 6a cemşīd: ḫurşīd B, TT.

143 || 6b nāle-yi ney nevḫa-yı def: nevḫa-yı ney nāle-yi def A_1, KN, A_3, B, M, T_1, S_1, S_2, S_3, P, İÜ, TN, S_4, S_6, S_9, [G].

144.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Miḥnet-i ʿışḳ ėy dil āsāndur dėyu çoḳ urma lāf
ʿIşḳ bir yükdür ki ḫam olmış anuñ altında ḳāf

2.[5] Olma ḫālī dürd-keşler ṣoḥbetinden ėy göñül
Ger dilersen ėdesen āyīne-yi idrāki ṣāf

3. Ṣubḥ-dem zülfüñ daġıt yā şām ʿarż-ı ʿārıż ėt
Ḳoyma ṣubḥ u şām arasında ṭarīḳ-ı iḫtilāf

4. Reşk-i ruḫsāruñ dil-i ḫurşīde ṣalmış ıżṭırāb
Ġayret-i ḳaddüñ mizāc-ı şemʿe vėrmiş inḥirāf

5. Ḫāk-i kūyuñ Kaʿbe'ye nisbet ḳılan bilmez mi kim
Bunda her dem anda bir nevbet olur vācib ṭavāf

6.[10] Vehmüm andandur ki mümkin olmaya ġamdan necāt
Ferric allāhümme hemmī neccinī mimmā eḫāf[12]

7. Ėy Fużūlī zāhid er daʿvā-yı ʿaḳl eyler nė sūd
Nefy-i ẕevḳ-ı ʿışḳdur cehline ʿayn-ı iʿtirāf

---

144 A_1 41[a], İÜ 38[a], B 61, A_2 35[a], A_3 48[a], KN 41[a], M 47[a], K 42[b], T_1 118[a], P 255[b], S_1 166[a], T_2 47[a], S_2 36[b], V 37[a], TT 43[a], S_3 25[b], TN 57[b], S_4 61[a], S_5 42[b], S_6 43[b], S_7 45[b], S_8 37[a], S_9 48[b], S_{10} 46[b], S_{11} 55[b], TZ 52[a].

2 Bu beyit T_2'de yoktur.

144 || 1a dėyu: dėyüp KN.

144 || 1[b] olmış: bolmış V, A_2, A_1, KN, TZ, [G, D] bulmış [T, TD].

5 Bu beyit T_2'de yoktur.

144 || 2[a] ḫālī: ġāfil A_1, V, S_5, S_6, S_{10}, [G, TD, D] || dürd-keşler: dürd-veşler A_2.

144 || 2[b] dilersen: dilerseñ S_2, B.

144 || 3[a] yā: tā A_1, S_5, [G] || şām: şāma S_2.

144 || 4[a] ṣalmış: salmış KN, V.

144 || 4[b] mizāc: ḫarāc V || şemʿe: şemse KN.

144 || 5[b] bunda: munda A_1, V, T_2, S_4, S_5, TZ.

10 Bu beyit M, S_3 ve S_5'te yoktur.

144 || 6[b] hemmī: rabbü'l-ḫaḳ A_1 || neccinī: neccinā V, TT, S_2 || eḫāf: neḫāf V, TT, S_2, B, İÜ, TZ, [T].

12 Ey Allah'ım! Benim kederimi gider, korktuğum şeylerden beni kurtar.

144 || 7[a] eyler: ėder TT || nė sūd: henūz A_3.

144 || 7[b] ʿışḳdur: cehldür S_4 || cehline: cehl-ile V.

145.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Olur ruḫsāruña gün laʿlüñe gül-berg-i ter ʿāşıḳ
Sańa eksük degül gökden iner yėrden biter ʿāşıḳ

2. Mańa maḳṣūd terk-i ʿışḳ idi veh kim meni ḥüsnüñ
Olup gün günden efzūn ḳıldı gün günden beter ʿāşıḳ

3. Temāşā-yı cemālüñden naẓar ehlini menʿ ėtme
Nė sūd ol ḫūb yüzden kim aña ḳılmaz naẓar ʿāşıḳ

4. Çemende pāy-būsuñdan olupdur sebzeler ḫurrem
Hemān bir sebzece olmaġa ʿālemde yėter ʿāşıḳ

5.[6] Ḳılursan bir ciger ḳan her yańa baḫduḳça ėy ẓālim
Nė baḫmaḳdur bu her dem ḳandan alsun bir ciger ʿāşıḳ

6. Ḳırarsan ehl-i ʿışḳı dutalum kimse elüñ dutmaz
Nė işdür bu gerekmez mi sańa ėy sīm-ber ʿāşıḳ

7. Nė pervāne döyer bir şuʿleye nė şemʿ bir āha
Fużūlī ṣanma kim beñzer sańa ʿālemde her ʿāşıḳ

---

145 A_1 41ª, İÜ 39ª, B 62, A_2 35ᵇ, A_3 48ª, KN 41ᵇ, M 48ª, K 42ᵇ, T_1 118ᵇ, P 256ª, S_1 166ᵇ, T_2 47ª, S_2 36ᵇ, V 37ᵇ, TT 43ª, S_3 26ᵇ, TN 58ª, S_4 61ª, S_5 42ᵇ, S_6 44ª, S_7 45ᵇ, S_8 37ª, S_9 49ª, S_{10} 47ª, S_{11} 56ª, TZ 52ª.

145 || 1ª olur: olup A_2.

145 || 1ᵇ iner: yaġar B yiner A_1, KN, S_4, S_5, TZ || biter: çıḳar A_1, KN, S_2, A_3, S_4, S_6, TZ.

145 || 2ª meni: senüñ T_2 meh-i [G] || ḥüsnüñ: ʿışḳuñ A_2.

145 || 2ᵇ olup: ėdüp T_2, S_2 || günden: gündin V || günden: gündin V.

145 || 3ᵇ ḫūb yüzden: ḫūb rūdān A_2, TT, S_5 || aña: oña A_1 naẓar S_2 || naẓar: aña S_2.

145 || 4ᵇ olmaġa ʿālemde: ʿālemde olmaġa V, S_3, TT, T_2, M, İÜ, S_5, S_6 || yėter: beter KN, S_4, S_5.

6 Bu beyit M, S_2 ve S_3'te yoktur.

145 || 5ª ḳılursan: ḳıyursan A_1 || bir: biñ T_1, A_3, K, TN, S_7, S_9, S_{10}, [G] yüz V || baḫduḳça: baḫduḳda A_2, TT, T_2, S_4, S_5, S_6 || ėy: hey TT.

145 || 5ᵇ baḫmaḳdur: baḳmaġdur İÜ baḳmadur T_1 baḫmaġdur A_1 || her dem: yā rab T_2 || ḳandan alsun: ḫandan alsun T_2, A_1, KN, [T] ḳanda olsun K, S_1 ḳandan olsun İÜ.

145 || 6ª ḳırarsan: ḳıyarsan A_3, K || ʿışḳı: ʿışḳa A_3 || dutalum: ṭutalum A_3 || dutmaz: ṭutmaz S_2, A_3.

145 || 7ª döyer: dözer A_1, KN, V, TT, T_2, S_4, TN, S_8, [T] durur S_6, [G].

145 || 7ᵇ kim: ki S_4 || saña: bańa A_1, KN, T_2, S_4, S_5 || her: bir A_1, T_2, A_3, A_2, TT, S_4, TZ.

146.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Tāb-ı ḥurşīd meh-i rūyuña vėrmiş revnaḳ
Tā nė zībā ḥaṭ içün ola bu teẕhīb-i varaḳ

2.[3] ʿAks-i ḳaddüñle gören dā'ire-yi āyine'i
Dėr meh-i bedrdür engüşt-i nübüvvetden şaḳ

3. Saña gülşende niṣār ėtmek içün her nergis
Götürüpdür başa altun dolu bir sīm ṭabaḳ

4.[6] Her ṣanem muṣḥaf-ı ḥüsn-i Ḥaḳa bir āyetdür
Mekteb-i ʿışḳda her dil aña bir ṭıfl-ı sebaḳ

5. Saña ʿāşıḳlıġumuzdur bize burhān-ı cünūn
Ḥüsne ʿaḳl ehli muḳayyed olabilmez muṭlaḳ

6. Resmdür ʿāşıḳa gelmek ḳaşı yaylardan oḫ
ʿIşḳ peydā olalı böyle ḳurılmış bu nesaḳ

7. Şāhdur ḥüsn bisāṭında bugün ol gül-ruḫ
Ėy Fużūlī men-i āvāre sürilmiş beydaḳ

---

146 A_1 41^b, İÜ 38^a, B 62, A_2 35^a, A_3 48^b, KN 41^b, M 47^b, K 43^a, T_1 118^b, P 256^a, S_1 166^b, T_2 47^b, S_2 37^a, V 38^a, TT 43^a, S_3 26^a, TN 58^b, S_4 61^b, S_5 43^a, S_6 44^a, S_7 46^a, S_8 37^b, S_9 49^a, S_{10} 47^b, S_{11} 56^a, TZ 52^b.

146 || 1^b tā nė: tā ki [G] || ola: oldı A_3, T_2 olsa K || bu: - S_1.

3 Bu beyit V'de yoktur.

146 || 2^a āyine'i: āyineye K, A_1 āyinede TT.

146 || 2^b nübüvvetden: nebīdendür T_2 - S_1.

146 || 3^a ėtmek içün: ėtdügi-çün T_2.

146 || 3^b dolu: ṭolu A_3 ṭarīḳ V.

6 Bu beyit İÜ, M ve S_3'te yoktur.

146 || 4^a ḥüsn-i: ḥüsni A_1, A_2, A_3, KN, T_1, T_2, S_2, [G] || bir: her T_1.

146 || 4^b aña: oña A_1.

146 || 5^a saña ʿāşıḳlıġumuzdur: ʿāşıḳ olmaḳ saña besdür B, K, S_1, T_1, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ ʿāşıḳ olmaḳ baña besdür A_3 ʿāşıḳ olmaḳ bize besdür S_3, M, İÜ || bize: saña S_3, M, İÜ - K || burhān-ı: iẓhār-ı A_2 || cünūn: ṣūfī S_3, M, İÜ mecnūn V.

146 || 5^b ḥüsne: ḥüsnüñe T_2 ṣanma V || ʿaḳl: ʿışḳ S_5 || ehli: ehl S_1 - T_2 || olabilmez: olmayabilmez V.

146 || 6^a yaylardan: yālardan A_3, M, B, İÜ.

146 || 6^b peydā olalı: bī-dād ile S_4 || böyle: beyle A_1, KN, TT, T_2, A_2, V, S_4, S_5, TZ, [T, G, TD] || ḳurılmış: ḳoyulmış M.

146 || 7^a şāhdur: şāhid-i A_1, A_2, KN, V, TT || ḥüsn: ʿışḳ A_1 || ol: o A_1.

146 || 7^b men: dil A_1, KN, T_2, S_4, S_5, S_{11}, TZ benüm V || āvāre: āvāreye TT bī-çāre S_3, M, İÜ.

147.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün

1. Olmaz oldı görüp aḥvālümi ėl ḫūblara ʿāşıḳ
ʿIşḳ nehyinde bu rüsvālıġı gör şerʿa muvāfıḳ

2. Gelür olsañ ḳıluram ferş-i rehüñ perde-yi çeşmüm
Daḫı nem var ʿazīzüm göze ḳarşu sañа lāyıḳ

3.[4] Gülüp açılmaḳ umılmaz dehenüñden meger oldur
Cüzʾ kim lā yetecezzā dėr aña ehl-i deḳāyıḳ

4.[6] Baġrumuñ pārelerin gözlerüm aṣmış müjelerden
Merdüm-i kūşe-nişīn ḳandan u ḳandan bu ʿalāyıḳ

5. Gėceler şemʿ yanar eşk döker ṣubḥ gelince
Cān vėrür ṣubḥ gelen demde zihī ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ

6.[9] Sebḳat ėtmişdi ciger ḳanı gözüm yaşına bir dem
ʿIşḳ ḥükm ėtdi yine cārī ola ʿādet-i sābıḳ

7. Ėy Fużūlī özüñi gūşe-nişīn ėt ḫum-ı mey tek
Ola nā-geh olasan kāşif-i esrār-ı ḥaḳāyıḳ

---

147 A_1 41^b, İÜ 38^b, B 62, A_2 36^a, A_3 49^a, KN 42^a, M 47^b, K 43^a, T_1 119^a, P 256^a, S_1 167^a, T_2 47^b, V 38^a, S_3 26^a, S_4 62^a, S_5 43^a, S_6 44^b, S_7 46^a, S_8 37^b, S_9 49^b, S_{10} 47^b, S_{11} 56^b, TZ 53^a.

147 || 1^a il: ehl S_1, M.

147 || 1^b rüsvālıġı: rüsvālıġa A_1, İÜ, B, A_2, KN, M, K, S_1, T_2, S_3, S_4, S_5, S_7, S_9, TZ.

147 || 2^a olsañ: olsan V, T_2 || çeşmüm: çeşm V, T_2, K.

4 Bu beyit S_5'te yoktur.

147 || 3^a gülüp: güller V || dehenüñden: dehenimden [G] || oldur: ol dür [T].

147 || 3^b yetecezzā: - T_1 bī-ḫaberi yoḫ S_4 || aña: oña A_1 || deḳāyıḳ: ḥaḳāyıḳ S_4.

6 Bu beyit M ve S_3'te yoktur.

147 || 4^a baġrumuñ: baġrumuz [TD] || pārelerin: pāreleri A_1 || gözlerüm: gözüm V gözlerüñ S_4 || aṣmış: asmış T_1, T_2, S_5 ėtmiş V.

147 || 4^b ḳandan u: ḫandan u T_2 ḳandan KN || ḳandan: ḫandan T_2.

147 || 5^a gėceler: gėce M || döker: töker A_1, A_3, KN, V, T_2 töküp A_2, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [G] || eşk döker ṣubḥ gelince: ṣubḥa degin eşk revāndur [D].

147 || 5^b demde: dīde S_3, M.

9 Bu beyit M, S_3 ve S_4'te yoktur.

147 || 6^a ėtmişdi: ėtmiş V || ḳanı: ḳan A_1 || dem: vaḳt V, A_2, KN, S_6, S_{11}, [T, TD, D].

147 || 6^b yine: ki KN || ola: ola ol KN.

147 || 7^b nā-geh: tā kim V, [TD] || ḥaḳāyıḳ: deḳāyıḳ S_1.

147 || 7^a ḫum-ı mey tek: çü ḫum-ı mey KN.

148.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy firāḳ-ı leb-i cānān cigerüm ḫūn ėtdüñ
Çihre-yi zerdümi ḫūn-āb ile gül-gūn ėtdüñ

2. Cigerüm ḳanını gözyaşına dökdüñ ėy dil
Vara vara anı Ḳulzüm bunı Ceyḥūn ėtdüñ

3. Nėce ḥüsn ile seni Leyliye nisbet ḳılayum
Bilmeyüp ḳadrümi terk-i men-i Mecnūn ėtdüñ

4.[5] Söyledüñ kim dutaram şād göñüllerde maḳām
Şād iken bu söz ile göñlümi maḥzūn ėtdüñ

5. ʿAhd ḳılduñ ki cefā kesmeyesen ʿāşıḳdan
ʿĀşıḳı vaʿde-yi iḥsān ile memnūn ėtdüñ

6.[8] Cürʿa cürʿa mey içüp zīb-i cemāl arturduñ
Ẕerre ẕerre gözümüñ nūrını efzūn ėtdüñ

7. Ėy Fużūlī aḫıdup seyl-i sirişk aġlayalı
ʿIşḳ ehline fiġān ėtmegi ḳānūn ėtdüñ

---

148 A_1 42ª, İÜ 39ª, B 63, A_2 36ª, A_3 49ª, KN 42ᵇ, M 48ª, K 43ᵇ, T_1 119ᵇ, P 256ᵇ, S_1 167ª, T_2 48ª, S_2 37ª, V 38ᵇ, TT 43ᵇ, S_3 26ᵇ, TN 58ᵇ, S_4 62ᵇ, S_5 43ᵇ, S_6 44ᵇ, S_7 46ᵇ, S_8 37ᵇ, S_{10} 47ᵇ, TZ 53ª.

148 || 1ª ėtdüñ: ėtdügüñ A_1.

148 || 1ᵇ ḫūn-āb: eşk A_2, T_1, TT, S_2, A_3, V, T_2, TN, S_4, S_5, S_6, S_8 || gül-gūn: diger-gūn A_2, T_1, TT, S_2, A_3, V, TN, S_5, S_8 ciger-gūn T_2, S_4, S_6.

148 || 2ª ḳanını: ḳanı T_2 || gözyaşına: gözyaşını A_3, S_5 || dökdüñ: tökdüñ A_2, KN, TT, S_2, A_1, T_2, V, S_4, S_5.

148 || 2ᵇ anı: onı S_1 bunı TT, [G] || bunı: munı A_1, KN, S_4, S_5, TZ anı TT, [G].

148 || 3ª ḫüsn ile: leyliye A_1 || leyliye: ḫüsn ile A_1 || ḳılayum: ḳılsam V ėdeyin A_2, S_2.

148 || 3ᵇ bilmeyüp: bilmedin [G] || terk-i: cānā S_2.

5 Bu beyit S_4'te yoktur.

148 || 4ª dutaram: ṭutaram A_3.

148 || 5ª cefā: vefā V.

148 || 5ᵇ ʿāşıḳı: ʿāşıḳ TT || iḥsān ile: iḥsānlara S_2.

8 Bu beyit A_3'te yoktur.

148 || 6ᵇ nūrunı: nūrı V.

148 || 7ª seyl: bīm S_2 sīm S_5.

149.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳıldı zülfüñ tek perīşān ḥālümi ḥālüñ senüñ
   Bir gün ey bī-derd ṣormazsan nedür ḥālüñ senüñ

2. Gėtdi başuñdan göñül ol serv ḳaddüñ sāyesi
   Aġla kim idbāra tebdīl oldı iḳbālüñ senüñ

3.[4] Zīnet içün cism dīvārında ėtmezdüm yėrüñ
   Çekmeseydi ʿışḳ levḥ-i cāna timşālüñ senüñ

4. Tīz çekmezsen cefā tīġın meni öldürmege
   Öldürür āḫir meni bir gün bu ihmālüñ senüñ

5. Ġarḳ-ı ḫūn-āb-ı ciger ḳılmış gözüm merdümlerin
   Ārzū-yı ḥāl-i müşgīn ü ruḫ-ı alüñ senüñ

6. Dāmgāh-ı ʿışḳdan dut bir kenār ey mürg-ı dil
   Sınmadın seng-i melāmetden per ü bālüñ senüñ

7. Sāye-veş çoḫdan Fużūlī ḫāk-i kūyuñ yaṣtanur
   Ol ümīd ile ki bir gün ola pā-mālüñ senüñ

---

149 A_1 42ª, İÜ 40ª, B 63, A_2 36ᵇ, A_3 49ᵇ, KN, M 48ᵇ, K 43ᵇ, T_1 119ᵇ, P 256ᵇ, S_1 167ᵇ, T_2 48ª, S_2 37ᵇ, V 38ᵇ, TT 43ᵇ, S_3 27ᵇ, TN 59ª, S_4 62ᵇ, S_5 43ᵇ, S_6 45ª, S_7 46ᵇ, S_8 38ª, S_{10} 48ª, TZ 53ᵇ.

149 || 1ᵇ gün: kez T_1, A_3 || ṣormazsan: sormazsan KN, S_3, TT, M, V sormazsañ T_2.

149 || 2ª başuñdan: başumdan S_5 || ol: - S_4 || göñül: senüñ A_1.

4 Bu beyit ve bu gazelin sonraki beyitleri M'de yoktur.

149 || 3ª dīvārında: dīvānında S_2 || ėtmezdüm: ėtmişdür A_1 || yėrüñ: yėrüm A_3, TT.

149 || 3ᵇ levḥ-i cāna timşālüñ: cāna levḥ-i timşālin [G].

149 || 4ᵇ āḫir: bir gün A_2, TT, S_2, T_2, S_3, İÜ, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [G] || bir gün: āḫir A_2, TT, S_2, T_2, S_3, İÜ, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [G].

149 || 5ª ḳılmış: ėtdi T_2 || merdümlerin: merdümleri A_1.

149 || 5b ü: - KN, V.

149 || 6ª ʿışḳdan: ʿışḳda T_1 || dut: ṭut A_3 tut B || dil: rūḥ S_1, A_1.

149 || 6ᵇ seng-i: tīġ-ı A_2.

149 || 7ª kūyuñ: pāyüñ S_4 || yaṣtanur: yastanur A_1, KN, T_2, K, S_4, S5 yasdanur V yaṣdanur T_1, S_3, B, S_2, İÜ yaṣṭanur A_2.

149 || 7ᵇ ol ümīd ile: bu ümīd ile T_1, S_3, İÜ, TN, TZ budur ümīdi A_3, B, K budur ümīd S_1.

150.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Çeşmümi eşk ile genc-i dür-i meknūn ėtdüñ
Merdüm-i çeşmümi iḥsān ile Ḳārūn ėtdüñ

2. Mey-i gül-gūnı dėdüñ ʿaḳla ziyāndur zāhid
Bu mıdur ʿaḳl ki terk-i mey-i gül-gūn ėtdüñ

3.[4] Cānum alduñ mey içün sāḳī içürdüñ mańa ḳan
Dād elüñden ki meni āl ile maġbūn ėtdüñ

4. Ḫaṭıñuñ āfet-i cān olduġını bildürdüñ
Luṭf ḳılduñ ki meni vāḳıf-ı mażmūn ėtdüñ

5. Dil dutar mār-ı ser-i zülfüñi vehm eylemeyüp
Bilmezem kim añа taʿlīm-i nė efsūn ėtdüñ

6. Ṭanımaz oldı meni ṭaʿne ėden ehl-i riyā
Şükr kim ḥālümi ėy ʿışḳ diger-gūn ėtdüñ

7. Ėy Fużūlī nė murād oldı müyesser bilsem
Bunca kim ḥasret-i laʿl ile ciger ḫūn ėtdüñ

---

150 A_1 42^b, İÜ 39^b, B 63, A_2 36^b, A_3 49^b, KN 43^a, K 44^a, T_1 120^a, P 256^b, S_1 167^b, T_2 48^b, S_2 37^b, V 39^a, TT 44^a, S_3 27^a, TN 59^b, S_4 63^a, S_5 44^a, S_6 45^a, S_7 47^a, S_8 38^a, S_{10} 48^a, TZ 54^a.

150 || 1^a çeşmümi: cismümi T_2.

150 || 2^a gül-gūnı: gül-gūn V.

4 Bu beyit T_1'de yoktur.

150 || 3^a cānum: cām TT || alduñ: aluñ T_2 || ḳan: cām A_1.

150 || 3^b maġbūn: mecnūn V.

150 || 4^a ḫaṭıñuñ: ḫaṭuñı A_1, KN, V, T_2 ḫaṭını [G].

150 || 5^a dutar: ṭutar A_3, B || mār: tār A_2, KN, V tā S_2 || zülfüñi: zülfüñe S_3, İÜ zülfüñi ki S_2.

150 || 5^b kim: ki V - K || añа: oña A_1 || kim añа taʿlīm-i nė: kim añа taʿlīm ne [TD] kim ona taʿlīm ne [G].

150 || 6^a ṭanımaz: bilemez A_3, T_1, B, K, P, S_8, S_{10} bilmez S_1, S_7 || meni: bańa S_1, [G] || ėden: ėder S_2 uran T_2.

150 || 6^b ḫālümi: ʿālemi S_5, [G] || ėy ʿışḳ: eşk V ėy dūst S_2 || ėtdüñ: ḳılduñ T_2.

150 || 7^a oldı: olsa A_2, B, A_3, K, S_1, S_2, T_2, V, P, S_4, S_5, S_7, S_8, S_{10} ola S_3, İÜ || bilsem: bilmem A_1, S_7, S_8, S_{10}, [G] bilmen TT sańa kim A_3 ḳılsam V.

150 || 7^b bunca: munca A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5, TZ || ciger: dilüñ S_4.

151.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Cān vėrür rāyiḥa-yı türbet-i pāküñ ėy pāk
Nevvara'llāhu leke'l-arża saḳa'llāhu ṣerāk[3]

2. Ḥürmet ėtdüñ meye taʿẓīm ile dutduñ sāḳī
ʿAẓẓama'llāhu leke'l-ecra ʿala'llāhi cezāk[5]

3. Ser-i kūyuñda ġarībüz bize bir mūnis yoḫ
Ṭāle mā ānesene'l-ḳalbe caʿalnāhu fidāk[7]

4. Ṣafḥa-yı dilde bulınmaz eṣer-i ṣūret-i ġayr
Ḥīne mā ḥalle nefa'l-ġayra ʿani'l-ḳalbi hevāk[9]

5. Reh-i ʿışḳında götür ġayrdan ėy dil raġbet
Fe-izā ṣi'te refīḳan elemü'l-ʿışḳi kefāk[11]

6.[12] Ḫ˅āb-ı ġafletde göñül vaṣldan olduñ maḥrūm
Fāze men nāle ilā vaṣlihi mā ḫ˅ābe sivāk[14]

7. Ėy Fużūlī nė bilür ehl-i veraʿ mey ẕevḳin
Enkera'l-ḥikmete men lāmeke cehlen ve nehāk[16]

---

151 A_1 42b, İÜ 39b, B 64, A_2 37a, A_3 50a, KN 43a, M 48b, K 44b, T_1 120a, P 257a, S_1 167b, T_2 48b, S_2 38a, V 39a, TT 44a, S_3 27a, TN 59b, S_4 63b, S_5 44b, S_6 46a, S_7 47a, S_8 38b, TZ 54a.

151 || 1a pāk: tāk KN, T_1, S_2, M, İÜ, S_6, [T].

3 Allah senin için yeri aydınlatsın ve toprağını sulasın.

151 || 2a ḥürmet: ḥürmetüñ T_1 || ėtdüñ: iddüñ A_2 ėtdi T_1 || meye: bańa V || dutduñ: ṭutduñ A_3.

151 || 2b ʿaẓẓam: aʿẓam V || ecra: emra A_1 || ʿala'llāhi: ālā cüzzi T_2 ʿalā ḫayri S_4.

5 Allah ecrini artırsın ve mükâfatını versin.

151 || 3a kūyuñda: kūyında KN, T_2 || mūnis: hem-dem S_5.

7 Uzun müddet kalbimizi dost edindik, onu da sana feda ettik.

151 || 4a ġayr: mihr S_1.

151 || 4b ġayri: neyri [T] || ʿani'l: mine'l A_2 || hevāk: sivāk B, T_1, S_3.

9 Senin sevgin girince başkalarını gönülden uzaklaştırdı.

151 || 5a ʿışḳında: ʿışḳuñda S_1, T_1, M, S_3, V.

151 || 5b refīḳan: raḳīben V || ʿışḳı: hecri B.

11 Dost istediğinde aşk elemi sana yeter.

12 Bu beyit S_2'de yoktur.

151 || 6a ġafletde: ġafletden T_1.

151 || 6b nāle: māle T_1, A_2, T_2 ṭāle S_5 || ilā vaṣlihī mā: ilā vaṣlihī men S_3, M ile'l-vaṣli femā A_3 ile'l-vaṣli ve mā T_2, İÜ, S_4, S_5, [T, G] ile'l-aṣli fe inne V ṣafiyyü'l-vaṣli ve mā [TD] || ḫ˅ābe: ābı V.

14 Vuslata eren herkes amacına ulaştı, senden başka kimse bu konuda başarısız olmadı.

151 || 7a ẕevḳin: ḳadrin A_1 virdin S_1 ẕevḳi S_4.

151 || 7b lāmeke: lābeke A_3, B, M, K, S_1, S_3, P, TZ.

16 Seni cehaletle kınayan ve ondan uzaklaştıran kimse, hikmeti inkar etmiş olur.

152.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Şemʿ-i rūyuñ āftāb-ı ʿālem-ārādur senüñ
Nūr-ı Ḥaḳ ḫurşīd-i ruḫsāruñda peydādur senüñ

2. Sensen ol gevher ki dürc-i mümkināt içre bugün
Mümkin olan ʿaybdan ẕātuñ müberrādur senüñ

3.[4] Cān vėrür laʿlüñ temennāsında biñ āb-ı ḥayāt
Feyżüñe leb-teşne yüz Ḫıżr u Mesīḥādur senüñ

4.[6] Serv ü gül neẕẕāresin n'eyler sańa ḥayrān olan
Kim ḳadüñ serv ü ruḫuñ gül-berg-i raʿnādur senüñ

5. Rāz-ı ʿışḳuñ ḫalḳdan ḳılmaḳ nihān mümkin degül
ʿĀşıḳuñ ol vechden ʿālemde rüsvādur senüñ

6.[9] Ḳıldı şevḳuñ eşk ġavvāṣı gözüm merdümlerin
Ėy dür-i ter menzilüñ gūyā bu deryādur senüñ

7. Barça āfāḳ ehliden çekmiş taʿalluḳ dāmenin
Tā Fużūlī ḫasteye vaṣluñ temennādur senüñ

---

152 A_1 43^a, İÜ 40^b, B 64, A_2 37^b, A_3 50^a, KN 43^b, K 44^b, T_1 120^b, P 257^a, S_1 168^a, T_2 49^a, S_2 38^a, V 39^b, TT 44^b, S_3 29^a, TN 60^a, S_4 63^b, S_5 44^a, S_6 45^b, S_7 47^b, S_8 38^b, S_9 50^a, S_{10} 48^b, TZ 54^b.

152 || 1^b ruḫsāruñda: ruḫsārında T_2 || peydādur: bīdāduñdur V.

152 || 2^a gevher: cevher A_2, B, K, S_1, T_1, S_2, S_3, İÜ, TN, S_7, S_8 || mümkināt: kāyināt S_3, İÜ || içre: içün V || bugün: senüñ A_1.

152 || 2^b mümkin: mümkināt S_4 || olan: ol A_1, S_4.

4 Bu beyit İÜ ve S_3'te yoktur.

152 || 3^a laʿlüñ: zülfüñ A_2 vaṣluñ A_1 || temennāsında: temāsından V temennāsında ol A_1 temennāsına [G] || biñ: miñ KN || ḥayāt: revān A_3.

152 || 3^b feyżüñe: feyzine T_1 || yüz: biñ A_3, T_2 yüz miñ S_4.

6 Bu beyit A_1 ve A_3'te yoktur.

152 || 4^a serv ü: serv KN, K, V, S_2, TT, TZ.

152 || 4^b serv ü: serv KN, K, V, TT, S_1, S_5, TZ || ruḫuñ: yüzüñ TT.

152 || 5^a ḳılmaḳ: ḳılman A_1.

152 || 5^b rüsvādur: şeydādur TT || vechden: vech ile [G].

9 Bu beyit A_3'te yoktur.

152 || 6^a ḳıldı: ḳılduñ V || ġavvāṣı: ġavvās V, S_5 || merdümlerin: merdümleri A_1, V.

152 || 6^b bu: ki K.

152 || 7^a barça: cümle S_1, B, K, S_3, P, İÜ, S_9, S_{10}, TZ, [G] || ehliden: ehlidin A_1, KN, S_3, S_2, TZ ahuñdan T_1 || çekmiş: kesmiş A_3.

152 || 7^b tā: bu TT.

153.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Eyle raʿnādur gülüm serv-i ḫırāmānuñ senüñ
Kim gören bir kez olur elbette ḥayrānuñ senüñ

2. Kākülüñ tek başuña çizginmek ister ḫāṭırum
Ėy men ü yüz men gibi ser-geşte ḳurbānuñ senüñ

3. ʿĀrıżuñ devrinde cemʿiyyetden olsun nā-ümīd
Olmayan āşüfte-yi zülf-i perīşānuñ senüñ

4.[5] Çün ʿacebdür laʿle gūyālıġ nė muʿcizdür bu kim
Eyler iẓhār-ı suḫan laʿl-i dür-efşānuñ senüñ

5. Çarḫ yayından atıldı ḳaṣduma tīr-i ecel
Līk andan tīzrek deprendi müjgānuñ senüñ

6. Dāġ-ı hicrānuñ odın beñzetmek olmaz dūzaḫa
Olmasun kāfir esīr-i dāġ-ı hicrānuñ senüñ

7. Ėy Fużūlī eyle kim bīmār-ı derd-i ʿışḳsan
Yoḫ-durur ölmekden özge hīç dermānuñ senüñ

---

153 A_1 43ª, İÜ 40ᵇ, B 64, A_3 50ᵇ, KN 43ᵇ, K 45ª, T_1 121ª, P 257ª, S_1 168ª, T_2 49ᵇ, S_2 38ª, V 39ᵇ, TT 44ᵇ, S_3 29ª, TN 60ᵇ, S_4 64ª, S_5 44ᵇ, S_6 45ᵇ, S_7 48ª, S_8 39ª, S_9 50ª, S_{10} 48ᵇ, TZ 55ª.

153 || 1ª eyle: şöyle T_1, A_3, TN, S_8, S_{10} öyle S_1, K, S_3, İÜ, S_7, S_9.

153 || 2ª başuña: başına A_1 başuma A_3, T_1 || ḫāṭırum: ḫāṭırın [G].

153 || 2ᵇ gibi: tegi A_3, S_3 kimi KN, [T, TD].

153 || 3ᵇ zülf-i: zülfüñ tek A_3, K, S_1, T_1, S_2, TN, TZ.

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

153 || 4ª gūyālıġ: gūyālıḳ A_1, B, KN, S_2, S_5.

153 || 4ᵇ eyler: ėder TT || suḫan: tekellüm A_3, K, T_1, S_1, S_2, TT, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9, TZ || dür-efşānuñ: ḫandānuñ A_3, K, T_1, S_1, S_2, TT, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9, TZ.

153 || 5ª ḳaṣduma: cānuma A_3, B, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10} sīneme TZ.

153 || 5ᵇ andan: ondan A_1 || deprendi: teprendi V, TT, S_2, T_2, S_4 tepretdi A_1.

153 || 6ª odın: odı S_4, S_5 || beñzetmek: beñzetdüm S_2 beñzetmeġ T_1 beñzetme S_4.

153 || 7ª eyle: öyle S_3, B, K, İÜ beyle S_1 böyle T_1, A_3 || kim: - V.

153 || 7ᵇ ölmekden: ölmekdin A_1, KN || özge: artuḳ T_1, S_3, İÜ || hīç: ġayr A_1, KN,.

154.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dāġ-ı hicrān ile yanmaḳdan ciger ḳan olsa yėg
   Milk-i dil ġam menzili olınca vīrān olsa yėg

2. Yārı aġyār ile görmek ʿāşıḳa düşvār olur
   Böyle görmekden esīr-i derd-i hicrān olsa yėg

3. Sīneme peykānuñı gönder göñül defʿine kim
   Sīnede sūzān göñül olınca peykān olsa yėg

4. Sırrumı rüsvālıġum fāş ėtmedin ʿālemlere
   Zār cismüm eşk gird-ābında pinhān olsa yėg

5. Dağıdursa n'ola ʿıḳd-ı zülfüñi her dem ṣabā
   Fitne ehli olanuñ cemʿi perīşān olsa yėg

6. Dün Fużūlī sehv ėdüp geçmiş mey ü maḥbūbdan
   Tövbe ėdüp bu yaman işden peşīmān olsa yėg

---

154 A_1 43ª, İÜ 41ª, B 65, A_3 51ª, KN 44ª, K 45ª, T_1 121ª, P 257ᵇ, S_1 168ᵇ, T_2 51ª, S_2 38ᵇ, V 40ª, TT 44ᵇ, S_3 29ᵇ, TN 60ᵇ, S_4 64ᵇ, S_5 45ª, S_6 46ª, S_7 48ᵇ, S_8 39ª, S_9 50ᵇ, S_{10} 48ᵇ, TZ 55ª.

154 || 1ª yanmaḳdan: yanmaġdan T_2, S_5.

154 || 1ᵇ menzili: meskeni A_1 || olınca: olduḳça S_4.

154 || 2ª yārı: yār V || düşvār olur: düşvārdur A_1, TT, T_2 düşvār ėrür S_5.

154 || 2ᵇ böyle: beyle A_1, KN, TT, V, T_2, S_4, S_5, TZ, [T, G, TD] || derd: dāġ S_3, A_1, TT, V, İÜ, S_5, S_6, S_{10} dām S_1 bende T_2 || hicrān: zindān T_2.

154 || 3ª sīneme: sīneye TT.

154 || 3ᵇ sīnede: sīneye S_4.

154 || 4ª sırrumı: rāzumı T_1 rāzum u A_3 || rüsvālıġum: rüsvālıḳum T_2, S_4.

154 || 4ᵇ zār: rāz [G] || cismüm: çeşmüm S_1, [G].

154 || 5ª ʿıḳd: ʿuḳd [T] || zülfüñi: zülfini A_1 || her dem: bād-ı A_3, B, K, S_1, T_1, S_2, T_2, P, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}.

154 || 5ᵇ olanuñ: olmaġuñ S_2.

154 || 6ª maḥbūbdan: maʿṣūḳdan V, T_2, S_4, S_5, TZ.

155.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ḳıymaduñ sākin-i kūyuñ olana peykānuñ
   Bir içim ṣu ile aġırlamaduñ mihmānuñ

2. Nāvek-i ġamze dirīġ eyleme ʿāşıḳlardan
   Kesme erbāb-ı vefādan naẓar-ı iḥsānuñ

3. İstegüñ cān idi ḫāk-i rehüñe tapşurdum
   Yėtdi ol ḫod yėrine şimdi nėdür fermānuñ

4.[5] Cāna yėtdüm elem-i hecrüñ ile ėy ẓālim
   Raḥm ḳıl cānuñ içün var ise bir dermānuñ

5. Dād-ḫʿāhem saña dāmen nė çekersen menden
   Yoḫ mı vehmüñ ki dutam ḥaşr güni dāmānuñ

6.[8] Ẓālim olsañ nė ʿaceb yoḫ saña dūzaḫ vehmi
   Saña ḫod yėtmeyecekdür senüñ öz hicrānuñ

7. Vaṣl eyyāmı revān yāre fidā eylemedüñ
   Ėy Fużūlī ġam-ı hicrān ile çıḫsun cānuñ

---

155 A_1 43^b, İÜ 41^a, B 65, A_2 38^a, A_3 51^a, KN 44^a, M 49^a, K 45^b, T_1 121^b, P 257^b, S_1 168^b, T_2 49^b, S_2 38^b, V 40^a, TT 45^a, S_3 29^b, TN 61^a, S_4 64^b, S_5 45^a, S_6 46^b, S_7 48^b, S_8 39^b, S_9 50^b, S_{10} 49^a, TZ 55^b.

155 || 1^a olana: ola T_2.

155 || 1^b ṣu ile: su ile KN, V, TT suyla S_5.

155 || 2^b erbāb: esbāb K || vefādan: naẓardan A_2.

155 || 3^a rehüñe: dergehe S_2 derine [G] || tapşurdum: dapşurdum V, K.

5 Bu beyit B ve V'de yoktur.

155 || 4^a yėtdüm: yėtdüñ A_3.

155 || 4^b var ise bir dermānuñ: ėy dil ü cān ḳurbānuñ T_1, S_1, K.

155 || 5^b vehmüñ: vehmī [G] || dutam: ṭutam A_3.

8 Bu beyit M ve S_3'te yoktur.

155 || 6^a olsañ: olsan T_2 olmış KN.

155 || 6^b saña: seni V mańa KN bana S_4 || öz: rāz u T_1 oña A_1 || hicrānuñ: efġānuñ A_2, A_3 ʿişyānuñ İÜ || S_5'te 2. mısra: nė meleksen ki yaḫarsañ ėvini şeyṭānuñ.

155 || 7^a eyyāmı: eyyām V.

155 || 7^b ġam-ı: ġam u [G].

156.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1.[2] Ėy meh menümle dūstlarum düşmen eyledüñ
Düşmen hem eylemez bu işi kim sen eyledüñ

2. Peykānlaruñla doldı tenüm āferīn sańa
Bī-dād çekmege tenümi āhen eyledüñ

3. Taḥsīn sańa ki göñlüm ėvin tīre ḳoymaduñ
Her zaḫm-ı nāveküñ aña bir revzen eyledüñ

4.[6] Olsun ziyāde rifʿatüñ ėy āh-ı āteşīn
Miḥnet-serāmuzı bu gėce rūşen eyledüñ

5. Eksilmesün ṭarāvetüñ ėy eşk-i lāle-gūn
Gül gül damup maḳāmumızı gülşen eyledüñ

6. Cān çıḫsa menzil ėtmege ėv dut ḥabābdan
Ėy gözyaşı ki ḳaṣd-ı binā-yı ten eyledüñ

7. Mümkin degül Fużūlī cihānda iḳāmetüñ
Bī-hūde sen bu merḥalede mesken eyledüñ

---

156 A_1 43^b, İÜ 41^b, B 65, A_2 37^b, A_3 51^b, , KN 44^b, K 45^b, T_1 121^b, P 257^b, S_1 169^a, T_2 50^a, S_2 39^a, V 40^a, TT 45^a, S_3 30^a, TN 61^b, S_4 65^a, S_5 45^b, S_6 46^b, S_7 49^a, S_8 39^b, S_9 51^a, S_{10} 49^a, TZ 56^a.

2 Bu beyit T_1'de yoktur.

156 || 1^a dūstlarum: dūstlaruñ A_1 dūstları S_4, [G].

156 || 2^a doldı: ṭoldı T_1, A_3. || tenüm: - S_2.

156 || 3^a ḳoymaduñ: ḳılmaduñ T_2 eyledüñ A_1.

156 || 3^b nāveküñ: nāveküñle T_1 || aña: oña A_1, KN.

6 K'da bu beyit ve gazelin sonraki beyitleri yoktur.

156 || 4^a āh: māh S_2 || āh-ı āteşīn: eşk-i lāle-gūn S_4.

156 || 4^b bu: - S_2.

156 || 5^a eksilmesün: eksilmesüñ A_1, KN || eşk-i lāle-gūn: āh-ı āteşīn S_4.

156 || 5^b damup: dėyüben A_3.

156 || 6^a cān: ḳan T_1 || menzil: tenden A_2 || dut: āb-ı TT.

156 || 7^a Fużūlī cihānda: cihānda Fużūlī A_1, A_3, KN, V, T_2, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_{10}, TZ, [T, TD].

156 || 7^b merḥalede: merḥale T_1 merḥaleyi KN, [T].

157.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ṣabā luṭf ėtdüñ ehl-i derde dermāndan ḫaber vėrdüñ
Ten-i maḥzūna cāndan cāna cānāndan ḫaber vėrdüñ

2. Ḫazān-ı ġamda gördüñ ıżṭırābın bülbül-i zāruñ
Bahār eyyāmı tek gül-berg-i ḫandāndan ḫaber vėrdüñ

3. Sözüñi vaḥy-i nāzil ger dėsem men hīç küfr olmaz
Cihānı dutmış iken küfr īmāndan ḫaber vėrdüñ

4.[5] Dėdiler yār ʿuşşāḳuñ gelür cemʿ ėtmege gönlin
Meger kim yāre ʿuşşāḳ-ı perīşāndan ḫaber vėrdüñ

5.[7] Süleymān mesnedinden dīv-i güm-reh raġbetin kesdüñ
Deñizde ḫātem-i ḥükm-i Süleymāndan ḫaber vėrdüñ

6. Fużūlī rūzgārın tīre gördüñ şām-ı hicrāndan
Nesīm-i ṣubḥ tek ḫurşīd-i raḫşāndan ḫaber vėrdüñ

---

157 A_1 44^a, İÜ 41^b, B 66, A_2 38^a, A_3 51^b, KN 45^a, M 49^a, T_1 122^a, P 257^b, S_1 169^a, T_2 50^a, S_2 39^a, V 40^b, TT 45^b, S_3 30^a, TN 61^b, S_4 65^b, S_5 45^b, S_6 47^a, S_7 49^a, S_8 40^a, S_9 51^b, S_{10} 49^a, TZ 56^a.

157 || 1^b maḥzūna: mecrūḥa V, S_{10}, [T, TD, D] bī-cāna A_3, S_7, S_8.

157 || 2^a ıżṭırābın: ıżṭırāb S_4.

157 || 3^a sözüñi vaḥy-i nāzil: sözüñe vaḥy-i nāzil TT sırrı-ı zülfüñi nāzük S_1 sözüñi vü küfr-i nāzil T_1 sözünü vaḥy-i münzel S_5, [G] || dėsem men: dėsem A_2, T_1 dėr isem A_3, B, M, S_1, S_3, P dėdimse TZ || hīç: yaʿnī ki A_1 yaʿnī KN, T_2, S_4.

157 || 3^b dutmış: ṭutmış A_3 || küfr: küfre S_1 küfr ü A_1, A_3, S_5.

5 Bu beyit M'de yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk beyti vardır.

157 || 4^a dėdiler: düdüñ kim TT.

157 || 4^b kim: ki V || yāre: yār V bād S_5.

7 Bu beyit A_3, T_2 ve S_4'te yoktur.

157 || 5^a kesdüñ: gördüñ M, S_3, A_2, S_2.

157 || 5^b deñizde: diñizde S_1 || ḥükm: milk A_2, B.

157 || 6^a rūzgārın: rūzgārı T_1 rūzgārum A_1, KN, M, S_3, T_2, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [G] || hicrāndan: hicrānuñ S_2, TT, V hicrānda S_5, S_6, TZ, [T, TD, D] hicrānı S_7.

157 || 6^b tek: ü TT || ḫurşīd-i: ḫurşīd ü TT gül-berg-i A_3 || raḫşāndan: ḫandāndan A_3.

158.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Beḳā milkin dilerseñ varuñı yoḫ eyle dünyā tek
Etek çek gördügüñden āftāb-ı ʿālem-ārā tek

2. Taʿalluḳ ẓulmetin tecrīd ḫurşīdine ḳıl maṭlaʿ
Eger ʿālemde bir gün görmek istersen Mesīḥā tek

3. Göñül her ṣūret-i Şīrīne vėrme iç mey-i maʿnā
Ḥaẕer ḳıl ṭaşa çalma şīşeñi Ferhād-ı şeydā tek

4. Refīḳuñ olsa dilsüz cān-ver hem ṣaḫla rāz andan
Ṣaḳın sırruñ düşürme dillere Mecnūn-ı rüsvā tek

5. Yėter ṭāʾūs tek ʿucb ile ḳıl ārāyiş-i ṣūret
Vücūduñdan geçüp ʿālemde bir ad eyle ʿanḳā tek

6. Güher tek ḳılma taġyīr-i ṭabīʿat delseler baġruñ
Ḳarār ėt her hevādan olma şūr-engīz deryā tek

7. Fużūlī kāʾināt esbābınuñ ḳıldum temāşāsın
Nedāmetsüz tenaʿum yoḫ taṣarrufsuz temāşā tek

---

158 A_1 44[a], B 66, A_2 39[a], A_3 52[a], KN 45[a], M 49[b], T_1 122[b], P 258[a], S_1 169[b], T_2 50[b], S_2 39[b], V 40[b], TT 45[b], S_3 30[b], TN 62[a], S_4 65[b], S_5 46[a], S_6 47[a], S_7 49[b], S_8 40[a], S_9 51[b], S_{10} 49[b], TZ 56[b].

158 || 1[a] dilerseñ: dilersen A_1, B, A_2, KN, T_2, S_2, V, S_4, S_5, TZ || varuñı: özüñi T_2 fānī ėt S_1, T_1, B, A_3, TZ || yoḫ eyle: A_1, T_2 vāruñı S_1, T_1, B, A_3, TZ.

158 || 1[b] etek: elüñ M, S_3 ayaḳ A_3.

158 || 2[a] ẓulmetin: ẓulmeti V || tecrīd: teshīr A_2 || maṭlaʿ: muṭlaḳ T_1.

158 || 2[b] gün: ad T_2 dem S_4 || görmek: ėtmek T_2 || istersen: isterseñ A_3, TT, S_2.

158 || 3[a] her: bir S_2 || ṣūret-i: ṣūreti A_3, KN || vėrme: vėrgil S_2.

158 || 3[b] ḳıl: ḳıl ḥālüme A_2 || ṭaşa çalma: daşa çalma A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5 çalma ṭaşa S_2 ṭaşa A_2 || şīşeñi: tīşeñi P, [TD].

158 || 4[a] hem: - S_1 || ṣaḫla: saḳla B saḥla A_1, V, A_3, TT, T_2 || andan: ondan A_1.

158 || 4[b] ṣaḳın: saḳın KN, T_1, TT, B, A_1, V, T_2, S_5 || rüsvā: şeydā T_2, S_4.

158 || 5[a] ʿucb ile ḳıl: eyleġıl S_4.

158 || 5[b] vücūduñdan: vücūdındañ T_1 vücūdından V vücūduñdan A_1, T_2 || geçüp: çeküp A_3 || ad: āh M, S_3 - T_1.

158 || 6[a] delseler: delse ger M olsalar T_1.

158 || 6[b] her: bu V || olma: ėtme A_1.

158 || 7[a] ḳıldum: gördüm V, T_2.

158 || 7[b] nedāmetsüz: ki minnetsüz TT || tenaʿum yoḫ: temennā yoḳ S_3, M tenaʿumsız V.

159.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Dehenin derdüme dermān dėdiler cānānuñ
   Bildiler derdümi yoḫdur dėdiler dermānuñ

2. Olsa maḥbūblaruñ ʿışḳı cehennem sebebi
   Ḥūr u ġılmānı ḳalur kendüsine Rıḍvānuñ

3. Geçdi mey-ḫāneden ėl mest-i mey-i ʿışḳuñ olup
   Nė meleksen ki ḫarāb ėtdüñ ėvin şeyṭānuñ

4. Urmazam ṣıḥḥat içün merhem oḫuñ yarasına
   İsterem çıḫmaya ẕevḳ-ı elem-i peykānuñ

5. Nė bilür oḫımayan muṣḥaf-ı ḥüsnüñ şerḥin
   Yėre gökden nė içün indügini Ḳurʾānuñ

6.[7] Yėrden ėy dil göge ḳavmışdı sirişküñ melegi
   Anda hem ḳoymayacaḳdur oları efġānuñ

7. Ėy Fużūlī olubem ġarḳa-yı gird-āb-ı cünün
   Gör nė ḳahrın çekerem döne döne devrānuñ

---

159 A_1 44^b, B 66, A_2 38^b, A_3 50^b, KN 45^b, M 49^b, T_1 123^a, P 258^a, S_1 169^b, T_2 50^b, S_2 39^b, V 41^a, TT 45^b, S_3 30^b, TN 62^b, S_4 66^a, S_5 46^a, S_6 47^b, S_7 48^a, S_8 40^a, S_9 52^a, S_{10} 49^b, TZ 57^a.

159 || 1^a dehenin: deheni T_2.

159 || 2^a olsa: ola S_3, M || maḥbūblaruñ: maḥbūbların TT.

159 || 2^b ḥūr u: ḥūr KN ḥūra S_4 || ġılmānı: ġılmān A_1, KN, V, S_4, S_5, TZ || ḳalur: ḳalısar A_1 ḳalur ü S_4.

159 || 3^a il: ol A_3 ehl M || ʿışḳuñ: ʿışḳ S_3, T_2, M || olup: kim T_1.

159 || 3^b nė: bir A_1.

159 || 4^a urmazam: urmazın S_3, M || yarasına: pāresine T_1.

159 || 5^a oḫımayan: oḳımayañ T_1, V oḳımamış A_3 || şerḥin: vaṣfın [G].

159 || 5^b Ḳurʾānuñ: Furḳānuñ TT.

7 A_3 ve S_2'de yoktur.

159 || 6^a sirişküñ: sirişküm A_1, KN, T_2, S_4, [G, TD] sirişk S_5.

159 || 6^b anda: onda A_1 || ḳoymayacaḳdur: ḳoymayacaġdur A_1.

159 || 7^a olubem: olalı V.

159 || 7^b ḳahrın: ḳahruñ V cevrin A_2, S_2.

160.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Gelür ol serv-i sehī ėy gül ü lāle açıluñ
Ve'y meh ü mihr çıḫuñ ḳudrete neẕẕāre ḳıluñ

2. ʿAzm-i bāġ eylemiş ol serv-i revān ėy güller
Bir niṣār ėdegörüñ cemʿ yıġıluñ dėrilüñ

3. Götürüñ oḫların ėy dīdelerüm ṭopraġdan
Bu yarar nesnelerüñ ḳadrini yaḫşıca bilüñ

4. Eylemeñ ėy dil ü cān ḫançer-i müjgānına meyl
Bilürem n'olduġın āḫir gelüñ andan kesilüñ

5.[6] Gözyaşı tīġuñuz içün dökilür ėy ḫūblar
Sizi tā ėtmeye rüsvā görinen demde silüñ

6. Düşdi od cānuma ėy tende olan peykānlar
Ḳızmadın maʿreke bir yana erinmeñ çekilüñ

7. Ėy Fużūlī ḳadümüz ḳıldı felek ḫam yaʿni
Vaḳtidür çıḫmaġa dünyā ḳapusından egilüñ

---

160 A_1 45^a, İÜ 42^a, B 67, A_2 39^b, A_3 52^b, KN 46^a, M 50^a, K 46^a, T_1 123^b, P 258^a, S_1 169^b, T_2 51^b, V 41^b, TT 46^a, S_3 31^a, TN 62^b, S_4 67^a, S_5 84^a, S_6 48^a, S_7 50^a, S_8 40^b, S_9 52^a, S_{10} 49^b, S_{11} 57^a, TZ 57^a.

160 || 1^a gül ü: gül A_3.

160 || 1^b ve'y: ey [G] || meh ü: meh S_1 || çıḫuñ: gelüñ T_2.

160 || 2^b bir: zer A_1, KN, T_2, S_4, S_{10}, [G, TD, D] || ėdegörüñ: ėdegelüñ [TD, D] || cemʿ: cemʿi [G] cümle A_1, KN, T_2, S_4, [TD, D].

160 || 3^a oḫların ėy: oḳların T_2 didelerim [G] oḳlarını S_4 || dīdelerüm: dīdelerümden V oklarını [G] || ṭopraġdan: topraḳdan A_3, B, K, T_1, S_1 ṭopraḳdan A_2 topraġdan A_1, KN, S_5 tofraġdan V.

160 || 4^b n'olduġın: n'olıser A_3, B, S_1, S_3, P, S_9, S_{10} n'olasız T_1 n'olaysa K, M.

6 Bu beyit TT'de yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk beş beyti bulunmamaktadır.

160 || 5^a tīġuñuz: tīġuña T_1 || dökilür: tökilür A_1, A_2, A_3, KN, V, T_2, S_4, S_5.

160 || 5^b sizi: bizi V || ėtmeye: ḳılmaya S_3, M || görinen: gelüñ A_1 görüben [T, G] || demde: dīde S_3, A_3, M, [G] andan A_1 yėrde V || silüñ: kesilüñ A_1.

160 || 6^b yana: yanı A_2, A_3, B, KN, M, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, S_8, S_9, TZ yaña T_2, S_{10}, [T, TD].

160 || 7^b vaḳtidür: vaḳttir [G] || çıḫmaġa: çıḳmaḳa KN, V, T_2, S_5.

161.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy göñül çoḫ seyr ḳılma günbed-i devvār tek
   Sākin olmaḳ seyrden yėg noḳṭa-yı pergār tek

2. Ün vėrür cān rişтesi ḫam ḳāmetümden çeksem āh
   Yėl degüp çeng üzre bir āvāza gelmiş tār tek

3. Sīnemi nāy oḫlaruñ deldi dem urduḳça göñül
   Ün vėrür her bir deşükden nāle mūsīḳār tek

4. ʿĀrıżuñ üzre ḫam-ı zülfüñ añup dün tā seḥer
   Dolanurdum her ṭaraf odlara düşmiş mār tek

5. Cism-i zārum tīġ-ı bī-dāduñdan oldı çāk çāk
   Tünd sudan raḫneler peydā ḳılan dīvār tek

6.[7] Bilmeyüp bih-būdumı cevrüñden ėtdüm ictināb
   Telḫ şerbetlerden ikrāh eyleyen bīmār tek

---

161 A_1 44^b, İÜ 42^a, B 67, A_2 39^a, A_3 51^b, KN 45^b, K 46^a, T_1 123^b, P 258^b, S_1 170^a, T_2 51^a, S_2 40^a, V 41^b, TT 46^a, S_3 31^b, TN 63^a, S_4 66^b, S_5 46^b, S_6 47^b, S_7 49^b, S_8 40^b, S_9 52^b, S_{11} 57^a, TZ 57^b.

161 || 1^a göñül: felek A_2 || ḳılma: ėtme TT.

161 || 1^b olmaḳ: olmaġ S_1, A_3 || yėg: yoḳ K.

161 || 2^a ün: an S_1 ol V od T_1.

161 || 2^b yėl degüp: yėl dögüp T_1 dil degüp A_2 dil dögüp S_2 || üzre bir: üzre her A_2, S_2 üstide B, A_3, S_1, P, TZ önünde T_1 || gelmiş: gelgen A_3.

161 || 3^a sīnemi: sīneme S_2 || nāy: ney S_2, S_5 yay V, A_2, S_2, TZ || deldi: zaḫmı A_2, S_2 || 1. mısra: sīnem ėy yār oḳlaruñ gör deldi dem urduḳça cān TT.

161 || 3^b her bir: her yėr S_1, K, TT yėr yėr A_2 bir S5 || deşükden: delükden A_3, S_2, TZ, [TD, D] dişümden K, P dişinden A_1, KN, T_2 dişüñden S_4 tenümden A_2, TT yandan V tişüñden S_5 neyinden [T] yerinden [G].

161 || 4^a ʿārıżuñ: ārıżum T_1 ʿārıż V || üzre: üzre ol V || añup dün: görüp dünT_2, S_2 añup şeb A_3, S_3, İÜ, TZ düşüpdür V añupdur S_4 || tā seḥer: gėce āh TT.

161 || 4^b dolanurdum: ṭolanurdum A_3 || her ṭaraf: tā seḥer TT her seḥer A_1 || düşmiş: yanmış T_2 || mār: tār A_1, KN, A_3, T_2, S_2, V, TT, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11} nār T_1, S_1.

161 || 5^a bī-dāduñdan: bī-dādından V bī-dāduñla S_3, TT, [G].

161 || 5^b tünd: tende A_3, S_1, K, V, T_2, P, S_4, S_7, S_9, [T] nėte TT || ḳılan: ėden A_3.

7 Bu beyit T_2, S_2 ve S_4'de yoktur.

161 || 6^a bilmeyüp: bilmedüm A_2, V, [G] || bih-būdumı: bī-hūdemi A_1, KN, A_3, S5 || cevrüñden: cevrinden A_1, KN,.

161 || 6^b eyleyen: eyleyeñ V.

7.[1] Ḫāṭıruñ şād eyledüñ ehl-i vefā göñlin bozup
Bir ʿimāret yapmaġa biñ ėv yıḫan miʿmār tek

8.[3] Bī-beḳādur neş'e-yi mey ẕevḳın ėtdüm imtiḥān
Hīç ẕevḳ-ı bāḳī olmaz neş'e-yi dīdār tek

9. Ėy Fużūlī ḫāṭır-ı ehl-i ṣafā āyīnedür
Çarḫ cevrinden eṣer āyīnede zengār tek

---

1 Bu beyit A_3, S_2 ve S_3'te yoktur.

161 || 7[a] ḫāṭıruñ: ḫāṭırın V ḫāṭır T_1, K || eyledüñ: eyledin A_1 eyleyüp A_2 || bozup: yüzüp V, [T] görüp T_2 yıḫup [TD].

161 || 7[b] yapmaġa: ḳılmaġa A_2 || biñ: miñ KN.

3 Bu beyit A_3, T_2 ve S_4'de yoktur.

161 || 8[b] ẕevḳ-ı: ẕevḳı KN, İÜ, TZ, [G] || olmaz: ḳalmaz TT || neş'e-yi: leẕẕet-i V.

161 || 9[a] āyīnedür: gönlindedür T_2 göñüldedür S_4 || 1. mısra: ġayrı naḳşı maḥv ḳılmışdur Fużūlī sīneden A_1.

161 || 9[b] çarḫ: devr S_3, İÜ || cevrinden: cevrinde S_2, A_3 devrinden A_1, T_2 başından V devrinde [G] || āyīnede: āyīne-yi V, S_1.

162.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Var ümīdüm kim görüp cevlānuñı olsam helāk
Gerd-i naʿl-i bād-pāyüñ örte cismüm üzre ḫāk

2.[3] Öldügüm menzilde defnüm ḳılmaġa ṣanmañ laḥid
Yėr görüp ġurbetde aḥvālüm girībān ėtdi çāk

3. Mest cān vėrdüm mezārum üzre taʿẓīm eyleyüp
Ḳubbe yapup dāne-yi engür eyvān dutdı tāk

4. Çün cefā muʿtādıyam bilmen nėdür mihr ü vefā
Bilmese mihr ü vefā resmin cefākārum nė bāk

5. Her küdüretden meni pāk ėtdi seyl-i ḫūn-ı dil
Şükr-li'llāh āteş-i ʿışḳuñ meni yandurdı pāk

6. Āh bilmen n'eyleyem cānumda rāḥat ḳalmadı
Gözlerüm nemnāk ü sīnem çāk ü göñlüm derdnāk

7. Ġayr naḳşın maḥv ḳılmışdur Fużūlī sīneden
Mā lehū fi'd-dehri maṭlūbun ve maḳṣūdun sivāk[10]

---

162 A_1 45^b, B 67, A_2 40^a, A_3 52^b, KN 46^a, K 46^b, T_1 124^a, P 258^b, S_1 170^b, T_2 51^b, S_2 40^a, V 42^a, TT 46^b, TN 63^b, S_4 67^a, S_5 46^b, S_6 48^a, S_7 50^a, S_8 41^a, S_9 52^b, S_{10} 50^a, S_{11} 57^b, TZ 58^a.

162 || 1^a cevlānuñı: ruḥsāruñı A_3.

3 Bu beyit T_1'de yoktur.

162 || 2^a ṣanmañ: ṣanmañ ki S_2.

162 || 2^b yėr görüp: yügürüp K yėr yıgup A_1 || aḥvālüm: efġānum V, [G] || ėtdi: ḳıldı TT, S_5, [G].

162 || 3^a mest cān vėrdüm: ölicek dėrdüm K.

162 || 3^b engür: engüru A_3, S_2, [G] || dutdı: yapdı A_3, K, TZ ḳıldı TT.

162 || 4^a cefā: vefā S_2 || bilmen: bilmem A_3 || mihr ü: mihr S_1.

162 || 4^b mihr ü: mihr S_1 || resmin: resmi S_4.

162 || 5^b yandurdı: köydürdi T_1.

162 || 6^a bilmen: bilmem A_3 || n'eyleyem: n'eyleyin A_2.

162 || 6^b nemnāk ü: nemnāk B, K, T_2, V, S_7, S_8, S_9, S_{10} || çāk ü: çāk B, K, T_2, V, A_2, S_8, S_9, S_{10} .

162 || 7^a ġayr: ġayrı A_3 || naḳşın: naḳş A_1, T_1, S_1 naḳşı KN || ḳılmışdur: ḳılmışdı S_1 || sīneden: sīnede K, V.

162 || 7^b fi'd-dehri: fi'd-dār T_2 || maḳṣūdun: maḥbūbün S_4 || sivāk: hevāk T_2.

10 Onun dünyada senden başka dileği ve arzusu yoktur.

163.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Lebüñ reşki mizācın telḫ ḳıldı bāde-yi nābuñ
Ḳaşuñ meyli yüzini ḳıbleden döndürdi miḥrābuñ

2. Girihler buldı cānum riştesi tesbīḥ tārı tek
Mañа gör n'ėtdi āḫir ārzū-yı zülf-i pür-tābuñ

3. Ayaġuñ tozına yüz sürmege vėrmez ṣabā ruḫṣat
Yüzin yüz kerre şebnem yumadın gül-berg-i sīrābuñ

4. Ṣabā ol zülfi depretdükçe teşvīşüm ziyād eyler
Ṣaḳın depretme kim baġrumdadur başı bu ḳullābuñ

5. Der ü dīvāruña küstāḫ yüz sürmiş dėyu gerdūn
Yüzini gėceler sürter yėre tā ṣubḥ mehtābuñ

6.[7] Maḥabbet ẓāhir ėtmek cürmine ḳan tökmek istersen
Ḥabībüm bunca hem raġbet nėdür cürmine aḥbābuñ

7.[9] Fużūlī ġamze-yi merdüm-keşüñden iltifāt ister
Ṣanur kim iltifātı raḥm olur ḳurbāna ḳaṣṣābuñ

---

163 A_1 45^b, B 69, A_2 40^a, A_3 53^a, KN 46^b, K 46^b, T_1 124^b, P 258^b, S_1 170^b, T_2 52^a, S_2 40^b, V 42^a, TT 46^b, TN 63^b, S_4 67^b, S_5 47^a, S_6 48^b, S_7 50^b, S_9 53^a, S_{10} 50^a, S_{11} 57^b, TZ 58^a.

163 || 1^a reşki: tengi V || mizācın: mizācı A_1 || ḳıldı: ḳılmış S_1 || bāde: ol mey S_5.

163 || 1^b ḳaşuñ: ḳāmetüñ T_1 || meyli: naḳşı T_2.

163 || 2^a buldı: oldı B, K, T_1, S_1, T_2, P, TN, S_9, S_{10} || riştesi: riste'i V.

163 || 3^b yüzin: yüzini T_2, S_4 || yüz kerre: göre T_2 göz göre S_4 || sīrābuñ: ḫandānuñ A_3 || yüz kerre şebnem: şebnemle yüz kez S_6, S_{11}, [TD, D].

163 || 4^a zülfi: zülf A_2, KN, T_2, K, TT, B, P, S_4, S_5 || depretdükçe: deprendükçe K, B, S_5 depreñdükçe A_1 tepreddükçe A_2 teprendükçe T_2 tepretdükçe V.

163 || 4^b ṣaḳın: saḳın A_1, KN, V, T_2, B, TT, S_5 || depretme: tepretme T_2 || başı: ucı T_2.

163 || 5^a dīvāruña: dīvārına A_2 || sürmiş: sürmişdür A_3 || yüz sürmiş: yürürmiş S_4 || dėyu: dėyüp KN.

163 || 5^b yüzini gėceler: gėceler yüzini T_2.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

163 || 6^a cürmine: ḳaṣdına A_3 || tökmek: dökmek B, K, T_1, S_1 yutmak A_2.

163 || 6^b bunca: munca A_1, KN, T_2, V, S_4, S_5, TZ || hem raġbet: raġbet hem A_3 raġbet kim V raġbetler A_2, S_2 || cürmine: zecrine A_2, B, KN, K, T_1, S_1, S_2, P, TN, S_9, S_{11}, TZ.

9 Bu beyit TT'de yoktur.

163 || 7^a merdüm-keşüñden: merdüm-keşinden T_2, S_4 merdüm-keşden A_1 || ister: eyler V.

163 || 7^b iltifātı: iltifāt T_1, V iltifātuñ A_1.

164.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Nė ḫoşdur ʿārıżuñ devrinde zülf-i ʿanber-efşānuñ
Bu devrānda nė ḫoş cemʿiyyeti var ol perīşānuñ

2. Ruḫuñ devrinde bir dīvānedür sevdālu zülfüñ kim
Perīşānlıḳdan olmış men gibi meşhūrı devrānuñ

3. Hevādan kākülüñdür deprenen yā rişte-yi cāndur
Ki her dem çizginüp başuña ister ola ḳurbānuñ

4.[5] Müselsel zülf-i müşgīnüñden arturmış ruḫuñ revnaḳ
Zihī sünbül ki olmış zīveri gül-berg-i ḫandānuñ

5. Ḳararupdur tütün tek rūzgārum ol zamāndan kim
Tenüm ḫāşākine odlar urupdur berḳ-ı hicrānuñ

6. İşimdür sāye tek yėrden yėre yüz urmaḳ ol günden
Ki başumdan gėdüpdür sāye-yi serv-i ḫırāmānuñ

7. Fużūlīni ayaḳdan şaldı bār-ı miḫnet-i ʿışḳuñ
Nėçün dutmazsan ėy kāfir elini bir müselmānuñ

---

164 A_1 46^a, İÜ 42^b, B 69, A_2 40^b, A_3 53^a, KN 47^a, M 50^a, K 47^a, T_1 124^b, P 259^a, S_1 170^b, T_2 52^b, S_2 40^b, V 42^b, TT 46^b, S_3 31^b, TN 64^a, S_4 68^a, S_5 47^a, S_6 48^b, S_7 50^b, S_9 53^b, S_{10} 50^b, S_{11} 58^a, TZ 58^b.

164 || 1^b devrānda nė: devrān ile [G].

164 || 2^a sevdālu: sevdā olur T_1 || kim: - T_1.

164 || 2^b perīşānlıḳdan: perīşānlıġdan A_1, S_5 || gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] tegi A_3 || meşhūrı: meşhūr-ı A_1, İÜ, A_2, M, K, T_1, P, S_1, T_2, V, S_3, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, [G].

164 || 3^a kākülüñdür deprenen: kākülüñdür tepренen A_1, KN, T_2, S_4 kākülündür teprenen V deprenen ol ḳākülüñ A_2, S_2 deprenen kākül midür A_3.

164 || 3^b çizginüp başuña: çizginür başuña T_2, A_1, KN, S_4, S_{10}, [G] başuña çizginmek A_2.

5 Bu beyit M, V ve S_3'te yoktur.

164 || 4^a müşgīnüñden: müşgīnüñdür ki T_1 müşgīnüñde TT || arturmış ruḫuñ: arturmış-durur S_2 ögrenmiş ruḫuñ [G].

164 || 4^b ki: kim A_2, A_1, KN, TT, A_3, S_2, İÜ, S_4 || zīveri: zīver-i S_4.

164 || 5^a ḳararupdur: ḳaralupdur A_1 ḳarar etmez [G].

164 || 6^a sāye tek: sāye-veş A_2 || urmaḳ: urmaġ A_1, KN, S_2, T_2, S_5 || günden: günde S_2 kim B.

164 || 6^b başumdan: başumdur T_1.

164 || 7^a Fużūlīni: Fużūlī'i TT || ayaḳdan: ayaġdan A_1, KN, TT, T_2, S_4 || şaldı: saldı V, S_4, S_5.

164 || 7^b dutmazsan: ṭutmazsan A_3.

165.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy muṣavvir yār timṯāline ṣūret vėrmedüñ
Zülf ü ruḫ çekdüñ velī tāb u ṭarāvet vėrmedüñ

2. ʿIşḳ sevdāsından ėy nāṣiḥ meni menʿ eyledüñ
Yoḫ imiş ʿaḳluñ mańa yaḫşı naṣīḥat vėrmedüñ

3. Dün ki furṣat düşdi ḫāk-i dergehüñden kām alam
N'oldı ėy gözyaşı göz açmaġa furṣat vėrmedüñ

4. Göz yumup ʿālemden isterdüm açam ruḫsāruña
Cānum alduñ göz yumup açınca mühlet vėrmedüñ

5.[7] Bu mıdur raḥmüñ ki ḫālüñ eyler iken ḳaṣd-ı cān
Çıḫdı ḫaṭṭuñ kim anı menʿ ėde ruḫṣat vėrmedüñ

6. Vėrme ḥüsn ehline yā Rab ḳudret-i resm-i cefā
Çün cefā çekmekde ʿışḳ ehline ṭāḳat vėrmedüñ

7. Ėy Fużūlī öldüñ efġān ėtmedüñ raḥmet sańa
Raḥm ḳılduñ ḫalḳa efġānuñla zaḥmet vėrmedüñ

---

165 A_1 46^a, İÜ 42^b, B 69, A_2 40^b, A_3 53^b, KN 47^a, M 50^b, K 47^b, T_1 125^a, P 259^a, S_1 171^a, T_2 52^b, S_2 41^a, V 42^b, TT 47^a, S_3 32^a, TN 64^b, S_4 68^b, S_5 47^b, S_6 49^a, S_7 51^a, S_8 41^a, S_9 53^b, S_{10} 50^b, S_{11} 58^b, TZ 59^a.

165 || 1^b zülf ü: zülf V || tāb u: tāb-ı S_1, A_3, V, M, K, [G].

165 || 2^a sevdāsından: sevdāsında S_1, A_1 || eyledüñ: ėtme kim A_1, S_5, [G] eyleme A_2.

165 || 2^b yoḫ: yoġ A_3, S_2 || mańa: senüñ TT, V, T_2, S_4, S_5, [G].

165 || 3^a dergehüñden: dergehinden T_1, TT, B, K, T_2, P, S_{11} dergehüñde S_5.

165 || 3^b n'oldı: n'olduñ A_3 || açmaġa: açmaġda V || furṣat: ruḫṣat A_2, TT, S_2, S_5 || vėrmedüñ: ḳalmadı T_2.

165 || 4^a ʿālemden: ʿālemde A_2, S_1.

165 || 4^b alduñ: alup S_4.

7 Bu beyit V'de yoktur.

165 || 5^a bu mıdur: bu mıydı S_5 || raḥmüñ: luṭfuñ S_3, M, İÜ || eyler: ėder TT, S_5.

165 || 5^b kim anı: kim onı A_1 anı kim A_3 || ruḫṣat: furṣat A_1.

165 || 6^a resm-i cefā: resm ü cefā A_1.

166.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Çarḫ her ay başına ṣalmış ḳaşuñdan bir ḫayāl
   Bu cihetdendür her ay başında olmaḳ bir hilāl

2. Māh-ı nev olmış ḳaşuñ sevdāsınuñ ser-geştesi
   Şehrden şehre gezer āvāreler tek māh u sāl

3. Ėtdügiyçün ḥüsnüñe ḳarşu kemāl iẓhārı gün
   Bir gün olmaz kim aña gerdūn yėtürmez bir zevāl

4. Ṣubḥ ḳılduñ cilve gün çekdi özin bir gūşeye
   Şām ʿarż ėtdüñ ruḫuñ şemʿi eritdi infiʿāl

5. Ḳılma gözden çihre vü ḫālüñ nihān kim ḳılmaya
   Dūd-ı āhum āftābı[7] çihre-yi gerdūna ḫāl

6. Olmayup maḳbūl-i ḫāk-i dergehüñ māh-ı tamām
   Żaʿf-ı ṭāliʿ vėrdi gün günden aña taġyīr-i ḥāl

7. Ėy Fużūlī māh-nisbet maḥv ḳıl varuñ tamām
   Ger dilersen bulmaḳ ol ḫurşīd ile bir ittiṣāl

---

166 A_1 46^b, İÜ 43^a, B 68, A_2 41^b, A_3 55^a, KN 47^b, M 51^a, K 47^b, T_1 125^a, P 259^a, S_1 171^a, T_2 53^a, S_2 41^a, V 43^a, TT 47^a, S_3 32^a, BN 34^a, TN 64^b, S_4 68^b, S_5 48^a, S_6 49^a, S_8 41^b, S_9 54^a, S_{10} 51^a, S_{11} 58^b, TZ 59^a.

166 || 1^a ṣalmış: salmış V || ḳaşuñdan: ḳaşından T_2.

166 || 1^b hilāl: zevāl T_1 || başında: başına [T].

166 || 2^a sevdāsınuñ: miḥrābınuñ V, TT.

166 || 3^a ḥüsnüñe: ḥüsnüñe ki M || iẓhārı: iẓhār V, A_3, A_2, A_1, S_4, S_5, S_8, S_9, S_{10}, [G] || ėtdügiyçün: tuttığıyçin [G].

166 || 3^b aña: oña A_1 || zevāl: su'āl S_1.

166 || 4^a ḳılduñ: ḳıldı A_1.

166 || 4^b şām: şāma S_2.

166 || 5^a çihre vü: çihre A_2, S_2, A_3, T_2, V, S_5, S_8, S_{10} || kim: tā TT || ḳılmaya: ḳalmaya T_1, A_2, B, M, K, S_2, S_3, P, İÜ, S_9 ḳılmasa V olmaya S_8 salmaya [G].

166 || 5^b dūd-ı: dūd u T_1 || āftābı: āftāb-ı A_1, A_3, B, M, K, T_1, T_2, S_1, S_3, V, TT, P, İÜ, TN, S_5, S_6, S_8, S_9, S_{10}, TZ, [G].

7 Yazmalarda "āftāb" şekli yaygınsa da Cem Dilçin'in değerlendirmeleri doğrultusunda "āftābı" farkı tercih edilmiştir.

166 || 6^b aña: oña A_1 || ṭāliʿ: tabʿı [G].

166 || 7^a māh: māha S_2 māverāsın TT || varuñ: varın K.

166 || 7^b dilersen: dilerseñ S_2, TT, S_3, M, İÜ || bulmaḳ ol: ėdesen V || ile bir: birle A_3, B, M, K, T_1, S_1, V, S_3, P, İÜ, TN, S_4, S_6, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}.

167.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Milk-i ḥüsnüñ böyle ẓālim pādişāhı olmaġıl
Kim saña ẓālim dėse ʿādil güvāhı olmaġıl

2. Ġamze tīġın çekme her sāʿat göñül yaġmasına
Ḥükme tābiʿ milke ġāretger sipāhī olmaġıl

3.[4] Āhını ėy māh ʿuşşāḳuñ yėtürme göklere
Derd ehlinüñ nişān-ı tīr-i āhı olmaġıl

4.[6] Ger dilersen şemʿ tek ġayret odına yanmayam
Şāmlar aġyār şemʿ-i bezmgāhı olmaġıl

5.[8] ʿĀdet ėtmek ḫoş degül bī-dāde raḥm ėt Tañrı-çün
Gāh olsañ māyil-i bī-dād gāhī olmaġıl

6. ʿĀşıḳ u rüsvā görüp menʿ ėtme ėy nāṣiḥ meni
Münkir-i āṣār-ı taḳdīr-i İlāhī olmaġıl

7. Ėy Fużūlī eyle ṭāʿāt-ı riyāyī terkini
Tövbe ḳıl min-baʿd meşġūl-i menāhī olmaġıl

---

167 A_1 46b, İÜ 43a, B 68, A_2 41a, A_3 55a, KN 47b, M 51a, K 48a, T_1 125b, P 259b, S_1 171b, T_2 53a, S_2 41b, V 43a, TT 47b, S_3 32b, BN 34a, TN 65a, S_4 69a, S_5 48a, S_6 49b, S_7 51b, S_8 41b, S_9 54a, S_{10} 51a, S_{11} 59a, TZ 59b.

167 || 1a ḥüsnüñ: ḥüsnin TT || böyle: beyle A_1, A_2, KN, TT, T_2, S_4, S_5, TZ, [T, G, TD] || olmaġıl: olmagil T_2, S_5.

167 || 1b saña: kim S_5 || olmaġıl: olmagil T_2, S_5 || dėse: dėse saña S_5.

167 || 2a her sāʿat: ėy ẓālim A_2, S_2 || yaġmasına: öldürmege TT.

167 || 2b sipāhī: güvāhı S_5 || olmaġıl: olmagil T_2, S_5.

4 Bu beyit V'de yoktur.

167 || 3a māh: āh T_1.

167 || 3b olmaġıl: olmagil T_2, S_5.

6 Bu beyit TT'de yoktur.

167 || 4a dilersen: dilerseñ: A_3, S_3, B, İÜ, K || şemʿ tek: şemʿ-veş A_3 || ġayret: ġayretden T_2 || odına: oda T_2 || yanmayam: yanmaya S_3, M.

167 || 4b aġyār: aġyāra S_3, M || şemʿ-i bezmgāhı: bezmi ṣubḥgāhı V || olmaġıl: olmagil T_2, S_5.

8 Bu beyit A_1, İÜ, KN, M, S_3, S_4 ve S_5'te yoktur.

167 || 5a bīdāde: bīdād T_1, A_3.

167 || 5b gāh: gāhī A_2, T_1, S_1, S_2, T_2, V, P, BN, TN, S_6, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [TD] || olmaġıl: olmagil T_2, S_5.

167 || 6a ʿāşıḳ ü: ʿāşıḳı A_1, A_2, [G] ʿāşıḳ T_1, A_3, V, S_2, BN, TN, S_7, S_8, S_{10}, TZ || görüp: ėdüp V || ėtme ėy nāṣiḥ: ėtme ėy zāhid A_1 ėy zāhid TT.

167 || 6b āṣār-ı taḳdīr-i ilāhī: taḳdīr-i āṣār-ı ilāhī A_3, S_3, M, İÜ, BN, S_5, S_6, S_7, S_{11}, [G] taḳdīr-i āṣār-ı menāhī V || olmaġıl: olmagil T_2, S_5.

167 || 7a riyāyī: riyānuñ A_3 || terkini: terk ḳıl V, A_2, S_2 terkin ėt K, TT || eyle ṭāʿāt-ı riyāyī terkini: eyleme ṭāʿāt riyāyī terkin et TZ, [G].

167 || 7b menāhī: ilāhī S_1 || olmaġıl: olmagil T_2, S_5.

168.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Bes ki ża^ʿf-ı rūzeden her gün tapar taġyīr-i ḥāl
Olacaḳdur ^ʿīd içün māh-ı tamāmum bir hilāl

2. Ḳıldı māh-ı rūze ol ḫurşīdi gün günden ża^ʿīf
Ẕerre ẕerre aya ṣan gün nūrı eyler intiḳāl

3. Bir ḫayāl ėtmiş mi ża^ʿf-ı rūze yāri bilmezem
Yoḫsa yāri görmeyüp men gördügümdür bir ḫayāl

4.[5] Dutabilseydüm su içmezdüm ḳılurdum def^ʿini
Rūzenüñ kim göz göre ḫurşīdüme ister zevāl

5. Ay dutılsun rūze eyyāmında gün düşsün yėre
Kim bu ay günden bulupdur mihr-bān māhum melāl

6. Ḳanumı içmek diler ol la^ʿl-i mey-gūn bu gėce
Rūze dutmış ġālibā ifṭār içün ister ḥelāl

7. Yėmek içmek fikrin ehl-i rūzeden kes ėy güneş
Bir ṣevāb ėt ṣubḥlar tā şām ḳıl ^ʿarż-ı cemāl

8. Rūze teklīfin Fużūlīden götür ėy muḫtesib
Nātüvāndur anda bu teklīfe yoḫdur iḫtimāl

---

168 A_1 46^b, İÜ 43^b, B 68, A_2 41^b, A_3 54^b, KN 48^a, M 51^b, K 48^a, T_1 126^a, P 259^b, S_1 171^b, T_2 53^b, TT 47^b, S_3 33^a, BN 34^b, TN 65^a, S_4 69^b, S_5 48^b, S_6 49^b, S_7 53^a, S_9 54^b, S_8 42^a, S_{11} 59^b, S_{10} 51^a.

168 || 1^a gün: dem TT, [G] || tapar: bulur S_1, A_3, B, K, T_1, P, TN, S_7, S_8, S_9, [G] olur S_{10}.

168 || 1^b tamāmum: tamām M.

168 || 2^a māh-ı rūze: ża^ʿf-ı māh S_3, M, İÜ || ol ḫurşīdi: ḫurşīdümni S_1, A_3, B, K, TN, S_7, S_8, [G] ḫurşīdümi T_1 ḫurşīdini P, S_9.

168 || 2^b ṣan: san S_3, M || nūrı: nūrun [G].

168 || 3^a ėtmiş mi: etmişdi [G].

168 || 3^b yārı: anı A_2 || gördügümdür: gördügümde M, S_3 görmekdür T_1.

5 Bu beyit A_3, M ve S_3'te yoktur.

168 || 4^a su: şu S_1, TT, K, İÜ || içmezdüm: içerdüm [T].

168 || 4^b rūzenüñ: rūzeni [G] || ḫurşīdüme: ḫurşīde S_5 || ister: isterler S_5.

168 || 5^a rūze: rūzeler T_1 || eyyāmında: bābında T_1.

168 || 5^b ay: ay u T_1 || günden: benden A_2 men tek TT || bulupdur: buluptur S_1 tapupdur A_2, A_3 olupdur T_2 boluptur [G] || mihr-bān māhum: mihr-bānum bir A_3 māh-ı tābānum T_2 || melāl: hilāl A_1, A_2, A_3, K, T_1, T_2, TT, TN, S_6, S_{10}, S_{11}, [G].

168 || 6^a bu: her A_1, İÜ, B, A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, T_2, TT, S_3, BN, TN, S_5, S_6, S_7, S_{10}, S_{11}, [G] bir KN, S_4, S_7, S_9.

168 || 6^b dutmış: ṭutmış A_3.

168 || 7^a fikrin: fikr K diler S_3, M || ehl-i rūzeden: ol la^ʿl-i mey-gūn S_3, M || ey: - TT || güneş: göñül K ü güneş S_1.

168 || 7^b ṣubḥlar: ṣubḥdan A_1 ṣubḥ-dem TT || tā: yā TT || ḳıl ^ʿarż-ı: ^ʿarż ėt bir A_2 ėt ^ʿarż-ı S_4.

168 || 8^b anda: onda A_1.

169.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Eyle müsteṣnā güzelsen kim sańa yoḫdur bedel
Senden ėy cān münḳaṭıʿ ḳılmaz meni illā ecel

2. Nėce ṣūret baġlasun göńlüm ḫalāṣ-ı ʿışḳdan
ʿIşḳdur bir ḥāl kim ol ḥāle göńlümdür maḥal

3. ʿIşḳuma noḳṣān yėtürmez görmemek ol ʿārıżı
Cevhere taġyīr-i āṣār-ı ʿaraż vėrmez ḫalel

4. Eyledi rüsvā göńül çāk-i girībān-ı edeb
Gör nė ehl-i ʿilmdür ādāb ilen eyler cedel

5. Ḥālümi gördükçe menʿ-i ehl-i ʿışḳ eyler faḳīh
Ḥüccet-i maḳṭūʿı yoḫ eyler ḳıyās ilen ʿamel

6. Medrese içre müderris vėrdügi biń dersden
Yėg-durur mey-ḫānede bir cām vėrmek bir güzel

7. Ėy Fużūlī men dem urmışdum ṣafā-yı ʿışḳdan
Maṭlaʿ-ı ḫurşīd īcād olmadın ṣubḥ-ı ezel

---

169 A_1 47^a, İÜ 44^a, B 70, A_2 42^a, A_3 55^b, KN 48^a, M 51^b, T_1 126^a, P 259^b, S_1 172^a, T_2 53^b, S_2 41^b, V 43^b, TT 47^b, S_3 33^a, BN 34^b, TN 65^b, S_4 69^b, S_5 49^a, S_6 50^a, S_7 52^a, S_8 42^a, S_9 55^a, S_{11} 60^a, S_{10} 51^b.

169 || 1^a eyle: öyle B, S_1, T_1 || müsteṣnā: müstaġnī T_1, A_1, KN || kim sańa: ḥüsnüńe S_3, M, İÜ.

169 || 1^b ḳılmaz: bilmez T_1 ėtmez S_4.

169 || 2^a ḫalāṣ-ı: ḫalāṣı İÜ, M, S_1, S_3, [G].

169 || 2^b ol ḥāle göńlümdür: göńlümdür ol ḥāle V.

169 || 3^a ʿışḳuma: ʿışḳa T_1, A_3, V, TN, S_6, S_7 || noḳṣān: noḳṣānı T_1, A_3, TN, S_6, S_7 || yėtürmez: getürmez T_1, B, S_1, T_2, P, TN, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [G].

169 || 3^b cevhere: cevher V, S_4 || ḫalel: ḥayel T_1.

169 || 4^a edeb: eyleyüp V, TT.

169 || 4^b ʿilmdür: cehldür A_3 || ādāb ilen: ādāb ile A_3, KN, T_2, P, [T, G, TD] edeb ile A_1 || ehl-i ʿilmdür ādāb ilen: cāhildür ki ehl-i ʿilm ilen S_4.

169 || 5^a ḥālümi: ʿālemi A_1, KN, T_2, S_5 || menʿ-i ehl-i ʿışḳ: ʿışḳ ehlini menʿ A_3.

169 || 5^b ḳıyās: ʿinād S_4 || ilen: ile T_2, [T, G, TD] igen A_1 || ʿamel: cedel A_1.

169 || 6^a biń: miń A_1, KN.

169 || 6^b mey-ḫānede: mey-ḫāne vü S_4 || vėrmek: vėrse A_2, S_2 dutmaḳ V.

169 || 7^a ṣafā-yı: feżā-yı V.

169 || 7^b ḫurşīd: ḫurşīd-i [G].

170.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy ruḫuñ ḳıble-yi cān ḫāk-i derüñ Kaʿbe-yi dil
Reh-i ʿışḳuñda fenā ser-ḥadi evvel menzil

2. Lāle-reng ėtdi gözüm ḳan ile ḫāk-i derüñi
Kīmiyāgerdür ėder gördügi ṭoprāġı ḳızıl

3. Ol ki yāruñ şeb-i hecrine ḳıyāmet güni dėr
Ḫalḳ arasında ḳıyāmet güni olmaz mı ḫacil

4. Ḳatı müşkildür işüm zülf-i girih-gīrüñden
Ṣabr bu müşkili dėrler açar ammā müşkil

5.[6] Ėtmek olmaz seni āgāh göñül ḥālinden
Yazuġ ol kim vėre göñlin saña senden ġāfil

6. Sėverem zāhidi kim kūşe-yi miḥrābı sėver
Ḫam-ı ebrūña raḳībüm olup olmaz māyil

7. Delü dėrsem n'ola ʿuṣṣāḳına gül-çihrelerüñ
Özini göz göre odlara ṣalur mı ʿāḳil

8.[10] Seni cānān ṣanuram çıḫ bedenümden ėy cān
Men ü cānānum arasında çoḫ olma ḫāyil

9. Ėy Fużūlī yanaram kim nė içün ol yüzi gül
Maña yanar od olur özgeye şemʿ-i maḥfil

---

170 A_1 47b, İÜ 44b, B 70, A_2 42a, A_3 55b, KN 48b, M 52b, K 48b, T_1 126b, P 260a, S_1 172a, T_2 54a, S_2 42a, V 43b, TT 48a, S_3 33b, BN 35a, TN 66a, S_4 70b, S_5 49b, S_6 50b, S_7 51b, S_8 42b, S_9 55a, S_{11} 60a, S_{10} 51b.

170 || 1b reh-i: āh T_1 || ser-ḥadi: ser-ḥadidür TT menzili A_2.

170 || 2a ḳan ile: cān ile T_1 yāşıyla V || derüñi: derini V.

170 || 2b kīmiyāgerdür: kīmiyāgerler TT || ṭoprāġı: toprağı A_1, B, KN, K, T_2, S_5 tofraġı V.

170 || 3a şeb-i: ġam-ı A_2, S_2. şebi S_4.

170 || 4a işüm: işin [G].

170 || 4b açar: açа İÜ, M, S_3.

6 Bu beyit S_2'de yoktur.

170 || 5a seni: beni T_1.

170 || 5b yazuġ: yazuḳ A_1, KN, A_2, T_2, V || vėre göñlin saña: vėre göñlüm saña V saña göñlin vėre A_3, TT, B, S_3, M, İÜ, BN, S_5, S_6, S_7, [G].

170 || 6a sèverem: sèveyim ol A_1 || sèver: dutar S_2.

170 || 7a çihrelerüñ: çihrelerin TT.

170 || 7b özini: kend'özini S_2 || ṣalur: salur V urar T_2.

10 Bu beyit M, S_2 ve S_3'te yoktur.

170 || 8a ṣanuram: sanuram V || bedenümden: bedenden T_1.

170 || 8b çoḫ: çoġ A_3 || cānānum: cānānın [G].

170 || 9b maña yanar od olur: bаña yanar od olup A_1, KN, bаña od olup olur T_2 || özgeye: özgüñe V illere S_2.

171.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Hīç sünbül sünbül-i zülfüñ gibi müşgīn degül
Nāfe-yi Çīni saçuñ tek dėrler ammā çīn degül

2. Var gül berginde hem el-ḥaḳ nezāket birle reng
Līk cān-perver leb-i laʿlüñ gibi şīrīn degül

3. Mihr-bān dėrler seni aġyāre līkin men aña
Bāver ėtmen kim saña mihr eylemek āyīn degül

4. Ḫūblar miḥrāb-ı ebrūsına ḳılmazsan sücūd
Dīnüñi döndergil ėy zāhid ki yaḫşı dīn degül

5. Tā Fużūlī ḳāmet ü ruḫsāruña vėrmiş göñül
Māyil-i serv ü hevā-ḫ̆āh-ı gül ü nesrīn degül

---

171 A_1 47^b, İÜ 44^a, B 71, A_2 42^b, A_3 54^b, KN 48^b, M 52^a, K 49^a, T_1 127^a, P 260^a, S_1 172^b, T_2 54^a, S_2 42^a, V 44^a, TT 48^a, S_3 33^b, BN 35^a, TN 66^a, S_4 70^a, S_5 49^b, S_6 50^b, S_7 53^b, S_8 42^b, S_9 55^b, S_{10} 50^b, S_{11} 60^b, TZ 60^a.

171 || 1^a gibi: kimi A_1, KN, TZ, [T, TD] tegi S_4 || müşgīn: müşkil V, A_1 pür-çīn S_1, S_3, M, İÜ.

171 || 1^b çīni: çīn A_1.

171 || 2^a gül berginde: berg-i gülde TT || el-ḥaḳ: ancaḳ A_3, S_4 - S_2 || nezāket: ṭarāvet TT || nezāket birle reng: temāşā-yı cemāl A_3.

171 || 2^b gibi: kimi A_1, KN, TZ, [T, TD] tegi S_4 || şīrīn: pür-çīn S_3, M, İÜ güzīn B.

171 || 3^a līkin: bilmen V || aña: oña A_1 anı S_3, M, İÜ, S_4.

171 || 3^b ėtmen: ėtmeñ V || saña: aña V.

171 || 4^a ḳılmazsan: ḳıl ben tek S_5.

171 || 4^b dīnüñi: dīnüñ T_1 || döndergil: dönder gel [T] döndür gel [G].

171 || 5^a ü ruḫsāruña: ruḫsāruña KN, V ü ruḫsāra T_1 || vėrmiş: vėrdi A_1.

171 || 5^b serv ü: serv A_1, KN, S_1, K, A_3, TT, TZ || hevā-ḫ̆āh-ı: hevā-ḫ̆āh u S_1 || gül ü: gül-i S_1, K, [G] || serv ü hevā-ḫ̆āh-ı gül ü nesrīn degül: serv-i ḫırāmān degül ü nesrīn degül V.

172.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Yüzüñi gözgüye ġaybetde oḫşadan ġāfil
Doḳınsa yüz yüze olmaz mı ara yėrde ḫacil

2. Bıraḫ niḳāb ki bilsün kemāl-i ṣunʿ görüp
Ferişte ḫilḳat-i Ādemde şübhesin bāṭıl

3. Ḥadīṯ-i vaḥy-veşüñ żāyiʿ ėtme aġyāre
Revā mıdur ėdesen ḳadrin āyetüñ nāzil

4.[5] Ḥarīm-i ḳūyuñı göster nümūne eyle ṣevāb
Kim ola cennet içün ḫalḳ ṭāʿata māyil

5. Seni ḳoyup büte eyler ʿibādetin kāfir
ʿAẕāb-ı dūzaḫa ol vechden olur ḳābil

6. Ḥakīme nefy-i ḳıyāmet ḫaṭāsını bildür
Ḳıyām göster aña iʿtiḳādın ėt zāʾil

7.[9] Ġaraż Fużūlīye ancaḳ elüñde ölmekdür
Velī maḥāldür ol hem sen olıcaḳ ḳātil

---

172 A_1 48ª, İÜ 44ᵇ, B 71, A_2 43ª, A_3 54ª, KN 49ª, M 52ᵇ, K 49ª, T_1 127ª, P 260ª, S_1 172ᵇ, T_2 55ª, V 44ª, TT 48ᵇ, S_3 34ª, BN 35ᵇ, TN 66ᵇ, S_4 71ª, S_5 50ª, S_6 51ª, S_7 52ᵇ, S_9 56ª, S_{11} 61ª, TZ 60ª.

172 || 1ª yüzüñi: gözüñi A_1 || oḫşadan: oḳşadan M, K, S_1, T_1, S_3, İÜ.

172 || 1ᵇ doḳınsa: ṭoḳınsa A_2, A_3, TT toḳınsa V, T_2 dutunsa [G].

172 || 2ª bıraḫ: yoḳ K buraḳ A_2 nikāb T_1 || niḳāb ki bilsün: bıraḳ ki bilsün T_1 niḳābı ki bilsün A_1 nikābını yüzden [G] || ṣunʿ: ṣunʿı TT, A_1 ḫüsn A_3, T_2, S_5.

172 || 2ᵇ ḫilḳat-i ādemde: ādemde ḫilḳat A_1 ḫilʿat-i ādemde S_4 [G] || şübhesin: sīnesin S_4.

172 || 3ª vaḥy-veşüñ: vaḥy işüñ V vaḥyi dişin S_4, [G].

172 || 3ᵇ ḳadrin: ḳadrini V, [G] ḳudret S_4 || āyetüñ: anuñ V onun [G].

5 Bu beyit S_4'te yoktur.

172 || 4ª ḳūyuñı: hūyunu [G].

172 || 5ᵇ dūzaḫa: ravża T_1 || olur: ola T_1 || ḳābil: kaail [G].

172 || 6ᵇ aña: oña A_1 || iʿtiḳādın: iʿtiḳād T_1 || zāʾil: nāzil T_1, M, S_3, İÜ.

9 Bu beyit TT'de yoktur.

172 || 7ª elüñde: elüñden S_1 ḳapuñda A_3, A_2 öñüñde K yoluñda S_4, [G].

173.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cāna baṣdum ġonce-veş peykānuñı ėy tāze gül
   Döymek içün hecrüñe düzdüm demürden bir göñül

2. Veh nė sāḥirsen ki oddan ṣu çıḫarduñ ṣudan od
   Terledüp ruḫsāruñı gül gül ḳılanda tāb-ı mül

3.[4] Yandurup eczā-yı terkībüm külüm vėrseñ yėle
   Yoḫ yoluñdan dönmegüm varum senüñdür cüzʾ ü kül

4. Merdüm-i çeşmüm yıġar nāveklerüñ mümkin ṣanur
   Ol aġaçlar birle dutmaḳ eşk deryāsına pül

5. Ėy göñül levḥ-i emel naḳş-ı beḳādan sādedür
   Fānī ėtme ʿömrüñ ol sevdāda kim bāḳī degül

6. Ṣūret-ārā olma taḥṣīl-i kemāl-i maʿnā ėt
   Kim behāyim nevʿin ėtmez ādemī zer-beft çul

---

173 A_1 48ª, İÜ 45ª, B 71, A_2 43ª, A_3 54ª, KN 49ᵇ, M 53ª, K 49ᵇ, T_1 127ᵇ, P 260ᵇ, S_1 173ª, T_2 54ᵇ, S_2 42ᵇ, V 44ᵇ, TT 48ᵇ, S_3 34ᵇ, BN 36ª, TN 67ª, S_4 71ª, S_5 50ª, S_6 51ª, S_7 53ª, S_8 43ª, S_9 56ª, S_{10} 52ª, S_{11} 61ª, TZ 60ᵇ.

173 || 1ª baṣdum: basdum A_1, KN, TT, T_2, S_4, S_5.

173 || 1ᵇ döymek: dözmek A_1, KN, V, TN, S_4, S_8, [T, TD, D] düzmek [G] dutmaḳ S_{10}, S_{11} || hecrüñe: cevrüñe S_3, M, İÜ || düzdüm: giydim [G] || demürden: temür tek S_5.

173 || 2ª sāḥirsen ki: sāhirsen A_2 sāḥirdür ki M, S_3, İÜ sāḥirdür T_1 || ṣu: su B, KN, T_1, T_2, A_1, V, İÜ, S_5 || çıḫarduñ: çıḳarup A_2, S_2, TT, V, S_{10} çıḫaruñ A_1 çıḳarur A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_3, P, BN, TN, S_7, S_9 || ṣudan: sudan KN, B, T_1, T_2, S_1, A_1, V, İÜ, S_4, S_5.

173 || 2ᵇ terledüp: terleyüp A_1, KN, T_2, S_4 || ruḫsāruñı: ruḫsāruña TT.

4 Bu beyit V'de yoktur.

173 || 3ª yėle: göge A_3.

173 || 3ᵇ yoluñdan: yoluñda A_3.

173 || 4ª yıġar: yıḳar V, S_5, [G] || nāveklerüñ: peykānlaruñ S_1, K, TZ, [G] || ṣanur: sanur V degül S_3, A_2, K, M, P, İÜ, S_9, S_{10}, TZ.

173 || 4ᵇ dutmaḳ: ṭutmaḳ A_3, S_2.

173 || 5ª naḳş-ı: naḳşı B.

173 || 5ᵇ ʿömrüñ: ʿömri S_3, M, İÜ ʿömr S_1, TT ʿömrüñü [T] || sevdāda: sevdāya TT, T_2 sevdā A_1 sūda [T] || degül: ʿamel V.

173 || 6ᵇ nevʿin: nevʿi S_1, S_5 nevʿine S_2 || 1. mısra: kim ola cennet içün ādemīne zer-beft çul A_1.

7.[1] N'ola dėrsem ḳadr ile efzūn Mesīḥādan seni
Yėr ü gök mīzān olup farḳ olmış aġırdan yüñül

8.[3] Āteş-i dil eyle sūzāndur ki baṣmaz hīç kim
Raḥm ėdüp nāveklerüñden ġayrı zaḫmum üzre kül

9. Ḥāṣıluñ evvel ġam-ı cānāndur āḫir terk-i cān
Bu imiş ḳısmet Fużūlī ḫˇāh aġla ḫˇāh gül

1 Bu beyit A_3'te yoktur.

173 || 7[a] ile: ilen TT.

173 || 7[b] olmış: ėtmiş TT - A_1 || aġırdan: aġırla TT.

3 Bu beyit A_3, S_2 ve S_5'te yoktur.

173 || 8[a] eyle: öyle S_1 || baṣmaz: basmaz A_1, KN, T_2, S_4 yanmaz V durmaz TT bakmaz [G].

173 || 8[b] ġayrı: ġayr V, S_{11} özge A_1, KN, TT, T_2, BN, S_4, S_{10}, TZ, [T, TD, D] || zaḫmum: zaḫm T_2 || kül: gül [G].

173 || 9[a] ḥāṣıluñ: ḥāṣılum A_2 || evvel: çün ol K oldur [G] || cānāndur āḫir: cāndur āḫir A_1 cānāndur andan V cānāndandur M cānānda āḫir [G].

174.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Reh-rev-i ʿirfāne besdür sāġar u sāḳī delīl
Kim meh ü ḫurşīdden tapmış temennāsın Ḫalīl

2. Olsa istiʿdād-ı ʿārif ḳābil-i idrāk-i vaḥy
Emr-i Ḥaḳ irsāline her ẕerredür bir Cebreʾīl

3. Her kimüñ taḳdīrden maḳṣūdı öz ḳadrincedür
Ehl-i ʿışḳ ister zülāl-i vaṣl zāhid selsebīl

4. Cennete zāhid bilür cān vėrmedin yėtmez velī
Cāna ḳıymaz öz temennāsındadur miskīn baḫīl

5. Ėy ḳılan iẓhār-ı ẕillet müjde-yi ʿizzet saña
Kim bu dergehde muḳarrerdür ʿazīz olmaḳ ẕelīl

6. Vaʿde-yi vaṣluñ meni ṣalmış ḫayāl-i zülfüñe
Kim diler ṭūl-ı emel sermāye-yi ʿömr-i ṭavīl

7. Ėy Fużūlī ḫūblar ẕikr-i cemāliyle ḫoşem
Şükr kim kesb ėtmişem ʿālemde bir ẕikr-i cemil

---

174 A_1 48^b, İÜ 45^b, B 72, A_2 43^b, A_3 53^b, KN 49^b, M 53^b, T_1 128^a, P 260^b, S_1 173^a, T_2 55^a, S_2 42^b, V 44^b, TT 49^a, S_3 34^a-2^a, BN 36^a, TN 67^a, S_4 71^b, S_5 50^b, S_6 51^b, S_7 52^b, S_8 43^a, S_9 56^b, S_{10} 52^a, S_{11} 61^b, TZ 61^a.

174 || 1^a sāġar ü: sāġar S_4 || sāḳī: ṣahbā A_2, V, S_2.

174 || 1^b meh ü: meh V mey A_2 || tapmış: bulmış B, M, S_1, S_2, S_3, P, İÜ, TN, S_8, S_9, TZ, [G] ėtmiş V || temennāsın: temāşāsın V.

174 || 2^a olsa: ola T_2, S_5 || vaḥy: mey V.

174 || 2^b emr-i: sırr-ı A_2, S_2 || irsāline: efʿāline A_2, S_2.

174 || 3^b ʿışḳ ister: ʿuşşāḳa T_2 || zülāl-i: zülāl u V || vaṣl: vaṣl u KN, T_1, T_2, S_3, S_5.

174 || 4^a cennete: cenneti M, S_3, V, İÜ cānına T_1, A_3 || yėtmez: bulmaz S_3, M, İÜ gėtmez V.

174 || 4^b cāna ḳıymaz: cennete girmek A_2, S_2 || temennāsındadur: temennāsında A_3 || baḫīl: kelīl [G].

174 || 5^a ėy ḳılan: eylemiş S_3, M, İÜ || ẕillet: devlet T_2 ẕāt V || saña: bañа S_5 || ẕillet müjde-yi ʿizzet saña: müjde ʿizzet-i devlet bana [G].

174 || 5^b bu dergehde: mürūr ile A_2, S_2.

174 || 6^a ṣalmış: salmış V.

174 || 6^b diler ṭūl-ı emel: diler ṭūl u emel A_1 şeb-i hicrānādur A_2, S_2 || sermāye-yi: ser-rişte-yi [TD].

174 || 7^a cemāliyle: ḫayāliyle A_2, S_2 vişāliyle TT.

175.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Degülsen çoḫdan ėy gerdūn cihān seyrinde yoldaşum
N'ola ḫam olsa ḳaddüm senden artuḳdur menüm yaşum

2. Terāzū-yı ʿıyār-ı miḫnetem bāzār-ı ʿışḳ içre
Gözüm her dem dolup biñ ṭaşa her sāʿat deger başum

3. Sirişküm al baġrum pāre bir kūh-ı belāyem kim
Hemīşe lāle vü laʿl ile rengīndür içüm daşum

4. Mańa mānend bir dīvāne ṣūret baġlamaz gūyā
Ḳalem sındurdı taṣvīrüm ḳılandan ṣoñra naḳḳāşum

5. Fużūlī ḫāzin-i genc-i vefāyam ol sebebdendür
Güherler tökdügi isrāf ile çeşm-i güher-pāşum

---

175 A_1 48^b, İÜ 45^b, B 72, A_2 44^a, A_3 56^b, KN 50^a, M 53^b, K 49^b, T_1 128^b, P 260^b, S_1 173^b, T_2 55^b, S_2 43^a, V 45^a, TT 49^a, S_3 2^a, BN 36^b, TN 67^b, S_5 50^b, S_6 51^b, S_7 54^a, S_8 43^b, S_9 56^b, S_{10} 52^b, S_{11} 62^a, TZ 61^a.

175 || 1^a cihān: felek V cān [G].

175 || 1^b olsa: bolsa A_2 || ḳaddüm: ḳaddüñ A_3, KN, TT, B, S_2, K, P, A_1, T_2, BN, TN, S_5, S_9, S_{11}.

175 || 2^b dolup: döküp B, A_3, T_1 || biñ: miñ A_1, KN || ṭaşa: daşa A_1, KN, T_2, V, S_5 || deger: deler T_1, M yarar A_3.

175 || 3^a al: al u S_3, T_2, [G] || kim: ben M, TT.

175 || 4^b sındurdı: ṣındurdı S_2, TT || ḳılandan: çekenden A_3, A_2, B, S_{10}, TZ, [TD].

175 || 5^b tökdügi: tökdi T_1, T_2, V, S_8, TZ, [G] dökdi B, M, K, S_1, S_3, İÜ, S_7, S_9, S_{10} || isrāf ile: isrāf ile bu T_1, T_2, B, M, K, S_1, S_3, P, İÜ, S_7, S_8, S_9, S_{10}, [G].

176.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Tenümde zaḫm-ı tīġuñ çeşm-i ḫūn-efşāna beñzetdüm
Oḫuñ kim ṣaf ṣaf eṭrāfındadur müjgāna beñzetdüm

2. Beḳā-yı rūḥumı bildüm ḫayāl-i laʿl-i nābuñdan
Ḥayātumdur dėdüm baġruma baṣdum ḳana beñzetdüm

3.[4] Sökilmiş gögsümi kim ṭoludur ġamzeñ ḫayāliyle
Ḥarāmīler yataġı menzil-i vīrāne beñzetdüm

4.[6] Tenümden incinüp çıḫmış revān cān gibi peykānuñ
Nėçük incimesün yėtdükde ẕevḳın cāna beñzetdüm

5.[8] Gözümde beslenüp ḳıymet bulan peykānuñı gördüm
Ṣadefde gevher olan ḳaṭre-yi bārāne beñzetdüm

6. Fużūlī öldürür her dem meni ehl-i naẓar ṭaʿnı
Ki nėçün yār laʿlin çeşme-yi ḫayvāna beñzetdüm

---

176 A_1 49^a, İÜ 46^a, B 72, A_2 44^b, A_3 58^a, KN 50^a, M 54^a, K 50^a, T_1 130^a, P 261^a, S_1 173^b, T_2 55^b, S_2 43^a, V 45^a, TT 49^a, S_3 2^a, BN 36^b, TN 67^b, S_4 72^a, S_5 51^a, S_6 52^b, S_7 55^b, S_8 43^b, S_9 57^a, S_{10} 52^b, S_{11} 62^a, TZ 62^a.

176 || 1^b kim ṣaf ṣaf: ṣaf ṣaf kim B ṣaf ṣaf ki M, K.

176 || 2^a beḳā: behaa [G] || ḫayāl: zülāl [T, TD, D] || laʿl-i: laʿli [TD] || nābuñdan: nābuñdur A_3, M, K, T_1, P, S_1, S_7, S_8, S_9.

176 || 2^b baṣdum: basdum KN, V, TT, T_2, A_1, S_5.

4 Bu beyit K'da yoktur.

176 || 3^a sökilmiş: süñülmiş [TD] || ṭoludur: doludur A_1, KN, V, T_1, TT, T_2, S_2 dolupdur A_2 || ḫayāliyle: hadengiyle [G].

6 Bu beyit S_3'te yoktur.

176 || 4^a cān gibi peykānuñ: cān kimi peykānuñ A_1, KN, TZ, [T, TD] peykānlaruñ gūyā V peykānuñı gördüm TT.

176 || 4^b nėçük: nėçün A_1, KN, A_3, T_1, S_1, S_2, TN, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, [G] nėce S_8 || incimesün: incinmesün A_3, B, S_1, V, T_1, S_2, P, T_2, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, [T, G] incitmesün TN, S_{11} || yėtdükde: ėtdükde T_1 atduḳda A_3.

8 Bu beyit TT'de yoktur.

176 || 5^a gördüm: her dem M.

176 || 5^b ṣadefde: ṣadefden T_1.

176 || 6^b yār laʿlin: laʿl-i yāri S_3.

177.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. ʿIşḳdan cānumda bir pinhān maraż var ėy ḥakīm[2]
Ḫalḳa pinhān derdüm iẓhār ėtme zinhār ėy ḥakīm

2. Var bir derdüm ki çoḫ dermāndan artuḳdur mańa
Ḳoy meni derdümle dermān eyleme var ėy ḥakīm

3.[4] Ger baṣup el nabżuma teşḫīṣ ḳılsań derdümi
el-Emānet ḳılma her bī-derde iẓhār ėy ḥakīm

4.[6] Gel menüm tedbīr-i bih-būdumda sen bir saʿy ḳıl
Kim olam bu derde artuḳraḳ giriftār ėy ḥakīm

5.[8] Gör ten-i ʿüryān ile aḥvālümi hicrān güni
Var imiş rūz-ı ḳıyāmet ḳılma inkār ėy ḥakīm

6.[9] Çekmeyince çāre-yi derdümde zaḥmet bilmedüñ
Kim olur dermān-ı derd-i ʿışḳ düşvār ėy ḥakīm

7. Renc çekme ṣıḥḥat ümmīdin Fużūlīden götür
Kim ḳabūl-i ṣıḥḥat ėtmez böyle bīmār ėy ḥakīm

---

177 A_1 49ª, İÜ 46ª, B 73, A_2 44ª, A_3 56ª, KN 50ᵇ, M 54ª, K 50ª, T_1 128ª, P 261ª, S_1 174ª, T_2 56ª, S_2 43ᵇ, V 45ᵇ, TT 49ᵇ, S_3 2ᵇ, BN 37ª, TN 68ª, S_4 72ª, S_5 51ª, S_6 51ᵇ, S_7 53ᵇ, S_8 44ª, S_9 57ª, S_{10} 53ᵇ, S_{11} 62ᵇ, TZ 61ᵇ.

177 || 1ª pinhān: mihmān KN.

177 || 2ª çoḫ: biń S_2 yüz TT || mańa: velī S_3, İÜ.

177 || 2ᵇ ḳoy meni derdümle: ḳo beni derdümle S_3, S_2, İÜ bu devāsuz derde T_1.

4 Bu beyit V'de yoktur.

177 || 3ª baṣup: basup A_1, KN, T_2, S_4, S_5 || nabżuma: beñzüme A_1.

177 || 3ᵇ emānet: emāne [G] || bī-derde: bī-dāda S_2.

6 Bu beyit A_1 ve TT'de yoktur.

177 || 4ª gel: ger T_1 gör A_2, KN, S_4 || tedbīr-i bih-būdumda: tedbīr-i bī-hūdemde S_1, B, S_4 tedbīr-i bih-būdumla V bīhūde tedbīrimde [G] || sen bir saʿy: bir tedbīr T_2.

177 || 4ᵇ bu: bir T_2 || artuḳraḳ: artuġraġ S_1 artuḳ S_2.

8 Bu beyit S_2'de yoktur.

9 Bu beyit A_2 ve T_2'de yoktur.

177 || 6ª bilmedüñ: bilmedim [G].

177 || 7ª renc: rence [G] || ṣıḥḥat: zaḥmet A_1 || ümmīdin: ümmīdi S_1 için el [G].

177 || 7ᵇ ėtmez: olmaz S_1 ėrmez S_4 || böyle: beyle S_1, V, A_2, A_1, KN, TT, S_4, S_5, TZ, [T, G, TD] eyle T_2.

178.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ġamuñdan başa dün ḥasret eliyle ol ḳadar urdum
Ki ṣubḥ olınca mürde cismümi toprāġa tapşurdum

2. Bükildi ḳaddüm āhum yėtdi ḫurşīde saḳın ėy māh
Ki miḥnet oḫını peykānladum ġam yayını ḳurdum

3. Dėmeñ Mecnūna ʿāşıḳ kim başında ḳuş yuva dutmış
Menem ʿāşıḳ ki seyl-i eşkümi başumdan aşurdum

4. Kelāmuñdan müretteb eyledi burhān-ı iṣbāṭın
Nė ṣāḥib-keşfe kim dürc-i dehānuñ sırrını ṣordum

5.[6] Tecerrüd seyrine sāyemden özge bulmadum hem-reh
Ṭarīḳ-ı ʿışḳ içinde çoḫlar ile durdum oturdum

6. Hevā-yı ʿışḳ ser-gerdānı olmış gird-bādem kim
Ṣavurdum göklere toprāġumı her yėrde kim durdum

7. Fużūlī ʿışḳ mühlik dėrdüm ol meh-veş inanmazdı
Bi-ḥamdi'llāh ki cān vėrmek ṭarīḳiyle inandurdum

---

178 A_1 49^a, İÜ 46^b, B 73, A_2 44^b, A_3 56^b, KN 50^b, K 50^b, T_1 130^a, P 261^a, S_1 174^a, T_2 56^a, S_2 43^b, V 45^b, TT 49^b, S_3 2^b, BN 37^a, TN 68^b, S_4 72^b, S_5 51^b, S_6 52^a, S_7 54^b, S_8 44^a, S_9 57^b, S_{10} 54^a, S_{11} 62^b, TZ 62^a.

178 || 1^a urdum: vurdum T_1.

178 || 1^b cismümi: cismi T_1, V || topraġa: ṭopraġa A_3, S_3, TT, S_2 tofraġa V || tapşurdum: ṭapşurdum A_3 dapşurdum V, K.

178 || 2^a yėtdi: ėtdi T_1 çıḳdı V, T_2, S_3, İÜ, BN, S_5, S_8 || saḳın: ṣaḳın TT || māh: dil A_3, B, KN, T_1, S_1, S_3, TT, K, P, İÜ, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11} meh TZ, [G, TD].

178 || 3^a dėmeñ: dėmen A_1, KN, || mecnūna: mecnūnı V, S_4 || ʿāşıḳ kim: kim ʿāşıḳ V, faık kim [G] || dutmış: ṭutmış A_3.

178 || 3^b eşkümi: çeşmümi K, B || seyl-i eşkümi: eşküm seylini S_4.

178 || 4^a kelāmuñdan: kelāmında V gümānuñdan A_1, KN, T_2, S_5, [G, TD, D] gümānından TT gümānında S_4 kemālüñden A_2 kemālüñde S_2 cemālüñden T_1, S_7 || eyledi: eyledüm A_3, T_1, S_3, İÜ eylemiş V || burhān-ı: burhan u KN.

178 || 4^b keşfe: keşf T_2 sırra A_1 || sırrını: vaṣfını A_1.

6 Bu beyit S_3'te yoktur.

178 || 5^b çoḫlar: nėceler İÜ ḫūblar A_1 || ile: ilen T_2 || durdum: ṭurdum A_3, V.

178 || 6^a kim: ben A_2.

178 || 6^b göklere: güllere A_1 her yere [G] || topraġumı: ṭopraġumı A_3, TT, S_3, S_2, İÜ topraġı S_1, A_1 tofraġını V || yėrde: ḳanda S_3, B, İÜ || durdum: gördüm A_1, V, TT, S_3, İÜ, S_4.

178 || 7^a ʿışḳ: ʿışḳı S_1, S_3, P, İÜ, S_8, S_{10}, [G, TD, D] || meh-veş: meh-veşin T_1 || inanmazdı: inanmaz mı S_2 inanmazdum A_1.

179.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Dehenüñ şevḳını cān-sūz gümān ėtmez idüm
Yoḫsa bir dem anı men mūnis-i cān ėtmez idüm

2. Vaṣl-ı ḫāl-i lebüñi bilse idüm nā-maḳdūr
Ārzūsında ḳara baġrumı ḳan ėtmez idüm

3. Ḥūblar ʿāşıḳa meyl ėtmedügin bilse idüm
Özümi ʿışḳ ile rüsvā-yı cihān ėtmez idüm

4.[5] Düşmeseydi gözümüñ yaşına feyż-i naẓaruñ
Anı her serv ayaġına revān ėtmez idüm

5.[7] Ṣalmasaydum dil-i vīrāne ʿimāret ṭarḥın
Anda genc-i güher-i ʿışḳ nihān ėtmez idüm

6. Sitem-i ṭaʿne-yi aġyāre degüldüm vāḳıf
Yoḫsa yāruñ ser-i kūyında mekān ėtmez idüm

7. Ėtmeseydi sitem-i yār Fużūlī meni zār
Bunca feryād çeküp āh u fiġan ėtmez idüm

---

179 A_1 49b, İÜ 47a, B 73, A_2 45a, A_3 56b, KN 51a, M 54b, K 50b, T_1 128b, P 261a, S_1 174a, T_2 56b, S_2 44a, V 46a, TT 49b, S_3 3a, BN 37b, TN 68b, S_4 73a, S_5 51b, S_6 52b, S_7 54a, S_8 44b, S_9 57b, S_{10} 54a, S_{11} 63a, TZ 62b.

179 || 1a şevḳını: fikrini A_3.

179 || 1b anı men: ben anı A_2, S_1, S_2.

179 || 2a ḫāl-i lebüñi: ḫāl-i lebi T_1 ḫālüñ lebüñi V || nā-maḳdūr: yanmaḳdur T_1.

179 || 3a ėtmedügin: eyledügin A_2.

179 || 3b özümi: kendümi S_2.

5 Bu beyit S_3'te yoktur. Nüshaların çoğunda "nazarum" farkı bulunmaktadır. "nazarun" okuyuşu sadece A_1, KN, B ve S_2 nüshalarında vardır.

179 || 4a yaşına: yaşını [G] || naẓaruñ: naẓarum A_2, İÜ, A_3, M, K, T_1, S_1, T_2, V, TT, BN, TN, S_5, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

179 || 4b anı: onı A_1, S_4 || serv: servüñ B, S_2, TT, V, T_2, BN, S_5, S_6, S_{10}, [G, T, TD] || revān: nişār İÜ.

7 Bu beyit T_1'de yoktur.

179 || 5a ṣalmasaydum: ṣalmasaydı A_1 salmasaydı KN, V, T_2, BN, TN, S_4, S_5, S_6, [G] || vīrāne: dīvāne TT, V, T_2, BN, S_5, S_6.

179 || 5b anda: onda A_1, KN || ʿışḳ: ʿışḳı S_4, S_{10}, TZ, [T, G, TD].

179 || 6a ṭaʿne-yi: ṭaʿn ile A_2.

179 || 6b mekāñ: maḳām T_2.

179 || 7a meni: ben K seni S_4.

179 || 7b bunca: munca A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5, TZ || çeküp: ėdüp V || āh u: āh S_1, A_3.

180.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Bir ḳul oġlını göñül milkine sulṭān ėtdüm
Mıṣr idi pādişehin Yūsuf-ı Kenʿān ėtdüm

2. Dil ki bir dil-bere ser-menzil idi āhum ile
Yėle vėrdüm adını taḫt-ı Süleymān ėtdüm

3. ʿIşḳ terki dil ü cāndan görinürdi müşkil
Terk-i ʿışḳ eyle dėdüñ terk-i dil ü cān ėtdüm

4.[5] Cān ġamuñ çekmiş idi var idi boynumda ḥaḳı
Bu anuñ ecri idi kim saña ḳurbān ėtdüm

5. Reh-i ʿışḳuñ dutup ėtdüm ġam u derdüm defʿin
Gör nė cemʿi bu ṭarīḳ ile perīşān ėtdüm

6.[7] Saña tapşurdıġum oḫlarını yaḫduñ ėy dil
Żāyiʿ ėtdüñ nė ḳadar kim saña iḥsān ėtdüm

7. Sebze tek ḳıldı Fużūlī çıḫarup eşk ʿıyān
Ten ġubārında oḫın her nėce pinhān ėtdüm

---

180 A_1 49b, İÜ 47a, B 74, A_2 45a, A_3 57a, KN 51b, M 55a, K 41a, T_1 129a, P 261b, S_1 174b, T_2 57a, S_2 44a, V 46a, TT 50a, S_3 3b, BN 37b, TN 69a, S_4 73b, S_5 52a, S_6 53a, S_7 54b, S_8 44b, S_9 58a, S_{10} 54b, S_{11} 63b, TZ 62b.

180 || 1a oġlını: oġlına T_1, A_1 || milkine: şehrine A_1, KN, V, M, T_2, S_2, K, P, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, TZ, [T] tahtına TN, S_{10}, [G].

180 || 1b pādişehin: pādişāhı T_1 pādişehi A_2, M pādişeh S_5 || mıṣr idi: mıṣr-ı dil [TD, D].

180 || 2a bir: her M || dil-bere: dil-ber S_3 || ile: ilen KN, S_4.

180 || 2b taḫt-ı: milk-i A_2.

180 || 3a terki: terk-i T_1, A_2, A_3, V, M, TZ, [D] || dil ü cāndan görinürdi: görinürdi dil ü cāndan TT görinürdi dil ü cānda T_2.

180 || 3b dėdüñ: dėdüm M dėdi K.

5 Bu beyit A_1'de yoktur.

180 || 5a ʿışḳuñ: ʿışḳ K || dutup: ṭutup A_3 dutdum u K || ġam u: ġam-ı M, S_1 || derdüm: derdin V derdüñ A_3, S_1 || defʿin: tevfīḳ A_3 terkin [G].

7 Bu beyit S_2'de yoktur.

180 || 6a tapşurdıġum: ṭapşurdıġum A_3, T_2 dapşurdıġum S_1, K, V.

180 || 6b ėtdüñ: ėtdüm A_1.

180 || 7a sebze tek: sebzeler T_1, A_3 sebzeden V || ḳıldı: çıḳdı S_3, K, M, İÜ || eşk: eşk-i [G].

180 || 7b ġubārında: ġubārından S_1, V || oḫın: olan S_2 ṭutun A_3 anı A_2.

181.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Nūrını māh mihr-i ruḫuñdan alur müdām
İnkār ėderse şehr güvāhum-durur tamām

2. Miḥrāb imiş ḳaşuñ ki aña ḳarşu kirpügüñ
Ṣaf ṣaf gelür ḳıyāma ḳılup ġamzeñi imām

3. Ol ḥūr vaʿdesine bihişt-i viṣāl içün
Ḳurʾānca iʿtibār ėdübem ḥāṣıl-ı kelām

4.[5] ʿAks-i ruḫuñ uġurladuġıyçün döne döne
Aṣıldı gözgü şehrde elden sürildi cām

5.[7] Deşt üzre gird-bād mı yā geldügüm görüp
Mecnūn ġubārıdur ki durup eyler iḫtirām

6.[9] Durġurma yolların yügürüp dutma ėy sirişk
Ol serv ėdende nāz ile bizden yaña ḫırām

7. Hem-ṣoḥbet oldı dāne-yi engūr zāhide
Aṣlı budur ki oḫıdılar bādeni ḥarām

8. Mey-ḫānedür cihānda Fużūlī maḳām-ı emn
Cehd ėt bir ėv ḥabāb gibi anda dut maḳām

---

181 A_1 50^a, İÜ 47^b, B 74, A_2 46^a, A_3 57^b, KN 51^b, M 55^a, K 51^a, T_1 129^a, P 261^b, S_1 174^b, T_2 57^a, V 46^b, TT 50^a, S_3 3^b, BN 38^a, TN 69^b, S_4 73^b, S_5 52^a, S_6 53^a, S_7 55^a, S_9 58^b, S_{10} 54^b, S_{11} 63^b, TZ 63^a.

181 || 1^a mihr: - V bī-kes S_4.

181 || 1^b güvāhum: güvāhuñ S_4 || tamām: müdām A_1.

181 || 2^a aña: oña A_1, KN || kirpügüñ: kiprügüñ KN, T_1, TT, TN, S_{10}, [T, TD, D].

181 || 2^b gelür: gelüp S_6 durur A_1, KN, [T, TD, D] ḳılur S_4 || ḳıyāma: ḳıyām TT || ḳılup: ḳılur A_2.

181 || 3^b ėdübem: ėdeyüm KN, TT.

5 Bu beyit V'de yoktur.

181 || 4^a uġurladuġıyçün: uġurladuġından TT.

181 || 4^b gözgü: göz göz A_1 || şehrde: şehre K || sürildi: ṣorıldı T_1 || elden: ilden [G].

7 Bu beyit TT ve S_5'te yoktur.

181 || 5^a üzre: içre A_1 || gird-bād mı yā: gird-bād eyā A_2.

181 || 5^b ġubārıdur: ṭopraġıdur [TD] || durup: ṭurup A_3.

9 Bu beyit S_3'te yoktur.

181 || 6^a durġurma: ṭurġurma A_3 || dutma: ṭutma A_3 tutma B || durġurma yolların yügürüp dutma: dut ʿazm yoları yögürüp dönme [G].

181 || 6^b ol: ėy K.

181 || 7^b ki: kim KN, K, [T] || bādeni: bāde'i V, TT, M.

181 || 8^a cihānda Fużūlī: Fużūlī cihānda V, [G].

181 || 8^b ėv: an TT || gibi: kimi A_1, KN, TZ, [T, TD] || anda: onda A_1 || dut: ṭut A_3, M tut B || maḳām: müdām B, S_3, S_1, K, M, İÜ devām T_2, BN.

*S_1 ve S_7'de fazladan bir matla beyti vardır:

Her ay olur ġulām saña bir meh-i tamām
Sen şāh-ı ḫüsnsen saña eksük degül ġulām

182.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] Penbe-yi merhem-i dāġ içre nihāndur bedenüm
Diri olduḳça libāsum budur ölsem kefenüm

2. Cānı cānān dilemiş vėrmemek olmaz ėy dil
Nė nizāʿ eyleyelüm ol nė senüñdür nė menüm

3. Ṭaş deler āhum oḫı şehd-i lebüñ şevḳından
N'ola zenbūr ėvine beñzese beytü'l-ḥazanum

4. Ṭavḳ-ı zencīr-i cünūn dāyire-yi devletdür
Nė revā kim meni andan çıḫara żaʿf-ı tenüm

5. ʿIşḳ ser-geştesiyem seyl-i sirişk içre yėrüm
Bir ḥabābem ki hevādan doludur pīrehenüm

6. Bülbül-i ġam-zedeem bāġ u bahārum sensen
Dehen ü ḳadd u ruḫuñ ġonce vü serv ü semenüm

7. Ėdemen terk Fużūlī ser-i kūyın yāruñ
Nė ḳadar ẓulm yėriyse mańa ḫoşdur vaṭanum

---

182 A_1 50[a], İÜ 47[b], B 74, A_2 45[b], A_3 58[a], KN 52[a], M 55[b], K 51[b], T_1 129[b], P 261[b], S_1 175[a], T_2 57[b], S_2 44[a], V 46[b], TT 50[b], S_3 4[a], BN 38[b], TN 70[a], S_4 74[a], S_5 52[b], S_6 53[b], S_7 55[a], S_8 44[b], S_9 58[b], S_{10} 55[a], S_{11} 64[a], TZ 63[b].

2 İÜ'de bu gazelin sadece ilk beyti vardır.

182 || 1[a] merhem-i dāġ: dāġ-ı cünūn A_1, TT, V, T_2, BN, S_8, S_{11} dāġ-ı nihān S_5.

182 || 1[b] libāsum budur: libāsumdur A_2 libāsumdur ü S_5 || ölsem: ölgec B.

182 || 2[a] cānı: cān S_1, V || vėrmemek olmaz: geç ten ü cāndan A_2.

182 || 2[b] ol: ėy dil A_1 o KN,.

182 || 3[a] ṭaş deler: daşdur A_2 ṭaş diler B daş deler A_1, KN, V, TT, S_4, S_5 || oḫı: odı A_2, [G] || şehd-i: şevḳ-ı S_3 || şevḳından: ẓevḳından A_2, TT şehdinden S_3.

182 || 4[b] revā kim: revādur T_1, TT, T_2 || andan: ondan A_1 || çıḫara: çıḳarur S_1.

182 || 5[a] ser-geştesiyem: ser-geştesiem S_1, T_2, K || sirişk: sirişküm S_1 || içre: oldı B.

182 || 5[b] doludur: ṭoludur A_3, M.

182 || 6[a] bāġ u: bāġ-ı A_2, M, K, V, S_8, [G].

182 || 6[b] dehen ü: dehen V, K dehenüñ T_1 || ġonce vü: ġonce KN, K, V || serv ü: serv KN, K, A_3, S_1, V, S_5, TZ.

182 || 7[a] ėdemen: eylemen V || kūyın: kūyuñ KN, V, S_5.

182 || 7[b] ẓulm: cürm V || nė ḳadar: nice kim [G] || yėriyse: yiri ise [TD] || nė ḳadar ẓulm yėriyse mańa ḫoşdur vaṭanum: vaṭanumdur vaṭanumdur vaṭanumdur vaṭanum A_2, B, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, P, S_7, S_9.

183.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Fāş ḳılduñ ġamum ėy dīde-yi ḫūn-bār menüm
Eyledüñ merdüme nem olduġın iẓhār menüm

2. Dehenin isterem ėy ʿışḳ yoḫ ėt varlıġum
Ki yoḫ olmaḳda bugün bir ġarażum var menüm

3.[4] Çıḫmış aġyār ile seyr ėtmege ol merdüm-i çeşm
Bu ʿacebdür mi ki çıḫmış gözüm aġlar menüm

4.[6] Bu temennāda kim ol şemʿ ile hem-ṣoḥbet olam
Dūd-ı āh ėtdi dünüm tek günümi tār menüm

5.[8] Mevc ile göñlümi ėy eşk ḳopar yanumdan
Nāle ile başum aġrıtdı bu bīmār menüm

6. Çıḫmış ol şūḫ bugün tökmege ḳanın görenüñ
Girme ėy göz kerem ėt ḳanuma zinhār menüm

7. Ėy Fużūlī der ü dīvāra ġamum yazmaḳdan
Şāhid-i ḥāl-i dilümdür der ü dīvār menüm

---

183 A_1 50^b, B 75, A_2 45^a, A_3 58^b, KN 52^a, M 56^a, K 52^a, T_1 131^a, P 262^a, S_1 175^a, T_2 57^b, S_2 44^b, V 47^a, TT 50^b, S_3 4^a, BN 38^b, TN 70^a, S_4 74^b, S_5 53^a, S_6 53^b, S_7 55^b, S_8 45^a, S_9 59^a, S_{10} 55^b, S_{11} 64^b, TZ 64^a.

183 || 1^a dīde-yi: nāle-yi TT.

183 || 1^b eyledüñ: eyledügüñ A_1 || olduġın: var mı A_1 var ise A_2, M.

183 || 2^a yoḫ: yoġ A_3.

183 || 2^b yoḫ: yoġ A_3.

4 Bu beyit M'de yoktur.

183 || 3^b bu ʿacebdür mi ki: bu ʿaceb merdümi [T, TD, D] || aġlar: aġyār S_1.

6 Bu beyit S_2 ve S_3'te yoktur.

183 || 4^a kim: ki A_1, B, K, M, S_4, S_5, [G] || şemʿ: şūḫ M.

183 || 4^b itdi: - S_1 || günümi: güni S_1 || tār: bār S_1.

8 Bu beyit S_2'de yoktur.

183 || 6^a ol: ėy V || şūḫ: māh T_2, TT || tökmege: dökmege S_1, B, K, S_3 kim töke [G] || ḳanın: ḳanumı V, P, S_3, S_8 ḳanını K || görenüñ: gözümüñ A_3, T_1, TT, T_2, BN, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{11}, [G] gözüñ V, K benüm S_3, S_8 görin P görüñ S_9 görinenüñ S_4.

183 || 7^a dīvāra: dīvār T_1, B || ġamum: ġam S_1, S_3 || yazmaḳdan: yazmaġdan T_1, T_2, TT, S_5.

183 || 7^b ḥāl-i: ḥālüm TT || dilümdür: olupdur TT.

184.

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Ol māh viṣāliyle ḫoş ėt bir gėce ḥālüm
Ėy aḫter-i ṭāliʿ ḳoma boynuñda vebālüm

2. Feryād ki ber vėrmedi bī-dāddan özge
Gözyaşı ile besledügüm ṭurfe nihālüm

3.[4] Ṣınmış müje tek ḫalḳ gözinden aḫıdur yaş
Neẓẓāre-yi żaʿf-ı beden-i mūy-miṣālüm

4. Ol şemʿ ḫayāliyle ḫoşem ola ki dāyim
Bu ṣūret ile çizgine fānūs-ı ḫayālüm

5. Sūzāndur odumdan tenüme sancılan oḫlar
Pervāneyem ėy şemʿ tutışmış per ü bālüm

6. Sāḳī ġam-ı devrān ile ġāyetde melūlem
Bir cām-ı feraḥ-baḫş ile defʿ eyle melālüm

7. Luṭf eyle Fużūlī menüm aḥvālümi ʿarż ėt
Ol serve ki söyleşmege ḳoymadı mecālüm

---

184 A_1 50b, B 75, A_2 46b, A_3 58b, KN 52b, M 56a, K 52a, T_1 130b, P 262a, S_1 175b, T_2 58a, S_2 44b, V 47b, TT 51a, S_3 4b, BN 39a, TN 70b, S_4 75a, S_5 53a, S_6 54a, S_7 56a, S_8 45a, S_9 59a, S_{10} 56a, S_{11} 65a, TZ 64a.

184 || 1a ol: ėy M, K, S_1, S_3, T_1, T_2, P, TN, S_7, S_9, S_{11}, TZ || ḫoş ėt: ḫayāliyle T_1.

184 || 2a feryād ki: feryāduma V.

184 || 2b gözyaşı ile: gözyaşum ilen A_1, KN, S_4, [T, TD] || ṭurfe: tāze A_3, TT.

4 Bu beyit S_2'de yoktur.

184 || 3a ṣınmış: batmış M sīmin [G] || ḫalḳ: żaʿf A_1 || gözinden: gözümden A_1, A_2 göziden KN || aḫıdur: aḳıdup A_2 || yaş: su [G].

184 || 3b żaʿf-ı: zaʿf u K || beden-i: bedenüm A_1 beden ü S_1, T_1 || mūy-miṣālüm: mūy-miyānum A_2.

184 || 4a ol: ėy A_2, A_3, B, M, K, T_1, S_2, TT, P, TN, S_7, S_8, S_9 || ḫayāliyle: ḫayālinle S_1 || ḫoşem: ola ki K || ola ki: kim ola A_2 ki ola S_2 ola K.

184 || 4b bu: bir A_2, A_3, S_1, S_4.

184 || 5a sancılan: ṣancılan A_2, KN, TT, S_2, M sancılur S_4.

184 || 5b pervāneyem: pervāneem A_1, B, A_3, T_1, T_2, V, S_3, S_4, TZ || şemʿ: ṣūḫ S_4 || tutışmış: dutışmış S_3, B, T_2.

184 || 6a ġāyetde: ġāyet ile V.

184 || 6b ile: iledür S_4 || defʿ eyle: ḳıl defʿ T_2, TT, S_5 defʿ-i S_4, TZ.

184 || 7b serve ki: serv ile T_1, A_3 || söyleşmege: söyleşmeğe A_1 || ḳoymadı: ḳomadı S_2 ḳılmadı A_3 ḳalmadı S_3, TT, M.

185.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Her ḥabāb-ı eşküme bir ʿaks ṣalmış peykerüm
Şāh-ı milk-i miḥnetem dutmış cihānı leşkerüm

2. Ehl-i ḳadrem yanalı ʿışḳ odına pervāne-veş
Sürme-yi çeşm eylemişler şemʿler ḫākisterüm

3.[4] Cismümi yaḫduñsa pā-māl ėtme gönlümden saḳın
Külḫanem eksük degül ḫākisterümde aḫkerüm

4. ʿIşḳ ser-gerdānıyam gögsümde biñ biñ dāġlar
Bir sipihr-i sā'irem ṯābit cemīʿ-i aḫterüm

5. Çeşm tār-ı cismüme düzmişdi eşküm gevherin
Āh kim çarḫ üzmiş ol tārı daġılmış gevherüm

6. N'ola her sāʿat od üstinde dururs am ʿūd tek
ʿŪd-ı bezm-i ʿışḳam āteşdür bisāṭ u bisterüm

7. Ėy Fużūlī çoḫ melāmetden meni menʿ ėtme kim
Men nihāl-i gülşen-i derdem melāmetdür berüm

---

185 A_1 51ª, İÜ 48ª, B 75, A_2 47ª, A_3 59ª, KN 52ᵇ, M 56ᵇ, K 52ᵇ, T_1 130ᵇ, P 262ª, S_1 175ᵇ, T_2 58ª, S_2 45ª, V 47ᵇ, TT 51ª, S_3 5ª, BN 39ª, TN 71ª, S_4 75ª, S_5 53ᵇ, S_6 54ª, S_7 56ᵇ, S_8 45ᵇ, S_9 59ᵇ, S_{10} 56ᵇ, S_{11} 65ª, TZ 64ᵇ.

185 || 1ª ṣalmış: salmış A_1, V, S_4.

185 || 1ᵇ dutmış: ṭutmış A_3.

185 || 2ª pervāne-veş: pervāne tek [G].

185 || 2ᵇ çeşm: şemʿ A_1, S_4 || eylemişler: eylemişdür TT || şemʿler: şemʿle V, M, [G].

4 Bu beyit A_1'de yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk üç beyti bulunmamaktadır.

185 || 3ª cismümi: cismi S_3 || gönlümden: külinden A_2, S_2 || saḳın: ṣaḳın S_2, TT.

185 || 3ᵇ ḫākisterümde: ḫākisterümden V.

185 || 4ª gögsümde: gönlümde TT sīnemde S_2 || biñ biñ: miñ miñ A_1, KN yėr yėr S_2.

185 || 4ᵇ sipihr-i sā'irem: sipihrim sā'ir ü [G].

185 || 5ª tār-ı: tārı A_1, A_2, KN, [G] tārını T_2 tā kim B, M, K, S_1, S_3, P, İÜ, S_7, S_{10} pāküm T_1, S_8 -nāküm S_9 || eşküm: eşk T_2 yaşum V.

185 || 5ᵇ üzmiş: urmış T_2 || tārı: tār-ı [G] || daġılmış: tökmiş V.

185 || 6ª üstinde: üstinden A_2, B, S_2, K, P, İÜ, TN, S_9, S_{10} || dursam: ṭursam A_3 dursan T_1 || ʿūd: dūd A_1, A_2, A_3, B, KN, M, K, T_1, S_1, S_3, TT, P, İÜ, TN, S_4, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [G].

185 || 6ᵇ ʿışḳam: ʿayşam A_1, KN, S_4 || bisāṭ u: bisāṭ V, S_4.

185 || 7ª menʿ: ʿayb A_1.

185 || 7ᵇ berüm: yėrüm KN, S_1, V, M, S_4.

186.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] ʿAḳl yār olsaydı terk-i ʿışḳ-ı yār ėtmez midüm
İḫtiyār olsaydı rāḥat iḫtiyār ėtmez midüm

2. Laḥẓa laḥẓa ṣūretin görseydüm ol şīrīn lebüñ
Sen gibi ėy Bīsütūn men hem ḳarār ėtmez midüm

3.[5] Nėşe maḥrem eyledüñ şemʿi meni maḥrūm ėdüp
Men senüñ bezmüñde cān naḳdin niṣār ėtmez midüm

4.[7] Derdümi ʿālemde pinhān dutduġum nā-çārdur
Uġrasaydum bir ṭabībe āşkār ėtmez midüm

5.[9] Yār ile aġyārı hem-dem görmege olsaydı ṣabr
Terk-i ġurbet eyleyüp ʿazm-i diyār ėtmez midüm

6. Vāʿiẓüñ küfrin menüm rüsvālıġumdan ḳıl ḳıyās
Anda ṣıdḳ olsaydı men taḳvā şiʿār ėtmez midüm

7.[12] Ol gül-i ḫandānı görmek mümkin olsaydı mańa
Sen tek ėy bülbül gülistāna güẕār ėtmez midüm

8. Ėy Fużūlī dāġ-ı hicrān ile yanmış göñlümi
Lālezār açsaydı seyr-i lālezār ėtmez midüm

---

186 A_1 51^a, İÜ 48^a, B 76, A_2 47^a, A_3 59^a, KN 53^a, M 56^b, K 52^b, T_1 131^b, P 262^b, S_1 176^a, T_2 58^b, S_2 45^a, V 48^a, TT 51^a, S_3 5^a, BN 39^b, TN 71^a, S_4 75^b, S_5 53^b, S_6 54^b, S_7 57^b, S_8 45^b, S_9 59^b, S_{10} 57^a, S_{11} 65^b.

2 Bu beyit TT'de yoktur.

186 || 1^a yār: - T_1.

186 || 2^b gibi: tegi A_1 kimi KN, [TD].

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

186 || 3^a nėşe: nėte TT || maḥrem: maḥrūm V || şemʿi: şemʿe V || maḥrūm: maḥrem V.

186 || 3^b cān naḳdin: naḳd-i cān A_2, S_2, T_2, S_6, S_{10} cān naḳdim [G].

7 Bu beyit S_3'te yoktur.

186 || 4^a dutduġum: ṭutduġum A_3 ėtdügüm A_1, KN, S_4.

186 || 4^b ṭabībe: ḥakīme T_2, TT, BN, S_5, S_6, [T].

9 Bu beyit S_5'te yoktur.

186 || 5^a yār ile aġyārı: yārı aġyār ile A_1.

186 || 6^a küfrin: bezmin A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, TN, S_9, S_{10} bezmüñ S_8 kiẕbin V, T_2, BN, S_7 güni S_5 || ḳıl: ėt A_3.

186 || 6^b anda: onda A_1.

12 Bu beyit S_4'te yoktur.

186 || 7^b gülistāna: gülistānda M, K, S_1, P.

186 || 8^b seyr: terk S_3, İÜ geşt S_5.

187.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėṣigüñ ṭaşını ḳan ile yudı çeşm-i terüm
Bes ki pākem ṭaşı laʿl eyledi feyż-i naẓarum

2. Cigerüm dāġına merhem bulamadum senden
Nėce āh eylemeyem āh yanupdur cigerüm

3. Dėdi ol yār seḥer vaḳti gelem līk nė sūd
Vaḳt maʿlūm degül şām ile birdür seḥerüm

4.[5] Ėy ḫoş ol şām ki bī-ḫod gėdem ol kūya vü ṣubḥ
N'eyledüm anda dėyu ġayrdan alam ḫaberüm

5.[7] Düşmezem göñlüñe yaʿnī olubem eyle żaʿīf
Derd-i ʿışḳuñla ki gözgüde[9] görinmez eẓerüm

6. Nėce biñ ʿāşıḳa ancaḳ bir oḫ atduñ dėmedüñ
Ki düşer birbirine bir nėce üftādelerüm

7. Ėy Fużūlī dura menden ala taʿlīm-i vefā
Nā-geh er merḳad-i Mecnūna düşerse güẓerüm

---

187 A_1 51b, İÜ 48b, B 76, A_2 47b, A_3 59b, KN 53b, M 57a, K 53a, T_1 132a, P 262b, S_1 176a, T_2 59a, S_2 45b, V 49a, TT 51b, S_3 5b, BN 39b, TN 71b, S_4 76a, S_5 54a, S_6 54b, S_7 56b, S_9 60a, S_{10} 58a, S_{11} 66a.

187 || 1a ṭaşını: taşını B daşını A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5 daşı TT.

187 || 1b bes ki pākem: pāklıḳdan A_1, V, S_2 pāklikden T_2, TT, BN, S_5, S_{11} pāklıġdan T_1, A_2, A_3, KN, S_4, S_6, S_7 yā gül-feşān TN gör nė pākem S_{10} || ṭaşı: daşı A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5.

187 || 2a dāġına: ḳanına T_2 || bulmadum: bulamadı [G].

187 || 2b eylemeyem: eyleyem S_2 || yanupdur: yandurupdur S_2.

187 || 3a yār: māh M, TT, [G] serv TN || vaḳti gelem: vaḳt gelüp V || nė: çi [G].

5 Bu beyit S_2 ve V'de yoktur.

187 || 4a şām: vaḳt S_1, B, S_3, İÜ, S_{10} || kūya vü: kūya A_1, A_2, K, S_3, T_2, P, S_9 || ṣubḥ: ben [G].

187 || 4b n'eyledüm: n'eylerem [G] || anda: onda A_1.

7 Bu beyit S_2 ve S_3'te yoktur.

187 || 5a göñlüñe: göñle T_1, V || olubem: oluban A_1, KN || eyle: öyle K, B, T_1, P, İÜ şöyle A_2, M.

187 || 5b ʿışḳuñla: ʿışḳuñda A_1, V, T_2, BN, S_4, S_6, S_{11} ʿışḳda S5 || gözgüde: göz göze A_3.

9 "gözgüde" kelimesi İÜ'de farklı yazılmıştır. Ancak bu hâliyle beyte anlam vermek oldukça güçtür: كورلوره. "kef" harfinin çizgisinin unutulduğu düşünüldüğünde A_3'teki "göz göze" okunuşuyla yakınlık arz ettiği varsayılabilir. "göz göre" okunuşu da bir başka seçenektir. "kef" harfinin çizgisi unutulmuş olsa dahi bu yazım "gözgüde" okunuşuna yakın görünmemektedir zira "ra" harfi açıktır. Okunuştan emin olunamadığı için dipnota alınamamıştır.

187 || 6a biñ: miñ A_1, KN bir A_3.

187 || 6b düşer: düşe İÜ, M, T_1, S_3, TN, S_7.

187 || 7a dura: ṭura A_3 n'ola A_1 || vefā: cünün A_1, KN, S_4 cefā V hevā [G].

187 || 7b er: ez V ol T_2 || düşerse: düşer bir S_3.

188.

Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1. Zülfi gibi ayaġın ḳoymaz öpem nigārum
Yoḫdur anuñ yanında bir ḳılca iʿtibārum

2. İnṣāf ḫoşdur ey ʿışḳ ancaḳ meni zebūn ėt
Ha böyle miḥnet ile geçsün mi rūzgārum

3. Bildi tamām-ı ʿālem kim derdmend-i ʿışḳam
Yā Rab henūz ḥālüm bilmez mi ola yārüm

4. Vaṣluñdan ayru n'ola ḳanum tökilse gül gül
Men gül-bün-i belāyem bu faṣldur bahārum

5. Taṣvīr ėden vücūdum yazmış elümde sāġar
Refʿ olmaġa bu ṣūret yoḫ elde iḫtiyārum

6. Dūr istemen zamānī mey neş'esin başumdan
Toprāḳ olanda yā Rab dürd-i mey ėt ġubārum

7. Rüsvālarından ol meh ṣaymaz meni Fużūlī
Dīvāne olmayam mı dünyāda yoḫ mı ʿārum

---

188 A_1 51^b, İÜ 48^b, B 77, A_2 47^b, A_3 59^b, KN 53^b, M 57^b, K 53^a, T_1 132^a, P 262^b, S_1 176^b, T_2 59^a, S_2 45^b, V 49^a, TT 51^b, S_3 5^b, BN 40^a, TN 72^a, S_4 76^a, S_5 54^a, S_6 55^a, S_7 57^a, S_8 46^a, S_9 60^b, S_{10} 58^b, S_{11} 66^a.

188 || 1^a gibi: kimi A_1, KN, [T, TD].

188 || 1^b anuñ: onuñ A_1, KN || yanında: yolunda [G].

188 || 2^a ʿışḳ: dil A_1, A_3, TT ʿışḳ-ı dil T_1 || ancaḳ: yėter TT.

188 || 2^b böyle: beyle A_1, KN, TT, T_2, A_2, V, S_4, S_5, [T, G, TD] || ile: ilen TT.

188 || 3^a tamām-ı: tamām [G] || derdmend-i: mübtelā-yı M.

188 || 3^b ḥālüm: ʿālem [G] - S_1.

188 || 4^a n'ola ḳanum: ḳanum n'ola T_1, A_3, İÜ || tökilse: dökilse S_1, B, K, S_3, İÜ || vaṣluñdan ayru n'ola ḳanum tökilse: hecrinde ḳanlu yaşum n'ola tökilse T_2.

188 || 4^b men: bir TT || belāyem: ḫazānem A_1, S_5, S_6, [G] firāḳam T_2, BN, [TD] bahāram S_4, S_{10} || bu faṣldur: nev-faṣldur KN bu nevʿdür T_2.

188 || 5^a vücūdum: bu ṣūret T_2.

188 || 6^a dūr: ṭūr A_3 || istemen: istemeñ V ėtmegil S_2 || neş'esin: sayesin A_2, İÜ, A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_2, V, S_3, S_4, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11} || zamānī mey sāyesin başumdan: başumdan mey neş'esin zamānī T_2.

188 || 6^b toprāḳ: ṭoprāḳ TT ṭoprāġ A_3, A_2, S_2, S_3 toprāġ A_1, KN, T_2, S_4, S_5 tofrāġ V || olanda: olupda T_1 ėdende A_3.

188 || 7^a rüsvālarından: rüsvālarumda S_1 || ṣaymaz: ṣanmaz TT, [G] yazmış A_3.

188 || 7^b dünyāda: ʿālemde A_3, T_1, S_3, İÜ, TN, S_7.

189.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dürd-veş ser-geşte-yi cām u ḫarāb-ı bādeem
İʿtibārum yoḳ ayaḳ ṭopraġı bir üftādeem

2. Hīç reng ilen mańa ābādlıḳ mümkin degül
Men ḫarāb-ı bāde-yi ṣāf u ʿiẕār-ı sādeem

3. Dėmezem degmez mańa ġamzeñ ḫadengi yā deger
Degme ḳaydı çekmezem ʿālemde bir āzādeem

4.[5] Āb-ı çeşmüm çizginür kūyuńda ammā ḳadri yoḳ
Dėmesün bu devrde kimse ki merdüm-zādeem

5.[7] Zāhidā menden nė ḥāṣıl kim oḳırsan mescide
Mende ṭāʿat yoḳ hemān ālāyiş-i seccādeem

6.[9] Çarḫ devrinden nė ḥāṣıl kim vėrür taġyīr-i ẕevḳ
Durmadın ẕevḳ arturur miskīn-i devr-i bādeem

7. Ẕevḳ istersen Fużūlī terk-i dünyā ḳıl ki men
Bulmadum bir ẕevḳ bundan ġayrı tā dünyādaem

---

189 A_1 52ª, İÜ 49ª, B 77, A_2 48ª, A_3 60ª, KN 54ª, M 57ᵇ, K 53ᵇ, T_1 132ᵇ, P 263ª, S_1 176ᵇ, T_2 59ᵇ, S_2 46ª, V 49ᵇ, TT 52ª, S_3 6ª, BN 40ᵇ, TN 72ᵇ, S_4 76ᵇ, S_5 54ᵇ, S_6 55ª, S_7 57ª, S_9 60ᵇ, S_{10} 58ᵇ, S_{11} 66ᵇ,.

189 || 1ª dürd-veş: dürd-keş V, S_5, S_9 || cām u: cām T_1, A_1, KN, A_3, K, V, TN || ḫarāb-ı: şarāb-ı T_1, V.

189 || 1ᵇ iʿtibārum: iḫtiyārum TT || ayaḳ: ayaġ T_2, S_1, V, A_1 || ṭopraġı: topraġı T_2, A_2, B, K, S_5 tofraġı V.

189 || 2ª reng ilen: reng ile A_1, V, S_3, S_2, B, İÜ, S_4, S_{10} rengīnlen S_1 || mańa: benüm S_3, İÜ || ābādlıḳ: ābādlıġ A_2, KN, T_2, S_4, S_5.

189 || 3ª ḫadengi: ḫayāli A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_3, İÜ, TN, S_7, S_9, S_{10} || deger: diger B || degmez mańa ġamzeñ ḫadengi: ġamzeñ ḫadengi bańa degmez V.

189 || 3ᵇ degme: veh ki S_1 || ḳaydı: ḳaydın T_1 || āzādeem: üftādeem A_3.

5 Bu beyit S_4'te yoktur.

189 || 4ª kūyuńda: kūyında A_3.

189 || 4ᵇ kimse ki: bir kimse A_3 || bu devrde kimse ki: yā rāb bu devrde kimse TT.

7 Bu beyit S_2 ve TT'de yoktur.

189 || 5ª oḳırsan mescide: ėder taġyīr-i ẕevḳ S_3.

189 || 5ᵇ ṭāʿat: ṭāḳat K || ālāyiş-i: ārāyiş-i S_1, İÜ.

9 Bu beyit S_3 ve S_5'te yoktur.

189 || 6ª devrinden: ẕevḳından A_1, KN, TT, S_2, A_2, S_4, S_6, S_7 || kim: çün T_2 || vėrür: ėdüp A_3 ėder İÜ || ẕevḳ: ḫāl T_2, TT.

189 || 6ᵇ durmadın: ṭurmadın A_3 vėrmedin A_1, KN, TT, BN, S_4, [G] devrden A_2, S_2, TN, [T] durmayup T_2 || devr: ẕevḳ S_1, A_3 cām T_2.

189 || 7ª istersen: isterseñ S_2, A_3 || ki men: müdām A_3.

189 || 7ᵇ bir ẕevḳ bundan: bu ẕevḳı andan A_3, S_7 bu ẕevḳ andan TN bir ẕevḳ andın BN bir ẕevḳ mundan A_1, V, T_2, TT, S_6, S_{11} || ġayrı: ġayr A_1, İÜ, B, KN, TT, T_2, V, S_3, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11} – BN || tā: tā ki bu BN.

190.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Cānlar vėrüp senüñ gibi cānāna yėtmişem
   Raḥm eyle kim yėtince sańa cāna yėtmişem

2. Şükrāne-yi viṣālüñe cān vėrdügüm bu kim
   Çoḫ derd çekmişem ki bu dermāne yėtmişem

3. Ḥālüm dėyüp murāduma yėtsem ʿaceb degül
   Bir bendeem ki dergeh-i sulṭāne yėtmişem

4. Mūr-ı muḥaḳḳarem ki serāsīme çoḫ gezüp
   Nā-gāh bārgāh-ı Süleymāne yėtmişem

5. Bir bülbülem ki gülşen olupdur nişīmenüm
   Yā ṭūṭīyem ki bir şekeristāne yėtmişem

6. Devr-i felek müyesser ėdüpdür murādumı
   Gūyā ki ṭālib-i güherem kāne yėtmişem

7. Miskīn Fużūlīyem ki sańa dutmışam yüzüm
   Yā bir kemīne ḳaṭre ki ʿummāne yėtmişem

---

190 A_1 52ª, İÜ 49ª, B 77, A_2 48ᵇ, A_3 60ᵇ, KN 54ª, M 58ª, K 54ª, T_1 133ª, P 263ª, S_1 177ª, T_2 59ᵇ, S_2 46ª, V 49ᵇ, TT 52ª, S_3 6ª, BN 40ᵇ, TN 72ᵇ, S_4 77ª, S_5 54ᵇ, S_6 55ᵇ, S_7 58ª, S_8 46ª, S_9 61ª, S_{10} 53ª, S_{11} 67ª.

190 || 1ª gibi: kimi A_1, KN, [T, TD].

190 || 3ª ḥālüm: derdim [G] || yėtsem: irsem A_3, T_1.

190 || 7ª dutmışam: ṭutmışam A_3 || yüzüm: ümmīd S_1.

190 || 7ᵇ ḳaṭre ki: ḳaṭre A_1, K ḳatreyem ki B || ʿummāne: ʿummān V.

191.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Yār ḥāl-i dilümi zār bilüpdür bilübem
Dil-i zārumda nė kim var bilüpdür bilübem

2. Yārı aġyār bilüpdür ki mañа yār olmaz
Men daḫı anı ki aġyār bilüpdür bilübem

3.[4] Zülfini ehl-i vefā ṣaydına dām eyleyeli
Meni ol dāma giriftār bilüpdür bilübem

4. Men nė ḥācet ki ḳılam derd-i dilüm yāre ʿıyān
Ḳamu derd-i dilümi yār bilüpdür bilübem

5. Yār hem-ṣoḥbetüm olmazsa Fużūlī nė ʿaceb
Özine ṣoḥbetümi ʿār bilüpdür bilübem

---

191 A_1 52b, İÜ 49b, B 78, A_2 48b, A_3 60b, KN 54b, M 58a, K 54a, T_1 133a, P 263a, S_1 177a, T_2 60a, S_2 46b, V 50a, TT 52a, S_3 6b, BN 41a, TN 73a, S_4 77b, S_5 55a, S_6 56a, S_7 58b, S_8 46b, S_9 61a, S_{10} 53a, S_{11} 67a.

191 || 1a bilübem: bilürem A_1, A_3, B, KN, M, K, T_2, TT, P, [G].

191 || 1b dil-i: ḥāl-i M, K || bilübem: bilürem A_1, A_3, B, KN, M, K, T_2, TT, P, [G].

191 || 2b bilübem: bilürem A_1, A_3, B, KN, M, K, T_2, TT, P, [G].

4 Bu beyit TT'de yoktur.

191 || 3a ṣaydına: ḳaydına S_2, A_2 kasdına [G].

191 || 3b meni: men hem KN, T_1 || bilübem: bilürem A_1, A_3, B, KN, M, K, T_2, TT, P, [G].

191 || 4a ḳılam derd-i dilüm yāre ʿıyān: ḳılam şerḥ aña derd-i dilümi S_3, B, K, M, İÜ ḳılam şerḥ aña derd-i dili S_1, P aña şerḥ ḳılam derd-i dili S_9.

191 || 4b ḳamu derd-i dilümi yār bilüpdür: dil-i zārumda nė kim var bilüpdür A_3, B, M, K, T_1, S_1, P, TN, S_7, S_9 ġam-ı derd-i dilümi yār bilüpdür S_4 || bilübem: bilürem A_1, KN, TT, T_2, A_3, B, M, K, P, [G].

191 || 5a ṣoḥbetüm: ṣoḥbeti A_3 || olmazsa: olsa V.

191 || 5b özine: özüme S_2 || ṣoḥbetümi: ṣoḥbetini A_3, S_2 || bilübem: bilürem A_1, A_3, B, KN, M, K, T_2, TT, P, [G].

192.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Ḫoş ol zamān ki ḥarīm-i viṣāle maḥrem idüm
Nė mübtelā-yı belā nė muḳayyed-i ġam idüm

2. Gezerdüm itlerüñ içre feżā-yı kūyuñda
Yėrüm bihişt-i berīn idi men bir Ādem idüm

3. Hemīşe secdegehüm ḫāk-i āsitānuñ idi
Bu iʿtibār ile bir ser-bülend-i ʿālem idüm

4.[4] Gedā-yı kūyuñ idüm böyle ẕilletüm yoḫ idi
Serīr-i salṭanat-ı ḳurbda muʿaẓẓam idüm

5.[6] Zamān zamān eṣer-i pertev-i cemālüñden
Muʿālic-i dil-i pür-derd ü çeşm-i pür-nem idüm

6.[8] Ziyāde ġam-zedeem hecr ile ḫoş ol günler
Ki men bu ġam-zedelikden ziyāde ḫurrem idüm

7. Fużūlī olmaz imiş miḥnet-i firāḳa müfīd
Bu ẕevḳ ẕikri ki bir vaḳt yāre hem-dem idüm

---

192 A_1 52^b, İÜ 49^b, B 78, A_2 49^a, A_3 61^a, KN 54^b, M 58^b, K 54^b, T_1 133^b, P 263^b, S_1 177^b, T_2 60^a, S_2 46^b, V 50^a, TT 52^b, S_3 6^b, BN 41^a, TN 73^a, S_4 77^b, S_5 55^a, S_6 56^a, S_7 58^a, S_8 46^b, S_9 61^b, S_{10} 53^b, S_{11} 67^b.

192 || 1^a ol: - V.

192 || 2^a itlerüñ: itleri A_1 || içre: ile M || kūyuñda: kūyında T_2.

4 Bu beyit V'de yoktur.

192 || 4^a böyle: beyle A_1, KN, T_2, A_2, S_4, [T, G, TD] hīç S_5 || yoḫ: yoġ A_2, A_3, S_2, M.

6 Bu beyit S_2'de yoktur.

192 || 5^b pür-derd ü: pür-derd V pür-derde A_2 || çeşm-i: çeşm ü T_2.

8 Bu beyit V'de yoktur.

192 || 7^a miḥnet-i: miḥnet ü T_1, TT.

192 || 7^b ẕikri: ẕikr V rūy S_2 fikri [G] || hem-dem: maḥrem V, A_1, KN, TT, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, [G].

193.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ney gibi her dem ki bezm-i vaṣluñı yād eylerem
   Tā nefes vardur ḳuru cismümde feryād eylerem

2. Rūz-ı hicrāndur sėvin ėy murġ-ı rūḥum kim bugün
   Bu ḳafesden men seni elbette āzād eylerem

3. Vehm ėdüp tā ṣalmaya sen māha mihrin hīç kim
   Kime yėtsem ẓulm u cevrüñden aña dād eylerem

4. Ḳan yaşum ḳılmaz vefā giryān gözüm isrāfına
   Munca kim her dem ciger ḳanından imdād eylerem

5. İncimen her nėce kim aġyār bī-dād eylese
   Yār cevriyçün göñül bī-dāda muʿtād eylerem

6. Bilmişem bulman viṣālüñ līk bir ümmīd ile
   Gāh gāh öz ḫāṭır-ı nā-şādumı şād eylerem

7. Levḥ-i ʿālemden yudum eşk ile Mecnūn adını
   Ėy Fużūlī men daḫı ʿālemde bir ad eylerem

---

193 A_1 53ª, İÜ 50ª, B 78, A_2 49ª, A_3 61ª, KN 55ª, M 59ª, K 54ᵇ, T_1 133ᵇ, P 263ᵇ, S_1 177ᵇ, T_2 60ᵇ, S_2 46ᵇ, V 50ᵇ, TT 52ᵇ, S_3 7ª, BN 41ᵇ, TN 73ᵇ, S_4 78ª, S_5 55ª, S_6 56ª, S_7 58ᵇ, S_8 47ª, S_9 61ᵇ, S_{10} 56ª, S_{11} 67ᵇ.

193 || 1ª gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || dem: geh A_1, KN, [G] || vaṣluñı: viṣālüñi S_5.

193 || 1ᵇ vardur: var bu S_2.

193 || 3ª tā: kim T_1 || sen: ol [G] || māhā: māh T_1 || mihrin: mihr S_1 mihri M mihrüñ S_2.

193 || 3ᵇ ẓulm u cevrüñden aña: ẓulm cevrüñden aña T_1, P, S_9 ẓulm cevrinden aña V cevr ü ẓulmüñden oña A_1 cevr ü ẓulminden oña T_2 cevr-i ẓulmüñden aña S_4 cevr ü ẓulmüñden aña KN, [T, TD] || dād: yād T_2.

193 || 4ª isrāfına: girdābına A_1 || ḳılmaz: ėtmez [G].

193 || 4ᵇ munca: bunca A_2, B, M, K, T_1, S_2, S_3, İÜ || ḳanından: ḳanında KN, S_1.

193 || 5ª eylese: eyleye İÜ.

193 || 5ᵇ muʿtād: münkad [G].

193 || 6ª bulman: yolın T_1 || viṣālüñ: firāḳuñ T_1 viṣālin [T, G, TD] || bir: bu TT, T_2, A_1, KN, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, TD, D].

193 || 7ª levḥ-i: levḥ [T] || ʿālemden: ʿālemde S_1, A_2.

194.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Şemʿ-i şām-ı firḳatem ṣubḥ-ı viṣāli n'eylerem
   Bulmışam yanmaḳda bir ḥāl özge ḥāli n'eylerem

2. Ġayra ʿarż ėt her nė esbābuñ ki var ėy dehr-i dūn
   Men ki ehl-i ẕevḳam esbāb-ı melāli n'eylerem

3. Yoḫ ʿaceb ger māla raġbet milke ḳılman iltifāt
   Men gedā-yı kūy-ı ʿışḳam milk ü mālı n'eylerem

4. Ehl-i ḥālem dėme büt vaṣfın mańa ėy büt-perest
   Ḥāl bilmez dil-ber-i ṣāḥib-cemāli n'eylerem

5. İḫtimāl-i hecr teşvīşine degmez ẕevḳ-ı vaṣl
   Vaṣl kim var anda hicrān iḫtimāli n'eylerem

6. Naḫl-i ḳaddüñ isterem k'andan belādur ḥāṣılum
   Baḫmazam şimşāda ber vėrmez nihāli n'eylerem

7. Ėy Fużūlī ḳıl kemāl-i ʿaḳl kesbin yoḫsa men
   Kāmil-i ʿışḳam daḫı özge kemāli n'eylerem

---

194 A_1 53^a, İÜ 50^b, B 79, A_2 49^b, A_3 61^b, KN 55^a, M 59^a, K 55^a, T_1 134^a, P 263^b, S_1 178^a, T_2 61^a, S_2 47^a, V 50^b, TT 53^a, S_3 7^b, BN 41^b, TN 74^a, S_4 78^b, S_5 55^b, S_6 56^b, S_7 59^a, S_8 47^a, S_9 62^a, S_{10} 60^a, S_{11} 68^a, TZ 65^a.

194 || 1^a şemʿ-i: şemʿ ü T_1.

194 || 1^b yanmaḳda: ışḳuñda TT, A_1, KN yanmaġda T_2, S_5 || bulmışam: ṭapmışam [T, TD, D] || bir ḥāl: ḥāli [G].

194 || 2^b men ki ehl-i ẕevḳam esbāb-ı melāli n'eylerem: men gedā-yı kūy-ı ʿışḳam milk ü mālı n'eylerem A_1, A_2, A_3, B, KN, M, K, T_1, S_1, T_2, S_2, S_3, P, İÜ, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [T, G] || men ki: ben bir V.

194 || 3^a ʿaceb ger: eger S_4 || iltifāt: iʿtibār A_3.

194 || 3^b men gedā-yı kūy-ı ʿışḳam milk ü mālı n'eylerem: men ki ehl-i ẕevḳam esbāb-ı melāli n'eylerem A_1, A_2, B, KN, M, T_2, S_2, S_3, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [T, G] men bir ehl-i ẕevḳam esbāb-ı melāli n'eylerem İÜ, S_1, K, P, TN, S_8, S_9 men bir ehl-i ẕevḳam u esbāb-ı mālı n'eylerem A_3, T_1 men bir ehl-i ẕevḳam esbāb ü melāli n'eylerem S_7.

194 || 4^a vaṣfın: ḥālin A_1.

194 || 4^b cemāli: kemāli A_1.

194 || 5^b anda: onda A_1.

194 || 6^a ḳaddüñ: ḳaddüm V || k'andan: andan İÜ.

194 || 7^a ėy: sen A_1, KN, T_2, A_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, TZ, [T, G, TD] || kemāl-i: kemāl u V, T_2, BN, S_8 kemālüñ S_5 || ʿaḳl: ʿışḳ S_3, İÜ fażl A_3, B, K, T_1, S_1, V, T_2, P, BN, TN, S_7, S_8, S_9, TZ - S_5 || kesbin: kesbini S_5 vaṣfın S_{11}.

194 || 7^b 2. mısra: ey Fużūlī men daḫı ʿālemde bir ad eylerem A_1.

195.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Bāġa girdüm ser-i kūyuñ añup efġān ėtdüm
   Gül görüp yāduñ ile çāk-i girībān ėtdüm

2. Baḫuban nergise bīmār gözüñ ḳıldum yād
   Nergisi nāle vü efġānuma ḥayrān ėtdüm

3. Ġonce-yi lāle dėme dāġ ḳarasın ḳoparup
   Al vālāya ṣarup sebzede pinhān ėtdüm

4. Gül-i ter üzre düşen şebneme düşdi naẓarum
   Gözümi şevḳ-ı cemālüñle dür-efşān ėtdüm

5. Berg-i gül ṣanma ki ḫūn-ābe töken demde gözüm
   Nėce yapraġa ciger ḳanı silüp[7] ḳan ėtdüm

6. Göricek sünbüli añdum şiken-i kākülüñi
   Sünbüli girye vü āh ile perīşān ėtdüm

7. Ėy Fużūlī reviş-i ʿaḳl melūl ėtdi meni
   Sehv ḳıldum ki cünūn derdine dermān ėtdüm

---

195 A_1 53b, İÜ 50b, B 79, A_2 50a, A_3 61b, KN 55b, M 59b, K 55a, T_1 134b, P 263b, S_1 178a, T_2 61a, S_2 47a, V 51a, TT 53a, S_3 7b, BN 42a, TN 74a, S_4 78b, S_5 56a, S_6 57a, S_7 59a, S_8 47b, S_9 62a, S_{10} 60a, S_{11} 68b, TZ 65a.

195 || 1a añup: görüp A_3.

195 || 1b ile: ilen A_2, KN, M, K, S_1, S_2, P, S_4, S_{11}, [T].

195 || 2a nergise: nergis-i S_4 || bīmār: ʿayyār A_2, B, M, K, S_1, S_2, P, S_9 bīmāre S_4 || gözüñ: gözüñi S_2.

195 || 2b nāle vü: nāle A_1 zār ile V || efġānuma: efġān ile KN, M, T_2 || ḥayrān: bīdār T_2.

195 || 3a ġonce-yi: ġonce vü A_3, S_2, M, S_5, S_7, S_8, [G, TD] || dėme: dėmen S_4.

195 || 3b sebzede: sebzeye A_2.

195 || 4b şevḳ: şemʿ S_3, [TD, D] || cemālüñle: cemāliyle V, A_1, S_5 cemālüñden S_1 cemālüñde B, A_2, A_3, M, K, T_1, P, S_2, TN, S_7, S_8, S_9.

195 || 5a töken: döken V, S_1, B, K, S_3, İÜ || demde gözüm: dīdelerüm V, S_4.

195 || 5b yapraġa: topraġa T_1, T_2, A_1, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{11}, TZ, [G] tofraġı V topraġı BN, S_{10} || silüp: ṣalup T_2, BN, S_4, S_5, S_{10}, S_{11}, TZ, [T, G, TD] töküp V.

7 Silüp kelimesinin yazımında farklı imlalar kullanılmıştır: A_1 سلیب; İÜ, B, A_2, M, T_1, TT, S_3 سیلوب; KN, A_3, S_1 سلوب; K سیلب .

195 || 6a göricek: görüben A_1 || sünbüli: sünbül T_1, A_1 || añdum: aldum S_1 andum V || kākülüñi: kākülüni V.

195 || 6b sünbüli: sünbül K || girye: nāle [G] || āh ile: āhımla [G].

195 || 7a melūl: ḳabūl S_1, K || meni: bizi T_1.

195 || 7b ḳıldum: ėtdüm S_5.

196.

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Hicrān ile yanar gėceler rişte-yi cānum
Rūşen ola ėy şemʿ sańa sūz-ı nihānum

2. Bir şemʿ-i şebistān-ı belāyem ki degül kem
Tā men diriyem sūz-ı dil ü eşk-i revānum

3. Ėy ḫalvetüme şemʿ-i ruḫından bıraḫan nūr
Dīdāruńa müştāḳ idi çeşm-i nigerānum

4. Sensüz gėceler āh u fiġānum meh ėşitdi
Ėy meh sańa hem yėtdi ola āh u fiġānum

5. Cānā nė revādur ki çeküp tīġ dem-ā-dem
Ġamzeń söke cismüm dele baġrum içe ḳanum

6. Hem-reng-i lebüńdür dėyü ḳaṭʿ-ı naẓar ėtmez
Ḫūn-ı cigerümden müje-yi eşk-feşānum

7. Pinhānī odum ʿāleme fāş oldı Fużūlī
Yā Rab ki menüm şemʿ gibi yana zebānum

---

196 A_1 53b, İÜ 51a, B 79, A_2 50a, A_3 62a, KN 56a, M 59b, K 55b, T_1 134b, P 264a, S_1 178a, T_2 61b, S_2 47b, V 51b, TT 53a, S_3 8a, BN 42a, TN 74b, S_4 79a, S_5 56b, S_6 57a, S_7 59b, S_8 47b, S_9 62b, S_{10} 60a, S_{11} 68b, TZ 65b.

196 || 1a gėceler: bu gėce TT.

196 || 2b dil ü: dil KN, V, A_3, T_1.

196 || 3a ruḫından: ruḫuńdan T_1, S_3, A_1, V nūrından K || bıraḫan: bıraġan A_3, S_2.

196 || 3b dīdāruńa müştāḳ idi: müştāḳ idi dīdāruńa A_2, S_2.

196 || 4a āh u fiġānum: sūz-ı nihānum A_3, T_1 || meh ėşitdi: göge yėtdi T_2.

196 || 4b meh: māh S_4 || saña hem: hem saña K saña S_4 || ola: ola mı K || hem yėtdi ola: yitdi ola bu [G].

196 || 5a cānā nė: cāna V || tīġ: tīğ-ı [T, TD].

196 || 5b cismüm: çeşmüm T_1 || dele: dile B, [T] || içe: döke S_3, S_1, B, K, M, P, İÜ, S_8, S_9, TZ, [G].

196 || 6b ḫūn-ı: ḫūnīn A_3, V, S_3, İÜ, S_7.

196 || 7b gibi: kimi KN, TZ, [T, TD] || zebānum: ziyānum S_1.

197.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Tutışdı ġam odına şād gördügüñ göñlüm
Muḳayyed oldı ol āzād gördügüñ göñlüm

2. Diyār-ı hecrde seyl-i sitemden oldı ḫarāb
Feżā-yı ʿışḳda ābād gördügüñ göñlüm

3. Nė gördi bādede bilmen ki oldı bāde-perest
Mürīd-i meşreb-i zühhād gördügüñ göñlüm

4. Firāḳuñ odını gördükçe mūm tek eridi
Ṣebāt u ṣabrda fūlād gördügüñ göñlüm

5. Getürdi ʿacz görüp ʿışḳ müşkil olduġını
Ḳamu hünerlere üstād gördügüñ göñlüm

6. Degüldi beyle deminde bir ehl-i ʿışret idi
Bu ḳanlar içmege muʿtād gördügüñ göñlüm

7. Fużūlī eyledi āheng-i ʿıyş-ḫāne-yi Rūm
Esīr-i miḥnet-i Baġdād gördügüñ göñlüm

---

197 A_1 54^a, İÜ 51^b, B 80, A_2 50^b, A_3 62^a, KN 56^a, M 60^a, K 55^b, T_1 135^a, P 264^a, S_1 178^b, T_2 61^b, S_2 47^b, V 51^b, TT 53^b, S_3 8^b, BN 42^b, TN 75^a, S_4 79^b, S_5 56^b, S_6 57^b, S_7 60^a, S_8 48^a, S_9 63^a, S_{10} 59^a, S_{11} 69^a, TZ 65^b.

197 || 1^a tutışdı: ṭutışdı A_3 dutışdı S_3, B, İÜ dolaşdı T_2, TT, BN, S_5 || ġam odına: dām-ı ġama T_2, TT, BN, S_5.

197 || 1^b ol: - B.

197 || 2^a seyl-i sitemden: seyl-āb-ı ġamdan M.

197 || 2^b ābād: ol ābād M āzād S_5.

197 || 3^a ki: kim A_1, A_3, KN, T_1, TZ.

197 || 4^a gördükçe: gördükde A_3, B, S_3, İÜ, S_7, S_{10}, [G].

197 || 4^b ṣebāt u: ṣebāt T_1, A_1, KN, T_2, V, TN, S_4, S_7, S_8, S_{10} || ṣabrda: ṣabra bir K || fūlād: pūlād A_2, S_2, T_2, TZ.

197 || 5^b üstād: āzād T_2.

197 || 6^a beyle: böyle B, A_3, M, S_2, S_3, TT, İÜ || deminde bir: ḫıredmend TT || ʿışret: meşreb A_3, [G].

197 || 7^a ʿıyş: ʿışḳ T_1 ehl-i TT || ḫāne-yi: ʿışret-i TT.

198.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ḳaçan kim ḳāmetüñden ayru seyr-i būstān ėtdüm
Ḳoparup eşk seyl-ābıyla biñ servi revān ėtdüm

2. Götürdüm gird-bād-ı āh ile ḫurşīde tapşurdum
Ġubār-ı reh-güẕāruñ cevherin gözden nihān ėtdüm

3. Nişān-ı ṣūret-i ḫūbuñ vėrüp bütler sücūdında
Fesād-ı iʿtiḳādın kāfirüñ ḫāṭır-nişān ėtdüm

4. Olup ser-mest ḳıldum neşʿe-yi ẕevḳ-ı lebüñ ẕikrin
Meye rāġıb olanlar küfrini ḫalḳa ʿıyān ėtdüm

5. Görüp dīvārlarda Kūh-ken naḳşın dėmeñ ʿāşıḳ
Menem ʿāşıḳ ki dutdum deşt terk-i ḫānumān ėtdüm

6.[7] Reh-i ʿışḳında ol gül-ruḫ ciger kān ėtdügim bilmiş
Çeker her dem mańa tīġ-ı siyāset ṣanki ḳan ėtdüm

7. Fużūlī şāh-bāz-ı evc-i istiġnā iken bilmen
Nė sehv ėtdüm ki bu vīrāne deyri āşiyān ėtdüm

---

198 A_1 54ª, İÜ 51ᵇ, B 80, A_2 50ᵇ, A_3 62ᵇ, KN 56ª, K 56ª, T_1 135ª, P 264ª, S_1 178ᵇ, T_2 62ª, S_2 48ª, V 52ª, TT 53ᵇ, S_3 8ᵇ, BN 43ª, TN 75ª, S_4 79ᵇ, S_5 57ª, S_6 57ᵇ, S_7 60ª, S_8 48ª, S_9 63ª, S_{10} 59ᵇ, S_{11} 69ᵇ, TZ 65ª-TZ 66ª.

198 || 1ª ḳaçan: ḫaçan A_1, KN, V, T_2, S_5, TZ, [T] || seyr-i: serv-i S_3, İÜ.

198 || 1ᵇ seyl-ābıyla: seyl-ābına A_1, S_5 || biñ: miñ A_1, KN || servi: serv V, S_1, S_3, K, TZ.

198 || 2ª götürdüm: koparıp [G] || ile: ilen S_1 || ḫurşīde: gerdūna B || tapşurdum: ṭapşurdum A3 dapşurdum K, V.

198 || 3ª nişān-ı: nişānın S_2 || vėrüp: görüp T_2.

198 || 3ᵇ fesād-ı: fesādın S_3 || iʿtiḳādın: iʿtiḳād S_3 || kāfirüñ: kāfirin TT.

198 || 4ª olup: ol V || neşʿe-yi ẕevḳ-ı: teşne-yi ẕevḳ-ı S_4, S_5 zevk ile şīrin [G].

198 || 4ᵇ meye: bańa V.

198 || 5ª dīvārlarda: dīvārda S_2 || naḳşın: naḳşı S_4 || dėmeñ: dėme S_4.

198 || 5ᵇ ki: - S_2 || dutdum: ṭutdum A3 || deşt: deşt ü A_2, K, T_2, S_3, P, İÜ, TN, S_5, S_6, [T] || ḫānumān: ḫānmān K, B, A3 || dutdum deşt terk-i ḫānumān: seyl-i eşkümi başumdan V.

7 İÜ'de bu gazelin son iki beyti yoktur.

198 || 6ª ʿışḳında: ʿışḳuńda A_1, T_1, S_4 ʿışḳda V || ėtdügim: olduġum A_2, S_5 ėtdügin V.

198 || 6ᵇ ṣanki: ṣan ki [T].

198 || 7ª bilmen: bilmem S_3 bildüm A_1.

198 || 7ᵇ deyri: milki A_2, S_2.

199.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Muḫālif devrden gül-gūn şarābı ḳana degşürdüm
Sürūdın çeng ü ʿūduń nāle vü efġāna degşürdüm

2. Daḫı ẕevḳ-ı viṣāl-i dūst şevḳın istemeń menden
Ki men ẕevḳ-ı viṣāli miḫnet-i hicrāna degşürdüm

3. Meni ėy bāġbān maʿẕūr dut gülzār seyrinden
Ki men gülzār seyrin kulbe-yi aḥzāna degşürdüm

4.[5] Göńül vėrdüm fenā vü faḳra terk-i iʿtibār ėtdüm
Bi-ḥamdi'llāh ki āḫir küfrümi īmāna degşürdüm

5.[7] Göńülden ẕevḳ bulmazdum çıḫardum çāk gögsümden
Ḳaşı yaylar ḫadengiyle gelen peykāna degşürdüm

6. Niḳāb-ı ṣūret-i ḥāl eyledüm ḫūn-ı ciger seylin
ʿIyān rüsvālıġı derd ü ġam-ı pinhāna degşürdüm

7. Fużūlī mende ẕevḳ-ı ʿāfiyet az iste kim çoḫdan
Men anı ārzū-yı ṭalʿat-ı cānāna degşürdüm

---

199 A_1 54b, B 80, A_2 51a, A_3 62b, KN 56b, M 60b, K 56b, T_1 135b, P 264b, S_1 179a, T_2 62a, S_2 48a, V 52a, TT 54a, S_3 9a, BN 43a, TN 75b, S_4 80a, S_5 57a, S_6 58a, S_7 60b, S_8 48a, S_9 63b, S_{10} 59b, S_{11} 69b, TZ 66b.

199 || 1a devreden: devrde S_4 || şarābı: şarābın A_1, V.

199 || 1b sürūdın: sürūdı S_3 sürūd-ı T_1 || çeng ü: çeng K, T_1 || ʿūduń: ʿūdın A_1, KN ʿūdı S_3 || nāle vü: nāle K.

199 || 2a şevḳın istemeń menden: şevḳı istemeń benden T_2 vaṣlın istemen benden V.

199 || 2b viṣāli: visāl-i K, [G] || miḫnet-i: mihneti [G].

199 || 3a dut: ṭut A_3 || seyrinden: seyrinde T_1.

5 Bu beyit S_1'de yoktur.

199 || 4a fenā vü: fenā A_1, V || faḳra: faḳra vü V faḳr S_4.

7 Bu gazelin son üç beyti S_5'te yoktur.

199 || 5a göńülden: göńlümden V || bulmazdum: bulmayup S_2 bulmadum V || gögsümden: sīnemden S_2, A_1.

199 || 5b yaylar: yālar A_3, B, S_3 || ḫadengiyle: ḫadengiylen M ḫadenginden V.

199 || 6b rüsvālıġı: rüsvālıġın T_1, S_1, A_3.

199 || 7b men anı: men onı A_1 || ṭalʿat: ṣūret TT || cānāna: hicrāne V.

200.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ḳıldı ol serv seḥer nāz ile ḥammāma ḫırām
Şemʿ-i ruḫsārı ile oldı münevver ḥammām

2. Görinürdi bedeni çāk-i girībānından
Cāmeden çıḫdı yeñi ayını gösterdi tamām

3. Nīl-gūn fuṭaya ṣardı beden-i ʿüryānın
Ṣan benefşe içine düşdi muḳaşşer bādām

4. Oldı pā-būs-ı şerīfiyle müşerref leb-i ḥavż
Buldı dīdār-ı laṭīfiyle żiyā dīde-yi cām

5. Ṣandılar kim ṣatılur dāne-yi dürr-i ʿaraḳı
Urdı el kīseye çoḫlar ḳılup endīşe-yi ḫām

6. Kākülin şāne açup ḳıldı hevāyı müşgīn
Tīġ mūyın daġıdup ėtdi yėri ʿanber-fām

7. Ṭās elin öpdi ḥased ḳıldı ḳara baġrumı su
Yėtdi ṣu cismine reşk aldı tenümden ārām

---

200 A_1 54^b, B 81, A_2 51^b, A_3 63^a, KN 57^a, M 60^b, K 56^b, T_1 136^a, P 264^b, S_1 179^a, T_2 62^b, S_2 48^b, V 52^b, TT 54^a, S_3 9^a, BN 43^b, TN 76^a, S_4 80^b, S_5 57^b, S_6 58^a, S_7 60^b, S_8 48^b, S_9 63^b, S_{10} 57^b, S_{11} 70^a, TZ 66^b.

200 || 1^a ol serv: ol A_1 || seḥer: sehī V.

200 || 1^b oldı: boldı V || münevver: müzeyyen KN, T_2, TT, BN, S_5, S_6, S_8, [G].

200 || 2^b çıḫdı: - V.

200 || 3^a ṣardı: sardı A_1, KN, V, T_2 || ʿüryānın: üryānı T_1.

200 || 3^b ṣan: san V, S_4 || içine: içre A_1.

200 || 4^a leb-i ḥavż: ḥammām A_3.

200 || 4^b laṭīfiyle: şerīfiyle A_3.

200 || 5^a ṣatılur: satılur V, T_2, S_4 || dāne: ḳaṭre T_2.

200 || 5^b urdı el kīseye çoḫlar: el urup kīseye çoḫlar A_2, A_3, T_1, S_1, S_2, TN çoḳlar el kīseye vurdı A_1, [G].

200 || 6^a kākülin: kākülüñ V, T_2 kākül T_1, K.

200 || 6^b ėtdi: ḳıldı TT || tīġ mūyın: miyg-ı mūyun [G].

200 || 7^a ḳıldı: ḳaldı V ėtdi S_5 || su: ḳan S_2.

200 || 7^b ṣu: su A_1, B, KN, M, T_2, A_2, S_4, S_5 - V || tenümden: elümden K.

8. Çıḫdı ḥammāmdan u perde-yi çeşmüm ṣarınup
Dutdı āsāyiş ile gūşe-yi çeşmümde maḳām

9. Merdüm-i çeşmüm ayaġına revān su tökdi
Ki gerek su tökile servüñ ayaġına müdām

10. Müzd-i ḥammām Fużūlī vėrürem cān naḳdin
Ḳılmasun ṣarf-ı zer ol serv-ḳad-i sīm-endām

---

200 || 8[a] çıḫdı: çıḫdı ol S_1 || ḥammāmdan ü: ḥammāmdan S_1 ḥammāmdan ol A_1, V, TT, S_4, S_7, S_8, [T, TD].

200 || 8[b] dutdı: ṭutdı A_3, S_2.

200 || 9[a] su tökdi: ṣu tökdi A_3, S_1, TT ṣu dökdi S_3 su dökdi B, K, M tökdi çü ṣu S_2.

200 || 9[b] su: ṣu S_3, S_1, TT, S_2, A_3 || tökile: dökile B, M, K, S_3.

200 || 10[a] vėrürem: vereyim [G].

200 || 10[b] serv-ḳad: sīm-ber A_1 serv-ḳad u S_2, S_8, [T, TD].

*TT'de iki fazla beyit vardır:

İzleyüp üstine kef kef geçer oldı ṣabun
Sürilür pāyına her laḥẓa ėderdi iḳdām

Eydür ḥammām ḫazīnemde nė var ise bugün
Ṣu gibi ṣarf ėdeyüm ol mehüñ üstine tamām

*S_8'de fazla beyit vardır:

Giydi altun ḳabasın bağladı altun kemerin
Eyledüm ḳopçacılıḳ ḫiẓmetini ben de tamam

"kopçacılık" kelimesinin okunuşundan emin değiliz: قیچه چلق

201.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy kemān-ebrū şehīd-i nāvek-i müjgānuñam
Bulmışam feyż-i naẓar senden senüñ ḳurbānuñam

2. Kākülüñ tārına peyvend ėtmişem cān riştesin
Başuñ içün bir teraḥḥum ḳıl ki ser-gerdānuñam

3. N'ola ḳılsam terk-i mey minnet ḳılup zāhidlere
N'eylerem mey neş'esin men kim senüñ ḥayrānuñam

4. Şāne-veş yüz nāvek-i ġam sancılupdur cānuma
Tā esīr-i ḥalḳa-yı gīsū-yı müşg-efşānuñam

5. El çeküp ḳaṭʿ-ı naẓar ḳılmış ʿilācumdan ṭabīb
Bildi gūyā kim ḥarāb-ı nergis-i fettānuñam

6. Cāna meylüñ var ise ḥükm eyle teslīm eyleyem
Pādişāhum men senüñ bir bende-yi fermānuñam

7.[7] Ġonce ḳılmaz şād gül açmaz dutılmış göñlümi
Ārzūmend-i ruḫ-ı al ü leb-i ḫandānuñam

8.[9] Ḳan ėdüp baġrum işüm āh ėtme her dem ėy felek
Ḥürmetüm dut bir ėki dem kim senüñ mihmānuñam

9. Ėy Fużūlī āteş-i āh ile yandurduñ meni
Ġālibā şanduñ ki şemʿ-i kulbe-yi aḫzānuñam

---

201 A_1 55ª, İÜ 52ª, B 81, A_2 51ᵇ, A_3 63ᵇ, KN 57ᵇ, M 61ª, K 57ª, T_1 136ᵇ, P 264ᵇ, S_1 179ᵇ, T_2 63ª, S_2 49ª, V 48ª, TT 54ᵇ, S_3 9ᵇ, BN 43ᵇ, TN 76ᵇ, S_4 81ª, S_5 57ᵇ, S_6 58ᵇ, S_7 61ª, S_8 49ª, S_9 64ª, S_{10} 57ª, S_{11} 70ᵇ, TZ 67ª.

201 || 1ª nāvek: ḫançer S_2.

201 || 3ª ḳılup: koyup A_2.

201 || 4ª yüz: biñ T_2 || nāvek: ḫançer T_2 || sancılupdur: şancılupdur M, TT, S_2 || cānuma: sīneme A_3, T_1, TN, S_7, S_8 göñlüme V, A_1 baġrıma [G].

201 || 4ᵇ ḥalḳa: ṭurre A_2, S_2 || gīsū: zencīr S_4 || müşg: misk TT.

201 || 5ᵇ gūyā kim: kim gūyā [G] || fettānuñam: mestānuñam A_3, A_1, KN, S_8, [G].

201 || 6ᵇ pādişāhum men: şāh sensen men A_3, B, K, T_1, S_3, İÜ, S_1, P, TN, S_7, S_9, TZ şāhsan ben de M.

7 Bu beyit S_4'te yoktur.

201 || 7ª ḳılmaz: ḳalmaz T_1 || şād: şād u A_3, A_2, KN, T_1, TT, S_2, T_2, S_3, İÜ, BN, TN, S_5, S_6, S_7, S_{11}, TZ, [T] || dutılmış: ṭutılmış A_3, M tutılmış TT.

201 || 7ᵇ ārzūmend-i: ārzūmend ü S_2 || āl u: āl S_2.

9 Bu beyit A_2, S_2 ve S_4'te yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk dört beyti bulunmamaktadır.

201 || 8ª āh: - T_2 || felek: melek A_3 || işüm āh ėtme: işimdir āh [G].

201 || 8ᵇ dut: ṭut A_3, M || dem: gün S_3, TT, K, T_2, İÜ, TN, S_8, [G] || kim: ben K, T_2.

201 || 9ª āteş-i: āteşīn TT || meni: bizi TT.

*G'de fazla beyit:

Ilda bir ḳurbān keserler ḥalḳ-ı ʿālem ʿıyd için
Dem-be-dem sāʿat-be-sāʿat ben senüñ ḳurbānuñam

202.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Secdedür her ḳanda bir büt görsem āyīnüm menüm
Ḫˇāh kāfir ḫˇāh müʾmin dut budur dīnüm menüm

2. Bāġbān şimşād u nesrīnüñ mańa ʿarż ėtme kim
Ol ḳad ü ruḫṣārdur şimşād u nesrīnüm menüm

3.[4] Ḫāk-i dergāhın naẓardan sürme ėy seyl-āb-ı eşk
Ḳılma żāyiʿ sürme-yi çeşm-i cihān-bīnüm menüm

4. Eşk mevci gezdürür her yan tenüm ḫāṣākini
Mümkin olmaz eşk taḥrīkiyle teskīnüm menüm

5.[7] Çāre umdum laʿl-i şīrīnüñden eşk-i telḫüme
Telḫ güftār ile alduñ cān-ı şīrīnüm menüm

6. Mende sākin oldı derd-i ʿışḳ Mecnūndan geçüp
Andan artuḳdur meger ʿışḳ içre temkīnüm menüm

7. Ėy Fużūlī her yėten ṭaʿn eyler oldı ḥālüme
Bu yėter ehl-i melāmet içre taḥsīnüm menüm

---

202 A_1 55b, İÜ 52a, B 82, A_2 52b, A_3 63b, KN 57b, K 57b, T_1 136b, P 265a, S_1 180a, T_2 63b, S_2 49a, V 48b, TT 54b, S_3 10a, BN 44a, TN 76b, S_4 81b, S_5 58a, S_6 58b, S_7 61b, S_8 49a, S_9 64b, S_{10} 57b, S_{11} 71a.

202 || 1a ḳanda: ḫanda V, TT, T_2, A_1, KN, S_4, S_5, [T] || bir büt görsem: görseñ bir büt T_1.

202 || 1b kâfir: müʾmin A_1, S_3, TT, B, T_2, İÜ, BN, S_6 || müʾmin: kāfir A_1, S_3, TT, B, T_2, İÜ, BN, S_6 || dut: ṭut A_3.

202 || 2a şimşād u: şimşād A_1, KN, K, T_1, TT, V, S_8, S_9 || nesrīnüñ: nesrīnüm V || ėtme kim: eyleme A_3.

202 || 2b ḳad u: ḳad T_1, V || ruḫṣārdur: ruḫṣāredür A_1.

4 Bu beyit S_3'te yoktur.

202 || 3a dergāhın: dergāhuñ A_1, S_4 || sürme: şürme K şalma A_2, S_2 || eşk: çeşm V.

202 || 4a gezdürür: gezdür T_1 || yan: dem A_1, A_2, S_2, S_3, TT, İÜ, BN, S_4, [T] || tenüm: ten T_2, TT, BN, S_5, S_6, [T, G] teni KN, S_4 || ḫāṣākini: ḫāṣākümi A_1, KN, TT, BN, S_4, S_5, S_6, [T, G].

202 || 4b teskīnüm: temkīnüm V, K, T_2.

7 Bu beyit S_1'de yoktur.

202 || 5a umdum: buldum T_2 etdim [G].

202 || 6b andan: ondan A_1 || temkīnüm: teskīnüm T_2, K.

202 || 7a eyler: ėder A_2, TT, S_2.

202 || 7b taḥsīnüm: temkīnüm T_1.

203.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Zāyir-i mey-ḫāneem muġ secdesidür ṭāʿatüm
ʿIşḳ pīrüm naḳd-i cān neẕrüm tevekkül niyyetüm

2. Her yaña baḫsam ṣürāḥī tek sücūd ėtmek işüm
Ḳanda olsam bāde tek düşmek ayaġa ʿādetüm

3. Ṭavruma zāhid eger ṣūretde eyler iʿtirāż
İḫtilāṭ ėtsem anı şermende eyler sīretüm

4.[5] Bes ki cām-ı mey gibi ḫoş-meşreb ü ṣāfī-dilem
Ḥürmetüm vācib bilür her kim bilür keyfiyyetüm

5. Muʿteberlerdür ġurūr ehli men andan fāriġam
İʿtibāra çün degül ḳābil muḥaḳḳar heyʾetüm

6.[8] ʿIşḳ erbāb-ı riyādan zāyil ėtmiş gönlümi
Faḳr esbāb-ı ʿalāyıḳdan götürmiş raġbetüm

7. Ėy Fużūlī faḳr ṭopraġında devlet iste kim
Sāye ol ṭopraġa ṣalmışdur hümā-yı himmetüm

---

203 A_1 55b, İÜ 52b, B 82, A_2 52a, A_3 64a, KN 58a, M 61b, K 57b, T_1 137a, P 265a, S_1 180a, T_2 64a, S_2 49b, V 48b, TT 55a, S_3 10b, BN 44b, TN 77a, S_4 81b, S_5 58a, S_6 59a, S_7 61b, S_8 49b, S_9 64b, S_{10} 55b, S_{11} 71a, TZ 67b.

203 || 1b neẕrüm: ṣabrum S_3, İÜ.

203 || 2a her yaña: her saru A_1, KN, T_2, V, TT, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, TD, D] ḳançarı S_2 hancaru [G] || baḫsam: varsam [G] || ṣürāḥī tek: ṣürāḥī-veş A_3.

203 || 2b ḳanda: ḫanda A_1, KN, TT, V, T_2, S_4, S_5, [T] handa TZ.

203 || 3a ṭavruma: davruma V ṭavrum S_3 ṭavrumga A_1 durma S_4 || eger: yanına S_4.

203 || 3b anı: onı A_1 || sīretüm: ṣoḥbetüm TT.

5 Bu beyit A_1'de yoktur.

203 || 4a bes: men TT || gibi: kimi KN, TZ, [T, TD] || meşreb ü: meşreb K.

203 || 4b bilür: durur S_2 dutar KN, S_4, S_6, S_{11}, [T, TD, D].

203 || 5a muʿteberlerdür: muʿteberlikdür A_1, İÜ, B, A_2, A_3, M, K, T_1, P, S_1, S_2, V, S_3, TN, S_4, S_5, S_7, S_8, S_9, TZ || ehli: aşlı K, B, İÜ ehl V || men: benden A_2 || andan: ondan A_2.

203 || 5b çün: çoḳ V, TT, [G] || heyʾetüm: ṭabiʿatüm A_1 ṭīnetüm KN, TT, TZ, [G] niyyetüm A_3, S_4, S_5.

8 Bu beyit K'da yoktur.

203 || 6a riyādan: vefādan A_3, B, M, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9 || zāyil: fāriġ A_2, [T, TD, D] || gönlümi: mihrini S_1, M mihrümi S_3, B, İÜ, TZ.

203 || 6b esbāb-ı: erbāb-ı T_2.

203 || 7a faḳr: ʿışḳ T_2 || ṭopraġında: tofraġında V topraġında KN, K, B, S_4, S_5.

203 || 7b sāye: ṣāye T_1 || ṭopraġa: tofraġa V topraġa KN, T_2, B, K, S_4, S_5 || ṣalmışdur: salmışdur A_1, V, T_2, S_4 || himmetüm: devletim [G].

204.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Kerem ḳıl kesme sāḳī iltifātuñ bī-nevālardan
Elüñden geldügi ḫayrı dirīġ ėtme gedālardan

2. Esīr-i ġurbetüz biz senden özge āşnāmuz yoḫ
Ayaġuñ kesme başuñ-çün bizüm miḫnet-serālardan

3. Ṣabā kūyında dil-dāruñ nėdür üftādeler ḥāli
Bizüm yėrden gelürsen bir ḫaber vėr āşnālardan

4. Dėme zāhid ki terk ėt sīm-ber bütler temāşāsın
Meni kim ḳurtarur Tañrı ṣataşdurmış belālardan

5. Girüp mescidlere ger muḳtedālar peyrevi olman
Budur vechi ki hergiz görmedüm yüz muḳtedālardan

6. Ṭabībā ḫāk-i kūy-ı yārdandur eşk teskīni
Bize arturma zaḥmet göz yaşarur tūtiyālardan

7.[7] Felekdür mihri zāʾil yār ġāfil ʿömr müstaʿcil
Nėdür tedbīr bilmen cāna yėtdüm bī-vefālardan

---

204 A_1 56[a], İÜ 52[b], B 82, A_2 52[b], A_3 70[b], KN 58[b], M 61[b], K 58[a], T_1 137[b], P 265[a], S_1 180[a], T_2 64[b], S_2 49[b], V 53[a], TT 55[a], S_3 10[b], BN 45[a], TN 77[b], S_4 82[b], S_5 59[a], S_6 59[b], S_7 62[a], S_8 49[b], S_9 65[a], S_{10} 61[a], S_{11} 71[b], TZ 68[a].

204 || 2[a] biz senden: biz sizden S_2, T_2, BN, S_5, S_8, S_{10}, [G] sizden V bir seyrden S_4.

204 || 2[b] ayaġuñ: ayaġın A_1.

204 || 3[a] kūyında: kūyuñda A_1 || üftādeler: bī-çāreler M, K, T_1, A_3, TN, S_7, S_9.

204 || 3[b] gelürsen: gelürseñ TT gelürsiz T_1.

204 || 4[b] ṣataşdurmış: ṣataşduran A_3, T_1, İÜ, S_7, S_9 ṣataşdurġan M, K.

204 || 5[b] görmedüm: bulmadum A_1, KN, S_4.

204 || 6[a] kūy-ı: kūyuñ T_1 || yārdandur: dūstdandur S_1, S_3, İÜ, S_4, S_7 .

204 || 6[b] yaşarur: yaşadur A_1 yaşardan A_3 yaşardur V, S_4, [G].

7 Bu beyit S_4'te yoktur.

204 || 7[a] felekdür: felekden T_2, BN felekde V, [T, TD, D] || mihri: mihr A_2, M, T_1, V, T_2, S_2, S_7, S_8, S_9, [T, TD, D] mihr-i [G].

204 || 7[b] nėdür: nė T_2, TT || bilmen: ėdeim T_2 eyleyem TT, S_5 || cāna: cānā T_2, TT || yėtdüm: n'ėdeyüm T_2 n'ėdem bu TT, S_5.

8.[1] Vücūdum ney gibi sūrāḫ sūrāḫ olsa āh ėtmen
Maḥabbetden dem urdum incimek olmaz cefālardan

9. Fużūlī nāzenīnler görseñ iẓhār-ı niyāz eyle
Teraḥḥum umsa ʿayb olmaz gedālar pādişālardan

1 Bu beyit S_4'te yoktur.

204 || 8ª gibi: kimi A_1, KN, TZ, [T, TD] || sūrāḫ sūraḥ: ṣūrāḫ ṣūrāḫ A_3 || olsa: olma V || āh ėtmen: ėtmezin āh S_1 ʿayb ėtmeñ V.

204 || 8b urdum: urduḳ T_2, TT, S_5, [G] || cefālardan: belālardan [G].

204 || 9ª eyle: eyler [G].

204 || 9b pādişālardan: pādişāhlardan V pādişehlerden A_1, T_1.

205.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Yaḫma cānum nāle-yi bī-iḫtiyārumdan ṣaḳın
Tökme ḳanum āb-ı çeşm-i eşk-bārumdan ṣaḳın

2. Su vėrür her ṣubḥ-dem gözyaşı tīġ-ı āhuma[4]
Çoḫ meni incitme tīġ-ı āb-dārumdan ṣaḳın

3. Cevr odı yaḫdı meni yanumda durma ėy göñül
Bir tutışmış āteşem ḳurb-ı civārumdan ṣaḳın

4.[6] Ten ėvinden raḫtuñı cehd eyle ėy cān daşra çek
Āfet-i seyl-i sirişk-i bī-ḳarārumdan ṣaḳın

5. Gerçi bir ḫāk-i rehem kimse meni almaz göze
Çoḫ ḥaḳāretle naẓar ḳılma ġubārumdan ṣaḳın

6.[9] Gelme ḳabrüm üzre ėy ʿışḳ içre men tek olmayan
Ṭaʿne daşıdur saña seng-i mezārumdan ṣaḳın

7. Ṣāh-ı milk-i miḥnetem ḫayl ü sipāhum derd ü ġam
Ḫayl-i bī-ḥadd ü sipāh-ı bī-şumārumdan ṣaḳın

8. Ėy Fużūlī ḳansı maḥbūbı ki sėvseñ raḥmi var
Ḳıl ḥaẓer ancaḳ menüm bī-raḥm yārümden ṣaḳın

---

205 A_1 56^a, İÜ 53^a, B 83, A_2 53^a, A_3 64^a, KN 58^a, M 62^a, K 58^a, T_1 137^b, P 265^b, S_1 180^b, T_2 64^a, S_2 50^a, V 53^a, TT 55^b, S_3 11^a, BN 44^b, TN 78^a, S_4 82^a, S_5 58^b, S_6 59^b, S_7 62^b, S_8 50^a, S_9 65^b, S_{10} 62^a, S_{11} 72^a, TZ 68^a.

205 || 1^a iḫtiyārumdan: iʿtibārumdan A_1 || ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

205 || 1^b tökme: dökme B, M, K, T_1, S_1, S_3, İÜ || ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

205 || 2^a su: ṣu A_3, TT, S_2, S_3 || gözyaşı: ḫurşīd B.

205 || 2^b ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

4 Bu mısra ile 247. gazelin 1. mısrası aynıdır.

205 || 3^a yaḫdı: yaġdı S_3 || meni: tenüm TT || durma: ṭurma A_3, S_2.

205 || 3^b tutışmış: dutışmış S_1, B, T_2, S_3, İÜ || āteşem: āteş T_2 || ḳurb-ı: ḳurb u S_{10}, [TD, D] || ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

6 Bu beyit T_1'de yoktur.

205 || 4^a cān: dil A_2, [G] || daşra: ṭaşra M, S_2, TT taşra K || çek: at A_3.

205 || 4^b ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

205 || 5^b ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

9 Bu beyit T_2, S_3 ve S_5'te yoktur.

205 || 6^a üzre: üstine A_1 || içre: ehli V || men: biz V || olmayan: ölmeyen [T, TD].

205 || 6^b daşıdur: ṭaşıdur A_2, TT, B, S_2, A_3, M, İÜ || mezārumdan: mezārından [G] || ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

205 || 7^a ḫayl ü: ḫayl-i A_1, A_2, KN, M, K, T_1, V, S_7, S_8, [G].

205 || 7^b bī-şumārumdan: bī-ḥisābumdan A_1 bī-ḳarārumdan T_2 || ṣaḳın: saḳın A_1, B, KN, K, T_2, V, S_4, S_5.

205 || 8^a ḳansı: ḳankı S_2 ḫansı A_1, V, T_2, TT, S_4, S_5, [T] hansı TZ || sėvseñ: sėvsen KN, V, S_4 sėvdüñ K || raḥmi var: raḥm ėder A_1.

205 || 8^b ṣaḳın: saḳın A_1, B, K, T_2, V, S_4, S_5.

206.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy gėyüp gül-gūn dem-ā-dem ʿazm-i cevlān eyleyen
Her ṭaraf cevlān ėdüp döndükçe yüz ḳan eyleyen

2. Ėy meni maḥrūm ėdüp bezm-i viṣālinden müdām
Ġayrı ḫ̬ān-ı iltifātı üzre mihmān eyleyen

3. Ėy dem-ā-dem reşk tīġıyla menüm ḳanum töküp
Mey içüp aġyār ile seyr-i gülistān eyleyen

4. Bunca kim efgānumı ėy māh ėşitdüñ gėceler
Dėmedüñ bir gėce kimdür bunca efgān eyleyen

5.[7] N'ola ger cemʿiyyet-i ḫāṭırdan olsam nā-ümīd
Cemʿ olur mı ḫūblar zülfi perīşān eyleyen

6. Yār dün çekmişdi ḳatlüm ḳaṣdına tīġ-ı cefā
Yėtmesün maḳṣūdına yā Rab peşīmān eyleyen

7. ʿIşḳ derdiyle olur ʿāşıḳ mizācı müstaḳīm
Düşmenümdür dūstlar bu derde dermān eyleyen

---

206 A_1 56^b, İÜ 53^b, B 83, A_2 53^b, A_3 64^b, KN 59^a, M 62^b, K 58^b, T_1 138^a, P 265^b, S_1 181^a, T_2 64^b, S_2 50^a, V 53^b, TT 55^b, S_3 11^b, BN 45^b, TN 78^a, S_4 83^a, S_5 59^b, S_6 60^a, S_7 62^b, S_8 50^a, S_9 65^b, S_{10} 63^b, S_{11} 72^b, TZ 68^b.

206 || 1^a gėyüp: gezip [G].

206 || 1^b döndükçe: dutduḳça S_4.

206 || 2^a viṣālinden: viṣālüñden A_2, S_2, S_5 viṣālüñde V.

206 || 2^b ġayrı: ġayr K, V, T_1.

206 || 3^a reşk: eşk KN, T_1, A_3, A_1 || ḳanum: cānum V || töküp: döküp S_3, S_1, B, K, İÜ alup V töken S_4, [G].

206 || 3^b içüp: içün S_1 || ile: ilen KN, S_1, A_1, S_4, S_5.

206 || 4^a bunca: munca S_1, T_1, V, P, TN, S_9, TZ, [T, D] nėce A_1, KN, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [TD, G] || efgānumı ėy māh: efgānumı ėy meh S_3, B, T_2, İÜ, S_8, S_{11} efgānumı ėy S_1 ey māh efgaanım [G] efgānumı ėy cān S_9.

206 || 4^b bunca: munca S_1, A_1, KN, TT, V, T_2, P, S_5, TZ, [T] || efgān: nālān V.

7 Bu beyit S_5'te yoktur.

206 || 5^a olsam: olsañ T_1.

206 || 5^b zülfi: zülfin V, T_1, İÜ, TN, S_7, [TD] zülf KN.

206 || 7^b düşmenümdür: düşmendür A_1 düşmenindür V || bu: ol S_3, İÜ.

8.[1] Zāhidüñ ṭaʿn ile dönderdüm yüzin miḥrābdan
Nėce bulmaz ecr biñ kāfir müselmān eyleyen

9.[3] Derd-i hicrān nātüvān ėtmiş Fużūlī ḫasteni
Yoḫ mıdur yā Rab devā-yı derd-i hicrān eyleyen

1 Bu beyit S_3'te yoktur.

206 || 8[a] zāhidüñ: zāhidin TT || yüzin: yüzüm T_1, K, [G] gözüm M || taʿn ile: taʿniyle [G] || miḥrābdan: aġyārdan S_5.

206 || 8[b] nėce: munca T_1, A_1, KN, T_2, BN, TN, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [G] bunca TT, S_4, S_8 || ecr biñ: ecr miñ T_1, A_1, V ecr bir İÜ ecrinüñ S_1 ecrini A_3, S_2.

3 Bu beyit A_2'de yoktur.

206 || 9[a] ḫasteni: ḫaste'i S_3, TT, S_2, M, S_8.

206 || 9[b] yoḫ mıdur: yoḳdur V.

207.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. N'ola zāhid bilse küfr-i zülfüñ īmān olduġın
Şimdi görmişler midür kāfir müselmān olduġın

2. Men eger ʿāşıḳ olup dīn vėrmeseydüm ġārete
Kim bilürdi ʿışḳ milki kāfiristān olduġın

3.[3] Ḳıl ṣevāb ėy göz töküp ḳan vāḳıf ėt ġāfilleri
Meyl ėdenler ʿışḳa bilsünler baġır ḳan olduġın

4.[5] Ṭaşa beñzer ḳanlu her pergāle kim gözden çıḫar
Andan ėtdüm fehm göñlüm şehri vīrān olduġın

5. Vaʿde-yi vaṣlına ol günden ki vėrdüm göñlümi
Men anuñ[8] bilmez midüm āḫir peşīmān olduġın

6. ʿIşḳını āsān görüp oldum esīri ṭıfl iken
Bilmedüm geldükçe bir āşūb-ı devrān olduġın

7. Ėy Fużūlī ḫūblar vaṣlına eylersen heves
Gūyiyā bilmezsen ol vaṣl içre hicrān olduġın

---

207 İÜ 53^{b}, B 84, A_2 54^{a}, A_3 67^{a}, KN 59^{a}, K 59^{a}, T_1 140^{b}, P 266^{a}, S_1 181^{a}, T_2 65^{a}, S_2 50^{b}, V 53^{b}, TT 56^{a}, S_3 11^{b}, BN 45^{b}, TN 81^{a}, S_4 83^{b}, S_5 59^{a}-S_5 60^{a}, S_6 60^{a}, S_8 50^{b}, S_9 66^{a}, S_{10} 63^{b}, S_{11} 72^{b}.

207 || 2^{a} olup: bolup S_4 || vėrmeseydüm: vermeyeydim [G].

207 || 2^{b} milki: milkin A_2, S_2, S5, [G] milk A_3.

3 Bu beyit S_3'te yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk üç beyti vardır.

207 || 3^{a} ḳıl: göz S_4 || göz: çün S_4 || töküp: döküp S_1, B, K, İÜ || ėt ġāfilleri: ġāfilleri S_2 ėt ʿāşıḳları A_3 et ʿālemleri [G].

207 || 3^{b} baġır: ciger TT, İÜ, [T, TD, D]

5 Bu beyit A_2'de yoktur.

207 || 4^{a} ṭaşa: daşa KN, V, T_2, TT, S_4, S5 || ḳanlu: ḳanlar S_1 kanla [G].

207 || 5^{a} ol günden ki: ol gün kim S_1, B, K, S_3, S_8, S_9 kim ol gün T_1, TN ol māhuñ ki V, S_{11} ol māha ki S_6 || vėrdüm: vėrürdüm T_1, B, K, S_3, TN.

207 || 5^{b} anuñ: anı B, A_3, K, T_1, S_1, S_3, TN, S_8, S_9 seni A_2, S_2 || bilmez midüm: bilmezdüm T_2, S5 || āḫir: āḫirde T_2.

8 A_1, M nüshalarında bu gazel, İÜ nüshasında da bu beyit yoktur. KN, V, TT, T_2, S_4 nüshaları dışındaki nüshalarda "anı" okunuşu yaygındır. Beytin anlamı gözetilerek ve bizden önceki bilimsel çalışmalara tabi olunarak KN, V, TT, T_2, S_4 nüshalarında geçen "anuñ" okunuşu tercih edilmiştir.

207 || 6^{a} görüp: bilüp A_2, A_3, T_1, TN, [G, D].

207 || 6^{b} geldükçe: getdükçe T_2.

207 || 7^{a} vaṣlına: ʿışḳına B vaṣlını S_4.

207 || 7^{b} gūyiyā: gūyā A_2, A_3, T_1 || bilmezsen ol: bilmez misen ol T_1 bilmez misen A_3, A_2 bilmezmisin [G] || içre: - T_1.

208.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Sipihrüñ fāriġam vaṣluñda māh u āftābından
Ġaraż ʿīd-i viṣālüñdür bu ay u gün ḥisābından

2. Temāşā-yı ruḫuñ ʿazmine çıḫdı āftāb ammā
Gelürken sürʿat ile düşdi yüz yėrde şitābından

3. Felek maḥcūbdur şemʿ-i ruḫuñdan yandurup çarḫı
Çıḫarmaḳ ister anı şuʿle-yi āhum ḥicābından

4. Felek ʿışḳuñda ol ġāyetde ėy meh muẓṭarib olmış
Ki her nė eylese bilmez nė eyler ıżṭırābından

5. Güneş levḥi degül gökde şuʿāʿ üstinde zerrīn ḫaṭ
Felek almış eline bir varaḳ ḥüsnüñ kitābından

6. Degirmen dāne içün çizginür bī-hūde devr ėtmez
Mücerredsen göñül vehm ėtme çarḫuñ inḳılābından

7. Kimi huş-yār görseñ sen aña vėr cām-ı mey sāḳī
Bi-ḥamdi'llāh Fużūlī mestdür vaḥdet şarābından

---

208 A_1 56^b, B 84, A_2 54^a, A_3 65^a, KN 59^b, K 59^a, T_1 138^b, P 266^a, S_1 181^b, T_2 65^b, S_2 51^a, V 54^a, TT 56^a, S_3 12^a, BN 46^a, TN 78^b, S_4 83^b, S_5 60^a, S_6 60^b, S_8 50^b, S_9 66^a, S_{10} 64^a, S_{11} 73^a.

208 || 1^a vaṣluñda: vaṣlında KN, V, S_2 || māh u: māh T_1, V.

208 || 2^a ʿazmine: seyrine S_2 || çıḫdı: geldi S_3.

208 || 2^b sürʿat ile: sürʿatinden A_3, K, T_1, S_1, P, TN, S_8, S_9 || yėrde: yėrden V.

208 || 3^a şemʿ-i: şerm-i A_2, S_1, B, S_2, K, A_3, P, TN, S_4, S_9, S_{10}, S_{11} || çarḫı: şemʿi S_3, A_3, TT.

208 || 3^b anı: onı A_1 || āhum: şemʿ A_1.

208 || 4^a felek: melek A_2, S_5 || ʿışḳuñda: ʿışḳında A_1 || ėy: ol A_1 || meh: dil TT || muẓṭarib: ıżṭırāb KN || olmış: ėtmiş KN.

208 || 4^b bilmez: bilmez kim V.

208 || 5^a üstinde: altında [G].

208 || 5^b felek: melek A_1, KN, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [T, G] || almış: olmış S_1.

208 || 6^b ėtme: eyle S_3, S_4 || çarḫuñ: çarḫ V.

208 || 7^a görseñ: görsen KN, V || sen aña vėr: sen aña şun [TD] aña vėr A_1, KN, B, V, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [T] vėr aña T_2 || cām-ı mey: cām-ı mey ėy A_1, T_2, V, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [T] cām ėy TT, [G] cāmı iy [TD].

208 || 7^b vaḥdet: ġaflet [G].

209.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dūst bī-pervā felek bī-raḥm devrān bī-sükūn
Derd çoḫ hem-derd yoḫ düşmen ḳavī ṭāliʿ zebūn

2. Sāye-yi ümmīd zāʾil āftāb-ı şevḳ germ
Rütbe-yi idbār ʿālī pāye-yi tedbīr dūn

3. ʿAḳl dūn-himmet ṣadā-yı ṭaʿne yėr yėrden bülend
Baḫt kem-şefḳat belā-yı ʿışḳ gün günden füzūn

4. Men ġarīb-i milk rāh-ı vaṣl pür-teşvīş ü mekr
Men ḥarīf-i sāde-levḥ ü dehr pür-naḳş-ı füsūn

5. Her sehī-ḳad cilvesi bir seyl-i ṭūfān-ı belā
Her hilāl-ebrū ḳaşı bir ser-ḫaṭ-ı meşḳ-ı cünūn

6.[6] Yėlde berg-i lāle tek temkīn-i dāniş bī-ṣebāt
Suda ʿaks-i serv tek teʾşīr-i devlet vājgūn

7.[8] Ser-ḥad-i maṭlūbe pür-miḥnet ṭarīḳ-ı imtiḥān
Menzil-i maḳṣūde pür-āsīb rāh-ı āzmūn

---

209 A_1 57^a, B 84, A_2 54^b, A_3 65^a, KN 60^a, M 63^a, K 59^b, T_1 141^a, P 266^a, S_1 181^b, T_2 66^a, S_2 51^a, V 54^b, TT 56^a, S_3 12^a, BN 46^b, TN 81^a, S_4 84^a, S_5 60^b, S_6 61^a, S_7 62^a, S_8 51^a, S_9 66^b, S_{10} 61^b, S_{11} 73^b. TZ 69^a.

209 || 1^a dūst: yār A_3 || bī-raḥm: bī-raḥm u S_3, S_2, [T] || bī-sükūn: ser-nigūn S_1.

209 || 1^b çoḫ: yoḳ M.

209 || 3^a ṣadā: ḳaṣīr K || ṭaʿne: ṭaʿn A_3, [D].

209 || 3^b şefḳat: himmet A_2 || belā-yı: binā-yı S_1, M || füzūn: zebūn A_1.

209 || 4^a milk: milk ü A_3, S_3 - T_1 || rāh-ı: - T_1, S_5 || pür-teşvīş ü: pür-teşvīş KN, V, K, BN || ġarīb-i milk rāh-ı vaṣl: ġarīb-i milk vaṣl-ı yār S_5 ġarīb ü rāh-ı milk-i vaṣl S_6, S_{11}, [T, TD] ġarīb-i milk vaṣl u rāh S_{10}, [D] ġarīb-i milk-i vaṣl u rāh [G].

209 || 4^b levḥ ü: levḥi K levḥ B, T_1, S_2, V || pür-naḳş-ı: pür-naḳş u KN, S_2, A_2, TN, S_7, [D] pür-mekr ü T_2, S_{10}, [G] naḳş-ı pür- T_1, S_6 || füsūn: fünūn A_3, B, M, K, S_1, S_3, P, TN || levḥ ü dehr pür-naḳş-ı füsūn: naḳş u levḥ ü dehr pür-füsūn A_1.

209 || 5^b meşḳ: ʿışḳ T_1, M.

6 Bu beyit A_1 ve S_4'te yoktur.

209 || 6^a temkīn-i: temkīn ü KN, S_1, V, S_2, S_3, P, BN, S_5, S_6, S_9, S_{11} || dāniş: āteş T_1, TN āteş-i dil S_9.

209 || 6^b suda: ṣuda A_3, TT, S_2, S_3.

8 Bu beyit S_4'te yoktur.

209 || 7^a maṭlūbe: maṭlūb A_1, KN, S_2, V, S_5, S_9, [TD, G, D] || pür: her T.

209 || 7^b maḳṣūde: maḳṣūd A_1, KN, S_2, V, S_5, S_9, S_{11}, TZ, [TD, G, D] || pür-āsīb: pür-āsīb ü S_5.

8.[1] Şāhid-i maḳṣad nevā-yı çeng tek perde-nişīn
Sāġar-ı ʿışret ḥabāb-ı ṣāf-ı ṣahbā tek nigūn

9. Tefriḳa ḥāṣıl ṭarīḳ-ı milk-i cemʿiyyet maḫūf
Āh bilmen n'eyleyem yoḫ bir muvāfıḳ reh-nümūn

10. Çihre-yi zerdin Fużūlīnüñ dutupdur eşk-i al
Gör aña nė renkler geçmiş sipihr-i nīl-gūn

1 Bu beyit S_4'te yoktur.

209 || 8^b ṣāf-ı: ṣāf [D].

209 || 9^b bilmen: bilmem T_1 || n'eyleyem: n'eyleyin M, K.

209 || 10^a dutupdur: ṭutupdur A_3, M dolupdur S_1.

209 || 10^b aña: oña A_1 || renkler: renkle A_1 renk ilen TT || geçmiş: çekmiş T_2, TN, S_4, S_8, S_{11}, [G] geçdi S_{10} || sipihr-i nīl-gūn: sipihr-i ser-nigūn V, S_{11} lāle-gūn A_2 sipihr-i vājgūn [G].

210.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Çirāġ köydüricek āteş-i nihānumdan
Fetīlesin ḳıluram maġz-ı üstüẖ̆ānumdan

2. Açıldı girmege ġam cān ėvine revzenler
Çekende oẖ̆laruñı cism-i nātüvānumdan

3.[4] Oẖ̆uñ taṣarruf ėdüp cismi ḳaṣd-ı cān ėtdi
N'olaydı raḥm ḳılup geçse idi cānumdan

4.[6] Bir igne ėtdi meni żaʿf rişтem ol ḳandur
Ki muttaṣıl tökilür çeşm-i ẖ̆ūn-feşānumdan

5. Edā-yı şükr-i ẖadengüñdür ol ṣadā ki çıẖ̆ar
Zamān zamān tökilen ḳaṭre ḳaṭre ḳanumdan

6. Oẖ̆uñ muṣāḥabetiyle geçer ẖ̆oş evḳātum
Helāk olurdum eger depreneydi yanumdan

7. Ġam-ı nihānumı eyler Fużūlī ėllere fāş
İyen ʿaẕābdaem nāle vü fiġānumdan

---

210 A_1 57^a, İÜ 54^a, B 85, A_2 55^a, A_3 65^b, KN 60^a, M 63^a, K 59^b, T_1 138^b, P 266^b, S_1 182^a, T_2 66^b, S_2 51^b, V 54^b, TT 56^b, S_3 12^b, BN 47^a, TN 79^a, S_4 84^b, S_5 61^a, S_6 61^b, S_7 63^a, S_8 51^b, S_9 67^a, S_{10} 65^b, S_{11} 74^a, TZ 69^a.

210 || 1^b ḳıluram: ederim [G].

210 || 2^a girmege: görmege KN, A_3 || ġam: cān A_3 - V || cān: ten A_3.

210 || 2^b oẖ̆laruñı: oḳlarını V, T_2, S_5.

4 Bu beyit S_5'te yoktur.

210 || 3^a oẖ̆uñ: oḳın V || cismi: cisme A_3, M, K, T_1, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_9 cism V, T_2 || ėtdi: ḳıldı A_3 ėtdüm TN.

210 || 3^b geçse idi: geçeydi V, S_2, S_3, S_8 geçmeseydi A_3, T_1, S_1 çıkmasaydı [G] || cānumdan: ḳanumdan A_1, A_3, T_1.

6 Bu beyit S_3'te yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk iki beyti bulunmamaktadır.

210 || 4^a igne: iplik TT || ḳandur: ẖ̆ūbdur A_2 ẖ̆ündur S_2 || żaʿf: żaʿf-ı [G].

210 || 4^b tökilür: dökilür S_1, B, K, İÜ yügürür T_2, S_5 || ẖ̆ūn-feşānumdan: dür-feşānumdan A_1.

210 || 5^a ẖadengüñdür: ẖadengidür M, [G].

210 || 5^b tökilen: dökilen S_1, B, K, S_3, İÜ tökülür S_4 || ḳaṭre ḳaṭre ḳanumdan: çeşm-i ẖ̆ūn-feşānumdan A_1, S_4.

210 || 6^a oẖ̆uñ: onun [G] || geçer ẖ̆oş: ẖ̆oşem ki A_1 || evḳātum: aḥvālüm S_3.

210 || 6^b olurdum: olurdı A_1 || depreneydi: tepreneydi A_1, V, T_2, S_4 çıḳmasaydı A_3 çıḳsa idi S_3, İÜ.

210 || 7^a illere: iller S_1.

210 || 7^b iyen: igen A_3, TT, S_2, M, P yaman A_1.

211.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Üceldüñ ḳabrüm ėy bī-derdler seng-i melāmetden
Ki maʿlūm ola derd ehline ḳabrüm ol ʿalāmetden

2. Mezārum üzre ḳoymañ mīl eger kūyında cān vėrsem
Ḳoyuñ bir sāye düşsün ḳabrüme ol serv-ḳāmetden

3. Gören sāʿatde ol ḳāmet ḳıyāmın ḳıymadum cāna
Ḳıyāmet hem gele ḳurtılmayam men bu nedāmetden

4. Ḳıyāmetde ḥisābı olmayanlardandur ol ġāfil
Ki farḳ eyler firāḳuñ şāmını ṣubḥ-ı ḳıyāmetden

5. Ṭarīḳ-ı ṣabr u tedbīr-i selāmet leẕẕetin bilmen
Maña ʿışḳ u melāmet yėg gelür ṣabr u selāmetden

6. Tabīʿat inḥirāfın gör hevā-yı ʿışḳdan tende
ʿİlāc ėt düşmedin sāḳī mizācum istiḳāmetden

7. Fużūlī geç selāmet kūçesinden ṣabr kūyından
Ferāġat olmayan yėrde sefer yėgdür iḳāmetden

---

211 A_1 57^b, İÜ 54^a, B 85, A_2 55^a, A_3 66^a, KN 60^b, M 63^b, K 60^a, T_1 139^a, P 266^b, S_1 182^a, T_2 66^b, S_2 51^b, V 55^a, TT 56^b, S_3 13^a, BN 47^a, TN 79^b, S_4 84^b, S_5 61^b, S_6 61^b, S_7 63^b, S_8 51^b, S_9 67^a, S_{10} 66^a, S_{11} 74^a, TZ 69^b.

211 || 1^a üceldüñ: yüceldüñ A_3, S_2.

211 || 2^a mezārum: ḳarārum S_1 || üzre: üste A_1 || ḳoymañ: ḳomañ S_2 || kūyında: kūyuñda T_1, TT, V, S_5.

211 || 2^b bir: kim S_3, İÜ || ḳabrüme: ḳabrüm T_1 başuma A_1, T_2, V, A_3, TT, BN, S_5, S_6 üstüme S_3, İÜ, S_8 - B.

211 || 3^a ḳıymadum: ḳıymaduñ A_3.

211 || 3^b gele: gelür A_1, [G] || ḳurtılmayam: ḳurtılmayasan A_3 || nedāmetden: ḳıyāmetden A_1.

211 || 4^a ḳıyāmetde: ḳıyāmet T_1 || ḥisābı: mā-cerāsı T_1 cezāsı A_3 || ol: ėy S_4.

211 || 4^b eyler: ėtmez KN, TT || şāmını: ṣubḥını TT, V, S_5 || ṣubḥ-ı: şām-ı TT, V, S_5 rūz-ı B.

211 || 5^a ṣabr u: ṣabr V || tedbīr-i: tedbīr ü T_1, K || bilmen: bilsem T_1.

211 || 5^b u melāmet: selāmet V || selāmetden: nedāmetden S_1 || ʿışḳ u: ʿışḳ-ı [G].

211 || 6^a hevā-yı: devā-yı A_2, S_2 || tende: bende A_3, S_1 benden T_1.

211 || 6^b düşmedin: düşmedi S_1.

211 || 7^a kūçesinden: kūçesinde V || ṣabr: faḳr S_3 || kūyından: milkinden TT.

212.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Budur farḳı göñül maḥşer güninüñ rūz-ı hicrāndan
Kim ol cān dönderür cisme bu cismi ayırur cāndan

2. Dutup rāh-ı ʿadem bulmış dehānuñdan göñül kāmın
Mańa hem cezmdür ol ʿazm men hem ḳalmazam andan

3. Ġamum şerḥ ėtmek içün isterem her gördügüm sāʿat
Dutam dāmānuñı degmez elüm çāk-i girībāndan

4. Ṭavāf-ı kūyuñ isterdüm ḳılam bār-ı ġam-ı ʿışḳuñ
Ḫam ėtdi ḳāmetüm yollar dutıldı ḫār-ı müjgāndan

5. Nė ḫoş ülfet dutupdur nātüvān cismümle cān gūyā
Ṣanur bir tār-ı mūdur ol ser-i zülf-i perīşāndan

6. Oḫuñ geldükçe çeşmüm tökse baġrum ḳanın andandur
Ki baġrum ḳanına yėr ḳalmadı sīnemde peykāndan

7. Sitem ṭaşı melāmet ḫançeri bī-dād şemşīri
Fużūlī her cefā kim gelse ḫoşdur cāna cānāndan

---

212 A_1 57^b, İÜ 54^b, B 85, A_2 55^b, A_3 66^a, KN 60^b, M 64^a, K 60^b, T_1 139^b, P 266^b, S_1 182^b, T_2 67^a, S_2 52^a, V 55^a, TT 57^a, S_3 13^a, BN 47^b, TN 80^a, S_4 85^a, S_5 61^b, S_6 62^a, S_7 63^b, S_8 51^b, S_9 67^b, S_{10} 65^a, S_{11} 74^b, TZ 69^b.

212 || 1^a güninüñ: kūyunuñ İÜ, S_3 || rūz-ı: şām-ı A_3.

212 || 1^b dönderür: ṭapşurur A_3.

212 || 2^a dutup: ṭutup A_3.

212 || 2^b cezmdür: cürmdür T_1, A_3 ḫūbdur S_2 || andan: ondan A_1.

212 || 3^a ġamum: ġam V.

212 || 3^b dutam: ṭutam A_3 || degmez: gėtmez A_2, S_2 yėtmez S_3, İÜ.

212 || 4^b ėtdi: oldı T_2 || yollar: yollarda V || dutıldı: ṭutıldı A_3, M ṭoldı V || müjgāndan: hicrāndan T_2.

212 || 5^a dutupdur: ṭutupdur A_3, M || cismümle: cismümde A_3, M, K, T_1, S_1, T_2, V, S_3, P, İÜ, TN, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ cism ile [G].

212 || 5^b tār-ı: tāre T_1, V || ser-i: ḫam S_2.

212 || 6^a oḫuñ: oḳın V || geldükçe: geldükde A_1, B, M, K, T_1, S_1, T_2, TT, P, BN, TN, S_5 || tökse: dökse S_1, B, K, S_3, İÜ || baġrum: baġru A_1 baġrı S_4 || ḳanın: ḳanı A_3, T_1 || andandur: ondandur T_1, A_1.

212 || 6^b ḳalmadı: ḳalmaya V, B.

212 || 7^a ṭaşı: daşı A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5.

212 || 7^b cefā: belā A_2, S_2 || ḫoşdur: yėgdür S_1 || cānāndan: cāndan A_1, T_1.

213.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Bezm-i ʿışḳ içre şarābumdur sirişk-i lāle-gūn
Ḳıldı ġam ḳaddüm büküp cām-ı şarābum ser-nigūn

2. Her ṭaraf pür-ḫūn eliflerdür çekilmiş gögsüme
Yā hevādan mevc urur baġrumdaki deryā-yı ḫūn

3. Arturur eyyām-ı hicrānuñ sirişküm ḥiddetin
Müddet-i eyyām mey keyfiyetin eyler füzūn

4.[5] Mesken ėtmiş yār mār-ı zülfi çeşmüm raḫnesin
Pend vėrmeñ kim anı andan çıḫarmaz biñ füsūn

5. Ḳaṭʿ-ı ülfet ġālibā düşvārdur kim eylemiş
Naḳş-ı Şīrīn ile Ferhādı muḳayyed Bīsütūn

6. Rişte-yi cān eyledüm peyvend tār-ı zülfine
Āh kim çekmekde imdād eylemez baḫt-ı zebūn

7. Ėy Fużūlī men melāmet gevherinüñ genciyem
Ejdehādur kim yatur çevremde zencīr-i cünūn

---

213 A_1 58^a, İÜ 54^b, B 86, A_2 55^b, A_3 66^b, KN 61^a, M 64^a, K 60^b, T_1 139^b, P 267^a, S_1 182^b, T_2 67^a, S_2 52^a, V 55^b, TT 57^a, S_3 13^b, BN 47^b, TN 79^a, S_4 85^b, S_5 62^a, S_6 62^a, S_7 64^a, S_8 52^a, S_9 67^b, S_{10} 65^a, S_{11} 75^a, TZ 70^a.

213 || 1^a ʿışḳ: eşk A_1 || şarābumdur sirişk-i: sirişkümdür şarāb-ı T_2, BN, S_5, S_6, S_8, [T, G, TD].

213 || 1^b ġam: ḫam T_1 || ser-nigūn: lāle-gūn T_2.

213 || 2^a gögsüme: sīneme S_2.

213 || 2^b urur: uran V, T_2 ėrür S_4 || baġrumdaki: baġrumdağı S_2 gögsümdeki S_3, İÜ.

213 || 3^a sirişküm: sirişküm ü A_1, KN, S_4.

213 || 3^b müddet-i: leẕẕet-i A_2 || eyyām mey: eyyāmuñ A_3, S_4 || füzūn: zebūn A_3, T_1.

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

213 || 4^a yār: yār u V tār T_2 || mār-ı: mār u V tār-ı A_2, S_2 zülfi TT || zülfi: yine TT || raḫnesin: perdesin A_2, S_2 sahnesin [G].

213 || 4^b kim anı: anı kim K kim onı A_1 || biñ: miñ A_1, KN.

213 || 5^a ülfet: ṣoḥbet T_2.

213 || 6^a eyledüm: eylerim [G] || zülfine: zülfüñe A_1, KN, S_4.

213 || 6^b zebūn: nigūn [G].

213 || 7^a gevherinüñ: milkinüñ T_2 || genciyem: sulṭānıyam T_2 kānıyam B.

213 || 7^b ejdehādur: ejdehā V.

214.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Egerçi igne tek geçdüm cihānuñ her nė varından
Henūz ardumcadur ḳayd-ı taʿalluḳ zülfi tārından

2. Şehīd-i ʿışḳ olup feyż-i beḳā kesb eylemek ḫoşdur
Nė ḥāṣıl bī-vefā dehrüñ ḥayāt-ı müsteʿārından

3. Ḥabāb-ı eşk ü āh-ı pür-şerer ḳılmış meni fāriġ
Cihānuñ ḳaṣr-ı sīm-endūd u kāḫ-ı zer-nigārından

4. Görinmez ṣūret-i ümmīd-i vaṣluñ levḥ-i cānumda
Mükedderdür meger ol āyine cismüm ġubārından

5. Uzanur rişte-yi ṭūl-ı emel dīdār ẕevḳıyla
Ḥam açılduḳça ol gül-çihre zülf-i tāb-dārından

6. Sañadur iḳtidāsı ṭavf-ı kūy-ı Leylī ėtmekde
Ḥas u ḫārı ḳopar ėy nāḳa Mecnūn reh-güẕārından

7. Fużūlīden melāmet iḥtirāzın isteyen gūyā
Degül vāḳıf dil-i sūzān u çeşm-i eşk-bārından

---

214 A_1 58a, İÜ 55a, B 86, A_2 56a, A_3 66b, KN 61b, M 64b, K 61a, T_1 140a, P 267a, S_1 182b, T_2 65b, S_2 52b, V 55b, TT 57b, S_3 14a, BN 46a, TN 80a, S_4 86a, S_5 60b, S_6 60b, S_7 64a, S_8 52a, S_9 68a, S_{10} 66a, S_{11} 75a, TZ 70b.

214 || 1a igne tek: igne S_1 || her nė: cümle A_3, S_2, T_2, BN, S_5, S_6, S_8, S_{11} yoḫ u V, S_{10}, [G].

214 || 1b taʿalluḳ: ʿalāyıḳ A_2, S_2 || zülfi: zülf-i KN, T_2, K, S_5, TZ.

214 || 2a ḫoşdur: olmaz S_3, İÜ.

214 || 2b dehrüñ: devrüñ T_2 yārüñ A_1, KN, || müsteʿārından: istiʿārından S_2.

214 || 3a eşk ü: eşk K, V, S_4, TZ || āh-ı: āh u V || ḳılmış: ḳıldı S_3, İÜ || meni: iyen S_1.

214 || 3b ḳaṣr: faḳr S_1 faḫr S_2 || endūd u: endūd A_1, A_3, KN, K, T_1, T_2, S_2, V, S_4, S_5, S_7, S_8, S_9, TZ endūz u TT.

214 || 4a cānumda: ẕātında V cānımdan [G] || ṣūret-i ümmīd-i vaṣluñ levḥ-i cānumda: levḥ-i cānumda ümmīd-i ṣūret-i vaṣluñ S_3, İÜ.

214 || 4b mükedderdür: mükedder A_3 || ol āyine cismüm: ol āyine cism K āyine cismüm BN, S_6 āyine çeşmüm A_3, TN çeşmüm ol āyine T_1 ol āyine çeşmüm M, S_1, TT, V, S_7, S_9, [G] ol āyine çeşm P.

214 || 5a ṭūl-ı: ṭūl u A_1 || ẕevḳıyla: ẕevḳ eyler KN ṣevḳıyla TT.

214 || 5b ol: o İÜ || tāb-dārından: tāb-dārlarından B tārından S_5.

214 || 6a sañadur: saña T_1 bañadur S_5 || iḳtidāsı: iḳtidā-yı A_2, [G].

214 || 6b mecnūn: leylī M || ḳopar ėy: kopardı [G].

214 || 7a melāmet: selāmet V || isteyen: eyleyen T_1, S_2, A_3.

214 || 7b vāḳıf: vāḳıfdur S_1 || sūzān u: ṣūzān V, T_1, K || eşk-bārından: eşk-bārumdan S_2, İÜ.

215.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Yėre düşmez her nė oḫ kim atsa ol ebrū kemān
Gün şuʿāʿıyla anuñ çoḫ farḳı var ėy āsmān

2. ʿIşḳ nāmūsı men ü Mecnūna düşmiş lā-cerem
Ġam yükin çekmekdeyüz men bir zamān ol bir zamān

3.[4] Yoḫ reh-i ʿışḳuñda bir menzil yaşum gird-ābına
Yol itürmişdür işi ser-geşte gezmekdür hemān

4. Kām mümkindür uzun ʿömr ile zülfüñden velī
Bulmaḳ olmaz devr-i ruḫsāruñda ḫaṭṭuñdan emān

5. Hīç kim sırr-ı dehānın bilmez ol ʿĪsā-lebüñ
ʿĀlemi ġavġāya şalmışdur mücerred bir gümān

6. Şemʿ-i ruḫsāruñ nihān dut çeşme-yi ḫurşīdden
Nūr-ı çeşmüm iḫtirāz olmaz yaman gözden yaman

7. Ėy Fużūlī çekmeseñ rāh-ı tevekkülden ḳadem
Menzil-i maḳṣūda yėtmekdür muḳarrer men żamān

---

215 A_1 58^b, İÜ 55^a, B 86, A_2 56^b, A_3 67^b, KN 61^b, M 65^a, K 61^a, T_1 141^a, P 267^a, S_1 183^a, T_2 67^b, S_2 52^b, V 56^a, TT 57^b, S_3 14^a, BN 48^a, TN 81^b, S_4 86^a, S_5 62^a, S_6 62^b, S_7 64^b, S_8 52^b, S_9 68^b, S_{10} 66^b, S_{11} 75^b, TZ 70^b.

215 || 1^a yėre: yėrde K || atsa: atar T_1.

215 || 2^a men ü: ben A_3, T_1, TT, V, S_2, TN, S_4, S_7, S_8 beni A_2 ben-i [G] || düşmiş: düşmez [G].

215 || 2^b ġam: kim T_2, S_5 || çekmekdeyüz: çekmekdeüz TT || men: biñ A_3 ol S_3, V, İÜ || ol: ben S_3, V, İÜ.

4 Bu beyit B ve V'de yoktur.

215 || 3^a reh-i ʿışḳuñda: ser-i kūyuñda TT.

215 || 3^b yol: yoḳ A_3 yitük S_1 || itürmişdür: yitürmişdür A_3, S_2 itürenler TT || gezmekdür: gėtmekdür A_2, S_2 gezmekden S_4 || hemān: ʿıyān S_1.

215 || 4^a ʿömr: ġayr S_3 || velī: vefā M.

215 || 4^b bulmaḳ: bulmaġ A_3, B, S_2 || ruḫsāruñda: ruḫsārında S_3, İÜ.

215 || 5^a sırr-ı dehānın: bir sırr K.

215 || 5^b ġavġāya: ḳavġāya A_1 || şalmışdur: salmışdur V, T_2 || bir gümān: bu gümān A_3, S_1, B, K bī-gümān V, TZ, [G].

215 || 6^a nihān dut: nihān ṭut A_3, M, S_2 nihāñdur A_1.

215 || 6^b olmaz: eyle A_2, B, S_2, P, TN, S_9, TZ, [TD] ėtmez S_3, İÜ.

215 || 7^a çekmeseñ: çekme sen A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5, S_{10}, [T, G, TD] çekmegil S_2, TT.

215 || 7^b muḳarrer: mücerred T_2 murāduñ TT || men żamān: biz żamān V bī-żamān A_1, A_2, KN, ben hemān S_2 bī-gümān A_3, M, K, T_1, S_1, T_2, S_3, P, İÜ, BN, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ bir żamān S_4 ben zıman [G].

216.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Görüp mühlik menüm çevremde baḥr-i ʿışḳ ṭuġyānın
Ḳaçup bir daġa çıḫdı Kūh-ken ḳurtarmaġa cānın

2. Bıraḫmış itlerine pāre pāre göñlümi ol meh
Üleşdürmiş kesüp erbāb-ı istiḥḳāḳa ḳurbānın

3. Menüm çāk-i girībānum görüp ʿayb eylemez ol kim
Görür ser-mest çıḫduḳça anuñ çāk-i girībānın

4. Göñül ġam hem-demidür ḳanın ey göz merdümi içme
Bilürsen ḳana ḳandur ġam sańa ḳoymaz anuñ ḳanın

5. Gözüñ kim gūşe-yi miḥrāb dutmış dīn ḳılur yaġma
Bu milküñ ėtmek olmaz farḳ kāfirden müselmānın

6. Gözüm merdümleri çoḫdan ḳılurlar daʿvā-yı ʿışḳuñ
Nė ḥācet yaşların ṣormaḳ ańarlar Nūḥ ṭūfānın

7. Fużūlī çekme yāruñ oḫların her laḥẓa yarańdan
Sańa mı ḳaldı çekmek her zamān bir yār hicrānın

---

216 A_1 58^b, İÜ 55^b, B 87, A_2 56^b, A_3 67^a, KN 62^a, M 65^a, K 61^b, T_1 140^a, P 267^b, S_1 183^a, T_2 67^b, S_2 53^a, V 56^a, TT 58^a, S_3 14^b, BN 48^b, TN 80^b, S_5 62^b, S_6 62^b, S_8 52^b, S_9 68^b, S_{10} 66^b, S_{11} 76^a, TZ 71^a.

216 || 1^a ʿışḳ: eşk TT.

216 || 1^b daġa: ṭaġa S_2 || çıḫdı: çıḳmış T_2, S_5, S_6, S_{10}, [G] çıḫmış V, TZ, [TD, D] çıkmış BN.

216 || 2^a bıraḫmış: buraḳmış M buraḫmış A_1 || itlerine pāre pāre: pāre pāre itlerine A_1, KN, TZ, [T] || göñlümi: göñlüm TT baġrumı M, K || ol meh: ol şūḫ V, T_2, BN, S_5, S_6, [G] ol gül-ruḫ TT.

216 || 3^a ʿayb: menʿ T_2.

216 || 3^b görür: görüp A_2, M, S_2, [T, G] || çıḫduḳça: çıḳduḳda B, A_3, M, K, T_1, P, S_1, TN, S_8 || anuñ: onuñ A_1.

216 || 4^a merdümi: merdüm V || içme: içre V tökme A_3, TT açma [G].

216 || 4^b anuñ: onuñ A_1, KN, T_1, T_2.

216 || 5^a dutmış dīn: dutmışdur A_2, S_2 ṭutmış dīn A_3 dutmış ten [G].

216 || 5^b milküñ: milke V || ėtmek: ėtmez V || olmaz: olmaḳ V.

216 || 6^b ṣormaḳ: sormaḳ A_1, S_5 ṣormaġ K sormak KN || ańarlar: ańa ṣor T_2 ańa yā T_1, S_1 çü ḳopdı S_5 analar [G].

216 || 7^a çekme yāruñ: melāmet A_1 || yarańdan: yanuñdan T_2 cānından [G].

217.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Şifā luṭf ėt men-i bīmāra laʿl-i nūş-ḫandüñden
İyen hem olma ėy bī-derd ġāfil derdmendüñden

2. Semendüñ ḳatlüme segritdüñ ammā ḳorḫum andandur
Ki sebḳat ėde nā-geh tevsen-i ʿömrüm semendüñden

3. Murād-ı ḫāṭıruñ ger müşkil olmaḳdur işüm olsun
Nė çāre geçmek olmaz ḫāṭır-ı müşkil-pesendüñden

4. Bilürdüm sende hem var ol hevā kim mendedür ėy ney
Dem urduḳça eger çıḫsaydı āteş bend bendüñden

5. Ḥarīṣ eyler meni pendüñ meẕāḳ-ı ʿışḳa ėy nāṣiḥ
Dirīġ ėtme ki maḥẓūẓam senüñ peyveste pendüñden

6. Kemend-i dūd-ı āhuñdur Fużūlī çarḫ boynında
ʿAceb ṣayyādsan kim çarḫ ḳurtılmaz kemendüñden

---

217 A_1 59ª, İÜ 56ª, B 87, A_2 57ᵇ, A_3 69ª, KN 62ª, M 65ᵇ, K 61ᵇ, T_1 144ª, P 267ᵇ, S_1 183ᵇ, T_2 68ª, S_2 53ᵇ, V 56ᵇ, TT 58ª, S_3 14ᵇ, BN 48ᵇ, TN 84ᵇ, S_4 86ᵇ, S_5 62ᵇ, S_6 63ª, S_9 69ª, S_{10} 60ᵇ, S_{11} 76ª, TZ 71ᵇ.

217 || 1ª men: beni A_2, M ten A_1 dil KN, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [T, G, TD].

217 || 1ᵇ iyen hem: igen hem S_1, T, B, M, A_3 igende S_2 uyan hem V || bī-derd: bī-derd ü A_1.

217 || 2ª segritdüñ: segridtüñ T_1 segriddüñ S_1 sürʿat ḳılur S_2 || ḳorḫum: ḳorḳaram TT vehm S_3 vehmüm İÜ || andandur: andan TT ondandur A_1.

217 || 3ª murād-ı: murādum A_2 || olsun: bolsun V.

217 || 4ª bilürdüm: bilürem V || mendedür: mende var A_2, S_2, S_4, S_5, S_{10}, S_{11}, TZ, [G].

217 || 5ª eyler: ėtdi T_2.

217 || 5ᵇ maḥẓūẓam: maḥfūẓam S_1, A_1.

217 || 6ª āhuñdur: āhumdur A_1, S_4 || boynında: boynuñda V.

218.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ele alur gezicek ol gül-i raʿnā etegin
   Vehm ėder kim duta bir ʿāşıḳ-ı şeydā etegin

2. Bildi kim ḫāk-i reh oldum etegin dutmaḳ içün
   Götürür düşmege ḳoymaz yėre ʿamdā etegin

3. Dādlar ḳılmaġa ol kāfir elinden gėceler
   Çıḫar āhum göge tā duta Mesīḥā etegin

4. Şāmlar ḳanlu yaşum mevcine elbette deger
   Her nėce kim götürür çarḫ-ı muʿallā etegin

5. Eyle ʿuryān gerek āvāre-yi ṣaḥrā-yı cünūn
   Ki taʿalluḳ tikeni dutmaya ḳaṭʿā etegin

6. Rind ḫāk olsa daḫı dürd-i ḫum-ı bāde olur
   Nė ise ḳoymaz elinden mey-i ṣahbā etegin

7. Güller açıldı Fużūlī yaḫalar çāk ėdüben
   Gel dutalum mey ü maḥbūb ile ṣaḥrā etegin

---

218 A_1 59^a, İÜ 56^a, B 87, A_2 57^a, A_3 67^b, KN 62^b, M 65^b, K 62^a, T_1 141^b, P 267^b, S_1 183^b, T_2 68^b, S_2 53^b, V 56^b, TT 58^a, S_3 15^a, BN 49^a, TN 82^a, S_4 87^a, S_5 63^a, S_6 63^a, S_7 64^b, S_8 53^a, S_9 69^a, S_{10} 60^b, S_{11} 76^b, TZ 71^b.

218 || 1^a gül: büt S_4.

218 || 1^b duta bir: ṭuta bir A_3 dutalar A_2.

218 || 2^a kim: ki V || dutmaḳ: ṭutmaġ A_3, S_2 dutmaġ T_1, T_2, S_3, İÜ.

218 || 2^b götürür: götürüp A_2, S_2 görinür A_1 || yėre: bize İÜ, S_3.

218 || 3^a dādlar: dād S_1.

218 || 3^b çıḫar: çıḳa V || tā duta: ṭutmaġa A_3.

218 || 4^a deger: teger A_3.

218 || 5^a eyle: öyle M şöyle S_2.

218 || 5^b tikeni: dikeni S_1, B, K, S_3, İÜ || dutmaya: ṭutmaya S_2 || ḳaṭʿā: aṣlā A_3.

218 || 6^b mey-i: mey ü [T, D].

218 || 7^a ėdüben: ėdübeñ V oldı A_2.

218 || 7^b gel dutalum: gel ṭutalum A_3 dutalum gel S_2 || mey ü: mey V, K.

219.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Görmesem her göz açanda ol gül-i raʿnā yüzin
Göz yumunca eşk-i gül-gūnum dutar dünyā yüzin

2. Gerçi kāfirsen sańa ėy büt yėter ol ecr kim
Raġbetüñ büt-ḫāneden dönderdi biñ tersā yüzin

3. Perde-yi çeşmümde naḳş-ı cevher-i tīġuñ senüñ
Mevce beñzer kim dutar taḥrīk ile deryā yüzin

4. Olma ėy ṣaḥrā-nişīn ġāfil degül her su serāb
Mevc-i eşk-i germ-i Mecnūndur dutan ṣaḥrā yüzin

5. Yād-ı ruḫsārıyla ol māhuñ gözüm ḳan yaş töker
Her gören sāʿatde ḫurşīd-i cihān-ārā yüzin

6. Nāz ėdüp dönderme ėy bī-derd yüz ʿuşşāḳdan
Munca hem gösterme faḳr ehline istiġnā yüzin

7. Ėy Fużūlī dūd-ı āhum tīre eyler ʿālemi
Görmesem bir laḥẓa ol māh-ı melek-sīmā yüzin

---

219 A_1 59^b, İÜ 56^b, B 88, A_2 57^a, A_3 68^a, KN 62^b, M 66^a, K 62^a, T_1 142^a, P 267^b, S_1 184^a, T_2 68^a, S_2 53^a, V 57^a, TT 58^b, S_3 15^b, BN 49^a, TN 82^b, S_4 87^a, S_5 63^a, S_6 63^b, S_7 65^a, S_8 53^a, S_9 69^b, S_{10} 61^a, S_{11} 77^a, TZ 72^a.

219 || 1^a görmesem: görmişem S_1 || açanda: açınca S_2.

219 || 1^b dutar: ṭutar A_3.

219 || 2^a ėy: ol T_1 || ol: bu A_2, T_2, S_3, İÜ, BN, S_5, S_6, S_7, S_{10}, TZ, [G].

219 || 2^b büt-ḫāneden: mey-ḫāneden A_3, S_1, T_1, V, TN, S_{10}, S_{11}, TZ || biń: miń A_1, KN, yüz M, B, K, TZ, [G].

219 || 3^a çeşmümde: çeşmde T_1 çeşminde [G] || naḳş: naḳd [TD].

219 || 3^b mevce: bunca TT || beñzer: mevāce TT || dutar: duta A_1, KN, [T, G, TD] ṭutar A_3 || deryā: dünyā T_1 tersā A_1.

219 || 4^a degül her su: degül her ṣu S_3, A_3 degül her yan A_2 degüldür bu TT.

219 || 4^b mevc-i eşk-i: eşk-i mevc-i T_1, A_3, S_7 || germ-i: çeşm-i A_3, B, M, K, S_1, T_1, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_8 çeşmüm S_9 || dutan: dutar T_1 ṭutar A_3 || ṣaḥrā: deryā T_2, K.

219 || 5^a yaş: yaşın A_3 || töker: döker S_3, S_1, B, K, İÜ, S_5, S_6, S_8, S_9 töküp T_1, A_3 döküp S_7 dolar S_2, A_1, BN, S_4, TZ, [T, G].

219 || 6^b munca: bunca M, B, S_2, K, TZ || hem: kim V || gösterme: gösterdi V || faḳr: ʿışḳ A_1, T_2, BN, S_4, S_5, S_6, TZ, [TD, D] || gösterme faḳr ehline: ʿışḳ ehline gösterme [G].

219 || 7^a dūd-ı: derd ü S_1 tīr-i T_2.

219 || 7^b görmesem: görmişem S_1 || bir: her T_1, S_5, [G] || ol māh-ı: evlād-ı [G].

220.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ṣunʿ miʿmārı yaṣar sāʿatde gerdūn maḥzenin
   Dūd-ı āhum çıḫmaġa açmış kevākib revzenin

2. Gün batup yulduz çıḫar ṣanmañ ki gök dihḳānınuñ
   Gėce āhum dağıdur gündüz yıġılġan ḫırmenin

3. Göz töker isrāf ile ḫūn-ābe laʿlin gūyiyā
   Kim ciger dağında ol laʿlüñ bulupdur maʿdenin

4. Döymek olmaz tīġ-ı bī-dādına şīrīn leblerüñ
   Ger felek Ferhād-veş ṭaş ėtse ʿuṣṣāḳuñ tenin

5. Ṣubḥ tek çāk ėt Fużūlī pīrehen ʿışḳ içre kim
   Bilmeye kimse girībānından anuñ dāmenin

---

220 A_1 59^b, İÜ 56^b, B 88, A_2 58^a, A_3 68^a, KN 63^a, M 66^b, K 62^b, T_1 142^a, P 268^a, S_1 184^a, T_2 68^b, S_2 54^a, V 57^a, TT 58^b, S_3 15^b, BN 49^b, TN 82^b, S_4 87b, S_5 63^b, S_6 63^b, S_7 65^a, S_8 53b, S_9 69^b, S_{10} 62^a, S_{11} 77^a, TZ 72^b.

220 || 1^a ṣunʿ: ṣubḥ S_2 menʿ S_1 ʿışḳ S_8 || miʿmārı: miʿmārın A_1 || yaṣar: yasar İÜ, KN, basar S_3, TT, A_1 baṣan A_2 düzen A_3 yapar her S_1 yapar bir T_1 yapar S_6, S_7, S_9, S_{11} yapan S_8, [G, TD].

220 || 1b çıḫmaġa: çıḳmaḳa S_1, A_1, KN, T_2, V, S_4, S_5 çıġmaġa T_1 || açmış: ėtmiş S_1, K, B, S_8 ehl-i S_9 dutmış S_3, T_2, İÜ.

220 || 2^a ṣanmañ: dėmeñ S_2, A_2 ṣanma S_4 || gök: gün A_2, A_3, M, T_1, TN, S_7, S_8 || gök dihḳānınuñ: kevkeb dehkānın [G].

220 || 2^b dağıdur: ṭağıdur A_3 || yıġılġan: yıġılmış A_1, KN, TT, T_2, BN, S_4, S_6, S_{11}, TZ, [T, TD, D] yıġılan V taʿalluḳ A_2, S_2 yıḳılmış S_5.

220 || 3^a töker: döker A_3, B, K, T_1, S_1, S_3, İÜ || ile: ilen A_2, TT || ḫūn-ābe: ḫūn-āb A_2, TT || laʿlin: laʿli A_3, B, S_1, M, K, P, S_6, S_7, S_8, S_{10}, S_{11} laʿl S_9 || gūyiyā: gūyā A_2, T_1, K gūyyā [TD] ġālibā S_5.

220 || 3^b dağında: ṭağında A_3, S_2 dağından V.

220 || 4^a döymek: dözmek A_1, KN, BN, TN, [T, TD] düzmek [G] || bī-dādına: bī-dād ile A_2, [G] || leblerüñ: lebüñ TT.

220 || 4^b ṭaṣ: daṣ A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5 || ėtse: ėde TT || ʿuṣṣāḳuñ: ʿuṣṣāḳ V.

220 || 5^a ṣubḥ tek: ṣubḥ-veṣ A_1, KN, T_2, TT, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, G, TD] || ėt: - A_1.

220 || 5^b girībānından: girībānuñdan A_1, KN, S_4 || anuñ: onuñ A_1, KN || dāmenin: senin A_1.

221.

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

1. Ḳurıtmış ġālibā şevḳ odı Ferhāduñ gözi yaşın
   Ki ger aḥsaydı laʿl eylerdi bī-şek Bīsütūn ṭaşın

2. Belā yolında ġavgāya ḳaçan[4] men tek dözer[5] Mecnūn
   Ḳaçan olmaz duran tek yėg bilür her kimse yoldaşın

3. Dėmeñ gözyaşı ile defʿ olur ʿışḳ āteşi tenden
   Bu od her yėre düşse farḳ ḳılmaz ḳurusın yaşın

4. Beyān-ı ʿışḳ besdür levḥ-i ruḥsārumda ḫūn-ı dil
   Beṣāret ehline ẓāhir ḳılur her naḳş naḳḳāşın

5. Fużūlī bāde-ḫˇārı dūzaḫī dėr ḫalḳ ḫayranem
   Ki Ḥaḳ nėçün ṣalupdur cennete mey-ḫāne evbāşın

---

221 A_1 60ª, İÜ 57ª, B 88, A_2 58ᵇ, A_3 68ᵇ, KN 63ª, M 66ᵇ, K 62ᵇ, T_1 142ᵇ, P 268ª, S_1 184ª, T_2 69ª, S_2 54ª, V 57ᵇ, TT 58ᵇ, S_3 16ª, BN 49ᵇ, S_5 63ᵇ, S_6 64ª, S_8 53ᵇ, S_9 70ª, S_{10} 62ᵇ, S_{11} 77ᵇ, TZ 72ᵇ.

221 || 1ª şevḳ: ʿışḳ A_2, S_2 || odı: - S_1 || gözi: gözin A_1.

221 || 1ᵇ ki ger: eger A_3, V || aḥsaydı: aḳaydı M, K || laʿl eylerdi bī-şek: laʿl eylerdi yaşum S_2 bī-şek laʿl ėderdi T_2 || ṭaşın: daşın A_1, KN, T_1, S_1, T_2, V, S_5.

221 || 2ª ḳaçan: ḫaçan A_1, KN, çıḫañ V || men tek: bildüñ K || dözer: ṭözer A_3 döyer S_3, A_2, TT, B, S_2, İÜ düzer [G].

221 || 2ᵇ duran: ṭuran A_3 || yėg bilür her: bilür her K yėg her S_2 yėg bilürem T_1 || olmaz duran tek: ben tek düzer ol [G] || her: bir [T].

4 "kaçan" kelimesinin buradaki kullanımı "kaf-hı" değişmesi ve bunların Fuzûlî'nin imlasındaki yeri hakkında fikir verici niteliktedir. "bak, yok" gibi kelimeler "bah, yoh" şeklinde "hı"lı hâlleri ile kafiye sıralamasında karşımıza çıkmaktadır. Bu kelimelerin kafiye dışı kullanımlarında hem "kaf"lı hem de "hı"lı şekillerine nüshalarda rastlanmaktadır. "hansı, haçan, handa" gibi kelimelerin, nüshalarda hem "kaf"lı hem de "hı"lı şekli karşımıza çıkmaktadır. Bazı nüshalarda bunlardan biri ağırlıklı olsa da bütün nüshalarda kelimelerin her iki yazımını da bulmak mümkündür. Bu beyitteki anlam, kelimenin "kaf"lı şekli olan "kaçan"ı zaruri kılmaktadır. Sesteş kelimeler arasındaki uyumdan faydalanmak için şairin birinci mısrada ve farklı yerlerde "haçan" şeklinde de yazılan kelimeyi "kaçan" şeklinde yazmayı tercih ettiği görülmektedir. Aynı durum "kanda" kelimesinin yazımında da geçerlidir. Kelimenin "kan" ile olan ilgisini kurmak için "handa" yerine "kanda" tercih edilmiştir. Böyle bir ilgi olmadığı durumlarda hangi yazımın tercih edildiğini söylemek kolay değildir.

5 Nüshalarda "dözer" ve "döyer" şeklinde karşımıza çıkan ve aynı anlama gelen kelimenin yazımında nüshaların durumuna göre hareket edilmiştir.

221 || 3ª dėmeñ: dėmen A_1 || ile: ilen A_2, KN, TT, S_5 || defʿ: refʿ İÜ || olur: - V || tenden: benden A_3, TT, [G] menden A_1 bende T_2.

221 || 3ᵇ bu: bir V, S_2 || od: oddan V || her: yėr S_1 || yėre: yėrde TT, S_1, V, S_2, [G] || ḳılmaz: ėtmez S_3, TT, İÜ eylemez T_2.

221 || 4ª besdür: bellidür S_1 beşdür V || ruḥsārumda: ruḥsāruñda A_3, V ruḥsārında [G].

221 || 4ᵇ beṣāret: baṣīret TT || ehline: olana M.

221 || 5ª bāde-ḫˇārı: bād-ḫˇārı S_2 bāde-ḫˇāre V bāde-ḫˇār T_2, TT, S_5.

221 || 5ᵇ ṣalupdur: sabupdur V.

*T_1'de fazla beyit:

Felek Ferhād ilen mīzāna ṣalmış Bīsütūn daşın
Āġırdur şīşe çekmiş göge yėtürmiş anuñ başın

222.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Kūh-ken biñ tīşeni künd eylemiş bir daġ ilen
   Men ḳoparup ṣalmışam biñ daġı bir dırnaġ ilen

2. Ġam yolında men ḳalup gėtdiyse Mecnūn yoḫ ʿaceb
   Ṣayruya düşvārdur hem-rehlik ėtmek ṣaġ ilen

3. Gerd-i rāhuñ vėrmese gözyaşına teskīn n'ola
   Dutmaḳ olmaz böyle seyl-ābuñ yolın ṭopraġ ilen

4.[5] Ġam uġurlar ʿışḳ bāzārında naḳd-i ʿömrümi
   Ḳılmaḳ olmaz sūd sevdāda yaman ortaġ ilen

5. Ravża-yı kūyuñda bulmışdur Fużūlī bir maḳām
   Kim aña cennet ḳuşı yėtmez biñ ıl uçmaġ ilen

---

222 A_1 60^b, İÜ 57^a, B 89, A_2 58^a, A_3 68^b, KN 63^b, M 66^b, K 63^a, T_1 142^b, P 268^a, S_1 184^b, T_2 69^b, S_2 54^a, V 57^b, TT 59^a, S_3 16^a, BN 50^a, TN 83^a, S_4 88^a, S_5 64^a, S_6 64^b, S_7 65^b, S_8 53^b, S_9 70^a, S_{10} 62^b, S_{11} 77^b, TZ 73^a.

222 || 1^a biñ tīşeni künd eylemiş: künd eylemiş biñ tīşeni B, T_2, V, TT, BN, S_5, S_6, S_8, S_{10}, [G, T, TD] || tīşeni: tīşeyi S_2, S_{11} tīşe'i M, K, TT, S_8 || daġ: ṭaġ A_3, S_2.

222 || 1^b ṣalmışam: salmışam V atmışam [G] || daġı: ṭaġı S_2 || dırnaġ: ṭırnaġ A_3.

222 || 2^a men: benüm A_3 || gėtdiyse: ger gėtse A_3, T_1, S_5 || yoḫ: nė T_2, TT, S_4.

222 || 2^b ṣayruya: sayruya A_1, KN, V, T_2, S_5 || düşvārdur: düşvār olur V, TT || hem-rehlik: hem-rāhlık S_2 || ṣaġ: saġ A_1, KN, TT.

222 || 3^a gerd-i: kūh-ı S_1 || vėrmese: vermeye [G] || teskīn: temkīn S_1.

222 || 3^b dutmaḳ: dutmaġ TT, T_2, B ṭutmaḳ A_3 ṭutmaġ S_2 || böyle: beyle TT, T_2, A_1, A_2, S_4, S_5, TZ, [G, T, TD] || yolın: yolı A_1 öñin TT || ṭopraġ: topraġ KN, S_1, B, K, A_1, İÜ, S_5 girdāb T_2.

5 Bu beyit V'de yoktur.

222 || 4^a ġam uġurlar: ġam oḳırlar S_3, İÜ ġamdan oḫlar S_4 kem okurlar S_5, [G].

222 || 4^b ḳılmaḳ: ḳılmaġ A_1, A_3, B, S_2, T_2 || ortaġ: topraġ A_1.

222 || 5^a bulmışdur: tapmışdur A_2, TT, [T, TD, D] dutmışdur [G].

222 || 5^b aña: oña A_1 || biñ: miñ A_1 görüñ S_2 || kim aña cennet ḳuşı yėtmez biñ ıl uçmaġ ilen: ṭāyir-i cennet aña yėtmez biñ ıl uçmaġ ilen TT.

223.

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

1. Gerd-i rehin ėy eşk yuduñ çeşm-i terümden
Terk-i edeb ėtdüñ n'ola düşseñ naẓerümden

2. Ḫūnīn müjelerdür mi veyā merdüm eliyle
Oḫlar çekilüp daşra atılmış cigerümden

3. Her bāde ki sensüz içerem bezm-i belāda
Ḫūn-āb olup elbette çıḫar dīdelerümden

4. Seyl-āb-ı sirişk ile ḫoşem ʿışḳ yolında
Ḫāşāk-i taʿalluḳ ḳoparur reh-güẓerümden

5.[6] Ṭaşlara dögüp başumı rüsvā gezer oldum
Ėy ʿaḳl ḳaçup ḳurtılagör derd-i serümden

6. Kes mihrüñi ėy çarḫ güneşden saña her ṣubḥ
Bir şuʿle yėter āteş-i āh-ı seḥerümden

7. Sīm-āb-ı sirişk ėtdi meni ġarḳa Fużūlī
Tā devr cüdā ḳıldı büt-i sīm-berümden

---

223 A_1 60ª, İÜ 57ᵇ, B 89, A_2 58ᵇ, A_3 69ª, KN 63ᵇ, M 67ª, K 63ª, T_1 143ª, P 268ª, S_1 184ᵇ, T_2 69ᵇ, S_2 54ᵇ, V 58ª, TT 59ª, S_3 16ª, BN 50ª, TN 83ª, S_4 88ª, S_5 64ª, S_6 64ª, S_7 65ᵇ, S_8 54ª, S_9 70ᵇ, S_{10} 63ª, S_{11} 78ª, TZ 73ª.

223 || 1ª rehin: rehüñ A_1, S_5 || yuduñ: yudun A_1 || çeşm-i: çeşmüm T_1.

223 || 2ª mi: bu S_6 || veyā: bu yā S_2, S_{11}, [T, D] bu yār V || merdüm: her dem V merdüm-i A_2 || eliyle: çeşmüm A_2.

223 || 2ᵇ oḫlar: odlar T_2 || daşra: ṭaşra A_3, M, S_2, S_3, TT, İÜ.

223 || 3ᵇ olup: olur KN, S_4, S_6, [TD, D, T].

223 || 4ª ʿışḳ: eşk V, K, M bezm-i T_2 || yolında: belāda T_2.

6 Bu beyit S_2'de yoktur.

223 || 5ª ṭaşlara: daşlara A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5 || dögüp: urup A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ.

223 || 6ª mihrüñi ėy: mihri anuñ V || çarḫ: māh S_3, A_3, İÜ || saña her: yaña her A_3, [G] ki bu her V ki saña TT her T_1 baña her S_5 || ṣubḥ: gün A_2, S_2.

223 || 7ª sīm-āb: seyl-āb A_1, B, M, V, T_1, K, TN, S_4, S_6, S_8, S_{11}, TZ, [G] || meni: ben S_1 - S_2 || ġarḳa: ġarḳ KN, V, K, S_4.

223 || 7ᵇ büt-i: beni A_2, TT, M, A_1, S_4.

224.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Tā sirişk-i dīde-yi Ferhādı gördi lāle-gūn
Çeşmeler ṣuyunı gözden ṣaldı kūh-ı Bīsütūn

2.[3] Tā ʿalem ḳaldurdı āh-ı āteşīnüm şerm ėdüp
Ḳıldı ḫurşīdüñ felek zerrīn livāsın ser-nigūn

3. Ṭaş bağırlu olmasaydı Bīsütūn Ferhād içün
Su yėrine gözlerinden aḫıdurdı seyl-i ḫūn

4. Ėy gören biñ dāġ ile ṣabr u ṣebātum eyleme
Nisbetüm Ferhāda kim bir daġ ile olmış zebūn

5. Ḳuş yuvası ṣanma kim ser-geşte Mecnūn başına
Ḫār u ḫas cemʿ eylemiş gird-āb-ı deryā-yı cünūn

6.[8] Tā görindi ṣafḥa-yı ḥüsnüñde ḫaṭṭuñ reşkden
Ṭaşa çaldı āftābuñ sāde levḥin çarḫ-ı dūn

7. Ėy Fużūlī ḫāk-i kūy-ı yāre yėtdüm ḳanı Ḫıżr
Kim vėrüp kāmın olam āb-ı ḥayāta reh-nümūn

---

224 A_1 60^b, İÜ 57^b, B 89, A_2 59^a, A_3 69^b, KN 64^a, M 67^b, K 63^b, T_1 143^a, P 268^b, S_1 185^a, T_2 70^a, S_2 54^b, V 58^a, TT 59^b, S_3 16^b-35^a, BN 50^b, TN 83^b, S_4 88^b, S_5 64^b, S_6 64^b, S_7 66^a, S_8 54^a, S_9 70^b, S_{10} 63^a, S_{11} 78^a, TZ 73^b.

224 || 1^b ṣuyunı: suyunı KN, V, B, T_2, İÜ, S_5 || gözden: başdan A_3.

3 Bu beyit V'de yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk üç beyti vardır.

224 || 2^a şerm: şerb S_1, K.

224 || 2^b ḫurşīdüñ: ḫurşīdin TT || livāsın: libāsın A_3, B, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9 külāhın M || ser-nigūn: nīl-gūn A_3, B, K, T_1, S_1, S_3, M, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9.

224 || 3^a ṭaş: daş A_1, KN, V, T_2, S_4, S_5 || bağırlu: bağlu S_1.

224 || 3^b su: ṣu A_3, S_3, TT, S_2 || aḫıdurdı: aḳıdur A_3 aḫar-idi S_4 .

224 || 4^a biñ: miñ A_1, KN, bir S_2 || ile: ilen B.

224 || 4^b bir: - T_1 || daġ ile: daġ ilen B ṭaġ ile A_3, S_2 daġlan A_1, S_5 || olmış: oldu [G] || ferhāda kim bir daġ: bir daġa kim ferhād S_4.

224 || 5^a yuvası: yuvasın [G] || kim: ėy V || ser-geşte: dīvāne [G].

224 || 5^b deryā-yı: ṣaḥrā-yı A_1.

8 Bu beyit TT ve S_4'te yoktur.

224 || 6^b ṭaşa: daşa KN, T_1, V, T_2, A_1, S_5 || çaldı: çalduñ V || āftābuñ: āftābın V || levḥin: levḥi K.

224 || 7^a yėtdüm: n'ėtdüm T_1 || ḳanı: ḫanı A_1, KN, V, TT, T_2, S_4, S_5.

224 || 7^b vėrüp: vėrem A_3, B, V, S_4, S_7, [T] || olam: olup V alam T_1 alayum A_1 || āb: - T_2 || ḥayāta: ḥayāt V.

225.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cemʿ göñlüñ devr cevrinden perīşān olmasun
Çarḫ fermānuñla gezmekden peşīmān olmasun

2. Yėr işi gök cünbişi reʾyüñle bir dem olmasa
Yėddi iḳlīm ü ṭoḳuz gerdūn-ı gerdān olmasun

3. Bir binādur devletüñ olmış penāh-ı ḫāṣ u ʿām
Ol binā yā Rab cihān olduḳça vīrān olmasun

4.[4] Ḳılmasa ʿālem murāduñca medār olsun ḫarāb
Olmasa devrān senüñ reʾyüñle devrān olmasun

5. Çizginürken dūstlar kāmınca fermānuñda çarḫ
Ḥākim-i taḳdīrden taġyīr-i fermān olmasun

6. Tābiʿ olsun cümle-yi ʿālem senüñ fermānuña
Cümle-yi ʿālemde senden ġayrı sulṭān olmasun

7. Laḫẓa laḫẓa gülşen-i medḥüñde gūyā olmasa
Bülbül-i nuṭḳı Fużūlīnüñ ḫoş elḥān olmasun

---

225 A_1 61[a], B 90, A_2 59[a], A_3 69[b], KN 64[a], M 67[b], K 63[b], T_1 143[b], P 268[b], S_1 185[a], T_2 70[a], S_2 55[a], V 58[b], TT 59[b], S_3 35[a], BN 50[b], TN 83[b], S_4 89[a], S_5 64[b], S_7 66[a], S_8 54[b], S_9 71[a], S_{10} 64[a], S_{11} 78[b], TZ 73[b].

225 || 1[a] devr: dehr A_3 cevr S_3 || cevrinden: devrinden S_3.

225 || 1[b] gezmekden: gezmekde A_1 dönmekden [G].

225 || 2[a] bir: her T_1 || olmasa: olmasun B.

225 || 2[b] yėddi: heft A_1, KN, T_2, BN, S_4, S_5, S_{11}, [G] || ṭoḳuz: doḳuz S_1, T_2, B, K, V || gerdūn-ı: gerdān V gerdūn [G] || gerdān: gerdūn S_1, V.

4 Bu beyit TT'de yoktur.

225 || 4[a] ḳılmasa: ḳılmaya S_3 || ʿālem: devrān A_2, S_2 || murāduñca: medāruñca A_1, KN, T_2, BN, S_4, S_5 medārınca V, [G].

225 || 4[b] olmasa: olmasun A_1, K dönmese T_2 dutmasa [T] || reʾyüñle: reʾyüñce S_{10}, [T, G, TD].

225 || 5[a] dūstlar: dūstum A_3 || kāmınca: kāmuñca A_3, T_1 || fermānuñda: femānuñla T_2.

225 || 5[b] taḳdīrden: taġyīrden T_1 || taġyīr-i: taġyīre A_1, KN, V, S_8, [T, G, D].

225 || 6[a] ʿālem: ʿālemler A_3, T_1, V.

225 || 6[b] ġayrı: ġayr KN, S_3, V, TT, T_2, S_4, S_5, TZ özge P, [G].

225 || 7[a] medḥüñde: ʿömrüñde A_2 kūyuñda S_2.

226.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ṭopraḳdan götür meni ėy eşk-i lāle-gūn
Başumdan ėtme sāyeñi kem ėy ḥabāb-ı ḫūn

2. Ėl ṭaʿnesinden isterem ol kūya gėtmeyem
Öz iḫtiyārum ile meni ḳoyma ėy cünūn

3.[4] Teskīn bulur cigerde ḥarāret sirişk ile
Sūz-ı dil ile sīnede rāḥat olur füzūn

4. Ėy ḫūn-ı dīde kesme cigerden taʿalluḳuñ
Mihrüñ ṣavutma sīneden ėy āteş-i derūn

5. Bir gün bize saʿādet-i vaṣl ėtmedüñ naṣīb
Bizden götür nüḫūsetüñ ėy ṭāliʿ-i zebūn

6. Ol ġamze ḫançerine bir uġratmaduñ bizi
Kes bizden āşnālıġuñ ėy baḫt-ı vājgūn

7. Ėy çarḫ ḳıl Fużūlīnüñ āhından iḫtirāz
Kim bir gün ėtmeye yėdi ṭāḳuñı ser-nigūn

---

226 A_1 61ª, B 90, A_2 59ᵇ, A_3 70ª, KN 64ᵇ, M 68ª, K 64ª, T_1 144ª, P 268ᵇ, S_1 185ᵇ, T_2 70ᵇ, V 59ª, TT 59ᵇ, S_3 35ª, BN 51ª, TN 84ª, S_4 89ª, S_5 65ª, S_7 66ᵇ, S_9 71ª, S_{10} 64ᵇ, S_{11} 79ª, TZ 74ª.

226 || 1ª ṭopraḳdan: topraḳdan A_2, B, K topraġdan A_1, KN, T_2, S_4, S_5 ṭopraġdan A_3, TT, S_3 tofraġdan V.

226 || 1ᵇ başumdan: başumda S_1 || sāyeñi: sāye A_1 || ḥabāb: aḥbāb T_1 || ḫūn: dūn A_1, V.

226 || 2ª gėtmeyem: varmayam V, T_2.

226 || 2ᵇ ḳoyma: ḳoma B.

4 Bu beyit T_2'de yoktur.

226 || 3ª bulur: olur V.

226 || 3ᵇ dil ile: derūnuñla V || sīnede: sinemde KN sīne-yi V || olur: bolur M.

226 || 4ª kesme: çekme S_4.

226 || 4ᵇ ṣavutma: savutma V, B, S_3, T_2, S_5 || sīneden: sīnede A_2, A_3.

226 || 5ª bize: bizi A_3 || saʿādet-i: saʿādete A_3 || ėtmedüñ: ėtmeñ A_3 || naṣīb: dirīġ A_3.

226 || 5ᵇ nüḫūsetüñ: nüḫūsüñ K yaman sitāremüz V || ėy: ayā KN.

226 || 6ª uġratmaduñ: oḳ atmaduñ S_4 || bizi: bize S_4.

226 || 7ᵇ kim: tā S_3 || bir gün ėtmeye: ėtmeye bugün T_2 || ser-nigūn: nigūn TT || yėdi: yere [G].

227.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Bār-ı miḥnetden nihāl-i ḳāmetüñ ḫam olmasun
Başumuzdan sāye-yi serv-i ḳadüñ kem olmasun

2.[3] Ḥāṣılum ruḫsār u laʿl ü çeşm ü ġamzeñ olmasa
ʿÖmr bir ān bir nefes bir laḥẓa bir dem olmasun

3. Gerd-i rāhuñ ʿazm-i gerdūn ėtdi kim bu ḳadr ile
Şöhre-yi ʿālem hemīn ʿĪsā-yı Meryem olmasun

4.[6] İltimās ėtdüm ṣabādan tūtiyā çekdürmeġe
Aġlama ėy göz ġubār-ı dergehi nem olmasun

5.[8] Sen tek āfet geldügin bilmişdi kim Ḥaḳdan melek
İltimās eylerdi kim ʿālemde Ādem olmasun

---

227 A_1 61b, İÜ 58a, B 90, A_3 70a, KN 64b, M 68a, K 64b, T_1 144b, P 269a, S_1 185b, T_2 71a, S_2 55a, V 58b, TT 60a, S_3 35b, BN 51a, TN 84b, S_4 89b, S_7 66b, S_8 54b, S_9 71b, S_{10} 64b, S_{11} 79a, TZ 74b.

227 || 1a bār: yār T_1, V tār S_2 || olmasun: bolmasun T_2, TT, [G].

227 || 1b başumuzdan: başumuzdañ V || sāye-yi: ṣāye-yi T_1 || olmasun: bolmasun T_2, TT, [G] || serv-i ḳadüñ: serv-ḳadüñ [TD].

3 Birinci mısrada sevgiliye ait güzellik unsurlarından üçü yüz ve yüzle ilişkili unsurlardır. "Ruhsar, laʿl, çeşm, gamze" dörtlüsü, "ruhsar, kadd, çeşm, laʿl" dörtlüsüne göre daha fazla uyum içinde görünmektedir. İkinci mısrada şair en küçük zaman birimlerini peşpeşe sıralıyor. An, lahza, dem aynı kavramın farklı ifadeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple dördüncü kelimenin "nefes" olması bu yapıya daha uygun görünüyor. İki mısrayı birlikte değerlendirdiğimizde her iki mısrada da şair, birbiriyle yakın anlamlı veya aynı zeminde bulunan kavramları birlikte kullanmaktadır. Birinci mısradaki kavramlar ile ikinci mısradakiler arasında da anlamca bir bağ bulunmaktadır. Ruhsar-an, laʿl-nefes, çeşm-lahza ve gamze-dem sınıflandırmaları birçok çağrışıma kapı aralamaktadır.

227 || 2a ḥāṣılum: görmesem T_2, A_1, KN, S_2, TT, BN, S_4, S_{11}, [T, G, TD] || ruḫsār u: ruḫsār-ı V, S_8, S_9, TZ, [G] || laʿl ü: laʿl K, S_8 ḳadd u T_2, A_1, KN, S_2, BN, S_4, S_{11}, [T, TD, D] ḳadd TT ḳaddin [G] || çeşm ü: çeşm K, TT, V, S_7, S_8, S_9 || ġamzeñ: laʿlüñ S_2, TT, A_1, KN, BN, S_4, S_{11}, [T, G, TD] ḫālüñ T_2 zülfüñ TZ || olmasa: bir zamān T_2 dem-be-dem A_1, S_2, TT, BN, S_4, S_{11}, [T, G, TD].

227 || 2b an: ay A_1, [G] gün TN, S_{11}, TZ || bir an: vīrān S_4 || nefes: zamān A_1, KN, V, TT, S_2, T_2, BN, S_4, S_{11}, [T, G, TD] || olmasun: bolmasun T_2, BN, [G].

227 || 3a gerd-i: ḫāk-i TT.

227 || 3b ʿīsā-yı: ʿīsā vü V, S_4 ʿīsā-yı ibn A_3 || olmasun: bolmasun T_2, [G].

6 Bu beyit S_2'de yoktur.

227 || 4a ėtdüm: ėtme S_4 || çekdürmege: çek ʿaynuma TT çekdürmegi KN.

227 || 4b ġubār-ı: ki ḫāk-i TT || nem: yemm S_1 güm M || olmasun: bolmasun V, T_2, [G].

8 Bu beyit A_1'de yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk beş beyti yoktur.

227 || 5a āfet: ādem A_3 || bilmişdi: bilseydi S_2 || kim: ger S_2 - S_4 || melek: felek V || kim ḫaḳdan melek: çoḳdan felek S_4 çoktan kim felek [G].

227 || 5b eylerdi kim: eyler idi S_1 || ʿālemde: bir daḫı A_3 || olmasun: bolmasun T_2, [G].

6.[1] Dėr imiş zāhid ki olmaḳ ʿaybdur rüsvā-yı ʿışḳ
Bu sözi fāş ėtmesün rüsvā-yı ʿālem olmasun

7. Ėy Fużūlī ẕevḳ-ı derd-i ʿışḳa noḳṣān ḥayfdur
İḥtiyāṭ ėt penbe-yi dāġuñda merhem olmasun

1 Bu beyit S_2'de yoktur.

227 || 6[a] ʿışḳ: ḥalḳ S_1, S_3, İÜ.

227 || 6[b] olmasun: bolmasun T_2, [G].

227 || 7[a] ḥayfdur: ṣaʿydür T_1 olmasun T_2 || ʿışḳa: ʿışḳ [G].

227 || 7[b] penbe-yi: sīne-yi A_3 kim göñül S_3, İÜ || dāġuñda: dāġında S_3, İÜ, S_4 || olmasun: bolmasun T_2, [G].

228.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Gör sirişküm şeb-i hicrān dėme kim ḳandur bu
Ẕerre ẕerre şerer-i āteş-i hicrāndur bu

2.[3] Ṣanmañuz ḳanlu dögün sīne delüp baş çekmiş
Şuʿle-yi āteş-i āh-ı dil-i sūzāndur bu

3. Kesme ümmīd göñül başına çizginmekden
Ola nā-geh düşe furṣat ele devrāndur bu

4. Dem-be-dem cānumı ėy derd ü belā incitmeñ
Luṭf ėdüñ bir ėki dem kim size mihmāndur bu

5.[7] Nė yaḫarsan oḫın ėy āteş-i dil vaṣl güni
Bize hicrān gėcesi şemʿ-i şebistāndur bu

6. Göñül ister ala bir bū ser-i zülfüñden līk
Vėrmedin cān diler almaḳ ṣanur āsāndur bu

7. Dün dėmişsen ki Fużūlī mańa ḳurbān olsun
Sańa ḳurbān olayum yine nė iḥsāndur bu

---

228 A_1 61^b, İÜ 58^a, B 91, A_2 59^b, A_3 70^b, KN 65^a, M 68^b, K 64^b, T_1 144^b, P 269^a, S_1 185^b, T_2 71^a, S_2 55^b, V 59^a, TT 60^a, S_3 28^a, BN 51^b, TN 85^a, S_4 90^a, S_5 65^a, S_6 65^a, S_7 67^a, S_8 55^a, S_9 71^b, S_{10} 67^a, S_{11} 79^b, TZ 74^b.

228 || 1^a hicrān: hicrāna S_4 || dėme kim: dėme S_4 demegil [G].

228 || 1^b hicrāndur: pinhāndur [T].

3 Bu beyit A_1'de yoktur.

228 || 2^a ṣanmañuz: ṣanma kim V || ḳanlu: kanla [G] || delüp: dolup S_1, T_2, B, TZ || baş: ḳan TT || çekmiş: çıḳmış TT.

228 || 2^b āh-ı: āh u S_2.

228 || 3^a göñül başına: başın kūyına A_1.

228 || 3^b ola nā-geh: ola ki tā ki V || ele: ile S_3 bile İÜ ola T_2.

228 || 4^a derd ü: derd S_1, TT.

228 || 4^b dem: gün A_3, TT || kim: ki V || size: bize A_3.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

228 || 5^a oḫın: oḫuñ A_1 || vaṣl: hecr V, S_4.

228 || 6^a ister ala bir: almaḳ dilemiş TT ister ala dermān S_1 || bū: būse A_3 || zülfüñden: zülfinden TT || līk: anuñ TT - A_3.

228 || 7^a mańa: sańa T_1.

228 || 7^b olayum: olayın A_2, S_2, M.

229.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Nihāl-i derddür Mecnūn yėr ėtmiş sāyesin āhū
Başında ḳuş yuvası berg ayaġında selāsil su

2. Mańa zāl-i felek çekdürdi ol mūy-ı miyān cevrin
Görüñ bir tār-ı mūyı nėce ejder ėtmiş ol cādū

3. Olur meyl-i dil efzūn āsitānuñ ṭaşına her dem
Egerçi resmdür yaṣduḳdan ikrāh eylemek ṣayrū

4. Teraḥḥum ḳıl bükilmiş ḳaddüme vehm eyle āhumdan
Ṣaḳın çıḫmaya nā-geh yaydan oḫ ėy kemān ebrū

5. Nėdür dėdüm ruḫ-ı ṣāfuñda ʿaks-i merdüm-i çeşmüm
Dėdi gelmiş gemiyle Rūma deryā ḳaṭʿ ėdüp Hindū

6.[7] Ḳaşuñ yayı firāḳından ḥadengüñ gibi inceldüm
Nėce bir çekdürür ʿışḳuñ mańa ẓulmin nė gücdür bu

7. Fużūlī ayru düşdüñ yārdan ṣabr ėtmege yėr yoḫ
Düşüp ṣaḥrāya efġān ėdelüm sen ayru men ayru

---

229 A_1 61^b, İÜ 58^a, B 91, A_2 60^b, A_3 71^a, KN 65^b, M 69^a, K 65^a, T_1 145^b, P 269^a, S_1 186^a, T_2 71^b, S_2 55^b, V 59^b, TT 60^a, S_3 28^a, BN 51^b, TN 85^b, S_4 90^b, S_5 65^b, S_6 65^a, S_7 68^a, S_8 55^a, S_9 72^a, S_{10} 67^a, S_{11} 80^a, TZ 75^a.

229 || 1^b başında: başı V || yuvası: ḳanadı S_1, B, K, S_3, M, P, İÜ, S_8, S_9, S_{10}, TZ || ayaġında: ayaġından V || berg: börg [TD] || su: ṣu A_3, S_1, TT, S_2, S_3 mū [G].

229 || 2^a zāl-i: Zāl-i [T, TD] || mūy-ı miyān: mūy-miyān [TD].

229 || 2^b bir: ol A_2, V her [G] || ėtmiş: ḳılmış A_3, T_2, [G] || cādū: hevā S_2, A_2.

229 || 3^a āsitānuñ ṭaşına her dem: āsitānuñ daşına her dem A_1, KN, T_1, T_2, S_5 dem-be-dem eşküm yügürmekde V.

229 || 3^b yaṣduḳdan: yasduḳdan V || ṣayrū: sayrū V, S_5.

229 || 4^a vehm: raḥm A_1 kim V || eyle: vehmüm V || āhumdan: andandur V.

229 || 4^b oḫ ėy: ol oḫ A_1 ol oḫ ey KN, BN, S_6, S_{11}, [T, TD, D] || çıḫmaya nā-geh yaydan oḫ ėy kemān ebrū: kim çıḳmaya yaydan nā-geh ol oḳ ėy kemān ebrū T_2.

229 || 5^a ṣāfuñda: u laʿlüñde A_2, S_2.

229 || 5^b ėdüp: ėder V.

7 Bu beyit S_4'te yoktur.

229 || 6^a ḳaşuñ: ḳaşı B || yayı: yay A_3 || firāḳından: firāḳuñdan V meẓāḳından A_1 ḥadenginden TT || ḥadengüñ: miyānuñ TT || gibi: kimi A_1, KN, TZ, [T, G, TD].

229 || 6^b ẓulmin: ẓulmi A_2 ẓulmet S_1 cevrin A_1 || çekdürür ʿışḳuñ: çekdirirsin sen [G].

229 || 7^a düşdüñ: düşdük [TD] || ṣabr ėtmege: aġlamaḳa A_1.

229 || 7^b men: biz S_1.

230.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Bülbül-i dil gülşen-i ruḫsāruñ eyler ārzū
Ṭūṭī-yi cān lāʿl-i şekker-bāruñ eyler ārzū

2. Nāme vü ḳāṣıd peyāmıyla ḫoş olmaz ḫāṭırum
Öz lebüñden lehce-yi güftāruñ eyler ārzū

3. Serv ü gül neẕẕāresin n'eyler sańa ḥayrān olan
ʿĀrıżuńla ḳadd-i ḫoş-reftāruñ eyler ārzū

4. Ārzū eyler ki men tek muttaṣıl bīmār ola
Kim ki vaṣl-ı nergis-i bīmāruñ eyler ārzū

5.[5] Hecr bīmārı tenüm bād-ı ṣabādan dem-be-dem
Ṣıḥḥat içün ṣıḥḥat-i aḫbāruñ eyler ārzū

6.[7] Ẓulmet-i hecrüñde baḫmaz şemʿe çeşmüm merdümi
Pertev-i ruḫsār-ı pür-envāruñ eyler ārzū

7.[9] Ārzūmend-i viṣālüñdür Fużūlī ḫaste-dil
Vaṣluñ ister devlet-i dīdāruñ eyler ārzū

---

230 A_1 62ª, İÜ 58ᵇ, B 91, A_2 60ª, A_3 71ª, KN 65ᵇ, M 69ª, K 65ª, T_1 145ª, P 269ᵇ, S_1 186ª, T_2 71ᵇ, S_2 56ª, V 59ᵇ, TT 60ᵇ, S_3 28ᵇ, BN 52ª, TN 85ª, S_4 90ᵇ, S_5 66ª, S_6 65ª, S_7 67ª, S_8 55ª, S_9 72ᵇ, S_{10} 67ᵇ, S_{11} 80ª, TZ 75ᵇ.

230 || 2ª nāme vü: nāme-yi V, K, S_4, S_{11}, [TD, D] ḫāme vü A_2 || peyāmıyla: peyāmıylan A_1, KN, V, M, A_2, BN, S_5.

230 || 2ᵇ lehce-yi güftāruñ eyler ārzū: lehce-yi laʿl-i şekker-bāruñ eyler ārzū S_1.

230 || 3ª serv ü: serv A_3, KN, K, V, T_2, TZ || neẕẕāresin: neẕẕāre S_3, İÜ.

230 || 3ᵇ ʿārıżuńla: ʿārıżuńlan A_2, A_1, KN, S_4, S_{11}, [TD] || ḳadd-i: serv-i A_2 serv ü S_2 || ḫoş-reftāruñ: gül reftāruñ A_2.

230 || 4ª eyler: n'eyler TT.

5 Bu beyit T_1'de yoktur.

230 || 5ᵇ ṣıḥḥat: sohbet [G] || aḫbāruñ: bīmāruñ S_4.

7 Bu beyit A_2 ve T_2'de yoktur.

230 || 6ª baḫmaz: yaḳmaz V || şemʿe: ġayra TT.

9 Bu beyit A_2'de yoktur.

230 || 7ª viṣālüñdür: cemālüñdür S_3, İÜ.

231.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ramażān oldı çeküp şāhid-i mey perdeye rū
Mey içün çeng dutup taʿziye açdı gīsū

2. Bildi muṭrib ki nėdür ḥāl götürdi ḳopuzı
Bezmden çekdi ayaġını ṣurāḥı vü sebū

3. Bezm ḳānūnı bozıldı nė içün çeng ile def
Yıġılup ėtmeyeler ḥākim ėşiginde ġulū

4.[5] Ramażān ayı gerek açıla cennet ḳapusı
Nė revā kim ola mey-ḫāne ḳapusı baġlu

5.[7] Feṯḥ-i mey-ḫāne içün oḫıyalum fātiḥalar
Ola kim yüzümüze açıla bir baġlu ḳapu

6.[9] Āftāb-ı ḳadeḥ ėtmez ramażān ayı ṭulūʿ
Nė belādur bize yā Rab nė ḳara gündür bu

7. İntiẓār-ı mey-i gül-reng ile bayrām ayına
Baḫa baḫa inecekdür gözümüze ḳara su

8. Ramażān oldı budur vehmi Fużūlīnüñ kim
Nėce gün içmeye mey zühd ile nā-geh duta ḫū

---

231 A_1 62^a, İÜ 59^a, B 92, A_2 60^b, A_3 71^b, KN 66^a, M 69^b, K 65^b, T_1 145^b, P 269^b, S_1 186^b, T_2 72^a, S_2 56^a, V 60^a, TT 60^b, S_3 28^b-66^a, BN 52^b, TN 86^a, S_4 91^a, S_5 66^a, S_6 65^b, S_7 67^b, S_8 55^b, S_9 72^b, S_{10} 67^b, S_{11} 80^b, TZ 75^b.

231 || 1^a şāhid-i: şāhid ü S_1.

231 || 1^b dutup: ṭutup A_3, B tutup TT.

231 || 2^a götürdi: getürdi V || ḳopuzı: kopuzun [G, TD].

231 || 2^b ṣurāḥı vü: ṣurāḥı V.

231 || 3^a bezm: bezm ü KN || nė: mey T_1, V, A_1, [G].

231 || 3^b yıġılup: yıḳılup KN, S_3, S_4 || ėşiginde: eşigine [G].

5 Bu beyit K'da yoktur.

231 || 4^a ayı: oldı S_4.

7 Bu beyit A_1'de yoktur.

231 || 5^a oḫıyalum: oḳıyayum T_1.

231 || 5^b ola kim: olayum İÜ || yüzümüze: gözimüze B.

9 Bu beyit S_4'te yoktur.

231 || 6^a ėtmez: olmaz T_1.

231 || 7^a intiẓār-ı: intiẓārum TT || gül-reng: gül-gūn V.

231 || 7^b inecekdür gözümüze: gözümüze inecekdür S_1, K, T_2 ayına gözümüze V yinecekdür gözümüze A_1, KN, S_5 || ḳara su: ḳara ṣu A_3, S_3, TT hem ḳara su V.

231 || 8^a vehmi: vehm S_3, İÜ.

231 || 8^b nā-geh: tā ki V || duta: ṭuta A_3.

232.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Eger çıḫsaydı derdüñ cismden dėrdüm ki cāndur bu
Nė ḥācet derdüñi yėgdür dėmek cāndan ʿıyāndur bu

2. Dem-ā-dem ḫūblar cevriyle artar leẕẕeti ʿışḳuñ
Yamandur bu ki taḫḳīḳ ėtmedin dėrler yamandur bu

3. Ḫadengi sāyesinde ḫoş geçür evḳātuñı ėy dil
Ki gülzār-ı ḥayātuñ zīneti serv-i revāndur bu

4. Tutışdum āteş-i dilden ciger ḳanıyla ġarḳ oldum
Egerçi bir şerāre oddur ol bir ḳaṭre ḳandur bu

5. Cihāna ḳaddüñ ile kākülüñden fitneler düşmiş
Ḳıyāmet ibtidāsı fitne-yi āḫir zamāndur bu

6. Dėdiler bī-ḫaberler bāġ-ı cennet kūyuña beñzer
Ḫaber vėrdi mańa andan gelen Ādem yalandur bu

7. Fużūlī ḳıldı feryād u fiġānum tīre gerdūnı
Henūz ol māh ṣormaz kim nė feryād u fiġāndur bu

---

232 A_1 62^b, İÜ 59^a, B 92, A_2 61^a, A_3 72^a, KN 66^a, M 70^a, K 65^b, T_1 146^a, P 269^b, S_1 186^b, T_2 72^a, V 60^a, TT 61^a, S_3 66^a, BN 52^b, TN 86^b, S_5 66^b, S_6 65^b, S_7 68^a, S_8 55^b, S_9 73^a, S_{10} 68^a, S_{11} 81^a.

232 || 1^a derdüñ: derdim [G] || ki: kim B || cāndur: ḳandur K.

232 || 2^a leẕẕeti: leẕẕet-i A_1, KN, V, T_2, B, TT, S_5 || ʿışḳuñ: ʿışḳum TT.

232 || 2^b bu: budur TT.

232 || 3^a sāyesinde: sāyesinden T_1, V, S_5.

232 || 3^b ḥayātuñ: cihānuñ T_1, S_1, T_2.

232 || 4^a tutışdum: ṭutışdum A_3 dutışdum S_3, B, İÜ tutışdın S_1 tutuştun [G] || ḳanıyla: ḳanına TN, S_6, S_8, [T, G, TD].

232 || 4^b egerçi: eger o T_2 || oddur ol: od-durur T_2.

232 || 5^a cihāna: cihānda A_2, TT || ḳaddüñ: düşmiş A_1 || ile: üzre A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, M, K, T_1, P, S_1, T_2, V, TT, S_3, BN, TN, S_5, S_6, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [G] || kākülüñden: kākülinden V, T_2.

232 || 6^a dėdiler: diyerler [T].

232 || 7^a fiġānum: fiġānuñ A_3, T_1.

232 || 7^b ṣormaz: sormaz KN, V, S_5.

233.[1]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. ʿĀşıḳ oldum yine bir tāze gül-i raʿnāya
Ki ṣalur āl ile her dem meni yüz ġavgāya

2. Let urup ḳāleb-i fersūdemi geh ḥabs ḳılur
Geh serāsīme vü ʿüryān bıraḫur ṣaḥrāya

3.[5] Yüzümüñ ḳan ile kīmuḫtını al ėtdüm kim
Ālet-i ṣanʿat ola ol büt-i bī-pervāya

4.[7] Bu nė işdür ki bizi igne gibi inceldüp
Ṣalur iplik gibi her dem bir uzun sevdāya

5. Ayaġın baġlamış āvārelerüñ ṣanʿat ile
Yoḫ nihāyet ser-i kūyında gezen şeydāya

6.[10] Laḫt laḫt olmış iken ġamze direfşini çeküp
Çāre-sāz olmadı bir gün men-i ġam-fersāya

7. Yaḫa çāk ėdeni başmaḳ gibi ṣalur ayaġa
Ėy Fużūlī gör anuñ ėtdügi istiġnāya

---

1 Gazelde birinci mısraların ilk harflerinin terkibiyle "ALİ BÂLÎ" ismi oluşmaktadır. Gazelin konu bütünlüğü de dikkate alındığında bu ismin Fuzûlî'nin yaşadığı bölgede mesleğini icra eden bir ayakkabıcıya ait olması kuvvetle muhtemeldir.

233 A_1 62^b, İÜ 59^b, B 92, A_2 61^a, A_3 73^b, KN 66^b, M 70^a, K 66^a, T_1 147^b, P 269^b, S_1 187^a, T_2 72^b, V 60^b, TT 61^a, S_3 66^b, BN 53^a, TN 88^a, S_4 91^b, S_5 66^b, S_6 66^a, S_7 68^b, S_8 56^a, S_9 73^a, S_{10} 68^a, S_{11} 81^a.

233 || 1^b her: bir S_1 || ṣalur: alur [G].

233 || 2^a let: mest S_3, B || fersūdemi: fersūde A_3, T_1 || geh: beni A_3, T_1 kim V.

233 || 2^b serāsīme vü: serāsīme K || bıraḫur: buraġur A_3, T_2.

5 Bu beyit A_1'de yoktur.

233 || 3^a yüzümüñ: üzümüñ V || kimuḫtını: kimuḫtum K muḫtumı A_3 kīmaḫtını [T] sīnemi T_1, S_1, T_2, [G] || ėtdüm: ėtdüñ A_3, T_1 || ḳan: ḳanı [G].

233 || 3^b ola: ile KN, V.

7 Bu beyit S_4'te yoktur.

233 || 4^a bizi: beni A_3, S_5 || gibi: kimi A_1, KN, [T, G, TD] || inceldüp: inceldi A_1 inceldür V inceltdi KN, TT, S_5 incelttin [G].

233 || 4^b gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || ṣalur: salıp [G].

233 || 5^a ile: ilen A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, T_2, P.

233 || 5^b yoḫ: naẓar A_2 || nihāyet: ėtmez A_2 || kūyında: kūyuñda T_1, V, S_5 || gezen: olan A_2, M.

10 Bu beyit S_4'te yoktur.

233 || 6^b men-i: ten-i A_1, İÜ, KN, BN, S_5, S_8, [T, G, TD] || bir gün: hergiz [G].

233 || 7^a gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || ṣalur: saldı [G].

233 || 7^b gör: baḳ TT, S_5, [T] || anuñ: onuñ A_1, KN - T_2.

234.

Mefʿūlü Fāʿilātün Mefʿūlü Fāʿilātün

1. Olsaydı mendeki ġam Ferhād-ı mübtelāda
Bir āh ile vėrürdi biń Bīsütūnı bāda

2. Vėrseydi āh-ı Mecnūn feryādumuń ṣadāsın
Ḳuş mı ḳarār ėderdi başındaki yuvada

3. Ferhād u ẕevḳ-ı ṣūret Mecnūn u seyr-i ṣaḥrā
Bir rāḥat içre her kim ancaḳ menem belāda

4. Eşk-i revānuma ėl cemʿ oldı var ümīdüm
Kim ola vara vara cemʿiyyetüm ziyāde

5. Geh ġamzeń içmek ister ḳanumı gāh çeşmüń
Ḳorḫum budur ki nā-geh ḳanlar ola arada

6. Serverlik ister iseń üftādelik şiʿār ėt
Kim düşmedin ayaġa çıḫmadı başa bāde

7. Ger görmemek dilersen resm-i cefā Fużūlī
Olma vefāya ṭālib dünyā-yı bī-vefāda

---

234 A_1 63^a, İÜ 59^b, B 93, A_2 62^a, A_3 73^a, KN 66^b, M 70^b, K 66^b, T_1 147^a, P 270^a, S_1 187^a, T_2 73^a, S_2 56^b, V 61^a, TT 61^b, S_3 66^b, BN 53^a, TN 87^b, S_4 91^b, S_5 67^a, S_6 66^b, S_7 69^a, S_8 56^a, S_9 73^b, S_{10} 68^b, S_{11} 81^b,.

234 || 1^b vėrürdi: vėreydi V || biń: miń A_1, KN, T_2 yüz B || bīsütūnı: bīsütūn S_1, V.

234 || 2^a feryādumuń: feryādınuń TT || ṣadāsın: ṣadāsı A_2.

234 || 2^b ḳuş mı: ḳuşları V || ḳarār: ḳahr V || ėderdi: ėdeydi A_3, V || başındaki: başındaġı S_2.

234 || 3^a ferhād u: ferhād A_3, T_1, V, İÜ, TN ferhāda S_8, [TD, G, D] || ẕevḳ-ı: ẕevḳ ü S_4 || ṣūret: ṣīrīn A_2, S_2 || mecnūn u: mecnūn A_1, A_3, K, T_1, V mecnūna S_8, [TD, G, D] || seyr: esīr V seyr ü S_4.

234 || 3^b bir rāḥat içre her kim: ėl ẕevḳ ü rāḥat içre TT.

234 || 5^a geh: gāh V || içmek ister: ister içmek T_2 || ḳanumı: ḳanumnı T_2, BN, S_6, S_{10}, [TD].

234 || 5^b nā-geh: - T_1 || ola: düşe TT, [G].

234 || 6^a serverlik: serverliġ B servlik V, T_1 || iseń: isen KN, V olsań S_4 || üftādelik: üftādelıḳ İÜ, B, KN, M, K, V, A_3, A_2, S_3, S_1, S_4 üftādeliġ T_1, A_1, S_5.

234 || 6^b düşmedin: düşmedi A_1, V.

234 || 7^a dilersen: dilerseń A_3, TT, S_2, S_3, İÜ || cefā: vefā TT.

234 || 7^b olma: olmaya S_1 olġıl TT.

235.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. İstedüm merhem oḫından cigerüm yaresine
Atdı biñ oḫ ki deger her oḫı bir pāresine

2. Birbiriyle çekişür gerd-i rehüñ-çün müjeler
Gör nė ḳanlar düşecekdür olaruñ aresine

3. Çekmez oldı göñül oḫlar yükin ol serv meger
Çekerek ata oḫın raḥm ėde bī-çāresine

4. Ḳanı gözyaşı gibi ehl-i naẓar kim yürüyüp
Bir içim ṣu vėre deşt-i ġamuñ āvāresine

5.[6] Her ṭaraf ʿakslerümdür görinen yā yıġılup
Geldi su ḫalḳı sirişküm suyı neẕẕāresine

6. Bilmezem kim naẓar ehli nėsini eksildür
Ġażab eyler naẓar ėtsem meh-i ruḫsāresine

7. Ėy Fużūlī cigerüm ḳanını ḳoymaz tökile
Cān fidā ol ṣanemüñ ġamze-yi ḫūn-ḫˇāresine

---

235 A_1 65^a, İÜ 60^a, B 93, A_2 64^a, A_3 73^b, KN 69^b, M 70^b, K 66^b, T_1 148^a, P 270^a, S_1 187^b, T_2 73^b, S_2 58^b, V 61^a, TT 63^b, S_3 67^a, BN 56^a, TN 88^b, S_4 94^b, S_6 69^a, S_7 69^a, S_8 56^b, S_9 73^b, S_{10} 68^b, S_{11} 85^a.

235 || 1^a istedüm: isterem K, S_2 || yaresine: pāresine KN, T_1, S_1, A_2, S_8, S_{11}, [G].

235 || 1^b biñ: miñ A_1, KN, T_2 bir M || deger: dege B, T_2, S_2 || oḫı: biri A_3, B, T_1, S_1, T_2, V, S_3, İÜ, TN, S_7, S_8, S_{11} || bir: cān [G] || pāresine: yaresine [G].

235 || 2^a birbiriyle: birbiri-çün A_1 || rehüñ-çün: rehüñden A_1.

235 || 3^a oḫlar: oḳları TT || meger: çeker A_2.

235 || 3^b bī-çāresine: bir pāresine K.

235 || 4^a ḳanı: ḫanı A_1 ḳatı S_1, V, S_9 ḫansı KN || gibi: kimi KN, [T, TD] || naẓar kim: naẓaruñ V || yürüyüp: yügürüp BN, S_8, [G, T, TD].

235 || 4^b ṣu: su A_1, B, A_2, KN, V, T_2, İÜ, S_4.

6 Bu beyit M, K ve S_2'de yoktur.

235 || 5^a ṭaraf: zaman [G] || ʿakslerümdür: ʿakslerümde V.

235 || 5^b geldi: çekdi A_2 || su: ṣu S_1, TT, S_3, A_3 || suyı neẕẕāresine: ṣuyı neẕẕāresine S_1, TT, S_3 bī-neẕẕāresine A_3.

235 || 6^a kim: ki V || nėsini: nėsin A_1.

235 || 6^b eyler: ėtsem A_1 || ėtsem: eyler A_1.

235 || 7^a tökile: dökile S_1, B, K, S_3, İÜ tökilse T_1.

235 || 7^b fidā: vėrür A_2, S_2.

236.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Bāġa gir bülbüle ʿarż-ı gül-i ruḫsār eyle
   Yıḫ gülüñ ʿırżını bülbül gözine ḫˇār eyle

2. Bāġ şāhidlerine zülf ile çeşmüñ göster
   Sünbüli derhem ėdüp nergisi bīmār eyle

3. Ġonceye lāf-ı leṭāfetde aġız açdurma
   Laḫẓa laḫẓa anı şermende-yi güftār eyle

4. Serve āzādlıḳ ismiyle yaraşmaz yürimek
   Anı hem şīve-yi reftāre giriftār eyle

5. Dār-ı dünyānı göñül cehd ḳılup terk ėdegör
   Ḫˇāb-ı ġafletde iken kendüñi bīdār eyle

6. Ėy ciger zaḫmı aġız açma ḫadengin görüben
   Yėtene rāz-ı nihānum yėter iẓhār eyle

7. Kes Fużūlī ṭamaʿuñ ġayrı temennālardan
   Ḳanda olsañ ṭaleb-i devlet-i dīdār eyle

---

236 A_1 65^b, İÜ 60^b, B 93, A_2 64^b, A_3 74^a, KN 69^b, M 71^a, K 67^a, T_1 148^b, P 270^a, S_1 187^b, T_2 73^b, S_2 58^b, V 61^b, TT 63^b, S_3 67^b, BN 56^a, TN 89^b, S_4 95^a, S_6 69^a, S_7 69^b, S_8 56^b, S_9 74^a, S_{10} 69^a, S_{11} 85^a.

236 || 1^b yıḫ: yoḫ KN, K, S_1, V, S_4, [G].

236 || 2^a çeşmüñ: ḫālüñ V.

236 || 3^a leṭāfetde: leṭāfetden V.

236 || 3^b anı: onı A_1, T_2.

236 || 4^a serve: serv S_3 || āzādlıḳ: āzādlik TT āzādelıḳ S_3, A_2, B, M, İÜ, S_8 āzādlıġ A_1 āzādelik A_3, S_2, T_2.

236 || 4^b anı: onı A_1 hem A_3 || hem: anı A_3 bir T_2.

236 || 5^a dünyānı: dünyāyı T_1, TT, S_2, K, BN, S_6, S_8, S_9, S_{11} dünyāʾı V || cehd ḳılup: ḳayd bilüp A_3, T_1.

236 || 5^b kendüñi: özüñi TT, A_1, A_2, KN, V, BN, S_4, S_6, S_{11}, [G, T, TD].

236 || 6^a ciger: ecel TT || görüben: gördin V göricek İÜ, S_3, [TD, D] gözünen TN.

236 || 6^b yėtene: yine bu TT.

236 || 7^a ġayrı: ġayr A_1, İÜ, B, A_2, KN, M, K, T_1, S_1, T_2, V, S_3, S_4.

236 || 7^b ḳanda: ḫanda A_1, KN, TT, V, S_4, [T] || olsañ: olsa B || devlet-i: rifʿat-i [G].

237.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Uyup āhūya düşdi müşg Mecnūn tek beyābāne
N'ola çekseñ anı zencīr-i zülf-i ʿanber-efşāne

2. Çeker kāfir gözüñ her dem cigerden ġamze peykānın
Nė güçdür bu nė vėrdi alabilmez bir müselmāne

3. Belā nāvekleri ṣancılmasun mı göñlüme her yan
Dolaşur şāne tek her laḥẓa ol zülf-i perīşāne

4.[5] Oḫuñ geldükçe sīnemden ṣadālardur çıḫar bilmen
Dil eyler nāle yā peykān deger sīnemde peykāne

5.[7] Ṣadā-yı nāveküñ çıḫduḳça cān ḫurrem olur gūyā
Bu zindān-ı belādan çıḫmaġa ruḫṣat vėrür cāna

6. Boyanup ḳana olmış pāre pāre güller aʿżāsı
Meger ḫançer çeküp sen serv tek çıḫduñ gülistāne

7. Melāmet odına yanduñ Fużūlī çıḫ bu ʿālemden
Teraḥḥum ḳıl revā görme ki ʿālem oduña yane

---

237 A_1 65b, İÜ 60b, B 94, A_2 64a, A_3 74a, KN 70a, M 71b, K 67a, T_1 149a, P 270b, S_1 188a, T_2 74a, S_2 59a, V 61b, TT 64a, S_3 67b, BN 56b, TN 89b, S_6 69b, S_8 57a, S_9 74b, S_{10} 69b, S_{11} 85b.

237 || 1a mecnūn tek: mecnūn-veş TT tek mecnūn S_2.

237 || 1b çekseñ: çeng A_1 || anı: onı A_1, T_1, S_1, T_2.

237 || 2a kāfir gözüñ: kāfūr tek A_2.

237 || 3a ṣancılmasun: sancılmasun KN, V, S_3, TT, B, K, T_2, İÜ || göñlüme: gögsüme A_3, B, M, T_1, S_1, T_2, S_3, P, İÜ, TN, S_8, S_9, [TD] baġrumı V || yan: dem B, [TD] an S_{11}.

237 || 3b dolaşur: ṭolaşur A_3 döneleşür V || şāne tek: şāne V || ol: dil A_2.

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

237 || 4a çıḫar: çıḳan TT, İÜ, S_6, S_8, S_{10} çıḫan A_1, [T, TD] || bilmen: bilmem T_1, TN, S_8, S_9.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

237 || 5a çıḫduḳça: çıḳduysa A_2, S_2 geldükçe T_2 || cān: - V || olur: bolur V.

237 || 5b çıḫmaġa: çıḳmaḳa KN, V, S_3 || vėrür: diler A_1 mıdur M || cāna: ḫāne S_1.

237 || 6a boyanup: boyayup S_1 || olmış: - A_3 || pāre pāre: pāre pāre dolmış A_3.

237 || 6b çıḫduñ: çıḳsañ A_2 || çeküp sen: çekipsin [G].

237 || 7a çıḫ: çok S_1 çoḳ V.

237 || 7b görme: ḳılma V || oduña: adlara V, A_1 odlara KN, T_2, TT, [G].

238.

Müfteʿilün Fāʿilātü Müfteʿilün Faʿ

1. Ėy dil-i ser-geşte vü şikeste vü vālih
Ṣalli ve sellim ʿale'n-nebiyyi ve ālih[3]

2. Naʿt-ı Nebīdür kemāl-i ʿaḳl nişānı
Fe'ti bimā şāʿe min ṣıfātı kemālih[5]

3. Dāġ-ı firāḳına iḥtimāl nė mümkin
Eḥraḳanī nāru iştiyāḳı viṣālih[7]

4. Ẕikri ile ḫoş geçür hemīşe zamānuñ
Müftekiren fī cemālihī ve celālih[9]

5. Eyle ḫayāl-i ruḫın naẓarda muṣavver
Vaḳtebisi'n-nūra min şuʿāʿı cemālih[11]

6.[12] Marżī vü meşkūrdur cemīʿ-i fiʿāli
Aḥsene men ḫaṣṣahu cemīʿe ḫiṣālih[14]

7. Tābiʿi olmaḳdadur necāt Fużūlī
Yessereka'llāhu tābiʿan li fiʿālih[16]

---

238 A_1 64ª, İÜ 61ª, B 94, A_2 62ᵇ, A_3 72ª, KN 67ᵇ, M 71ᵇ, K 67ᵇ, T_1 146ª, P 270ᵇ, S_1 188ª, S_2 57ª, V 62ª, TT 62ª, S_3 68ª-70ᵇ, BN 54ᵇ, TN 86ᵇ, S_4 93ª, S_5 68ª, S_6 67ᵇ, S_7 69ᵇ, S_8 57ª, S_9 74ᵇ, S_{10} 70ª, S_{11} 83ª.

238 || 1ª ser-geşte vü: ser-geşte-yi A_1, B, KN, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, TT, V, P, İÜ, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [T] || şikeste vü: şikeste-yi A_1, B, KN, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, TT, P, İÜ, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [T, G] - V.

3 Peygambere ve âline salat ve selam söyle.

238 || 2ª ʿaḳl: ʿaḳlda A_2, S_2 ʿışḳ [G].

238 || 2ᵇ min: biñ V.

5 Onun kemalinin sıfatlarını zikret.

238 || 3ᵇ nāru: nār ve S_1 || viṣālih: cemālih M.

7 Ona kavuşmak için duyduğum arzunun ateşi beni yaktı.

238 || 4ª ẕikri: fikri A_2, S_2 || zamānuñ: zebānuñ A_1, KN, S_4, [G].

238 || 4ᵇ müftekiren: mütefekkir TT.

9 Onun güzelliğini ve yüceliğini fikrederek.

238 || 5ª eyle: ėy M || ruḫın: ruḫuñ TT, V ruḫını A_1, KN, S_6 ruḫı S_4 || muṣavver: taṣavvur [TD, D] manẓūr S_6.

238 || 5ᵇ vaḳtebisi'n-nūra: vaḳtebisi'ş-şevḳa M || cemālih: viṣālih T_1.

11 Onun güzelliğinin nuruyla aydınlan.

12 Bu beyit V'de yoktur.

238 || 6ª fiʿāli: ḫiṣāleh S_3 ḫiṣāli İÜ.

238 || 6ᵇ ḫıṣṣeti: hassahu [G, TD].

14 Onun bütün güzel meziyetleri vermekle ne iyi etmiştir.

238 || 7ª tābiʿi: tābiʿ A_1.

238 || 7ᵇ yessereka'llāhu tābiʿan li: aḥsenu yā fīke iḳtidā'u A_1, A_2, S_2, S_4 aḥsenu mā fīke iḳtidā'u TT, S_5, [T] yessereka'llāhu iḳtidāu [G].

16 Allah, onun fiillerine tabi olmanı kolaylaştırsın.

239.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ḳarardur āftābı sāye çekseñ perde ruḫsāre
Dirildür ġonce ḫalḳın dürc-i laʿlüñ gelse güftāre

2. Saña bir söz dėyince geçdi ʿömrüm ḥasbeten li'llāh
Su'ālüm kām-ı dil vėrmekde muḥtāc ėtme tekrāre

3. Dil-i ṣad-pāre'i cemʿ eylemek kūyuñda müşkildür
Olur mı cemʿe ḳābil her itüñ aġzında bir pāre

4. Ser-i zülfüñde her mū ṣayd ḳılmış bir dil-i sūzān
Düşüpdür ṣanasan bir şuʿle od şemʿ üzre her tāre

5. Temennā-yı viṣālüñ-çün degül giryem budur ḳaṣdum
Ki seyl-i eşkden yėr ḳalmaya kūyuñda aġyāre

6.[7] Başum ḳaldurmasun ḫāk-i rehüñden ser-nigūn çeksün
Çeker olsa muṣavvir ṣūretüm kūyuñda dīvāre

7. Fużūlī żaʿf-ı ten ʿöẕriyle kesme nāle-yi zāruñ
Bizi çün çeng tek muʿtād ḳılduñ nāle-yi zāre

---

239 A_1 64ª, İÜ 61ᵇ, B 94, A_3 74ᵇ, KN 68ª, M 82ª, K 67ᵇ, T_1 149ᵇ, P 270ᵇ, S_1 188ᵇ, S_2 57ᵇ, V 62ª, TT 62ᵇ, S_3 68ª, BN 54ᵇ, TN 90ª, S_4 93ᵇ, S_5 68ª, S_6 67ᵇ, S_7 70ª, S_8 57ᵇ, S_9 75ª, S_{10} 72ª, S_{11} 83ª.

239 || 1ª ḳarardur: ḳaradur A_1, V, S_3 || āftābı: āftāb V. || çekseñ: - T_1.

239 || 1ᵇ ḫalḳın dürc-i laʿlüñ gelse: dürc-i laʿlüñ ile gelse A_1 ḫalḳın dürc-i laʿlin V ḫalḳın açа dürc-i laʿl S_3 ḫalḳın dürc-i laʿl İÜ || güftāre: - V.

239 || 2ª bir: her İÜ || geçdi: gençdi İÜ || ʿömrüm: cānum T_1 ʿömrüñ S_5.

239 || 2ᵇ dil: - S_1 || tekrāre: güftāre S_1, A_3, B, K, S_3, M, P, İÜ, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}.

239 || 3ª pāre'i: pāre A_1, A_3, S_7, S_9 pāreni S_1, [T, G, TD] pāremi M, K, T_1, TN, S_8, S_{10} || kūyuñda: kūyında A_1, KN, S_4.

239 || 4ª bir: her T_1, P.

239 || 4ᵇ şuʿle od: şuʿledür S_2 || her: bir A_3, V, S_5 || tāre: yana A_1, pāre KN.

239 || 5ª viṣālüñ-çün: viṣāl içün K || giryem: mümkin S_2.

239 || 5ᵇ eşkden: eşkde A_1 || yėr: tīr T_1 || kūyuñda: kūyında V, S_4.

7 Bu beyit S_3'te yoktur.

239 || 6ª rehüñden: rehüñde A_1 derüñden S_5, [G].

239 || 6ᵇ kūyuñda: kūyında A_3, S_4.

239 || 7ª ten: - A_1 || kesme: kesdüñ V || nāle-yi: nāle vü V, [TD, D].

239 || 7ᵇ çün: sen S_1 || nāle-yi: nāle vü V, A_3, [TD, D].

240.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] Raḫm ėt ėy şeh men-i dervīş çeken āhlara
Ki gedā āhı eṣer eyler olur şāhlara

2. Mihri yoḫ māhlara āh eṣer ėtmez yā Rab
Vėr bir inṣāf bu mihri yoḫ olan māhlara

3. Ḳaşlaruñ ṭāḳına vėrsem dil-i sūzān nė ʿaceb
Resmdür aşıla ḳandīl naẓargāhlara

4. Māyil-i serv ḳadüñ vaṣlına yėtmez nėşe kim
Baḫt şāyeste degül himmeti kūtāhlara

5. Sāḳī-yi bezm-i cünūn nergis-i mestüñdür kim
İçürür bāde-yi ġaflet dil-i āgāhlara

6. Baḫma ėy dīde zenaḫdānına maḥbūblaruñ
Gezme ġāfil ḥaẓer ėt düşmeyesen çāhlara

7. Ėy Fużūlī veraʿ ehli reh-i mescid dutmış
Sen reh-i meygede dut uyma bu güm-rāhlara

---

240 A_1 64^b, İÜ 61^b, B 95, A_2 63^a, A_3 75^a, KN 68^b, K 68^a, T_1 147^a, P 271^a, S_1 188^b, S_2 57^b, V 62^b, TT 62^b, S_3 68^b, BN 55^a, TN 87^b, S_4 93^b, S_5 68^b, S_6 68^a, S_7 68^b, S_8 57^b, S_9 75^a, S_{10} 69^b, S_{11} 83^b,.

2 Bu beyit A_1'de yoktur.

240 || 1^a men-i: beni T_1 dil-i KN, BN, S_4, S_5, S_6, S_{10}, [T, G, TD].

240 || 1^b eyler: ėder TT, BN, S_5, S_6 || olur: ulu [T, TD, D].

240 || 2^a mihri: mihr B || māhlara āh eṣer ėtmez yā rab: māhlara āh eṣer ėtmez imiş A_3, T_1 māhlara ėtmez eṣer yā rab B āh eṣer māhlara ėtmez yā rab V.

240 || 2^b yoḫ: yoġ A_3, S_2.

240 || 3^a ṭāḳına: yayına A_1 || sūzān: vīrān S_3, İÜ.

240 || 4^a serv ḳadüñ: serv-ḳadüñ [TD].

240 || 4^b şāyeste: hem-rāh K || himmeti: himmet S_3, İÜ.

240 || 5^a bezm: mest S_4.

240 || 5^b dil-i: dili KN, V, [T, TD, D].

240 || 7^a ehli: ehl V || mescid: cennet A_3 || dutmış: ṭutmış A_3.

240 || 7^b dut: ṭut A_3 || uyma: umma A_1 || bu: o A_3.

241.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Yine ol māh menüm aldı ḳarārum bu gėce
Çıḫacaḳdur felege nāle-yi zārum bu gėce

2. Şemʿ-veş maḥrem-i bezm eyledi ol māh meni
Yanacaḳdur yine hecr odına varum bu gėce

3. Hem viṣāli urar od cānuma hem hicrānı
Bir ʿaceb şemʿ ile düşdi ser ü kārum bu gėce

4. Nė tütündür ki çıḫar çarḫa dil-i zāre meger
Hecr dāġını urar lāle-ʿiẕārum bu gėce

5. Ṣubḥa ṣaldı bu gėce şemʿ gibi ḳatlümi hecr
Ola kim ṣubḥ gelince gele yārüm bu gėce

6. Pāre pāre cigerüm itlerine neẕr olsun
Ol ser-i kūya eger düşse güẕārum bu gėce

7. Var idi ṣubḥ-ı viṣāline Fużūlī ümmīd
Çıḫmasa ḥasret ile cān-ı figārum bu gėce

---

241 A_1 64^b, İÜ 62^a, B 95, A_2 63^b, A_3 75^a, KN 68^b, M 72^a, K 68^a, T_1 149^b, P 271^a, S_1 189^a, S_2 58^a, V 62^b, TT 63^a, S_3 68^b, BN 55^a, TN 90^b, S_4 94^a, S_5 68^b, S_6 68^a, S_7 70^b, S_8 58^a, S_9 75^b, S_{10} 70^a, S_{11} 84^a.

241 || 1^b nāle-yi zārum: nāle vü zārum [T, TD, D].

241 || 2^a māh: yār A_2.

241 || 2^b hecr: ʿışḳ B.

241 || 3^a urar od: od urar S_3 od olur T_1, A_3 olur od [G] || hem: ġam A_1.

241 || 3^b ser ü: ser A_3, S_4.

241 || 4^a zāre: zār S_2 || çarḫa: ʿarşa [G].

241 || 4^b dāġını: dāġı K || lāle: ol meh A_1.

241 || 5^a gibi: kimi KN, [T, TD].

241 || 5^b kim: ki V.

241 || 6^b kūya: kūyına M.

241 || 7^a Fużūlī: Fużūlī bir TT || var idi ṣubḥ-ı viṣāline Fużūlī ümmīd: ėy Fużūlī var idi ṣubḥ-ı viṣāline ümīd A_1, KN, S_4, [T] || ṣubḥ-ı: ṣubḥ [G, TD].

241 || 7^b çıḫmasa: çıḳmaya A_2, A_3, B, M, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, S_7, S_9 || ḥasret: ḥayret T_1.

242.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Nihāl-i servdür ḳaddüñ ḳaşuñ nūn ol nihāl üzre
Miṣāl-i noḳṭa-yı nūn ḫālüñ ol müşgīn hilāl üzre

2. Olup ḥayrān götürmen ḫaṭṭ u ḫālüñden naẓar gūyā
Gözüm merdümleridür noḳṭalar ol ḫaṭṭ u ḫāl üzre

3. Ḫam ėtdüñ ḳāmetüm ger terk-i ser ḳıldumsa maʿẕūrem
Nė ʿöẕrüm var eger dėrlerse olmaz noḳṭa dāl üzre

4. Zülāl-i ḫūn-ı dildendür gözüm peymānesi memlū
Ḫabāb üstindedür ol noḳṭa kim ḳorlar zülāl üzre

5.[6] Yazar göz perdesine eşk şerḥ-i ḫāl bilmez kim
Oḫınmaz ḳan ile yazılsa ḫaṭ evrāk-ı al üzre

6.[8] Dem-ā-dem kilk-i müjgān ile ṭıfl-ı merdüm-i çeşmüm
Ḫaṭ-ı sevdā-yı ḫālüñ meşḳ ėder levḥ-i ḫayāl üzre

7. Fużūlīnüñ ṭarīḳ-ı naẓma ṭabʿın müstaḳīm ėtmiş
Ḫayāl-i ḳāmetüñ kim bir elifdür iʿtidāl üzre

---

242 A_1 64^b, İÜ 62^a, B 96, A_3 72^b, KN 69^a, K 68^b, T_1 146^b, P 271^a, S_1 189^a, S_2 58^a, V 63^a, TT 63^a, S_3 69^a, BN 55^b, TN 87^a, S_5 69^a, S_6 68^b, S_8 58^a, S_9 75^b, S_{10} 70^b, S_{11} 84^a.

242 || 1^a servdür: serv A_3, [G] || ḳaddüñ: ḳaddüñdür A_3, [G].

242 || 1^b ḫālüñ: ḳaşuñ V || müşgīn: miskīn S_1 || hilāl: gazāl [G].

242 || 2^a götürmen: götürsün S_1 götürsem S_5 || ḥaṭṭ: ḫāl A_1 || ḫālüñden: ḥaṭuñdan A_1.

242 || 2^b noḳṭalar: noḳta S_2.

242 || 3^a ser ḳıldumsa: ḳılsam V || ger: tek [G].

242 || 3^b nė: - A_3 ||noḳṭa dāl: ḥaṭṭ u ḫāl S_3, İÜ noḳṭa ḫāl A_1 || dėrlerse: der olsa [G].

242 || 4^a memlū: gūyā A_1 || 1. mısra: zülāl-i eşkime kim doludur peymāne-yi derdim [G].

242 || 4^b üstindedür: altındadur TT, [TD, D] astındadur KN, S_1, [T] || kim ḳorlar: dėrler S_2 kim konur [G].

6 Bu beyit S_3'te yoktur.

242 || 5^a eşk şerḥ-i ḫāl: eşk şerḥ-i ḫāli A_1, KN, S_2, BN, S_5, S_6, S_{11}, [T, D] ḫāl şerḥ T_1 ḥaṭ-ı şerḥ TT eşk-i sürhum hāli [G].

242 || 5^b yazılsa: yazıla T_1 yazılmaya S_1.

8 Bu beyit A_1 ve T_1'de yoktur.

242 || 6^a kilk: tīr [G].

242 || 6^b meşḳ: ʿışḳ S_1, K || ḫaṭ-ı: hased [G] || ḫayāl: cibāl [G].

242 || 7^a naẓma ṭabʿın: ṭabʿa naẓmın S_3, İÜ, S_5 || ėtmiş: gördüm A_1, KN.

243.

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

1. Muṣḥaf dėmek ḫaṭādur ol ṣafḥa-yı cemāle
Bu bir kitāb sözdür fehm ėden ehl-i ḥāle

2. Ruḫsāre noḳṭa olmaḳ resm-i ḫaṭ olmasaydı
Düşmezdi menzil ėtmek ruḫsāruñ üzre ḫāle

3. Ḥayrān-ı māh-ı rūyuñ ḫurşīde mihr ṣalmaz
Müştāk-ı ṭāḳ-ı ebrūñ eksük baḫar hilāle

4. Ḳondurdı gerd ḫaṭṭuñ āyīne-yi murāda
Ḳufl urdı 'ıḳd-ı zülfüñ gencīne-yi viṣāle

5.[6] Devrān mańa ḳalem tek sevdā ḳapusın açdı
Tā ḳaddümi ġamuñdan dönderdi ża'f nāle

6. Resm-i vefā Fużūlī senden kemāle yėtmiş
Ḫoş kāmil-i zamānsan aḥsent bu kemāle

---

243 A_1 65^a, İÜ 62^b, B 96, A_2 63^b, A_3 75^b, KN 69^a, M 72^b, T_1 150^a, P 271^b, S_1 189^b, S_2 58^b, V 63^a, TT 63^a, S_3 69^b, BN 55^b, TN 90^b, S_4 94^b, S_5 69^b, S_6 68^b, S_7 70^b, S_8 58^b, S_9 76^a, S_{10} 70^b, S_{11} 84^b.

243 || 1^a ol: bu S_3, İÜ.

243 || 1^b kitāb: kitābdur V.

243 || 2^a ruḫsāre: naẓara A_1 ruḫsār A_2 || noḳṭa: üzre S_2 || olmaḳ: ḳoymaḳ A_3, T_1, S_1, TN, S_7, S_8, S_9, [G] || olmasaydı: olmayaydı [G].

243 || 2^b ėtmek: - S_3.

243 || 3^a ṣalmaz: salmaz KN, V, S_4.

243 || 3^b müştāk: ruḫsār V || ebrūñ: ḳaşuñ S_4.

243 || 4^a ḳondurdı: ḳurtardı T_1 döndürdi TT || gerd ḫaṭṭuñ: ḫaṭ gerdüñ V ḫaṭṭ-ı rūyuñ S_5.

6 Bu beyit A_2'de yoktur.

243 || 5^a mańa: sańa A_1 || sevdā: hicrān V.

243 || 5^b ża'f nāle: ża'f-ı ḫāle V, A_1, [G].

243 || 6^a yėtmiş: ėtmiş V || senden: benden [G].

243 || 6^b bu: bir T_1 || aḥsent: aḥsentü [G].

244.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ḥaẕer ḳıl āh odından cevrüñi ʿuṣṣāḳa az eyle
Ḫas u ḫāşāki yaḫma şuʿlesinden iḫtirāz eyle

2. Ṣanemler secdesidür bizde ṭāʿat Tañrı-çün zāhid
Kimi görseñ sen öz dīnüñde teklīf-i namāz eyle

3.[4] Ḥaḳīḳat ḫaṭṭını yazmaḳ dilersen levḥ-i ẕātuñda
Ḫaṭın gül-ruḫlaruñ manẓūr dut meşḳ-ı mecāz eyle

4.[6] Ṣanemler seng-dillerdür ėşitmezler söz ėy rāhib[7]
Yėter bī-hūde men tek anlara ʿarż-ı niyāz eyle

5. Senüñ nāzuñ görende ʿaḳl ḳalmaz ḥasbeten li'llāh
Emān vėr ṭālib-i dīdāra bir dem terk-i nāz eyle

6. Yoluñda intiẓār-ı maḳdemüñle ḫāk olan çoḫdur
Ḫırām ėt bir ḳadem biñ ḫāksārı ser-firāz eyle

7. Fużūlī cāna tapşurduñ ḫayālin şimdi rüsvāsan
Saña kim dėr ki her nā-maḥreme ifşā-yı rāz eyle

---

244 A_1 63ª, İÜ 63ª, B 96, A_2 61ᵇ, A_3 74ᵇ, KN 67ª, T_1 150ª, P 271ᵇ, S_1 189ᵇ, S_2 56ᵇ, V 63ᵇ, TT 61ᵇ, S_3 69ᵇ, BN 53ᵇ, TN 91ª, S_4 92ª, S_5 67ª, S_6 66ᵇ, S_8 58ᵇ, S_9 76ª, S_{10} 71ª, S_{11} 82ª.

244 || 1ª āh: ʿışḳ A_1, KN, S_4, S_5, [G].

244 || 1ᵇ ḫāşāki: ḫāşāk ile V || yaḫma: yaġma [G].

244 || 2ª ṣanemler: ṣanem V || bizde: bize B, S_4.

244 || 2ᵇ dīnüñde: dīnüñce V || görseñ sen: kim görsen [G].

4 Bu beyit A_1 ve T_1'de yoktur.

244 || 3ª ḫaṭṭını: levḥini A_2, V, TT, S_2, BN, TN, S_4, S_5, S_8, S_{11}, [G] ḥarfini KN || dilersen: dilerseñ S_2, TT.

244 || 3ᵇ ḫaṭın: ḫaṭuñ TT ḫaṭı V || gül-ruḫlaruñ: gül-ruḫlara V || dut: ṭut A_3, S_2 || meşḳ: ʿışḳ A_2, S_3, İÜ terk TT || mecāz: mecāl V || manẓūr: maʿzūr [G].

6 Bu beyit A_1, İÜ, T_1 ve S_3'te yoktur.

7 Aynı ailenin üyesi olan KN, S_4, S_5 dışındaki nüshalarda "zāhid" varyantı yaygın olmasına rağmen beytin anlamı göz önüne alınarak "rāhib" okunuşunun daha isabetli olduğu değerlendirilmiştir. Diğer nüshalardaki "zāhid" varyantı, büyük bir ihtimalle 2a mısraının sonundaki "zāhid"in burayı etkilemesi ile oluşmuştur.

244 || 4ª söz ėy: sözi KN, V, A_3, TT, B, P, S_5, S_9, S_{10}, [G] sözüñ A_2, S_8 || rāhib: zāhid B, A_2, A_3, P, S_1, S_2, V, BN, TN, S_6, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [G] dāyim TT..

244 || 4ᵇ ʿarż-ı: ʿarż u V, TT.

244 || 5ª senüñ: seni S_2.

244 || 5ᵇ emān vėr: emānet A_2, S_2 emāndur S_1, T_1, S_3, İÜ, S_9 || ṭālib: ʿāşıḳ A_1, İÜ, KN, BN, S_4, S_5, S_8, [T, G, TD].

244 || 6ª yoluñda: yolında A_1.

244 || 6ᵇ biñ: miñ A_1, KN, bin V, TT || ḫāksārı: ser-fürūzı TT || ser-firāz: ser-efrāz B, TT.

244 || 7ª cāna: cānla S_1 || tapşurduñ: ṭapşurduñ A_3 dapşurduñ V || ḫayālin: ġamını S_3 - İÜ.

245.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Batalı ḳana oḫuñ dīde-yi giryān içre
Bir elifdür ṣanasan kim yazılur ḳan içre

2. Yėridür sīne-yi sūzānuma külḫan dėseler
Anca kim yandı oḫuñ sīne-yi sūzān içre

3.[4] Cānı ten içre nė ṣaḫlardum eger bilseydüm
Ki degül gizlü ġam-ı laʿl-i lebüñ cān içre

4.[6] Alagör oḫlarını dīdelerümden ėy dil
Ḥayfdur olmaya nā-geh yite müjgān içre

5. Çāk gönlüm yarasında yaraşur peykānuñ
ʿIḳd-ı şebnem ḫoş olur ġonce-yi ḫandān içre

6. Ḳaddüñe serv dėmiş ġoncelerüñ ṭaʿnından
Duramaz bād-ı ṣabā hīç gülistān içre

7. Ėy Fużūlī kime sūz-ı dilümi şerḥ ḳılam
Yoḫ menüm gibi yanan āteş-i hicrān içre

---

245 A_1 63^b, İÜ 63^a, B 97, A_2 62^a, A_3 76^a, KN 67^a, M 73^a, T_1 150^b, P 271^b, S_1 189^b, S_2 57^a, V 63^b, TT 61^b, S_3 70^a, BN 53^b, TN 91^b, S_4 92^b, S_5 67^b, S_6 67^a, S_7 71^a, S_8 58^b, S_9 76^b, S_{10} 71^a, S_{11} 82^a.

245 || 1^a batalı: batmaya A_1 batıcaḳ S_4 || ḳana: ḳanlu S_4.

245 || 1^b ḳan: cān A_2, [T].

245 || 2^a dėseler: dėr isem A_3.

245 || 2^b anca kim yandı: anca kim batdı TN, S_7 bes ki yanmışdur S_1, B, V, S_3, M, P, İÜ, S_9 bes ki batmışdur S_8, S_{10} || oḫuñ: itüñ İÜ || sīne-yi sūzān: dīde-yi giryān TT || anca: bunca [G].

4 Bu beyit A_1'de yoktur.

245 || 3^a ṣaḫlardum: saḳlardum B, T_1, S_1 saḫlardum KN, V.

245 || 3^b gizlü ġam-ı: küfr-i niʿam T_1 || laʿl-i: laʿl ü S_4 || lebüñ: lebān İÜ.

6 S_5'te bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Bu beytin ilk mısrası ile bir önceki beytin ikinci mısrası S_5'te yoktur.

245 || 4^a dīdelerümden: dīdeler içün S_2 dīdelerinden [G].

245 || 4^b yite: ite B, A_1, A_2, KN, V, BN, TN, S_4, S_5, S_6, S_8, S_9, S_{10}, [T] ine [G].

245 || 5^a yarasında: arasında V, B, TT, [G] yarasından A_2, M || yaraşur: yaşurdur TT yaşurur S_4 || peykānuñ: peykānın TT.

245 || 5^b ḫoş: çoḳ T_1 çoġ A_3.

245 || 6^a ġoncelerüñ: ġonce lebüñ S_4.

245 || 6^b duramaz: ṭuramaz A_3 durmaya A_2, S_2.

245 || 7^a sūz-ı: ḥāl-i S_3, M, İÜ, S_8, S_9, S_{10} derd ü V derd-i [G] || ḳılam: ḳılum TT ėdeyüm A_1, KN, BN, S_4, S_6, [T, TD, D].

245 || 7^b gibi: kimi A_1, KN, [T, TD].

246.[1]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. ʿĀrıżuñ görse felek mihr bıraḫmaz aya
Ẕerre ẕerre ḳılup anı bıraḫur ṣaḥrāya

2. Ṣūretüñ ʿaksin alup bāġa girer her dem su
Reşkden ḳan içürür berg-i gül-i raʿnāya

3. Yėridür ʿaksüñe āyīne demür bend ursa
Nė içün ḳarşu durur sen gibi bī-hem-tāya

4.[6] Bulduġı yėrde ḥasedden gün urur sāyeñe tīġ
Ki refīḳ olmaya sen māh-ı melek-sīmāya

5.[8] Oḫa peykān dikilür ġamzeñ içün peyveste
Doḳınur ṭaʿne oḫı ḳaşuñ ucından yaya

6.[10] Laʿl-i nābuñ ṣıfatı şehd-i muṣaffādur līk
Acı ėtmiş anı ṣafrā-yı ḥased ṣahbāya

7. Yār ṣalmazsa Fużūlī saña meylin nė ʿaceb
Nėce meyl ėtmek olur sen gibi bir rüsvāya

---

1 Bu gazelde de "ALİ BÂLÎ" ismiyle muvaşşah sanatı yapıldığı söylenebilir. Ancak 2. beytin ilk mısrasının başlangıç kelimesi elimizdeki nüshaların çoğunda "suretün" olarak kaydedilmiştir. Gazelde muvaşşah sanatı bulunduğunun kabul edilmesi durumunda bu kelimenin "leblerün" olarak düzeltilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte 233. gazelin kelime kadrosu ve şiirin yapısı şahsa özgü nitelikler göstermektedir. Burada ise şiirin işlenişi, kelime kadrosu ve düzeni için bunu söylemek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle nüsha ailelerinin işaretleri doğrultusunda "suretün" okunuşu tercih edilmiştir.

246 A_1 63^b, İÜ 63^b, B 97, A_2 62^b, A_3 76^b, KN 67^b, M 73^a, T_1 151^b, P 271^b, S_1 190^a, V 64^a, TT 62^a, S_3 70^a, BN 54^a, TN 92^b, S_4 92^b, S_5 67^b, S_6 67^a, S_7 71^b, S_8 59^b, S_9 77^a, S_{10} 71^b, S_{11} 82^b.

246 || 1^b ḳılup: ḳılur A_1, A_2, KN, V, TT, BN, S_4, S_5, S_6, S_8, S_{11}, [G, T, TD] || anı: onı A_1 || bıraḫur: bıraġur A_3.

246 || 2^a ṣūretüñ: leblerüñ A_3, T_1, TN, S_7, [TD] lebüñüñ S_8 || ʿaksin: ʿaksi S_3, S_4 || su: ṣu S_3, S_1, TT, A_3, İÜ.

246 || 2^b reşkden: reşkdin A_1, M || raʿnāya: ḥamrāya A_1, V, TT, BN, S_4, S_5, S_6, [G].

246 || 3^a ʿaksüñe: reşkden A_2, A_3, T_1, TT || bend: bende TT || ursa: düşe TT olsa A_2, S_3, M, İÜ, S_8, S_{10}, S_{11}.

246 || 3^b durur: durar A_1, V, S_5 ṭurur A_3, TT || gibi: kimi A_1, [T, TD] meh-i S_4 teki [G] || bī-hem-tāya: bī-pervāya V.

6 Bu beyit S_4 ve S_5'te yoktur.

246 || 4^a yerde: - V || gün: göz V.

246 || 4^b olmaya sen: olmayasan A_1.

8 Bu beyit A_1'de ve S_4'te yoktur.

246 || 5^a dikilür: tikilür A_2, V, TT, S_5.

246 || 5^b doḳınur: ṭoḳınur A_2, KN, TT, A_3, V, S_5 || ḳaşuñ: ġamzeñ A_3.

10 Bu beyit S_3'te yoktur.

246 || 6^a şehd-i: cām-ı M || muṣaffādur: muṣaffādan T_1 || līk: yėg T_1.

246 || 6^b anı: - A_1.

246 || 7^a ṣalmazsa Fużūlī saña meylin: salmazsa Fużūlī saña meylin A_1, A_2, V, S_4, S_5 ṣalmazsa Fużūlī bańa meylin A_3, S_7 meylin saña ṣalmazsa Fużūlī S_1, M, S_3, B, İÜ, S_8, S_9, S_{10} meylin bańa ṣalmazsa Fużūlī T_1, TN.

246 || 7^b sen: ben A_3 || gibi: kimi A_1, KN, [T, TD] || bir: - TT.

247.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Su vėrür her ṣubḥ-dem gözyaşı tīġ-ı āhuma
Kim tökem ḳanın sipihrüñ ṣalsa mihrin māhuma

2. Şemʿ-i ruḫsāruñ odı ḳıldı meni āteş-perest
Çāk-i sīnemden temāşā eyle āteşgāhuma

3. Tūtiyā tek çeşm-i erbāb-ı naẓardur menzilüm
Gerçi ḫāk-i reh-güẕārem dīde-yi bed-ḫᵛāhuma

4.[5] Ġam kimi öldürse ḳanlu tek ḳaçar menden yaña
Şāh-ı derdem ilticā eyler ʿulüvv-i cāhuma

5.[7] Bir faḳīrem durmasun kimse maña taʿẓīm içün
Ḳanda gėtsem ėy gözüm su sep ġubār-ı rāhuma

6. Ġāfilem sırr-ı leb-i cān-perverüñden tā ḫaṭuñ
Ḳondurupdur gerd mirʾāt-ı dil-i āgāhuma

7. Ėy Fużūlī yāre dönderdüm yüzüm aġyārdan
Ḫaşmı çoḫ gördüm ṣıġındum ṣıdḳ ile Allāhuma

---

247 A_1 66ª, İÜ 63ᵇ, B 97, A_2 65ª, A_3 75ᵇ, KN 70ª, M 73ᵇ, T_1 150ᵇ, P 272ª, S_1 190ª, T_2 74ª, S_2 59ª, V 64ª, TT 64ª, S_3 71ª, BN 57ª, TN 91ª, S_4 95ᵇ, S_6 69ᵇ, S_7 71ª, S_8 59ª, S_9 77ª, S_{10} 72ª, S_{11} 86ª.

247 || 1ª su: ṣu A_3, V, S_3, TT, İÜ || tīġ: ṣemʿ T_1.

247 || 1ᵇ tökem: dökem S_3, S_1, İÜ töken A_1 || ṣalsa: salsa T_2, S_4 ṣala T_1 || mihrin: mihrüñ A_1, T_2 mihr ü S_3, İÜ.

247 || 2ª şemʿ: şevḳ T_2 || ruḫsāruñ: rūyuñ A_1 || meni: şol meni A_1.

247 || 2ᵇ sīnemden: sīnemde S_1, TT, V, T_2, BN.

247 || 3ª tek: -veş TT || çeşm-i: çeşmüm T_1.

247 || 3ᵇ reh-güẕārem: reh-güẕār S_3.

5 Bu beyit S_3'te yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk üç beyti vardır.

247 || 4ª kimi: gibi M, T_1, V, T_2, [G] güni A_2, S_2 kişi TT || öldürse: olursa A_2, S_2, TT || ḳanlu tek: cevr ile V, B ḳan oḳuñ A_2, S_2 ol ḳaçar M || ḳaçar: çıḳar S_1 gelür M || menden: bendeñ V başdan S_1 mendin A_1 || yaña: bañа S_1.

247 || 4ᵇ eyler: ėder V.

7 Bu beyit V'de yoktur.

247 || 5ª durmasun: ṭurmasun A_3.

247 || 5ᵇ ḳanda: ḫanda A_1, KN, TT, S_4 || gėtsem: yėtsem T_2 || gözüm: perī S_3 || su: ṣu S_3, A_3, S_1, TT, S_2.

247 || 6ª leb-i: lebüñ V || cān-perverüñden: cān-perverinden S_3 || tā: kim TT yā [G].

247 || 6ᵇ gerd: gerdi S_2 || dil-i āgāhuma: cemāl-ullāhıma [G].

247 || 7ª yāre: yāri S_4 || yüzüm: yüzin S_4.

247 || 7ᵇ çoḫ: çün S_3 || ṣıġındum: ṣıḳındum S_3, T_2.

248.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Yürütmeñüz ʿaraḳı meclis içre bāde ile
Ḥarām-zādeni ḳoymañ ḥelāl-zāde ile

2.[4] Vėrür sitem sebaḳın ṭıfl-ı ḫaṭṭuña zülfüñ
Ḳoma ol içi ḳaranı bu levḥi sāde ile

3. Maña zamān ile Mecnūn muḳaddem olsa n'ola
Oyunda şāh berāber degül piyāde ile

4. Ḳaşuñ belāsına düşdüm felek ġamın çekerek
Bu güçlü yayı çeker oldum ol kebāde ile

5. Ḳapuñda ḫam ḳadümi gezdürüp yürür göñlüm
İtüñ-dürür yügürür her ṭaraf ḳılāde ile

6. Menem müderris-i ʿilm-i cünūn ḳanı Mecnūn
Ki ber-murād ola devrümde istifāde ile

7.[10] Başum ayaġuña ger düşse menʿin eylemezem
Nė eyledi maña nem var bir fütāde ile

8.[12] Meni ṣaġınma Fużūlī ġam içre Mecnūn tek
Ki men ziyādeem andan ġam-ı ziyāde ile

---

248 A_1 66ª, B 98, A_2 65ª, A_3 76ª, KN 70ᵇ, M 73ᵇ, T_1 151ª, P 272ª, S_1 190ᵇ, T_2 74ᵇ, S_2 59ᵇ, V 64ᵇ, TT 64ª, S_3 71ª, BN 57ª, TN 92ª, S_4 96ª, S_6 70ª, S_7 71ᵇ, S_8 59ª, S_9 77ᵇ, S_{10} 72ᵇ, S_{11} 86ª.

248 || 1ª yürütmeñüz: getüriñüz S_4.

248 || 1ᵇ ḥarām-zādeni: ḥarām-zāde'i A_2, V, M, TT, S_4 ḥarām-zādeyi S_2.

4 Bu beyit S_3'te yoktur.

248 || 2ª vėrür: vėr S_2 || zülfüñ: ḫüsnüñ A_3.

248 || 2ᵇ ol içi: bu içi S_1, M, A_3, B, P, S_7, S_9 o yüzü [G] || ḳaranı: ḳarayı S_2, S_1, M, S_8, S_{11} || bu: o A_3, B, M || levḥi: levḫ-i A_1, A_2, A_3, M, T_1, T_2, S_2, V, TT, P, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}, [TD].

248 || 3ᵇ oyunda: öñinde V || degül: midür S_3.

248 || 4ᵇ ol: o S_1.

248 || 5ᵇ itüñ-dürür: itüñdür T_2 atuñdur A_1.

248 || 6ª ʿilm-i: ders-i S_3 || cünūn: vefā T_2 || ḳanı: ḫanı A_1, KN ḳatı V.

248 || 6ᵇ ber-murād: bir murād A_1, KN, S_2, S_4, [G] || ola: ala A_1, KN, S_2, S_4, [G] || devrümde: devrinde T_1 || istifāde: istiʿāde A_1, KN.

10 Bu beyit A_2 ve A_3'te yoktur.

248 || 7ª başum: yaşum S_2, [TD, D] || ger düşse: düşdiyse S_4 || menʿin: menʿ B, M, T_1, S_1, S_3, TN, S_8, S_9, S_{10} || eylemezem: ėtmezem B.

248 || 7ᵇ nė: nem TT || maña: saña T_1.

12 Bu beyit A_2'de yoktur.

248 || 248 || 8ª meni: bana [G] || ṣaġınma: saġınma V oḫıma A_1, KN, S_4, [T] || Fużūlī ġam içre: ġam içre Fużūlī T_2.

248 || 8ᵇ andan: ondan A_1.

249.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḫoşdur ėy gün ṭāliʿüñ kim düşdüñ ol ḫāk-i dere
Ehl-i devlet dāmenin dutduñ yėtersen bir yėre

2. Dāme düşmiş bir şikārem kim ʿadem ṣaḥrāsına
Menzilümden her ṭaraf açmış ecel biñ pencere

3. Laʿlüñ eṭrāfında ḫaṭṭuñdan göñül eymin degül
İʿtimād olmaz yeñi īmāna gelmiş ḳāfere

4. Ḫaṭ nė ḥācet ehl-i dil ḳaydına ruḫsāruñ yėter
ʿĀlemi dutmaḳda gün muḥtāc olur mı leşkere

5. Sāye ṣalduñ suya serv-i nāzı reşk öldürdi kim
Men dururken devlet-i vaṣluñ nė nisbet āḫere

6.[7] Başda her tüg ʿışḳ odından bir tütündür kim çıḫar
Çizginen başum belā bezminde beñzer micmere

7. Ėy Fużūlī mende rāḥat ḳoymadı şeydā göñül
İsterem kim ḳurtılam andan vėrem bir dil-bere

---

249 A_1 66^b, B 98, A_2 65^b, A_3 73^a, KN 71^a, M 74^a, T_1 147^b, P 272^a, S_1 190^b, T_2 74^b, S_2 59^b, V 64^b, TT 64^b, S_3 71^b, BN 57^b, TN 88^b, S_6 70^a, S_8 59^b, S_9 77^b, S_{10} 72^b, S_{11} 86^b.

249 || 1^a düşdüñ: düşdi T_1, S_1, V.

249 || 1^b dutduñ: ṭutduñ A_3, B ṭut kim S_2 || yėre: dere S_2.

249 || 2^a kim: ki [TD].

249 || 2^b menzilümden: menzilümdür A_2 || ecel: oḳun S_1 || biñ: miñ A_1, KN.

249 || 3^a eṭrāfında: eṭrāfına S_3, M || eymin: ėtmiş S_1, S_3, M açmış T_1, A_3 iymin [TD] īmen [T] eymen [G].

249 || 3^b īmāna: İslāma V.

249 || 4^b dutmaḳda: ṭutmaḳda A_3, B, S_2 || olur mı: olmaz S_3 || leşkere: aḫtere V.

249 || 5^a ṣalduñ: salduñ A_1, V || suya: ṣuya S_1, A_3, TT, S_2, S_3 || nāzı: nāz V || öldürdi: öldürdi ve'y S_1.

249 || 5^b dururken: ṭururken A_3 durur kim T_1 || āḫere: içre S_2.

7 Bu beyit T_2'de yoktur.

249 || 6^a tüg: mū S_2 || ʿışḳ odından bir tütündür: ʿışḳ odına bir tütündür M ʿışḳ odından her tütündür V odından bir tütündür S_1 bir tütündür ʿışḳ odından A_2, S_2, [G].

249 || 7^a mende: sende M.

249 || 7^b kim: ki V || ḳurtılam: ḳurtaram V || andan: ondan A_1, T_2 || vėrem: vėr T_1.

250.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1.[2] Göñül seccādeye başma ayaḳ[3] tesbīḥa el urma
Namāz ehline uyma anlaruñla durma oturma

2. Egilüp secdeye ṣalma ferāġat tācını başdan
Vużūdan su sepüp rāḥat yuḳusın gözden uçurma

3. Saḳın pā-māl olursan būriyā tek mescide girme
Ve ger nā-çār girseñ anda minber gibi çoḫ durma

4. Müʾeẕẕin nālesin alma ḳulaġa düşme teşvīşe
Cehennem ḳapusın açdurma vāʿiẓden ḫaber ṣorma

5.[8] Cemāʿat izdiḥāmı mescide ṣalmış küdūretler
Küdūret üzre luṭf ėt bir küdūret sen hem arturma

---

250 A_1 66[b], İÜ 64[a], B 98, A_2 65[b], A_3 72[b], KN 71[a], M 74[b], T_1 148[b], P 272[b], S_1 191[a], T_2 75[a], S_2 60[a], V 65[a], TT 64[b], S_3 71[b], BN 57[b], TN 89[a], S_4 96[a], S_6 70[b], S_8 60[a], S_9 78[a], S_{11} 87[a].

2 İÜ'de bu gazelin ilk dört beyti yoktur.

3 Gazel, yek ahenk bir gazel olduğu için metnin parçaları arasında sıkı ilişki bulunmaktadır. Gazelde, rindane bir bakışla, zahidane hayat ve bu hayatın unsurları gönül üzerinden ironik bir dille eleştirilmektedir. İlk mısrada öbür fark yeğlendiğinde şairin gönlü namazdan men etmesinin sebebi, elinde içki olmasına bağlanmaktadır. Bu durumda şairin rindane yaklaşımı yok olmakta ve metin, şeriatın bakış açısına bürünmektedir. Sanki şair gönlünü tariz yollu, Nisa 43. Ayeti de hatırlatarak, içki içiyor ve namaza meyl etmiyor diye eleştirmektedir. Oysa metindeki öbür beyitler incelendiğinde şairin gönlünü değil zahidane hayatı eleştirdiği görülür.

250 || 1[a] göñül: dilā S_2 || seccādeye başma ayaḳ: seccādeye basma ayaḳ V tā var elüñden cām-ı mey T_1 tā var elüñde cām-ı mey A_1, KN, S_3, T_2, S_2, TT, BN, TN, S_4, S_6, S_8, S_9, S_{11}, [T, G, TD]

250 || 1[b] anlaruñla: onlaruñla T_1 onlar ilen A_1, T_2 anlar ile V, TT, S_4 onlar ile [G] || durma: ṭurma A_3, M dur S_2.

250 || 2[a] ṣalma: salma A_1, TT, T_2, S_4.

250 || 2[b] su: ṣu S_1, TT, S_2, A_3, S_3 || rāḥat: ġaflet S_3 || yuḳusın: yuḫusın KN, A_3 yukusu [G] || vużūdan su sepüp: vuzū suyu ile [G].

250 || 3[a] olursan: olursañ V.

250 || 3[b] ve ger: eger A_1, KN, T_2, S_4, [G] || girseñ: girsen KN, V, S_4 || anda: onda T_2 || gibi: kimi A_1, KN, T_2, [T, TD] || durma: ṭurma A_3.

250 || 4[a] nālesin: nālesi A_1 || ḳulaġa: ḳulaḳa B || düşme: girme S_3.

250 || 4[b] ṣorma: sorma KN, T_2, V, T_1, TT, S_4.

8 Bu beyit S_4'te yoktur.

250 || 5[a] cemāʿat izdiḥāmı: cemāʿatle imāmı A_3, B, M, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, S_8, S_9 cemāʿatle izdiḥāmı TN cemāʿatler ḳamu A_1 cemāʿatler ḥamı KN || ṣalmış: salmış V, T_2, A_1 ṣalmışdur KN saldı [G].

250 || 5[b] sen hem: sen de S_2 daḫı TT hem sen [G].

6. Ḫaṭībin ṣanma ṣādıḳ mescidüñ ḳavliyle fiʿl ėtme
İmāmın ṣanma ʿāḳil iḫtiyāruñ aña tapşurma

7. Fużūlī behre vėrmez ṭāʿat-ı nāḳıṣ nėdür cehdüñ
Kerem ḳıl zerḳı ṭāʿat ṣūretinde ḥadden aşurma

250 || 6ª ḫaṭībin: ḫatībüñ T_2 || mescidüñ: vāʿiẓüñ A_3, [TD, D] anuñ S_2 mülḥidüñ P, S_8, S_{11} müftīnin [G].
250 || 6ᵇ iḫtiyāruñ: hem emānet TT || aña: oña A_1, KN || tapşurma: dapşurma V ṭapşurma A_3 || ṣanma: ṣayma [T] dutma [TD, D].
250 || 7ª nėdür: budur İÜ, S_3.
250 || 7ᵇ zerḳı: zerḳ V, TT, M.

251.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy vücūd-ı kāmilüñ esrār-ı ḥikmet maṣdarı
Maṣdarı ẕātuñ olan eşyā ṣıfātuñ maẓharı

2. Maẓharı her ḥikmetüñ sensen ki kilk-i ḳudretüñ
Ṣafḥa-yı eflāke naḳş ėtmiş ḫuṭūṭ-ı aḫteri

3. Aḫteri mesʿūd olan oldur ki ṭabʿ-ı pākinüñ
Ḳābil-i feyż ola luṭfuñdan ṣafā-yı cevheri

4. Cevheri maʿyūb olan nāḳıṣ menem kim muttaṣıl
Sādedür ḫaṭṭuñ ḫayālinden żamīrüm defteri

5.[6] Defteri aʿmālümüñ ḫaṭṭ-ı ḫaṭādandur siyāh
Ḳan töker çeşmüm ḫayāl ėtdükçe hevl-i maḥşeri

6. Maḥşeri eşküm vėrür seyl-āba ger rūz-ı cezā
Olmasa maḳbūl dergāha sirişküm gevheri

7. Gevheridür ʿışḳ baḥrinüñ Fużūlī āb-ı çeşm
Līk bir gevher ki luṭf-ı Ḥaḳ añadur müşteri

---

251 A_1 67[a], İÜ 64[a], B 99, A_2 66[a], A_3 77[a], KN 71[b], M 74[b], T_1 151[b], P 272[b], S_1 191[a], T_2 75[b], S_2 60[a], V 65[a], TT 65[a], S_3 72[a], BN 58[a], TN 92[b], S_4 96[b], S_6 70[b], S_7 72[a], S_8 60[a], S_9 78[a], S_{10} 73[a], S_{11} 87[a].

251 || 1[b] maṣdarı: maṣdar-ı A_1, İÜ, A_2, KN, S_1, T_2, S_2, TT, S_3, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, [G] || olan: senüñ A_3, S_3, İÜ.

251 || 2[a] maẓharı: maẓhar S_3, T_2, İÜ, TN, S_4 || ḥikmetüñ: ḳudretüñ B ḥikmeti TN, S_4 || ḳudretüñ: ḥikmetüñ S_4.

251 || 3[a] aḫteri: aḫter S_1, S_3 || pākinüñ: pāküñe A_1, KN pākidür V pāk tek T_2 pāki tek $S_1$1 pākdan BN pāk ilen TN pāk ile [T, TD, D] nāzüki [G].

251 || 3[b] ṣafā-yı: ṣafā vü S_3, İÜ.

251 || 4[a] cevheri: cevher S_1 || nāḳıṣ: şimdi M || kim: tek V || muttaṣıl: dāyim T_2.

251 || 4[b] ḫaṭṭuñ: ḫāl S_3 || ḫayālinden: ḫayaliyle A_2, A_3, B, M, T_1, S_1, S_3, V, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9.

6 Bu beyit S_4'te yoktur.

251 || 5[a] defteri: defter-i A_1, A_3, M, S_1, T_2, S_3, V, P, İÜ, BN, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11} || aʿmālümüñ: aʿmālüñ P || ḫaṭṭ-ı: ḫaṭṭı V, T_2, A_3.

251 || 5[b] töker: döker S_1, B, S_2.

251 || 6[a] maḥşeri: defteri S_4 || eşküm: eşküm eger V || vėrür: vère A_1, KN || seyl-āba ger: seyl-āb ger T_2 olursa V.

251 || 6[b] maḳbūl dergāha: maḳbūl-i dergāhuñ A_3, S_1, S_2, BN, TN, S_8, S_{10}, [TD, G, D].

251 || 7[b] luṭf-ı: sırr-ı A_2, S_2 feyż-i S_4 || ḫaḳ añadur: ḫaḳ oñadur İÜ, A_1 ḫaḳdur aña T_2 ḫaḳ'dır ona [G] || müşteri: rehberi A_2.

252.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy vücūduñ eṣeri ḫilḳat-i eşyā sebebi
Nebi ol vaḳt ki biʾl-fiʿl gerekmezdi nebī

2. Seyyid-i Ebṭaḥī vü ümmī vü Mekkī vü zekī
Hāşimī vü Medenī vü Ḳureşī vü ʿArabī

3. Sebḳat-i ẕāt ile eyvān-ı risālet ṣadrı
Şeref-i aṣl ile fihrist-i rüsül müntaḫabı

4. ʿAzm-i çarḫ ėtdi Mesīḥā ki bula miʿrācuñ
Yėtmedi menzil-i maḳṣūda ṭarīḳ-ı ṭalebi

5.[5] Enbiyāda kime sen tek bu müyesserdür kim
Ādeme vech-i mübāhāt ola ʿizz-i nesebi

6.[7] Ḫalef-i muʿteber-i Ādem ü Ḥavvā sensen
Ceʿala'llāhu fidā'en leke ümmī ve ebī[9]

7. Yā Nebī ḳılma Fużūlīni ḳapuñdan maḥrūm
ʿAfv ḳıl var ise dergāhda terk-i edebi

---

252 A_1 67ª, İÜ 64ª, B 99, A_2 66ᵇ, A_3 77ª, KN 71ᵇ, M 75ª, T_1 152ª, P 272ᵇ, S_1 191ᵇ, T_2 75ᵇ, V 65ᵇ, TT 65ª, S_3 72ᵇ, BN 58ª, TN 93ª, S_4 97ª, S_7 72ª, S_8 60ᵇ, S_9 78ᵇ, S_{10} 73ᵇ, S_{11} 87ᵇ.

252 || 1ª eṣeri: eṣer-i M, S_1, TT.

252 || 2ª ebṭaḥī vü: ebṭaḥī A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, B, M, T_1, S_1, T_2, BN, TN, S_3, S_4, S_7, S_8, S_9 || ümmī vü: ümmī İÜ, A_1, A_2, A_3 B, M, T_1, T_2, S_3, BN, TN, S_4, S_7, S_8, S_9 mekkī S_1 mekkī vü S_{10}, [G] || mekkī vü: mekkī İÜ, A_1, A_2, A_3 B, M, T_1, T_2, S_3, BN, TN, S_4, S_7, S_9, ümmī S_1 ümmī vü S_{10}, [G] zekkī TT.

252 || 2ᵇ hāşimī vü: hāşimī İÜ, A_2, A_3 B, M, T_1, S_1, T_2, S_3,TN, S_7, S_8, S_9, || medenī vü: medenī A_2, A_3, B, M, T_1, T_2, BN, TN, S_7, S_9 ḳureşī S_3, İÜ, S_8 ḳureşī vü TT, S_{11} ġureşī S_1 || ḳureşī vü: ḳureşī A_2, A_3, B, M, T_1, T_2, BN, TN, S_7, S_9 medenī S_1, S_3, İÜ, S_8 medenī vü TT, S_{11}.

252 || 3ᵇ şeref-i: şeref ü TT || aṣl: ʿizz TT ʿilm A_2 ẕāt B, A_3, S_1, T_1, M, V, S_3, P, İÜ, S_7, S_9 || rüsül: belā [G].

5 Bu beyit İÜ ve S_3'te yok.

252 || 5ᵇ ʿizz-i: ʿizz ü A_3, T_1, V.

7 Bu beyit S_4'te yoktur.

252 || 6ª ḫalef: ḫilḳat M, V, S_3, İÜ, S_7, S_{11} ḫilʿat T_1, P, TN ḫalḳ T_2.

252 || 6ᵇ fidā'en: fidāke T_2 || ve ebī: zekkī V.

9 Allah, annemi ve babamı sana feda etsin.

252 || 7ᵇ dergāhda: dergāhuñda TT.

253.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy ḫoş ol günler ki ruḫsāruñ mańa manẓūr idi
Çeşm-i ümmīdüm çirāġ-ı vaṣldan pür-nūr idi

2. Ḳurb şevḳı ʿāfiyet-baḫş-ı ten-i bīmār olup
Vaṣl ẕevḳı rāḥat-efzā-yı dil-i mehcūr idi

3. ʿİzzetüm şemʿi münevver ṭāliʿüm ʿazmi ḳavī
Devletüm ḥükmi revān ʿayşum ėvi maʿmūr idi

4. Dāmen-i iḳbālüme gerd-i taʿarruż yėtmeyüp
Çeşm-i ḥāsid çihre-yi cemʿiyyetümden dūr idi

5.[6] Ādem idüm ḳurb-ı dergāhuñda bulmışdum ḳabūl
Menzilüm cennet meyüm Kevṣer enīsüm ḥūr idi

6. Baḫt maṭlūbum müyesser ḳılmaġa maḥkūm olup
Dehr esbābum müheyyā ḳılmaġa meʾmūr idi

7. Her duʿā ḳılsam tevaḳḳufsuz olurdı müstecāb
Her temennā eylesem ihmālsüz maḳdūr idi

8.[10] Hecr vehminden yėtürmezdüm küdüret göńlüme
Gerçi devrānuñ muḫālif gezmegi meşhūr idi

9. N'ola ger ṣalsa Fużūlīni ġam-ı hicrāne çarḫ
Vaṣl eyyāmında ol ġāfil iyen maġrūr idi

---

253 A_1 67b, İÜ 64b, B 99, A_2 66a, KN 72a, M 75b, T_1 152b, P 273a, S_1 191b, T_2 76a, S_2 60b, V 65b, TT 65a, S_3 72b, BN 58b, TN 93b, S_4 97a, S_8 60b, S_9 79a, S_{10} 74a, S_{11} 88a.

253 || 1a ol: ān S_1.

253 || 1b çirāġ: çirāġı A_2 || vaṣldan: vaṣldın A_1, KN vaṣluña T_2.

253 || 2a ḳurb: ḳurbı V || şevḳı: şevḳ A_1, A_2, KN, T_2, V şevḳın S_4 || ʿāfiyet: ʿāḳıbet KN || ten: dil A_2, T_1, S_1, TT, S_2, TN, S_8 || olup: idi M, B, T_1, S_1, S_3, V, P, İÜ, TN, S_8, S_9, S_{10}.

253 || 2b ẕevḳı: ẕevḳ V || mehcūr: mecrūḥ M, S_2.

253 || 3a şemʿi: şemʿ V || ʿazmi: ʿazm V baḫtı S_4.

253 || 3b ḥükmi: ḥükm V.

253 || 4a yėtmeyüp: ḳoymayup TT ḳonmayup S_4.

6 Bu beyit S_2'de yoktur.

253 || 5a ādem idüm: ol ümīdüm TT || dergāhuñda: dergāhında V, T_2, S_4 dergāhuña A_2.

253 || 6a olup: idi A_1, KN.

253 || 6b dehr: mihr A_2 || esbābum: esbābı S_4.

253 || 7b ihmālsüz: īmānsuz T_1.

10 Bu beyit S_2 ve T_2'de yoktur.

253 || 8a hecr: devr [G].

253 || 9a ṣalsa: salsa A_1, KN, T_2, V, S_4 sala T_1 || Fużūlīni: Fużūlīyi S_2 || hicrāne: hicrān S_1 || ġam-ı: ġam u [G].

253 || 9b eyyāmında: eyyāmından S_3 || iyen: igen S_2, B.

254.

Fāʿilātün fāʿilatün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy teġāfül birle her sāʿat ḳılan şeydā meni
Vāḳıf ol kim öldürür bir gün bu istiġnā meni

2. Żaʿfum ėlden yaşuran aḥvālümi ṣaḫlar velī
Nāle-yi bī-iḫtiyārumdur ḳılan rüsvā meni

3. Ger meni ḫūn-ābe-yi eşküm nihān eyler nė sūd
Ḳanda olsam miḥnet-i ʿışḳuñ ḳılur peydā meni

4. Vālih-i ẕevḳ-ı leb-i mey-gūn u çeşm-i mestüñem
Sāḳiyā ṣanma ḫarāb ėtmiş mey-i ṣahbā meni

5. Ḫālī ėtmişdür meni menden maḥabbet dūstlar
ʿAyb ḳılmañ görseñüz ʿālemde bī-pervā meni

6.[7] Güşe-yi miḥrāb dutmışdum reh-i zühd ü ṣalāḥ
Ḳoymadı öz ḥālüme ol nergis-i şehlā meni

7. Ėy Fużūlī bir ṣanem zülfine göñlüm baġladum
Çekdi zencīr-i cünūna ʿāḳıbet sevdā meni

---

254 A_1 68ª, İÜ 65ª, B 100, A_2 67ª, KN 72ᵇ, M 75ᵇ, T_1 152ᵇ, P 273ª, S_1 192ª, T_2 76ª, S_2 60ᵇ, V 66ª, TT 69ᵇ, S_3 73ª, BN 59ª, TN 93ᵇ, S_4 97ᵇ, S_7 72ᵇ, S_8 61ª, S_9 79ª, S_{10} 74ª, S_{11} 88ª

254 || 1ª sāʿat: laḥza T_2 || ṣeydā: rüsvā TT.

254 || 1ᵇ bir gün: āḫır [G].

254 || 2ª yaşuran: yaşurur T_2 yaşur V yaşurup [G] || ṣaḫlar: saḳlar T_2, B saḫlar A_1, KN, T_1, V, TT, S_4.

254 || 2ᵇ bī-iḫtiyārumdur: bī-iḫtiyārumdan S_1, T_2.

254 || 3ª meni: benüm S_3 || eşküm: çeşmüm V || nihān: revān T_1.

254 || 3ᵇ ḳanda: ḫanda A_1, KN, V, TT, S_4 || peydā: rüsvā A_1, KN şeydā TT sevdā T_1 || miḥnet-i ʿışḳuñ: ṣūret-i ʿışḳuñ S_8 nāle vü zārum [TD, D] nāle-yi zārum [T].

254 || 4ª leb-i mey-gūn u: mey-i gül-gūn u TT leb-i mey-gūn V, S_1.

254 || 4ᵇ mey-i ṣahbā: mey ü ṣahbā [T, D].

254 || 5ª ėtmişdür: ėtmişdi B.

7 Bu beyit S_2'de yoktur.

254 || 6ª miḥrāb: miḥrāba T_1, [G] || dutmışdum: dutdum ben A_2 || zühd ü: zühd S_1.

254 || 6ᵇ ḳoymadı: ḳoymaz S_3 ḳoymazı İÜ ḳoymasaydı S_1.

255.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Bıraḫdı ḫāke ḥüsnüñ āftāb-ı ʿālem-ārāyı
Götürdi yėr yüzinden muʿciz-i laʿlüñ Mesīḥāyı

2. Ėki gözden revān ėtmiş sirişküm ḳāmetüñ şevḳı
ʿAṣā-yı muʿcizi gör kim ėki bölmiş bu deryāyı

3. Bükilmiş ḳaddümi ḳurtarıgör ḳullāb-ı zülfüñden
Ḫaṭādur çekmesün çoḫ bağrı çökmiş bir ṣınuḳ yayı

4. Ruḫuñ üzre ḫam-ı ebrūñı görmek isterem ammā
İyen düşvār olur gün var iken görmek yeñi ayı

5. Şarāb-ı nāba luṭf ėt muḥtesib ḳahr ile çoḫ baḫma
Mükedder ḳılma ʿaks-i tīreden cām-ı muṣaffāyı

6.[7] Yėdi gündür ol ayı görmezem āhum şerārıyla
N'ola ḳılsam Benātü'n-naʿş ile yeksān Ṣüreyyāyı

7. Fużūlī eşk seyliyle perīşān olma ṣabr eyle
Aña hem var ola āḫir dutup durur mı dünyāyı

---

255 A_1 68ª, İÜ 65ª, B 100, A_2 67ª, A_3 77ᵇ, KN 72ᵇ, T_1 153ª, P 273ª, S_1 192ª, T_2 76ᵇ, S_2 61ª, V 66ª, TT 66ª, S_3 73ª, BN 59ª, TN 94ª, S_4 98ª, S_7 72ᵇ, S_8 61ª, S_9 79ᵇ, S_{10} 74ᵇ, S_{11} 88ᵇ.

255 || 1ª ḫāke: serv A_1 yėre KN, S_4 || ḥüsnüñ: ḳaddüñ A_1, V.

255 || 1ᵇ götürdi: getürdi T_2 || laʿlüñ: luṭfuñ T_1 laʿl S_3 zülfüñ T_2.

255 || 2ª revān ėtmiş sirişküm: sirişküm cārī olmış S_3 || şevḳı: şevḳın A_2, V.

255 || 2ᵇ muʿcizi: muʿcizin TT - V || bu: ol bu T_1, V.

255 || 3ᵇ çekmesün: bükmesün TT || bağrı: bağrumı V || bir: bu T_2, S_2 || ṣınuḳ: sınuḳ KN, S_3, İÜ sınuk A_1, S_1 sınuġ TT müşteri S_2 çürük [G] || yayı: yay V.

255 || 4ª ebrūñı: ebrūyı A_1.

255 || 4ᵇ iyen: igen A_3, B, S_2, S_3, P, İÜ, S_7 velī TT || olur: irür S_4 || var iken: var S_1 batmadın A_2, S_2.

255 || 5ª nāba: nāb A_1, A_2, KN, S_2, V, S_3, TN, S_7, S_8, S_{10} nābı TT || luṭf: ḳahr S_4 || ėt: - V || ḳahr ile çoḫ baḫma: çoḫ mihr ile baḫma A_1 luṭf ile çoḳ baḫma S_4.

7 Bu beyit S_3'te yoktur.

255 || 6ª görmezem: görmedüm B.

255 || 7ª seyliyle: seylinden S_1.

255 || 7ᵇ aña: oña A_1 buña A_2, S_2 || dutup durur mı: dutupdur mı bu T_2 ṭutup ṭurar mı A_3 dudupdur mı S_1 dutup durmaz bu TT, S_4 dutuptur rūy-ı [G] || dünyāyı: dünyānı T_2.

*G'de 280. gazelin 4. beyti bu gazelde gösterilmiştir:

Belādur şehrlerden ben gibi rüsvāy-ı ḫalḳ olmaḳ
Ne ḫoş Ferhâd u Mecnūn menzil etmiş kūh u saḥrāyı

256.[1]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Meni cāndan uṣandurdı cefādan yār uṣanmaz mı
Felekler yandı āhumdan murādum ṣemʿi yanmaz mı

2. Ḳamu bīmārına cānān devā-yı derd ėder iḥsān
Nėçün ḳılmaz mańa dermān meni bīmār ṣanmaz mı

3.[4] Ġamum pinhān dutardum men dėdiler yāre ḳıl rūşen
Dėsem ol bī-vefā bilmen inanur mı inanmaz mı

4.[6] Şeb-i hicrān yanar cānum töker ḳan çeşm-i giryānum
Uyadur ḥalḳı efġānum ḳara baḫtum uyanmaz mı

---

1 Rudolf Dvorak ve Sadeddin Nüzhet Ergun, Bâkî'nin bu gazele bir tahmis yazdığını ifade ederek bunu Fuzûlî'nin Bâkî üzerindeki tesirine örnek gösterirler. Sabahattin Küçük, bu tahmise yazma nüshalarda rastlamadığını, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3424 nolu şiir mecmuasında bu tahmisi gördüğünü belirtmiş ve tahmisin üslup bakımından Baki'nin şiirlerine pek benzemediğini ifade etmiştir. Daha sonra bu tahmisin 16. yy. şairlerinden Mânî'ye ait olduğunu söylemiştir. Bu tespitlerden sonra Sabahattin Küçük, Fuzûlî'nin Bâkî üzerinde fazlaca tesiri olmadığını vurgulamıştır.
Aynı makale içinde sayın Küçük, yukarıda künyesi verilen şiir mecmuasında Fuzûlî'ye ait bir tesdise rastladığını belirtmiş ve muhtevası yönünden değerlendirerek tesdisin Fuzûlî'ye ait olma ihtimalinin kuvvetli olduğunu söylemiştir. Bizden önceki hiçbir çalışma içerisinde yer almayan, değerlendirdiğimiz ve gördüğümüz nüshaların hiçbirinde bulunmayan bu tesdisin üslup özellikleri dikkate alındığında Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı* içinde böyle bir metnin bulunmasının mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Öncelikle Fuzûlî divanda "erenler" kelimesini kullanmamıştır. Ayrıca Fuzûlî dinî-tasavvufî bir şiir yazsa dahi bunu açık tasavvufî terim ve kavramlarla yazmamıştır. Ne tevhidinde ne de naatlarında bu tesdisteki açık tasavvufî anlatım görülmez. Fuzûlî'nin bu remizli anlatımı dolayısıyladır ki hâlâ şairin beşeri aşkı mı ilahi aşkı mı işlediği tartışılmaktadır. Sayın Küçük'ün bu şiirin Fuzûlî'ye aidiyetiyle ilgili söylediği muhteva özelliklerine, kendilerinin de belirttikleri gibi, hemen hemen bütün divan şairlerinde rastlanır. Bu sebeple araştırmacı tarafından ifade edilen değerlendirmeler bu tesdisin Fuzûlî'ye aidiyetini tam olarak ortaya koymamaktadır. [Sabahattin Küçük, "Fuzûlî'nin Bâkî Üzerindeki Tesiri ve Divanında Yer Almayan Bir Şiiri Hakkında", *Bu Alamet ile Bulur Soran Beni Fuzûlî Kitabı*, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 373-378.]

256 A_1 68^b, İÜ 65^b, B 100, A_2 67^b, A_3 77^b, KN 73^a, M 76^a, T_1 153^b, P 273^b, S_1 192^b, T_2 77^a, S_2 61^a, V 66^b, TT 66^a, S_3 73^b, BN 59^b, TN 94^b, S_4 98^b, S_7 73^a, S_8 61^b, S_9 79^b, S_{10} 74^b, S_{11} 89^a, TZ 76^a.

256 || 2^b dermān: iḥsān T_2 || bīmār: bīmārı S_2.

4 Bu beyit T_2 ve V'de yoktur.

256 || 3^a ġamum: ġam A_2, İÜ || dutardum: ṭutardum A_3.

256 || 3^b mı: yā S_3, İÜ.

6 Bu beyit T_2'de yoktur.

256 || 4^a cānum: baġrum A_3, T_1 || töker: döker S_1, B, M, S_3, İÜ || ḳan: ḫūn A_1.

256 || 4^b uyadur: uyarur A_3, [G].

5.[1] Gül-i ruḫsāruña ḳarşu gözümden ḳanlu aḫar su
Ḥabībüm faṣl-ı güldür bu aḫar sular bulanmaz mı

6. Degüldüm men sańa mā'il sen ėtdüñ ʿaḳlumı zāyil
Mańa ṭaʿn eyleyen ġāfil seni görgeç utanmaz mı

7. Fużūlī rind-i şeydādur hemīşe ḫalḳa rüsvādur
Soruñ kim bu nė sevdādur bu sevdādan uṣanmaz mı

1 Bu beyit S_3'te yoktur.

256 || 5[a] aḫar su: aḫar ṣu TT aḳar ṣu A_3, S_2, İÜ su aḫar KN ṣu aḳar S_1.

256 || 5[b] aḫar: ḳara T_2 || sular: ṣular A_3, S_2, S_1, T_1, İÜ.

256 || 6[b] utanmaz mı: inanmaz mı A_1, A_2 || mańa ṭaʿn: beni ṭaʿn S_4 beni menʿ [G] || ġāfil: cāhil [G].

256 || 7[a] rind-i: rind ü A_1, A_2, KN, TT, A_3, V, M, P, BN, TN, S_4, S_7, S_9, S_{11}, TZ, [T].

256 || 7[b] soruñ: ṣoruñ A_2, A_3, S_3, İÜ || sevdādur bu sevdādan: gavgadur bu gavgadan [G].

257.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Gėtdi elden ṣanemüñ sünbül-i müşg-efşānı
Yine devr ėtdi perīşān men-i ser-gerdānı

2. Eyle muʿtād olubem āteş-i hicrānuña kim
Görmesem yandurur elbetde meni hicrānı

3. Gökde āhum yėli söndürdi çirāġın güneşüñ
Yėrde eşküm ayaġa urdı dür-i ġalṭānı

4. Göz beyāżına çeker laʿllerüñ ṣūretini
Dem-be-dem ḫāme-yi müjgān ile baġrum ḳanı

5. Çıḫdı cān kimseye iẓhār ėdebilmen derdüm
N'ėdeyüm āh bu derdüñ nė ola dermānı

6.[7] Ėy sitem daşını bī-derdlere żāyiʿ ėden
Yapagör bir nėce daş ile dil-i vīrānı

7. Vėrse cān yėtmese cānāna Fużūlī nė ʿaceb
Her kişi kim sėver öz cānı içün cānānı

---

257 A_1 68b, İÜ 66a, B 101, A_2 68a, A_3 78a, KN 73a, M 76b, T_1 153b, P 273b, S_1 192b, T_2 77a, S_2 61b, V 66b, TT 66b, S_3 74a, BN 59b, TN 94b, S_4 98b, S_7 73a, S_8 61b, S_9 80a, S_{10} 75a, S_{11} 89a, TZ 76a.

257 || 1a elden: eldeń V || sünbül: kākül V.

257 || 1b men: dil A_1, KN, V, TT, T_2, BN, S_4, S_{11} meh S_9.

257 || 2a eyle: öyle A_3, B || hicrānuña: hicrāna T_1 hicrān ile S_3, M, İÜ, S_8, S_9, S_{10}, [G] hicrānına TZ, [TD, D] || kim: göñlüm T_1.

257 || 2b görmesem: görmişem S_1.

257 || 3b yėrde: bir dem T_2 || ayaġa: ayaḳa S_1 || urdı: ṣaldı T_2, S_4, TZ, [G] çaldı B.

257 || 4a göz beyāżına: gör seyāḥat ki TT || laʿllerüñ: laʿl-i lebüñ A_1, T_2, S_{11}, TZ, [TD, D].

257 || 5a ėdebilmen: ėdebilmem A_2, S_2 ėdebilmez V.

257 || 5b n'ėdeyüm: n'ėdeyin M, B nė dėyem A_1, İÜ, A_3, T_2, TT, S_3, BN, S_4, S_{10}, S_{11} || ola: olur İÜ, B || dermānı: fermānı V.

7 Bu beyit S_2'de yoktur.

257 || 6a daşını: ṭaşını S_1, B, A_2, A_3, S_3, M, İÜ.

257 || 6b daş: ṭaş A_2, S_1, B, A_3, M.

257 || 7a yėtmese: yėtmeye S_1, A_3, A_2.

257 || 7b sėver: ṣever A_1, TT.

258.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gėceler tā ḥālüme gerdūñ temāşā ėtmedi
Terk ėdüp bī-dādını bir mihr peydā ėtmedi

2. Nāvekin gör kim yarup eşküm dutar göz perdesin
Ėy dėyen Mūsā ʿaṣāsı ḳaṭʿ-ı deryā ėtmedi

3. Her demüñden biñ Mesīḥā zinde-yi cāvīd olur
Sen ėden iẓhār iʿcāzı Mesīḥā ėtmedi

4.[5] Āşiyān tā ravża-yı kūyuñda dutdı murġ-ı dil
Geçdi ṭavf-ı Kaʿbeden uçmaġa pervā ėtmedi

5. Hīç ʿābid añmadı laʿlüñ ki gözden ḳan töküp
Secdeden durduḳça taġyīr-i muṣallā ėtmedi

6. Żaʿf-ı ṭāliʿ kesdi dünyādan naṣībin zāhidüñ
Yoḫsa öz reʾyiyle zāhid terk-i dünyā ėtmedi

7. Ėtmedi ėlden nihān bir gėce ṭavf-ı kūyuñı
Kim Fużūlīni ṣadā-yı nāle rüsvā ėtmedi

---

258 A_1 69ª, İÜ 66ª, B 101, A_2 68ᵇ, A_3 82ª, KN 73ᵇ, M 76ᵇ, T_1 159ᵇ, P 273ᵇ, S_1 193ª, T_2 77ᵇ, V 67ª, TT 70ª, S_3 74ª, BN 60ª, TN 101ª, S_4 99ª, S_5 69ᵇ, S_8 62ª, S_9 80ᵇ, S_{11} 89ᵇ, TZ 76ᵇ.

258 || 1ª ḥālüme: ḥālümi A_3.

258 || 2ª nāvekin: nāveküñ TT nāveki A_1, KN, S_4, S_5 || yarup: töker TT || dutar: töker A_3 yarup TT.

258 || 2ᵇ dėyen: duyan İÜ || ʿaṣāsı: ʿaṣāsın T_1.

258 || 3ª demüñden: deminden A_1, KN, T_2, S_4 demüñde A_3, T_1, TN, [G] || biñ: miñ A_1, KN, T_2.

258 || 3ᵇ iẓhār iʿcāzı: iẓhār-ı iʿcāz A_3, V, [G] iʿcāzı iẓhār A_2.

5 Bu beyit S_3'te yoktur.

258 || 4ª dutdı: ṭutdı A_3 tutdı B.

258 || 4ᵇ ṭavf: ṭavfa V || pervā: pervāz KN, S_4.

258 || 5ª añmadı: anmadın T_1 || laʿlüñ ki gözden: laʿl gözinden V || töküp: döküp S_1, B, S_3, İÜ.

258 || 5ᵇ durduḳça: durduġca KN, T_1, S_1, S_3, TT, İÜ ṭurduḳça A_3.

258 || 6ª ṭāliʿ: tabʿı [G].

258 || 6ᵇ reʾyiyle: cehdiyle A_2 rāhıyla V.

258 || 7ª ėtmedi: ėtmedin A_1 olmadı S_4 || ėlden: özün A_1 || nihān: - A_2 || bir: her A_2 || kūyuñı: kaʿbede S_4.

259.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Fāriġ ėtdi mihrüñ özge meh-liḳālardan meni
Ḥırz imiş ʿışḳuñ senüñ ṣaḫlar belālardan meni

2. Gönlüm alduñ gösterüp yüz luṭf minnet cānuma
Eyledüñ müstaġnī özge dil-rübālardan meni

3. Vāmıḳ u Ferhād tek rüsvāya ḳılmañ nisbetüm
Bir faḳīrem ṣanmañuz ol ḫod-nümālardan meni

4. ʿİşve vü nāz ile refʿ ėtdüñ ġam u endūhumı
Siḥr ilen bīgāne ḳılduñ āşnālardan meni

5.[6] Ḳıl tekellüm zülfüñ endūhını gönlümden gėder
Bir füsūn ile ḫalāṣ ėt ejdehālardan meni

6.[8] Ġāyet-i zühd ü veraʿ zāhid viṣāl-i ḥūr ise
Vechi yoḫ menʿ ėtmegüñ ḥūrī-liḳālardan meni

7. Her cefā ḳılsañ Fużūlī tek şikāyet ḳılmazam
ʿIşḳ eṭvārında ṣanma bī-vefālardan meni

---

259 A_1 69^a, İÜ 66^b, B 102, A_2 68^b, A_3 78^a, KN 74^a, M 77^a, T_1 154^a, P 274^a, S_1 193^a, T_2 77^b, V 67^b, TT 66^b, S_3 74^b, BN 60^b, TN 95^a, S_4 99^b, S_5 70^a, S_7 73^b, S_8 62^a, S_9 80^b, S_{10} 75^b, S_{11} 90^a, TZ 76^b.

259 || 1^b ṣaḫlar: saḫlar V, A_1, S_4, S_5.

259 || 2^a alduñ: alup A_2, V aldı T_2 || yüz: biñ B || luṭf: luṭf u A_3, S_1, S_3, İÜ, [T].

259 || 2^b eyledüñ: eyledi T_2 || dil-rübālardan: meh-liḳālardan TT.

259 || 3^a rüsvāya: mecnūna V || ḳılmañ: ḳılma S_3, İÜ.

259 || 3^b ṣanmañuz ol: men ṣaġınmañ A_2, A_3, V, S_3, M, İÜ, T_1, TN, S_7, S_8, S_9, S_{11} bende ṣanmañ S_1, B || ḫod-nümālardan: bī-ḥayālardan A_2 ḫod-binālardan S_1.

259 || 4^a ʿişve vü: ʿişve A_1, KN, T_1, S_5 şīve TT || refʿ: defʿ S_1, A_1, B, V || ġam u: ġam KN, S_1.

259 || 4^b ilen: ile M, T_2, TZ, [G] || ḳılduñ: ḳıldı T_2 ėtdüñ B, S_{11}, [T, TD].

6 Bu beyit V ve TT'de yoktur.

259 || 5^a tekellüm: tekellüf T_1 || zülfüñ: zülf A_1, KN || gėder: götür S_4, [G].

259 || 5^b ile: ilen A_2, T_1 || ḫalāṣ ėt: ḫalāṣ S_1.

8 Bu beyit TT'de yoktur.

259 || 6^a zühd ü: zühd A_3, T_1, S_1.

259 || 6^b ėtmegüñ: ėtmek S_3 eylemek İÜ, S_{10}, [T, TD, D] etmeniz [G] ėdesen S_5 ėtmege TN || ḥūrī-liḳālardan: ḫūr-liḳālardan V ḫūrā-liḳālardan A_1 || vechi: vech-i [TD].

259 || 7^a ḳılsañ: ėtseñ B || ḳılmazam: ėtmezem T_2.

259 || 7^b ṣanma: ṣanman İÜ ṣanmañ A_1, KN, TT, V, S_4 ṣayma T_1, A_3 ṣaymañ S_5 || eṭvārında: eṭvārıda S_4 etvārına [G].

260.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Çihre-yi zerdümde gör hem-dem sirişk-i alümi
Ol gül-i raʿnāya bir reng ile bildür ḥālümi

2. Tā ki servüm baṣa başum üzre gāhī bir ḳadem
Ėy muṣavvir reh-güẕārı üzre çek timṡālümi

3. Ėy felek yoḫdur palās-ı faḳrdan ʿārum menüm
Aṭlasuñdan bilmişem üstün muḥaḳḳar şālumı

4. Ėy ḫoş ol kim ʿışḳ ḥarfin bir daḫı tekrār ėdem
Ḥaşr dīvānında görgeç nāme-yi aʿmālümi

5. Hīç kim yoḫdur ki nālemden şikāyet eylemez
Şükr kim ʿarż eyleyen çoḫdur saña aḫvālümi

6. Niyyetüm oldur ki ruḫsāruñ görüp cānum vėrem
Muṣḥaf-ı ruḫsār açup ḳılġıl mübārek fālümi

7. Ṣubḥ u şām ol ḳıble-yi ebrū muḳābildür mańa
Ėy Fużūlī Tańrı gözden ṣaḫlasun iḳbālümi

---

260 A_1 69^b, İÜ 66^b, B 102, A_2 68^a, A_3 78^b, KN 74^a, M 77^a, T_1 154^a, P 274^a, S_1 193^b, T_2 78^a, V 67^b, TT 70^a, S_3 74^b, BN 60^b, TN 95^b, S_4 100^a, S_5 70^a, S_7 73^b, S_8 62^b, S_9 81^a, S_{10} 76^a, S_{11} 90^a, TZ 77^a.

260 || 1^a hem-dem: her dem A_1.

260 || 1^b bir reng: bu reng TT, TN, S_4, S_8, S_{10}, [G, TD, D] reng T_1, S_3, İÜ || ḥālümi: bir ḥālümi T_1.

260 || 2^a servüm: servüñ TT || başum üzre gāhī: gāhī başum üzre B nā-geh başum üzre T_2, TZ bāri başum üzre S_3, İÜ her dem başum üzre A_2 || ki servüm: nigārım [G].

260 || 2^b ėy: ān T_1 || çek: yaz M.

260 || 3^a palās: libās A_1, KN, V, A_2, TT, T_2, BN, S_4, S_5, S_{11}, TZ, [T, G].

260 || 3^b aṭlasuñdan: aṭlasından S_1, T_2 || üstün: yėgrek A_1, KN, S_4.

260 || 4^a ḥarfin: ḥarfi T_2 taʿrīfini S_4 || bir: bin S_4 || daḫı: - S_4 daġı [G] || ėdem: ėdeyüm A_1 ėde A_2, M.

260 || 5^b ʿarż eyleyen çoḫdur saña: ʿarż eyleyen yoḫdur saña KN çoḳdur saña ʿarż eyleyen S_1, T_2, TZ, [G].

260 || 6^a oldur: budur TT.

260 || 6^b ruḫsār açup ḳılġıl: ruḫsār ile ḳılġıl A_2, KN, [T, TD, D] ruḫsār açup ḳılgil V, TT, TZ ruḫsār ile ḳılgil A_1, T_2, TT, BN, S_4, S_5 ruḫsārı açup ḳıl TN ruhsārın açıp ḳıl [G]

260 || 7^a muḳābildür: berāberdür TT, BN, TN, S_4, S_5, S_9, S_{11}, [G].

260 || 7^b ṣaḫlasun: saḳlasun S_1, B saḫlasun TT, A_1, V, S_4.

261.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Yār ḳılmazsa mańa cevr ü cefādan ġayrı
Men aña eylemezem mihr ü vefādan ġayrı

2. Ėy dėyen ġayra göñül vėrme ḳanı mende göñül
Ser-i zülfüñde olan baḫtı ḳaradan ġayrı

3. Ḳıldı Mecnūn gibi çoḫlar heves-i ʿışḳ velī
Döymedi derde men-i bī-ser ü pādan ġayrı

4.[5] Müşg-i Çīn zülfüñ ile eylese daʿvā nė ʿaceb
Nė olur yüzi ḳara ḳulda ḫaṭādan ġayrı

5. Lebine çeşme-yi ḥayvān dėmezem kim lebinüñ
Var bir cāna yarar feyżi beḳādan ġayrı

6. Hīç kim bilmedi taḫḳīḳ ile aġzuñ sırrın
Sırr-ı ġaybı nė bilür kimse Ḫudādan ġayrı

7. Ėy Fużūlī bize taḳdīr ġam ėtmiş rūzī
Ḳılalum ṣabr nėdür çāre rıżādan ġayrı

---

261 A_1 69^b, İÜ 67^a, B 102, A_2 69^a, A_3 78^b, KN 74^b, M 77^b, T_1 154^b, P 274^a, S_1 193^b, T_2 78^a, V 68^a, TT 69^a, S_3 75^a, BN 61^a, TN 95^b, S_4 100^a, S_5 70^b, S_8 62^b, S_9 81^a, S_{10} 76^a, S_{11} 90^b, TZ 77^b.

261 || 1^b aña: oña A_1, S_3, İÜ || mihr ü: mihr S_1.

261 || 2^a dėyen: vėren T_1 || ḳanı: ḥanı A_1, KN || göñül: degül A_1.

261 || 2^b zülfüñde: zülfinde A_3, TT, T_2, TZ || baḫtı: baḫt-ı İÜ, B, A_2, A_3, M, T_1, S_1, T_2, V, S_3, TN, S_8, S_9, TZ.

261 || 3^a gibi: kimi A_1, KN, T_2, B, TZ, [T, TD] || çoḫlar: çoḳdan A_2.

261 || 3^b döymedi: dözmedi T_2 duymadı [G] || derde: derd-i TT, S_4, S_5 cevre S_1 derdine KN derdini [G] || men-i: dilin TT, S_4, S_5 ben [G].

5 Bu beyit S_4'te yoktur.

261 || 4^a müşg-i: miskīn V || zülfüñ ile eylese daʿvā nė ʿaceb: zülfiyle daʿvā ėderse nė ʿaceb TT eylese daʿvā nė ʿaceb zülfin ile S_1.

261 || 4^b olur: bolur A_1 || ḳara ḳulda: ḳaralarda A_2, M || ḫaṭādan: ḳaradan M.

261 || 5^a lebine: lebüñ TT baña T_2 || lebinüñ: lebiñüñ T_2, TT.

261 || 5^b bir: biń A_2, TT, S_4, S_5, [T, G, TD] miń A_1 yüz T_2 || bir cāna: bī-cāna V || yarar: deger A_1, A_2, TT, V, T_2, BN, S_4, S_5, S_{11}, [T, TD, D] || feyżi: feyż T_2, V, S_4, S_5, TZ.

261 || 6^a aġzuñ: aġzı A_2, A_3 || sırrın: sırrını A_1 sırrı T_2.

261 || 6^b kimse: ġayr S_1, S_4.

261 || 7^a taḳdīr: taḳdīm T_2 || 1. mısra: bezm-i ʿışḳ içre Fużūlī nėçe āh eylemeyem TT.

261 || 7^b ḳılalum: ėdeyüm T_2 || 2. mısra: nė temettuʿ bulınur neyde ṣadādan ġayrı TT.

262.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Yıḫdı sāḳī bir ayaġ ile men-i efgārı
Bir tepük eyledi vīrān bu kühen dīvārı

2. Gāh maʿmūr ḳılur bāde meni gāh ḫarāb
Görüñüz gāh yapup gāh yıḫan miʿmārı

3. Gün çıḫınca saçaram gevher-i eşk encüm tek
Gėceler yāduma geldükçe meh-i ruḫsārı

4. Dil yaḫar dāġ gözüñ fikri ile hecr güni
Bu çirāġ ile mi saḫlar gėce ol bīmārı

5. Yoḫ özinden ḫaberi kim ki gelür dünyāya
Bezmden daşra ḳomaz pīr-i muġān huş-yārı

6.[7] Bize çün ḳadr bulınmaz çıḫalum dünyādan
Müşteri yoḫ nėce bir bekleyelüm bāzārı

7. Ḳayd-ı İslām Fużūlī saña bir āfetdür
Bir ḥişār ėdegör andan özüñe zünnārı

---

262 A_1 70^a, B 103, A_2 70^a, A_3 82^b, KN 74^b, M 78^a, T_1 159^b, P 274^a, S_1 193^b, T_2 78^b, V 68^a, TT 70^b, BN 61^a, TN 101^b, S_4 100^b, S_5 70^b, S_7 76^a, S_8 62^b, S_9 81^b, S_{10} 76^b, S_{11} 91^a, TZ 77^b.

262 || 1^a ile: ile bu B || men-i: ten-i A_1, KN, TT, BN, S_4, S_5, S_8, [T, TD, D].

262 || 1^b tepük: ṭepük S_1, B.

262 || 2^a bāde: sāḳī A_3, T_1.

262 || 2^b yapup: yıḳup T_2 || yıḫan: yapan T_2.

262 || 3^a saçaram: ṣaçaram A_3, M.

262 || 4^a dāġ: dāġı S_4 || gözüñ: gözin S_1 görün [G] || fikri ile: fikr ile V fikri-çün A_3 || güni: düni M.

262 || 4^b bu: bir A_2, [T] || saḫlar: ṣaḳlar A_2, A_3, M || gėce ol: gėce o T_2 gėceler KN, V.

262 || 5^b daşra: ṭaşra M, TT, B || ḳomaz: ḳoymaz V, TT.

7 Bu beyit S_1'de yoktur.

262 || 6^a çün: çoḳ T_1, A_3, [G] || dünyādan: ʿālemden V.

262 || 7^a islām: taḳlīd A_1, KN, TT, T_2, BN, S_4, S_5, S_{11}, [T, TD, D] || saña: bize T_2, [G].

262 || 7^b andan: anda T_1 ondan A_1, T_2.

263.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Nė görür ehl-i cefā mende vefādan ġayrı
Nė bulur şemʿi yaḫan kimse żiyādan ġayrı

2.[3] Ėy olan sākin-i mescid nė bulupsan bilmen
Būriyāsında anuñ būy-ı riyādan ġayrı

3. Gel ḫarābāta naẓar sāḳiye ḳıl kim yoḫdur
Ruḫ-ı ṣāf u mey-i ṣāfında ṣafādan ġayrı

4. Ser-be-ser vādī-yi miḥnetdür ü ġam milk-i vücūd
Bir ferāġat yėri yoḫ şehr-i fenādan ġayrı

5. Cümle-yi ḫalḳ mańa yār içün aġyār oldı
Ḳalmadı kimse mańa yār Ḫudādan ġayrı

6. ʿAzm-i kūyında göñül yārlıġ ister bizden
Elümüzden nė gelür ḫayr duʿādan ġayrı

7. Faḳr imiş faḳr Fużūlī şeref-i ehl-i vücūd
Özüñe eyleme hem-dem fuḳarādan ġayrı

---

263 A_1 70^a, İÜ 67^b, B 103, A_2 69^b, A_3 83^b, KN 75^a, M 78^a, T_1 160^a, P 274^b, S_1 194^a, T_2 78^b, S_2 61^b, V 68^b, TT 70^b, S_3 75^b, BN 61^b, TN 101^b, S_4 101^a, S_5 71^a, S_7 76^b, S_8 63^a, S_9 81^b, S_{10} 76^b, S_{11} 91^a, TZ 78^a.

263 || 1^a görür: bilür S_1 || cefā: vefā S_3, İÜ || mende: bizde A_3 || vefādan: cefādan S_3, İÜ.

263 || 1^b şemʿi: şemʿ T_2, TT, P, BN, S_4, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [G, TD, D].

3 Bu beyit S_5'te yoktur.

263 || 2^a olan: olup A_1, KN, S_4 || bulupsan: bulursan A_3, S_2 || bilmen: bilmem A_3 andan S_2 degilen [G].

263 || 2^b būriyāsında: būriyāsından S_4 || anuñ: onuñ A_1, KN, T_2, S_4.

263 || 3^a yoḫdur: yoḳtur T_2, S_4.

263 || 3^b ruḫ-ı: mey-i A_3 ruḫ u T_1 || ṣāf: ṣāfī M, V || mey-i: ruḫ-ı A_3 || ṣāfında: ṣāfīde T_1 ṣāḳī vü A_2 ṣāḳīde M ṣāf u S_2 sāf V.

263 || 4^a miḥnetdür ü: miḥnetdür V miḥnet-i derd ü T_1 miḥnet-i ġamdur M miḥnetde T_2 || vücūd: ʿadem S_2.

263 || 4^b şehr-i: şimdi V || fenādan: beḳādan V.

263 || 5^a oldı: olmış T_2.

263 || 5^b kimse: yār S_3, İÜ || yār: kimse S_3, İÜ.

263 || 6^a kūyında: kūyuñda KN, TT, T_2, A_1, BN, TN, S_5, S_{10}, TZ, [T, TD] kūyuñla S_4 || yārlıġ: yārlıḳ A_1, KN, V, M, S_4, S_5 || ister: istersen V || bizden: benden M.

263 || 6^b elümüzden: ilümizden İÜ, M, TT, S_3 || ḫayr: aña T_2.

263 || 7^a ehl-i: aṣl-ı M || faḳr imiş faḳr Fużūlī şeref-i ehl-i vücūd: gird bād-ı deşt-i gam tek ey gönül her lahza āh [G].

263 || 7^b özüñe: özüñi T_2.

264.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Tereşşuḥ ḳabrümüñ daşından ėtmiş çeşmümüñ yaşı
Ḫayāl eyler gören kim laʿldendür ḳabrümüñ daşı

2. Nė zībāsan ki ṣūret baġlamaz taṣvīr-i ruḫsāruñ
Taḥayyür ṣūret eyler ṣūretüñ çekdükde naḳḳāşı

3.[4] N'ola gird-āb-ı ġam dėrsem men-i ser-geşte dünyāya
Ṣanur kim çizginür ʿālem kimüñ kim çizginür başı

4.[6] Sipihr-i pür-kevākibden degül derde devā mümkin
Ḫayāl ėtmeñ vėre tiryāk-ı zehr-i ġam bu ḥaşḥāşī

5. Beḳāsı mümkin olmaz olsa ger dīvār-ı ʿömrüñde
Meh ü ḫurşīdden ḫışt-ı binā eflākden kāşī

6.[9] Vėrür emvāta iḥyā bāde gūyā kim çıḫup her dün
Ṣalur feyż-i Mesīḥā bādeye ḫum-ḫāne ḫuffāşı

7. Fużūlīni reh-i ʿışḳuñda eşk ü āh ėder rüsvā
Belādur her kimüñ bir yolda ġammāz olsa yoldaşı

---

264 A_1 70b, İÜ 67b, B 103, A_2 70b, A_3 79a, KN 75b, T_1 155a, P 274b, S_1 194a, T_2 79a, S_2 62a, V 68b, TT 71a, S_3 75b, BN 62a, TN 96a, S_4 101b, S_5 71b, S_8 63a, S_9 82a, S_{10} 73a, S_{11} 91b, TZ 78b.

264 || 1a daşından: taşından T_2 ṭaşından A_2, A_3, B, S_1, S_2 daşdan V daşına [G] || ėtmiş: eyler A_3 || çeşmümüñ: gözümüñ V.

264 || 1b gören: göreñ A_1 || daşı: ṭaşı A_2, A_3, B, S_1, S_2 || ḫayāl eyler gören: gören ṣanur meger T_2.

264 || 2a baġlamaz: baġlaman S_1.

264 || 2b çekdükde: çekdükçe B, S_{10} çekmekde S_{11} gördükde S_1, T_1, TT, TN, S_5, S_8, [G] || taḥayyür ṣūret eyler ṣūretüñ çekdükde naḳḳāşı: ṣanur kim çizginür ʿālem kimüñ kim çizginür başı V.

4 Bu beyit S_2 ve V'de yoktur.

264 || 3a dėrsem: dėsem A_2 dėrse A_1, KN, TT, T_2, BN, S_5, S_{10}, TZ, [G] vėrse S_4 || men-i: bu ben B beni A_2 dil-i A_1, KN, TT, T_2, BN, S_4, S_5, S_{10}, TZ, [G] || ser-geşte dünyāya: ser-geşte dünyana KN segeşteni bāde TT.

6 Bu beyit A_1'de yoktur.

264 || 4a sipihr-i pür-kevākibden: sipihrüñ bir kevākibden V.

264 || 4b ėtmeñ vėre: ėtmeñ vėrür S_1, S_{11} ėtmekdedür A_2, A_3, T_1, S_2, V, TN etme vere S_{10}, [G].

264 || 5a olsa: olmasa İÜ || ʿömrüñde: ʿömrinde T_2 ʿömrüñden A_1, İÜ, BN, S_4, S_5.

264 || 5b meh ü: meh-i V || ḫurşīdden: ḫurşīddin B ḫurşīd V || ḫışt-ı: ḫışt u A_2, TT, S_2, BN, S_4, S_5, S_8, S_{10} || kāşī: daşı A_1, KN, S_4, [G]

9 Bu beyit TT ve S_5'te yoktur.

264 || 6a vėrür: ėder S_2 || emvāta: emvātı S_2 || her dün: her gün A_1, A_2, KN, TZ her dem T_2 günden S_4, [G].

264 || 6b ṣalur: salur V ṣanur S_4 || ḫuffāşı: evbāşı A_2.

264 || 7a eşk ü āh: eşk āh V āh u eşk T_2, S_4.

264 || 7b belādur: belādan S_1 || bir: bu TT, A_1, KN, S_4 || olsa: ola TT, A_2, A_1, V, T_2, BN, TN, S_5, TZ.

265.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ḥāṣılum yoḳ ser-i kūyuñda belādan ġayrı
Ġarażum yoḳ reh-i ʿışḳuñda fenādan ġayrı

2.[3] Ney-i bezm-i ġamem ey āh nė bulsañ yėle vėr
Oda yanmış ḳuru cismümde hevādan ġayrı

3. Perde çek çihreme hicrān güni ey ḳanlu sirişk
Ki gözüm görmeye ol māh-liḳādan ġayrı

4.[6] Yėtdi bī-kesligüm ol ġāyete kim çevremde
Kimse yoḳ çizgine gird-āb-ı belādan ġayrı

5.[8] Nė yanar kimse mańa āteş-i dilden özge
Nė açar kimse ḳapum bād-ı ṣabādan ġayrı

6.[9] Bozma ey mevc gözüm yaşı ḥabābın ki bu seyl
Ḳoymadı hīç ʿimāret bu binādan ġayrı

7. Bezm-i ʿışḳ içre Fużūlī nėce āh eylemeyem
Nė temettuʿ bulınur neyde[12] ṣadādan ġayrı

---

265 A_1 70b, İÜ 68a, B 104, A_2 69b, A_3 79a, KN 75a, M 78b, T_1 155a, P 274b, S_1 194b, T_2 79b, S_2 62a, V 69a, TT 67a, S_3 76a, BN 61b, TN 96b, S_4 101a, S_5 71a, S_7 74a, S_8 63b, S_9 82a, S_{10} 77a, S_{11} 92a, TZ 78b.

265 || 1a ser-i: reh-i TT || kūyuñda: kūyında A_2, A_3, TN, S_4 ʿışḳuñda TT || belādan: fenādan M, TT.

265 || 1b reh-i: ser-i A_2, TT || ʿışḳuñda: ʿışḳında A_3 || fenādan: belādan TT.

3 Bu beyit T_2 ve S_4'te yoktur.

265 || 2a ney-i: beni A_1.

265 || 2b cismümde: cismde T_1.

265 || 3a çihreme hicrān güni: hicr güni çeşmüme S_2 || sirişk: yaşum A_2, [T] || çihreme: dideme BN, [T].

6 Bu beyit İÜ ve S_3'te yoktur.

265 || 4b çizgine: çevreme A_1 çevrile [G].

8 Bu beyit V'de yoktur.

9 Bu beyit S_2'de yoktur.

265 || 6a mevc: eşk A_2, T_2, S_3, M, İÜ, TZ.

265 || 6b ḳoymadı: ḳomadı V, S_3 || hīç: hīç bir V.

265 || 7a ʿışḳ: - T_2 || eylemeyem: eylemesem A_2, T_1 eyleyem A_1 eylemeyeyem KN || 1. mısra: ey Fużūlī bize taḳdīr-i ġam ėtmiş rūzī TT.

265 || 7b neyde: mende A_3, S_1, T_2, S_2, V, A_1, S_7, TZ nė de S_{11} || ṣadādan: hevādan A_3 ḥudādan T_2 || 2. mısra: ḳılalum ṣabr nėdür çāre rıżādan ġayrı TT.

12 "neyde, bende, mende" yazımının alttaki noktaların tek okunması sonucu çeşitlendiği söylenebilir. "ya" harfinin noktaları bazı yazımlarda tek nokta gibi okunabilecek durumdadır, bu da harfin "be" olarak okunmasına sebebiyet vermiş, yukarıdaki "nun" harfinin noktası da ikinci harf olarak kabul edilmiştir. Noktaların yerleri çoğu yazımda sabit olmadığı için böyle bir okumaya kapı aralamaktadır.

266.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḥayret ėy büt ṣūretüñ gördükde lāl eyler meni
Ṣūret-i ḥālüm gören ṣūret ḫayāl eyler meni

2.[3] Mihr ṣalmazsan mańa raḥm eylemezsen bunca kim
Sāye tek sevdā-yı zülfüñ pāy-māl eyler meni

3.[5] Żaʿf-ı ṭāliʿ māniʿ-i tevfīḳ olur her nėce kim
İltifātuñ ārzūmend-i viṣāl eyler meni

4.[7] Men gedā sen şāha yār olmaḳ yoḫ ammā n'eyleyem
Ārzū ser-geşte-yi fikr-i muḥāl eyler meni

5. Tīr-i ġamzeñ atma kim baġrum deler ḳanum töker
ʿIḳd-ı zülfüñ açma kim āşüfte-ḥāl eyler meni

6. Dehr vaḳf ėtmiş meni nev-res cevānlar ʿışḳına
Her yėten meh-veş esīr-i ḫaṭṭ u ḫāl eyler meni

7. Ėy Fużūlī ḳılmazam terk-i ṭarīḳ-ı ʿışḳ kim
Bu fażīlet dāḫil-i ehl-i kemāl eyler meni

---

266 A_1 71^a, İÜ 68^a, B 104, A_2 71^a, A_3 79^b, M 79^a, T_1 155^b, P 275^a, S_1 194^b, T_2 82^b, S_2 62^b, V 69^a, TT 71^a, S_3 76^a, BN 62^b, TN 96^b, S_4 102^b, S_5 72^a, S_7 74^a, S_8 63^b, S_9 82^b, S_{10} 77^a, S_{11} 92^a, TZ 79^a.

266 || 1^a ḫayret: ḥasret S_3, İÜ || gördükde: görende S_4.

266 || 1^b 2. mısra: şāye tek sevdā-yı zülfüñ pāy-māl eyler beni V.

3 Bu beyit S_2'de yoktur.

266 || 2^a ṣalmazsan: salmazsan A_1, T_2, V, S_4 || raḥm: mihr S_4 || bunca: munca S_1, TT, A_1, T_2, İÜ, S_4, S_5, TZ.

266 || 2^b 2. mısra: ṣūret-i ḥālüm gören ṣūret ḫayāl eyler beni V.

5 Bu beyit S_3'te yoktur. S_4'te bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Bu beytin ilk mısrası ve bir önceki beytin ikinci mısrası S_4'te yoktur.

266 || 3^a tevfīḳ olur her nėce kim: olur her nėce kim baḫaram A_1 tevfīk ėderse yārlıḳ V.

266 || 3^b iltifātuñ: iltifātı T_2 || visāl: ḫayāl S_4.

7 Bu beyit A_1'de yoktur.

266 || 4^a şāha: şāh V şāhid İÜ || olmaḳ yoḫ ammā n'eyleyem: olmaḳ yoġ ammā n'eyleyem A_3, S_2 olmaḳlıġum yoḳdur velī TT.

266 || 4^b ser-geşte-yi: ser-geşte vü V.

266 || 5^a kim: - T_2 || töker: döker S_1, B, S_3, İÜ.

266 || 6^a vaḳf: neẕr T_2 || ėtmiş: eyler A_1, S_4 || nev-res: yüz bin [G].

266 || 6^b meh-veş: maḥbūb A_2, S_2.

266 || 7^b dāḫil-i: vāṣıl-ı S_2.

267.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Aldı gülzār içre ṣu ʿaks-i ʿiẕār-ı alüñi
Çekdi güller ṣūretin manẓūr ėdüp timṣālüñi

2. Adın ėtmiş gün alup bir ʿaks mirʾāt-ı felek
Ṣubḥ gösterdükde sen ruḥsār-ı ferruḫ-fālüñi

3.[5] Şerḥe bir gün ḳılduġuñ bī-dādı çekmez ḥaşre dek
Ol melek kim yazmaḳ ister nāme-yi aʿmālüñi

4.[7] Seyl-i ḫūn ḫālüñ ḫayāliyle bozup göz merdümin
Merdüm ėtmiş çeşm-i ḫūn-bāre ḫayāl-i ḫālüñi

5.[9] Murġ-ı dil ḳalmadı kim ṣayd olmadı bir dem aña[10]
Sākin ėt pervāzdan ṣah-bāz-ı müşgīn-bālüñi

---

1 KN'de bu gazelin sadece ilk beyti vardır. 75b ile 76a arasında eksik varak bulunmaktadır.

267 A_1 70b, İÜ 68b, B 104, A_2 70b, A_3 79b, KN 75b, M 79a, T_1 155b, P 275a, S_1 195a, T_2 79b, S_2 62b, V 69b, TT 71a, S_3 76b, BN 62b, TN 97a, S_4 102a, S_5 71b, S_7 74b, S_8 64a, S_9 83a, S_{10} 77b, S_{11} 92b, TZ 79b.

267 || 1a aldı: ṣaldı A_2, S_2 || ṣu: su A_1, KN, T_2, V, A_2, M, TT, B, S_5.

267 || 1b timṣālüñi: ruhsārını [G].

267 || 2a alup: felek T_2 || ʿaks: - T_1.

267 || 2b ṣubḥ gösterdükde sen: ṣubḥ-demde görüben TT.

5 Bu beyit S_2 ve V'de yoktur.

267 || 3a şerḥe: şerh A_1 şehre A_3 || ḳılduġuñ: ḳılduḳuñ S_3, S_4 ḳılduġın A_1 ėtdügüñ T_2 || bī-dādı: bī-dād T_2 || çekmez: ḳılmaz TT, S_5 etmez [G] || ḫaşre: şerḥa S_1 || dek: tek T_2, S_4.

267 || 3b yazmaḳ: yazmak T_2 yazmaġ A_3, S_5.

7 Bu beyit TT ve S_5'te yoktur.

267 || 4a ḫayāliyle: ḫayāliylen A_3 || merdümin: merdümi S_3, İÜ, S_4.

9 Bu beyit B, S_2, T_2, S_3, İÜ ve V nüshalarında yoktur.

10 Elimizdeki nüshaların hiçbirinde bu yazım bulunmamaktadır. Fakat sentaks bakımından bu kullanım nüshalarda bulunan yazımlardan daha anlamlı gözükmektedir. Bu sebeple daha önce yapılan Fuzûlî Divanı neşirlerine tabi olunarak bu yazım tercih edilmiştir.

267 || 5a olmadı: ėtmedüñ A_1 || bir dem aña: bir dem saña TT bir dem onı A_1, A_2 her dem aña S_{11} bir dem evi S_1 bir dām evi A_3, T_1 bir dām anı M bir dāmdan S_4, S_5 bir dem yaña TN ėy ṣūḫ çeşm BN bir dām-ı zülf S_7 bir dām içün S_8.

267 || 5b ṣah-bāz: ṣeh-bāz TT ṣāhīn A_3.

6.[1] Ḳoymadı bir kimse cevrüñ çekmege raḥm ėt demi
Menʿ ḳıl ḫūn-rīzliḳden ġamze-yi ḳattālüñi

7. Ġam güni üstümde senden özge yoḫ ėy dūd-ı āh
Luṭf ḳıl menden götürme sāye-yi iḳbālüñi

8. Ėy Fużūlī bes ki ġamnāk oldı aḥvālüñ ṣoran[5]
Ġamdan ölseñ hīç kim ṣormaz daḫı aḥvālüñi

1 Bu beyit A_3 ve S_4'te yoktur.

267 || 6[a] ḳoymadı: ḳoymaduñ A_2, T_1, TT, A_1, T_2, BN, TN, S_5, S_{11}, TZ ḳomaduñ S_2 koymadın [G] || raḥm ėt: raḥmet [T].

267 || 6[b] ḫūn-rīzliḳden: ḫūn-rīzliġden T_1, S_1 ḫūn-rīzlikden T_2, TT || ḳattālüñi: fettānuñı V, T_2 || 2. mısra: sākin ėt pervāzdan şah-bāz-ı müşgīn-bālüñi S_2.

267 || 7[a] senden: sensen A_3, T_1 || özge: ġayrı S_3, M, V, B, İÜ, S_8, S_9, S_{10}, [T] || ėy dūd-ı āh: ėy dūd u āh T_1 ėy berḳ-ı āh TT ėy börḳ-ı āh V berḳ-ı āh T_2.

267 || 7[b] ḳıl: ėdüp S_3, TT, İÜ, [T, TD, D].

267 || 8[a] aḥvālüñ: ahvālin T_2 ahvālüm S_{11} || ṣoran: soran T_2, S_4 senüñ A_2, A_3, B, M, T_1, S_1, S_3, V, P, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ nėdür A_1 gören S_{11}.

267 || 8[b] ölseñ: ölsün T_2 || ṣormaz: sormaz A_3, V, T_2, S_4, S_5.

5 Cem Dilçin'in dikkat çektiği üzere kelime tekrarları Fuzûlî'nin önemli üslup özelliklerinden biridir. Birinci mısradaki "ahvalün soran" ile "sormaz dahı ahvalüni" kullanımı arasında böyle bir ilişki vardır. Nüshaların çoğunluğunun ihtiva ettiği "ahvalün senün" farkı bu üslup özelliğine uymamaktadır.

268.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gördüm ol ḫurşīd ḥüsnin iḫtiyārum ḳalmadı
Sāye tek bir yėrde durmaġa ḳarārum ḳalmadı

2. Bir gün olmaz ṭalʿatın görmek müyesser āh kim
Ẕerrece ol gün yanında iʿtibārum ḳalmadı

3. Pāk ḳıldı ṣūretümden żaʿf dehr āyīnesin
Eyle maḥv oldum ki bir ẕerre ġubārum ḳalmadı

4.[5] Ġam güni hem-demlerüm ġarḳ oldılar gözyaşına
Silmege gözyaşumı bir ġam-güsārum ḳalmadı

5.[7] Rūzgārum ḫoş geçerdi āh kim devrān dönüp
Oldı aḥvālüm ḫarāb ol rūzgārum ḳalmadı

6. Rāh-ı ʿışḳ içre mańa ancaḳ fenā maḳṣūd idi
Şükr kim maḳṣūda yėtdüm intiẓārum ḳalmadı

7. Ėy Fużūlī ėl ḳamu aġyārum oldı yār içün
Sūz-ı dilden ġayrı bir dil-sūz yārüm ḳalmadı

---

268 A_1 71ª, İÜ 69ª, B 105, A_2 71ª, A_3 80ª, M 79ᵇ, T_1 156ª, P 275ª, S_1 195ª, T_2 82ᵇ, S_2 63ª, V 69ᵇ, TT 71ᵇ, S_3 76ᵇ, BN 63ª, TN 97ᵇ, S_4 102ᵇ, S_5 72ª, S_7 75ª, S_8 64ª, S_9 83ª, S_{10} 77ᵇ, S_{11} 93ª, TZ 79ᵇ.

268 || 1ᵇ sāye: ẕerre T_2 || bir yėrde durmaġa: bir yėrde ṭurmaġa A_3 durmaġa bir yėrde T_1, TT, T_2 bir yėrde ḳalmaḳa S_4.

268 || 2ᵇ gün: gül A_3, B, M, T_1, S_1, S_3, V, İÜ, TN, S_7, S_8, S_{10}, [T, TD].

268 || 3ª ṣūretümden: żaʿf-ı tenden TT, [G] levḥ-i tenden A_1 || żaʿf: dehr TT levḥ-i [G] || dehr: levḥ TT her V || ṣūretümden żaʿf dehr: żaʿf levḥ-i dil ki dehr S_4 żaʿf tenden levḥ-i dehr S_5.

268 || 3ᵇ eyle: öyle B.

5 Bu beyit S_2'de yoktur.

268 || 4ª oldılar: oldı A_2 || göz: gözüm A_2 || yaşına: yaşuma M, T_1, S_1, P, S_7, S_8, [T, TD, D].

268 || 4ᵇ yaşumı: yaşını A_3, TT, S_3, T_2, İÜ, S_{10}.

7 Bu beyit S_2'de yoktur.

268 || 5ª dönüp: dūn S_1 anı M dutup İÜ, S_4.

268 || 5ᵇ ol: u S_3, M, İÜ, S_{10}, [G] āh S_{11} || rūzgārum: gül-ʿizārum T_1.

268 || 6ª mańa: fenā T_1 || ancaḳ: el-ḫaḳ TT || fenā: bańa T_1.

268 || 7ª aġyārum: aġyār S_3, M, İÜ, S_9, S_{11} aġyāruñ S_{10}.

268 || 7ᵇ ġayrı: ġayr V, TT, T_2, S_4, S_5.

269.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Her gören ʿayb ėtdi āb-ı dīde-yi giryānumı
   Eyledüm taḫḳīḳ görmiş kimse yoḫ cānānumı

2. Laḫẓa laḫẓa ḫūblar gördüm ki dil ḳaṣdındadur
   Pāre pāre eyledüm men hem dil-i sūzānumı

3. Çoḫ yėtürme göklere efġānum ėy kāfir saḳın
   İncinür nā-geh Mesīḥā ėşidüp efġānumı

4. Ḳılma her sāʿat meni rüsvā-yı ḫalḳ ėy berḳ-ı āh
   Eyleme rūşen şeb-i ġam kulbe-yi aḥzānumı

5.[7] Çıḫma ėy dīvāne bāzār-ı melāmetden dėyü
   Muttaṣıl çāk-i girībānum dutar dāmānumı

6. Ḳansı bütdür bilmezem īmānumı ġāret ḳılan
   Sende īmān yoḫ ki sen alduñ dėyem īmānumı

7. Ėy Fużūlī cāna yėtmişdüm göñülden şükr kim
   Baġladum bir dil-bere ḳurtardum andan cānumı

---

269 A_1 71^b, İÜ 69^a, B 105, A_2 71^b, A_3 80^b, KN 76^a, M 79^b, T_1 156^b, P 275^b, S_1 195^b, T_2 83^a, S_2 63^a, V 70^a, TT 68^a, S_3 77^a, BN 63^a, TN 97^b, S_4 103^a, S_5 72^b, S_7 74^b, S_8 64^b, S_9 83^b, S_{10} 78^a, S_{11} 93^b, TZ 80^a.

269 || 1^a āb: āh S_4.

269 || 1^b eyledüm: eylerem A_1 || görmiş kimse yoḫ: kimse görmemiş T_1, A_3 görmiş yoḫ benüm S_4.

269 || 2^a ḫūblar: ḫūbları A_3, T_1 || dil ḳaṣdındadur: ḳaṣd-ı cān ėder A_3 kaan içmekdedir [G].

269 || 2^b eyledüm: eylerem V, İÜ, [T].

269 || 3^a saḳın: ṣaḳın S_3 yėter T_2.

269 || 3^b nā-geh: gūyā [G] || ėşidüp: ėşidür V, S_4, [G].

269 || 4^a berḳ-ı: dūd-ı A_1, S_4.

7 KN'de bu gazelin ilk dört beyti yoktur. 75^b ile 76^a arasında eksik varak bulunmaktadır.

269 || 5^a melāmetden: selāmetden V.

269 || 5^b dutar: ṭutar A_3 || dāmānumı: dāmānuñı V.

269 || 6^a ḳansı: ḫansı A_1, KN, TT, V, T_2, S_5 ḳanḳı S_2.

269 || 6^b sende: senden T_1 bende [G] || īmān yoḫ: yoḳ īmān TT, S_5 || sen alduñ: alduñ T_2, A_1 || dėyem: dīnüm ü A_1 dīnümi T_2 || īmānumı: īmānuñı V.

269 || 7^b andan: ondan A_1, T_2.

270.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cānımuñ cism ile ẕevḳ-ı ittiṣāli ḳalmadı
Āh kim sensüz dirilmek iḥtimāli ḳalmadı

2. Şükr-li'llāh baḫt yār oldı yėtürdüm tīġuña
Başumuñ bir ḳılca boynumda vebāli ḳalmadı

3. İstedüm ol māha ʿarż-ı ḥāl ėdem ḥayret mańa
Eyle ġālib oldı kim bir söz mecāli ḳalmadı

4. Bilmezem ḫālüñ ḥayālin ḳanda taṣvīr eyleyem
Dāġdan bir yėr ten ü cānumda ḫālī ḳalmadı

5.[6] Her kimi gördüñse ġam üftādesi dutduñ elin
Veh ki menden ġayrı bir ġam pāy-māli ḳalmadı

6. Ėy ḫoş ol ser-mest kim göñlinde ẕevḳ ü şevḳden
Āḫiret endīşesi dünyā ḥayāli ḳalmadı

7. Āferīn ėy cām kim sildüñ göñül āyīnesin
Ḫāṭır-ı pākümde dünyānuñ melāli ḳalmadı

---

270 A_1 71b, İÜ 69b, B 105, A_2 72a, A_3 81a, KN 76a, M 80a, T_1 156b, P 275b, S_1 195b, T_2 86b, V 70a, TT 71b, S_3 77b, BN 63b, TN 98a, S_4 103b, S_5 72b, S_8 64b, S_9 83b, S_{10} 78b, S_{11} 93b, TZ 80b.

270 || 1a cism ile: cismümle S_1, A_2, M.

270 || 2b başumuñ: başuma T_1, A_1.

270 || 3a ėdem: eyledüm V || ḥayret: ġayret S_3, M ḥasret [G].

270 || 3b eyle: öyle B.

270 || 4a ḥayālin: ḥayāli S_4 || ḳanda: ḥanda A_1, KN, V, TT, S_4, S_5 || eyleyem: ėdeyüm T_2, [G] eylesem İÜ.

270 || 4b ḫālī: cānı T_1 rāḥat V.

6 Bu beyit S_3'te yoktur.

270 || 5a gördüñse: gördünse V, S_4 || dutduñ: ṭutduñ A_3.

270 || 5b menden: senden A_1 || ġayrı: ġayr KN, V, TT, T_2, S_4, S_5, TZ || pāy-māli: pāy-māl V pāy-mālüm A_1.

270 || 6a kim: - S_1 || göñlinde: göñilde A_1 göñlümde V || ẕevḳ ü şevḳden: ẕevḳ-ı şevḳden M, T_1, P, S_1, T_2, BN, TN, S_4, S_5, S_8, S_9, [G] şevḳ-ı ẕevḳden V, TT, B ẕevḳ-ı bādeden A_2, [T].

270 || 6b ḥayāli: vebāli V, A_3, BN, S_5 melāli TT, S_{10}, [G].

270 || 7a cām: cān TT, [G] || kim: ki S_1 || sildüñ: bildüñ S_1, V, T_2.

270 || 7b pākümde: pāküñde S_3, İÜ || dünyānuñ: dünyānın S_3, İÜ || melāli: vebāli B, TT, [G] ḥayāli S_4 || ḫāṭır-ı pākümde dünyānuñ melāli: eyle maḥv oldum ki bir ẕerre ġubārum A_2.

8. Dürd-nisbet pāy-māl-i ḳayddur her kim ki var
Bezm-i dehr içre ḥarīf-i lāʾubāli ḳalmadı

9. Gör Fużūlī ʿışḳ ṭuġyānın ʿadem milkin gözet
ʿAzm-i künc ėt kim hevānuñ iʿtidāli ḳalmadı

270 || 8a dürd-nisbet: ḳayd-nisbet S_4 || dürd-nisbet pāy-māl-i ḳayddur her kim ki var: pāy-māl-i ḳayddur her kim ki vardur dehrde T_2.
270 || 8b dehr: ʿışḳ V ʿayş [G].
270 || 9a ʿadem: fenā TT.
270 || 9b hevānuñ: hevānın TT.

271.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Giryedür her dem açan ġamdan dutılmış gönlümi
Eşkdür ḫālī ḳılan ḳan ile dolmış gönlümi

2. Ėy perī-veşler cefā resmin unutmañ luṭf ėdüñ
Eylemeñ bed-ḫū cefā muʿtādı olmış gönlümi

3.[4] Vaʿde-yi vaṣl ile ėy gül-ruḫlar ėtmeñ mużṭarib
Miḫnet-i hicrān ile ārām bulmış gönlümi

4. Ḫançer-i bī-dād ile her dem urar zaḫm üzre zaḫm
Hīç bir dem görmedüm oñmış oñılmış gönlümi

5.[7] Pāy-bend-i luṭf olup bir yėrde sākin bulmadum[8]
Deşt-i ḥayretde tereddüdden yorılmış gönlümi

6. Sīm-berlerden gelen daşları yıġmış çevreme
ʿIşḳ maʿmūr eylemek ister bozılmış gönlümi

7. Her zamān bir āteşīn ruḫsār sevdāsın çeker
Ėy Fużūlī gör bu odlara urılmış gönlümi

---

271 A_1 72ª, İÜ 70ª, B 106, A_2 72ª, A_3 81ᵇ, KN 76ᵇ, M 80ᵇ, T_1 157ᵇ, P 275ᵇ, S_1 196ª, T_2 80ª, S_2 63ª, V 70ᵇ, TT 68ª, S_3 77ᵇ, BN 64ª, TN 99ª, S_4 104ª, S5 73ª, S_8 65ª, S9 84ª, S_{10} 78ᵇ-S_{10} 88ª, S_{11} 94ª, TZ 80ᵇ.

271 || 1ª giryedür: giryeden KN girye T_1 || açan: açar T_1 || dutılmış: ṭutılmış A_3.

271 || 1ᵇ eşkdür: eşkden S_1 || dolmış: ṭolmış A_3 dutmış T_1.

271 || 2ª luṭf: raḥm A_1, A_3, T_1 || ėdüñ: ėdüp TT.

271 || 2ᵇ eylemeñ: eyleme S_3, İÜ.

4 Bu beyit S_2 ve S_5'te yoktur.

271 || 3ª ėy: ol T_1 || ėtmeñ: olmañ A_2, V || mużṭarib: ıżṭırāb A_3, KN, T_1, S_1, S_3, İÜ, TN, S9.

271 || 3ᵇ mihnet-i: miḫnet ü A_3, V, [G] || bulmış: dutmış S_3, TT, A_1, T_2, İÜ, S9 dutılmış S_{11}.

271 || 4ª ile: eyler T_1 || urar: görür A_2, S_1, B, S_2, M, P, TN, S9 bulur T_2 || üzre: ile KN.

271 || 4ᵇ görmedüm: görmezem S_3, İÜ || oñmış: olmış T_1 || oñılmış: yorılmış M || oñmış oñılmış: uymış avunmuş [G] uñmuş uñulmuş [T].

7 Bu beyit TT'de yoktur.

8 Hamid Araslı, "bolmadum" ve "olmadum" okunuşlarının yanlış olduğunu; doğrusunun "bulmadum" olması gerektiğini ifade etmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divanı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 10.

271 || 5ª bir: bu M || bulmadum: olmadum A_1, A_2, A_3, KN, T_1, T_2, P, TN, S_4, S_8, S9, S_{10}, TZ, [T] görmedüm [TD, D] olmadı [G].

271 || 5ᵇ tereddüdden: tereddütde V tek ü pūdan A_3 || yorılmış: bozılmış KN, T_2, [G].

271 || 6ª sīm-berlerden: bī-ḫaberlerden TT || daşları: ṭaş ile S_1 ṭaşları A_3, B, S_2, M oḳları TT || yıġmış: yıḳmış TT, S5 yıġman [G].

271 || 6ᵇ bozılmış: yıḫılmış A_1, KN, TT, S5, [G] yıġılmış S_4.

271 || 7ª ruḫsār: ruḫsāre A_1, S_4.

271 || 7ᵇ bu: bir S_1.

272.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ṣanma kim bülbül açar uçmaġa bāl ü perini
   Gül yaḫup anı ṣavurmış göge ḫākisterini

2. Gözüm ü yüzüm arasında müjem sedd oldu
   Ki gözümden su çıḫup yumaya ḫāk-i derini

3. Mevc-i eşküm görüp ebrūya salur çīn nė ʿaceb
   Ki ṣuvarmaḳ çıḫarur ol ḳılıcuñ cevherini

4. Düşdi vaṣf-ı dür-i dendānı aġızdan aġıza
   Ėşidüp ṣaldı beyābāna deñiz gevherini

5. Göz yüzin görmese ḳanlar tökilür āh n'ola
   Fitne'i[7] başa müşerref ḳıla göz manẓarını

6.[8] Reşḥa-yı cām bizi dutdı n'ola ger sāḳī
   Gele ḳurtara bizi ala ayaġı terini

7. Oldı neẓẓāremüze cemʿ Fużūlī eṭfāl
   Gel dutalum bu sipāh ile cünūn kişverini

---

272 A_1 72b, İÜ 70a, B 106, A_2 72b, A_3 81b, KN 76b, M 80b, T_1 157b, P 276a, S_1 196a, T_2 80a, V 70b, TT 72a, S_3 78a, BN 64a, TN 99a, S_4 104a, S_5 73a, S_7 75a, S_8 65a, S_9 84a, S_{10} 79a-S_{10} 88a, S_{11} 94b, TZ 81a.

272 || 1a bāl u perini: per ü bālini V.

272 || 1b anı: onı A_1 öti S_4 || ṣavurmış: savurmış KN, V, T_2, S_4, S_5 || göge: yėle A_2 || gül: gün [TD].

272 || 2a gözümü: gözüm KN gözüme vü || yüzüm: yārüm M || müjem sedd oldı: çerī çekdi müjem İÜ, B, A_3, M, T_1, P, S_1, S_3, S_7, S_8, S_9, S_{10} her müjem sedd oldı TT müjem sedd çekdi TN || müjem: müjen [G].

272 || 2b su: ṣu S_1, A_3, S_3, İÜ || yumaya: yumasa S_1 || ḫāk-i derini: ḫākisterini TT.

272 || 3a salur: ṣalur S_3, S_1, B, T_2, M ṣalup TT, S_4.

272 || 3b ṣuvarmaḳ: suvarmaḳ B, KN, V, BN, TN, S_4, S_5, S_{10} su vėrmek T_1, A_1, T_2, TZ ṣu vėrmek A_3, S_{11} ṣu vėrmeḳ S_8 ṣavurmaḳ S_7 || ol ḳılıcuñ: ol ḳılıcın V ḳılıcuñ KN.

272 || 4a dür-i: dür ü S_1.

272 || 4b ṣaldı: saldı V, S_4.

272 || 5a yüzin: yüzüñ TT nūrın T_1 || ḳanlar: ḳanlarla A_1 || tökilür: dökilür S_1, B, S_3, İÜ tolur A_1.

272 || 5b fitne'i: fitneni KN, TT, S_4, S_{11}, [T, TD] ḳademin T_2 bir ḳadem V || başa: başma S_1 yasa [G] || ḳıla: ėde T_1, S_1, TT || göz: öz S_3 || manẓarını: merdümini A_1.

7 Tarlan, 1950'de yayımlanan divan neşrinde kelimeyi "fitneni" şeklinde okumuş fakat 1985'te çıkan şerhinde "kademün" farkını yeğlemiştir. Cem Dilçin, Fuzûlî Divanı Üzerine Notlar'da "fitneyi basmak" kelime grubunun "yenmek" anlamında deyim olduğunu ifade etmiş ve iki beytin de ortak öznesinin "göz" olduğunu söylemiştir.

8 Bu beyit S_3'te yoktur.

272 || 6a bizi: yeri TT || dutdı: ṭutdı A_3.

272 || 6b ayaġı: ayaġa V ayaġ S_4 || terini: tozını A_2, M.

272 || 7b dutalum: ṭutalum A_3 dutalı A_1 || kişverini: leşkerini İÜ || bu sipāh ile cünūn kişverini: mey ü maḥbūb ile ṣaḥrā yolını TT mey ü maḥbūb ile ṣaḥrā etegin S_5.

273.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Tāb-ı sūz-ı sīneden eksilmeseydi göz nemi
Göz yumup açınca seyl-āba vėrürdüm ʿālemi

2.[4] Her gözüm pür-mevc bir deryādur ol deryā üze
Her ḳaşumdur mevcden bir ser-nigūn olmış gemi

3. Mūy-ı jūlīdemdedür cemʿiyyet-i eṣnāf-ı ġam
Milk-i sevdānuñ budur gūyā sevād-ı aʿẓamı

4. Hecr var ėy dīde vaṣl eyyāmı tökme ḫūn-ı dil
Saḫla kim elbette anuñ hem gelür bir gün demi

5. Ādemīden çoḫ olur ẓāhir perī-veşler velī
Az olur vāḳıʿ perī-veşlerde sen tek ādemī

6. Vaṣl yādıyla göñül söndürme āhum āteşin
Kulbe-yi tārumdan ikrāh ėtmesün hicrān ġamı

7. Ėy Fużūlī ḳıldı cānum riştesin pür-pīç ü tāb
Bir perī-veş dil-berüñ sevdā-yı zülf-i pür-ḫamı

---

273 A_1 72^b, İÜ 70^b, B 106, A_2 73^a, A_3 82^a, KN 77^a, M 81^a, T_1 158^a, P 276^a, S_1 196^b, T_2 80^b, V 71^a, TT 72^a, S_3 78^b, BN 64^b, TN 99^b, S_4 104^b, S_5 73^b, S_7 75^b, S_8 65^b, S_9 84^b, S_{10} 79^a-S_{10} 88^a, S_{11} 94^b, TZ 81^b.

273 || 1^a eksilmeseydi: eksilmiş-idi S_4.

273 || 1^b seyl-āba: bir seyl-āba S_4 || vėrürdüm: vėrdüm İÜ, S_4.

4 Bu beyit T_2'de yoktur.

273 || 2^a mevc bir: mevcdür A_1 mevc A_2, M || deryādur: deryāda A_1 deryādur u A_2, M || deryā üze: deryālara S_1 deryāda yüze B deryā yüzi A_1 deryā yüze S_3, İÜ.

273 || 2^b bir: her A_1,T_1.

273 || 3^a jūlīdemdedür: jūlīdem-dürür A_3, TT jūlīdemledür M || ġam: ḫalḳ TT.

273 || 3^b sevdānuñ: dünyānuñ TT deryānuñ A_1, KN, S_4, S_5 || budur gūyā: bu deryādur T_2.

273 || 4^a hecr: hecrdür V, S_4 || tökme: dökme S_1, B, S_3, İÜ.

273 || 4^b elbette anuñ hem gelür bir gün demi: anuñ gelür elbette bir gün hem demi A_2 bir gün gelür elbette anuñ hem demi T_2 elbette hem bir gün gelür anuñ demi M elbette hem anuñ gelür bir gün demi TN, [T, TD] || hem gelür: her gelür V kim gelür T_1 || gelür: düşer [G].

273 || 5^a ẓāhir: ḫāṣıl T_2 || perī-veşler: perīṣānlar T_1 || velī: demi S_3, İÜ.

273 || 5^b vāḳıʿ: ẓāhir T_2.

273 || 6^a yādıyla: yād ile KN yādından TT yār ile S_5 || söndürme: söndürdüm A_2 yandurma V || āhum: āh A_1, T_2, S_4 || āteşin: şuʿlesin [G].

273 || 6^b tārumdan: nāzumdan T_1 āhumdan S_4 || ikrāh: ger āh T_2 || hicrān: dünyā TT.

273 || 7^a ḳıldı: kü ? ḳaldı A_1 || riştesin: riştesi S_3, T_2, İÜ rişte S_4 || pīç ü tāb: pīç tāb A_2.

273 || 7^b zülf-i: zülf ü A_3 || pür-ḫamı: perçemi A_2.

274.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġarḳ-ı ḫūn-āb-ı dil ėtdi dīde-yi giryān meni
Anca ḳan tökdüm ki bu reng ile dutdı ḳan meni

2. Her ṭaraf yüz ġam helāküm ḳaṣdın ėtmiş Tañrı-çün
Bir dem ėy gözden aḫan ḫūn-ābe ḳıl pinhān meni

3. Yoḫ mecālüm özge gül-ruḫsāra sensüz baḫmaġa
Eylemiş hecr-i ruḫuñ öz ḥālüme ḥayrān meni

4.[5] Rūz-ı vaṣl ėy gün çeküp bir tīġ minnet ḳoy mańa
Yoḫsa minnetsüz helāk eyler şeb-i hicrān meni

5. Ġārḳ-ı ḫūn-āb oldı cism-i ḫāksārum āh kim
Dürd-veş ṣaldı ayaḳlara ġam-ı devrān meni

6. Penbe-yi dāġum nihān ėtmiş ser-ā-ser cismümi
Kim melāmet ḳılmaya her kim görüp ʿüryān meni

7.[9] Bir meh-i bī-mihreem mā'il Fużūlī yoḫ ʿaceb
Ḳılsa her yan ẕerre-nisbet çarḫ ser-gerdān meni

---

274 A_1 73[a], İÜ 70[b], B 107, A_2 73[a], A_3 83[b], KN 77[a], M 81[b], T_1 160[b], P 276[a], S_1 196[b], T_2 84[a], V 71[a], TT 72[b], S_3 78[b], BN 64[b], TN 102[a], S_4 105[a], S_5 74[a], S_7 80[a], S_8 65[b], S_9 84[b], S_{10} 79[b]-S_{10} 88[b], S_{11} 95[a], TZ 81[b].

274 || 1[b] tökdüm: dökdüm S_1, B ėtdüm A_1, KN tökdi TT, S_5, [G] ėtdi S_4 || ki bu reng ile: bu reng ile ki M, BN ki yüz reng ile T_2 ki mundaḳ A_1, TT, S_4, S_5 ki bundak [G] || dutdı ḳan: aldı ḳan V, S_8, S_{11} ḳan dutdı T_2 dutdı āḫir ḳan A_1, KN, TT, S_4, [G] āḫir ḳan BN || anca ḳan tökdüm ki bu reng ile dutdı ḳan meni: anca merdüm ḳanı tökdüm ki dutdı ḳan beni A_2 anca merdüm ḳanını tökdüm ki dutdı ḳan beni [T].

274 || 2[a] helāküm: helāke T_2.

274 || 2[b] aḫan: aḳar S_1.

274 || 3[a] baḫmaġa: baġmaġa S_3 tapmaġa A_3.

274 || 3[b] eylemiş hecr-i ruḫuñ: eyle kim ḳılmış ġamuñ A_1, TT, BN, S_4, S_5, S_8, S_{11}, [T, G, TD].

5 Bu beyit T_1'de yoktur.

274 || 4[a] vaṣl: hicrān A_1, KN, A_2, A_3, V, TN, S_5, S_7, S_{11}, TZ, [G] hecr B, TT, BN vaṣlınuñ S_{10} || ėy gün: sen A_3, [G] gün A_1, KN, A_2, V, TN, S_5, S_7, S_{11}, TZ gül S_{10} ėy cān S_9 || ḳoy mańa: ḳo mańa S_3, M, İÜ cānuma S_7.

274 || 5[a] ḫūn-āb: ḫūn-ābe T_1 || oldı: ėtdi İÜ, S_3 || cism-i: cismüm A_3, T_1.

274 || 5[b] ṣaldı: saldı TT, A_1, S_4 || ayaḳlara: ayaġlara KN, TT, T_2, S_4 ayaḫlara V ayaġdan bu A_1 || devrān: hicrān V, S_5.

274 || 6[a] dāġum: dāġ-ı KN dāġın [G].

274 || 6[b] ḳılmaya: ḳılma TT etmeye [G] || görüp: görür S_4.

9 Bu beyit S_1, T_2 ve TZ'de yoktur.

274 || 7[a] bī-mihreem: bī-mihre A_2, V, TT bed-mihreem A_1, KN, S_5 bed-mihre [G] || mā'il: mā'ilsen V, TT, [G] mā'il ben A_2 || yoḫ: nė TT.

274 || 7[b] her yan: ʿüryān T_1, TN || ẕerre: dürd İÜ, S_3 || nisbet: bāzlıġ A_2 san bu TT.

275.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḫoşdur ėrmek ol beden vaṣlına pīrāhen gibi
Geh el öpmek āstīn tek geh ayaḳ dāmen gibi

2. ʿAks ṣalmaz peykerüm gözgüye baḫsam żaʿfdan
ʿĀlem-i ṣūretde bir şeydā bulınmaz men gibi

3. Cemʿdür gönlüñ senüñ kim var men tek çoḫlaruñ
Men perīşānem ki tapılmaz mańa bir sen gibi

4. Bu çemen gül-ruḫlarına derd-i dil ḳılmaz eṣer
Yüz dilüñ var ise ḫāmūş ol göñül sūsen gibi

5.[6] Ger dilersen ėdesen naẓẓāre-yi dīdār-ı yār
Kend'özüñ görme arada dīde-yi rūşen gibi

6. Dāmenüñ doldursa gerdūn dürr ilen tök ebr tek
Dürr içün telḫ ėtme kāmuñ baḫr-i ter-dāmen gibi

7.[9] Sal naẓardan laʿl hem görseñ sirişk-i al tek
Laʿl içün her daşa urma başuñı miʿden[11] gibi

---

275 A_1 73ª, İÜ 71ª, B 107, A_2 73ᵇ, A_3 80ª, KN 77ᵇ, M 81ᵇ, T_1 158ᵇ, P 276ᵇ, S_1 197ª, T_2 83ª, V 71ᵇ, TT 72ᵇ, S_3 79ª, BN 65ª, TN 99ᵇ, S_5 74ª, S_7 75ᵇ, S_8 66ª, S_9 85ª, S_{10} 79ᵇ-S_{10} 85ª, S_{11} 95ᵇ, TZ 82ª.

275 || 1ᵇ ayaḳ: ayaġ A_1, T_1, T_2, TT || gibi: kimi A_3, TZ, [T, TD].

275 || 2ª ṣalmaz: salmaz A_1, T_2, V || baḫsam: baḳdum T_2 || żaʿfdan: żaʿf tek S_3.

275 || 2ᵇ ʿālem-i: ʿālemde V || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

275 || 3ª men: benüm A_3 || çoḫlaruñ: ʿāşıḳuñ TT, S_5.

275 || 3ᵇ tapılmaz: bulınmaz S_1, B, T_2, S_3, M, İÜ, S_7, S_8, S_9, S_{10} || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

275 || 4ª bu: bir S_3.

275 || 4ᵇ var ise: ger olsa A_2 || ol göñül: ol gönlümi T_1 göñül TT ol gel İÜ || sūsen gibi: sūsen kimi A_3, KN, TZ, [T, TD] - T_1.

6 Bu beyit T_2'de yoktur.

275 || 5ª dilersen: dilerseñ A_3, TT.

275 || 5ᵇ kend'özüñ: gendüzüñ [T] || gibi: kimi A_1, A_3, KN, TZ, [T, TD].

275 || 6ª doldursa: ṭoldursa A_3 doldurılsa A_1 doldura T_2 || ilen: ile A_1, V, TT, [T, TD] || tök ebr tek: dök ebr tek S_3, B, S_1, İÜ hem ebr tek V ėy baḫr T_2.

275 || 6ᵇ gibi: kimi A_3, KN, [T, TD].

9 Bu beyit A_1'de yoktur.

275 || 7ª sal: ṣal S_1, TT, S_3, T_2 || laʿl: laʿli A_3 || görseñ: görsen KN, V, S_3, İÜ görseñ hem TT.

275 || 7ᵇ daşa: ṭaşa A_2, S_1, B, A_3, M || urma: çalma V || miʿden: maʿden [G, T, TD] || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

11 Kelimenin "miʿden" okunuşu için bk. Ömer Zülfe, "Fuzûlî'nin Divân'ı Üzerine Birkaç Not", *Osmanlı Araştırmaları: The Journal of Ottoman Studies*, S. 35, s. 233-243.

8.[1] Ḳārgāh-ı ṣunʿda bir ṣūret ėt naḳş-ı żamīr
Biñ ḫayālüñ dutmaġıl ser-rişţesin sūzen gibi

9. Gözyaşıyla dāne dāne cemʿ-i esbāb ėtme kim
Yėle vėrür dehr anı pā-māl ėdüp ḫırmen gibi

10.[4] Baḥrler seyr eyleseñ muṭlaḳ ter olmaz dāmenüñ
Ger hevā-yı ʿışḳ ile memlū iseñ yelken gibi

11.[6] Ḳanda olsañ ḳapu levḥi tek gözet ʿışmet yolın
Açma göz dīvārlardan her ėve revzen gibi

12. Ėy Fużūlī menzil-i maḳṣūda yėtmek isteseñ
Hīç rehber yoḫ-durur eṭvār-ı mustaḥsen gibi

---

1 Bu beyit V'de yoktur. T_2'de bu beytin ilk mısrası ile bir önceki beytin ikinci mısrası yoktur.

275 || 8[a] ṣunʿda: ṣunʿdan T_1 żaʿfdur TT || bir: her TT, S_5 || ėt: -TT.

275 || 8[b] biñ: miñ A_1 KN, sen TT || ḫayālüñ: ḫayālin A_1 || dutmaġıl: dutmagil A_1 ṭutmaġıl A_3 || ser-rişţesin: ser-rişte-yi A_2, A_3, B, M, T_2, P, S_3, İÜ, T_1, BN, TN, S_7, S_8, S_9, S_{10} || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

275 || 9[a] yaşıyla: yaşına S_3 || dāne dāne: dāne T_1.

275 || 9[b] vėrür: vėr V || anı: onı A_1, T_2 || ėdüp: ėtmese V || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

4 Bu beyit V'de yoktur.

275 || 10[a] eyleseñ: eylesün A_1.

275 || 10[b] gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

6 Bu beyit V'de yoktur.

275 || 11[a] ḳanda: ḫanda A_1, KN, T_2, TT, S_5 || olsañ: olsan KN, S_3, T_2, İÜ || ḳapu levḥi tek: ḳapucı tek T_2 ḳaapuçu tek sen [G] || ʿışmet yolın: - T_1.

275 || 11[b] dīvārlardan: dīvāra serden TT || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

275 || 12[a] isteseñ: istesen A_2, KN, V dileseñ A_1.

275 || 12[b] yoḫ-durur: yoḳ aña A_3 yoḳ saña T_2 || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD].

276.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Mey pey-ā-pey ṣunma sāḳī ḳılma lā-yaʿḳıl meni
Ėtme bir dem devlet-i dīdārdan ġāfil meni

2. Zehr-i ḳahruñ içmedin var ise ḳaṣduñ ḳatlüm ėt
Āb-ı ḥayvān içsem öldürmek olur müşkil meni

3. ʿĀr ḳatlümden sańa men teşne āb-ı tīġuña
Öldürür ḥasret ger öldürmezseñ ėy ḳātil meni

4.[5] Men sańa ḥayrān u menden ġayrı senden bī-ḫaber
Şükr ańa kim ʿışḳuña ḳılmış hemān ḳābil meni

5.[7] Ėy ḫoş ol ser-mestliḳ vaḳti ki refʿ olup hicāb
Ẕevḳ-ı mey bī-iḫtiyār eyler sańa māyil meni

6.[9] Döne döne laʿl-i mey-gūnuñ öper ėy ġonce-leb
Ḳılmasun mı reşk-i cām-ı bāde ḫūnīn-dil meni

7. Ẕevḳ noḳṣānı bir āfetdür mańa ėy pīr-i deyr
Ḳoyma nāḳıṣ bir nėce cām ile ḳıl kāmil meni

---

276 A_1 73^b, İÜ 71^b, B 108, A_2 73^b, A_3 84^a, KN 78^a, M 82^a, K 69^a, T_1 160^b, P 276^b, S_1 197^a, T_2 84^a, V 72^a, TT 73^a, S_3 79^b, BN 65^b, TN 102^b, S_5 74^b, S_7 77^a, S_8 66^b, S_9 85^b, S_{10} 80^a-S_{10} 85^b, S_{11} 96^a, TZ 82^b.

276 || 1^b bir: her A_1, KN, T_2, [G].

276 || 2^a ḳahruñ: ḳahrın A_1, KN || ḳaṣduñ: ḳaṣd S_3 fikrüñ T_1, T_2.

276 || 3^b ger: beni ger S_1 || öldürmezseñ: öldürmezsen A_1, KN, V, TT, B, İÜ, BN, S_8, S_9, S_{10}, S_{11} || ḳātil: ġāfil TT.

5 Bu beyit A_2'de yoktur.

276 || 4^a ġayrı: ġayr KN, T_2, TT, S_5.

276 || 4^b aña: oña S_3, İÜ, A_1 || ʿışḳuña: ʿışḳla A_3 || hemān: hemīn A_1, KN, T_2, S_{11}, [T, TD, D] || hemān ḳābil: nihan kaail [G].

7 Bu beyit T_2'de yoktur.

276 || 5^a olup: olur KN, S_1, V, TT, A_1, İÜ, BN, TN, S_5, S_8, S_{10} .

9 Bu beyit S_3'te yoktur.

276 || 6^a mey-gūnuñ: mey-gūnın TT || ėy: ol TT || ġonce-leb: muġbeçe V.

276 || 6^b ḳılmasun: ḳalsun İÜ || reşk: eşk V || cām-ı: cām u [G].

276 || 7^a mańa: sańa TT, V.

276 || 7^b ḳoyma: ḳoma V ḳılmagil TT || nāḳıṣ: noḳṣān A_1, KN, S_5 noḳṣān u TT || bir nėce: bir TT.

8. Ḳurtılam ġamdan dėrem kūyuńda ammā bilmezem
Ḳurtarur mı baḥr-i ġam mevcinden ol sāḥil meni

9. Ėy Fużūlī devlet-i bāḳī fenādandur maña
Kim fenādur eyleyen maḳṣūduma vāṣıl meni

276 || 8a kūyuńda: göńlümde TT.
276 || 8b mevcinden: mevcinde A_2, T_2.
276 || 9a devlet-i: ḥaḳ bilür T_2.

277.

Mef'ūlü Fā'ilātün Mef'ūlü Fā'ilātün

1. Merhem ḳoyup oñarma sīnemde ḳanlu dāġı
Söndürme öz elüñle yandurduguñ çirāġı

2. Uymış cününa göñlüm ebrūña dėr meh-i nev
Nė i'tibār aña kim seçmez ḳaradan aġı

3.[4] Ḳaddüñ ġamında servüñ ṣormaġa ża'f-ı ḥālin
Gülzārdan kesilmez ırmaḳlaruñ ayaġı

4. Dür tek dişüñ sözini her dem ėşitmek ister
Baḥrüñ müdām anuñ-çün sāḥildedür ḳulaġı

5. Zülfi siyeh ṣanemler olmış senüñ esīrüñ
'Işḳuñda her birinüñ öz zülfi boynı baġı

6. Ger müşg dėrse 'āşıḳ ol būy-ı zülfe sāḳī
Tünd olma bir ḳadeḥ vėr ter eylesün dimāġı

7. Devrān ḥavādiṣinden yoḫ bākümüz Fużūlī
Dāru'l-emānumuzdur mey-ḫāneler bucaġı

---

277 A_1 73^b, İÜ 72^a, B 108, A_2 74^b, A_3 84^b, KN 78^a, M 82^b, K 69^a, T_1 161^a, P 277^a, S_1 197^b, T_2 80^b, V 72^a, TT 68^a, S_3 80^a, BN 65^b, TN 102^b, S_4 105^a, S_5 75^a, S_7 77^a, S_8 66^b, S_9 86^a, S_{10} 80^b-S_{10} 85^b-S_{10} 87^a, S_{11} 96^b, TZ 83^a.

277 || 1^a sinemde: gögsümde S_5 || ḳanlu: odlu T_2.

277 || 1^b söndürme: söndür A_1 || yandurduguñ: yandurduġun A_2 yandurduġuñ KN, V, S_5.

277 || 2^a uymış: olmış V, S_7, [G] || göñlüm: māil [G] || ebrūña: oña A_1 || dėr: ol T_2.

277 || 2^b aña: oña S_3, İÜ, A_1, KN || seçmez: seçmezden A_1.

4 Bu beyit S_5'te yoktur.

277 || 3^a ṣormaġa: sormaġa A_1, KN, T_2, S_4 ṣormayınca T_1 || ḥālin: ḥālüñ V.

277 || 3^b ırmaḳlaruñ: ırmaġlaruñ A_3, V, TT ayrılmaġuñ S_4.

277 || 4^a sözini: ṣıfātın T_1, S_1, A_3 || ister: olmaz S_3, K, M.

277 || 4^b ḳulaġı: ayaġı T_2.

277 || 5^a zülfi: zülf A_2, S_3, İÜ.

277 || 6^a sāḳī: 'āşıḳ A_1.

277 || 6^b bir ḳadeḥ vėr: ver ayaġı ter [G].

277 || 7^b bucaġı: bucaḳı S_3.

278.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ḳāmetüñ ḫıdmetine servüñ egilmez başı
Nė bilür ehl-i ṭarīḳüñ revişin ol nāşī

2. Öginür dīde ki ḥayrānem ezelden yüzüñe
Oldı maʿlūm bu lāfında ki çoḫdur yaşı

3. Eşk laʿli reh-i ʿışḳuñda dutupdur etegüm
Ḳorḫulıḳdur nėce ṣalup gėdelüm yoldaşı

4. Yėtdi ol ġāyete żaʿfum ki çeker taṣvīrüm
Her zamān dāyire-yi ḥayrete biñ naḳḳāşı

5. Muḥtesib Tañrı içün gel mańa çoḫ vėrme ʿaẕāb
Meyl-i mescid mi ėder meygedeler evbāşı

6. Kesdi men şifteden ehl-i selāmet yolını
Bes ki eṭrāfuma cemʿ oldı melāmet ṭaşı

7. Ėy Fużūlī nė belā oḫları kim gelse mańa
Sebeb ol ḳaşları yayuñ gözidür yā ḳaşı

---

278 A_1 74^a, İÜ 72^a, B 109, A_2 74^a, A_3 84^b, KN 78^b, M 83^a, K 69^b, T_1 161^b, P 277^a, S_1 197^b, T_2 81^a, V 72^b, TT 68^b, S_3 80^a, BN 66^a, TN 103^a, S_4 105^b, S_5 75^a, S_7 80^a, S_8 67^a, S_9 86^a, S_{10} 81^a-S_{10} 87^a, S_{11} 96^b, TZ 83^a.

278 || 1^a servüñ: serv S_3, İÜ.

278 || 1^b ehl-i ṭarīḳüñ: rāh u ṭarīḳüñ T_2 ehl-i ṭarīḳat TT || revişin: reviş İÜ.

278 || 2^a öginür: öykünür A_3 || ki: - A_3.

278 || 2^b bu: o M || çoḫdur: yoḫdur TT.

278 || 3^a eşk laʿli: eşk ṭıflı T_2 eşk-i laʿl BN, S_5, S_7 eşk-i laʿlüm S_8, [TD, D] eşk seyli S_{11} ʿışḳ ṭıflı TZ || ʿışḳuñda: ʿışḳında A_2, S_1, B, K, M, S_3, İÜ, S_9 || dutupdur: ṭutupdur A_3 || etegüm: eşigüm TT.

278 || 3^b ḳorḫulıḳdur: ḳorḳulıġdur T_1 ḳorḳuluḫdur KN || ṣalup: salup V, T_2, S_4 ḳoyup A_2 || gėdelüm: gėdeyüm TT, S_8, [G].

278 || 4^b biñ: miñ A_1, KN, T_2.

278 || 5^a gel mańa çoḫ vėrme ʿaẕāb: verme bana çok da edeb [G].

278 || 5^b mescid mi ėder: mescid ėde T_2 mescid mi eyler S_4.

278 || 6^a selāmet: melāmet V, TT, T_2.

278 || 6^b bes ki: ben ki S_3, İÜ bes S_1 eyle kim A_2 || eṭrāfuma: eṭrāfumuzı A_1 eṭrāfumuza S_4 eṭrāfına İÜ çevreme A_2 || cemʿ oldı: dutdı A_1 doldı S_4 || melāmet: selāmet A_1, KN || ṭaşı: daşı A_1, TT, V, T_2, İÜ, S_4, S_5.

278 || 7^b ḳaşları: ḳaşı A_3 gözleri B || yayuñ: kemānuñ A_3.

279.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ḫoş geldi dün ol aya sirişküm neẓāresi
Beyle olur ki ʿāşıḳuñ işler sitāresi

2. Ėy her maraż ʿilācına ḥükm eyleyen ṭabīb
Bīmār-ı derd-i ʿışḳ olanuñ yoḫ mı çāresi

3. N'oldı götürmedüñ ele ṣad pāre göñlümi
Vehm eyledüñ mi el kese bu şīşe pāresi

4.[5] Çıḫmaḳ diler sefīne-yi ten cünbüş eyle cān
Deryā-yı ʿışḳdan ki ʿademdür kenāresi

5. Dėrler ki var Vāmıḳ u Mecnūn ʿaceb degül
Dağılmış ola āteş-i ʿışḳum şerāresi

6.[8] Senden hemīşe tīr-i belādur gelen mańa
Beyle olur mı ʿāşıḳ u maʿşūḳuñ aresi

7. Ėy söyleyen Fużūlīye ʿışḳ içre ṣabr ḳıl
Söyle bu merhem ile kimüñ bitdi yaresi

---

279 A_1 74^a, İÜ 72^b, B 109, A_2 75^a, A_3 85^a, KN 79^a, M 83^a, K 69^b, T_1 161^b, P 277^a, S_1 198^a, T_2 81^a, V 72^b, TT 68^b, S_3 80^b, BN 66^b, TN 103^b, S_4 106^a, S_5 75^b, S_7 77^b, S_8 67^a, S_9 86^b, S_{10} 81^a-S_{10} 87^b, S_{11} 97^a, TZ 83^b.

279 || 1^b beyle: böyle A_3, B || olur ki: olur mı T_1 olur çü V, TT olur çi A_1 || ʿāşıḳuñ: ʿāşıḳın TT || beyle olur: bir iş düşer [G].

279 || 2^a her: gevher S_1 || eyleyen: eylenen İÜ || ṭabīb: ḥekīm B, K, T_1, S_1, S_3, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9.

279 || 2^b derd: - T_2.

279 || 3^a n'oldı: n'olduñ A_3 || götürmedüñ: getürmedüñ A_1, KN, [T].

279 || 3^b vehm: ḫavf A_3 || mi: ki T_2 || bu: ol T_2, TT, B, S_{10}, TZ, [G].

5 Bu beyit A_1, T_2 ve S_4'te yoktur.

279 || 4^a cünbüş eyle: cünbüşiyle İÜ, B, A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, V, TT, BN, S_3, S_5, S_7, S_8, S_9, S_{10}, TZ, [G, TD].

279 || 5^b dağılmış: dağılmaḳ A_2 || ola: olsa A_2, [T] || ʿışḳum: āhum A_3, V, T_2, TT, S_{10}, TZ, [G].

8 S_5'te bu beytin ikinci mısrası yerine ilk beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

279 || 6^a tīr-i belādur gelen mańa: tīr-i belādur bańa gelen A_3, S_1, T_1, TN, S_7, S_8 tīr-i cefādur gelen mańa A_2, KN, V, BN, S_4, S_5, S_{11}, [T] tīr-i cefādur bańa gelen TT sengdür gelen bańa T_2 seng-i cefādur gelen bańa S_{10} seng-i belādur gelen mańa TZ.

279 || 6^b beyle: böyle A_3, B, V || ʿāşıḳ u:ʿāşıḳ T_1 āşıḳuñ A_1 || maʿşūḳuñ: maʿşūkla A_1.

280.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Meger ḫ̬ʿāb içre gördüñ ėy göñül ol çeşm-i şehlāyı
Ki ḳılduñ ṭarfetü'l-ʿayn içre ġarḳ-ı eşk dünyāyı

2. Yėtürdi āhumı gerdūna ol büt gör nė kāfirdür
Dėmez kim gökde āhum incide nā-geh Mesīḥāyı

3.[4] Çekersen ėy muṣavvir ṣūretin ol meh-veşüñ ammā
Nė mümkindür murāduñca çekilmek ḳaşları yayı

4. Belādur şehrlerde men gibi rüsvā-yı ḫ̬alḳ olmaḳ
Nė ḫ̬oş Ferhād u Mecnūn menzil ėtmiş kūh u ṣaḥrāyı

5.[7] Görinmez yār ḫ̬alḳ eşküm temāşāsına cemʿ olmış
Eger nā-geh görinse ol perī gel gör temāşāyı

6.[9] Dutup ḳuşlar başumda āşiyān feryāda gelmişler
Çıḫ̬ ėy āhum odı bir dem başumdan ṣav bu ġavġāyı

7. Fużūlī ḫ̬aṭṭı sevdāsın ḳalem tek başa salmışsan
Gėder başuñ eger başdan gėdermezsen bu sevdāyı

---

280 A_1 74b, İÜ 73a, B 109, A_2 75b, A_3 82b, KN 79a, K 70a, T_1 157a, P 277a, S_1 198a, T_2 81b, S_2 63b, V 73a, TT 65b, S_3 80b, BN 69a, TN 98b, S_8 68a, S_9 86b, S_{10} 81b-S_{10} 82a-S_{10} 87b, S_{11} 97b, TZ 84a.

280 || 1a göñül: gözüm A_3 || ol: şol TT ėy KN.

280 || 1b dünyāyı: deryāyı V, TT, K.

280 || 2a büt: meh A_2, S_2.

280 || 2b dėmez kim: dėmez ki V dėmedi S_2 || āhum: nā-geh A_3, B, K, T_1, S_1, S_3, T_2, TT, P, İÜ, BN, TN, S_8, S_9, S_{10} || nā-geh: āhum A_3, T_2, TT, S_{10} nālem B, K, T_1, S_1, S_3, P, İÜ, BN, TN, S_8, S_9.

4 Bu beyit TT'de yoktur.

280 || 3a ol meh-veşüñ: meh-veşlerin [G].

280 || 3b mümkindür: müşkildür S_2, [T] || murāduñca: muradınca V || çekilmek: çekilmez S_2 || ḳaşları: ḳaşlaruñ S_1 ol ḳaşı V.

280 || 4a belādur: ʿacebdür A_3 || gibi: kimi A_3, KN, TZ, [T, TD] tegi A_1 || ḫ̬alḳ: ʿışḳ V || 1. mısra: ʿacebdür şehr ü ėlde ben tegi rüsvā-yı ḫ̬alḳ olmaḳ TT.

280 || 4b ferhād u: ferhād T_2 || menzil: mesken A_3 || kūh u: kūh A_1, T_1 || 2. mısra: ḫ̬oş ol ferhād u mecnūn mesken ėtmiş kūh u ṣaḥrāyı TT.

7 Bu beyit S_3'te yoktur.

280 || 5a yār: yār u A_1, A_2, KN, TT, BN, S_{10}, S_{11}, TZ, [T, G, D] || cemʿ olmış: ġarḳ olmış V ḫ̬ayrandır [G].

9 Bu beyit S_2'de yoktur.

280 || 6a dutup: ṭutup A_3 || başumda: yaşumda İÜ başında [G] || ḳuşlar başumda: başumda ḳuşlar TT || feryāda: feryād K.

280 || 6b çıḫ̬ ėy: çıḳ V || ṣav: sav A_1, KN, V, T_2 || başumdan ṣav: yaşumdan ṣav İÜ başından dür [G].

280 || 7a ḫ̬aṭṭı: ḫ̬at T_1, K, V || başa: sāye V || salmışsan: ṣalmışsan A_3, B, KN, S_2, K, S_3, İÜ.

280 || 7b gėdermezsen: gėdermezseñ A_3 çıḳarmazsan A_1, KN, TT, T_2, A_2, S_2, S_{11}, TZ, [G].

281.

Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün Mefâʿîlün

1. Mübeddel ḳılmaġa ṣubḥ-ı viṣāle şām-ı hicrānı
Menüm āhum alupdur ṣubḥ u şām çarḫ dāmānı[3]

2. Gözüm yaşıyla hem-reng olduġıyçün keşf-i rāzumda
Başarken baġruma düşdi gözümden baġrumuñ ḳanı

3. Dil-i pür-ḫūn mıdur sīnemde yā ol ḳaşları yayuñ
Çekilmiş nāveki cismümde ḳalmış ḳanlu peykānı

4. Yüzüñ görmek temennāsındaem ammā budur müşkil
Ki dem düşdükçe açdurmaz mańa göz eşk ṭuġyānı

5.[7] Dėdüñ ėy Ḫıżr beñzer yār laʿli āb-ı ḥayvāna
Bu taʿẓīm ile ṭoprakdan götürdüñ āb-ı ḥayvānı

6. Niṣār-ı ḫāk-i pāyüñ lāyıḳı bir gevher isterdüm
Ḳamu gözden geçürdüm ḳaṭre ḳaṭre eşk-i ġalṭānı

7. Fużūlīnüñ yėter ʿışḳına inkār eyle ėy gerdūn
Güvāh-ı ḥāl yėtmez mi sańa feryād u efġānı

---

281 A_1 74b, İÜ 73a, B 110, A_2 75a, A_3 83a, KN 79b, K 70b, T_1 159a, P 277b, S_1 198b, T_2 81b, V 73a, TT 66b, S_3 81a, BN 66b, TN 100b, S_4 106b, S_5 75b, S_8 68a, S_9 87a, S_{10} 81b-S_{10} 82a, S_{11} 97b, TZ 84a.

281 || 1a ḳılmaġa: ḳılma sen V.

281 || 1b alupdur: olupdur A_3, BN elidür A_1, İÜ, B, A_2, KN, S_1, T_2, TT, S_3, S_4, S_5, [T, G] alıdur S_{10} || şām: şām bu TT şām u İÜ, KN, B, T_1, P, S_1, V, BN, TN, S_5, S_8, S_9, S_{10}, [G, T] şāmı A_3 || dāmānı: dünyanı İÜ devrānı S_3, S_8 fermānı T_2.

3 Hezec bahrinin aruzu ile birinci beytin darbı dışındaki tefʿilelerine kabz zihafı uygulanabilmektedir. Bu beytin her iki mısrasında da üçüncü tefʿileler makbûzdur (mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün).

281 || 2a yaşıyla: yaşına A_1, BN, KN, S_4, S_5, TZ, [T, TD, D] || rāzumda: rāzumdan İÜ, A_2, TT, S_3, S_8 rāzında TN, S_4, S_{10}, TZ, [G] zārumda T_1 zārında V.

281 || 2b başarken: baḫarken TT basarken S_4, S_5 || düşdi: damdı [G].

281 || 3a ḳaşları: ḳaşlaruñ V || yayuñ: yanuñ KN yayı V.

281 || 3b nāveki: nāvek KN, T_1, V, K, T_2 || cismümde: cismde T_1.

281 || 4a temennāsındaem: temennāsındayam A_2 || budur müşkil: bu-durur müşkil B bu müşkildür S_1, [G].

281 || 4b mańa: buna İÜ.

7 Bu beyit S_3'te yoktur.

281 || 5a dėdüñ: dedim [G] || āb-ı ḥayvāna: ab-ı ḥayvānı [T].

281 || 5b ṭoprakdan: toprağdan KN, TT, T_2, S_4, S_5 toprakdan S_1, B, K, İÜ toprahdan A_1 tofrağdan V || götürdüñ: götürdün İÜ.

281 || 7a ey: - K.

281 || 7b sańa: bańa KN, V.

282.[1]

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Dil ġāretine tāze ḫaṭuñ çekdi leşkeri
Ṣındurdı biñ göñüllü ṣafın bir yeñiçeri

2. Ḫūblar senüñ ḳapuña gelürler bölük bölük
Gėtmezler özge ḳapuya sensen aġaları

3.[5] N'ola aṣarsa göz müjede eşk ḳaṭresin
Aṣar ṣubaşı yol kesici ḳanlu ḳāfiri

4. Odlu göñül ėvine girer ġam güni oḫuñ
Yoldur mı gėce oda baṣa bir yaban[8] eri

5. Göz defterine ṣalmışam oḫı ḥisābını
Aç ėy göñül öñinde revān oḫı defteri

---

1 Bu gazel A_3, TT, S_7 ve S_9'da metin içerisinde, B'de ise kenarda yer almaktadır. Tarlan'da ve Gölpınarlı'da (1948 baskısı) bu gazel yoktur. Dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye D, F_2, H ve M nüshaları yoluyla dâhil olmuştur. D: İstanbul Murad Molla Kütüphanesi Düğümlü Baba Kısmı No: 420 (İstinsah tarihi: 1820). F_2: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok). H: İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Kısmı No: 684 (İstinsah tarihi: 1700). M: İstanbul Hüsrev Paşa Kütüphanesi Mihrişah Sultan Kısmı No: 364 (İstinsah tarihi: 1695). Gazelin üslup ve anlam özellikleri Fuzûlî'ye aidiyeti hususunda bazı şüpheler doğurmaktadır. Bütün bunlara rağmen şiirin Fuzûlî'ye ait olmadığına tam kanaat getiremediğimiz için gazeli metne dâhil ettik.

282 B 102, A_3 83^a, TT 67^b, S_7 76^b, S_9 88^b.

282 || 1^b ṣındurdı: sındurdı TT || göñüllü: göñül TT.

282 || 2^a gelürler: ṭururlar A_3.

282 || 2^b ḳapuya: ḳapu yėrge TT.

5 Bu beyit B'de yoktur.

282 || 3^a aṣarsa: aḫıtsa TT || müjede: müjeden TT.

282 || 3^b aṣar: aḫar TT || kesici: kese mi TT.

282 || 4^a ėvine: özrine TT || girer: gezer TT.

282 || 4^b baṣa: yaḫar TT baṣar S_7, S_9 || eri: deri TT || yaban: yatan [TD, D].

8 Bu gazelin bulunduğu nüshalarda kelime "yaban" olarak kaydedilmiştir. TD ve Dilçin "yatan" farkını yeğlemişlerdir. Dilçin, "irsal-i mesel açısından TD'deki biçim doğru olmalıdır" demiş fakat beyte anlam vermemiştir. Oysa beyti "yatan" ile anlamlandırmak daha zordur. "oda basmak" grubunun "ateşe basmak" yerine "oda basmak, ev basmak" gibi düşünülmesi daha doğru görünmektedir: "Okun gam günü ateşli gönül evine girer; gece bir yabancının oda basması yol mudur." Öbür türlü beytin anlamı zorlanmaktadır.

282 || 5^a oḫı: oḳuñ A_3 o derdüm TT.

282 || 5^b öñinde revān: bu tende evkād A_3, S_7 evkād S_9 yolında mekān TT bu tende gözüñ [TD, D].

6.[1] Gözgüde ʿaks-i ḫālüñi gördüm gelüp dėdüm
Ḳoymaz mı dāġ gögsine Rūmuñ ḳalenderi

7. Bilmen nėdür günāh Fużūlī çeker mańa
Her laḥẓa ol cefā ḳılıcı cevr ḫançeri

1 Bu beyit B'de yoktur.

282 || 6ª ḫālüñi: ḫālini A3.
282 || 6ᵇ mı dāġ gögsine rūmuñ: bu dāġı gögsüme rūyuñ TT.
282 || 7ª bilmen: bilmem B || günāh: günehi B günāhı [TD, D] günāh-ı [G] || mańa: sańa TT, [TD, D].
282 || 7ᵇ ḳılıcı: ḳılıcı vü TT.

283.

Mütefāʿilün Mütefāʿilün Mütefāʿilün Mütefāʿilün

1. Yėter ėy felek bu cefā yėtür men-i zāre serv-i revānumı
Meh-i ṭalʿat ile münevver ėt dil ü dīde-yi nigerānumı

2. Ruḫum üzre ḫaṭṭ-ı sirişkümi defeʿāt ile ḳalem-i müjem
Raḳam ėtdügiyçün ėl oḫıyup bilür oldı rāz-ı nihānumı

3. Cigerüm odını nihān iken ėle ẓāhir ėtdi mürūr ile
Göreyüm yėre geçe āb-ı çeşm-i ter-i şerāre-feşānumı

4.[5] Dutalum ki zülf-i siyāhuñı dutan üzre ṣābit olur güneh
Nė revā ki ġamze-yi ḳātilüñ güneh ėtmeden töke ḳanumı

5.[7] Bu belāya ṣaldı meni ḳadüñ ki yaşurdı yėr yüzini yaşum
Bu yėre yėtürdi meni ġamuñ ki felek ėşitdi fiġānumı

6. Nėce ḳadd u ḫāl u ḫaṭ u ruḫuñ ġam u renc ü derd ü belā ile
Büke ḳaddümi töke yaşumı yıḫa göñlümi yaḫa cānumı

7. Sitemüñ daşıyla başı sınuḳ bedeni şikeste Fużūlīyem
Bu ʿalāmet ile bulur meni soran olsa nām u nişānumı

---

283 B 110, KN 79b, M 83b, K 70b, T_1 159a, P 277b, V 73b, TT 65b, BN 67a, TN 100b, S_4 106b, S_5 76a, S_8 68b, S_9 87a, S_{10} 82b, S_{11} 98a, TZ 84b.

283 || 1b ṭalʿat ile: ṭalʿatiyle [TD] || dil ü: dil V.

283 || 2a ḳalem: ḳalemi TT ḳılam K || müjem: müje V, B || ruḫum: ruhun [G] || sirişkümi: sirişkini [G].

283 || 3a cigerüm: ciger S_4 || ėle: - V || ėtdi: olduñ K.

283 || 3b çeşm-i: çeşmüm V || ter: - S_4.

5 Bu beyit S_4'te yoktur.

283 || 4a olur: bolur TT || güneh: günāh S_{11}, [T, TD, D].

283 || 4b töke: döke B, K.

7 Bu beyit S_4'te yoktur.

283 || 5a ṣaldı: saldı V || ḳadüñ: - V || yėr yüzini: yėr yüzi V yüzini K yėr yüze KN yėr yüzin S_5.

283 || 5b meni ġamuñ: beni felek M ġamuñ beni K.

283 || 6a ḫaṭ u: - B || ġam u: - M ġam S_5 || belā ile: belāya V || 1. mısra: nėce bir bu ḥüsn ü ḫāl u ḫaṭuñ ġam u derd ü belā vü renc ile TT || renc ü derd ü: derd ü renc ü S_4, S_5, TZ, [G] derd ü renc KN.

283 || 6b töke: döke B, K || yaḫa: ala KN, TT, S_4.

283 || 7a daşıyla: ṭaşıyla M, B, K daşı ile [T, TD] || sınuḳ: yaruġ TT, [T] yaruḳ S_4, S_5, [G].

283 || 7b ʿalāmet: melāmet T_1, TN || ile: içre S_5 || bulur: bula S_4 || soran: ṣoran M, B sorar S_4 || olsa: olursa TT.

284.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy ṣaf-ı nevk-i müjeñ zülf-i melāmet şānesi
Her girih zülfüñde bir dām-ı taḥayyür dānesi

2. Bülbül-i cān evc-i istiġnā-yı ḥüsnüñ ṭāʾiri
Ṭāʾir-i dil pertev-i şemʿ-i ruḫuñ pervānesi

3. Gönlümi ḳılmış ḫayāl-i merdüm-i çeşmüñ vaṭan
Şükr kim merdüm-nişīn olmış bu ġam vīrānesi

4.[5] Devr-i ruḫsāruñda ḫaṭṭuñ heyʾeti ʿışḳ ehline
Bezm-i ġamda ḳan ile dolmış belā peymānesi

5.[7] Şemʿ-i rūyuñ tābı ḫurşīd-i ḳıyāmet pertevi
Ḫoḳḳa-yı laʿlüñ sözi ḫʿāb-ı ʿadem efsānesi

6.[9] Żāyiʿ olmaz vādī-yi vaḥdetde ol āvāre kim
Beste-yi zencīr-i zülfüñdür dil-i dīvānesi

7. Ḳanlu yaşın anca kim ṣaçmış Fużūlī her ṭaraf
Lāle-reng olmış ḥabāb-ı mey gibi ġam-ḫānesi

---

284 A_1 75a, İÜ 73b, B 110, A_3 85a, KN 80a, M 84a, K 71a, T_1 162a, P 277b, S_1 199a, T_2 82a, S_2 63b, V 73b, TT 69a, S_3 81b, BN 67a, TN 103b, S_4 107a, S_5 76a, S_8 67b, S_9 87b, S_{10} 82b, S_{11} 98b, TZ 85a.

284 || 1a zülf-i: cāna S_2, [T].

284 || 1b zülfüñde: dāmuñda T_1 || dām-ı: dām u A_3.

284 || 2a evc-i: rūḥ-ı M, K || ḥüsnüñ: çeşmin [G].

284 || 2b dil: cān TT || pertev-i: pertevi TT.

284 || 3a çeşmüñ: çeşmüm V, S_3, İÜ.

284 || 3b olmış: oldı S_3, İÜ || bu ġam: ġam İÜ belā T_1 göñül S_3 || vīrānesi: pervānesi İÜ peymānesi T_1.

5 Bu beyit T_1'de yoktur.

284 || 4b ḳan ile: ḳanlu T_2 || dolmış: ṭolmış A_3 dolmışdur T_2.

7 Bu beyit V'de yoktur.

284 || 5a tābı: tāb-ı T_2, TT, TZ, [G] bāḳī KN.

284 || 5b ḫoḳḳa-yı: ḫıżr-ı TT || sözi: sözidür TT.

9 Bu beyit S_4'te yoktur.

284 || 6a vaḥdetde: vaḥdete A_1, S_5.

284 || 7a yaşın: yaşı T_1, TT, TN yaş T_2 || anca kim: anca S_2, T_2, TT bes ki M, B, K, S_1, S_3, V, P, İÜ, S_8, S_9, S_{10}, TZ nice kim || ṣaçmış: saçmış KN ṣaçmışdur S_2, M, B, K, S_1, S_3, V, T_2, TT, P, S_8 saçmışdur İÜ, S_9, S_{10}, TZ açmış [G].

284 || 7b gibi: kimi KN, TZ, [T, TD] || ġam-ḫānesi: ḫum-ḫānesi A_3, B, M, K, T_1, S_1, V, S_3, P, İÜ, TN, S_8, S_9, S_{10} kāşānesi T_2.

285.

Mef'ūlü Mefā'īlün Mef'ūlü Mefā'īlün

1. Āyīne sėver cāndan ruḫsāre-yi cānānı
Bir ġāyete yėtmiş kim ayrılsa çıḫar cānı

2. Feryād ki ʿaks oldı ol kim göreyüm dėrdi
Āyīne-yi ruḫsāruñ levḥ-i dil-i ḥayrānı

3. Ol çāh-ı zenaḫdānda dėrdüm görürem[5] göñlüm
Göñlümde görür oldum ol çāh-ı zenaḫdānı

4. Āzādelerüñ göñlin cemʿ ėtmiş iken ġaflet
Depretme ṣabā bi'llāh ol zülf-i perīşānı

5.[7] Yāre ġam-ı pinhānum iẓhār ėdebilmezdüm
Şādem ki revān oldı gözden cigerüm ḳanı

6.[9] Derd ü ġam-ı pinhānum fehm ėtdi ėl āhumdan
Yüz āh ki fāş oldı derd ü ġam-ı pinhānī

---

285 A_1 75a, İÜ 73b, B 111, A_3 85b, KN 80a, M 84a, K 71a, T_1 162a, P 278a, S_1 199a, T_2 84b, V 74a, TT 70a, S_3 81b, BN 67b, TN 104a, S_4 107a, S_5 76b, S_6 71a, S_7 79b, S_8 67b, S_9 88a, S_{10} 83a, S_{11} 98b, TZ 85a.

285 || 1b ġāyete: ḥālete A_1, KN, BN, S_4, S_5, [T] || ayrılsa: ayırsa T_1, İÜ.

285 || 2a ol: - S_3 || dėrdi: dėrdüm A_1, B, M, K, T_1, T_2, S_3, V, TT, P, İÜ, BN, TN, S_4, S_5, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ, [G, TD].

285 || 2b dil-i: dil ü T_1.

285 || 3a zenaḫdānda: zenaḫdāna A_1, A_3, KN, T_1, T_2, S_3, V, TT, İÜ, BN, TN, S_4, S_5, S_7, S_{11}, [T, G, TD] || görürem: görür S_1 vėrürem A_1, A_3, TT, T_1, BN, TN, S_4, S_5, S_7, S_9, S_{10} vėreyüm KN, V, T_2, [T, G, TD] ki vėrem S_3, İÜ vėrürdüm S_{11}.

5 Hamid Araslı da "görürem" varyantının daha doğru olduğunu belirtmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divanı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 9.

285 || 4a āzādelerüñ: āzādelerin A_1, S_3, T_2, S_4 āvārelerüñ V, S_5 || göñlin: göñlüñ T_2 göñüller K || ġaflet: olma T_2.

285 || 4b depretme: tepretme A_1, KN, TT, T_2, S_4 ṭepretme V.

7 Bu beyit A_3, T_1 ve TT'de yoktur.

285 || 5b cigerüm: cigerüñ V.

9 Bu beyit S_3'te yoktur. İÜ'de müstensihin gözü kaymış bunun sonucunda 4 ve 5. beyitleri tekraren yazmıştır. Bu tekrar yazımda 5. beytin ilk mısrası yazılmaya başlanmış ancak 6. beytin ilk mısrasıyla devam edilmiştir. Bu sebeple 6. beytin ilk mısrası İÜ'de hatalıdır.

285 || 6a derd ü: derd S_1, M yār TT yāre A_3, T_1 || ġam-ı: ġam u KN || ėl: dil KN, S_4.

285 || 6b derd ü: derd A_3 || oldı: itdi [T, TD] || pinhānī: pinhānı [T, TD].

7. Hicrān gėcesin görgeç dūzaḫ elemin bildüm
Kim rūz-ı ḳıyāmetdür yāruñ şeb-i hicrānı

8. Cāndan geçeli buldum rāḥat ġam-ı ʿālemden
Ḫoş ḥikmet ile buldum ol derde bu dermānı

9. Yā Rab nė sebebdendür kim hīç eṯer ḳılmaz
Dil-dāre Fużūlīnüñ feryād ile efġānı

285 || 7ª gėcesin: gėcesi A_1, A_3, KN, S_4 || bildüm: çekdüm V gördüm M buldum İÜ.

285 || 8ª buldum rāḥat: oldum rāḥat M rāḥat buldum TT || ġam-ı ʿālemden: ġam-ı cānāndan T_2 ḳamu ʿālemden TT ġamu ʿālemde S_4.

285 || 9ª sebebdendür: sebebdür S_4 || kim: bu kim S_4.

286.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1.[2] Maḥşer güni görem dėrem ol serv-ḳāmeti
Ger anda hem görinmese gel gör ḳıyāmeti

2. Terk-i mey ėtdüñ ėy göñül eyyām-ı gül gelür
Elbette bu işüñ çekilür bir nedāmeti

3. Mecnūn ki pādişāh-ı sipāh-ı vüḥūş idi
Men tek musaḫḫar ėtmedi milk-i melāmeti

4. Ṣaḥrā-neverd iken mańa taṣvīr-i Kūh-ken
Ögretdi şehr-i ʿışḳda resm-i iḳāmeti

5.[7] Seng-i melāmet ile çeküñ çevreme ḥişār
Eşküm fenāya vėrmesün ehl-i selāmeti

6.[9] Zāhid çoḫ ėtme ṭaʿne mey üftādesine kim
Çoḫları yıḫdı pīr-i muġānuñ kerāmeti

7.[11] Ġam ẓulmetinde bulmaġa derd ü belā meni
Ḫoşdur[12] Fużūlī āteş-i āhum ʿalāmeti

---

286 A_1 75^b, İÜ 74^a, B 111, A_2 76^a, A_3 85^b, KN 80^b, M 84^b, K 71^b, T_1 162^b, P 278^a, S_1 199^b, T_2 84^b, V 74^b, TT 74^a, S_3 82^a, BN 68^a, TN 104^b, S_4 107^b, S_5 76^b, S_6 71^a, S_7 77^b, S_8 68^b, S_9 88^a, S_{10} 83^a, S_{11} 99^a, TZ 85^b.

2 Bu beyit A_2'de yoktur.

286 || 1^a görem dėrem: görem dėdüm KN, TT, TN, S_4, S_{10}, [G, D] dėdüm görem A_1, BN, S_6, S_8, S_{11} dėrem görem V gördüm dėrem S_5.

286 || 1^b anda: onda A_1.

286 || 2^a ey: - K || gül: mey V.

286 || 2^b bu: her TT.

286 || 3^a sipāh-ı: sipāh u V vuḥūş-ı T_1 || vuḥūş: ṭuyūr T_1 vuḥūş-ı ṭuyūr V.

286 || 4^a taṣvīr-i: mānend V.

286 || 4^b ʿışḳda: ʿışḳa [G].

7 Bu beyit TT ve S_4'te yoktur.

286 || 5^a ile: üzre T_2.

9 Bu beyit TT ve S_4'te yoktur.

286 || 6^a ṭaʿne: ṭaʿn V, B || mey: ġam A_2.

286 || 6^b muġānuñ: muġānum V.

11 Bu beyit TT'de yoktur.

12 Hamid Araslı "besdür" varyantının daha doğru olduğunu ifade etmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divanı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 9.

286 || 7^b ḫoşdur: çoḳdur V besdür [TD].

287.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Revācın naḳd-i peykānuñla bulmış ḥüsn bāzārı
Geçer naḳdüñ eger biñ Yūsufuñ olsañ ḫarīdārı

2. Meger devr-i ruḫuñ ṭarḥın çeker gül ṣafḥası üzre
Kim olmış gevher-efşān bülbülüñ pergār-ı minḳārı

3. Çeker biñ dāyire çevremde ḥırz içün sirişkümden
Ḫamīde ḳaddümüñ bī-hūde çizginmez bu pergārı

4. Geçer nālem felekden ḫam ḳadümni çenge beñzetmeñ
Ki çıḫmaz perdeden çengüñ ṣadā-yı nāle-yi zārı

5. Yeñi aydan felek saṭḥında biñ ḳāleb düzüp bozmış
Vėrince ḳaşlaruñ ṭāḳına ṣūret ṣunʿ miʿmārı

6.[7] Ṣanemler ḫıdmetin ṭāʿat bilen rind ecrsüz ḳalmaz
Ḳılur biñ rişte-yi tesbīḥ işin her tār-ı zünnārı

7. Fużūlīni dehānuñ ḫayreti bir derde ṣalmış kim
Nė pinhān ėtmegi mümkindür ol derdüñ nė iẓhārı

---

287 İÜ 74b, B 111, A_2 76a, A_3 86a, KN 80b, M 85a, K 71b, T_1 163a, P 278a, S_1 199b, T_2 85a, V 74b, TT 69a, S_3 82a, BN 68a, TN 104b, S_5 77a, S_6 71a, S_7 79b, S_8 68b, S_9 88b, S_{10} 83b, S_{11} 99b, TZ 86a.

287 || 1a peykānuñla: peykānla V, T_2, TT || bāzārı: güftārı S_3, İÜ.

287 || 1b biñ: miñ KN, T_2 || olsañ: olsa A_2, M, TT, V, S_7.

287 || 2a ṭarḥın: ḫaṭın S_3, K, M, İÜ, S_8, S_9, S_{10} üzre TT || üzre: ṭarḥın TT.

287 || 2b gevher: ʿanber S_3, İÜ || pergār-ı: her cevr V.

287 || 3a çeker biñ: çeker miñ KN, T_2 çekerseñ A_3 çekersen T_1.

287 || 3b ḫamīde: çemende KN, A_3 || ḳaddümüñ: ḳāmetüñ KN.

287 || 4a ḫam: - S_1 || ḳadümni: ḳaddümi S_3 || beñzetmeñ: beñzetme T_2.

287 || 4b nāle-yi: nāle vü A_3, KN, V, [TD].

287 || 5a biñ: miñ KN || 1. mısra: felek saṭḥında miñ ḳalıb tüzüp pozmış yeñi aydan T_2.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

287 || 6a ḫıdmetin: ḫıdmeti K secdesin S_1, T_2, A_3 || rind: zühd S_5 || ḳalmaz: olmaz V eyler T_1.

287 || 6b biñ: miñ KN, T_2 || işin: işi KN, V, [G] iş K ėşit S_1 uş A_2 || her: bir A_3.

287 || 7a Fużūlīni: Fużūlīnüñ İÜ || dehānuñ: dehān B || ḫayreti: ḫayretüñ B || ṣalmış kim: salmış kim V ṣalmışdur A_2.

287 || 7b ėtmegi: ėtmegin T_2.

288.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ėy her tekellümüm ḫaṭ-ı sebzüñ ḥikāyeti
Virdüm hemīşe muṣḥaf-ı ruḫsāruñ āyeti

2. Ėrmiş ṣaḥīḥ naḳl ile ervāḥ-ı ḳudsden
ʿĪsāya muʿciz-i leb-i laʿlüñ rivāyeti

3. Dil kişverini ġāret ėderlerdi ḫūblar
Menʿ ėtmeseydi şaḫne-yi şevḳuñ ḥimāyeti

4. Bildüm ṭarīḳ-ı ʿışḳ ḫaṭarnākdür velī
Men dönmezem bu yoldan ölüm olsa ġāyeti

5. Ḳaddüñ helākiyem düşebilmen ayaġuña
Bir derde düşmişem ki bulınmaz nihāyeti

6.[7] Bes kim seni görende gėder menden iḫtiyār
Gelmez beyāna miḫnet-i ʿışḳuñ şikāyeti

7. Şükr ėt Fużūlī ėtme fiġān yār ḳılsa cevr
Kim ehl-i ʿışḳa cevrdür anuñ ʿināyeti

---

288 A_1 76^a, İÜ 74^b, B 112, A_2 76^b, A_3 86^a, KN 81^a, M 85^a, K 72^a, T_1 163^a, P 278^b, S_1 200^a, T_2 85^b, S_2 64^a, V 75^a, TT 67^b, S_3 82^b, BN 68^b, TN 105^a, S_4 108^a, S_5 77^a, S_6 71^b, S_7 78^a, S_8 69^a, S_9 89^a, S_{10} 84^a, S_{11} 99^b, TZ 86^b.
288 || 1^a sebzüñ: sebz İÜ.
288 || 1^b virdüm: derdüñ V.
288 || 2^b rivāyeti: ḥikāyeti S_3, İÜ.
288 || 3^b şevḳuñ: şevḳ S_3, İÜ.
288 || 4^a ʿışḳ: ʿışḳı S_2, S_5.
288 || 4^b yoldan: yolda A_3, S_3, İÜ || olsa: ola A_1, KN, V, TT, BN, S_5, S_6.
288 || 5^a düşebilmen: düşebilmem S_2.
288 || 5^b düşmişem: düşmezem K.
7 Bu beyit S_1'de yoktur.
288 || 6^a menden: elden A_1, M.
288 || 6^b şikāyeti: nihāyeti T_1 ḥikāyeti A_2, T_2.
288 || 7^a ėtme: ḳılma B || ḳılsa: ėderse A_2.
288 || 7^b anuñ: onuñ T_2.

289.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Göz ḳarası eşk-i gül-gūnumda ḫālüñ ṣadḳası
Eşk-i gül-gūnum gül-i ruḫsār-ı alüñ ṣadḳası

2. Dūd-ı āhumdan ḳararmış zār u ser-gerdān tenüm
Āteşīn ruḫsār üze müşgīn hilālüñ ṣadḳası

3. Şevḳ-ı vaṣluñ yanduran nāḳıṣ vücūdum māh tek
Ẕerre ẕerre āftāb-ı bī-zevālüñ ṣadḳası

4. Āşiyān-ı tende murġ-ı rūḥı ėtmen terbiyet
Olmasa pervāne tek şemʿ-i cemālüñ ṣadḳası

5. Hecrüñe başum fidā olsun ki cānum almadı
Ėtdüm āḫir müjde-yi ẕevḳ-ı viṣālüñ ṣadḳası

6. Yūsuf-ı güm-geşte kimdür kim saña mānend ola
Yüz aña mānend ḥüsn-i bī-miṣālüñ ṣadḳası

7. ʿAfv ėder ḫıdmetde her noḳṣānumuz pīr-i muġān
Ėy Fużūlī cānumuz ehl-i kemālüñ ṣadḳası

---

289 A_1 76b, İÜ 75a, B 112, A_2 76b, A_3 86b, KN 81a, M 85b, K 72b, T_1 163b, P 278b, S_1 200a, T_2 85b, V 75a, TT 73a, S_3 83a, BN 68b, TN 105b, S_4 108b, S_5 77b, S_6 71b, S_7 78a, S_8 69a, S_9 89b, S_{10} 84a, S_{11} 100a, TZ 86b.

289 || 1a ḳarası: ḳaresi [TD].

289 || 1b gül-i: dutar V.

289 || 2a ḳararmış: ḳaralmış A_1, S_4 || zār u: zār V, T_1, S_4 || tenüm: menüm KN gezer T_2.

289 || 2b āteşīn: āteş K || ruḫsār: ruḫsāruña S_4 || üze: üzre A_2, KN, T_1, S_1 - S_4.

289 || 3a şevḳ: şemʿ T_2 || nāḳıṣ: nā-ḥaḳ T_1 || vücūdum: vücūduñ T_1 || māh tek: şemʿüñ TT.

289 || 3b bī-zevālüñ: bī-miṣālüñ TT.

289 || 4a rūḥı: rūḥ T_1, S7 rūḥa A_1, KN, TT, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [G] || ėtmen: ėtmeñ V ėtmiş T_1, TN, S7, S8 ėtme S_6 ėtmem S9 || terbiyet: muẕṭarib V.

289 || 4b pervāne tek: pervāne-yi S_1, T_1, A_3, TT, S7 pervāne-veş S8.

289 || 5a hecrüñe: hicrānuña KN ġamzeñe S_4 || almadı: almadın A_2 almaduñ B, T_1, S_1, TN, S7 olmadı T_2, S_{11} ḳalmadı TT, A_1, S9.

289 || 5b ėtdüm āḫir: āḫir ėtdüm A_3 || müjde-yi: müjdeme A_1.

289 || 6a mānend: ḫayrān T_2.

289 || 6b yüz aña: yüz oña KN, S_3, İÜ, T_2 yüz saña TT nūruña A_1 yüzüñe S_4 || bī-miṣālüñ: bī-zevālüñ A_2, T_2 bī-maḳālüñ S_4.

289 || 7a ʿafv ėder: ʿafv ėder her KN luṭf ėde TT ʿafv ėde S5 || her noḳṣānumuz: her taḳṣīrimüz A_1, A_2, TT, BN, S_4, S_5, S_6, S_{11} her noḳṣānuma M taḳṣīrimüz KN taḳṣīrimizi [G].

289 || 7b ehl-i kemālüñ: pīr-i muġānuñ TT.

290.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Lebüñ ʿaksi gözüm yaşını mey tek lāle-gün ėtdi
   Zenaḫdānuñ murādum dūst-kāmın[3] ser-nigūn ėtdi

2. Saña ʿaksüñ muḳābil durduġıyçün ḫüsn lāfıyla
   Anı cām içre ġayret ġarḳa-yı gird-āb-ı ḫūn ėtdi

3. Özin nisbet ḳılurdı zülfüñe zencīr her sāʿat
   Bu sevdālar anı ser-ḫalḳa-yı ehl-i cünūn ėtdi

4. Anuñ tek kim perīşānlıḳ žiyāsın arturur şemʿüñ
   Mańa cevrüñ ziyād olmaḳ sańa meylüm füzūn ėtdi

5. Müjeñ ḫançerlerin göñlüm baṣar baġrına vehm ėtmez
   Aña cādū gözüñ gūyā ki taʿlīm-i füsūn ėtdi

6. Beḳā-yı ṣūret-i Şīrīn içün tevfīḳ miʿmārı
   Binā-yı ʿışḳ-ı Ferhāduñ esāsın Bīsütūn ėtdi

7. Fużūlīden şebāt u ṣabr-ı cevr ü ḳahr az iste
   Kim ol bī-çāre'i derd ü ġamuñ bī-ḥad zebūn ėtdi

---

290 A_1 76ª, İÜ 75ᵇ, B 112, A_2 77ª, A_3 86ᵇ, KN 81ᵇ, M 85ᵇ, K 72ᵇ, T_1 164ª, P 278ᵇ, S_1 198ᵇ, T_2 83ᵇ, V 75ᵇ, TT 69ᵇ, S_3 83ª, BN 70ª, TN 105ᵇ, S_4 108ᵇ, S_6 72ª, S_8 69ᵇ, S_9 89ᵇ, S_{10} 84ᵇ, S_{11} 100ᵇ, TZ 87ª.

290 || 1ᵇ zenaḫdānuñ: zenaḫdānın V, TT || dūst-kāmın: dest-gāhın S_4, S_8, [TD].

3 Hamid Araslı "dest-gāhın" olması gerektiğini belirtmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divanı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 9.

290 || 2ª durduġıyçün: ṭurduġu-çün A_3 || lāfıyla: lāfından V, A_2.

290 || 2ᵇ anı: onı KN, T_2 meyi [G] || ġarḳa: ġarḳa KN || ḫūn: cünūn KN.

290 || 3ª ḳılurdı: vėrürdi T_2 || zencīr: zünnār TT.

290 || 3ᵇ sevdālar: rüsvālar T_1 || anı: onı A_1, KN, T_2, S_4.

290 || 4ª anuñ: onuñ S_1, A_1, T_2 || kim: bir V || perīşānlıḳ: perīşānlıġ TT, A_1, KN, T_2, S_4.

290 || 4ᵇ mańa: sańa V || cevrüñ: cevrin V || ziyād: füzūn TT || olmaḳ: olmaġ T_2 eyler V || sańa: bańa V.

290 || 5ª ḫançerlerin: ḫançerleri T_1 ḫançerin V || baṣar: basar A_1, KN || baġrına: baġruma M || vehm ėtmez: her saʿat TT.

290 || 5ᵇ aña: oña S_3, İÜ o A_1, S_4 || cādū: cādūlu A_1 || gözüñ: gözlerüñ S_4 gözülerüñ KN || gūyā ki: gör kim nė V bilmen nė T_2.

290 || 7ª şebāt u: şebāt T_2, TT, K, S_3, M, İÜ, S_8, S_{11} || ṣabr-ı: ṣabr u A_1, B, A_2, A_3, M, T_1, P, S_1, V, S_3, TN, S_4, S_9, S_{11}, [G] || cevr ü: cevr S_3, S_8 ḳahr u V || ḳahr: mihr T_1 cevr V || iste: ėt V.

290 || 7ᵇ kim: ki A_1, KN, S_6, S_9, S_{11}, [T, TD] || bī-çāre'i: bī-çāreni A_1, T_2, S_4, S_6, S_{11}, TZ, [T, G, TD] bī-çāreyi A_3 || derd ü: derde M || bī-ḥad: ġāyet A_3.

291.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy saçuñ fikri ḳamu sevdālaruñ sermāyesi
   Olmasun başumdan eksük serv-ḳaddüñ sāyesi

2. Baş ḳoyar her ṣubḥ-dem ḫurşīd ḫāk-i pāyüñe
   Bu saʿādetden anuñ geldükçe artar pāyesi

3. Görmemiş mehd-i zemīn[5] bir ṭıfl sen tek tā felek
   Dehr zālin ḳılmış eṭfāl-i reyāḥīn dāyesi

4. Sen selāmet kisvetin zīver ḳıl ėy ehl-i ṣalāḥ
   Kim mańa bes müy-ı jülīdem cünün pīrāyesi

5. Berḳ-ı āhından Fużūlīnüñ köyerdi bī-ḫaber
   Dünler efġān ile bīdār olmasa hem-sāyesi

---

291 A_1 76^b, İÜ 75^b, B 113, A_2 77^b, A_3 87^a, KN 82^a, M 86^a, K 73^a, T_1 164^a, P 279^a, S_1 200^b, T_2 86^a, V 75^b, TT 73^b, S_3 83^b, BN 69^a, TN 106^a, S_4 109^a, S_5 78^a, S_6 72^a, S_7 78^b, S_8 69^b, S_9 90^a, S_{10} 86^a, S_{11} 100^b, TZ 87^b.

291 || 1^a ḳamu: nėce V.

291 || 1^b serv-ḳaddüñ: serv ḳaddüñ [D] serv-i ḳaddüñ [T].

291 || 2^a ḳoyar her: ḳoyardum V || pāyüñe: kūyuñ A_2 || 1. mısra: baş ḳoyar ḫurşīd ḫāk-i pāyüñe her ṣubḥ-dem TT.

291 || 2^b saʿādetden: saʿādetde T_2 saʿādetdür B || anuñ: onuñ A_1, KN, T_2 || payesi: sayesi A_1.

291 || 3^a zemīn: felek T_2, TT, İÜ || tā: yā A_1, S_1 ėy A_3 || felek: melek A_3.

291 || 3^b eṭfāl-i: ṭıfl-ı M || dāyesi: dānesi S_1, İÜ || zālin: Zāl'in [TD].

5 İÜ'de önce "felek" yazılmış sonra üzerine "zemin" yazılarak düzeltilmiştir. Dipnota nüshalar arası ilişkiyi göstermesi bakımından ilk hâli alınmıştır.

291 || 4^a sen: bes S_1 || selāmet: melāmet B || kisvetin: kisveti S_4 || ėy: - İÜ || ṣalāḥ: veraʿ A_2, V ḫıred [G].

291 || 4^b jülīdem: jülīde A_2, K || pīrāyesi: sermāyesi T_1, A_3.

291 || 5^a Fużūlīnüñ: Fużūlīni T_2 || köyerdi: gülerdi S_4 || bī-ḫaber: çarḫlar TT.

291 || 5^b dünler: durup TT || olmasa: olmasun T_2 || hem-sāyesi: peymānesi A_1, B, K, M, İÜ.

292.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Dün göñül dil-bere şerḥ-i ġam-ı pinhān ėtdi
Cemʿ iken göñlini bir pāre perīşān ėtdi

2. Yėr dutam dėrdi göñül nāle ile kūyuñda
Yėtmedi bir yėre her nėce ki efġān ėtdi

3. Vaʿde vėrdi cigerüm ḳanın içe müjgānuñ
İntiẓār ile bu ḥasret cigerüm ḳan ėtdi

4. Ġamze tīġıyla gözüñ göñlümi yüz pāre ḳılup
Her birin bir hedef-i nāvek-i müjgān ėtdi

5. Ḳıldı miḥrāba ḳaşuñ fikri faḳīhi māyil
Gör nėce kāfiri ol vaʿẓ müselmān ėtdi

6. Göreyüm çoḫ yaşasun dīde ki merdümlik ėdüp
Ġam hücūmında meni eşk ile pinhān ėtdi

7.[9] Ėy ecel cān ṭamaʿın ḳılma Fużūlīden kim
Bir kemān-ebrūya çoḫdan anı ḳurbān ėtdi

---

292 A_1 76^b, İÜ 76^a, B 113, A_2 77^b, A_3 87^a, KN 82^a, M 86^a, K 73^a, T_1 164^b, P 279^a, S_1 200^b, T_2 86^a, V 75^b, TT 73^b, S_3 83^b, BN 69^b, TN 106^b, S_4 109^b, S_5 78^a, S_6 72^b, S_7 78^b, S_8 70^a, S_9 90^a, S_{10} 86^a, S_{11} 101^a, TZ 87^b.

292 || 1^a dil-bere: güllere S_4.

292 || 1^b cemʿ: şād T_2 || göñlini: göñlümi TT, A_1, KN, T_2, S_4, S_6, S_{11}, TZ, [G] göñli V.

292 || 2^a dutam: ṭutam A_3, B duta T_2 || dėrdi göñül: dėrdi TT dir idi dil [G].

292 || 2^b yėtmedi bir yėre: bir yėre yėtmedi A_3, T_1, S_1, S_3, İÜ, TN yėtdi bir yėre A_1, T_2, A_2, V, M vermedi bir yere [G].

292 || 3^a ḳanın: ḳanı A_2, T_2 || içe: içer V içse S_1 içün A_2, S_5.

292 || 4^a göñlümi: baġrumı V cismümi A_2 || ḳılup: ḳılur V, T_1.

292 || 5^a miḥrāba: miḥrāb V, S_4 || fikri: fikr V ẕikri T_2 meyli S_4 || faḳīhi: ḥaṭībi M.

292 || 6^a göreyüm: göreyin M, B || yaşasun: yaşa ėy T_2 || ėdüp: ile A_1.

292 || 6^b hücūmında: hücūmıyla M, K || pinhān: ʿummān [TD].

9 Bu beyit A_2'de yoktur.

292 || 7^a ḳılma: kesme V ėtme S_8, [G, D].

292 || 7^b anı: onı A_1, KN, T_2.

293.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy göz ol nergis-i ḫūn-ḫᵛāre nigāh ėtme daḫı
Rūzgārum ġam-ı ʿışḳ ile siyāh ėtme daḫı

2. Ėy gözüm yaşı bu ser-geşteligüñ terkin ḳıl
Serv-ḳāmetlere ḳaṭʿ-ı ser-i rāh ėtme daḫı

3.[5] Ėy göñül ʿömrümi vėrdüñ yėle ʿāşıḳlıġ ile
Baḫma her gonce-leb ü gül-ruḫa āh ėtme daḫı

4.[7] Baḫma ėy cān ḫaṭ u ruḫsārına maḥbūblaruñ
İḥtiyāṭ eyle günāh üzre günāh ėtme daḫı

5.[9] Ḳılma ėy ʿışḳ mańa ʿarż perī-çihreleri
Ṣūret-i ḥālümi lehv[11] ile tebāh ėtme daḫı

6.[12] Götür ėy nefs hevā vü hevesüñ ʿālemden
Herze herze ṭaleb-i rıfʿat u cāh ėtme daḫı

7. Ėy Fużūlī mey ü maʿşūḳ meẕāḳın terk ėt
Özüñi ʿāṣī-yi dergāh-ı İlāh ėtme daḫı

---

293 A_1 77ª, İÜ 76ª, B 113, A_3 87ᵇ, KN 82ᵇ, M 86ᵇ, K 73ᵇ, T_1 164ᵇ, P 279ª, S_1 201ª, T_2 86ᵇ, V 76ª, TT 73ᵇ, S_3 84ª, BN 69ᵇ, TN 106ᵇ, S_4 109ᵇ, S_5 78ª, S_6 72ᵇ, S_7 79ª, S_8 70ª, S_9 90ᵇ, S_{10} 86ᵇ, S_{11} 101ᵇ, TZ 88ª.

293 || 1ᵇ ʿışḳ: hecr S_3, İÜ || siyāh: tebāh V.

293 || 2ª ėy: gel TT || ser-geşteligüñ: ser-geşteligin V ser-geşteliġüñ S_4.

293 || 2ᵇ ḳaṭʿ: terk S_4.

5 Bu beyit A_1'de yoktur.

293 || 3ª göñül: göñlin A_3 || vėrdüñ: vėrdüm V, [G] || ʿāşıḳlıġ: ʿāşıḳlıḳ A_3, V, T_2, M, K, S_4 || ile: ėdüp M.

293 || 3ᵇ gonce-leb ü: gonce-leb-i B, KN, M, K, S_3, İÜ, S_4, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ gonce-lebe TT serv-ḳaddi T_2 || 2. mısra: özümi ʿışḳla rüsvā-yı cihān ėtme daḫı T_1 özüñi ʿışḳ ile rüsvā-yı siyāh ėtme daḫı TN.

7 İÜ ve S_3'te bu beyit yoktur.

293 || 4ª cān: dil T_2, TZ || ḫaṭ u: ḫaṭṭ M, T_1, T_2, V, TN, S_5, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

9 İÜ ve S_3'te bu beyit yoktur.

293 || 5ª ʿışḳ: eşk A_3, S_5 || ʿarż: ʿarża A_3, T_1, S_1 || çihreleri: çihrelerden K.

293 || 5ᵇ lehv: sehv T_2, B, KN, TN sūz A_1, TT, S_4, S_6, S_{11}, [G] āh M, K luʿb BN sen S_{10} mihr [T, TD, D] || tebāh: siyāh A_1, KN, V, S_4.

11 Değerlendirdiğimiz nüshaların çoğunda "lehv" farkı bulunmaktadır. Gölpınarlı'nın tercih ettiği "sûz" farkı üç nüshada yer alırken TD ve Tarlan'ın tercih ettiği "mihr" farkı değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmamaktadır. Gazelin anlam çerçevesi dikkate alındığında bu gazelin zahidane bir üslupla kaleme alındığını söyleyebiliriz. Kendinden önceki beyit ve kendisinden sonraki beyitler dikkate alındığında "lehv" kelimesinin kavram çerçevesine daha iyi oturduğu söylenebilir. "Günah, lehv, heva-heves, nefs, asi-yi dergah" olma gibi kavramlar bu çerçevede düşünülebilir.

12 Bu beyit S_4'te yoktur. S_5'te bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Bu beytin ilk mısrası ve bir önceki beytin ikinci mısrası S_5'te yoktur.

293 || 6ª götür: getür T_2.

293 || 6ᵇ rıfʿat u: rıfʿat-ı KN, K, T_1, S_1, S_3, V, TT, İÜ, BN, S_5, S_6, S_7, S_8, S_{11}, TZ, [TD, T].

293 || 7ª mey ü: mey V.

294.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Göñül yėtdi ecel ẕevḳ-ı ruḥ-ı dil-dār yėtmez mi
Aġardı mūy-ı ser sevdā-yı zülf-i yār yėtmez mi

2. Yėtürdi başuñı gerdūn ayaġa bār-ı miḥnetden
Ḫayāl-i ḫalḳa-yı gīsū-yı ʿanber-bār yėtmez mi

3. Saña yėtdi ecel peymānesin nūş ėtmege nevbet
Hevā-yı çeşm-i mest ü ġamze-yi ḫūn-ḫˇār yėtmez mi

4. Yėter oldı ḳulaġa bang-ı rıḥlet dehr bāġından
Nė durmışsan temāşā-yı gül-i ruḫsār yėtmez mi

5. Yėter cemʿ eyle bār-ı maʿşıyet taġyīr-i eṭvār ėt
Ḫayā ḳıl yoḫ mıdur inṣāfuñ ol kim var yėtmez mi

6. Hidāyet menziline yėtdiler saʿy ile aḳrānuñ
Dalālet içre sen ḳalduñ saña ol ʿār yėtmez mi

7.[7] Fużūlī dėme yėtmek menzil-i maḳṣūda müşkildür
Dutan dāmān-ı şerʿ-i Aḥmed-i Muḫtār yėtmez mi

---

294 A_1 77^a, İÜ 76^b, B 114, A_3 87^b, KN 82^b, M 87^a, K 73^b, T_1 165^a, P 279^a, S_1 201^a, T_2 87^a, V 76^b, TT 74^a, S_3 84^a, BN 70^b, TN 107^a, S_4 110^a, S_5 78^b, S_6 73^a, S_7 80^b, S_8 70^b, S_9 90^b, S_{10} 86^b-S_{10} 89^a, S_{11} 101^b, TZ 88^a.

294 || 2^a başuñı: başını B.

294 || 3^a peymānesin: peymānesi S_4 || ėtmege: ėtmek T_2 || nevbet: furṣat S_4.

294 || 3^b çeşm-i: çeşm ü A_1 || mest ü: mest A_1, M, K.

294 || 4^a dehr: - TT || bāġından: bāġında S_4.

294 || 4^b durmışsan: ṭurmışsan A_3.

294 || 5^a eṭvār: aḥvāl TT.

294 || 5^b inṣāfuñ: insāf [G].

294 || 6^b ol: bu A_3, KN, T_2, V, TZ.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

294 || 7^b dutan: ṭutan A_3, B saña T_2.

MUSAMMATLAR

1.

TERCĪʿ-BEND
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

I[2]

1. Men kimem bir bī-kes ü bī-çāre vü bī-ḫānumān
   Ṭāliʿüm āşüfte iḳbālüm nigūn baḫtum yaman

2. Nemlü eşkümden zemīn memlū ünümden āsmān
   Āh u nālem nāvek ü peyveste ḫam ḳaddüm kemān

3. Tīr-i āhum bī-ḫaṭā teʾşīr-i nālem bī-gümān
   Muttaṣıl ġam-ḫāne-yi sīnemde yüz ġam mihmān

4. Ḳanda bir ġam itse menden istesünler men żamān
   Yoḫ maña ḳayd-ı belā vü dām-ı miḫnetden emān

5. Çıḫdı cān göñlümde endūh u ġam u miḫnet hemān
   Ėy menüm cānum sen ü göñlüm senüñle şād-mān

6. Sensüz olman ayru miḫnetden belādan bir zamān
   el-Amān hicrān belā vü miḫnetinden el-amān

---

1 A_1 77[b], İÜ 76[b], B 114, A_2 78[a], A_3 89[a], KN 83[a], M 87[b], K 74[a], T_1 165[b], P 279[b], S_1 201[a], T_2 87[b], V 76[b], TT 75[a], S_3 84[b], BN 70[b], TN 107[b], S_4 110[b], S_5 78[b], S_6 73[a], S_7 80[b], S_8 71[a], S_{10} 89[a], S_{11} 102[a], TZ 88[b].

2 Bu bent A_2'de yoktur.

1 || I || 1[a] bī-kes ü: bī-kes A_1, KN, S_4, S_6, S_9, S_{10}, S_{11} || bī-çāre vü: bī-çāre A_1, A_3, KN, TT, T_2, TN, S_4, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}.

1 || I || 2[a] nemlü: memlū T_1 || zemīn: hevā T_2 || ünümden: āhumdan S_3.

1 || I || 2[b] āh u: āh A_1, S_8 || nāvek ü: nāvek A_3, KN, M, K, T_1, S_3, TN, S_8 nāveki [G] || kemān: hemān [T].

1 || I || 3[a] bī-ḫaṭā: bī-hevā A_1 || teʾşīr-i: teʾşīr ü S_1.

1 || I || 3[b] mihmān: pinhān V.

1 || I || 4[a] ḳanda: ḫanda S_1, A_1, KN, TT, S_3, İÜ, S_4, [T] || itse: yitse A_3 || menden: mihmān A_1 || men żamān: bī-gümān S_4.

1 || I || 4[b] ḳayd-ı: dām-ı S_1, T_1, S_3, İÜ, TN, S_4, S_7, S_8 dām u A_3 || belā vü: belāda K || dām-ı: ḳayd-ı A_3, T_1, S_1, S_3, İÜ, TN, S_4, S_7, S_8 derd ü [G].

1 || I || 5[a] cān: - B || endūh u: endūh-ı A_1, K, T_1, T_2, S_1, S_3, V, İÜ, BN, TN, S_6, S_7, S_8, S_9, TZ || ġam u: ġam-ı KN, K, S_9 belā-yı T_2.

1 || I || 6[a] sensüz: senden M.

II

1. Fāriġ idüm cümle ʿālemden bilür ʿālem meni
ʿAyb ėderdi bī-ḫaber ṣanup benī Ādem meni

2. Ḳoymadı devrān-ı çarḫ öz ḥālüme ḫurrem meni
Şād iken ʿālemde çarḫ ėtdi esīr-i ġam meni

3. ʿIşḳ nā-gāh oldı peydā dutdı müstaḥkem meni
Ṣaldı yüz sevdāya ol gīsū-yı ḫam-der-ḫam meni

4. Şimdi Mecnūndan ġam-ı ʿışḳ içre ṣanmañ kem meni
Yār ḫod ḳılmaz ḥarīm-i vaṣlına maḥrem meni

5. Sen ki maḥremsen ṣabā bi'llāh añup her dem meni
Söyle ėy gül kim sańa baḫt eylemez hem-dem meni

6. Sensüz olman ayru miḥnetden belādan bir zamān
el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān

III

1. Bülbül-i zārem gül-i ruḫsār-ı alüñden cüdā
Ṭūṭī-yi lālem şeker-nisbet maḳālüñden cüdā

2.[8] Dėr idüm ṣabr eyleyem olsam cemālüñden cüdā
Bilmedüm düşvār imiş olmaḳ viṣālüñden cüdā

3. Tīre oldı rūzgārum zülf ü ḫālüñden cüdā
Oldı ṣaḥrā menzilüm vaḥşī ġazālüñden cüdā

---

1 || II || 1b ṣanup: sanup V ṣanur A_2.
1 || II || 2a ḫurrem: bir dem B.
1 || II || 3a nā-gāh: nā-geh İÜ, KN, TT, S_3, A_1 || oldı: boldı S_4 || dutdı: ṭutdı A_3, B.
1 || II || 3b ṣaldı: saldı A_1, T_2, TT, S_4 atdı S_5 || yüz: bir A_2 || ol: ṣol A_3, S_1 - K || gīsū: ebru S_5 || ḫam-der-ḫam: ḫam-ber-ḫam A_2, A_3, T_1, S_1, TT, BN, S_8, [G] ender M.
1 || II || 4a ġam-ı: reh-i B || ṣanmañ kem: kem ṣanmañ S_3.
1 || II || 4b ḫod: çün T_2, TT || vaṣlına: vaṣluña T_2.
1 || II || 5b kim: çün [G].
1 || II || 6a sensüz: senden [G].
1 || III || 1b nisbet: yanlıġ S_1, S_3, İÜ şīrīn A_3, TN.
8 S_5'te bu bendin sadece ilk iki beyti vardır.
1 || III || 2a eyleyem: eyleyin A_2 || cemālüñden: viṣālüñden TT, T_2.
1 || III || 2b bilmedüm: āh kim TT || olmaḳ: olmaġ T_1, S_1 bolmaḳ S_4 || viṣālüñden: cemālüñden TT, T_2.
1 || III || 3a tīre oldı rūzgārum: tīre boldı rūzgārum T_1, S_1 rūzgārum tīre boldı A_3 || zülf: ḫaṭṭ V, [T].
1 || III || 3b 2. mısra: ḫam getürdi ḳāmetüm müşgīn hilālüñden cüdā S_1 ḫam getürdi ḳāmetüm müşgīn hilālden cüda T_2.

4.[1] Mū tek inceldi tenüm nāzük nihālüñden cüdā
Ḫam getürdi ḳāmetüm müşgīn hilālüñden cüdā

5. Çıḫdı cān-ı nā-tüvān şīrīn zülālüñden cüdā
Oldum el-ḳıṣṣa ruḫ-ı ferḫunde-fālüñden cüdā

6. Sensüz olman ayru miḥnetden belādan bir zamān
el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān

IV[4]

1. Sīne çāk ü dīde nemnāk ü beden efgārdur
Cān ḥazīn ḫāṭır ġamīn şeydā göñül bīmārdur

2. Men bu ġam içre ki defʿin eylemek nā-çārdur
Maṣlaḥat ṣordum dėdiler maṣlaḥat iẓhārdur

3. Söyledüm derd-i dilümni bildi ol kim yārdur
Ḳılmadı bir raḥm bes kim ẓālim ü ḫūn-ḫˇārdur

4. Dāḫı iẓhār eylemen nė ḥācet-i tekrārdur
Eylerem ṣabr u taḥammül tā ḥayātum vardur

5. Cāna yėtgeç mende tā kim ḳuvvet-i güftārdur
Söylerem ėy gül ki senden ayrulıḳ düşvārdur

6. Sensüz olman ayru miḥnetden belādan bir zamān
el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān

---

1 Bu beyit S_3'te yoktur.
1 || III || 4[a] tenüm: ḳaddüm S_1 || nihālüñden: nihālinden A_1.
1 || III || 4[b] ḳāmetüm: ḳāmetüñ A_2 || 2. mısra: oldı ṣaḥrā menzilüm vaḥṣi ġazālüñden cüda S_1 oldı ṣahrā menzilüm müşgīn ġazālüñden cüda T_2.
1 || III || 5[a] zülālüñden: nihālüñden A_1 maḳālüñden M.
4 Bu bent S_5'te yoktur.
1 || IV || 1[a] sīne çāk: sīne-çāk [TD].
1 || IV || 1[b] ḥazīn: ġamīn M || ġamīn: ḥazīn M.
1 || IV || 2[a] nā-çārdur: düşvārdur V, T_2, S_3, İÜ, TZ.
1 || IV || 2[b] ṣordum: sordum A_1, KN, TT, K, T_2, V, S_4.
1 || IV || 3[a] dilümni: dilümi V, T_2 || bildi: bildüm KN, V, TT || yārdur: zārdur [G].
1 || IV || 3[b] bes kim: ol kim S_4 || ẓālim ü: ẓālim T_1, S_4.
1 || IV || 4[a] eylemen: eylemek V || ḥācet: ḥācet uş K || tekrārdur: iẓhārdur A_2, A_3, B, K, T_2, M, S_7, TZ.
1 || IV || 4[b] eylerem: eyleyem A_1, B, KN, M, K, T_1, V, TT, BN, TN, S_4, S_6, TZ, [G].
1 || IV || 5[a] mende tā kim: tā ki bende T_2, B bende tā ḥod S_4 || ḳuvvet-i: ḳuvvet ü K ḳudret-i T_1, T_2.
1 || IV || 5[b] gül: cān S_1, S_3, İÜ || ayrulıḳ: ayrulıġ KN, T_1, TT, S_1, S_3, İÜ || düşvārdur: nā-çārdur T_2.

V[1]

1. Yār bilgeç ḥālümi bir raḥm peydā eyleye
Añlayup derd-i dilümni bir mudāvā eyleye

2. Olmaya ġāfil mańa min baʿd pervā eyleye
Raḥm ėdüp ancaḳ meni ʿālemde rüsvā eyleye

3. Tā özin göńlüm anuń ʿışḳında şeydā eyleye
Duta dāmānın anuń vaṣlın temennā eyleye

4. Ḳılmaya ikrāh cevrinden mudārā eyleye
Düşmeye andan cüdā kūyında meʾvā eyleye

5. Veʾr özinden yār anı ayırsa ġavġā eyleye
Dem-be-dem yüz şevḳ ilen bu beyti inşā eyleye

6. Sensüz olman ayru miḥnetden belādan bir zamān
el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān

---

1 Bu bent T_2 ve S_5'te yoktur.

1 || V || 1[a] ḥālümi: ḥālüme T_1, A_3 || eyleye: eylese S_1, A_3, A_1, KN, TT, S_3, İÜ, T_1, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 1[b] derd-i: ḥāl-i A_3 || dilümni: dilümi V, TT || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 2[a] olmaya: olmasa A_1, KN, S_3, TT, İÜ, BN, S_4, S_6, S_8, S_9, [G] olmayup M || mańa: saña V || pervā: peydā B || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 2[b] eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 3[a] özin: özüń A_1 || anuń: onuń A_1, KN, S_4 || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 3[b] duta: ṭuta B dutsa A_1, KN, TT, BN, S_4, S_6, S_8, S_{11}, [G] || dāmānın: dāmānuń V || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 4[a] ḳılmaya: ḳılmasa A_1, KN, TT, A_2, A_3, S_4, S_7, S_8, [G] || cevrinden: cevr ilen S_1, S_3, İÜ cevr ile A_3, TN, S_8 || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 4[b] düşmeye: düşmese A_1, A_2, KN, S_3, S_4, S_8, [G] düşmedin TT || andan: ondan A_1, KN || cüdā: ıraġ A_1, KN || kūyında: kūyuńda A_1, V || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 5[a] veʾr: ger A_1, KN, V, B, TT, S_4, S_6, S_{11}, TZ, [G] yār S_1 er BN dūr TN || yār anı: anı yār T_1, A_3, B, BN, TN, S_4, S_7 onı yār A_1, KN, S_{11} || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

1 || V || 5[b] dem-be-dem yüz şevḳ ilen: dem-be-dem yüz şevḳ ile A_2, B, KN, K, M, S_4, TZ, [T, G, TD] dutsa dāmānın ḳıla A_1 || eyleye: eylese A_1, İÜ, A_2, A_3, KN, T_1, S_1, TT, S_3, M, BN, TN, S_4, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}.

VI[1]

1. ʿĀḳıbet āhum menüm ol māha teʾs̱īr ėtmese
Bunca efsūnum perī-veş yāri tesḫīr ėtmese

2. Yār ḥāl-i zāruma bir fikr ü tedbīr ėtmese
Bī-vefâlıḳ resmini geldükçe taġyīr ėtmese

3.[4] Ol cevān-ı nāzenīn meyl-i men-i pīr ėtmese
Dutaram bir yār men hem ʿömr taḳs̱īr ėtmese

4. Yār yār olmaz göñül ʿuşşāḳ ile bir ėtmese
Zülfini ʿāşıḳlaruñ boynına zencīr ėtmese

5. ʿĀşıḳuñ ḳaydına yüz nīreng ü teẕvīr ėtmese
Görmeyen sāʿatde yüz ʿöẕr ile taḳrīr ėtmese

6. Sensüz olman ayru miḥnetden belādan bir zamān
el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān

---

1 Bu bent S_5'te yoktur.

1 || VI || 1[a] ol: şol S_1, S_3, İÜ, S_7 || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

1 || VI || 1[b] bunca: munca S_1, A_1, KN, TT, V, S_3, İÜ, S_4, TZ || efsūnum: efġānum TT || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

1 || VI || 2[a] fikr ü: fikr-i T_1, K, T_2, BN, TN, S_4, S_7, S_8, S_9 || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

1 || VI || 2[b] bī-vefālıḳ: bī-vefālıġ A_2, KN, TT, B, A_3, S_1, S_3, İÜ, S_4 || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

4 Bu beyit A_1'de yoktur.

1 || VI || 3[a] ol: şol S_1, S_3, İÜ || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

1 || VI || 3[b] dutaram: ṭutaram A_3, B || men hem: men ger M ṣādıḳ A_3 || ʿömr: ġayr A_2 || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

1 || VI || 4[a] olmaz: olup S_1, A_3, S_3, İÜ, S_8, S_9 olsa S_7 || ʿuşşāḳ ile: ʿuşşāḳ ilen T_1, İÜ ʿuşşāḳına S_3 || bir: seyr S_3, TT, TZ || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4 olmasa A_2.

1 || VI || 4[b] ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

1 || VI || 5[a] nīreng ü: nīreng-i A_2, A_3, T_1, K, V, S_8 miñ mekr ü T_2 || teẕvīr: efsūn A_1 tedbīr M, K || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

1 || VI || 5[b] taḳrīr: taḳs̱īr A_3, V, S_3 taʿs̱īr M, İÜ, BN || ėtmese: ėtmeye M, K, V, S_4.

VII

1. Faḳr ʿışḳ içre Fużūlī ʿizz ü cāhumdur menüm
Şīve-yi mihr ü maḥabbet resm ü rāhumdur menüm

2. Derdümi ṣābit ḳılan ʿuşşāḳa āhumdur menüm
Āh bu daʿvāda bir ʿādil güvāhumdur menüm

3.[3] Gerçi ġam maḳṣūdı ḳatl-i bī-günāhumdur menüm
Ġam degül çün künc-i mey-ḫāne penāhumdur menüm

4.[5] Dergeh-i pīr-i muġān ümmīdgāhumdur menüm
Men anuñ bir çākeri ol pādişāhumdur menüm

5. Ėy ki her cürm olsa luṭfuñ ʿöẕr-ḫˇāhumdur menüm
Ayıran senden meni baḫt-ı siyāhumdur menüm

6. Sensüz olman ayru miḥnetden belādan bir zamān
el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān

---

1 || VII || 1[a] ʿizz ü: ʿizz-i T_2.
1 || VII || 1[b] resm ü: resm-i T_1, [G].
1 || VII || 2[b] ʿādil: ṣādıḳ A_3.
3 Bu beyit A_1'de yoktur. S_4'te ikinci mısra yerine bir sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır.
1 || VII || 3[a] ḳatl-i bī günāhumdur: bir ḳatl-i günāhumdur A_2 ḳatl-i günāhumdur S_5.
5 Bu beyit S_1'de yoktur.
1 || VII || 4[b] anuñ: onuñ A_1, KN, T_2 || çākeri: çaker İÜ ḳuluyam T_2.

2.

TERCĪʿ-BEND
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

I

1. Getür sāḳī ḳadeḥ kim nev-bahār-ı ʿālem-ārādur
Zemīn sebz ü hevā cān-baḫş u gülşen rāḥat-efzādur

2. Perīşān olma kim gül-berg tek ḥālā bu gülşende
Neşāṭ u ʿayş içün esbāb-ı cemʿiyyet müheyyādur

3. Açıldı lāle güldi ġonce geldi ʿışret eyyāmı
Zebān-ı ḥāl-i sebze ʿışret īmāsına gūyādur

4. Gör öz ḥālüñi vü çekme ġam-ı māżī vü mustaḳbel
Ki ḥālā mevsim-i gül-geşt ü devr-i cām-ı ṣahbādur

5. Seḥer gülzāra gir bi'llāh bu mevsimlerde vü her dem
Temāşā ḳıl ki dīvānında gülnüñ ḫoş temāşādur

6. Açıldı ġonce ṭūmārı vü maʿlūm oldı mażmūnı
Budur kim fevt ḳılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı

---

2 A_1 79a, İÜ 85b, B 118, A_2 79b, A_3 88a, KN 84b, M 90b, K 77a, T_1 175a, P 281a, S_1 208a, T_2 89a, V 79a, TT 74b, S_3 93a, BN 72b, TN 112a, S_5 79b, S_6 75a, S_7 88b, S_{10} 90b, S_{11} 103a, TZ 92a.
2 || I || 1a nev-bahār: āftāb A_1, KN, [G].
2 || I || 1b hevā: - V || cān-baḫş u: cān-baḫş A_1, KN, T_1, B, K, T_2, V, S_{10}.
2 || I || 2a ḥālā: dāyim M.
2 || I || 2b neşāṭ u: neşāṭ-ı A_1, K, V, BN, S_9, S_{10}, [G].
2 || I || 3a lāle güldi ġonce geldi: gonce güldi lāle yėtdi TT ġonce geldi T_2.
2 || I || 3b gūyādur: müheyyādur V īmādur K.
2 || I || 4a gör: sen TT || ḥālüñi vü: ḥālüñi M, A_2, T_2, V ḥālüñi gör TT ḥālüñi hem S_{10} ḥālini sen [G].
2 || I || 4b gül-geşt ü: gül-geşt T_1, K, T_2, V, S_9 || devr-i cām-ı: cām-ı devr-i V vaḳt-i cām u A_2 vaḳt-i devr-i TN.
2 || I || 5a gülzāra: gülzārda V || bi'llāh bu mevsimlerde vü: bi'llāh bu mevsimlerde V bi'llāh bu mevsimlere K fehm ėt bu mevsimlerde kim TT || seḥer: sabā [G].
2 || I || 5b gülnüñ: gülüñ A_2, M, K, T_1, S_1, S_7, S_9, S_{10}, [T, TD] gülin TT verdin [G].
2 || I || 6a ṭūmārı vü: ṭūmārı S_1.
2 || I || 6b ḳılmañ: ḳılman V ḳılma S_3, İÜ.

II

1. Getür sāḳī ḳadeḥ bil kim taʿallül fevt-i furṣatdur
Bu furṣat var iken fevt ėtme kim furṣat ġanīmetdür

2. Zemīne *keyfe yuḥyi'l-arż*[2] yazmış ḫāme-yi sebze
Naẓar ḳıl kim bu hem āṯār-ı raḥmetden bir āyetdür

3. Dėyerler cennet içre āteş olmaz bu ʿacebdür kim
Gülistān āteşīn gül birle reşk-i bāġ-ı cennetdür

4. Cihānı reşk-i gülzār-ı Ḫalīl ėden bahār ėrmiş
Bu feyż-i ʿadl-i İbrāhīm Ḫān-ı pāk-sīretdür

5. Anuñ yanında kim gül-berg-i gülzār-ı meʿānīdür
Anuñ bezminde kim serv-i revān-ı bāġ-ı behcetdür

6. Açıldı ġonce ṭūmārı vü maʿlūm oldı mażmūnı
Budur kim fevt ḳılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı

III[7]

1. Getür sāḳī ḳadeḥ bolduñsa ḥāl-i dehrden āgeh
Ki devrān üstedür peyveste ṣubḥ u şām u sāl u meh

2.[9] Ḫazān deycūrıda gülzār bezminden azan bülbül
Çirāġ-ı gül yaḫup ḫalvet-serāy-ı vaṣla bulmış reh

---

2 || II || 1b furṣat: furṣaddur A_2.
2 Ölü toprağa nasıl can veriyor. *Kur'an* 30 Rum 50.
2 || II || 3a dėyerler: eydürler A_3, M, K, T_1, S_1, V, İÜ, S_7, S_9 ėşitdüm A_1, KN, TT, BN, S_5, S_6, S_{11}, [G] çü dėrler S_{10} || āteş: dūzaḫ S_3, İÜ.
2 || II || 3b āteşīn: āteş-i A_2, K, T_2 āteşi S_9.
2 || II || 4a cihānı: cihān-ı [G] || reşk-i: eşk-i M || ḫalīl: irem A_1, KN, TT, BN, S_5, S_6, S_{11}, [G] || ėden: ėtgen B iken A_2 sanman [G] || ėrmiş: ėtmiş A_1, [G] olmış TT.
2 || II || 4b ḫān-ı: ḫān u A_3 || sīretdür: surettir [G].
2 || II || 5a anuñ: onuñ A_1, T_2 || gül-berg-i: her berk [G].
2 || II || 5b anuñ: onuñ T_2, A_1, KN || bezminde: yanında S_1, S_9 || serv-i: reşk-i T_2 serv ü TT, BN, [G] bāġı S_9 || revān: revān u S_1, S_{11}, TZ bahār T_2, S_9 riyāż S_3, İÜ, S_5, S_6 reyāhīn A_1, KN, TT, BN, [G] || bāġ-ı: bāġ u V, BN.
2 || II || 6b ḳılmañ: ḳılma V, S_3, İÜ.
7 Bu bent A_1 ve T_2'de yoktur.
2 || III || 1a bolduñsa: olduñsa KN, V, S_{11}, [T, G, TD] olduñ çü S_3 bolduñ çü İÜ bildüñ ki TZ || ḥāl-i: rāz-ı KN, TT, S_6, S_{11}, [T, G, TD] ḥālā A_3 || dehrden: devrden B.
2 || III || 1b üstedür: üstinedür S_1 üzredür KN, S_3, B, İÜ, BN, S_5, S_6, S_{10}, S_{11}, [T, G, TD] iştedür A_3, S_7 || şām u: şām KN.
9 Bu beyit S_5'te yoktur.
2 || III || 2a deycūrıda: deycūrıdur A_3 || bezminden: bezminde A_2, A_3, V, M, K, BN, S_9, TZ, [G] || azan: gezen TT || ḥazān deycūrıda: ḥazāndan ḳurtulup [TD].
2 || III || 2b vaṣla: vaṣl S_3, İÜ bezme V || bulmış: tapmış KN, BN, S_6, S_{11}, [G, T, TD].

3. Gül açmış ḫ̬ān-ı vaṣlın bülbüle teklīf ėder her dem
Ki ger mihmān iseñ ḫ̬ān-ı Ḫ̬alīlu'llāha bismi'llāh

4. Cihānda dün mükedder-ḫ̬āṭır idüm fāl-ı feṭḥ içün
Bugün gülzāra girdüm gül kitābın açmaġa nā-geh

5. Açıldı ġonce ṭūmārı vü maʿlūm oldı mażmūnı
Budur kim fevt ḳılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı

IV[4]

1. Getür sāḳī ḳadeḥ kim ʿayş ḫ̬oşdur gül zamānında
Zamān fevt ėtme dehrüñ ġuṣṣa-yı sūd u ziyānında

2. Ḳamārī *taḥtehe'l-enhār* oḫ̬ır gülzār vaṣfında
ʿAnādil *hāẕihī cennāt* oḫ̬ır gülzār şānında[7]

3. Ṣabā ġonce dehānın pür-zer ėtse hīç ʿayb olmaz
Ki medḥ-i ḫ̬ān-ı Ḫ̬āḳān-ḳadrdür ġonce dehānında

4. Hevā sebze zebānın tīz eger ḳılsa yėridür kim
Ṣenā-yı ḫ̬ān-ı ḫ̬ayr-encāmdur sebze zebānında

5.[10] Ḳadeḥ dutmaḳdan ikrāh ėtmezem tā kim ėşitdüm men
Seḥer bülbül dilinde gül ḳatında sebze yanında

6. Açıldı ġonce ṭūmārı vü maʿlūm oldı mażmūnı
Budur kim fevt ḳılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı

---

2 || III || 3ª vaṣlın: vaṣlı KN, B, TT, BN, S_5.
2 || III || 3ᵇ Ḫ̬alīlu'llāha: Ḫ̬alīlu'llāh V, TT, S_3.
2 || III || 4ª cihānda dün: cihāndan dün KN, S_1, TT, B, A_3, S_3, İÜ, S_5, S_6, S_{11} cihāndadur V || ḫ̬āṭır idüm: ḫ̬āṭırum bir V.
2 || III || 5ᵇ ḳılmañ: ḳılma V, S_3, İÜ.
4 Bu bent B ve T_2'de yoktur.
2 || IV || 1ᵇ dehrüñ: devrüñ T_1, TN || ġuṣṣa-yı: ġuṣṣa vü A_1, M, K, T_1, V, S_9, [G] || sūd u: sūd V.
2 || IV || 2ª ḳamārī: ḳamār A_1, V.
7 Bu beyitte atıf yapılan ayet: *Kur'an* 20 Tahâ 76.
2 || IV || 3ª ʿayb: küfr T_1, TN || olmaz: ėrmez A_2, K ėrmes S_1, M, S_9.
2 || IV || 3ᵇ ḫ̬ān-ı: ḫ̬ān u KN || ḫ̬āḳān-ḳadrdür: ḫ̬āḳān ḳadridür A_1 ḫ̬āḳān medḥidür V bin hakan-durur [G].
2 || IV || 4ª tīz: ter TT || eger: ger S_1.
2 || IV || 4ᵇ zebānında: zamānında İÜ.
10 Bu beyit A_2, K ve S_1'de yoktur.
2 || IV || 5ª dutmaḳdan: ṭutmaḳdan A_3 dutmaġdan TT || tā kim: nā-geh A_3, T_1.
2 || IV || 5ᵇ dilinde: elinde T_1, A_3, S_3, V, İÜ, S_9 || sebze: ġonce A_1, KN, TT, S_3, İÜ, S_6, S_{10}, S_{11}, [G].
2 || IV || 6ᵇ ḳılmañ: ḳılma V, S_3, İÜ.

V[1]

1. Getür sāḳī ḳadeḥ kim bāġ u ṣaḥrā lālezār oldı
ʿAceb faṣl u ḫuceste mevsim ü ḫoş rūzgār oldı

2. Şükūfe bergi topraġ üzre sīmīn ḫışṭlardur kim
Esās-ı ʿayş-ı ḫalḳ ol ḫışṭlardan üstüvār oldı

3. Ciger ḳanı gibi gėtmişdi gözden tāze gül şekli
Yine dāġ-ı dil-i ehl-i vefā tek āşkār oldı

4. Çıḫardı sebze vü gül ḫākdan çoḫ laʿl ü fīrūze
Velī yüz şükr kim ḫān ḫāk-i pāyına niṣār oldı

5. Fużūlī ger ḫazān vaḳti olurduñ muttaḳī ḥālā
Mey iç kim mevsim-i gül geldi eyyām-ı bahār oldı

6. Açıldı ġonce ṭūmārı vü maʿlūm oldı mażmūnı
Budur kim fevt ḳılmañ mevsim-i gül cām-ı gül-gūnı

---

1 Bu bent T_2'de yoktur.

2 || V || 1[b] faṣl u: faṣl-ı A_1, KN, TT, B, A_3, V, M, S_7, S_{10}, TZ, [TD, G] || mevsim ü: mevsim-i A_3, KN, V, M, T_1, S_7, S_9, [TD, G].

2 || V || 2[a] bergi: berg M || toprag̀: ṭoprag̀ A_2, A_3 ṭoprak̀ M toprak̀ K torpag̀ S_3, İÜ tofrag̀ V toprag̀ı S_1 || sīmīn: zerrīn S_3, İÜ.

2 || V || 2[b] ʿayş-ı: ʿayş u TT || ḫalḳ: bezm T || ḫışṭlardan: ḫışt birlen A_2 ḫışt birle V, B || üstüvār: bī-ḳarār A_3, T_1.

2 || V || 3[a] ḳanı gibi: ḳan kimi A_1 ḳanı kimi KN, [T, TD] || gül: dür V || şekli: ḫālā M.

2 || V || 3[b] yine: günün TT.

2 || V || 4[a] sebze vü: sebze-yi B, [G] ḫākdan TT || gül ḫākdan: sebzeler TT || çoḫ: çün S_3, İÜ || laʿl ü: laʿl T_1, S_1, V, S_5, S_{10}.

2 || V || 4[b] kim: bu kim S_5 || ḫān: cān V - S_5.

2 || V || 5[a] ḫazān: ḫazānī V || vaḳti: vaḳt V vaḳtinde A_1, KN, S_{10}, [T, TD, D] faslı [G] || olurduñ: olduñ A_1, KN, S_{10} [T, TD, D] irerdüñ A_3, M, K, T_1, S_1, S_3, İÜ, S_7, S_9, TZ gezerdüñ TN.

2 || V || 5[b] bahār: nev-bahār V.

2 || V || 6[b] ḳılmañ: ḳılma S_3, İÜ.

3.

MÜSEDDES
Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1.[2] Menem ki ḳāfile-sālār-ı kārvān-ı ġamem
Müsāfir-i reh-i ṣaḥrā-yı miḥnet ü elemem
Ḥaḳīr baḫma mañа kimseden ṣaġınma kemem
Faḳīr-i pādişeh-āsā gedā-yı muḥteşemem
Sirişk taḫt-ı revāndur mañа vü āh ʿalem
Cefā vü cevr mülāzım belā vü derd ḥaşem

2.[4] Nė milk ü māl mañа çarḫ vėrse memnūnam
Nė milk ü mālden āvāre ḳılsa maḥzūnam
Egerçi müflis ü pest ü muḥaḳḳar u dūnam
Dem-ā-dem eyle ḫayāl eylerem ki Ḳārūnam
Göñülde naḳd-i vefā genci līk pinhānī
Gözüm ḥızāne-yi laʿl ü güher velī fānī

---

3 A_1 81[a], İÜ 78[b], B 116, A_2 83[a], A_3 90[b], KN 87[b], M 89[a], K 75[b], T_1 167[a], P 280[b], S_1 202[b], T_2 89[b], V 78[a], TT 76[b], S_3 86[b], BN 76[a]-BN 75[a], TN 109[b], S_4 113[b], S_5 81[b], S_6 77[a], S_7 82[b], S_8 72[a], S_{10} 91[a], S_{11} 108[b], TZ 90[b].

2 Bu bent T_2'de yoktur.

3 || 1[a] ḳāfile: ġāfile S_1, V || kārvān-ı: kārbān-ı A_2, A_3, B, [G, TD, D] miḥnet ü M, K || ġamem: sitemem M, K.

3 || 1[b] ṣaḥrā-yı: ṣaḥrā vü V, T_1 || miḥnet ü elemem: miḥnet ü sitemem A_2, A_3, B, T_1, S_1, TN, S_8 ġuṣṣa vü elemem V, K.

3 || 1[c] mañа: buna İÜ || kimseden ṣaġınma: ṣanma kimseden ki T_1.

3 || 1[d] pādişeh: pādişāh A_1.

3 || 1[e] revāndur: revān bes A_2, A_3, M, K, S_1, T_1, S_3, İÜ, TN, S_7, S_8, TZ || mañа: ki S_1 || vü: bu B.

3 || 1[f] derd: derd ü S_1, TT, V derddür ü İÜ || cefā vü cevr mülāzım belā vü derd ḥaşem: belā vü derd mülāzım cefā vü cevr haşem [G].

4 Bu bent T_2'de yoktur.

3 || 2[a] milk ü: milk V, S_8, S_{10} || çarḫ vėrse: vėrse çarḫ A_1, A_3, KN, S_4, S_6, S_{11}, [T, G, TD].

3 || 2[b] milk ü: milk V.

3 || 2[c] müflis ü: müflis-i KN, S_8, S_{10}, S_{11}, [D] || muḥaḳḳar u: muḥaḳḳar-ı V, S_8, S_{11}, [D].

3 || 2[d] ḫayāl: ḳıyās A_2.

3 || 2[e] göñülde: göñül K.

3 || 2[f] laʿl ü: genc ü A_2 genc V.

3.[1] Ḥayāt ṣarf ėdüben derd ḳılmışam ḥāṣıl
Sirişk-i al u ruḫ-ı zerd ḳılmışam ḥāṣıl
Żamīr gözgüsine gerd ḳılmışam ḥāṣıl
Ṭabīʿat-ı seg-i şeb-gerd ḳılmışam ḥāṣıl
İşüm ḳara gėce tā ṣubḥ nāle vü feryād
Nė vėrseler aña şākir nė dėseler aña şād

4. Sirişk-rīz gül-endāmlar hevāsı ile
Şikeste-ḥāl siyeh zülfler belāsı ile
Zamāne içre ġam-ı ʿışḳ mā-cerāsı ile
Hemīşe maṣlaḥatum özgeler rıżāsı ile
Nė devr-i gerdiş-i gerdūn menüm murādum ile
Nė ġāyet-i emelüm ḥüsn-i iʿtiḳādum ile

5. Ḥasūd ṣūret-i aḥvālüme naẓar ḳılmaz
Cefā ḳılur men-i bī-çāreye ḥaẕer ḳılmaz
Ṣanur ki nāle-yi zārum aña eṣer ḳılmaz
Anı mürūr ile ʿālemde derbeder ḳılmaz
Zamāne içre mücerrebdür intiḳām-ı zamān
Hemīşe yaḫşıya yaḫşı vėrür yamana yaman

---

1 Bu bendin 2 ve 3. mısraları A_1'de yoktur.

3 || 3[a] ḥayāt: hayal [G] || ėdüben: ėdübeñ V.
3 || 3[b] āl u: āl KN, V.
3 || 3[c] żamīr: marīż S_1.
3 || 3[e] nāle vü: nāle A_1.
3 || 3[f] vėrseler: dėseler TT, S_4, S_6, S_{11}, [T] || aña: oña S_3, İÜ, A_1, KN, T_2 || dėseler: ḳılsalar TT, A_1, KN, V, S_4, S_5, S_6, S_{11}, [T, TD, D] || aña: oña S_3, İÜ, A_1.
3 || 4[a] ile: ilen A_2, A_3, T_1, T_2.
3 || 4[b] belāsı: cefāsı A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, S_3, İÜ, S_7 || ile: ilen A_2, A_3, T_1, T_2.
3 || 4[c] ʿışḳ: şerḥ V || ile: ilen A_2, A_3, T_1, T_2.
3 || 4[d] ile: ilen A_2, A_3, T_1, T_2.
3 || 4[e] devr-i gerdiş-i gerdūn: devr-i gerdiş-i devrān KN devr-i gerdiş-i T_1 gerdiş-i felek-i dūn TT || ile: ilen A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, T_2, V, S_3, İÜ, TZ.
3 || 4[f] ile: ilen A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, T_2, V, S_3, İÜ, TZ.
3 || 5[a] aḥvālüme: iḳbālüme V, T_2.
3 || 5[b] bī-çāreye: bī-çāreden T_1 || ḥaẕer: naẓar V, B vefā A_2.
3 || 5[c] ṣanur: ṣalur S_1 || nāle vü: nāle vü S_{10}, [TD, D] || zārum: āhum S_{10} || aña: oña S_3, İÜ, A_1, KN, [G].
3 || 5[d] anı: onı KN, T_2 || ʿālemde: ʿālem B || 4. mısra: meger ki āh-ı seḥer onı derbeder ḳılmaz A_1.
3 || 5[f] hemīşe: zamāne B || yaḫşı vėrür: yaḫşı-durur T_1, K, TZ yaḫşıdur S_1 yaḫşı gelür A_1, S_4, S_6, [G] yaḫşı ḳılur TT yaḫşıdur ü T_2.

6. Ḫoşem ki ḫāme-yi taḳdīr-i Īzid-i müteʿāl
Vücūd levḥine taṣvīr ėdende ṣūret-i ḥāl
Raḳam ḳılan eger idbārdur vʾeger iḳbāl
Olur taġayyür añа ġayrdan bir emr-i muḥāl
Saʿādet-i ezelī ḳābil-i zevāl olmaz
Güneş yėr üstine hem düşse pāy-māl olmaz

7. ʿAzīz-i Ḥaḳ ḥased-i düşmen ile olmaz ḫʿār
Ḥasūd ḥīlesi iḳbāli eylemez idbār
Egerçi gül-büne gāhī ḫazāndan āfet var
Tedārik eyler añа ʿāḳıbet nesīm-i bahār
Ġaraż ki her kim ezelden olursa devletmend
Muḥāldür yėte āṯār-ı devletine gezend

8. Egerçi bir nėce gün iḳtiżā-yı ʿālem-i dūn
Cihānda eyledi iḳbāl rāyetini nigūn
Zamāne ṣūret-i aḥvālüm ėtdi diger-gūn
Vefā ḫaṭına ḳalem çekdi çarḫ-ı būḳalemūn
Bugün zāmāne ol aḥvālden peşīmāndur
Egerçi kāfir idi ḥāliyā müselmāndur

---

3 || 6[a] ḫāme-yi: nāme-yi S_1.
3 || 6[b] ṣūret-i: naḳş-ı M.
3 || 6[c] idbārdur: idbār-durur A_3 || vʾeger: eger A_1, KN, TT, TN, S_4, S_{10}, S_{11}, TZ, [G] ve ger [TD].
3 || 6[d] olur: bolur T_2 || añа: oña S_3, İÜ o A_1, KN, || bir: her A_1, KN,.
3 || 6[e] ezelī: ebedī V.
3 || 6[f] üstine hem: üstine V üstine ger S_4.
3 || 7[a] ḫaḳ: ten A_2 || ile: ilen TT.
3 || 7[b] iḳbāli: iḳbāl KN, V, S_4.
3 || 7[c] gül-büne: bülbüle A_1, KN, S_4, S5, S_6, [G] gülşene A_3, S_{11} || gāhī: gāh S_3, TT, TN, S_4, S5, S_6, S_{11} || ḫazāndan: ḫazānda A_1, KN, S_4, S5, S_6, S8, S_{11}, [T, G].
3 || 7[d] añа: oña A_1, KN o İÜ || ʿāḳıbet: ʿāfiyet [T].
3 || 7[e] her kim: her ki S_1 kim ki A_3 || ezelden olursa: olursa ezelde A_2, T_2.
3 || 8[a] iḳtiżā-yı: āftāb-ı İÜ, B, A_2, A_3, M, K, T_1, P, S_1, T_2, V, S_3, TN, S_7, S_8, TZ|| dūn: gün S_3, İÜ
3 || 8[c] aḥvālüm: aḥvālin A_1, KN, TT, V, S5, S_6, S_{11}, TZ, [G] aḥvāli A_2 iḳbālüm T_2 aḥvāl S_4 || ėtdi: ėtti T_2.
3 || 8[e] bugün: künün A_1, KN, TT, V, S_4, S5, S_6, S_{10}, S_{11}, [T, G, TD].

9. Fużūlī eyledügüñ ʿahdüñe vefā ḳılġıl
Yėter şikāyet ėdüp şerḥ-i mā-cerā ḳılġıl
Vücūduñı hedef-i nāvek-i belā ḳılġıl
Ḳamu cefālara ṣabr eyleyüp duʿā ḳılġıl
Kim ola dūst rıżāsı hemīn saña ḥāṣıl
Rıżā-yı dūstdur aṣl-ı temettuʿ ėy ġāfil

3 || 9[a] ḳılġıl: ḳılgil A_1, KN, T_2, V, TT, S_4, S_5.
3 || 9[b] ḳılġıl: ḳılgil A_1, KN, TT, T_2, V, S_4, S_5.
3 || 9[c] belā: cefā A_2 || ḳılġıl: ḳılgil A_1, KN, T_2, V, TT, S_4, S_5.
3 || 9[d] ḳamu: ġam u S_3, İÜ || cefālara: belālara S_3, T_2, İÜ, TZ || eyleyüp: eyle S_4 || ḳılġıl: ḳılgil A_1, KN, TT, T_2, V, S_4, S_5.
3 || 9[e] ola: olsa V.
3 || 9[f] aṣl-ı: ancak A_1, KN, TT, V, S_4, S_5, S_6, S_{10}, S_{11} ehl-i S_7 || ėy ġāfil: ġāfil A_1 ʿāḳil KN, V, TT, S_5, S_6 vāṣıl S_{11}.

4.

MÜSEDDES
Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Dün sāye ṣaldı başuma bir serv-i ser-bülend
Kim ḳaddi dil-rubā idi reftārı dil-pesend
Güftāre geldi nā-geh açup laʿl-i nūş-ḫand
Bir piste gördüm anda töker rīze rīze ḳand
Ṣordum meger bu dürc-i dehendür dėdüm dėdi
Yoḫ yoḫ devā-yı derd-i nihānuñ-durur senüñ

2. Egmiş hilāli üstine ṭarf-ı külāhını
Çoḫ dil-şikestenüñ göge yėtürmiş āhını
Zülfin daġıtdı gizledi ebr içre māhını
Gördüm yüzinde ḫalḳa-yı zülf-i siyāhını
Ol pīç ü tābı çoḫ nė resendür dėdüm dėdi
Devr-i ruḫumda rişte-yi cānuñ-durur senüñ

3.[4] Vėrmiş fürūġ şemʿ-i ruḫı gün çirāġına
Ṣalmış şikest serv-i ḳadi gül budaġına
Dün serv tek başanda ḳadem göz bulaġına
Bir nėce ḫārdan elem ėrmiş ayaġına
Gül bergine batan nė tikendür dėdüm dėdi
Müjgān-ı çeşm-i eşk-feşānuñ-durur senüñ

---

4 İÜ 80[a], B 120, A_2 80[b], A_3 92[a], M 92[a], K 78[a], T_1 168[b], P 281[b], S_1 203[b], T_2 91[b], S_2 64[a], V 80[a], TT 77[a], S_3 87[b], TN 111[a], S_6 76[a], S_7 83[b], S_8 73[b], S_{10} 92[a], S_{11} 105[b], TZ 93[b].
4 || 1[a] ṣaldı: saldı V, K, T_2 || bir: ol [G].
4 || 1[c] nā-geh: tā ki V.
4 || 1[d] anda: onda T_2, [G] || töker: döker K, B.
4 || 1[e] ṣordum: sordum S_1, V, S_3, İÜ || dehendür: dehāndur S_3 || dėdüm: senüñ S_3 || dėdi: dėdüñ T_1.
4 || 1[f] nihānuñ-durur: nihān-durur V nihāndur S_3.
4 || 2[a] egmiş: ögmiş K || hilāli: hilāl S_1, V || üstine: üzre çü A_3, S_3, TT, İÜ, S_7 || ṭarf-ı: ṭurfa K.
4 || 2[b] şikestenüñ: şikeste tek İÜ || yėtürmiş: yėtgürmiş İÜ.
4 || 2[c] daġıtdı: ṭaġıtdı A_3 || gizledi: gözledi T_2.
4 || 2[d] ḫalḳa-yı: dāne-yi V, S_3, TT, S_7 || zülf-i: ḫāl-i V, S_3, İÜ, S_7.
4 || 2[e] ol: şol [G].
4 || 2[f] ruḫumda: ruhunda [G] || cānuñ-durur: cānuñdadur V.
4 Bu bent S_2'de yoktur.
4 || 3[a] ruḫı: ruḫ-ıT_1, S_3, İÜ ruḫ u V.
4 || 3[b] ṣalmış: salmış V, B || ḳadi: ḳad-i T_1, S_3, İÜ ḳad u V.
4 || 3[c] başanda: basanda T_1, TT, K, V, T_2.
4 || 3[e] tikendür: dikendür K, B.
4 || 3[f] feşānuñ-durur: feşānuñdur V, T_2.

4.[1] Seyr ile ṣaldı bāġa güẕer ol semen-ʿiẕār
Envāʿ-ı zīb ü zīnet ile faṣl-ı nev-bahār
Açmış gül üzre sünbül-i gīsū-yı müşg-bār
Yaḫmış laṭīf ayaġına gül-berg tek nigār
Nesrīne reng-i lāle nėdendür dėdüm dėdi
Ġamzem ḫadengi tökdügi ḳanuñ-durur senüñ

5.[3] Düşmiş ʿıẕārı üzre muʿanber selāsili
Āşüfte-ḥāl ėdüp nėce bī-ṣabr u bī-dili
ʿAḳlumnı vālih eyledi şekl ü şemāyili
Göz gördi ḳāmetin dil ü cān oldı māyili
Veh bu nė ṭurfe serv-i çemendür dėdüm dėdi
Manẕūr-ı dīde-yi nigerānuñ-durur senüñ

6.[5] Seyl-i sirişküm oldı revān ḫāk-i kūyına
Cān vālih oldı laʿl-i leb ü güft ü gūyına
Dil düşdi dām-ı silsile-yi müşk-būyına
Ol laḥẓa kim ṣataşdı gözüm zülf ü rūyına
ʿAḳreb meh-i münīre vaṭandur dėdüm dėdi
Vehm eyle kim ḫaṭarlu ḳırānuñ-durur senüñ

---

1 Bu bent A_3 ve S_2'de yoktur.

4 || 4[a] ṣaldı bāġa: bāġa ṣaldı TT çıḳdı gülşene T_2 || güẕer ol semen: güẕār ol semen A_2, TT, B, V, S_3, S_6, S_{11} güẕer ol sīmīn T_1 ol serv-i gül T_2.

4 || 4[b] zīb ü: zīb S_1 || ile: ilen T_1.

4 || 4[c] açmış: tökmiş S_1, TT, S_3, İÜ, S_8, S_{10}, [G, TD, D] || sünbül-i: sünbüli [G].

4 || 4[d] yaḫmış: ėtmiş S_3 yıġmış T_2.

4 || 4[f] ġamzem: ġamzeñ T_1, K, V || tökdügi: dökdügi K, B || ḳanuñ-durur: ḳanuñdur T_2.

3 Bu bent TT'de yoktur.

4 || 5[a] üzre: üste [T].

4 || 5[c] ʿāḳlumnı: ʿaḳlumı V, T_2, M, [G].

4 || 5[d] ḳāmetin: ḳāmetüñ S_1, T_2.

4 || 5[e] ṭurfe serv-i: ṭurfe serv ü M serv-i ṭurfe-yi A_3 ṭurfe V.

5 Bu bent M'de yoktur.

4 || 6[a] sirişküm: sirişk K.

4 || 6[b] laʿl-i: laʿl ü K, TT, S_1 || leb ü: leb-i A_3, T_1 || güft ü: güft T_1 || 2. mısra: göz baḫakaldı zülf ü ḳadd u rūy-ı mūyına V.

4 || 6[d] ṣataşdı: sataşdı V || zülf ü: zülf T_1 || 4. mısra: aldandı ṭıfl tek dil anuñ reng ü būyına S_1, A_3, S_3, İÜ, S_7.

4 || 6[f] vehm eyle kim ḫaṭarlu: vehm eyle kim ḫaṭar bu T_1, T_2, A_3, TN ėy çoḳ ḫaṭālu kendü B fehm eyle kim ḫaṭarlu S_6 || 6. mısra: ārāyiş-i riyāż-ı revānuñ-durur senüñ A_2, S_9, TZ.

7.[1] Dün ṣubḥ-dem ki lāle vü nesrīn ṣalup niḳāb
Gül çihresinden aldı ṣabā perde-yi ḥicāb
Gülzāra çıḫdı seyr ile ol reşk-i āftāb
Şebnem niṣārın ėtdi yüküş lü'lü'-yi ḫoş-āb
Bunlar nėdür nė dürr-i ʿAdendür dėdüm dėdi
Epsem Fużūlī eşk-i revānuñ-durur senüñ

1 Bu bent S_2'de yoktur.
4 || 7[a] lāle vü: lāle V.
4 || 7[b] aldı: açdı TT.
4 || 7[c] çıḫdı: girdi TT || ile: ilen M, K için A_2 || reşk-i: māh-ı V.
4 || 7[d] niṣārın: niṣārı T_1, S_1 niṣār A_3, S_7, S_{10} || yüküş: üküş A_3, S_7 güneş M, K, S_1, T_1, S_3, İÜ, TN, S_8, S_9, S_{10} yögüş [G].
4 || 7[e] bunlar nėdür: bunlar TT lü'lü' midür S_1, S_3, A_3, İÜ, S_7, S_{10} bunlar ne dür [T] || nė: ya S_1, S_3, İÜ.
4 || 7[f] epsem: öpsem S_3.

5.

TAḪMĪS
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Tā cünün raḫtın gėyüp dutdum fenā milkin vaṭan
Ehl-i tecrīdem ḳabūl ėtmen ḳabā vü pīrehen
Her ḳabā vü pīrehen gėysem miṣāl-i ġonce men
Ger senüñ-çün ḳılmasam çāk ėy büt-i nāzük beden
Gürum olsun ol ḳabā egnümde pīrāhen kefen

2. Gerçi sevdā-yı ser-i zülfüñdenem zār ü ẕelīl
Geçmen ol sevdādan olduḳça mańa ʿömr-i ṭavīl
Ṣanma terk ėdem bu sevdānı ger olsam men ḳatīl
Çıḫmaya sevdā-yı zülfüñ başdan ėy meh ger yüz ıl
Üstüḫ ʿān-ı kellem içre dutsa ʿaḳrebler vaṭan

3. Ġālib oldı ṣubḥ-dem şevḳ-ı gül-i rūyuñ mańa
Seyr-i bāġ ėtdüm ki būy-ı gül vėre teskīn aña
Gül görüp yāduñla dürr-i eşk saçdum her yańa
Düşdi şebnem bāġa gir tā gül niṣār ėtsün sańa
Sebzenüñ her bergine bir dür ki tapşurmış çemen

---

5 A_1 79^b, İÜ 81^a, B 121, A_2 81^b, A_3 93^a, KN 86^a, M 93^a, K 79^a, T_1 169^b, P 282^a, S_1 204^b, T_2 92^b, S_2 65^a, TT 78^a, S_3 88^b, BN 73^b, TN 113^a, S_5 80^b, S_6 78^a, S_8 74^a, S_{10} 92^b, S_{11} 107^a, TZ 94^a.

5 || 1^a cünün: cihān T_1, BN || raḫtın: - S_3 || dutdum: ṭutdum A_3, S_1, B, S_2 ḳıldum T_2 || milkin: kūyın T_2 || gėyüp: görüp [G] || vaṭan: veṭen [TD].

5 || 1^b ėtmen: ėtmem T_2.

5 || 1^c miṣāl-i: besān-ı A_2, T_2.

5 || 1^d ger: kim S_2 || ḳılmasam: ḳılmışam A_2, T_1 ḳılmasa A_3 || büt-i: gül-i T_2, S_2 || nāzük: sīmīn T_1.

5 || 1^e gūrum: gorum [T] görem [G] || ol: bu A_1, KN, A_2, TT, B, BN, S_5, [T] şol S_1.

5 || 2^a ser: - S_3 || zülfüñdenem: zülfüñdeem KN, A_3, T_1, TT, S_2, S_3, İÜ, A_1, T_2, BN, TN, S_5, S_6, S_8, S_{11}, TZ, [G] zülfüñdeyem S_{10}.

5 || 2^b geçmen: geçmez S_2 || mańa: sańa S_1 || ʿömr-i: hicrān-ı T_2.

5 || 2^c sevdānı: sevdāyı S_3, B, S_2, S_6, TZ || ger olsam: olursam A_3, M, K, T_1, T_2, S_2, TN, S_8, S_9, [G] olsam S_1 || men: hem S_2, B, S_1, S_3, İÜ ger A_3, S_8.

5 || 2^d çıḫmaya: çıḳmasa S_5 || meh ger yüz ıl: mah yüz yıl [G].

5 || 2^e dutsa: ṭutsa A_3, B, S_2.

5 || 3^a oldı: olmuş S_5, [G].

5 || 3^b būy-ı gül vėre: vėre būy-ı gül A_1, S_1 || teskin: müşkīn S_9 || aña: mańa A_1, İÜ, B, A_2, A_3, KN, M, T_1, S_1, T_2, S_2, S_3, TN, S_5, S_8, S_9, S_{10}, S_{11} ona [G].

5 || 3^c saçdum: ṣaçdum A_3, S_2, K, M, S_3 || her yańa: meh bańa T_1.

5 || 3^d sańa: bańa T_1.

5 || 3^e sebzenüñ: sebze tek [G] || bir: her A_1 || dür: gül A_2, TT || tapşurmış: dapşurmış K.

4. Dėr idüm ėy dil getürme hīç derd ehline şek
Tā seni hem ṣalmasun bir derde devrān-ı felek
Almaduñ pend imdi ʿāşıḳsan işüñ āh eylemek
Ėy göñül ʿışḳ ehline her şeb gülerdüñ şemʿ tek
Men dėmez miydüm ki ṭañla aġlayasıdur gülen

5. Ḫ ʿāh sincāb eylesün ferşin Fużūlī ḫ ʿāh kül
Hecr ara muṭlaḳ yuḳu görmez göz eglenmez göñül
Yārsuz ʿışḳ ehlinüñ diñlenmegi mümkin degül
Nėce diñlensün Ḥabībī sensüz ėy endāmı gül
Kim batar cismine tende her tüg olmış bir tiken

---

5 || 4[a] dil: gül A_2, TT, M, S_{10}, S_{11}.
5 || 4[b] ṣalmasun: salmasun T_2, S_5 ṣalmayup T_1, A_3 salmaya [G] || bir: bu T_1 yüz T_2 bi [G].
5 || 4[c] almaduñ: almadın T_1 || imdi: uyduñ S_2 || ʿāşıḳsan: ʿāşıḳsañ T_1, TT.
5 || 4[d] şeb: tün S_1 dün A_3, S_3, İÜ dem A_1, T_2, S_{10}, [G].
5 || 4[e] ṭañla: dañla KN, S_3, TT, S_1, T_2, İÜ, BN, S_5, S_6 āḫir M, K, S_2, S_9, TZ yarın A_2 ferdā A_3, T_1, TN, S_8 bir gün A_1, S_{10}, S_{11} || aġlayasıdur: aġlasıdur S_1 || dėmez miydüm: dėmezdüm mi [TD, D].
5 || 5[a] eylesün: eylesüñ A_1 || ferşin: ferşi KN, S_3, TT, T_1, A_1 ferş İÜ, T_1, BN, S_9, S_{11} || kül: gül [G].
5 || 5[b] ara: ėrür S_5 || yuḳu: yuḫu A_2, S_1, TT, A_3, S_3, İÜ || göz: - T_1.
5 || 5[c] ehlinüñ: ehline T_2 || diñlenmegi: dinlenmegi S_1, TT, B, A_1 eglenmegi A_2, A_3, M, T_1, S_2, S_8, S_{11}.
5 || 5[e] kim: çün S_1, S_3, İÜ || cismine: cānına A_1 || tende: sensüz T_2 || tüg: düg B || tiken: diken S_2.

6.

MUḪAMMES
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ten bozıldı eşk-i çeşm-i ḫūn-feşānumdan menüm
Köydi cān göñlümdeki sūz-ı nihānumdan menüm
Tā eṣer var cism ü cān-ı nātüvānumdan menüm
Ġam kem ėtmez göz ü göñlüm cism ü cānumdan menüm
Bu başumdan ṣavılup ol gėtse yanumdan menüm

2. Meyl-i vaṣl egmiş ḳadümni çeng-i bezm-i yār tek
Reglerüm sızlar el ursam çeng üzre tār tek
Çeng nė mümkin kim ėde zārlıġ men zār tek
Bes ki memlūyam hevā-yı ʿışḳa mūsīḳār tek
Biñ fiġan ḥer dem çıḫar her üstüḫ ʿānumdan menüm[4]

3. ʿĀlemi dutdı sirişküm ḳanı dutmazsan ḫaber
Ṣaldı yaşum raḫneler yollara ḳılmazsan naẓar
Ḳan yaşumdan sarı kim dutmış yoluñ ḳıl bir güẓer
Meyl ḳıl menden yaña senden bu istiġnā yėter
Ḳanlu isem dāḫı gel geç şimdi ḳanumdan menüm

---

6 A_1 80^a, İÜ 81^b, B 122, A_2 82^a, A_3 93^b, KN 86^b, M 93^b, K 79^b, T_1 170^a, P 282^b, S_1 205^a, T_2 93^a, V 81^a, TT 79^a, S_3 89^b, BN 74^a, TN 114^a, S_5 81^a, S_6 78^b, S_7 84^b, S_8 74^b, S_{11} 107^b, TZ 95^a.

6 || 1^a eşk-i çeşm: çeşm-i eşk B || ḫūn: dür A_1.

6 || 1^b köydi: yandı M, K, S_1, S_3, V, İÜ, S_8, S_9, S_{11} küydi [T] göydü [G].

6 || 1^c var: - V || cism ü: cism A_2, M.

6 || 1^d ėtmez: olmaz A_2, T_2 || göz ü: göz KN || göñlüm: göñül ü TT || cism ü: cism K.

6 || 1^e ṣavılup: savılup KN, V, T_2.

6 || 2^a vaṣl: bezm A_1, A_2, KN, TT, T_2, BN, S_5, S_6, S_{11}, TZ, [G] || egmiş: ėtmiş A_1, A_2, TT, T_2, BN, S_5, S_6, S_8, S_{11}, TZ, [G] || yār: tār A_1, KN, V, B, S_9.

6 || 2^c çeng: çeng ü S_3, TT, K, A_2, A_3, TN, S_8, S_9, TZ, [G] || nė: ney [G] || mümkin kim: mümkin ki T_2, A_1, TZ mümkin degül A_2 mümkin mi A_3 || zārlıġ: zārlıḳ A_1, KN, V, M yārlıġ [G].

6 || 2^e biñ: miñ A_1, KN, || her: bir [G].

4 Bu mısra S_5'te yoktur.

6 || 3^a dutdı: ṭutdı A_3, B || ḳanı: ḳatı V ḥanı A_2 hīç T_2 || dutmazsan: ṭutmazsan A_3, B dutman sen S_1 devāsın T_1 dutmaz mı S_5 duymazsan [T, TD].

6 || 3^b ṣaldı: saldı V, S_5 || yaşum: başum A_1, KN, V || raḫneler: raḫnesin B, M, K, S_1, T_1, V, TN, S_8, S_9, TZ || yollara: odlara A_3, B, M, K, S_1, T_1, V, S_3, İÜ, TN, S_7, S_8, S_9, TZ otlara T_2 || ḳılmazsan: ṣalmazsan A_2, A_1, TT, [G] || naẓar: ḫaber S_3.

6 || 3^c yaşumdan: yaşumdı K || sarı kim: ṣarı kim M saru kim V ṣaru kim A_2 nā-geh B || dutmış: ṭutmış A_3, B || yoluñ: yolum [G] || ḳıl bir güẓer: ḳılgil sefer A_1.

6 || 3^d ḳıl menden: ḳılmazsan A_2 ḳıl her dem T_1, KN, A_1, TN, S_8 ḳıl bir dem TT, T_2, BN, S_6, S_{11}, [T, G, TD] ḳıl servüm S_5 ḳıl bizden TZ || yaña: maña A_2, T_1, TT, T_2, A_1, BN, TN, S_5, S_6, S_8, S_{11}, [T, G, TD] saña KN, S_6 || senden: sizden V, M, K her dem A_1, TT, B, S_{11}, [G] bir dem S_5 servüm BN, [T, TD, D] ėy serv TZ – S_6 || bu: - TZ || yėter: her dem yėter S_6.

4.[1] Göz ėvi tek oldı eşkümden çoḫ ėvler ġarḳ-ı āb
Öz ėvi tek ḳıldı çoḫ ėv merdüm-i çeşmüm ḫarāb
ʿĀlemi seyl-āba vėrdüm ėy cemāli āftāb
Görinür merdüm gözine seyl ilen ḳopmış ḥabāb
Suya her ėv kim gėder eşk-i revānumdan menüm

5. Ėy ḫayālüñ ḥalveti naḳd-i revānum maḫzeni
Gözyaşı olur revān her geh ḫayāl ėtsem seni
Luṭf umup senden ser-i kūyuñda dutdum meskeni
Gel gözüm nūrı Fużūlī tek çoḫ aġlatma meni
İncimez mi ḫāṭıruñ āh u fiġanumdan menüm

---

1 Bu bent T_2'de yoktur.

6 || 4[a] çoḫ: çoġ A_3.

6 || 4[b] öz: göz A_1, KN, A_3, B, T_1, TT, TN, S_5, S_6, S_7, S_{11}, [G] çoḳ A_2 || ėvi tek: suyundan A_2 || çeşmüm: çeşm K.

6 || 4[c] ʿālemi: ʿālemdi K || vėrdüm: vėrdi T_1, S_1.

6 || 4[d] merdüm: her dem A_3, B, V, TT, S_5, S_6 - A_1, KN || gözine: gözine her dem A_1, KN || ilen: ile V, TT, S_3, İÜ.

6 || 4[e] suya: ṣuya S_1, A_3, S_3 || gėder: gėde S_1 || eşk-i: reşk-i V || revānumdan: revānumdur A_1, KN,.

6 || 5[a] ḫayālüñ: ḫayālin S_1 ḫayālüm M, T_1 ḫayāl-i A_3, T_2 || ḫalveti: ḫalvetüm A_3, T_2 || naḳd-i: eşk-i M, K.

6 || 5[b] gözyaşı: gözyaşum A_1, [G] ḳan yaşın TT || geh: dem S_3, A_1, İÜ, KN, S_{11}, [T, TD, D] || ḫayāl: revān V.

6 || 5[c] ser-i: nė T_1 || dutdum: ṭutdum A_3 ėtdüm B dutam S_5.

6 || 5[d] gözüm: gözi A_2 || Fużūlī tek: Fużūlīni T_2 Fużūlī'nüñ A_2.

6 || 5[e] ḫāṭıruñ: ḫāṭırum T_2 || āh u: āh S_1, S_8 bunca A_2 munca A_1, KN, TT, BN, S_5, S_6, S_{11}, [T, G, TD].

7.

MUḪAMMES
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Vāy yüz biñ vāy kim dil-dārdan ayrılmışam
Fitne-çeşm-i sāḥir-i ḫūn-ḫʷārdan ayrılmışam
Bülbül-i şūrīdeem gülzārdan ayrılmışam
Kimse bilmez kim nė nisbet yārdan ayrılmışam
Bir ḳadi şimşād u gül-ruḫsārdan ayrılmışam

2.[3] Ḳaddi ṭūbā laʿli firdevsüñ şarāb-ı Kevṯeri
Ḫulḳ u ḫūyı çün melek sīretde[5] emṯāli perī
Burc-ı eflāküñ saʿādetlü şereflü aḫteri
Ḥüsn-ārā mecmūʿ-ı ḫūblaruñ ser-ā-ser serveri
Bir ḳadi şimşād u gül-ruḫsārdan ayrılmışam

3.[6] Dūstlar men nāle vü feryād ḳılsam ʿayb imes
Çarḫ-ı bed-mihrüñ elinden dād ḳılsam ʿayb imes
Ġam diyārın dil-ārā ābād ḳılsam ʿayb imes
Bu binā birle cihānda ad ḳılsam ʿayb imes
Bir ḳadi şimşād u gül-ruḫsārdan ayrılmışam

---

7 İÜ 82[a], B 123, A_2 84[a], A_3 94[a], M 94[a], K 80[a], T_1 171[a], P 282[b], S_1 205[b], T_2 93[a], V 81[b], TT 79[b], S_3 90[a], TN 114[b], S_6 80[a], S_7 85[a], S_8 75[a], S_9 97[a], S_{10} 93[a], S_{11} 110[a], TZ 95[b].

7 || 1[a] biñ: min T_2 || kim: - V.

7 || 1[b] çeşm-i: çeşm ü A_3, TT, TN, [G, TD, D] çeşmi S_6, S_{11}, TZ || sāḥir-i: sāḥir ü B saçar A_2.

7 || 1[d] kim: ki V.

7 || 1[e] şimşād u: şimşād A_2, B, V, S_3, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

3 Bu bent M ve T_2'de yoktur.

7 || 2[a] ḳaddi: ḳadd T_1, V, TN dutdı S_7 || laʿli: laʿl A_2, T_1, S_1, V, İÜ, TN, S_7.

7 || 2[b] ḫulḳ u: ḫulḳı vü V, A_3, B, K, S_3, S_1, İÜ, T_1, TN, S_6, S_7, S_8 ḫulḳu [G] || ḫūyı çün: ḫūyı A_3, K, S_1, S_3, İÜ, S_6, S_7, S_8, S_{10} ḫūy V, T_1 ḫūyıdur B, S_9, TZ ḫūyı kim S_{11} || sīretde: ṣūretde S_3, İÜ, S_6, S_7, S_{10}, S_{11}, [T, G, TD] || emṯāli: emṯāl ü T_1, V emṯāl-i K, B, S_1, A_3, S_3, A_2, İÜ, TN, S_6, S_7, S_8, S_9, S_{11}, TZ || çün melek sīretde emṯāli perī: ḫūb hem ṣūreti miṯl-i perī TT.

7 || 2[c] eflāküñ: eflāk A_2, K, B, S_9 || saʿādetlü: saʿādetde A_2 saʿādetüñ K, B, S_9.

7 || 2[d] ḫūblaruñ: ḫūbānuñ A_3, TT.

7 || 2[e] şimşād u: şimşād A_2, K, S_3, V, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

5 Tarlan, Gölpınarlı ve TD'de "suret" tercih edilmiştir. Hem elimizdeki nüshaların işareti hem de "hulk ve huy"un siret bağlantılı olması bizi "siret" farkını tercihe yöneltmiştir. Ayrıca "emsali peri" denerek zaten surete gönderme yapılmaktadır. Burada fizikî görünüşün hem meleğe hem de periye benzetilmesi mısranın akışıyla uyumlu değildir. Mısranın ilk kısmında melek sirete, ikinci kısmında ise peri surete gönderme vardır.

6 Bu bent T_2'de yoktur.

7 || 3[a] men: ger S_3 || nāle vü: nāle-yi M, K || imes: imiş V, A_2, B, [T] imen S_3 yoḳ TT.

7 || 3[b] imes: imiş A_2, B, V, [T] imen S_3 yoḳ TT.

7 || 3[c] imes: imiş A_2, V, B, [T] imen S_3 yoḳ TT.

7 || 3[d] birle: birlen K, A_2, S_3, İÜ, [T, TD] || imes: imiş V, B, A_2, [T] imen S_3 yoḳ TT.

7 || 3[e] şimşād u: şimşād A_2, V, S_3, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}.

4.[1] Düşmişem ġam-ḫāne-yi hicrāne zār u derdnāk
Nāḫun-ı ḥasret bilen ėdüp girībānumı çāk
Günde yüz kez hecr tīġıylan oluram[3] men helāk
Gerdiş-i devvār cevrinden men-i dil-ḫaste ḫāk[4]
Bir ḳadi şimşād u gül-ruḫsārdan ayrılmışam

5.[5] İştiyāḳ-ı şevḳden cān u dilüm ālūdedür
Şām-ı ġam ferzāne-yi baḫtum menüm uyḳudadur
Aġlamaḳdan çeşm ü cism-i derdnāküm sudadur
Ṣanma ėy hem-dem ki feryādum menüm bī-hūdedür
Bir ḳadi şimşād u gül-ruḫsārdan ayrılmışam

---

1 T_2'de bu bent yoktur. T, TD ve G'de 4 ve 5. bent yer değiştirmiştir.

7 || 4[a] ġam-ḫāne-yi: ḫum-ḫāne-yi B ġam-ḫāne vü T_1 || hicrāne: hicrānda A_2 || zār u derdnāk: derd ü zārnāk T_1.

7 || 4[b] bilen: bile T_1, V, İÜ, TN, S_6, S_7, [G] ile S_3, TT, S_{11} ilen S_8, S_9 || ėdüp: ėdüp ki TT || girībānumı: girībānumnı TN, S_6, S_7, [T, TD].

7 || 4[c] günde: göz V || hecr tīġıylan: hecr tīġıyla S_1, S_3, İÜ, S_6, S_8, S_{10}, S_{11}, [G] tīġ-ı hecr ile A_3, T_1, TN, S_7 tīġ-ı hecr ilen TT || oluram: olurdum İÜ, V, S_6, S_{10}, [T, G, TD] olursam TN.

7 || 4[d] devvār: eflāk S_3 || dil-ḫaste ḫāk: dil-ḫastenāk A_2, A_3, B, M, K, T_1, S_3, V, İÜ, TN, S_6, S_7, S_8, S_{10}, S_{11}, TZ, [G, TD].

7 || 4[e] şimşād u: şimşād V, S_3, M, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

3 "ayrılmışam, düşmüşem" gibi fiillerle birlikte düşünüldüğünde "oluram" daha doğru görünmektedir. "olurdum" farkını tercih ettiğimizde yaşadığı olumsuz hâlin sona erdiğine dair bent içinde bir karine olması gerekir ki buna raslayamıyoruz. "ayrılmışam, düşmüşem" fiilleri de olumsuz hâlin bir noktada başladığını ve hâli hazırda devam ettiğini ifade etmektedir. Bu düşünceler ve ele aldığımız nüshaların genelinin işareti doğrultusunda "oluram" okunuşu tercih edilmiştir.

4 Tarlan, dipnotta bütün nüshalarda "hastenāk" geçmesine rağmen bu şeklin "her vech ile" hatalı olduğunu ifade etmektedir. Dilçin, "hastenāk" kullanımının Farsça dil bilgisi bakımından yanlış olduğunu belirtip metindeki şekli tercih ettiğini ifade etmektedir. Tarlan ve Dilçin'in yaptıkları açıklamalar dikkate alınarak metindeki kullanım tercih edilmiştir.

5 Bu bent İÜ, S_1, T_2, S_3, S_6, S_8 ve S_{10}'da yoktur.

7 || 5[a] dilüm: tenüm A_2, T_1, TT, B, TN, S_7, S_{11} || şevḳden: vaṣldan S_{11}, [G, D].

7 || 5[b] şām-ı: şāh-ı TT || ferzāne-yi: ferzānesi TT || uyḳudadur: uyḫudadur B yuḳudadur TT yuḫudadur V, T_1 uḫudadur A_3.

7 || 5[c] aġlamaḳdan: aġlamaġdan T_1 || çeşm ü: çeşm T_1, V, TT, TN, S_7, S_{11}, [TD] çeşm-i [T] || derdnāküm: nātüvānum A_3, S_{11}, TZ, [G] ḫāksārum TT || sudadur: ṣudadur A_3.

7 || 5[d] hem-dem: zāhid TT.

7 || 5[e] şimşād u: şimşād A_2, V, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

6.[1] Vaṣl umup cevr ü cefāsını çekerken cān henūz
Mihr umup şevḳında yanarken dil-i sūzān henūz
Cism-i ġamnākümde var iken ġam-ı hicrān henūz
Yėtmedin pāyāne āh u nāle vü efġan henūz
Bir ḳadi şimşād u gül-ruḫsārdan ayrılmışam

7. Milk-i vaṣlı dil-berüñ göñlümde maʿmūr olmadın
ʿIşḳ cāmından dil ü cān mest ü maḫmūr olmadın
Derd-i bī-dermān-ı hecrinden tenüm[4] dūr olmadın
Hem Fużūlī ʿışḳ u ʿāşıḳlıġı meşhūr olmadın
Bir ḳadi şimşād u gül-ruḫsārdan ayrılmışam

1 Bu bent V'de yoktur.

7 || 6[a] çekerken: çekermen T_2.

7 || 6[b] umup: açup T_2 – İÜ, S_3 || şevḳında: şevḳından İÜ, S_3 || dil-i: ol T_1 || sūzān: biryān T_2.

7 || 6[c] ġamnākümde: ġamnākinde T_2 nemnākümde A_2 || ġam-ı hicrān: dil-i sūzān T_2.

7 || 6[d] yėtmedin: yėtmedi S_3 || nāle vü: nāle-yi K.

7 || 6[e] şimşād u: şimşād A_2, M, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

7 || 7[a] vaṣlı: vaṣl S_3 || dil-berüñ: benüm A_2, TT || göñlümde: kūyında T_2 gönlünde [G] || olmadın: olmadan [T].

7 || 7[b] cāmından: cāmında T_2 || mest ü: mest A_2, K || olmadın: olmadan [T].

7 || 7[c] derd-i bī-dermān-ı: derdümi dermān-ı A_2, S_7 derd çoḫ dermān-ı T_1 derd-i bī-pāyān-ı S_3, İÜ derd-i bī-dermān [G] || hecrinden: hicrāndan S_3, T_2, İÜ, TN, S_8, S_{10}, TZ hicrānın S_6 hecrinde A_3 hücūmundan [G] || tenüm: menüm T_1 benüm K, A_3, S_1, S_7, S_9 || dūr: ṭūr A_3 || olmadın: olmadan [T].

7 || 7[d] ʿışḳ u: ʿışḳ T_1, V || ʿāşıḳlıġı: ʿāşıḳlıġını A_3 ʿāşıḳ nevʿi T_1 - T_2 || olmadın: olmadan [T].

7 || 7[e] şimşād u: şimşād A_2, T_2, V, S_3, S_7, S_8, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ.

4 A_2 ve T_2'de tek nokta kullanıldığından ve B'de kelime açık olarak okunamadığı için bu nüshalarda doğru tespit yapmak zorlaşmaktadır. Ancak A_2 ve T_2'de kelime "menüm" şeklinde yazıldığı için tek nokta tercih edildiği düşünülebilir. B'deki yazım da "menüm" okunuşuna yakın görünmektedir. Bu değerlendirmeler A_2, T_2 ve B nüshalarındaki okunuştan emin olunamadığı için dipnota yansıtılmamıştır.

8.

TAḪMĪS[1]
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Cāndadur ṣubḥ-ı ezelden mihr-i ruḫsāruñ senüñ
N'ola tā şām-ı ebed olsam ṭalebkāruñ senüñ
İmdi cānā bolmamış men ʿāşıḳ-ı zāruñ senüñ
Ėy ezeldin tā ebed köñlüm giriftāruñ senüñ
Çāre ḳıl kim boldı cānum asru efgāruñ senüñ

---

1 Bu tahmisin kaynağını teşkil eden gazel, Günay Karaağaç tarafından hazırlanan Lutfî *Dîvânı*'nda [Karaağaç: 1997.) 133. gazel olarak yer almaktadır. Metindeki şekli ile divandaki şekli arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar müstensihlerden kaynaklanabileceği gibi Fuzûlî'nin elindeki nüshadan da kaynaklanabilir. Elimizdeki nüshaların hiçbirinde gazel Lutfî *Dîvânı*'ndaki gibi aktarılmadığı için farklılığın Fuzûlî'nin elindeki nüshadan kaynaklanması kuvvetle muhtemeldir. Gazel, "Lutfî *Dîvânı*"nda aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

1 iy ezeldin tā ebed köñlüm giriftārıñ seniñ
çāre ḳıl kim boldı cānım asru efgārıñ seniñ

2 şerʿ içinde bolsa ger ösrük sözige iʿtibār
ḳanıma birgey tanuḳluḳ ikki ʿayyārıñ seniñ

3 ḳasd-i cānım ḳılsañız min yüz çivürmes-min bigim
barı körmiş bolġa-min bir laḫẓa dīdārıñ seniñ

4 çün ḥayālı meẕhebinde yoḳ-turur resm-i vefā
ay köñül ni yerge yitsün nāle-yi zārıñ seniñ

5 her ḳaçan Luṭfīni öltürseñ cefā tīġı bile
anda hem bolġay meniñ rūḥum mededkārıñ seniñ

8 B 124, A_2 85[a], A_3 94[b], M 95[a], K 81[a], T_1 171[b], P 283[a], S_1 206[a], T_2 93[b], S_2 65[a], V 82[a], TT 78[b], TN 115[b], S_6 79[a], S_7 86[a] , S_9 98[a], S_{11} 111[a], TZ 96[a].

8 || 1[a] ṣubḥ: mihr K mihrüñ S_9 rūz T_2 || ezelden: ezel A_2.

8 || 1[b] şām-ı: şām u V || olsam: bolsam A_2 bolsa TT || ṭalebkāruñ: giriftāruñ V.

8 || 1[c] imdi: şimdi V, [T, TD, D] || bolmamış: bolmışam A_3 bolmış mı T_1, S_7 olmamış T_2 olmışam V, S_{11}, TZ, [G] || men: mın S_1, TT, A_3, [T] - T_1 || zāruñ: zārum V || ʿāşıḳ-ı: ʿāşıḳ ü [TD].

8 || 1[e] ḳıl: ḳılgil S_1 ḳılġıl A_3 || boldı cānum: bolur S_1 oldı cānum A_2, S_9 bolupdur A_3, S_2 dil bolupdur TT, S_7 dil olupdur S_6, [G] boldu göñlüm T_2, TZ || asru: esrük A_3, TT zār u [G] esrü [T] - T_2 || efgāruñ: dil-dāruñ M, K, V, S_9 - T_2.

2. Dutdılar teşẖīṣ-i derd içün muʿālicler regim
Tapdı bu ṣıḥḥat ki ṣıḥḥatden yaḳīndür[2] ölmegim
Çün yaḳīn oldı devāsuz derd ile cān vėrmegim
Cān vėrür demde ḳaṣımġa Tañrı içün gel bėgim
Bārı görmiş bolġa-min bir laḥẓa dīdāruñ senüñ

3. Ḫūblarnı imtiḥān ḳılmaḳda çekdim çoḫ cefā
Nāle-yi zār ile bildüm derd-i dil bulmaz şifā
Men ṣınadum şimdi sen pendim ėşit ḳıl iktifā
Çün-ki ḫūblar meẕhebinde yoġ imiş resm-i vefā
Ėy göñül nė yėrge kėtkey nāle-yi zāruñ senüñ

4. Köñlüm aldı ol ėki ʿayyār çeşm-i pür-ḫumār
Şimdi cān ḳaṣdın hem ėtmişler nė mekr ilen ki var
ʿÖrf içinde olsa her ʿayyār ḳavli üstüvār
Şerʿ ilen ger dutsalar esrük sözine iʿtibār
Ḳanuma bėrgey danuġlıḳ ėkki ʿayyāruñ senüñ

---

8 || 2[a] dutdılar: ṭutdılar A_3, S_2, B || regüm: rekim [G].

8 || 2[b] tapdı bu: tapdı A_2 buldı bu A_3, M, K, T_2, V, S_2, S_6, S_7, S_9, TZ buldı bir S_1 bildi bir S_{11} buldular [G] || ki: kim bu A_2 || 2. mısra: bil ki ṣıḥḥatden yaḫındur ölmegim yārüm benüm TT || ṣıḥḥatden: firḳatden [T, TD, D].

8 || 2[c] derd ile: derd ilen M, K, S_9 derdden [T, TD, D].

8 || 2[d] cān vėrür: cān vėren A_3, S_{11}, [G] cānı vėr bu S_2 || demde: cānumda A_2 çāġda B, S_{11}, [T, TD, D] || ḳaṣumġa: ḳatumġa A_3, TT, S_6 başumġa T_2, S_9, [T, TD, D] ḳaçma S_2 ḳatuma S_7 buyur gel S_{11} yanumġa TZ, [G] || gel bėgüm: gel kim bėgüm S_2 gel bir bėgüm TT gel ėy bėgüm TN, S_9 ėy bėgüm S_{11}.

8 || 2[e] bolġa-min: bolġa ben A_2, M, [G] bolġayın S_2 bolġa V bolġamıza S_1 olayum S_{11} || dīdāruñ: dildāruñ [TD].

2 Bu kelimenin yazımında nüshalarda çoğunlukla tek "ya" harfi kullanılmıştır. Bu sebeple kelimenin hem "yakîn" hem de "yakın" okunması mümkündür.

8 || 3[a] ḳılmaḳda: ḳılmaġda A_3, T_1 ḳılġanda TT çekmekde A_2 ėtmekde T_2, [T, TD, D] || çekdüm çoḫ: çoḳ çekdüm B, TT, A_2, S_9 çoḫ çekdüm [T, TD, D] çoḫ gördüm TZ.

8 || 3[b] nāle-yi: nāle vü [TD, D] || bildüm: buldum T_2 bulmaz TT || bulmaz: çün kim TT.

8 || 3[c] ṣınadum: sınadum V ṣanurdum A_2, S_6, S_{11} uṣandum M ḥod öldüm T_2 çü bardum TT savurdum [G] faḳīrüñ S_9 || şimdi: imdi TT || pendüm: pendin T_2.

8 || 3[d] yoġ: yoḫ TT yoḳ K, S_1, T_1, T_2, V, S_7.

8 || 3[e] yėrge: yėre A_3, B, M, K, T_1, S_1, TT, V, TN, S_6, S_7, S_9 yerke [G] kim S_{11} || kėtgey: yėtgey A_3, B, S_1, T_1, T_2, S_2, TT, S_6, S_7, TZ, [G] yėtdi A_2 gėtseñ TN bī-eṣerdür S_{11} || nāle-yi: nāle vü A_3, V, [TD, D].

8 || 4[a] çeşm-i: çeşmüm T_1.

8 || 4[b] şimdi: şimdiden TT, S_6, S_7, [G] || mekr ilen ki var: reng ilen ki var T_2, [T, TD, D] reng ile ki var TT fikr eyler ki var S_1 reng ile var V || ḳaṣdın: ḳaṣdına [T, TD, D] || hem ėtmişler: ėtmişler TT, S_6, S_7, [G] durmışlar [T, TD, D].

8 || 4[c] olsa her: olsa A_2 olsa ger [T, TD].

8 || 4[d] ilen: ile A_2, TT, T_2, S_{11}, [T, TD] || dutsalar: ṭutsalar S_2, B ṭutsa A_3 || esrük: servüñ S_1 || sözine: sözlerine A_3.

8 || 4[e] birgey: vėrgey A_3, B, K, S_1, V, S_2, S_6, S_9, TZ vėrdüñ T_1, TN vėrdi S_7 eyler S_{11} || danuġlıḳ: danuġlıġ B, S_6, [G] danuḳlıḳ V, TT danuḳlıġ K ṭanuḳlıḳ A_2, S_2, [T] ṭanuḳlıġ A_3 tanuḳlıḳ T_2 tanuḳlıġ [TD] taʿalluḳ S_7.

5. Ṣanma cevr ėtseñ Fużūlī incinüp şekvā ḳıla
Ger cefā ḳıl ger vefā cānum fidā sen ḳātile
Men ḫod öldüm imdi sen tīġ-ı cefā alup ele
Lütfini öldürseñ ėy dil-ber cefā tīġı ile
Anda hem bolġay menüm rūḥum meded-kāruñ senüñ

8 || 5[a] cevr: terk T_1 || ėtseñ: ėtdüñ S_2, S_{11} || incinüp: inciyüp [G] vefā A_2 || şekvā: şekve TT, TN terküñ T_2, B, TZ, [T, TD, D] terkin A_2 terk V.
8 || 5[b] cefā: vefā TT || vefā: cefā TT || sen: ol T_2.
8 || 5[c] imdi: şimdi A_2, T_2, M, TZ yoḳsa K.
8 || 5[d] luṭfini: luṭf ilen K, TN, [G] luṭfla S_2 luṭf ile S_9, S_{11}, TZ luṭfuñ S_6 || dil-ber: ḳātil A_3 || cefā tīġı: teraḥḥüm S_9 || ile: bile A_3, A_2, TT, TN, S_6, TZ, [T, G, TD].
8 || 5[e] anda: onda T_2, S_{11}, [G] || bolġay: olġay S_1, S_2, K, A_3, M, S_6, S_9 bolsun T_2, TZ olsun S_{11}.

9.

MUḪAMMES
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy ḥarīr içre tenüñ muṭlaḳ bilūr içre gül-āb
Gögsüñ āb-ı rūşen ol āb üzre dügmeñdür ḥabāb
Beylesen maḥbūb yoḫ neẕẕāreñe ʿālemde tāb
Vay eger terçek çıḫup serpüp leçek ṣalsañ[5] niḳāb
Hīç şek yoḫ kim seni görgeç olur ʿālem ḥarāb

2.[7] Dil çeküp zerrīn utaġañ vėrdi laʿlüñden ṣoraġ
Dutdı ol güftār içün laʿl-i bünāgūşuñ ḳulaġ
Zülfüñe hem-dem daraġ āşüfte men andan ıraġ
Diş ṣalup her pīç ü tāb açduḳça zülfüñden daraġ
Rişte-yi cānumġa reşkinden düşer yüz pīç ü tāb

---

9 A_1 80^b, İÜ 83^a, B 124, A_2 85^b, KN 87^a, M 95^b, K 81^b, T_1 172^a, P 283^b, S_1 206^b, T_2 94^a, S_2 65^b, TT 78^a, S_3 90^b, TN 116^a, S_4 112^b, S_6 79^b, S_7 86^b, S_8 75^b, S_9 98^b, S_{10} 93^a, S_{11} 108^a, TZ 97^a.

9 || 1^b rūşen: cennet S_3, A_2, M, K, İÜ, S_6, S_9, S_{11} || ol: ü TT, A_1, KN, [T, G] || üzre: içre A_2, M, A_1, S_4 üzredür S_6 || dügmeñdür: tügmeñdür S_1, S_2, A_2, M, S_3, TN, S_9 tügmeñ S_6.

9 || 1^c beylesen: böylesen S_2, B, S_9 eyle A_1, KN, TT, S_6, [G] öyle S_{10} sen tegi TZ || maḥbūb: maḥbūb u S_1 maḥcūb T_2, [T, TD, D] zibāsan ki A_1, KN, TT, S_6, S_{10}, [G] || neẕẕāreñe ʿālemde: neẕẕāruña ʿālemde S_3, İÜ, S_{11} ʿālemde nezzārene [G] || tāb: āb T_2 || beylesen maḥbūb: ėy büt-i meh-rū ki S_4.

9 || 1^d vay: veh A_1, KN, S_4, [G] || terçek çıḫup serpüp leçek: serpüp leçek terçek çıkup T_2 || ṣalsañ: salsañ T_2 açsañ TT, A_1, KN, S_6, [T] salsan S_4 açsan [TD] || terçek: tezcek [G] || serpüp leçek: ṣarup leçek S_{11} serpiplecek [G].

5 B'de "salsan nikab" farklı bir yazı ile eklenmiştir.

9 || 1^e görgeç: ʿālem görüp A_1 || olur: bolur S_4.

7 Bu bent S_{11}'de yoktur.

9 || 2^a dil: el TT baş S_4 || utaġañ: utaḳañ TT uṭaḳañ A_1 otaġın [G] || ṣoraġ: sürāġ A_2, TT, B, K, TN, S_6, S_9, S_{10}, TZ, [G, T, TD] sürāḳ A_1, KN, T_2.

9 || 2^b dutdı: ṭutdı S_2, B || ḳulaġ: ḳulaḳ KN, T_2.

9 || 2^c hem-dem: her dem S_4 || daraġ: ṭaraḳ TT taraḳ A_1, KN, S_4 taraġ B || andan: ondan A_1 senden S_1, S_2, S_3, İÜ, S_6 || ıraġ: ıraḳ A_1, KN, T_2 yıraġ B.

9 || 2^d ṣalup: salup T_2, S_4 ṣalur TT || her: bir T_1, S_7 || açduḳça: açduḳdan T_1 açduḳda [T, TD] || daraġ: ṭaraġ TT taraḳ A_1, KN, S_1, S_4 niḳāb T_2.

9 || 2^e cānumġa: cānumda T_2, S_{10} || reşkinden düşer: reşkinde düşer T_2 reşkümden düşer M düşdi reşkdin A_1, KN, S_4 düşgey reşkdin TT düştü reşkten [G].

3. Ėy yüzi gül göñlegi gül-gün u donı ḳırmızı
Āteşīn kisvet gėyüp odlara yandurduñ bizi
Ay u gündür ḥüsn baḫşinde cemālüñ ʿācizi[2]
Ādemoġlından senüñ tek doġmaz ėy kāfir ḳızı
Gūyiyā atañ meh-i tābāndur anañ āftāb

4. Al ṣaç bāġuñda müşgīn ṣaç perīşān-ḥāliyem
Sīm sāḳ üzre ḳızıl ḫalḫāllar pā-māliyem
Ṣanma ḫalḫālüñ gibi mihrüñden ėy meh ḫāliyem
ʿĀrıżuñ devrinde zerrīn silsileñ timşāliyem
Ġamzeñ oḫından ḥazīn cānumda yüz biñ ıżṭırāb

5. Sürmeden gözler ḳara eller ḥınādan lāle-reng
Hīç şāhid yoḫ bu reng ilen ki sensen şūḫ u şeng
Vesmelü ḳaşuñ yaşıl tozlu kemān ġamzeñ ḫadeng
Ġamze vü ḳaşunġa meyl eyler Fużūlī bī-direng
Ḳuş ʿacebdür ḳılmaġay tīr ü kemāndan ictināb

---

9 || 3[a] göñlegi: gönlegi S_1 gömlegi A_2, S_2, S_3, S9, S_{10} köynegi [G] lebleri S_{11} || gül-gün u: gül-gün A_2, S_1 || donı: ṭonı S_2.
9 || 3[b] āteşīn: āteş T_1 || kisvet: ḥilʿat T_2 || yandurduñ: yaḳduñ sen K.
9 || 3[c] ay u: ay S_4 || baḫşinde: baḫsinde T_2 baḫşuñda T_1 baḫtuñda S7 bābında A_2, M, S_6, [G] yanında KN burcında S_3, İÜ devrinde A_1, S_{11}.
9 || 3[d] ādemoġlından: ādemoġlında A_2, KN, M, P, T_2, S_4, [G, T, TD] || senüñ: senün İÜ || doġmaz: ṭoġmaz M, S_2 doḳmaz T_2 olmaz S_4 || kāfir: ẓālim S_1, S_2, K, S9.
9 || 3[e] atañ: anañ S_3, İÜ ẓātuñ K || tābāndur: tābān A_1 || anañ: anañdur A_1 atañ S_3.
2 İÜ, B, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, S_6, S_7, S_9, S_{10} ve S_{11}'de 3 ve 4. mısralar yer değiştirmiştir.
9 || 4[a] ṣaç bāġuñda: saç bāġuñda K, S_2, İÜ, S9 ṣaç bāġında T_1, B, S7 ṣaç çaġında T_2 saçaḳ altında A_1, KN, TT, S_4, [G, TD, D] saçı bağında TN ṣaçuñ bağında S_{10} yanaġuñda o S_{11} || ṣaç: saç KN, TT, K, İÜ, S9.
9 || 4[b] üzre: üstinde A_2, T_1, S_1, S_2, S_3, İÜ, TN, S7 üstine S9 || ḳızıl: zer A_2, T_1, S_1, S_2, S_3, İÜ, TN, S7.
9 || 4[c] gibi: kimi A_1, KN, TZ, [T, TD] bigi M || mihrüñden: mihrüñde T_2.
9 || 4[d] zerrīn: altun A_2, M || silsileñ: silsile A_2, KN, M, K, TT, B, A_1, S_4, S9, TZ, [T, G].
9 || 4[e] ġamzeñ: ġamze A_1 || oḫından: oḫuñdan A_1 || cānumda: cānumġa A_2, S_3, S_4, S_6, [G] || biñ: miñ A_1 min KN, T_2, S_4.
9 || 5[a] eller: ellerden İÜ || ḥınādan: ḥınnā İÜ kınādan [G].
9 || 5[b] reng: resm A_1, KN, TT, S_4, [G] || ilen: ile A_1, İÜ, B, A_2, M, T_1, S_1, S_2, TT, S_3, TN, S_4, S_6, S7, S9, S_{10}, S_{11}, [G] || şūḫ u: şūḫ S_1, K, S_{10}.
9 || 5[c] yaşıl: yeşil B, [T] || ġamzeñ: kirpük A_1.
9 || 5[d] ġamze vü: ġāmzeñe vü B ġamzeñe A_1 gamze ī [G] || ḳaşunġa: ḳaşuña M, K, S_{10}, S_{11}, TZ ḳaşuñġa TT, S_3, TN, S9 ḳaş ile T_2 ḳaşuñdur B.
9 || 5[e] ʿacebdür: ʿaceb kim A_1, TT, S_4, S_6 || ḳılmaġay: ḳılmamaḳ A_2, B, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, İÜ, TN, S7, S9 ėtmemek T_2, S_{10} ḳılmadı S_6 eylemez S_{11}, TZ || tīr ü: tīr-i K.

10.

MURABBAʿ
Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Nėce bir vesvese-yi ʿaḳl ile ġamnāk olalum
Gelüñ ālāyiş-i ġamdan çıḫalum pāk olalum
Neş'e-yi mey bulalum[3] ḳābil-i idrāk olalum
Mest ü medhūş u ḫarābātī vü bī-bāk olalum

2. Rindler bezmine ser-mest sebū tek girüben
Ẕevḳ bāġına girüp cām gülini derüben
Meye dėrlerse bahā ʿaḳl metāʿın vėrüben
Mest ü medhūş u ḫarābātī vü bī-bāk olalum

3. Pāy-best-i mey-i ṣāfī olalum dürd miṣāl
Vėrelüm sāḳiye cān eyleyelüm kesb-i ḥelāl
Neş'eden bilmeyelüm ʿāleme keyfiyyet-i ḥāl
Mest ü medhūş u ḫarābātī vü bī-bāk olalum

---

10 İÜ 83^{b}, B 125, A_2 86^{a}, A_3 95^{a}, M 96^{a}, K 82^{a}, T_1 173^{a}, P 284^{a}, S_1 207^{a}, T_2 94^{b}, S_2 66^{a}, TT 81^{a}, S_3 91^{a}, TN 117^{a}, S_6 80^{b}, S_7 87^{a}, S_8 76^{a}, S_9 99^{a}, S_{10} 93^{b}, S_{11} 111^{b}, TZ 97^{b}.
10 || 1^{a} bir: bu T_2 || ʿaḳl: nefs TT.
10 || 1^{b} ālāyiş-i: ārāyiş-i A_2.
10 || 1^{c} neş'e-yi mey: neş'eden T_1 neş'eden mey S_7 || bulalum: tapalum B, [T, TD, D] bilmeyelüm T_1 dutalum S_{10}.
10 || 1^{d} mest ü: mest-i K, [T, TD, D] || medhūş u: medhūş T_1 || ḫarābātī vü: ḫarābātī-yi S_6, [T, TD, D].
3 B'de "tapalum" yazılmış fakat "bulalum" şeklinde düzeltilmiştir.
10 || 2^{a} sebū tek girüben: sülūkin görüben A_2.
10 || 2^{c} meye dėrlerse bahā ʿaḳl metāʿın: ėldeki dīn ile dünyānı ṣarāba A_2 || vėrüben: ṣatuban K.
10 || 2^{d} mest ü: mest-i A_3, K, [T, TD, D] || medhūş u: medhūş T_1 || ḫarābātī vü: ḫarābātī-yi S_6, [T, TD, D].
10 || 3^{a} pāy-best: pāy-māl T_2.
10 || 3^{b} kesb-i: kesb ü TT || ḥelāl: kemāl TT, A_3, S_6, S_7, S_{10}, S_{11}, TZ, [TD, D] melāl S_2.
10 || 3^{c} bilmeyelüm: bildürelüm S_6, S_{11}, [G, D] || ʿāleme: ʿālemi T_2 ʿālem TT, S_2, S_9, S_{10}.
10 || 3^{d} mest ü: mest-i K, A_3, [T, TD, D] || medhūş u: medhūş T_1, A_3 || ḫarābātī vü: ḫarābātī-yi S_6, [T, TD, D].

4. Mey ḥabābı gibi mey-ḫānede bir ėv dutuban
ʿIḳd-ı engūr gibi bir araya baş çatuban
Alsalar din ile dünyānı şarāba ṣatuban
Mest ü medhūş u ḫarābātī vü bī-bāk olalum

5. Bādeden ġayrı ki ġam defʿine bir cām yėter
Naḳdini her nėye her kim vėrecek olsa iter
Ėy Fużūlī reviş-i ehl-i riyādan nė biter
Mest ü medhūş u ḫarābātī vü bī-bāk olalum

10 || 4[a] ḥabābı: ṣāfī A_2, TT || gibi: kimi [T, G, TD] || mey-ḫānede: - T_2 || dutuban: ṭutuban A_3, B, S_2.
10 || 4[b] gibi: kimi [TD] || araya: arada A_2 || çatuban: çaluban S_3 || bir: her [G].
10 || 4[c] dünyānı: dünyāyı S_3, B, S_2, M, İÜ, S_6, S_9, S_{10}, S_{11}, [G].
10 || 4[d] mest ü: mest-i K, A_3, [T, TD, D] || ḫarābātī vü: ḫarābātī-yi S_6, [T, TD, D].
10 || 5[a] ġayrı: ġayr B, T_2, S_1, S_6, TZ || ġam: ölüm A_3 || cām: cāmı K, B, S_2, S_{11}, [T, TD, D].
10 || 5[b] naḳdini her nėye her kim vėrecek olsa iter: her nėy her nėye her kim vėrecek olsa yiter T_1 her nėy her nėye her kim vėrecek olsa iter TN naḳdini nėye her kim vėrecek olsa iter T_2 naḳdini her nėye kim vėrecek olsa ol iter TT naḳdini her nėye kim vėrecek olursa iter S_1 naḳdini her nėye her kim vėrecek olursa iter S_2 naḳdini her nėye her kim vėrecek olsa yiter A_3 sırr-ı mey seyrine her kim olacak olsa iter A_2 her nėy seyrine kim vėrecek olsa yiter B naḳdini her nėye kim vėrecek olsañ ilter S_6 naḳdüñi her nėye kim vėrecek olsañ iter S_{11} her nėye yėrine her kim vėrecek olsa yiter S_7 naḳdini neş'eye her kim vėrecek olsa yiter S_{10} naḳdini nisyeye her kim vėrüben olsa iter TZ naḳdini nisyeye her kim verir elbette iter [G].
10 || 5[c] ehl-i riyādan: ʿaḳl-ı ziyādan T_1.
10 || 5[d] mest ü: mest-i K, A_3, [T, TD, D] || medhūş u: medhūş K, A_3 || ḫarābātī vü: ḫarābātī-yi S_6, [T, TD, D].

11.

MURABBAʿ
Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Perīşān-ḥālüñ oldum ṣormaduñ ḥāl-i perīşānum
Ġamuñdan derde düşdüm ḳılmaduñ tedbīr-i dermānum
Nė dėrsen rūzgārum beyle mi geçsün güzel ḫanum
Gözüm cānum efendüm sėvdügüm devletlü sulṭānum

2.[6] Esīr-i dām-ı ʿışḳuñ olalı senden vefā görmen
Seni her ḳanda görsem ehl-i derde āşnā görmen
Vefā vü āşnālıġ resmini senden revā görmen
Gözüm cānum efendüm sėvdügüm devletlü sulṭānum

3. Deger her dem vefāsuz çarḫ yayından mańa biñ oḫ
Kime şerḥ eyleyem kim miḥnet ü endūh u derdüm çoḫ
Sańa ḳaldı mürüvvet senden özge hīç kimsem yoḫ
Gözüm cānum efendüm sėvdügüm devletlü sulṭānum

---

11 İÜ 84[a], B 125, A_2 87[a], A_3 95[b], M 96[b], K 82[b], T_1 173[b], P 284[a], S_1 207[a], T_2 95[a], V 82[b], TT 80[a], S_3 91[b], TN 117[b], S_6 81[a], S_7 87[b], S_8 76[b], S_9 99[b], S_{10} 94[a], S_{11} 112[a], TZ 98[a].

11 || 1[a] ṣormaduñ: sormaduñ T_2.

11 || 1[b] dermānum: dermānuñ T_2.

11 || 1[c] dėrsen: dėrseñ TT, S_{11} || beyle mi: böyle mi A_3, B, V, S_9, S_{10} böyle K || geçsün: geçsün mi K || güzel ḫanum: gülüm balum K, A_3 benüm cānum A_2 gözüm cānum B, S_1, S_3, İÜ güzel cānum S_{11} bėgüm ḫanum TZ.

11 || 1[d] gözüm: güzel S_3 bėgüm T_2 || cānum: ḫanum S_3, İÜ || efendüm: ʿazīzüm TT.

6 Bu bent A_2'de yoktur.

11 || 2[a] dām-ı: derd-i TT, S_6, S_{11}, TZ, [G] || vefā: cüdā S_3, İÜ || görmen: görmem S_3, İÜ, S_{11}.

11 || 2[b] ḳanda: ḫanda S_3, TT, İÜ yėrde T_2 || derde: ʿışḳa S_6, [G] || görmen: görmem S_3, İÜ, S_{11}.

11 || 2[c] āşnālıḳ: āşnālıġ M, V || revā: cüdā V, S_3, İÜ || görmen: görmem S_3, İÜ, S_{11}.

11 || 2[d] gözüm: bėgüm T_2 güzel S_3, İÜ || cānum: ḫānum S_3, İÜ || efendüm: ʿazīzüm TT.

11 || 3[a] vefāsuz: cefāsuz A_2 || yayından: elinden A_2 || biñ: bin S_1 bir T_2, V, A_3, S_6, S_{11} || oḫ: oḳ V, A_3, K, TT.

11 || 3[b] eyleyem: eyleyin M, A_2 || endūh u: endūh T_1 || çoḫ: yoḫ A_2.

11 || 3[d] gözüm: bėgüm T_2 güzel S_3, İÜ || cānum: ḫanum S_3, İÜ || efendüm: ʿazīzüm TT.

4.[1] Gözümden dem-be-dem bağrum ezüp yaşum gibi gėtme
Seni terk ėtmezem çün men meni sen daḫı terk ėtme
İyen hem ẓālim olma men gibi maẓlūmı incitme
Gözüm cānum efendüm sėvdügüm devletlü sulṭānum

5. Ḳatı göñlüñ nėden bu ẓulm ile bī-dāda rāġıbdur
Güzeller ṣanʿatı olmaz cefā senden nė vācibdür
Senüñ tek nāzenīne nāzenīn işler münāsibdür
Gözüm cānum efendüm sėvdügüm devletlü sulṭānum

6.[4] Naẓar ḳılmazsan ehl-i derd gözden aḫıdan seyle
Yamanlıġdur işüñ ʿuṣṣāḳ ilen yaḫşı mıdur beyle
Gel Allāhı sėversen bendeñe cevr ėtme luṭf eyle
Gözüm cānum efendüm sėvdügüm devletlü sulṭānum

7. Fużūlī ṣīve-yi iḥsānuñ ister bir gedāyüñdür
Dirildükçe seg-i kūyuñ ölende ḫāk-i pāyüñdür
Gerek öldür gerek ḳoy ḥükm ḥükmüñ reʾy reʾyüñdür
Gözüm cānum efendüm sėvdügüm devletlü sulṭānum

---

1 Bu bent T_2'de yoktur.

11 || 4[a] gibi: kimi TN, TZ, [T, TD].

11 || 4[c] iyen hem: igen hem A_3, B, S7, S9 iyen V ayā S_{11} || olma: olup V, İÜ, S_3, S_6, [G] || gibi: kimi A_3, S_6, TZ, [T, TD, D] tegi T_1, S_1, S_3, İÜ, TN, [G] || maẓlūmı: maẓlūm B, V maẓlūma S_6 || incitme: ẓulm ėtme B incime İÜ.

11 || 4[d] gözüm: güzel S_3, İÜ || cānum: ḫānum S_3, İÜ || efendüm: ʿazīzüm TT.

11 || 5[a] ẓulm ile: ẓulm u T_2 || ḳatı: niçin S_6, S_{11}, [G] || nėden bu: demādem S_6, S_{11}, [G].

11 || 5[b] ṣanʿatı: sünneti T_1, B, A_2, V, TN, S_6, S7, S9, S_{11}, [T] sen tegi P, S_1, TT, [TD, D] sen gibi S_{10} mihneti [G].

11 || 5[d] gözüm: güzel S_3, İÜ bėgüm T_2 || cānum: ḫānum S_3, İÜ || efendüm: ʿazīzüm TT.

4 Bu bent B, T_2 ve S_3'te yoktur.

11 || 6[a] derd: derde A_2, V || gözden: gözünden M, K, T_1, S_1, P, TN, S7 || aḫıdan: aḫan M, K, T_1, S_1, P, TN, S7, TZ.

11 || 6[b] yamanlıġdur: yamanlıḳdur M, TT, S_6, S9, S_{10} || ʿuṣṣāḳ ilen yaḫşı mıdur: ʿuṣṣāḳ ile yaḫşı mıdur A_2, A_3, S9, S_{10}, S_{11}, TZ, [T, TD] ʿuṣṣāḳ ile yaḫşı degül TT, TN ʿuṣṣāk ilen yaḫşı degül S_1, S7 ʿāṣıḳlara yaḫşı mıdur M ʿāṣıḳlara yaḫşı degül K, İÜ yaḫşı degül ʿāṣıḳla V || beyle: böyle V, A_3, S9.

11 || 6[c] bendeñe: bendeye TT.

11 || 6[d] gözüm: güzel İÜ || cānum: ḫanum İÜ || efendüm: ʿazīzüm TT.

11 || 7[a] iḥsānuñ: ruḥsāruñ S_3, İÜ reftāruñ TN.

11 || 7[b] dirildükçe seg-i kūyuñ ölende ḫāk-i pāyüñdür: dirildükçe seg-i kūyuñ yolında ḫāk-i pāyüñdür B, TZ diler gėce ser-i kūyuñ yanında ḫāk-i pāyüñdür S_3, İÜ diler gėce ser-i kūyuñda yata ḫāk-i pāyüñdür S_6 diler gėce ser-i kūyında yata bī-nevāyüñdür S_{11} dirilür gėce seg gündüz olanda ḫāk-i pāyüñdür A_3 diri olduḳça kūyuñda senüñ bir ḫāk-i pāyüñdür T_2 gezer gėce seg-i kūyuñ yolında ḫāk-i pāyüñdür TT dirildükçe ser-i kūyuñ yolında ḫāk-i pāyüñdür S7, [G].

11 || 7[c] ḳoy: ḳo M, K, [T, TD, D] || ḥükm: ḥükm ü T_1 || ḥükmüñ: ḥükm ü T_1, S_3, TT, T_2, İÜ, TN ḥükm S_1, S9.

11 || 7[d] gözüm: güzel S_3, İÜ bėgüm T_2 || cānum: ḫānum S_3, İÜ || efendüm: ʿazīzüm TT.

12.

MURABBAʿ
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḥāṣılum berḳ-ı ḥavādiṣden melāmet dāġıdur
Mesnedüm kūy-ı melāmetde fenā ṭopraġıdur
Zār göñlüm tende zindān-ı belā dutsaġıdur
Raḥm ḳıl devletlü sulṭānum mürüvvet çaġıdur

2. Devr cevrinden ten ü cānumda rāḥat ḳalmadı
Ṣūret-i ḥālümde āṣār-ı ferāġat ḳalmadı
Miḥnet ü ġam çekmege min baʿd ṭāḳat ḳalmadı
Raḥm ḳıl devletlü sulṭānum mürüvvet çaġıdur

3. Göñlümüñ milkin cefā seyl-ābı vīrān eyledi
Baḫtımuñ ḥālin hücūm-ı ġam perīşān eyledi
Baġrumı endīşe-yi devr-i felek ḳan eyledi
Raḥm ḳıl devletlü sulṭānum mürüvvet çaġıdur

4.[5] İntihāsuz cevrler odlara yandurdı meni
Acı sözler datlu cānumdan uṣandurdı meni
Ḫalḳdan bī-hūde efġānum utandurdı meni
Raḥm ḳıl devletlü sulṭānum mürüvvet çaġıdur

---

12 İÜ 84^{b}, B 126, A_2 87^{b}, A_3 97^{a}, M 97^{a}, K 83^{a}, T_1 174^{a}, P 284^{b}, S_1 207^{b}, T_2 95^{b}, V 83^{b}, TT 80^{b}, S_3 92^{b}, TN 118^{b}, S_6 81^{b}, S_7 88^{a}, S_9 100^{a}, S_{10} 94^{b}, S_{11} 113^{a}, TZ 98^{b}.
12 || 1^{a} ḥavādiṣden: ḥavadiṣde V.
12 || 1^{b} melāmetde: melāmetden S_1 || fenā: belā T_2 || ṭopraġıdur: toprağıdur K, TT, B, T_2, S_1, İÜ tofraġıdur V.
12 || 1^{c} zār: şād M, K || dutsaġıdur: ṭutsaġıdur A_3, TT, B.
12 || 1^{d} mürüvvet: teraḥḥum T_2.
12 || 2^{a} cevrinden: cevrinde V, T_2 || ten ü: ten V dil ü T_2.
12 || 2^{c} çekmege: çekmede A_2.
12 || 2^{d} mürüvvet: teraḥḥum T_2.
12 || 3^{a} milkin: ʿaksin V.
12 || 3^{c} devr: cevr T_2.
12 || 3^{d} mürüvvet: teraḥḥum T_2.
5 Bu bent B'de yoktur.
12 || 4^{a} meni: bizi T_2.
12 || 4^{b} datlu: ṭatlu A_2, A_3, M.
12 || 4^{c} efġānum: feryādum A_2, A_3, T_1, S_1, TN, S_6, S_7, S_9, S_{11}, [G].
12 || 4^{d} mürüvvet: teraḥḥum T_2.

5.[1] İsteyüp bir çāre çoḫ yėldüm yügürdüm her yańa
Raḥm ėdüp bir kimse imdād ėtmedi muṭlaḳ mańa
Çāresüz ḳaldum mürüvvet isteyü geldüm sańa
Raḥm ḳıl devletlü sulṭānum mürüvvet çaġıdur

6. Dāde geldüm ʿadl dīvānına feryādum ėşit
Sen ki ʿādilsen gör efġānum nėdendür ġavre yėt
Şerḥ-i ḥālüm ṣor murādum vėr elüm dut fikrüm ėt
Raḥm ḳıl devletlü sulṭānum mürüvvet çaġıdur

7. Gör Fużūlīnüñ ruḫ-ı zerdinde eşk-i alini
Perde-yi idbār dutmış ṣūret-i iḳbālini
Derdmendüñdür ʿināyetler ėdüp ṣor ḥālini
Raḥm ḳıl devletlü sulṭānum mürüvvet çaġıdur

---

1 Bu bent TT'de yoktur. S_1'de bu bendin 3. mısrası yoktur.

12 || 5[a] isteyüp: istedüm M, K, T_2, S9, S_{10} || çoḫ: - V || yügürdüm: yüpürdüm A_3, K, S9 yürüdüm M.
12 || 5[c] isteyü: isteyüp A_2, T_1, B, S_3, İÜ, TN, S_6, S_7, TZ, [T, G].
12 || 5[d] mürüvvet: teraḥḥum T_2.
12 || 6[b] ʿādilsen: ġāfilsen A_2 || nėdendür: nėdür A_3 || ġavre: ġavrüme A_3 || yėt: ėt İÜ.
12 || 6[c] ṣor: sor T_2 || vėr: - A_2 || dut: ṭut A_3, B.
12 || 6[d] mürüvvet: teraḥḥum T_2.
12 || 7[a] gör: ger T_2.
12 || 7[b] idbār: idbāra A_3, T_2, TT, A_2, TN, TZ || dutmış: ṭutmış A_3, B dutdı V çekmiş T_2 dönmiş TN || ṣūret: sāye V çihre A_2.
12 || 7[c] derdmendüñdür: derdmendindür S_3, İÜ derdmenddür T_2 derdmendüñde K derdmendüñ M derdmende kim || ʿināyetler: ʿināyet B || ėdüp: ḳılup K, S_3, M, İÜ || ṣor: sor TT, T_2.
12 || 7[d] mürüvvet: teraḥḥum T_2.

MUKATTAʿLAR

1.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1.[2] Ḥamd-i bī-ḥad dem-be-dem ol mübdiʿ-i eşyāya kim
Ḫilḳat-i imkān vücūb-ı ẕātını īcāb ėder

2. Geh sevād-ı gird-bād-ı ḳahrı ḫāk-i tīreyi
Tūtiyā-yı dīde-yi ḫurşīd-i ʿālem-tāb ėder

3.[5] Geh nüzūl-i ḳaṭre-yi bārān-ı ebr-i raḥmeti
Yėr yüzinde sebze-yi pejmürdeyi sīrāb ėder

4. Meyde mużmer eyleyüp keyfiyyet-i taġyīr-i ḥāl
Sīm-berler zülfini cān ḳaydına ḳullāb ėder

5.[8] Cāna hem elbette andandur bu istiʿdād kim
Raġbet-i maḥbūb u pervā-yı şarāb-ı nāb ėder

6. Ola kim maḳbūl ėde ʿöẕr-i günāhum çün bilür
Kim ʿamel teklīfini cemʿiyyet-i esbāb ėder

---

1 İÜ 86^{b}, B 127, A_2 88^{b}, A_3 97^{b}, M 97^{b}, K 84^{b}, T_1 176^{b}, P 285^{a}, S_1 208^{a}, T_2 96^{b}, S_2 66^{b}, V 84^{a}, TT 82^{a}, S_3 94^{b}, BN 75^{a}, TN 119^{b}, S_5 83^{a}, S_6 82^{b}, S_7 90^{a}, S_8 78^{a}, S_9 100^{b}, S_{10} 94^{b}, S_{11} 114^{a}, TZ 99^{a}.

2 Bu beyit S_8'de yoktur.

1 || 1^{b} vücūb-ı: vücūd-ı M, K cūd-ı A_3.

1 || 2^{a} gird-bād: gird-bādı İÜ gird-i bād [G] || ḳahrı: ḳahr V || tīreyi: tīreye A_3, [G] tīreni T_2.

5 Bu beyit S_8'de yoktur.

1 || 3^{a} nüzūl-i: naẕar-ı dil S_1 naẕar ol S_3, İÜ.

1 || 3^{b} yėr yüzinde: yėr yüzinden TT, S_5, [G] || pejmürdeyi: pejmürde'i TN, S_6, S_7, S_{10}, S_{11} pejmürdeler V pejmürde S_1, TT, K, İÜ, BN, S_9, TZ.

1 || 4^{a} mużmer: mażmūn S_1 maẕhar TT.

1 || 4^{b} zülfini: zülfi T_2, K.

8 Bu beyit A_2'de yoktur.

1 || 5^{a} cāna: cān M || hem elbette andandur: elbette hem andandur B, TT hem ondandur elbette T_2.

1 || 5^{b} maḥbūb u pervā-yı: maḥbūb u sevdā-yı T_2, [TD] maḥbūb-ı pervā-yı T_1, B, A_3, S_7, S_9, S_{10}, TZ pervā-yı maḥbūb-ı V maḥbūb ile cām-ı S_2 maḥbūb u hercāyī [G].

1 || 6^{a} kim: hem S_5 || çün: kim TT çoḳ V || bilür: bilüp V || ėde: ola S_5, [G] || ʿöẕr-i: özr ü [TD].

2.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Çoḫ tefāḫur ḳılma cemʿ-i māl ile ey ḫˇāce kim
   Sīm ü zer cemʿiyyeti ehl-i ġurūr eyler seni

2.[3] Bārgāh-ı ḳurbdan cemʿiyyet-i māl ü menāl
   Her nė miḳdār olsa ol miḳdār dūr eyler seni

3. Gerçi niʿmet çoḫ kifāyetden tecāvüz ḳılma kim
   İmtilā bār-ı bedendür bī-ḥużūr eyler seni

3.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ehl-i kemāle cāhil eger ḳadr ḳılmasa
   Maʿẕūrdur melāmetin ėtmek revā degül

2. Cāhil ṭabīʿatında meẕāḳ-ı kemāl yoḫ
   Her nefse iḳtidā-yı ṭabīʿat ḫaṭā degül

3. Ülfet hemīşe ferʿi olur āşnālıġuñ
   Cāhil fażīlet ehli ile āşnā degül

---

2 A_1 82^a, İÜ 87^a, B 127, A_2 88^b, A_3 98^a, KN 88^b, M 98^a, K 85^a, T_1 176^b, P 285^a, S_1 208^a, T_2 96^b, S_2 67^a, V 84^a, TT 82^a, S_3 94^b, BN 75^b, TN 119^b, S_4 115^a, S_5 83^b, S_6 82^b, S_7 90^a, S_8 78^a, S_9 100^b, S_{10} 95^a, TZ 99^b.

2 || 1^a ḳılma: ėtme T_2.

2 || 1^b cemʿiyyeti: cemʿiyyet-i [G].

3 Bu beyit A_1'de yoktur. İÜ ve S_3'te 2 ve 3. beyitler yer değiştirmiştir.

2 || 2^a ḳurbdan: ḳurbda KN, S_4.

2 || 2^b her: kim K || miḳdār: maḳdūr S_4 || olsa: oldı T_2 || dūr: ṭūr A_3.

2 || 3^a kifāyetden: ḳanāʿatden T_2 || ḳılma: ėtme A_3, T_2.

3 İÜ 87^a, B 127, A_2 88^b, A_3 98^a, M 98^a, K 85^a, T_1 176^b, P 285^a, S_1 208^a, T_2 97^a, S_2 67^a, V 84^b, TT 82^a, S_3 95^a, TN 120^a, S_6 83^a, S_7 90^b, S_8 78^a, S_9 100^b, S_{10} 95^a, S_{11} 121^a, TZ 99^b.

3 || 1^a ḳılmasa: bilmese A_2.

3 || 1^b maʿẕūrdur: maʿẕūr dut A_2, T_2, [T, G, TD] || ėtmek: ėtmen İÜ.

3 || 2^b iḳtidā-yı: iḳtiżā-yı S_3, TT, T_2, İÜ || ḫaṭā: revā V, S_3.

3 || 3^a ferʿi: ferʿ V.

4.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy ṣafā-yı ṣūretüñ ḳaydın çeken bil kim henūz
   Jengden āyīne-yi idrāküñi pāk ėtmedüñ
2. Jengdür āyīne-yi idrāke her ṣūret ki var
   Sen henūz ėy sāde bu maẓmūnı idrāk ėtmedüñ

4 B 127, A_2 89^a, A_3 98^a, M 98^a, K 85^a, T_1 177^a, P 285^a, S_1 208^b, T_2 97^a, S_2 67^a, TT 82^b, TN 120^a, S_6 83^a, S_7 90^b, S_8 78^a, S_9 101^a, S_{10} 95^a, S_{11} 120^b, TZ 100^a.
4 || 1^a ṣafā-yı: ṣıfat-ı S_1, [G].
4 || 1^b idrāküñi: idrākini T_2 || pāk: ṣāf K.
4 || 2^a idrāke: idrāk-i A_2.
4 || 2^b sen: bes TT || bu: bir S_2.

5.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy vücūd-ı kāmilüñ āyīne-dār-ı feyż-i Ḥaḳ
Āsitānuñ ḳıble-yi ḥācāt-ı erbāb-ı yaḳīn

2. Ėy kemāl-i reʾfetüñ sermāye-yi emn ü emān
Veʾy cemāl-i şevketüñ pīrāye-yi dünyā vü dīn

3. Ḥüsn-i reʾyüñ āftāb-ı ʿālem-i ṣıdḳ u ṣafā
Ḫāk-i pāyüñ menşeʾ-i cemʿiyyet-i rūy-ı zemīn

4. Gelmemiş bir sen gibi pākīze-ṭīnet ʿāleme
Tā binā-yı ʿālem ėtmiş naḳş-bend-i māʾ u ṭīn

5. Mesned-i Nūşīrevāndur buḳʿa-yı dārüʾs-selām
Sensen istiḥḳāḳ ile Nūşīrevāna cā-nişīn

6.[7] Cismdür maʿnāda burc-ı evliyā sen rūḥ-ı pāk
Bir nigīndür ḫıṭṭa-yı Baġdād sen naḳş-ı nigīn

7.[8] Serverā yüz şükr kim feyż-i kemāl-i reʾfetüñ
Evliyā burcını ėtmiş reşk-i firdevs-i berīn

8. Ḫāṣ u ʿām olmış nevāl-i niʿmetüñden behremend
Āferīn ėy şehriyār-ı milk-perver āferīn

9. Men ki bir kemter duʿā-gūyam naẓar ṣalduñ mańa
Ḳoymaduñ ḫāk-i meẕelletde ḳalam zār u ḥazīn

---

5 İÜ 87[a], B 127, A_2 89[a], A_3 98[b], M 98[b], K 85[a], T_1 177[a], P 285[a], S_1 208[b], T_2 97[a], TT 85[a], S_3 95[a], TN 120[a], S_6 83[a], S_7 90[b], S_9 101[a], S_{10} 95[a], S_{11} 121[a], TZ 100[a].
5 || 1[a] ḥaḳ: ʿayn T_2.
5 || 2[a] ėy: veʾy İÜ, A_2, M, K, T_1, S_1, S_3, S_6, S_7, S_9, S_{11} ve ėy TN || reʿfetüñ: rāḥatuñ T_1 rıfʿatuñ TT.
5 || 2[b] pīrāye-yi: sermāye-yi S_3, İÜ, [G].
5 || 3[b] menşeʾ-i: neşʾe-yi T_2, K menşei [G].
5 || 4[a] bir sen gibi pākīze ṭīnet: bir sen kimi pākīze ṭīnet A_3, TZ, [T, TD] bir sen tegi pākīze ṭīnet TT pākīze gevher bir senüñ tek T_2.
5 || 5[b] istiḥḳāḳ ile: istiḥḳāḳına S_1 || nūşīrevāna: nūşīrevān T_2.
7 Bu beyit TT'de yoktur.
8 Bu beyit T_2'de yoktur.
5 || 7[b] evliyā burcını: evliyālar burcın K || ėtmiş: ḳılmış A_2, [T, TD].
5 || 8[a] niʿmetüñden: naʿtüñden A_2.
5 || 9[a] ṣalduñ: ṣalsuñ T_1 kıldın [G] || men ki bir kemter: kemterīnin bir [G].
5 || 9[b] zār u: ḫʿār T_2.

10. Żāyiʿ iken ḳadrümi bildürdüñ ehl-i ʿāleme
Tīre iken eyledüñ ḫāk-i vücūdum ʿanberīn

11. Ebr-i luṭfuñ ḳıldı ḫār-ı ḫuşkumı gül-berg-i ter
Feyż-i cūduñ ḳıldı eşk-i ḫ̌ārumı dürr-i ṣemīn

12. Niʿmetüñ şükri mańa farż ėtdi iẓhār-ı ṣenā
Şefḳatüñ ṭavḳı meni ḳıldı ġulām-ı kemterīn

13. Ġam degül ehl-i ġaraż eylerse menden menʿ-i ḫayr
Ġam degül ehl-i ḥased baġlarsa men miskīne kīn

14. Rūzgār ile menüm maḳṣūdumı ḥāṣıl ḳılup
Ol ki menʿ eyler olur bed-ḫ̌āh-ı Rabbü'l-ʿalemīn

15. Hīç şek yoḫ kim yėter maḳṣūda ḳalmaz nā-ümīd
Ḫırmen-i elṭāfuñ eṭrāfında olan ḫūşe-çīn

16. Var ümīdüm mihr ü māh ėtdükçe devrān olasan
Kām-yāb u kām-rān u kām-baḫş u kām-bīn

---

5 || 10b vücūdum: vücūduñ S_1.
5 || 11a ḫār-ı: ḫār u S_1 ḫāk-ı TT || ter: tek T_2.
5 || 11b ḳıldı: ėtdi A_2 || eşk-i ḫ̌ārumı: seng-i ḫāremi A_2, A_3, K, T_2, M, TN, S_9, S_{11}, TZ, [T] eşk-i ḫāremi S_7 āb-ı çeşmümi S_{10} eşk-i şūrumu [G].
5 || 12a niʿmetüñ: niʿmet B || ṣenā: sāz T_2.
5 || 12b ḳıldı: ėtdi A_3.
5 || 13a eylerse menden: benden ḳılursa T_2.
5 || 13b baġlarsa men: baġlar ben-i [G] || miskīne: bī-kese S_3, TT, İÜ bī-kīne S_6, S_{11}.
5 || 14b ol: kim T_2 || olur: anuñ T_1 onuñ T_2 seni TT || bed-ḫ̌āh-ı: merdūd-ı A_2.
5 || 15a ḳalmaz: olmaz S_3, B.
5 || 15b elṭāfuñ: iḥsānuñ M, K || olan: onı T_2 ola S_3.
5 || 16a mihr ü: mihr K, T_2 || māh: meh T_2 || ėtdükçe: olduḳça M || olasan: olasız S_1 ėdesen TT.
5 || 16b kām-yāb: kām-rān T_2 || kām-rān u: kām-rān S_3 kām-yāb u T_2 || kām-baḫş u: kām-baḫş S_1.

6.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[2] Perde çek ʿaybına ẓulmet gibi ḫalḳuñ dāyim
Ger dilersen ki naṣīb ola sańa āb-ı ḥayāt

2.[4] Ḳılma ḫurşīd gibi ʿayb-nümālıḳ ki felek
Yėre ṣalmaya seni baʿde ʿulüvv-i derecāt

3. Cehd ḳıl ẕātuñ ola maẓhar-ı āṣār-ı ḳabūl
Ḳılma ol cāha tefāḫur ki ola ḫāric-i ẕāt

4. Faẓl olur ṣanma sańa menzilet-i aṣl u neseb
Cāh olur ṣanma sańa keṣret-i esbāb u cihāt

5. ʿĀriyetden özüńe ḳılma ḳamer tek zīnet
Ġayrdan ʿāriyetüñ nūr ise hem yazıya at

---

6 İÜ 87b, B 128, A_2 89b, A_3 99a, M 99a, K 86a, T_1 177b, P 285b, S_1 209a, T_2 97b, S_2 67a, V 84b, TT 82a, S_3 95b, TN 121a, S_6 83b, S_7 91a, S_8 78a, S_9 101b, S_{10} 96a, S_{11} 120a, TZ 100b.

2 T_2'de 1 ve 2. beyitler yoktur. İÜ'de sadece ilk beyit vardır.

6 || 1a gibi: kimi TZ, [T, TD].

6 || 1b ger: ki A_3 || dilersen: dilerseń S_1, TT, A_3, V.

4 2. beyit ve sonrası 14. kıtanın 2. beytine kadar eksik varak sebebi ile İÜ'de bulunmamaktadır.

6 || 2a gibi: kimi TZ, [T, TD] || nümālıḳ ki: nümālıġ ki V, B nümālıḳ A_3.

6 || 2b ṣalmaya: salmaya V.

6 || 3b ḳılma: ḳılmaz B || cāha: cāh ile A_3 || ki: kim M, K, T_1, S_1, S_2, TT, V, TN, S_6, S_{10} || ola: olur B degül S_3, S_7, [G] || ḫāric-i: ḫāriṣ-i A_2 fāriġ-i S_1 ḳābil-i S_3, S_7, [G].

6 || 4a menzilet-i: menzilet ü T_1 || aṣl u: aṣl-ı K.

6 || 4b esbāb u: esbāb-ı M, K, T_1, S_1, T_2, V, TN, S_7, S_9, S_{11}, TZ, [G].

6 || 5a özüńe: özüńi TT sözüńe [TD] || zīnet: zīver V.

6 || 5b ġayrdan: ʿārdan A_2 ġayrıdan S_1, A_3 || hem: ger V sen TT.

7.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy muʿallim ālet-i teẕvīrdür eşrāre ʿilm
   Ḳılma ehl-i mekre taʿlīm-i maʿārif zinhār
2. Ḥīle içün ʿilm taʿlīmin ḳılan müfsidlere
   Ḳatl-i ʿām içün vėrür cellāda tīġ-ı āb-dār
3. Her nė teẕvīr ėtse ehl-i cehl aña olmaz ṣebāt
   Mekr-i ehl-i ʿilmdür aṣl-ı fesād-ı rūzgār

8.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Her kimüñ var ise ẕātında şerāret küfri
   Iṣṭılāḥāt-ı ʿulūm ile müselmān olmaz
2. Ger ḳara ṭaşı ḳızıl ḳan ile rengīn ėtseñ
   Ṭabʿa taġyīr vėrüp laʿl-i Bedaḫşān olmaz
3. Eyleseñ ṭūṭīye taʿlīm-i edā-yı kelimāt
   Nuṭḳı insān olur ammā özi insān olmaz

---

7 B 129, A_2 90^a, A_3 99^a, M 99^a, K 86^a, T_1 178^a, P 285^b, S_1 209^a, T_2 97^b, S_2 67^b, TT 82^b, S_3 96^a, TN 121^a, S_6 84^a, S_7 91^b, S_8 78^b, S_9 102^a, S_{10} 96^a, S_{11} 120^a, TZ 101^a.
7 || 1^a ālet-i: āfet-i A_2 || teẕvīrdür: teẕvīredür T_1 || eşrāre: esrār-ı T_1.
7 || 1^b taʿlīm-i maʿārif: hem taʿlīm-i ʿirfān TT.
7 || 2^a içün: ile TT || ʿilm: - T_1 || ḳılan: ėden A_2, [T, TD, D] veren S_6, S_7, [G] || müfsidlere: maḳdurlara A_3.
7 || 3^a ėtse: olsa T_2 eylese S_2 || aña: oña S_3, T_1, T_2 || olmaz: ḳılmaz T_2.
7 || 3^b aṣl-ı fesād-ı: ehl-i fesāda T_2.
8 B 129, A_2 90^a, A_3 99^a, M 99^b, K 86^a, T_1 178^a, P 285^b, S_1 209^a, T_2 98^a, S_2 67^b, V 84^b, TT 82^b, S_3 96^a, TN 121^a, S_6 84^a, S_7 91^b, S_8 78^b, S_9 102^a, S_{10} 96^a, S_{11} 120^b, TZ 101^a.
8 || 1^a küfri: eşeri A_2.
8 || 2^a ṭaşı: daşı S_1, TT, T_2, V taşı B.
8 || 2^b ṭabʿa: ṭabʿı S_2 || vėrüp: vėrür A_2, K, V, TZ oluban S_2.
*G, T ve TD'de fazla beyit:
Her uzun boylu şecāʿat ėdebilmez daʿvā
Her aġaç kim boy atar serv-i ḫırāmān olmaz

9.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Baḫīl ḳılmasa cemʿ ėtdügi direm ṣarfın
   Nihāl-i maḳṣadı ser-sebz olup ṣemer vėrmez
2. Elindeki güheri beẕl ḳılmasa mümsik
   Şeb-i ġamına emel müjde-yi seḥer vėrmez
3. Tükenmeyince kevākib güneş ṭulūʿ ėtmez
   Tökilmeyince şükūfe nihāl ber vėrmez

10.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy ki endīşe-yi māl ile serāsīme olup
   Dün ü gün dehrde āṣüfte geçer aḥvālüñ
2. Cemʿ-i māl eyledügüñ rāḥat içündür ammā
   Rāḥatuñ eksük olur her nėce artar mālüñ
3. Mālı çoḫ ėtme ḫaẕer eyle ʿaẕābından kim
   Renci artar aġır olduḳça yüki ḫammālüñ

---

9 B 129, A_2 90^a, A_3 99^b, M 99^b, K 86^a, T_1 178^a, P 285^b, S_1 209^b, T_2 98^a, S_2 67^b, V 85^a, TT 82^b, TN 121^b, S_6 84^a, S_7 91^b, S_8 78^b, S_9 102^a, S_{10} 96^b, S_{11} 121^a, TZ 101^a.
9 || 1^a ḳılmasa: ėtmese V || cemʿ: ṣarf V || ėtdügi: - T_2 || ṣarfın: ḫarcın TT.
9 || 1^b maḳṣadı: maḳṣad V.
9 || 2^a ḳılmasa: ėtmese T_1, S_2.
9 || 2^b emel: ecel M sebīl S_2 || müjde-yi: mürde-yi S_2.
9 || 3^a tükenmeyince: dükenmeyince A_3, S_2, K tökilmeyince T_2, TZ ṭolanmayınca TT ṭolmayınca B tolmayınca A_2 || kevākib: kevkeb T_2.
9 || 3^b tökilmeyince: dökilmeyince A_3, B, S_2, K, M.
10 B 129, A_2 90^a, A_3 99^b, M 99^b, K 86^b, T_1 178^b, P 286^a, S_1 209^b, T_2 98^a, S_2 67^b, V 85^a, TT 83^a, S_3 96^a, TN 121^b, S_6 84^b, S_7 92^a, S_8 78^b, S_9 102^a, S_{10} 96^b, S_{11} 120^b, TZ 101^b.
10 || 1^a olup: gezüp TT, [G].
10 || 1^b dün ü: dün V, S_2 || dehrde: dehr ārā M || geçer: ėder S_2.
10 || 2^b rāḥatuñ: rāḥat S_3.
10 || 3^a mālı: māl A_2, M, T_1, T_2, TT, S_1, TN, S_7 || çoḫ: çoġ A_3, B, S_2 || ėtme: yıġma V.
10 || 3^b aġır: yüki A_2 || olduḳça: olınca M || yüki: aġır A_2.

11.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Men ṣubḥ u şām dūd-ı dil-i sūznāk ile
   Baġrın kebāb ėdüp vėrürem çarḫa inḳılāb
2. Ḥūt u Ḥamel medārı ile āsmān daḫı
   Ḳan yutdurup vėrür dil-i sūzānuma ʿaẕāb
3. Dünyāda yoḫ ferāġata ümmīd nėşe kim
   Ḳan yutdurur oda nėce kim çizginür kebāb

12.

Fāʿilātün Mefāʿilün Faʿlün

1. ʿİlm kesbiyle rütbe-yi rıfʿat
   Ārzū-yı muḥāl imiş ancaḳ
2. ʿIşḳ imiş her nė var ʿālemde
   ʿİlm bir ḳīl ü ḳāl imiş ancaḳ

---

11 B 129, A_2 90^b, A_3 99^b, K 86^b, T_1 178^b, P 286^a, S_1 209^b, T_2 98^b, V 85^a, TT 83^a, S_3 96^b, TN 121^b, S_6 84^b, S_7 92^a, S_8 79^a, S_9 102^b, S_{10} 96^b, S_{11} 119^b, TZ 101^b.

11 || 1^a ṣubḥ u: ṣubḥ V || dūd-ı: dūd u S_1 derd-i A_3, [G] - TT || dil-i sūznāk: dil-i āh u zār T_1 dil ü āh zār T_2.

11 || 1^b baġrın: baġrum V, S_3 baġrı T_2 || kebāb: kitāb T_1.

11 || 2^a daḫı: ḫayy V daġı [G].

11 || 2^b ḳan: ḳanun T_1, S_3 || yutdurup: yutturup T_1 yuddurup S_3, T_2, TT || vėrür: vėrüp T_2.

11 || 3^a yoḫ: çoḳ A_2 || ferāġata: ferāġat-ı A_2, [T, TD, D] || nėşe: nėte TT.

11 || 3^b yutdurur: yuddurur V, TT, K, T_2, S_3, TZ yaḳdurur S_6 aḫıdur [TD, D] yaġdurur S_{11}, [G] || nėce: nėşe B.

12 B 129, A_2 90^b, A_3 100^a, M 100^a, K 86^b, T_1 178^b, P 286^a, S_1 209^b, T_2 98^b, V 85^a, TT 82^b, TN 122^a, S_6 84^b, S_7 92^a, S_8 79^a, S_9 102^b, S_{10} 96^b, S_{11} 119^b, TZ 101^b.

12 || 1^a ʿilm kesbiyle: kesb-i ʿilm ile TT || rütbe-yi: pāye-yi [T, TD, D].

12 || 1^b muḥāl: cemāl A_3 || ancaḳ: bildüm T_2.

12 || 2^b ḳīl ü: ḳīl K || ancaḳ: bildüm T_2.

13.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Olsa maḳṣūduñca devrān-ı felek bir nėce gün
   Olma maġrūr ėy ki hāl-i dehr rūşendür sańa

2. Ḳātil-i ābā vü ecdāduñ muʿāf ėtmez seni
   Umma andan dūstlıḳ resmin ki düşmendür sańa

14.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1.[5] Gelüñ ėy ehl-i ḥaḳīḳat çıḥalum ʿālemden
   Ġayr yėrler gezelüm özge ṣafālar görelüm

2. Seyr-i germiyyet-i ġavġā-yı ḳıyāmet ḳılalum
   Vażʿ-ı cemʿiyyet-i hengāme-yi maḥşer görelüm

3. Reviş-i silsile-yi dehr melūl ėtdi bizi
   Nėce bir dehrde evżāʿ-ı mükerrer görelüm

---

13 B 130, A_2 90^b, A_3 100^a, K 86^b, T_1 179^a, P 286^a, S_1 210^a, T_2 98^b, V 85^b, TT 83^a, S_3 96^b, TN 122^a, S_6 84^b, S_7 92^a, S_8 79^a, S_9 102^b, S_{10} 97^a, S_{11} 119^b, TZ 102^a.

13 || 1^a olsa: ola V.

13 || 1^b ėy ki: eyle T_2 ġāfil A_3 ehl-i [G] || hāl-i dehr: dehr A_3 || rūşendür: düşmendür V || sańa: bańa A_3.

13 || 2^a ėtmez: dėmez T_1.

13 || 2^b andan: onda T_2 || dūstlıḳ: dūstlıġ A_2, B, T_2 || resmin ki: kāmın ki V resmin B.

14 İÜ 88^a, B 130, A_2 90^b, A_3 100^a, K 87^a, T_1 179^a, P 286^a, S_1 210^a, T_2 98^b, S_2 72^a, V 85^b, TT 83^a, S_3 96^b, TN 122^a, S_6 84^b, S_9 102^b, S_{10} 97^a, S_{11} 119^a, TZ 102^a.

5 Eksik varak bulunması münasebeti ile İÜ'de ilk beyit yoktur.

14 || 1^a ʿālemden: dünyādan T_2, [T, TD, D].

14 || 1^b ġayr yėrler: ġayrı yėrler A_3, P, S_2, S_9, [G, T, TD] ġayrılarla T_1 || gezelüm: görelüm A_3 || görelüm: sürelüm T_1.

14 || 2^a seyr-i: serd V || ḳılalum: ėdelüm A_2, A_3, TT görelüm S_{11}.

14 || 2^b vażʿ-ı: vaṣl-ı A_3, K.

14 || 3^a dehr: ʿışḳ V || bizi: beni V, T_2.

14 || 3^b bir: bu S_3 her T_1 || dehrde: devrde A_2, T_2 demde T_1 || mükerrer: mükedder V muḫālif A_2.

15.

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Sėverem ol nigār-ı sīm-beri
   Ki cefā-pīşe vü sitemgerdür
2. Nėşe kim aña ʿışḳ-bāzlıġum
   Maʿṣiyet olduġı muḳarrerdür
3. Cevr ile ol müdām menʿüm ėdüp
   Reh-i zühd ü ṣalāḥa rehberdür
4. Ḳābil-i ecr olursa cevri n'ola
   Emr-i maʿrūf u nehy-i münkerdür

15 B 130, A_2 91^a, A_3 100^a, K 87^a, T_1 179^a, P 286^a, S_1 210^a, T_2 99^a, S_2 68^a, V 85^b, TT 84^b, TN 122^b, S_6 85^a, S_7 92^b, S_8 79^a, S_9 103^a, S_{10} 97^a, S_{11} 120^a, TZ 102^a.

15 || 2^a nėşe kim: nėtekim A_3 bilse her A_2 || aña: oña T_2 kim ki A_2 resm-i V, [G] || bāzlıġum: bāzlıḳum T_2.

15 || 2^b muḳarrerdür: mükerrerdür S_1.

15 || 4^a cevri: zecri T_2, K, TZ, [G].

15 || 4^b maʿrūf u: maʿrūf V, K.

16.

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Hemīşe dūstum oldur dėrem ki māl vėrüp
Ḳılur ṭabīʿatumı beste-yi ʿalāḳa-yı māl

2. ʿİbādet-i Ḥaḳ u kesb-i ʿulūm içün muṭlaḳ
Ḳomaz mulāḥaẓa-yı żabṭ-ı māl mende mecāl

3. Müdām düşmen aña söylerem ki mālum alup
Maña müyesser ėder niʿmet-i ferāġat-i ḥāl

4. Ḥużūr-ı ḳalb vėrür revnaḳ-ı ʿibādet-i Ḥaḳ
Ferāġ-ı ḫāṭır olur mūcib-i ḥuṣūl-i kemāl

5. Fiġān ki dūstumı düşmenümden ėtmen farḳ
Kemāl-i cehl ile evḳāt ṣarf olur meh ü sāl

6.[7] Bu cehl ile özümi ehl-i maʿrifet ṣanuram
Zihī taṣavvur-ı bāṭıl zihī ḫayāl-i muḥāl

---

16 İÜ 88[a], B 130, A_2 91[a], A_3 100[b], K 87[a], T_1 179[a], P 286[a], S_1 210[a], T_2 99[a], S_2 68[a], V 85[b], TT 83[b], S_3 97[a], TN 122[b], S_6 85[a], S_9 103[a], S_{10} 97[b], S_{11} 118[b], TZ 102[a].

16 || 1[a] dūstum oldur dėrem ki māl vėrüp: dūstum oldur dėr ki māl vėrüp V dūst aña dėrem māl vėrüp S_2 dūstum oldur ki māl vėrüp T_2.

16 || 1[b] ʿalāḳa-yı: ʿalāyıḳ V.

16 || 2[a] ḥaḳ u: ḥaḳ T_2 ḥaḳḳa V || ʿulūm: ʿulüvv V.

16 || 2[b] ḳomaz: ḳoymaz T_2 || żabṭ-ı: cemʿ-i T_2 - K || mende: bizde V || mecāl: menāl T_1.

16 || 3[a] aña: oña T_2, İÜ || mālum: māl S_1 menʿüm V || alup: ėdüp V alır [G].

16 || 3[b] ėder: ėde A_2, TT || ḥāl: māl V, TZ bāl A_2, [T, TD, D].

16 || 4[a] ḳalb vėrür: ḳalb-durur A_2 || ḥaḳ: içün T_2.

16 || 4[b] olur: olup A_2, V.

16 || 5[a] ėtmen: ėtmeñ V, T_2 ėtmez S_1 ėtmeyüben TT.

16 || 5[b] olur: ėder V.

7 Bu beyit T_2 ve S_2'de yoktur.

16 || 6[a] cehl: vech [G] || ṣanuram: bilürem A_2.

16 || 6[b] ḫayāl-i: ḥayāl u T_1.

17.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Nėce bir nefs temennāsı ile
   Yėmek ü içmek ola dil-ḫ̆āhuñ
2. Eyleyüp zühd ü veraʿdan nefret
   Ṭāʿat-ı Ḥaḳdan ola ikrāhuñ
3. Maʿbedüñ maṭbaḫ̆ ola şām u seḥer
   Müsterāḥ ola ziyāretgāhuñ
4. Bunuñ içün mi olupsan maḫ̆lūḳ
   Bu mıdur emri saña Allāhuñ

---

17 İÜ 88a, B 130, A_2 91b, A_3 100b, K 87b, T_1 179b, P 286b, S_1 210b, T_2 99a, S_2 68a, V 86a, S_3 97a, TN 123a, S_6 85b, S_7 92b, S_9 103b, S_{10} 97b, S_{11} 119a, TZ 102b.

17 || 2a zühd ü: zühd S_1.

17 || 4a mi: sen S_3 - İÜ.

17 || 4b emri saña: saña emri V.

18.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ėy ḳāḍı-yı ḫuceste-liḳā kim Ḥaḳ eylemiş
Ṣāḥib-serīr-i mesned-i ḥükm-i ḳażā seni

2. Cehd eyle kim mulāḥaẓa-yı nefʿ-i dünyevī
Ḥükm-i ḳażāda ėtmeye ehl-i ḫaṭā seni

3. Maḳbūl-i ḫalḳ ḳılmış iken ʿilm ü maʿrifet
Merdūd-ı Ḫālıḳ eylemeye irtişā seni

19.

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Ẓulm ile aḳçalar alup ẓālim
Eyler inʿām ḫalḳa minnet ile

2. Bilmez anı ki ėtdügi ẓulme
Görecekdür cezā meẕellet ile

3. Müddeʿāsı bu kim rıżā-yı İlāh
Aña ḥāṣıl ola bu ʿādet ile

4. Cenneti almaḳ olmaz aḳça ile
Girmek olmaz bihişte rüşvet ile

---

18 İÜ 88^{b}, B 131, A_2 91^{b}, A_3 100^{b}, K 87^{b}, T_1 179^{b}, P 286^{b}, S_1 210^{b}, T_2 99^{b}, S_2 68^{b}, V 86^{a}, TT 83^{b}, S_3 97^{a}, TN 123^{a}, S_6 85^{b}, S_7 92^{b}, S_9 103^{b}, S_{10} 97^{b}, S_{11} 117^{a}-117^{b}, TZ 102^{b}.
18 || 2^{b} ḫaṭā: fenā T_2.
18 || 3^{a} ḫalḳ ḳılmış iken ʿilm ü maʿrifet: ḫalḳ ėtmiş iken ehl-i maʿrifet V ḫalḳ ḳılmış iken ehl-i maʿrifet S_2 ḳılmış oña ehl-i maʿrifet T_2.
18 || 3^{b} ḫālıḳ: ḫalḳ T_2 ḥaḳ TT.
19 İÜ 88^{b}, B 131, A_2 91^{b}, A_3 101^{a}, K 87^{b}, T_1 180^{a}, P 286^{b}, S_1 210^{b}, T_2 99^{b}, S_2 68^{b}, V 86^{a}, TT 83^{b}, S_3 97^{b}, TN 123^{a}, S_6 85^{b}, S_7 93^{a}, S_9 103^{b}, S_{10} 98^{a}, S_{11} 118^{a}, TZ 103^{a}.
19 || 1^{b} ḫalḳa: ḫalḳ S_3, İÜ ḥaḳḳa A_3.
19 || 2^{a} anı: olan T_1 ola T_2 || ẓulme: ẓulmi A_2, TT, V.
19 || 2^{b} görecekdür: göresidür TT || meẕellet: ʿadālet [T].
19 || 3^{a} rıżā-yı: rıżāsı T_1.
19 || 3^{b} aña: oña T_2, İÜ || ola: olur S_{11}, TZ, [T, TD].
19 || 4^{a} almaḳ: almaġ A_3, B, İÜ.
19 || 4^{b} girmek: görmek T_2.

20.

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. Biñ iken ḳadr u ḳıymetüñ bir olur
   Mużṭarib olsa ḳalbüñ ėy ʿārif
2. Eyle teskīn-i ḳalb hāṣıl kim
   Elfi taḥrīk-i ḳalb eyler elif

21.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Oldur ġazel ki feyżi anuñ ʿām olup müdām
   Ārāyiş-i mecālis-i ehl-i ḳabūl ola
2. Vird-i zebān-ı ehl-i ṣafā vü sürūr olup
   Mażmūnı ẕevḳ-baḫş u serīʿu'l-ḥuṣūl ola
3. Andan nė sūd kim ola mübhem ʿibāreti
   Her yėrde istimāʿın ėdenler melūl ola

---

20 B 131, A_2 92^a, A_3 101^a, K 88^a, T_1 180^a, P 286^b, S_1 210^b, S_2 68^b, TN 123^b, S_6 85^b, S_7 92^b, S_9 104^a, S_{10} 98^a, TZ 103^a.
20 || 1^b olsa: ola A_3, K, T_1.
21 İÜ 88^b, B 131, A_2 92^a, A_3 101^a, K 88^a, T_1 180^a, P 286^b, S_1 211^a, T_2 100^a, S_2 68^b, TT 83^b, S_3 97^b, TN 123^b, S_6 86^a, S_7 93^a, S_9 104^a, S_{10} 98^a, S_{11} 118^a, TZ 103^a.
21 || 1^a anuñ: onuñ T_2 || olup: ola T_2 olur A_2 || müdām: - S_2.
21 || 2^b baḫş u: baḫş A_3, K, S_3, İÜ, S_9, TZ || u serīʿu'l-ḥuṣūl ola: - T_2.
21 || 3^a andan: ondan T_2 || kim: ki K.
21 || 3^b istimāʿın: istimāʿı S_1 istimāʿ A_2, T_2, S_3.

22.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ṣarf-ı naḳd-i ʿömr ėdüp men kesb-i ʿirfān ėtmişem
   Ehl-i dünyā hem kemāl-i cehl ile taḥṣīl-i māl

2. Dehr bir bāzārdur her kim metāʿın ʿarż ėder
   Ehl-i dünyā sīm ü zer ehl-i hüner fażl u kemāl

3. Kim ki menden nefʿ bulmaz istemen nefʿin anuñ
   Ol ki yoḫ nefʿüm aña nefʿi mańa olmaz ḥelāl

4.[4] İstemen nādān mańa ger vėrse genc-i sīm ü zer
   Kim ʿıvażsuz māla nādāndan taṣarrufdur vebāl

23.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Eyleyüp nādāna ʿarż-ı fażl u iẓhār-ı hüner
   Şerm-sār ėtmek ʿaṭā ummaḳ nėdür ẓulm-i ṣarīḥ

2. Sen bilürsen mücmelen andan nė alursan velī
   Bilmez ol kim alduġı senden ḥasendür yā ḳabīḥ

3. Ẓāhiren ṣatmaḳ hüner almaḳ ʿaṭā bir beyʿdür
   Ṭıfldur nādān buyurmaz şerʿ anuñ beyʿin ṣaḥīḥ

---

22 İÜ 89[a], B 131, A_2 92[a], A_3 101[a], K 88[a], T_1 180[b], P 287[a], S_1 211[a], T_2 99[b], V 86[b], TT 84[a], S_3 97[b], TN 123[b], S_6 86[a], S_9 104[a], S_{10} 98[b], S_{11} 117[b], TZ 103[b].

22 || 1[a] ṣarf-ı naḳd-i ʿömr: ṣarf-ı ʿömrüm naḳdin TT ʿömr naḳdin ṣarf T_2 || men: biz V - TT || kesb-i: ehl-i A_2 || ėtmişem: olmışam A_2.

22 || 3[a] istemen: istemez S_1 || nefʿin: nefʿüñ TT || anuñ: onuñ T_2.

22 || 3[b] yoḫ nefʿüm: nefʿüm yoḫ [T, TD, D] || aña: oña S_3, T_2 || nefʿi mańa olmaz: olmaz bańa nefʿi S_3, S_1, İÜ, T_2, S_6 || 2. mısra: ol ki nefʿi yoḳ bańa nefʿüm aña olmaz ḥelāl TT.

4 Bu beyit A_2'de yoktur.

22 || 4[a] nādān: seyrān TT || genc-i: genc ü TT, T_1.

22 || 4[b] nādāndan: dānādan S_1, K, V, TN, S_9, S_{10} zindān-ı TT, [G] - T_2.

23 B 132, A_2 92[a], A_3 101[b], K 88[a], T_1 180[b], P 287[a], S_1 211[a], T_2 100[a], S_2 69[a], V 86[b], TN 124[a], S_6 86[a], S_9 104[a], S_{10} 98[b], S_{11} 117[b], TZ 103[b].

23 || 1[a] ʿarż-ı: ʿarż u V || fażl u: fażl S_1, K || hüner: kemāl A_2.

23 || 2[a] bilürsen: bilür V || andan: ondan T_2, [T] || alursan: olursan S_1, [T].

23 || 2[b] alduġı: olduġı TZ olduġın [T] || senden: benden V || ḥasendür: ḥaseddür A_3.

23 || 3[a] ṣatmaḳ: satmaḳ V, T_2.

23 || 3[b] anuñ: onuñ T_2 || beyʿin: sözün T_1 || ṣaḥīḥ: ḳabūl V.

24.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Saʿd u naḥs aḥvālini ḳılsañ müneccimden suʾāl
   Muḳtedā-yı maʿrifet Bercīs ü Keyvāndur aña
2. Eyleseñ remmālden teftīş-i ḥāl-i nīk ü bed
   Mürşid-i rāh-ı yaḳīn Engīs ü Leḥyāndur aña
3. Noḳṭa-yı eşkāl-i reml ü seyr-i ecrām u nücūm
   Kime rehber olsa feyż-i ʿaḳl buhtāndur aña
4. Bilmiş ol kim her nė ṣādır olsa zişt ü ḫūbdan
   Maẓharı bir ʿilmdür kim ʿaḳl ḥayrāndur aña

---

24 İÜ 89[a], B 132, A_2 92[b], A_3 101[b], K 88[b], T_1 180[b], P 287[a], S_1 211[a], T_2 100[a], V 86[b], TT 83[a], S_3 98[a], TN 124[a], S_6 86[b], S_9 104[b], S_{10} 98[b], S_{11} 118[b], TZ 104[a].

24 || 1[a] ḳılsañ: ḳıldum A_2, [T] || müneccimden: mineccimde [G].

24 || 1[b] bercīs ü keyvāndur: bercīs-i keyvāndur V engīs ü leḥyāndur S_1, S_3, İÜ, TN, S_6, S_{11} -engīz leḥyāndur T_1.

24 || 2[a] ḥāl-i: ḥāl u A_3, T_1.

24 || 2[b] mürşid-i: mürşide V || engīs ü leḥyāndur: engīs-i leḥyāndur T_1 engīsin leḥyāndur V bercīs ü keyvāndur S_1, S_3, İÜ, S_6, S_{11} bercīs-i leḥyāndur S_9 || aña: oña T_2 saña V.

24 || 3[a] eşkāl-i: ecrām-ı T_2 || reml ü: reml V, TZ || ecrām u nücūm: ecrām-ı nücūm S_1, A_2, TT, B, K, S_3, V, S_9, S_{10}, TZ eşkāl-i nücūm T_2 encüm hem nücūm A_3 encām u nücūm S_3, İÜ aḥvāl-i nücūm TN encām-ı nücūm S_6, S_{11}, [G].

24 || 3[b] olsa: ola A_3 olmaya V || aña: saña V.

24 || 4[a] ṣādır: ẓāhir TT || zişt ü ḫūbdan: ḫūb u ziştden A_2, T_2, S_3, TN, S_{11}, [T, TD].

24 || 4[b] maẓharı: maẓhar T_1, T_2 || ʿaḳl: cümle A_2, TT, [T] || aña: oña T_2.

25.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy ḫaṭā-yı lafẓ ile Ḳurʾān şükūhın ṣınduran
Muʿciz-i āyāt-ı Ḳurʾāndan ḥaẕer ḳılmaz mısan

2. Her elif bir ḫançer-i ḫūn-rīz-i bürrāndur saña
Ḫançer-i ḫūn-rīz-i bürrāndan ḥaẕer ḳılmaz mısan

3.[4] Bir ḥakīm-i kāmilüñ dārüʾş-şifā-yı ḥikmetin
Ėtmek istersen ḫarāb andan ḥaẕer ḳılmaz mısan

---

25 B 132, A_2 92^b, A_3 101^b, K 88^b, T_1 181^a, P 287^a, S_1 211^b, S_2 69^a, V 87^a, TN 124^a, S_6 86^b, S_9 104^b, S_{10} 99^a.

25 || 1^a ḫaṭā-yı: ḫaṭālu V || lafẓ ile: nuṭḳ ilen T_1, TN || ṣınduran: sınduran S_1, K, A_2, V.

25 || 1^b Ḳurʾāndan: Ḳurʾāndur S_1, A_2 || ḳılmaz mısan: ėtmez misen T_1, S_1, S_2.

25 || 2^a ḫūn-rīz-i: ḫūn-rīz ü A_3.

25 || 2^b ḫançer-i: ġonce-yi V || ḫūn-rīz-i: ḫūn-rīz ü A_3 || bürrāndan: bürrāndur T_1.

4 Bu beyit K'da yoktur.

25 || 3^a bir: her A_2 || ḥikmetin: ḥikmeti A_2.

25 || 3^b ḳılmaz: ėtmez A_2.

26.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Sen nė āfetsen mańa ėy ʿaḳl-ı bed-fercām kim
Bulmaḳ olmaz ṣūret-i ḳurbuńda āṣār-ı neşāṭ

2. Ṭıfllar dīvāneler senden müberrā olmaġın
Dünyā vü ʿuḳbāda bulmışlar kemāl-i inbisāṭ

3.[4] ʿİzzet ü ẕilletde bilmezler ṭarīḳ-ı imtiyāz
Ḥullet ü ḥürmetde çekmezler ʿaẕāb-ı iḫtiyāṭ

4.[6] Ol ki dā'im hem-nişīnüńdür muʿaẕẕebdür müdām
Nėşe kim teklīfe ḥükm-i şerʿ ile sensen menāṭ

5.[8] Ol zamāndan kim sańa vėrdüm ʿinān-ı iḫtiyār
Ol zamāndan k'eyledüm muḥkem senüńle irtibāṭ

6. Olmayup ḫālī ġam u endūhdan faḳrum ėvi
Ḫār pisterdür mańa peyveste ḫākister bisāṭ

7. Olmasaydum kāş ki hergiz senüńle hem-nişīn
Ḳılmasaydum kāş ki muṭlaḳ senüńle iḫtilāṭ

---

26 B 132, A_2 92^b, A_3 102^a, K 88^b, T_1 181^a, P 287^a, S_1 211^b, T_2 100^b, TT 84^a, TN 124^b, S_6 86^b, S_7 93^a, S_9 104^b, S_{10} 99^a, S_{11} 116^b, TZ 104^a.

26 || 1^a nė: bir A_2, S_{11}, [T, TD, D] – S_{10} || mańa: sańa T_2 || ʿaḳl-ı: baḫt-ı A_2 || bed-fercām: nā-fercām TT, T_2, S_7.

26 || 1^b bulmaḳ: bulmaġ A_3, B.

26 || 2^a dīvāneler: dīvānedir [G].

4 Bu beyit T_2'de yoktur.

26 || 3^a imtiyāz: iʿtibār T_1, [G].

26 || 3^b ḥullet: ẓulmet TT ḥillet [T, G] || çekmezler: bilmezler TT.

6 Bu beyit T_2'de yoktur.

26 || 4^a muʿaẕẕebdür: muḳayyetdür T_1 mukarrebdür [G].

26 || 4^b nėşe kim: nėtekim TT || teklīfe: teklīf-i S_1, A_3, S_6, S_9, S_{11}, [TD, G] || ḥükm-i: ʿilm-i K || menāṭ: bināṭ T_1, [G].

8 Bu beyit TT'de yoktur.

26 || 5^b zamāndan: zamān A_2, T_2 || k'eyledüm: kim eyledüm A_2, T_2 ki eyledüm A_3 || muḥkem: muṭlaḳ [G].

26 || 6^a faḳrum: nefsüm A_2, B, [T, TD] gönlüm S_6, S_{11}, [G].

26 || 6^b ḫār: ḫāk T_2.

26 || 7^a olmasaydum: olmayaydum A_3, B, K, S_1, S_9.

26 || 7^b muṭlaḳ: hergiz K || iḫtilāṭ: irtibāṭ A_2.

27.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Ėy ḫ̔āce ger ḳuluñdan oġullıḳ murād ise
Şefḳat göziyle baḫ̱ aña dāyim oġul gibi

2. Ve'r oġluñı umarsañ ola ṣāḥib-i edeb
Elbette eyle ẕillete muʿtād ḳul gibi

---

27 B 133, A_2 93^a, A_3 102^a, K 89^a, T_1 181^b, P 287^a, S_1 211^b, T_2 100^b, S_2 69^a, V 87^a, TT 84^a, TN 124^b, S_6 87^a, S_7 93^b, S_9 105^a, S_{10} 99^b, TZ 104^b.
27 || 1^a oġullıḳ: oġullar S_2.
27 || 1^b aña: oña T_2 || gibi: kimi TZ, [T, TD].
27 || 2^a ve'r: ger T_2 vur [G] || umarsañ: dilerseñ A_3 dilersen K.
27 || 2^b ẕillete: ẕillet ile A_2 ḫıdmete V || gibi: kimi TZ, [T, TD].

28.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy vezīr-i milk-perver kim niẓām-ı milk içün
İntiḫāb ėtmiş cemīʿ-i ḫalḳdan sulṭān seni

2. Ḥall u ʿaḳdin ʿālemüñ ḳılmış müfevveż reʾyüñe
Nāʾib-i ḥükm-i ḥilāfet eyleyüp devrān seni

3. Ḳıl ḥaẕer kim olmaya nā-geh mizācuñ munḳalib
Ḳılmaya ser-mest cām-ı şevket-i dīvān seni

4. Olasan inṣāf içün manṣūb iken ehl-i fesād
Ėde dīn ehline āfet ḳıllet-i īmān seni

5.[6] Ėtmege maʿmūre-yi İslāmı vīrān kendüye
Aʿẓam-ı aʿvān u enṣār eyleye şeyṭān seni

6. Ėtmiş iken efḍal-i ḫalḳ-ı cihān iḳbāl ile
Erzel-i ehl-i cehennem eyleye Sübḥān seni

---

28 İÜ 89[a], B 133, A_2 93[a], A_3 102[a], K 89[a], T_1 181[b], P 287[b], S_1 211[b], T_2 100[b], V 87[a], S_3 98[a], TN 125[a], S_6 87[a], S_7 93[b], S_9 105[a], S_{10} 99[b], S_{11} 116[b], TZ 104[b].
28 || 1[a] milk-perver: milk ü server T_2.
28 || 1[b] ḫalḳdan: gayrden [G].
28 || 2[a] ḥall u: ḥall T_1, V || ʿaḳdin: ʿaḳdüñ S_3, V ʿaḳd T_2 || ʿālemüñ: ʿālemin S_3 ʿālemi T_2.
28 || 2[b] eyleyüp: eylemiş T_2.
28 || 3[a] mizācuñ: mizācın V, S_3.
28 || 4[a] manṣūb iken ehl-i: manṣūb iken aṣl-ı İÜ, K manṣūbuñı aṣl-ı T_1 maʿṣūm ki ehl-i V.
28 || 4[b] āfet: tā kim K.
6 5. beyit İÜ ve S_3'te yoktur.
28 || 5[a] ėtmege: ėtmek V etme kim [G].
28 || 5[b] aʿẓam-ı: aʿẓam u A_3, K, T_1, P, V, S_7, S_{11} || aʿvān u: aʿvān-ı T_1, V, T_2, [G] || enṣār: inṣāf T_2 || eyleye: ile S_1.

29.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy ki ʿālemde maḥabbet adını meẕmūm ėdüp
   Her zamān bir māh ruḫsāruñ olursan māyili
2. Geçdi ʿömrüñ şāhid-i maḳṣad cemālin görmeyüp
   Şāhid-i maḳṣad ṣaġınmışsan arada ḥā'ili
3. ʿĀrif iseñ ṭutagör ser-rişte-yi feyż-i beḳā
   Terk ḳıl bu ṣūret-i fānī vü naḳş-ı zāyili

30.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dehr bir seyl-ābdur mülḥaḳ ʿadem deryāsına
   Biz ki ser-gerdānuz ol seyl-āba düşmiş ḫār u ḫes
2. Çizginür ḫār u ḫas ol seyl-āb olduḳça revān
   Yėtmedin deryāya rāḥat mümkin olmaz bir nefes

---

29 İÜ 89^{b}, B 133, A_2 93^{b}, A_3 102^{b}, K 89^{a}, T_1 181^{b}, P 287^{b}, S_1 212^{a}, T_2 101^{a}, S_2 69^{a}, V 87^{b}, TN 125^{a}, S_3 98^{b}, S_6 87^{a}, S_7 94^{a}, S_9 105^{b}, S_{10} 99^{b}, S_{11} 117^{a}, TZ 104^{b}.
29 || 1^{a} ėy ki: eyle T_1 || adını: ʿādeti S_3 || ėdüp: ėden S_2.
29 || 1^{b} māh: yār V.
29 || 2^{a} maḳṣad: maḳṣūd T_2 || cemālin: ḥālin T_2 || görmeyüp: görmedüñ S_2.
29 || 2^{b} ṣaġınmışsan: ṣaġınmış A_3 ṣanursan S_2 saġınmışdır [G] || arada: ara yėrde S_2.
29 || 3^{a} ṭutagör: dutagör S_1, T_2, A_2, S_3 || feyż-i beḳā: dār-ı beḳā T_2 ṭūl-ı emel V.
29 || 3^{b} bu: bir T_1, S_2 || naḳş-ı: nefs-i A_2.
30 B 133, A_2 93^{b}, A_3 102^{b}, K 89^{b}, T_1 182^{a}, P 287^{b}, S_1 212^{a}, T_2 101^{a}, S_2 69^{b}, TN 125^{b}, S_6 87^{b}, S_7 93^{b}, S_9 105^{b}, S_{10} 100^{a}, S_{11} 118^{a}.
30 || 1^{a} ʿadem: fenā S_1, S_2 || deryāsına: ṣaḥrāsına V.
30 || 1^{b} seyl-āba: girdāba V deryāya T_2.

31.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Kef-i ḥırṣ ile dāʾim dāmen-i dünyā-yı dūn ṭutsañ
   Zamāne şūr-baḫt eyler seni peyveste deryā tek
2. Mülevveṡ olmayup tecrīd ile çıḫsañ bu ʿālemden
   Seni zāl-i felek ḫurşīde cüft eyler Mesīḥā tek

32.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy güzel ẕātuñ maʿārif birle rengīn ėdegör
   Ḫaṭṭ-ı müşgīn perde-yi ruḫsār-ı gül-gūn olmadın
2. Ṣoḥbet-i erbāb-ı ʿilm ü maʿrifetden kesb ḳıl
   Ḥüsn-i sīret ṣūret-i ḥālüñ diger-gūn olmadın
3. Cehd ḳıl kim görmeye ḫurşīd-i ruḫsāruñ zevāl
   Nūr-ı feyżinden hilāl-i ḳadrüñ efzūn olmadın

---

31 B 133, A_2 93^b, A_3 102^b, K 89^b, T_1 182^a, P 287^b, S_1 212^a, T_2 101^a, S_2 69^b, V 87^b, TN 125^b, S_6 87^b, S_9 105^b, S_{10} 100^a, S_{11} 117^a.
31 || 1^a ḥırṣ: cürm A_3 || ṭutsañ: dutsañ A_2, V, K, T_2 dutuñ S_1 || dünyā-yı: gerdūn-ı [G].
31 || 1^b deryā: dünyā V.
31 || 2^b felek: - T_2 || eyler: ėde V.
32 B 134, A_2 94^a, A_3 103^a, K 89^b, T_1 182^a, P 287^b, S_1 212^a, T_2 101^a, TN 125^b, S_6 87^b, S_7 94^a, S_9 105^b, S_{10} 100^a, S_{11} 116^a.
32 || 1^a rengīn: tezyīn [G].
32 || 1^b ḫaṭṭ-ı: ḫaṭṭ u T_1 || olmadın: olmadan [T].
32 || 2^a ʿilm ü: ʿilm A_3.
32 || 2^b sīret: ṣūret S_1, K, A_3, T_2, S_6, S_{10}.
32 || 3^b nūr-ı feyżinden: - T_2.

33.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Elüñden āhlar ėy aḫter-i baḫt-ı siyāhum kim
   Meni ḫalḳ içre ʿālī-ḳadr iken gāyetde ḫʿār ėtdüñ
2. Ḳılup ḫurşīd-i ḥırmān maṭlaʿ-ı ümmīd gerdūnın
   Vücūdumdan miṣāl-i sāye selb-i iʿtibār ėtdüñ
3. Sevād-ı dīdemi muṭlaḳ beyāż-ı ʿayne dönderdüñ
   Beyāż-ı ḥüsn-i ḥālüm ḫāl-i rūy-ı rūzgār ėtdüñ

34.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ėy göñül muṭlaḳ ʿibādet ḳılmayup ʿömrüñ tamām
   Eyledüñ sevdā-yı zülf-i her perī-ruḫsāre ṣarf
2. Ṣaç aġardı gel yėter mirʾāt-ı baḫtuñ tīre ḳıl
   ʿÖmrden bir dem ki ḳalmış eyle istiġfāre ṣarf

---

33 B 134, A_2 94^a, A_3 103^a, K 89^b, T_1 182^a, P 287^b, S_1 212^b, T_2 101^b, S_2 69^b, V 87^b, TN 125^b, S_6 88^a, S_7 94^a, S_9 106^a, S_{10} 100^b.

33 || 1^a elüñden: elinde T_2 || āhlar: dādlar [TD, D] || ėy aḫter-i: ėy kevkeb-i T_2 bir nėçe ėy A_3.

33 || 2^a maṭlaʿ-ı: maṭlaʿın K || gerdūnın: gerdūnı V.

33 || 2^b vücūdumdan: vücūduñdan T_1 || selb-i: serv-i A_3, K.

33 || 3^a dönderdüñ: döndürdüñ V.

33 || 3^b ḥālüm: ʿālem A_3, K || ḫāl-i: ḫāk-i S_1.

34 B 134, A_2 94^a, A_3 103^a, K 90^a, T_1 182^b, P 288^a, S_1 212^b, T_2 101^b, S_2 69^b, S_6 87^b, S_7 94^b, S_9 106^a, S_{10} 100^b, S_{11} 118^b.

34 || 2^a ṣaç: saç S_1, K, T_2, B zac S_2 || aġardı: aḳardı T_2 içürdi S_2 || baḫtuñ: hüsnüñ T_2 ḳalbüñ A_3, K, [T, TD, D] || tīre: tāre T_2 || ḳıl: dut S_1, K, S_7 ṭut S_2.

34 || 2^b istiġfāre: istiġnāya S_2.

35.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ḫıredmendī ki dāʾim ʿālem-i ʿilm içre seyr eyler
   Esālib-i fünūn-ı şiʿrden elbette ġāfildür

2. Meẕāḳ-ı şiʿr hem bir özge ʿālemdür ḥaḳīḳatde
   Ėki ʿālem musaḫḫar eylemek ġāyetde müşkildür

35 B 134, A_2 94^b, A_3 103^a, K 90^a, T_1 182^b, S_1 212^b, S_2 69^b, TT 85^a, TN 126^a, S_6 87^b, S_7 94^b, S_9 106^a, S_{10} 100^b.
35 || 1^a ʿilm: ʿışḳ [G] || seyr eyler: bahseyler [G].
35 || 1^b esālib-i: sālībdür TT || şiʿrden: ʿışḳdan TT.
35 || 2^a şiʿr: ʿışḳ B, TT.
35 || 2^b musaḫḫar: müyesser S_1, K, A_3, S_2, S_6, S_9, S_{10}.

36.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Pādişāh-ı milk dīnār u direm rüşvet vėrüp
Feṯḥ-i kişver ḳılmaġa eyler müheyyā leşkeri

2. Yüz fesād u fitne taḥrīkiyle bir kişver alur
Ol daḫı āṣār-ı emn ü istiḳāmetden berī

3. Gösteren sāʿatde devrān-ı felek bir inḳılāb
Hem özi fānī olur hem leşkeri hem kişveri

4. Gör nė sulṭānam men-i dervīş kim feyż-i süḫan
Eylemiş iḳbālümi āṣār-ı nuṣret maẓharı

5. Her sözüm bir pehlivāndur kim bulup teʾyīd-i Ḥaḳ
ʿAzm ḳılduḳda dutar tedrīc ile baḥr ü beri

6.[5] Ḳanda kim ʿazm ėtse mersūm u mevācib istemez
Ḳansı milki dutsa degmez kimseye şūr u şeri

7. Pāy-māl ėtmez anı āsīb-i devr-i rūzgār
Eylemez teʾṣīr aña devrān-ı çarḫ-ı çenberi

8.[8] Ḳılmasun dünyāda sulṭānlar mańa teklīf-i cūd
Bes-durur başumda tevfīḳ-ı ḳanāʿat efseri

9. Her cihetden fāriġam ʿālemde ḥāşā kim ola
Rızḳ içün ehl-i beḳā ehl-i fenānuñ çākeri

---

36 İÜ 89^{b}, B 134, A_2 94^{b}, A_3 103^{a}, K 90^{a}, T_1 182^{b}, P 288^{a}, S_1 212^{b}, T_2 101^{b}, V 88^{a}, TT 84^{b}, S_3 98^{b}, TN 126^{a}, S_6 88^{a}, S_7 94^{b}, S_9 106^{a}, S_{10} 100^{b}.
36 || 2^{a} fitne: mekr T_2 || alur: alup V dutup T_2.
36 || 2^{b} emn ü: emn-i K dāmen T_2.
36 || 4^{a} gör nė: görme A_2 || kim: der S_1.
36 || 5^{a} bulup: dutar S_3, TT, İÜ, S_6 bulur [G].
36 || 5^{b} dutar: ṭutar A_3, B || tedrīc ile: taḥrīk ile T_2, B.
5 Bu beyit T_2'de yoktur.
36 || 6^{a} ḳanda: ḫanda TT, [T] || mersūm u: mersūm T_1 || istemez: istemezem S_1.
36 || 6^{b} ḳansı: ḫansı V, B ḫanḳı TT || milki: milke V || dutsa: ṭutsa A_3, B || şūr: ḫayr A_3.
36 || 7^{a} anı: onı T_2.
36 || 7^{b} aña: oña S_3, İÜ, T_2 || çarḫ-i: çarḫ u T_2.
8 8. beyit İÜ, TT ve S_3'te yoktur.
36 || 8^{a} ḳılmasun: ḳılmasunlar T_1 || dünyāda: dünyede T_1 || sulṭānlar: sulṭānuñ A_2 sulṭān A_3 || mańa: - T_1 || cūd: vücūd A_3 hud [G].
36 || 8^{b} ḳanāʿat: ʿināyet V.
36 || 9^{a} ola: olur T_1.
36 || 9^{b} rızḳ: zer V || beḳā: fenā T_2 || ehl-i: dėrler T_2.

37.

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Ṣadā-yı ney ḥarām olsun[3] dėdüñ ėy ṣūfī-yi cāhil
Yėle vėrdüñ ḫilāf-ı şerʿ ilen nāmūsın İslāmuñ

2. Bu endām ile vecdiyyātdan dem urmaḳ istersen
İlāhī ney gibi sūrāḫ sūrāḫ ola endāmuñ

38.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Muttaṣıl maʿrifet ehlini ayaḳlara ṣalup
Felek-i sifle ḳılur miḥnet ü ġam pā-māli

2. Ol ki cāhildür ėdüp cümle murādın ḥāṣıl
İʿtibār ile ḳılur mesned-i ḳadrin ʿālī

3.[8] Bu sebebden bilürem kim bu cihān ʿavretdür
ʿAvretüñ beyledür evlādı ile efʿāli

4. Ulu evlādı keser südden ü teʾdīb vėrür
Süd vėrüp luṭf ile baġlar bėşige eṭfāli

---

37 İÜ 90ª, B 135, A_2 95ª, A_3 103ᵇ, M 100ª, K 90ᵇ, T_1 183ª, P 288ª, S_1 213ª, V 88ª, TT 85ª, S_3 99ª, TN 126ᵇ, S_6 88ª, S_7 94ᵇ, S_9 106ᵇ, S_{10} 101ª, S_{11} 114ᵇ.

37 || 1ª olsun: olmaz A_2, A_3, B, M, K, T_1, S_1, V, S_3, İÜ, TN, S_7, S_9, S_{11} olur [G].

37 || 1ᵇ şerʿ ilen: şerʿ ile M, TT, B, V, S_6, S_7, [G, T, TD] || nāmūsın: nāmūs-ı A_3, M, K, T_1, S_1, S_3, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}.

3 Sadece TT, S_6 ve S_{10}'da "olsun" varyantı kullanılmıştır. Kıtalarda genel olarak zahidane bir eda söz konusudur. Ancak Fuzûlî'nin rindane tavrı dikkate alınarak azınlıkta kalan nüshalardaki varyant tercih edilmiştir.

37 || 2ª urmaḳ: urmaġ A_3 || istersen: isterseñ A_2, TT || vecdiyyātdan dem urmaḳ istersen: vecd etmek dilersen ehl-i hāl içre [G].

37 || 2ᵇ gibi: kimi [T, TD] || sūrāḫ sūrāḫ: ṣūrāḫ ṣūrāḫ A_3 || ola: olsun T_1, S_1, TT, S_3, S_7, [G].

38 B 135, A_2 95ª, A_3 103ᵇ, M 100ª, K 90ᵇ, T_1 183ª, P 288ª, S_1 213ª, T_2 102ª, S_2 69ᵇ, V 88ª, TN 126ᵇ, S_6 88ᵇ, S_7 95ª, S_9 106ᵇ, S_{10} 101ª.

38 || 1ª ayaḳlara: ayaġlara T_2.

38 || 1ᵇ miḥnet ü: miḥnet A_3, T_1.

38 || 2ª ėdüp: eder [G].

38 || 2ᵇ mesned-i: mesned ü [T, TD, D].

8 Son iki beyit TN'de yoktur.

38 || 3ª bilürem: bilübem B, [T, TD].

38 || 3ᵇ beyledür: böyledür A_3, B, S_2 || evlādı: eṭfāli V akvāli [G].

38 || 4ª südden ü: sütden ü B südden V, K, M sütten T_2 || vėrür: vėrüp T_1, S_1, T_2, S_2, S_6, [G].

38 || 4ᵇ süd: süt T_2, B || vėrüp: vėrür [G].

39.

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Yaḫamı pençe-yi taḫvīf-i reh-i şerʿ dutar
   Dāmen-i maʿrifet-i ehl-i riyāset dutsam

2. Jeng-i iflāṣ dutar āyine-yi rāḥatumı
   Terk-i ḥükkām ḳılup künc-i ḳanāʿat dutsam

3. Hīç ʿālemde[5] bulınmaz eṣer-i rāḥat-ı dil
   Oluram mużṭaribü'l-ḥāl nė ṣanʿat dutsam

---

39 B 135, A_2 95[a], A_3 104[a], M 100[a], K 90[b], T_1 183[b], P 288[a], S_1 213[a], T_2 102[a], V 88[b], TN 126[b], S_6 88[b], S_7 95[a], S_8 79[b], S_9 107[a], S_{10} 101[b], S_{11} 114[b].

39 || 1[a] pençe-yi: bir nėce T_2 || dutar: ṭutar A_3, B.

39 || 1[b] riyāset: riʿāyet K riyāżet [TD] || dutsam: ṭutsam A_3, B.

39 || 2[a] jeng: zeng A_2, K, T_1, S_1, T_2, V, TN, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, [G] || iflāṣ: iḫlāṣ K || dutar: ṭutar A_3, B.

39 || 2[b] ḥükkām: aḥkām A_3 || dutsam: ṭutsam A_3, B.

39 || 3[a] ʿālemde: ḥāletde A_2, A_3, S_6, S_7, S_{10} ḥālinde B, T_1, S_1, TN, S_9 ḥālete T_2 rāḥatda V || dil: rūh [G].

39 || 3[b] mużṭaribü'l-ḥāl: mużṭarib-i aḥvāl K || ṣanʿat: ḥālet T_2 || dutsam: ṭutsam A_3, B.

5 A_1, S_2, S_3 ve TT nüshalarında yoktur. M, K ve S_{11} nüshalarında "ālemde" biçimi tesbit edilmiştir. Farklar arasında gösterilen "hālinde"; "hāletde" farkındaki "t" harfinin noktasının yazımındaki hatadan meydana gelmiş olabilir. Bu durumda nüshalarda "hāletde" yazımının yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Bu fark "hiçbir hâlde" olarak anlamlandırıldığında beytin anlamına "ālemde" farkından daha uygun gibi gözükmektedir.

40.

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Doġrulıġ ile iste ʿulüvv-i maḳām kim
Geldükçe ḥālüñe vère devr-i felek revāc

2.[3] Doġrulıġ ile ḥarflere ṣadrdur elif
Yā ḥarfini ayaġa bıraḫmışdur iʿvicāc

3.[5] Doġrular ile gez ki seni ser-bülend ėde
Egriler ile eyleme elbette imtizāc

4.[7] Yā iḫtilāṭı ile serīr oldı pāy-māl
Başda maḳām dutdı elif nuṣret ile tāc

41.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Müddeʿī eyler mańa taḳlīd naẓm u neṣrde
Līk nā-merbūṭ elfāẓ u mükedder ẕātı var

2. Pehlüvānlar bād-pālar segridende her ṭaraf
Ṭıfl hem cevlān ėder ammā aġaçdan atı var

---

40 İÜ 90[a], B 135, A_2 95[a], A_3 104[a], M 100[b], K 91[a], T_1 183[b], P 288[a], S_1 213[b], T_2 102[a], S_2 72[a], TT 84[a], S_3 99[a], TN 127[a], S_6 88[b], S_7 95[b], S_8 79[b], S_9 107[a], S_{10} 101[b], S_{11} 114[b], TZ 105[a].
40 || 1[a] doġrulıġ: ṭoġrulıġ A_3, S_2, B || ʿulüvv-ı maḳām: maḳām-ı ʿulüvv T_1, T_2.
40 || 1[b] ḥālüñe: ḥālüñi TT ḥāl ile T_1 || revāc: ʿilāc M.
3 Bu beyit TN'de yoktur.
40 || 2[a] doġrulıġ: doġrulıḳ T_2 ṭoġrulıġ A_3, M, B, S_2 || ṣadrdur: ṣadr olur T_2.
40 || 2[b] ḥarfini: ḥarfin K || ayaġa: yabāne A_3 ayaḳa S_1 || bıraḫmışdur: bıraḳmış-durur T_2, S7, S_{10}, S_{11}, [G] bıraġmışdur S_3 || iʿvicāc: ʿivāc T_1, T_2, S_{10}, S_{11}, [G] inʿivāc İÜ, S_3.
5 Bu beyit T_2'de yoktur.
40 || 3[a] doġrular ile: ṭoġrular ile M, A_3 doġrulıġla T_1, S_3, İÜ ṭoġrulıġ ile S_2, B || gez: gir S_3 || ėde: ile S_3.
7 Bu beyit S_2'de yoktur.
40 || 3[b] eyleme: - S_3.
40 || 4[a] iḫtilāṭı ile: iḫtilāṭ ile T_1, A_3 iḫtilātı M, K || serīr: serīre K || pāy-māl: pāy-māl ile K ser-bülend S_3, İÜ.
40 || 4[b] dutdı: ṭutdı A_3.
41 İÜ 90[b], B 135, A_2 95[b], A_3 104[a], M 100[b], K 91[a], T_1 183[b], P 288[b], S_1 213[b], T_2 102[b], S_2 70[a], V 88[b], TT 84[b], S_3 99[a], TN 127[a], S_6 88[b], S_7 95[b], S_8 79[b], S_9 107[a], S_{10} 101[b], S_{11} 116[a], TZ 105[a].
41 || 1[b] elfāẓ ü: elfāẓ A_2, V, S7 elfāzı S_3, TZ, [T, G, TD].
41 || 2[a] segridende: segritende T_2, TT || ṭaraf: yańa B.
41 || 2[b] atı: eli T_2.

42.

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ol sebebden Fārsī lafẓ ile çoḫdur naẓm kim
Naẓm-ı nāzük Türk lafẓıyla iyen düşvār olur

2. Lehce-yi Türkī ḳabūl-i naẓm u terkīb ėtmeyüp
Ekşer-i elfāẓı nā-merbūṭ u nā-hemvār olur

3. Mende tevfīḳ olsa bu düşvārı āsān eylerem
Nev-bahār olġaç tikenden berg-i gül iẓhār olur

---

42 İÜ 90^{b}, B 135, A_2 95^{b}, A_3 104^{a}, M 100^{b}, K 91^{a}, T_1 184^{a}, P 288^{b}, S_1 213^{b}, T_2 102^{b}, S_2 70^{a}, V 88^{b}, TT 84^{b}, S_3 99^{a}, TN 127^{a}, S_6 89^{a}, S_7 95^{b}, S_8 79^{b}, S_9 107^{a}, S_{10} 102^{a}, S_{11} 116^{a}, TZ 105^{a}.

42 || 1^{a} naẓm: şiʿr B.

42 || 1^{b} türk: türkī A_3, M, A_2 || lafẓıyla: lafẓ-ıla A_3, M, A_2, [T] || iyen: igen A_3, TT, B, S_2, S_7, S_9.

42 || 2^{a} türkī: türk T_1 || naẓm u: naẓm-ı M, K, T_1, T_2, V, TN, S_7, [G] || ėtmeyüp: olmayup A_2, TT eyleyüp İÜ, S_6.

42 || 2^{b} ekşer-i: ekşeri A_3, TN, [G] || elfāẓı: elfāẓ V, T_2, S_3, İÜ, [G] || nā-merbūṭ u: nā-merbūṭ T_1, K, T_2.

42 || 3^{a} olsa: ola A_3 || bu: bir T_1 || 1. mısra: ben de bir tevfīḳ ile düşvār āsān ėderem V.

42 || 3^{b} olġaç: olgaç V olḳaç T_2 || tikenden: dikenden S_1, B, S_2 ʿademden S_3, İÜ, S_6, [G].

RUBÂ‘ÎLER

1.[1]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. الحمد لمن انار قلبی و هدا
والشکر لما فیه من الشوق بدا

2. ما امدح واهباً سواه ابدا
لا اشرک فی ثناء ربی احدا

2.[3]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal

1. الحمد لمن عز کمالاً و علا
من قام بامره و من نازعلا

2. ثم الصلوات و التحیات علی
من فضله الله بعز و علا

---

1 Benim kalbimi aydınlatan ve bana doğru yolu gösterene hamd olsun. Kendisi şevkin başlangıcı olana şükürler olsun. Ondan başka hiç kimseyi övmem. Duamda Allah'a kimseyi ortak etmem.

1 İÜ 90^{b}, B 136, A_2 96^{a}, A_3 104^{b}, M 101^{a}, K 91^{a}, T_1 184^{a}, P 288^{b}, S_1 213^{b}, S_2 72^{a}, V 88^{b}, TT 85^{b}, S_3 99^{b}, TN 127^{b}, S_6 89^{a}, S_7 96^{a}, S_9 107^{b}, S_{10} 102^{a}, TZ 105^{a}.

1 || 1^{b} bedā: yedā V ebedā TT.

1 || 2^{a} vāhiben: enbiyā'i ve TT vāhiyen [G].

1 || 2^{b} eşrikü: şerike TT || şenāi: şenā vü A_2, K.

3 Kemâl bakımından yüce ve üstün olana hamd olsun. Onun emrine uyanlar yükseldi, aykırı giden yoktur. Salat ve selam o kişiye olsun ki Allah onu yücelik ve yükseklikle faziletlendirmiştir.

2 İÜ 90^{b}, B 136, A_2 96^{a}, A_3 104^{b}, M 101^{a}, K 91^{b}, T_1 184^{a}, P 288^{b}, S_1 213^{b}, V 89^{a}, TT 85^{b}, S_3 99^{b}, TN 127^{b}, S_6 89^{a}, S_7 96^{a}, S_9 107^{b}, S_{10} 102^{a}, TZ 105^{a}.

2 || 1^{a} limen: bi-men [G] || ʿalā: hedā V.

2 || 1^{b} ḳāmehu: fesāmehu V || bi-emrin: bi-emrihi TT, [G] || nāzeʿa lā: fāzeʿa lā A_2 nāzeʿ ve lā A_3 nāzeʿ lā K lārig̈ lā TT.

2 || 2^{b} ʿizzin: ʿizze men TT.

3.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Ėy feyż-i vücūd şāhid-i cūd sańa
   Ve'y şāhid-i cūd her nė mevcūd sańa
2. Ümmīd-i ḳabūl u iʿtimād-ı keremüñ
   Merdūduñı ėtmiş yine merdūd sańa

4.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Ėy ẕātuña mümkināt burhān-ı vücūb
   Ṣābit sańa imtināʿ-ı imkān-ı ʿuyūb
2.[3] Şāyeste-yi niʿmet-i ḥayāt-ı ebedī
   Ervāḥ-ı maʿārifüñle ebdān-ı ḳulūb

---

3 A_1 82b, İÜ 91a, B 136, A_2 96a, A_3 104b, KN 89a, M 101a, K 91b, T_1 184a, P 288b, S_1 214a, S_2 72b, TT 85b, S_3 99b, BN 75b, TN 127b, S_4 115a, S_5 83b, S_6 89a, S_7 96a, S_9 107b, S_{10} 102a, S_{11} 122a, TZ 105b.

3 || 1b ve'y: ėy T_1, S_4, [G].

3 || 2a ḳabūl u: ḳabūl-i A_1, KN, A_2, M, K, T_1, S_1, S_2, S_3, TT, S_4, TN, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, [TD].

3 || 2b merdūduñı: medūdunı TT merdūduña S_3, İÜ merdūña T_1 || ėtmiş: yėtmiş T_1 || merdūd: maḳbūl S_3.

4 A_1 82b, İÜ 91a, B 136, A_2 96a, A_3 104b, KN 89a, M 101a, K 91b, T_1 184b, P 288b, S_1 214a, S_2 70a, V 89a, TT 85b, S_3 99b, BN 75b, TN 128a, S_5 83b, S_6 89b, S_7 96a, S_9 107b, S_{10} 102a, S_{11} 122a, TZ 105b.

4 || 1b saña: bańa M.

4 || 2a niʿmet: himmet S_2.

4 || 2b ḳulūb: vücūb M || ebdān-ı: ebdān u [G].

3 Bu beyit A_1'de yoktur.

5.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Ėy ʿuḳde-güşā-yı ʿAcem ü Türk ü ʿArab
   Ressām-ı rüsūm-ı faẕl u āṣār-ı edeb
2. Mażmūn-ı ḥadīṣüñ sebaḳ-ı her millet
   Daʿvā-yı ḳabūlüñ sened-i her meẕheb

6.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1. Ḫoş ol ki dem-i ecel çekem bāde-yi nāb
   Ser-mest yatam ḳabrde tā rūz-ı ḥisāb
2. Ġavġā-yı ḳıyāmetde duram mest ü ḫarāb
   Nė fikr-i ḥisāb ola nė idrāk-i ʿaẕāb

---

5 İÜ 91a, B 136, A_2 96a, A_3 105a, M 101b, K 91b, T_1 184b, P 288b, S_1 214a, S_2 70a, V 89a, TT 85b, S_3 100a, TN 128a, S_6 89b, S_7 96b, S_9 108a, S_{10} 102b, S_{11} 122a, TZ 105b.
5 || 1a türk ü: türk V, K.
5 || 1b faẕl u: faẕl T_1.
5 || 2a sebaḳ-ı: sebeb-i S_3, TT, İÜ, TZ, [G].
5 || 2b meẕheb: millet V.
6 İÜ 91a, B 136, A_2 96b, A_3 105a, M 101b, K 91b, T_1 184b, P 288b, S_1 214a, V 89a, TT 86a, S_3 100a, TN 128a, S_6 89b, S_7 96b, S_9 108a, S_{10} 102b, S_{11} 122b, TZ 105b.
6 || 1a ol: an V || dem-i ecel çekem: dem-i ecel çeküp A_2, A_3, M, K, TT, TN, S_9, S_{10}, TZ ecel demi çekem S_{11} çekem dem-i ecel [TD].
6 || 1b yatam: yata M || ḳabrde: ḳabre K.
6 || 2a duram: ṭuram A_3 dura M - K || mest ü: mest M, T_1.
6 || 2b ḥisāb: sevāb [G] - T_1 || idrāk-i: pervā-yı V, TT, S_3, İÜ, S_6, S_{11}, [G].

7.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Sāḳī kerem ėt şarāb-ı gül-fām yürit
   Gül-fām şarāba vėrme ārām yürit
2. Bezm içre ḥabāb-ı eşk-i gül-gūnumdan
   Biń cām yürütme cām içün cām yürit

8.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ

1. Cānumda olan ẕaḫīre-yi nuṭḳ u ḥayāt
   Cismümde olan cevher-i ḥüsn ü ḥarekāt
2. Ṣarf olmadı ḫūblar reh-i ʿışḳında
   Efsūs ki bī-hūde geçürdüm evḳāt

---

7 İÜ 91[a], B 136, A_2 96[b], A_3 105[a], M 101[b], K 92[a], T_1 184[b], P 289[a], S_1 214[a], S_2 72[a], V 89[b], TT 86[a], S_3 100[a], TN 128[a], S_6 89[b], S_7 96[b], S_9 108[a], S_{10} 102[b], S_{11} 122[b], TZ 106[a].

7 || 1[a] kerem: - S_1.

7 || 2[a] ḥabāb: şarāb V.

7 || 2[b] biń: bir S_1 || yürütme: yėrine S_1 || cām içün: cāma bir V leb-be-leb [TD, D] cemʿ içün [G].

8 İÜ 91[b], B 137, A_2 96[b], A_3 105[a], M 101[b], K 92[a], T_1 184[b], P 289[a], S_1 214[a], S_2 70[b], TT 86[a], S_3 100[a], TN 128[b], S_6 89[b], S_7 96[b], S_9 108[a], S_{10} 102[b], S_{11} 122[b], TZ 106[a].

8 || 1[a] nuṭḳ u: nuṭḳ S_3, M, İÜ, S_7, S_9, S_{11}, TZ luṭf u TT.

8 || 1[b] cevher-i: cevher ü S_2, TT || ḥüsn ü: hüsn-i A_3, B, M, TN, S_9, S_{11}, [G, TD].

8 || 2[a] ḫūblar: ḫūblaruñ A_3 ḫūbların TT ʿömrüm K || reh-i: ḫūblar K.

8 || 2[b] efsūs: feryād T_1, S_1, S_2, TN, S_7 || geçürdüm: geçürdüń TT.

9.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ

1. Taʿmīr-i biḳāʿ u cemʿ-i māl ėtdüñ dut
   Her ārzū ėtdüñse aña yėtdüñ dut
2. Çün ʿömr beḳāsına dutılmaz ümmīd
   Her ḥāl ile geldügüñ gibi gėtdüñ dut

10.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Dėrler ki ḳılur ġonce leb-i yār ile baḥş
   Gül-berg-i ter ol laʿl-i güher-bār ile baḥş
2. Ol bir nėce dilsüzlere töhmetdür bu
   Daʿvāya gerek lehce-yi güftār ile baḥş

---

9 İÜ 91b, B 137, A3 105a, K 92a, T1 185a, P 289a, S1 214b, S2 70b, S3 100b, TN 128b, S6 89b, S7 96b, S9 108a, S10 103a, S11 122b, TZ 106a.
9 || 1a taʿmīr-i: taʿmīr ü T1 || biḳāʿ u: biḳāʿ K bikaaʿ-u [G] || ėtdüñ: ėtdün İÜ ettin [G] || dut: ṭut A3, B, S2.
9 || 1b ārzū ėtdüñse: ārzū ki ėtdüñse A3 ārzū ėtdüñ K, S11 ārzūyu k'ettin [G] || aña: oña S3 || yėtdüñ: yettin [G] || dut: ṭut S2, B, A3.
9 || 2a dutılmaz: ṭutılmaz A3, B.
9 || 2b ḥāl ile: ḥāline S3, İÜ || gibi: kimi TZ, [T, G, TD] || dut: ṭut A3, B, S2.
10 İÜ 91b, B 137, A2 96b, A3 105b, M 101b, K 92a, T1 185a, P 289a, S1 214b, S2 70b, V 89b, TT 86a, S3 100b, TN 128b, S6 90a, S7 97a, S9 108b, S10 103a, S11 123a, TZ 106a.
10 || 1b güher: şeker TT.
10 || 2b daʿvāya: zīrā ki A2, S11, [T, TD, D] || gerek: gele S3, İÜ, S6, [G] || lehce-yi: lehce vü TT, A2, TZ, [T, TD, D] eyliye [G].

11.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Ėy mihr-i ruḫuñ ḳadīm ü ʿālem ḥādiṯ
   İẓhār-ı vücūda keşf-i rāzuñ bāʿiṯ
2. Geçdüm ser-i kūyuñda ėki ʿālemden
   Lī beyne maḳāmeyni makāmün ṣāliṯ[2]

12.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1. Ḫayl-i ġamuñ ėtdi naḳd-i ʿömrüm tārāc
   Ṣabr ile müyesser olmadı derde ʿilāc
2.[4] Ruḫsāruma tökdi merdüm-i çeşmüm ḳan
   Hindūyı görüñ laʿl vėrür Rūma ḫarāc

---

11 İÜ 91[b], B 137, A_2 96[b], A_3 105[b], M 102[a], K 92[a], T_1 185[a], P 289[a], S_1 214[b], S_2 70[b], TT 86[a], S_3 100[b], TN 128[b], S_6 90[a], S_7 97[a], S_9 108[b], S_{10} 103[a], S_{11} 123[a], TZ 106[b].

11 || 1[a] ḳadīm ü: ḳadīm T_1.

11 || 2[a] kūyuñda: kūyında A_2.

11 || 2[b] li beyne maḳāmeyni: li beyne maḳām bes TT li maʿa'llāhu ḳatı S_2.

2 İki makam arasındaki üçüncü makam benimdir.

12 B 137, A_2 97[a], A_3 105[b], M 102[a], K 92[b], T_1 185[a], P 289[a], S_1 214[b], T_2 102[b], S_2 70[b], S_3 100[b], TN 129[a], S_6 90[a], S_7 97[a], S_8 77[a], S_9 108[b], S_{10} 103[a], S_{11} 123[a], TZ 106[b].

12 || 1[a] naḳd: cümle A_3.

12 || 2[a] tökdi: dökdi S_3, B, K || ḳan: ḳanı S_1.

12 || 2[b] hindūyı: hindūya A_2, B, M, K, P, S_1, S_3, S_6, S_9, S_{10}, S_{11}, TZ || görüñ: gözüñ A_2, S_{10}, S_{11}.

4 T_1, T_2, TN ve S_7'de bu rubainin son iki beyti yerine 13. rubainin son iki beyti yazılmıştır. Bu rubainin son iki beyti ile 13. rubainin ilk iki beyti TN ve S_7'de yoktur.

13.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl

1. Ėy fāyide-yi ʿilmüñe ʿālem muḥtāc
   Ḫāk-i ḳademüñ ehl-i hüner başına tāc
2. Her kimde ki gördi himmetüñ sū'-i mizāc
   Ol sū'-i mizāca luṭf ile ḳıldı ʿilāc

14.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Ėy şerbet-i vaṣluñ elem-i hecre ʿilāc
   Bāzār-ı ġamuñda eşk naḳdine revāc
2. Ger dutsa ḫadengüñ reg-i cānum nė ʿaceb
   Nabż ile ḳılur ṭabīb teşḫīṣ-i mizāc

---

13 B 137, A_2 97^a, A_3 105^b, M 102^a, K 92^b, P 289^a, S_1 214^b, S_2 70^b, TN 129^a, S_6 90^a, S_8 77^a, S_9 108^b, S_{10} 103^a, S_{11} 123^a, TZ 106^b.

13 || 1^a ʿilmüñe: ʿulūmuña A_3.

13 || 2^b luṭf ile ḳıldı: ḳıldı luṭf ile A_3, B, K, S_1, S_2, TN, S_6, S_7, S_{10}, S_{11}, TZ, [G].

14 B 137, A_2 97^a, A_3 105^b, K 92^b, T_1 185^b, P 289^a, S_1 214^b, T_2 102^b, S_3 100^b, TN 129^a, S_6 90^a, S_7 97^a, S_8 77^a, S_9 108^b, S_{10} 103^b, S_{11} 123^b, TZ 106^b.

14 || 1^a vaṣluñ: vaṣlın T_1 || hecre: derde A_2 || ʿilāc: mizāc T_1, T_2, TN, S_7.

14 || 1^b ġamuñda: ġamında T_2.

14 || 2^a dutsa: ṭutsa A_3, B || reg: reh S_1.

14 || 2^b mizāc: ʿilāc A_2, T_1, B, K, T_2, S_1, TN, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}.

15.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Ėy ẕikr-i lebüñ nāsiḫ-i enfās-ı Mesīḥ
   Nuṭḳuñ *ene efṣaḥ*[2] kelimātında faṣīḥ
2. İẓhār-ı ḳabūlüñ eṣer-i luṭf-ı ḫafī
   İḫfā-yı şerīʿatüñ-durur ẓulm-i ṣarīḥ

16.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl

1. Dutduḳça ele sāġar-ı ṣahbā-yı ṣabūḥ
   Artar eṣer-i ẕevḳ-ı dil ü rāḥat-ı rūḥ
2. Ṭuġyān-ı ġama müfiddür zevraḳ-ı mey
   Ṭūfān ḫaṭarında eyle kim keşti-yi Nūḥ

---

15 B 138, A_2 97[a], A_3 106[a], M 102[a], K 92[b], T_1 185[b], P 289[a], S_1 215[a], T_2 103[a], S_2 71[a], S_3 101[a], TN 129[a], S_6 90[a], S_7 97[a], S_8 77[a], S_9 109[a], S_{10} 103[b], S_{11} 123[b], TZ 107[a].

15 || 1[b] nuṭḳuñ: lafẓuñ T_2 || kelimātında: kelimātuñ T_2.

15 || 2[a] ḳabūlüñ: ḳabūl S_3 || luṭf: nuṭḳ A_2 || eṣer-i: eṣeri [G, D].

15 || 2[b] şerīʿatüñ-durur: reh-i şerīʿatüñ A_2, [T, G, TD].

2 Atıf: Ben Arab'ın en fasihiyim. Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envâri'l-Câmiʿatü li-Düreri Ahbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968, C. 17, s. 157; Ebü's-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (İbnü'l-Esîr), *en-Nihâye Fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, Tahk. Tâhir Ahmed ez-Zâvî ve Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Beyrut: Dâru'l-İhyâi et-Türâsi'l-Arabî, C. 1, s. 171.

16 B 138, A_2 97[a], A_3 106[a], M 102[a], K 92[b], T_1 185[b], P 289[a], S_1 215[a], T_2 103[a], S_2 71[a], S_3 101[a], TN 129[a], S_6 90[b], S_7 97[b], S_8 77[a], S_9 109[a], S_{10} 103[b], S_{11} 123[b], TZ 107[a].

16 || 1[a] dutduḳça: ṭutduḳça S_2, B || ele: eger S_3.

16 || 1[b] rāḥat-ı: rāḥat u T_1.

16 || 2[a] müfiddür: müfîd K || zevraḳ-ı: sāgır-ı [G].

16 || 2[b] ḫaṭarında: ḫaṭarından S_3 ḫaṭarına T_1, S_1.

17.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Gül devri ḫoş ol kim duta gül-fām ḳadeḥ
   Bezminde demī dutmaya ārām ḳadeḥ
2. Her ṣubḥ ki ḫurşīd-ṣıfat ḳaldura baş
   Bezmin bezeyüp gezdüre tā şām ḳadeḥ

18.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Fāʿ

1. Mey şevḳı olupdur maña ʿādet ėy şeyḫ
   Geldükçe bu şevḳ olur ziyādet ėy şeyḫ
2. Ḫoşdur maña mey saña ʿibādet ėy şeyḫ
   Reʾy ile degül ʿışḳ u irādet ėy şeyḫ

---

17 B 138, A_2 97^b, A_3 106^a, M 102^b, T_1 185^b, P 289^b, S_1 115^a, T_2 103^a, S_6 90^b, S_7 97^b, S_8 77^a, S_9 109^a, S_{10} 103^b, S_{11} 123^b, TZ 107^a.

17 || 1^a kim: ki A_2, M, S_9, S_{10}, TZ, [T, G, TD] || duta: ṭuta B dutdı A_2, M, S_9, S_{10}, TZ, [G] ṭutdı A_3.

17 || 1^b dutmaya: ṭutmaya A_3, B.

17 || 2^b bezeyüp: bezedüp A_2, B bezelüp S_1.

18 B 138, A_2 97^b, A_3 106^a, M 102^b, T_1 186^a, P 289^b, S_1 115^a, T_2 103^a, S_3 101^a, TN 129^b, S_6 90^b, S_7 97^b, S_8 77^b, S_9 109^a, S_{10} 95^b, S_{11} 124^a, TZ 107^a.

18 || 1^a şevḳı: şevḳ M ẕevḳ T_1 ẕevḳı TN || maña: saña S_3.

18 || 1^b bu şevḳ olur: olur şevḳ TT bu şevḳ ola T_2.

18 || 2^a mey saña: saña T_1.

18 || 2^b reʾy ile: rāyumla A_2, [T, TD] || degül: gerek S_3, [G] || ʿışḳ u: ʿışḳ-ı S_1, T_1, S_7, S_9 ʿaḳl u S_3.

19.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Ger kūyuña eşküm güẕer eyler güstāḫ
   Ve'r ḳaddüñe çeşmüm naẓar eyler güstāḫ
2. ʿAyb eyleme reng-i çihre-yi zerdüm gör
   Kim çoḫları ʿālemde zer eyler güstāḫ

20.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal

1. Bir āb u hevādur eşk-i germ ü dem-i serd
   Kim andan alur neşv ü nemā gül-bün-i derd
2. Gülzār-ı ġamuñ benefşe vü yāsemeni
   Dūd-ı dil-i āşüftedür ü çihre-yi zerd

---

19 B 138, A_2 97^b, A_3 106^a, T_1 186^a, P 289^b, S_1 115^a, T_2 103^b, TT 86^a, S_3 101^a, TN 129^b, S_6 90^b, S_7 97^b, S_8 77^b, S_9 109^a, S_{10} 95^b, S_{11} 124^a, TZ 107^b.

19 || 1^a ger: gör T_1 || eşküm: göñlüm [T, TD].

19 || 1^b ḳaddüñe: rūyuña A_3 yüzüñe TT || çeşmüm: çeşm T_2 || naẓar: naẓer [TD].

19 || 2^a reng-i: reng ü S_1 āḫī-yi A_2 || zerdüm: zerdin A_2, A_3, S_9 zerdümi B, T_2, S_6, S_{10}, [G, D].

19 || 2^b ʿālemde: dünyāda TT.

20 B 138, A_2 97^b, A_3 106^b, M 102^b, T_1 186^a, P 289^b, S_1 115^a, S_6 90^b, S_7 97^b, S_8 77^b, S_9 109^b, S_{10} 95^a, S_{11} 124^a, TZ 107^b.

20 || 1^a āb u: ab T_1, TT || hevādur: hevā vü T_1.

20 || 1^b neşv ü: neşv M, T_1.

20 || 2^b dil-i: dil ü S_1.

21.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Tā devrdedür dā'ire-yi kevn ü fesād
   Mümkin degül olmaḳ ḥarekātından şād
2. Ṭās-ı felek içre kuʿbeteyn-i encüm
   Göstermez imiş hīç kime naḳş-ı murād

22.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl

1. Tā maḥmil-i mihrdür bu zengārı mehd
   Mihrüñle vefā ehline muḳemdür ʿahd
2. Birdür bize bezmgāh-ı ʿışḳuñda felek
   Ger ḳahr ile zehr vėrse ve'r luṭf ile şehd

---

21 B 138, A_2 97^b, A_3 106^b, M 102^b, T_1 186^a, P 289^b, S_1 215^b, T_2 103^b, S_2 71^a, S_3 101^b, TN 129^b, S_6 90^b, S_7 98^a, S_9 109^b, S_{10} 95^b, S_{11} 124^a, TZ 107^b.
21 || 1^a dā'ire-yi: āyine-yi S_3, [G] || kevn ü: kevn S_3, A_3, S_1, S_2, T_2.
21 || 1^b degül: - T_2.
21 || 2^a ṭās-ı: ṭāsın T_1 || kuʿbeteyn: kaʿbeteyn [G].
21 || 2^b göstermez imiş: göstermedi T_2. || hīç: - T_2.
22 B 138, A_2 98^a, A_3 106^b, M 103^a, T_1 186^a, P 289^b, S_1 215^b, T_2 103^b, S_3 101^b, TN 129^b, S_6 91^a, S_7 98^a, S_9 109^b, S_{10} 104^a, S_{11} 124^b, TZ 107^b.
22 || 1^a mihrdür bu: mihre var u A_2.
22 || 1^b ehline: ehlinedür B, T_1, S_1, TN, S_7 ʿahdine A_3, M, S_9 ʿahdüñedür T_2 || muḥkemdür: muḥkem B, T_1, S_1, T_2, TN, S_7.
22 || 2^a birdür: her nė A_2 || bize: baña A_3 || ʿışḳuñda: ʿışḳında S_3.
22 || 2^b zehr: zer M || ve'r: ger T_2.

23.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl

1. Her yėrde ki ol sīm-ber ü sīmīn-ḫad
ʿArż eyleye ʿārıż aça sünbül çeke ḳad
2. Reng-i gül ü būy-ı sünbül ü cilve-yi serv
Ḥükm eylemezem ki ola maḳbūl-ı ḫıred

24.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1. Tā boynuma ṣaldı ol ḫam-ı zülf kemend
Tedbīr ile açılmadı boynumdan bend
2. Çoḫ pend vėrildi olmadı fā'idemend
Yėtmez mi maña pend vėren ḫalḳa bu pend

---

23 B 139, A_2 98^a, A_3 106^b, M 103^a, T_1 186^b, P 289^b, S_1 215^b, T_2 103^b, S_6 91^a, S_7 98^a, S_8 77^b, S_9 109^b, S_{10} 104^a, S_{11} 124^b, TZ 108^a.

23 || 1^a sīm-ber ü: sīm-ber-i M, S_6, S_7, S_9, S_{10}, TZ semen-ber-i A_2, S_1, [T, TD] semen-ber ü [D] sīm-beri T_1 serv-ḳad T_2, S_{11} || sīmīn-ḫad: sīmīn-ḳand T_1.

23 || 1^b eyleye: eyleme S_1 eylese [G] || aça: çeke T_1.

23 || 2^a cilve-yi: cilve vü A_3.

23 || 2^b eylemezem: eylemez M || ki: kim T_2, B kim ki M.

24 B 139, A_2 98^a, A_3 106^b, T_1 186^b, P 289^b, S_1 215^b, T_2 103^b, TT 86^a, S_3 101^b, S_6 91^a, S_7 98^a, S_8 77^b, S_9 109^b, S_{10} 104^a, S_{11} 124^b, TZ 108^a.

24 || 1^b tedbīr ile: tedbīrümle T_1 || açılmadı: açıldı T_1 || bend: ol bend A_3.

24 || 2^b yėtmez mi: yėtmez T_2.

25.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Defʿ-i ġam-ı rūzgāradur bāde müfīd
   Defʿ-i elem-i ʿışḳa ruḫ-ı sāde müfīd
2. Terk-i mey ü maʿşūḳdur ol ʿillet kim
   Olmaz aña hīç nesne dünyāda müfīd

26.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal

1. Ėy şehd-i lebüñ sözi şekervār leẕīẕ
   Laʿlüñ gibi ḳanda bir şeker var leẕīẕ
2. Teng-i şeker olmasaydı dürc-i dehenüñ
   Olmazdı çıḫan lehce-yi güftār leẕīẕ

---

25 B 139, A_2 98^a, A_3 107^a, T_1 186^b, P 289^b, S_1 215^b, T_2 104^a, S_2 71^a, TT 86^b, S_6 91^a, S_7 98^a, S_9 110^a, S_{10} 104^a, S_{11} 124^b, TZ 108^a.
25 || 1^a defʿ-i: refʿ-i A_3, T_1, T_2, TZ.
25 || 1^b defʿ-i: refʿ-i S_9, TZ, [G].
25 || 2^a maʿşūḳdur: maḥbūbdur S_2.
25 || 2^b hīç: hīç kim S_2.
26 İÜ 92^a, B 139, A_2 98^a, A_3 107^a, M 103^a, T_1 186^b, P 290^a, S_1 215^b, T_2 104^a, TT 86^b, S_3 101^b, S_6 91^a, S_7 98^b, S_8 77^b, S_9 110^a, S_{10} 104^a, S_{11} 125^a, TZ 108^a.
26 || 1^a şekervār: şeker-bār S_1.
26 || 1^b gibi: kimi TZ, [T, TD] || ḳanda: ḫanda TT.
26 || 2^a dürc-i: derc-i [G].

27.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Ger miḥnet-i kesrdür ve ger niʿmet-i ṣabr
Ṣabr ile ḳanāʿatda gerek müslim ü gebr
2. Her miḥnet ü niʿmet ki vėrürsen yā Rab
Vėr niʿmete bir ḳanāʿat ü miḥnete ṣabr

28.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Her dem mańa yār ʿarż-ı ruḫsār eyler
Ḥüsnine meni beter giriftār eyler
2. Gūyā ki kemāl-i ʿışḳ dersin oḫıdur
Her dem mańa taʿlīmini tekrār eyler

---

27 İÜ 92ª, B 139, A_2 98ª, A_3 107ª, K93ª, T_1 187ª, P 290ª, S_1 216ª, T_2 104ª, S_2 71ª, TT 86ᵇ, S_3 101ᵇ, TN 130ª, S_6 91ª, S_7 98ᵇ, S_9 110ª, S_{10} 104ª, S_{11} 125ª, TZ 108ᵇ.

27 || 1ª miḫnet-i: niʿmet-i T_1, TT, S_{10}, S_{11}, TZ, [G] || kesrdür: gebrdür S_2, TT derddür T_2 kesr-i derd K dehrdür S_{11} gösterür TZ yüsrdür [G] || ve ger: ve eger A_3 || niʿmet-i: miḫnet-i S_{10}, S_{11}, TZ.

27 || 2ª her: ger [G] || miḫnet ü niʿmet: niʿmet ü miḫnet T_2, TT, B, S_6, S_{10}, S_{11}, TZ, [G] || vėrürsen: vėrürseñ B.

28 İÜ 92ª, B 139, A_2 98ᵇ, A_3 107ª, K93ª, T_1 187ª, P 290ª, S_1 216ª, T_2 104ª, TT 86ᵇ, S_3 102ª, S_6 91ᵇ, S_7 98ᵇ, S_8 80ª, S_9 110ª, S_{10} 104ª, S_{11} 125ª, TZ 108ᵇ.

28 || 1ᵇ ḫüsnine: ḫüsniyle A_3, B, K, S_1, S_3, İÜ, S_6, S_9 ḫüsnüñde T_2 || beter: yėter A_2 yine T_2.

28 || 2ª oḫıdur: oḳıdup T_1.

28 || 2ᵇ taʿlīmini: taʿlīmin T_1 taʿlīmi S_1.

29.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Hecrüñ cigerini her kimüñ ḳan eyler
   Tedrīc ile vaṣluñ aña dermān eyler
2. Zülfüñ kimi kim müddet ile kāfir ėder
   Laʿlüñ anı bir demde müselmān eyler

30.[2]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Her dil ki esīr-i ġam-ı hicrān olmaz
   Şāyeste-yi ẕevḳ-ı vaṣl-ı cānān olmaz
2. Her derd ki var var dermānı velī
   Bī-derdlerüñ derdine dermān olmaz

---

29 B 139, A_2 98^b, A_3 107^a, M 103^a, K 93^a, T_1 187^a, P 290^a, S_1 116^a, T_2 104^a, S_2 71^b, TT 86^b, TN 130^a, S_6 91^b, S_7 98^b, S_8 80^a, S_9 110^a, S_{10} 104^a, S_{11} 125^a, TZ 108^b.

29 || 1^a eyler: ėder T_2.

29 || 1^b tedrīc ile vaṣluñ aña: vaṣluñ aña tedrīc ile TT.

29 || 2^a zülfüñ: zülf T_1 || kimi kim: gibi kim M, S_2 gibi A_2 || ėder: eyler A_3.

2 İÜ'de 29. rubai yoktur. 30. rubainin 3. mısrasının yerine 29. rubainin 3. mısrası yazılmıştır.

30 İÜ 92^a, B 139, A_2 98^b, A_3 107^b, K93^a, T_1 187^a, P 290^a, S_1 116^a, S_2 71^b, TT 86^b, S_3 102^a, S_6 91^b, S_7 98^b, S_8 80^a, S_9 110^b, S_{10} 104^a, S_{11} 125^b, TZ 108^b.

30 || 1^b ẕevḳ-ı: ẕevḳ u TT.

30 || 2^a var dermānı: vardur dermānı B, TT dermānı S_2 var dermān [G] || velī: ve līk [G].

31.[1]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Çıḫdu felege āh u fiġānum sensüz
   Çoḫ derde muḳayyed oldı cānum sensüz
2. Ayıralı çarḫ sen ḥabībi menden
   Bī-ṭāḳat u bī-tāb u tüvānem sensüz

32.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Biz ʿālem-i ʿışḳ ʿālem-ārālarıyuz
   Mey-ḫāne-yi derd dürd-peymālarıyuz
2. Gül-berg-i nedāmet çemenidür ʿālem
   Biz bu çemenüñ bülbül-i şeydālarıyuz

---

1 Tek nüshada bulunan bu rubainin Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nda bulunmaması kuvvetle muhtemeldir.

31 A_2 98^b.

32 İÜ 92^a, B 140, A_2 98^b, A_3 107^b, M 103^a, K93^a, T_1 187^b, P 290^a, S_1 116^a, T_2 104^b, S_2 71^b, TT 87^a, S_3 102^a, TN 130^a, S_6 91^b, S_7 99^a, S_8 80^a, S_9 110^b, S_{10} 104^b, S_{11} 125^b, TZ 109^a.

32 || 1^b derd: derd ü A_3.

32 || 2^a gül-berg: gülzār T_2 || nedāmet: nedāmetüñ A_2.

32 || 2^b bülbül: ʿālem T_1.

33.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Kimdür ki ġamuñda nāle-yi zār ėtmez
   Derdin sańa nāle ile iẓhār ėtmez
2. Feryādına hīç kimsenüñ yėtmezsen
   Feryād ki feryād sańa kār ėtmez

34.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Cānān ise maṭlūb ṭamaʿ cāndan kes
   Maṭlūb ise cān ümīd cānāndan kes
2. Cān sėvmek ile müyesser olmaz cānān
   Yā bundan ümīd yā ṭamaʿ andan kes

---

33 B 140, A_3 107^b, M 103^b, K93^b, T_1 187^b, P 290^a, S_1 216^a, T_2 104^b, S_2 71^b, TT 87^a, TN 130^a, S_6 91^b, S_7 99^a, S_8 80^a, S_9 110^b, S_{10} 104^b, S_{11} 125^b, TZ 109^a.
33 || 1^a ġamuñda: ġamında T_2 || nāle-yi: nāle vü A_3, S_{10}, [TD, D].
33 || 2^a kimsenüñ: kiminüñ S_2 kimüñ TT || yėtmezsen: baḳmazsan S_2.
34 İÜ 92^b, B 140, A_2 98^b, A_3 107^b, M 103^b, K93^b, T_1 187^b, P 290^a, S_1 216^b, T_2 104^b, S_2 71^b, TT 87^a, S_3 102^a, TN 130^b, S_6 91^b, S_7 99^a, S_8 80^a, S_9 110^b, S_{10} 104^b, S_{11} 125^b, TZ 109^a.
34 || 1^b maṭlūb: maḳṣūd T_2, S_2.
34 || 2^a sėvmek ile: sėvmegiñe T_1.
34 || 2^b bundan: yārdan T_2 || andan: cāndan T_2, TT.

35.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1. Sūz-ı dilüm eşk-i alden eyle ḳıyās
   Endūhumı ża'f-ı ḥālden eyle ḳıyās
2. Ḫurşīd ki ḥüsnüñle ḳılur baḫş-i kemāl
   Terk-i edebin zevālden eyle ḳıyās

36.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Edvār-ı zamān dā'ire-yi ḥayret imiş
   Esbāb-ı cihān mehālik-i miḥnet imiş
2. Dünyāya heves ėtmemek ėtmekden yėg
   Çün evveli ḥırṣ u āḫiri ḥasret imiş

---

35 İÜ 92b, B 140, A_3 107b, M 103b, K93b, T_1 187b, P 290a, S_1 216b, T_2 104b, S_2 71b, TT 87a, S_3 102b, TN 130b, S_6 92a, S_7 99a, S_8 80b, S_9 110b, S_{10} 104b, S_{11} 126a, TZ 109a.

35 || 1a ālden: élden T_1.

35 || 2a ḥüsnüñle: ḥüsnüñe M, K, T_2, S_9 || ḳılur: éder T_2, TT || baḫş-i kemāl: baḫş ü cedel A_3.

35 || 2b zevālden: - T_2.

36 İÜ 92b, B 140, A_3 108a, M 103b, K93b, T_1 187b, P 290a, S_1 216b, T_2 104b, TT 87a, S_3 102b, TN 130b, S_6 92a, S_7 99a, S_8 80b, S_9 111a, S_{10} 104b, S_{11} 126a, TZ 109b.

36 || 1a edvār-ı: idbār-ı T_1, TT, TN, S_7, [G] devvār-ı S_{11}.

36 || 1b cihān: zamān T_2 || mehālik-i: mehālik ü M, TT, K, S_{10} memālik-i TN, [G] dāyire-yi T_2 || miḥnet: ḥayret T_2.

36 || 2a heves: ṭama' S_3, İÜ, S_6, S_{10}, S_{11}.

36 || 2b çün: çu [TD] || ḥırṣ u: ḥırṣ T_1, TT, B, T_2, S_9 ḥasret S_{11} || āḫiri: āḫir T_2 || ḥasret: ḥayret TT miḥnet T_2.

37.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal

1. Kūyuñda senüñ nė ṭaşa kim urdum baş
   Ḳıldum anı ġarḳ-ı ḫūn töküp gözden yaş
2. Gözyaşına raḥm eyle ki çoḫ müddetdür
   Bī-dāduña ṣabr ėdüp baṣar bağrına ṭaş

38.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Ėy kesb-i kemāle iʿtiḳāduñ nāḳıṣ
   Taḥṣīl-i kemāle ictihāduñ nāḳıṣ
2.[3] ʿĀr ėtme ṭalebde ḳıl ḥaẕer andan kim
   Kāmiller içinde ola aduñ nāḳıṣ

37 İÜ 92b, B 140, A_3 108a, K93b, T_1 188a, P 290b, S_1 216b, T_2 105a, S_3 102b, S_6 92a, S_7 99b, S_8 80b, S_9 111a, S_{10} 104b, S_{11} 126a, TZ 109b.
37 || 1a nė ṭaşa: nė daşa S_3, T_2, İÜ ṭaşa S_1.
37 || 1b anı: onı T_2 || töküp: döküp S_1, B, K, S_3, İÜ.
37 || 2a eyle: ḳıl T_2 || çoḫ: çün İÜ.
37 || 2b baṣar: basar T_1 || ṭaş: daş S_3, T_2, İÜ.
38 İÜ 93a, B 140, A_3 108a, M 103b, K 94a, T_1 188a, P 290b, S_1 216b, T_2 105a, S_3 102b, TN 130b, S_6 92a, S_7 99b, S_8 80b, S_9 111a, S_{10} 104b, S_{11} 126a, TZ 109b.
38 || 1a kesb-i: kesb ü S_3 ṣabr-ı S_7 || kemāle: kemāl u T_2 kemāl S_3, İÜ cemāle [G].
38 || 2a ṭalebde: ṭalebden S_1, T_2, S_2, İÜ, S_6, S_{10}, [TD] || ḳıl: ėt S_1, T_2, S_3, İÜ, S_6, S_{10}.
3 Son iki mısra S_{11}'de yoktur.

39.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1.[2] Ḫoş ol ki ḳılup rehber-i ṣıdḳın iḫlāṣ
Ḫalvetgeh-i ḳurbe ola iḫlāṣ ile ḫāṣ
2. Ṣarrāf-ı vefā pūṭe-yi teʾdībe ṣalup
Her ġışdan ėde miss-i vücūdını ḫalāṣ

40.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl

1. Ėy bād ḳıl aḥvālümi cānānuma ʿarż
Ser-geşteligüm serv-i ḫırāmānuma ʿarż
2. Öldürdi kināyet ile aġyār meni
Bu ẓulm-i ṣarīḥi eyle sulṭānuma ʿarż

---

39 İÜ 93[a], B 140, A_3 108[a], M 104[a], K 94[a], T_1 188[a], P 290[b], S_1 216[b], S_3 102[b], TN 131[a], S_6 92[a], S_7 99[b], S_8 80[b], S_9 111[a], S_{10} 104[b], S_{11} 126[b], TZ 109[b].

39 || 1[a] ḳılup: ḳılur T_1.

39 || 1[b] ḳurbe: ḳurbde TN ihlāsa [G] || iḫlāṣ ile: iḫlāṣa S_3, İÜ kurb ile [G].

39 || 2[a] teʾdībe: teʾdīb İÜ nārına [T].

39 || 2[b] ġışdan: ġışda S_1, TZ || miss-i: ferr-i M, K ḥüsn-i T_1, TN hass-ı [G].

2 İlk iki mısra S_{11}'de yoktur.

40 İÜ 93[a], B 141, A_3 108[a], M 104[a], K 94[a], T_1 188[a], P 290[b], S_1 217[a], T_2 105[a], TT 87[a], S_3 103[a], TN 131[a], S_6 92[a], S_7 99[b], S_8 80[b], S_9 111[a], S_{10} 104[b], S_{11} 126[b], TZ 110[a].

40 || 2[a] öldürdi: güldürdü [G] || kināyet: kināyeti T_2.

40 || 2[b] ẓulm-i: ẓulm u K || ṣarīḥi: ṣarīḥ S_1, T_2.

41.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Ėy cevher-i ʿışḳuñ eṣeri cism ü ʿaraż
   Yoḳ ʿāşıḳa senden özge ʿālemde ġaraż
2. Çün bildüñ esīrüñem taraḥḥum ḳıl kim
   Tedbīr gerek muşaḥḥaṣ olduḳda maraz

42.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Zāhid mey-i nābdandur ikrāh ġalaṭ
   Sen ḫˇāh sözüm ṣaḥīḥ dut ḫˇāh ġalaṭ
2. Mescidlere girdügüm degül raġbetden
   Ser-mestligümde eylerem rāh ġalaṭ

---

41 İÜ 93a, B 141, A_3 108b, M 104a, K 94a, T_1 188b, S_1 217a, T_2 105a, TT 87a, S_3 103a, S_6 92b, S_7 99b, S_8 81a, S_9 111b, S_{10} 104b, S_{11} 126b, TZ 110a.
41 || 1a eṣeri: eṣer-i M, K, T_2 || cism ü: cism B canda [G] || ʿaraż: ġaraż T_1, S_{111}.
41 || 2a bildüñ: bildüm T_1.
41 || 2b olduḳda: olduḳça T_2 || maraż: ġaraż T_2.
42 İÜ 93a, B 141, A_3 108b, M 104a, K 94a, T_1 188b, P 290b, S_1 217a, T_2 105a, V 89a, TT 87b, S_3 103a, TN 131a, S_6 92b, S_7 100a, S_8 81a, S_9 111b, S_{10} 105a, S_{11} 126b, TZ 110a.
42 || 1b sen: ėy TT || ṣaḥīḥ: dürüst T_2 || dut: ṭut A_3, M tut B.
42 || 2a girdügüm: geldügüm T_2.
42 || 2b ser-mestligümde: ser-mestligümden S_1, T_2, S_6, S_{10}, TZ bu mestligümden S_{11}.

43.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Dāġ urma dil-i ḥazīne ėy müşgīn ḫaṭ
   Ger māyil-i ḥüsn-i ḫaṭ iseñ ḳılma ġalaṭ
2. Kim eylememiş kātib-i dīvān-ı ḳażā
   Ol ḥarflerin ḳābil-i tezyīn-i nuḳaṭ

44.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Mey nefyini eyleyüp şiʿār ėy vāʿiẓ
   Dutduñ reh-i ṭaʿn-ı ʿışḳ-ı yār ėy vāʿiẓ
2.[3] Terk-i mey ü maḥbūb ėderüz cennet içün
   Şerḥ eyle ki cennetde nė var ėy vāʿiẓ

---

43 B 141, A_3 108^b, M 104^b, K 94^b, T_1 188^b, P 290^b, S_1 217^a, T_2 105^b, S_6 92^b, S_7 100^a, S_8 81^a, S_9 111^b, S_{10} 105^a, S_{11} 126^b, TZ 110^a.

43 || 1^b ḥüsn: - T_2.

43 || 2^b ol: dil M, T_2 || tezyīn-i: tazmīn-i [G] || nuḳaṭ: noḳaṭ [T, TD].

44 İÜ 93^b, B 141, A_3 108^b, M 104^b, K 94^b, T_1 188^b, P 290^b, S_1 217^a, T_2 105^b, S_3 103^a, S_6 92^b, S_7 100^a, S_8 81^a, S_9 111^b, S_{10} 105^a, S_{11} 127^a, TZ 110^b.

44 || 1^a nefyini: nefʿini İÜ, S_1, S_3 menʿini T_2, S_{10}, [G].

44 || 1^b dutduñ: ṭutduñ A_3, B.

44 || 2^a mey ü: mey T_1, S_{10} || maḥbūb: maʿşūḳ T_2 || ėderüz: nėdür T_2, TZ didüñ [T, TD] edip [G].

44 || 2^b cennetde: cennet T_2, B.

3 İÜ'de 44. rubainin 3. mısrası yerine 45. rubainin 3. mısrası yazılmıştır. S_{11}'de 44. rubainin son iki mısrası yerine 45. rubainin son iki mısrası yazılmıştır. 45. rubai İÜ ve S_{11}'de yoktur.

45.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿāl

1. Tehdīd ile geçdi rūzgār ėy vāʿiẓ
   Fevt oldı ṣarāb-ı vaṣl-ı yār ėy vāʿiẓ
2. Ger Kevṣer ü ḥūr ise ġaraż vėrme ʿaẕāb
   Nė terk buyur nė intiẓār ėy vāʿiẓ

46.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Ėy vaṣf-ı cemālüñe taḥayyür māniʿ
   Vėrmiş saña iṣbāt-ı kemālin ṣāniʿ
2. Vaṣluñda cefā-yı ṭaʿne-yi aġyāruñ
   Hecrüñde meni ḫayāle ėtmiş ḳāniʿ

---

45 B 141, A_3 108^b, M 104^b, K 94^b, T_1 189^a, P 290^b, T_2 105^b, TN 131^a, S_6 92^b, S_8 81^a, S_9 111^b, S_{10} 105^a, TZ 110^b.
45 || 1^b ṣarāb-ı: ṣarāb u T_1.
45 || 2^a kevṣer ü: kevṣer-i A_3, S_{10} || ḥūr: ḥavż İÜ.
45 || 2^b nė: ni [TD].
46 İÜ 93^b, B 141, A_3 109^a, M 104^b, K 94^b, T_1 189^a, P 290^b, S_1 217^a, T_2 105^b, S_3 103^b, TN 131^b, S_6 92^b, S_7 100^a, S_9 112^a, S_{10} 105^a, S_{11} 127^a, TZ 110^b.
46 || 1^b kemālin: kemāli T_2.
46 || 2^b ėtmiş: eyler S_3, İÜ.

47.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Pervāneye ẓulm-i bī-ḥisāb eyler şemʿ
   Ẓulm odına baġrını kebāb eyler şemʿ
2. Gūyā ki bilür ẓulm ser-encāmı nėdür
   Bī-hūde degül ki ıżṭırāb eyler şemʿ

48.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Her şām yėter viṣāl-i cānāna çirāġ
   Tā ṣubḥ ḳalur hem-dem ü hem-ḫāne çirāġ
2. Reşk odına yandurur meni her sāʿat
   Vehm eylemez āhum odına yana çirāġ

---

47 İÜ 93^{b}, B 141, A_3 109^{a}, M 104^{b}, K 94^{b}, T_1 189^{a}, P 291^{a}, S_1 217^{b}, T_2 105^{b}, TT 87^{b}, S_3 103^{b}, TN 131^{b}, S_6 93^{a}, S_7 100^{a}, S_9 112^{a}, S_{10} 105^{a}, S_{11} 127^{a}, TZ 110^{b}.

47 || 1^{a} pervāneye: pervāne'e İÜ.

47 || 1^{b} baġrını: baġrumı T_2.

48 İÜ 93^{b}, B 142, A_3 109^{a}, M 104^{b}, K 95^{a}, T_1 189^{a}, P 291^{a}, S_1 217^{b}, T_2 106^{a}, TT 87^{b}, S_3 103^{b}, TN 131^{b}, S_6 93^{a}, S_7 100^{b}, S_9 112^{a}, S_{10} 105^{a}, S_{11} 127^{b}, TZ 111^{a}.

48 || 1^{b} ṣubḥ: ṣām S_1 || dem ü: dem M.

48 || 2^{a} yandurur: yandurdı A_3, TT, B, T_2, S_3, İÜ, TN, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, [G] || meni: - S_1.

49.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Her geh ki bahār ḳıldı ārāyiş-i bāġ
Nevmīdlik urdı lāle-veş baġrına dāġ
2. Zīrā diken üzre dutdı bülbül mesken
Gül bād güẕergehinde yandurdı çirāġ

50.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Yoḫ dehrde bir muvāfıḳ-ı ṭabʿ ḥarīf
Kim ṣoḥbeti dil-güşā ola ṭabʿı ẓarīf
2. Feryād ki nā-cins muṣāḥibler ile
Bī-fāʾide żāyiʿ oldı evḳāt-ı şerīf

---

49 İÜ 94[a], B 142, A_3 109[a], M 104[b], K 95[a], T_1 189[a], P 291[a], S_1 217[b], S_3 103[b], TN 131[b], S_6 93[a], S_7 100[b], S_9 112[a], S_{10} 105[a], S_{11} 127[a], TZ 111[a].

49 || 1[a] geh: dem [G].

49 || 1[b] nevmīdlik: nevmīdliġ S_1 || bağrına: bağruma K, T_1, S_1, S_3, TN, S_6, S_7, S_{10}, S_{11}.

49 || 2[a] diken: tiken A_3, S_3, M || dutdı: ṭutdı A_3, B dutları İÜ || bülbül mesken: mesken bülbül M.

50 İÜ 94[a], B 142, A_3 109[a], K 95[a], T_1 189[b], P 291[a], S_1 217[b], TT 87[b], S_3 103[b], TN 132[a], S_6 93[a], S_7 100[b], S_9 112[a], S_{10} 105[a], S_{11} 127[b], TZ 111[a].

50 || 1[b] ṣoḥbeti: ṣoḥbet-i [TD] || dil-güşā ola: ola dil-güşā S_1 || ṭabʿı ẓarīf: ṭabʿ ẓarīf İÜ ḫulḳı laṭīf TT lafzı ẓarīf [G].

51.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Men zühd ü veraʿdan urmazam lāf-ı ḫilāf
   Dāyim ruḫ-ı sāde isterem bāde-yi ṣāf
2. Terk-i mey ü maḥbūb ėdebilmen muṭlaḳ
   Ger ėtmek olur dėrem zihī bī-hūde lāf

52.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Ėy nāvek-i bī-dāduña her sīne hedef
   Ve'y cevher-i peykānuña her dīde ṣadef
2. Feryād u fiġānum ġam-ı hicrānuñdan
   Bezm-i ġamadur nevḥa-yı ney nāle-yi def

---

51 İÜ 94a, B 142, K 95a, T_1 189b, P 291a, S_1 217b, S_3 104a, TN 132a, S_6 93a, S_9 112b, S_{10} 105b, S_{11} 127b, TZ 111a.
51 || 1a zühd ü: zühd T_1, S_{10}, S_{11}, TZ || lāf-ı: lāf u K, [G] || ḫilāf: güẕāf S_{10}, [G].
51 || 2a ėdebilmen muṭlaḳ: ėderem cennet içün S_3 ėder cennet içün İÜ.
51 || 2b 4. mısra: ger itse idüm urmaz idim lāf-ı hilaf [G].
52 İÜ 94a, B 142, A_3 109b, M 105a, K 95a, T_1 189b, P 291a, S_1 217b, TT 87b, S_3 104a, TN 132a, S_6 93a, S_7 100b, S_9 112b, S_{10} 105b, S_{11} 127b, TZ 111b.
52 || 1b dīde: sīne S_1, B.
52 || 2a feryād u: feryād K || ġam-ı: ġam u [G].
52 || 2b nevḥa-yı: nāle-yi M, K, S_{10}, S_{11}, [D] || nāle-yi: nevḥa-yı M, K, S_{10}, S_{11}, [D].

53.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün fFāʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1. Ėy sālik-i rāh-ı Ḥaḳ sañа ḳaṭʿ-ı ṭarīḳ
   Düşvārdur olmazsa refīḳuñ tevfīḳ
2. Dut dāmen-i mürşid-i tevekkül ki sañа
   Maḳṣūd müyesser ola tevfīḳ refīḳ

54.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ

1. Ser-menzil-i her murāda rehberdür ʿışḳ
   Keyfiyyet-i her-kemāle maẓherdür ʿışḳ
2. Gencīne-yi kā'ināta gevherdür ʿışḳ
   Taḥḳīḳde hem ẕāt-ı muṭahherdür ʿışḳ[3]

---

53 İÜ 94[a], B 142, A_3 109[b], K 95[b], T_1 189[b], P 291[a], S_1 218[a], TT 87[b], S_3 104[a], TN 132[a], S_6 93[b], S_7 100[b], S_9 112[b], S_{10} 105[b], S_{11} 128[a], TZ 111[b].

53 || 1[b] olmazsa: olmasa A_3, K || refīḳuñ: refīḳ S_3, İÜ.

53 || 2[a] dut: ṭut A_3, B.

53 || 2[b] müyesser: yolına S_3.

54 İÜ 94[b], B 142, A_3 109[b], T_1 190[a], P 291[a], S_1 218[a], TT 88[a], S_3 104[a], TN 132[a], S_6 93[b], S_7 101[a], S_9 112[b], S_{10} 105[b], S_{11} 128[a].

54 || 1[a] her-murāda: maḳṣūda ki TT.

54 || 2[b] 4. mısra: mişḳāt-i vücūda maṣdardur ʿışḳ İÜ, B, T_1, P, S_1, TT, S_3, S7 her ṣādır olan dānişe maṣdardur ʿışḳ S_{10}, S_{11} müştāḳ-ı vücūda tīr-i maṣdar ʿışḳ TN müştāḳ-ı vücūdāta maṣdardur ʿışḳ S_6 müşteḳāt-ı vücūda cümle maṣdardur ʿışḳ S_9 mişkāt-ı vücūd-ı halka masdardur ʿışḳ [G] || maṣdardur: beher maṣdardur TT || mişḳāt-i: müşteḳāt-ı B, S7 ʿışḳat TT mişḳāt-i ṣaf S_3.

3 Metindeki okunuş sadece A_3'te bulunduğu hâlde vezin dikkate alınarak bu tek nüshadaki okuma tercih edilmiştir.

55.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. ʿUşşāḳa degül ḳayd-ı ʿalāyıḳ lāyıḳ
   Hergiz ġam-ı rūzgār çekmez ʿāşıḳ
2. Ḳayd-ı ġam-ı rūzgār bir ʿilletdür
   Ol ʿillete ʿışḳdur ṭabīb-i ḥāẕıḳ

56.[2]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl

1. یا من بسطا الارض و اجری الافلاک
   ادراک کماله کمال الادراک
2. فی الارض و فی السماء لا رب سواک
   ما نعبد یا واحد الا ایاک

---

55 İÜ 94b, B 142, A3 109b, M 105a, K 95b, T1 190a, P 291a, S1 218a, TT 88a, S3 104b, TN 132b, S6 93b, S9 112b, S10 105b, S11 128a, TZ 111b.

55 || 1a ʿuşşāḳa: ʿuşşāḳ S1 || ḳayd-ı: ḳaṭʿ-ı TT.

55 || 1b rūzgār: rūzgārı TT.

55 || 2b ḥāẕiḳ: ṣādıḳ T1.

2 Ey yeri döşeyen ve felekleri hareket ettiren! Senin kemalini idrak etmek idrakin kemalidir. Yerde ve gökte senden başka Rab yoktur. Ey tek olan (Allah)! Senden başka kimseye ibadet etmeyiz.

56 İÜ 94b, B 143, A3 109b, K 95b, T1 190a, P 291a, S1 218a, S3 104b, S6 93b, S7 101a, S8 81a, S9 113a, TZ 112a.

56 || 1b kemālü'l: kemāl-i S3, İÜ.

56 || 2b yā: mā A3, K, S6, S7, S8, S9, [T] || naʿbudu: taʿbudu A3.

57.[1]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ

1. يا من بک التجا من کان سواک
طوبی لمن اهدا بما فيه رضاک
2. برهانک فی الکمال يکفی لولاک
لولاک لما دار مدار الافلاک

58.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ

1. Mecnūn oda yandı şuʿle-yi āh ile pāk
Vāmıḳ suya batdı eşkden oldı helāk
2. Ferhād hevesle yėle vėrdi ʿömrin
Ḫāk oldılar anlar menem imdi ol ḫāk

---

1 Ey herkesin sığındığı (Peygamber)! Ne mutlu senin rızan için çalışanlara… Kemaline delil olarak "levlâk" yeterlidir. Sen olmasaydın felekler dönmezdi. Atıf: Sen olmayaydın kainatı yaratmazdım. Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa ve Müzîlü'l-İlbâs ʿAmmeştehere Mine'l-Ehâdîs ʿAlâ Elsineti'n-Nâs*, Nşr. Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs, C. 2, s. 191, (No. 2123); Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envâri'l-Câmiʿatü li-Düreri Ahbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968, C. 16, s. 47.

57 İÜ 94b, B 143, A_3 110a, T_1 190a, P 291b, S_1 218a, S_3 104b, S_6 93b, S_7 101a, S_9 113a, TZ 112a.

57 || 1b ihtidā: iḳtidā B, [G] Allāh T_1 ihdā [T] || bimā: lemā S_3, İÜ.

58 İÜ 95a, B 143, A_3 110a, M 105a, K 95b, T_1 190b, P 291b, S_1 218a, TT 88a, S_3 104b, TN 132b, S_6 93b, S_7 101a, S_9 113a, S_{10} 105b, S_{11} 128a, TZ 111b.

58 || 1b suya: ṣuya S_1, B, A_3 || eşkden: eşkinden A_3.

58 || 2a hevesle yėle: heves ile T_1, B, K.

58 || 2b imdi: eyledi T_1.

59.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Tā ḫalḳa-yı zülf-i yāra düşdüñ ėy dil
   Dām-ı ġam-ı rūzgāra düşdüñ ėy dil
2. Efsūs ki ḳuṭb-ı ehl-i cemʿiyyetken
   Ol dā'ireden kenāra düşdüñ ėy dil

60.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1.[3] Ḫurşīd ki ḳıldı ṣubḥ-dem ʿarż-ı cemāl
   Dergāhuña yüz sürmek ile buldı kemāl
2. Çün yėtdi kemāle ėtdi sen māh ile baḫṣ
   Ol terk-i edeb vėrdi kemāline zevāl

---

59 İÜ 95[a], B 143, A_3 110[a], K 95[b], T_1 190[b], P 291[b], S_1 218[b], T_2 106[a], TT 88[a], S_3 104[b], TN 132[b], S_6 94[a], S_7 101[a], S_8 81[b], S_9 113[a], S_{10} 105[b], S_{11} 128[b], TZ 112[a].
59 || 1[a] yāre: yār T_2 || düşdüñ: dutduñ T_2.
59 || 1[b] dām-ı: dāyim TT || ġam-ı rūzgāra düşdüñ: rūzgār dutduñ T_2.
59 || 2[b] kenāra düşdüñ: kenār dutduñ T_2.
60 İÜ 95[a], B 143, A_2 99[a], A_3 110[a], K 96[a], T_1 190[b], P 291[b], S_1 218[b], S_3 105[a], S_6 94[a], S_7 101[b], S_9 113[a], S_{10} 105[b], S_{11} 128[b], TZ 112[a].
60 || 2[a] ėtdi: ḳıldı S_1.
3 Bu beyit A_2'de yoktur.

61.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Meh durdı muḳābil sańa bulduḳda kemāl
   Gördi ki özinde sence yoḳ ḥüsn ü cemāl
2. Bir ġāyete yėtdi incelüp ġamdan kim
   Ẓaʿf-ı beden ile bedr iken oldı hilāl

62.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal

1. Ėy ʿuḳde-güşā-yı rişte-yi tedbīrüm
   Her ṭāʿata ʿafvuñ sebeb-i taḳṣīrüm
2. Taḳṣīrüme ėtme özge taḳdīr-i cezā
   Şermendeligüm yėter benüm taʿzīrüm[3]

---

61 İÜ 95[a], B 143, A_2 99[a], A_3 110[a], M 105[a], K 96[a], T_1 190[b], P 291[b], S_1 218[b], T_2 106[a], TT 88[a], S_3 105[a], TN 133[a], S_6 94[a], S_7 101[b], S_9 113[b], S_{10} 105[b], S_{11} 128[b].

61 || 1[a] durdı: ṭurdı A_3, B.

61 || 1[b] ḥüsn ü: ḥüsn T_1, B, T_2, S_3, İÜ, TN, S_9, S_{10}.

61 || 2[a] ġāyete: ġāyetde S_1 || incelüp: incinüp T_2.

62 İÜ 95[a], B 143, A_2 99[a], A_3 110[b], K 96[a], T_1 190[b], P 291[b], S_1 218[b], TT 88[a], S_3 105[a], TN 133[a], S_6 94[a], S_7 101[b], S_8 81[b], S_9 113[b], S_{10} 106[a], S_{11} 128[b], TZ 112[b].

62 || 1[b] ṭāʿata: ṭāʿat A_2 || sebeb-i: sebebi TT.

62 || 2[a] taḳdīr-i: taʿẓīr-i A_3, K, S_6, TZ taʿzīr-i S_{11}.

62 || 2[b] benüm: mańa [T, TD] || taʿzīrüm: taʿẓīrüm A_3, S_6, S_9, S_{10}, TZ taḳdīrüm A_2, T_1, TN, [T, D] taḳṣīrüm S_3, K, İÜ, S_7, [G].

3 S_1'de kelime "taʿzīrüm" ve "taḳdīrüm" okunmaya müsaitdir. B'de kelime net okunamamaktadır. Geriye kalan nüshalardan A_3, TT, S_6, S_9, S_{11}'de "taʿzīrüm" kelimesi açık okunmaktadır. A_3, S_6, S_9'da "zel" harfi ile yazılan kelime TT ve S_{11}'de "ze" ile yazılmıştır. A_2, T_1 ve TN'de kelime açık olarak "taḳdīrüm" şeklinde yazılmıştır. İÜ, S_3, K ve S_7 nüshalarında kelime "taḳṣīrüm" biçiminde yazılmıştır. "taʿzīrüm" ve "taḳdīrüm" gibi her ikisi de beytin anlamına uyan okunuşların çeşitlenmesinde Arap alfabesinin yazım özellikleri etkili olmuştur. "Kaf" harfinin başının ve noktalarının belirgin olmaması bu harfin "ayn" olarak değerlendirilmesine, noktaların tek olarak okunmasına ve "dal" harfine aktarılmasına böylece "taʿzīr" okunuşunun ortaya çıkmasına sebep olmuş olabilir. Noktaların birleşik yazılması da bir diğer sebeptir. Bu durumun tersi de mümkündür. "taḳṣīrüm" yazımında ise göz kayması veya hatırda kalan kelimeyi tekraren yazmak söz konusudur. Çünkü bu kelime ikinci mısrada kafiyedir. Dördüncü mısranın tam üzerinde yer almaktadır, bu da göz kaymasına kapı aralamaktadır. Cem Dilçin, Fuzûlî'nin üslup özelliklerinden söz tekrarlarına dayanarak ve "özge" kelimesini karine alarak "taḳdīrüm" okunuşunu tercih ettiğini ifade etmektedir.

63.[1]

Ahreb-ahrem
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlün Fāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. قد يقضنى دوام دائى دائم
   ما لى جسد على المساعى قائم
2. يا لائم لو وقعت فى ما انا فيه
   والله لناصحت و لمت اللائم

64.[3]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Hem-dem gör aḫan sirişk-i alümni menüm
   Dutmış ruḫ-ı kehrubā miṣālümni menüm
2. Bi'llāh yüri ol gül-ruḫa ʿarż eyleyigör
   Bir reng ile bu ṣūret-i ḥālümni menüm

---

1 Devamlı hastalık beni bitirecek. Bedenimin ayakta durmaya gücü kalmadı. Ey beni kınayan, benim hâlime sen de düşesin. Allah'a yemin olsun nasihat eder kınayanı kınardın.

63 İÜ 95^{b}, B 144, A_2 99^{a}, A_3 110^{b}, K 96^{a}, T_1 191^{a}, P 291^{b}, S_1 218^{b}, S_6 94^{a}, S_7 101^{b}, S_9 113^{b}, TZ 112^{b}.

63 || 1^{a} yaḳḳażanī: taḳḳażaynī S_1, A_3, S_7 yenḳażanī S_6 yeḳḳażaynī T_1, P, S_9 neḳḳażanī A_2 enkazanî [G] || devāmü: devā'i A_2 || dā'ī: re'yi [G] dār A_3.

63 || 1^{b} cesedin: cedālī A_3 cedeli S_9.

63 || 2^{a} lāyim: lāyimu [G].

63 || 2^{b} le nāṣaḥte: lemâsahte [G] || lümte'l-lāyim: milletü'l-lāyim A_3.

3 TT'de sayfa kenarında yer almaktadır.

64 İÜ 95^{b}, B 144, A_2 99^{a}, A_3 110^{b}, M 105^{a}, K 96^{a}, T_1 191^{a}, P 291^{b}, S_1 218^{b}, T_2 106^{a}, TT 88^{a}, S_3 105^{a}, TN 133^{a}, S_6 94^{a}, S_7 101^{b}, S_9 113^{b}, S_{10} 106^{a}, S_{11} 129^{a}, TZ 112^{b}.

64 || 1^{a} hem-dem gör: hem-dem gözüm T_1 gör hem-dem [T, TD, D].

64 || 1^{b} dutmış: ṭutmış A_3, B.

64 || 2^{a} yüri: yüzi TN bizi S_{11}, [G] || 3. mısra: zinhār ki bildür ol gül-i raʿnāya T_2.

64 || 2^{b} bir: bu S_1, T_2, S_{10} yüz S_6 || bu ṣūret-i: bir ṣevāb T_2 ṣūret-i S_6 bildür ṣūret-i S_9 ol ṣūret-i S_{11}.

65.[1]

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ

1. قد شرفک الله بطوف الحرمین
   من رؤیة مشهدین قرت لک عین
2. طوبی لمن القاک لان التحقیق
   من زارک قد زار علیاً و حسین

66.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Efġāndur işüm serv-i ḫırāmānuñ-çün
   Ḳandur cigerüm ġonce-yi ḫandānuñ-çün
2. ʿIşḳuñda ġam u ġuṣṣa çeküp pīr oldum
   Men pīre teraḥḥum ėt yigit cānuñ-çün

---

1 Ey iki haremin tavafıyla şereflenen! İki meşhedi görmekle gözün aydınlandı. Ne mutlu sana ulaşanlara… Seni ziyaret eden Ali ve Hüseyin'i ziyaret etmiş olur.

65 İÜ 95^{b}, B 144, A_2 99^{a}, A_3 110^{b}, K 96^{b}, T_1 191^{a}, P 291^{b}, S_1 219^{a}, T_2 106^{a}, S_3 105^{b}, TN 133^{a}, S_6 94^{b}, S_7 102^{a}, S_9 113^{b}, TZ 113^{a}.

65 || 1^{b} ḳarret: ḳurret S_1 ḳarte A_2 ġurret T_2.

65 || 2^{a} elḳāke: ebḳāke T_2.

66 İÜ 95^{b}, B 144, A_2 99^{a}, A_3 110^{b}, M 105^{b}, K 96^{b}, T_1 191^{a}, P 292^{a}, S_1 219^{a}, TT 88^{a}, S_3 105^{b}, TN 133^{b}, S_7 102^{a}, S_8 81^{b}, S_9 114^{a}, S_{10} 106^{a}, S_{11} 129^{a}, TZ 113^{a}.

66 || 2^{b} ėt: - K || yigit: igit T_1, S_1, TT, TZ, [G] ʿazīz M || cānuñ: başuñ M.

67.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Ėy ġā'ib olan dīde-yi ḫūn-bārumdan
   Ve'y rāḥat alan sīne-yi efgārumdan
2. Men varumı yoḫ senüñ-çün ėtdüm nė revā
   Sen ṭutmayasan ḫaber yoḫ u varumdan

68.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Fāʿ

1. Ḫūn-ābe töküp dīde-yi giryānumdan
   Sensüz boyadum yėr yüzin öz ḳanumdan
2. Öz ḳanumı eylerem özümle daʿvā
   Gėtmezse elüm n'ola girībānumdan

---

67 İÜ 96a, B 144, A_2 99a, A_3 111a, K 96b, T_1 191b, P 292a, S_1 219a, T_2 106b, TT 88b, S_3 105b, TN 133b, S_6 94b, S_7 102a, S_9 114a, S_{10} 106a, S_{11} 129a, TZ 113a.
67 || 1a olan: olalı T_2 || ḫūn-bārumdan: giryānumdan A_2.
67 || 1b alan: olan A_3, T_1, S_1, S_3, İÜ, TN, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, [G].
67 || 2a yoḫ senüñ-çün ėtdüm: çün senüñ-çün ėtdüm S_{11} yoġ ėtdüm senüñ-çün [TD].
67 || 2b ṭutmayasan: dutmayasan S_1, K, A_2, TT || yoḫ u: yoḳ K, T_1, S_9 yoġ A_3.
68 İÜ 96a, B 144, A_2 99b, A_3 111a, K 96b, T_1 191b, P 292a, S_1 219a, TT 88b, S_3 105b, TN 133b, S_6 94b, S_7 102a, S_9 114a, S_{10} 106a, S_{11} 129a, TZ 113a.
68 || 1a ḫūn-ābe töküp: ḫūn-ābe döküp S_1, B ḫūn-āb döküp K hūnābe-feşān [G].
68 || 1b yėr yüzin öz: yėr yüzini öz T_1 yir yüzini TN, [T, G] bu yüzini TZ.
68 || 2a ḳanumı: ḳanuma K || eylerem: eyledüm T_1 || özümle: özümlen TT.
68 || 2b gėtmezse: yėtmez çü T_1, S_3, İÜ, TN, S_7 gėtmez çü TT gėtmese S_6 yėtmezse TZ || elüm n'ola: elüm çāk-i T_1, S_3, TT, İÜ, TN, S_7 n'ola elüm TZ, [G].

69.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal

1. Ḳaddine dėdüm ki serv-i būstāndur bu
   Tünd oldı ki ėy ḫaste nė heẕyāndur bu
2.[2] Pā-beste vü ʿūr u bī-zebāndur dėdügüñ
   Ḫandān u ḳabā-pūş u ḫırāmāndur bu

70.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Dėdüm lebine laʿl-i Bedaḫşāndur bu
   Güldi dėdi ėy faḳīr buhtāndur bu
2. Bir ṭaşa nė reng ile ḳılursan nisbet
   Şīrīn ü şeker-feşān u ḫandāndur bu

---

69 İÜ 96a, B 144, A_2 99b, A_3 111a, K 96b, T_1 191b, P 292a, S_1 219a, T_2 106b, TT 88b, S_3 105b, TN 133b, S_6 94b, S_7 102a, S_8 81b, S_9 114a, S_{10} 106a, S_{11} 129b, TZ 113a.
69 || 1b ḫaste: faḳīr K, S_7, S_9, S_{10} || nė: - K || heẕyāndur: buhtāndur A_3, K, S_9, S_{10}, TZ.
69 || 2a ʿūr u: ʿūd T_1 ʿūr S_1, İÜ, S_{10} || dėdügüñ: dėdüñ TT.
69 || 2b ḫandān u: ḫandān T_1, S_{10} || ḳabā-pūş u: ḳabā-pūş K, T_1, S_1, S_{10}.
2 S_7'de bu rubainin son iki beyti yerine 70. rubainin son iki beyti yazılmıştır.
70 İÜ 96a, B 144, A_2 99b, A_3 111a, M 105b, K 97a, T_1 191b, P 292a, T_2 106b, V 89b, TT 88b, S_3 106a, TN 134a, S_6 94b, S_9 114a, S_{10} 106a, S_{11} 129b, TZ 113b.
70 || 1a bedaḫşāndur: diraḫşāndur T_1, B, İÜ.
70 || 1b güldi: güldi vü TT || dėdi ėy: dėdi TT, T_2 || faḳīr: faḳīh V faḳīr nė A_3.
70 || 2a ṭaşa: daşa S_3, TT, T_2, İÜ daş ile T_1 || ile: ilen K.

71.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1. Yandurdı meni şevḳ-ı cemālüñ ėy māh
   Her laḥẓa ʿaceb degül yėtürsem göge āh
2. Zülfüñ girihi çıḫdı elümden nā-gāh
   Gör kim nė cefā ḳıldı mańa baḫt-ı siyāh

72.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Ruḫsāre ser-i zülfi perīşān eyle
   Gözden gül-i ruḫsāruñı pinhān eyle
2. Bir nėce perīşānları öz ḥāline ḳoy
   Her laḥẓa yėter ḳaṣd-ı dil ü cān eyle

---

71 İÜ 96^{a}, B 145, A_2 99^{b}, A_3 111^{a}, K 97^{a}, T_1 191^{b}, P 292^{a}, S_1 219^{a}, T_2 106^{b}, V 89^{b}, TT 88^{b}, S_3 106^{a}, TN 134^{a}, S_6 94^{b}, S_7 102^{b}, S_9 114^{b}, S_{10} 106^{a}, S_{11} 129^{b}, TZ 113^{b}.
71 || 1^{a} şevḳ-ı: ḥüsn ü [T] şemʿ-i [G].
71 || 1^{b} ʿaceb degül: degül ʿaceb S_3, TT, İÜ, S_7, S_{10}.
71 || 2^{a} elümden: ünümden İÜ.
71 || 2^{b} ḳıldı: ėtdi B || mańa: sańa İÜ.
72 B 145, A_3 111^{b}, K 97^{a}, T_1 192^{a}, P 292^{a}, S_1 219^{a}, T_2 106^{b}, TT 88^{b}, TN 134^{a}, S_6 95^{a}, S_7 102^{b}, S_9 114^{b}, S_{10} 106^{b}, S_{11} 129^{b}, TZ 112^{b}.
72 || 1^{a} ruḫsāre: ruḫsāruña T_2 ruḫsār S_1, S_{10}, S_{11} || zülfi: zülf-i T_1, TN, S_6, S_7, S_9, S_{10}, S_{11}, [TD] zülfüñi T_2 || eyle: etgil TZ, [G].
72 || 1^{b} gül-i: meh-i [G] || eyle: etgil TZ, [G].
72 || 2^{a} öz ḥāline ḳoy: öz ḥāline ḳo B ḫandān eyle T_2.
72 || 2^{b} eyle: etgil TZ, [G].

73.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Müjgānumı ėy şemʿ güher-bār ėtme
   Pinhān ġamumı ʿāleme iẓhār ėtme
2. ʿIşḳ ehline ẓulmdür vefā ėtmemegüñ
   Zinhār bu ẓulmi ėtme zinhār ėtme

74.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal

1. Ruḫsāruña ʿayb ėtme nigāh ėtdügümi
   Gözyaşı töküp nāle vü āh ėtdügümi
2. Ėy pādişeh-i ḥüsn teraḥḥum çaġıdur
   ʿAfv eyle ki bilmişem günāh ėtdügümi

---

73 İÜ 96b, B 145, A_2 99b, A_3 111b, M 105b, K 97a, T_1 192a, P 292a, S_1 219a, T_2 107a, V 89b, TT 89a, S_3 106a, TN 134b, S_6 95a, S_7 102b, S_9 114b, S_{10} 106b, S_{11} 130a, TZ 113b.

73 || 1a şemʿ: şūḥ S_3, TT, [G] serv A_3 || güher-bār: perīşān V.

73 || 1b ġamumı: ġamı İÜ || ʿāleme: ʿālem TT.

73 || 2a ʿışḳ ehline: bi'llāh ki T_1, A_2, B, S_6, S_{11} bi'llāh ki nė T_2, İÜ, TN, S_7 bi'llāhi ki TT bi'llāh baña S_3 || ẓulmdür: ẓulm-durur V || vefā: cefā T_2, A_2, B, S_6 || ėtmemegüñ: ėtmedügüñ TT, T_2 ėtmemek M, S_{10}, S_{11}.

73 || 2b bu ẓulmi ėtme: ėtme bu ẓulmi İÜ, B, A_2, A_3, M, K, T_1, S_1, V, S_3, TN, S_6, S_7, S_9, TZ eyleme bu ẓulmi S_{11}.

74 B 145, A_2 99b, A_3 111b, K 97a, T_1 192a, P 292a, S_1 219a, T_2 107a, V 90a, TT 89a, TN 134b, S_6 95a, S_7 102b, S_9 114b, S_{10} 106b, S_{11} 130a, TZ 113b.

74 || 1b töküp: döküp S_1, K, B || vü: - V || āh: zār V, S_1, K.

74 || 2a pādişeh-i: pādişāh-ı V || çaġıdur: kıl kim [G].

75.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿal

1. Feryād ki ʿışḳ bī-ḳarār ėtdi meni
Derd ü ġam ile zār u nizār ėtdi meni
2.[2] Ḫāk-i ser-i kūyuñda ġubār ėtdi meni
Ser-geşte vü ḫār u ḫāksār ėtdi meni

76.

Ahreb
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Gördüm seni elden iḫtiyārum gėtdi
Baḫdum ḳadüñe ṣabr u ḳarārum gėtdi
2. Ḫāk oldum u her yaña ġubārum gėtdi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda iʿtibārum gėtdi

---

75 İÜ 96b, B 145, A_2 99b, A_3 111b, K 97b, T_1 192a, P 292a, S_1 119b, T_2 107a, V 90a, TT 89a, S_3 106a, TN 134b, S_6 95a, S_7 103a, S_8 82a, S_9 114b, S_{10} 106b, S_{11} 130a, TZ 114a.
75 || 2a kūyuñda: kūyında A_3, T_2, TN, TZ.
75 || 2b ḫār: zār T_1, TT, S_3, İÜ, TN ḫāk S_7 || ḫāksār: bī-ḳarār TT.
2 P'de son iki beyit yoktur.
76 İÜ 96b, B 145, A_2 100a, A_3 111b, M 105b, K 97b, T_1 192b, S_1 119b, T_2 107a, TT 89a, S_3 106b, TN 135a, S_6 95a, S_7 103a, S_8 82a, S_9 115a, S_{10} 106b, S_{11} 130a, TZ 114a.
76 || 1b ḳadüñe: boyuña T_1 yüzüñe B.
76 || 2a oldum u: oldum S_1.
76 || 2b ḳapuñda: kapından [G].

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Cenk. "Fuzûlî'nin 'Türkçe Divan'ındaki XXV. Gazel Nesîmî'ye mi Ait?", *Prof. Dr. Tahir Üzgör'e Armağan* içinde, Editörler Üzeyir Aslan-Hakan Taş-Ömer Zülfe, 29-43, Ankara: Yayınevi, 2018.

Ahdî. *Gülşen-i Şuarâ.* Hazırlayan S. Solmaz. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.

Âlî. *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı.* Hazırlayan Mustafa İsen. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Mezkezi Yayını, 1994.

Ali Suad. *Seyahatlerim.* İstanbul, 1912.

Alî-şîr Nevâyî. *Mîzânü'l-Evzân.* Hazırlayan K. Eraslan. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.

Ambros, E. G. "'Cennete Rüşvetle Girilmez' Fuzûlî'nin Eserlerinde Atasözleri". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 193-200, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Âşık Çelebi. *Meşâirü'ş-Şuarâ.* Hazırlayan Filiz Kılıç, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2010.

Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük.* İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2005.

Bağdatlı Rûhî. *Dîvân* 1287 [1870].

Beyânî. *Tezkiretü'ş-Şuarâ.* Hazırlayan İbrahim Kutluk, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Muvazzah İlmi Kelam.* İstanbul: Bilmen Yayınevi.

Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri.* Hazırlayan A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.

Cunbur, Müjgan. *Fuzûlî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi.* Ankara, 1958.

Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Türkçe Sözlük.* İstanbul: Ötüken Neştiyat, 2007.

Çavuşoğlu, Mehmed. "Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 233-244, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Çelebioğlu, Âmil. "Fuzûlî'nin Bir Beyti Üzerinde Bazı Düşünceler". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 61-72, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Çıpan, Mustafa. "Fuzûlî'nin Gazellerine Yazılan Nazîrelerden Bazıları ve Bestelenmiş Şiirleri". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(3), (1997): 103-114.

Dakûkî, İbrahim. "Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Dîvânı Üzerine Düşünceler". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 53-68, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Dehhoda, A. E. *Lugat-nâme.* Tahran: Çap-hâne-yi Dânişgâh-ı Tahrân, 1999.

Demirel, Gamze. "Fuzûlî'nin "Bağdad Kasidesi" ve Düşündürdükleri". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 201-208, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Dilçin, Cem. *Fuzûlî Dîvânı Üzerine Notlar.* Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2001.

Dilçin, Cem. *Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2010.

Doğan, Muhammed Nur. *Fuzûlî'nin Poetikası.* İstanbul: Kitabevi, 1997.

Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cuʿfî el-Buhârî. *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*. Çeviren Mehmed Sofuoğlu, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987.

Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrem İbn Manzûrü'l-İfrîkî el-Mısrî. *Lisânü'l-Arab.* Kum: Neşrü Edebi'l-Havza, 1984.

Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî. *Keşfü'l-Hafa ve Müzîlü'l-İlbâs ʿAmmeştehere Mine'l-Ehâdîs ʿAlâ Elsineti'n-Nâs.* Neşreden Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs.

Ebü's-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser.* Tahkik Tâhir Ahmed ez-Zâvî, & Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Beyrut: Dâru'l-İhyâi et-Türâsi'l-Arabî.

Ebüzziya Tevfik. *Numûne-yi Edebiyat-ı Osmâniye.* İstanbul, 1329/1911.

Eliyeva Kengerli, Gülşen. *Azerbaycan Fuzûlî Araştırmacılığı.* (S. K. Yalçın, Çev.) Elazığ: Manas Yayıncılık, 2013.

Emin Âbid. *Hayat I*(16). (1927): 314.

Ertaylan, İsmail Hikmet. *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi.* Bakü: Azer Neşriyat, 1967.

Faik Reşad. *Tarih-i Edebiyat-ı Osmanî.* İstanbul, 1308/1890.

Fuzûlî. *Fuzûlî Dîvânı.* Hazırlayan Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi,1948.

Fuzûlî. *Fuzûlî Dîvânı.* Hazırlayan Ali Nihat Tarlan, İstanbul: Üçler Basımevi, 1950.

Fuzûlî. *Fuzûlî'nin Farsça Dîvânı.* Hazırlayan Ali Nihat Tarlan, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1950.

Fuzûlî. *Kırk Hadis Tercemesi.* Hazırlayan Kemal Edip Kürkçüoğlu, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1951.

Fuzûlî. *Leylâ ile Mecnûn.* Hazırlayan Necmettin Halil Onan, İstanbul: Maarif Basımevi, 1955.

Fuzûlî. *Fuzûlî Dîvânı.* Hazırlayan H. Araslı, Bakü: Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, 1958.

Fuzûlî. *Fuzûlî Dîvânı.* Hazırlayan K. Akyüz, S. Yüksel, S. Beken, M. Cunbur, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1958.

Fuzûlî. *Leylâ ile Mecnûn.* Hazırlayan H. Araslı, Bakü, 1958.

Fuzûlî. *Matlaʿu'l-İ'tikâd fî Maʿrifati'l-Mabda'i va'l-Maʿâd.* Çeviren M. at-Tancî, Hz., E. Coşan, & K. Işık, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1962.

Fuzûlî. *Hadîkatü's-Sü'edâ.* Hazırlayan Ş. Güngör, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.

Fuzûlî. *Leylâ ve Mecnûn.* Hazırlayan Muhammet Nur Doğan, İstanbul: Çantay Kitabevi, 1996.

Fuzûlî. *Rind ile Zahid.* Çeviren Hüseyin Ayan, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012.

Fuzûlî. *Sıhhat ile Maraz.* Çeviren Hüseyin Ayan, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012.

Gibb, E. W. *A History of Ottoman Poetry.* London, 1904.

Gibbs, R. W. *The Poetics of Mind.* Cambridge: Cambridge University, 2002.

Glucksberg, S. *Understanding Figurative Language.* New York: Oxford University Press, 2001.

Gündüz, Tufan. "Safevîler". *DİA,* 35: 451-457, Ankara: TDV Yayınları, 2008.

Hasan Amid. *Ferheng-i Amid.* Tahran: Müessese-yi İntişarat-ı Emir-i Kebir, 1984.

Hasannebioğlu, Cumali Ünaldı. "Çağdaş Bir Şiir Kitabı Olarak Fuzûlî Dîvânı". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri,* 313-319, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Hawkins, A. R. *Teaching Bibliography Textual Criticism and Book History.* London: Pickering&Chatto, 2007.

İsen, Mustafa. "Türk Dünyasında Bir Köprü İsim: Fuzûlî". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 43-47, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Kalpaklı, Mehmet. "Nazîre Geleneği Çerçevesinde Fuzûlî'nin Enîsü'l-Kalb'i". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 245-253, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Kaplan, Mahmut. *Tevhid Fuzûlî.* İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2010.

Karahan, Abdülkadir. *Fuzûlî'nin Mektupları.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Mezunları Cemiyeti Yayınları, 1948.

Karahan, Abdülkadir. *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti.* Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.

Karahan, Abdülkadir. "Fuzûlî'nin Psikolojisi Üzerine". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 191-197, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Kartal, Ahmet. Türk'ün Fuzûlî Muhabbeti. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 47-59, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Kâşgarlı Mahmud. *Dîvânü Lûgati't-Türk.* Çeviren Besim Atalay, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Katip Çelebi. *Keşfü'z-Zünûn.* Çeviren Şerefettin Yaltkaya, Rıfat Bilge, İstanbul, 1941.

Kelemen, E. *Textual Editing and Criticism.* New York: W.W. Norton&Company, 2008.

Kınalı-zâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü'ş-Şuarâ.* Hazırlayan İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

Korkmaz, Zeynep-Olcay, Selahattin. *Fuzûlî'nin Dili Hakkında Notlar.* Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1956.

Kortantamer, Tunca. "Eroticism in the Ghazal Poetry: Bâkî and Fuzûlî-the two most famous Ottoman poets of the 16th Century". *Eski Türk Edebiyatı Makaleler* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 79-98, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.

Kortantamer, Tunca. "Gazelin Anlam-Yapı İlişkisinde Metaforların İşlevi". *Eski Türk Edebiyatı Makaleler* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 70-78, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.

Kortantamer, Tunca. "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları". *Eski Türk Edebiyatı Makaleler* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 31-54, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.

Kortantamer, Tunca. "Modern Dünyanın Kendi Klâsiklerine Yaklaşım Biçiminden Öğrenilebilecek Çok Şey Vardır". *Eski Türk Edebiyatı Makaleler* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 65-68, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.

Kortantamer, Tunca. "Gül Kasidesi". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 245-253, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Köksal, M. Fatih. "Bazı Beyitlerinden Hareketle Su Kasidesine Yeni Bakışlar". *I. Uluslararası Türk Dünyası Şair ve Yazarları Sempozyumu Fuzûlî'nin Türk Kültür ve Sanat Dünyasındaki Yeri Bildiriler Kitabı* içinde, 62-74, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Basımevi, 2009.

Köprülü, Fuad. "Fuzûlî". *İslâm Ansiklopedisi*, 4: 686-699, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1947.

Köprülü, Fuad. "Habîbî". *Edebiyat Araştırmaları 2,* Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

Kurnaz, Cemal. "Cumhuriyet Döneminde Fuzûlî Dîvânı'na Bir Nazire: Âlî Dîvânı". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 283-292, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Küçük, Sabahattin. "Fuzûlî'nin Bâkî Üzerindeki Tesiri ve Dîvânında Yer Almayan Bir Şiiri Hakkında". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 373-378, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Kürkçüoğlu, Kemal Edip. "Fuzûlî'nin Mu'ammâ Risâlesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 7*(1), (1949): 61-109.

Lakoff, G., & Johnson, M. *Metaphors We Live By.* Chicago: The University of Chicago Press, 2003.

Lane, E. W. *An Arabic-English Lexicon.* Beyrut: Librairie Du Liban, 1968.

Latîfî. *Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ.* Hazırlayan Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000.

Levend, A. S. *Arap Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi.* Ankara: İş Bankası Yayınları, 1959.

Lutfî. *Lutfî Dîvânı.* Hazırlayan G. Karaağaç, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.

Martin, G. D. *Multiple Originals New Approaches To Hebrew Bible Textual Criticism.* Atlanta: Society of Biblical Literature, 2010.

Maruf Celil. "Fuzûlî ve Özbek Şairleri". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 49-51, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Mazıoğlu, Hasibe. *Fuzûlî Üzerine Makaleler.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.

Mazıoğlu, Hasibe. *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

McGann, J. J. *A Critique of Modern Textual Criticism.* Virginia: The University Press of Virginia, 1992.

Mengi, Mine. *Dîvân Şiiri Yazıları.* Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.

Mir Hamza Nigârî. *Divân-ı Seyyid Nigârî.* Hazırlayan Azmi Bilgin, İstanbul: Kule İletişim, 2003.

Muallim Naci. *Esâmî.* İstanbul, 1308/1890.

Muhammed Bâkır el-Meclisî. *Bihârü'l-Envâr el-Câmi'atü li-Düreri Ahbâri'l-E'immeti'l-Ethâr.* Kum: Ahyâü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968.

Mütercim Asım Efendi. *Burhan-ı Katı Tercümesi.* İstanbul: Matbaa-yı Amire, 1287/1870.

Mütercim Âsım Efendi. *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi.* İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.

Nazmi-zâde Murteza. *Gülşen-i Hülefâ.* Hazırlayan İbrahim Müteferrika, İstanbul, 1143/1730.

Niyâzî. *Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar el-Lugâtu'n-Nevâ'iyye ve'l-İstişhâdâtu'l-Cağâtâiyye.* Hazırlayan Mustafa Sinan Kaçalin, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Okay, Orhan. "Yaşayan Fuzûlî". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 275-281, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Olgun, Tahir. *Fuzûlî'ye Dâir.* İstanbul: Selamet Basımevi, 1936.

Onay, Ahmet Talat. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar.* Hazırlayan Cemal Kurnaz, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.

Özgüdenli, Osman Gazi. "Müşa'şa'lar". *DİA,* 32: 155-156, Ankara: TDV Yayınları, 2006.

Öztekin, Özge. "Dîvân Şiiriyle Deyişbilim Arasında Yapısal Bir Köprü: Fuzûlî ve Bâkî Dîvânlarında Yer Alan Biçimbirimsel Yinelemeler". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 335-361, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Öztoprak, Nihat. "Elifname Yazma Geleneğine Göre Fuzûlî'nin Elifnamesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 319-333, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Pala, İskender. "Fuzûlî'nin Kafiye Örgüsü". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 119-128, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü.* İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1998.

Polat, Salahattin. *Metin Tenkidi.* İstanbul: M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.

Redhouse, J. W. *A Turkish and English Lexicon.* İstanbul: Çağrı Yayınları, 2011.

Kuşoğlu, Mehmet Oğuzhan. "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecmâ'ü'l-Havâs Adlı Eseri" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2012.

Salim Efendi. *Muhavere-yi Rind ü Zahid.* İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, 1285/1868.

Small, K. E. *Textual Criticism and Qur'ân Manuscripts.* Lexington Books, 2011.

Süleyman Nazif. *Fuzûlî.* İstanbul, 1343/1925.

Sümer, Faruk. "Akkoyunlular". *DİA,* 2: 270-274, Ankara: TDV Yayınları, 1989.

Steingass, F. *A Comprehensive Persian-English Dictionary.* Beyrut: Librairie du Liban Publishers, 1998.

Şemseddin Sami. *Kamusu'l-Alam.* İstanbul, 1314/1896.

Tarlan, Ali Nihat. *Metin Tamiri.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1937.

Tarlan, Ali Nihat. *Fuzûlî Dîvânı Şerhi.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985.

Topaloğlu, Bekir. *İslam Kelamcılarına ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2001.

Tulum, Mertol. *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı.* Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Uçar, Şahin. "XX. Yüzyılda Fuzûlî Dîvânı'na Bir Nazire: Şeyda Dîvânı". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 293-295, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Uçman, Abdullah. "Rıza Tevfik'in Kaleminden Fuzûlî ve 'Leylâ ile Mecnûn'". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 23-45, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005.

Uzun, Mustafa. "Fuzûlî'nin Bestelenmiş Şiirleri". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 327-354, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

Üzgör, Tahir. *Yûnus'tan Fuzûlî'ye.* İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011.

West, M. L. *Textual Criticism and Editorial Technique.* Stuttgart: B.G. Teubner, 1973.

Yalçınkaya, Şerife. "Klâsik Nesirde Paralel Dil Yapıları -Fuzûlî'nin Türkçe Dîvân Dîbâcesi-". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 403-425, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.

Yavuz, Kemal. "Leylâ ile Mecnûn Hikâyesinin Edebiyattaki Yeri". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 2*(4), (Aralık 2005): 57-69.

Yeni Tarama Sözlüğü. Düzenleyen Cem Dilçin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.

Yüksel, Sedit. "Sohbetü'l-Esmâr Fuzûlî'nin Değildir". *Türkoloji Dergisi, IV*(1), (1972): 115-136.

Zülfe, Ömer. "Türkçe Dîvân'daki LXVI. Gazel Fuzûlî'nin mi?". *Turkish Studies/Türkoloji Dergisi*(2), (2006): 227-236.

Zülfe, Ömer. "Fuzûlî Divân'ı Üzerine Birkaç Not". *Osmanlı Araştırmaları: The Journal of Ottoman Studies*(35), (2010): 233-243.

EKLER

EK 1: TÜRKÇE DÎVÂN'DA BULUNMASI ŞÜPHELİ ŞİİRLER

GAZELLER

1.[1]

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Çünkim gözüme gelmedi hergiz ḫayāl-i ḫˇāb
   Sāḳī getür piyāle vü doldur şarāb-ı nāb
2. Furṣat-durur bu gėce gelüñ içelüm meyi
   Şemʿile muṭrib ü men (ü) sāḳī-yi müşg-nāb
3. Maʿmūr dut neşāṭ ile cām (cān) meskenin müdām
   Nėce nėce bu dehr ėder ḫāneler ḫarāb
4. Zerrāḳ zāhidüñ içelüm ḳanını ṣabūḥ
   Maḥrūm ṣūfinüñ ḳılalum bağrını kebāb
5. Hergiz zemāne kimseyi ḫoşnūd ḳılmadı
   Her fikr nā-muvāfıḳ (u) her fiʿl nā-ṣavāb
6. Żāyiʿ geçürme furṣatuñı ağla her nefes
   Bu ʿömr-i nāzenin çu bilürsen ḳılur şitāb
7. Gel ėy ḫarīf şimdi nasīḥat ḳabūl ḳıl
   Cevr eyleme Fużūlī'ye ḫācet degül ʿitāb

---

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD'ye L nüshasından girmiştir. Cenk Açıkgöz, bu gazelin Nesîmî'ye ait olduğunu "Fuzûlî'nin 'Türkçe Divan'ındaki XXV. Gazel Nesîmî'ye mi Ait?" isimli makale ile ortaya koymuştur. L: İstanbul Murad Molla Kütüphanesi Lala İsmail Efendi Kısmı No: 472 (İstinsah tarihi: 1690).

2.[1]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Mihri göñlümde nihān olduğın ol māh bilür
   Kimse bilmez fuḳarā sırr-ı dilin şāh bilür
2. Ṣormañ ol māhla ḥāl-i dilümi Tañrı-çün
   Bileli anı özüm bilmezem Allāh bilür
3. Gāh yüz luṭf ḳılur gāh teġāfül gūyā
   Gāh bilmez bu giriftārlığum gāh bilür
4. Cān fidā eylemege yāre hemīn men bilürem
   Bu ṭarīḳi dėme bir ġāfil ü güm-rāh bilür
5. Naẓar-ı luṭf diriğ ėtme Fużūlīden kim
   Saña ṣıdḳ ile özin bende-yi dergāh bilür

3.[2]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Ėy cihān-dīde gözüm bunca ki çoḳ yaşuñ var
   Az görüpsen ėyü gün ne yaman başuñ var
2. Var ruḫsāruma ḫūn-ābe çeken müjgānum
   Ḳıl ḳalem gibi ki naḳş ėtmege naḳḳāşuñ var
3. Şevḳ-ı laʿlüm oda şalar nėçe kim ḳarşumda
   Āteşīn ṭalʿat ilen zülf ü göz ü ḳaşuñ var
4. Laʿl kānı gibi ger gögsümi çāk eyleyeler
   Anda ḫūn-ābe ilen renklü çoḳ ṭaşuñ var
5. Reh-i ʿışḳ içre Fużūlī dėme tenhā yürürem
   Ki ḫabersüz ġam u miḥnet gibi yoldaşuñ var

---

1 Değerlendirdiğimiz nüshalardan A_3, TN, S_7 ve S_9'da yer alan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye de AE_9 ve M_3 nüshalarından girmiştir. AE_9: İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler Kısmı No: 339 (İstinsah: 1840). M_3: Maarif Vekaleti Ankara Umumi Kütüphanesi No: 339 (İstinsah kaydı yok).

2 Değerlendirdiğimiz nüshalardan A_3, TN, S_7 ve S_9'da yer alan bu gazelin Türkçe Divan'da bulunması şüphelidir.

4.[1]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Hevā-yı ʿışḳ başta dilde tāb-ı nār-ı fırḳat var
   Belā ḫākinde ten pā-māl gözde āb-ı ḥasret var
2. N'ola bezm-i belāda sīne-yi nālānı çāk ėtsem
   Derūn-ı dilden ol yāre yine ʿarż-ı maḥabbet var
3. Meh-i nev sanma tutmış çarḫı tīġ-ı şuʿle-yi āhum
   ʿAdū-yı bed-nihāda ölmez isem yine niyyet var
4. Lebin yādına cān vėrmiş dėyu Ferhād-ı dil cānā
   Yine efvāh-ı ʿālemde ʿaceb Şīrīn ḥikāyet var
5. Gehī derd-i fırāḳ-ı yār gāhī taʿne-yi aġyār
   Fuzūlī sanma bu miḥnet-serāda istirāḥat var

5.[2]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Yoluńda cān vėren kimi derūnumda ʿalāmet bar
   Şehīd-i tīġ-ı ʿışḳ olmağa gönlümde şehādet bar
2. Meni gel öldürüb ḳurtar belādan çünki ey ḫūnī
   Nė sende merḥamet şefḳat nė mende ṣabr u ṭāḳat bar
3. Tökildi gözlerüm yaşı naẓar ḳılmaduń ėy meh-rū
   Düşübdür ılduzum düşkün sitāremde nuḥūset bar
4. Efendüm pād-şāhumsan kime varub ėdem şekvā
   Mańa çoḫ cevr ü ẓulm ėtdüń sańa senden şikāyet bar
5. Gedā-yı ʿālemi sulṭān u sulṭānı gedā eyler
   Şarāb-ı ʿışḳ-ı dil-berde Fużūlī özge ḥālet bar

---

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel Gölpınarlı'da yer almaktadır. Gölpınarlı, gazeli hangi nüshadan aldığını belirtmemiştir.

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD'ye AE_1 nüshasından girmiştir. Ömer Zülfe, gazelin Fuzûlî'ye ait olmadığını "Türkçe Divan'daki LXVI. Gazel Fuzûlî'nin Mi?" isimli makalesinde ortaya koymuştur. AE_1: İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Manzum Eserler Kısmı No: 341 (İstinsah tarihi: 1609).

6.[1]

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

1. Nevā vü sāz ile mey nūş ėdenler dil-rübālardur
   Çeken derd ü belā bezm-i ġam içre bī-nevālardur
2. Perīşān ėtme kākül başuñ içün ėy perī-peyker
   Ki her bir kākülüñ tārında yüz miñ mübtelālardur
3. Gel ėy zāhid eger ehl-i yaḳīni görmek istersen
   Özinden bī-gümān bīgāne olmış āşnālardur
4. Geçüb dil-dāre yār olmaḳ dilersen müddeʿālardan
   Seni yāruñdan ağyār eyleyen bu müddeʿālardur
5. Cefā vü cevri çoḫ dil-berlerüñ mihr ü vefāsı az
   Fużūlī çek elüñi nʾėtmek olur bī-vefālardur

7.[2]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Bende-yi mü'min olan çeşm (çeşmi) ter ü giryān olur
   Çeşm (çeşmi) giryān olmıyan elbette bī-īmān olur
2. Vesvese şeyṭānı ḳōyub aña ʿibādet eyleyen
   İncidür ḥalḳ-ı Ḫudāyı ʿāḳibet Mervān olur
3. Adını ḥācı ḳoyub Ḥaccāc andan yaḫşıdur
   Baḥs ile ḥacce gėden çöllerde ser-gerdān olur
4. Ḳaldı bir ümmīdümüz Şāh-ı Velāyet beytine
   Göstere bir doğru yol ol demde ki dīvān olur
5. Nūḥ'uñ ṣanduğına geşt-i tekāpuymuş penāh
   İʿtiḳād ile mebādā bir zeman ṭūfān olur
6. Ėy Fużūlī bu cihānda iʿtibāruñ ḳalmamış
   Düzedur yüz miñ ʿimāret āḫiri vīrān olur

1 S_6 ve S_{11}'de bulunan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye Ç, M_2, M_3 nüshalarından aktarılmıştır. Ç: Çorum Milli Kütüphane No:2160/231 (İstinsah tarihi: 1742). M_2: Maarif Vekaleti Ankara Umumi Kütüphanesi No: 1280 (1668). M_3: Maarif Vekaleti Ankara Umumi Kütüphanesi No: 339 (İstinsah kaydı yok).

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD'ye Ç nüshasından girmiştir. Ç: Çorum Milli Kütüphane No:2160/231 (İstinsah tarihi: 1742).

8.[1]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. Segridür cilveye ol serv semendin yeñemez
   Kim anı görse fiġān ėtmege kendin yeñemez

2. Gerçi şimşād leṭāfetde çeküpdür göge baş
   Nāz taḫtında anuñ serv-i bülendin yeñemez

3. Eyle dīvāneliġe düşdi göñül kim dil-dār
   Ṣalsa ger boynına hem zülf-i kemendin yeñemez

4. Ḳaçabilmez dil-i dīvāne ṣaçuñ ḳaydından
   N'ėtsün ol vaḥşī ayaġındaki bendin yeñemez

5. Ėdemez menʿ Fużūlī'ni ḳadeḥden zāhid
   Hīç kim kūy-ı ḫarābāt levendin yeñemez

1 A3 ve TN'de bulunan bu gazelin Türkçe Divan'da bulunması şüphelidir.

9.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Dehr bir menzil ḥalāyıḳ kārbānı pīş imes
Söz ḳamu efsāne ėl efsāne-ḫānı pīş imes

2. Terk-i fikr-i dünyā vü sevdā-yı ʿuḳbā eyle kim
Dünyā vü ʿuḳbā ḫayālī vü gümānī pīş imes

3. Ehl-i ḥaşmet kisvetin zer-beft ėder bilmez kim ol
Bāġ-ı cemʿiyyet bahārına ḫazānı pīş imes

4. Ger tuvānālıġ sözin söyler melūl ėtgeç ḳażā
Her kimi görseń tüvānā nā-tüvānı pīş imes

5. Eyleyüp miḥnet zamānında dem-ā-dem ıżṭırāb
İsteme rāḥat ki rāḥat hem zamānı pīş imes

6. ʿÖmr naḳdin sūd sevdāsında żāyiʿ eyleme
Ol kim adın sūd ḳılmazsan ziyānı pīş imes

7. İʿtibār ėy dil Fużūlīden götür kim ol faḳīr
Bī-dil ü bī-çāre vü bī-ḫānümānī pīş imes

---

1 TN'de bulunan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye F_2, T ve $Ü_7$ nüshalarından girmiştir. F_2: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok). T: İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kütüphanesi No: 896 (İstinsah tarihi: 1652). $Ü_7$: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 1532 (İstinsah kaydı yok).

10.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ġoncesin gül bülbülün ḳatline peykān eylemiş
   Bülbül açılgan gülü yüzüne ḳalḳān eylemiş
2. Gül ʿarūsun ṣulḥ için bülbül nikāḥ ėtmiş meger
   Özünü yaşıl budag içinde pinhān eylemiş
3. Ġonce peyḳānını tīz ėtmeklik için şāḫ-ı gül
   Cismini baştan ayaġa miṣl-i sevhān eylemiş
4. Dehr ara ger bir sınıḳ dīvār görsen eyle bil
   Ol Süleymān milkidir kim çerḫ vīrān eylemiş
5. Ėy Fuzūlī mihrine aldanma çerḫin gerdişi
   Göke yėtirmiş velī ḫāk ile yeksān eylemiş

11.[2]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳāmetüñ serv [ü] yüzüñ gül-berg raʿnāsan gülüm
   Gül hem olmaz böyle kim ġāyet de zībāsan gülüm
2. Ġonce tek güldüm nihānī söz-ilen raḥm ėtmedüñ
   Ėy dirīġā kim igen bī-raḥm-ı şeydāsan gülüm
3. Ḳanda bolsañ bezm-i ruḫsāruñda ārāyiş tapar
   Gülden artuḳ şemʿden pek meclis-ārāsan gülüm
4. Bolmasa vaṣluñ müyesser bolmasun cismümde cān
   Dirlügümden sen bańa ancaḳ temennāsan gülüm
5. Bu Fużūlīnüñ reh-i ʿışḳında sen hem şükr kim
   Gül gibi ter-dāmen olmaḳdan müberrāsan gülüm

---

1 Değerlendirdiğimiz nüshalardan S_{10}'da yer alan bu gazel Gölpınarlı tarafından İstanbul basmasından Fuzûlî'ye aidiyeti şüphelidir kaydıyla çalışmasına dâhil edilmiştir. İstanbul basması: "1328'de Ahmet Kamil matbaasında basılıp M. Fuat Köprülü'nün ön sözü ilave edilerek Yeni Şark kütüphanesi tarafından 1924'te yayınlanan İstanbul basması…"

2 Bu gazel değerlendirdiğimiz nüshalardan T_1, A_3 ve S_7'de vardır. Gazelin, Fuzûlî'ye aidiyeti şüphelidir.

12.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ḳalmışam ġurbetde ḥayrān zār u giryān n'eyleyem
   Ḫaste vü rencūr u bīmār u perīşān n'eyleyem
2. Olmuşam derde giriftār u ġamuñdan ağlaram
   Çünki ėtmez bu felek derdüme dermān n'eyleyem
3. Gerçi devrān dolanur her laḥẓa çoḫlar rāyına
   Dönmedi hergiz menüm rāyumca devrān n'eyleyem
4. Tā ki vaṣluñdan cüdā düşdüm demī ḫūş olmadum
   Eyledi hecrüñ meni her laḥẓa giryān n'eyleyem
5. Bilmişem ṣubḥ-ı viṣālüñ ḳadrini şām-ı firāḳ
   Līk yandurdı meni derdüñle hicrān n'eyleyem
6. Gerçi pinhān eyledüñ mihrüñ Fużūlī göñline
   Göñlümüñ şehri ġamuñdan olsa vīrān n'eyleyem

13.[2]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Gel beru luṭf eyle ėy serv-i gül-endāmum menüm
   Şol leb-i cān-perverüñden vėr gülin kāmum menüm
2. Senden ayrı Ḫaḳ bilür ėy nāzeninler serveri
   Miḥnet ü ġamla geçer her ṣubḥ ile şāmum menüm

---

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda olmayan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye $Ü_8$ ve F_2'den; Gölpınarlı'ya ise kendi nüshasından dâhil olmuştur. Gölpınarlı "Fuzûlî'ye aidiyeti şüphelidir" kaydını düşmüştür. Gölpınarlı'nın nüshası: (İstinsah tarihi: 1668). $Ü_8$: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 813 (İstinsah kaydı yok). F_2: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok).

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda olmayan bu gazel TD'ye F_2 nüshasından dâhil olmuştur. Gölpınarlı hangi nüshadan alındığını belirtmese de muhtemelen kendi nüshasından metne dâhil etmiştir. Gölpınarlı "Fuzûlî'ye aidiyeti şüphelidir" kaydını düşmüştür. Gölpınarlı'nın nüshası: (İstinsah tarihi: 1668). F_2: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok).

3. Düşmesün hīç kimse yā Rab men kimi cāndan cüdā
Tā ezelden beyle yazılmış serencāmum menüm

4. Vėrmegil zāhid maña ḳorḫu cehennemden ṣaḫın
Cennetümdür ʿārızı zülfi-dürür dāmum menüm

5. Geçmesün hīç kimsenün miskīn Fużūlī tek güni
Hep geçen ġamla fenā dünyāda eyyāmum menüm

14.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Ṣubḥ-dem gülzār içinde çaldı bülbül erġanūn
Yā eyyühe'l-ʿuşşāḳ ḳūmū enneküm lā-tüsmeʿūn

2. Erġavan dutdı piyāle nesteren doldurdı cām
Muṭribā çal naġme-yi *yā eyyühe'l-müstaġfirūn*

3. Her görenler ḥüsn-i ḫaṭṭuñ oḫıdı ṣad-āferīn
Lā bi-şey'i aḥsenū illā ḳalīla teşkürūn

4. Gözlerüñ ser-ḫūş olanda bāde-yi pür-ḫūn içer
Zīr-i lebde çaġrışur sāḳī *ve lā hüm yeḥzünūn*

5. Sen Fużūlī yār yolında cān vėrürsen ʿāḳibet
Ėşidenler dėyeler *innā ileyhī rāciʿūn*

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD'ye B nüshasından girmiştir. B: Bursa Umumi Kütüphanesi No: 731 (İstinsah kaydı yok).

15.[1]

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

1. Öyle şīrīn leblerin āşüfte-ḥāl eyler beni
Ḫalḳ Ferhād-ı belā dīde ḫayāl eyler beni

2. Bir göñül ėrmez dehānın remzine hīç vech ile
Yoḳ yėre vābeste-yi fikr-i muḥāl eyler beni

3. Gird-bād-ı deşt-i ġam tek ėy göñül her laḥẓa āh
ʿIşḳ ser-gerdān [ü] bir müşkin ġazāl eyler beni

4. Nėce ʿarż ėdem nigāra hāl-i zārım bilmezem
Siḥr-i ḥüsnü ʿārıżın gördükte lāl eyler beni

5. Öyle inceldim ḫayāl-i tār-ı zülfünden onun
Ėy Fuzūlī her gören bir mū ḫayāl eyler beni

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazeli Gölpınarlı, İstanbul basmasından almıştır. İstanbul basmasına da bir nüshadan alındığı kaydedilerek alındığını belirtmiştir. İstanbul basması: "1328'de Ahmet Kamil matbaasında basılıp M. Fuat Köprülü'nün ön sözü ilave edilerek Yeni Şark kütüphanesi tarafından 1924'te yayınlanan İstanbul basması…"

MUKATTAʿLAR

1.[1]

Feʿilātün Feʿilātün Feʿilātün Feʿilün

1. من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم
هر دو کردیم به اظهار هنر کام طلب

2. یافتیم از دو کرم پیشه مراد دل خویش
او زر از شاه عجم من نظر از شاه عرب

2.[2]

Mefʿūlü Fāʿilātü Mefāʿīlü Fāʿilün

1. Yevmü’s-su’āl ḥażrete ʿarż eyleyim eger
Elṭāf u merḥametle ḳulundan cevāb ala

2. Dünyā ėvinde ḳonduḳ oturduḳ bir ėki gün
Lāyıḳ mıdır kerīme ḳonuḳtan ḥisāb ala

1 Fuzûlî’nin Farsça divanında bulunan bu dübeyt, oradan Türkçe divan nüshalarına geçmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshalardan BN, S5 ve S11’de vardır. Gölpınarlı K’da divanın üst kapağında bulunduğunu ve E’de olmadığını belirtmiştir. Tarlan’da aynı dörtlük rubailer bölümünün sonunda yer almaktadır. Tarlan, “Ko nüshasında birinci sahife zahrında ayrı bir yazı ile” notunu düşmüştür. Aşağıda da görüleceği üzere her ne kadar arşiv numaraları farklı olsa da bu iki nüsha aynıdır. Gölpınarlı’nın ve Tarlan’ın verdikleri nüsha bilgileri kıyaslandığında aynı nüshadan -bizdeki KN nüshasından- farklı arşiv numaraları ile bahsettikleri görülecektir. Bu nüsha TD’de Gölpınarlı’daki arşiv numarası ile yer almıştır. K: Konya, Müze kütüphanesi 2429, D. 6.66 (İstinsah tarihi: 1576). Ko: Konya Müze Kütüphanesi 404 2/127 (İstinsah tarihi: 1576). Nüshanın güncel arşiv numarası 464’tür.

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız O’da olduğunu belirtmiştir. O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

3.[1]

Feʿūlün Feʿūlün Feʿūlün Feʿal (feʿūl)

1. کلاهست بر فرق ینکیچری
که حیران شوی چن درو بنکری

2. ز سیم و زرش کارساز امده
ولیکن چو انبان دراز امده

3. چو بر فرق ان قوم بد رک نهند
در انبان زرین سر سک نهند

4.[2]

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. اگر به من نبود پادشاه را لطفی
نمی کنم گله کان هم نشان شفقت اوست

2. ز ضعف قالب من واقف است و می دانم
که بار فاقه سبکتر ز بار منت اوست

5.[3]

Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

1. مردم این دیار را با من
اثر شفقت و عنایت نیست

2. یا در ای ن قوم نیست معرفتی
یا مرا هیچ قابلیت نیست

---

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız K'nın kapak kağıdında bulunduğunu belirtmiştir. K: Konya, Müze kütüphanesi 2429, D. 6.66 (İstinsah tarihi: 1576).

2 Fuzûlî'nin Farsça divanında bulunan bu dübeyt, oradan Türkçe divan nüshalarına geçmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız kendilerinde ve kapak kağıdında olduğunu belirtmiştir.

3 Fuzûlî'nin Farsça divanında bulunan bu dübeyt, oradan Türkçe divan nüshalarına geçmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, yalnız kendilerinde kapak kağıdında kayıtlı olduğunu ifade etmiştir.

6.[1]

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūlün

Ḫıżr ister iken ḥırṣa düçār oldu Fuzūlī
Bālıḳ yėrine toruna tosbağa ilişti

7.[2]

Mefāʿilün Feʿilātün Mefāʿilün Feʿilün

گره چو عقده تسبیح باشدش به زبان
مئذنی که نگوید علی ولی الله

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız kendilerinde olduğunu kaydetmiştir.
2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız kendilerinde olduğunu kaydetmiştir.

RUBÂʿÎLER

1.[1]

Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿūl
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Feʿūl

1. از سبقت سوری خلافت مقصود
جز عرض کمال اسد الله نبود
2. افتاد سه صفر اگرچه پیش الفی
پیاست که در مرتبه قدر که فزود

2.[2]

Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlü Feʿal
Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. ʿIşḳuñda göñül egerçi ḳan ise yėter
Yoḫsa ġarażuñ bu nīm cān ise yėter
2. Ḳurbānuñ olam eger sitemdür besdür
Başunġa içün ger imtiḥān ise yėter

3.[3]

Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Meh-veşler içinde bir nigārım vardır
Hecr ile bu nevʿ rūzgārım vardır
2. Rüsvālıgıma naṣīḥat eyler nāsiḫ
Sanır ki elimde iḫtiyārım vardır

---

1 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalardan sadece S_5'te bulunmaktadır. Gölpınarlı, E'de olmadığını K'nın da kapak kağıdında bulunduğunu belirtmiştir. Tarlan'da hangi nüshalardan alındığı belirtilmemiştir. Ancak Ko ve C nüshalarında mevcut olduğu dipnottan anlaşılmaktadır. K: Konya, Müze kütüphanesi 2429, D. 6.66 (İstinsah tarihi: 1576). Ko: Konya Müze Kütüphanesi 404 2/127 (İstinsah tarihi: 1576). C: Bay Ali Canib Yöntem'in Hususi Kütüphanesinde (İstinsah tarihi: 1579).

2 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. TD'de rubainin hangi nüshalardan alındığı belirtilmemiştir.

3 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, rubainin E ve O nüshalarında bulunmadığı kaydını düşmüştür.

4.[1]

Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Rengim gül-i zaʿfarāna döndü sensiz
   Ḳaddim ḫam olup kemāna döndü sensiz
2. Ḳurbānın olam eger sitemdir besdir
   Peymānem elimde ḳana döndü sensiz

5.[2]

Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ

1. Ġurbette ġarīb şādmān olmazmış
   Hīç kimse ġarībe mihribān olmazmış
2. Altun ḳafes içre ger ḳızıl gül bitse
   Bülbüle tiken tek āşiyān olmazmış

6.[3]

Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Dāʾim özümi bī-ser ü sāmān gördüm
   Üftāde-yi der-i dāġ-ı hicrān gördüm
2. Bir ḳatla ki munda Nūḥ ṭūfan gördi
   Men Nūḥ degüldüm nėce ṭūfān gördüm

1 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, yalnız O nüshasında olduğunu belirtmiştir. O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bu rubai yoktur. Gölpınarlı yalnız O nüshasında olduğunu belirtmiştir. O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

3 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. TD'de hangi nüshadan alındığı belirtilmemiştir.

7.[1]

Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Fāʿ

1. Bestir bañna lā ilāhe illa'llāhım
   Yār olsa Muḥammeddü'r-rasūlu'llāhım
2. Va'llāh ėkisi dādıma yetmez bi'llāh
   Luṭf eylemese ʿAlī veliyyu'llāhım

8.[2]

Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ
Mefʿūlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün Faʿ

1. Gül faṣlı bu ıl aceb behārım geçti
   Ġam birle bu çāḳlarda medārım geçti
2. Sensiz ne diyem ne çekmişem el-ḥāṣıl
   Ḳanlar yuda yuda rūzgārım geçti

1 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, yalnız O nüshasında olduğunu belirtmiştir. O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

2 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, E nüshasında olmadığını belirtmiştir.

EK 2: FUZÛLÎ VE ESERLERİNE DÂİR GÖRSELLER

Âşık Çelebi'nin *Meşâirü'ş-Şuarâ* adlı eserinde yer alan Fuzûlî tasviri, Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emîrî Tarih, Nr. 772, vr. 532a

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nın dibacesi,
Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Pertev Paşa Nr. 414, 3b-4a

دیباجهٔ دیوان فضولی
علیه الرحمه
حمد بیحد اول متکلم نطق آفرینه که سفینهٔ امید سکان بحار بحور نظمی تموج استغراق
مستغرق گرداب حرمان اتمش ایکن بسلسلهٔ استشهار
براتوب شعرای اسلام صحیح و سالم ساحل نجاته چکمیش و سپاس بی‌قیاس
اول ناظم آسمان و زمینه بسملهٔ بر نظمین افسر فرق فرقان ایدوب مزرعهٔ
قلوب اهل عرفانه نهال مودت کلام موزونه چکمیش زهی صانع که لوح
خامهٔ کلک حسن موسیقی ازلدن اقتضای نظم جان پرور رقم قلمش کمال
شعر کسبی ممکن اولمز اولدین آندین آنکا منت که طبع نظم لطیف ایتمیش کرم قلمش

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda gazellerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Pertev Paşa Nr. 414

غزليات مولانا فضولی
بغدادی

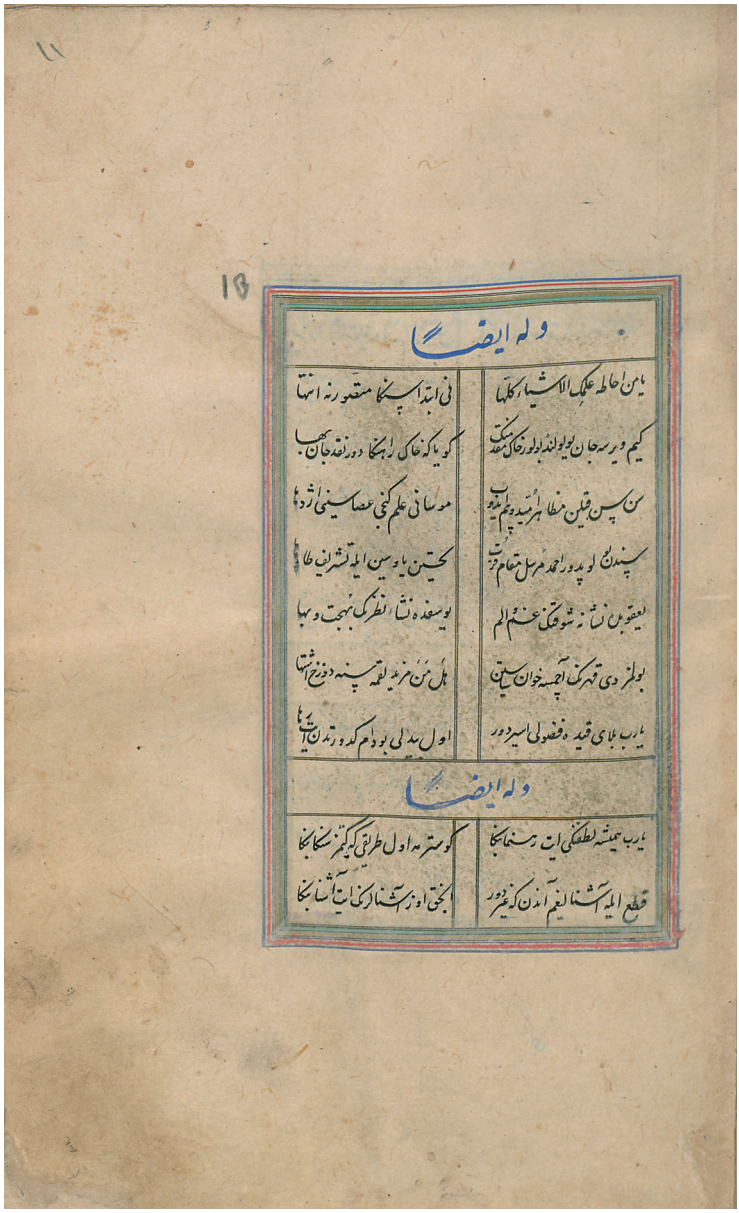

ولہ ایضاً

یا من احاطہ علمک الاشیاء کلہا — فی ابتدا اسمک مستطور نہ انتہا

کیم ویرسہ جان بیولندہ بولور خاکی مسکت — کویا کہ خاکی زہنگا دور نقد جان بہا

سن سین قلین مطاہر ایدہ وہم اندہ اب — موسانی علم کنی عصا سینی اژدہا

سپندن لو پدور احمد مرسل مقام قربت — یحیین یاوسین ایلہ تشریف طاہا

یعقوبن نشانہ شوقک غم الم — یوسفدہ نشانہ نظرک بہجت وبہا

بولمز دی قہرک آچسہ خوان سیاست — ہل من مزید لقمہ سینہ دوزخ آشتا

یارب بای قیدہ فضولی اسیر دور — اول بیدلی بو دام کدورتدن آیت ہا

ولہ ایضاً

یارب ہمیشہ لطفکی ایت رہنما بنگا — کوستردہ اول طریقی کہ گیتمز سکا بنگا

قطع ایلہ آشنا لیغم آندن کہ غیر دور — انجق اوزہ آشنا لرکنایت آشنا بنگا

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda gazellerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Ayasofya Nr. 3944, 9b-10a

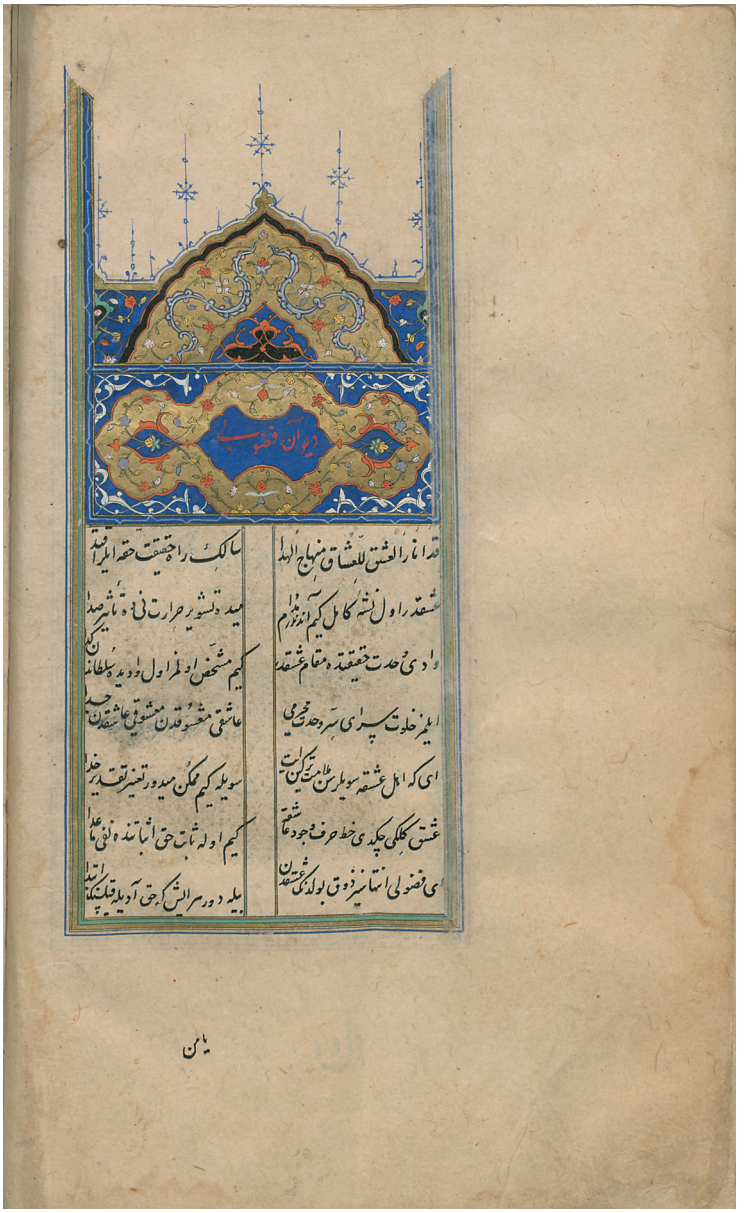
دیوان فضولی

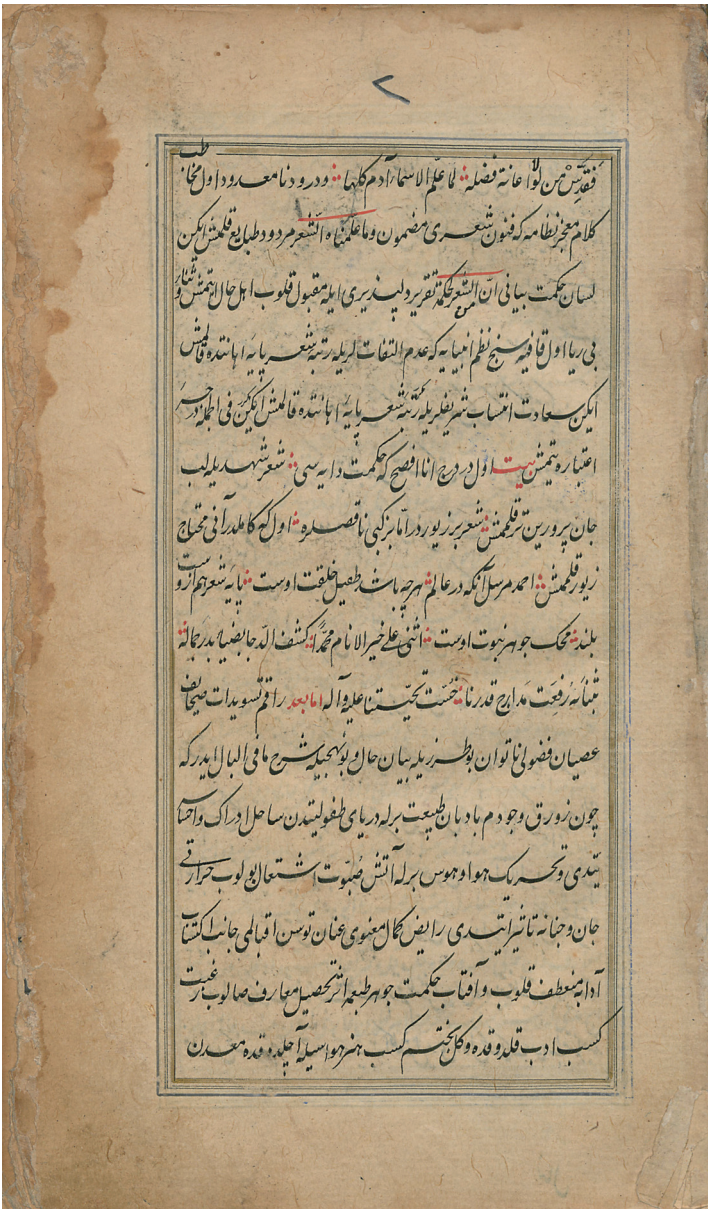

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nın dibacesi,
Süleymaniye Yazma Eser Ktp., İzmir Nr. 518, 5b-6a

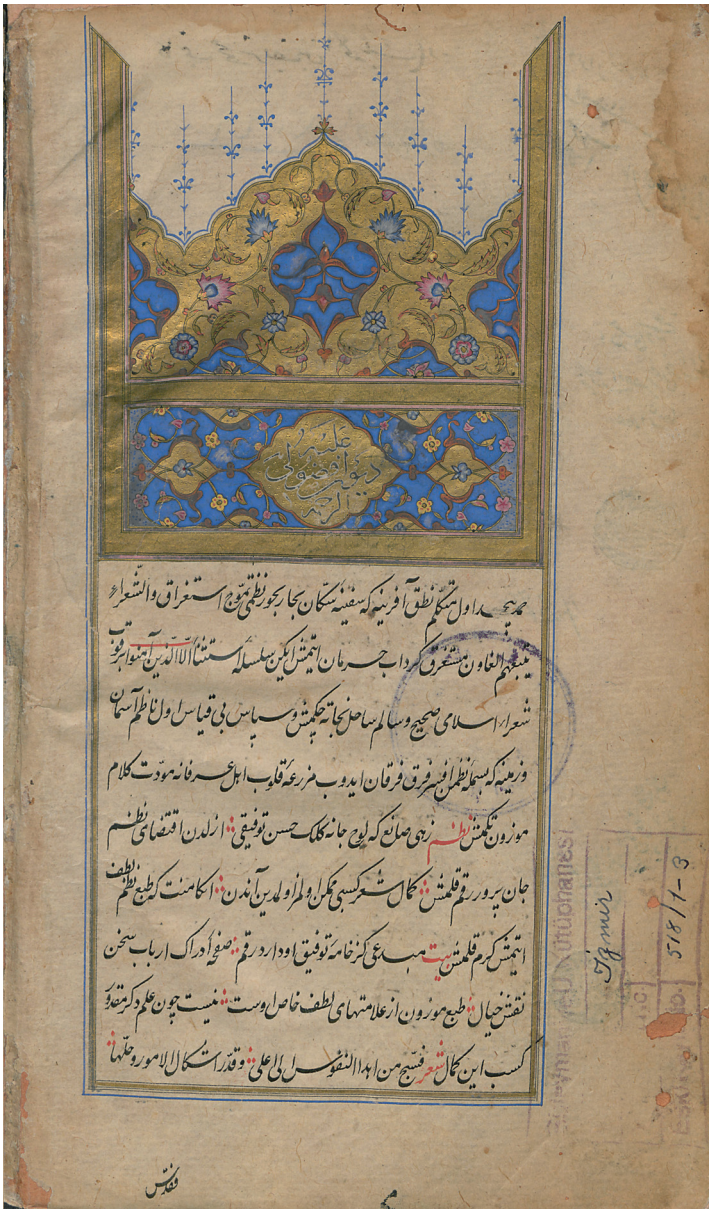

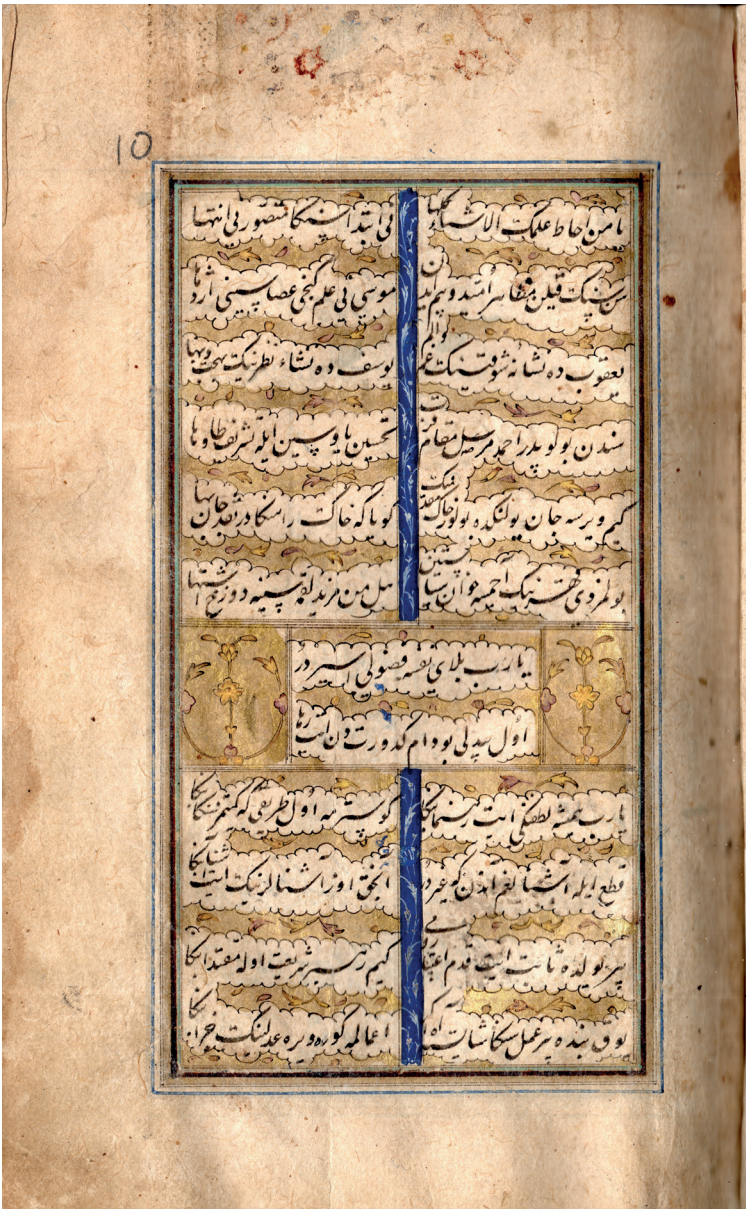

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda gazellerin başladığı kısım,
Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Yazma Bağışlar Nr. 6391, 9b-10a

Gazellerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Yazma Bağışlar Nr. 6391, 9b

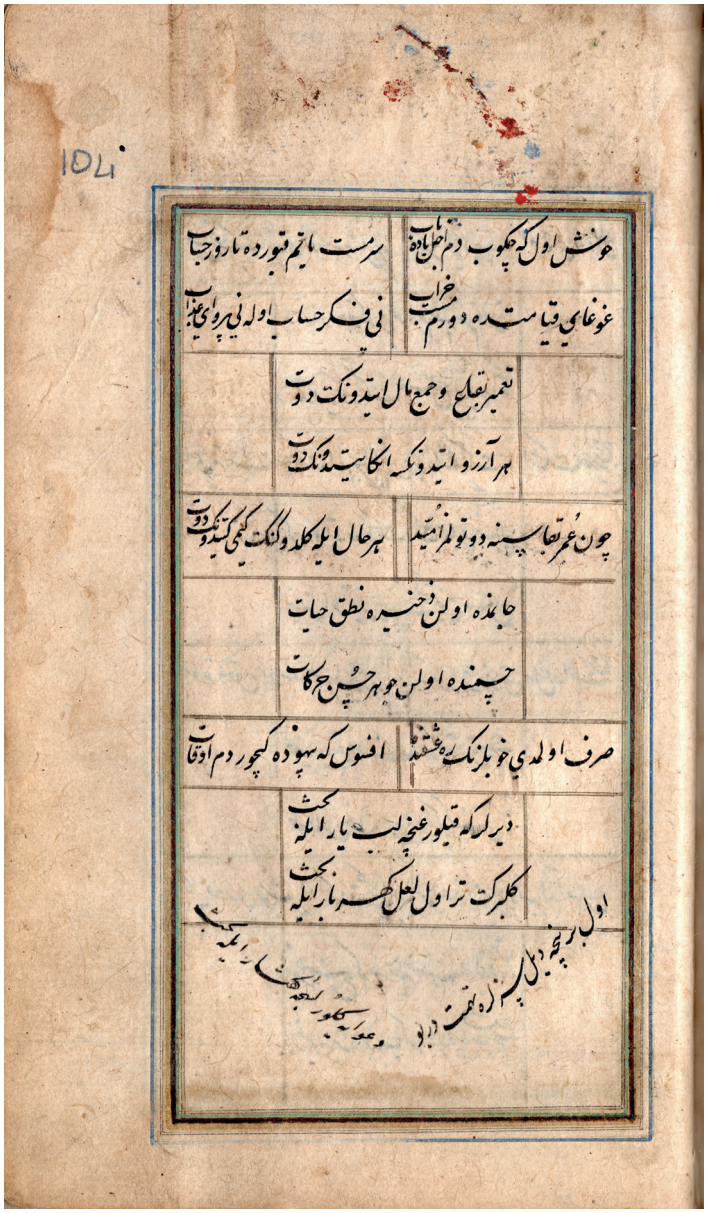

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda rubâîlerin başladığı kısım, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar Nr. 6391, 103b-104a

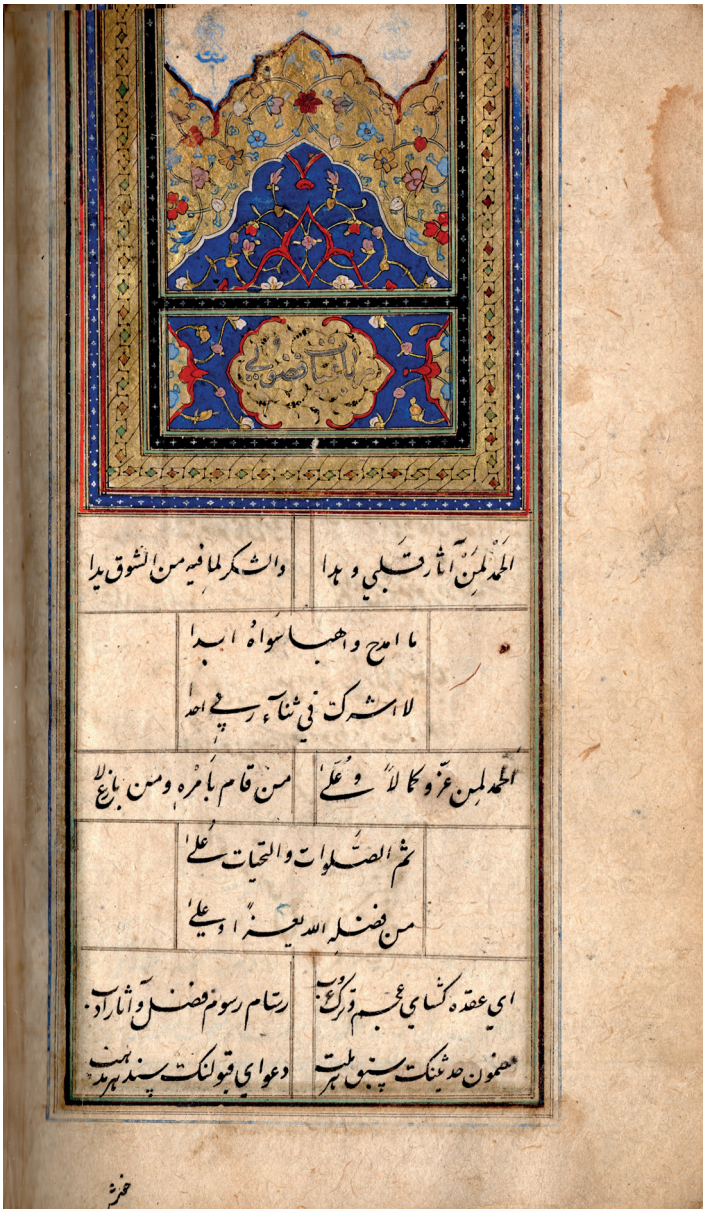

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda gazellerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Darulmesnevi Nr. 408, 6b

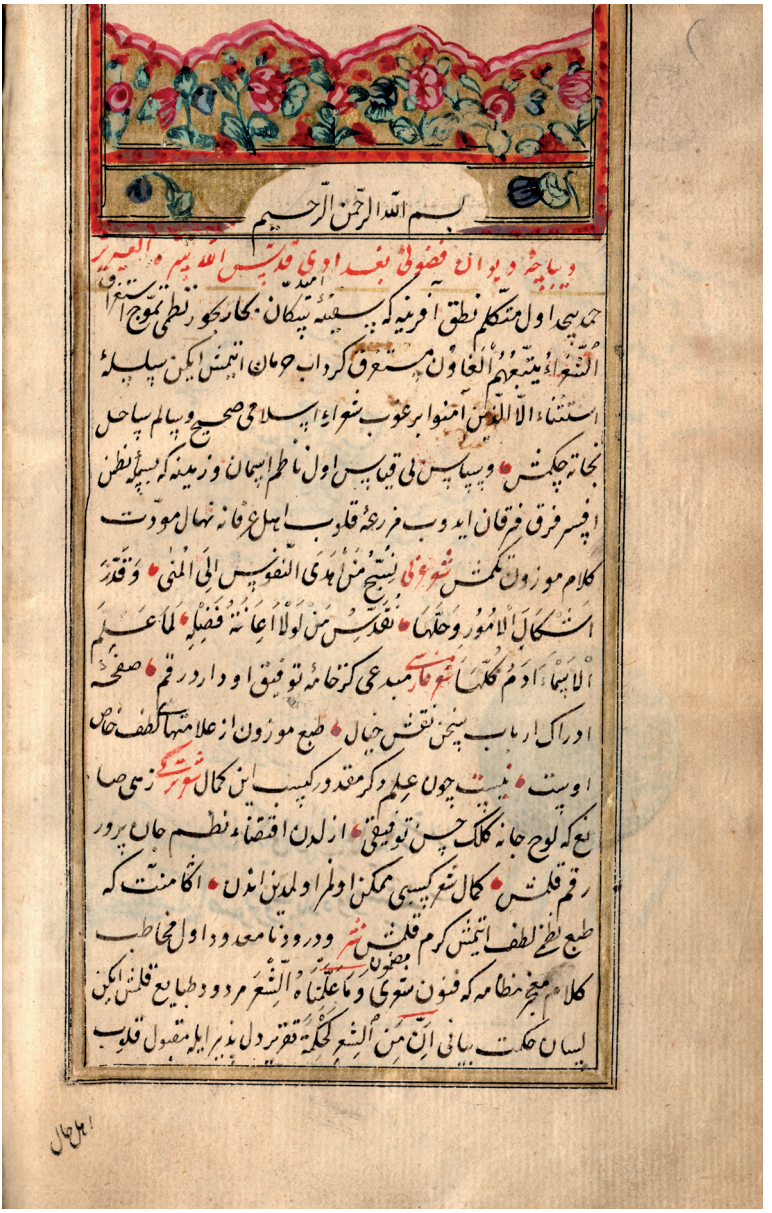

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda dibacenin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Esad Efendi Nr. 2681, 1b

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda gazellerin başladığı kısım,
Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Yazma Bağışlar Nr. 5162